НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНОЗНАВСТВА ім. І. КРИП'ЯКЕВИЧА

ІНСТИТУТ УКРАЇНОЗНАВСТВА

ім. І. Крип'якевича НАН України

75

Львів 2026

УДК 94:061.12ІУ(477.83-25)
І89
DOI: https://doi.org/10.33402/inukr.2026

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України – 75 / відп. ред. Ігор Соляр; упоряд.: Наталія Галевич, Оксана Рак; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Львів, 2026. 664 с.

Констатовано, що Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України – єдина в Україні академічна міждисциплінарна науково-дослідна установа, у якій працюють відділи історичного, мовознавчого та літературознавчого напрямів. Закцентовано, що його діяльність спрямована на дослідження і популяризацію історії, мови й культури України в загальноєвропейському та світовому контекстах.

Зазначено, що у 2026 р. інститут відзначить 75-річчя від часу заснування. Репрезентовано історію установи від 1951 р., а також історії наукових підрозділів. Представлено наукові біографії та бібліографії працівників за 2011–2025 рр. Висвітлено діяльність аспірантури, спеціалізованої ради, Ради молодих учених, видавничу справу та подано інформацію про бібліотеку й архів. Різні аспекти історії інституту проілюстровано численними унікальними світлинами, чимало з яких опубліковано вперше.

Для широкого кола читачів.

The I. Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine is the only academic interdisciplinary research institution in Ukraine featuring departments focused on history, linguistics, and literary studies. The Institute's activities are dedicated to researching and promoting Ukraine's history, language, and culture within pan-European and global contexts.

In 2026, the Institute marks its 75th anniversary. This collective monograph presents the history of the institution since 1951, alongside profiles of its research departments. It provides scholarly biographies and bibliographies of staff members for the 2011–2025 period. The volume also highlights the work of the postgraduate and doctoral department, the Specialized Council, the Young Scientists' Council, and the publishing group, while offering insights into the library and archives. Various aspects of the Institute's history are illustrated by numerous unique photographs, many of which are being published for the first time.

For the general reader.

Редакційна колегія:
Ігор Соляр (голова), Тетяна Ястремська (заступник голови), Наталія Галевич, Оксана Рак, Михайло Романюк, Олександр Луцький, Микола Литвин

Рекомендувала до друку вчена рада
Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України
(протокол № 4 від 20.04.2026 р.)

Видання здійснено за фінансової підтримки
НДЦ «Рятівна археологічна служба» ІА НАН України

ISBN 978-617-14-0533-2 (друковане видання)
ISBN 978-617-14-0534-9 (електронне видання)

© Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2026
© Колектив авторів, 2026
© Ірина Дяк, обкладинка, 2026

ЗМІСТ

Вступне слово 7

НАРИСИ ІСТОРІЇ 11
Витоки (1940–1950) *(Олександр Луцький)* 11
Становлення. Час відлиги. Іван Крип'якевич (1950–1960) *(Олександр Луцький)* 24
Час «застою» (1970-ті – перша половина 1980-х років) *(Олександр Луцький)* 42
Епоха змін (1980–1990) *(Олександр Луцький)* 59
Нове тисячоліття (2000–2018) *(Микола Литвин)* 73
Сьогодення *(Ігор Соляр)* 90
Дирекція 106
Соляр Ігор 107
Ястремська Тетяна 113
Костюк Олег 118
Муравський Олег 120
Відділ археології *(Наталя Булик)* 127
Біобібліографія працівників *(Наталя Булик, Олена Томенюк)* 160
Булик Наталя 160
Бандрівський Микола 165
Войтович Марія 169
Гавінський Андрій 172
Гупало Віра 175
Конопля Віталій 179
Коропецький Руслан 182
Лукомський Юрій 184
Луцик Ірина 189
Павлів Дмитро 191
Пеняк Павло 198
Петегирич Володимир 203
Принада Ігор 211
Романова Дарія 212
Томенюк Олена 212
Яковишина Яна 225
Відділ історії середніх віків *(Ілля Паршин)* 229
Біобібліографія працівників *(Ілля Паршин)* 239
Паршин Ілля 239
Александрович Володимир 244
Базюк Христина 258
Вацеба Ростислав 259

Гуль Ольга 260
Кіорсак Владислав 263
Книш Ярослав 264
Козак Микола 265
Пивоваров Сергій 266
Відділ нової історії України *(Феодосій Стеблій, Ірина Орлевич)* 269
Біобібліографія працівників *(Ірина Орлевич, Наталія Колб)* 285
Орлевич Ірина 285
Артимишин Павло 289
Голик Роман 293
Колб Наталія 299
Кондрач Ярослав 303
Мисак Наталія 304
Пашук Володимир 308
Відділ новітньої історії *(Іван Патер, Михайло Романюк)* 311
Біобібліографія працівників *(Михайло Романюк)* 336
Романюк Михайло 336
Артимишин Юлія 343
Батрак (Плодиста) Людмила 346
Луцький Олександр 347
Пасіцька Оксана 351
Патер Іван 355
Посівнич Микола 360
Руда Оксана 366
Сова Андрій 371
Стасюк Олександра 385
Відділ «Центр дослідження українсько-польських відносин»
(Микола Литвин, Тарас Горбачевський, Любомир Хахула) 391
Біобібліографія працівників *(Микола Литвин, Тарас Горбачевський)* 407
Литвин Микола 407
Аркуша Олена 421
Боляновський Андрій 428
Горбачевський Тарас 431
Жив'юк Андрій 434
Пастернак Василина 437
Піх Олег 437
Шелеп Юлія 442
Відділ української мови *(Наталія Багнюк)* 445
Біобібліографія працівників *(Наталія Багнюк)* 471
Багнюк Наталія 471
Войтів Ганна 474
Дидик-Меуш Ганна 475
Заневич Ольга 480
Кровицька Ольга 483
Осінчук Юрій 485
Редько Євген 491
Романина Ірина 492
Сімович Оксана 494
Черевко Ірина 497

Відділ української літератури
(Микола Ільницький, Тарас Пастух, Наталія Мочернюк) 501
Біобібліографія працівників *(Валентина Прокіп)* 518
Пастух Тарас 518
Гаврилів Тимофій 520
Демедюк Марина 523
Ільницький Микола 524
Мочернюк Наталія 529
Прокіп Валентина 530
Філоненко Наталія 532
Шкраб'юк Петро 533
Аспірантура і докторантура *(Наталія Мисак)* 537
Біобібліографія аспірантів *(Наталія Мисак)* 543
Бердецький Андрій 543
Ванюрський Микола 544
Васьків Олександр 545
Волошин Остап 545
Демський Богдан 545
Зіневич Олександр 546
Косенко Назар 546
Костюк Поліна 547
Кузик Павло 548
Литвиненко-Анпілова Людимила 548
Макаренко Едуард 549
Меренюк Христина 550
Мостовий Дмитро 551
Орищак Богдан 552
Османова Віта 552
Попелюк Роксолана 553
Стрільчук Василь 554
Чаплинський Дмитро 555
Чорнобривець Володимир 556
Спеціалізована вчена рада *(Людмила Батрак)* 557
Рада молодих вчених *(Павло Артимишин)* 626
Видавнича група *(Наталія Галевич)* 638
Біобібліографія працівників *(Наталія Галевич)* 638
Галевич Наталія 652
Дяк Ірина 652
Кічула Наталія 653
Рак Оксана 653
Савінов Дмитро 654
Стецик Ірина 654
Бібліотека *(Людмила Горішня)* 655
Горішня Людмила 659
Архів *(Марта Ониськів, Наталія Мисак)* 660

ВСТУПНЕ СЛОВО

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України – єдина в Україні академічна міждисциплінарна науково-дослідна установа гуманітарного профілю, у якій працюють відділи історичного, мовознавчого та літературного напрямів. Найвагоміші результати фундаментальних досліджень інституту пов'язані з міжгалузевим підходом до вивчення українського суспільства у праісторичну добу, середньовіччя, ранньомодерного та новітнього періодів як цілісного історико-культурного й соціополітичного феномена, а також комплексним переосмисленням історичного розвитку України в широкому європейському контексті. У наукових працях співробітників простежується системне осмислення основних процесів державотворення, національної ідентичності, етнокультурного розвитку й історичної пам'яті, які формують теоретичне підґрунтя українознавства та сприяють глибшому розумінню сучасних військово-політичних викликів.

Значний здобуток науковців інституту – розробка новітніх підходів до вивчення регіональної історії, що передбачає поєднання традиційного історичного аналізу з методами соціокультурної антропології, історичної демографії, просторових студій тощо, що дає змогу переосмислити роль окремих регіонів України, зокрема Галичини, як активних суб'єктів історичного процесу, виявити специфіку їхнього соціально-економічного розвитку, культурної динаміки та ідентифікаційних практик. Особливу увагу останніми роками вчені приділяють дослідженню локальних спільнот, трансформацій прикордонних територій, а також взаємодії регіональних і загальнонаціональних наративів.

Також інститут є важливим координаційним центром із вивчення проблем українознавства, зокрема в галузі історико-культурологічних, археологічних та філологічних досліджень з установами соціогуманітарного профілю Західного наукового центру НАН України та МОН (Міністерства освіти і науки) України, відповідними факультетами та кафедрами закладів вищої освіти України. Практичним результатом співпраці стали спільні наукові проєкти, наукові конференції та семінари, публікації результатів науково-дослідних робіт, підготовка кадрів і їхнє стажування, що дало можливість наблизитися до вироблення єдиних методологічних підходів до вивчення історико-культурної спадщини України, а також підвищити якість досліджень, забезпечити їх відповідність сучасним вимогам академічної науки.

У 2026 р. інститут відзначить 75-річчя від часу заснування. Як об'єднану наукову установу під назвою Інститут суспільних наук Академії наук (АН) УРСР було створено[1] на базі львівських відділів київських інститутів економіки, історії, археології, літератури і мовознавства АН УРСР, сформованих 1940 р. на основі секцій та комісій Наукового товариства ім. Шевченка (НТШ).

У 1993 р. за бажанням колективу і підтримки Відділення історії, філософії та права Президія НАН України змінила назву на Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

[1] Відповідно до Постанов Ради міністрів СРСР № 457 від 21 лютого 1951 р., Ради міністрів УРСР № 561 від 23 березня1951 р., Президії АН УРСР від 30 березня 1951 р.

Серед фундаторів інституту – дійсні члени НТШ Іван Крип'якевич (академік АН УРСР, директор інституту в 1953–1962 рр.), Михайло Возняк (академік АН УРСР, перший завідувач відділу української літератури), Іларіон Свєнціцький (доктор філологічних наук, перший завідувач відділу мовознавства) та ін.

Наукове ім'я інституту формували також видатні вчені-**історики**, зокрема Степан Білецький, Володимир Грабовецький, Микола Кравець, Остап Терлецький, Олександр Карпенко, Григорій Ковальчак, Мєчислав Ґембаровіч (Mieczysław Gębarowicz), Юрій Сливка, Ярослав Дашкевич, Ярослав Ісаєвич, Феодосій Стеблій; **археологи** – Маркіян Смішко, Олексій Ратич, Олександр Черниш, Лариса Крушельницька, Юрій Захарук, Вітольд Ауліх, Володимир Баран, Ігор Свєшніков; **економісти** – Михайло Герасименко, Володимир Огоновський, Богдан Яремчишин, Любомир Олесневич; **мовознавці** – Лукія Гумецька, Дмитро Бандрівський, Іван Керницький, Антін Генсьорський, Ярослава Закревська, Уляна Єдлінська, Лідія Коць-Григорчук, Дмитро Гринчишин, Лев Полюга, Михайло Худаш, Наталя Хобзей; **літературознавці** – Степан Щурат, Григорій Нудьга, Степан Трофимук, Іван Цапенко, Роман Кирчів, Микола Ільницький; **філософи** – Марія Кашуба, Марат Вєрніков, Мирон Олексюк, Ігор Захара, Едуард Семенюк та ін.

У різний час інститут очолювали директори, кожен із яких по-своєму за нього вболівав, творячи свою епоху та доповнюючи сторінки його історії, зокрема:

1951–1953 – Олексій Нестеренко (доктор економічних наук, член-кореспондент АН УРСР)
1953–1962 – Іван Крип'якевич (доктор історичних наук, академік АН УРСР)
1962–1963 – Маркіян Смішко (доктор історичних наук; в. о.)
1964–1973 – Мирослав Олексюк (доктор філософських наук)
1973–1981 – Володимир Чугайов (доктор історичних наук, професор)
1982–1988 – Михайло Брик (доктор економічних наук, професор)
1988–1989 – Феодосій Стеблій (кандидат історичних наук, в. о.)
1989–2010 – Ярослав Ісаєвич (доктор історичних наук, академік НАН України)
2010–2018 – Микола Литвин (доктор історичних наук, професор; до 2013 р. – в. о.)
2018 – дотепер – Ігор Соляр (доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України).

Із-поміж основних напрямів наукових досліджень такі:

- історія суспільно-політичних і національно-визвольних рухів на західних землях України;
- формування сучасної української нації та національної свідомості українського народу на різних етапах історичного розвитку;
- історико-культурна спадщина як чинник формування національної свідомості українського народу;
- проблеми теорії та історії української культури, її самобутності і зв'язків з іншими культурами;
- українсько-польські відносини в контексті європейської історії та культури;
- комплексне археологічне дослідження матеріальної і духовної культури давнього населення Заходу України;
- історична й діалектна лексикологія та лексикографія;
- укладання фундаментального «Словника української мови XVI – першої половини XVII ст.»;
- створення діалектних словників;
- літературне життя Західної України в XIX–XX ст.

На 31 грудня 2025 р. в інституті працює 99 працівників (із них 91 – на основному місці праці, 8 – за сумісництвом). Наукових працівників – 77 осіб. Їхній середній вік становить 49,5 років. Наукових працівників із науковим ступенем – 67, без ступеня – 10. В інституті працює 23 доктори наук (30 %), із них 14 чоловіків (61 %) і 9 жінок (39 %). Середній вік – 53,4 рік. На основному місці працює 20, за сумісництвом – 3. Кандидатів наук/докторів філософії налічується 44 особи

(57 %), із них чоловіків 21 (48 %), жінок – 23 (52 %). Їхній середній вік – 44,4 роки. На основному місці працює 39, за сумісництвом – 5. Молодих учених – 12 осіб (7 чоловіків і 5 жінок). Усі працюють на основному місці роботи. Ступінь кандидата наук/доктора філософії мають 9 осіб.

Почесним званням «Заслужений діяч науки і техніки України» відзначено докторів історичних наук, професорів Івана Патера та Миколу Литвина і доктора філологічних наук, члена-кореспондента НАН України Миколу Ільницького.

Пропонована увазі читачів колективна монографія «Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України: історія, імена, ідеї» відображає історію установи від 1951 до 2025 р. (автори: Олександр Луцький, «літописець» інституту, і Микола Литвин, колишній багатолітній директор), а також його сьогодення та перспективи розвитку (Ігор Соляр).

У структурі інституту 7 наукових підрозділів: археології (завідувач – Наталя Булик); історії середніх віків (завідувач – Ілля Паршин); нової історії України (завідувач – Ірина Орлевич); новітньої історії (завідувач – Михайло Романюк); «Центр дослідження українсько-польських відносин» (завідувач – Микола Литвин); української мови (в. о. завідувача – Наталія Багнюк); української літератури (в. о. завідувача – Тарас Пастух) (детально про наукову роботу кожного з них див. відповідний розділ). Історії відділів описали завідувачі (звичайно ж, не без допомоги та консультацій колег): Наталя Булик, Ілля Паршин, Ірина Орлевич і Феодосій Стеблій, Михайло Романюк та Іван Патер, Микола Литвин, Тарас Горбачевський і Любомир Хахула, Тарас Пастух, Наталія Мочернюк та Микола Ільницький, Наталія Багнюк.

Наукові проблеми та ідеї працівників інституту репрезентують біографії та бібліографії науковців, що відображають діяльність установи в 2011–2025 рр.[2]. Бібліографія містить описи опублікованих монографій, словників, брошур, авторефератів, статей, тез доповідей, рецензій, перекладів.

Також в інституті працює спеціалізована вчена рада Д 35.222.01 із захисту докторських дисертацій за спеціальностями: 07.00.01 – «Історія України»; 07.00.02 – «Всесвітня історія»; 07.00.04 – «Археологія»; 07.00.05 – «Етнологія» (голова – Ігор Соляр, заступники – Віра Гупало, Роман Голик, вчений секретар – Олег Муравський), основні аспекти історії та діяльності якої описала Людмила Батрак.

Представлено також діяльність Ради молодих учених (Павло Артимишин), покликаної координувати діяльність аспірантів і молодих науковців інституту, сприяти їхній науково-дослідній діяльності та професійному зростанню, що особливо актуально в теперішній час, а також відділу аспірантури та докторантури (Наталія Мисак). Історію видавничої діяльності висвітлила Наталія Галевич, а Людмила Горішня, Марта Ониськів та Наталія Мисак підготували інформацію про бібліотеку й архів.

Сердечна подяка літературному редакторові Наталії Галевич, технічному редакторові та упорядникові Оксані Рак, коректорові Ірині Стецик і художньо-технічному редакторові Ірині Дяк, а також усім, хто допомагав на різних етапах підготовки видання до друку.

Велика шана також тим працівникам інституту, які залишаються поза лаштунками наукового життя, але без яких його діяльність була б неможливою: бухгалтерам Ользі Николишин,

[2] Див. також бібліографії науковців за попередні періоди: Праці наукових співробітників Інституту суспільних наук АН СРСР. Бібліографічний покажчик. 1951–1969 / відп. ред. М. К. Івасюта, уклад.: В. О. Гавриленко, О. Д. Кізлик, С. П. Мовчан. Львів, 1970. 493 с.; Матеріали звітної наукової сесії Інституту суспільних наук АН СРСР 1971 року. Київ: Наукова думка, 1971 (містить бібліографію за 1970 р., бібліографії за 1971–1989 рр. через політичні передумови, на жаль, не опубліковано; про це див.: Ісаєвич Я. Передмова. Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича Національної академії наук України. Бібліографія праць наукових співробітників. 1990–2001 / відп. ред. Я. Ісаєвич, упоряд. О. Аркуша. Львів, 2001. С. 7–8); Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича Національної академії наук України. Бібліографія праць наукових співробітників. 1990–2001 / відп. ред. Я. Ісаєвич, упоряд. О. Аркуша. Львів, 2001. 444 с.; Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича Національної академії наук України. Бібліографія праць наукових співробітників. 2001–2010 / відп. ред. М. Литвин, упоряд.: О. Рак, М. Чебан. Львів, 2011. 432 с.; Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України: історія, імена, ідеї / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. 564 с.

Надії Швець, Катерині Макаренко, економістові Любові Жарук, за функціювання комп'ютерної техніки, програмного забезпечення та мережевої інфраструктури інституту Олександрові Єрмоловичу, водію Богданові Василькевичу.

Дякуємо всім і кожному, хто долучився до видання цієї книжки: науковцям, які творять ім'я нашого інституту, усім авторам за цікаві й інформативні тексти, що допоможуть читачеві збагнути важливість наукової праці, зокрема гуманітарної.

Редколегія

DOI: https://doi.org/10.33402/inukr.2026-1

НАРИСИ ІСТОРІЇ

Історія Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України – унікальної гуманітарної академічної багатопрофільної науково-дослідної установи загальноукраїнського значення, яка проводить міждисциплінарні дослідження з широкого спектра проблем українознавства (історичних, соціокультурних, мовознавчих, літературознавчих), – налічує десятки років творчих пошуків, наукових злетів, досягнень, втрат.

Шлях розвитку інституту – складний та суперечливий, позначений як очевидним поступом, так і елементами стагнації й занепаду. Інститут діяв у непростих політичних та соціально-економічних умовах, був змушений переборювати різні заборони, штучні обмеження, моральні й фізичні репресії, фінансові труднощі тощо. Доводилося долати ідеологічний тиск, принизливу дріб'язкову опіку політичних органів, цензуру, недоступність багатьох джерел, що ускладнювало будь-які серйозні наукові дослідження, нав'язану орієнтацію на локальний розвиток наукових напрямів. Однак, попри всі обставини, які зводили до мінімуму свободу творчої самореалізації, вчені робили все можливе для поступу української науки.

ВИТОКИ (1940–1951)

Безпосередньою організаційною предтечею Інституту суспільних наук АН УРСР стали львівські відділи київських соціогуманітарних інститутів Відділу суспільних наук АН УРСР, утворені в лютому 1940 р. Після приєднання Західної України до СРСР радянська влада, прикриваючись гучними деклараціями про турботу за розвиток науки і культури українського населення краю, фактично зруйнувала всю попередню систему науково-дослідної та культурно-освітньої роботи, що мала багаторічні традиції, беззаперечні позитивні результати й відображала етнокультурну специфіку регіону. Не одержавши підтримки і дозволу на існування, вже восени 1939 р. фактично припинили діяльність українські, польські, єврейські літературно-мистецькі, просвітницькі та наукові громадські товариства й установи. Причиною цього стала органічна сутність радянської тоталітарної системи, яка прагнула тотально контролювати життя суспільства загалом та кожної особи зокрема, підпорядковувавши їх панівній комуністичній ідеології, відтак не могла толерувати будь-яких незалежних від держави осередків.

Безуспішними виявилися й відчайдушні спроби керівництва Наукового товариства ім. Шевченка (НТШ) зберегти цю інституцію. Натомість, згідно з партійно-урядовими рішеннями від 1 і 2 січня 1940 р., у Львові були створені окремі наукові відділи київських академічних установ: Інституту економіки, Інституту археології, Інституту української літератури ім. Т. Г. Шевченка, Інституту історії України, Інституту мовознавства, Інституту фольклору, об'єднаних відповідно до статуту АН УРСР у Відділ суспільних наук АН УРСР як провідну «ланку наукового керівництва», контролю за виконанням планових завдань, використання бюджету тощо.

Створення у Львові академічних підрозділів київських інститутів мало не так наукову, як політичну мету. «Совєтизація» західних областей УРСР набула тоді особливої політичної

Іларіон Свєнціцький

актуальності, тому відповідне спрямування зусиль учених-гуманітаріїв на вивчення суспільно-політичних, економічних, духовних процесів у житті приєднаного краю відповідало нагальним потребам тоталітарного режиму, що потребував наукового обґрунтування своєї політики. Щобільше, режим прагнув підпорядкувати науку своїм політичним інтересам, використати новостворені підрозділи для пропагандивного впливу на населення. Тож невипадково перед відділами було поставлено чітке завдання: навчити «робітників і селян розпізнавати ворога» й цим самим «допомогти радянській державі далі зміцнювати її як непереможну фортецю соціалізму»[1]. Загалом, академічні установи у Львові дали змогу, з одного боку, краще акумулювати потенціал, визначати бажану тематику і напрями майбутніх наукових пошуків учених, а з другого – полегшували ідеологічний контроль та всеохопний нагляд за ними.

Новостворені відділи об'єднали відомих західноукраїнських учених (Михайла Возняка, Кирила Студинського, Василя Щурата, Філарета Колессу, Івана Крип'якевича, Омеляна Терлецького, Василя Герасимчука (Гарасимчука), Федора Голійчука, Івана Карпинця, Степана Білецького, Омеляна Пріцака, Василя Сімовича, Іларіона Свєнціцького, Антона Генсьорського, Мирослава Семчишина, Костя Кисілевського, Івана Ковалика, Василя Лева, Марію Пшеп'юрську, Йосипа Шемлея, Марію Деркач, Михайла Тершаковця, Якима Ярему, Володимира Радзикевича, Михайла Соневицького, Григорія Лужницького, Маркіяна Смішка, Ярослава Пастернака, Івана Старчука, Володимира Огоновського, Романа Гарасимчука, Осипа Роздольського, Станіслава Людкевича, Михайла Скорика, Василя Витвицького й ін.), які працювали у НТШ, завдяки чому були збережені традиції наукових шкіл та етики. В окремих випадках вакантні посади обіймали відомі вчені-поляки і євреї: Стефан Круковскі (Stefan Krukowski), Казімєж Маєвскі (Kazimierz Majewski), Вінцентій Стись (Wincenty Styś), Марія Клементина Щепанска (Maria Clementina Shchepanska), Філіп Фрідман (Philip Friedman). Ці імена були знані й шановані в наукових та освітніх колах міжвоєнної Польщі. Загалом, львівські вчені академічних установ були людьми різних поколінь, різного стилю роботи, вони по-різному бачили поточні завдання і стратегічні напрями розвитку науки, своє місце в науковій та посадовій єрархії, але добре володіли джерельним матеріалом, мали ґрунтовну фахову підготовку та досвід наукових пошуків.

Василь Сімович, мовознавець, професор

Співробітники відділів активно долучалися до розробки багатьох проблем соціогуманітарних наук. Кожен із відділів працював за власним планом, що був частиною тематичного плану конкретного інституту, затвердженого вченою радою і Президією АН УРСР.

Михайло Возняк, академік АН УРСР

Літературознавці вивчали історію української літератури XIX – початку XX ст., зокрема творчість Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки, Василя Стефаника, Юрія Федьковича, Ольги Кобилянської та інших, готували 25-томне видання творів Івана Франка. Рішенням дирекції Інституту української літератури ім. Т. Г. Шевченка підготовка до друку 20 із 25 томів була закріплена за львів'янами. Львівські літературознавці, керуючись методологічними принципами, які розробив Михайло Возняк, і опираючись на його текстологічні розвідки, робили звірку джерел, відтворювали основний текст, готували примітки. До початку Радянсько-німецької війни невеликий колектив упорядників

[1] Див.: Рудницький В. На службу народу. *Вільна Україна*. 1940. 25 січня. На той час Василь Рудницький – директор Інституту економіки АН УРСР, перший заступник голови бюро Відділу суспільних наук АН УРСР.

і редакторів, попри всі труднощі та перешкоди, підготував до друку й передав у видавництво 20 томів, із яких вийшли лише 2-й і 12-й.

Кирило Студинський, академік АН УРСР

Мовознавці, згідно з інструкцією Інституту мовознавства, готували «Польсько-український словник». Картотеку складали дві групи. Польські лексеми різних сфер застосування підбирали авторитетні вчені, філологи-поляки, викладачі Львівського університету, натомість український переклад реєстрових слів здійснювала група співробітників відділу під керівництвом К. Кисілевського. Загальну роботу очолив академік К. Студинський[2] (детальніше див.: Відділ української мови (ВУМ)).

Відділ історії досліджував історію західноукраїнських земель від початків формування української державності до Другої світової війни. Омелян Пріцак вивчав східні джерела до історії України та Східної Європи VII–VIII ст., Василь Герасимчук – давнє (до X ст.) населення Волині й Галицького Підкарпаття, Степан Білецький – історичну географію Галичини і Холмщини першої половини XIV ст., а Федір Голійчук – колонізацію Підкарпаття в XV ст. Іван Крип'якевич досліджував політичні, економічні й культурні зв'язки західноукраїнських земель із Наддніпрянською Україною і Росією в XVI–XVII ст. Омелян Терлецький – національно-політичні відносини в Галичині з часу її приєднання до Австрійської імперії до половини XIX ст., а Іван Карпинець – становище українського народу під владою Польщі в 1918–1939 рр. У березні 1940 р. співробітники відділу були залучені до написання колективної загальноінститутської чотиритомної збірки нарисів з історії України[3].

Велику експедиційну, лабораторно-камеральну й науково-дослідну роботу проводив відділ археології. Влітку 1940 р. було організовано чотири археологічні експедиції, одну з них – у Крилосі на місці одного з найбільших політичних, економічних і культурних центрів Київської Русі – літописного Галича. Її керівник Я. Пастернак із 1934 р. проводив тут розкопки, які увінчалися відкриттям у 1936 р. фундаментів Успенського собору XII ст., що, на думку багатьох істориків, дало змогу остаточно виявити локалізацію центру літописного Галича – столиці Галицького князівства. Галицька археологічна експедиція 1940 р. дослідила княжий двір на «Золотому Тоці» і вивчила будову валу, що захищав княжий двір зі сходу. Привертав увагу вперше знайдений на території західноукраїнських земель унікальний артефакт – золотий колт-кульчик – давньоруська жіноча прикраса XII–XIII ст. у вигляді порожнистої металевої підвіски, яка кріпилася до головного убору. Ярослав Пастернак написав: «Цей прегарний виріб візантійської ювелірної штуки є сьогодні щодо матеріалу – емальоване золото – першим цього роду знаходом на західноукраїнських землях, коли не враховувати дрібних фрагментів, знайдених раніше, а щодо орнаментики – не має досі аналогії на всіх українських землях»[4].

У 1940–1941 рр. відділ археології одночасно працював над підготовкою великого збірника праць про давню історію західноукраїнських земель. Автори (Я. Пастернак, М. Смішко, С. Круковський та ін.) поставили за мету переглянути наявний археологічний матеріал і на підставі цього синтезувати історію регіону від появи первісної людини до ранньофеодального періоду охопно[5].

Дослідницька робота працівників відділу економіки спрямовувалася на вирішення конкретних господарських завдань – підготовку монографії з історії газо- і нафтовидобувної та переробної промисловості Західної України та вивчення сільського господарства регіону, організації праці. На початку 1941 р. Ф. Фрідман, зокрема, підготував монографію про нафтодобувну й нафтопереробну промисловості. Ця праця охоплювала історію розвитку нафтової промисловості, її стан і перспективи розвитку. Аналогічну роботу виконав Йосип Більд із газодобування на тему «Природні гази західних областей УРСР і перспективи їх використання». У галузі економіки

---

[2] Słownik wyrazów obcych. *Głos Radziecki*. 1940. 13 listopada; Архів Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Ф. 1. Оп. VI-д. Спр. Г-1. Арк. 82, 85.

[3] Архів Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Ф. 1. Оп. VI-д. Спр. Г-1. Арк. 82–85.

[4] Пастернак Я. Старий Галич. Археологічно-історичні досліди у 1850–1943 рр. *Ювілейне видання, присвячене 1100-річчю Галича*. Івано-Франківськ, 1998. С. 230.

[5] Збірник «Археологія західних областей УРСР». *Вільна Україна*. 1941. 22 травня.

Володимир Огоновський, економіст, географ, демограф

сільського господарства Іван Грабар закінчив монографію про зернове господарство, а Ілярій Ольховий – про тваринництво. Було приділено увагу й питанню трудових ресурсів західних областей. Над цією темою активно працював Володимир Огоновський. Серед підготовлених у 1940 р. праць відділу особливе значення мала «Економічна географія західних областей УРСР» В. Огоновського як частина книжки «Економічна географія УРСР», яку Інститут економіки АН УРСР готував до друку як підручник для вишів[6].

Група співробітників відділу фольклору під керівництвом Романа Герасимчука започаткувала укладання «Атласу матеріальної культури західних областей УРСР», натомість Василь Витвицький, Марія Щепанска, Станіслав Людкевич вивчали спільність пісенного матеріалу Закарпаття та інших українських народних мелодій і вплив народної пісні на творчість Івана Франка (Філарет Колесса, Дарія Залеська, Осип Роздольський). Фольклористи упорядкували такі збірники: «Українські народні пісні Галичини і Буковини», «Народні пісні українського Закарпаття», «Бойківські народні танці»[7].

Координація науково-дослідної роботи з відповідними київськими інститутами сприяла налагодженню постійних наукових й особистих контактів між ученими провідних наукових центрів України, обміну досвідом, у якому було чимало повчального й цінного. Співпраця київських і львівських учених давала змогу об'єднати зусилля для вирішення серйозних наукових проблем. Уже перші результати свідчили про перспективність такої діяльності – почали практикувати виїзні наукові сесії, учасники яких ознайомлювали колег із результатами наукових пошуків. Це давало змогу фахівцям не лише апробувати результати власних досліджень, а й акумулювати напрацьований потенціал, визначати перспективну тематику і напрями майбутніх пошуків.

Зустрічі, обмін думками, офіційне та приватне листування тощо сприяли поінформованості західноукраїнських учених про реальний стан наукового і суспільно-політичного життя в підрадянській Україні. Безперечно, це був один із чинників адаптації галичан до радянської дійсності.

Для співробітників львівських відділів наукова діяльність відтепер ставала основним заняттям, за яке вони отримували платню. Якщо раніше наукові пошуки дослідників із НТШ здебільша були зумовлені особистими спонуками і проводилися у вільний від основної роботи час, то відтепер їхня наукова діяльність повністю залежала від державного асигнування. Окрім безперечних переваг, були й певні недоліки – фінансове узалежнення вченого від держави, яка прагнула нав'язати відповідну тематику та зміст досліджень. Провідні наукові співробітники відділів, що одержали можливість поєднати наукову працю з педагогічною у вишах, стали однією з найбільш матеріально забезпечених груп західноукраїнської інтелігенції. Хоча відмінності в матеріальному становищі радянських громадян були досить незначними, планка заможності опустилася так низько, що за рівнем матеріального добробуту науковці значно поступалися західним колегам.

Соціогуманітарні академічні інституції у Львові діяли за умов усе більших побутових труднощів, ізоляції, що наростала, від зовнішнього світу, пильного контролю партійних й адміністративних органів, цензури, які ретельно відстежували відповідність одержаних наукових результатів ідеологічним догмам більшовицького режиму, безугавних репресій, в атмосфері непевності та страху. У вересні 1940 р. органи Народного комісаріату внутрішніх справ (НКВС) за підозрою в належності до Організації українських націоналістів (ОУН) запроторили до в'язниці молодшого наукового співробітника Львівського відділу Інституту української літератури ім. Т. Г. Шевченка Юрія Стефаника. Науковця тягали на допити, але від більших неприємностей його врятував академік К. Студинський – депутат Верховної Ради СРСР. За його старанням Ю. Стефаника звільни-

[6] У наукових працівників інституту економіки. *Вільна Україна*. 1941. 2 квітня; Рудницький В. Переможений рік під прапором Рад. *Вісті АН УРСР*. 1940. № 7–8. С. 9.

[7] Науковий архів Президії НАН України. Ф. Р-251. Оп. 1. Спр. 158. Арк. 17.

ли, а в листопаді 1940 р. поновили на посаді[8]. Несприятливу морально-психологічну атмосферу у відділах створювали дисциплінарно-каральні заходи, спрямовані на виконання Указу Президії Верховної Ради СРСР від 26 червня 1940 р. «Про перехід на восьмигодинний робочий день, на семиденний робочий тиждень і про заборону самовільного залишення робітниками і службовцями підприємств і установ», що посилював адміністративну та запроваджував кримінальну відповідальність за порушення трудової дисципліни (головно за прогули). З 1 липня 1940 р. у всіх львівських відділах було встановлено контроль явки на роботу – у спеціальних журналах із підписом кожного працівника щоденно відмічали час приходу й виходу з роботи.

Все це деморалізувало науковців, не даючи змоги зосередитися на роботі, і позбавляло впевненості в наступному дні. Можливість праці безпосередньо залежала від ступеня лояльності до радянської влади. Така ситуація була досить незвичною для творчої інтелігенції, яка раніше часто перебувала в інтелектуальній та політичній опозиції до владних структур, зберігаючи певний ступінь політичної й економічної свободи. Вплив колишнього способу життя, патріотичного виховання і комплексу життєвих настанов багатьом ученим не давав змоги стати на шлях прямої співпраці з режимом. Щоби зберегти можливість і далі працювати за фахом та покликанням, науковці мусили засвідчувати прихильне ставлення до радянської влади. Пристосування до нових обставин відбувалося в атмосфері суперечливого роздвоєння у словах і вчинках, що призводило до помітної дисгармонії у морально-психологічній структурі особистості.

Формальна згода науковців з ідеологією та діями радянської влади здебільша лише маскувала їхні справжні погляди. Вони опановували тактику подвійного стандарту поведінки, «двоєдумання»: в офіційній атмосфері говорити те, що від них очікували, а інколи й вимагали, а у близькому колі те, що справді думали, що їх турбувало, що їм боліло. Тому їхня участь у прорадянських заходах (мітингах, зборах тощо) не може слугувати беззаперечним доказом відданості тоталітарному режиму або повного «розумового поневолення». У багатьох випадках науковці, яких залучали як депутатів до представницьких органів влади – різного рівня Рад депутатів трудящих (К. Студинський, М. Возняк, І. Крип'якевич), – прагнули передусім бути корисними співгромадянам, сподіваючись своїми діями якось пом'якшити політику режиму. Показово, що академік К. Студинський, голова Народних зборів Західної України (псевдопредставницького форуму, рішення якого стали формальною підставою для приєднання західноукраїнських земель до складу СРСР), а від березня 1940 р. – депутат Верховної Ради СРСР, доклав чимало зусиль для полагодження справ покривджених новою владою земляків. Декому він допоміг зберегти будинки, квартири й майно від насильницької націоналізації, декому посприяв в одержанні роботи чи пенсії. За першої ж нагоди, як міг, він допомагав репресованим.

Потрохи руйнувалася система традиційних і перевірених досвідом наукових цінностей. Відбувалося збіднення та спрощення всього спектра наукових пошуків. Матеріалістичне розуміння історії оголошувалося єдиним універсальним методом історичного дослідження. Такий методологічний підхід апріорі вимагав втискувати реальне життя в наперед підготовлені схеми. Відтак уся історія України, принаймні від XIX ст., мала слугувати немов «передмовою» до «Великої Жовтневої соціалістичної революції», а все внутрішнє життя України зображувалося як перманентна класова боротьба. Згубно впливав тоталітарний режим і на всі напрями наукових досліджень у сфері соціогуманітаристики. Поступово вони набували притаманних радянській науці рис, передусім політизації та ідеологізації. Якщо раніше в з'ясуванні численних питань українознавчої тематики домінантою слугував європейський і загальнослов'янський контекст, то тепер – загальноросійський.

Початок Радянсько-німецької війни і нацистська окупація призупинили діяльність усіх академічних відділів – їх закрили, а працівники опинилися в безтерміновій безоплатній відпустці. Члени НТШ ініціювали його відновлення, однак усі намагання їхніх відпоручників одержати офіційний дозвіл на існування (для цього у грудні 1941 р. складено пристосований до нових потреб статут) не дали результатів.

[8] Див.: Литвин М. Р., Луцький О. І., Науменко К. Є. 1939. Західні землі України. Львів, 1999. С. 140–141.

Марними виявилися і сподівання на створення державного Інституту ім. Шевченка, відкриття якого було анонсовано в періодиці на початку жовтня 1942 р. Декрет про утворення нового наукового інституту окупаційна влада так і не реалізувала[9]. За таких обставин українські вчені зробили все можливе, щоб розвивати науку в межах Об'єднання праці українських наукових робітників, яке діяло при Українському центральному комітеті (УЦК) – єдиній легальній загальнонаціональній громадській установі в Генеральній губернії, що відстоювала перед німецькою владою інтереси українського населення і спрямовувала свої зусилля на нормалізацію його суспільного життя, головно у сфері соціальної опіки й культурно-просвітницької роботи. Вчені не припиняли індивідуальних досліджень, закінчуючи, наскільки це було можливо, раніше розпочаті праці, або готували нові, більшість із яких не була опублікована через заборону на випуск наукової літератури. Німецька цензура особливо ретельно ставилася до наукових публікацій, тому навіть наявність краківсько-львівського «Українського видавництва» – єдиного українського дозволеного на всіх теренах Генеральної губернії, яке підпорядковувалося УЦК, не давала жодних гарантій на публікацію наукових досліджень з української історії, літературознавства, етнографії, інших сфер гуманітарних знань. Багато наукових праць цензура відкинула з ідейно-політичних міркувань. Особливо прискіпливо ставилася до досліджень з історії України. Тому вихід у 1944 р. в «Українському видавництві» монографії Я. Пастернака «Старий Галич. Археологічно-історичні досліди у 1940–1943 рр.» вважався на тоді справжнім дивом[10]. За таких умов науковці публікували свої праці в тогочасній періодичній пресі.

На початку 1944 р. із наближенням до Галичини радянсько-німецького фронту наукове та культурне життя у Львові почало згасати. У березні велика група львівської творчої інтелігенції перебралася до Турки й Самбора, решта – до Криниці, що на Лемківщині, і Кракова, які для більшості виявилися пунктами тимчасового перебування для подальшого виїзду на Захід. Навчені гірким досвідом 1939–1941 рр., який досить швидко позбавив ілюзій щодо більшовицької системи, українські науковці, діячі літератури та мистецтва, не бажаючи наражати себе і дітей на можливі репресії, обрали шлях еміграції. За кордоном опинилися: Василь Витвицький, Василь Лев, Яросла Пастернак, Кость Кисілевський, Володимир Радзикевич, Михайло Тершаковець, Григорій Лужницький, Михайло Соневицький, Юрій Стефаник, Мирослав Семчишин, Марія Пшеп'юрська та інші відомі вчені.

З поверненням у 1944 р. радянської влади робота всіх академічних відділів була оперативно відновлена. Причому перше організаційне засідання відділу історії України відбулося у присутності директора Інституту історії України АН УРСР Миколи Петровського вже 31 липня 1944 р., тобто за три дні після вступу радянських військ до галицької столиці[11].

Такій оперативності сприяла політична кон'юнктура. Відбудова й розширення всієї радянської довоєнної суспільно-політичної, культурно-освітньої і наукової інфраструктур, яким ззовні надавався український контекст, були важливим елементом політики легітимації більшовицького тоталітарного режиму на західноукраїнських землях. Для заохочення українських діячів культури й науки до тісної співпраці радянсько-партійні органи ініціювали відновлення діяльності професійних установ та організацій творчої інтелігенції, зокрема і львівських відділів академічних інститутів[12]. Порівняно з 1941 р. чисельність наукових співробітників суттєво змен-

---

[9] Згідно з декретом генерал-губернатора, інститут мав отримувати фінансування з бюджету губернського уряду, підпорядковуватися головному відділу науки і навчання та «досліджувати українське життя і простір у сучасному і минулому, розвивати українську науку на всіх зв'язаних з тим ділянках, досліджувати взаємини між німецьким і українським народами, як також оголошувати і поширювати висліди наукової праці». Цит. за: Головата Л. Український легальний видавничий рух Центрально-Східної Європи, 1939–1945: наук. моногр. Київ; Львів, 2013. С. 399.

[10] Дорошенко В. Огнище української науки. Наукове товариство імени Шевченка. Нью-Йорк; Філадельфія, 1951. С. 62.

[11] Архів Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Ф. 1. Оп. VI-ф. Спр. Г-2. Арк. 149.

[12] Були й інші причини, які спонукали владу до швидкого відновлення діяльності львівських установ УРСР. Зокрема, величезні кадрові втрати серед українських учених гуманітарного профілю. Частину з них поглинув вир репресій, інші – загинули на фронті, померли своєю смертю або виїхали за межі України. Відтак в усіх академічних інститутах бракувало кваліфікованих співробітників. Залучення львівських інтелектуалів давало змогу дещо зменшити гостроту кадрової проблеми в системі АН УРСР.

шилася. Наприклад, 1944 р. відділ української літератури налічував сім наукових співробітників; мистецтвознавства, етнографії і фольклору[13] – шість, мовознавства – сім, відділи історії, археології та економіки – по чотири. Очолювали їх відповідно: М. Возняк, Ф. Колесса, І. Свєнціцький, І. Крип'якевич, Ю. Смішко, В. Огоновський[14]. Компенсувати кадрові втрати мало поповнення, серед якого виявилися такі талановиті вчені, як Лукія Гумецька, Олена Степанів, Йосип Пеленський, Григорій Нудьга, Михайло Драган, Мирон Кордуба й ін.

Проте не завжди вдавалося підібрати належну заміну фахівцям, які працювали у львівських відділах до початку Радянсько-німецької війни. У 1945 р. у відділі археології після виїзду Ярослава Пастернака, Стефана Круковскеґо, Казімєжа Маєвскеґо (Kazimierz Majewski), крім керівника Маркіяна Смішка, а також Івана Старчука, Йосипа Пеленського й Олександра Феніна, не було жодного професійного археолога. У різний час перших повоєнних років на наукових посадах у відділі працювали: Броніслав Біліньскі (Bronisław Biliński), Єжи Кульчицкі (Jerzy Kulczycki), Ришард Ґаншинєц (Ryszard Gansiniec), Сергій Судаков, Валентина Кравець, Олексій Ратич, Омелян Терлецький, Олександр Костюк, Петро Завада й ін. Лариса Крушельницька, згадуючи колег, серед яких вона в 1947 р. розпочинала археологічну кар'єру, написала: «Публіка страшено різна. Таке враження, що всі вони немов сховалися під це "археологічне крильце", щоби якось перетривати небезпечні роки»[15].

Лариса Крушельницька, Розалія Керста, Дарія Колотай

Виснажені фізично й морально співробітники львівських установ АН УРСР, попри всілякі труднощі, активно творчо працювали. Літературознавці вивчали літературно-критичну спадщину Івана Франка та Лесі Українки, археологи – пам'ятки ранньослов'янської і княжої доби, мовознавці – мову староруського письменства до XIII ст. (Іларіон Свєнціцький) та готували до друку «Польсько-український словник», економісти опрацьовували матеріали про збитки, заподіяні нацистською окупацією населенню й економіці західних областей.

Нові суспільно-політичні реалії скорегували плани наукових розробок учених, яких директивні органи відразу зорієнтовували на виконання тем, що своїм змістом повинні були слугувати цілям науково-теоретичного й ідеологічного обґрунтування поточної політики сталінського режиму і посилення його впливу в регіоні й історичної легітимації на це. Особливу увагу археологів було звернено на дослідження питань слов'янського етногенезу та історії княжої доби, а

[13] Відділ мистецтвознавства, фольклору та етнографії продовжив роботу довоєнного відділу фольклору, як і утворений у другій половині 1944 р. Інститут мистецтвознавства, фольклору і етнографії АН УРСР (ІМФЕ АН УРСР) – роботу Інституту фольклору АН УРСР, що існував у 1936–1941 рр. і припинив діяльність після початку війни й евакуації АН УРСР в Уфу.

[14] Державний архів Львівської області (Держархів Львівської обл.). Ф. П. 3. Оп. 1. Спр. 78. Арк. 90.

[15] Крушельницька Л. Рубали ліс... (Спогади галичанки). Львів, 2001. С. 245.

істориків – на вивчення процесу формування західних кордонів Галицько-Волинського князівства, на пошуки історичних прикладів спротиву українського народу німецькій експансії, на аргументоване викриття теорій про непереможність німецьких завойовників. Мета цих студій – показати спільність походження східнослов'янських народів, вікову належність території Західної України до давньоруських державних утворень, тяглість боротьби населення регіону проти західних агресорів тощо, узгодивши висвітлення цих тем із потребами політичної кон'юнктури, зокрема з утвердженням історичного права СРСР на його нові західні державні кордони. Тому вже в 1944 р. співробітники львівського відділу Інституту історії України оперативно підготували низку праць, присвячених окремим аспектам цих питань (І. Крип'якевич – «Західні кордони України», С. Білецький – «Західний кордон Галицько-Волинської держави», М. Кордуба – «Справа приєднання Сяніччини до Польщі перед 1349 р.»). Економісти повинні були обґрунтовувати шляхи швидкої відбудови різних галузей економіки регіону, зруйнованих окупацією. Фольклористи визначили як пріоритетні збір і наукове опрацювання народнопісенної творчості періоду Радянсько-німецької війни. «В цілому робота наукових установ Академії наук УРСР, – зазначав 26 серпня 1944 р. уповноважений Президії АН УРСР, професор Петро Власюк, – спрямовується на допомогу фронту і на поновлення народного господарства, науки, культури і мистецтва західних областей УРСР, а також на опрацювання теоретичних проблем республіканського і союзного значення»[16].

Планування наукової тематики відбувалося в умовах суперечності між плануванням згори та знизу. Спершу (1944–1945), як і до війни, переважало планування знизу, що зводилося до підсумування, корегування та затвердження пропозицій окремих учених. За ними переважно залишали ті напрями досліджень, у яких вони показали себе фахівцями. Але згодом, з поступовою зміною ідеологічної ситуації у країні, домінантною тенденцією в організації та управлінні науковою діяльністю стало планування «згори». Відповідно до політичної кон'юнктури і вказівок вищих партійно-державних органів, учені ради профільних інститутів АН УРСР вносили в наукові плани львівських відділів суттєві зміни, нав'язували для дослідження без погодження з виконавцями нові теми, інколи кардинально відмінні від творчих зацікавлень і довголітніх напрацювань окремих працівників.

До наукових досліджень співробітники львівських академічних установ продовжували ставитися традиційно вимогливо та професійно. Відділ української мови планував опублікувати: «Мову пам'яток староруського письменства X–XII століття» Іларіона Свєнціцького, «Мову найдавніших українських драматичних сцен» Лукії Гумецької, «Лексичні діалектизми в ранніх творах Франка» Дмитра Бандрівського; відділ української літератури – «Драгоманов і Шевченко», «Драгоманов у літературних і особистих взаєминах з Федьковичем», «Франко і російська література», «Російсько-українські літературні взаємини», «Класична спадщина Заходу в українській літературі»; відділ історії – «Листування Богдана Хмельницького» (повне видання) та «Богдан Хмельницький і Західна Україна» – обидві Івана Крип'якевича, «Становище Галицько-Волинської держави в Східній Європі в XIII столітті» Миколи Кордуби, «Захоплення Галичини Австрією 1772 р.» Івана Карпинця; відділ археології – «Аналіз і докладний реєстр пластики трипільської культури в західних областях України» Казімєжа Маєвскєґо, «Мистецькі пам'ятки феодального Галича» Івана Старчука; відділ мистецтвознавства, фольклору та етнографії – «Народні мелодії українського Закарпаття», «Микола Лисенко і культ народної пісні в Галичині» тощо[17]. І хоча частина з названих праць – це доопрацьовані старі чернетки, проте сам перелік тем, над якими працювали науковці, засвідчував їхню спрямованість на подальше наукове дослідження актуальних проблем української історії та культури.

Проте реалізувати ці плани не вдалося. Партійні й адміністративні органи потребували не об'єктивних наукових досліджень, а ідеологічних праць, покликаних спотворити справжню суть історичного минулого українського народу, зокрема національно-визвольного руху, що цілком передбачувано спричиняло невдоволення вчених. Згідно з донесеннями Управління Народного комісаріату державної безпеки (НКДБ) Львівської обл. про настрої населення, які свідчили про

[16] Науковий архів Президії НАН України. Ф. Р.-251. Оп. 1. Спр. 138. Арк. 286.

[17] Савін Г. М. Радянська наука на службі народного господарства. *Вільна Україна*. 1946. 11 лютого.

реальний, а не уявний стан суспільства, старший науковий співробітник Львівського відділу Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР М. Драган у приватних розмовах (а їх, як бачимо, ретельно контролювала агентура НКДБ) заявляв, «що середній рівень культури в Радянському Союзі низький», і оскільки «централізм політичної системи призвів до централізації розумової», то за таких обставин «за середню масу думають верхи, а про нижчі уми й говорити нічого»[18]. Вчений доходив висновку, що більшовики – виняткові демагоги й доктринери, для яких принципи є аксіомою, політичною геометрією, яка сама собою містить доказ. Він вказував, що у СРСР панує доктринерство, учнівське слідування положенням, висловленим у короткому курсі «Історії ВКП(б)» або у книжці Іосіфа Сталіна (Иосиф Сталин) «Питання ленінізму». «І виходить, – констатував М. Драган, – що радянська людина в полоні абстрактної ідеї – переконати її немає ніякої змоги»[19].

Іван Крип'якевич, завідувач відділу історії України. Фото із фондів ЛННБУ ім. В. Стефаника

Іван Крип'якевич, згідно з цими ж донесеннями, вбачав чимало спільного між гітлерівським і сталінським режимами, якщо йшлося про їхні ідейно-політичні засади та методи їх реалізації. Історик вказував: «Ідея Гітлера – націоналізм, панування німців, і інтернаціоналізм – панування Росії, в головному порочні, не життєздатні, тому що занадто абстрактні. Звідси горе народам, вожді яких втілюють у життя абстрактні ідеї». Вожді тоді, на думку І. Крип'якевича, «не рахуються з життям, справжніми інтересами керованих ними людей. Гітлер знищив Німеччину, а один з керівників ВКП(б) [Всесоюзної комуністичної партії (більшовиків), про кого конкретно йдеться, – у документі промовчано – *О. Л.*], вводячи у свій час колективізацію на Україні, замордував шість мільйонів українців»[20].

Глибокі знання, загострене почуття національної свідомості, сильний вплив релігії та європейської культури чинили інтелектуальний опір утвердженню сталінізму. Нескуті ідеологічними догмами, львівські вчені зуміли (хоча, зрозуміло, не всі й неоднаково глибоко) досить швидко наблизитися до розуміння природи сталінської моделі соціалізму, визначити суть більшовицької політичної системи, її типологію, ставши так у своєму середовищі руйнівниками міфів про її прогресивність.

Поінформоване органами НКДБ партійне керівництво розуміло, що формальна згода цих людей із радянською владою – це вимушений компроміс, засіб маскування своїх думок. Тому не збиралося це толерувати. У 1946 р., коли в Україні безпрецедентного розмаху набула боротьба проти «українського буржуазного націоналізму», головним ідеологом та натхненником якого оголосили М. Грушевського, а відтак і представників його наукової школи, тоталітарний режим розпочав серію кампаній проти «ідеологічних збочень» багатьох діячів науки та культури, прагнучи не допустити будь-якого інакодумства у країні і звести всю сукупність виявів духовного життя до заздалегідь визначених ідеологічних параметрів. Свідченням цього стали відповідні постанови Центрального комітету Комуністичної партії (більшовиків) України (ЦК КП(б)У) 1946–1948 рр. Вістря усіх кампаній спрямовувалося, звичайно, проти носіїв «українського буржуазного націоналізму», – найперше київських і львівських інтелектуалів.

Своєрідним поштовхом до фронтального ідеологічного наступу на галицьку інтелігенцію і передусім учнів М. Грушевського стала поява в газеті «Культура и жизнь» – органі управління пропаганди й агітації ЦК ВКП(б) – статті завідувача відділу вказаної партійної структури Сергія Ковальова «Виправити помилки у висвітленні деяких питань історії України». Її автор стверджував, що «окремі професори у Львівському університеті (Крип'якевич, Кордуба та інші) і зараз читають лекції з історії України в дусі Грушевського, дотримуються його концепції, відкрито виступають на захист його позицій», і закликав «піддати грунтовній критиці в газетах і

[18] Культурне життя в Україні. Західні землі. Київ: Наукова думка, 1995. Т. 1: (1939–1953) / відп. ред. Ю. Сливка; упоряд.: Т. Галайчак, О. Луцький, Б. Микитів та ін. С. 222.

[19] Держархів Львівської обл. Ф. П. 3. Оп. 1. Спр. 69. Арк. 94–95; Культурне життя в Україні. Західні землі. Т. 1. С. 222–223.

[20] Держархів Львівської обл. Ф. П. 3. Оп. І. Спр. 69. Арк. 94–95.

журналах всі і всілякі спроби ревізувати марксистсько-ленінське вчення з національного питання, посилити ідейно-політичне виховання кадрів нашої інтелігенції»[21]. Комісія дійшла висновку, що Львівський обком КП(б)У не виявляв належної наполегливості в розвінчуванні І. Крип'якевича, М. Кордуби, О. Терлецького й інших науковців, які в доповідній записці комісії названі «запеклими націоналістами» (в оригіналі – «отъявленные националисты»)[22].

Тоталітарний режим фактично поставив інтелектуалів перед дилемою: або піти шляхом конформізму, відмовившись від своїх ідеалів, або продовжувати їх сповідувати і стати жертвою репресії. Тож кожен повинен був обрати власний шлях. Одні замикалися й поступово згасали, не бажаючи бути пропагандивною маріонеткою в руках компартійних ідеологів. Інші обрали відносно безконфліктну умовну угоду із владою та офіційною ідеологією, що ставала способом виживання, хоча лояльність до режиму не давала жодних гарантій. Зрештою, є межі людських можливостей, а обставини, у які потрапили галицькі вчені в повоєнні роки, у багатьох аспектах були нелюдськими. Часто ламалася людська субстанція. За таких умов певна група науковців заради власної безпеки й безпеки родини, відносно поміркованих матеріальних умов існування та можливостей для професійної кар'єри мімікрувала, за потреби позірно демонструвала прихильність до політики радянської влади, маніпулюючи офіційними гаслами. Для частини з них показна демонстрація політичної благонадійності та застережливість не лише від різних «ідейних збочень» і «ворожих» тенденцій, а й будь-яких розмов, що могли б дати щонайменшу зачіпку репресивним органам для переслідування, перейшла у традицію, якої вони й надалі до кінця життя більш-менш послідовно дотримувалися, одержавши натомість дуже непевну гарантію тимчасової стабільності свого становища.

Був і ще один шлях – ти ніби з «ними» і ніби не з «ними», інколи щось «протягуєш», інколи чимось поступаєшся. Науковці, які його обрали, жили і творили за «подвійної бухгалтерії»: для держави та за покликом власної совісті, на потребу політичної кон'юнктури й ради «спасіння душі», реалізації своїх таємних переконань і таланту.

Список ненадійних постійно поповнювали нові імена науковців, адже співробітники держбезпеки ретельно вивчали документи колишніх політичних партій і громадських організацій. Арешти та звільнення з роботи інтелігенції, запідозреної в нелояльності, почалися у Львові практично відразу після відновлення радянської влади. Лише з вересня 1947 р. по квітень 1948 р. у Львівському державному університеті звільнено 37 професорів, доцентів, асистентів. Серед них відомі вчені: І. Крип'якевич, М. Смішко, М. Скорик, О. Терлецький[23]. У 1949/1950 н. р. із вишів Львова за політичними мотивами усунено ще 53 викладачі[24]. Особливо великих втрат зазнали львівські академічні установи на зламі 1949–1950 рр., коли після вбивства Ярослава Галана радянські спецслужби арештували Олену Степанів (Природничий музей АН УРСР), Ольгу Дучимінську (Етнографічний музей АН УРСР), Ярослава Дашкевича (Львівська наукова бібліотека АН УРСР), Лідію Коць (відділ української мови Інституту мовознавства АН УРСР), Тетяну Плаксій та Олену Бійовську (відділ археології Інституту археології АН УРСР) й ін.

На тлі безперервних репресій та ідеологічного тиску на вчених розгорнувся наступ і проти академічних установ, яким влада прагнула знищити Львів як центр українських гуманітарних досліджень. 11 вересня 1946 р. Президія АН УРСР викликала зі Львова до Києва групу провідних співробітників відділів інститутів історії, економіки та літератури: І. Крип'якевича, М. Возняка, О. Терлецького, М. Кордубу й О. Степанів. На прийомі у віцепрезидента АН УРСР Михайла Лаврентьєва перед ними було поставлено категоричну вимогу переїхати до Києва, нібито для концентрації найкращих наукових сил у столиці України. Перша реакція львів'ян була однозначно негативною – від переїзду вони відмовилися, мотивуючи це хворобами, поважним віком, родинними обставинами, науковою роботою, пов'язаною з необхідністю працювати в місцевих архівах і бібліотеках. Щоби змусити вчених погодитися на переїзд, їх викликали до ЦК КП(б)У.

[21] Культурне життя в Україні. Західні землі. Т. 1. С. 22.
[22] Там само. С. 340.
[23] Там само. С. 27.
[24] Держархів Львівської обл. Ф. П. 3. Оп. 3. Спр. 494. Арк. 87.

Там І. Крип'якевич від імені колег заявив, що вони розцінюють переїзд до столиці як заслання та ізоляцію. 13 вересня 1946 р. Президія АН УРСР офіційно поставила питання про ліквідацію відділів гуманітарних інститутів у Львові. І хоча І. Крип'якевич, який представляв львівську групу вчених, на засіданні Президії АН УРСР намагався відстояти необхідність існування двох наукових центрів – Києва та Львова, проте його ніхто із членів Президії не підтримав. Усі виступали за ліквідацію львівських відділів[25]. 21 вересня 1946 р. Президія АН УРСР звернулася до Ради Міністрів республіки з письмовим проханням санкціонувати це рішення. 28 жовтня рада ліквідувала львівські гуманітарні відділи й дозволила переводити їхніх провідних співробітників до Києва[26].

Переїзд провідних науковців до Києва не припинив критики за їх «націоналістичні погляди і зраду інтересів українського народу». Цькування І. Крип'якевича продовжувалося й там[27]. Не одержав підтримки вчений і в дирекції Інституту історії України. Щобільше, у відповідь на Постанову ЦК КП(б)У «Про роботу сесії Академії Наук УРСР» від 12 квітня 1947 р., у якій І. Крип'якевича схарактеризовано не тільки послідовником М. Грушевського, а й «автором злобной антисоветской фашистской книги "История Украины", изданной им при немецкой оккупации во Львове»[28], вчена рада Інституту історії України визнала «серйозною політичною помилкою включення в план роботи професора Крип'якевича, введення в склад вченої ради і його офіційні виступи на зборах»[29]. У травні 1947 р. Президія АН УРСР, заслухавши листа директора Інституту історії професора Миколи Петровського, погодилася вилучити Івана Петровича зі складу вченої ради[30]. За рік І. Крип'якевич повернувся до Львова. Загалом, жоден зі скерованих на роботу до київських академічних установ науковців не залишився там надовго.

До кінця 40-х років XX ст. у Львові продовжували працювати три гуманітарні академічні підрозділи, а відділ Інституту мистецтвознавства, фольклору і етнографії АН УРСР у 1949 р. був введений до складу Етнографічного музею, відтак при музеї додатково створено ще й відділ фольклору. Їхня діяльність не задовольняла як партійне, так і академічне керівництво. Перші постійно критикували мовознавців, археологів, етнографів і фольклористів за «неактуальність» наукової проблематики, її відірваність від завдань соціалістичного будівництва, за пасивність у громадсько-політичному житті; других не влаштовувала незадовільна наукова координація львівських осередків із профільними інститутами в Києві, розпорошення наукових сил, надмірне затягування термінів виконання планових тем, недостатній науково-теоретичний рівень окремих виконаних робіт тощо. Здебільша всі ці звинувачення були тенденційними, надуманими, оскільки львівські вчені ставали жертвою некомпетентного директивного керівництва, яке примушувало, відповідно до вказівок зверху, постійно невмотивовано змінювати теми та виконувати завдання, які не мали з наукою нічого спільного.

На кінець 40-х XX ст. років стало очевидно, що наукові підрозділи АН УРСР, які сформувалися в Західній Україні внаслідок різних реорганізацій і скорочень, не можуть забезпечити належного рівня наукових досліджень. Академічна наука в регіоні занепадала. Критичний стан її розвитку у Львові на межі 40–50-х років XX ст. був очевидним. За таких обставин у січні 1949 р.

---

[25] Культурне життя в Україні. Західні землі. Т. 1. С. 345–347.

[26] Там само. С. 357.

[27] Ставлення до нього київського керівництва яскраво ілюструє такий приклад. Якось, перебуваючи в коридорі Інституту історії України, Іван Крип'якевич зустрівся з колишнім директором (1937–1941) цієї установи Сергієм Бєлоусовим, із яким познайомився і навіть вів регулярне особисте листування ще в 1939–1941 рр. При свідках по-приятельськи невимушено колеги обійнялися. Після цього С. Бєлоусова негайно звинуватили у спілкуванні зі «зрадником Батьківщини». На одній із республіканських нарад через це його критикували за безпринципність. Присутній С. Бєлоусов не витримав: «Ну, яка, зрештою, різниця: обійняв – не обійняв?». На що секретар ЦК КП(б)У Костянтин Литвин зауважив: «Це має значення: дивлячись кого обіймати – товариша чи Крип'якевича» (див.: У лещатах тоталітаризму: Перше двадцятиріччя Інституту історії НАН України (1936–1956 рр.): зб. док. і мат.: у 2-х ч. / упоряд.: Р. Пиріг, Т. Гриценко, В. Мазур, О. Рубльов; відп. ред. В. Смолій. Київ, 1996. Ч. 1. С. 29).

[28] У лещатах тоталітаризму… Ч. 2. С. 30.

[29] Особова справа І. П. Крип'якевича (додаток). *Архів Львівського національного університету.*

[30] Львівський філіал Академії наук УРСР, протоколи засідань Президії Академії Наук УРСР (7 січня – 12 грудня 1947 р.). *Науковий архів Президії НАН України.* Арк. 183.

львівські науковці через пресу винесли на обговорення обласної партійної організації питання про створення у Львові на базі наявних відділів окремих інститутів. Однак на той час ця пропозиція не знайшла відгуку, її фактично проігнорували організатори партійного форуму. Проте вже влітку 1950 р. комісія ЦК ВКП(б), яка вивчала стан розвитку науки у Львові, відзначила необхідність організаційного та кадрового зміцнення академічних установ у місті та створення на їхній основі окремих інститутів. Відтак Президії АН СРСР і АН УРСР визнали за необхідне на базі наявних у Львові науково-дослідних установ АН УРСР організувати Львівський філіал, а в його складі створити чотири інститути, серед яких й Інститут суспільних наук, що мав функціювати на базі львівського відділу мовознавства Інституту мови АН УРСР, Етнографічного музею і групи археології Інституту археології АН УРСР. На нього покладали такі завдання: «… вивчення економіки УРСР і, в першу чергу, західних областей УРСР у взаємозв'язку з економікою народів СРСР, дослідження нових проблем в галузі мовознавства на основі геніальних праць Й. В. Сталіна, вивчення історії літератури українського народу і боротьби українського народу проти українського буржуазного націоналізму, дослідження нових процесів матеріальної і духовної культури в західних областях УРСР у зв'язку з ростом і розвитком культури всього радянського народу»[31]. Всіх директорів заново створених інститутів постанова зобов'язувала під час розробки наукової тематики виходити передовсім «з потреб народного господарства і культури західних областей УРСР»[32]. Відповідно до її формулювань, перед академічними установами Львова поставлено суто утилітарні практичні цілі без належної орієнтації на розвиток теорії, на вивчення закономірностей суспільного розвитку.

Філарет Колесса, академік АН УРСР

Рішення про створення академічних інститутів у Львові мало очевидний політичний підтекст і виглядало спробою вкотре створити респектабельну репутацію політиці сталінського режиму в регіоні, надати їй таких зовнішніх форм, які дають можливість умовно її схарактеризувати як «цивілізований колоніалізм». Не стояло питання, щоб академічна наука Львова наближалася за своїм рівнем до Москви, Ленінграда чи Києва. Водночас вживали заходів, щоб наука в західному регіоні України відповідала передовсім утилітарним потребам тоталітарного режиму.

Організаційні заходи щодо створення Інституту суспільних наук АН УРСР поєднувалися з активними діями львівського обкому й міськкому партії щодо залучення старої галицької інтелігенції до суспільно-політичної і пропагандивної роботи, реалізуючи постанову Оргбюро ЦК ВКП(б)[33] від 25 серпня 1950 р. «Про роботу Львівського обкому КП(б)У», у якій відзначені «серйозні недоліки в керівництві справою виховання інтелігенції» і було дано завдання львівським комуністам негайно внести відповідні корективи в діяльність[34]. Ці корективи щодо старої інтелігенції зводилися головно до відмови від «надмірної упередженості і недовіри до неї … і створення їй умов, щоб вона відмовилася від старих помилок і … стала в ряди активної радянської інтелігенції»[35]. Загалом, у ставленні тоталітарного режиму до львівської інтелігенції простежується певна політична лінія, у якій періоди загострення репресій чергувалися із заграванням із діячами науки й культури. Попри недовіру до творчої інтелігенції, радянська влада ніколи не нехтувала нею повністю, не пропускала нагоди виявити окремим її представникам особливу увагу (до прикладу, влітку 1946 р. Президія Верховної Ради СРСР нагородила академіків Ф. Колессу і В. Щурата орденами Трудового червоного прапора; у 1947 р.

---

[31] У Президії Академії наук УРСР. *Вісник АН УРСР.* 1950. № 11. С. 75.

[32] Там само.

[33] У партійній структурі Оргбюро готувало матеріали для рішень Політбюро, які вважалися рішеннями ЦК, а також відало кадровими питаннями. Рішення Оргбюро, яке члени Політбюро не опротестували, автоматично ставало рішенням ЦК (див.: Кульчицький С. В. Партійно-радянський апарат в системі влади. *Український історичний журнал.* 1994. № 6. С. 7).

[34] Российский государственный архив социально-политической истории. Ф. 17. Оп. 116. Д. 526. Л. 95.

[35] Держархів Львівської обл. Ф. П. 3. Оп. 3. Спр. 433. Арх. 114.

І. Свєнціцького висунули кандидатом у депутати Верховної Ради УРСР). Проте логіку відзначення чи опали передбачити було неможливо.

Василь Щурат, академік АН УРСР

Наприкінці 40-х років XX ст., після періоду інтенсивного та масштабного «полювання на відьом», на західноукраїнських землях наступив певний спад ідеологічних кампаній щодо вишукування «ізмів» у науковців, письменників, композиторів, художників. Більшовицька влада заради досягнення своїх далекосяжних інтересів пішла на певні тактичні поступки. Виявом цього й стала постанова Ради Міністрів СРСР, прийнята в лютому 1951 р., про створення Львівської філії АН УРСР, зокрема й Інституту суспільних наук[36]. Очевидно, це не була випадковість. На зламі 40–50-х років XX ст. на західноукраїнських землях склалася зовсім інша, порівняно з першими повоєнними роками, ситуація. Основна мета сталінського режиму ніби була досягнута: здебільша подолано опір українського збройного підпілля, сотні тисяч реальних і потенційних противників фізично знищено або депортовано вглиб СРСР, усі сфери суспільного життя уніфіковано відповідно до загальносоюзного зразка. Однак це не забезпечило політичної і соціально-економічної стабільності в регіоні[37]. Господарський механізм нормально не міг функціювати, соціальна сфера занепадала, колективізація сільського господарства призвела до розорення села. Матеріальний добробут населення, особливо сільського, був украй низьким. У краю продовжувало панувати масове невдоволення і критичне ставлення до радянської влади. За таких обставин тоталітарний режим вирішив дещо послабити адміністративно-репресивний тиск на західноукраїнську інтелігенцію, зокрема на її найавторитетнішу частину, яку ще не встиг повністю розчавити прес терору, та перетягнути її на свій бік, щоби зміцнити позиції в регіоні. Саме в цьому контексті, очевидно, і треба розглядати заходи щодо створення у Львові академічних інститутів. Інститут суспільних наук було потрактувано передовсім як інструмент ідеологічного впливу на населення з метою руйнування усталених національно-політичних поглядів та формування нової радянської людини.

Олександр ЛУЦЬКИЙ

[36] Культурне життя в Україні. Західні землі. Т. 1. С. 655–656.

[37] Показово, що у грудні 1951 р. голова парткому АН УРСР Федір Овчаренко на VI Партконференції АН УРСР наголошував, що створення за рішенням союзного уряду філіалу Академії наук у Львові «має, крім того, велике політичне значення для західних областей України. Воно сприяє залученню Інтелігенції цих областей до активної наукової діяльності». Див.: ЦДАГО України. Ф. 290. Оп. 1. Спр. 260-а. Арк. 215.

DOI: https://doi.org/10.33402/inukr.2026-2

СТАНОВЛЕННЯ. ЧАС ВІДЛИГИ. ІВАН КРИП'ЯКЕВИЧ (1950–1960)

Інститут суспільних наук у складі Львівського філіалу АН УРСР був створений 1951 р., відповідно до Постанови Ради Міністрів СРСР № 457 від 21 лютого 1951 р. за підписом І. Сталіна та Ради Міністрів УРСР № 561 від 23 березня 1951 р. Урядові рішення відразу спрямували всі попередні й наступні організаційні заходи в чітке практичне русло. Вже 31 березня 1951 р. наказом Президента АН УРСР академіка Олександра Палладіна було призначено керівний склад ради Львівського філіалу, яка безпосередньо керувала цим процесом. Тим же наказом здійснено перші кадрові призначення і в інституті. На посаді заступника директора з наукової роботи затверджено М. Смішка, а І. Свєнціцького, М. Возняка та І. Крип'якевича – завідувачами відповідно відділів мовознавства, української літератури та історії України. 2 квітня 1951 р. голова ради філіалу член-кореспондент АН УРСР Йосип Штокало затвердив тимчасовий склад вченої ради з восьми осіб: Маркіян Смішко, Іларіон Свєнціцький, Іван Крип'якевич, Михайло Возняк, Олександр Дей, Володимир Огоновський, Іван Симоненко і Михайло Нечиталюк (вчений секретар). Згодом вона поповнилася старшими науковими співробітниками в кількості 13 осіб. 29 червня 1951 р. її затвердила Президія АН УРСР. У червні склад дирекції поповнив Дмитро Хом'як – довголітній працівник НТШ, який обійняв посаду заступника директора з адміністративно-господарських питань.

Винниченка, 24

Упродовж квітня–червня 1951 р. зусиллями дирекції і вченої ради вирішено основні штатні, адміністративно-господарські й бюджетні питання. Зокрема, обрано приміщення – триповерховий будинок у центральній частині міста, головний фасад якого виходив на вул. Радянську (тепер – Винниченка, 24). У цьому домі, побудованому в 30-х роках XIX ст. у стилі пізнього класицизму, у 1912–1939 рр. розміщувалися унікальний археологічний музей і Бібліотека НТШ,

канцелярія товариства, а від 1940 р. – установи АН УРСР, зокрема Етнографічний музей. Поряд були приміщення архівів, бібліотек, музеїв.

Відтак 1 липня 1951 р. Інститут суспільних наук АН УРСР офіційно розпочав діяльність, об'єднавши колишні підрозділи київських академічних установ гуманітарного профілю, що працювали у Львові безперервно з 1945 р. – група археології, відділ мовознавства, а також львівський Етнографічний музей із відділами фольклору й етнографії, які в інституті було об'єднано в окремий відділ. Окрім цього, організовано та відновлено відділи, що існували у Львові до кінця 1946 р.: історії України, економіки, української літератури[1]. Всього на цей час діяло сім наукових підрозділів, які очолювали, крім згаданих Іларіона Свєнціцького, Івана Крип'якевича і Михайла Возняка, Володимир Огоновський (відділ економіки), Олександр Дей (етнографії і народної творчості) та Микола Матвійчук (Етнографічний музей). Щодо відділу археології, то його завідувачем було призначено співробітника Інституту археології АН УРСР кандидата історичних наук Василя Довженка з Києва, але питання про його переведення до Львова не вдалося вирішити. У грудні 1951 р., за розпорядженням Львівського філіалу АН УРСР, на цю посаду тимчасово був призначений кандидат історичних наук Петро Чуприна, який не був археологом за фахом. Фактично, відділом керував М. Смішко, який від 11 червня до 26 вересня 1951 р., одночасно виконував обов'язки директора інституту[2].

Першим директором Інституту суспільних наук став доктор економічних наук Олексій Нестеренко (вересень 1951 р. – лютий 1953 р.), якого відрядили з Києва[3]. Він був людиною з великою ерудицією, інтелігентною, діловою, енергійною, безкорисливо відданою науці. Його вирізняли порядність, доброзичливість, далекоглядність мислення. Він завжди брався за нагальні справи, а всі інші відкладав[4].

Олексій Нестеренко, директор інституту (1951–1953)

Керівництву інституту на чолі з О. Нестеренком довелося працювати в надзвичайно складних умовах пізнього сталінського тоталітаризму, коли режим продовжував проводити періодичні ідеологічні викривальні кампанії, щоб досягти цілковитого послуху інтелігенції. Стан постійної напруги паралізуюче діяв на колектив, виснажував його морально і психологічно. Проте й за таких обставин «загостреної пильності», коли простір для вибору самостійних рішень був дуже невеликим, О. Нестеренко проводив науково-організаційну роботу, намагався створити належну матеріально-технічну базу, зокрема зробити ремонт у приміщенні інституту[5]. У новоствореному інституті фактично не було наукової бібліотеки, фотолабораторії, обладнання і реактивів для проведення лабораторних досліджень та експедицій.

Первісний склад інституту за фаховим рівнем був досить неоднорідним. Підбирали кадри не лише завідувачі відділів – декого переводили з інших установ за вказівками «зверху». На 1 липня 1951 р. в інституті налічувалося 70 працівників, із них – 45 науковців, зокрема й колишні члени НТШ, що забезпечило колективу нерозривний зв'язок із традиціями товариства, допомогло закласти ті принципи наукової творчості й людських взаємин, завдяки яким, попри всі труднощі часу, установі вдалося посісти гідне місце у структурі гуманітарних інституцій. 16 науковців мали науковий ступінь доктора чи кандидата наук (окрім завідувачів відділів): член-кореспондент Академії архітектури УРСР Олена Кульчицька, Маркіян Смішко, Йосип Пеленський, Омелян Терлецький, Іван Симоненко, Олександр Черниш, Євген Яцкевич, Антін Генсьорський, Лукія Гумецька, Іван Керницький.

---

[1] Архів Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 8. Арк. 15, 16, 23.

[2] Науковий архів Президії НАН України. Ф. Р-251. Оп. 8. Арк. 117–118.

[3] У 1953 р. О. Нестеренка призначили директором Інституту економіки АН УРСР, який він очолював до 1965 р. Згодом понад 20 років працював професором кафедри політекономії Київського торгово-економічного інституту. У 1958 р. обраний членом-кореспондентом АН УРСР.

[4] Нечиталюк М. «Честь праці!». Академік Михайло Возняк у спогадах та публікаціях. Львів, 2000. С. 103.

[5] ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 30. Спр. 2330. Арк. 49.

Михайло Герасименко, доктор економічних наук, завідувач відділу економіки (1952–1961)

Водночас для виконання тих завдань, які стояли перед інститутом, досвідчених спеціалістів, безперечно, бракувало. Зокрема, у відділі економіки на кінець 1951 р. працювало лише два кандидати наук, а відділ української літератури навіть не був повністю укомплектованим. Із шести штатних одиниць наукових співробітників були заміщені лише три посади – керівника відділу та двох молодших наукових співробітників[6].

Із плином часу зазнавала змін організаційна структура установи. В одних випадках вони були спричинені пошуками оптимального варіанта, який забезпечував би виконання поставлених завдань, в інших – продиктовані політичною кон'юнктурою. Відповідно відбувалися зміни і в кадровому складі. Наприкінці 1951 р. Музей етнографії було виведено зі складу установи й об'єднано з Музеєм художнього промислу в самостійну установу під назвою «Український державний музей етнографії та художнього промислу АН УРСР»[7]. У лютому 1952 р. – розформовано відділ етнографії і народної творчості. Згідно з постановою Президії АН УРСР від 15 лютого 1952 р., етнографів переведено в Український державний музей етнографії та художнього промислу, фольклористів – у відділ української літератури, а на базі розформованого створено відділ мистецтвознавства (завідувач – доктор історичних та мистецьких наук Ніколай Кожін (Николай Кожин))[8].

Засідання відділу економіки. 1952 р.

Наступна реорганізація структури відбулася в 1955 р. З огляду на вимоги центральних господарських органів СРСР про скорочення штатів міністерств і відомств[9], Президія АН УРСР рішенням від 24 грудня 1954 р. і постановою від 10 січня 1955 р. ліквідувала відділ мистецтвознавства, а його штати (чотири одиниці) передала Музею етнографії та художнього промислу. Незважаючи на прохання мистців і художників Львова зберегти цей відділ в Інституті суспільних наук, Президія постановою від 7 березня 1955 р. підтвердила попереднє рішення. Відтак 1 вересня 1955 р. відділ мистецтвознавства в інституті було ліквідовано[10].

У бібліотеці Інституту суспільних наук. Зліва направо: Дмитро Бандрівський, ?, Микола Матвійчук, Ярослав Ісаєвич (спиною). У глибині – завідувач бібліотеки Олена Пристай. 1956 р.

На кінець 1955 р. в установі функціювали такі відділи: історії України, економіки, мовознавства, української літератури та археології. Ця структура зберігалася до 1964 р.

Також не втрачало актуальності питання підготовки наукових кадрів для подальшої роботи, яке вирішували двома способами: ас-

[6] Звіт Інституту суспільних наук АН УРСР за 1951 р. *Архів Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.*

[7] Архів Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 4. Арк. 100.

[8] Там само. Спр. 3. Арк. 15, 17.

[9] Постанова Ради Міністрів СРСР від 14 жовтня 1954 р.

[10] Архів Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 143. Арк. 40, 133.

пірантура та підготовка дисертацій і захист молодших наукових співробітників та лаборантів. Президія АН УРСР щороку затверджувала план набору до аспірантури, однак не завжди брала до уваги пропозиції установи, і тому переважно набір був обмеженим.

Формуванню належного кадрового потенціалу певною мірою сприяла політична ситуація, що склалася в західному регіоні УРСР після смерті І. Сталіна і Постанови Президії ЦК КПРС (Комуністичної партії Радянського Союзу) «Питання західних областей Української РСР» (26 травня 1953 р.), згідно з якою партійні органи України та західних областей УРСР повинні були бережливо ставитися до кадрів західноукраїнської інтелігенції, висувати її найкращих представників на керівні посади в навчальних закладах, наукових, культурних й інших установах[11].

На виконання постанов Президії ЦК КПРС і червневого пленуму ЦК КП(б)У 23 червня 1953 р. Президія АН УРСР прийняла рішення, у якому передбачила покращити підготовку кадрів в інституті з уродженців західних областей України, розширити можливості для видавничої діяльності тощо. У 1954 р. планувалося прикріпити до докторантури Інституту мовознавства АН УРСР кандидата філологічних наук Лукію Гумецьку, створити всі необхідні умови для закінчення докторських дисертацій заступникові директора, кандидату історичних наук Маркіянові Смішку, старшому науковому співробітнику, кандидату економічних наук Володимирові Огоновському і кандидату філологічних наук Антонові Генсьорському[12].

Відповідно до постанови Президії АН УРСР, дирекція інституту змогла всі наукові вакантні посади заповнити здібними й достатньо підготовленими для наукової роботи кадрами. На кінець 1953 р. із 47 наукових співробітників і 16 аспірантів було відповідно 27 і 13 вихідців із західних областей України[13].

Важливий захід, який значно пришвидшив підготовку кадрів у 1954 р., – внесення теми докторської дисертації кандидата філологічних наук І. Керницького і шести кандидатських дисертацій до науково-тематичного плану установи. Вже в 1955 р. аспіранти і співробітники захистили сім кандидатських дисертацій, п'ять – подали до захисту, закінчили докторську й чотири кандидатські роботи[14].

Іван Крип'якевич, директор інституту (1953–1962)

Під час короткотривалої кампанії із висунення на відповідальні посади місцевих кадрів 15 травня 1953 р. директором інституту став Іван Крип'якевич. Очолити установу доручили людині безпартійній, яка незадовго до цього зазнала нищівної критики за «український буржуазний націоналізм», і далеко не бездоганній для влади за анкетно-біографічними даними. Очевидно, компартійне керівництво України, яке санкціонувало таке рішення, було переконане, що тепер ним можна буде легко управляти і скеровувати його діяльність у потрібному для себе руслі. Відтепер І. Крип'якевичу належало не лише керувати установою, а й виховувати наукові кадри в дусі комуністичної ідеології. Все це дуже ускладнювало становище нового директора, змушувало з болем у серці йти на певні компроміси із владою, декларувати прийняття офіційної політики. Проте він, опинившись дещо несподівано для себе на цій посаді, прагнув сповна використати найменший шанс, наданий часом та обставинами, в ім'я порятунку української науки. Однак він ніколи не користувався повною підтримкою і довірою ні республіканського, ні місцевого партійного керівництва. Попри те, що в 1958 р. став академіком АН УРСР, над ним продовжувала висіти політична недовіра за

[11] Лаврентий Берия 1953. Стенограмма июльского пленума ЦК КПСС и другие документы / под ред. А. Н. Яковлева; сост.: В. Наумов, Ю. Сигалев. Москва: МФД, 1999. С. 49.

[12] Культурне життя в Україні. Західні землі. Львів, 1996. Т. 2: 1953–1966 / відп. ред. Ю. Сливка; упоряд.: Т. Галайчак, О. Луцький, Ю. Сливка та ін. С. 47, 49–52.

[13] Архів Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 74. Арк. 20; Спр. 78. Арк. 1.

[14] Звіт Інституту суспільних наук АН УРСР за 1955 р. *Архів Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.* Арк. 5.

«націоналістичні погляди». Все це, безумовно, позначилося на його душевному стані, проте за будь-яких обставин він залишався демократичною, доступною і доброзичливою людиною. Іван Крип'якевич належав до харизматичних особистостей. Він відзначався не лише блискучим розумом, високою освіченістю, загальною культурою, а й винятковою відданістю науці, якій присвятив усе життя. В інституті його дуже поважали, до нього прислухалися, його слово мало велику цінність. Фактичне лідерство визначалося реальними науковими здобутками, професійною і людською репутацією вченого. Йому були притаманні інтелігентність, витримка, гідність, доброта, надзвичайна делікатність, що зазвичай шліфуються поколіннями.

Іван Крип'якевич очолював установу до виходу на пенсію 1 липня 1962 р. Як директор, він показав себе організатором наукової діяльності, вченим та Людиною. «Майже десять років [його] директорування стало, незважаючи на всі перешкоди і труднощі на шляху академічної

10-річчя інституту.
Зліва направо 1-й ряд: ?; Марія Вальо, філолог; Наталія Підляшецька, лаборант відділу економіки; Розалія Керста, мовознавець; Агафія Рибка, лаборант відділу мови; Антін Ґенсьорський, філолог; 2-й ряд: Лідія Шваргун, лаборант відділу економіки; Василь Подоляк, завідувач відділу науки обкому партії; Іван Крип'якевич, директор інституту, історик, академік; Михайло Івасюта, історик; Маркіян Смішко, археолог; Тетяна Козлова, секретарка; Михайло Лемеха, економіст; Володимир Грабовецький, історик; 3-й ряд: Микола Родько, філолог; Дмитро Низовий, економіст; Степан Трофимук, філолог; Григорій Суржок, економіст; Михайло Нечиталюк, філолог; Олексій Ратич, археолог; Феодосій Стеблій, історик; Любомир Олесневич, економіст; Олександр Черниш, археолог; 4-й ряд: Лущак, етнограф; Володимир Цигилик, археолог; Василь Кононенко, економіст; Богдан Яремчишин, економіст; Лідія Коць-Григорчук, філолог; Михайло Куц, історик; Ольга Березовська, бібліограф бібліотеки; Дмитро Бандрівський, філолог; 5-й ряд: Ігор Свєшніков, археолог; Юрій Сливка, історик; Надія Кот, історик; Валентина Мельничук-Лучко, філолог; Павло Приступа, філолог; Євген Іванців, директор бібліотеки Стефаника; Дмитро Гринчишин, філолог; 6-й ряд: Григорій Нудьга, філолог; Вацлав Ольшевич, бібліограф; Зінаїда Нестор, філолог; Олексій Дей, філолог; Микола Матвійчук, філолог; Володимир Огоновський, економіст; Іван Грицютенко, філолог; Степан Щурат, філолог
Будинок вчених, вул. Коперника, 1961 р.

науки, таки світлою добою в історії Інституту»[15]. Тоді йому вдалося акумулювати значний інтелектуальний потенціал, здатний вирішувати найскладніші проблеми з історії, економіки, літературознавства, мовознавства, археології західних областей. В установі було досягнуто оптимального поєднання людей різних поколінь. Тон, заданий старшими колегами, їхня європейська освіченість, величезний науковий та моральний авторитет згуртували колектив, сформували дружню доброзичливу атмосферу. У процесі спілкування відбувалося взаємне сприйняття та взаєморозуміння. Налагоджувалися і міцніли міжособистісні контакти на основі довіри, поваги до людських та професійних якостей співробітників. У молоді відчувалася не лише наукова, а й життєва позиція, яка зближувала учнів із вчителями. Завдяки цьому традиція справжньої інтелігентності, доброзичливості й порядності, створена фундаторами інституту (І. Крип'якевичем, І. Свєнціцьким, М. Смішком, М. Возняком, Л. Гумецькою, В. Огоновським, О. Нестеренком, І. Керницьким, Д. Бандрівським, С. Щуратом, А. Генсьорським та ін.) не лише не порушилася, а й продовжилася та розвивалася, незважаючи на досить складний час.

Загалом, на початок 1960-х років інститут перетворився на важливий науковий центр і зайняв помітне місце серед науково-дослідних установ України. За 11 років діяльності було підготовлено 9 докторів і 57 кандидатів наук, опубліковано 55 монографій, 30 наукових збірників, 37 науково-популярних брошур, понад 650 статей і рецензій у різних позаінститутських виданнях з історії, економіки й культури західного регіону України.

Кожен із наукових співробітників мав своє амплуа, коло наукових зацікавлень, хоча їхня діяльність відбувалася з різним ступенем інтенсивності. Практично всі науковці прямо чи опосередковано впливали на розвиток гуманітарних досліджень в інституті, колектив якого виявився здатним і під ідеологічним ковпаком творчо ставити й досліджувати актуальні наукові проблеми, виборювати менший чи більший простір для самостійної думки.

У цей час на діяльності інституту позитивно позначилися тодішні соціальні й культурні зрушення, викликані хрущовською відлигою, – творче піднесення української інтелігенції пришвидшило процес її внутрішньої диференціації на основі світоглядних і моральних принципів, національно-культурних пріоритетів. Серед інтелігенції почали виникати публічні дискусії, у центрі яких перебували важливі проблеми національної історії, літератури, мистецтва. Діячі науки та культури почали втручатися в раніше закриті теми суспільного життя; намагалися відійти від чорно-білого бачення світу, перебороти лакування і спрощеність у зображенні радянської дійсності, вирватися з жорстких регламентованих меж, у яких перебувала вся духовна творчість.

Зустріч працівників відділу історії України з Яцком Остапчуком: Ярослав Ісаєвич, Ярослав Дашкевич, Михайло Кравець, Яцко Остапчук, Євген Яцкевич, Олександр Карпенко, Григорій Ковальчак, Степан Білецький. 1959 р.

Проголошений ХХ з'їздом КПРС курс на демократизацію суспільства, викриття культу особи І. Сталіна та певне ідеологічне «потепління» в інституті стали поштовхом до критичнішого підходу в оцінці історичних подій і явищ реальної дійсності. З'явилася надія на об'єктивні наукові дослідження. У колективі вголос заговорили про потребу переоцінки неслушно очорнених історичних подій та явищ. У 1957 р. старший науковий співробітник відділу історії України Олександр Карпенко, досліджуючи визвольний рух у Галичині, спробував дати зважену оцінку, підтверджену конкретним фактичним матеріалом із документів, доти невідомих загалу, одній із найактуальніших проблем української історії ХХ ст. – утворенню і діяльності Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР), участі української інтелігенції в жовтнево-листопадових подіях на західноукраїнських землях 1918 р., які автор уперше в українській радянській історіографії назвав «національно-демократичною

[15] Дашкевич Я. Іван Крип'якевич – історик України. *Крип'якевич І. Історія України.* Львів: Світ, 1990. С. 14.

революцією», типологічно близькою до революцій 1918 р. в інших національних провінціях Австро-Угорщини[16].

Праця О. Карпенка, що одержала великий суспільний резонанс у наукових колах України, ставши предметом дискусій, спонукаючи багатьох істориків по-новому глянути на події 1918 р., не залишилася поза увагою й за кордоном. У 1964 р. у рецензії на неї «Щорічник історії Східної Європи» (Мюнхен) відзначав, що львівський учений «кинув відкритий виклик лінії партії»[17].

Недивно, що за «ідеологічні помилки» О. Карпенкові довелося розплачуватися. Восени 1960 р. його не переобрали, і він змушений був перейти на викладацьку роботу до Львівського державного університету.

Не наукові аргументи, а політичні звинувачення залишалися апробованою зброєю проти тих, хто прагнув у дослідженнях переглянути офіційні догми, не схибивши проти наукової істини. Тоталітарна система сприймала лише ті дослідження і висновки, які йшли в руслі догматичних версій комуністичної ідеології, рішень партії й уряду. Інші думки, об'єктивна, навіть найлояльніша критика помилок, недоліків і прорахунків у державній політиці партії не допускалися та кваліфікувалися як перекручення дійсності, суб'єктивістське висвітлення проблем, упереджене вишукування тіньових сторін. Із наукових праць вилучали все, що могло б розвінчати постулат про правильність політики КПРС.

Любомир Олесневич, завідувач відділу економіки (1962–1963)

У 1958 р. молодший науковий співробітник інституту Любомир Олесневич подав у видавництво роботу «Питання економіки колгоспів Карпатської сільськогосподарської зони УРСР», у якій вказав і на недоліки в сільському господарстві цього регіону, запропонувавши певні шляхи їх усунення. Верстку затримав Укрліт через «помилкові» формулювання. Як наголошено в доповідній записці відділу науки та культури ЦК КП(б)У, автор, вступаючи у протиріччя зі сучасністю, неправильно змалював розвиток сільського господарства та колгоспного будівництва в Карпатській зоні, применшив досягнення країни, зокрема західних областей УРСР, за роки радянської влади.

Політичні закиди були й до статті старшого наукового співробітника Степана Трофимука про творчість Василя Бобинського («Жовтень», 1958, № 3), збірки молодшого наукового співробітника Григорія Нудьги «Пісні українських радянських поетів», бібліографічного покажчика «Франкознавство за 40 років», який підготував бібліограф інституту Мирослав Мороз у співавторстві із завідувачем відділу літератури Олексієм Морозом[18].

Усе це наочно підтверджувало, що проголошений на XX з'їзді КПРС курс політичних реформ, критика «культу особи» І. Сталіна аж ніяк не змінили ставлення влади до гуманітарної науки, передовсім історичної. У ній, як і раніше, правильною вважалася тільки одна – офіційна, фактично сталінська (щоправда, трохи змодифікована) – версія історії СРСР та національних республік, «спущена згори», всі інші оголошувалися неправильними, свідомо хибними тощо. Незмінною «теоретично-методологічною базою» соціогуманітарних студій усіх періодів – від найдавніших до сучасності – залишалися твори класиків марксизму-ленінізму, документи партійних з'їздів і постанов ЦК КПРС.

За дотриманням політичних канонів пильно стежила політична цензура. Свою лепту у викривлення тексту автора вносили редактори наукових праць, які виконували подвійні функції: редактора й цензора. Навіть Федір Шевченко, людина авторитетна в науці, редагуючи монографію Івана Крип'якевича «Богдан Хмельницький» і намагаючись якнайповніше зберегти й захистити оригінальний авторський текст, усе ж змушений був зробити певні вилучення, змістити деякі акценти, щоб убезпечити автора від звинувачень ортодоксів в ідейно-політичних помилках та гарантувати публікацію тексту.

---

[16] Карпенко О. Ю. До питання про характер революційного руху в Східній Галичині в 1918 р. *З історії західноукраїнських земель* / відп. ред. І. П. Крип'якевич. Київ: Вид-во АН УРСР. 1957. Вип. 1. С. 59–90.

[17] Держархів Львівської області. Ф. П-3. Оп. 16. Спр. 10. Арк. 24.

[18] Культурне життя в Україні. Західні землі. Т. 2. С. 368.

Давалася взнаки і «внутрішня цензура» науковця, яка доповнювала політичну. Умови змушували автора писати текст так, щоб можна було обійти численні цензурні «рогатки». Як згадував Я. Дашкевич, первісні варіанти розділів книжки Г. Ковальчака «Розвиток промисловості в західних областях України за 20 років Радянської влади (1938–1958). Історико-економічний нарис» містили об'єктивну інформацію (про невиконання виробничих планів, постійні зриви поставок, розкрадання і розбазарювання державної власності, нищення машин та інші вади соціалістичної економіки), яку знайшов в обласних і республіканських архівах й опрацював автор. Опираючись на цю інформацію, Г. Ковальчак написав цілком правдиві сторінки, про які, однак, світ так і не дізнався. Прагнучи обійти цензурні обмеження, відповідні розділи він потім «причесав» і скоротив так, що остаточна редакція монографії, яка вийшла 1965 р., мала зовсім інший вигляд[19].

Григорій Ковальчак, завідувач відділу конкретно-соціологічних досліджень

Втручання державних і партійних чинників у науковий процес, ідеологічний тиск, насаджування догм силою негативно позначилися на науковій продукції усіх науково-дослідних установ СРСР гуманітарного профілю загалом та Інституту суспільних наук АН УРСР зокрема. Іван Крип'якевич, Іван Бутич і Федір Шевченко в передмові до першого випуску «Історичних джерел та їх використання» написали, що обставини, які склалися на «ідеологічному фронті», «сприяли появі таких негативних явищ в історичних працях, як догматизм і антиісторизм, начотництво і цитатництво, кон'юнктурність, ювілейне славослов'я і "викривальна" крикливість. Складний історичний процес часто грубо спрощувався, мало місце нехтування фактами, використання вузького кола джерел, аналіз підмінявся схемою»[20].

Часто праць науковців інституту не вносили до плану видавництва АН УРСР або вилучали з нього та повертали їх із політичних мотивів. Через русифікаторську політику в Україні, мовознавчі дослідження (зокрема порівняльно-історичні, історичні, історико-семасіологічні, діалектологічні) не тільки не підтримували, а й усіляко гальмували. Так, понад 6 років пролежав у видавництві «Польсько-український словник». Усі монографії з української мови, введені до видавничого плану Інституту суспільних наук АН УРСР, які мали ввійти до видавничого плану Видавництва АН УРСР на 1961 р., редакційно-видавнича рада зняла нібито через вузьку тематику. Щодо монографії Михайла Худаша «Лексика українських ділових документів кінця XVI – початку XVII ст.» було висловлено зауваження: «Навіщо це витягувати? Кому це потрібно?»[21]. Очевидно, підставою для такої оцінки дослідження стала доповідь головного вченого секретаря Президії АН УРСР Івана Федорченка «Про основні підсумки наукової діяльності установ АН УРСР за 1961 р.» на загальних зборах АН УРСР 24 лютого 1962 р., де він критикував «захоплення» написанням робіт «про далеке минуле» і як приклад називав такі теми в Інституті суспільних наук, як «Системи словозмін в українській мові за пам'ятками XVI століття» і «Лексика староукраїнських ділових документів»[22].

Дмитро Бандрівський, кандидат філологічних наук

[19] Дашкевич Я. Григорій Ковальчак (1928–1984), історик економіки України. До 10-річчя з дня смерті. *Україна в минулому*. Київ; Львів, 1994. Вип. VI. С. 167.

[20] Винар Л. Думки про «Українського історика» і сучасний стан української історичної науки. *Український історик.* 1978. № 1–3. С. 12.

[21] Архів Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 834. Арк. 21–22.

[22] Науковий архів Президії НАН України. Ф. 251. Оп. 1. Спр. 1156. Арк. 46.

Вчена рада Інституту суспільних наук АН УРСР. 1957 р. Фото із фондів ЛННБУ ім. В. Стефаника

Видавництво після доопрацювання, відповідно до зауважень «внутрішніх рецензентів», перестраховуючись, знову передавало ці праці на зовнішнє рецензування. З кожною новою рецензією висувалися нові критичні зауваження – роботи знову треба було доопрацьовувати. Це відтягувало вихід наукових праць, втрачалася актуальність, тому часто їх зовсім вилучали з видавничих планів.

Така доля ледь не спіткала збірник І. Крип'якевича «Документи Богдана Хмельницького», який кілька разів передавали на рецензію. У листі І. Крип'якевичу від 2 лютого 1961 р. Ф. Шевченко висловлював тривогу з цього приводу: «Сьогодні стало мені відомо, що збірник матеріалів "Богдан Хмельницький" знову передано на рецензію і на цей раз К. І. Стеценко. Чого доброго, можуть зарецензувати цю справу. А чому би Вам не звернутися з листом до нашого президента О. В. [Палладіна] і вказати, що вже кілька років не видається збірник на цю таку важливу тему. Думаю, що це могло б прискорити видання»[23]. У 1961 р. збірник надрукували, але, як зауважив Я. Дашкевич, «не обійшлося без того, щоб з примусу не покривити душею: листа гетьмана до турецького султана і кримського хана довелося включити до розділу "сумнівні документи", бо не міг же Хмельницький підтримувати нормальні дипломатичні стосунки з такими ворогами Росії і України»[24]. Хоча, очевидно, академік добре знав, що ці листи цілком автентичні.

І все ж, незважаючи на постійний ідеологічний тиск, колектив інституту продовжував активно працювати: досліджував актуальні проблеми, готував наукові кадри, продукував непересічні праці. Серед вагомих досягнень 50–60-х років XX ст. – монографії І. Крип'якевича «Богдан Хмельницький» (1954), Ф. Стеблія «Боротьба селян Східної Галичини проти феодального гніту в першій половині XIX ст.» (1961), Я. Дашкевича «Армянские колонии на Украине в источниках и литературе XV–XIX вв. (Историографический очерк)» (1962), В. Грабовецького «Селянський рух на Прикарпатті в другій половині XVII – першій половині XVIII ст.)» (1962), М. Кравця «Селянство Східної Галичини і Північної Буковини у другій половині XIX ст.» (1964), Я. Ісаєвича «Братства та їх роль у розвитку української культури» (1966). Незважаючи на те, що методологія більшості наукових досліджень була жорстко препарована до панівних ідеологічних догм, постулатів марксизму-ленінізму, фактологічний матеріал багатьох опублікованих на тоді праць унікальний, він дав поштовх для нових пошуків і не втратив значимості дотепер.

Працівники відділу історії України: зліва направо 1-й ряд: Степан Білецький, Михайло Івасюта, Надія Кот, Володимир Грабовецький, 2-й ряд: Микола Кравець, Ярослав Дашкевич, Григорій Ковальчак, Михайло Куц, Петро Чуприна, Феодосій Стеблій. Початок 1960-х років

Відділ археології інституту був на той час єдиним науковим підрозділом у складі АН УРСР, що систематично проводив археологічні дослідження старожитностей Прикарпаття, Закарпаття і Волині від найдавнішого часу до Київської Русі та Галицько-Волинської держави. Багаторічні польові дослідження дали змогу працівникам відділу ґрунтовно досліджувати унікальні пам'ятки всіх періодів (як нових, так і відомих з австрійських, польських та румунських пу-

[23] Особистий архів родини Крип'якевичів.

[24] Дашкевич Я. Іван Крип'якевич – історик України. С. 14.

блікацій), нагромадити великий джерельний матеріал, який пролив світло на низку важливих наукових проблем, як-от: первісне заселення України, час і напрямки розселення стародавніх племен, їхня етнічна належність, суспільний та господарський розвиток, етногенез слов'ян, хронологія пам'яток і культур тощо. У цей час археологи провели значні дослідження палеолітичних (стоянки Бабин I, Вороновиця, Молодове I і Молодове V на середньому Придністер'ї) та ранньотрипільських (поселення в с. Ленківцях Чернівецької обл.) пам'яток, низки поселень епохи міді–бронзи (в селах Зимному і Ставку на Волині), черняхівської культури (в с. Черепин, що на Львівщині) тощо. Зокрема, широкий міжнародний резонанс у первісній археології мали дослідження Дністровської експедиції під керівництвом О. Черниша, яка від 1951 р. із року в рік систематично проводила польові дослідження багатошарових пам'яток палеоліту й мезоліту в долині Дністра (див.: Відділ археології (ВА)).

У 1958–1960 рр. експедиція інституту під керівництвом М. Смішка біля с. Острівець (тепер – Івано-Франківської обл.) розкопала чи не найбільший на той час могильник культури пізнього періоду бронзи в Європі, у якому виявлено загалом 183 поховання. Дослідження пам'ятки стало справжнім науковим відкриттям культури Ноа кінця II тис. до н. е., що започаткувало цілий розділ первісної археології України.

У 1962 р. резонансною в науковому світі виявилася знахідка Л. Крушельницької кельтського житла під час розкопок пам'ятки біля с. Бовшів Галицького р-ну, яка дала змогу розвіяти сумнів щодо перебування кельтів у Верхньому Подністров'ї (див.: ВА).

Дослідження поселень Ріпнів 2 і Черепин Володимира Барана значно збагатили наукові уявлення про черняхівські племена західного регіону, повноправно «ввели» цю територію в ареал загальної території черняхівської культури (див.: ВА).

Нові важливі дані для характеристики продуктивних сил у Подністров'ї здобуто внаслідок розкопок М. Смішка 1956 р. і 1957 р. на поселенні III ст. н. е. біля с. Комарів Чернівецької обл., де простежено безсумнівні сліди виробництва скляного посуду – перше відкриття такого роду в лісостеповій зоні Східної Європи.

Матеріали з розкопок і розвідок були подані та проаналізовані в низці наукових праць. Серед публікацій відділу – п'ять випусків збірника «Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині» (1954–1964). Результати польових спостережень й аналіз зібраних предметів матеріальної культури О. Черниш виклав у ґрунтовній праці «Пізній палеоліт Середнього Подністров'я» (1959) (див.: ВА).

Суттєвим внеском у скарбницю української науки та культури стали праці співробітників відділу мовознавства (Л. Гумецької, А. Генсьорського, І. Керницького, М. Худаша), які не втратили теоретичного і практичного значення до сьогодні. Знаменною подією як в українській, так і польській лексикографії став вихід у світ у 1958 р. і 1960 р. двотомника (у трьох книгах) «Польсько-українського словника» (гол. ред. – Л. Гумецька). Видання охоплює майже 100 тис. слів, які відображають словниковий запас польської літературної мови в усіх його стилістичних аспектах та представляють термінологію різних галузей науки[25].

У 1957 р. розпочато роботу над «Словником староукраїнської мови XIV–XV ст.» (див.: ВУМ). Потрібно відзначити, що на той час в Україні вивчення історії української мови (до початку XIX ст.) перебувало на марґінесі уваги українських лінгвістів. Чи не єдиною академічною установою, здатною проводити такі дослідження як окремий напрям мовознавчих студій на системному науковому рівні, був передовсім відділ мовознавства Інституту суспільних наук. Цього ж року група вчених АН СРСР під керівництвом академіка В. Виноградова, після ознайомлення з філологічними дослідженнями в Інституті мовознавства ім. О. Потебні в Києві й відділу мовознавства Інституту суспільних наук у Львові доповідала ЦК КП(б)У: «У відділі мовознавства Львівського Інституту суспільних наук АН УРСР працює 9 наукових співробітників. Колектив – міцний і продуктивний … Необхідно поповнити склад львівської групи мовознавців для того, щоб вона могла розширити і поглибити свою роботу в галузі історії

[25] Черевко І. Лукія Гумецька. *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2011 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2012. С. 176.

української мови до XIX ст. Ясна перспектива подальшої дослідницької роботи і зміцнення колективу, а також координація планів з Інститутом мовознавства будуть сприяти успіхам львівської слов'янознавчої групи і, може бути, через декілька років визріє питання про необхідність створення у Львові самостійного інституту мови і літератури»[26].

Очолила роботу над історичним словником української мови доктор філологічних наук Л. Гумецька, яка не лише зуміла згуртувати колектив виконавців для цієї роботи[27], а й розробила принципи укладання словника та обґрунтувала виділення періоду XIV–XV ст. як окремого етапу розвитку української мови. Про вивчення більш ранніх періодів функціювання української мови українським радянським лексикографам годі було й думати, адже офіційна наукова думка у СРСР, яка ґрунтувалася на ідеологічних догмах, однозначно стверджувала, що Україна, її культура й літературна мова починаються з XIV ст. Мову населення Київської Русі та Галицько-Волинської держави потрактовано як «давньоруську» – «спільне джерело трьох східнослов'янських мов». Із тих же ідеологічних міркувань під час підготовки словника автори змушені були обмежитися переважно актовими пам'ятками вказаного періоду, натомість релігійно-богословська література та пам'ятки, що представляли інші жанри, не були взяті до уваги. Зате упорядники опрацювали практично всі відомі юридичні пам'ятки писемності, які відрізнялися чисельними морфологічними варіантами, строкатістю граматичних форм, високою лексичною синонімічністю. Це дало змогу показати, як українська писемно-літературна мова розвивалася в добу пізнього середньовіччя (XIV–XV ст.). Цінне в лексикографічній праці і те, що тут вказане не лише джерело походження, а й запозичення, що дає змогу досліджувати, зокрема, хронологію та шляхи запозичення значної кількості іншомовних слів в українській мові[28].

Ще з початку 50-х років XX ст. важливим напрямом досліджень мовознавців відділу стала діалектологічна проблематика. Зокрема, вони брали участь в укладанні фундаментального «Атласу української мови» (АУМ) у трьох томах, видання якого завершено у 2001 р.[29]. Атлас охоплює свідчення про локальні особливості української мови з 2 500 населених пунктів (понад 1 200 карт, матеріалів і коментарів до них загальним обсягом 740 д. а.). Основний пласт роботи з підготовки цієї праці, яка містить унікальну лінгвогеографічну інформацію про українську мову, її просторову неоднорідність і змінність, виконували науковці Інституту мовознавства ім. О. Потебні АН УРСР. Учені Інституту суспільних наук готували другий том (див.: ВУМ).

Працювати довелося в надзвичайно складних умовах: численні експертизи, повторні контрольні обстеження, упорядкування та осмислення записаних матеріалів. Тільки Я. Закревська за час підготовки цієї праці побувала в 41 експедиції[30]. Додавала труднощів і неодноразова зміна як у Києві, так і у Львові принципів укладання карт. Усе ж 1968 р. роботу над другим томом АУМ було завершено, хоча через обставини, які не залежали від упорядників та членів редколегії, він вийшов друком тільки 1988 р. Атлас фіксує матеріали з 685 населених пунктів, із них 584 перебували в Україні, а 101 – за її межами – на території Білоруської і Молдавської РСР, Польщі, Чехословаччини, Румунії і Югославії. Другий том містить 391 лінгвістичну карту мовних явищ усіх рівнів із відповідними коментарями до кожної з них, 10 додаткових історичних карт досліджуваної території, список населених пунктів та інші додаткові матеріали.

Другий том одержав високі оцінки та схвалення спеціалістів. Головний редактор видання доктор філологічних наук, завідувач відділу діалектології Інституту мовознавства АН УРСР Федот Жилко відзначив оригінальну побудову легенд у синтаксисі та дійшов висновку, що другий том АУМ багатший матеріалом і цінніший для науки, ніж перший, який підготували

---

[26] Архів Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 219. Арк. 5–6.

[27] Над укладанням і редагуванням «Словника староукраїнської мови» в інституті, крім Лукії Гумецької, яка дуже строго контролювала роботу кожного виконавця, працювали: Дмитро Гринчишин, Олександра Захарків, Уляна Єдлінська, Валентина Карпова, Іван Керницький, Розалія Керста, Лев Полюга, Михайло Худаш, Марта Сенів, Агафія Рибка.

[28] Черевко І. Лукія Гумецька. С. 176.

[29] Гриценко П. Ю. Діалектологія. *Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України – 75. 1930–2005. Матеріали до історії.* Київ: Вид-во «Довіра», 2005. С. 216–217.

[30] Гриценко П. Ярослава Закревська: штрихи до наукового портрета. *Ярослава Закревська. Бібліографічний покажчик.* Львів, 1997. С. 8.

діалектологи Інституту мовознавства[31]. За словами доктора філологічних наук Йосипа Дзендзелівського: «Другий том "Атласу української мови" значною мірою є оригінальною працею і в порівнянні з першим томом повністю заслуговує справді високої оцінки»[32].

Відділ української літератури. Роман Кирчів, Леонтина Мельничук-Лучко, Микола Матвійчук, Зінаїда Нестор, Мирослава Гурладі, Степан Щурат, Марія Вальо, Дарія Колотой, Григорій Нудьга, Микола Родько, Степан Трофимук, Любомир Сеник. 1965 р.

Дослідження західноукраїнської діалектології у відділі було здебільша комплексним – опубліковано низку статей про діалектну фонетику, лексику, фразеологію західноукраїнських говірок. Значний інтерес становлять праці мовознавців з української історичної лексикології, зокрема монографія М. Худаша «Лексика українських ділових документів кінця XVI – початку XVII ст. На матеріалах львівського Ставропігійського братства» (Київ, 1961), цикл праць А. Ґенсьорського про редакції, лексичні та синтаксично-стилістичні особливості, можливе авторство й ідейний зміст Галицько-Волинського літопису, які містять чимало глибоких спостережень і обґрунтованих висновків щодо однієї з найвідоміших пам'яток давньоруського літописання XI–XIII ст.[33], дослідження У. Єдлінської «Мова листів Богдана Хмельницького. Синтаксис» тощо.

Серед наукових зацікавлень працівників відділу мовознавства була також ономастика, дослідження художніх творів українських письменників тощо. У 1969 р. відділ опублікував колективну монографію «Питання історії української мови», присвячену різним проблемам лексико-семантичної системи української мови XIV–XVII ст. порівняно зі староруською і сучасною. Дослідження проведене на великому, але малодоступному для загалу матеріалі староукраїнських пам'яток. У кінці книжки схарактеризовані на той час маловідомі радянським дослідникам українські рукописи XIV–XIX ст. із бібліотеки греко-католицької капітули м. Перемишль.

Значний внесок інститут зробив в українське літературознавство, зокрема франкознавство – науку синтетичну, де на межі різних гуманітарних дисциплін зроблено спроби відшукати нові підходи до усвідомлення непересічної особистості видатного письменника та його багатогранної творчості. Важко переоцінити внесок М. Возняка у франкознавство, зокрема вивчення й дослідження його нових сторінок. Адже найбільша частина його літературознавчої спадщини – саме франкознавчі праці, серед них монографія «Велетень думки і праці. Шлях життя і боротьби Івана Франка» (1958) та два збірники статей, видані посмертно: «З життя і творчості Івана Франка» (1955) й «Нариси про світогляд Івана Франка» (1955). Незважаючи на ідеологічні вкраплення (деякі додали редактори, чого тоді не можна було уникнути), вони відзначаються глибоким вивченням фактів, пов'язаних із життям і творчістю письменника, численними публікаціями зовсім нових у науці матеріалів. Окрім М. Возняка, активно досліджували багатогранну творчість І. Франка й інші співробітники відділу. У працях Степана Щурата «Рання творчість Івана Франка (1871–1877)» (1956), «Повість Івана Франка "Борислав сміється"» (1966), Якова Білоштана «Драматургія Івана Франка» (1956), Романа Кирчіва «Комедії Івана Франка» (1961), Олександра Дея «Іван Франко – дослідник народно-поетичної творчості» (1953), «Іван Франко і народна творчість» (1955), «Українська революційно-демократична журналістика: Проблеми виникнення і становлення» (1959), написаних відповідно до тогочасних можливостей авторів та значною мірою в дусі радянських оціночних штампів щодо особи і творчості письменника як «революціонера-демократа», що мав спільні ідейні позиції з російськими «революційними

[31] Архів Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 775. Арк. 38.

[32] Там само. Спр. 831. Арк. 41.

[33] Генсьорський А. І. Значення форм минулого часу в Галицько-Волинському літописі. Київ: Вид-во Академії наук УРСР, 1957. 88 с.; Генсьорський А. І. Галицько-Волинський літопис (Процес складання редакцій, редактори). Київ: Вид-во Академії наук УРСР, 1958. 103 с.; Генсьорський А. І. Галицько-Волинський літопис (Лексичні, фразеологічні та стилістичні особливості). Київ: Вид-во Академії наук УРСР, 1961. 284 с.

демократами», викладено важливі основні або часткові біографічні дані його життя; проаналізовано різні аспекти творчої спадщини і громадсько-політичної діяльності.

Деяке послаблення ідеологічного тиску на науку, частково реабілітація і повернення в літературу окремих раніше репресованих письменників у час хрущовської відлиги спонукали до вивчення їхньої творчості, висвітлення літературного процесу в підрадянській Україні доби «розстріляного відродження». Степан Трофимук першим наважився досліджувати творчість Антона й Івана Крушельницьких, Василя Бобинського й інших репресованих літераторів Західної України, сприяючи їхній громадській реабілітації. Він пробував не лише схарактеризувати українську літературу за її двома шаблонними для радянського літературознавства ознаками – пролетарська і буржуазна, а знаходити нюанси та відгалуження. Дослідник одним із перших у підрадянській Україні звернувся до творчості доти замовчуваного поета Богдана Ігоря Антонича. Широка публікація віршів поета в журналі «Жовтень» (1964, ч. 2), яку супроводжувала вступна стаття С. Трофимука, фактично зняла табу з імені поета.

У межах комплексної програми дослідження літературних жанрів у відділі вивчали в історико-теоретичному плані питання розвитку роману, новели, нарису, драми, памфлету, пародії. Найяскравіше репрезентують досягнення колективу виконавців у цій галузі літературознавства праці Григорія Нудьги, які охоплюють практично всю історію розвитку української літератури: від зародження писемності в Київській Русі до XX ст. (див.: ВУМ).

Учений своїми працями значно розширив пізнавальні горизонти українського літературознавства й фольклористики, сприяв поглибленню науково-методичних засад, збагаченню новими фактами, спостереженнями, ідеями[34]. Дослідженням ученого притаманні ґрунтування на фактах, прагнення повноти оцінок і всебічності, виваженість й оригінальність узагальнень та висновків.

Певним підсумком роботи інституту за майже 20-річний час існування стала колективна монографія, що вийшла 1968 р. у видавництві Львівського державного університету ім. І. Франка під назвою «Торжество історичної справедливості. Закономірність возз'єднання західноукраїнських земель в єдиній українській радянській державі». Попри певну методологічну недосконалість, політичну кон'юнктурність, відверту ідеологізованість окремих основних формулювань, охопно з назвою, лакування і спрощення в зображенні радянської дійсності, попри всі інші недоліки, які так чи так негативно позначалися на рівні видання, визначальне те, що у праці на широкій джерельній базі науково підтверджено факт існування на західноукраїнських землях автохтонної повноцінної частки українського народу зі своєю історією, традиціями, культурою, показана її спільна історія з основною частиною українського народу, яка виявлялася в економічній, суспільно-політичній, духовній єдності, у спільній боротьбі проти іноземних загарбників і соціального гноблення, у прагненні до возз'єднання усіх українських земель в єдиній Українській державі.

Ці роки стали для працівників інституту періодом виходу на нову перспективну проблематику, освоєння нових документальних пластів. Інститут поступово зайняв важливу нішу не лише в науковому, а й культурному та громадсько-політичному житті міста, області, республіки. Значним був внесок співробітників, найперше І. Крип'якевича, в організацію української науки. Академік не обмежувався формальною підтримкою нових перспективних наукових проєктів, а часто й сам ініціював заходи, спрямовані на розвиток і поглиблення гуманітарних, передовсім історичних, досліджень в Україні, зокрема гаряче підтримав ідею створення «Українського історичного журналу». «Ми, львів'яни, радіємо, що врешті здійснився проект історичного журналу. Я зараз же поробив заходи, щоб організувати підписку. Зробимо, що можливо, щоб не осоромити історичного Львова», – писав він Ф. Шевченкові[35]. Іван Крип'якевич одразу надіслав до редакції свої статті та рецензії. Рішенням секретаріату ЦК КП(б)У від 12 липня 1957 р. учений був затверджений членом редколегії. У листах до відповідального редактора журналу

[34] Детальніше див.: Марків Р. Велична спадщина унікального вченого. *Григорій Нудьга. Бібліографічний покажчик* / упоряд.: В. Івашківа, Р. Марківа, А. Вовчака. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка. 2007. С. 5–30.

[35] Лист І. Крип'якевича Ф. Шевченкові від 30 травня 1957 р. *Архів родини Крип'якевичів*.

він висловлював пропозиції щодо видавничих планів, змісту і стилю публікацій, акцентуючи увагу на необхідності подання різноманітних вузлових питань із різних сфер історичної науки, наполягав на висвітленні вже в перших номерах проблем джерелознавства, бібліографії, допоміжних історичних дисциплін.

У 1958 р. І. Крип'якевич увійшов до складу Всеукраїнського координаційного комітету зі суспільних наук та одночасно став членом координаційної комісії з історії, покликаної розробляти перспективні плани наукових досліджень у масштабах України, визначати їхню спрямованість і послідовність, організовувати творчі дискусії, наради й обговорення важливих проблем, забезпечувати раціональне використання кадрового потенціалу. Щиро повіривши в реальність підготовки багатотомної «Історії України», вчений вважав, що цей та інші важливі дослідницькі проєкти необхідно забезпечити належною науковою інфраструктурою через піднесення рівня допоміжних історичних дисциплін. Розроблену цілісну програму їх розвитку він оприлюднив 1959 р. на спеціальній республіканській нараді. Критично оцінюючи стан дослідження проблем історіографії, архівознавства, джерелознавства, історичної географії, генеалогії, геральдики, сфрагістики, нумізматики тощо, І. Крип'якевич особливо наголосив на потребі наукової бібліографії з історії України. Одночасно висловився за необхідність складання історико-географічного словника УРСР, який би охоплював усі населені пункти республіки та коротку історію кожного з них, загальні дані про соціально-економічні й культурні процеси. Академік вважав за потрібне внести до плану історико-географічних робіт «Історичний атлас УРСР» і запропонував організувати спеціальну групу істориків та географів для виконання карт.

За підтримки І. Крип'якевича В. Грабовецький започаткував у молодіжній обласній газеті «Ленінська молодь» серію публікацій з історії містечок Львівщини під рубрикою «Вивчай рідний край»[36], присвячених літопису історичних подій, а в 1964 р. на основі ретельного опрацювання архівних даних опублікував у журналі «Жовтень» статтю «Перший пам'ятник Шевченкові в Західній Україні» про історію скульптурного пам'ятника поета у Винниках.

У 1964 р. ухвалою секції суспільних наук Президії АН УРСР створено наукову раду з проблеми «Історія історичної науки». У відповідь на звернення із проханням надіслати пропозиції та міркування щодо її роботи, І. Крип'якевича в листі від 2 листопада 1964 р. зазначив, що основне завдання – сприяти «укладанню» історії історичної науки в Україні, що передбачає укладання бібліографії історії України (Інститут історії, Історична бібліотека, Публічна бібліотека АН, Львівська наукова бібліотека, університети), «Словника українських істориків», картотеки біографічних даних і продукції всіх істориків країни за минулий та сучасний періоди. Іван Крип'якевич вказував на необхідність скласти новий список прізвищ істориків минулого, пропонував свою картотеку-словник українських істориків від XV ст. до 1939 р., а також матеріали про істориків Холмщини.

У 1965 р., щоб актуалізувати наболілу проблему відсутності повноцінної ретроспективної бібліографії України, Іван Крип'якевич, а також його учні та колеги зі Львова й Києва (Михайло Марченко, Андрій Введенський, Федір Максименко, Ярослав Дашкевич, Ярослав Ісаєвич, Н. Шелехова) звернулися з відповідним листом до редакції «Українського історичного журналу». Однак відповіді не одержали.

Розуміючи, яке значення у вивченні минулого України має створення повноцінних наукових історичних карт, що є не лише засобом дослідження, а й зображення проблем, у лютому 1965 р. група українських істориків на чолі з І. Крип'якевичем звернулася до Президії АН УРСР із доповідною запискою про необхідність підготувати «Історичний атлас України». На сторінках «Українського історичного журналу» розгорілася дискусія щодо того, яким він має бути. Вже той факт, що впродовж 9 місяців у журналі надруковано рекордну кількість матеріалів на тему атласу (15 виступів і повідомлень, серед яких «Скласти проект історичного атласу України» І. Крип'якевича, УІЖ, 1965, № 9, с. 105), свідчив про актуальність та злободенність порушеної вченими проблеми.

---

[36] Грабовецький Володимир: «Частину свого серця залишив у Винниках». Розмовляла Лариса Кубська. *Винниківський вісник.* 2012. № 5–6. С. 8.

У липні 1966 р. Президія АН УРСР, зважаючи на те, що саме в цей час Інститут історії СРСР АН СРСР у Москві почав роботу над двотомним «Историческим атласом СССР», прийняла постанову про підготовку тритомного «Національного академічного атласу УРСР», третім томом якого мав стати історичний атлас. Цього ж року опубліковано орієнтовний список карт «Історичного атласу України» (УІЖ, 1966, № 4, с. 86–90), який уклав академік Іван Крип'якевич у співавторстві з київськими вченими Федором Шевченком й Арнольдом Перковським. Він нараховував 262 карти, з яких 143 – з дорадянського часу.

Іван Крип'якевич. Фото із фондів ЛННБУ ім. В. Стефаника

Академік І. Крип'якевич показав себе організатором наукових пошуків і в царині сфрагістики. У 1959 р. опублікував статтю «Стан і завдання української сфрагістики»[37], у якій вказав основні заходи щодо дальшого розвитку цих досліджень. Учений зазначив: «За останні два десятиліття сфрагістика мало цікавила істориків, і перед майбутніми дослідниками цієї галузі історичних допоміжних дисциплін стоїть ще багато невирішених завдань. Необхідно скласти повну бібліографію сфрагістики, тобто списки всіх публікацій, в яких були б вміщені або списані печатки. В архівах, рукописних відділах бібліотек та ін. потрібно провести систематичну інвентаризацію та фотографування печаток з найдавнішого часу до радянського періоду включно, а також підготувати сфрагістичні публікації з різних періодів та скласти план видання повного корпусу сфрагістичних пам'яток України, залучивши до цієї роботи не тільки істориків, але і діячів мистецтва»[38]. Цього ж року за допомогою І. Крип'якевича у Львівському державному університеті ім. І. Франка відкрито кабінет допоміжних історичних дисциплін[39]. У 1961 р. за його ініціативою засновано постійний семінар із допоміжних історичних дисциплін при Центральному державному архіві УРСР у Львові, який став потужним стимулом розвитку в регіоні архівознавства, джерелознавства, картографії, палеографії, сфрагістики, філігранології, інших спеціальних галузей історичної науки. Оргкомітет семінару від початку існування очолював І. Крип'якевич, який постійно допомагав цінними вказівками. Всього за перші 20 років, що виявилися найпродуктивнішими, відбулося 97 занять, на яких учасники – представники наукових, архівних, музейних установ, бібліотек, закладів освіти – заслухали й обговорили 392 доповіді та повідомлення зі спеціальної історичної тематики[40]. «Гартування семінаром» у різний період існування пройшли: Володимир Грабовецький, Ярослав Дашкевич, Уляна Єдлінська, Ярослав Ісаєвич, Ярослав Кісь, Олег Купчинський, Орест Мацюк, Віталій Гавриленко, Володимир Зварич та багато інших учених, різноаспектні дослідження яких, представлені для ознайомлення й обговорення слухачам, стали їхньою візитівкою у науковому середовищі[41].

Становищем української гуманітарної науки переймалися не лише історики інституту, а й філологи. Зокрема, Л. Гумецька домагалася заснування наукового мовознавчого журналу в Україні, звертаючись до ЦК КП(б)У: «Чи можливе успішне здійснювання національного культурного будівництва без уваги до національної мови, без широкої підтримки наукової розробки питань, зв'язаних із сучасним станом і історичним розвитком національної мови? Усі слов'янські країни приділяють величезну увагу розвиткові національної мови і насамперед дослідженням з рідної мови… Навіть Словакія з її 3-мільйонним населенням спроможна видавати два мовознавчі журнали… Одна УРСР з її 40-мільйонним населенням не має ні одного

[37] Крип'якевич І. П. Стан і завдання української сфрагістики. *Український історичний журнал.* 1959. № 1. С. 115–119.

[38] Там само. С. 119.

[39] Винар Л. Іван Крип'якевич як дослідник української сфрагістики. *Український історик.* 1973. № 1–2. С. 144.

[40] Бездрабко В. Семінар з архівознавства та допоміжних історичних дисциплін ЦДІА України у Львові: науковий феномен. *Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника* / редкол.: М. Романюк (гол. ред.) та ін. Львів, 2008. Вип. 1 (16). С. 563–564.

[41] Там само. С. 546–579; Мороз І. Іван Крип'якевич як ініціатор і організатор створення семінару з архівознавства і спеціальних історичних дисциплін при ЦДІА УРСР у Львові. *Студії з архівної справи та документознавства* / редкол.: С. Г. Кулешов (гол. редкол.) та ін. Київ, 2017. Т. 24–25. С. 191–203.

наукового мовознавчого журналу»[42]. З її ініціативи впродовж 1958–1964 рр. у відділі підготовлено й опубліковано шість випусків збірника «Дослідження і матеріали з української мови»[43].

Вчені інституту працювали в багатьох союзних і республіканських науково-координаційних радах, комісіях, були членами редакційних колегій наукових видань, авторами методологічних розробок із наукових досліджень. Вони брали активну участь у публічному обговоренні актуальних проблем розвитку науки й культури, регулярно виступали у пресі, зокрема з оглядами та рецензіями на наукові й літературно-художні твори, театральні вистави, допомагаючи літераторам і мистцям «відшукати» себе, свій шлях, відкриваючи нові обрії національного життя. Літературні критики уважно вивчали й аналізували поточний літературний процес, перші книжки та журнальні публікації, намагалися підтримувати (не знижуючи вимогливості) новаторські починання молодих, їхні пошуки нових тематичних пластів, засобів вираження, даючи чіткі орієнтири на майбутнє.

Михайло Лемеха, Іван Крип'якевич, Олексій Ратич і Вітольд Ауліх. Жовтень 1963 р. Фото із фондів ЛННБУ ім. В. Стефаника

У 1960-х роках проникливі й точні міркування про тогочасну українську прозу та поезію вміщено в рецензіях Степана Трофимука, Ігоря Моторнюка й Любомира Сеника, які, оцінюючи творчий доробок авторів, аргументовано розставляли акценти в оцінках того чи того твору, прагнучи зрозуміти і прояснити його переваги і недоліки. Вони намагалися уникати спрощених і тенденційних суджень, нав'язливого банального моралізування, враховуючи складне становище письменника в тогочасному радянському суспільстві.

Працівники інституту брали активну участь у збереженні й популяризації історико-культурної спадщини західного регіону України, у розгортанні пам'яткоохоронного руху, розвитку музейництва, створенні та діяльності обласного й місцевих осередків Українського товариства охорони пам'яток історії і культури (УТОПІК), залученні до цієї справи ширших верств населення. За їх ініціативою вдалося налагодити інвентаризацію, паспортизацію та взяття на державний облік багатьох пам'яток, які мають архітектурно-мистецьку й історичну цінність, організувати значний обсяг реставраційно-ремонтних робіт задля їх збереження, доцільної функційної адаптації та раціонального використання. Завдяки публікаціям у періодичних виданнях, доповідним запискам, ініційованим й організованим зверненням до республіканських та обласних організацій і відомств вдалося привернути увагу до вивчення основних видів пам'яток історії, археології, архітектури і містобудування, проблем законодавчого забезпечення їх охорони та використання.

Від заснування УТОПІК членом правління і президії Львівської обласної організації, головою бюро секції археології став Ігор Свєшніков. Він очолював цю секцію до останніх років життя і був незмінним членом президії організації. Діяльність археологічної секції спрямовувалася на виявлення нових пам'яток історії та археології, їхнє вивчення, облік, перевірку стану збереження, наукове дослідження і популяризацію. Її члени планомірно проводили обстеження районів області, виїжджали на сигнали виявлення пам'яток місцевими активістами, фіксували факти пошкоджень об'єктів археологічної спадщини, допомагали державним органам у справі

[42] Із листа Лукії Гумецької ЦК Компартії України від 15 липня 1957 р. *Архів Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.* Арк. 2.

[43] Черевко І. Лукія Гумецька. С. 176.

їх збереження. Якщо до початку діяльності секції у Львівській обл. було зареєстровано всього 37 археологічних пам'яток, то вже за 3 роки ця кількість становила 134[44].

Членом правління і головою фольклорно-етнографічної секції обласного відділення УТОПІК було обрано Г. Нудьгу – палкого захисника збереження для нащадків культурно-історичного надбання українського народу.

За підтримки та сприяння знайомих і колег співробітники інституту опублікували низку статей у варшавських виданнях Українського суспільно-культурного товариства: щотижневику «Наше життя», щомісячнику «Наша культура» й «Українському календарі», де було дещо більше простору для вільної думки і які в УРСР уважно читали тисячі спраглих до об'єктивної українознавчої інформації. Пропагуючи героїчні сторінки минулого, повертаючи зі штучного забуття важливі історичні події та постаті, популяризуючи їх, науковці прагнули збагатити національну пам'ять українців, незалежно від місця проживання.

У 1963 р. інститут передано до системи Міністерства вищої освіти УРСР, де він, всупереч волі колективу, перебував до квітня 1969 р. Хронологічно ця подія майже збіглася із завершенням директорства І. Крип'якевича. Його наступникові (М. Олексюкові) як з об'єктивних, так і суб'єктивних причин не вдалося втримати досягнутий рівень роботи. Це супроводжували суттєве скорочення фінансування науково-дослідної роботи, труднощі в координації наукової роботи та виконанні тематики, яку розробляли спільно з установами АН УРСР, зменшення видавничих можливостей, на які накладалися ідеологічний тиск і цензурні обмеження.

Особливо негативно впливало на моральний стан колективу Інституту суспільних наук, послаблюючи його творчу активність і підриваючи віру в перспективність існування установи, різке зменшення видавничих спроможностей, що унеможливило своєчасне видання багатьох запланованих монографій. Якщо у 1960 р. було видано 8 монографій і 4 тематичні збірники загальним обсягом 145 д. а., у 1961 р. відповідно – 9, 4, 194, у 1962 р. – 10, 3, 114, то в 1964 р. – лише 2 монографії і 2 тематичні збірники. На липень 1965 р. було підготовлено до друку 22 монографії, а у план університетського видавництва на 1965 р. внесено лише 2 з них[45]. У 1967 р. порівняно з 1962 р. загальний обсяг друкованої продукції скоротився з 158 до 81 д. а.[46].

Працівники відділу історії України. Зліва направо 1-й ряд: Степан Білецький, Феодосій Стеблій, Михайло Івасюта, Микола Кравець, Володимир Огоновський; 2-й ряд: Степан Трусевич, Юрій Сливка, Володимир Грабовецький, Марія Піцишин, Олександра Кірсанова, Володимир Падус, Микола Драк, Віталій Гавриленко. 1967 р.

[44] Детальніше див.: Юхимчук К. Діяльність Ігоря Свєшнікова у галузі охорони та збереження пам'яток України. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині.* Львів, 2017. Вип. 21: Історія археології: архівна і музейна спадщина Центральної та Східної Європи. С. 285–295.

[45] Архів Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Ф. 1. Оп. 7. Спр. 1. Арк. 45–46.

[46] Там само. Оп. 1. Спр. 827. Арк. 8.

За час перебування Інституту суспільних наук у системі Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти змінився якісний склад співробітників. Із майже півсотні науковців, які прийшли в перший рік діяльності інституту, залишилося дев'ять: Лукія Гумецька, Іван Керницький, Маркіян Смішко, Олександр Черниш, Олексій Ратич, Степан Щурат, Лариса Крушельницька, Уляна Єдлінська, Марія Вальо; із шести науковців і аспірантів, що прийшли в 1952 р., залишилося лише двоє – Валентина Карпова та Григорій Ковальчак, з одинадцяти науковців та аспірантів набору 1953 р. у 1969 р. в інституті працювало шість осіб: Вітольд Ауліх, Володимир Грабовецький, Ярослава Закревська, Михайло Івасюта, Юрій Сливка, Степан Трофимук. Загалом, за 1960-ті роки з різних причин з Інституту суспільних наук пішло понад 35 науковців, понад 91 % із них – доктори і кандидати наук. Майже така ж кількість співробітників поповнила інститутський колектив. Серед новачків були: Марат Вєрніков, Петро Максимук, Віталій Гавриленко, Ігор Моторнюк, Микола Драк, Степан Трусевич, Ярема Полотнюк, Олександра Кірсанова, Віталій Масловський, Любомир Сеник, Володимир Голяк, Роман Грибович, Ігор Захара, Яромира Жовтанецька, Ярослав Лялька, Богдан Ярошинський, Ігор Яцкевич та ін. Друга половина 1960-х років проходила під знаком поступового руйнування інтелектуального потенціалу, який створив І. Крип'якевич і який був здатний забезпечувати наявні напрями й обсяги наукових досліджень. Більшість нових співробітників не мала наукових ступенів. Тому, якщо на кінець 1962 р. 75,5 % персоналу мали вчений ступінь, то наприкінці 1968 р., під час виходу установи з-під підпорядкування Львівського університету, цей показник скоротився до 63,3 %[47]. Такі втрати висококваліфікованих кадрів так і не змогли компенсувати новоприйняті спеціалісти.

Олександр ЛУЦЬКИЙ

[47] Там само. Спр. 827. Арк. 8.

DOI: https://doi.org/10.33402/inukr.2026-3

ЧАС «ЗАСТОЮ»
(1970-ті – перша половина 1980-х років)

Певний спад ініціативної діяльності інституту щодо формування нових перспективних напрямів досліджень, організації наукової роботи і налагодження видавничої діяльності був притаманний періоду, який хронологічно збігся з новою добою радянської історії, яку традиційно називають «застоєм». Режим уживав заходів, щоб остаточно позбавити український народ історичної пам'яті, прищепити відчуття меншовартості, сприяти його духовному паралічу.

Форми й методи вичавлювання національної свідомості постійно удосконалювалися. Водночас ці роки несли усвідомлення необхідності змін у суспільстві, характеризувалися розвитком культури «андеґраунду», «дозрівання» дисидентства, а відтак посилення репресивних дій тоталітарної системи. Головним об'єктом переслідування стала творча інтелігенція. Для нейтралізації неугодних режим використовував арешти, обшуки, ув'язнення, звільнення з роботи, морально-політичне цькування тощо. У 1972 р. в інституті жертвами «підвищення політичної пильності» стали мовознавці У. Єдлінська, Л. Коць-Григорчук, літературознавці Р. Кирчів, М. Вальо, яких нібито через скорочення штатів усунули з роботи з ідеологічних причин. Степан Щурат і Григорій Нудьга, зазнавши адміністративних переслідувань та утисків, змушені були передчасно вийти на пенсію. За незалежність наукових суджень свого часу були покарані співробітники відділу української літератури С. Трофимук, Л. Сеник.

Постраждали передовсім і науковці, які в минулому були покарані за «антирадянські і націоналістичні» вчинки. Підозрілість та недовіра до них, страх, що їхнє мислення не вкладається в офіційні стандарти, побоювання, що все, що вони думають і знають, раптом виллється на сторінки наукових праць, спонукали владу до ізоляцій цих людей, відриву їх від науки та колективу.

У цей період багатопрофільність установи, яка забезпечувала можливість проведення міждисциплінарних українознавчих досліджень, стала її вразливим місцем. Недоброзичливці почали використовувати цю організаційну особливість як доказ того, що вона породжує розпорошеність наукових сил і дрібнотемність, а це негативно позначається на підвищенні ефективності наукових пошуків[1]. Суб'єктивізм і волюнтаризм щодо колективу найяскравіше виявилися 1975 р., коли за ухвалою Президії АН УРСР, прийнятою під тиском партійних органів, ліквідовано один із найвідоміших осередків літературознавчих досліджень в Україні – відділ літературознавства, а частину його наукових співробітників, політичне обличчя і науковий доробок яких не завжди відповідали вимогам тодішньої системи, – звільнено[2]. Решта працівників ліквідованого відділу (одного з найпродуктивніших в інституті) змушені були піти з установи або ж перейти в інші підрозділи[3]. Основна причина ліквідації відділу полягала в тому, що він був небезпечним для режиму своєю науковою діяльністю. Незважаючи на ідеологічний тиск, літературознавці досліджували проблеми української прози та поезії доби «Розстріляного відродження», сприяючи громадській

[1] Архів Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 1021. Арк. 9.

[2] Див.: «Наказ № 129 по Інституту суспільних наук» від 15 вересня 1975 р. (див.: ВУЛ).

[3] Детальніше див.: Кирчів Р. Ф. Відділ літератури Інституту суспільних наук АН УРСР кінця 50-х – початку 1970-х років. *Новітня доба* / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 1. С. 246.

реабілітації українських культурних діячів 20–30-х років XX ст., витягали їхні імена із забуття, пробуджуючи національну свідомість народу. Науковці відділу літератури (Г. Нудьга, М. Вальо, І. Моторнюк, Р. Кирчів, С. Щурат та ін.) підготували два томи фундаментальної колективної праці «Історія українського літературознавства», яка так і залишилася незавершеною.

Проте і за таких обставин учені інституту намагалися протистояти свавіллю в науці, хоча й не могли змінити напрями досліджень, які визначали партійні органи. Під забороною опинилося напрацювання цілих історичних періодів, окремих явищ і подій, діяльності багатьох історичних постатей. Цензурні «чорні списки» українських авторів, яких було заборонено згадувати, цитувати, покликатися на них у наукових публікаціях, постійно розширювалися. Науковці були змушені за прямою вказівкою цензорів вилучати табуйовані імена, скорочувати небажані дані, й нерідко це робилося вже у верстках і гранках, під уважним оком працівників видавництв, чия ретельність інколи перевищувала вимоги навіть офіційних цензорів, а політична цензура ставала все жорсткішою.

Партійні органи намагалися навантажити науковців політичними й культурно-просвітницькими завданнями, щоб перетворити інститут на ідеологічну установу та знецінити його наукову діяльність. Працівники часто витрачали енергію і час на підготовку політично заангажованих публікацій, доповідних та інформативних записок, які зазвичай не мали нічого спільного з наукою, на агітаційну роботу серед населення. Особливого значення у виконанні такої роботи надавали первинній організації КПРС, яку влада розглядала як опорний пункт свого впливу на колектив.

Таку інформацію доповнювали і конкретизували спецдонесення інформаторів («стукачів») – таємних співробітників органів держбезпеки із працівників установи. Вони були практично в кожному відділі – по крихтах збирали навіть необережно кинуті фрази, які могли б заплямувати науковців в очах компартійного начальства. Доказ цього – донесення Комітету державної безпеки (КДБ) про реагування населення Львова і Львівської обл. на різні політичні події, у яких детально описані факти інакомислення працівників Інституту суспільних наук. Такий негласний контроль за політичними настроями існував ще зі сталінського часу. Щобільше, як переконував Я. Ісаєвич, у читальному залі філіалу академічної Бібліотеки ім. В. Стефаника на вул. Радянській (тепер – вул. В. Винниченка), 24, де серед читачів переважали працівники інституту, були встановлені підслуховувальні пристрої для фіксування розмов відвідувачів[4]. Як інформаційний матеріал про діяльність співробітників, про їхні суспільно-політичні погляди використовували дані автобіографій, анкетних опитувань, інших службових документів. Вони накопичувалися в першому відділі інституту, у надрах партійних структур, де зберігалися матеріали про членів партії. Інформація з таких документів за потреби трансформувалася в «компромат», а той ставав підставою для звільнення «неугодних».

Така ситуація неминуче породжувала роз'єднаність колективу, взаємну недовіру, надмірну підозрілість. Як згадував Ф. Стеблій, в інституті «не знали хто є хто, що від кожного можна чекати», «хто за ким стежить»[5]. Тому працівники намагалися бути максимально обережними у стосунках із колегами. Вони все більше звикали думати одне, говорити – друге, а робити – третє. За таких обставин мало хто спромігся залишитися повністю об'єктивним дослідником, не піддавшись конформістським чи кон'юнктурним настроям.

Співробітників інституту всіляко заохочували вступати до лав КПРС. Львівський обком партії вважав: «Якщо є люди, які не хочуть слухати партію, то їм не місце працювати в цьому інституті. Не може бути таких людей, які критикують націоналізм, а самі стоять поза партією. Це не інститут, де виводять насіння для сільського господарства, хоча й там такого не може бути»[6]. Членство в партії посилювало відповідальність науковця за політичну спрямованість його праць, змушувало підкорятися партійній дисципліні та беззаперечно виконувати всі вимоги партійних

---

[4] Я. І. [Ярослав Ісаєвич], Б. М. [Богдан Микитів]. Інститут суспільних наук – Інститут українознавства. Етапи історії. *Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича Національної академії наук України. Наукова діяльність, структура, працівники* / відп. ред. Я. Ісаєвич. Львів, 2001. С. 30.

[5] Інтерв'ю Феодосія Стеблія Вільяму Рішу, записане у Львові 13 квітня 2000 р. *Архів Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України*. Касета 43. Сторона А. С. 11.

[6] Держархів Львівської області. Ф. П-171. Оп. 1. Спр. 5. Арк. 105.

Відділ конкретно-соціологічних досліджень. Зліва направо: Петро Максимук, Яромира Жовтанецька, Григорій Ковальчак, Аріна Буська, Богдан Микитів. 1967 р.

органів. В іншому випадку йому загрожувало покарання – аж до відрахування з КПРС, що могло скалічити життя науковцю, його родині, дітям. Із другого боку, членство в партії не обов'язково віддзеркалювало справжні переконання, а радше було важливою умовою кар'єри: для істориків відкривало доступ до партійних архівів, давало змогу одержувати ширшу інформацію і поглиблювати наукові дослідження[7].

Структура Інституту суспільних наук АН УРСР перманентно змінювалася. У 1964 р. створено відділ філософії, який очолив новий директор, ставленик обкому партії – доктор філософських наук Мирослав Олексюк. У 1966 р. розформовано відділ економічних наук, який існував 15 років. У 1952 р. він був повністю укомплектований за штатами. Наприкінці 1961 р. у ньому вже було 18 співробітників: завідувач відділу, 6 старших, 7 молодших і 4 науково-допоміжні працівники. На матеріалах досліджень у 1955–1965 рр. захищено докторську і 20 кандидатських дисертацій, кілька підготовлено до захисту[8]. Колектив відділу також мав значний доробок із публікацій результатів наукових досліджень, але через те, що його основна наукова тематика – прикладні проблеми економіки – збігалася з тематикою створеного в 1964 р. Львівського відділення Інституту економіки АН УРСР, існування відділу економіки в Інституті суспільних наук було визнано нераціональним.

У березні 1967 р. створено відділ конкретно-соціологічних досліджень, покликаний на основі соціологічних методів вивчати конкретні процеси та явища соціального життя в регіоні й обґрунтовувати форми і методи переборення назрілих соціально-економічних та соціально-політичних проблем і суперечностей, соціологічних проблем формування атеїстичного світогляду[9].

На зламі 60–70-х років XX ст. після повернення інституту до складу АН УРСР на вимогу партійних органів республіки дирекція змушена була терміново внести зміни в тематику досліджень установи через переорієнтацію на проблеми сучасності: розробка питань комуністичного світо-

---

[7] Галайчак Т., Луцький О. Інститут суспільних наук: сторінки історії. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність:* зб. наук. праць. Львів, 2000. Вип. 7: Збірник на пошану професора Юрія Сливки. С. 53.

[8] Історична довідка про Інститут суспільних наук АН УРСР. 1970 р. *Архів Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.* Арк. 2.

[9] Детальніше див.: Луцький О. Початки радянських соціологічних досліджень у Львові: монографія «Соціальні перетворення в радянському селі. На прикладі сіл західних областей Української РСР». *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр, заст. гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 41. С. 186–205.

Зліва направо: Яків Цегельник, Степан Качур, Михайло Гайковський, Перто Яроцький, Володимир Яковенко, Мирослав Олексюк (директор). Початок 70-х років XX ст.

Замок Паланок, м. Мукачево. Зліва направо: Зеновій Любецький, Богдан Микитів, Надія Гураль (Камінська), Марія Хомишин, Іван Патер, Анна Патер, Василь Горинь. Жовтень 1978 р.

гляду, зокрема інтернаціонального й атеїстичного виховання, подолання «пережитків минулого», критики антикомунізму, передусім «українського буржуазного націоналізму» та клерикалізму. Це зумовило зміни в організаційній структурі: у 1972 р. створено відділ критики ідеології та політики антикомунізму, до якого наприкінці 1973 р. приєднано відділ філософії. Відтак організовано новий структурний підрозділ – відділ філософії та критики антикомунізму (від 1974 р. – філософії). Також було утворено ще один новий відділ – дослідження соціологічних проблем формування атеїстичного світогляду[10], що постав на основі колишнього конкретно-соціологічних досліджень. Відділ змінив напрям наукових студій: його тематику максимально наближено до потреб ідеології. Відділ атеїзму, згідно з поставленими завданнями, мав досліджувати закономірності становлення й утвердження масового атеїзму в західному регіоні України, основні тенденції еволюції релігійної свідомості під впливом формування соціалістичного способу життя та науково-технічної революції, органічно поєднуючи це з «критикою клерикалізму, уніатства і реакційної ролі Ватикану в історії українського народу»[11].

Євген Гринів, завідувач відділу наукового атеїзму

Загалом, у 70–80-х роках XX ст. церковно-релігійну проблематику у відділі досліджували з погляду потреб тогочасної атеїстичної пропаганди, спрямованої на обмеження впливу релігії на свідомість громадян і формування матеріалістичного світогляду, а також повний занепад Церкви, що відобразилося як у виборі й формулюванні планових тем, так і в системі оцінок. Тому висновки й узагальнення в їхніх публікаціях виявилися з методологічного та теоретичного погляду здебільш тенденційними та помилковими.

Президія АН УРСР 26 вересня 1974 р. прийняла постанову, якою затвердила нову організаційну структуру установи, відповідно до якої було створено новий відділ – історії країн соціалізму, потребу якого активно відстоював новий директор кандидат історичних наук, Володимир Чугайов (1973–1981), який його й очолив. У полі зору працівників перебували переважно окремі питання новітньої історії Польщі, причому головний акцент зроблено на вивченні періоду після Другої світової війни.

Згідно з цією ж постановою, відділ мовознавства перейменовано на історичних словників. Отже, на 1974 р. інститут формували такі відділи: філософії, історії і теорії атеїзму, історії України, історії країн соціалізму, археології, історичних словників.

---

[10] Відділ згодом неодноразово змінював назву: історії релігії та наукового атеїзму, проблем формування науково-атеїстичного світогляду. У 1990 р. він ліквідований у процесі реорганізації інституту.

[11] Держархів Львівської обл. Ф. П.-3. Оп. 62. Спр. 595. С. 86.

20-річчя Інституту суспільних наук. 22 червня 1971 р.
Зліва направо: 1-й ряд: Богдан Дудикевич, Маркіян Смішко, Лукія Гумецька, акад. Григорій Доленко, Мирослав Олексюк (директор), Михайло Івасюта, Феодосій Стеблій, Володимир Савич; 2-й ряд: Микола Родько, Любомир Сеник, Григорій Ковальчак, Володимир Грабовецький, Марія Вальо, Розалія Керста, Ігор Моторнюк, Мирослав Трофимук, Микола Драк, Михайло Кучинко; 3-й ряд: Валентина Карпова, Степан Щурат, Роман Кирчів, Михайло Худаш, Яромира Жовтанецька, Дмитро Бучко, Юрій Думнич, Ярослав Лялька, Ярослава Закревська, Дмитро Гринчишин; 4-й ряд: Євген Гринів, Григорій Нудьга, Іван Керницький, Ярослав Ісаєвич, Степан Качур, Лариса Крушельницька, Ігор Захара, Олександра Захарків, Олександра Кирсанова, Сергій Кобилянський, Євген Яцкевич, Володимир Шевчук, Ярема Полотнюк, Юрій Сливка; 5-й ряд: Ігор Свєшніков, Володимир Цигилик, Павло Приступа, Петро Максимчук, Лев Полюга, Віталій Гавриленко, Василь Горинь, Степан Трусевич, Степан Мовчан, Віталій Масловський, Микола Рудюк, ?, Ярослав Лучко, Сергій Ступницький

Однак зміни у структурі відбувалися й надалі. У 1979 р. на виконання постанови Президії АН УРСР № 2 від 5 січня 1978 р. було створено відділ історії соціалістичного будівництва.

Рішенням Бюро Відділення історії, філософії і права АН УРСР від 17 квітня 1981 р. структуру інституту знову змінено й затверджено у складі семи відділів: марксистсько-ленінської філософії, історії релігії і наукового атеїзму, історії соціалістичного і комуністичного будівництва, історії України, археології Прикарпаття і Волині, історичних словників. Відділ історії країн соціалізму змінив назву на «історії дружби народів і соціалістичного інтернаціоналізму»[12]. У 1982 р., виходячи головно з наукової ініціативи нового директора доктора економічних наук, професора Михайла Брика (1982–1988), створено відділ соціальних проблем соціалістичного суспільства й одночасно ліквідовано історії дружби народів і соціалістичного інтернаціоналізму. Президія АН УРСР 30 березня 1983 р. затвердила оновлену структуру інституту: створено відділ історико-культурних пам'яток, натомість інші перейменовано, зокрема історії України на відділ історії суспільно-політичних рухів. Бюро Відділення історії, філософії та права 17 січня 1985 р. постановило

[12] Архів Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 1146. Арк. 2.

У Свірзькому замку. Зліва направо: Євген Гринів, Іван Патер, Іван Ладивір, Ярослав Ісаєвич. Квітень 1979 р.

Співробітники Інституту суспільних наук АН УРСР на вул. Винниченка. Зліва направо стоять: Володимир Цигилик, Назар Горбач, Іван Патер, Олександр Луцький, Віталій Масловський, Юрій Зайцев, Марта Сенів, Володимир Яковенко, Ярослав Ісаєвич, Юрій Кур'янович, Ігор Захара, Марія Кашуба, Ярослав Лучко, Марат Вєрніков, Мирослав Мороз; присіли: Микола Литвин, Богдан Микитів, Михайло Дуфенюк, Кім Науменко. Кінець 1980-х років

затвердити створення у складі Інституту суспільних наук секторів соціологічних досліджень і критики зарубіжного українознавства. Загалом, у 1980-х роках організаційно-структурні зміни в установі відбувалися головно підо впливом політичної та ідеологічної кон'юнктури.

На кінець 1980-х років інститут складався із восьми відділів: філософських проблем духовного життя суспільства, проблем формування науково-атеїстичного світогляду, соціальних проблем соціалістичного суспільства, історії соціалістичного будівництва, історії суспільно-політичних рухів, історико-культурних пам'яток, археології західного регіону УРСР (у його межах – Ужгородська група у складі трьох осіб), історичної лексикографії.

На жаль, зміни структури нерідко проводилися без урахування можливостей кадрового та матеріального забезпечення відділів і відбувалися досить сумбурно. За браком кадрів перегруповували майже тих самих осіб. Зі зміною структури змінювалася й тематика наукових пошуків. Співробітникам доводилося, не закінчивши дослідження однієї теми, перескакувати на іншу, що негативно позначалося на якості їх опрацювання. До того ж ніхто не брав до уваги зацікавлення ученого тією чи тією проблемою.

У 70-х, а особливо у 80-х роках XX ст. чисельність працівників установи суттєво зросла. Якщо в 1964–1972 рр. у середньому налічувалося 80–85 працівників (із яких 52–60 науковців), то в 1974–1982 рр. – 110–130 (75–82 науковців)[13]. У відділі археології у 60-х – на початку 70-х років XX ст. працювало в середньому 8–9 наукових співробітників і 3–4 допоміжні працівники, а на 1 серпня 1985 р. (разом з Ужгородською групою) – з 25 осіб (17 – науковців: 8 старших (2 – доктори наук), 9 молодших (1 – кандидат наук) і 8 науково-допоміжних працівників (художник, лаборанти, фотограф, інженер, архітектор)).

Значно повільніше покращувався якісний склад. На 1 січня 1974 р. тільки 46,8 % наукових співробітників мали вчений ступінь. Якщо на початок 1976 р. працювало 73 наукові співробітники, зокрема 6 докторів наук, 34 кандидати і 33 – без наукового ступеня, то на початку 1981 р. відповідно – 79, 7, 38, 34. Усього за 1976–1980 рр. докторські дисертації захистили 4 особи, кандидатські – 16[14].

У підготовці наукових кадрів не вдалося подолати низки суттєвих недоліків, які стали серйозною перешкодою на шляху забезпечення ефективності діяльності інституту. Наукові співробітники, які захистили дисертації протягом 1974–1977 рр., працювали в інституті, а отже, фактично одночасно і над своїми дисертаціями – в середньому 11–12 років[15]. Навіть аспіранти стаціонарного навчання переважно не вкладалися в терміни підготовки дисертації. З восьми аспірантів, які закінчили стаціонарну аспірантуру в 1974–1976 рр., до травня 1977 р. роботи захистило четверо, і лише двоє з них вчасно[16]. Як наслідок, у 1981 р. значна кількість молодших наукових співробітників інституту (57 %) не мали наукового ступеня[17].

Високою залишалася плинність кадрів, одна із причин якої – низька заробітна плата. За оплатою науково-дослідні установи ділилися на категорії. Постановою Ради Міністрів СРСР від 5 червня 1957 р. Інститут суспільних наук АН УРСР віднесено до II, з огляду на що за ідентичну роботу його працівники одержували набагато нижчу платню, ніж наукових установ I категорії та викладачі вишів. І водночас через відсутність коштів учених протягом десятків років не переводили на вищі посади. Клопотання інституту перед Президією АН УРСР із цього приводу довгий час не давали жодних результатів.

Згідно з постановою Президії АН УРСР № 290 від 10 липня 1985 р. «Про вдосконалення оплати праці наукових працівників, конструкторів і технологів науково-дослідних установ, організацій і промислових підприємств Академії наук УРСР», у 1986 р. в інституті проведено атестацію науко-

---

[13] Архів Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 443. Арк. 1; Спр. 468. Арк. 1; Спр. 697. Арк. 1; Спр. 767. Арк. 1 зв.; Спр. 786. Арк. 47; Спр. 789. Арк. 9; Спр. 936. Арк. 24; Спр. 983-а. Арк. 1; Спр. 1117. Арк. 6; Спр. 1141. Арк. 3; Спр. 1215. Арк. 2; Спр. 1276. Арк. 2.

[14] Держархів Львівської обл. Ф. П-171. Оп. 1. Спр. 14. Арк. 17; Спр. 23. Арк. 37.

[15] Там само. Ф. П-171. Оп. 1. Спр. 15. Арк. 124.

[16] Там само. Арк. 125.

[17] Архів Інституту архівознавства Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. Ф. 251. Оп. 12. Спр. 15. Арк. 43.

Біля приміщення інституту на вул. Винниченка, 24.
Зліва направо: Всеволод Іськів, Володимир Парубій, Лев Полюга, Микола Драк, Сергій Іващук, Богдан Микитів, Галина Чабан, Федір Більдін. 1980 р.

вих працівників, унаслідок якої співробітники, які мали відповідний учений ступінь і науковий доробок, були переведені на посади головного, провідного та старшого наукового співробітника.

Наприкінці 1980-х років нарешті зрушилося з місця питання про переведення інституту в І категорію наукових установ за оплатою праці, було прийнято низку урядових постанов із цього приводу, які згодом реалізовано. Відповідно до постанов Держкомітету праці і соціальних питань СРСР № 1753 від 21 грудня 1987 р., спільної постанови Держкомітету праці СРСР, Секретаріату ВЦ РПС від 31 грудня 1987 р. № 793/33–75 та Президії АН УРСР № 43-б від 9 лютого 1988 р. «Про віднесення Інституту суспільних наук АН УРСР до першої категорії щодо оплати праці співробітників», від 12 червня 1989 р. затверджено поіменний штатний розклад і нові посадові оклади[18].

Щодо національного складу, то в інституті працювали переважно українці, більшість – уродженці західних областей, які практично протягом усього періоду функціювання становили не менше 90 % наукового персоналу.

Наукове середовище, що вигідно відрізняло установу від багатьох інших, у 70–80-ті роки XX ст. творили: Маркіян Смішко, Олександр Черниш, Ігор Свєшніков, Вітольд Ауліх, Лариса Крушельницька, Леонід Мацкевий, Володимир Савич, Віталій Конопля, Ярослав Ісаєвич, Феодосій Стеблій, Володимир Борис, Степан Трусевич, Михайло Швагуляк, Юрій Сливка, Григорій Ковальчак, Олег Купчинський, Лукія Гумецька, Ярослава Закревська, Дмитро Гринчишин, Уляна Єдлінська, Іван Керницький, Лідія Коць-Григорчук, Михайло Худаш, Левко Полюга, Розалія Керста, Мирон Онишкевич, Надія та Роман Осташі, Ольга Федик, Степан Щурат, Роман Кирчів, Григорій Нудьга, Степан Трофимук, Любомир Сеник, Марія Кашуба, Марат Вєрніков, Анатолій Євтушенко, Ігор Захара, Едуард Семенюк, Надія Попова та чимало інших співробітників, які берегли традиції наукової творчості. Більшість створювала таке інтелектуальне й моральне середовище, яке відрізняло інститут від інших установ, берегла традиції наукової творчості та міжособистісних взаємин,

[18] Інститут суспільних наук не дуже з цього скористав, бо незабаром поділ науково-дослідних установ на категорії в АН України був ліквідований.

Збори колективу інституту. Зліва направо: Володимир Яковенко, Іван Патер, Феодосій Стеблій, Марія Чікало, Розалія Керста, Ярослава Закревська. Початок 1980-х років

закладені ще на початках, коли її очолював І. Крип'якевич. Яскраве свідчення цього – спогади Л. Крушельницької: «Сподіваюся, що колись хтось з наших літераторів візьметься написати про таке явище, яким був Інститут суспільних наук Академії наук УРСР у ті часи [наприкінці 60-х років XX ст. – *Ред.*], бо він справді цього вартий. Не знаю, чи в радянському Львові була ще така організація, де були зібрані докупи такі діаметрально протилежні і відмінні між собою люди (становищем, політичними поглядами, інтеліґентністю, стосунками до влади і особистої кар'єри, порядністю і т. д.), як у нашому інституті. Мені здається, що протягом усіх років, які я там відпрацювала (ще від часу, коли Інститутом керував І. П. Крип'якевич), ми всі ходили "по лезу бритви". Виключаю, очевидно, партійне керівництво і сексотів. Але стосовно тих, останніх – ми, принаймні, знали, хто є хто. Так чи інакше, але усі політичні події (добрі і злі) починалися у Львові від Інституту суспільних наук. У рух шістдесятників першими включилися працівники інституту; від чистки 70-х років першими потерпіло 13 осіб і два відділи інституту; і врешті – у процеси відродження 86–90 (Рух, Меморіал) також першими кинулися ми. Чи усі щиро – не знаю, але справді дуже активно. Я згадала наш інститут, бо тепер часто можна прочитати або почути про нього цілком абсурдну думку. Так, тут працювали віддані більшовикам люди, партійні "боси", КДБ-исти, були поміж нами й пристосуванці і "лизуни" (а де їх не було?). Вони писали в обком партії "доповідні записки" і, власне, вони створювали враження, що інститут – ідеологічний осередок цього закладу. А так, насправді, інститут – це була установа, де, незважаючи на все, зібралися цікаві і віддані українській справі люди, де працювали добрі колеги, з якими щиро можна було висміяти глупоти багатьох партійних і державних розпоряджень, де, крім накинутих зверху ідеологічних праць, правдами і неправдами пропихалося до друку потрібні роботи "без цитат". І врешті, Інститут суспільних наук – смію запевнити – був єдиною у Львові, а може, і у всій Україні, науковою установою, де протягом усього радянського періоду розмовлялося виключно українською мовою»[19].

Науковці намагалися розширити проблематику досліджень, створювали атмосферу взаємозбагачення і плідної наукової дискусії, виховували молоді наукові кадри. На основі поваги до людських та професійних якостей налагоджувалися постійні контакти між колегами, зберігалася толерантність у відносинах. Проте ідеологічний тиск тоталітарного режиму, несприятливі реалії організації наукового процесу в тогочасній академічній системі залишали науковим колективам

[19] Крушельницька Л. І. Рубали ліс… (Спогади галичанки). 2-ге, допов. і випр. Львів, 2001. С. 209–210.

мінімальні можливості відстоювати своє право на творчу свободу у виборі напрямів, тем наукових пошуків, їх матеріального й кадрового забезпечення.

Щодо проблематики наукових досліджень, то у другій половині 70-х – першій половині 80-х років XX ст. ще більше посилилася тенденція до розширення розробки тематики радянського періоду, проблем «розвиненого соціалізму», «неухильного зростання ролі партії і робітничого класу», узагальнення та опис лише позитивного досвіду радянського будівництва. Існувала інша проблема – велика розпорошеність індивідуальної тематики, над якою працювали історики[20].

Питання виробничої діяльності робітників та їхнього соціального й духовного розвитку в 60–80-х роках XX ст. вивчали: Микола Драк, Олександр Росінський, Борис Крачковський, Тамара Галайчак, Всеволод Іськів, Юрій Зайцев, Володимир Баран, Олександр Луцький, Юхим Примєров; суспільно-політичні, соціально-економічні та духовні процеси на селі в повоєнний час досліджували: Віталій Масловський, Адам Мартинюк, Віталій Нечитайло, Михайло Сеньків, Богдан Микитів; тогочасне громадсько-політичне життя – Олександра Кірсанова; історію радянської української преси – Степан Качур; діяльність театральних колективів – Наталія Антонюк; історію природокористування – Сергій Васюта; проблеми інтеграції науки й виробництва – Вікторія Головей. Перебіг військово-політичних та суспільних процесів у роки Другої світової війни вивчали Дмитро Бурлуцький і Юхим Примєров. Усі вони мали конкретні теми, і кожен більш чи менш успішно справлявся зі своїми дослідницькими завданнями, опрацювання яких проводилося як на матеріалах усієї республіки, так і в масштабі її західного регіону.

За наслідками виконаних планових досліджень було опубліковано чимало різновартісних (навіть із позицій марксистсько-ленінської методології) праць, як вузьких за тематикою та хронологічними межами, так і узагальнювальних (чисельно їх було значно менше). Більшість із них, хоча й давали нову фактографію і були написані на нових джерелах, відрізнялися помітною однобічністю методологічних підходів та ідеологічною запрограмованістю висновків. Найбільше ускладнювало й робило неможливим плідний пошук наукової істини те, що коло дослідницької діяльності науковців інституту, які вивчали радянський період, обмежувалося концепціями і схемами, які утвердилися й панували в історичній науці у СРСР. У всіх них домінував постулат: увесь радянський час розвитку суспільства зображувався як неухильний, поетапний, від п'ятирічки до п'ятирічки, рух уперед. Будь-яке інакодумство в цих питаннях серед радянських істориків було неможливим. Спрацьовувала і самоцензура. Готуючи свою працю до друку, інститутському дослідникові доводилося тричі зважувати те, що він планував оприлюднювати, і самому відсікати те, що могло би спричинити несприйняття, оскільки не відповідало тодішнім історіографічним канонам. Хоча більшість науковців явно тяжіла не до спрощеної фактографії, а до концептуалізації матеріалу на основі урізноманітнення дослідницького інструментарію, освоєння кращих герменевтичних традицій, намагаючись якомога ближче підійти до об'єктивності, дотримуючись логіки історичних фактів, вони все ж таки дуже рідко ставили досліджувані явища в широкий суспільно-політичний, соціально-економічний, культурно-цивілізаційний контекст.

У цей період з інститутських науково-дослідницьких планів практично повністю вилучено теми, пов'язані з вивченням суспільно-політичної історії Київської Русі, Галицько-Волинської держави, національно-визвольних змагань XVII ст. тощо, які проводили за І. Крип'якевича[21]. Натомість передовими стали дослідження, присвячені історії української культури. У розробці цих

[20] Детальніше див.: Луцький О. Історичні дослідження Інституту суспільних наук АН УРСР у 70-х роках – першій половині 80-х років XX століття: історіографічний огляд. *З історії західноукраїнських земель* / наук. ред. і упоряд. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 19. С. 117–166.

[21] Зрештою, це відображало загальну тенденцію в українській історичній науці до звуження дослідження цієї епохи. Тематикою середньовічного і ранньомодерного періодів історії України відверто нехтували (особливо з початку 70-х років XX ст.), оскільки вважали, що справжня історія розпочинається від більшовицького перевороту 1917 р. у Росії (для західних областей України цей рубіж визначений 1939 р.). Ситуація для дослідників «феодалізму» покращилася наприкінці 70-х – на початку 80-х років XX ст., коли влада зняла табу на дослідження фактично дискредитованої «доревоюційної» історії України. Див.: Яремчук В. Минуле України в історичній науці УРСР післясталінської доби. Острог: Вид-во Національного університету «Острозька академія». 2001. С. 468.

проблем особливо вагомий внесок належав Я. Ісаєвичу, який ще з 60-х років головну увагу зосередив на вивченні різних аспектів духовного життя України доби середньовіччя і ранньомодерного часу. Про це свідчать назви його основних праць: «Джерела з історії української культури в період феодалізму XVI–XVIII ст.» (1972), «Культура Галицько-Волинської Русі» (1973), «Першодрукар Іван Федоров і виникнення друкарства на Україні» (1975, 1983), «Преемники первопечатника» (1981) тощо. Поступово розширюючи теми та проблеми наукових досліджень, синтезуючи надбання різних гуманітарних наук, примножуючи власний досвід, Я. Ісаєвич завжди перебував у пошуку, розглядаючи явища культури з широких історіософських горизонтів, прагнучи добратися до самої їх суті. Вводячи до наукового обігу величезний фактичний матеріал, дослідник послідовно повертав українському народові те, що в нього намагалися несправедливо забрати – усвідомлення своєї культурно-історичної значимості. Через це його праці мали не лише наукове, а й загальнокультурне, політичне значення.

Проблеми середньовіччя досліджував О. Купчинський, який за даними топоніміки простежував розселення ранніх слов'ян на території України, фахово засвідчуючи великі можливості мовних пам'яток для дослідження територіальності походження українців, реконструкції генези українського етносу, його автохтонності на своїх землях. Досягненням історико-топонімічних досліджень і одночасно підсумком його багаторічних студій з історії українських географічних власних назв, де синтезовано методи та методики трьох гуманітарних наук (лінгвістики, географії та історії), стала монографія «Найдавніші слов'янські топоніми України як джерело історико-географічних досліджень. Географічні назви на "-ичі"» (1981). Уляна Єдлінська, оцінюючи цю фундаментальну працю, вважала найвищим її акордом підтвердження однієї з основних у сучасній науці концепцій, що визначає територію прабатьківщини слов'ян – площу між середньою течією Дніпра на сході та басейнами рік Вісли і Варти на заході[22]. Показово, що висновки О. Купчинського про племінні межі давніх слов'ян, зроблені на основі лінгвістичного аналізу найдавніших слов'янських топонімів, пізніше підтвердила Л. Крушельницька, яка зіставила його дані з археологічними й історико-географічними[23].

Окремі питання української історії другої половини XVI – середини XVII ст. вивчали: Ігор Мицько – про 60-річну діяльність Острозького культурно-освітнього центру від його заснування (1576) і до припинення існування (1636) та Ярема Полотнюк – подорожні записи арабського мандрівника архидиякона Павла Халебського середини XVII ст. як джерело до історії України.

Очевидно, не всі праці дослідників середньовічної і ранньомодерної історії написані однаково аргументовано та з новизною. Вони, звичайно, підготовлені відповідно до радянської історіографічної доктрини, суть якої так чи так зводилася до розгляду історії України й Росії як монолітної нерозривної цілості.

Не були вільними від стандартних оцінок і тенденційного підбору матеріалу роботи, присвячені історії соціально-економічного становища та суспільно-політичного руху на західноукраїнських землях XIX – початку XX ст. Власну дослідницьку нішу в цій проблематиці займали Феодосій Стеблій, Володимир Борис, Степан Трусевич, Олег Полянський, Ярослав Грицак, які намагалися простежити розвиток і взаємозалежність різних сфер історичного буття галицького суспільства (політики, економіки, культури), але традиційно на перший план у їхніх працях виступав соціально-економічний чинник. Історики, згідно з офіційним каноном, змушені були вивчати ті соціальні верстви, які чітко вписувалися в концепцію класового суспільства, тоді як українська світська й духовна інтелігенція практично випала з їхнього поля зору.

Порівняно з початком 60-х років XX ст., дослідники історії міжвоєнного періоду XX ст. (Юрій Сливка, Михайло Швагуляк та ін.) обмежилися пошуком нових архівних джерел, розширенням та поглибленням апробованої тематики досліджень на основі нової фактографії.

---

[22] Єдлінська У. Мовознавство у наукових надбаннях Олега Купчинського. *Купчинський О. Вибрані статті та матеріали.* Львів. 2011. Т. 1: Студії з історії української мови та ойконімії. С. 3–12 (Українознавча наукова бібліотека НТШ; ч. 28). Цит. за: Пілецький В. Історія власних географічних назв в інтерпретації Олега Купчинського. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна.* 2019. Вип. 71, ч. І. С. 103.

[23] Пілецький В. Історія власних географічних назв… С. 103.

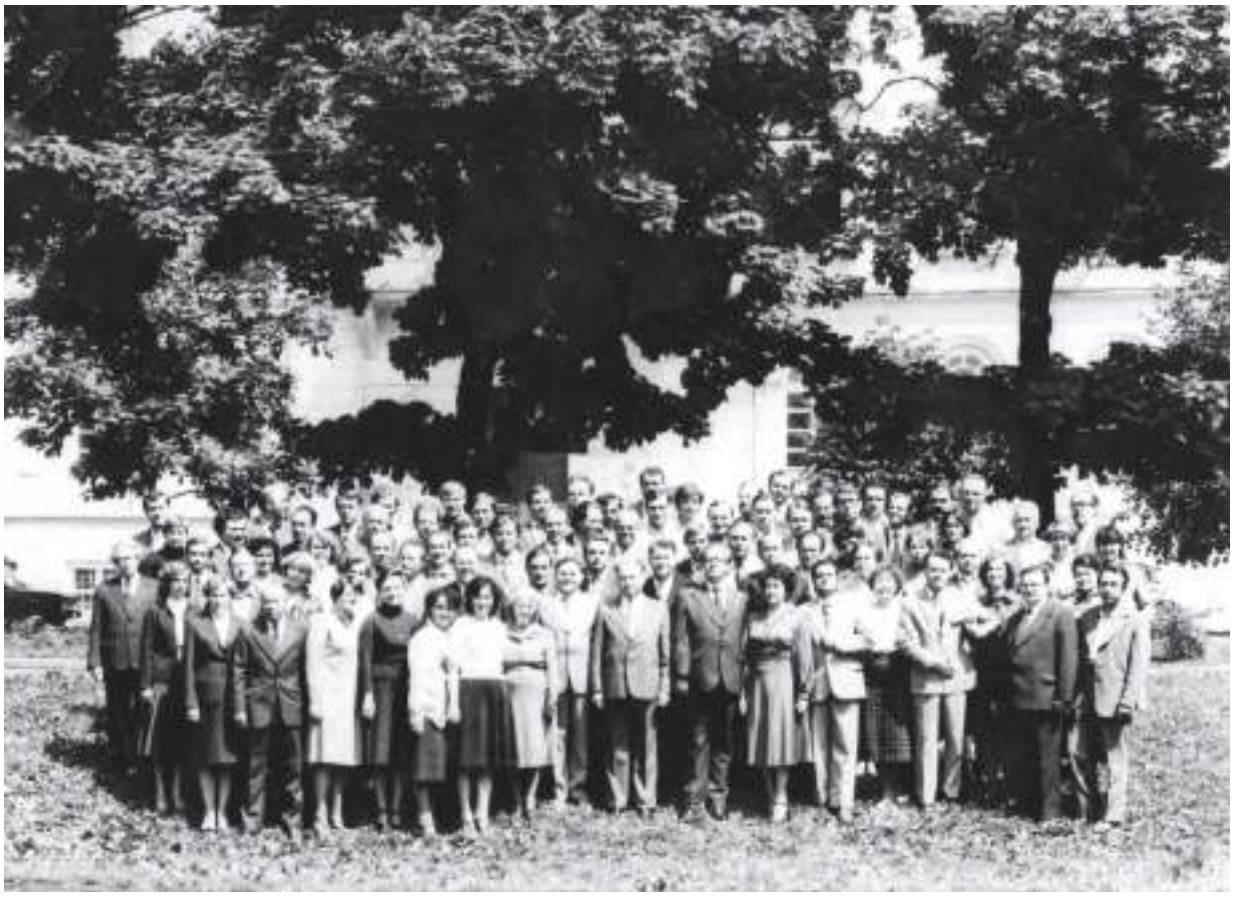

Учасники урочистого засідання з нагоди 30-річчя інституту. 16 червня 1981 р.

З перемінним успіхом намагалися відстоювати свої «символи віри» – наукові принципи й переконання – філософи інституту. Основною проблематикою відділу філософії з перших років існування залишалася історія філософської і суспільно-політичної думки українського народу. На цьому етапі в дослідженнях основну увагу приділяли висвітленню значення та місця окремих діячів культури в осмисленні проблем суспільного розвитку, їхнім трактування естетичних цінностей та соціалістичних ідей в умовах Західної України[24]. У 1973 р. у відділі в тісній співпраці з Інститутом філософії АН УРСР почали системне дослідження латиномовної богословсько-філософської спадщини професорів Києво-Могилянської академії (1637–1817), яка на той час була майже невідомою. Нова спільна робота, як визнавали пізніше виконавці, мала благородну мету – заповнення «білих» плям в українській філософській думці, а згодом написання фундаментальної історії філософії в Україні. У відділі ще в 1968–1969 рр. сформувалася група дослідників, які добре володіли латинською мовою. Спершу Володимир Кондзьолка, Ігор Захара, а пізніше Ярослава Стратій, Іван Паславський приступили до перекладу нерозбірливо написаних латиномовних курсів із філософії та риторики Стефана Яворського, Інокентія Ґізеля, Йоасафа Кроковського.

У 1972 р. після захисту кандидатської дисертації на тему «Філософський курс Георгія Кониського» до відділу прийшла фахівчиня з історії української філософії Марія Кашуба, яка розпочала дослідження ще навчаючись в аспірантурі Інституту філософії АН УРСР. Завдяки зусиллям цих науковців, які долали численні перешкоди й ідеологічний тиск[25], підготовлено низку монографічних праць, присвячених творчості відомих українських мислителів XVII–XVIII ст., серед яких треба

[24] Кашуба М. Сектор філософії культури. *Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича Національної академії наук України. Наукова діяльність, структура, працівники* / відп. ред. Я. Ісаєвич. Львів, 2001. С. 111.

[25] Виконавцям наукового проєкту в Києві й Львові доводилося вислуховувати нарікання з боку ідеологічних наглядачів та їхніх адептів: «Національних попів підіймають на щит». *Філософія українських «шістдесятників» («друге відродження»):* реферат. URL: https /osvita. ua/vnz/reports/philosophy/12898/

Олександр Черниш, завідувач відділу археології (1962–1986)

відзначити монографії М. Кашуби, І. Паславського, І. Захари, Я. Стратій[26]. У них рівень наукової інтерпретації творчої спадщини поодиноких представників української релігійної філософії, безперечно, був неоднаковим, інколи зводився до звичайного переказування і коментування окремих концептуальних положень, які надавалися до тлумачення, відтак не кожна наукова гіпотеза мала належну теоретичну аргументацію. Тим паче, що не завжди вдавалося вповні виявляти філософське підґрунтя глибинних світоглядних смислів, прихованих за шатами богослов'я. Зрозуміло, що й концептуальні підходи були небездоганними: щоби виправдати необхідність досліджувати могилянські курси і в такий спосіб ввести ці тексти до наукового обігу, дослідники акцентували на тому, що необхідно знайти «прогресивні», тобто матеріалістичні, тенденції в розвитку філософської думки в Україні, що наочно свідчило про очевидну ідеологічну заангажованість. Завідувач відділу філософії Марат Вєрніков на основі всебічного вивчення великого за обсягом конкретно-історичного матеріалу ґрунтовно досліджував філософські течії, розвинуті представниками т. зв. Львівсько-Варшавської філософської школи, яка від 20-х років XX ст. оформилася як окремий напрям у польській філософії, зокрема її засновником Казімєжем Твардовскім (Kazimierz Twardowski) та його учнями і послідовниками: Тадеушем Котарбіньскім (Tadeusz Kotarbiński), Казімєжем Айдукевічєм (Kazimierz Ajdukiewicz), Яном Лукасевічєм (Jan Łukasiewicz), Стефаном Балеєм та ін.

На зламі 70–80-х років XX ст. філософи розпочали вивчення процесу гуманізації суспільної свідомості, внутрішнього взаємозв'язку різних її форм як конкретних уявлень людського духу (Марат Вєрніков, Анатолій Євтушенко, Надія Попова, Олександр Веретюк). Їхні пошуки, хоча й виконані відповідно до радянських ідеологічних підходів, засвідчили, що цей процес у тогочасних умовах має значно ширший спектр і механізми вияву, ніж це уявляли раніше. Нові підходи до розширення спектра філософських досліджень активно впроваджували Едуард Семенюк і Надія Попова (проблеми методології наукового пізнання, гносеології та інформатики). Роки роботи Е. Семенюка в інституті (1981–1988) виявилися чи не найплідніші в науковому спадку цього видатного українського філософа, глибокого вченого-аналітика. У цей час світ побачила низка його ґрунтовних праць: «Посилення взаємодії науки в умовах розвинутого соціалізму» (спільно з Надією Поповою, 1983), «Категорії сучасної науки. Становлення та розвиток» (спільно з Володимиром Готтом і Аркадієм Урсулом, 1984), «Соціальна роль інформатики» (спільно з Володимиром Готтом, Володимиром Мельником та Аркадієм Урсулом, 1987), «Технічні науки та інтегровані процеси. Філософські аспекти» (спільно з Аркадієм Урсулом і Володимиром Мельником, 1987), «Інформатика: досягнення, перспективи, можливості» (1987), «Інформаційний підхід до пізнання дійсності» (1988). Варто зазначити, що ці публікації найширше презентують доробок ученого, показуючи спектр його зацікавлень. У них запропоновано нове розуміння предмета філософії, її функцій, завдань і значення для розвитку науки, суспільства, соціального розвитку загалом. Вчений спільно з В. Готтом та А. Урсулом розробив гносеологічну концепцію загальнонаукових категорій і логіко-методологічних засобів пізнання. Він став одним із засновників української школи філософії інформатики. Зокрема, обґрунтував статус інформатики та її значення як фундаментальної науки, провів розгорнутий аналіз поняття інформації та класифікацію її видів, розробив концепцію «інформаційної культури»[27]. Загалом, творча спадщина цього вченого, викладена в його тогочасних працях, стала важливою складовою для розвитку української філософської думки.

---

[26] Див.: Кашуба М. В. Георгий Конисский. Москва: Мысль, 1979. 173 с.; Захара И. С. Борьба идей в философской мысли на Украине на рубеже XVII–XVIII вв. (Стефан Яворский). Киев: Наукова думка, 1982. 160 с.; Паславський І. В. З історії розвитку філософських ідей на Україні (кінця XVI – першої третини XVII ст.). Київ: Наукова думка, 1984. 128 с.; Стратий Я. М. Проблемы натурфилософии в философской мысли Украины в XVII в. Киев: Наукова думка, 1981. 206 с.

[27] Мельников О. В. Семенюк Едуард Павлович (до 75-річчя з дня народження). *Наукові записки Української академії друкарства*. 2010. № 1. С. 208–210.

Помітним залишався внесок археологів інституту. Щороку відділ проводив 10–20 археологічних експедицій, що давало можливість за кожні 10–15 років подвоювати джерельну базу[28]. Особливо значну увагу приділяли вдосконаленню методики розкопок, вивченню лакун на археологічній карті західного регіону. Маркіян Смішко, Олександр Черниш, Ігор Свєшніков, Вітольд Ауліх, Володимир Савич, Лариса Крушельницька, Леонід Мацкевий, Володимир Цигилик, Роман Багрій, Володимир Шеломенцев-Терський, Віталій Конопля, Василь Оприск, Володимир Петегирич, Роман Грибович, Дмитро Павлів, Олена Джеджора, Ігор Принада, Михайло Рожко, Юрій Лукомський, Роман Сулик, Володимир Сусак, Михайло Филипчук, Володимир Чорновус, Віра Гупало, Олександр Овчінніков, Орест Корчинський, Дарія Куць, Дарія Романова, суттєво розширивши масштаби і географію польових досліджень, удосконаливши методики розкопок, створили потужну джерельну базу для подальшого вивчення історії стародавніх суспільств, детальної реконструкції їхніх соціально-економічних інститутів у широкому хронологічно-просторовому вимірі. Відтак з'явилися і вагомі узагальнювальні роботи, серед яких, зокрема, перша в радянській археологічній науці колективна монографія у 2-х томах з історії первісного, ранньо- та пізньосередньовічного населення на західноукраїнських землях – «Стародавнє населення Прикарпаття і Волині» (1974, 1976), яка на рівні тогочасних знань археологічних джерел і їх інтерпретації в радянській науці підсумовувала розвиток археологічної науки у Львові, починаючи з кінця XIX ст. Це було перше в УРСР науково-довідкове видання про стародавнє минуле окремого великого регіону, у якому хронологічно висвітлено найважливіші аспекти матеріальної та духовної культури носіїв різних археологічних епох і періодів, розкрито конкретний перебіг історичного процесу на цих землях від давньокам'яного віку до доби Київської Русі та часу феодальної роздробленості[29]. Автори колективної монографії (Олександр Черниш, Маркіян Смішко, Вітольд Ауліх, Володимир Савич, Олексій Ратич, Ігор Свєшніков, Микола Пелещишин, Лариса Крушельницька, Володимир Цигилик, Володимир Баран, Едуард Балагурі) на основі нових артефактів, здобутих під час польових експедицій після Другої світової війни, та інших джерел подали дані про фізично-географічні умови регіону, історію археологічних досліджень, розглянули проблеми давнього заселення цих територій, визначили тип зв'язків їх населення з населенням сусідніх земель, схарактеризували проблеми походження та історичної долі низки археологічних культур, визначили питання їх відносної і абсолютної хронології, з'ясували питання соціального устрою, господарства, побуту, релігійних уявлень тощо на різних етапах історичного розвитку, встановили певні загальні закономірності цього розвитку.

На початку 1980-х років з ініціативи О. Черниша і під його безпосереднім керівництвом колектив відділу археології підготував та опублікував тритомне видання «Археологічні пам'ятки Прикарпаття і Волині» – фактично каталог пам'яток із вичерпною додатковою інформацією, особливо у джерелознавчому та бібліографічному аспектах. Перший том присвячений пам'яткам періодів палеоліту, мезоліту, неоліту й енеоліту, у другому схарактеризовано пам'ятки пізнього енеоліту, доби бронзи, племен раннього заліза, а останній, найбільший за обсягом, присвячено пам'яткам останньої чверті I тис. до н. е., матеріалам племен першої половини I тис. н. е., періоду ранніх слов'ян, доби Київської Русі, Галицько-Волинського князівства. Це – спільна праця співробітників відділу археології інституту та працівників різних вишів і музейних установ західних областей.

Визначною подією в науковому й культурному житті України в 1977–1978 рр. стала поява двох томів «Словника староукраїнської мови XIV–XV ст.» за редакцією Л. Гумецької (див.: ВУМ). Він здобув високу оцінку і серед українських учених у діаспорі. Ярослав Рудницький наголошував: «Коли вряди-годи й появиться в науковій продукції України якась цінна праця, то цей словник власне належить до таких праць. Л. Л. Гумецька та її співробітники використали майже повністю доступний в Україні джерельний матеріал, подали його в автентичній формі, цитують кожночасно контекст, дають статистичні дані про частоту вживальності, включають антропо-топонімічний

[28] Мацкевий Л. Відділ археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. *Постаті української археології.* Львів, 1998. С. 116.

[29] Ситник О. «Епоха Черниша» у вивченні палеоліту Західної України (до 90-річчя з дня народження Олександра Панкратовича Черниша, 1918–1993). *Археологічні дослідження Львівського університету.* Львів, 2008. Вип. 11. С. 261–262.

матеріал і подають семантику гасел при апелятивах. Впорівень із словником попередників (І. Срезневського, Є. Тимченка та ін.) цей словник методологічно – великий крок вперед»[30].

Загалом, фахівці визнають, що багато проблем, пов'язаних з історією формування лексичного складу мови і її смислової еволюції, із вивченням міжмовних контактів, з історією формування діалектів української мови тощо неможливо вирішити остаточно без даних цього історичного словника. Він є важливим довідником для суміжних гуманітарних дисциплін, оскільки містить цінні свідчення з багатьох питань історії, суспільно-економічних, правових і юридичних відносин, історичної географії, етнографії тощо. Зокрема, словник суттєво полегшив історикам роботу над джерелами, дав змогу глибше вникнути у зміст документів, збагнути суть численних історичних понять минулого.

Визнанням наукового значення «Словника староукраїнської мови XIV–XV ст.» є присудження у 1981 р. Академічної премії ім. І. Франка членам редколегії: старшому науковому співробітнику-консультанту, доктору філологічних наук Л. Гумецькій (голові редколегії), завідувачу відділу, кандидату філологічних наук Д. Гринчишину та доктору філологічних наук І. Керницькому (посмертно)[31].

У 1975 р. після підготовки до друку «Словника староукраїнської мови XIV–XV ст.» інститутський колектив учених-лексикографів розпочав роботу (формування джерельної бази та картотеки) над «Словником староукраїнської мови XVI – першої половини XVII ст.», що хронологічно продовжує попередній (див.: ВУМ).

Важливим аспектом мовознавчих досліджень стала співпраця з Інститутом слов'янознавства та балканістики АН СРСР, академічними установами АН Молдавської РСР, Югославії, Чехословацької Соціалістичної Республіки, Польської Народної Республіки. Від 1976 р. мовознавців відділу залучено до дослідження спільних та специфічних рис мов і діалектів карпатського ареалу, результати якого репрезентовано в «Загальнокарпатському діалектологічному атласі». З 1976 р. по 1979 р. тривав перший етап роботи, який передбачав укладання програми-питальника, виготовлення картки-бланківки з усталеною мережею населених пунктів, зібрання значної частини матеріалу, розробку основних засад і принципів картографування (див.: ВУМ).

* * *

У 70-х – першій половині 80-х років XX ст. інститут очолювали Володимир Чугайов (1973–1981) і Михайло Брик (1982–1988), які свого часу обіймали високі партійні посади. Відповідно до вказівок зверху, вони намагалися адаптувати тематику та штати установи до потреб нової політичної кон'юнктури й вимог партійного «соціального замовлення».

Володимир Чугайов, достатньо чутливий до вимог часу, мав прагматичне розумінням посадових завдань. За характером він належав до людей, які виконують службові обов'язки впевнено і професійно, без зайвого галасу, чітко формулюючи свою думку, розуміючи, що добре, а що погано. Важливо, що він добирав кадри не тільки за ідеологічно-партійними критеріями, а й професійними. Це відзначали навіть його опоненти. Звісно, серед новоприйнятих працівників час до часу траплялися й зовсім випадкові люди, але вони довго не затримувалися. Натомість перспективна молодь (Володимир Баран, Михайло Гайковський, Роман Грибович, Сергій Іващук, Всеволод Іськів, Богдана Криса, Микола Литвин, Вікторія Любащенко, Надія Пікулик, Віталій Нечитайло, Надія Осташ, Роман Осташ, Дмитро Павлів, Іван Патер, Володимир Петегирич, Олег Полянський, Юрій Свідерський, Ольга Федик та інші) мали змогу успішно працювати. За керівництва В. Чугайова чимало обдарованих молодих учених, зокрема Олександр Веретюк, Вікторія Головей, Віталій Конопля, Микола Кугутяк, Ігор Мицько, Василь Оприск, Надія Попова, Михайло Сеньків, які прагнули творити науку, шукати її новизну, було прийнято в аспірантуру. Змушений дисципліновано виконувати всі вказівки директивних органів, забезпечувати виконання кон'юнктурних замовних тем, В. Чугайов створював умови для проведення фундаментальних наукових досліджень, результати яких збагатили українську національну науку і культуру.

---

[30] Українська книга. 1978. № 4. С. 114.

[31] Архів Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Ф. 1. Оп. 3 о/с. Спр. 232. Арк. 187–188.

У 1981 р., після того, як В. Чугайова затвердили на посаді ректора Львівського державного університету ім. І. Франка, директором інституту став кандидат економічних наук М. Брик – колишній завідувач відділу науки і навчальних закладів Львівського обкому партії. На жаль, він так і не зміг усвідомити значення інституту як академічної установи, механічно перенісши до нього методи партійного керівництва[32]. Він прагнув сформувати чітко єрархізований колектив зі суворим вертикальним підпорядкуванням, тому добирав для свого найближчого оточення осіб, які б найбільше відповідали загальновідомим засадам корпоративної етики компартійного керівництва.

Володимир Чугайов, директор інституту (1973–1981), ректор Львівського державного університету ім. І. Франка (1981–1990)

У 1970–1980 рр. під тиском партійних органів, які постійно вимагали від учених посилення зв'язків науки із виробництвом, поточною соціальною дійсністю, дирекція інституту дедалі більше зоорієнтовувала науковців на запровадження результатів завершених наукових досліджень у вигляді доповідних записок і рекомендацій, які випливали з тематичної наукової роботи за державним планом або виконаних наукових робіт за господарськими договорами з підприємствами й організаціями за їхніми замовленнями, у повсякденну практику. Проте намагання адміністративним шляхом посилити зв'язок науки з виробницвом, розширити участь науковців у прикладних дослідженнях, щоб подолати основну ваду в організації радянської науки – незатребуваність наукових розробок[33], – призводила до деформації наукової практики, яка набувала форми грубого утилітаризму. Накинуті зверху зобов'язання постійно готувати у великій кількості доповідні записки перешкоджали виконанню основних планових тем. Прогнозно-аналітичні розрахунки і практичні рекомендації доповідних записок зазвичай чітко узгоджувалися з офіційними, переважно оптимістично-ідилічними, оцінками, а отже, часто не мали жодного практичного значення.

Михайло Брик, директор інституту (1982–1988)

Загалом, середина 80-х років XX ст. характеризувалася спадом ініціативної діяльності інституту в галузі формування нових перспективних напрямів досліджень, в організації наукової роботи і налагодженні видавничої діяльності. Річні звіти свідчили про «значні наукові здобутки». За 1981–1985 рр. в інституті було завершено розробку 15 тем, захищено 4 докторські та 22 кандидаські дисертації, проведено 12 соціологічних, 106 археологічних, 5 діалектологічних експедицій, опубліковано 21 колективну та 24 індивідуальних монографій, 1 збірник документів, 28 брошур, 674 статті загальним обсягом 1 134 д. а.[34]. Але якщо врахувати, що останні цифри переважно охоплювали і пропагандивно-популяризаторську, методичну (на зразок брошур товариства «Знання») літературу, короткі за обсягом матеріали доповідей на конференціях, інформаційні повідомлення на кількох сторінках у фахових періодичних виданнях, інформативні публікації в засобах масової інформації, які часто не виходили за межі публіцистики, рецензії тощо, то власне наукова продукція інституту виглядала досить скромно. До того ж в умовах, коли у пріоритеті була підготовка колективних робіт, зростала кількість авторів публікації, однак нерідко з дуже різним їх змістовним внеском. Порівняно частіше в республіканських і вишівських

[32] Зрештою, подібні методи управління науковими установами в системі АН СРСР і союзних республіках на тоді не були винятком. У Постанові ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР від 30 вересня 1987 р. № 110 «Про переведення наукових організацій на повний госпрозрахунок і самофінансування» серед низки інших серйозних недоліків в організації наукових досліджень зазначено: «Методи управління науковими організаціями застаріли, опираються в основному на адміністрування і директивність».

[33] У 1960–1980 рр. в Україні значна кількість ефективних розробок наукових установ і вишів залишилася на стадії поодинокого впровадження або зовсім не знайшла застосування. Економіка за наявної системи господарювання не тільки не могла, а й не була зацікавлена в їхньому впровадженні.

[34] Архів Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 1380. Арк. 204.

Корпус на вул. Козельницькій, 4

періодичних чи продовжуваних наукових виданнях (поняття нефахового тоді не було) друкувалися вчені старшого і середнього покоління (їхні праці потрапляли туди здебільша через особисті знайомства), але і їх коло було відносно вузьким та нестабільним. Ідеологічні параметри, у яких доводилося працювати, видавничі труднощі і плинність кадрів не сприяли результативності наукових пошуків, своєчасному виконанню довготермінових наукових проєктів.

Загалом, друкованої продукції інституту було мало. Видавничу діяльність установи в єдиному видавництві АН – «Наукова думка» – суворо регламентували виділені ліміти – для інституту вони традиційно були дуже обмежені (в середньому 100 д. а.). До того ж уже затверджені плани видань часто переглядали, скорочуючи обсяг публікацій.

Не було й належних умов праці. Для їх покращення, відповідно до Постанови Ради Міністрів УРСР від 2 грудня 1971 р. № 520 (додаток № 79), на 1975–1976 рр. було передбачено будівництво нового корпусу. Під час розробки документації передбачалося виділення приміщень для Львівського відділення Інституту економіки АН УРСР і його обчислювального центру, щоб забрати ці установи із приміщення Львівського державного університету ім. І. Франка на просп. Леніна (тепер – просп. Свободи), 18[35]. Розпорядженням від 5 червня 1974 р. Рада Міністрів УРСР дозволила будівництво у Львові комплексу приміщень Інституту суспільних наук. Останній уклав угоду з Львівським проєктним інститутом «Діпроміст», який виробив проєктну документацію.

Будівництво приміщення, де тепер, крім Інституту українознавства, розташовані Інститут регіональних досліджень, Інститут фізики конденсованих систем, Інститут екології Карпат НАН України, розпочалося в липні 1985 р. Інститут суспільних наук як головний замовник виконав значний обсяг робіт: викопав котлован, заклав фундамент, звів стіни, замовив столярні вироби. Проте наприкінці 1988 р., згідно з постановою Бюро Президії АН УРСР № 475–Б від 6 грудня, капітальне будівництво несподівано було передане Львівському відділенню Інституту економіки АН УРСР, яке мало його завершити. Тільки в 1995 р. колектив інституту у статусі орендаря перейшов у новий корпус.

Олександр ЛУЦЬКИЙ

[35] Науковий архів Президії НАН України. Ф.Р-251. Оп. 13. Спр. 118. Арк. 122.

DOI: https://doi.org/10.33402/inukr.2026-4

ЕПОХА ЗМІН (1980-1990)

Із другої половини 80-х років XX ст. Інститут суспільних наук АН УРСР вступив у новий період свого існування. Найважливішою обставиною, яка докорінно змінила його життя, науково-організаційну діяльність і навіть саму назву, була кардинально інша політична ситуація у країні, спричинена «перебудовою». Під її гаслами правляча у СРСР партійна верхівка на чолі з Міхаілом Горбачьовим (Михаил Горбачёв) намагалася заради збереження політичної стабільності реформувати радянське суспільство, взявши курс на лібералізацію режиму. Остання вилилася в поширенні гласності та плюралізму в засобах масової інформації, які підірвали радянські ідеологічні штампи, зруйнували офіційну міфологію, внаслідок чого політична система значною мірою втратила свою легітимність в очах населення. Політика обмеженої лібералізації і модернізації економіки, яка не ввела справжнього ринку і приватної власності, завершила розвал системи, підірвавши її матеріальну базу. Формування й активізація національно-опозиційних рухів, наростання тяжкої економічної кризи, яка посилювала соціальну напругу в суспільстві, розкол у вищих органах влади та нездатність їх до спротиву пришвидшили крах комуністичної системи і проголошення державної незалежності України, підтвердженої Всеукраїнським референдумом.

Політичні та соціально-економічні зміни в Україні позначилися й на діяльності інституту, де усталилася атмосфера свободи, намагання подолати наростання кризових явищ.

Голос науковців ставав усе рішучішим і впевненішим. В умовах, коли Президія АН УРСР розширила самостійність інститутів, надавши їм більше прав у визначенні внутрішньої організаційної структури, доборі й розстановці кадрів, розподілі фінансово-матеріальних ресурсів, коли поширювалася практика заміщення керівних посад на засадах виборності, з урахуванням думки наукових колективів, у середовищі опозиційно налаштованих до дій тодішнього директора співробітників визріла ідея скористатися рекомендаціями XXVII з'їзду КПРС і січневого (1987) пленуму партії про необхідність запровадити виборність керівників різного рівня.

Фасад корпусу на вул. Козельницькій, 4

Так, 11 березня 1988 р. після гарячих дебатів на загальних зборах колективу співробітники інституту майже одностайно проголосували за постанову, яка констатувала, що дирекція не виконала умов колективного договору за звітний період[1]. Трохи згодом ці ж та інші серйозні недоліки виявила спеціальна комісія, створена відповідно до розпорядження № 1313 Президії АН УРСР від 13 червня 1988 р., із додаткової перевірки діяльності Інституту суспільних наук[2].

[1] Держархів Львівської обл. Ф. 171. Оп. 1. Спр. 32. Арк. 114–115.

[2] Комісія у складі академіка-секретаря Відділення історії, філософії і права, члена-кореспондента АН УРСР І. Ф. Кураса (голова), канд. іст. наук О. П. Реєнта (секретар), канд. іст. наук І. І. Ладивіра, д-ра філос. наук В.

На основі проведеної перевірки, аналізу роботи вченої ради, відділів і підрозділів, ознайомлення із плановою та звітною документацією, бесід із науковими співробітниками комісія дійшла висновку, що в роботі установи «накопичився ряд недоліків, що набули застійного характеру і вимагають невідкладного усунення»[3]. З огляду на це, комісія внесла пропозицію: «Вважати за доцільне, щоб директивні органи та Академія наук УРСР, з урахуванням думки трудового колективу, партійної та профспілкової організації розглянули питання про перспективи зміцнення керівництва Інститутом суспільних наук АН УРСР»[4]. 27 червня 1988 р. на засіданні Бюро Відділення історії, філософії та права АН УРСР вирішено погодитися з основними положеннями висновків комісії.

За таких обставин колектив через партійне бюро інституту звернувся до вищих адміністративних і партійних інстанцій із клопотанням про необхідність зміцнення керівництва установи й дозвіл провести вибори директора.

Вибори директора відбулися 26 вересня 1989 р. на альтернативній основі. На цю посаду претендували завідувачі відділів, доктори історичних наук Ярослав Ісаєвич і Юрій Сливка, які запропонували досить подібні програми, спрямовані на підвищення науково-організаційної роботи. Вони суголосно заявили про намір докорінно змінити ситуацію, зокрема оптимізувати організаційну структуру, підвищити рівень самостійності відділів, посилити ефективність науково-дослідної роботи. Програма Я. Ісаєвича передбачала розвиток самоврядування на різних рівнях: повне викорінення адміністрування і бюрократичних методів керівництва, необхідність підвищення відповідальності дирекції, вченої ради, відділів за якість наукових праць тощо. Він обіцяв запровадити систематичну практику звітів «директора перед колективом про всі аспекти його роботи, зокрема про вирішення кадрових, фінансових та інших питань»[5].

Ярослав Ісаєвич, директор інституту (1989–2010)

«Якщо колектив довірить мені посаду директора, – запевнив присутніх Я. Ісаєвич, – намагатимусь керуватись не особистими симпатіями чи амбіціями, не спогадами про минулі події, а виключно інтересами колективу, інтересами української радянської науки»[6]. За підсумками таємного голосування переміг доктор історичних наук Я. Ісаєвич – 49 (проти – 37). 11 жовтня 1989 р. постановою № 330 Президії АН УРСР[7] його було затверджено на посаді директора Інституту суспільних наук АН УРСР, а за місяць він повернувся до США[8]. Його обов'язки до моменту остаточного повернення до Львова в 1991 р. виконував Ф. Стеблій. У багатьох аспектах період 1989–1991 рр. сам Я. Ісаєвич згодом назве «переломним в історії установи»[9].

Вибори кандидатури на посаду директора й обставини, які їм передували, одержали розголос у наукових колах Львова та Києва. На той час це був, очевидно, перший, а можливо, й останній випадок у

Г. Табачковського, канд. іст. наук В. М. Ткаченка, канд. юрид. наук З. К. Симорота, канд. іст. наук С. В. Смирнова, канд. філол. наук І. П. Чепіги, канд. іст. наук О. П. Моці працювала в інституті з 14 по 24 червня 1988 р.

[3] Держархів Львівської обл. Ф. П. 3. Оп. 62. Спр. 395. Арк. 78.

[4] Там само.

[5] Протокол загальних зборів наукових співробітників і працівників Інституту суспільних наук АН УРСР. Львів. 26 вересня 1989 р. *Архів Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України* (у стадії опрацювання).

[6] Там само.

[7] Підстава – постанова загальних зборів Відділення історії, філософії і права АН УРСР від 5 жовтня 1989 р.

[8] У травні 1988 р. Я. Ісаєвич виїхав у тривале наукове відрядження у США на запрошення факультету слов'янських мов і літератур Гарвардського університету для читання лекційних курсів студентам та докторантам (він також як співупорядник одночасно брав участь у підготовці до друку томів «Гарвардської бібліотеки давнього українського письменства», що її розпочав у 1987 р. до 1000-річчя прийняття християнства в Україні-Русі директор Українського наукового інституту Гарвардського університету професор Омелян Пріцак.

[9] Ісаєвич Я. Феодосій Стеблій – історик українського відродження. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність.* Львів, 2001. Вип. 9: Ювілейний збірник на пошану Феодосія Стеблія. С. 16.

системі АН УРСР, коли колектив академічного інституту ініціював і забезпечив своєю активною громадською позицією усунення з посади керівника[10].

Громадська активність співробітників інституту не обмежилася його стінами. Науковці не могли залишитися осторонь суспільних процесів, які мали доленосне значення для українського народу. З послабленням ідеологічного тиску спостерігалося духовне піднесення в колективі, посилювалася політична діяльність його працівників. Вони брали найактивнішу участь у реформуванні національно-політичної і культурно-освітньої сфер життя, масово долучалися до роботи розмаїтих «неформальних» організацій, товариств, рухів, нерідко виступаючи ініціаторами їх створення[11].

Здобуття Україною незалежності 1991 р. відкрило перед працівниками інституту нові перспективи наукового пошуку, вільного від ідеологічного контролю і цензурних обмежень. Відтак виникла необхідність уточнити науковий профіль. На прохання колективу (а радше дирекції – особисто Я. Ісаєвича) постановою Президії АН України від 20 січня 1993 р. інститут реорганізовано й перейменовано в Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича АН України[12]. На виконання постанов Президії АН України від 20 січня 1993 р. і Бюро Відділення історії, філософії і права АН України від 29 січня 1993 р. (протокол № 2, § 3) введено нову структуру науково-дослідних підрозділів установи, оголошено конкурс на заміщення посад керівників відділів, секторів, усіх наукових співробітників. Із метою реорганізації інституту і проведення конкурсу створено спеціальну вчену раду.

Відбулася переорієнтація наукових досліджень відповідно до нового профілю інституту як комплексної науково-дослідної установи, що вивчає актуальні питання історії та культури українського народу. Колектив зосередив зусилля на вивченні проблем теорії та історії української культури, процесів формування національної самосвідомості, державотворчої діяльності українського народу, політичної історії України, зокрема суспільно-політичного й національно-визвольного рухів на західноукраїнських землях в XIX–XX ст. у контексті загальноукраїнського, західноєвропейського і світового історичного процесу. Продовжувалося вивчення розвитку філософської думки в Україні, тривали археологічні дослідження західноукраїнського регіону, укладання різногалузевих словників, зокрема тривала праця над фундаментальним «Словником української мови XVI – першої половини XVII ст.». Сферою зацікавлень співробітників стали також історія та культура української діаспори.

Юрій Сливка, завідувач відділу новітньої історії.

Нові завдання потребували удосконалення структури установи. У 1990 р. у час «першої хвилі» реорганізації та її переорієнтації на комплексне дослідження актуальних проблем історії і культури українського народу ліквідовано відділи проблем формування науково-атеїстичного світогляду та соціальних проблем соціалістичного суспільства, натомість поновлено відділ української літератури. Водночас уточнено науковий профіль інших відділів, які одержали нові назви. Відділ новітньої історії

[10] Детальніше див.: Луцький О. Інститут суспільних наук АН УРСР у другій половині 80-х – на початку 90-х років XX століття: пошуки нових орієнтирів. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Львів, 2013. Вип. 23. С. 653–670.

[11] Там само.

[12] Ще в березні 1991 р. на засіданні Президії АН УРСР, присвяченому питанню про стан і завдання дослідження давньої української культури з ініціативи Я. Ісаєвича запропоновано перейменувати Інститут суспільних наук АН УРСР на Інститут культурології і українознавства, враховуючи визначальну роль українознавчих дисциплін у наукових напрямах установи. Своєчасною назвав у виступі таку пропозицію і президент АН УРСР Борис Патон. Підтримав цю ідею також голова Західного наукового центру Ігор Юхновський. (Див.: Архів Інституту архівознавства Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. Ф. 251. Оп. 12. Спр. 85. Арк. 3, 7).

Ярослав Лялька, кандидат історичних наук, директор Науково-дослідного центру історії національно-визвольних змагань

(керівник – доктор історичних наук, професор Ю. Сливка) займався дослідженням новітньої історії, і передусім її західного регіону. До сфери наукових зацікавлень його співробітників входило вивчення проблем національно-визвольного руху XX ст., питань державності й соборності українських земель, їх суспільно-політичного та культурного розвитку в умовах тоталітаризму. Створений 1990 р. у межах відділу новітньої історії сектор історичної мемуаристики (від 1993 р. – джерелознавства) (завідувач – кандидат історичних наук Я. Лялька) розгорнув пошукову і науково-дослідницьку роботу, спрямовану на виявлення в архівах, серед населення документальних свідчень репресивної практики радянської тоталітарної системи проти українського народу.

Науковий профіль відділу історії суспільних рухів (від 1993 р. – нової історії України; керівник – кандидат історичних наук Ф. Стеблій) звужено до дослідження соціальних і суспільно-політичних рухів та громадсько-культурного життя на західноукраїнських землях від кінця XVIII ст. до початку XX ст. Якщо на початку зусилля більшості співробітників були зосереджені на вивченні ролі спадщини «Руської трійці» та її речника Маркіяна Шашкевича в суспільно-політичному житті українського народу, що дало поштовх до відродження в Україні такої дискримінованої після 1939 р. дисципліни, як шашкевичезнавство, то згодом науковці головним вектором досліджень обрали проблеми національного руху на західних землях України в кінці XVIII – на початку XX ст., простежуючи його напрями, течії та інституції, основні етапи й форми в контексті європейського політичного і культурного процесів.

Відділ історії культури (від 20.04.1993 р. – середніх віків; керівник – доктор історичних наук Я. Ісаєвич) зосередив увагу на проблемах історії української культури XII–XVIII ст., вивчаючи питання розвитку освіти, суспільно-політичної і наукової думки в Україні. З 1991 р. більшість у відділі працювала над підготовкою другого тому «Історії української культури» – фундаментального видання із проблем культурного життя України XIII ст. – першої половини XVII ст.

Відділ археології (керівники – кандидат історичних наук В. Цигилик (1987–1996), доктор історичних наук Л. Мацкевий (1997–2003)) займався дослідженням найдавнішої історії Прикарпаття, Волині й Закарпаття від палеоліту до середньовіччя суто шляхом вивчення відомих археологічних пам'яток та виявлення нових, і на цій основі здійснення наукової реконструкції історії заселення регіону, з'ясування етапів історичного буття його населення у контексті питань праслов'янського та праукраїнського етногенезів, виникнення перших державних утворень на цих територіях тощо.

Марія Кашуба, завідувач відділу філософії

Відділ філософії (у 1993 р. – філософії культури, від 2001 р. – сектор відділу літератури, у 2002 р. – ліквідований; керівники – до 1993 р. доктор філософських наук М. Вєрніков, з 1993 р. – доктор філософських наук М. Кашуба) мав намір поглиблювати дослідження історії української філософської думки, зосередивши увагу на розвитку проблем гуманізму та раціоналізму, з'ясування традицій і тенденцій цього розвитку, висвітлення змісту філософських шкіл різної спрямованості. Наприкінці 1990 р. у відділі створено групу релігієзнавства, перед якою було поставлено завдання здійснювати філософський аналіз релігійної свідомості в Україні, зокрема в її західному регіоні.

Відділ мовознавства (керівник – доктор філологічних наук Я. Закревська; від 20.04.1993 р. – відділ української мови, у межах якого виокремлено два сектори: лексикографії та діалектології і сучасної української мови) фактично не змінив наукового профілю. Від часу заснування серед зацікавлень науковців – історія української мови, лексикографія та діалектологія.

Відновлений відділ української літератури (керівник – доктор філологічних наук М. Ільницький) розпочав діяльність із пошукової роботи над темою «Дослідження проблем розвитку

української літератури періоду українського гуманізму (XVI–XVIII ст.), ідейно-художніх пошуків у XIX – перші десятиліття XX ст.». Згодом уточнено тематику дослідження і розпочато розробку таких проблем: «Література як фактор національного відродження» (1991–1993), «Література і національна свідомість» (1994–1996), «Літературний Львів у системі української культури)» (1997–1999), що охоплювали різні періоди розвитку української літератури, починаючи від найдавнішого (IX–XIII ст.) і до сучасного.

Ярослава Закревська, завідувач відділу української мови

Відділ археографії (базовий підрозділ Львівського відділення Археографічної комісії АН УРСР; керівник – кандидат історичних наук Я. Дашкевич) займався виявленням, опрацюванням і підготовкою до друку документальних джерел. У 1990–1992 рр., коли відділ залишався організаційною ланкою інституту, він, відповідно до тематичного плану, працював над упорядкуванням збірника документів «Україна середини XVII ст. у європейських хроніках», виготовленням науково-допоміжного апарату до праці М. Грушевського «Історія України-Руси» (т. 1–10), підготовкою до друку атласу «Україна середини XVII ст. на картах Г. Лавассера де Боплана».

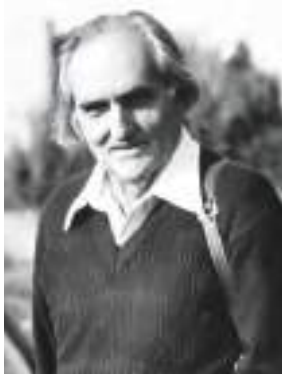

Ярослав Дашкевич, завідувач відділу археографії

На жаль, цей період духовного та наукового зростання і становлення збігся із часом фінансової кризи. Різке скорочення фінансування науки призвело до серйозної матеріальної скрути, що зумовило й «кадрову оптимізацію». Остання не завжди приводила до прозорих рішень (навіть, якщо вони формально ґрунтувалися на нормативних актах – статтях Кодексу законів про працю України та приписах постанов Президії НАН України) і мала раціональне пояснення, а не приховані мотиви. Це негативно впливало на атмосферу та настрої в колективі. Відтак у 1992–1998 рр. із різних причин інститут залишили: Ярослав Лялька, Віталій Масловський, Микола Драк, Олег Купчинський, Володимир Голяк, Ігор Свєшніков, Михайло Рожко, Ігор Мицько, Мирон Онишкевич та ін.

Різке погіршення економічного становища обернулося для академічної науки значним зменшенням бюджетного фінансування і майже повною втратою позабюджетних джерел. У зв'язку із значним скороченням фінансування науки в Україні (за 2 роки (з 1992 р. по 1994 р.) державні вклади в її розвиток зменшилися в понад 2,5 раза) бракувало коштів на регулярну виплату зарплати, було припинено фінансування наукових відряджень, а також археологічних і діалектологічних експедицій, видавничої діяльності тощо. Через суттєве скорочення бюджетного асигнування АН та занепад видавничої справи в Україні різко зменшилося й комплектування інститутської бібліотеки науковою і фахово-довідковою літературою, покликане задовольнити потреби вчених в оперативній науковій інформації. Зниження заробітної платні науковців, труднощі з ресурсами й інформативним забезпеченням досліджень, падіння престижу наукової праці зумовили відплив зі сфери науки частини кваліфікованої молоді.

Через скорочення штатів і незадовільне фінансування чисельність працівників установи за 1988–1998 рр. зменшилася з 129 до 97 осіб. Якщо в 1990 р. тут працювало 85 наукових співробітників (11 докторів, 40 кандидатів наук), то у 2000 р. – відповідно 56, 10 і 34[13]. Інститут «старів» через неможливість залучення до нього в достатніх обсягах обдарованої молоді. Порівняно з 1988 р., у 1998 р. середній вік науковців Інституту українознавства становив відповідно: докторів наук – 59,5 і 62,5 років, кандидатів наук – 50 і 46,7, старших наукових – 50,4 і 51,7, наукових – 45,3 і 48,3, молодших наукових співробітників – 38,2 і 38,7.

[13] Звіт про діяльність Інституту суспільних наук АН УРСР за 1990 рік. *Архів Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.* С. 26; Звіт про діяльність Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України за 2000 р. *Архів Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.* С. 24–25.

Восени 1996 р. Я. Ісаєвич висунув свою кандидатуру на переобрання на посаді директора. Це відразу втихомирило решту охочих поборотися за неї. Перевибори відбулися на безальтернативній основі. 22 листопада 1996 р. на зборах наукових працівників в обговоренні єдиної кандидатури взяли участь лише двоє співробітників – Ф. Стеблій і Б. Якимович, які у 90-ті роки XX ст. завжди демонстрували особисту лояльність до Я. Ісаєвича. За результатами таємного голосування за висунення кандидатури Я. Ісаєвича на посаду директора Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України проголосувало 28 наукових співробітників, 15 – проти, ще 3 бюлетені визнали недійсними[14]. Всього в голосуванні взяло участь 46 наукових співробітників із 48 присутніх на зборах, тобто ще 2 (один із них однозначно свідомо) просто проігнорували процедуру, на певний час непомітно залишивши приміщення, де відбувалося голосування. Загалом на зборах мало бути 58 наукових співробітників[15]. Відомо, що й серед 10 відсутніх (більшість із них у цей час перебували на конференції в Івано-Франківську) теж були науковці, які не підтримували кандидатури Я. Ісаєвича на директорську посаду.

Ярославові Ісаєвичу таки вдалося зберегти кредит довіри більшості, хоча, очевидно, мало хто вже сумнівався в тому, що організаторські й лідерські здібності директора не цілком відповідають його адміністративним амбіціям. Ярослав Ісаєвич – вчений і Ярослав Ісаєвич – адміністратор, управлінець – це дуже різні іпостасі однієї, справді творчої, особистості. І, безперечно, перевагу треба віддати Я. Ісаєвичу – видатному вченому, авторові численних ґрунтовних наукових праць. За таким критерієм, як результативність, академік як керівник науково-дослідної установи виглядав більше високопосадовцем без стратегії, без реального бачення майбутнього установи, який не прагнув і не наважувався на будь-які рішучі, але обґрунтовані зміни й нововведення в умовах підвищених ризиків.

Драматизм становища Я. Ісаєвича у 90-ті роки XX ст. як директора й одночасно академіка-секретаря Відділення історії, філософії і права НАН України виявився не зразу. Поки в Україні залишалася низька затребуваність наукових розробок в економіці й суспільстві загалом, діяв залишковий принцип фінансування культури, який давав змогу лише якось зберегти і за можливості частково використати наявний інтелектуальний потенціал, не могло бути й мови про кардинальне вирішення проблем трансформації академічної науки. А вирішення цього питання залежить не так від окремої особи, якою видатною вона би не була, як від усунення глибинних деформацій, що передовсім перебувають у зоні відповідальності державних органів влади, а не Президії НАН України, керівників її окремих підрозділів, хоча й останні, очевидно, не завжди виявляли необхідну оперативність у вирішенні назрілих проблем удосконалення організації науки.

Проте, незважаючи на жорсткі економічні умови, інститут вистояв. Наявність в установі досвідченого згуртованого колективу, що мав давні й поважні наукові традиції, забезпечила його стійкість і виживання у кризовій ситуації. Навіть за відсутності достатнього фінансування для роботи на повну посадову наукову ставку діяльність установи практично не зупинялася ні на мить. Більшість учених наполегливо опрацьовувала джерела з бібліотечних й архівних фондів (чому сприяла і зміна державної політики в архівній галузі, що виявилася з початку 90-х років XX ст. у більшій відкритості та розширенні доступу користувачів до інформації, яка раніше була закрита і не призначалася для широкого використання), аналізувала й систематизувала одержану інформацію, освоювала досягнення сучасних дослідників, готувала нові праці, виконуючи індивідуальні тематичні планові навантаження відповідно до поставлених завдань у передбачуваному планом обсязі.

Поступово ситуація змінювалася. Вже до середини 90-х років XX ст. більшість дослідників середнього і старшого покоління набула досвіду застосовування нових методологічних підходів у вивченні тих проблем, які опрацьовувала раніше, або ж перейшла до дослідження актуальніших тем, породжених вимогами часу. Вчені стали вільнішими й розкутішими у фор-

[14] Архів Інституту архівознавства Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. Ф. 251. Оп. 12. Спр. 107. Арк. 35–36.

[15] Там само.

мах текстового самовираження, старалися по-новому глянути на недоступні раніше джерела української історії і на основі сучасного дослідницького інструментарію вивчити нові, які поступово відкривалися перед ними.

Важливим етапом переосмислення історії України стала підготовка збірників документів та матеріалів, адже, ґрунтуючись на відомих, давно введених до наукового обігу фактах, прориву на якісно новий концептуальний рівень досягти неможливо. У відділі новітньої історії започатковано серійне видання документів і матеріалів «Літопис нескореної України» (відп. ред. – Я. Лялька) (перша книжка вийшла 1993 р., друга – 1997 р.) про репресії радянської системи щодо населення Західної України, Буковини і Закарпаття, масові ув'язнення та знищення українських діячів науки й культури, духовенства, ліквідацію Греко-Католицької Церкви (ГКЦ), боротьбу українського народу за незалежність[16]. Книжки відразу зробили позитивний резонанс не лише серед науковців, а й широкої громадськості, допомагаючи виробити об'єктивну позицію у висвітленні й оцінці трагічних подій в українській історії XX ст.

Неабияке зацікавлення в українському суспільстві та за кордоном викликали й два томи, які вийшли друком у 90-х роках XX ст., тритомного збірника документів і матеріалів «Депортації» про репресії та депортації українців, поляків і євреїв часу Другої світової війни та в період встановлення радянської влади в Західній Україні у 1940-х – на початку 1950-х років, зокрема про виселення українців із Закерзоння внаслідок операції «Вісла».

Відшукані й опубліковані упорядниками документи, доступ до яких у радянський час був максимально обмеженим або взагалі забороненим, дали змогу кваліфікувати репресивно-депортаційні акції щодо українців, поляків, євреїв та інших народів західного регіону України не як специфічне українське, а як одне з основних європейських явищ, до проведення якого були причетні всі головні дійові особи Другої світової війни, передусім партійно-державне керівництво Радянського Союзу[17]. Збірник супроводжує передмова Ю. Сливки, яка залишається однією з перших ґрунтовних оригінальних розвідок з історії депортації населення західноукраїнських земель у загальному контексті суспільно-політичних подій.

Позитивну оцінку наукової громадськості одержав також збірник документів і матеріалів «Культурне життя в Україні (західні землі)», два томи якого побачили світ у 1995–1996 рр.[18]. Відносно невеликий наклад праці (відповідно 1 000 і 50 примірників) швидко розійшовся, і вона відразу стала бібліографічною рідкістю. Після опублікування першого тому в періодиці з'явилося кілька позитивних відгуків[19]. Професор Я. Дашкевич, зокрема, зазначив, що цей збірник – «значне досягнення археографії, незважаючи на недоліки в едиційному апараті»[20].

Значне наукове зацікавлення становить збірник «Документи російських архівів з історії України. Т. І. Документи до історії запорізького козацтва 1613–1620 рр.», підготовлений спільно з Інститутом слов'янознавства Російської АН та Центром українських історичних досліджень ім. П. Яцика Канадського інституту українознавства (з передмовою та коментарями українською, російською та англійською мовами). Увагу упорядників (Леонтія Войтовича, Лева Заборовського, Ярослава Ісаєвича, Франка Сисина (Frank Sysyn), Анатолія Турілова (Анатолий Турилов), Боріса Флорі (Борис Флоря)) привернули колекції архівних матеріалів, передусім із фондів Російського державного архіву давніх актів (Российский государственный архив древних актов), які сформувалися внаслідок діяльності російського дипломатичного відомства XVII ст. – Посольського приказу. Саме вони містили найбільше інформації з історії України першої половини XVII ст. Серед документів, які ввійшли до цього тому, переважають матеріали

---

[16] Літопис нескореної України: документи, матеріали спогади / упоряд.: Я. Лялька, Р. Коритко, Р. Онишкевич та ін. Львів: Просвіта, 1993. Кн. 1. 800 с.; Кн. 2. 1997. 664 с.

[17] Див.: Киричук Ю. Депортації. Західні землі України кінця 30-х – початку 50-х рр. / упоряд.: Ю. Сливка, І. Білас, В. Голяк та ін. Львів. Т. 1. 1996; Т. 2. 1998.

[18] Культурне життя в Україні. Західні землі. Київ, Наукова думка, 1995–1996. Т. 1: 1939–1953 / відп. ред. Ю. Сливка; упоряд.: Т. Галайчак, О. Луцький, Б. Микитів, Л. Батрак-Плодиста, Ю. Сливка, Л. Федоришин. 750 с.; Т. 2: 1953–1966 / упоряд.: Т. Галайчак, О. Луцький, Ю. Сливка, Л. Батрак-Плодиста. 920 с.

[19] Боруцький С. Феномен національного відродження. *Неділя.* 1995. 1 вересня. С. 2–3.

[20] Дашкевич Я. Боротьба з Грушевським та його львівською школою. *Український історик.* 1996. № 1–4 (128–131). С. 93.

про різні форми зовнішньополітичної активності представників українського суспільства в особі запорізьких козаків, їхню участь у прикордонній війні між Росією і Річчю Посполитою в 1613–1617 рр., поході на Росію у другій половині 1618 р. великого Запорозького війська на чолі з гетьманом Петром Сагайдачним, дії окремих козацьких загонів на російській території тощо. Інша тема, щодо якої у виданні вміщено багато матеріалів, – це Україна і Крим. Для історії України найбільшу цікавість становлять повідомлення російських дипломатів про татарські напади на українські землі, а також реакцію запорожців на орду, про їхні сухопутні й морські набіги на територію Кримського ханства та турецькі володіння.

Оприлюднені документальні матеріали мали велике значення для об'єктивного трактування важливих проблем української історії, які в науковій літературі тривалий час замовчували або ж тлумачили дуже тенденційно.

Особливістю історичних студій співробітників інституту[21] стало поступове подолання розриву між дослідженнями конкретно-емпіричними й концептуально-теоретичними, перехід від накопичення і реєстрації фактичного матеріалу до його все глибшого системного осмислення. Тлумачення окремих фактів і явищ дедалі частіше підводило дослідників до загальних проблем історичного розвитку.

З'явилася низка публікацій, яка започаткувала нові підходи до критичного переосмислення новітньої історії України, зокрема періоду національно-визвольних змагань 1914–1923 рр. і міжвоєнного (Іван Патер, Кім Науменко, Микола Литвин, Ігор Соляр, Михайло Швагуляк), Другої світової війни і повоєнного часу (Кім Науменко, Юрій Сливка, Тамара Галайчак, Олександр Луцький, Володимир В'ятрович, Юрій Зайцев, Наталія Свідерська, Олександра Стасюк, Леся Онишко). Тематика та науковий діапазон праць не обмежувався регіональними чи місцевими проблемами. Дослідники почали виходити на всеукраїнський тематичний простір, намагаючись підняти пласт загальних питань історії XX ст. Однак більше уваги традиційно приділяли своєрідності суспільно-політичного, національного й культурно-духовного життя на західноукраїнських землях. Вони намагалися вписати явища громадського життя регіону в загальноукраїнський контекст, визнаючи їхні спільні домінанти.

Нові підходи до низки важливих явищ українського громадсько-політичного життя західноукраїнських земель кінця XVIII – початку XX ст. продемонстрували: Феодосій Стеблій, Олена Аркуша, Ірина Орлевич, Василь Расевич, Остап Середа, Володимир Пашук, Богдан Якимович, Петро Шкраб'юк, Ігор Чорновол. Запозичені й апробовані нові інтелектуальні підходи в руслі універсальних раціональних цінностей дали змогу їм поставити і вирішити низку актуальних дослідницьких проблем. Завдяки використанню нових методологій, залученню невідомих або маловідомих архівних документів, раніше забороненого наукового й публіцистичного спадку попередників, недоступного доробку діаспори та досягнень світової науки дослідники новочасної історії зуміли розглянути окремі важливі проблеми суспільного розвитку Галичини кінця XVIII–XIX ст. із нешаблоного ракурсу, з позицій сучасного наукового знання.

Уже в 90-ті роки XX ст. у дослідженнях істориків відображено партійну тематику, актуалізовану стрімкою політичною структуризацією тогочасного українського суспільства. Нова хвиля національного відродження в Україні зумовила переосмислення політичної традиції нації. Загалом, із-поміж найвагоміших наукових здобутків праць Ф. Стеблія, О. Середи, П. Шкраб'юка, Я. Грицака, В. Расевича, І. Соляра відзначу такі: доведення факту, що політична й ідеологічна структуризація українського суспільства в XIX – на початку XX ст. мала винятково творчий вплив на формування національної ідентичності, становлення і консолідацію української нації, зміцнення позицій українців у різних сегментах громадського життя краю, а отже, на національно-визвольний рух загалом.

Значна кількість, різноманітність та інформативність віднайденого джерельного матеріалу дала змогу поглиблено вивчати чимало суперечливих, часто й дискусійних проблем українсько-

[21] Детальніше див.: Луцький О. Наукові дослідження істориків Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України (90-ті роки XX століття): основні публікації, тематика ідеї. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність.* Львів, 2015. Вип. 27: Ювілейнийзбірник на пошану Юрія Сливки. С. 400–421.

польських відносин. Цей напрям історичного минулого радянська історіографія досліджувала тенденційно, а окремі його аспекти замовчувала. Цікаві міркування щодо різних аспектів цих проблем запропонували: Я. Ісаєвич, Ю. Сливка, Ф. Стеблій, М. Швагуляк, К. Науменко, М. Литвин, О. Аркуша, І. Чорновол та ін. Проте дослідження польсько-українських відносин у взаємодії і взаємозумовленості всіх компонентів як цілісного наукового напряму досліджень в інституті у 90-х роках XX ст. не існувало.

Також посилилася увага колективу до історико-культурологічних досліджень періоду Київської Русі та Галицько-Волинського князівства, особливо з початком участі співробітників відділу середніх віків у виконанні проєкту Державного фонду фундаментальних досліджень Міністерства освіти й науки «Галицько-Волинське князівство в історії української державності». Результати висвітлено в публікаціях Ярослава Ісаєвича, Володимира Александровича, Ярослава Книша, Ігоря Мицька, Леонтія Войтовича та другому томі колективної фундаментальної п'ятитомної праці «Історія української культури», присвяченої XIII – першій половині XVII ст. (2001)[22]. Як слушно зазначив свого часу відповідальний редактор тому Я. Ісаєвич, якщо авторським колективам наступних томів доводилося запрошувати мистецтвознавців, музикознавців, літературознавців з інших установ, то в цьому випадку більшість фахівців із різних галузей культури працювали в одній установі[23]. Тенденції і специфіку культурного життя, освіту та видавничий рух висвітлив Ярослав Ісаєвич; типи поселень, їхні елементи і функції – Василь Оприск; будівництво, архітектуру, образотворче та декоративно-ужиткове мистецтво – Володимир Александрович; музику – Юрій Ясіновський; літературу – Богдана Криса; військову організацію та міське життя – Леонтій Войтович; науку і філософію – Іван Паславський; реформаційні течії – Вікторія Любащенко; дипломатію княжої доби – Ярослав Книш; ментальність – Роман Голик.

Ярослав Ісаєвич став не лише відповідальним редактором другого тому «Історії української культури», а й одночасно автором багатих на фактаж, точність оцінок і влучність спостережень основних розділів видання, яке готувалося на основі постанови Президії АН УРСР від 5 липня 1989 р. (№ 244). Учений простежував генезу, взаємозв'язок і взаємодію різних рівнів національної культури, діалектику традицій та новаторства в культурному процесі, з'ясовував специфіку національних особливостей культури, різні форми її вияву, досліджував глибинні процеси духовного життя в першопричинному зв'язку з конкретними історичними подіями. Ярослав Ісаєвич, залучаючи широке коло збережених джерел, прагнув без вилучень і спрощень віднайти європейський та світовий контекст і зміст української культури як цілості. Над виданням, підготовка над яким тривала з перервами майже 10 років, академік працював із великим перенапруженням сил, доводячи його до закінчення. Він не лише ретельно редагував тексти інших авторів, а й «доточував» їх власними вставками[24]. Як свідчить Ю. Ясіновський, під час підготовки другого тому «Історії української культури» Я. Ісаєвич «виявляв дивовижні знання чи не в усіх ділянках української культури й мистецтва. З великою терплячістю редагував тексти різних авторів, часто доповнюючи їх своїми міркуваннями та упущеними фактами»[25]. Вчений

---

[22] Історія української культури: у 5-ти т. / гол. ред. кол. Б. Патон. Київ, 2001. Т. 2: Українська культура XIII – першої половини XVII століть / гол. редкол. Я. Ісаєвич та ін. 848 с.

[23] Ісаєвич Я. Сторінки історії Інституту українознавства. *Український історичний журнал.* 2002. № 4. С. 3–26.

[24] Про участь Ярослава Ісаєвича в підготовці другого тому видання згадує Наталія Самсін, яка першою спробувала описати й оцінити його особистий архів як джерело до історії наукової думки. На підставі вивчення змісту наявних текстів різних варіантів розділів другого тому «Історії української культури», дослідниця дійшла висновку, що «роль Ярослава Ісаєвича у цьому виданні вийшла далеко за межі звичної функції автора та редактора. Значну частину матеріалу до колективної монографії академік мусів, по суті, переписувати наново, оскільки частина текстів на той час методологічно застаріла, і їх треба було терміново замінити новими, якіснішими». Див.: Самсін Н. Архів Ярослава Ісаєвича в контексті історіографічної думки й культури Галичини. *Наукові зошити історичного факультету Львівського університету.* 2012–2013. Львів, 2013. Вип. 13–14: Ювілейний збірник на пошану Богдана Якимовича / гол. ред. кол.: С. А. Макарчук та ін. С. 544.

[25] Ясіновський Ю. Академік Ярослав Ісаєвич (7.03.1936–24.06.2010): Сторінка спогадів. *Наукові записки Українського католицького університету.* Львів, 2010. Ч. II: Історія. С. 355.

долучився своїми статтями і до третього тому, присвяченого розвитку української культури другої половини XVII–XVIII ст.

Важливою частиною планових тем відділу з дослідження проблем історії української культури стали численні статті й монографії В. Александровича, присвячені проблемам давнього українського мистецтва, що пропонують побудовану на матеріалах багаторічного систематичного вивчення писемних й іконографічних джерел широку панораму професійного середовища західноукраїнських малярів XIII–XVI ст. Уже перші його розвідки позначені ретельною увагою до найдрібніших деталей, пов'язаних з історією окремих мистецьких творів і творчим шляхом їхніх авторів. Водночас ці публікації засвідчили, що В. Александровичу затісно у встановлених дослідницьких межах – він налаштований на ширші, власне теоретичні, узагальнення. На основі широкої джерельної бази й досконалої методики він уперше від початку вивчення української мистецької культури запропонував систематичний виклад шляхів її еволюції, привернув увагу до багатьох маловідомих і невідомих аспектів та явищ українського мистецького життя кількох століть, ґрунтовно показавши широке розмаїття його регіональних варіантів.

Широкий спектр дискусійних проблем історичної генеалогії дослідив у 90-х роках XX ст. Л. Войтович, демонструючи неймовірну працездатність і результативність. Його праці стали першим у новітній українській історії багатоаспектним дослідженням функціювання правлячої політичної еліти Східної Європи княжої доби в контексті загальноєвропейської історії кінця IX – початку XVI ст. Використовуючи практично всі відомі літописи, хроніки, масиви актових матеріалів, церковні «пом'яники», родоводи, реєстри, наративні джерела, житія святих, пам'ятки археології, нумізматики, сфрагістики, епіграфіки, іконографічний матеріал і, не оминувши увагою майже все зроблене в історіографії, що так чи так стосується теми, автор проникливо розглянув родовід майже 4 000 осіб князівських династій, переважно Рюриковичів і Гедеміновичів, які перебували при владі в різних землях України та її сусідів упродовж семи століть.

У відділі середніх віків під безпосереднім керівництвом Я. Ісаєвича розвивалася і така порівняно молода дисципліна, як семіотика культури – концепція культури як знакової системи, що поєднує досягнення різних гуманітарних наук: філології, історії, етнології, філософії. Плідно працював у цій сфері Роман Голик, роботи якого розкривають, зокрема, специфіку систем середньовічної та ранньомодерної ментальності.

Вагомі дослідницькі здобутки української історичної науки у вивченні проблем історії України доби Середньовіччя і новочасного періоду містять праці Я. Дашкевича. Практично всі опубліковані в цей час наукові статті, де він суттєво розширив й уточнив свої підходи на раніше малодосліджені сторінки давньої та сучасної історії України, що традиційно ґрунтуються на глибокому знанні широкого спектра автентичних джерел, одержали значний суспільний і науковий резонанс в Україні[26]. Найпомітнішою тогочасною працею авторитетного вченого, у якій він яскраво вияв свою наукову всеобізнаність, стала його стаття «Україна на межі між Сходом і Заходом (XIV–XVIII ст.)», опублікована в першому томі відновлених в Україні «Записок НТШ» (історико-філософська секція). У цій праці автор, творчо застосувавши вже опрацьовану на Заході теорію ранньомодерного фронтиру (твори Фредерика Джексона Тернера (Frederick Jackson Turner), Овена Латтімора (Owen Lattimore), Вільяма Гарді МакНілла (William Hardy McNeill) та ін.) до потреб вивчення історії України, заторкнув таку малодискутовану проблему української культурологічної, історичної, історико-етнографічної літератури, як питання всебічного вивчення «Великого кордону», тобто межі між двома групами людської цивілізації: європейської і «неєвропейської», тобто передовсім питання різноманітних та неоднозначних за наслідками контактів України зі Сходом[27]. Намагаючись актуалізувати проблему, яка на той час залишалася практично неораним науковим полем дослідження ранньомодерної України, він розглянув її одразу з кількох ракурсів (етнічного, конфесійного, лінгвістичного, етнографічного тощо),

[26] Навіть назви його численних праць, опублікованих у 1990–1992 рр., здатні відповісти на це запитання. Див.: Ярослав Дашкевич. Біобібліографічний покажчик / уклад. М. Кривенко; авт. вступ. ст. А. Содомора; наук. ред. Л. Ільницька. Львів, 2006. С. 89–109.

[27] Дашкевич Я. Україна на межі між Сходом і Заходом (XIV–XVIII). *Записки Наукового товариства імені Шевченка.* Львів, 1991. Т. CCXXII: Праці історико-філософської секції. С. 28–44.

зазначивши: «Великий кордон, без сумніву, не був кордоном в етноконфесійному та етнолінгвістичному плані, але його контури постійно розмивалися як з одного, так із другого боку».

Серед провідних наукових осередків комплексного й міждисциплінарного вивчення історії давнього населення західних областей України, особливостей його матеріальної та духовної культури з найдавніших часів до пізнього середньовіччя і ранньомодерного часу залишався відділ археології.

Загалом, у 90-ті роки XX ст., попри суттєве скорочення масштабів великих тривалих експедиційних робіт, які виконували як фундаментальні наукові проєкти, у результаті польових досліджень співробітники відділу археології нагромадили велику джерельну базу, яка репрезентує різні епохи української історії. Це дало змогу пришвидшити вирішення такого важливого завдання, як формування єдиної бази даних археологічних пам'яток України, матеріалами яких оперує сучасна українська археологічна наука з метою дослідження давніх і середньовічних суспільств, реконструкції тогочасних соціальних процесів та господарської діяльності, необхідної для наповнення конкретним змістом культурно-хронологічної схеми, що формується нині, вивчення історії населення західного регіону й суміжних територій із давнини до сучасності.

Із нових позицій співробітники Інституту українознавства намагалися переглянути оцінки розвитку філософської думки в Україні, відкидаючи усталені стереотипи, ідеологічну заангажованість, догматизм. У полі зору дослідників історії філософії культури перебували питання філософської спадщини Київської Русі, гуманістичні та реформаційні ідеї в Україні, філософії Києво-Могилянської академії, а також окремі напрацювання діячів Львівсько-Варшавської філософської школи. Відділ ініціював розробку проблеми ренесансного гуманізму.

Відділ філософії культури розпочав вивчення культурологічних і методологічних проблем філософії культури в Україні, підготовку розділів до багатотомного видання «Історія української культури» та статей до «Енциклопедичного словника діячів Києво-Могилянської академії». У результаті виконання в 1991–1993 рр. теми «Проблема людини та її духовного світу в українській філософії епохи феодалізму» (основні виконавці – Марія Кашуба, Ігор Захара, Оксана Матковська, Галина Антонюк) досліджено філософську спадщину діячів Києво-Могилянської академії, по-новому прочитано твори Григорія Сковороди з метою збагнути, як тогочасні діячі української культури усвідомлювали проблеми відношення людини й Бога, людини та природи, їх пошуків шляхів визволення людини, інтерпретацію проблеми щастя.

У відділі окреслився також новий напрям досліджень – філософська спадщина католицьких, зокрема василіанських, закладів вищої освіти, продовжено вивчення значення братств і їхніх діячів: Лаврентія Зизанії, Ісаї Копинського, Мелетія Смотрицького, Кирила Транквіліона-Ставровецького, Памви Беринди, Захарія Копистенського, Касіяна Саковича в розвитку та поширенні наукових знань й освіти в Україні, зростанні національної самосвідомості народу. Філософи активізували, хоч і нерівномірно, дослідження творчої спадщини письменників-полемістів, а також здійснювали переклади нових джерел. У 1994 р. вийшов перший в історії переклад сучасною українською мовою творів Григорія Сковороди, який виконала Марія Кашуба спільно з Валерієм Шевчуком, удоступнивши тексти для сучасного читача. Вони водночас стали основою для подальшого переосмислення історії української філософії.

Одним із провідних лінгвістичних центрів України залишився відділ української мови, дослідження науковців якого й надалі були зосереджені на історичній лексикографії та діалектології. Історики мови продовжували працю над укладанням «Словника української мови XVI – першої половини XVII ст.», а діалектологи – над реалізацією фундаментальних лінгвогеографічних міжнародних наукових проєктів: «Загальнослов'янського лінгвістичного атласу» (ЗЛА) і «Загальнокарпатського діалектологічного атласу» (ЗКДА)[28]. Ярослава Закревська у ЗКДА

[28] ЗЛА – міжнародний дослідницький проєкт із вивчення і лінгвістичного картографування фонетичних, лексичних, граматичних рис усіх слов'янських мов. Він покриває територію усіх слов'янських країн. Роботу над ЗЛА розпочато 1958 р. (рішення IV Міжнародного з'їзду славістів, м. Москва). Атлас виходить у двох серіях: фонетико-граматичній (вип. 1–6, 9; 1988–2019) та лексико-словотвірній (вип. 1–4, 6, 8–10, 12; 1988–2020). Картографічні дослідження українського матеріалу у ЗЛА сьогодні здійснюють діалектологи Інституту української мови НАН України (голова української комісії – професор Павло Гриценко).

Учасники Шашкевичівських читань біля пам'ятного знака на місці садиби Якова Головацького в с. Чепелі Бродівського р-ну, 5 червня 1994 р. Зліва направо ліва сторона: Феодосій Стеблій, Володимир Пашук, Роман Молодій, Петро Шкарб'юк, Богдана Покотицька, Степан Костюк, Марія Вальо, ?, Луїза Ільницька, Марія Особа, Зоряна Грень; права сторона: ?, Наталія Дульнєва, Осип Петраш, Оксана Лещук, Євген Дацюк, Михайло Шалата, Михайло Гнатюк, Андрій Скоць, Микола Ільницький, Богдан Якимович, Роман Сов'як, Борис Возницький

була не лише співавтором і членом редколегії, а й відповідальним редактором четвертого тому, який вийшов у Львові.

Намагався утвердити свою нішу в українському літературознавстві відділ української літератури під керівництвом професора Миколи Ільницького. Літературознавці проводили дослідження, присвячені маловідомим сторінкам історії української літератури: вивчали явища українського Ренесансу, бароко, романтизму, «розстріляного відродження» 20-х років XX ст. тощо.

Протягом 90-х років XX ст. окреслилося коло основних наукових проблем для кожного з них. Одних зацікавила література середньовіччя (Надія Пікулик), інших – пізнього середньовіччя і ранньомодерного часу (Богдана Криса, Мирослав Трофимук), ще інших – XIX – початку XX ст. (Богдан Завадка, Ярослава Мельник), XX ст. (Любомир Сеник, Микола Ільницький, Лілія Сирота), міжнародний контекст (Тарас Лучук). Літературознавці своїми студіями намагалися охопити літературний процес переважно західного регіону України в контексті загальноукраїнського літературного процесу та західноєвропейських тенденцій від княжої доби до кінця XX ст.

У 1992 р. започатковано випуск інститутського збірника «Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність», розпочато або відновлено окремі серійні видання відділів української мови, археології, української літератури, нової історії України. Інститут спільно з комісією бібліографії та інформатики Міжнародної асоціації України (МАУ), Державною історичною бібліотекою України налагодив випуск щорічних бібліографічних покажчиків з історії України, реферативно-бібліографічного бюлетеня «Українознавство».

Об'єкт картографування ЗКДА – віддалено споріднені й неспоріднені мови регіону Карпат і суміжних територій. Роботу над атласом закінчено. За 1989–2003 рр. опубліковано сім томів (т. 1 – Кишинев, 2 – Москва, 3 – Warszawa, 4 – Львів, 5 – Bratislava, 6 – Budapest, 7 – Нови Сад).

Зусиллями істориків установи (зокрема Б. Якимовича) перевидано деякі праці академіка І. Крип'якевича: «Історія України», «Богдан Хмельницький», «Історичні проходи по Львову», «Галицьке-Волинське князівство».

Інститут став центром фундаментальних і прикладних досліджень з україністики. Він неодноразово виступав організатором численних наукових конференцій, симпозіумів і семінарів загальноукраїнського й міжнародного рівня: «Галицько-Волинська держава: передумови виникнення, історія, культура, традиції» (1993), «Традиції античної культури у Центральній та Східній Європі» (1995), «Іван Франко – письменник, мислитель, громадянин» (1996), «Депортації українців та поляків: кінець 1939 – початок 50-х років (до 50-річчя операції "Вісла")» (1997), «Революції 1848–1849 рр. у Центрально-Східній Європі і Україні» (1998), «Західноукраїнська Народна Республіка: до 80-річчя утворення» (1998), «Галич і Галицька земля в державотворчих процесах України. До 1100-річчя княжого Галича» (1998) та багато інших.

У 1993 р. інститут був серед основних організаторів II Міжнародного конгресу україністів – авторитетної інституції світових українознавчих сил, який проходив 22–28 серпня у Львові. Його учасниками стали понад 600 вчених-україністів, зокрема 263 – з інших країн (США, Польща, Канада, Росія, Німеччина, Австрія, Словаччина, Великобританія, Чехія, Угорщина, Литва, Білорусь, Австралія, Молдова, Болгарія, Італія, Франція, Японія, Китай, Бельгія, Швейцарія, Ізраїль)[29].

Колектив взяв участь також у підготовці III (Харків, 1996) і IV (Одеса, 1999) Міжнародних конгресів україністів, виступив співорганізатором Міжнародної школи гуманітарних наук для молодих учених.

Вивченню спадщини М. Шашкевича та його однодумців приурочено Шашкевичівські читання, ініціатор та організатор яких – Ф. Стеблій. Йому вдалося залучити до них чимало фахівців з усієї України, інших країн, приділяючи особливу вагу міждисциплінарному підходу до висвітлення вузлових проблем історії досліджуваного періоду. У 1991 р., під час II Шашкевичівських читань, було створено Шашкевичівську комісію із представників різних наукових центрів, головне завдання якої – координація й організація науково-дослідної роботи у сфері шашкевичезнавства. Результати дослідження опубліковано у збірнику «Шашкевичіана»[30].

Ярослав Ісаєвич з Юрієм Шаповалом. 21 грудня 2000 р.

Велике значення для підготовки кваліфікованих кадрів Інституту українознавства та всього західноукраїнського регіону мало надання права приймати до захисту кандидатські, а згодом і докторські дисертації. Рішенням Вищої атестаційної комісії (ВАК) від 23 травня 1994 р. при інституті було створено спеціалізовану вчену раду із захисту кандидатських і докторських дисертацій за спеціальностями «Історія України» та «Всесвітня історія» (див.: Спецрада).

З 1989 р. тривала науково-технічна співпраця інституту з Українським науковим інститутом Гарвардського університету в галузі вивчення історії та культури України. Прагнучи

[29] Народна творчість та етнографія. 1999. № 2–3. С. 28.

[30] Маркіян Шашкевич і українське національне відродження. Львів, 1993; Шашкевичіана. Нова серія / ред. кол.: Я. Ісаєвич, М. Ільницький (відп. ред.) та ін. Львів; Броди; Вінніпег, 1996. Вип. 1: Маркіян Шашкевич і українське національне відродження; Вип. 2: «Руська трійця», її оточення, послідовники і дослідники. 468 с.; Шашкевичіана: зб. наук. праць / ред. кол.: Я. Ісаєвич, М. Ільницький (відп. ред.) та ін. Львів; Вінніпег, 2000. Вип. 3: «Руська трійця» і Прикарпаття; Вип. 4: «Руська трійця» і культура слов'янського світу. 752 с.

На Шевченківській конференції НТШ у Нью-Йорку. Зліва направо 1-й ряд: Роман Федорів, Ярослав Ісаєвич, Юрій Шевельов, Іван Дзюба; 2-й ряд: Максим Розумний, Леонід Рудницький, Сергій Білокінь. 18 березня 1990 р.

пришвидшення українознавчих досліджень, у січні 1990 р. між установами укладено угоду, згідно з якою сторони співпрацювали у виконанні наукових програм, розробці спільних проєктів, публікації колективних робіт, обміні науково-технічною документацією, стажерами, організації наукових конференцій та симпозіумів. Першим виявом такої співпраці стала участь інституту у виконанні фундаментальної теми «Бібліотека давнього українського письменства», до якої було залучено також Інститут української літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР та інші наукові установи. Інститут проводив пошук давніх рукописів, стародруків у бібліотеках та архівах України, готував передмови й коментарі до цієї серії.

Налагодження зв'язків із провідними українознавчими осередками світу, особливо гарвардським, сприяло комп'ютеризації, що набагато полегшило й удосконалило дослідницький процес. Допомагали пережити скрутний час спонсори, зокрема Фонд кафедри українознавства Гарвардського університету (директор – доктор Роман Процик), що посприяв виданню низки праць, а також міжнародний фонд «Відродження», відомий в Україні меценат Володимир Кашицький, який спонсорував видання збірника документів і матеріалів «Депортації».

Співробітники інституту надавали допомогу в підготовці матеріалів і пропозицій органам державної влади, міністерствам та відомствам, місцевим органам влади.

Попри всі труднощі й перешкоди, Інститут українознавства залишався авторитетним академічним гуманітарним центром в Україні та за її межами. Було розгорнуто комплексне дослідження історії української культури, формування української нації та національної свідомості народу на різних етапах історичного розвитку, громадсько-політичного й національно-визвольного руху на західноукраїнських землях у контексті загальноукраїнських і загальноєвропейських процесів. Значне місце займало системне вивчення української культури XIII–XVIII ст., її самобутності та зв'язків з іншими культурами, дослідження закономірностей функціювання та розвитку української мови, зокрема створення історичного «Словника української мови XVI – першої половини XVII ст.», участь у міжнародних проєктах – «Загальнокарпатському діалектологічному» та «Загальнослов'янському лінгвістичному атласах» тощо. За кількістю і головне якістю наукових праць цей етап значно переважає усе зроблене за попередні роки.

Олександр ЛУЦЬКИЙ

DOI: https://doi.org/10.33402/inukr.2026-5

НОВЕ ТИСЯЧОЛІТТЯ (2001-2018)

Міждисциплінарність як домінанта. Від часу створення особливістю інституту була його міждисциплінарна спрямованість, адже дослідження науковців перебувають на перехресті соціокультурних і гуманітарних знань, зокрема у сфері соціальної, регіональної/локальної історії, етнополітики, культурної антропології, національної пам'яті, мовних, гендерних та національних трансформацій. Глобалізаційні процеси стимулювали посилену увагу вчених до наднаціональних явищ: світових і локальних воєн, міграцій, міжцивілізаційних культурних взаємин/протистоянь. Антропологічний поворот у науковому пізнанні розвернув дослідників до людини та її соціального оточення (повсякдення, ментальності, господарських практик), загалом до мікроісторії, просопографії, історії ідей. Показово, що на етносоціокультурні виклики часу, антропологізм гуманітарних наук адекватно реагували вчені інституту, що підтверджували міжвідділівські проєкти, нові монографії, наукові збірники й колективні праці, започатковані з ініціативи та підтримки багатолітнього директора інституту, голови Національного комітету істориків України, академіка НАН України Ярослава Ісаєвича (1936–2010; від 1989 р. – директор інституту)[1]. Міждисциплінарні/субдисциплінарні напрями досліджень історії і культури України, передовсім її західного регіону, у контекстах східноєвропейської та світової історій,

Засідання вченої ради за участю Галини Горбач. Зліва направо
1-й ряд: Іван Паславський, Юрій Ясіновський, Любомир Сеник, Ярослав Ісаєвич, Галина Горбач, Марія Чікало, Богдан Якимович, Феодосій Стеблій, Дмитро Гринчишин, Микола Масник;
2-й ряд: Володимир Петегирич, Олександр Ситник, Лев Полюга. 2000 р.

[1] Литвин М. Ісаєвич Ярослав Дмитрович. *Український історичний журнал.* 2010. № 5. С. 234–237.

Працівники інституту. Зліва направо сидять: Микола Масник, Надія Камінська, Ярослав Ісаєвич, Марія Дорош, Тетяна Галайчак, Іван Патер; стоять: Василь Горинь, Оксана Рак, Феодосій Стеблій, Надія Швець, Катерина Макаренко, Олександр Луцький, Леонтій Войтович, Людмила Батрак, Дарія Клим, Богдана Пікулик, Дарія Романова, Людмила Горішня, Оксана Шпирка, Василь Расевич, Галина Леськів. Початок 2000-х років

персоніфікованому й локалізованому вимірах продовжують і його наступники – доктори історичних наук Микола Литвин (2010–2018) та Ігор Соляр (від 2018 р.).

Парадигмальний «зсув», що відбувся на рубежі тисячоліть у системі історичного пізнання, спричинив появу нових історичних моделей, орієнтованих на людину, її відчуття і прагнення, а отже, перенесення акцентів від подієвої/політичної історії з її поглибленим інтересом до класів, державної влади, соціальних рухів та економічних процесів до дослідження мікросвітів, ментальностей, смислів, символів і ритуалів доби (а не абсолютної «правди» чи «уроків» історії), реалій нової російської агресії.

Тематичний часопростір. Перші десятиліття доби української незалежності ще раз засвідчили: історична спадщина продовжує впливати на людей, а праці науковців, передовсім істориків і філологів, користуються незмінною популярністю в суспільстві. Підставовою тезою історіописання, як слушно зауважив вихованець відділу нової історії інституту Ярослав Грицак, стало «ствердження принципової нормальності української історії»[2], об'єктивності цивілізаційного творення модерної української нації. Зазначене неможливо осягнути без аналізу національних критеріїв, зокрема мови, церковно-релігійної належності, культурної пам'яті, політичної культури громадян, території заселення тощо. Власне в цей час учених інституту залучено до фундаментальних академічних проєктів (багатотомників, комплексних тематичних праць), які розкривали багатовікові традиції української культури (Ярослав Ісаєвич, Богдана Криса, Володимир Александрович, Леонтій Войтович, Юрій Ясіновський), надбання української літератури (Микола Ільницький, Богдана Криса) і філософської думки (Марія Кашуба), особливості функціювання політичної системи на українських землях (Олена Аркуша), еволюцію міжнаціональних відносин на західних землях України (Олена Аркуша, Іван Патер), соціально-економічні проблеми села та соціальні рухи селян (Юрій Сливка, Микола Литвин). Водночас науковці збирали й упорядковували документальні матеріали (Ярослав Ісаєвич, Олександр Луцький, Юрій Сливка, Кім Науменко, Олександра Стасюк, Михайло Романюк).

Апробовано нові методики і здобуто цінний досвід кількарічної командної праці під час підготовки тритомної «Історії Львова» (відп. ред. – Я. Ісаєвич, 2006–2007), до якої було залучено не лише істориків, а й філологів, культурологів, економістів, архітекторів, архівістів, бібліотекарів, музейників, картографів[3]. Цей досвід дав змогу у 2017 р. започаткувати багатотомне

[2] Грицак Я. Нарис історії України: формування української модерної нації XIX–XX століття. 2-ге вид. Київ: Ґенеза, 2000. С. 5.

[3] Детальну бібліографію праць науковців за 2001–2010 рр. див.: Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича Національної академії наук України. Бібліографія праць наукових співробітників. 2001–2010. Львів, 2011. 432 с.

серійне видання «Галичина: історія, політика, культура», а також підготовку низки тематичних збірників, які виконували в межах цільових тем Президії НАН України, зокрема «Історичні міфи і стереотипи та міжнаціональні відносини у сучасній Україні» (2009), «Український парламентаризм і політична культура» (2012).

Одна із пріоритетних форм дослідження для науковців інституту – експедиції. Зокрема, діалектологи відділу української мови, крім індивідуальних на Гуцульщину (Наталя Хобзей, Тетяна Ястремська, Оксана Сімович, Ганна Дидик-Меуш, Мирослава Олійник (Товкало)), Наддністрянщину (Ірина Романина), Надсяння (Віра Шелемех (Різник)), у липні 2010 р. провели колективну експедицію «Тексти: мовно-культурний аспект» у с. Росохи Самбірського р-ну Львівської обл., яку організував відділ української мови спільно з мовознавчою комісією НТШ (керівник проєкту – Наталя Хобзей). В експедиції взяли участь Наталя Хобзей, Тетяна Ястремська, Віра Шелемех, Ірина Романина, а також науковці з Львівського національного університету ім. І. Франка (Зоряна Купчинська, Наталія Хібеба, Галина Тимошик), Житомирського державного університету ім. І. Франка (Галина Гримашевич) та американська дослідниця Єлєна Будовска (Elena Budovska).

Діалектологічна експедиція в с. Росохи Самбірського р-ну.
Зліва направо: Наталя Хобзей, Микола Терлецький (інформант),
Галина Гримашевич, Тетяна Ястремська. 8 липня 2010 р.

Активну експедиційно-аналітичну працю провели археологи інституту (Олександр Ситник, Віра Гупало, Віктор Войнаровський, Андрій Гавінський, Руслан Коропецький, Володимир Петегирич, Дмитро Павлів, Микола Бандрівський), вивчаючи ареал первісного розселення найдавніших людей на території країни, проблеми становлення суспільного виробництва, формування давніх етнічних спільнот, їхньої духовної спадщини; заселення території сучасної України в найдавніший період існування людства, шляхів міграцій і переселень у неолітичну й ранню добу бронзи, культурних зв'язків стародавнього населення Прикарпаття та Волині (у межах співпраці між НАН України та Польською академією мистецтв і науки). Досліджено стратиграфію палеолітичних стоянок і палеогеографію середнього й верхнього плейстоцену заходу України та півдня Польщі (спільно з Інститутом геологічних наук Польської академії наук (ПАН); керівники – Тереза Мадейска (Teresa Madeyska), Олександр Ситник); стратиграфію палеоліту Верхнього Подністров'я (спільно з Університетом ім. М. Кюрі-Склодовської у Любліні; керівники – Марія Ланчонт (Maria Lanchont), Олександр Ситник); обстежено територію західного регіону України та Південно-Східної Польщі (разом з Інститутом археології Жешувського університету).

Археологи інституту також взяли участь у польсько-українському дослідницькому проєкті Міністерства науки і вищої освіти в Польщі «Палеогеографічні підстави феномена постійного палеолітичного заселення в Прикарпатсько-Подільському регіоні», у міжнародному проєкті «Палеолітична ойкумена Прикарпатського регіону – дослідження природних змін Західної України і Південно-Східної Польщі в плейстоцені та їхній вплив на первісне заселення, а також шляхи міграцій (на основі дослідження лесових та печерних пам'яток)».

Археологи й медієвісти інституту (Юрій Лукомський, Леонтій Войтович, Віра Гупало), разом з істориками архітектури Національного університету «Львівська політехніка», спеціалістами Інституту археології та етнології ПАН під керівництвом професора Анджея Буко (Andrzej Buko) від 2012 р. проводили археологічні розкопки княжого Холма – однієї зі столиць Галицько-Волинської держави.

У 2014–2015 рр. досліджено палеолітичну стоянку Куличівка у Кременці на Тернопільщині (спільно з Інститутом археології у Брно (Чехія)); у 2012–2013 рр. продовжено вивчення Середнього Подністров'я пізньоримського часу (Віктор Войнаровський).

На замовлення Управління охорони культурної спадщини Львівської обласної держадміністрації (ЛОДА) проведено археологічні обстеження у Городоцькому, Самбірському (2011), Мостиському, Яворівському (2012–2013) та інших районах Львівської обл.; окремі експедиції, передовсім в історичній частині Львова, – разом із Рятівною археологічною службою Інституту археології НАН України.

Медієвісти продовжили виявлення та аналіз археологічних, писемних джерел і пам'яток мистецтва від княжої доби до кінця XVIII ст., зокрема вивчення історії та культури Галицько-Волинської держави (Ярослав Ісаєвич, Володимир Александрович, Леонтій Войтович, Святослав Терський), її зовнішню політику, дипломатичну службу (Ілля Паршин, Оксана Козачок), воєнне мистецтво (Леонтій Войтович); монетний обіг пізньої княжої доби (Ярослав Книш), реконструювали міждинастійні контакти в європейському і євроазійському просторах, зокрема життєдіяльність князів із династії Романовичів – Романа Мстиславовича, Данила Романовича, Лева Даниловича (Леонтій Войтович), Андрія і Лева Юрійовичів (Ілля Паршин). Учені вивчали також формування Галицької митрополії східного обряду XIV ст., ідеологію домінантних конфесій і релігійних меншин (Вікторія Любащенко), українську релігійно-філософську думку (Іван Паславський, Марія Кашуба, Галина Антонюк, Оксана Матковська, Андрій Ясіновський), духовну ментальність населення (Роман Голик), нотолінійні літургійні ірмологіони (Юрій Ясіновський) середньовічної і ранньомодерної доби.

На міждисциплінарному рівні проаналізовано функціювання руського права й соціальні зміни в Галичині пізнього середньовіччя, зокрема на прикладі формування шляхетських і магнатських родів (Юрій Зазуляк). До наукового аналізу залучено маловідомі джерела, зокрема скандинавського, німецького, моравського, польського, грецького походження. За участю медієвістів етапними стали львівські конференції, присвячені королю Данилові (2001, 2003, 2014), київському князю Володимирові Великому (2015), матеріали яких опубліковано в тематичних випусках збірника «Княжа доба: історія і культура».

Особливості перебігу державно-соборницького процесу на українських землях у XIX–XX ст. реконструювали відділи нової, новітньої історій, «Центр дослідження українсько-польських відносин». Показано позитивний вплив конституційно-парламентських практик і політичної системи монархії Габсбургів на національні рухи й політичну модернізацію західноукраїнського суспільства (Феодосій Стеблій, Остап Середа, Ірина Орлевич, Олена Аркуша, Назар Кісь). Реконструйовано суспільно-політичні процеси (Юрій Сливка, Ігор Соляр), культурно-освітнє (Оксана Руда) та фінансово-господарське (Оксана Пасіцька) життя Галичини й Волині між двома світовими війнами, у час українсько-польських етнополітичних протистоянь: від війни 1918–1919 рр., військово-політичного союзу 1920 р. (Юрій Сливка, Микола Литвин, Богдан Гудь) до Волинської трагедії 1943 р. (Андрій Боляновський, Богдан Гудь), спротиву ОУН і УПА (Володимир В'ятрович, Михайло Романюк, Микола Посівнич, Роман Грицьків, Руслан Забілий), повоєнних суспільно-політичних змін в умовах тоталітарного/авторитарного режиму (Олександр Луцький, Олександра Стасюк, Юрій Зайцев, Людмила Батрак, Юлія Шелеп). Системно

Лев Полюга. 2009 р.

досліджено етнополітичні й соціокультурні трансформації у регіоні в Новітню добу, вплив на них зовнішніх чинників: німецького, польського, угорського, румунського, російського/радянського та ін. (А. Боляновський, І. Патер, М. Посівнич, Ю. Сливка, І. Соляр, В. В'ятрович). Значну увагу приділено аналізу українсько-польських міждержавних і міжнаціональних відносин у Новітню добу (Олена Аркуша, Андрій Боляновський, Леонід Зашкільняк, Богдан Гудь, Оксана Руда, Микола Литвин, Андрій Портнов, Тарас Горбачевський), євроінтеграційному досвіду Варшави, зокрема у сфері територіально-адміністративної та освітньої реформ (Богдан Гудь, Олег Піх), впровадженню історичної політики (Любомир Хахула). Досліджували також проблеми новітнього етнодержавотворення України (Олег Муравський, Юрій Зайцев, Ігор Соляр, Павло Артимишин).

Вибух російсько-української війни спричинив термінове звернення науковців до аналізу витоків і проблем гібридної експансії Кремля (Олег Костюк, Павло Артимишин, Андрій Портнов), соціальної адаптації переселенців з окупованого Криму й Донбасу, актуалізації досвіду волонтерів на Євромайдані та в районі антитерористичної операції (АТО) (Олена Аркуша, Анна Вараниця, Юлія Шелеп, Олена Лукачук), діяльності центральної та місцевої влади щодо вирішення нагальних питань населення прифронтової зони та посилення ролі силових структур (Іван Патер, Олег Муравський).

Не лише всеукраїнське, а й міжнародне значення мала лексикографічна методика та практика укладання словників різних типів. Передусім – це фундаментальний «Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.» (Дмитро Гринчишин, Уляна Єдлінська, Лев Полюга, Марія Чікало, Ганна Войтів, Роман Осташ, Надія Осташ, Ольга Кровицька, Ганна Дидик-Меуш, Наталія Багнюк, Ольга Заневич, Юрій Осінчук, Ірина Черевко та ін., праця над якими триває (укладено 18 вип. (Мова–Мѧтка)). Важливе дидактичне значення мали словники: «Український орфографічний словник» (ред. – Л. Полюга, 2002), «Короткий тлумачний словник української мови» (за ред. Д. Гринчишина, 2004), «Словник-довідник з культури української мови» (співавт. – Д. Гринчишин, 2004), словники синонімів, антонімів (авт. – Л. Полюга, 2001, 2004, 2006), паронімів (співавт. – Д. Гринчишин, 2008), «Словник українських морфем» (авт. – Л. Полюга, 2009) та ін. Водночас діалектологи відділу (Н. Хобзей, Т. Ястремська, О. Сімович, Г. Дидик-Меуш) видали низку оригінальних діалектних словників: «Лексикон львівський: поважно і на жарт» (2009, 2012, 2015, 2019), «Гуцульські світи: лексикон» (2013), «Слова з Болехова» (2017) та ін. Лексикографи інституту (Наталя Хобзей, Уляна Єдлінська, Марія Чікало) та Інституту польської мови ПАН (Януш Ріґер (Janusz Rieger)) розробляли концепцію нового фундаментального польсько-українського словника (останнє тритомне академічне видання вийшло у Львові

1953 р.), досліджували мову депортованих з українсько-польського прикордоння (Леся Хомчак та Віра Різник).

Міжкультурну взаємодію в літературному процесі Галичини Нової і Новітньої доби із застосуванням різних методологічних аспектів та тематичних ракурсів досліджували літературознавці інституту. Крім авторських монографій Ярослави Мельник, Любомира Сеника, Богдани Криси, Тимофія Гавриліва, Петра Шкраб'юка, Наталії Ощипко, вони взяли участь у колективних міждисциплінарних проєктах інституту, креативних мультимедійних львовознавчих проєктах (Данило Ільницький, Віктор Мартинюк), а Богдана Криса, Микола Ільницький – 10-томній «Історії української літератури». Відрадно, що творчий доробок літературознавців Любомира Сеника, Тимофія Гавриліва, Тараса Лучука, Петра Шкраб'юка, Миколи Ільницького поповнювали не лише наукові студії, а й художні твори – романи, есеї, поетичні збірки.

Робоча зустріч дирекції інституту з членами Бюро Відділення історії, філософії та права НАН України. Зліва направо: Микола Литвин, Олександр Реєнт, Любомир Хахула, Валерій Смолій, Віктор Даниленко. Київ, 2017 р.

На базі відділів нової історії України й української літератури діяла позаструктурна Шашкевичівська комісія (співгол.: Микола Ільницький, Василь Горинь, Феодосій Стеблій, Богдан Якимович), членами якої також були викладачі Львівського національного університету ім. І. Франка, Дрогобицького і Тернопільського педагогічних університетів. До 2004 р. діяльність комісії патронував та фінансував друк збірника «Шашкевичіана» голова Інституту-заповідника Маркіяна Шашкевича у Вінніпезі Михайло Марунчак (1914–2004). За участю цієї комісії регулярно відбувалися Шашкевичівські читання, зокрема, крім Львова, Золочева і Бродів, у Буську, Городенці (2003), Бережанах (2008), Острозі, Хмельницькому, Богуславі (2011) та інших містах і селах. Із нагоди 200-річчя від дня народження Маркіяна Шашкевича та 175-річчя виходу альманаху «Русалка Дністрова» в Київському міському будинку вчителів 2012 р. організовано Урочисту академію, у якій взяли участь відомі діячі науки й культури – герої України Іван Драч, Борис Возницький, письменник Валерій Шевчук, театрознавець Ростислав Пилипчук, книгознавець Галина Ковальчук, академік НАН України Микола Жулинський, члени Шашкевичівської комісії Богдан Якимович, Василь Горинь, Михайло Шалата, Степан Гелей, Богдан Тихолоз, актор Святослав Максимчук, львівська хорова капела «Мрія»[4].

Наукові імпрези. Щороку в інституті проводили міжнародні та всеукраїнські наукові конференції, семінари, читання. Широкий науковий і суспільний резонанс мала Міжнародна

[4] Горинь В. Із Шашкевичем до Києва в 2012 р. *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2012 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2013. С. 83–86.

Свято Маланки. 15 січня 2008 р.

наукова конференція «Перша світова війна в історичній долі народів Центрально-Східної Європи», проведена 2014 р. у будівлі фортеці-готелю «Цитадель» за підтримки Фонду Конрада Аденаура й участю науковців з України, Німеччини, Хорватії, Польщі, Угорщини. Вчені інституту розробляли концепцію й модерували секції Міжнародної наукової конференції «Михайло Грушевський: учений, політик, державний діяч (до 150-річчя від дня народження)», що пройшла у Львівському національному університеті ім. І. Франка. Конференцію до 100-річчя Української революції 1917–1921 рр. організовано на базі Музею визвольної боротьби України (Львів) за участю науковців України і США.

Регулярно проходили традиційні конференції: «Археологія заходу України», «Культурна спадщина західноукраїнських земель», «Історія релігій в Україні», «Проблеми дослідження українського визвольного руху середини XX ст.», «Українсько-польські відносини в контексті суспільно-політичних і етнокультурних процесів у Центрально-Східній Європі (XX – поч. XXI століття»), а також наукові семінари «Актуальні проблеми діалектології», які перетворилися на масштабні міжнародні наукові конференції, Тимченківські наукові читання тощо[5].

У 2011 р. започатковано Наукові читання ім. акад. Я. Ісаєвича, перше засідання яких проведено на базі Центру міської історії за участю вчених з України, Польщі, США. Особливо пам'ятними стали ці історико-культурні читання в Актовій залі львівської мерії (2016, 2017), до яких долучилися такі провідні вчені: Микола Жулинський, Павло Гриценко, Микола Ільницький, Леонтій Войтович, Володимир Александрович, представники громадськості, влади та медіа. Щорічні Крип'якевичівські наукові читання проходили здебільша в давній будівлі інституту (вул. В. Винниченка, 24), де в час НТШ та Інституту суспільних наук АН УРСР працював Іван Крип'якевич.

Знаковими для наукової громадськості держави й зарубіжжя стали заходи, співорганізатором яких виступив інститут: V Міжнародний конгрес україністів (Чернівці, 2002); міжнародні конференції: «Перемишль і Перемиська земля протягом віків» (Перемишль, 2002), «Львів: місто – суспільство – культура» (Львів, 2002), «Українсько-німецькі культурні, релігійні та суспільно-політичні взаємини XVIII – початку XX ст.» (Вюрцбург, 2002); міжнародна конференція, присвячена 750-річчю коронації князя Данила Романовича і 700-річчю утворення Галицької митрополії (Львів, 2003), краєзнавча конференція «Історичні пам'ятки Галичини»

[5] Багнюк Н. Із наукових заходів відділу української мови (семінар «Актуальні проблеми діалектології 15», Тимченківські читання 4: «Пам'ятки української мови: стилі та жанри». *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2015 р. Інформаційний бюлетень*. Львів, 2016. С. 123–125.

Колектив інституту вітає Івана Патера з 60-річчям. 2008 р.

(Львів, 2003), Міжнародна конференція «Українська Повстанська Армія. До 60-річчя утворення» (Львів, 2003), семінар «Переяславська угода у свідомості української, російської та польської політичних еліт у XVII – на початку XVIII ст.» (Львів, 2004), XIII Міжнародний славістичний колоквіум (Львів, 2004), III Міжнародний науковий конгрес українських істориків «Українська історична наука на шляху творчого поступу» (Луцьк, 2006), Міжнародні наукові конференції «Осмислення спадщини давньої Русі: Галицько-Волинське князівство в історіографії» (Львів, 2007) і «Депортації 1944–1951 років (до 60-річчя акції "Вісла")» (Львів, 2007), Всеукраїнська наукова конференція до 100-річчя від дня народження Р. Шухевича (Івано-Франківськ, 2007), VII Міжнародний конгрес україністів (Київ, 2008), Міжнародний семінар «Україна–Польща: важкі питання» (Львів, 2008), який, на жаль, став останнім у цій серії зустрічей.

Збірники, часописи, серії видань. Наукові результати були апробовані в наукових збірниках інституту: «Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність», «Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині», «Україна–Польща: історична спадщина і свідомість», «Княжа доба: історія і культура», «Парадигма». За ініціативою І. Соляра 2013 р. засновано новий фаховий часопис «Новітня доба». За ініціативи Ф. Стеблія та О. Середи 2014 р. відновлено вихід збірника «З історії західноукраїнських земель». Спільно з Центром досліджень

Учасники пленарного засідання Ісаєвичівських наукових читань у приміщенні Львівської міської ради. Зліва направо: Андрій Ясіновський, Наталя Хобзей, Ігор Калинець, Павло Гриценко, Микола Литвин, Оксана Стельмах, Любомир Хахула, Роман Кушнір. 2017 р.

VI Міжнародний конгрес україністів. Зліва направо: Ольга Ісаєвич, Олександр Луцький, ?, Ярослав Ісаєвич, ?. Донецьк, червень 2005 р.

визвольного руху виходив журнал «Український визвольний рух», а з Львівською музичною академією ім. М. Лисенка – серія «Історія української музики». У 2018 р. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Львівський національний університет ім. І. Франка, Національна академія сухопутних військ ім. гетьмана П. Сагайдачного заснували міждисциплінарний періодичний збірник «Проблеми історії війн і військового мистецтва». Продовжено вихід просопографічних брошур у серії «Історики України» (М. Кордуба, О. Бальцер, М. Андрусяк, М. Горн, О. Терлецький, В. Пархоменко, І. Кревецький, С. Трусевич, К. Науменко та ін.). Результати мовознавчих досліджень репрезентовано в серійних виданнях відділу української мови «Діалектологічна скриня» (започатковано 2003 р.) та «Історія мови» (від 2013 р.). Для публікації доповідей, виголошених на наукових зустрічах, у 2003 р. створено науковий збірник «Діалектологічні студії» (відп. ред.: П. Гриценко, Н. Хобзей), який у мовознавчих колах здобув

Олег Павлишин і Микола Литвин презентують видання з історії ЗУНР. 2010 р.

популярність, адже в публікаціях не тільки порушено актуальні проблеми діалектології, а й подано матеріали до діалектних словників, унікальні архівні записи, діалектні тексти, огляди та рецензії на мовознавчі праці. До 2018 р. побачило світ 11 тематичних випусків. Опубліковано низку біобібліографічних покажчиків (Микола Ільницький, Юрій Ясіновський, Богдан Завадка, Розалія Керста, Михайло Худаш, Володимир Александрович, Ярослав Ісаєвич, Микола Дубас, Василь Горинь та ін.)[6]. Упорядковано й видано (перевидано) окремі твори письменників: Григорія Сковороди, Маркіяна Шашкевича, Лесі Українки, Андрія Чайковського, Богдана Ігоря Антонича; істориків: Михайла Грушевського, Івана Крип'якевича, Івана Карпинця, Миколи Андрусяка; археолога Олександра Черниша; філологів: Василя Щурата, Кирила Студинського, Михайла Возняка, Григорія Нудьги, а також історико-краєзнавчі нариси про Жовківщину, Миколаївщину, Золочівщину, Ярославщину, Рогатинщину, Белз, Львів, Перемишль і Перемишльську землю. Наукову продукцію інституту презентовано на щорічних Форумах видавців у Львові.

На могилі Івана Крип'якевича (Личаківський цвинтар). Права сторона зліва направо 1-й ряд: Лариса Крушельницька, Богдана Криса; 2-й ряд: Леся Крип'якевич, Ярослав Ісаєвич, Уляна Єдлінська, Михайло Драк. Ліва сторона 1-й ряд: Петро Шкарб'юк, Любомир Сеник, о. Михайло Демид, Богдан Якимович; 2-й ряд: Феодосій Стеблій, Юрій Сливка. 2012 р.

Дирекція і вчена рада координували діяльність з Інститутом історії України НАН України, Інститутом енциклопедичних досліджень НАН України, Львівським національним університетом ім. І. Франка, НТШ щодо підготовки спеціальних, енциклопедичних та довідкових видань загальноукраїнського рівня (енциклопедій історії України, сучасної України, Львова, Львівського університету, НТШ; довідник істориків України XX ст.); з Інститутом літератури ім. Т. Шевченка НАН України (участь у написанні «Історії української літератури», виданні Шевченківської енциклопедії, спільних наукових збірників); з Інститутом Івана Франка НАН України (участь у підготовці Франківської енциклопедії); з Інститутом філософії ім. Г. Сковороди НАН України (підготовка «Філософського енциклопедичного словника», книжки «Києво-Могилянська академія в іменах»), Інститутом всесвітньої історії НАН України (видання наукових збірників, опонування дисертацій), Інститутом археології НАН України (дослідження

[6] Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича Національної академії наук України. Бібліографія праць наукових співробітників. 2001–2010 / відп. ред. М. Литвин, упоряд.: О. Рак, М. Чебан. Львів, 2011. С. 18–21.

античних міст Криму, княжих міст Києва, Холма, Львова тощо, співорганізація історико-археологічних конференцій). Разом із Прикарпатським, Львівським і Чернівецьким національними університетами готували узагальнювальні, документальні й енциклопедичні видання про ЗУНР, організовували тематичні та просопографічні конференції.

Освіта і наука. Досвідчені й молоді науковці Леонід Зашкільняк, Олена Аркуша, Остап Середа, Христина Чушак брали участь у дискусіях щодо зміни освітньої концепції держави, пов'язаної з переходом людства від індустріальної/постіндустріальної цивілізації до інформаційного суспільства, зокрема з гуманізацією та індивідуалізацією шкільної й університетської освіти, потребою якнайшвидшої соціалізації і самореалізації школярів та студентів. Із цією метою підготовано низку підручників, посібників і методичних матеріалів для закладів вищої освіти, загальної середньої освіти, серед яких: «Історія України» (кер. авт. колективу – Ю. Зайцев. Львів, 2002, 2003); М. Ільницький, В. Будний «Порівняльне літературознавство» (Львів, 2007); М. Ільницький «Українська літературна думка XX століття (Західна України, еміграція)» (Львів, 2015); «Генеологія» (співавт. – Л. Войтович, Львів, 2008); О. Ситник «Культурна антропологія: походження людини і суспільства» (Львів, 2012); «Medium aevum: Середні віки» (співавт. – Л. Войтович, Львів, 2010); «Основи краєзнавства» (співавт. – М. Литвин, Харків, 2016); «Історія Українського війська» (співавт. – І. Соляр, Львів, 2016) та ін.

Петро Шкраб'юк, Микола Литвин, Ольга Кровицька, Оксана Сімович, Ганна Войтів та інші неодноразово виступали на методичних семінарах і творчих заходах Львівського обласного Будинку вчителя (директор – вихованець інституту Володимир Парубій), школах міста й області, а Ганна Войтів від 2010 р. – керівник лекторію «Мова і суспільство». Підготовлено низку методичних публікацій до педагогічної періодики: «Педагогіка і психологія професійної освіти», «Педагогічна думка», «Історія в школах України», «Історія в рідній школі», «Історія в школі», «Освіта й суспільство». Христина Чушак розробляла нові навчальні методики в межах освітніх програм Євросоюзу, які представила в доповіді на пленарному засіданні VIII Празького форуму «Освітні реформи в Європі» (2017).

Так, Я. Ісаєвич, Ф. Стеблій, О. Середа, Л. Зашкільняк, М. Литвин брали участь у засіданнях польсько-української підручникової комісії, на яких критично аналізували освітні програми, навчальні книги з історії України й Польщі. З ініціативи Н. Хобзей та Львівського обласного інституту післядипломної освіти започатковано співпрацю науковців й освітян щодо формування усноджерельної бази для історичних, мовознавчих, етнографічних студій і відкриття сторінки wikidim.org.ua. Матеріали, зібрані на місцях, які перевірили й оцінили науковці, розміщували в інтернет-середовищі та репрезентували історію і культуру краю загалові.

Ярославу Ісаєвичу присвоєно звання Почесного професора Волинського університету ім. Лесі Українки. Луцьк, 29 березня 2007 р.

Вітання Ярослава Ісаєвича з нагоди присвоєння звання Почесного професора. Зліва направо: Людмила Батрак, Людмила Горішня, Ярослав Ісаєвич, Надія Камінська, Дарія Клим, Микола Масник, Володимир Петегирич, Богдан Василькевич. 30 березня 2007 р.

Презентація видань інституту у Львівському національному університеті ім. І. Франка. 2008 р.

Співробітники інституту читали нормативні й авторські спецкурси у Львівському національному університеті ім. І. Франка (Леонтій Войтович, Олена Аркуша, Микола Ільницький, Ганна Войтів, Ольга Кровицька, Наталя Хобзей, Микола Бандрівський, Петро Шкраб'юк, Ілля Паршин), Українському католицькому університеті (Остап Середа, Василь Расевич, Наталія Багнюк, Юрій Зазуляк, Андрій Ясіновський, Юрій Осінчук), Львівському регіональному інституті державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (Микола Литвин, Ігор Соляр), Національній академії сухопутних військ ім. гетьмана П. Сагайдачного (Ігор Соляр), Національному університеті «Львівська політехніка» (Юрій Лукомський, Любомир Хахула), Львівському національному медичному університеті ім. Д. Галицького (Оксана Пасіцька), вели заняття для юних істориків і філологів Львівської обласної Малої академії наук (Олена Аркуша, Данило Ільницький, Микола Литвин та ін.).

Ярослав Ісаєвич удостоєний звання почесного професора Волинського університету ім. Лесі Українки (2007), Леонід Зашкільняк – Жешувського університету (2008), Микола Ільницький – Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка (2014), Микола Литвин – Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника (2017).

Учасники наукової конференції, присвяченої Українському визвольному рухові XX ст. Зліва направо: Микола Посівнич, Володимир В'ятрович, Андрій Слюсаренко, Ольга Ігнатенко, Микола Литвин, Володимир Пак, Іван Сулятицький. Львів, 2018 р.

Міжнародні відносини. У межах міжнародної співпраці інститут відвідали вчені з Польщі: Ян Махнік (Jan Machnik), Анджей Пелісяк (Andrzej Pelisiak), Сільвестр Чопек (Sylwester Czopek), Войцех Пастеркевіч (Wojciech Pasterkewych), Кшиштоф Туня (Krzysztof Tunia), Мацей Дембєц (Matej Dembiec), Рената Зіх (Renata Zich), Барбара Шибовіч (Barbara Shibovich), Єжи Кусьнєж (Jerzy Kusnerz), Пшемислав Макаровіч (Pshemyslav Makarovych), Юрій Гаврилюк, Анджей Ґіль (Andrzej Gil), Януш Ріґер (Janusz Rieger), Януш Сятковскі (Janusz Siatkowski), Дорота Кристина Рембішевска (Dorota Krystyna Rembiszewska), Ельжбєта Рудольф-Зюлковска (Elżbieta Rudolf-Ziółkowska), Фелікс Чижевскі (Feliks Czyżewski), Адам Фаловскі (Adam Fałowski), Мацєй Рак (Maciej Rak), Казімєж Сікора (Kazimierz Sikora), Єжи Сєроцюк (Jerzy Sierociuk), Ірена Ярос (Irena Jaros), Рішард Качмарек (Ryszard Kaczmarek), Єжи Сперка (Jerzy Sperka), Станіслав Стємпєнь (Stanislaw Stępień), Міхал Клімєцкі (Michał Klimecki), Мірослав Шуміло (Mirosław Szumiło), Пйотр Олєховсі (Piotr Olechowski), Адам Останек (Adam Ostanek); Австрії: Міхаель Мозер (Michael Moser), Гаральд Біднер (Harald Binder); Угорщини: Вікторія Штефуца (Viktória Stefuca), Андраш Золтан (András Zoltán); Білорусі: Вадзім Кошман (Вадзім Кошман), Мікалай Плавінсі (Мікалай Плавінскі), Вадзім Лакіза (Вадзім Лакіза), Аляксандр Башков (Аляксандр Башкоў); Словаччини: Юрій Бача (Jurij Bača), Петер Женюх (Peter Žeňuch); Литви: Даріус Сталюнас (Darius Stulyunas), Альдона Васіляускенє (Aldoną Vasiliauskienę); Хорватії: Євген Пащенко, Оксана Тимко Дітко (Oksana Timko Đitko); Німеччини: Кіра Задоя (Kira Sadoja), Ернест Шульце (Ernst Schultze), Крістіна Ганнік (Christina Hannik); США: Ларрі Вульф (Larry Wolff), Ірина Вушко, Єлена Будовская; Канади: Василь Верига, Ірина Гузар та ін.

Водночас науковці інституту побували в закордонних відрядженнях (стажуваннях) у Польщі (О. Аркуша, А. Боляновський, Н. Булик, А. Вараниця, В. Войнаровський, А. Гавінський, В. Гупало, Г. Дидик-Меуш, О. Заневич, Л. Зашкільняк, М. Литвин, Р. Коропецький, Ю. Лукомський, В. Расевич, О. Піх, Д. Павлів, В. Петегирич, О. Руда, О. Ситник, І. Соляр, Л. Хахула, Н. Хобзей, Т. Ястремська та ін.), Чехії (І. Чорновол, О. Стасюк, М. Посівнич, О. Сімович, Н. Хобзей), Литві (А. Боляновський, О. Лукачук, М. Литвин, І. Соляр, Л. Хахула, О. Заневич), Греції (Ю. Лукомський), Австрії (Т. Гаврилів, В. Расевич, О. Середа, І. Косик), Ізраїль (В. Расевич), Швеції (Х. Чушак), Швейцарії (А. Портнов), Німеччині (Я. Мельник, М. Романюк, Ю. Зазуляк, О. Середа, Г. Дидик-Меуш, Н. Хобзей), США (Я. Мельник, А. Боляновський, М. Романюк), Канаді (М. Посівнич, Р. Забілий), Італії (Н. Хобзей, Г. Дидик-Меуш, А. Портнов, О. Середа), Нідерландах (О. Середа), Новій Зеландії, Австралії (Х. Чушак, О. Середа), Японії (Я. Ісаєвич).

Особливо цінним і дієвим був досвід співпраці з Українським інститутом Гарвардського університету, Фондом кафедр українознавства (США), досвід та матеріально-технічні ресурси яких сприяли активізації науково-видавничої діяльності, організації закордонних архівних студій. Науковці інституту презентували Україну на Міжнародних конгресах історичних наук в Осло (Я. Ісаєвич, 2000), Сіднеї (Я. Ісаєвич, 2005), Амстердамі (О. Середа, 2010), конгресах польських істориків. Український національний комітет істориків, що входив до Міжнародного комітету історичних наук, очолював Я. Ісаєвич (2007–2010), Л. Зашкільняка, М. Литвина, О. Середу кооптовано його членами. Співголовою Українсько-польської історичної комісії при НАН України і ПАН тривалий час працював Я. Ісаєвич (1993–2010). Українсько-польську історичну комісію НАН України від 2014 р. очолює М. Литвин. Наталю Хобзей обрано членом Етнолінгвістичної і діалектологічної комісії Міжнародного комітету славістів, Леоніда Зашкільняка – членом Міжнародної асоціації гуманітаріїв, експертом Американської ради наукових товариств, Остапа Середу, Ірину Орлевич – членами загальноєвропейської дослідницької асоціації «Національні рухи та посередницькі структури в Європі» (Бельгія).

Інститут сприяв виданню в Україні праць (студій, спогадів, епістолярію) іноземних учених: Олекси Горбача, Володимира Косика, Міхаеля Мозера, Януша Качмарчика (Janusz Kaczmarczyk), Василя Вериги, Юзефа Лободовського (Józef Łobodowski), Олександра Колянчука, Лева Біласа, Ірини Гузар. Відрадно й те, що книжки наших провідних учених друкували за кордоном, зокрема Я. Ісаєвича – у США, Л. Войтовича, Л. Зашкільняка, Б. Гудя – у Польщі; більшість науковців інституту мали апробаційні статті в міжнародних часописах і збірниках, передовсім Польщі, Німеччини, США, Канади, Литви, Словаччини, Хорватії, Угорщини.

Public history. Науковці намагалися засвоїти засоби публічної історії, яка перебувала на перетині академічного світу та простору суспільного запиту, реагували на виклики і кризи, що відчувалися на зламі епох. У 2004 р. Ю. Сливка брав участь у засіданні Міжвідомчої комісії комітету у справах національних меншин при Кабінеті Міністрів України, на якому було обговорено проблему депортацій українців і поляків у 40-х роках XX ст. У 2005 р. Я. Ісаєвич і М. Литвин виступили у Львові на виїзних парламентських слуханнях Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин (голова – Геннадій Удовенко), на яких висловили пропозиції щодо законодавчого врегулювання проблем депортованих українців із Польщі до УРСР (1944–1951). У 2013 р. спільно з народними депутатами України ініційовано проведення парламентських слухань щодо політико-правової оцінки депортації українців із Надсяння, Лемківщини, Холмщини й Підляшшя; аналогічні звернення спільно зі суспільно-культурними товариствами депортованих розробляли та надсилали до Верховної Ради України і наступними роками. Членами різних експертно-аналітичних комісій ЛОР (Львівської обласної ради), ЛОДА (Львівської обласної державної адміністрації), ЛМР (Львівської міської ради) неодноразово працювали Р. Забілий, М. Литвин, М. Посівнич, М. Романюк та ін.

На запит Верховної Ради України підготовлено історичну експертизу щодо заснування Національного університету «Львівська політехніка», відзначення його 200-річчя (2016). Археологи й історики інституту спільно з Чорним Хрестом Австрії упорядкували декілька поховань вояків австро-угорської та російської армій на території Львівщини; допомогли укласти мартиролог загиблих (Володимир Петегирич, Дмитро Павлів, Микола Литвин). Історики ініціювали відновлення і популяризацію меморіальних поховань Легіону Українських січових стрільців (УСС) та Галицької армії (ГА) на Янівському і Личаківському цвинтарях Львова (Ю. Сливка, М. Литвин, К. Науменко), меморіалу жертв тоталітарних режимів на Янівському цвинтарі (М. Литвин), меморіальних поховань українців у роки Другої світової війни (Ф. Стеблій, А. Боляновський, О. Стасюк). Для органів центральної влади України й Польщі підготовлено низку пропозицій щодо відновлення цвинтарів Армії УНР (Української Народної Республіки) і ГА на території Польщі (М. Литвин). Надано науково-інформаційну допомогу місцевим органам влади щодо організації пам'ятко-охоронних заходів на честь 100-річчя битв Легіону УСС на г. Лисоня під Бережанами (2016) та с. Конюхи (2017) на Тернопільщині, боїв польських легіонів у складі австрійської армії під с. Костюхнівка на Волині (2016), 100-річчя проголошення ЗУНР (встановлення пам'ятників і пам'ятних знаків, інформаційних таблиць, підготовки наукової й науково-популярної літератури, проведення конференцій та круглих столів), упорядкування й відкриття меморіальної стежки митрополита ГКЦ Андрея Шептицького в підльвівських Винниках (г. Шипшина) (2018–2020), вшанування пам'яті одного з командирів Легіону УСС Василя Вишиваного (2018–2020) (М. Литвин, М. Посівнич).

Надано науково-методичну допомогу щодо оновлення тематико-експозиційних планів Музею давньої книги у Львові, музею «Русалки Дністрової» (Ф. Стеблій, В. Горинь, П. Шкраб'юк), Меморіального музею М. Грушевського у Львові (В. Горинь, Л. Зашкільняк), Музею Волинської ікони (В. Александрович), Музею визвольних змагань Прикарпатського краю (Р. Забілий), Національного музею «Тюрма на Лонцького» (Р. Забілий, В. В'ятрович, Р. Грицьків), Музею визвольної боротьби України (К. Науменко, М. Литвин, М. Посівнич), музеїв міст Львова (Л. Хахула), Болехова, Коломиї (Р. Забілий), Червоноградського музею історії релігії (В. Войнаровський), функціювання заповідників на території Стільського городища (Д. Павлів, В. Петегирич), княжого Галича (Ю. Лукомський, В. Петегирич), Володимира (С. Терський) і Звенигорода (В. Гупало), середньовічної фортеці «Тустань», Жовківського замку (В. Александрович, М. Литвин), культурно-археологічного центру «Пересопниця» (С. Терський). Обґрунтовано доцільність та створено концепцію відновлення садиби-музею Кирила Трильовського (засновника товариства «Січ» і січового руху в Галичині) в с. Богутин на Золочівщині, формування на його базі всеукраїнського молодіжно-патріотичного центру (М. Литвин, М. Посівнич). Підготовлено тематичні експертизи до Українського національного комітету ICOMOS і Міністерства культури України щодо заборони «відновлення» Успенського собору у княжому Галичі (Ю. Лукомський). Науков-

ці регулярно подавали критичну інформацію до відділу (департаменту) охорони культурної спадщини ЛОДА, місцевих органів влади щодо стану пам'яток історії та археології, зокрема у Львові, Червонограді, Жовкві й інших місцевостях.

Наука та політика. Колектив інституту підтримав ідеї Помаранчевої революції 2004 р. – профком організував участь працівників у загальнонаціональному політичному страйку, збір коштів й одягу для учасників акцій громадської непокори на майдані Незалежності в Києві, виїзд групи науковців до столиці. Збори працівників 1 грудня 2004 р. закликали «всіх свідомих громадян зупинити державний переворот, затіяний Адміністрацією Президента та підконтрольним їй урядом, захистити демократію, захистити вибір народу, захистити Конституцію України»[7]. У ті драматичні дні американська газета «Вашингтон пост» опублікувала аналітичне інтерв'ю директора інституту Я. Ісаєвича. Колектив інституту отримав листи підтримки від директора Інституту Центрально-Східної Європи (Люблін) Єжи Клочовскі (Jerzy Kłoczowski), ректора Варшавського університету Анджея Венгерскі (Andrzej Wengerski) й ін.[8]. Активного учасника майдану, молодшого наукового співробітника відділу новітньої історії В. В'ятровича, який того ж року захистив кандидатську дисертацію з історії УПА, невдовзі було призначено директором Галузевого державного архіву СБУ (Служби безпеки України) в Києві (2008–2010), а згодом – очільником Інституту національної пам'яті (2014–2019), з яким Інститут українознавства організував декілька наукових конференцій і документальних виставок, присвячених Українському визвольному руху, депортаціям середини XX ст.

Микола Литвин і Наталя Хобзей спільно з Миколою Жулинським, Михайлом Голубцем, Павлом Гриценком, Степаном Павлюком підготували звернення науковців до президента України Віктора Януковича накласти вето на ухвалений 3 липня 2012 р. Верховною Радою України Закон «Про засади державної мовної політики», у якому наголосили: «Український народ, що здобув волю і знає їй ціну, ніколи не підставить свою шию в ярмо залежності – мовної чи економічної! Ми не сприймаємо і не підтримуємо цей закон через його неукраїнську зорієнтованість, закладено в ньому високу соціальну конфліктогеність… Утвердження у багатьох сферах функціонування російської мови замість української державної – це утвердження на теренах України присутності іншої держави – Росії»[9]. Згодом відділ української мови та вчена рада інституту дали позитивний експертний висновок Конституційному Суду України щодо нового Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 25 квітня 2019 р.

Проти антиєвропейського курсу В. Януковича виступила Революція Гідності 2013–2014 рр., учасниками якої були також працівники інституту. На сценах київського і львівського майданів, у прифронтовій зоні Донбасу патріотичну поезію декламував П. Шкраб'юк. Микола Литвин та Олег Муравський збирали на майдані документи Революції Гідності (листівки, плакати, малюнки, поетичні твори). Для колег, які відстоювали незалежність у період російсько-української війни, науковці збирали кошти й обладунки, передовсім бронежилети, які привозили з Польщі.

Одним із символів Євромайдану став мілітарно-революційний образ Шевченка (біля барикад, на стіні Інституту історії України НАН України), 200-річчя якого відзначали 2014 р. Власне в цей переломний час в інституті завершено упорядкування тематичного 25-го випуску: «Тарас Шевченко і Соборна Україна» збірника «Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність», який увібрав кращі шевченкознавчі студії таких літературознавців: Миколи Жулинського, Андрія Содомори, Михайла Шалати, Євгена Нахліка, Миколи Ільницького, Романа Кирчіва, Михайла Гнатюка; істориків: Сергія Білоконя, Олександра Реєнта, Миколи Литвина, Романа Голика, Івана Патера, Степана Макарчука, Богдана Якимовича, Валентини Шандри, Феодосія Стеблія, Степана Гелея, Віталія Масненка, Олександра Доніка, Альдони Васіляускєне, філософа Василя Гориня, економіста Степана Заброварного, поета Ігоря Калинця та ін. На честь

---

[7] Литвин М., Пікулик Б. На захист Помаранчевої революції. *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2004 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2005. С. 144–148.

[8] Там само.

[9] Звернення науковців до Президента України. *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2012 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2013. С. 157–159.

ювілею видано археографічний збірник «Тарас Шевченко і Галичина» (упоряд. – Ф. Стеблій, Львів, 2014), ілюстровану архівними та сучасними світлинами брошуру «Тарас Шевченко: галицький вимір» (авт.: М. Литвин, Д. Каднічанський, О. Середа, І. Орлевич, Ф. Стеблій, Л. Хахула, Львів, 2014), підготовлено розділ «Тарас Шевченко як символ національної єдності Галичини і Наддніпрянщини» до колективної праці «Україна Тараса Шевченка: історико-краєзнавчі нариси» (Харків, 2014). Шевченкознавча тематика була актуалізована на Міжнародній науковій конференції «Апостол правди і науки» (Львів, 2014).

Юність і зрілість. Одним із джерел поповнення наукових кадрів була аспірантура й докторантура. Успішно працювала спеціалізована вчена рада (голова – Я. Ісаєвич, у 2012–2018 рр. – М. Литвин) (див.: Спецрада). Кілька співробітників стали докторами філософії і магістрами зарубіжних вишів. Так, А. Заярнюк здобув звання доктора філософії в Альбертському університеті (Канада, 2003), О. Середа – у Центрально-Європейському (Угорщина, 2003), О. Гуль – в Університеті М. Кюрі-Склодовської (Польща, 2013).

Голова Верховної Ради Андрій Парубій вручає науковому співробітникові відділу української мови Ользі Заневич Премію Верховної Ради найталановитішим молодим ученим. Київ, 7 грудня 2018 р.

Завдяки підтримці Західного наукового центру НАН України і МОН (Міністерства освіти і науки України) 2016 р. відкрито нову спеціальність – «Археологія», а до спецради долучено археологів інституту, докторів історичних наук Олександра Ситника, Віру Гупало, Миколу Бандрівського, Леоніда Мацкевого, Віктора Войнаровського. У 2016 р. призупинено набір до аспірантури за спеціальностями 10.02.01 – «Українська мова» і 10.01.01 – «Українська література».

Традиційними стали наукові академії, круглі столи й пам'ятні вечори на честь фундаторів і ветеранів інституту, зокрема літературознавців Григорія Нудьги та Степана Трофимука, істориків Івана Крип'якевича, Івана Карпинця, Миколи Кордуби, археологів Ярослава Пастернака й Ігоря Свєшнікова, філологів Лукії Гумецької, Ярослави Закревської, Дмитра Гринчишина, Уляни Єдлінської, Лева Полюги й ін. У той час відійшли у вічність ветерани, які зробили чималий внесок у наукову та науково-організаційну діяльність інституту: Степан Трусевич, Ярослав Дашкевич, Ярослав Ісаєвич, Михайло Брик, Дмитро Гринчишин, Олена Сухович (2010), Михайло Драк, Марат Вєрніков, Роман Грибович, Михайло Худаш, Михайло Кравець, Ярослав Лучко (2011), Лев Полюга (2012), Михайло Швагуляк, Олександр Карпенко, Ярослав Лялька, Кім Науменко, Надія Камінська (2013), Володимир Грабовецький, Тамара Галайчак, Ігор Захара, Роман Осташ, Богдан Микитів (2015), Уляна Єдлінська, Михайло Филипчук (2016), Лариса Крушельницька (2017), Віктор Войнаровський, Юрій Сливка, Лідія Коць-Григорчук, Наталя Хобзей, Михайло Сеньків, Богдана Пікулик (2018), Володимир Баран, Леонід Мацкевий (2019), Юрій Зайцев (2020).

Водночас інститут поповнила плеяда молодих і амбітних науковців, зокрема кандидати історичних наук: Олег Піх, Михайло Романюк, Микола Посівнич, Ілля Паршин, Любомир Хахула, Павло Артимишин, Юлія Павлів, Анна Вараниця, Юлія Шелеп, кандидати філологічних наук Ірина Романина, Віра Різник, Оксана Шпить (Варфоломієва) й ін.

Чимало науковців відзначено державними й відомчими нагородами, зокрема Державними преміями в галузі науки і техніки – Л. Войтовича, В. Александровича, Л. Зашкільняка; орденами: князя Я. Мудрого V ступеня – Я. Ісаєвича, княгині Ольги III ступеня – У. Єдлінську, «За заслуги» III ступеня – К. Науменка, В. Гориня, М. Посівнича, медалями НАН України «За виховання

наукової зміни», «За професійні здобутки» – М. Литвина. Удостоєні звань: заслужений діяч науки і техніки України – М. Литвин, І. Патер, заслужений працівник культури України – Ф. Стеблій, В. Горинь. Молоді науковці неодноразово отримували стипендії та премії Президента України, Президії НАН України, Верховної Ради України, ЛОДА, громадських організацій.

Наукове просвітництво. За сприяння Ю. Зайцева, Р. Забілого, М. Романюка, В. В'ятровича, О. Стасюк, Л. Онишко, М. Посівнича, М. Литвина, Д. Ільницького, Н. Багнюк та ін. (у приміщенні інституту на вул. В. Винниченка, 24) підготовлено серію телепередач із циклу «Історична правда» В. Кіпіані; декілька телевізійних і повнометражних документальних фільмів – про спадщину Галицько-Волинської держави (Л. Войтович), діячів ЗУНР і командирів ГА, «Золотий вересень» 1939 р. у Західній Україні (М. Литвин), подвиг захисників Карпатської України, ОУН і УПА (Ю. Сливка, М. Посівнич, М. Романюк,), опозиційний антирадянський рух (Ю. Зайцев), а також багато передач для регіональних, загальноукраїнських і закордонних радіостанцій. А Н. Кісь, О. Аркуша, В. Расевич, І. Соляр, Т. Гаврилів та інші регулярно публікували аналітично-полемічні матеріали в інтернет-виданнях («Zaxid.net», «Збруч», Релігійно-інформаційна служба України, «Історична правда» й ін.), у всеукраїнських («День», «Дзеркало тижня», «Країна», «Урядовий кур'єр», «Культура і життя», «Літературна газета», «Шлях перемоги») і регіональних часописах («Високий замок», «Експрес», «За вільну Україну», «Поступ», «Молода Галичина», «Ратуша», «Львівська газета», «Свобода», «Галицька брама»).

Археографічна спадщина. Чималий науковий потенціал і суспільно-просвітній інтерес мали археографічні надбання колективу інституту. Зокрема, у бібліотеці зібрано добірки дорадянських видань НТШ, публікації української діаспори (надав Українсько-американський книжковий фонд «Сейбр-Світло» у Львові, який заснували Ольга та Ярослав Ісаєвичі), бібліотечні збірки Ярослава Ісаєвича, Богдана Гориня, Юрія Зайцева. Цінні знахідки археологічних експедицій, документи особистих архівів окремих археологів: Ярослава Пастернака, Леона Козловскєґо (Leon Kozłowski), Маркіяна Смішка, Олександра Черниша, Ігоря Свєшнікова, Олександра Ситника, а також світлини Юліана Дороша, які зберігаються в Археологічному музеї та архіві відділу археології.

В архіві інституту зосереджено матеріали вченої ради, дирекції і відділів, документи та праці окремих учених, робочі матеріали соціологічних досліджень 1970-х років. Неабияку цінність мають прижиттєві історико-бібліографічні картотеки М. Кордуби, І. Крип'якевича (потребує доупорядкування), картотеки словників української мови XIV–XV ст. і XVI–XVII ст., «Словника української мови» Є. Тимченка, картотека «Словника гуцульського говору», аудіоматеріали діалектологічних експедицій із Гуцульщини, Бойківщини, Наддністрянщини, Надсяння (частину з них оцифровано)[10].

Доба української незалежності відтворена у відеоколекції громадсько-політичного діяча Ярослава Лемика, яку він передав інституту. Потребують упорядкування аудіозаписи і колекція світлин діячів опозиційного руху 60–80-х років XX ст., яку впродовж трьох десятиліть збирав Ю. Зайцев, а також фотоархів інституту, колекція світлин доби НТШ у відділі археології.

Частину опублікованих колективних та індивідуальних праць, періодичних видань розміщено на сайті інституту, який у 2007 р. створив і у 2012 р. оновив Сергій Терещенко[11], а згодом вели Дмитро Савінов і Павло Артимишин.

Колектив інституту, продовжуючи традиції НТШ, академіків НАН України І. Крип'якевича, М. Возняка та Я. Ісаєвича, посилював науковий потенціал – поповнював молодими талантами академічну спільноту України й гідно репрезентував українознавство за кордоном.

Микола ЛИТВИН

---

[10] Микитів Б. Архів Інституту. *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2012 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2013. С. 178–179; Лапан Т., Микитів Б. Соціологічні центри радянського періоду у Львові. Там само. С. 173–176.

[11] Терещенко С. Веб-сайт Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2012 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2013. С. 172–173.

DOI: https://doi.org/10.33402/inukr.2026-6

СЬОГОДЕННЯ

Із перспективи сьогодення історія Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України постає передусім як сукупність історій (індивідуальних, колективних) науковців-дослідників – представників кількох поколінь, різних спеціальностей і наукових зацікавлень, із їхніми унікальними особистими долями.

Різні покоління науковців по-різному бачили своє місце в науці, роль науки, найперше гуманітарної, у суспільстві, статус і напрями розвитку, мали різні політичні переконання, належали до різних наукових шкіл, але їх об'єднував інститут. Більшість із них – це Вчені з великої літери. Саме вони створили ту неповторну ауру культу наукового дослідження, культури спілкування, взаємної підтримки і поваги один до одного, яка, на жаль, із плином часу дещо нівелюється. Тому сучасна генерація працівників покликана пам'ятати та плекати успадковані цінності.

Засідання дирекції інституту. Зліва направо: Микола Литвин, Наталія Колб, Михайло Романюк, Ірина Орлевич, Тетяна Ястремська, Ігор Соляр, Наталя Булик, Олег Костюк, Наталія Багнюк, Олег Муравський, Ілля Паршин. 2021 р.

Кожне покоління стикалося зі своїми викликами, але щоразу знаходило вихід зі складних ситуацій. Чи завжди він був ефективним – залишимо з'ясовувати прийдешнім дослідникам історії інституту. Проте важливе інше. Організаційна згуртованість, об'єднання зусиль дирекції та колективу щодо розв'язання актуальних наукових завдань, професійні кадри, співпраця з інститутами Відділення історії, філософії та права і Президією НАН України, підтримка на-

укових установ Західного наукового центру НАН і МОН України, зважена суспільна позиція самого колективу були і залишаються тими чинниками, які забезпечують розвиток установи.

Серйозні виклики постають і зараз. Серед зовнішніх виділю головні. Перший – російсько-українська війна, що розпочалася у 2014 р., внесла суттєві корективи в наукову діяльність (тематику досліджень, проведення наукових заходів, фінансування тощо). Другий – нерозуміння значимості науки суспільством та владою, ігнорування останньою відповідних норм Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» щодо фінансування наукових досліджень установ НАН України. Звідси – падіння престижу науковця, проблеми з набором в аспірантуру й докторантуру тощо. Третій – пандемія COVID-19, яка радикально змінила десятиліттями усталену наукову діяльність, організацію та форми праці. Четвертий – повномасштабне вторгнення Російської Федерації на суверенну територію України 22 лютого 2024 р.

Сьогодні Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України – одна із провідних академічних інституцій гуманітарного профілю держави. Інститут, заснований на засадах комплексності й міждисциплінарності в підході до вивчення соціогуманітарної проблематики, упродовж багатьох років виконує такі завдання: фундаментальні та прикладні наукові дослідження з історії, археології, мовознавства, літературознавства; проводить експертизи важливих наукових програм, законодавчих і нормативно-правових актів, інноваційних проєктів; організовує спільні науково-дослідні роботи й наукові заходи з ученими закладів вищої освіти, науковцями академічних інститутів, краєзнавцями та місцевими органами влади; популяризує наукові історичні знання серед широкої авдиторії в Україні та світі.

Із-поміж основних завдань – проведення фундаментальних і прикладних наукових досліджень із метою одержання нових наукових знань у галузі історії, археології, мовознавства, літературознавства з таких основних напрямів діяльності, як: історія суспільно-політичних та національно-визвольних рухів на західних землях України; історико-культурна спадщина як чинник формування національної свідомості українського народу; проблеми теорії та історії української культури, її самобутності і зв'язків з іншими культурами; українсько-польські відносини в контексті європейської історії та культури; функціювання і розвиток української мови, історичної та діалектної лексики на західних землях країни; дослідження матеріальної і духовної культури давнього населення Заходу України.

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України – важливий координаційний центр із дослідження проблем українознавства. Він структурно підпорядковується Відділенню історії, філософії та права НАН України, належить до Західного наукового центру НАН і МОН України.

У 2018 р. інститут проходив оцінювання ефективності діяльності за 2013–2017 рр. Відповідно до висновку експертної комісії від 23 жовтня 2018 р., а також Постанови Президії НАН України «Про підсумки оцінювання діяльності наукових установ НАН України» від 14 листопада 2018 р., його віднесено до наукових установ категорії «А» – установа займає лідерські позиції за багатьма науковими напрямами (археологічне дослідження пам'яток, ареал поширення яких – західноукраїнські землі, культурно-мистецька спадщина Галицько-Волинської держави, політична історія, військова історія, дослідження українсько-польських відносин Новітньої доби, націєтворчі процеси в Україні, історична лексикологія та лексикографія, українське літературознавство), має вагомі наукові та практичні результати діяльності, визнані на найвищому національному й міжнародному рівнях, високий науковий потенціал, який ефективно використовує, винятковий вплив на науковий і соціальний розвиток, інтегрований у світовий науковий простір. Усі відділи, які підлягали оцінюванню, визнано сильними підрозділами, що працюють у відповідній галузі науки на високому світовому рівні, а отже, їх віднесено до категорії «А».

Відповідно до Порядку проведення державної атестації наукових установ, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 19 липня 2017 р. № 540, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України у 2020 р. проходив державну атестацію, за підсумками якої наукову інституцію віднесено до II класифікаційної групи.

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України відіграє надзвичайно важливу роль у національній/регіональній політиці в галузі науки, що яскраво виявляється у практичній діяльності співробітників підрозділів. Основне завдання на найближчі роки – максимальна інтеграція установи до національних та/або програм ЛОР, ЛОДА, ЛМР. Для його реалізації інститут володіє необхідним науковим потенціалом і кваліфікованими кадрами.

За останні роки підвищено якість наукової й освітньої діяльності та приведено її до міжнародних стандартів; зосереджено увагу на пріоритетних напрямах розвитку гуманітарної науки, залучено до роботи кваліфікованих науковців, які надаватимуть науково обґрунтовані та практично орієнтовані освітні й науково-експертні послуги, видаватимуть статті та монографії, що користуються попитом в Україні та за кордоном; налагоджено ефективну співпрацю з органами державної влади й місцевого самоврядування, громадськими організаціями; забезпечено максимальне сприяння ініціативам аспірантів, докторантів і співробітників, спрямованим на розробку міжнародних проєктів та міжнародну співпрацю загалом, що допоможе переймати досвід передових зарубіжних наукових досліджень; поглиблено співпрацю в науковій сфері із закордонними науковими установами й університетами, освітніми фондами та організаціями.

Фахові видання інституту

П'ять наукових журналів інституту: «Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність», «Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині», «Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість», «Новітня доба», «З історії західноукраїнських земель» входять до категорії «Б» наукових фахових видань України, визначених МОН України. Попереду наступний крок – входження до категорії «А». Колектив підтримує ідею створення української міжнародної наукометричної бази з гуманітарних наук.

Роки з 2018-го по 2025-й стали для Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України не просто ще одним етапом академічної праці, а періодом випробування на наукову зрілість, інституційну витривалість і суспільну відповідальність. У цей час українська гуманітаристика опинилася в епіцентрі великих історичних

Засідання дирекції. Зліва направо: Олег Костюк, Михайло Романюк, Ірина Орлевич, Володимир Александрович, Тетяна Ястремська, Ігор Соляр, Наталя Булик, Олег Муравський, Наталія Багнюк. 18 травня 2019 р.

зрушень: від тривалого осмислення наслідків пострадянського переходу та російсько-української війни 2014 р. до досвіду широкомасштабного вторгнення Російської Федерації у 2022 р., що радикально змінило не лише політичну, соціальну й безпекову ситуацію, а й самі засади функціювання науки, освіти, культури. Саме в цих обставинах інститут постав не лише як академічна установа, що продукує наукове знання, а й як осередок інтелектуального спротиву, історичної аргументації та консолідації суспільства.

Особливість цього періоду в тому, що українознавчі студії перестали бути винятково сферою спеціалізованого наукового аналізу. Вони набули виразно суспільного виміру, оскільки питання історичної пам'яті, національної ідентичності, української державності, регіональних традицій, культурної спадщини, воєнного досвіду та цивілізаційного вибору України вийшли на передній план не лише академічних дискусій, а й загальносуспільного життя. У цих умовах Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України виконував подвійну місію: залишався установою фундаментальної науки, яка працює в довгих часових перспективах та забезпечує історичну глибину національного самоусвідомлення, і був змушений оперативно реагувати на виклики часу, формулювати аргументи для суспільства, держави й міжнародної аудиторії, пояснювати природу російської агресії та зміст українського історичного досвіду.

Розширений аналіз кадрового складу установи в цей період дає змогу побачити не лише формальні статистичні параметри, а й глибші структурні процеси. Кадрова динаміка характеризувалася відносною стабільністю: чисельність працівників коливалася в межах 85–95 осіб. На 31 грудня 2025 р. працює 99 осіб (91 – на основному місці праці, 8 – за сумісництвом), із яких 77 наукових працівників. Попри всі виклики, інституту вдалося зберегти інтелектуальне ядро, що само собою є важливим досягненням в умовах війни, недофінансування і перманентних нововведень від МОН України.

Науковці продемонстрували високий рівень академічної кваліфікації. Частка докторів і кандидатів наук стабільно становила понад дві третини від загальної кількості. Це означає, що інститут не лише зберігав кадрову чисельність, а й підтримував належний рівень наукової компетентності. За цей період науковий ступінь доктора історичних наук здобули: старші наукові співробітники відділу новітньої історії Оксана Руда, Оксана Пасіцька, Андрій Сова, Олександра Стасюк, завідувач відділу археології Наталя Булик, завідувач відділу нової історії України Ірина Орлевич, доктора філологічних наук – старший науковий співробітник відділу української мови Ганна Дидик-Меуш та заступник директора з наукової роботи Тетяна Ястремська.

Акредитація ОНП з історії та археології. Зліва направо: Віра Гупало, Іван Патер, Оксана Руда, Ігор Соляр. 2022 р.

Акредитація ОНП з історії та археології. Зліва направо: Ірина Луцик, Павло Артимишин, Василина Зайцева, Микола Козак. 2022 р.

Водночас вікова структура колективу відображала типовий для української академічної науки дисбаланс. Середній вік докторів наук перевищував 54, кандидатів – 43 роки. З одного боку, це свідчило про наявність потужного досвідченого ядра; із другого – про потребу в системному омолодженні наукового середовища. У цьому сенсі особливого значення набуває зростання кількості аспірантів і докторантів, а також інтеграція випускників аспірантури до штату інституту. Саме ці процеси створюють передумови для зміни вікового балансу в майбутньому.

Особливо важливо, що з кожним роком інститут активізує інституційні механізми підготовки кадрів. Акредитація освітньо-наукових програм зі спеціальностей історичного та філологічного профілю, функціювання спеціалізованої вченої ради, створення разових спеціалізованих рад, розширення аспірантури й докторантури – усе це свідчить про перехід до системної кадрової політики. Ефект від цих кроків уже став помітним у зростанні кількості захистів, появі нового покоління дослідників і зміцненні міжпоколіннєвої спадковості наукових шкіл.

Зросла роль гнучких форм зайнятості, сумісництва, міжнародних проєктів і стажувань як механізмів підтримки наукової активності. У цьому контексті стабільність кадрового складу інституту ще більш значуща, що свідчить про здатність установи адаптуватися, не втрачаючи академічної якості. Саме така кадрова конфігурація дала йому можливість витримати значне навантаження, пов'язане з одночасним виконанням фундаментальних науково-дослідних робіт (НДР), видавничими проєктами, освітньою діяльністю та міжнародною комунікацією.

Умови воєнного часу додали кадровій проблематиці нових вимірів. На жаль, не обійшлося без втрат. 2 червня 2023 р. у віці 30 років загинув аспірант відділу археології Микола Майорчак – командир гранатометного відділення 10-ї окремої гірсько-штурмової бригади «Едельвейс» Сухопутних військ Збройних сил України у с. Білогорівка Донецької обл. За героїзм у захисті державного суверенітету та державної цілісності у 2024 р. він був посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня, а 3 липня 2025 р. у Львові – «Почесним знаком святого Юрія» за оборону України. Пам'ять про Героя, який віддав життя за волю і незалежність України, назавжди залишиться в наших серцях та спогадах...

Діяльність інституту у 2018–2025 рр. можна розглядати як зразок того, як гуманітарна наука у кризові моменти не втрачає своєї академічної ідентичності, а щобільше – набуває особливої значимості. У мирний час фундаментальні дослідження нерідко сприймають як справу віддаленої перспективи. Під час війни стає очевидним, що саме вони створюють інтелектуальний каркас нації: пояснюють тяглість державотворчих традицій, демонструють історичну глибину української суб'єктності, руйнують імперські міфи, легітимізують право суспільства на пам'ять, на власний голос, на власну історію. Через це праця вчених інституту була не лише науковою, а й світоглядною, не лише дослідницькою, а й громадянською.

Найперше варто наголосити, що інститут зберіг вірність фундаментальному виміру академічної праці. Попри драматичні зовнішні обставини, він не розчинився в потоці суто прикладних або кон'юнктурних завдань, а продовжив системне вивчення основних проблем української історії, культури, суспільних процесів та інтелектуальної спадщини. Саме ця тяглість і є ознакою інституційної зрілості. Справжня академічна установа відрізняється від ситуативних аналітичних центрів тим, що здатна поєднувати оперативну реакцію на події з послідовним рухом у площині довготривалих дослідницьких програм. У випадку інституту йдеться про підтримку та розвиток напрямів, які формують ядро сучасного українознавства: історія України від праісторичної доби до сучасності, проблеми націєтворення, історична регіоналістика, політична та соціальна історія, історія ідей, культурна пам'ять, історія війни й повсякденності, інтелектуальні біографії, походження української мови та її регіональні особливості.

Системну основу діяльності інституту формували передусім науково-дослідні проєкти. За цей період у межах бюджетної програми НАН України колектив підготував низку праць: «Освіта національних меншин в Україні: історичні традиції, правові засади, сучасні виклики (XX – початок XXI століть)» у двох книгах (відп. ред. – І. Соляр, 2018–2019), «Польсько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення» (відп. ред. І. Патер, 2019), «Ідея Європи в суспільному дискурсі сучасної України» (відп. ред. – І. Соляр, 2019), «Угорсько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення» (відп. ред. – І. Патер, 2020), «Білорусько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення» (керівник – І. Патер, 2021). Важливі також проєкти молодих науковців: «"Велика Польща" та "Русскій мір": Україна в суспільно-політичному дискурсі та зовнішньополітичних доктринах сусідніх держав» Павла Артимишина й Олега Костюка (2019–2020), «Культури трипілля та лійчастого посуду як приклад контактів енеолітичних цивілізацій Сходу та Заходу» Андрія Гавінського і Яни

Яковишиної (2022) за програмою створення лабороторій молодих науковців. Вони засвідчили переорієнтацію інституту на актуальні геополітичні й ідентифікаційні проблеми. Ця тенденція у 2023 р. була поглиблена через реалізацію комплексних тем, зокрема «Археологічна карта заходу України: від палеоліту до Галицько-Волинського Королівства та ранньомодерного часу», «Місцеве самоврядування в Україні (XX – початок XXI ст.). Західні землі», «Трансформація суспільно-політичних процесів в Галичині (кінець XVIII – початок XX ст.)», «Модернізм в українській літературі XX – початку XXI століття: пам'ять, коди, практики», а також нових проєктів, пов'язаних із дослідженням історичної пам'яті, соціокультурних трансформацій та українсько-польських відноси.

Важливо, що у 2022 р. інститут подав на конкурс НАН України проєкт «Національний спротив в Україні: історичні традиції, сучасні виклики, післявоєнний вимір», що свідчить про оперативну реакцію на виклики війни і спробу концептуалізувати сучасні події у ширшій історичній перспективі.

Серед знакових праць наступних років варто виокремити колективні монографії «Українська еліта у другій половині XIX – на початку XXI століття: особливості формування, трансформація уявлень, інтелектуальний потенціал. Західні землі. Вибрані проблеми» (відп. ред. – І. Соляр, 2023), «Росія–Україна: зради, союзи, війни» (відп. ред. – М. Литвин, 2024), «Міжнародна підтримка України в період російсько-української війни» (відп. ред. – І. Соляр, 2024), які репрезентують спробу синтетичного осмислення історичних процесів у контексті сучасної війни. Водночас індивідуальні монографії відзначаються значною тематичною різноманітністю: від праць Леонтія Войтовича («Велика Північна війна (1700–1721)», 2022) до досліджень Віри Гупало («Бернардинський монастир у Дубні та фунеральна культура волинської шляхти в XVII – першій половині XIX століття (за матеріалами археологічних досліджень)», 2022), Олени Аркуші («Україна в XIX столітті: людність та імперії», 2022), Івана Патера («Союз визволення України (1914–1918). Постаті», 2024), Тетяни Ястремської («Моделювання українського діалектного простору: концепти верх/низ», 2021), Павла Артимишина, Христини Меренюк («Україна та українці в пострадянських білоруських підручниках та посібниках з історії», 2024) чи Оксани Пасіцької («Довірений митрополита Шептицького – Тит Войнаровський», 2022), що охоплюють проблеми ранньомодерної історії, історії культури, українсько-польських відносин і церковної історії.

У 2021–2023 рр. важливою тенденцією стало завершення трирічних НДР через підготовку колективних монографій у більшості відділів, що свідчить про інституціоналізацію наукових результатів і перехід від фрагментарних досліджень до узагальнювальних праць («Русь, Малоросія, Україна: галицькі українці у пошуках власного імені (XIX – перша половина XX століть)» (відп. ред. – І. Орлевич), «Модернізм в українській літературі XX – початку XXI століття: пам'ять, коди, практики» (відп. ред. – Т. Пастух), «За свободу: українсько-польський діалог та спроби

X Наукові читання ім. акад. Я. Ісаєвича. Зліва направо: Леонтій Войтович, Олександр Луцький, Ігор Соляр, Володимир Пришляк. 3 березня 2020 р.

порозуміння» (відп. ред. – М. Литвин), «Місцеве самоврядування в Україні (XX – початок XXI століття). Західні землі» (відп. ред. – М. Романюк), «Трансформація суспільно-політичних процесів: українці Східної Галичини (1772–1918)» (відп. ред. – І. Орлевич) та ін.).

Важливе місце посідають лексикографічні та джерелознавчі проєкти, зокрема багатотомний «Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.» (вип. 18), який є одним із найбільш тривалих і фундаментальних академічних проєктів інституту. Такі праці мають не лише наукове, а й культурно-національне значення, формуючи базу для подальших гуманітарних досліджень.

Наукові читання ім. акад. І. Крип'якевича. 1 жовтня 2024 р.

Конференційну діяльність інституту характеризує висока інтенсивність та міжнародна інтегрованість. Відбувалися численні наукові форуми, зокрема міжнародні наукові конференції: «Археологія заходу України» (2018–2025); «Актуальні проблеми діалектології» (2019, 2022, 2024); «Депортації на українсько-польському пограниччі середини XX століття як злочини тоталітарних режимів проти людяності» (2024); «Обличчя релігійності в Галичині: стан і потреби дослідження» (2022); всеукраїнські наукові конференції «Проблеми дослідження українського визвольного руху XX століття» (2019–2025); «Іван Крип'якевич та його доба» (2021), а також Тимченківські наукові читання (2021, 2023); Наукові читання ім. акад. Я. Ісаєвича (2019–2021, 2023–2024); Наукові читання ім. акад. І. Крип'якевича (2018, 2024) та ін. Значне зацікавлення в суспільстві викликав інститутський науковий семінар із циклу «Російсько-українська війна» (у 2022–2024 рр. відбулося чотири засідання). Так, попри умови широкомасштабної війни, інститут не лише зберіг, а й розширив конференційну активність, організувавши низку резонансних у науковому світі міжнародних і всеукраїнських заходів. Важливою новацією стало поєднання класичних конференцій із тематичними семінарами та вебдискусіями, що відображає адаптацію до нових умов.

Водночас саме події 2022–2025 рр. надали цим дослідженням нового змісту. Після початку повномасштабного вторгнення російська агресія перестала бути лише предметом політичного чи воєнного аналізу – вона постала і як історіографічний виклик. Науковці інституту, як і вся українська гуманітаристика, були змушені не просто констатувати факти, а й оцінювати їх з історичної перспективи. Стало очевидно, що без ґрунтовного розуміння імперської природи російської політики, механізмів колонізації українського простору, традицій насильницької асиміляції, маніпуляцій минулим та інструменталізації історії неможливо ані пояснити сучасну війну, ані виробити переконливу мову її міжнародного тлумачення. У цьому сенсі праця інсти-

туту вийшла далеко за межі внутрішньоакадемічної комунікації – стала частиною ширшого фронту боротьби, де знання означає не лише розуміння, а й захист.

Одним із визначальних напрямів діяльності інституту в означений період стало переосмислення історичної пам'яті як чинника суспільної стійкості. Якщо в попередні десятиліття політика пам'яті часто трактувалася як сфера символічних суперечок, то в умовах війни вона перетворилася на один із чинників безпеки. Російська агресія вкотре довела, що пам'ять не є нейтральною територією: там, де суспільство не має внутрішньо узгодженого бачення свого минулого, де зберігаються колоніальні наративи, де бракує знання про власну історію, там легше працювати чужій пропаганді. Саме тому дослідження інституту, присвячені історичній пам'яті, ідентичності, символічним просторам, регіональним моделям самоусвідомлення, ментальним практикам і трансформації історичних образів, набули не лише теоретичного, а й безпосередньо суспільного значення («Політика пам'яті в Україні: історичні наративи, стратегії впровадження в умовах війни та післявоєнного періоду» (відп. ред. – І. Соляр), «Державна політика подолання конфліктів історичної пам'яті у процесі консолідації української політичної нації в умовах російсько-української війни. Аналітична записка» (відп. ред. – Г. Дидик-Меуш), «Історична пам'ять українців в умовах російсько-української війни. Термінологічно-енциклопедичний словник» (редкол.: Г. Дидик-Меуш, Р. Голик, І. Орлевич) та ін.).

Це особливо важливо в українському контексті, де довгий час історична свідомість формувалася в умовах імперського тиску, цензурних обмежень і політики замовчування. Відтак інститут виконував надзвичайно важливу місію повернення суспільству історичної суб'єктності. Йдеться не лише про введення до наукового обігу нових джерел чи поглиблення окремих тем, а й про вироблення таких інтерпретаційних моделей, які дадуть змогу сучасному українцеві усвідомити себе спадкоємцем тривалої історії боротьби за свободу, державність і гідність. Саме в цьому полягає одна з найвагоміших функцій українознавчої науки: не міфологізувати минуле, а дати йому таке осмислення, яке зміцнює відповідальне громадянство й національну солідарність.

Не менш значущим був внесок інституту в дослідження війни як історичного й соціокультурного феномена. Після 24 лютого 2022 р. це питання вийшло за межі вузькоспеціалізованої воєнної історії – воно стало центральним для аналізу трансформації суспільства, зміни цінностей, практик взаємодії, форм солідарності, мовних і культурних зрушень, меморіалізації втрат і героїзму. Відтак гуманітаристика одержала нове завдання: не просто фіксувати травматичний досвід, а створювати інструменти його осмислення. Інститут, дотримуючись традицій української науки, опинився в ситуації, коли історія більше не є лише реконструкцією минулого, а перетворюється на спосіб інтерпретації сучасності, що стрімко сама стає історією.

Науковий семінар на тему «Російсько-українська війна: вступ до проблеми» з циклу «Російсько-українська війна: причини, перебіг, наслідки». Доповідач – проф. Андрій Харук. 2 травня 2023 р.

Публіцистичний вимір цієї діяльності полягав у здатності науковців перекладати складні історіографічні проблеми мовою, зрозумілою суспільству. У час війни саме така комунікація надзвичайно важлива. Академічне знання, якщо воно залишається лише в межах фахового середовища, втрачає частину свого суспільного потенціалу. Натомість інститут дедалі виразніше ставав простором, де не лише виходять монографії, статті та джерельні публікації, а й формуються публічні смисли. Участь у конференціях, круглих столах, публічних дискусіях, науково-популярних і

просвітницьких заходах, коментування актуальних історичних тем для ширшої аудиторії – усе це перетворило його на важливого учасника загальнонаціонального інтелектуального діалогу.

Важливо наголосити, що в цей період інститут працював у надзвичайно складних матеріальних, організаційних і психологічних умовах. Широкомасштабна війна поставила під загрозу самі підвалини академічного життя: безпеку науковців, стабільність фінансування, доступ до архівів, бібліотек, музейних і польових ресурсів, можливість проведення офлайн-заходів, нормальний ритм колективної роботи. Проте саме в таких обставинах особливо чітко виявилася інституційна стійкість. Збереження дослідницьких колективів, продовження наукових тем, підтримка академічної комунікації, адаптація до нових форматів праці, поєднання наукової діяльності із громадянськими й волонтерськими обов'язками – все це стало доказом того, що українська академічна наука здатна функціювати навіть під тиском війни.

Зустріч із президентом НАН України академіком НАН України Анатолієм Загороднім. Квітень 2022 р.

Стійкість інституту у 2022–2025 рр. має особливо символічний зміст. Упродовж тривалого часу в українському суспільстві існувала певна недооцінка гуманітарної науки, яку часто сприймали як менш «практичну» порівняно з технічними чи природничими дисциплінами. Однак війна продемонструвала, що без гуманітарного знання неможливе цілісне існування нації. Армія захищає державу фізично, дипломатія – політично, економіка – ресурсно, а гуманітаристика – смислово. Вона відповідає на питання: хто ми, за що боремося, яке минуле за нашими плечима, які цінності визначають нашу спільноту, чому ця війна – це не випадковий конфлікт, а частина довгої боротьби за право бути собою. Саме тому внесок інституту варто оцінювати не лише за кількістю видань чи заходів, а за його роллю в утвердженні інтелектуальної суверенності України.

Особливої уваги заслуговує проблема співвідношення регіонального та загальнонаціонального в дослідницькій роботі. Перебуваючи у Львові, у просторі з потужною історіографічною традицією, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича закономірно був чутливим до проблем Заходу України, Галичини, локальних історичних середовищ, біографічних і культурних ландшафтів. Проте цей регіональний фокус дедалі більше інтегрувався у всеукраїнську перспективу. Війна остаточно зруйнувала штучні схеми протиставлення «регіональних Україн», продемонструвавши, що український простір єдиний у своїй історичній багатоманітності. У цьому контексті визнанням досягнень інституту у відповідному напрямі досліджень стало присудження двом науковцям – Миколі Литвину та Ігореві Соляру – Національної премії ім. Б. Патона (Указ Президента України Володимира Зеленського від 22 листопада 2024 р.) за роботу «Україна Соборна у боротьбі за державну незалежність 1917–1923 рр.» спільно з науковцями Прикарпатського (тепер – Карпатського) національного університету ім. В. Стефаника (Ігорем Цепендою, Володимиром Великочеєм, Миколою Кугутяком, Миколою Вітенком), Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича (Олександром Добржанським), Львівського національного університету ім. І. Франка (Олегом Павлишиним). Праця інституту, зорієнтована на дослідження окремих регіонів, середовищ і спільнот, фактично була спрямована на глибше

розуміння загальнонаціональної єдності. Не одноманітність, а саме історично вкорінена множинність досвідів постала як одна з підвалин української стійкості.

Не можна оминути увагою і значення інституту як простору збереження та актуалізації наукової традиції. Ім'я Івана Крип'якевича в назві установи зобов'язує не лише до формального вшанування постаті видатного історика, а й до продовження певного типу наукової культури: уважної до джерела, відповідальної у висновках, укоріненої в національній проблематиці, але відкритої до ширших європейських контекстів. Останнім часом ця традиція набула нового виміру. Бути спадкоємцем класичної української історичної школи означає не лише плекати академічні стандарти, а й відстояти саму можливість існування українського голосу в науці у момент, коли Росія намагається знищити Україну не лише фізично, а й символічно – як окремий історичний і культурний світ.

У цьому сенсі діяльність інституту в ці роки була також формою захисту наукової спадщини. Війна завжди загрожує архівам, музеям, бібліотекам, пам'яткам і загалом пам'яті як такій. Проте загроза стосується не лише матеріальних об'єктів, а й самої історичної традиції: тяглості шкіл, передачі знання між поколіннями, присутності класичних текстів у сучасному інтелектуальному обігу. Тому робота інституту з осмислення наукової спадщини, підготовки видань, підтримки академічного діалогу з попередніми поколіннями українських учених мала не ретроспективний, а сучасний зміст. У час, коли ворог намагається перекреслити українську тяглість, звернення до неї стає актом опору.

Одним із найпомітніших результатів діяльності інституту у 2018–2025 рр. стало те, що українознавство дедалі чіткіше заявило про себе як про міждисциплінарний простір. Сьогодні вже недостатньо описувати Україну лише в межах традиційної політичної історії чи лише крізь етнокультурну призму. Сучасна українська реальність вимагає поєднання історії, культурології, соціальної антропології, політології, історії ідей, студій пам'яті, регіоналістики, воєнних досліджень. Інститут, який і за назвою, і за інтелектуальним профілем зорієнтований саме на цілісне бачення українського світу, у цей період особливо переконливо продемонстрував продуктивність такої міждисциплінарності. Саме вона дає змогу осмислювати український досвід не фрагментарно, а як складну й динамічну цілість.

Ігор Соляр і Микола Литвин отримують Національну премію України ім. Б. Патона. Київ, 22 листопада 2024 р.

Під час відкриття меморіальної дошки Іванові Крип'якевичу. Зліва направо: Роман Кушнір, Леся Крип'якевич, Святослав Шеремета, Ігор Соляр. 1 жовтня 2024 р.

Показово, що в ці роки на передній план вийшли теми, які раніше могли здаватися периферійними або другорядними: повсякдення у війні, локальні форми солідарності, міграційні переміщення, культурні механізми адаптації, нові практики меморіалізації, трансформація мови публічного простору, роль місцевих спільнот у збереженні культурної спадщини. Усе це вимагає від наукової установи не лише ерудиції, а й методологічної гнучкості. Інститут, працюючи на стику класичної історичної науки та новітніх гуманітарних підходів, фактично формував нову мову опису української сучасності. Його значення полягало не в тому, щоб лише зафіксувати перелік змін, а в тому, щоб надати їм історичного сенсу.

Не менш важливим був і міжнародний вимір діяльності інституту. Зокрема, після початку повномасштабної війни інтерес світу до України зріс безпрецедентно. Однак разом із цим зросла й потреба в якісному, науково верифікованому знанні про українську історію, культуру, регіональні особливості, історичні витоки сучасного конфлікту.

Меморіальна дошка Іванові Крип'якевичу на фасаді корпусу інституту на вул. Винниченка, 24. Скульптор – Іван Брезвин. 1 жовтня 2024 р.

Міжнародна наукова діяльність Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України впродовж 2018–2025 рр. постає як системний і динамічний процес інтеграції української гуманітаристики у світовий академічний простір. Попри складні умови пандемії, а згодом і широкомасштабної російсько-української війни, інститут не лише зберіг, а й суттєво розширив міжнародні контакти, трансформувавши їх у нові формати співпраці: від спільних дослідницьких проєктів до академічної мобільності, міжнародних конференцій і міжінституційних угод.

Інститут демонструє тенденцію до посилення міжнародної кооперації, що виявилося в укладенні нових угод та активізації наявних контактів. Особливо важливим кроком стало підписання у 2022 р. угоди про співпрацю з Інститутом славістики ПАН, що передбачає реалізацію спільних науково-дослідних проєктів, організацію міжнародних конференцій, обмін науковцями й аспірантами, публікацію результатів досліджень у міжнародних виданнях. Важливим здобутком стала спільна серія колективних монографій «Діалектологічні студії / Studia Gwarowe», яка продовжила видання наукових збірників «Діалектологічні студії» (2003–2020). На цей час опубліковано два

томи, які репрезентують важливі проблеми слов'янської діалектології: «Ad fontes. Джерела діалектологічних студій / Ad fontes. Źródła do badań dialektologicznych» і «Діалекти в умовах сучасних викликів / Gwary wobec wyzwań współczesności» (відп. ред.: Т. Ястремська, Д. К. Рембішевська).

Активно розвивалася співпраця з Інститутом історії Жешувського університету, що переросла у спільні наукові проєкти, зокрема укладання сучасної української бібліографії історії Галичини австрійського періоду, з Університетом Адама Міцкевича в Познані, Європейським інститутом безперервної освіти EIDV у Словацькій Республіці та ін.

Пам'ятник Ярославові Ісаєвичу на Личаківському цвинтарі

Одним із основних напрямів міжнародної активності стала участь у спільних наукових проєктах, серед яких відзначу такі: «Gordinesti-Stinca goala як приклад розвитку оборонних укріплень трипільської культури», «Захід і Схід. Генеза культури лійчастого посуду на західній Україні» (Андрій Гавінський), проєкт Фундації ім. Я. Куртики «Щит історії, або Разом проти неправди. Чотиристороння протидія російській дезінформації у сфері історичних наративів про Польщу та Україну» (Олена Аркуша); проєкт від Інституту Ґете в Україні в межах програми «Стабілізаційний фонд культури та освіти 2023» (Віра Гупало), «Побудова наукової співпраці через аналіз органічних залишків української доісторичної кераміки» за ґрантом від Фундації Міцубіші (Mitsubishi Foundation) на базі Національного дослідницького інституту культурних цінностей, м. Нара, Японія (Яна Яковишина), «Механізми формування урядницької групи міста Львова у XVI ст.» – Інституту історії ПАН (Ольга Гуль); «Німецькі посли та дипломати при дворі Галицько-Волинської держави у XIII–XIV століттях» у співпраці з Німецько-українською історичною комісією (Ілля Паршин), «Польсько-українські мовні та культурні контакти» між НАН України та ПАН (Ірина Романина,

Відкриття пам'ятника Ярославові Ісаєвичу на Личаківському цвинтарі. Скульптор – Андрій Дацко. 20 червня 2024 р.

Тетяна Ястремська), «Наше Підґрунтя» – за підтримки Всеукраїнської громадської організації «Спілка археологів України» та Канадського фонду підтримки місцевих ініціатив (Наталя Булик, Марія Войтович), «Aux sources de la grammaire ukrainienne. Manuscrits grammaticaux du XVII siècle conservés en France: étude linguistique et historique» («Джерела граматики української мови». Граматичні рукописи XVII ст., збережені у Франції: історико-лінгвістичне дослідження») (Ольга Заневич) та ін.

Загалом, міжнародна складова була органічно вплетена у виконання фундаментальних НДР, серед яких: «Археологічна карта заходу України: від палеоліту до Галицько-Волинського Королівства та ранньомодерного часу», «Повсякдення і мілітарна культура давнього населення заходу України» (керівник – Н. Булик); «Трансформація суспільно-політичних процесів в Галичині (кінець XVIII – початок XX ст.)», «Перша світова війна в уявленнях та оцінках українців Галичини (1914–1918)» (керівник – І. Орлевич); «Місцеве самоврядування в Україні (XX – початок XXI ст.). Західні землі», «Національний спротив в Україні: історичні традиції, сучасні виклики, міжнародна підтримка» (керівник – М. Романюк); «Українсько-польська військово-політична та культурно-освітня співпраця у новітню добу: проблема подолання міжнаціональних упереджень, конфлікту історичної пам'яті», «Українські маркери новітньої історії Польщі: проблеми ідентифікації та комомерації», «Російський чинник українсько-польських відносин новітньої доби: політичні засади, (не)реалізація планів, засоби протидії» (керівник – М. Литвин). Ці теми мають виразний міжнародний вимір, оскільки охоплюють транскордонні процеси, історію імперій, міжнаціональні відносини та політику пам'яті.

Однією з найвиразніших ознак інтернаціоналізації інституту стала широка географія стажувань у провідних наукових центрах світу, як-от: Дослідницький центр Університету Сорбонни, Франція (Ольга Заневич); Архів Генеральної управи отців василіан, м. Рим, Італія; Інститут Великого князівства Литовського, м. Каунас, Литва (Ганна Дидик-Меуш); Австрійська служба міжнародної співпраці в галузі освіти та досліджень, м. Відень, Австрія; Вестфальський університет ім. Вільгельма, м. Мюнстер, Німеччина (Оксана Пасіцька); Німецький історичний інститут, м. Варшава, Республіка Польща (Ольга Гуль); Інститут славістики ПАН, м. Варшава, Республіка Польща (Ірина Романина); Інститут єврейських досліджень, м. Нью-Йорк, США; Віденський інститут вивчення Голокосту ім. Візенталя, м. Відень, Австрія (Андрій Боляновський); Архів науки ПАН та Польської академії мистецтв і наук, м. Краків, Республіка Польща (Ірина Орлевич, Наталія Колб, Наталія Мисак) тощо.

Науковці очно й дистанційно брали участь у міжнародних конференціях, конгресах, наукових семінарах, які відбулися у США (Андрій Боляновський), Австрії (Тимофій Гаврилів, Оксана Пасіцька), Чехії (Марія Войтович, Тимофій Гаврилів, Ганна Дидик-Меуш, Тетяна Ястремська), Словаччині (Ольга Заневич), Литві (Ганна Дидик-Меуш, Наталія Мочернюк, Тарас Пастух, Тетяна Ястремська), Німеччині (Юрій Осінчук, Оксана Пасіцька), Болгарії (Ілля Паршин), Боснії і Герцеговині (Ганна Дидик-Меуш), Молдові (Яна Яковишина), Польщі (Наталія Багнюк, Наталя Булик, Марія Войтович, Андрій Гавінський, Ольга Гуль, Віра Гупало, Ольга Заневич, Наталія Колб, Микола Литвин, Ірина Луцик, Христина Меренюк, Наталія Мисак, Наталія Мочернюк, Ірина Орлевич, Ілля Паршин, Олександра Стасюк, Тетяна Ястремська).

Також варто відзначити участь Ростислава Вацеби в Міжнародному медієвістичному конгресі в Лідсі (Англія) та XX Міжнародній конференції Австралійської асоціації дослідників раннього середньовіччя (Мельбурн, Австралія), Віри Гупало та Ірини Луцик – у XXXI Конгресі Європейської асоціації археологів (Бєлград, Сербія), Олександри Стасюк – у VI Конгресі суспільних архівів «Historia, która włącza» («Історія, яка об'єднує») (Варшава, Польща), Іллі Паршина, Олександри Стасюк та Олени Аркуші – у II Конгресі дослідників історії Литви, Польщі, України та Білорусі «Новий образ наших сусідів – нова мова, нові наративи та нова освіта про минуле, сьогодення та майбутнє» тощо, що засвідчує активне залучення інституту до європейського наукового простору та формування індивідуальних академічних траєкторій дослідників.

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України сформував багатовимірну модель міжнародної наукової діяльності, яка охоплює: інституційні партнерства з європейськими науковими центрами; спільні дослідницькі проєкти; активну академічну мобільність;

Засідання вченої ради. 24 січня 2019 р.

організацію міжнародних конференцій; зростання публікацій у міжнародних виданнях. Ця діяльність засвідчує, що він стає повноцінним учасником європейського наукового простору. Водночас вона демонструє, що українська гуманітаристика здатна не лише інтегруватися у глобальні процеси, а й формувати власні інтелектуальні порядки денні, особливо в умовах війни та цивілізаційних викликів.

За цих умов українські наукові установи, зокрема й Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, одержали нову місію – бути не лише центрами внутрішньо академічного життя, а й репрезентантами української наукової думки у світі. Йшлося про подолання багаторічної інерції, коли Україну часто трактували крізь призму російських схем, пострадянські узагальнення або периферійні уявлення. Інститут у цій ситуації працював на утвердження права України бути предметом вивчення на власних епістемологічних засадах.

Новий рівень співпраці інститут демонструє і з провідними науковими установами й закладами вищої освіти на основі відповідних угод. Найтісніші контакти склалися з Інститутом історії НАН України, Інститутом етнонаціональних і політичних досліджень ім. І. Кураса, Інститутом археології НАН України, Інститутом української мови НАН України, Інститутом народознавства НАН України, Національною академією сухопутних військ ім. гетьмана П. Сагайдачного, Київським національним університетом ім. Т. Шевченка, Львівським національним університетом ім. І. Франка, Національним університетом «Львівська політехніка», Карпатським національним університетом ім. В. Стефаника, Українським католицьким університетом (УКУ), Дрогобицьким державним педагогічним університетом та ін.

З огляду на це, особливого значення набула і проблема мови науки. Українська гуманітаристика дедалі рішучіше утверджувала українську мову як повноцінний інструмент високоякісного академічного мислення, водночас шукаючи способів адекватної міжнародної комунікації. Для інституту це означало подвійну відповідальність: підтримувати багатство українського наукового дискурсу й одночасно бути зрозумілим для закордонних колег, партнерів, дослідницьких середовищ. У ширшому сенсі це також було частиною деколонізаційного процесу, у якому українська наука звільнялася від залишків інтелектуальної залежності та все впевненіше формувала власну систему понять, акцентів і пріоритетів.

Період 2018–2025 рр. для інституту – це також час переосмислення ролі вченого в суспільстві. В умовах війни дослідник уже не може залишатися спостерігачем. Йдеться не про відмову

від наукової дистанції чи академічної доброчесності, а про усвідомлення того, що нейтральність у ситуації екзистенційної загрози може перетворюватися на форму мовчазної співучасті. Науковець-гуманітарій сьогодні мусить бути точним у фактах і водночас чутливим до морального виміру історії. Інститут у цей період став середовищем, де ця нова модель ученого – дослідника, інтелектуала, просвітника і громадянина – одержала особливо виразне втілення. У цьому контексті варто виділити просвітницьку працю таких науковців: Петра Шкраб'юка, Миколи Посівнича, Миколи Литвина, Ганни Войтів, Наталії Багнюк, Іллі Паршина, Олени Аркуші, Наталії Мочернюк та ін.

Важливо також зауважити, що діяльність інституту не зводилася лише до реакції на війну. Війна була визначальним контекстом, але не єдиним змістом. Інститут продовжував працювати над довготривалими питаннями української історії, політичної культури, соціальних процесів, взаємодії локального та загального, розвитку української ідеї, функціювання культурних кодів і символів (Крип'якевич І. «Студії над державою Богдана Хмельницького» (упоряд., комент. і вступ. стаття – Л. Войтовича та І. Паршина), Петегирич В., Павлів Д. «Археологічні дослідження Верхньої Наддністрянщини 1992–2016 рр. як приклад наукової і культурної співпраці Польщі й України. Пам'яті професора Яна Махніка (1930–2023)», «Галицько-волинська доба. Т. 2: Держава Романовичів у контактах із західними сусідами в XIII столітті» (відп. ред. – В. Александрович), «Мовознавча комісія НТШ. З історії людей та ідей» (відп. ред. – Г. Дидик-Меуш), Артимишин Ю. «Депортаційні акції 1940-х років у національній пам'яті українців: стан та перспективи дослідження», Яковишина Я., Куценяк О. «Трипільська антропоморфна пластика у фондах Львівського історичного музею», Хібеба Н. «Бойківське весілля в текстах: обряд і слово», Войтович Л. «Княжа доба на Русі (837–1492). Т. 1. Становлення імперії Русь (837–1054)» та ін.). Справжня сила академічної установи полягає в умінні бачити сучасність із ракурсу тривалої історії. І в цьому аспекті інститут продемонстрував послідовність, яка особливо цінна в час загальної нестабільності. Це, зрештою, показали результати зовнішнього оцінювання НАН України (2024) і державної атестації МОН України (2025), за підсумками яких він отримав високі оцінки, ввійшовши до когорти наукових установ категорії «А».

На жаль, треба зазначити, що матеріально-технічна база інституту давно потребує кардинального оновлення. Окрім осучаснення приміщень (уже понад 30 років без ремонту в будинку на вул. Козельницька, 4; понад 55(!) – на вул. Винниченка, 24), необхідна модернізація матеріальної та інформаційно-технологічної інфраструктури кабінетів, зокрема створення мультимедійних, і бібліотеки, забезпечення їх функційності, оцифрування архіву установи.

Тішить те, що вже розпочато формування електронної бібліотеки інституту, системне формування і забезпечення функціювання її складових. На порядку денному в найближчі роки повинні стояти такі питання: оцифрування рідкісних видань, унікальних картотек, аудіо- й фонотеки тощо; забезпечення працівникам доступу до сучасної наукової інформації, міжнародних наукових баз даних, що допоможе їм швидше інтегруватися у світову наукову спільноту; запровадження сучасних телекомунікаційних технологій інтерактивної взаємодії між науковими працівниками, аспірантами та докторантами, а також – із представниками наукових інститутів Відділення історії, філософії та права, Західного наукового центру НАН і МОН України, закладів вищої освіти, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства.

Інститут повинен запровадити нові сучасні форми комунікації наукової спільноти зі суспільством, зокрема через соціальні мережі, оновлення й осучаснення наявних каналів донесення інформації до широкого загалу для висвітлення значимості науки в сучасному світі, популяризації діяльності інституту, формування його позитивного іміджу та престижності професії науковця. На часі створення широкої внутрішньої інформаційної мережі для підвищення рівня публічної активності установи в інформаційному просторі, створення сектору або залучення відповідальних осіб, які би професійно налагодили системну співпрацю з медіа, висвітлення позитивної ролі вчених у вирішенні загальнодержавних і регіональних проблем із фокусуванням на конкретну людину, громадянина. Необхідно широко використовувати для

популяризації здобутків інституту потенціал номінантів і лавреатів державних й академічних премій, переможців різних конкурсів.

Підсумовуючи, варто ствердити, що в цей період Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України постав як один із тих інтелектуальних осередків, без яких неможливо уявити сучасну гуманітарну науку. Його значення визначається не лише академічною продуктивністю, а й тим, що він став місцем, де формуються смисли національного буття, де минуле поєднується зі сучасним досвідом, де наукова аргументація служить суспільній стійкості, а фундаментальне знання – духовній мобілізації країни. В умовах війни це особливо важливо, бо нація перемагає не тільки силою зброї, а й силою пам'яті, переконання, історичної правди.

Дирекція. Зліва направо: Олег Муравський, Олег Костюк, Тетяна Ястремська, Ігор Соляр

Тому 2018–2025 рр. треба розглядати як етап, у якому інститут не просто адаптувався до нових викликів, а значною мірою переозначив власну роль. Він виявив себе як інституція, що поєднує фундаментальну науку і публічну відповідальність, традицію і сучасність, регіональну вкоріненість і загальнонаціональний горизонт. Саме в цьому поєднанні – головний підсумок його діяльності у вказаний час.

У перспективі цей період, без сумніву, буде оцінено як час великого іспиту для всієї української гуманітаристики. Й Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України цей іспит однозначно складе достойно. Адже він довів, що в умовах війни українознавство не є розкішшю мирного часу, а необхідною формою національного самозахисту; академічна установа може бути одночасно місцем вільної наукової думки й морального служіння суспільству; історія, культура і пам'ять – це не периферія державного буття, а його внутрішній стрижень.

Ігор СОЛЯР

ДИРЕКЦІЯ
(2018–2025)

17 травня 2018 р. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України очолив доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України Ігор Соляр. Заступником директора з наукової роботи стала доктор філологічних наук Тетяна Ястремська, з наукової та науково-організаційної роботи – кандидат історичних наук Олег Костюк, вченим секретарем – кандидат історичних наук Олег Муравський. Такий незмінний склад дирекції забезпечує діяльність установи досі.

Пріоритетними завданнями дирекції у 2018–2025 рр. стали забезпечення стабільності, визначення стратегічних напрямів розвитку наукової установи, забезпечення її інтеграції до національного/міжнародного наукового простору, координації науково-дослідної діяльності, налагодження зваженої кадрової політики, розподілу ресурсів, а відтак забезпечення ефективного функціювання структурних підрозділів. Також до її обов'язків належали планування і контроль за виконанням фундаментальних та прикладних наукових досліджень, підготовка звітності, проходження державної атестації МОН України й оцінювання ефективності діяльності, яке проводить НАН України, організація акредитації освітніх програм і наукових форумів (конференцій, семінарів, наукових читань тощо), координація видавничої діяльності інституту. Дирекція всіляко дбала і про інституційне середовище, у якому відбувається відтворення наукових кадрів та розвиток наукових шкіл.

Дирекція є основним суб'єктом балансування між збереженням наукових традицій та необхідністю інноваційного розвитку, що передбачає своєчасне оновлення дослідницьких пріоритетів і підтримку перспективних напрямів досліджень. Саме від її управлінських рішень залежить інституційна життєздатність установи, здатність адаптуватися до змін у науково-освітньому середовищі та відповідати на виклики сучасної гуманітаристики.

Дирекція. Зліва направо: Олег Костюк, Тетяна Ястремська, Ігор Соляр, Олег Муравський

Ігор СОЛЯР

член-кореспондент НАН України
доктор історичних наук
професор
директор

Народився 30 січня 1968 р. у м. Жовква Львівської обл.

У 1991 р. закінчив історичний факультет Івано-Франківського педагогічного інституту ім. В. Стефаника.

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 1991 р.: аспірант (1991–1994), історик-архівіст (1994–1997), молодший науковий (1997–2006), науковий (2006–2011), старший науковий (2011–2013) співробітник, заступник директора з наукової роботи (2013–2015), директор (від 2018 р.).

У 1995 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Проблема консолідації національно-державницьких сил Західної України (1923–1928)» (керівник – д-р іст. наук, проф. Юрій Сливка).

У 2012 р. – докторську дисертацію на тему «Зовнішні орієнтації національно-державницьких партій Західної України (1923–1939)» (науковий консультант – д-р іст. наук, проф. Іван Патер).

Член експертної комісії Департаменту атестації кадрів і ліцензування МОН України з історичних наук (2015–2021).

Член спеціалізованої вченої ради Д 35.222.01 Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України та Інституту народознавства НАН України, від 2013 р. – заступник голови спеціалізованої вченої ради Д 35.222.01, від 2019 р. – голова спеціалізованої вченої ради Д 35.222.01.

Член редколегії наукових збірників «Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність» (відповідальний редактор), «Український історичний журнал», «Новітня доба», «Військово-науковий вісник».

Лавреат Національної премії України ім. Б. Патона 2024 р. за роботу «Україна Соборна у боротьбі за державну незалежність 1917–1923 рр.» (Указ Президента України Володимира Зеленського № 780/2024 від 22 листопада 2024 р.).

У 2025 р. присвоєно почесне академічне звання член-кореспондент НАН України.

Дійсний член Наукового товариства ім. Шевченка (від 2025 р.).

За сумісництвом – викладач Львівської академічної гімназії при Національному університеті «Львівська політехніка» (1997–2000); доцент кафедри історії, філософії та права Національного лісотехнічного університету (2000–2003); професор кафедри гуманітарних наук (2014–2025), професор кафедри історії Інституту ППП Національної академії сухопутних військ ім. гетьмана П. Сагайдачного (від 2025 р.).

Наукові зацікавлення: історія Західної України між двома світовими війнами, військова історія, політична історія XX ст., сучасні державотворчі процеси.

Монографії

Зовнішні орієнтації національно-державницьких партій Західної України (1923–1939) / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2011. 356 с.

Нарис історії Сухопутних військ Збройних Сил України (1991–2021) / Національна академія Сухопутних військ. Львів, 2022. 269 с. (співавт.: П. Ткачук, С. Попко, А. Харук, М. Слободянюк, А. Слюсаренко, О. Куцька, О. Муравський).

Розділи в колективних монографіях

Вплив ідей української революції на суспільно-політичне життя Західної України в 1920–30-х роках. *Взаємодія інституцій держави та громадянського суспільства в Україні: західні землі (кінець XIX – початок XXI ст.):* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. С. 241–250.

Ідея консолідації в громадсько-політичному житті Західної України в 1920–1923 рр. *Взаємодія інституцій держави та громадянського суспільства в Україні: західні землі (кінець XIX – початок XXI ст.):* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. С. 231–240.

УНДО і УСРП у міжпартійній боротьбі в Західній Україні за впливи нанаціонально-культурні товариства (на прикладі «Рідної школи») (1923–1939). *Взаємодія інституцій держави та громадянського суспільства в Україні: західні землі (кінець XIX – початок XXI ст.):* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. С. 271–282 (співавт. – П. Хмельовський).

Ідея об'єднаної Європи в українському суспільному дискурсі першої третини XX ст. *Ідея Європи в суспільному дискурсі сучасної України:* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. С. 40–55 (співавт. – І. Патер).

Національні проблеми в Європі на конгресах національних меншин: бачення представників українців у 1925–1938 роках. *Міжнаціональні відносини в Україні у XX – на початку XXI ст. Західні землі:* колект. моногр. / відп. ред. І. Патер; упоряд. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. С. 172–216 (співавт. – Р. Костишин).

Воєнно-політичні інтереси України в ієрархії суспільних пріоритетів (кінець XX – початок XXI століття (Замість передмови). *Воєнно-політичні інтереси України в ієрархії суспільних пріоритетів (кінець XX – початок XXI століття)* / відп. ред. І. Соляр; упоряд. О. Муравський; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. С. 5–19.

Західна Білорусь в українському суспільно-політичному дискурсі 1920–30-х рр. *Білорусько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення:* колект. моногр. Львів, 2021. С. 86–106 (співавт.: А. Баган, А. Трембецький).

«Нікому ніякого діла не було до нас. Приїхали, ходіть по селах і шукайте, де можна оселитись». Повсякдення українців, депортованих з Польщі до УСРР 1940–1950-х рр. *Повсякденне життя населення західних земель України у перші повоєнні роки (1944–1953):* колект. моногр. / відп. ред. В. Ільницький. Львів; Торунь: Liha-Pres, 2021. С. 278–296 (співавт. – Ю. Артимишин).

Олександр Карпенко в Інституті суспільних наук: формування науковця (1952–1960). *Олександр Карпенко – історик Української революції: до 100-річчя від Дня народження:* колект. моногр. / за ред. М. Кугутяка, І. Райківського, С. Кобути; Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника. Івано-Франківськ, 2022. С. 38–48.

Яким було ставлення українських партій Західної України до СРСР / УРСР? *ПЕРЕЛОМ: Війна Росії проти України у часових пластах і просторах минувшини. Діалоги з істориками:* у 2-х кн. Київ, 2022. Кн. 2. С. 817–819.

The «Novorosiia» project in the context of the modern Russian-Ukrainian war. *The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects: Scientific monograph.* Riga: Baltija Publishing, 2022. P. 414–424 (співавт. – П. Артимишин).

Transformation of state-church relations in Ukraine (1989–2021). *Central Eastern Europe under 1989–2022 socio-economic, political, and cultural-educational transformations: Scientific monograph.* Riga: Baltija Publishing, 2022. P. 52–84 (співавт. – О. Красівський).

«Niema wolnej Polski bez wolnej Ukrainy!» Збройна агресія Російської Федерації проти України в оцінці польського політикуму (березень 2014 р. – лютий 2022 р.). *Помежів'я історій. Націотворчі, культурні та туристичні виміри минулого і сьогодення України:* колект. моногр. / за наук. ред. І. Монолатія, Л. Польової. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2023. С. 107–119 (співавт. – О. Муравський).

Початок Другої світової війни (вересень 1939 р.): основні тенденції історіографії, сучасного суспільно-політичного дискурсу. *Оборонні війни: Польща 1939 – Україна 2022–2023:* колект. моногр. / відп. ред. А. Харук. Львів, 2024. С. 24–53 (співавт. – А. Руккас).

Потенціал ОБСЄ як один з інструментів колективної дипломатії. *Підтримка України в умовах російсько-української війни: міжнародні організації:* колект. моногр. 2-ге вид., допов. і випр. / відп.

ред. І. Соляр, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. С. 321–349 (співавт. – О. Муравський).

Статті в наукових виданнях

Проблема автономії Західної України у складі Польщі в діяльності УНТП–УНДО. *Галичина: Всеукраїнський науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис.* Івано-Франківськ, 2011. Чис. 18–19. С. 215–222.

Ставлення УРП–УСРП до Радянської України. *Вісник Львівської комерційної академії. Серія – гуманітарні науки.* Львів, 2011. Вип. 10. С. 365–371.

Європейські міжнародні відносини 1920–1930-х років в оцінці УРП–УСРП. Гілея: науковий вісник: зб. наук. праць. Київ: ПП Вид-во «Гілея», 2012. Вип. 59 (4). С. 100–105.

Закордонне представництво українського політикуму Західної України у 1920-х роках. *Галичина. Всеукраїнський науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис.* Івано-Франківськ, 2012. Чис. 20–21. С. 220–227.

Ставлення УРП–УСРП до Польщі. *Проблеми гуманітарних наук:* зб. наук. праць ДДПУ. Серія «Історія». Дрогобич, 2012. Вип. 25. С. 34–41.

Євген Петрушевич у 1923–1920 роках: спроба політичного портрета. *Новітня доба* / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 1. С. 122–136.

Зовнішньополітична діяльність української соціалістично-радикальної партії в міжвоєнний період XX століття. *З історії західноукраїнських земель* / гол. редкол. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 9. С. 79–94.

Український політикум і міжнародні організації в 1920–1930-х рр.: формат Міжпарламентської унії. *Галичина. Всеукраїнський науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис.* Івано-Франківськ, 2013. Чис. 22–23. С. 220–224.

Зовнішні орієнтації національно-державницьких партій Західної України (1923–1939). *Ukraina – Polska – Unia Europejska:* ze studiów nad przekształceniami ustrojowymi na przełomie XX i XXI wieku: praca zbiorowa / pod red. H. Strońskiego, J. Goloty, O. Krasiwskiego. Lwów; Olsztyn; Ostrolęka, 2014. S. 508–515.

Зовнішні орієнтації Української народно-трудової партії (1923–1925). *Гілея: науковий вісник:* зб. наук. праць. Київ: ПП Вид-во «Гілея», 2015. Вип. 93. С. 60–63.

Перша світова війна в історичній пам'яті галичан. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. редкол. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. Вип. 26. С. 211–218.

Юрій Сливка як історик та організатор історичної науки. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. редкол. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. Вип. 27: Ювілейний збірник на пошану Юрія Сливки. С. 2–8.

Історія українського війська: курс лекцій / *Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного.* Львів, 2016. 145 с. (співавт.: П. Ткачук, А. Харук, В. Виздрик, Л. Трофимович).

Консолідація політичних сил Наддніпрянщини і Галичини навколо ідеї державності та соборності України (березень 1917 – лютий 1918). *Галичина: історія, політика, культура:* в 11-ти т. / гол. ред. ради М. Литвин, відп. ред. І. Патер. Львів; Тернопіль, 2016. Т. 6: Перша світова війна. С. 711–724.

Між ідеями негації Польської держави і здобуття автономії. *Галичина і Волинь у складі міжвоєнної Польщі.* Харків: Фоліо, 2017. С. 44–110.

Спроби консолідації політичних сил Наддніпрянщини і Галичини (1920–1923). *Революція, державність, нація: Україна на шляху самоствердження (1917–1921).* Київ, 2017. С. 87–95.

Українська революція 1914–1923 років в національній пам'яті галичан у міжвоєнний період XX ст. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. редкол. І. Патер; упоряд. Л. Хахула; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 29: Primum agere. Ювілейний збірник на пошану Миколи Литвина. С. 157–164.

Історія України та українського війська. Практикум / Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного. Львів, 2018. 284 с. (співавт.: П. Ткачук, А. Харук, В. Виздрик, Л. Трофимович, С. Лук'янченко, М. Верхотурова).

Діяльність Західно-Українського товариства Ліги Націй у 1922–1924 рр. *Сторінки історії.* 2019. Вип. 49. С. 75–84 (співавт.: О. Красівський, О. Муравський).

Procesy społeczno-polityczne w Ukraińskiej SRR: osobliwości, tendencje, skutki (przełom lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX w.). *Pamięc i Sprawiedliwośc.* 2019. Nr 33. S. 252–270 (співавт. – O. Murawśkyj).

Ukrainian issue at the National Minorities Congresses in the second half of the 1920-ies (based on the periodical «Dilo»). *Східноєвропейський історичний вісник.* 2019. Вип. 11. С. 142–168 (співавт. – K. Sholota).

Дмитро Левицький – дипломат, політик, громадський діяч. Academia. *Terra Historiae. Студії на пошану Валерія Смолія:* у 2-х кн. / відп. ред. Г. Боряк; упоряд.: С. Блащук, Г. Боряк, В. Горобець, А. Кудряченко, В. Матях, В. Ткаченко, В. Солошенко, О. Ясь; НАН України, Інститут історії України, ДУ «Інститут всесвітньої історії Національної академії наук України». Київ, 2020. Кн. 1: Простори історії. С. 483–499.

Запозичення іноземного досвіду як чинник розвитку авіамоторної промисловості України в 1910-х – 1930-х рр. *Сторінки історії.* 2021. № 52. С. 121–132 (співавт. – А. Харук).

The Entente's Second Inter-Union Mission of Joseph Barthélemy (February 20 – March 3, 1919). *Codrul Cosminului,* XXVII. 2021. No. 2. P. 331–354 (співавт.: Y. Lyzen, V. Komar).

The Slovak Troops in Ukraine propagandist ideological support at the initial stage of the German-Soviet War. *Skhidnoievropeiskyi Istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin].* 2021. No 15. P. 149–156 (співавт. – A. Kharuk).

Між загрозою для суверенітету й реґіональним лідерством: Україна та російські інтеґраційні проекти на пострадянському просторі. *Український історичний журнал.* 2022. № 5. С. 31–42 (співавт. – П. Артимишин).

Чи були в середовищі українського політикуму Західної України на початку 1920-х рр. проросійські / радянофільські орієнтації? *ПЕРЕЛОМ: Війна Росії проти України у часових пластах і просторах минувшини. Діалоги з істориками:* у 2-х кн. Київ, 2022. Кн. 2. С. 815–816.

Russian aviation industry and First World War challenges. History of Science and Technology. 2022. Vol. 12, Is. 2. P. 388–407 (співавт.: P. Tkachuk, A. Kharuk, I. Soliar, L. Skorych).

Volyn Region in the Period of Combat Actions Deployment on the Eastern Front of the World War I (1914–1916). *Український історичний журнал.* 2022. № 6. С. 147–158 (співавт. – O. Demianiuk).

Архівно-кримінальна справа Михайла Хом'яка як джерело вивчення повсякденного життя членів ОУН та учасників УПА. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.* 2023. Вип. 60, т. 4. С. 17–21

Івану Патеру – 75! *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 38. С. 314–318 (співавт. – О. Муравський).

Літературне товариство імені Шевченка (1873–1892 рр.) в національній пам'яті українців. *Український історичний журнал.* 2023. № 6. С. 43–57 (співавт. – Р. Голик).

Повсякдення матеріально-господарського забезпечення українського національно-визвольного руху на території західних областей України у 1944–1953 рр. *Військово-науковий вісник.* 2023. Вип. 39. С. 42–52 (співавт. – В. Старка).

Побутові реалії повстанців на Станіславщині у публікаціях журналу «Чорний ліс». *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.* 2023. Вип. 61, т. 3. С. 4–9.

Російсько-українська війна у візії польського політикуму (березень 2014 року – лютий 2022 року). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 38. С. 15–31 (співавт. – О. Муравський).

Селянство в перші роки Української революції (1917–1918 рр.): еволюція ціннісних орієнтацій і протестна активність. *Емінак. Науковий щоквартальний журнал.* 2024. № 3 (47). С. 166–184 (співавт. – В. Ільницький).

Справа «водіїв-зрадників»: участь співробітників радянських і компартійних органів у здійсненні голокосту в ґебіті Здолбунів. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр, заст. гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 39. С. 53–69 (співавт. – А. Жив'юк).

Громадсько-політична діяльність Володимира Кубійовича у роки Другої світової війни (1939–1945). *Вісник гуманітарних наук.* 2025. Вип. 14 (співавт.: Г. Сіромська, А. Матіко).

Репресії німецького окупаційного режиму проти осередку ОУН Донеччини (1941–1944 рр.). *Східноєвропейський історичний вісник.* 2025. Вип. 37. С. 155–165 (співавт. – Л. Анпілова-Литвиненко).

Спроби реформування оборонно-промислового комплексу України в 2000–2014 роках в суспільно-політичному дискурсі. *Вісник гуманітарних наук.* 2025. Вип. 14 (співавт. – І. Звонко).

Рецензії та огляди

[Рец.]: «Інтеграція» галицьких українців до Польської держави (1920–1939). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 23. С. 408–415 [на кн.]: Федевич К. Галицькі українці у Польщі 1920–1939. (Інтеграція галицьких українців до Польської держави у 1920–1930-ті роки). Київ: Основа, 2009. 280 с.

[Рец.]: *Новітня доба* / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015–2016. Вип. 3–4. С. 139–141 [на. кн.]: Машкевич М. Східна польська політика у XX – на поч. XXI ст.: концепції та інтерпретації. Київ, 2015. 312 с.

[Рец.]: Моделі польсько-українського порозуміння в першій третині XX ст. в дослідженнях польських політиків. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 10 [на кн.]: Ми не є українофілами. Польська політична думка про Україну і українців. Антологія текстів / за ред. П. Коваля, Я. Олдаковського, М. Зухняк. Київ: ВД «Києво-Могилянська академія», 2012. 440 с.

[Рец.]: *Український історичний журнал.* 2021. № 5. С. 219–222 [на кн.]: Курилишин К. Часопис «Діло» (Львів, 1880–1939 рр.): матеріали до біобібліографістики: у 10 т. Дрогобич: Коло, 2015. Т. 1–6 (співавт. – П. Артимишин).

[Рец.]: Ранньомодерна Україна з погляду глобальної історії. *Східноєвропейський історичний вісник.* 2022. Вип. 29 [на кн.]: Вирський Д. Початок сучасності: друга хвиля глобалізації, кінець Старого Порядку та Україна (XV – середина XIX ст.). 2-ге вид., допов. / НАН України, Інститут історії України. Київ, 2022. 217 с. (співавт. – Г. Алієва).

Статті в інших виданнях

22 січня 1918 і 1919 років в національній пам'яті галичан у міжвоєнний період XX ст. *Державотворчі та цивілізаційні здобутки українського народу. Національна історична пам'ять:* зб. наук. праць. Київ, 2011. С. 259–270 (співавт. – О. Омельченко).

Консолідаційні процеси національно-державницьких сил Західної України (1923–1928). *Трансформація суспільно-політичних процесів в Україні воєнного та післявоєнного періоду:* зб. наук. праць за матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (Мукачево, 21–22 жовтня 2011 р.). Мукачево, 2011. С. 214–216.

Українська революція 1914–1923 рр. в національній пам'яті галичан у міжвоєнний період XX ст. *Національна революція: загальноєвропейська традиція та український контекст:* матер. Всеукр. наук. конф. з міжнародною участю (Івано-Франківськ, 2–3 березня 2012 р.). Івано-Франківськ, 2012. С. 549–558.

Виборчі кампанії українських партій до польського парламенту (1922–1938). *Парламентаризм в Центрально-Східній Європі.* Київ, 2015. С. 95–100.

Безпекова політика українських партій. *Виклики політики безпеки: історія та сучасність:* зб. тез і доп. Міжнар. наук. конф. (Львів, 16–18 червня 2016 р.). Львів, 2016. С. 103–104.

Військово-політична діяльність Михайла Матчака. *Людина і техніка у визначних битвах світових воєн XX ст.:* тези Міжнар. наук. конф. (Львів, 15–17 червня 2017 р.). Львів, 2017. С. 35–36.

Воєнні паралелі Української революції в науковій спадщині Матвія Стахіва. *Українське військо в національній революції 1917–1921 рр. (до 100-річчя Армії УНР).* Львів, 2017. С. 42–43.

Великий терор і масові репресії в УСРР/УРСР в діяльності УНДО. *Великий терор і масові репресії в Україні (1920–1950 рр.):* тези Всеукр. наук. конф. (Львів, 8 червня 2018 р.). Львів, 2018. С. 12–14.

Стратегії національної безпеки України 2007 і 2015 рр.: порівняльний аналіз. В*иклики політики безпеки: історія і сучасність:* зб. тез доп. Міжнар. наук. конф. (Львів, 18–19 жовтня 2018 р.). Львів, 2018. С. 9–10.

Інтеграція науково-освітньої діяльності наукових установ НАН України і закладів вищої освіти (на прикладі Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України та Львівського національного університету ім. Івана Франка МОН України). *Social sciences education as a component of the education system in Ukraine and eu countries. March 25 – April 5, 2019.* Wlocławek, 2019. S. 54–56.

Міжнародне співробітництво Міністерства оборони і ЗС України у військово-технічній сфері (2020–2022). *«Зброярня»: історія розвитку озброєння та військової техніки:* III Міжнар. наук. конф.: зб. тез доп. (Львів, 28 лютого 2023 р.). Львів, 2023. С. 95–97 (співавт. – О. Муравський).

Наукова, науково-організаційна діяльність Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України в умовах російсько-української війни. *Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи* / ред.: Я. Ґжесяк, І. Зимомря, В. Ільницький. Конін; Ужгород; Перемишль; Херсон: Посвіт, 2023. Т. XV: Наукові пошуки в контексті викликів і конфліктів. С. 24–26 (співавт. – В. Ільницький).

Роман Дашкевич в національній пам'яті українців (1991–2022). *Annali d'Italia.* 2023. № 48. S. 13–17 (співавт. – А. Баган).

Енциклопедичні статті

Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Енциклопедія: До 100-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки / голова ред. ради і редкол. М. Кугутяк; співголови ред. ради: М. Литвин, І. Соляр та ін. **Т. 1.** Івано-Франківськ: Манускрипт-Львів, 2018 [статті: Академічна гімназія. С. 35; Бараник Василь Матвійович. С. 89 (співавт. – Б. Паска); Бачинський Василь Левович. С. 103 (співавт. – П. Артимишин); Бачинський Володимир Миколайович. С. 103; Бачинський Євген Васильович. С. 104. (співавт. – П. Артимишин); Вибори 1922 р. до польського сейму і сенату. С. 243; Волинець Степан Олександрович. С. 286; Гладкий Григорій (Гриць). С. 367 (співавт. – П. Артимишин); Думін (Думин) Осип Олексійович. С. 604 (співавт. – П. Артимишин); Думка Павло Андрійович. С. 604]; **Т. 2.** Івано-Франківськ: Манускрипт-Львів, 2018 [статті: Загайкевич Богдан Вікторович. С. 15 (співавт. – П. Артимишин); Загайкевич Володимир Вікторович. С. 16. (співавт. – П. Гуцал); Західно-Українське Товариство Ліги Націй. С. 67; Зубик Роман Іванович. С. 94 (співавт. – П. Артимишин); Кисілевський Богдан Ізидорович. С. 201. (співавт. – П. Артимишин); Комітет оборони західноукраїнських земель. С. 257; Кубійович Володимир Михайлович. С. 330 (співавт. – П. Артимишин); Макух Іван Ілліч. С. 505 (співавт.: П. Артимишин, Р. Кульчицький, Б. Паска); Марітчак Олександер Михайлович. С. 519 (співавт. – М. Вітенко); «Молода Україна» в м. Львів С. 649 (співавт. – П. Артимишин)]; **Т. 3.** Івано-Франківськ: Манускрипт-Львів, 2020 [статті: Пере́пис насе́лення 1921. С. 97–98; Перфецький Роман Ромуальдович. С. 100–101; Політичний центр Західної України (ПЦЗУ). С. 186–187; Романчук Юліан Семенович. С. 346–347 (співавт. – П. Артимишин); Рудницький Іван Іванович. С. 363 (співавт. – П. Артимишин); Сінґалевич Володимир-Теодор Якович. С. 432 (співавт. – О. Павлишин); Сливка Юрій Юрійович. С. 453–454 (співавт.: О. Красівський, І. Патер, М. Кугутяк); Стахів Матвій Іванович. С. 490 (співавт. – П. Артимишин)]; **Т. 4.** Івано-Франківськ: Манускрипт-Львів, 2021 [стаття: Українська Парламентарна Репрезентація. С. 186–187].

Наукове редагування, упорядкування

Взаємодія інституцій держави та громадянського суспільства в Україні: західні землі (кінець XIX – початок XXI ст.): колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. 748 с.

Освіта національних меншин в Україні: історичні традиції, правові засади, сучасні виклики (XX – початок XXI століть): колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; упоряд. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Кн. 1. 436 с.

Ідея Європи в суспільному дискурсі сучасної України: колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. 312 с.

Освіта національних меншин в Україні: історичні традиції, правові засади, сучасні виклики (XX – початок XXI століть) / відп. ред. І. Соляр; упоряд. Н. Колб; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Кн. 2. 400 с.

Автореферати

Зовнішні орієнтації національно-державницьких партій Західної України (1923–1939): автореф. дис. … д-ра іст. наук: спец.: 07.00.01 / Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2012. 34 с.

Тетяна ЯСТРЕМСЬКА

доктор філологічних наук
старший науковий співробітник
заступник директора з наукової роботи

Народилася 2 жовтня 1974 р. у м. Червоноград (тепер – Шептицький) Львівської обл.

У 1997 р. закінчила філологічний факультет Львівського державного університету ім. І. Франка (тепер – Львівський національний університет ім. І. Франка).

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 1997 р.: аспірант (1997–2001), молодший науковий (2001–2003), науковий (2003–2009), старший науковий (2009–2018) співробітник, заступник директора з наукової роботи (від 2018 р.).

У 2002 р. захистила кандидатську дисертацію на тему «Структурно-семантична організація та географічна диференціація пастушої лексики гуцульського говору» в Інституті української мови НАН України (керівник – д-р філол. наук, проф. Павло Гриценко), а у 2021 р. – докторську дисертацію «Лексико-семантичне моделювання українського діалектного простору» (науковий консультант – д-р філол. наук, проф. Павло Гриценко).

Автор понад 120 наукових публікацій.

Учасник діалектологічних експедицій на Наддністрянщину, Гуцульщину та Бойківщину.

Стипендіат Президії НАН України для молодих науковців (2003–2004).

Відзначена подякою Президії НАН України (2024), подякою президента м. Познань Яцека Яськов'яка (Jacek Jaśkowiak) за участь у проєкті «Академічна і наукова Познань» (2024).

Керівник міжнародного наукового проєкту «Польсько-українські мовні та культурні контакти» (спільно з Інститутом славістики ПАН) (2025–2027).

Від 2000 р. – співорганізатор Міжнародної наукової конференції «Актуальні проблеми української діалектології», від 2019 р. – голова оргкомітету.

Голова редколегії видавничої серії «Діалектологічна скриня», відповідальний редактор серії колективних монографій «Діалектологічні студії / Studia Gwarowe», член редколегії наукового збірника «Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність».

Наукові зацікавлення: діалектологія, лексикографія, лексикологія, семантика, словотвір, мотивація.

Монографії

Моделювання українського діалектного простору: концепти *ВЕРХ/НИЗ* / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. 804 с. (Серія «Діалектологічна скриня»).

Словники

Лексикон львівський: поважно і на жарт. 2-ге вид. / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012. 852 с. (Серія «Діалектологічна скриня»); 3-тє вид. Львів, 2015. 896 с. (Серія «Діалектологічна скриня»); 4-те вид. Львів: Вид-во Старого Лева, 2019. 896 с. (Серія «Діалектологічна скриня») (співавт.: Н. Хобзей, К. Сімович, Г. Дидик-Меуш).

Гуцульські світи. Лексикон / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. 667 с. (Серія «Діалектологічна скриня») (співавт.: Н. Хобзей, О. Сімович, Г. Дидик-Меуш).

Слова з Болехова / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. 635 с. (Серія «Діалектологічна скриня») (співавт.: Ю. Гнатишак, О. Сімович, Н. Хобзей).

Розділи в колективних монографіях

Украинский указатель. Index ukrainian. *Общекарпатский диалектологический атлас: указатели* / под ред. Я. Ригера; Институт польского языка ПАН. Краков, 2012. С. 122–155 (співавт. – Н. Хобзей).

Говірки української мови обабіч кордону. *Польсько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення:* колект. моногр. / відп. ред. І. Патер, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. С. 51–91.

Концепт у моделі картини світу: повнота джерельної репрезентації. *Ad fontes. Джерела діалектологічних студій* / відп. ред.: Т. Ястремська, Д. К. Рембішевська; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича; Польська академія наук, Інститут славістики. Львів; Варшава, 2023. С. 33–63. (Серія «Діалектологічні студії / Studia gwarowe»; т. 1 (14)).

Моделювання та діалектна картина світу. *Мовознавча комісія НТШ. З історії людей та ідей* / відп. ред. Г. Дидик-Меуш. Львів; Варшава; Альберта, 2023. С. 761–782.

Мова міста як симбіоз діалекту та літературного стандарту. *Діалекти в умовах сучасних викликів* / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича; Польська академія наук, Інститут славістики. Львів; Варшава, 2024. С. 235–264. (Серія «Діалектологічні студії / Studia gwarowe»; т. 2 (15)).

Концепти *ВЕРХ* і *НИЗ*: пошук лексикографічної моделі. *Slovanské dialekty v době digitálních technologií. Nářeční prameny a jejich současné zpracování* / edit.: M. Jankowiak, M. Vašíček; Slovanský ústav Akademie věd ČR, v. v. i. Praha, 2025. P. 191–204.

Dialektalny obraz świata Ukraińców: koncept i kontekst. *Wartości w językowym obrazie świata Litwinów i Polaków. 5: Badania nad kulturą regionu* / eds.: K. Rutkovska, S. Niebrzegowska-Bartmińska, V. Ragaišienė. Kraków; Vilnius: Ksiegarnia Akademicka Publishing Ltd., 2025. S. 53–65.

Статті в наукових виданнях

Діалектний простір Галичини: говірки української мови. *Українська мова в Галичині: історичний вимір* / відп. ред.: Я. Ісаєвич, М. Мозер, Н. Хобзей; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2011. С. 55–106.

Рефлексація сполук на зразок **trъt* у говірках південно-західного наріччя: кров. *Мовознавчий вісник:* зб. наук. праць. Черкаси, 2011. Вип. 12–13. С. 72–79.

До проблеми членування говорів південно-західного наріччя. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Філологія.* Харків, 2012. № 1021. Вип. 66. С. 185–189.

Збереження другого повноголосся в говірках південно-західного наріччя. *Teka Komisji polsko-ukraińskich związków kulturowych* / pod red.: M. Borciuch, L. Frolak. Lublin, 2012. T. VII. S. 64–72.

Чіє веремнє, того й погода: метеонім верем'я в гуцульських говірках. *Вісник Прикарпатського національного університету. Серія: Філологія.* Івано-Франківськ, 2012. Вип. XXXII–XXXIII. С. 297–302.

Лексема *верем'я* в часовому та просторовому вимірах. *Мовні обрії. Збірник пам'яті Левка Полюги* / відп. ред. О. Сімович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. С. 213–229.

Номінація пастушої культури карпатського реґіону: паралелі та взаємовпливи. *Region Karpatski: historia, język, kultura* / pod red. W. Hojsak. Kraków, 2013. S. 53–66.

Система дериватів із коренем -кров-: історичний та діалектний виміри. *Писемні пам'ятки: від картотеки до словника* / відп. ред. Г. Дидик-Меуш; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. С. 90–102.

Гунгаризми в гуцульських говірках. *Українсько-угорські міжмовні контакти: минуле і сучасність. Az ukrán-magyar nyelvikapcsolatok múltja és jelene.* Ужгород: Вид-во В. Падака, 2014. С. 344–355.

Діалектне підґрунтя «Біблійної історії» (початок XX ст.): фонетичний аспект. *Діалекти в синхронії та діахронії: загальнослов'янський контекст* / за ред. П. Гриценка; НАН України, Інститут української мови. Київ: КММ, 2014. С. 518–522.

Текст як джерело дослідження діалектної системи. *Badania dialektologiczne: Stan, perspektywy, metodologia* / pod red.: M. Rak, K. Sikora. Kraków: Księgarnia Akademicka, 2014. S. 123–135.

«Біблійні історії» у контексті становлення української мови початку XX століття. *Мовне і культурне розмаїття у Східній та Центральній Європі: цінності та виклики:* матер. Міжнар. інтердисциплін. конф. (Берегово, 26–28 березня 2015 р.) / ред. В. Газдаг. Берегово, 2015. С. 128.

Деривати з коренем *-верх-*: українсько-польські паралелі. *Teka Komisji polsko-ukraińskich związków kulturowych* / pod red. L. Frolak. Lublin: PAN OL, 2015. T. X. S. 105–114.

Динаміка семантичних змін у гуцульських говірках. *Streszenia referatów na międzynarodową konferencję naukową z cyklu «Dialektologia słowiańska»*. Dynamika rozwoju gwar słowiańskich w kontekście dziedzictwa narodowego i kulturowego (Warszawa, 11–12 czerwca 2015 r.) / opr. D. K. Rembiszewska. Warszawa, 2015. S. 18.

Динаміка діалектних явищ у тексті. *Діалекти в синхронії та діахронії: текст як джерело лінгвістичних студій* / відп. ред. П. Гриценко; НАН України, Інститут української мови. Київ, 2015. С. 476–488.

Система дериватів із коренем *-верх-*: історичний та діалектний виміри. *Діалектологічні студії. 10: Традиції і новаторство* / відп. ред.: П. Гриценко, Н. Хобзей; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. С. 370–392.

The lexeme *верх*: its phonetic and semantic features, and derivative resources in south-western dialects of Ukrainian. *LingVaria.* Rok X (2015). Nr 1 (19). P. 221–239.

«Біблійні історії» у контексті становлення української мови початку XX століття. *Цінності та виклики. Értékek és kihívások* / szerk.: V. Gazdag, Z. Karmacsi, E. Tóth. Ужгород: Autdor-Shark, 2016. S. 71–77.

Деривати з коренем *-верх-* у говорах південно-західного наріччя: семантичний аспект. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства:* зб. наук. праць. Хмельницький, 2016. Вип. 10, т. 3 / гол. ред. М. Є. Скиба; відп. М. М. Торчинський. С. 278–282.

Межі діалектного простору: південно-західне наріччя. *У координатах мови:* зб. наук. праць на пошану професора Лідії Коць-Григорчук / відп. за вип. О. М. Костів. Львів: ПАІС, 2016. С. 108–126.

Словотвірне гніздо з вершиною *-верх-* у говорах південно-західного наріччя: моделі деривації. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства:* зб. наук. праць. Ужгород, 2016. Вип. 21 / відп. ред. І. В. Сабадош. С. 192–197.

Динаміка словотвірного гнізда з вершиною *-верх-*. *Dialog der Sprachen – Dialog der Kulturen. Die Ukraine aus globaler Sicht. Діалог мов – діалог культур. Україна і світ:* VII Міжнар. наук. інтернет-конф. з україністики / Herausgegeben von O. Novikova, U. Schweier, P. Hilkes. München: Verlag readbox unipress Open Publishing LMU, 2017. P. 183–190, 794–802.

Динаміка семантичних змін у гуцульських говірках. *Dynamika rozwoju gwar słowiańskich w XXI wieku* / pod red. D. K. Rembiszewskiej. Warszawa, 2017. S. 81–96.

Динаміка семантичної структури лексеми *верх* у говірках південно-західного наріччя. *Діалекти в синхронії та діахронії: Трансформація діалектного континууму і проблеми лінгвоекології* / відп. ред. П. Ю. Гриценко; НАН України, Інститут української мови. Київ, 2017. С. 502–514.

До проблеми кореляції формальної і семантичної структури дериватів із коренем *-верх-*. *Język w regionie – region w języku. 2* / pod red.: B. Osowskiego, J. Kobus, P. Michalskiej-Góreckiej i A. Piotrowskiej-Wojaczyk. Poznań, 2017. S. 121–140.

Семантична опозиція *горі – долі* в говірках південно-західного наріччя української мови. *Gwary dziś* / red. nacz. J. Sierociuk. Poznań, 2017. T. 9. S. 159–174.

Семантична опозиція «верх» – «низ»: прислівники в говорах української мови (формально-структурний аспект). *Język w regionie – region w języku. 3* / pod red.: B. Osowskiego, J. Kobus. Poznań, 2017. S. 115–131.

Словотвірне гніздо: проблема множинної мотивації. *Вісник Львівського університету: Серія філологічна.* Львів, 2017. Вип. 64, ч. 1 / відп. за вип. О. М. Костів. С. 119–129.

Діалектна мапа Львівщини. *Культура слова.* Київ, 2018. Вип. 89 / гол. ред. С. Я. Єрмоленко. С. 249–259.

Епідигматичний діалектний словник: ідея, концепція, засади. *Діалектологічні студії. 11: Слово – словник – корпус* / відп. ред.: П. Гриценко, Н. Хобзей; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. С. 273–301.

Наталя Хобзей: життєві стежки та мовознавчі світи. *Вісник НТШ.* Львів, 2018. Ч. 60. С. 109–111.

Наталя Хобзей: у силовому полі української мови. *Діалектологічні студії. 11. Слово – словник – корпус* / відп. ред.: П. Гриценко, Н. Хобзей; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. С. 7–13 (співавт. – П. Гриценко).

Прислівники місця в говорах української мови: статична локалізація. *Лінгвістика:* зб. наук. праць / гол. ред. К. Д. Глуховцева; Луганський національний університет ім. Т. Шевченка. Старобільськ, 2018. № 1 (38). С. 70–84.

Світлої пам'яті Наталі Василівни Хобзей (24.05.1964–21.08.2018). *Мовознавство.* 2018. № 3. С. 134–136.

Семантична опозиція «верх» – «низ»: прислівники в говорах української мови (епідигматичний аспект). *Gwary dziś* / red. nacz. J. Sierociuk. Poznań, 2018. T. 10. S. 59–78.

Система дериватів у контексті лексикографії. *IX Міжнародний конгрес україністів. Мовознавство. (До 100-річчя Національної академії наук України)* / гол. ред. Г. Скрипник; НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. Київ, 2018. С. 588–599.

До проблеми семантичного аналізу дериватів у говірках української мови. *Записки Наукового товариства імені Шевченка.* Львів, 2019. Т. CCLXXII: Праці Філологічної секції. С. 460–478.

Концепт «верх»: лексико-семантична інтерпретація в діалектному просторі. *Діалектологічні студії. 12: Діалект і пам'ятка* / відп. ред.: П. Гриценко, Н. Хобзей; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. С. 163–239.

Локативні прислівники в говірках української мови: лексикографічне моделювання. *Prace filologiczne.* Warszawa, 2019. T. LXXIV. S. 67–78.

Наукові світи Наталі Хобзей: in memoriam. *Хобзей Н. Наукові студії: діалектологія, етнолінгвістика, лексикографія* / упоряд. О. Сімович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. С. 13–16.

Проблема частиномовного (не)розрізнення: прислівник чи конструкція «прийменник + іменник»? *Філологічний часопис* / гол. ред. О. Ю. Зелінська. Умань, 2019. № 1 (13). С. 165–175.

Картина світу і концепт: проблема (пере)осмислення. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр, упоряд. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 33. С. 394–410.

«Мій Львів самотній буде…» [Спогади про Наталю Хобзей]. *Діалектологічні студії. 13: Збірник пам'яті Наталі Хобзей* / відп. ред.: П. Гриценко, Т. Ястремська; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. С. 501–503.

Реалізація просторової семантики дериватів. *Діалектологічні студії. 13: Збірник пам'яті Наталі Хобзей* / відп. ред.: П. Гриценко, Т. Ястремська; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. С. 405–417.

Слово про Вчителя: до ювілею Павла Юхимовича Гриценка. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр, упоряд. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 33. С. 533–536.

Слово *горі*: лексикографічна інтерпретація. *Галактика Слова. Галині Макарівні Гнатюк* / відп. ред. Є. А. Карпіловська; НАН України, Інститут української мови. Київ: ВД Дмитра Бураго, 2020. С. 237–244.

Формальна і семантична структури дериватів в говорах української мови: проблема кореляції. *Studia Slavica. Academiae Scientiarum Hungaricae.* 2020. Vol. 65, Is. 1. P. 209–230.

Концепт *НИЗ*: семантика базових слів. *Gwary Dziś* / red. nacz. J. Sierociuk. Poznań, 2021. T. 14. S. 113–137.

Концепти *ВЕРХ / НИЗ*: семантична репрезентація в говорах української мови. *Język w regionie – region w języku. 4* / red.: B. Osowski, J. Kobus, P. Michalska-Górecka, A. Piotrowska-Wojaczyk. Poznań, 2021. S. 99–111.

Семантична опозиція *ВЕРХ/НИЗ* у діалектній картині світу українців. *Slavia Orientalis.* 2021. T. LXX, Nr 1. S. 187–211.

Діалектна картина світу: інтерпретація міри і ступеня. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика* / гол. ред. С. Гриценко. 2022. № 1 (31). С. 97–103.

Семантичний простір концептів *ВЕРХ/НИЗ* у говорах української мови (на прикладі семантичного поля «Рельєф»). *Slavia. Časopis pro slovanskou filologii.* Roč. 91. Sešit 1. Praha, 2022. S. 38–63.

ВЕРХ і *НИЗ* у світосприйнятті діалектоносіїв. *Rozprawy Komisji Językowej ŁTN* / red. nacz. I. Jaros. Łódź, 2023, T. LXXI. S. 179–197.

Лексико-семантичне моделювання: переваги та перспективи. *Gwary Dziś* / red. nacz. J. Sierociuk. Poznań, 2023. T. 16. S. 63–79.

Мікрокосм і макрокосм: людина в діалектній картині світу українців (концепти *ВЕРХ/НИЗ*). *Studia Slavica. Academiae Scientiarum Hungaricae.* 2023. Vol. 68, Is. 1–2. P. 493–511.

Словотвірне моделювання діалектних одиниць: проєкція на семантику. *Język w regionie, region w języku. 5* / red.: B. Osowski, J. Kobus, P. Michalska-Górecka, A. Piotrowska-Wojaczyk. Poznań: Poznańskie Studia Polonistyczne, 2023. S. 73–92.

Діалекти української мови: історія – культура – ідентичність. *Вісник Наукового товариства імені Шевченка.* Львів, 2024. Ч. 70. С. 29–38.

Мова міста: текст і словник. *Rozprawy Komisji Językowej ŁTN* / red. nacz. I. Jaros. Łódź, 2024. T. LXXII. S. 295–311.

Рецензії та огляди

[Рец.]: «Dialectological studies»: history of the creation, subjects, structure. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Вип. 31. С. 300–304 [на кн.]: Діалектологічні студії / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2003–2018. Вип. 1–11 / відп. ред.: П. Гриценко, Н. Хобзей.

[Рец.]: Говір лемків: до і після. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика* / гол. ред. С. Гриценко. 2022. № 1 (31). С. 110–111 [на працю]: Гнатюк М. В. Північнолемківські говірки переселенців: фонолого-фонетичні особливості: дис. … канд. філол. наук: спец.: 10.02.01 / Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2021. 286 с.

[Рец.]: Голос міста: фонетика львівського мовлення. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика* / гол. ред. С. Гриценко. 2022. № 2 (32). С. 99–100 [на працю]: Сікора Г. В. Фонетика сучасного львівського мовлення: дис. … канд. філол. наук: спец.: 10.02.01 / НАН України, Інститут української мови. Київ, 2021. 532 с.

Енциклопедичні статті

Наукове товариство імені Шевченка. Енциклопедія / ред.: О. Купчинський, О. Савула, Н. Федорчак; Наукове товариство ім. Шевченка; НАН України, Інститут енциклопедичних досліджень. Львів, 2019. **Т. 4** [статті: Павло Гриценко. С. 310–314; Гуцульський говір. С. 61–67].

Енциклопедія Сучасної України / ред.: І. Дзюба, А. Жуковський, М. Железняк та ін.; НАН України, Інститут енциклопедичних досліджень. Київ, 2020. **Т. 22** [стаття: Наддністрянський говір]. URL: https://esu.com.ua/article-70758

Наукове редагування

Діалектологічні студії. 13: Збірник пам'яті Наталі Хобзей / відп. ред.: П. Гриценко, Т. Ястремська; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. 504 с.

Гнатишак Ю. Болехівські бувальщини. Діалектні тексти / відп. ред. Т. Ястремська; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. 624 с. (Серія «Діалектологічна скриня»).

Хібеба Н. Бойківське весілля в текстах: обряд і слово / відп. ред. Т. Ястремська; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. 712 с. (Серія «Діалектологічна скриня»).

Ad fontes. Джерела діалектологічних студій / відп. ред.: Т. Ястремська, Д. К. Рембішевська; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича; Польська академія наук, Інститут славістики. Львів; Варшава, 2023. 418 с. (Серія «Діалектологічні студії / Studia gwarowe»; т. 1 (14)).

Діалекти в умовах сучасних викликів / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича; Польська Академія Наук, Інститут Славістики. Львів; Варшава, 2024. 492 с. (Серія «Діалектологічні студії / Studia gwarowe»; т. 2 (15)).

Слова з Болехова. Післямова / упоряд. Ю. Гнатишак, відп. ред. Т. Ястремська; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. 234 с. (Серія «Діалектологічна скриня»).

Автореферати

Лексико-семантичне моделювання українського діалектного простору: автореф. дис. … д-ра філол. наук: спец.: 10.02.01 / НАН України, Інститут української мови. Київ, 2021. 40 с.

Олег КОСТЮК

кандидат історичних наук
заступник директора з наукової роботи

Народився 4 червня 1990 р. у смт Підволочиськ Тернопільського р-ну Тернопільської обл.

У 2012 р. закінчив історичний факультет Львівського національного університету ім. І. Франка.

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 2012 р.: аспірант (2012–2015), молодший науковий співробітник (2015–2018), заступник директора з наукової роботи (від 2018 р.).

У 2017 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Зовнішньополітичні орієнтири України у російській суспільно-політичній думці 1990–2000 рр.» (керівник – д-р іст. наук, проф. Ігор Соляр).

Лавреат Премії молодим ученим і дослідникам Львівської обласної державної адміністрації (2018), отримав Відзнаку НАН України для молодих учених «Талант, натхнення, праця» (2021), Грамоту за вагомі досягнення у науковій та науково-організаційній діяльності, високий професіоналізм з нагоди Дня науки, вручену Західним науковим центром НАН України та Міністерством освіти і науки України (2023) і Стипендію НАН України для молодих учених (2025).

Наукові зацікавлення: суспільно-політичні трансформації України та Росії наприкінці XX – на початку XXI ст., еволюція зовнішньої політики незалежної України та російсько-українських відносин у пострадянський період, процеси трансформації пострадянського простору та їхній вплив на регіональну стабільність і безпекове середовище Центрально-Східної Європи, розвиток російських зовнішньополітичних доктрин, практики десуверенізації, історичний ревізіонізм та інформаційні операції як інструменти неоімперської політики, геополітичні зрушення і мілітарні виклики в Центрально-Східній Європі у XXI ст., механізми трансформації суверенітету держав пострадянського простору й формування сучасного європейського безпекового порядку.

Монографії, брошури

«Ідеологема "Русского міра": виникнення, генеза, сприйняття в Україні»: аналіт. доп. / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. 84 с. (співавт. – П. Артимишин).

«Велика Польща» та «Русскій мір»: Україна у суспільно-політичному дискурсі та зовнішньополітичних доктринах сусідніх держав / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. 240 с. (співавт. – П. Артимишин).

Україна в зовнішньополітичних концепціях Польщі: аналітична доповідь / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Львів, 2020. 72 с. (співавт. – П. Артимишин).

Розділи в колективних монографіях

Взаємодія державної влади та ЗМІ в умовах російської інформаційної агресії проти України. *Взаємодія інституцій держави та громадянського суспільства в Україні: західні землі (кінець XIX – початок XXI ст.):* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. С. 287–297.

Висвітлення проблеми внутрішньо переміщених осіб з окупованих територій Донбасу та АР Криму і Інтернет-ЗМІ західних областей України. *Між війною і соборністю. Соціокультурна інтеграція та адаптація переселенців з Донбасу та Криму. Західноукраїнський вектор:* колект. моногр. / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. С. 253–271.

Політика України у сфері освіти національних меншин у висвітленні російських засобів масової інформації. *Освіта національних меншин в Україні: історичні традиції, правові засади, сучасні виклики (XX – початок XXI століть):* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; упоряд. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Кн. 1. С. 370–379.

Політико-правові передумови введення системи цивільно-військового співробітництва на території проведення Антитерористичної операції. *Цивільно-військове співробітництво на території Донецької та Луганської областей: моделі, тенденції, перспективи (2014–2018 рр.):* колект. моногр. / відп. ред. І. Патер, упоряд. О. Муравський; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. С. 233–244.

Реалізація принципів євроатлантичної безпеки України у діяльності Верховної Ради VIII скликання. *Ідея Європи в суспільному дискурсі сучасної України:* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр, упоряд. О. Муравський; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. С. 172–188 (співавт. – Р. Костишин).

Галичина у дзеркалі російської пропаганди в умовах військової агресії на Донбасі. *Міжнаціональні відносини в Україні у XX – на початку XXI ст. Західні землі:* колект. моногр. / відп. ред. І. Патер; упоряд. М. Романюк. Львів, 2020. С. 666–693 (співавт. – Ю. Матіїв).

Ідеологема «русского мира» в зовнішній політиці РФ в умовах російського вторгнення в Україну. *The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects: Scientific monograph.* Riga: Baltija Publishing, 2022. P. 535–544 (співавт. – Л. Шептицька).

Політика пам'яті як компонент національної безпеки в умовах російської агресії проти України. *Політика пам'яті в Україні: історичні наративи, стратегія впровадження в умовах російсько-української війни та повоєнного часу* / відп. ред. І. Соляр, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. С. 524–557.

Статті в наукових виданнях

Візія російського політикуму на статус Криму в першій половині 1990-х рр. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія.* Тернопіль, 2015. Вип. 2, ч. 2. С. 158–163.

Відносини Україна–НАТО у російській суспільно-політичній думці у 1990-х рр. *Грані:* науково-теоретичний альманах. 2016. № 10 (138). С. 172–180.

Візія російського політикуму на розвиток українсько-російських відносин у 1990-х рр.: військово-політичний аспект. *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe (East European Scientific Journal).* 2016. № 14. P. 48–53.

Незалежна Україна в російських геополітичних концепціях у 1990-х рр. *Схід:* аналітично-інформаційний журнал. 2016. № 5 (145). С. 45–49.

Участь України в інтеграційних процесах СНД у баченні російського політикуму у 1990-х рр. *Гілея: науковий вісник:* зб. наук. праць. Київ: ПП Вид-во «Гілея», 2016. Вип. 114 (11). С. 93–97.

Чинник «співвітчизників за кордоном» у формуванні експансіоністської політики пострадянської Росії. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр, заст. гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 41. С. 16–50.

Оборонно-промисловий комплекс у діяльності Верховної Ради УРСР: між спадщиною СРСР і формуванням національної безпеки (1990–1991 рр.). *Вісник гуманітарних наук.* 2025. Вип. 10 (співавт. – В. Старка).

Автореферати

Зовнішньополітичні орієнтири України у російській суспільно-політичній думці 1990-х рр.: автореф. канд. … іст. наук: іст. наук: спец.: 07.00.02 / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. 20 с.

Олег МУРАВСЬКИЙ

кандидат історичних наук
старший науковий співробітник
вчений секретар

Народився 13 серпня 1983 р. у с. Туринка Жовківського р-ну Львівської обл.

У 2005 р. закінчив історичний факультет, а у 2009 р. – правничий факультет Львівського національного університету ім. І. Франка.

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 2005 р.: аспірант (2005–2008), молодший науковий співробітник (2009–2013), вчений секретар (від 2013 р.).

У 2009 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Суспільно-політичні процеси в західних областях УРСР (1985–1991): міжнаціональний та міжконфесійний аспекти» (керівник – д-р іст. наук, проф. Іван Патер).

Відповідальний секретар серійного видання «Галичина: історія, політика, культура». Науково-технічний редактор «Енциклопедії історії України» (т. 7–8).

У 2014–2015, 2023–2025 рр. – вчений секретар спеціалізованої вченої ради Д 35.222.01 Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України й Інституту народознавства НАН України.

Нагороджений Премією Львівської обласної ради та Львівської обласної державної адміністрації для працівників наукових установ і закладів вищої освіти (2009). Стипендіат Президента України (2011), Національної академії наук України (2014).

Наукові зацікавлення: суспільно-політичні, соціокультурні процеси на сучасному етапі українського державотворення, державно-церковні відносини в історичній ретроспективі.

Монографії

Західні землі України: шлях до незалежності. Львів, 2011. 268 с.

Нарис історії Сухопутних військ Збройних Сил України (1991–2021) / Національна академія Сухопутних військ. Львів, 2022. 269 с. (співавт.: П. Ткачук, С. Попко, А. Харук, М. Слободянюк, А. Слюсаренко, І. Соляр, О. Куцька).

Розділи в колективних монографіях

Державно-церковні відносини в сучасній Україні: стан, проблеми, перспективи. *Український парламентаризм і політична культура суспільства* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012. С. 125–152.

Національна ідентичність населення України: регіональний вимір. *Між війною і соборністю. Соціокультурна інтеграція та адаптація переселенців з Донбасу та Криму. Західноукраїнський*

вектор / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. С. 163–186.

«Неформальні товариства» як сегмент громадянського суспільства в останні роки існування СРСР. *Взаємодія інституцій держави та громадянського суспільства в Україні: західні землі* / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. С. 424–433.

Перебудова, гласність, демократизація: реалії Української РСР (1985–1991). *Взаємодія інституцій держави та громадянського суспільства в Україні: західні землі* / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. С. 623–642.

«Важливо, коли військова людина приносить мир…» [післямова]. *Цивільно-військове співробітництво на території Донецької та Луганської областей: моделі, тенденції, перспективи (2014–2018 рр.):* колект. моногр. / відп. ред. І. Патер, упоряд. О. Муравський; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. С. 321–323 (співавт. – І. Патер).

«Гібридна війна»: міжнародний та український досвід протистояння викликам XXI століття. *Цивільно-військове співробітництво на території Донецької та Луганської областей: моделі, тенденції, перспективи (2014–2018 рр.):* колект. моногр. / відп. ред. І. Патер, упоряд. О. Муравський; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. С. 222–232 (співавт. – О. Гулима).

Застосування Збройних Сил України у заходах цивільно-військового співробітництва: керівні документи та їхня реалізація. *Цивільно-військове співробітництво на території Донецької та Луганської областей: моделі, тенденції, перспективи (2014–2018 рр.):* колект. моногр. / відп. ред. І. Патер, упоряд. О. Муравський; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. С. 254–262.

Освітня складова у діяльності національно-культурних товариств Львова (кінець 80-х – початок 90-х рр. XX ст.). *Освіта національних меншин в Україні: історичні моделі, правові засади, сучасні виклики* / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. С. 346–354.

Вступ України до Європейського Союзу та НАТО: соціологічний вимір. *Ідея Європи в суспільному дискурсі сучасної України:* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. С. 67–76 (співавт. – Б. Гудь).

Місцевий прикордонний рух між Україною та Республікою Польща: правові засади регулювання, соціально-економічний ефект (2008–2018). *Польсько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення:* колект. моногр. / відп. ред. І. Патер, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. С. 303–309 (співавт. – М. Романюк).

Українсько-польські державні кордони й етнічні межі. Історичний огляд. *Польсько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення:* колект. моногр. / відп. ред. І. Патер, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. С. 151–190 (співавт. – І. Патер).

Вплив національно-культурних товариств на гармонізацію міжнаціональних відносин в західних областях України (1988–1991). *Міжнаціональні відносини в Україні у XX – на початку XXI ст. Західні землі:* колект. моногр. / відп. ред. І. Патер; упоряд. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. С. 603–614 (співавт. – Б. Гудь).

Ідеї сепаратизму серед угорців Закарпаття: міфи та реальність. *Угорсько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення:* монографія / відп. ред. І. Патер; упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. С. 235–242 (співавт. – Б. Гудь).

Зовнішньополітичні пріоритети України в умовах сучасних безпекових викликів. *Воєнно-політичні інтереси України в ієрархії суспільних пріоритетів (кінець XX – початок XXI століття):* монографія / відп. ред. І. Соляр, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. С. 23–31.

Томос про автокефалію Православної Церкви України: реакція Російської Православної Церкви та Білоруського екзархату Московського патріархату. *Білорусько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення:* монографія / відп. ред. І. Патер; упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. С. 350–359 (співавт. – Я. Марченко).

«Кримська весна»: військово-політичний та інформаційні аспекти окупації Кримського півострова Російською Федерацією. *The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects:* Scientific monograph. Riga: Baltija Publishing, 2022. P. 600–607 (співавт. – О. Гулима).

Соціально-політичні уподобання українців: динаміка змін та трансформацій (1991–2021). *Central Eastern Europe under 1989–2022: socio-economic, political and cultural-educational transformations: Scientific monograph.* Riga: Baltija Publishing. 2022, P. 151–175 (співавт. – С. Лук'янченко).

Чому доктрина «русского мира» стала однією з першопричин російсько-української війни? *Перелом: війна Росії проти України у часових пластах і просторах минувшини. Діалог з істориками:* у 3-х кн. / відп. ред. В. А. Смолій; НАН України, Інститут історії. Київ, 2022. Кн. 1. С. 72–74.

Яка роль Російської православної церкви (РПЦ) та Української православної церкви Московського патріархату (УПЦ МП) у «розмиванні» української державності? *Перелом: війна Росії проти України у часових пластах і просторах минувшини. Діалог з істориками:* у 3-х кн. / відп. ред. В. А. Смолій; НАН України, Інститут історії. Київ, 2022. Кн. 1. С. 39–40.

Як Російська Федерація використовує потенціал СНД та інших наддержавних утворень на пострадянському просторі для задоволення власних гео-, військово-політичних інтересів? *Перелом: війна Росії проти України у часових пластах і просторах минувшини. Діалог з істориками:* у 3-х кн. / відп. ред. В. А. Смолій; НАН України, Інститут історії. Київ, 2022. Кн. 1. С. 112–113.

Як санкційна політика Європейського Союзу, США, Великобританії проти Російської Федерації впливає на російсько-українську війну? *Перелом: війна Росії проти України у часових пластах і просторах минувшини. Діалог з істориками:* у 3-х кн. / відп. ред. В. А. Смолій; НАН України, Інститут історії. Київ, 2022. Кн. 1. С. 120–121.

Українська еліта у другій половині XIX – на початку XXI століття: особливості формування, трансформація уявлень, інтелектуальний потенціал. Західні землі [Передмова]. *Українська еліта у другій половині XIX – на початку XXI століття: особливості формування, трансформація уявлень, інтелектуальний потенціал. Західні землі. Вибрані проблеми* / відп. ред. І. Соляр, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Кн. 1. С. 5–9.

Функціювання інституту місцевого самоврядування в УРСР в умовах політики перебудови, гласності, демократизації. *Місцеве самоврядування в Україні (XX – початок XXI століття). Західні землі:* монографія / відп. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. С. 474–489.

«Niema wolnej Polski bez wolnej Ukrainy!». Збройна агресія Російської Федерації проти України в оцінці польського політикуму (березень 2014 – лютий 2022 р.). *Помежів'я історій. Націотворчі, культурні та туристичні виміри минулого і сьогодення України:* колект. моногр. / за заг. ред. І. Монолатія, Л. Польової. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2023. С. 107–120 (співавт. – І. Соляр).

ОБСЄ як інструмент запобігання ескалації у роки російсько-української війни. *Міжнародна підтримка України в роки російсько-української* / відп. ред. І. Соляр, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. С. 321–350 (співавт. – І. Соляр).

Нові маркери ідентичності: символічна трансформація публічного простору УРСР на зламі 80-х – 90-х рр. XX ст. *Політика пам'яті в Україні: історичні наративи, стратегія впровадження в умовах російсько-української війни та повоєнного часу* / відп. ред. І. Соляр, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. С. 212–225 (співавт. – Ю. Трусов).

Потенціал ОБСЄ як один із інструментів колективної дипломатії. *Підтримка України в умовах російсько-української війни: міжнародні організації.* 2-ге вид., допов. і випр. / відп. ред. І. Со-

ляр, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. С. 321–349 (співавт. – І. Соляр).

Статті в наукових виданнях

Товариство польської культури Львівщини: історія і сучасність. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / гол. редкол. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2010–2011. Вип. 3–4. С. 234–239.

Мітингова демократія 1989 р. у західних областях УРСР. *Галичина. Всеукраїнський науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис.* Івано-Франківськ, 2011. Чис. 34. С. 146–151.

Вибори 1989 р. до Верховної Ради СРСР: специфіка Львівщини. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. редкол. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012. Вип. 21. С. 585–589.

Виборча кампанія 1990 року до Верховної Ради УРСР та місцевих органів влади: особливості західноукраїнського регіону. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. редкол. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 23. С. 683–689.

Відновлення національної пам'яті про ЗУНР опозиційними силами в УРСР наприкінці 80-х рр. XX ст. *Національна та історична пам'ять* / Український інститут національної пам'яті. Київ, 2013. Вип. 6. С. 157–163 (співавт. – О. Омельченко).

Комуністична Партія України у період перебудови: особливості діяльності у західноукраїнських областях (1985–1991 рр.). *Komunizm: system – ludzie – dokumentacja. Rocznik naukowy.* Lublin, 2013. Nr 2. S. 227–238.

Особливості соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб в західних областях України. *З історії західноукраїнських земель* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 9. С. 202–216.

Виборча кампанія 1989 р. до Верховної Ради СРСР на Львівщині: особливості, результати. *Парламентаризм в Центрально-Східній Європі: історія, національні особливості, сучасні тенденції.* Київ, 2015. С. 115–118.

«Неформальні» молодіжні організації Львова: особливості створення, напрями діяльності (1987–1990). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. редкол. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. Вип. 27: Ювілейний збірник на пошану Юрія Сливки. С. 363–369.

Особливості міжнаціональних відносин в західних областях УРСР у період перебудови. *Гілея: науковий вісник:* зб. наук. праць. Київ: ПП Вид-во «Гілея», 2015. Вип. 93. С. 86–89.

Автономні націоналісти в Україні: ідеологія, державотворча програма. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. редкол. І. Патер, упоряд. Л. Хахула; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 29: Primum agere. Ювілейний збірник на пошану Миколи Литвина. С. 555–562.

«Бог! Україна! Свобода!». Особливості ідеології ОУН(б) (кінець 1980-х – перша половина 1990-х років). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. редкол. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 30: Український визвольний рух XX століття. С. 335–343.

Народний Рух України за перебудову: особливості інституційної розбудови у західноукраїнському регіоні (лютий–вересень 1989 р.). *Новітня доба* / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 5. С. 108–113.

Осмислюючи віхи державності та соборності України: до 60-річчя від дня народження Миколи Литвина. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. редкол. І. Патер, упоряд. Л. Хахула; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 29: Primum agere. Ювілейний збірник на пошану Миколи Литвина. С. 8–17 (співавт. – Л. Хахула).

Українська греко-католицька церква та націоналістичний рух в Україні: між діалогом та конфронтацією (XX – початок XXI ст.). *Історія релігій в Україні:* наук. щорічник. Львів, 2017. С. 352–362.

Військово-політичні аспекти діяльності Львівської обласної ради (1990–1991). *Військово-науковий вісник.* Львів, 2019. Вип. 32. С. 33–42 (співавт. – М. Апальков).

Діяльність Західноукраїнського товариства Ліги Націй у 1922–1924 рр. *Сторінки історії:* зб. наук. праць. Київ, 2019. Вип. 49. С. 105–121 (співавт.: І. Соляр, О. Красівський).

Agrarian legislation of interwar Poland: specificities of its implementation in eastern Galicia. *Skhid.* Kyiv, 2019. No. 4 (162). P. 23–28 (співавт.: V. Vyzdryk, O. Melnyk).

Procesy społeczno-polityczne w Ukraińskiej SRR: osobliwości, tendencje, skutki (przełom lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX w.). *Pamięc i Sprawiedliwośc.* Warszawa, 2019. Nr 1 (33). S. 252–269 (співавт. – I. Soliar).

Руйнування/закриття храмів радянською владою у західних областях УРСР на зламі 1970-х – 1980-х рр.: масштаби, реакція віруючих. *Knowledge, Education, Law, Management.* 2021. No. 4 (40). P. 68–72 (співавт. – Р. Пуйда).

Charakter polityki agrarnej rządów polskich we wschodnich oraz południowo-wschodnich województwach II Rzeczypospolitej. *Journal of Humanities and Social Sciences.* 2021. Nr 2. S. 113–128 (співавт. – B. Hud).

Development of the agricultural industrial complex of the West region in the UkrUSSR: plans of state and party bodies powers and perspectives of its implementation (at the end of the 1960^{s} – the first half of the 1970^{s}). *East European Historical Bulletin.* 2022. Is. 24. P. 189–205 (співавт. – S. Lukyanchenko).

Івану Патеру – 75! *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 38. С. 314–318 (співавт. – І. Соляр).

Російсько-українська війна у візії польського політикуму (березень 2014 року – лютий 2022 року). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 38. С. 15–31 (співавт. – І. Соляр).

Волинь'43: що замовчує польська історіографія. *Наукові зошити історичного факультету Львівського університету.* Львів, 2024. Вип. 25. С. 304–321 (співавт. – Б. Гудь).

Роман Дашкевич та концепція розбудови лугового руху в Галичині. *Slovak international scientific journal.* 2024. Vol. 82. P. 33–38 (співавт. – В. Виздрик).

Спецоперація Російської Федерації з окупації Кримського півострова: псевдореферендум 2014 року. *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 12. С. 3–17.

Втрати Російської Федерації у техніці та живій силі в перший рік повномасштабного вторгнення на територію України. *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 13. С. 49–66 (співавт. – Ю. Матіїв).

Депопуляція в Україні у роки повномасштабного вторгнення Росії: чинник вимушеної міграції. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність.* 2025. Вип. 41. С. 51–63.

Статті в інших виданнях

Внутрішньопереміщені особи у Львові: особливості соціально-психологічної адаптації (2014–2016). *Історико-культурна спадщина: проблеми збереження і популяризації:* тези IV Міжнар. наук.-практ. конф. Львів, 2017. С. 84–85.

Злука УНР і ЗУНР в історичній пам'яті українців (кінець 80-х – початок 90-х рр. XX ст.). *Українське військо в національній революції 1917–1921 рр. (до 100-річчя Армії УНР):* тези Всеукр. наук. конф. Львів, 2017. С. 113–115.

На порозі великих змін. *Яремчук Ю. Львів у роки «розвиненого соціалізму»: трансформація міського середовища.* Львів, 2017. С. 3–4.

«При владі – націоналісти!». *Апальков М. Львівська обласна рада: державотворча діяльність (1990–1991 рр.).* Львів, 2017. С. 3–4.

Фактор війни: адаптація переселенців у західноукраїнських областях. *Україна у світовому історичному просторі:* зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (Маріуполь, 27 квітня 2017 р.). Маріуполь, 2017. С. 54–57.

Гарматні автомобілі української революції (1917–1920). *Перспективи розвитку озброєння та військової техніки Сухопутних військ:* зб. тез доп. Міжнар. наук.-техн. конф. (Львів, 16–17 травня 2019 р.). Львів, 2019. С. 341–342 (співавт. – Л. Скорич).

«Неформали» – провісники громадянського суспільства в Українській РСР (1987–1989 рр.). *Процеси формування в Україні громадянського суспільства та політичної нації:* матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (Маріуполь, 26 квітня 2019 р.). Маріуполь, 2019. С. 63–66.

Міжнародне співробітництво Міністерства оборони і ЗС України у військово-технічній сфері (2020–2022). *«Зброярня»: історія розвитку озброєння та військової техніки:* III Міжнар. наук. конф.: зб. тез доп. (Львів, 28 лютого 2023 р.). Львів, 2023. С. 95–97 (співавт. – І. Соляр).

Наукове упорядкування

Цивільно-військове співробітництво на території Донецької та Луганської областей: моделі, тенденції, перспективи (2014–2018 рр.): колект. моногр. / відп. ред. І. Патер, упоряд. О. Муравський; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. 498 с.

Ідея Європи в суспільному дискурсі сучасної України: колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. 312 с.

Польсько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення: колект. моногр. / відп. ред. І. Патер, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. 392 с.

Угорсько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення: монографія / відп. ред. І. Патер; упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. 348 с.

Білорусько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення: монографія / відп. ред. І. Патер; упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. 454 с.

Воєнно-політичні інтереси України в ієрархії суспільних пріоритетів (кінець XX – початок XXI століття): монографія / відп. ред. І. Соляр, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. 324 с.

Українська еліта у другій половині XIX – на початку XXI століття: особливості формування, трансформація уявлень, інтелектуальний потенціал. Західні землі. Вибрані проблеми / відп. ред. І. Соляр, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Кн. 1. 536 с.

Міжнародна підтримка України в роки російсько-української війни / відп. ред. І. Соляр, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. 354 с.

Підтримка України в умовах російсько-української війни: міжнародні організації: монографія. 2-ге вид., допов. і випр. / відп. ред. І. Соляр, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. 384 с.

Політика пам'яті в Україні: історичні наративи, стратегія впровадження в умовах російсько-української війни та повоєнного часу / відп. ред. І. Соляр, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. 562 с.

DOI: https://doi.org/10.33402/inukr.2026-7

ВІДДІЛ АРХЕОЛОГІЇ

Відділ археології має давні наукові традиції. Він пройшов кілька трансформацій і реорганізацій, підпорядковуючись кільком академічним структурам, але завжди залишався провідним науковим осередком археологічних досліджень на Заході України. Створений 1940 р. як Львівський відділ Інституту археології АН УРСР. З 1951 р. існував у складі Інституту суспільних наук АН УРСР, у 1993 р. одержав статус відділення, а в 1996 р. став відділом археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України і в такому форматі функціює донині[1]. У різний час його очолювали Маркіян Смішко (1940–1961 – з перервами), Юрій Захарук (1953–1955), Олександр Черниш (1962–1986), Володимир Цигилик (1987–1996), Леонід Мацкевий (1997–2003), Олександр Ситник (2004–2016), Микола Бандрівський (в. о. 2017–2018), Наталя Булик (з 2019 р.).

У відділі археології підготовлено 11 докторських (Маркіян Смішко, Олександр Черниш, Володимир Баран, Ігор Свєшніков, Леонід Мацкевий, Лариса Крушельницька, Олександр Ситник, Віктор Войнаровський, Віра Гупало, Микола Бандрівський, Наталя Булик) та понад два десятки кандидатських дисертацій.

Передісторія відділу археології. У січні 1940 р. вийшла постанова про створення філій інститутів АН УРСР у Львові, зокрема й Інституту археології. Так, 8 лютого створено Львівський відділ Інституту археології АН УРСР на базі науковців ліквідованого НТШ та археологів реорганізованого Львівського університету. Відділ розміщувався спочатку за адресою: вул. Радянська, (тепер – Винниченка), 24, а восени 1940 р. був перенесений на пл. Ринок, 10/1, до будинку «Просвіти». Очолив його М. Смішко. Про особовий склад відділу на 1940 р. інформацію залишив Ярослав Пастернак: «… старші наукові співробітники Ярослав Пастернак та Стефан Круковський (поляк з Варшави), молодші наукові співробітники доц. Іван Старчук та Казимир Маєвські (поляк зі Львова)»[2]. Також Я. Пастернак згадав трьох асистентів: «… канд. філь. Р. Тимчук, студ. філь. Р. Ришак та студ. Штенцель (жидівка)», і рисівника: «… спершу М. Левицький, опісля Є. Прокопович»[3]. Художником-креслярем зі середини 1940 р. працював Тадеуш Журовскі (Tadeusz Żurowski).

Маркіян Смішко у відділі археології на вул. Коперника, 15. 1947 р.

[1] Авторка висловлює щиру вдячність колегам із відділу: Володимирові Петегиричу, Миколі Бандрівському, Вірі Гупало, Андрієві Гавінському, Русланові Коропецькому, Яні Яковишиній, Олені Томенюк, Дмитрові Павліву, Юрієві Лукомському, Павлові Пеняку за допомогу в підготовці матеріалу.

[2] Пастернак Я. Наукове товариство ім. Шевченка в час другої світової війни. *Сьогочасне й минуле.* Мюнхен; Нью-Йорк, 1948. Вип. 1. С. 38.

[3] Там само.

Ярослав Пастернак. 1940-ві роки

Стефан Круковскі. 1960-ті роки

Іван Старчук. 1940 р.

Казімєж Маєвскі. 1940-ві роки

У перші роки існування Львівський відділ археології вів доволі активну польову діяльність. Дозвіл на ведення розкопок «за кожним разом окремо видавав матірний Інститут у Києві, у формі письмового договору з дотичним керівником»[4]. До червня 1941 р. провідну роль у львівській археології відігравав Я. Пастернак, який вів масштабні розкопки у Крилосі–Галичі, на городищі Пліснесько в Підгірцях.

Маркіян Смішко (другий ліворуч) і Казімєж Маєвскі (перший праворуч) під час розкопок у Вікнинах Великих на Тернопільщині. 1940 р.

Маркіян Смішко й Казімєж Маєвскі (Kazimierz Majewski) проводили розкопки поселення культури полів поховань у Вікнинах Великих на Тернопільщині[5]. Стефан Круковскі (Stefan Krukowski) досліджував палеолітичну копальню в Лазарівці на Поділлі. Іван Старчук брав участь у розкопках Лазаря Славіна[6] в Ольвії. Зі середини 1940 р. у відділі працював Олександр Фенін.

Наприкінці січня 1941 р. Львівський відділ Інституту археології був добре представлений на IV Науковій конференції Інституту археології. У її роботі взяли участь: Ярослав Пастернак «Культура лінійно-стрічкової кераміки в західних областях України», Маркіян Смішко «Неолітичне селище на городищі в Грибовичах», «Розкопки поселення в Городниці і новий варіант трипільської культури», Казімєж Маєвскі «Трипільська глиняна пластика», Казімєж Журовскі (Kazimierz Żurowski) «Епоха бронзи в західних областях УРСР».

У відділі археології на пл. Ринок, 10. Зліва направо стоять: Маркіян Смішко і Казімєж Журовскі; сидять: ?, Тадеуш Сулімірський, Северин Пастернак. 1945 р. Фото з родинного архіву Ореста Смішка

У липні 1941 р. Львів зайняли німці. Ситуація кардинально змінилася. У час німецької окупації відновило діяльність НТШ. Польові роботи практично не велися.

У 1944 р. Львівський відділ Інституту археології АН УРСР відновив роботу – у відділі археології на пл. Ринок, 10/1, працювали:

[4] Пастернак Я. Наукове товариство ім. Шевченка в час другої світової війни… С. 39.

[5] Смішко М. Ю. Селище доби «полів поховань» у Вікнинах Великих. *Археологія.* Київ, 1947. Т. 1. С. 112–122.

[6] Лазар Славін – визначний археологантикознавець, засновник школи українського антикознавства, дослідник античних старожитностей Північного Причорномор'я, передовсім Ольвії. У 1940–1945 рр. очолював Інститут археології.

Йосиф Пеленський. 1940-ві роки

Маркіян Смішко та секретар відділу Емілія Вінтоняк. 1940-ві роки

І. Старчук, М. Смішко, К. Маєвскі та Б. Білінський. У 1945 р. прийнято Йосипа Пеленського та Єжи Кульчицкеґо (Jerzy Kulczycki). Казімєж Маєвскі в 1945 р., а Єжи Кульчицкі в 1946 р. виїхали до Вроцлава. Змушений був емігрувати й Я. Пастернак. У 1946 р. відділ археології поповнився Олексієм Ратичем[7]. У 1945 р. додалася ще одна адреса відділу – вул. Коперніка, 15.

Треба зазначити, що в цей час експедиції мали дуже добре фінансування. Доволі показовим фактом було те, що у звіті за 1946 р. зазначено, що відділ повернув до Інституту археології 50 тис. крб невикористаних коштів[8].

Пліснеська експедиція 1947 р. Зліва направо: на задньому плані: Олександр Фенін, у центрі – Олена Бійовська, на передньому плані – Ігор Свєшніков, Іван Старчук

Із Книги обліку відвідувань працівників відділу археології за 1945 р. довідуємося, що в середині 1940-х років працювали: М. Смішко, І. Старчук, М. Бардин, О. Бійовська, Е. Вінтоняк, Р. Ґаншинєц, Й. Дідик, Є. Кульчицкі, Я. Лабій, Й. Пеленський, Е. Прокопович. В іншому списку прізвище Є. Кульчицкеґо перекреслене, а на його місце вписано В. Манастирського. Крім того, до нього дописані О. Фенін, Ю. Мушак[9].

У 1947 р. до відділу на посаду художника-реставратора прийшла працювати Л. Крушельницька[10]. Трохи пізніше – Петро Завада, Валентина Кравець, Сергій Судаков. На кінець 1947 р. тут зібралася дуже різноманітна публіка: «Таке враження, що всі вони немов сховалися під це "археологічне крильце", щоб якось перетривати небезпечні роки. Не перетривали. Одних виключили, інших довели до психіатричної лікарні [йдеться про О. Феніна – *Н. Б.*] і вони вже ніколи не повернулися до науки, ще інших поарештували і повивозили… Проте, це було згодом, а тоді, 1947–1949 рр., нас привчали до нових порядків»[11].

Лариса Крушельницька, художник Львівського відділу Інституту археології. 1958 р.

У 1947 р. науковці відділу працювали над кількома темами: «Культура полів поховань у західних областях України і ранньослов'янські

[7] Науковий архів Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Спр. 253. С. 57–58.

[8] До прикладу, місячний оклад начальника експедиції в цей час був 980 крб, а день відрядження у полі – 32 крб; молодшого наукового співробітника – 495 крб і 16 крб відповідно.

[9] Ситник О. Львівська археологічна школа у період потрясінь та випробувань (1939–1951). *Археологічні дослідження Львівського університету.* Львів, 2006. Вип. 9. С. 120.

[10] Крушельницька Л. І. Рубали ліс… Спогади галичанки. 4-те, опрац. вид. Львів, 2018. С. 400.

[11] Крушельницька Л. Замість заспіву. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині.* Львів, 2014. Вип. 18. С. 13.

культури», «Древні мистецькі пам'ятки феодального Галича», «Червенські городи», «Поселення Північного Причорномор'я від Дунаю до Дністра», а також діяли великі експедиції, які продовжили дослідження Галича та городища Пліснесько в с. Підгірці[12]. Важливо, що всі ці теми були сформовані й затвердженні з урахуванням наукових інтересів кожного працівника.

Юрій Захарук із дружиною Тетяною Даниленко. 1950-ті роки

У кінці 1949 р. – на початку 1950 р. укотре пройшла сталінська чистка, унаслідок чого були звільнені окремі наукові й майже всі науково-допоміжні працівники, деякі – заслані в Сибір (зокрема Олена Бійовська). Передчасно в 1950 р. помер І. Старчук.

У 1950 р. відділ поповнився трьома новими, вже досвідченими, науковими працівниками з Києва, які на довгий час зайняли провідні позиції в археології заходу України. Це – Юрій Захарук, Олександр і Катерина Черниші. Ось як згадує ці події Л. Крушельницька: «У 1949 р. Відділ розмістили в колишньому будинку НТШ на вулиці Радянській (нині вона носить ім'я Винниченка) № 24, виділивши більшу частину третього поверху і майже усе підвальне приміщення. А в 1950 р. ми вже зустрічали нових працівників: сімейні пари Чернишів і Захаруків»[13].

В Інституті суспільних наук. Наступний важливий етап розвитку археології у Львові й загалом у західноукраїнському краї пов'язаний з утворенням 21 лютого 1951 р. Інституту суспільних наук АН УРСР.

Усі штатні працівники Львівського відділу Інституту археології АН УРСР автоматично перейшли до відділу археології Інституту суспільних наук. На 1951 р. відділ складався з таких осіб: Маркіян Смішко – завідувач, Олександр Черниш, Йосип Пеленський – старші наукові співробітники, Юрій Захарук, Олексій Ратич, Катерина Черниш, Валентина Кравець, Павло Керманський (філолог) – молодші наукові співробітники, Тетяна Данилович – лаборант, Лариса Крушельницька – художник, Мечислав Гембарович – бібліотекар. Майже про кожного з них наявні публікації в науковій літературі.

Під час розвідок на Дністрі. Зліва направо стоять: другий – Олександр Черниш, третя – Лариса Крушельницька; сидить – Катерина Черниш. 1950-ті роки

Необхідно наголосити, що в новосформованому відділі археології Інституту суспільних наук АН УРСР на початок 1950-х років визначилися спеціалісти за головними археологічними періодами регіону. Палеолітом і мезолітом заходу України займався О. Черниш. Неоліт та енеоліт вивчали К. Черниш, Ю. Захарук і В. Кравець (у середині 1950-х років відійшла від археології), ранньозалізний вік та культури римського періоду тривалий час досліджував М. Смішко, давньоруським періодом займав-

[12] Центральний державний архів громадських об'єднань України. Ф. 1. Оп. 70. Спр. 769. Арк. 13.

[13] Крушельницька Л. Замість заспіву. С. 13.

ся О. Ратич, який першим у новоствореному відділі захистив кандидатську дисертацію на тему «Древньоруські археологічні пам'ятки Галицької і Волинської земель», а в 1957 р. опублікував першу монографію «Древньоруські археологічні пам'ятки на території західних областей УРСР».

Йосип Пеленський числився у відділі лише рік (1951–1952). Незважаючи на доволі поважний вік, дослідник в інституті написав кілька наукових праць, які так і не були опубліковані (зберігаються дотепер у Науковому архіві Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України), зокрема «Червенські городи» (1947), «Стародавній Львів» (1947), «Древнеруський княжий двір» (1950), «Галич і його будівництво у древній добі XII–XIII ст.» (1952)[14].

У середині 1950-х років відділ поповнився новими науковими кадрами, які згодом стали провідними дослідниками в кількох напрямах: Вітольд Ауліх (фахівець зі слов'яно-руської археології, зокрема Галицько-Волинської держави), Володимир Баран (відомий учений римської доби та ранніх слов'ян), Ігор Свєшніков (знаний фахівець енеоліту – доби бронзи), Роман Багрій (дослідник середньовічного Львова й інших міст заходу України). У 1960-х роках у відділі почали працювати палеолітознавець Володимир Савич, учень Маркіяна Смішка Володимир Цигилик (дослідник римської доби) й Микола Пелещишин (1959–1970). На посаду лаборанта прийняли Дарію Романову.

Олексій Ратич, Юрій Захарук, Маркіян Смішко. Відділ археології. 1950-ті роки

Олексій Ратич (перший ліворуч) і Вітольд Ауліх (другий ліворуч) під час археологічних розвідок

Археологи інституту під час святкування 25-річчя відділу. Зліва направо сидять: Софія Титар, Олександр Черниш, Маркіян Смішко, Лариса Крушельницька; стоять: Володимир Цигилик, Вітольд Ауліх, Володимир Баран, Олексій Ратич, Микола Пелещишин, Ігор Свєшніков, Володимир Савич, Юліан Дорош. 1965 р.

[14] Ситник О. Львівська археологічна школа…

Засідання відділу археології, зліва направо: Микола Пелещишин, Володимир Савич, Володимир Цигилик, Вітольд Ауліх, Олексій Ратич, Ігор Свєшніков, Лариса Крушельницька, Олександр Черниш, Маркіян Смішко. 1960-ті роки

Володимир Шоломенцев-Терський і Володимир Цигилик. 1983 р.

У фондах. Зліва направо: Василь Оприск, Володимир Цигилик, Дмитро Павлів. 1974 р.

Не найкращими для наукової роботи археологів були роки підпорядкування відділу Львівському університету (1963–1968). Усі співробітники продовжили працювати над спільною з Інститутом археології АН УРСР темою «Археологія Української РСР». На її основі науковці відділу розробили власну тему – «Основні етапи історичного розвитку стародавнього населення Прикарпаття і Волині». Для її виконання діяло кілька археологічних експедицій. Дністерська палеолітична на чолі з О. Чернишем проводила розкопки в Молодово. Дослідження різночасових пам'яток у межах будівництва Бурштинської теплоелектростанції закінчила Бурштинська експедиція під керівництвом В. Барана. Волинська археологічна працювала під керівництвом В. Ауліха, який вивчав багатошарову пам'ятку в с. Зимне Волинської обл., ур. Городище, у її складі працював М. Пелещишин. Давньоруська експедиція, яку очолював О. Ратич, закінчила дослідження в с. Перемиль Волинської обл. Могильники енеолітичної епохи вивчав І. Свєшніков (керівник Рівенської експедиції).

На зламі 1960–1970-х років відбуваються зміни у складі відділу і напрямах його роботи. До проблематики долучилася нова генерація дослідників: Роман Грибович, Володимир Петегирич, Володимир Шеломенцев-Терський, Віталій Конопля, Дмитро Павлів, Василь Оп-

Археологічні розвідки на Івано-Франківщині. Зліва направо: Микола Пелещишин, Володимир Цигилик, Едуард Балагурі, Маркіян Смішко, Володимир Баран, Роман Багрій, Богдан Бережницький (водій). Архів ВА ІУ НАНУ. 1960 р.

риск. Омолодження відділу припало на «епоху Черниша» у львівській археології, який надавав неабиякого значення польовим дослідженням.

У 1973 р. до Львова переїхав Л. Мацкевий. Він одразу долучився до польових досліджень відділу, очолив Львівську та Прикарпатську експедиції, досліджував мезоліт на теренах Львівської й Івано-Франківської обл., згодом розпочав вивчення печерних пам'яток[15].

У 1979 р. науковим співробітником відділу став М. Рожко. Цього ж польового сезону він самостійно очолив археологічну експедицію із вивчення Урицьких скель. Відтоді фактично розвинув цілком новий напрям фундаментальних академічних наукових досліджень – наскельну археологію. Його специфіка полягала в поєднанні архітектурно-археологічних методів розкриття об'єктів, їхньої геодезичної, фото- і графічної фіксації.

40 років відділу археології. Зліва направо сидять: Олена Джеджора, Олександр Черниш, Маркіян Смішко, Ігор Свєшніков; стоять: Дмитро Павлів, Роман Чайка, Дарія Жук, Василь Оприск, Володимир Петегирич, Роман Багрій, Леонід Мацкевий, Вітольд Ауліх, Володимир Цигилик, Микола Пелещишин, Володимир Шоломенцев-Терський, Роман Грибович, Віталій Конопля, Михайло Рожко. 1980 р.

[15] Панахид Г. Археологія як сенс життя (пам'яті Леоніда Мацкевого). *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині.* Львів, 2019. Вип. 23. С. 11–25.

Степан Пеняк. 2007 р.

Віра Гупало.
Замок у Дубно, 1996 р.

Михайло Потушняк
за роботою

Леонід Мацкевий.
1994 р.

Михайло Рожко
під час досліджень
на Урицьких скелях.
1980-ті роки

У 1980-х роках відділ продовжив поповнюватися новими перспективними кадрами. У 1981 р. на посаду художника прийнято Ігоря Принаду, який відтоді не лише забезпечує ілюстрування наукових звітів і публікацій, а й бере активну участь у польових археологічних дослідженнях. У 1983 р. розпочали роботу Юрій Лукомський та Олександр Овчінніков (1962–1999). З 1986 р. працює В. Гупало. У 1984 р. керівництво Західного наукового центру АН УРСР звернулося із клопотанням до Президії АН УРСР із проханням передати до складу відділу археології Інституту суспільних наук АН УРСР Ужгородську групу, яка існувала від 1973 р. при Інституті археології АН УРСР. У зверненні це обґрунтовувалося, по-перше, необхідністю координації всіх археологічних досліджень, які відбувалися на теренах Заходу України, по-друге, забезпеченням більш якісної діяльності відділу археології. У 1985 р. група ввійшла до складу відділу археології Інституту суспільних наук. До неї належали: Степан Пеняк (займався вивченням історії слов'ян), Іван Попович (досліджував проблеми ранньозалізного віку Верхнього Потисся), Михайло Потушняк (спеціалізувався на вивченні неоліту й енеоліту Закарпаття та суміжних територій). У 1993 р. склад Ужгородської групи поповнив Павло Пеняк, який згодом став її керівником. У перші роки XXI ст. група здебільша працювала над підготовкою археологічної частини «Зводу пам'яток історії і культури Закарпатської обл.». У 2010 р. припинила діяльність, а П. Пеняк продовжив працювати у відділі археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Віктор Войнаровський під час археологічних розвідок. Початок 1990-х років

Дмитро Павлів, Ігор Принада та Володимир Петегирич під час археологічних розвідок. 2015 р.

Розкопки на місці будівництва готелю «Золотий Лев». 1992 р.

На початку 1990-х років до відділу археології прийшли: Олександр Ситник (учень Олександра Черниша, відомий палеолітознавець), Микола Бандрівський (фахівець з археології епохи бронзи – доби раннього заліза), Віктор Войнаровський (спеціалізувався на вивченні історії давніх промислів і ремесл, зокрема чинбарстві). Працювали у відділі, але з різних причин змінили місце роботи, археологи Орест Корчинський, Олена Джеджора, Василь Івановський, Михайло Филипчук.

На світанку незалежності України створено науково-дослідний інститут «Рятівна археологічна служба» (НДЦ «РАС»), який перебував у підпорядкуванні інституту до 1998 р. Її керівником став Василь Івановський. Найвагомішим досягненням тоді було проведення у Львові в 1992 р. рятівних археологічних розкопок на місці будівництва готелю «Золотий Лев», які до сьогодні залишаються одними з наймасштабніших у місті.

Відділ археології Інституту українознавства. У 1993 р. Інститут суспільних наук реорганізовано і перейменовано на Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Майже в повному складі відділ археології перейшов до нової наукової установи. Розпочалася нова сторінка в його історії. Варто зазначити, що економічна криза середини 1990-х років особливо важко відобразилася у діяльності відділу. У цей час експедиції практично не проводили, через брак замовлень призупинялася й робота НДЦ «РАС». Потроху налагоджувалася міжнародна співпраця. Період 1990-х років для відділу був дуже важким ще й тому, що відійшли в засвіти один за одним провідні археологи відділу: О. Черниш, В. Ауліх, Р. Багрій, В. Шеломенцев-Терський, В. Савич, І. Свєшніков, О. Овчінніков.

У цей час з ініціативи О. Ситника розпочалося формування експозиції Археологічного музею інституту, який відкрився 29 жовтня 2001 р. Він складається із 6 кімнат, у ньому представлено майже 3 000 експонатів. Перший зал розповідає про розвиток археологічної науки в регіоні. Наступні присвячені великим історичним епохам: від палеоліту та мезоліту до

Фрагмент експозиції Археологічного музею

У відділі археології. Зліва направо сидять: Наталя Булик, Олександр Ситник, Ольга Муха, Дарія Романова; стоять: Віктор Войнаровський, Ігор Принада, Юрій Лукомський, Василь Оприск, Лариса Чорнописька, Леонід Мацкевий, Микола Бандрівський, Володимир Цигилик, Володимир Петегирич, Андрій Гавінський. 2005 р.

Учасники виїзного засідання конференції «Археологія заходу України». 2016 р.

пізнього середньовіччя. Експоновані матеріали репрезентують різновікові пам'ятки, переважно з території Заходу України.

Експозиція привертає увагу нестандартністю художнього вирішення та новизною наукового підходу. Вона створена за історико-хронологічним і художньо-реконструктивним методами. Поряд з оригінальними артефактами з каменю, кістки, рогу, глини, показані технічні реконструкції у натуральну величину способів житлобудівництва в палеоліті (понад 50 тис. р. тому), у період існування трипільської культури (IV–III тис. р. до н. е.), у ранньослов'янський час (VI–VIII ст. н. е.), відтворені стародавні методи обробки шкіри, свердління кам'яних сокир, виготовлення горщиків і мисок, плавки заліза тощо.

На початку 2000-х відділ археології поповнився молоддю – почали працювати Руслан Коропецький, Наталя Булик, Андрій Гавінський, Яна Яковишина, Олена Томенюк, Марія Войтович. Це в часі збіглося із призначенням на посаду завідувача відділу О. Ситника у 2004 р. Тоді ж відділ започаткував Міжнародну наукову конференцію «Археологія заходу України», яка відбувається щороку у третій тиждень травня і збирає фахівців з України, Польщі, Білорусі, Словаччини, Чехії, Німеччини, Австрії, Росії тощо. Важливо відзначити, що конференція міждисциплінарна і, крім археологів, до Львова приїздять антропологи, мистецтвознавці, музеологи, геологи, палеонтологи, палеоботаніки, малакологи тощо.

У 2004 р. відновлено науковий збірник відділу «Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині» (МДАПВ), започаткований ще 1954 р. Його видання з об'єктивних причин кілька разів призупинялося[16]. Однак відновлений часопис із 9-го випуску виходить щорічно. Він кілька разів змінював «обличчя», переглядалися й вимоги до статей, розширювалася редколегія, незмінним залишався головний редактор видання (О. Ситник) і висока планка, закладена редколегією. У 2022 р. головним редактором видання стала Н. Булик. Сьогодні МДАПВ відомий не лише в Україні – у ньому публікуються вчені з Польщі, Білорусі, Чехії, Словаччини; він входить до переліку фахових видань України; індексується у міжнародних наукометричних базах і має високі рейтинги.

На 2025 р. у складі відділу працює 13 наукових співробітників. Із них: завідувач відділу доктор історичних наук Наталя Булик, два доктори наук – Микола Бандрівський, Віра Гупало; старші наукові співробітники: кандидат архітектури Юрій Лукомський, кандидат історичних наук Андрій Гавінський, кандидат історичних наук Руслан Коропецький, кандидат географічних наук Олена Томенюк, кандидат історичних наук Павло Пеняк, кандидат історичних наук Яна Яковишина; наукові співробітники: кандидат історичних наук Марія Войтович, доктор філософії

[16] Петегирич В. Двадцять випусків періодичного видання «Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині». *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині.* Львів, 2017. Вип. 21. С. 461–480.

Археологи інституту під час святкування 80-річчя відділу археології. Зліва направо сидять: Дарія Романова, Олена Томенюк, Яна Яковишина, Марія Войтович, Ірина Луцик, Віра Гупало; стоять: Руслан Коропецький, Дмитро Павлів, Андрій Гавінський, Володимир Петегирич, Наталя Булик, Василь Оприск, Ігор Принада, Юрій Лукомський, Микола Бандрівський. 2020 р.

Ірина Луцик, Дмитро Павлів, Володимир Петегирич. Членами відділу на громадських засадах є доктор історичних наук Вадим Степанчук та кандидат історичних наук Лариса Кулаковська. На посаді художника відділу досі працює Ігор Принада. Довголітнім працівником відділу залишається Дарія Романова.

Науковці відділу археології під керівництвом О. Ситника виконали планові теми: «Українське Прикарпаття – культурний міст між Причорноморським і Середньоєвропейським регіонами в пра- та протоісторичних віках» (2009–2011), «Поселенські структури населення Прикарпаття і Волині від найдавніших часів до середньовіччя: еволюція та динаміка культурних трансформацій» (2012–2014), «Етнокультурні контакти на пограниччі Східної і Центральної Європи від найдавніших часів до середньовіччя» (2015–2017).

У 2020 р. відділ закінчив планову тему «Духовна культура населення Прикарпаття, Волині і Закарпаття від найдавніших часів до середньовіччя (за археологічними джерелами)» (2018–2020) (керівник – Н. Булик). У результаті комплексного міжгалузевого дослідження за участю представників гуманітарних і природничих наук на основі археологічних джерел усебічно досліджено питання виникнення духовної культури та її еволюції в первісного й середньовічного населення Прикарпаття і Волині, їхніх світосприйняття, релігійних уявлень, обрядово-культової практики, динаміки культурних трансформацій, починаючи від найдавнішого етапу до пізнього середньовіччя.

Упродовж 2021–2023 рр. відділ виконував планову тему «Археологічна карта заходу України: від палеоліту до Галицько-Волинського Королівства та ранньомодерного часу» (керівник – Н. Булик). Під час її реалізації було вивчено археологічні пам'ятки заходу України, починаючи від найдавнішого етапу первісного заселення до ранньомодерного часу охопно, у контексті положення про культурно-історичне місце Українського Прикарпаття як регіону з різнотиповими і різночасовими археологічними пам'ятками, вивчення яких розпочалося ще на початку XIX ст. У процесі виконання наукового проєкту зібрано багатий новий джерельний матеріал, який підтверджує ідею безперевного заселення Заходу України від палеоліту до пізнього середньовіччя.

Зараз відділ закінчує виконання планової теми «Повсякденна і мілітарна культура давнього населення Заходу України» (2024–2026) (керівник – Н. Булик). Її мета – всебічний аналіз повсякденного життя і зброї, яку різні спільноти використовували під час військових конфліктів та у

мисливстві на теренах заходу України, і введення до наукового обігу археологічних та писемних джерел, що свідчать про військові дії.

Співробітники відділу беруть участь у конкурсах проєктів і успішно виконують їх. Так, у 2023 р. на базі відділу реалізовано проєкт «Затоплена спадщина: цифровий архів втрачених археологічних пам'яток долини Дністра» (керівник – Т. Ястремська, виконавці: Н. Булик, М. Войтович, І. Луцик, Р. Коропецький, О. Томенюк, Я. Яковишина) за підтримки Українського культурного фонду в межах партнерської програми «Культурна спадщина», лот «Діджиталізація». Результатом роботи команди проєкту стало сучасне, якісне та довговічне цифрове відтворення особливостей суспільного буття, народних традицій, життя і побуту населення затоплених територій долини Дністра періоду 50–70-х років XX ст., висвітлення результатів роботи археологічних експедицій, наукової діяльності видатних українських вчених і відкриттів, які принесли Україні світову славу.

Науковці відділу І. Луцик та Ю. Лукомський під керівництвом доктора історичних наук В. Гупало стали переможцями конкурсу «Передова наука» і впродовж 2024–2026 рр. реалізовують проєкт «Між Сходом і Заходом: фунеральна культура заходу України від XI до XVIII століття. Міждисциплінарний аналіз» за ґрантової підтримки Національного фонду досліджень України.

У 2025 р. команда відділу у складі Н. Булик (керівник), М. Войтович, А. Гавінського, Р. Коропецького, Я. Яковишиної, В. Чорнобривця, Д. Мостового із проєктом «Праісторична доба заходу України: культурно-історичні процеси» перемогла в конкурсі «Передова наука в Україні 2026–2028» Національного фонду досліджень України. Реалізація проєкту розпочнеться в березні 2026 р.

Дослідницька інфраструктура відділу охоплює Археологічний музей, наукові фонди, бібліотеку, науковий архів.

Незважаючи на повну відсутність фінансування, археологи проводять польові дослідження на археологічних пам'ятках, зокрема Єзупіль, Галич, Великий Глибочок, Пронятин, Ігровиця, Ванжулів, Куличівка (О. Ситник, Р. Коропецький, О. Томенюк), Швайківці, Східниця, Стрий (М. Бандрівський), Спас (Я. Яковишина), Ставчани, Которини, Винники, Ілів (А. Гавінський), Любеля (Д. Павлів, В. Петегирич), Звенигород (В. Гупало), Лаврів, Львів (Ю. Лукомський), Холм (В. Гупало, Ю. Лукомський) тощо. Розвідкові дослідження з шурфуванням різночасових пам'яток проводять М. Войтович, І. Луцик, Р. Коропецький, Я. Яковишина та аспірант відділу А. Бардецький.

Заслуговує уваги і публікаційна діяльність відділу. За останні роки побачили світ монографії з історії археології заходу України: «Археологічна наука у Львові: перша половина XX ст.» (О. Ситник, 2012) та «Львівська археологія XIX – початку XX століття: дослідники, наукові установи, музеї» (Н. Булик, 2014). Багаторічні польові й камеральні дослідження стали основою узагальнювальних праць М. Бандрівського («Культурно-історичні процеси на Прикарпатті і Західному Поділлі в пізній період епохи бронзи – на початку доби раннього заліза», 2014), В. Войнаровського («Добринівці I – чинбарський комплекс черняхівської культури на Буковині», 2013); «Промисли та допоміжні ремесла населення півдня Східної Європи у I–XIII ст. (археологічне відображення та інтерпретація)», 2014), В. Гупало («Звенигород і Звенигородська земля у XI–XIII століттях (соціоісторична реконструкція)», 2014); «Бернардинський монастир у Дубні та фунеральна культура волинської шляхти в XVII – першій половині XIX століття (за матеріалами археологічних досліджень)», 2022), П. Пеняк («Верхнє Потисся як регіон контактів давніх європейських культур», 2019), А. Гавінський, Я. Яковишина («Культури Трипілля та лійчастого посуду як приклад контактів енеолітичних спільнот», 2022), Я. Яковишиної («Трипільська антропоморфна пластика у фондах Львівського історичного музею», 2021 (співавт. – О. Куценяк)).

З початку 1990-х років відділ налагодив тісну міжнародну співпрацю. З 1992 р. археологічні пам'ятки пограниччя досліджує Українсько-польська археологічна експедиція, до складу якої увійшли: Л. Мацкевий, В. Гупало, Р. Грибович, В. Петегирич, Д. Павлів, І. Свєшніков, В. Цигилик. У 1992–2013 рр. вона проводила розвідки й розкопки пам'яток археології в басейні Верхнього Дністра. Поблизу с. Сіде досліджено стоянку та поховання культури шнурової кераміки. Це – перші датовані радіовуглецевим методом (2900 р. ВС) пам'ятки ранньої хронологічної фази

Учасники наукового семінару, присвяченого 50-річчю Галицької археологічної експедиції. Галич, 11 липня 2019 р.

цієї культури. Досліджено кургани культури шнурової кераміки в с. Нижні Гаї, де виявлено поховання дорослих і дітей. Здійснено розкопки поблизу с. Биків, де вивчено багатошарові пам'ятки. В ур. Бігіївка віднайдено підкурганні поховання цієї ж культури у ямах, вимощених колодами. Виявлено гробницю у вигляді «хатинки» з рештками кремації і посудом тщінецької культури. Зафіксовано периметр (143 м) сліду огорожі-частоколу з укріпленою брамою, який оточував майдан (1300 м^2). Усередині виявлено об'єкти культури Ґава-Голігради, датовані серединою X ст. ВС. Аналогічну огорожу відкрито в північній частині пам'ятки навколо кургану культури шнурової кераміки. В Україні споруди такого типу віднайдено вперше. В ур. Коло фігури досліджено два насипи: поховальний комплекс кінця VII ст. зі зброєю ранньоскитського типу і прикрасами лужицької культури та поховання межановицької. На Сянсько-Дністерській, Самбірській, Дрогобицькій, Присвіцькій, Войнилівській височинах, Бібрсько-Стільському горбогір'ї, Рогатинському Опіллі відкрито понад 2 000 курганів. За аналогіями й результатами попередніх досліджень частина курганів може належати до культури шнурової кераміки, інші – тщінецької та комарівської, великі могили, ймовірно, – до пізньобронзової і ранньозалізної діб, малі насипи – до культури карпатських курганів, слов'яно-руської доби. Одержані результати показують, що Верхня Наддністрянщина займає одне з чільних місць у європейському масштабі щодо концентрації курганів.

У 1998–2000 рр. працівники відділу брали участь у виконанні Міжнародної програми INTAS із досліджень палеолітичних пам'яток Прикарпаття і Поділля (О. Ситник, Л. Мацкевий, Р. Грибович)[17].

В останні роки успішно реалізовано низку міжнародних проєктів, які охоплюють усі археологічні періоди. Так, українсько-чеський проєкт з Інститутом археології АН Чеської Республіки (Брно) «Paleolithic site Kulychivka in Kremenets' (Ukraine) in the context of Paleolithic of Central-Eastern Europe» був спрямований на дослідження пам'яток доби переходу між середнім і пізнім палеолітом, зокрема багатошарової стоянки Куличівка, її місця у комплексі синхронних

[17] Мацкевий Л. Відділ археології. *Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича Національної академії наук України. Наукова діяльність. Структура. Працівники.* Львів, 2001. С. 92.

індустрій Центральної та Східної Європи (О. Ситник і Р. Коропецький, 2015–2017). Упродовж 2010–2015 рр. О. Ситник і О. Томенюк як співкерівник та виконавець відповідно брали участь у спільному українсько-польському проєкті «Palaeolithic Oecumene of the peri- and meta-Carpathian zone – a study of environment changes of Western Ukraine and South-Eastern Poland in Pleistocene and their influence on primeval settlement and migration pattern (based on loess and cave sites)», за результатами якого підготовлено колективну монографію, присвячену вивченню етапів заселення нашої території та природних умов палеоліту.

У межах угоди про співпрацю між Інститутом українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України та Жешувським університетом проводяться спільні археологічні експедиції з дослідження поселень культури лійчастого посуду Которини, Отиневичі і Тростянець (керівник експедиції – А. Гавінський, 2013, 2014). Виконання теми «Між заходом та сходом. Динаміка суспільно-поселенських змін від Східних Карпат до Наддніпрянської височини у IV на початку III тис. до н. е.» у співпраці з професором Інституту археології Жешувського університету Малгожатою Рибіцкою (Małgorzata Rybicka) закінчилося розкопками поселення культури лійчастого посуду Винники-Лисівка (Андрій Гавінський, липень–серпень 2016 р.). Співпраця між М. Рибіцькою та А. Гавінським триває досі.

Віктор Войнаровський виступав керівником від української сторони проєкту «Виробничі комплекси Середнього Подністров'я в пізньоримський час (на матеріалах поселення Комарів)» відповідно до спільного конкурсу НАН України та Російського фонду фундаментальних досліджень (2012–2013).

Упродовж 2013–2017 рр. науковці відділу брали участь в українсько-польському проєкті під назвою «Пошук, ідентифікація і наукове вивчення найстарішого храму Пресвятої Богородиці, побудованого в Холмі королем Данилом Галицьким» (В. Гупало, Ю. Лукомський).

У 2010 р. реалізовано міжнародний проєкт «Львівський період життя та діяльності археолога та політика Леона Козловського» («Lwowski okres życia i pracy archeologa i polityka Leona Kozłowskiego») спільно з Інститутом археології Варшавського університету (Польща), який

Учасники українсько-польської експедиції під час розвідкових робіт 1994 р.
Зліва направо: Володимир Петегирич, Войтек Порадило, Володимир Цигилик, Роман Грибович, Дмитро Павлів, Ева Сосновська, Ян Махнік, Віра Гупало

Володимир Петегирич та Ігор Принада під час розкопок у с. Биків на Дрогобиччині. 2015 р.

завершився публікацією праці «Професор Лєон Козловський», що вийшла двома мовами (редактор – О. Ситник, виконавець – Н. Булик).

В останнє десятиріччя науковці відділу беруть активну участь у конкурсних програмах та успішно виконують індивідуальні міжнародні проєкти, які сприяють популяризації української археології в європейському науковому просторі. Варто згадати кілька з них. Так, Н. Булик упродовж 2016–2024 рр. реалізовувала дослідницькі проєкти в Музеї історії Польщі (Варшава): «Львівське археологічне середовище кінця XIX – першої половини XX ст.» (2016) та «Український вимір археології у Другій Речі Посполитій (1918–1939): археологічні дослідження через призму охорони доісторичних пам'яток» (2017); у Міжнародному культурному центрі у Кракові в межах програми «Thesaurus Poloniae» – «Археологія в об'єктиві львівських та краківських фотографів до 1939 року» та «Львів і Краків у розвитку міжвоєнної археології (1918–1939): польові дослідження, охорона пам'яток та наукова комунікація» (2023); у Британській асоціації слов'янських та східноєвропейських досліджень (BASEES Non-Residential Fellowships) – «Польова археологія Ярослава Пастернака написана світлом» (2023); у Центрі діалогу ім. Ю. Мєрошевського – «Польське археологічне середовище Львова у міжвоєнний період (1918–1939)» (2024) і «Не(втрачена) спадщина львівських археологів: негативи на склі 1920–1930-х років» від Documenting Ukraine (2023–2024).

Яна Яковишина виконувала індивідуальний проєкт «Наддністрянські пам'ятки Трипілля в Археологічному музеї Кракова: культурна атрибуція, контакти та хронологія» в Міжнародному культурному центрі у Кракові в межах програми «Thesaurus Poloniae» (2023), а також у складі японсько-українсько-литовської команди виграла ґрант від Mitsubishi Foundation (Public Interest Incorporated Foundation) на виконання проєкту «Scientific Collaboration Building through Organic Residue Analysis of Ukrainian Prehistoric Pottery» / «Побудова наукової співпраці через аналіз органічних залишків української доісторичної кераміки», який виконується на базі Національного дослідницького інституту культурних цінностей, Нара, Японія / Nara National Research Institute for Cultural Properties, Japan (вересень 2024 р.– вересень 2026 р.).

Олена Томенюк реалізовувала індивідуальний проєкт «Плейстоценові лесово-палеоґрунтові серії як записи глобальних змін і область взаємодії людини та довкілля» за стипендійною програмою STIPENDIEN LEMBERG Австрійського агентства з питань освіти та інтернаціоналізації (OeAD) у Віденському університеті в Австрії (2023).

Міжнародна співпраця відділу суттєво доповнила бібліографію вагомими колективними працями. Особливої уваги заслуговують: «Стародавні кургани (III тис. до Р. Х.) у селі Гаї Нижні біля Дрогобича на правобережжі верхнього Дністра» (співавт.: Д. Павлів, В. Петегирич, 2011), «Natural environment and man on the upper Dnister – region of the Halyč-Bukačivci

Олександр Черниш (стоїть) під час розкопок на пам'ятці Молодово I. 1979 р.

basin – in prehistory and early mediaeval period» (співавт.: Д. Павлів, В. Петегирич, 2013), «Stefan Krukowski s jego przygoda z PMA» (співавт. – О. Ситник, 2014), «Paleolityczna ekumena strefy pery- i metakarpatskej (Палеолітична екумена пери- і метакарпатської зони)» (співавт. – О. Ситник, 2015), «Kultura funeralna elit Rzeczypospolitej od XVI do XVIII wieku na terenie Korony i Wielkiego Księstwa Litewskiego: próba analizy interdyscyplinarnej» (співавт. – В. Гупало, 2015),

Палеолітична пам'ятка Кормань. Зліва направо: ?, Роман Грибович, Олександр Черниш, Ірина Іванова, ?, ?. 1974 р.

«Wielokulturowe stanowiska archeologiczne w Bykowie koło Drohobycza / Багатошарові пам'ятки археології у Бикові поблизу Дрогобича» (співавт.: Д. Павлів, В. Петегирич, 2016), «Historia odkryć i badań archeologicznych w dorzeczu Wiszni» (співавт.: Д. Павлів, В. Петегирич, 2018), «Leżnica, stanowisko Czub – osiedle kultury pucharów lejkowatych na zachodnim Wołyniu z analizą zabytków krzemiennnych autorstwa Witalija Konopli» (співавт. – А. Гавінський, 2019), «Konstrukcje budowlane kultury pucharów lejkowatych ze stanowiska Winniki-Lisiwka na zachodniej Ukrainie» (співавт. – А. Гавінський, 2021) та ін.

Окрім щорічної Міжнародної наукової конференції «Археологія заходу України», відділ разом з Інститутом археології НАН України виступає співорганізатором «Міжнародної наукової конференції з історії археології», проводить тематичні семінари, бере учать в організації виставок тощо.

Проблематика досліджень відділу археології. Всю історію відділу археології тут панувала особлива академічна атмосфера. Наукові інтереси науковців охоплювали всі археологічні періоди. Це – сильна сторона відділу, адже без залучення дослідників з інших наукових установ можна було писати узагальнювальні праці з археології заходу України. Важлива особливість науковців – комплексний міждисциплінарний підхід до вивчення закономірностей розвитку суспільства на заході України. Варто детальніше застановитися на основних здобутках відділу.

Початок вивчення стоянок первісної доби поклав О. Черниш (1918–1993). Учений відкрив та обстежив десятки різновікових пам'яток по всій території Заходу України, однак основним регіоном, де проводив дослідження, був басейн р. Дністер.

Одним із найважливіших етапів наукової діяльності О. Черниша стало відкриття та ґрунтовне вивчення стоянки середнього й пізнього палеоліту і мезоліту європейського значення Молодово V. Місцерозташування виявлене в західних околицях с. Молодово Сокирянського (до 1970-х років – Кельменецького) р-ну Чернівецької обл., в ур. Голий Щовб. Вивчення пам'ятки тривало від 1948 р. до 1964 р. У 1951 р. О. Черниш очолив новостворену Дністрянську палеолітичну експедицію Інституту суспільних наук. Її можна вважати однією з найрезультативніших, які працювали на території Європи в 50–70-х роках XX ст.

У 1955 р. учений розпочав польові дослідження пам'ятки Молодово I. У 1959 р. вперше у світовій практиці на відкритому поселенні неандертальців виявлено й детально дослідже-

Олександр Черниш і Володимир Савич на пам'ятці Куличівка. 1970-ті роки

но рештки тривалого житла овальної форми, зовнішні краї якого були обкладені черепами, бивнями та кістками мамонтів. Роботи на Молодовому I тривали з перервами до 1984 р. За цей час відкрито рештки кількох тривалих жител неандертальської людини, також обкладених великими кістками мамонта, і понад 60 тис. крем'яних виробів.

У 1969–1974 рр. О. Черниш досліджував стоянку Кормань IV (Сокирянський р-н Чернівецької обл.). Не менш важливі його розкопки інших палеолітичних і мезолітичних стоянок: Оселівки, Атак, Фрумушики, Бабина, Вороновиці й ін. Унаслідок розвідкових робіт учений відкрив 220 нових археологічних місцеперебувань. Застосовуючи методи картографування та каталогізації, дослідник опублікував кілька наукових каталогів пам'яток палеоліту та мезоліту.

Руслан Коропецький та Олександр Ситник. Великий Глибочок. 2015 р.

На досліджених стоянках науковець виявив десятки тисяч артефактів із каменю і кістки викопних тварин, зафіксував рештки житлових та господарських споруд, унікальні твори первісного мистецтва, зокрема й колекцію рогових і кістяних «жезлів вождів», численні прикраси та вироби з кістки, декоровані гравіюваннями.

Окремим напрямом наукової діяльності О. Черниша було дослідження мезоліту Придністер'я.

Завдяки співпраці О. Черниша з ученими-природничниками придністерські стоянки зайняли важливе місце в історії науки не лише як археологічні пам'ятки, а й як опорні розрізи четвертинної геології Східноєвропейської рівнини. Особливо тісною була його співпраця з московською геологинею Іріною Івановою (Ирина Иванова).

Важливе досягнення О. Черниша – створення палеолітознавчої наукової школи та підготовка молодих дослідників, які продовжили вивчення пам'яток первісної доби на території Західної України.

До його учнів, зокрема, належав дослідник пізнього палеоліту Волині В. Савич (1923–1995). У 1968 р. він розпочав розкопки багатошарової пам'ятки доби верхнього палеоліту – періоду палеометалів на г. Куличівка у м. Кременці (Тернопільська обл.). Колекція тутешніх кам'яних артефактів налічує понад 250 тис. предметів, а загальна кількість знахідок, охоплюючи остеологічні рештки, фрагменти вохри, уламки кераміки, кам'яні плитки, становить понад пів мільйона одиниць.

Ще один учень О. Черниша – Р. Грибович – основну увагу приділяв вивченню мезоліту Волині. Він дослідив пам'ятки Нобель, Красносілля тощо.

Дослідження епохи каменю проводив і Л. Мацкевий (1935–2019). Вчений відзначався надзвичайно широким колом наукових інтересів, провадив активну польову дослідницьку діяльність, організував й очолив роботу 96 археологічних експедицій, став відкривачем понад 450 різночасових пам'яток, понад 50 із яких вивчив шурфуванням або стаціонарними розкопками. У 1987 р. археолог зосередився на дослідженні печерних пам'яток, започаткувавши новий напрям у вивченні стоянок первісної людини в регіоні. Найвагоміші результати здобуто під час розкопок печерно-скельного ансамблю Прийма I, розташованого за 40 км на південь від м. Львів, які тривали від 1987 р. до 2006 р. На пам'ятці виявлено культурні шари періодів середньовіччя, ранньозалізного часу, доби ранньої бронзи, енеоліту, мезоліту та палеоліту. Наявність

Микола Пелещишин із дружиною. Зимне, 1956 р.

на пам'ятці культурних решток мустьєрського часу засвідчує найдавніше освоєння людиною печер континентальної України.

Серед основних результатів наукової діяльності Л. Мацкевого – розробка періодизації мезоліту та неоліту Східного Криму, періодизації, хронології доби мезоліту на території Заходу України та суміжних територій із вичлененням низки локальних культур (Кунин-Нобель, Незвисько-Оселівка, Вороців-Старуня, Кам'яниця-Баранне).

З 1970-х років вивчення стоянок кам'яної доби на території Поділля, Волині та Придністер'я починає палеолітознавець О. Ситник. Учений показав себе невтомним польовим дослідником (створена й очолювана ним Палеолітична експедиція безперервно працювала з 70-х років минулого століття і до 2016 р.) та організатором науки. Масштабними розвідковими дослідженнями він охопив територію всього Заходу України, однак найбільш плідними на перспективні нововідкриті пам'ятки стали три регіони, на яких О. Ситник із часом зосередив основну увагу.

У Пронятині поблизу Тернополя вчений дослідив середньопалеолітичну левалуазьку стоянку. Поряд із виробами з каменю на ній виявлено артефакти з кістки, серед яких один декорований гравійованим зображенням. Упродовж кількох польових сезонів на пам'ятці працювала міжнародна робоча група археологів і геологів. Здійснено відбір зразків для природничих аналізів та ТЛ-датування. Результати досліджень опубліковано у високорейтингових наукових журналах.

Неподалік досліджували ще одну пам'ятку – Великий Глибочок I. Її відкрив О. Ситник у 1979 р. і комплексно дослідив розкопками та шурфуваннями в 1982, 1987, 1991, 1997, 2002, 2007, 2009, 2012, 2015 рр. за участю колег-природничників із низки наукових й освітніх установ України та Польщі. Середньопалеолітичні комплекси Великого Глибочка I належать до найдавніших надійно стратиграфічно маркованих левалуазьких пам'яток Східної Європи та, ймовірно, є генетичним підґрунтям розвитку левалуазьких індустрій цілого «куща» пам'яток заходу України.

Починаючи з 1990-х років О. Ситник проводив дослідження на палеолітичних пам'ятках в Єзуполі та Галичі поблизу Івано-Франківська. У 2009 р. дослідник започаткував масштабні розвідкові роботи в околицях стоянки Єзупіль I, якими зафіксовано приблизно з десяток палеолітичних пунктів, що хронологічно корелюються з поселенськими горизонтами Єзуполя I. На основній пам'ятці виявлено три культурні горизонти, які датовано періодами верхнього та середнього палеоліту. Масштабні дослідження на пам'ятці Галич I розпочато у 2000 р. Індустрію стоянки віднесено до кола ранньої граветської культури Придністер'я і водночас відзначено окремі специфічні риси, які поєднують її з центральноєвропейськими культурами граветського технокомплексу.

Крім дослідження нововідкритих пам'яток, О. Ситник відновив вивчення низки вже відомих стоянок із залученням найновіших археологічних методик і методів природничих наук. Зокрема, повторно досліджено середньопалеолітичні культурні шари стоянок Молодово V, Липа I та Липа VI.

Олександр Ситник розвивав та поглиблював співпрацю із представниками інших галузей науки. Його дослідження археологічних пам'яток – комплексні й міждисциплінарні. У їх вивченні беруть участь геологи, палеоботаніки, палеозоологи, геофізики й інші спеціалісти з України та Польщі. Проведені роботи дали змогу з'ясувати стратиграфічну та хронологічну

Експедиція Лариси Крушельницької. На передньому плані зліва направо: Дмитро Павлів, Лариса Крушельницька, журналіст, Микола Бандрівський. Непоротів, 1980 р.

позицію палеолітичних культурних шарів, відтворити природні умови, у яких жила первісна людина, з'ясувати шляхи й напрямки міграційних процесів.

Важливим аспектом діяльності вченого стало налагодження співпраці з науковцями з інших держав. Зокрема, він очолив низку міжнародних експедицій: українсько-польські, українсько-французько-молдавську тощо, серед них і проведені за ґрантами INTAS та угодами із закордонними науковими й освітніми закладами.

Олександр Ситник продовжив традиції формування нових наукових кадрів у руслі львівської палеолітознавчої школи, підвалини якої заклав Олександр Черниш. Серед нового покоління палеолітознавців, зокрема, кандидат історичних наук Р. Коропецький. У сфері наукових зацікавлень дослідника – пізній палеоліт і період переходу від середнього до пізнього палеоліту. Він продовжує вивчення стоянки Куличівка. Метою наступного етапу досліджень стала реінтерпретація культурних горизонтів пам'ятки. Зокрема, у межах кількох міжнародних проєктів за участю вчених з України, Польщі, Чехії та США одержано низку лабораторних дат для різних поселенських горизонтів стоянки, що дало змогу простежити їхню хронологічну позицію. Водночас перегляд техніко-типологічної класифікації збірок кам'яних артефактів, виявлених на пам'ятці як у попередні роки, так і під час останніх досліджень, дав можливість простежити генетичний зв'язок нижніх шарів Куличівки з індустріями Центральної та Східної Європи і Близького Сходу.

Так, за понад 70 років палеолітознавчих студій працівників відділу археології інституту досягнуто значних результатів. Виявлено й розкопано сотні стоянок, які фіксують найраніші етапи заселення краю. Багато з них (Молодово I та V, Кормань IV, Галич I, Єзупіль I, Великий Глибочок I, Буглів V, Куличівка, Прийма I та ін.) завдяки ґрунтовним комплексним дослідженням набули статусу опорних. Результати досліджень цих експедицій опубліковано в монографіях: «Палеолітична стоянка Молодове V» (О. Черниш, 1961), «Пізній палеоліт Середнього Придністров'я» (О. Черниш, 1959), «Ранній і середній палеоліт Придністров'я» (О. Черниш, 1965), «Пізньопалеолітичне населення Південно-Західної Волині» (В. Савич, 1975), «Середній палеоліт Поділля» (О. Ситник, 2000), «Мезоліт заходу України» (Л. Мацкевий, 1991).

Закріпилися традиції міждисциплінарної співпраці з ученими-природничниками. Так, сфера наукових інтересів наукового співробітника відділу, кандидата географічних наук О. Томенюк – це реконструкція природного середовища проживання палеолітичної людини, а також палеогеографічні умови формування плейстоценових відкладів Волино-Поділля і Передкарпаття, зокрема розвиток у них палеокріогенних процесів. Дослідниця з 2006 р. бере участь у польових експедиційних дослідженнях палеолітичних пам'яток заходу України (Єзупіль, Галич, Великий Глибочок, Пронятин, Ігровиця, Липа й ін.), вивчає стратиграфію відкладів, у яких знайдено артефакти, а також досліджує етапність розвитку природних умов у плейстоцені, що зумовила міграції палеолітичних поселенців тощо. Результати комплексних природничо-археологічних досліджень, зокрема в межах виконання міжнародних ґрантів, опубліковано в низці спільних наукових статей.

Завдяки численним міжнародним дослідницьким проєктам за участю львівських палеолітознавців, а також регулярним публікаціям результатів досліджень, проведених науковцями відділу, у рейтингових закордонних виданнях палеолітичні стоянки заходу України ввійшли до контексту європейського палеоліту. Також важливо відзначити, що сформувалася Львівська палеолітична школа – своєрідна тяглість поколінь учених, що дає змогу сподіватися на продовження перспективних досліджень палеоліту цього регіону в майбутньому.

Історія вивчення нео-енеолітичних культур у відділі бере відлік від 1951 р. і пов'язана із прізвищами Ю. Захарука та К. Черниш, скерованих у 1950 р. з Інституту археології АН УРСР[18].

Дослідники відразу долучилися до польових розвідок. У 1950-х роках розкопано такі найвідоміші на сьогодні поселення культури лінійно-стрічкової кераміки, як Звинячин і Незвисько, на останньому виявлено одне з небагатьох поховань цієї культури. За участю Ю. Захарука, К. Черниш, І. Свєшнікова та Л. Крушельницької зафіксовані й інші пункти: Сухостав, Попівці, Торське, Лука, Стрільче. Тут потрібно зауважити, що після переходу Ю. Захарука, К. Черниш і М. Пелещишина на інше місце праці з кінця 1960-х років у відділі археології інституту на багато десятиліть припинилося планомірне вивчення культур нео-енеолітичної доби.

Подібна картина, як і з культурою лінійно-стрічкової кераміки, спостерігається з вивченням й інших енеолітичних культур, зокрема маліцької та волино-люблінської, названих у ранішій історіографії лендельською. Хронологія досліджень виглядає так. У 1951 р. Ю. Захарук відкрив поселення волино-люблінської культури в Зимному, яке досліджували він і М. Пелещишин упродовж 1950–1960-х років; у 1953 р. І. Свєшніков розкопував один із небагатьох могильників волино-люблінської культури у Звенигороді; сліди поселень зафіксували О. Ратич на Замковій горі у Львові та М. Пелещишин у Лежниці відповідно в 1955–1956 рр. і 1962 р. Під час рятівних досліджень рештки культурного шару з матеріалами волино-люблінської культури знайдені в Тяглові й окремі поховання – у Рованцях і Зубкові.

Скромними є результати досліджень маліцької культури, які були швидше випадковими. Зокрема, у 1991 р. М. Бандрівський розкопував поселення у Винниках-Лазках і Залісках, останнє з яких відзначається досить ранньою хронологією. Упродовж 2008–2018 рр. А. Гавінський досліджував басейн р. Ставчанки, де виявлено низку поселень маліцької культури, а на пам'ятці Ставчани X на площі понад 500 м² – рештки наземних споруд і виробничих об'єктів для вибирання глини. У процесі досліджень багатошарової пам'ятки Которини, що на Дністрі, теж зафіксовано горизонт маліцької культури, що може бути одним із крайніх пунктів на південно-східному напрямку її поширення.

Порівняно з іншими нео-енеолітичними культурами, найбільш вивчена – лійчастого посуду. У 1951 р. Ю. Захарук розпочав польові дослідження на Волині, здійснив розкопки в Зимному, в ур. Городище. Масштабне дослідження цієї багатошарової пам'ятки тривало до 1964 р. Її вивчав Ю. Захарук у 1951–1952, 1956–1960 рр. і М. Пелещишин у 1961–1964 рр. Отримані результати й сьогодні базові для розгляду багатьох аспектів розвитку культури лійчастого посуду на її південно-східному пограниччі й увійшли до таких класичних видань, як «Археологія

[18] Ситник О., Адамишин О. Археологічні діяльність Юрія Захарука на Заході України. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині.* Львів, 2014. Вип. 18. С. 16.

Співробітники відділу археології та інші науковці Інституту суспільних наук АН УРСР на розкопках Романа Багрія. Високий замок, 1975 р.

Української РСР», «Стародавнє населення Прикарпаття і Волині», «Археология Украинской ССР», «Археология Прикарпатья, Волыни и Закарпатья (энеолит, бронза и раннее железо)» й ін. Водночас багатюща колекція та архівні матеріали із Зимного дають чимало перспектив для сучасних кабінетних студій.

На початку 1960-х років М. Пелещишин здійснював активну польову діяльність – проводив розкопки в Лежниці на Волині та у Винниках на г. Лисівка біля Львова. Ця праця увінчалася успішним захистом кандидатської дисертації на тему «Древнее население Западной Волыни в III тысячелетии до нашей эры (культура воронковидных сосудов)» (1967). Після цього він перейшов на викладацьку роботу до Львівського університету ім. І. Франка[19]. Так, із 1967 р. у відділі археології на довгі роки залишилася прогалина в дослідженнях низки археологічних культур доби енеоліту.

У 1950–1960-х роках окремі пункти культури лійчастого посуду зафіксовано під час дослідження пам'яток інших періодів: Підгородище, Ромош, Винники, Свитязів, Львів-Високий замок, Лагодів. У наступні роки стан вивчення енеолітичних культур не змінився. Виявлено такі пункти, як Которини, Брюховичі, Прийма, Винники-Голянівка, Червоноград і, напевне, єдиними розкопками останньої чверті XX ст. були дослідження В. Коноплі поселення культури лійчастого посуду в Рудниках[20].

Новий етап вивчення культури лійчастого посуду розпочався на початку 2000-х років із появою у відділі А. Гавінського, якому була затверджена тема кандидатської дисертації «Культура лійчастого посуду у межиріччі Верхнього Дністра та Західного Бугу» (захищена в 2014 р.). Джерельна база для вивчення цієї культури добре представлена в каталозі «Археологічні пам'ятки культури лійчастого посуду на території України» (А. Гавінський, В. Пастеркевіч, 2016). В останні роки А. Гавінський систематично здійснює розкопки на таких поселеннях культури лійчастого посуду, як Винники-Жупан, Винники-Лисівка та Ілів на г. Печера. Поселення на г. Листівка стало базовим для вивчення цієї культури на теренах України.

Наприкінці 1940-х – на початку 1950-х років відбулося суттєве посилення відділу дослідниками трипільської культури. З 1947 р. посаду молодшого наукового співробітника обіймала

[19] Берест Р., Чайка Р., Рудий В. Пам'яті Миколи Андрійовича Пелещишина. *Археологічні дослідження Львівського університету.* Львів, 2003. Вип. 6. С. 7.

[20] Конопля В., Гавінський А. Поселення культури лійчастого посуду Рудники в північно-східному Передкарпатті. *Na pograniczu kultury pucharów lejkowatych i kultury trypolskiej.* Rzeszów. 2013. С. 37–54.

Архітектурний загін Галицької археологічної експедиції. Юрій Лукомський і Вітольд Ауліх. 1982 р.

Валентина Кравець (Кучеренко), яка займалася дослідженням пам'яток трипільської культури у Верхньому Придністер'ї та на Поділлі. Працювала над узагальнювальною монографією «Пізній етап трипільської культури у Верхньому Подністров'ї». Книжка залишилася невиданою, але рукопис зберігся в архіві відділу.

З 1950 р. по 1958 р. у відділі працювала К. Черниш. Польові дослідження та наукову діяльність дослідниця починала під керівництвом Тетяни Пассек. Юрій Захарук зробив вагомий внесок у теоретичні розробки щодо проблем трипільської культури. Він запропонував принцип структурної схеми, основаної на понятті «тип пам'ятки».

У 1948–1968 рр. на правобережжі Середнього Дністра діяла масштабна Трипільська (Дністровська) експедиція, яку очолила Т. Пассек. До роботи в ній долучилися В. Кравець (1948–1951) і К. Черниш (1949–1950), які керували окремими ділянками й розкопами. Креслення виконувала Л. Крушельницька. За час роботи експедиції складена археологічна карта правобережжя Дністра, на якій зафіксовано понад 127 трипільських поселень і проведено розкопки кількох пам'яток.

У 1973 р. у відділі почав працювати В. Конопля. З 1970-х років він досліджує пам'ятки неоліту, енеоліту та ранньої бронзи. Виокремив верхньодністровську групу пам'яток трипільської культури у Прикарпатті. У 1977–1979 рр. проводив розкопки на Рівненщині, серед досліджених пам'яток – Малі Дорогостаї, Ярославичі.

У 1983 р. спільна експедиція Інституту суспільних наук і Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка під керівництвом Ю. Малєєва та В. Коноплі досліджувала трипільську пам'ятку Лисичники. Івано-Франківська експедиція інституту спільно з Івано-Франківським державним педагогічним інституту ім. В. С. Стефаника під керівництвом В. Коноплі працювала на поселеннях Вікторів I та Хом'яківка I (1983).

Зараз пам'ятки трипільської культури активно досліджує Я. Яковишина. З 2013 р. дослідниця тісно співпрацює з київськими археологами. Брала участь у дослідженні трипільського поселення Небелівка в україно-британській археологічній експедиції Інституту археології НАН України (2013–2014) під керівництвом Михайла Відейка та Джона Чапмана (John Chapman); під час дослідження пам'ятки Тальянки (2016–2017) долучилася до археологічної «Трипільської експедиції» Інституту археології НАН України під керівництвом Олексія Корвіна-Піотровського; у складі археологічної «Дністровської комплексної експедиції» Інституту археології НАН України під керівництвом Дмитра Черновола досліджувала пам'ятку Волошкове (2018). Упродовж 2022–2025 рр. працювала на трипільській пам'ятці Залуква біля Галича у співпраці з археологами Національного заповідника «Давній Галич» (керівники – Ігор Креховецькій і Тарас Ткачук). Керувала розкопками трипільського поселення Спас на Прикарпатті (2023–2024) та розвідковими експедиціями інституту на археологічних пам'ятках Чернівецької (2022), Івано-Франківської та Тернопільської (2025) областей.

Пам'ятки неоліту–енеоліту Закарпаття вивчав М. Потушняк, який провів розкопки на поселеннях старчево-крішської культури Запсонь-Мала Гора (1976–1977, 1982) та Серне Кіш Мезе (1977–1978, 1988), багатошарових поселеннях Дерцен-Мала Гора (1975, 1978, 1983) та За-

псонь-Ководомб (1982–1992). Відкриттям ученого було виділення серед пам'яток алфелдської лінійної кераміки культури мальованої кераміки.

Початок досліджень пам'яток доби бронзи – раннього заліза у відділі пов'язаний із постаттю Л. Крушельницької. У 1962 р. учена провела розкопки на одній із найбагатших багатошарових пам'яток Верхнього Придністров'я біля с. Бовшів Галицького р-ну. Особливо цінним було перше з досліджених на території України кельтське житло II–I ст. до н. е.

Зі середини 1960-х років Л. Крушельницька зосередила увагу на вивченні пам'яток початку «ранньоскіфського» періоду. Першою пам'яткою у цьому реєстрі стали масштабні розкопки поселення в с. Черепин на Львівщині. За 2 роки, у 1965–1967 рр., біля с. Лагодів Перемишлянського р-ну вона дослідила ще одне велике поселення періоду раннього заліза та синхронний йому могильник, який охоплював 15 поховань у кам'яних скринях. На підставі цих та інших розкопок (у Звенигороді, Гологорах, Крушельниці тощо) дослідниця виокремила локально-хронологічну групу, яку назвала черепинсько-лагодівською. Низка нових пам'яток, відкритих на Західній Волині, у верхів'ях річок Західний Буг і Стир, дали підстави виділити тут лежницьку групу.

З початку 1970-х років започатковано розвідки й розкопки великими площами пам'яток ранньозалізного віку в Карпатах. Так, у 1972 р. під керівництвом Л. Крушельницької досліджено єдиний із досі виявлених могильників голіградської культури біля с. Сопіт на Львівщині. У сусідньому с. Урич на початку 1970-х років першою з дослідників вона звернула увагу на наскельні рисунки – рельєфи та петрогліфи, які з 1984 р. почав вивчати М. Бандрівський.

З 1970 р. відновилося дослідження висоцької культури. Першою пам'яткою цього періоду став могильник біля с. Конюшків Бродівського р-ну на Львівщині, на якому Л. Крушельницька виявила сім поховань і синхронне йому поселення. У тих же 1970-х роках дослідниця відкрила й дослідила низку висоцьких поселень (Гончарі, Бужок, Ясенів, Вербівчик, Попівці, Кам'янка-Бузька, Терновиця, Шкло й ін.). Останньою пам'яткою цієї культури, яку обстежила Л. Крушельницька, став унікальний за науковою значимістю могильник біля с. Лукавець на Бродівщині, на якому майже всі захоронення були здійснені в кам'яних цистах (гробницях скринькового типу).

Найзначиміші з наукового погляду розкопки Л. Крушельницька здійснила впродовж 1974–1980 рр. біля с. Непоротове Сокирянського р-ну Чернівецької обл. у зоні затоплення Могилев-Подільської гідроелектростанції. На підставі археологічного матеріалу дослідниця виокремила локально-хронологічну групу чорноліської культури, яку назвала непоротівською. Непоротів до сьогодні залишається єдиною на Заході України стратиграфічно повноцінною пам'яткою доби раннього заліза, яку досліджувано великими площами. Непоротівський комплекс споруд фахівці вважають еталонним для вивчення пам'яток пізньогальштатського часу Центрально-Східної Європи.

Цікавим напрямом археологічних досліджень є солеварні осередки. У 1981 р. Л. Крушельницька розпочала вивчення Гуцульщини в районі Покутсько-Буковинських Горган. Тут, біля с. Текуча Косівського р-ну Івано-Франківської обл., археологиня дослідила п'ять солевиробничих (одношарових) осередків раннього етапу розвитку голіградської культури, а біля с. Лоєва Надвірнянського р-ну – ще один солевиробничий центр цієї ж культури, але багатошаровий. Ще один такий осередок цього періоду біля с. Космач Косівського р-ну виявив і дослідив М. Бандрівський. На них усіх розчищено залишки спеціальних печей для виварювання солі й рештки наземних споруд каркасного типу, у яких розфасовували цей продукт.

З початку 1980-х років Д. Павлів розпочав систематичне вивчення пам'яток пізньобронзової і ранньозалізної доби Південно-Західної Волині й Малого Полісся, зокрема однієї з найяскравіших археологічних культур Центральної Європи – лужицької, зосередивши увагу на часі її появи та поширенні на території України, взаємодії з іншими культурами. Дослідник провів широкі розвідкові роботи в Надбужжі, верифікаційні дослідження в Ульвівку, розкопав низку великих біритуальних могильників у Тяглові (Львівська обл.), Рованцях і Городку (Волинська обл.), де виявлено численні тілопокладні та тілопальні поховання різних видів, окремі захоронення черепів, кенотафи, місця обрядових дійств, пов'язаних із культом предків, оригінальні

керамічні та бронзові вироби. Внаслідок опрацювання великої кількості нових матеріалів та перегляду здобутих раніше, Д. Павлів виділив особливу синкретичну культурну групу (пам'ятки ульвівецько-рованцівського типу X–VIII ст. до н. е.) з рисами висоцької культури, східних лужицьких і традиціями дещо раніших культурних виявів Центральної (тщінецька та курганна) і Центрально-Східної (білозерська) Європи. Вивчає питання генези пам'яток ульвівецько-рованцівського типу, хронології, особливості поховального обряду, походження особливих форм кераміки з поховань та її орнаментацію. Розпочато ґрунтовне опрацювання значного антропологічного матеріалу, виявленого під час досліджень цих могильників, яке здійснює спільно з відділом біоархеології Інституту археології НАН України. Це дасть змогу вияснити походження стародавнього населення цієї частини України наприкінці II – на початку I тис. до н. е.

У середині 1990-х років відновилися масштабні розкопки могильників висоцької культури. Так, поблизу с. Петриків на Тернопільщині впродовж 1995–1996, 1998, 2004 рр. археологічна експедиція інституту під керівництвом М. Бандрівського виявила 183 поховання, із яких 6 – парних. Серед останніх у Петрикові одне унікальне – у могилі, міцно обнявшись, лежали чоловік і жінка. Обоє були звернені лицями й торкалися чолами один одного.

Паралельно з вивченням старожитностей голіградської і висоцької культур, працівники відділу досліджували поселення та могильники ранньоскіфського часу. Так, упродовж майже двох десятиліть Західноподільська гальштатська експедиція інституту під керівництвом М. Бандрівського дослідила поселення, городища й нові кургани скіфської знаті. Найважливіші – розкопки курганів Західноподільської групи у 2002, 2007–2010 рр. поблизу сіл Сокілець на Хмельниччині та Швайківці на Тернопільщині. У 2007 р. під час розкопок у Швайківцях під значним завалом кам'яного склепіння вдалося натрапити на три майже повні панцирні набори, два з яких були розстелені в розгорнутому вигляді, перегородивши вхід до центральної споруди кургану, а третій – підвішений на одному зі стовпів поблизу входу до неї. Поряд із панцирами виявлено 12 посудин: 2 бронзові та 10 керамічних. Неподалік розчищено кістяний гребінь, виготовлений у зооморфному стилі зі зображеннями головок двох коней, дві залізні бойові сокири й ажурне навершя піхов акінака. Всі ці речі, охопно зі згаданими панцирами лускатого типу, перебували з боків чотирикутної, виложеної кам'яними плитами площадки, у центрі якої були тілоспалення.

В останні півтора десятиріччя М. Бандрівський на Західному Поділлі відкрив і дослідив низку добре датованих закритих комплексів початку ранньоскіфського часу (кургани Коцюбинчики 1 та 2 на Тернопільщині).

У 2007 р. розпочалося вивчення поховань у кам'яних гробницях поморської культури, виявлених на Заході України. На території України донедавна вони взагалі не були відомі. Важливим стало відкриття експедицією інституту (Д. Павлів) і НДЦ «РАС» Інституту археології НАН України поблизу с. Заставне Золочівського р-ну Львівської обл. унікального поховання поморської культури в кам'яній гробниці з великою кількістю супровідної оригінальної кераміки, зокрема із класичною «лицевою» урною раннього етапу розвитку поморської культури. Це – перша й поки єдина досліджена в Україні пам'ятка такого типу. Її розташування, особливості будови гробниці, керамічний посуд, що перебував у поховальній камері, зокрема ваза-урна з рисами людського обличчя, дає можливість зарахувати об'єкт до «класичної» поморської культури, датуючи поховання серединою–кінцем періоду HaD (550–450 рр. до н. е.), що дає змогу вважати захоронення в Заставному найранішою пам'яткою поморської культури в Україні.

Складні етно-культурні процеси за доби пізньої бронзи та раннього заліза на крайньому заході України малодосліджені. Невирішені такі проблемні питання: час і межі поширення лужицьких культур на схід, утворення та поширення висоцької, походження і взаємовпливи культурних груп ранньоскіфського часу заходу України з лужицькими. Для їх вивчення Д. Павлів, В. Петегирич та Р. Коропецький разом із НДЦ «РАС» Інституту археології НАН України провели масштабні розвідкові дослідження «білої плями» західноукраїнської археології – теренів у басейнах рік Солокії, Рати, Вишні і Стрв'яжу, а також стаціонарні розкопки пам'яток Берегове, Заріччя й Оселя, під час яких здобуто надзвичайно цікаві матеріали доби

бронзи – раннього заліза, які зможуть по-новому висвітлити цей складний і важливий період давньої історії пограниччя праєвропейських культур.

Іван Попович одним із перших розпочав вивчення поселень куштановицької культури, відомої до того майже винятково за похованнями. Розкопки поселень у Малих Геївцях, Шомі, Кінчеші, Дийді, Тишові, Олешнику, Горянах, некрополів у Бобовому та Невицькому значно збагатили джерельну базу, що дало змогу накреслити історію економічного й духовного життя краю і суміжних територій у добу раннього залізного віку.

Проблеми доби бронзи – раннього заліза висвітлені в низці монографій, зокрема «Історія населення Передкарпаття, Поділля і Волині в кінці III – на початку II тисячоліття до н. е.» (І. Свєшніков, 1974), «Взаємозв'язки населення Прикарпаття і Волині з племенами Східної і Центральної Європи» (Л. Крушельницька, 1985), «Чорноліська культура Середнього Придністров'я» (Л. Крушельницька, 1998), «Могильник в Петрикові біля Тернополя в контексті поховального обряду висоцької культури» (М. Бандрівський, 2002).

Першу половину I тис. н. е. досліджували М. Смішко, В. Баран, В. Цигилик, В. Войнаровський. Вивчали пам'ятки пшеворської, липицької, черняхівської, празької культур, культури карпатських курганів. Цій проблематиці присвячені такі праці: «Карпатські кургани першої половини I тис. н. е.» (М. Смішко, 1960), «Поселення перших століть нашої ери біля села Черепин» (В. Баран, 1961), «Населення Верхнього Подністров'я перших століть нашої ери» (В. Цигилик, 1975).

Пам'ятки пшеворської, зарубинецької, черняхівської та липицької культур відомі поблизу Звенигорода, Незвиська, Вікнин Великих, Острівця, Неслухова, Сокільників, Ремезівців, Оселівки, Майдана-Гологірського, Черепина, Бовшева, Болотні, Заліськів, Чорнівки та інших пунктів у результаті досліджень, які провели М. Смішко, В. Баран, В. Цигилик, І. Свєшніков, Л. Крушельницька, В. Войнаровський. Важливі археологічні джерела здобуті під час розкопок таких пам'яток, як Паладь на Закарпатті, Свірж у Верхній Наддністрянщині (гончарний комплекс). Унікальну майстерню із виготовлення скла II–IV ст. н. е. відкрив і дослідив М. Смішко в Комарові на Середньому Дністрі.

Польові дослідження пам'яток римського часу проводив із 1963 р. В. Цигилик (учень М. Смішка). Під його керівництвом здійснені розкопки могильника I ст. н. е. в м. Любомль Волинської обл. Того ж року і в наступному польовому сезоні дослідник провів стаціонарні дослідження поселення липицької культури біля с. Верхня Липиця на Івано-Франківщині. З 1965 р. по 1968 р. очолював Липицький загін Верхьодністрянської експедиції, що провела розкопки поселення I ст. поблизу с. Ремезівці Золочівського р-ну. У 1969 р. він керував Липицьким загоном Ранньослов'янської експедиції, що провів археологічні дослідження поселення у с. Майдан-Гологірський Львівської обл. Окрім тривалих стаціонарних експедицій, дослідник очолював низку розвідкових. У 1964 р. провів обстеження пам'яток у таких населених пунктах, як Лисичники, Касперівці та Мишковичі.

У 2021 р. дослідження пам'яток липицької культури мало відновитися. Молодий археолог, аспірант відділу Микола Майорчак розпочав роботу над темою «Історія населення липицької культури на території Східного Прикарпаття і Західного Поділля». Однак у перші дні повномасштабної війни він став на захист Батьківщини і 2 червня 2023 р. загинув у районі Білогорівки.

Одне із провідних місць у діяльності працівників від початку створення відділу займали проблеми вивчення слов'янської і княжої доби в західному регіоні України. Відчутний вплив на це мала традиція, збережена та продовжена ще від Я. Пастернака. Вже в 1946 р. І. Старчук започаткував самостійні дослідження Пліснеська, які розпочинав у 1940 р. разом із Я. Пастернаком. Ці дослідження й роботи київських археологів Володимира Гончарова і Михайла Кучери 1953–1954 рр. дали змогу виділити в історії Пліснеська чотири періоди: VII–VIII, IX–X, XI і XII–XIII ст. У 1947–1949 рр. разом з І. Старчуком на розкопках Пліснеського городища працював О. Ратич. Після смерті І. Старчука саме він зайнявся вивченням археології ранньосередньовічної доби заходу України.

Олексій Ратич вивчив та систематизував значний джерелознавчий матеріал про археологічні пам'ятки княжої доби цієї території, у 1953 р. захистив кандидатську дисертацію і в 1957 р. опублікував невелику монографію «Древньоруські археологічні пам'ятки на території західних областей УРСР» (1957). Важливим напрямом наукових пошуків ученого стали польові археологічні дослідження. У 1949 р. він очолював розвідкову експедицію у Верхній Наддністрянщині. Результативними виявилися дослідження одного з поселень біля с. Ріпнів на Львівщині (Ріпнів I), проведені в 1950 р. спільно з Ю. Захаруком, під час яких відкрито шість житлових будівель VII–XI ст. У 1951 р. О. Ратич разом із київськими археологами брав участь у розкопках давнього Галича.

У роботі відділу 50-ті роки XX ст. ознаменувалися також відкриттям і дослідженням ранньослов'янських пам'яток. Продовжив вивчення Ріпнівського поселення у 1954–1955 рр. В. Ауліх. Ці дослідження стали основою його кандидатської дисертації «Давньоруське селище VI–XI ст. у с. Ріпнів Львівської області» (1960). Пам'ятка і сьогодні залишається одним із найдетальніше вивчених сільських поселень Волині.

У 1951–1952 рр. Ю. Захарук, а в 1956–1964 рр. В. Ауліх дослідив великою площею (3 000 м^2) одну з найвідоміших тепер пам'яток слов'янського світу – Зимнівське городище поблизу Володимира на Волині. Це унікальне городище періоду раннього середньовіччя виділяється серед синхронних пам'яток своїми укріпленнями і надзвичайно багатим інвентарем. На думку В. Ауліха, воно було адміністративним, політичним й економічним центром одного зі східнослов'янських племен – дулібів. Підсумки досліджень Зимнівського городища опубліковані в серії статей та окремою монографією – «Зимнівське городище – слов'янська пам'ятка VI–VII ст. н. е. в Західній Волині» (В. Ауліх, 1972).

У 1954–1957 рр. спільна археологічна експедиція Інституту суспільних наук і Державного Ермітажу під керівництвом Катерини Черниш і Галіни Смірнової (Галина Смирнова) відкрила 10 заглиблених жител із печами-кам'янками та кілька господарських ям на багатошаровому поселенні в с. Незвисько на Івано-Франківщині.

З 1957 р. по 1961 р. В. Баран проводив дослідження на поселенні VI–VII ст. Ріпнів II. Слов'янське житло цього ж часу він дослідив на поселенні Ріпнів III. Принагідно під час досліджень різночасових пам'яток археології інші працівники відділу відкривали ранньослов'янські об'єкти. Ігор Свєшніков у 1960–1961 рр. виявив житлові споруди VI–VII ст. на поселенні в Городку, а в 1961–1963 рр. – поблизу с. Зозів Рівненського р-ну. Лариса Крушельницька відкрила житлові комплекси цього ж часу на поселенні Бовшів I. Володимир Баран у 1962–1964 рр. виявив житлові й господарські споруди третьої чверті I тис. на багатошарових пам'ятках Бовшів II і Дем'янів Галицького р-ну Івано-Франківщини, а в 1966–1967 рр. дослідив поселення V–VII ст. у с. Зелений Гай поблизу Заліщик на Тернопільщині. Результати вивчення слов'янських пам'яток третьої чверті I тис., відомих також як празька культура, підсумував В. Баран у монографії «Ранні слов'яни між Дністром і Прип'яттю» (1972).

У 80–90-ті роки XX ст. працівники відділу й інших установ досліджували житлові споруди та об'єкти празької культури в центральній частині Львова (В. Петегирич) і на його околицях, біля с. Непоротове над Дністром та в Ромоші і Неслухові над Західним Бугом (Л. Крушельницька, В. Цигилик), які доповнили джерельну базу вивчення цієї культури.

Особливе місце в історії східних слов'ян займає остання чверть I тис. н. е. Археологічні пам'ятки цього періоду відомі в історіографії під назвою «райковецька культура VIII–X ст.», яка виникла на основі празької і стала головним підґрунтям Старокиївської держави. Ця культура була предметом досліджень кількох поколінь працівників відділу. Вже в 40-х роках XX ст. відкрив об'єкти райковецької культури І. Старчук на місці поселення, де пізніше виник літописний Плісненськ. Добре представлені житлові й господарські споруди райковецької культури на поселенні Ріпнів I, де В. Ауліх виділив комплекси VII–VIII ст. і IX ст. Житло й матеріал VIII – початку IX ст. він виявив на поселенні біля с. Ромош над Західним Бугом. Окремі об'єкти-печі та знахідки VIII–X ст. і господарські ями відкрито на поселенні в Неслухові (В. Цигилик) та пам'ятці поблизу с. Ракобовти Буського р-ну (В. Баран). Археологічні матеріали VIII–X ст. відо-

мі також у Буську. Їх знайдено на поселенні в центральній частині сучасного міста, на лівому березі Бугу, біля новозбудованої церкви Святих Петра і Павла (В. Петегирич).

Упродовж VIII–XI ст. функціювало поселення поблизу с. Федорівці на Сокальщині, на якому Л. Крушельницька в 1978 р. дослідила дві житлові споруди з розвалами глиняних печей. Житло IX–X ст. із Зимнівського городища і три напівземлянки VIII–IX ст., розкопані в 1960 р. на поселенні в с. Городок на Рівненщині, опублікував Р. Багрій. Від кінця IX ст. до початку XI ст. існувало невелике поселення в Белзі. Воно розміщувалося на південний схід від городища Замочок на правому березі р. Солокії. Окремі об'єкти райковецької культури зафіксовано у Львові неподалік дослідженого ранньослов'янського житла (В. Петегирич).

Слов'янські та середньовічні пам'ятки другої половини I тис. н. е. на теренах Закарпаття вивчав С. Пеняк. На поселеннях у Галочі, Берегові вперше відкрито підквадратні напівземлянкові житла з чистою ліпною керамікою празького типу, що дало змогу пов'язати їх із появою перших слов'янських племінних груп у Верхньому Потиссі. Крім цього, відкрито понад 40 поселень VIII–IX ст. як у рівнинній, так і передгірській зонах краю (Боржава, Мужієво, Яноші, Затисівка, Коритняни, Пийтерфолво, Паладь-Комарівці, Ратівці, Клячаново) й ін.

У Галичі експедиція під керівництвом В. Ауліха виявила поселення, яке існувало від VII–VIII ст. до кінця X ст. ще до виникнення міста. Тут відкрито житлові споруди з печами-кам'янками та керамічним матеріалом, типовим для райковецької культури. Відомі такі споруди на території Стільського городища (О. Корчинський). Дослідження райковецької культури працівників відділу сприяло ідентифікації археологічних пам'яток із літописними племінними княжіннями та відіграло важливу роль у вивченні етнокультурних і державотворчих процесів на території сучасних українських земель.

Цікаві результати отримали працівники відділу під час дослідження городищ княжої доби. Впродовж 1957–1962 рр. О. Ратич здійснив розкопки в Судовій Вишні на Львівщині. Дослідник виділив два горизонти: відкрите селище X ст., на місці якого в кінці X – на початку XI ст. побудовано замок, що проіснував до початку XII ст. Після зруйнування замку збудовано ще одну фортецю, розташовану за 3 км на схід. Вона існувала у XII–XIII ст. і була садибою боярина Філіпа, якого згадує літопис під 1230 р. Комплекс пам'яток стародавньої Вишні доповнює багате поховання кінця X – початку XI ст.

Важливими для певних історичних висновків стали дослідження О. Ратича і В. Шеломенцева-Терського (1918–1993) у Перемилі на Волині, проведені в 1963–1964 рр. і 1985–1986 рр. Вони спростували твердження окремих польських дослідників щодо приєднання в 981 р. до Старокиївської держави волинського Перемиля, а не Перемишля над Сяном. Розкопки показали, що Перемиль не міг бути об'єктом походу 981 р., оскільки виник пізніше.

Під час польових обстежень городищ Волинської землі В. Ауліх здійснив розкопки на Білівському городищі, з яким окремі дослідники ототожнювали літописну Пересопницю. Виявилося, що культурний шар на городищі дуже бідний, що не притаманно для міст, городище має занадто малу площу (0,35 га), що не відповідає площі колись важливого центру. З Пересопницею, ствердив дослідник, треба пов'язувати комплекс пам'яток сучасного села на Рівненщині, що підтвердили розкопки наступних років. На Муравицькому городищі, що на Рівненщині, яке згадане в літописі під 1149 р., у 1965 р. виявлено житлові споруди, гончарну піч і матеріали X–XI ст., що засвідчили його давніше існування – ще до писемної згадки (І. Свєшніков, В. Петегирич).

Від 1978 р. до середини 1990-х років під керівництвом М. Рожка проводили дослідження унікальної наскельної фортеці Тустань у Карпатах, неподалік с. Урич Львівської обл. За археологічними матеріалами встановлено, що дерев'яна фортеця існувала з кінця IX ст. по XIII ст., а після неї побудували кам'яну твердиню. Ймовірно, наскельна фортеця Тустань була одним із головних форпостів Карпатської оборонної системи[21].

Крім городищ, працівники відділу досліджували також поселення княжої доби. У 1947 р. М. Смішко виявив на багатошаровому поселенні біля с. Волиця на Рівненщині напівземлянку

[21] Рожко М. Тустань. Давньоруська наскельна фортеця. Київ: Наукова думка, 1996. 272 с.

й піч із банеподібним перекриттям, які датовано XII–XIII ст. Матеріали та споруди княжої доби віднайдено також на вже названих ранньослов'янських поселеннях у Ріпневі (X–XI ст.) і Ромоші (XI–XII ст.).

У 1962–1964 рр. під час розкопок багатошарових поселень поблизу сіл Бовшів і Дем'янів на Івано-Франківщині виявлено житлові й господарські споруди, печі, ями та значну кількість виробів із глини, металу, кістки і скла, зокрема частини плуга – наральник та чересло XII–XIII ст. (Л. Крушельницька, В. Баран). Серед знахідок виділяються бронзові хрест-енколпіон й іконка із зображенням Благовіщення. Ці знахідки, напевно, потрапили на поселення з неподалік розташованого давнього Галича.

Цікаве поселення досліджував у 1983–1984 рр. Р. Багрій поблизу с. Коропуж на Львівщині. У другій половині 80-х років XX ст. кілька поселень княжої доби досліджено на території Малого Полісся поблизу сіл Реклинець (Д. Павлів) та Сокальського, Боянець (В. Цигилик) і Любеля (Д. Павлів) Жовківського р-ну Львівщини. До них потрібно долучити пам'ятку Любеля III, яку розкопували у 2010 р. (В. Петегирич). На більшості з них виявлено об'єкти й матеріали X–XII ст.

Археологи відділу вивчали спеціалізовані поселення. Прикладом може слугувати таке X–XI ст. у с. Рудники Миколаївського р-ну Львівщини. Тут В. Цигилик виявив 20 горнів для виплавки заліза. Це свідчить про існування спеціалізованого виробничого центру й доволі значні масштаби добування заліза, розраховані на ширше коло споживачів. На поселенні Черчик II, дослідженому у 2003 р. (В. Петегирич), мешканці займалися добуванням заліза з болотної руди. На це вказують шматки криці – залізна жужелиця, – які повсюдно залягають у культурному шарі та відкритих об'єктах. Очевидно, що на цьому поселенні й кількох інших Яворівщини та над Верхнім Дністром у X–XI ст. розвивалося залізодобувне ремесло і сформувалися спеціалізовані ремісничі райони, які разом із соледобувним промислом у Підкарпатті відігравали важливу роль в економічному розвитку Галицької та Перемишльської земель.

Поховальні пам'ятки Прикарпаття й Волині досліджували переважно під час розкопок великих міст княжої доби і менше – як поховання сільського населення. У 1953 р. О. Ратич розкопав один із могильників поза міськими територіями в с. Копачинці на Івано-Франківщині.

Систематично досліджено два курганні могильники на Волині. У 1975–1977 рр. проведено розкопки могильника поблизу с. Майдан-Липненський Маневицького р-ну Волинської обл. (Р. Грибович, В. Петегирич). Поховальний інвентар – кераміка, срібні, скляні й бурштинові прикраси – датують могильник XI–XII ст.

Протягом десятиріччя 1983–1994 рр. (із невеликими перервами) в околицях с. Берестяне на Волині В. Гупало здійснювала дослідження на чотирьох могильниках. Здобутий речовий матеріал дав дослідниці можливість віднести пам'ятку до княжої доби. Результати згодом побачили світ у вигляді монографії «Берестянські курганні могильники кінця X–XII ст.» (В. Гупало, 2006).

Крім курганних могильників, на Волині відомі ґрунтові та підплитові захоронення. Вони переважно траплялися археологам на розкопках пам'яток іншого часу. Зокрема, у 1963 р. експедиція Л. Крушельницької під час пошуків пам'яток ранньозалізного часу поблизу с. Крилів на Рівненщині виявила кілька ґрунтових поховань княжої доби. В одному захороненні молодої жінки з ненародженою дитиною, яке датовано періодом від другої половини XII до середини XIII ст., віднайдено 11 бронзових із позолотою прямокутних бляшок із тисненим рослинним орнаментом від начільного вінчика-діадеми (Л. Крушельницька, В. Петегирич).

Підплитові поховання, досліджені поблизу Тараканова (М. Смішко), Пересопниці (В. Шеломенцев-Терський) та в інших місцевостях, сигналізують про процес інфільтрації окремих груп населення з Галицької землі, для якої вони найбільш притаманні, у сусідню Волинь. Очевидно, що процес інфільтрації відбувався і у зворотному напрямку – з Волині на Галичину, де, крім ґрунтових й особливо підплитових, відомі поховання в курганах. В одному з таких, розташованих у Карпатах неподалік м. Сколе, який досліджено в 1971 р., міг бути похованим у 1015 р. син великого київського князя Володимира Святослав (О. Ратич, В. Петегирич, Д. Павлів).

Надзвичайно важливі відкриття принесли дослідження літописних міст: Звенигорода, Галича, Львова, Белза й ін. До святкування 700-річчя Львова О. Ратич у 1955–1956 рр. провів розкопки на території Високого замку та біля його підніжжя і встановив, що поселення існува-

ло тут у X–XI ст. Ще раз повернувся О. Ратич разом з І. Свєшніковим і Р. Багрієм до вивчення Львова 1975 р., коли був організований історико-архітектурний заповідник й археологічні розкопки міста відновилися. Дослідженнями на південно-західному краю Замкової гори виявлено залишки круглої кутової вежі XIII ст. із прилеглими до неї ділянками південної та західної стін фортеці. У 1979–1981 рр. розкопками біля міського арсеналу віднайдено дерев'яні конструкції, датовані дендрохронологічним методом другою половиною XIII ст., споруду для обробки шкіри XIV ст. і багато знахідок цього часу. Дослідженнями всередині храму Святого Івана Хрестителя виявлено різночасові поховання, найдавніші з яких належать до XIII ст. (Р. Багрій). У 1992 р. проведено широкі розкопки на місці торгово-ремісничого району княжого Львова, що займав територію від підніжжя Замкової гори до берегів Полтви (В. Петегирич). Тут уперше при дослідженнях Львова виявлено дерев'яну забудову зі зрубними житловими будівлями, рештками вулиць та вимощених деревом дворів, виробничих і господарських споруд.

Інтенсивні дослідження Звенигорода здійснювалися (з незначними перервами) впродовж майже 60 років (І. Свєшніков, В. Терський, В. Савич, Л. Крушельницька, О. Ратич, В. Чорновус, О. Овчінніков, В. Гупало). Проводилися вони розкопами, що охоплювали широкі площі (розкрито майже 11 тис. м^2). Унаслідок цього здобуто об'ємну джерельну базу, яку репрезентують десятки об'єктів (ансамбль білокам'яних споруд, релікти дерев'яної садибної забудови, заглиблені землянкові та півземлянкові житла) й тисячі знахідок. Диференційованість виявлених об'єктів і речового матеріалу обумовила комплексний підхід до опрацювання здобутих артефактів, виділення його окремих напрямів. Звенигород став першою з-поміж західноукраїнських пам'яток, де планомірно впродовж багатьох років вивчали об'ємні остеологічні та палеоботанічні колекції.

Окремо І. Свєшніков вивчав географію торговельних зв'язків, відзначаючи інтенсивність зовнішньоекономічних відносин із Києвом, Волинню, Балтикою і безпосередньо з Візантією. Вагомий внесок ученого в дослідження юридичного аспекту внутрішньо-торговельних операцій – аналіз звенигородських берестяних грамот. Одержані результати стали підґрунтям для перших узагальнень щодо планувальної структури міста, розвитку його інфраструктури, соціально-економічних відносин, особливостей матеріальної та духовної культур. Дослідження про Звенигород до 2010 р. узагальнено в доробку В. Гупало, де висвітлено питання соціально-економічного, політичного та культурного розвитку міста й однойменного князівства.

Постійна Галицька археологічна експедиція під керівництвом В. Ауліха, створена спільно з Івано-Франківським краєзнавчим музеєм, упродовж 1969–1993 рр. провела наймасштабніші дослідження за всю, майже півторастолітню, історію вивчення Галича. Тут вивчено понад 10 тис. м^2 культурного шару на городищі, посадських районах і церквищах. У процесі розкопок відкрито 30 заглиблених житлових будівель, понад 60 печей від наземних споруд, сотні господарських ям, залізо-плавильні та ювелірні майстерні, поховальні пам'ятки, досліджено оборонні лінії в різних місцях Крилоського городища. Колекція знахідок налічує понад 3 000 унікальних виробів із заліза, кольорових і благородних металів, скла, кістки й каменю.

З 1981 р. у складі експедиції, завдяки зусиллям В. Ауліха, почав працювати архітектурний загін під керівництвом Ю. Лукомського, що охопив дослідженнями 14 об'єктів монументальної архітектури давнього Галича, 5 з яких виявлено вперше. З'ясовано планувальні, будівельно-технічні особливості пам'яток, уточнено їхнє датування та здійснено гіпотетичні об'ємно-просторові наукові реконструкції.

У кінці 1980-х років через інтенсивну забудову галицького Підгороддя, інших ділянок міста та зменшення коштів на розкопки, основними стали рятівні дослідження. Загін під керівництвом Олени Джеджори виявив великий комплекс житлових і господарських об'єктів XII–XIII ст. з окремою системою укріплень, відкрив найстарші сліди заселення посаду, починаючи з X ст., довів існування однієї з найдавніших оборонних ліній Крилоського городища.

У 1974 р. і 1978–1987 рр. експедиція під керівництвом В. Петегирича провела розкопки в Белзі. Дослідження показали, що місто виникло на зламі X–XI ст. і з часом охопило велику територію. Воно складалося з укріпленого княжого замку-дитинця та прилеглого до нього окольного міста на Замочку, посадських районів в ур. За рікою і на території сучасної центральної частини міста та навколишніх поселень, монастирів і могильників. На місці знищеного валу дитинця

У відділі археології. Зліва направо стоять: Руслан Коропецький, Микола Бандрівський, Андрій Бардецький, Володимир Чорнобривець, Наталя Булик, Ірина Луцик, Юрій Лукомський, Віра Гупало, Андрій Гавінський, Дмитро Мостовий; сидять: Володимир Петегирич, Олена Томенюк, Яна Яковишина, Марія Войтович, Дмитро Павлів

відкрито дерев'яні конструкції другої чверті XI ст. завдовжки 19 м у вигляді зрубів, засипаних землею. Вперше серед міст заходу України досліджено 35 м мощеної деревом вулиці із двома ярусами: нижній – друга половина XI ст., верхній – перша половина XII ст. Уздовж вулиці розміщувалися житлові й господарські будівлі, переважно зрубної конструкції. Велика колекція артефактів свідчить про існування у Белзі різноманітних ремесел, високий рівень культури та побуту його мешканців, широкі економічні й культурні зв'язки міста.

Серед інших міст необхідно відзначити розкопки В. Шеломенцева-Терського в Пересопниці. З 1974 р. по 1985 р. на городищі досліджено рештки 14 напівземлянок та 11 наземних споруд, майже 30 поховань, зафіксовано об'єкти, пов'язані зі залізодобувним ремеслом й обробкою кістки, та зібрано велику колекцію різноманітних виробів. До заслуг В. Ауліха треба зарахувати перші, хоч і невеликі, але професійні розкопки літописного міста Дорогобужа, проведені в 1969 р. У 1989–1990 рр. такі ж здійснено в давньому Бужеську (В. Петегирич), де виявлено об'єкти й культурний шар княжої доби на Великому городищі, городищі На Волянах та в центральній частині сучасного міста.

Зусилля працівників відділу із вивчення найважливіших пам'яток слов'янської і княжої діб знайшли практичне втілення у створенні Національного заповідника «Давній Галич» (1994), Державного історико-культурного заповідника «Тустань» (1994), Державного історико-культурного заповідника в м. Белз (2001), Історико-культурних заповідників «Давній Плісненськ», «Стільське городище» (2015), «Древній Звенигород» (2020). Результати дослідження таких пам'яток на території Прикарпаття і Волині висвітлено в численних статтях в Україні та за кордоном, індивідуальних монографіях і колективних інститутських працях та роботах співробітників відділу археології[22]. Вони стали вагомим внеском в українську археологічну науку.

[22] Нариси історії Львова / ред. І. Крип'якевич. Львів, 1956; Торжество історичної справедливості: закономірність возз'єднання західноукраїнських земель в єдиній Українській Радянській державі / відп. ред. М. Олексюк. Львів: Вид-во Львівського університету, 1968; Історія Львова / відп. ред. В. Секретарюк. Київ, 1984; Львів. Історичні нариси / упоряд.: Я. Ісаєвич, Ф. Стеблій, М. Литвин. Львів, 1996; Історія Львова: у 3-х т. / ред. Я. Ісаєвич. Львів: Центр Європи, 2006. Т. 1. 1256–1772; Населення Прикарпаття і Волині за доби розкладу первіснообщинного ладу та в давньоруський час / ред. кол.: І. Свєшніков та ін. Київ: Наукова думка, 1976.

В останні десятиліття різко зросла увага до питань, пов'язаних з історією археологічних досліджень. У відділі ця тематика започаткована ще в перші роки незалежності України й особливо активно розвинулася в останнє десятиліття, свідченням чого стали захищені дисертації Н. Булик «Археологічна наука у Львові в XIX – на початку XX ст.», «Археологічна наука в Галичині та Західній Волині у міжвоєнний період XX століття: антропоцентрично-інституціональна модель» та О. Томенюк «Наукові ідеї Юрія Полянського та їхній вплив на розвиток геоморфології і палеогеографії в Україні», монографії О. Ситника (2012) та Н. Булик (2014), три міжнародні конференції: «Історія археології: міжособистісні та інституціональні комунікації» (2015), «Історія археології: архівна і музейна спадщина Центральної та Східної Європи» (2016), «Історія археології: механізми управління та форми організації науки (до 115-річчя проведення XII Археологічного з'їзду в Харкові)» (2017), спеціальні випуски збірника МДАПВ (Львів, 2015, 2017), велика серія статей в українських і закордонних часописах, довідкових виданнях та енциклопедіях. Цю тематику активно у відділі, крім названих дослідників, розробляють М. Бандрівський, Р. Коропецький, Д. Павлів, В. Петегирич.

Археологічні дослідження різних епох підсумовані в багатьох монографіях працівників, проте у світ вийшло дві колективні праці у двох і трьох частинах: «Стародавнє населення Прикарпаття і Волині: доба первіснообщинного ладу» (1974), «Населення Прикарпаття і Волині доби розкладу первіснообщинного ладу та в давньоруський час» (1976) та «Археологічні пам'ятки Прикарпаття і Волині» у 3-х томах («Археологічні пам'ятки Прикарпаття і Волині кам'яного віку», 1981; «Археологічні пам'ятки Прикарпаття і Волині доби бронзи та раннього заліза», 1982; «Археологічні пам'ятки Прикарпаття і Волині ранньослов'янського і давньоруського періодів», 1982) узагальненої археології західноукраїнських земель. Настав час готувати наступний випуск. Ця робота у планах колективу відділу на найближчі 3 роки.

Неможливо перерахувати всі пам'ятки, які досліджували працівники відділу, як і всі монографії, збірники, наукові статті й інші публікації – їх тепер сотні, а то й тисячі. Багато здобутків відділу вийшло на рівень європейських та світових стандартів. Відділ був і залишається провідною науковою археологічною установою на Заході України.

Наталя БУЛИК

БІОБІБЛІОГРАФІЯ ПРАЦІВНИКІВ
(2011–2025)

Наталя БУЛИК

доктор історичних наук
старший дослідник
завідувач відділу

Народилася 2 березня 1979 р. у с. Давидів Пустомитівського (тепер – Львівського) р-ну Львівської обл.

У 2001 р. закінчила історичний факультет, а у 2005 р. – аспірантуру Львівського національного університету ім. І. Франка.

У 2007 р. захистила кандидатську дисертацію на тему «Археологічна наука у Львові у XIX – на початку XX століття» (керівник – проф. Роман Берест).

У 2024 р. – докторську дисертацію на тему «Археологічна наука в Галичині та Західній Волині у міжвоєнний період XX століття: антропоцентрично-інституціональна модель» в Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України (науковий консультант – д-р іст. наук Роман Голик).

З 2024 р. – експерт Міністерства освіти і науки України для проведення наукової та науково-технічної експертизи об'єктів експертизи у сфері наукової та науково-технічної діяльності.

З 2024 р. – член комісії «Історії археології» International Union for Prehistoric and Protohistoric Sciences (UISPP).

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича від 2004 р.: лаборант (2004–2008), молодший науковий (2008–2015), науковий (2015–2016), старший науковий (2016–2018) співробітник, в. о. завідувача Археологічного музею (2011–2016), докторант (2016–2018), завідувач відділу (від 2019 р.).

Від 2004 р. – секретар, а з 2019 р. – голова організаційного комітету щорічної Міжнародної наукової конференції «Археологія заходу України»; заступник голови організаційного комітету Міжнародної наукової конференції «Історія археології».

Головний редактор фахового збірника «Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині».

Автор понад 120 наукових та науково-популярних публікацій.

Брала участь у виконанні низки міжнародних і всеукраїнських проєктів, зокрема «Львівський період життя та діяльності археолога та політика Леона Козловського» («Lwowski okres życia i pracy archeologa i polityka Leona Kozłowskiego») спільно з Інститутом археології Варшавського університету (Польща, 2011), «Затоплена спадщина: цифровий архів втрачених археологічних пам'яток долини Дністра» від Українського культурного фонду (14 липня – 31 жовтня 2023 р.).

Стипендіат Каси ім. Й. Мяновського (Kasy im. J. Mianowskiego, грудень 2008 р. – березень 2009 р.), Фундації королеви Ядвіги (Funduszu Królowej Jadwigi, лютий 2010 р.), Музею історії Польщі (Muzeum Historii Polski, квітень 2016 р.; березень 2017 р.); Центру Діалогу ім. Ю. Мєрошевського (1 серпня – 30 листопада 2024 р); Міністерства культури та національної спадщини Республіки Польща «Thesaurus Poloniae dla Ukrainy» (15 березня – 15 червня 2023 р.); Британської асоціації слов'янських і східноєвропейських досліджень (BASEES Non-Residential Fellowships (липень–жовтень 2023 р.)); «Thesaurus Poloniae» Міністерства культури та національної спадщини Республіки Польща (17 вересня – 15 грудня 2023 р.); Documenting Ukraine (травень–жовтень 2023 р.; листопад 2024 р. – квітень 2025 р.).

Нагороджена грамотами Відділення історії, філософії та права Президії НАН України (2018) та Західного наукового центру НАН України і МОН України (2025).

Наукові зацікавлення: історія археології, охорона пам'яток, історія музейної справи.

Монографії

Львівська археологія XIX – початку XX століття: дослідники, наукові установи, музеї / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича; Львівський інститут економіки і туризму. Львів, 2014. 304 с.

Розділи в колективних монографіях

Перший професор львівської археології Кароль Гадачек і його наукова пасія. *Історія та історики у Львівському університеті: традиції та сучасність (до 75-ліття створення історичного факультету):* колект. моногр. / ред.: Л. Зашкільняк, П. Сєрженг. Львів, 2015. С. 246–257.

Місце представників нацменшин в освітньому процесі міжвоєнного Львова (на прикладі археологічного співтовариства). *Освіта національних меншин в Україні: історичні традиції, правові засади, сучасні виклики (XX – початок XXI століть):* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; упоряд. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Кн. 1. С. 258–277 (співавт. – В. Гупало).

Поховальні пам'ятки заходу України у дослідженнях археологів (XIX – перша третина XX століття). *Духовна культура населення Прикарпаття, Волині і Закарпаття від найдавніших часів до середньовіччя (вибрані проблеми):* колект. моногр. / відп. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. С. 534–579.

Історія відділу археології. *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України: історія, імена, ідеї* / відп. ред. І. Соляр. Львів, 2021. С. 89–120.

Наукова еліта Львова у роки Першої світової війни та національно-визвольних змагань (на прикладі археологічного середовища). *Українська еліта в другій половині XIX – на початку XXI ст.: особливості формування, трансформація уявлень, інтелектуальний потенціал. Західні землі:* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; НАН України. Львів, 2023. С. 223–250 (співавт. – Р. Берест).

Статті в наукових виданнях

Археологія у науковій спадщині Антона Петрушевича. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2011. Вип. 15. С. 415–428.

Галицькі старожитності у наукових дослідженнях Антоні Шнайдера. *Вісник Львівського інституту економіки і туризму.* Львів, 2011. Вип. 6. С. 215–220 (співавт. – Р. Берест).

До питання про наукові контакти львівських археологів у XIX – на початку XX століття. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012. Вип. 16. С. 478–503.

Замки Галичини: дослідження XIX ст. і сучасний стан. *Розвиток українського етнотуризму: проблеми та перспективи:* зб. матер. II Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених (Львів, 25–26 квітня 2012 р.). Львів, 2012. С. 23–31.

Літописні міста Галичини у дослідженнях археологів XIX – поч. XX ст. *Фортеця: збірник заповідника «Тустань».* Львів, 2012. Вип. 2. С. 484–498.

Наукове Товариство імені Шевченка та археологічні студії на заході України до Першої світової війни. *Археологія і давня історія України. Історія археології: дослідники та наукові центри.* Київ, 2012. Вип. 9. С. 58–67.

Антін Петрушевич і археологічне середовище Львова другої половини XIX ст. *Історичні та культурологічні студії* / ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 5. С. 19–41.

Кароль Гадачек і його внесок у розвиток львівської археології. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 17. С. 251–266.

Керамічне виробництво липицьких племен Верхнього Подністер'я. *Transkarpackie kontakty kultorowe w okresie lateńskim, rzymskim i wczesnym średniowieczu.* Krosno, 2013. S. 47–60 (співавт. – Р. Берест).

Життя і діяльність Богдана Януша в контексті інтелектуального середовища Галичини. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014. Вип. 18. С. 442–468.

Замки Східної Галичини у дослідженнях археологів XIX – початку XX століття. *Zamki w Karpatach.* Krosno, 2014. С. 409–422.

«Вмів він розбудити серед молоді запал до вивчення класичного мистецтва і доісторичної культури»: Кароль Гадачек в оцінці сучасників. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. Вип. 19: Історія археології: міжособистісні та інституціональні комунікації. С. 58–68.

Археологічний вимір пам'яткоохоронних практик у Галичині (1918–1928). *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2016. Вип. 20. С. 394–413.

Пам'яткоохоронні традиції кінця XIX – першої половини XX ст. у археологічному середовищі Галичини. *Сіверщина в історії України.* Київ; Глухів, 2016. Вип. 9. С. 42–49.

Сакральні пам'ятки Галича та його околиць до Першої світової війни. *Badania archeologiczne zespołów sakralnych w Karpatach.* Krosno, 2016. S. 11–35.

Archaeologists from L'viv in the formation of European intellectual environment of the middle of XIX – first quarter of XX century (interaction direct and indirect). *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Archaeologica.* Łódź, 2016. Nr 31. S. 195–218.

Археологія і влада: діяльність археологів Наукового товариства імені Шевченка в контексті пам'яткоохоронної реформи 1928 року. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред.: О. Ситник, М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 21: Історія археології: архівна і музейна спадщина Центральної та Східної Європи. С. 258–284.

The Life and Work of Bohdan Janusz (1887–1930) in the Context of the Intellectual Environment of the Galicia Region. *Between History and Archaeology: Papers in honour of Jacek Lech.* Oxford, 2017. P. 403–418.

З'їзди студентів-археологів польських університетів у 1930-х рр.: львівський вимір. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія».* Харків, 2018. Вип. 54. С. 82–95.

Світло й тіні музейно-археологічного життя Львова першої половини XX ст. (на прикладі Музею Дідушицьких). *Сіверщина в історії України.* Київ; Глухів, 2018. Вип. 11. С. 380–386.

У Львові та поміж львів'ян: просопографічний портрет Тадеуша Сулімірського (1898–1983). *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Вип. 22. С. 426–453.

Греко-католицька богословська академія у Львові: археологічні студії (1929–1939). *Сіверщина в історії України.* Київ; Глухів, 2019. Вип. 12. С. 317–323.

Університетська археологія міжвоєнного Львова через призму пам'яткоохоронного законодавства 1928 року. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Вип. 23. С. 362–378.

Influences of Sites of Trypillia BI – Cucuteni A4 Stages on the Establishing of Styles of Panting of Ceramic Ware of Zalischyky Group of Trypillia BI–BII Stages (Upper and Middle Dnister Region). *Hiperboreea.* Bucharest, 2019. Vol. VI, No. 2. P. 5–20 (співавт.: Y. Yakovyshyna, R. Koropetskyi, O. Sytnyk).

Археологічні пам'ятки Прикарпаття і Карпат у контексті пам'яткоохоронного законодавства міжвоєнної Польщі. *Фортеця: збірник заповідника «Тустань».* Львів, 2020. Т. 4. С. 190–208.

В австрійському, польському й радянському Львові: просопографічний портрет Маркіяна-Ореста Смішка. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 24. С. 11–46.

Роль Греко-Католицької Церкви в розвитку археології на прикладі Богословської академії у Львові (1929–1939). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. Вип 34. С. 271–282.

Латенський і римський час в дослідженнях львівських археологів в роки Другої Речі Посполитої (1918–1939). *Okres lateński i wpływów rzymskich w Karpatach.* Krosno, 2022. С. 33–53.

Наукова комунікація львівських археологів на прикладі дослідження пам'яток латенського і римського часів у міжвоєнний період. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 35. С. 113–129 (співавт. – R. Berest).

«На підложі праці того самоука виростали університетські катедри і професорські берети»: інформативні можливості некрологів для вивчення львівської археології кінця XIX – першої половини XX століття. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 26. С. 263–275.

Medieval Sacred Monuments on the Territory of Halych-Volynian Rus': the History of Research in the XIX – early XX Centuries. *Przegląd Archeologiczny.* Wrocław, 2022. Vol. 70. S. 245–274 (співавт. – I. Lutsyk).

Археологія НТШ, написана світлом: львівська колекція фотонегативів міжвоєнного часу. *Український історичний журнал.* 2023. № 6 (573). С. 78–92 (співавт. – М. Войтович).

«Наука втратила в покійному дуже доброго працівника, я ж – сердечного приятеля»: пам'яті Миколи Майорчака. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 27. С. 9–12 (співавт. – О. Куценяк).

Середньовічні міста Галичини: історія археологічних досліджень у міжвоєнний період. *Wczesne średniowiecze w Karpatach.* Krosno, 2023. S. 141–168.

Lviv Archaeological Environment during World War I. *Archaeologia Polona.* Warsaw, 2023. Vol. 61. P. 75–104 (співавт. – R. Berest).

Science has lost a very good researcher, but we have lost a dear friend: in memory of Mykola Mayorchak. *Sprawozdania Archeologiczne.* 2023. Vol. 75 (співавт. – O. Kutseniak).

The Didushytsky Family's Mission in Conservation and Research of Galician Historical and Archaeological Heritage. *Східноєвропейський історичний вісник.* Дрогобич, 2023. Вип. 27. С. 81–89 (співавт. – R. Berest).

Польське археологічне музейництво Галичини і Західної Волині у міжвоєнний період XX століття. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 28. С. 428–451.

Ярослав Пастернак і пізньосередньовічна археологія заходу України. *Późne średniowiecze w Karpatach.* Krosno, 2024. С. 377–394.

Kazimierz Żurowski (1909–1987): life and work in Lviv till 1945. *Sprawozdania Archeologiczne.* 2024. Vol. 76, Nr 1. S. 13–32.

Lviv Classical Archaeology before World War II. *Archaeologia Polona.* 2024. Vol. 62. S. 61–84 (співавт.: R. Berest, O. Tomeniuk).

Археологічне дослідження пам'яток ново-новітнього часу Унівського монастиря. *Archeologia okresu nowożytnego w Karpatach.* Krosno, 2025. S. 459–482 (співавт. – R. Berest).

Археологія у Музеї імені Князя Василька в Теребовлі. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 29. С. 442–457.

У фотооб'єктиві: міжвоєнна археологія Наукового Товариства імені Шевченка. *Вісник НТШ.* Львів, 2025. Ч. 72. С. 10–15 (співавт. – М. Войтович).

Рецензії та огляди

[Рец.]: *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині.* 2011. Вип. 15. С. 444–449 [на кн.]: Берест Р. Середньовічні монастирі Галичини: житло і побут. Львів, 2011. 332 с. (співавт. – Р. Миська).

[Рец.]: New view on the beginning of the history of the annalistic Plisnesk. *Східноєвропейський історичний вісник.* Дрогобич, 2020. Вип. 14. С. 225–228 [на кн.]: Radosław Liwoch. Zabytki z wykopalisk Teodora Nieczuja-Ziemięckiego w latopisowym Pleśnisku (Podhorce na Ukrainie). Kraków: Ekodruk, 2018. 168 s. (співавт. – V. Hupalo).

[Рец.]: The Historical and Cultural Heritage of the Bernardine Monastery in Dubno. *Sprawozdania Archeologiczne.* Kraków, 2023. Vol. 75, Nr 1. S. 373–378 (співавт. – R. Berest) [на кн.]: Віра Гупало.

Бернардинський монастир у Дубні та фунеральна культура волинської шляхти в XVII – першій половині XIX століття (за матеріалами археологічних досліджень). Львів: Простір-М, 2022. 704 с., іл.

Статті в інших виданнях

Ісидор Шараневич та археологія у Ставропігійському інституті. *Апологет:* матер. III Міжнар. наук. конф. «Львівське Ставропігійське успенське братство в духовній культурі України» до 425-ліття надання Львівському Ставропігійському братству Патріаршої Ставропігії (Львів, 26 травня 2011 р.). Львів, 2011. С. 65–72.

Історико-архітектурні пам'ятки княжого Галича та його околиць у дослідженнях львівських археологів XIX – початку XX ст. *Розвиток етнотуризму: проблеми та перспективи:* зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених (Львів, 2–3 березня 2011 р.). Львів, 2011. С. 221–227.

Історико-культурні пам'ятки Прикарпаття та Карпат у археологічних дослідженнях діячів «Руської трійці». *Історико-культурні пам'ятки Прикарпаття та Карпат – важливі об'єкти в розвитку туризму:* зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (Львів, 21–22 березня 2013 р.). Львів, 2013. С. 81–88.

Родина Дідушицьких та її роль у збереженні історико-культурної спадщини Галичини. *Туристичними шляхами Прикарпаття.* Львів, 2013. Вип. 2. С. 36–44.

Політико-правова база охорони історико-культурних пам'яток у XIX ст. та шляхи її реалізації у Східній Галичині. *Історико-культурні пам'ятки Прикарпаття та Карпат – важливі об'єкти в розвитку туризму.* Львів, 2014. С. 75–93.

III Міжнародна наукова конференція з історії археології: вияв співпраці і взаємодії. *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2015 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2016. С. 64–65 (співавт. – А. Яненко).

Традиції наукової комунікації в українському археологічному співтоваристві. *І Всеукраїнський археологічний з'їзд:* програма роботи та анотації доповідей (Ніжин, 23–25 листопада 2018 р.). Київ, 2018. С. 47–48 (співавт.: Н. Абашина, В. Колеснікова, А. Яненко).

Інформативні можливості некрологів для вивчення львівської археології XIX – першої половини XX ст. *І Всеукраїнський археологічний з'їзд:* програма роботи та анотації доповідей (Ніжин, 23–25 листопада 2018 р.). Київ, 2018. С. 50.

Українські археологи у Львівському університеті (1918–1939). *Per aspera ad astra: до 100-літнього ювілею відомого археолога Бориса Тимощука:* тези доп. Міжнар. наук. конф. (Чернівці, 8 квітня 2019 р.). Чернівці, 2019. С. 31–33.

Львівські музеї – осередки розвитку археології у міжвоєнні роки (1919–1939). *Проблеми історії та археології України:* тези доп. XII Міжнар. наук. конф., присвяченої 215-річчю Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (Харків, листопад 2020 р.). Харків: ТОВ «НТМТ», 2020. С. 68.

Археологічний музей Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України: досвід та перспективи. *Збірник тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф., приуроченої до Всеукраїнського дня пам'яток історії та культури та Міжнародного дня пам'яток і визначних місць: «Управління археологічною спадщиною та музейні практики»* (Залізці, 18 квітня 2023 р.). Залізці, 2023 (співавт.: Р. Коропецький, М. Войтович, А. Гавінський, Я. Яковишина, І. Луцик).

Досвід диджиталізації на прикладі проєкту «Затоплена спадщина: цифровий архів втрачених археологічних пам'яток долини Дністра». *Археологія Буковини: здобутки та перспективи:* тези доп. VII Міжнар. наук. семінару (Чернівці, 22 грудня 2023 р.). Чернівці, 2023. С. 21–23 (співавт.: М. Войтович, Р. Коропецький, І. Луцик, О. Томенюк, Т. Ястремська, Я. Яковишина).

The Un(lost) Heritage of Lviv Archaeologists: Glass Negatives of the 1920^{s} – the 1930^{s}. Use of Digital Technologies in the Documentation, Protection, Management and Dissemination of Cultural Heritage. October 19–20. Lublin, 2023. P. 20.

Музей «Бойківщина» і львівські археологи: міжінституційна комунікація між двома світовими війнами. *«Бойківщина: минуле, сучасність, перспективи» на пошану Володимира Гуркевича:* матер. І Міжнар. наук.-практ. конф. (Самбір, 27 травня 2025 р.). Самбір, 2025. С. 44–54 (співавт. – М. Войтович).

Енциклопедичні статті

Історична наука у Національній академії наук України в особах. Енциклопедичний довідник. Київ, 2018 [стаття: Смішко Маркіян Юліанович. С. 602].

Енциклопедія Сучасної України / редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. Київ: НАН України, Інститут енциклопедичних досліджень. 2023 [стаття: Пеленський Йосип Гаврилович]. URL: https://esu.com.ua/article-880981

Наукове редагування, упорядкування

Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2016–2025. Вип. 20–29.

Духовна культура населення Прикарпаття, Волині і Закарпаття від найдавніших часів до середньовіччя (вибрані проблеми): колект. моногр. / відп. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. 580 с.

Археологія і давня історія України / ред. вип. Н. Булик; Інститут археології НАН України. Київ, 2025. № 4 (57).

Автореферати

Археологічна наука в Галичині та Західній Волині у міжвоєнний період XX століття: антропоцентрично-інституціональна модель: автореф. дис. доктора іст. наук: 07.00.01, 07.00.04 / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. 39 с.

Микола БАНДРІВСЬКИЙ

доктор історичних наук
старший науковий співробітник

Народився 17 грудня 1964 р. у м. Стрий Львівської обл.

У 1991 р. закінчив історичний факультет Львівського державного університету ім. І. Франка (тепер – Львівський національний університет ім. І. Франка).

У 2001 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Пам'яткоохоронна діяльність Церкви в контексті національно-культурного відродження в Галичині (кінець XIX–XX ст.)» (керівник – акад. Ярослав Ісаєвич).

У 2015 р. – докторську дисертацію на тему «Культурно-історичні процеси на Прикарпатті і Західному Поділлі в пізній період епохи бронзи – на початку доби раннього заліза».

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича від 2003 р.: науковий (2003–2015), старший науковий (2014–2017) співробітник, в. о. завідувача відділу (2017–2018), старший науковий співробітник (від 2018 р.).

Голова Археологічної комісії Наукового товариства ім. Шевченка.

Один із редакторів профільних томів «Записок Наукового товариства імені Шевченка», співзасновник пам'яткоохоронної громадської організації «Товариство шанувальників Львова».

Автор понад 600 наукових і науково-популярних публікацій.

Наукові зацікавлення: археологія епохи бронзи – доби раннього заліза та ранніх форм релігії.

Монографії

Золоті Михалківські скарби та їх доля. Львів, 2012. 239 с. +35 іл. (співавт. – Л. Крушельницька).

Від Мегалі Екклісія руських князів до церкви Успіння Пресвятої Богородиці на вул. Руській (з історії православних храмів Львівського середмістя). Львів, 2014. 151 с.

Культурно-історичні процеси на Прикарпатті і Західному Поділлі в пізній період епохи бронзи – на початку доби раннього заліза. Львів: Простір-М, 2014. 573 с.

Розділи в колективних монографіях

Духовна культура населення Верхнього Придністер'я і Західного Поділля в пізній період епохи бронзи – на початку доби раннього заліза. *Духовна культура населення Прикарпаття, Волині і Закарпаття від найдавніших часів до середньовіччя (вибрані проблеми):* колект. моногр. / відп. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. С. 172–235.

Статті в наукових виданнях

Восточногальштатский импорт – новый источник для датировки курганов среднеднестровской (западноподольской) группы (по материалам усыпальницы в Швайковцах возле Чорткова на Тернопольщине). *Переход от эпохи бронзы к эпохе железа в Северной Евразии:* матер. кругл. стола. Санкт-Петербург, 2011. С. 59–63.

Злитки металу з Другого михалківського «скарбу» в ролі універсального еквівалента вартості інших товарів і послуг. *Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології:* зб. наук. праць. Чернівці; Вижниця, 2011. Т. 2 (32). С. 9–16.

Еще раз об овальных кольцах начала эпохи железа и об их функциональном назначении. *Историко-археологический альманах.* Армавир; Краснодар; Москва, 2011. Вип. 10. С. 4–14.

Кернос з Непоротова і керносоподібні посудинки з Середнього і Верхнього Придністров'я: проблеми походження і датування. *Древности Восточной Европы:* сб. науч. трудов к 90-летию Б. А. Шрамко. Харків, 2011. С. 47–56 (співавт. – Л. Крушельницька).

Меч з Угриня біля Чорткова і проблема поширення пам'яток голіградської культури на півдні Тернопільщини. *Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології:* зб. наук. праць. Чернівці; Вижниця, 2011. Т. 2 (32). С. 16–22 (співавт. – В. Добрянський).

Многогорлые сосуды типа керносов на памятниках раннежелезного века Правобережной Украины. *Боспорский феномен. Население, языки, контакты:* матер. Междунар. научн. конф. Санкт-Петербург, 2011. С. 533–543.

До проблеми локалізації мегалє екклєзія руських князів у Львові. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012. Вип. 16. С. 216–238.

Кінська упряж зі скарбу з Бірок Великих – як індикатор поствисоцького горизонту на Тернопільському плато. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012. Вип. 16. С. 463–474 (співавт.: М. Білик, Р. Зубик).

Комментарии к статье М. Т. Кашубы. *Российский археологический ежегодник.* Санкт-Петербург, 2012. № 2. С. 473–478.

Методика і перспективи досліджень наскельних рельєфів і петрогліфів Урича. *Фортеця: збірник заповідник «Тустань».* Львів: Колір ПРО, 2012. Кн. 2. С. 60–73.

Набір деталей кінської упряжі із Сільця і проблема маркерів «вершницької» культури початку ранньозалізного віку на Південно-Західній Волині. *Донецький археологічний збірник.* Донецьк, 2012. Вип. 16. С. 177–193 (співавт. – М. Білик).

Конская упряжь из клада в Бирках Великих и псалий из Дертки – как индикатор всаднической культуры раннежелезного века на Тернопольском плато. *Историко-археологический альманах.* Армавир; Краснодар; Москва, 2013. Вып. 12. С. 28–39 (состав.: Л. Крушельницкая, М. Билык).

Курганы в Швайковцах и Коцюбинчиках – новый источник для датировки Западно-подольской группы раннескифской культуры (по материалам раскопок 2007–2009 гг.). *Российский археологический ежегодник.* Санкт-Петербург, 2013. № 3. С. 341–361.

Лариса Крушельницька: півстоліття в українській археології. *Вісник Наукового Товариства ім. Т. Шевченка.* Львів, 2013. Ч. 49. С. 77–78.

Наскельні рельєфи і петрогліфи гальштатського періоду з Урича у Сколівських Бескидах (Північно-Східні Карпати). *Z badań nad kulturą społeczeństw pradziejowych i wczesnośredniowiecznych.* Księga Jubileuszowa dedukowana Profesorowi Bogusławowi Gedidze. Wrocław, 2013. S. 109–116.

Поселенські структури Голіградської культури і основні критерії їхнього виділення в контексті проблеми протоурбанізаційних процесів у Верхньому Придністер'ї та Північно-Східних Кар-

патах в останній чверті II тис. до нар. Хр. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 17. С. 73–110.

Результати історико-археологічних досліджень північної ділянки партерних компартментів і підвалів колишнього домініканського монастиря у Львові (попереднє повідомлення). *Історія релігій в Україні:* наук. щорічник. Львів, 2013. С. 31–36.

Пам'ятки Верхнього Придністров'я у постголіградський час: Михалківська група (періоди НаВ3-НаС1, 950/920–730/720 рр. до нар. Хр.). *Археологічні студії.* Київ; Чернівці, 2014. С. 104–121.

Про посвяту відновленої у 1671 р. Олексієм Балабаном церкви при ставропігійному Свято-Успенському храмі на вул. Руській у Львові. *Історія релігій в Україні:* наук. щорічник. Львів, 2014. Кн. І. С. 122–129.

Свідчення про найдавніші астрономічні знання на заході Українського Лісостепу. *Українське небо. Студії над історією астрономії в Україні.* Львів, 2014. С. 51–69.

З проблематики «до-Левового» періоду в історії Львова (релігієзнавчий екскурс). *Історія релігій в Україні:* наук. щорічник. Львів, 2015. Кн. І. С. 12–18.

Митрополит Андрей Шептицький – меценат західноукраїнської археології (за матеріалами співпраці з директором музею НТШ Ярославом Пастернаком). *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. Вип. 19: Історія археології: міжособистісні та інституціональні комунікації. С. 93–99.

Ранньосередньовічний Львів і астрологічні традиції Візантійського імператорського двору (до проблеми поширення чужорідних культових практик при дворі галицьких давньоруських владик). *Історія релігій в Україні:* наук. щорічник. Львів, 2015. Кн. І. С. 20–24.

До питання про датування кістяних стрижнеподібних псаліїв і поширення одноосьових колісниць (за матеріалами розкопок кургану в Гусятині на Збручі). *Археологія та етнологія півдня Східної Європи.* Дніпро, 2016. С. 49–53.

Збруцький ідол – пам'ятка садово-паркової скульптури поч. XIX ст.: до мотивів фальсифікації та її авторства. *Історія релігій в Україні.* Науковий збірник світлій пам'яті професора Ярослава Дашкевича (1926–2010). Львів, 2016. Ч. 3. С. 623–628.

Новий поховальний комплекс початку ранньозалізного віку з околиці Крилоса поблизу Галича на Івано-Франківщині. *Вісник рятівної археології. Acta Arheologiae Conservative.* Львів, 2016. Вип. 2. С. 91–100.

О начальной дате использования литых котлов на территории Украинской Лесостепи. *Археологическая наука: практика, теория, история.* Сборник научных трудов памяти И. С. Каменецкого. Москва, 2016. С. 20–29.

Про ймовірність антропогенного впливу на формування плейстоценового тафоценозу з околиць Хоросна–Виняви поблизу Львова (за матеріалами 2002 р.). *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2016. Вип. 20. С. 251–256.

Рятівні розкопки у Винниках біля Львова. *Археологічні дослідження в Україні 2015 р.* Київ, 2016. С. 92–93 (співавт. – В. Оприск).

Снітинський і Лубенський «скарби» в контексті проблеми східних впливів голіградської металевої індустрії. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2016. Вип. 20. С. 325–348 (співавт. – М. Білик).

Кургани сокілецького типу в контексті поховального обряду носіїв Західноподільської групи ранньоскіфського часу. *Хмельницькі краєзнавчі студії:* науково-краєзнавчний збірник. Хмельницький, 2018. Вип. 17. С. 97–104.

Релігійний аспект присутності норманів на заході Українського Лісостепу (про час та умови появи маніхейської єресі). *Історія релігій в Україні:* наук. щорічник. Львів, 2018. Вип. 28, ч. 1. С. 42–53.

Східниця – унікальна ранньопалеолітична пам'ятка у науковому доробку проф. Олександра Черниша і сучасний стан її дослідження (до 100-річчя з дня народження видатного

палеолітознавця). *Вісник рятівної археології. Acta Archaeologiae Conservativae.* Львів, 2018. Вип. 4. С. 220–223 (співавт. – Р. Гнатюк).

Нове нижньопалеолітичне місцезнаходження Східниця II у північно-східній частині Бескидів (попередні результати дослідження). *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Вип. 22. С. 223–236 (співавт.: Р. Гнатюк, В. Степанчук).

Скарб римських денаріїв з с. Хідновичі Львівської області: перші результати досліджень. *OIUM.* Київ, 2019. № 6: Старожитності варварських племен у першій половині I тис. н. е.: до 90-річчя В. Д. Барана. С. 230–243 (співавт.: М. Білик, К. Мизгін).

Нові комплекси з кінською упряжжю початку доби раннього заліза із Середнього Придністров'я. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині.* Львів, 2022. Вип. 26 (співавт. – М. Білик).

Ukrainian-Italian Connections during the Early Iron Age and How These Are Being Destroyed by Illicit Excavations and the Art Market. *Archäologisches Korrespondenzblatt.* 2022. Bd. 52, No. 2. P. 181–188 (співавт.: M. Mödlinger, M. Bilyk).

A New Late Hallstatt Complex of Metal Ware from Panivtsi, Western Podolia / UA. *Archäologisches Korrespondenzblatt.* 2023. Bd. 53, No. 2. P. 175–186 (співавт.: M. Mödlinger, M. Bilyk).

Палеолітична стоянка Жуків III на Тернопільщині. *Археологія і давня історія України.* Київ, 2024. Вип. 1 (52). С. 65–74 (співавт.: Л. Залізняк, М. Білик, Д. Вєтров, А. Сорокун).

Статті в інших виданнях

Степ Панталиха на Тернопільському плато – незаселена територія («нічийна земля» – ?) між ареалами ранньої висоцької і голіградської культур. *Тернопіль і Тернопілля в історії та культурі України і світу (від найдавніших часів до сьогодення):* матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 15–17 квітня 2012 р.) / за заг. ред. І. С. Зуляка: у 2-х ч. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. Ч. I. С. 17–19.

Interferente culturale intre culturile Belozerka si Visotskaia: reactii de schimb sau stramutarea unor comunitati? *Conferinta stiintifica cu participare internationala «Probleme actuale ale archeologiei, etnologiei»* (Chisinau, 31 mai – 1 iunie 2012). Chisinau, 2012. P. 5.

Церква св. Георгія на вул. Короленка у Львові: від початків була православною, але – не російською. *Успенська Вежа.* Львів, 2016. С. 7.

Проблема ідентифікації старозавітного етнарха Ашкеназа у працях давньоєврейських таргумістів і ранніх раввинських коментаторів. *Історія релігій в Україні: актуальні питання.* Львів, 2019. Вип. 29. С. 3–7.

Про ймовірну присутність ранньохристиянських общин – переселенців з Нижнього Подунав'я у ранньослов'янській культурі Середнього і Верхнього Подністров'я. *Археологія Буковини: здобутки та перспективи:* тези доп. III Міжнар. наук. семінар, присвячений 100-літтю від дня народження відомого науковця Бориса Тимощука (Чернівці, 13 грудня 2019 р.). Чернівці, 2019. С. 13–15.

Комплекс металевого посуду із села Панівці на Західному Поділлі (попереднє звідомлення). *Збірник наукових праць на пошану Юрія Полідовича.* Харків, 2023. С. 65–74 (співавт. – М. Білик).

Автореферати

Культурно-історичні процеси на Прикарпатті і Західному Поділлі в пізній період епохи бронзи – на початку доби раннього заліза: автореф. дис. … д-ра іст. наук: 07.00.04 / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. 36 с.

Марія ВОЙТОВИЧ
кандидат історичних наук
науковий співробітник

Народилася 5 липня 1987 р. у с. Раделичі Миколаївського (тепер – Стрийського) р-ну Львівської обл.

У 2009 р. закінчила історичний факультет Львівського національного університету ім. І. Франка (спеціальність – «Магістр археології»).

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича від 2009 р.: аспірант (2009–2012), старший інспектор відділу кадрів (2014–2018), молодший науковий (2018–2024), науковий (від 2025 р.) співробітник.

Від 2007 р. працює в НДЦ РАС ІА НАН України (за сумісництвом).

У 2009–2014 рр. – член Львівської археологічної експедиції, брала участь у рятівних археологічних дослідженнях на території міста.

Секретар фахового збірника «Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині».

Учасник таких проєктів: «Затоплена спадщина: цифровий архів втрачених археологічних пам'яток долини Дністра», виконаний за ґрантовою програмою Українського культурного фонду (6CUH11-34429, 2023), Віртуального музею у метро «Наше Підґрунтя», реалізованого за підтримки Всеукраїнської громадської організації «Спілка археологів України» та Канадського фонду підтримки місцевих ініціатив, «Праісторична доба заходу України: культурно-історичні процеси» за ґрантової підтримки Національного фонду досліджень України (2025–2028).

Від 2010 р. член організаційного комітету щорічної Міжнародної наукової конференції «Археологія заходу України».

Автор понад 40 наукових публікацій.

Нагороджена Премією Львівської обласної державної адміністрації та Львівської обласної ради для працівників наукових установ Національної академії наук України, вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації Львівської області (2019).

Дійсний член Львівського відокремленого підрозділу Всеукраїнської громадської організації «Спілка археологів України» (від 2023 р.).

Наукові зацікавлення: археологія енеоліту–бронзи заходу України, культура шнурової кераміки, рятівна археологія, міська археологія.

Розділи в колективних монографіях

Поховальний обряд населення культури шнурової кераміки Верхнього Придністер'я. *Духовна культура населення Прикарпаття, Волині і Закарпаття від найдавніших часів до середньовіччя (вибрані проблеми):* колект. моногр. / відп. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. С. 100–171.

Статті в наукових виданнях

Археологічні знахідки доби бронзи із Белзького шкільного музею. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2011. Вип. 15. С. 371–375.

Дослідження у м. Львів на пл. кн. Осмомисла. *Археологічні дослідження в Україні у 2009–2010 рр.* Київ, 2011. С. 215–216 (співавт.: О. Лазарко, Є. Ткач, М. Шніцар).

Археологічні дослідження у середмісті Львова на вул. Краківській, 6–12 у 2010 році. *Археологічні дослідження Львівського університету.* Львів, 2012. Вип. 14–15. С. 255–273 (співавт.: Н. Войтович, І. Назар).

Дослідження пам'яток культур шнурової кераміки в Прикарпатті у міжвоєнний період. *Археологічні дослідження Львівського університету.* Львів, 2012. Вип. 14–15. С. 274–284.

Дослідження у внутрішньому дворику Львівської ратуші. *Археологічні дослідження в Україні 2011.* Київ; Полтава, 2012. С. 287–289 (співавт. – Н. Войтович).

Дослідження у м. Львові по вул. Краківська, 6–12. *Археологічні дослідження в Україні 2011.* Київ; Полтава, 2012. С. 295–297 (співавт.: І. Назар, Н. Войтович).

Культура шнурової кераміки на Українському Прикарпатті: пам'ятки типу Кавсько–Колпець. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012. Вип. 16. С. 141–154.

Розвідки у Самбірському районі Львівської області. *Археологічні дослідження в Україні 2011.* Київ; Полтава, 2012. С. 304–305 (співавт.: О. Ситник, А. Гавінський, О. Адамишин).

Дослідження у м. Львові по вул. Підмурна, 5. *Археологічні дослідження в Україні 2012.* Київ; Луцьк, 2013. С. 228–229 (співавт.: Н. Войтович, Я. Ковальський-Білокрилий).

Пам'ятки «загальноєвропейського горизонту» культур шнурової кераміки на теренах українського Прикарпаття. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 17. С. 111–128.

Пам'ятки середнього етапу культур шнурової кераміки на території Українського Прикарпаття. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014. Вип. 18. С. 110–135.

Результати археологічних досліджень на вул. Б. Хмельницького у м. Львові. *Археологічні дослідження в Україні 2013.* Київ, 2014. С. 173–175 (співавт. – Н. Войтович).

Ihor Svieshnikow – Researcher of Corded Ware Culture of Sub-Carpathian and Volhynian Region. *Spheres of Culture.* Lublin, 2015. T. 10. P. 287–295.

Поховальні пам'ятки пізнього етапу культури шнурової кераміки на території Українського Прикарпаття. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2016. Вип. 20. С. 69–116.

Результати археологічних досліджень у внутрішньому дворику Львівської ратуші. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2016. Вип. 20. С. 287–306 (співавт. – Н. Войтович).

Вірі Деонізівні Гупало – 60! Пліснеські старожитності. Львів, 2018. Вип. 3. С. 63–67.

Рятівні археологічні дослідження у Жовківському передмісті Львова. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Вип. 22. С. 356–401 (співавт.: Н. Войтович, Я. Ковальський-Білокрилий).

Просторова локалізація поховальних пам'яток культури шнурової кераміки на території українського Прикарпаття. *Сіверщина в історії України.* Глухів; Київ, 2019. Вип. 12. С. 84–91.

Ґрунтові поховання культури шнурової кераміки на території українського Прикарпаття. *Сіверщина в історії України.* Глухів; Київ, 2020. Вип. 13. С. 79–85.

Міграції чи культурні контакти: щодо теорії «ямної навали» на території Центральної Європи. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. Вип. 25. С. 56–105 (співавт. – С. Іванова).

Поселення культури шнурової кераміки Верхнього Придністер'я: стан і перспективи досліджень. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 26. С. 32–56.

Археологічна карта підкурганних поховань із вохрою культури шнурової кераміки. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 27. С. 132–173.

Археологія НТШ, написана світлом: львівська колекція фотонегативів міжвоєнного часу. *Український історичний журнал.* 2023. № 6 (573). С. 78–92 (співавт. – Н. Булик).

Результати археологічних досліджень у долині Дністра у 2022 році: територія Миколаївської міської громади. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість та державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 38. С. 201–222 (співавт.: Я. Яковишина, І. Луцик).

Burials with the ochre of Corded Ware culture in the Upper Dnister region. *Sprawozdania archeologiczne*. 2023. Vol. 75, No. 1. P. 115–140.

Археологічна виставка «Польові дослідження 2023 р.». *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 28. С. 501–509 (співавт.: А. Гавінський, М. Войтович, Я. Яковишина).

Результати археологічних обстежень території Волино-Подільської височини (околиці с. Словіта). *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 28. С. 321–369 (співавт.: Я. Яковишина, Н. Демський, Я. Демська).

Warto badać archiwa. Przyczynek do studiów nad chronologią i obrzędowością pogrzebową społeczności kurhanowych z epoki brązu w dorzeczu górnego Dniestru PASJA i DZIAŁANIE • Studia Silvestro Czopek diem natalem quintum et sexagesimum celebranti oblate. Rzeszów, 2024. S. 493–508 (співавт.: J. Romaniszyn, P. Makarowicz).

Археологічні дослідження трипільського поселення Спас. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 29. С. 161–188 (співавт.: Я. Яковишина, М. Мельничук).

Дослідження багатошарової пам'ятки Кавсько І на Стрийщині у 2024 році. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 29. С. 189–212 (співавт. – Я. Яковишина).

Site of Corded Ware Culture in Kavske, Sub-Carpathian Region: Change of Interpretation. *Archaeologia Polona.* 2025. Vol. 63. P. 295–335.

Статті в інших виданнях

Типологія амфор культури шнурової кераміки Верхнього Придністер'я. Сіверщина в історії України. Ніжин, 2021. Вип. 14. С. 95–101.

«Ямна» та «неямна» навали в Центральну Європу у світлі археологічних джерел Прикарпаття, Волині та Поділля. Badania archeologiczne w Polsce środkowowschodniej, zachodniej Białorusi i Ukrainie: XXXVII lubelska konferencja (Lublin, 7–8 listopada 2022 r.). Lublin, 2022. S. 28 (співавт. – С. Іванова).

Археологічний музей Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України: досвід та перспективи. *Збірник тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф., приуроченої до Всеукраїнського дня пам'яток історії та культури та Міжнародного дня пам'яток і визначних місць: «Управління археологічною спадщиною та музейні практики»* (Залізці, 18 квітня 2023 р.). Залізці, 2023. С. 49–50 (співавт.: Р. Коропецький, Н. Булик, А. Гавінський, Я. Яковишина, І. Луцик).

Досвід диджиталізації на прикладі проєкту «Затоплена спадщина: цифровий архів втрачених археологічних пам'яток долини Дністра». *Археологія Буковини: здобутки та перспективи:* тези доп. VII Міжнар. наук. семінару (Чернівці, 22 грудня 2023 р.). Чернівці, 2023. С. 21–23 (співавт.: Н. Булик, Р. Коропецький, І. Луцик, О. Томенюк, Я. Яковишина, Т. Ястремська).

Розвідкові дослідження на території Миколаївської міської громади Стрийського району. *Археологічні дослідження в Україні 2022.* Київ, 2023, С. 137–141 (співавт.: Я. Яковишина, І. Луцик).

Виставка археологічних матеріалів сезону 2023 року. Наша спадщина. 2024. № 4 (40). С. 52–54 (співавт.: А. Гавінський, Я. Яковишина).

Trypillian fortified settlement of Spas in the Sub-Carpathian region. Cucuteni – 140: *Interdisciplinary Framework for Cucuteni-Trypillia Research.* International Colloquium. Piatra Neamț, 2024. P. 90–92 (співавт.: Ya. Yakovyshyna, M. Melnychuk).

Багатошарова археологічна пам'ятка Лісна Слобідка XII на Коломийщині. *Дослідження, інтерпретація та музеєфікація нерухомої спадщини та культурних ландшафтів Карпат:* тези VII Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів; Урич, 16–17 жовтня 2025 р.). Львів, 2025. С. 11–12 (співавт.: В. Мазур, Я. Яковишина, М. Мельничук).

Дослідження поблизу с. Спас. *Археологічні дослідження в Украіні 2023.* Київ, 2025. С. 19–21 (співавт.: Я. Яковишина, М. Мельничук).

Колекція артефактів з археологічних досліджень пам'ятки Кавсько І на Львівщині: склад і культурна атрибуція. *Музейний простір: природа, історія, культура:* матер. Першої всеукраїн. наук.-практ. конф. (Чернівці, 16 травня 2025 р.). Чернівці, 2025. С. 110–115.

Музей «Бойківщина» і львівські археологи: міжінституційна комунікація між двома світовими війнами. *«Бойківщина: минуле, сучасність, перспективи» на пошану Володимира Гуркевича:* матер. І Міжнар. наук.-практ. конф. (Самбір, 27 травня 2025 р.). Самбір, 2025. С. 44–54 (співавт. – Н. Булик).

Результати фіксації курганів на території Моршинської височини у 2025 р. *Археологія Буковини: здобутки та перспективи:* тези доп. IX Міжнар. наук. семінару (Чернівці, 19 грудня 2025 р.). Чернівці, 2025. С. 35–38 (співавт.: З. А. Ільчишин, Д. О. Мостовий, Т. В. Остапик).

Розвідкові дослідження в околицях с. Словіта на Львівщині. *Археологічні дослідження в Україні 2023.* Київ, 2025. С. 77–82 (співавт.: Я. Яковишина, Н. Демський, Я. Демська).

Автореферати

Культура шнурової кераміки Верхнього Придністер'я: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. іст. наук: 07.00.04 – археологія; НАН України, Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича, Ін-т народознавства. Львів, 2021. 20 с.

Андрій ГАВІНСЬКИЙ

кандидат історичних наук
старший науковий співробітник

Народився 31 липня 1982 р. у с. Ставчани Пустомитівського (тепер – Львівського) р-ну Львівської обл.

У 2004 р. закінчив історичний факультет Львівського національного університету ім. І. Франка.

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича від 2004 р.: лаборант (2004–2007), аспірант (2007–2010), молодший науковий (2010–2015), науковий (2015–2023) співробітник, докторант (2019–2020), старший науковий співробітник (від 2023 р.).

У 2014 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Культура лійчастого посуду у межиріччі Верхнього Дністра та Західного Бугу».

Брав участь у міжнародних наукових проєктах та експедиціях. У 2009 р. – «Межиріччя Вісли, Дністра і Тиси в енеолітичній і ранньобронзовій добі»; спільній експедиції з Інститутом археології Жешувського університету, представником якого був доктор габілітований, професор Ян Махнік (Jan Machnik); розкопках багатошарової пам'ятки Биків в ур. Бігіївка Дрогобицького р-ну Львівської обл.; дослідженнях кургану культури шнурової кераміки, поселення культури лійчастого посуду, межановіцької культури й укріпленої садиби ранньозалізного часу; пошуках поселень культури лійчастого посуду на правобережжі Дністра та в басейні р. Свічі; шурфуванні пам'яток Протеси, Которини II, III (Стрийський р-н Львівської обл.), Довжка, Середнє (Калуський р-н Івано-Франківська обл.).

У 2010 р. – «Природне середовище і людина на пограниччі географічних зон і рубежів центрально і південно-східно-європейських культур у межиріччі Дністра та Лімниці в добу неоліту і пізніших епохах»; спільній експедиції з Інститутом археології Жешувського університету, представником якого був доктор габілітований, професор Ян Махнік, за безпосередньої участі докторанта Войцеха Пастеркевіча (Wojciech Pasterkiewicz); розкопках багатошарової пам'ятки Середнє (свідерська культура, культура лійчастого посуду, ранньозалізний час) і поселенні культури лійчастого посуду Которини III.

У 2013 р. – спільній українсько-польській експедиції з Інститутом археології Жешувського університету за участю докторанта Якуба Рогожинського (Jakub Rogożyński) та доктора Войцеха Пастеркевіча. Розкопки поселень культури лійчастого посуду Тростянець (Стрийський р-н) та Отиневичі (Львівський р-н) Львівської обл.

У 2016–2018 рр. – «Між заходом та сходом. Динаміка суспільно-поселенських змін від Східних Карпат до Наддніпрянської Височини у IV на початку III тис. до н. е.» у співпраці з доктором габілітованим, професором Інституту археології Жешувського університету Малгожатою Рибіцкою (Małgorzata Rybicka). Розкопки поселення культури лійчастого посуду Винники на г. Лисівка.

Від 2017 р. співпрацює із Волинським краєзнавчим музеєм для виконання спільної теми «Поселення Зимне в контексті енеоліту Центрально-Східної Європи».

У 2019–2024 рр. – виконання теми «Gordinesti-Stinca Goala jako modelowy przyklad rozwoju i schylku obronnych osiedli kultury trypolskiej konca IV tys. BC», Nr 15 2018/29/B/HS3/01166 у співпраці з доктором габілітованим, професором Інституту археології Жешувського університету М. Рибіцкою. Розкопки поселення культури лійчастого посуду Винники на г. Лисівка.

У 2020–2021 рр. – керівник проєкту НАН України для молодих учених «Культури трипілля та лійчастого посуду як приклад контактів енеолітичних цивілізацій сходу та заходу».

У 2023–2024 рр. – виконання теми «Вивчення археологічної пам'ятки Ілів в контексті давніх поселенських структур Верхнього Подністер'я» спільно із КЗ ЛОР «Історико-культурний заповідник "Стільське городище"».

У 2025 р. – виконання теми «Zachód a Wschód. Geneza kultury pucharów lejkowatych na zachodniej Ukrainie» у співпраці з доктором габілітованим, професором Інституту археології Жешувського університету М. Рибіцкою.

Наукові зацікавлення: доба енеоліту заходу України, культура лійчастого посуду, реконструкції.

Монографії

Гавінський А., Пастеркевіч В. Археологічні пам'ятки культури лійчастого посуду на території України. Львів: ПП «Ліана-М», 2016. 196 с.

Гавінський А., Дячишин Ю., Яцишин А. Львівські Ставчани (природа та історія). Львів: ПП «Ліана-М», 2017. 128 с.

Rybicka M., Hawinskyj A., Pasterkiewicz W. Leżnica, stanowisko Czub – osiedle kultury pucharów lejkowatych na zachodnim Wołyniu z analizą zabytków krzemiennnych autorstwa Witalija Konopli. Rzeszów, 2019. 149 s.

Hawinskyj A., Rybicka M. Konstrukcje budowlane kultury pucharów lejkowatych ze stanowiska Winniki-Lisiwka na zachodniej Ukrainie. Rzeszów, 2021. 128 s.

Гавінський А., Яковишина Я. Культури Трипілля та лійчастого посуду як приклад контактів енеолітичних спільнот. Львів, 2022. 275 с.

Статті в наукових виданнях

Нові дані до вивчення культури лійчастого посуду. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2011. Вип. 15. С. 363–370.

Микола Пелещишин – дослідник культури лійчастого посуду доби енеоліту. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012. Вип. 16. С. 535–540.

Пам'ятка культури лійчастого посуду Потелич на Львівщині. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 17. С. 264–267.

Поселення культури лійчастих кубків Винники-Лисівка. *Na pograniczu kultury pucharów lejkowatych i kultury trypolskiej.* Rzeszów. 2013. S. 55–74.

Поселення культури лійчастого посуду Рудники в північно-східному Передкарпатті. *Na pograniczu kultury pucharów lejkowatych i kultury trypolskiej.* Rzeszów. 2013. S. 37–54 (співавт. – В. Конопля).

Obiekt kultury pucharów lejkowatych na stanowisku «Grodzisko III» w Kotorinach, rejon Żydaczów, Ukraina. *Na pograniczu kultury pucharów lejkowatych i kultury trypolskiej.* Rzeszów. 2013. S. 75–96 (співавт. – W. Pasterkiewicz).

Пам'ятка культури лійчастого посуду Ромош на Львівщині: дослідження 1957 року. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014. Вип. 18. С. 286–290.

Kotoryny, rej. Żydaczіw, stan. Grodzisko III. Osadnictwo z okresu neolitu. *Środowisko naturalne i człowiek nad Górnym Dniestrem – rejon Kotliny Halicko-Bukaczowskiej w pradziejach i wczesnym średniowieczu.* Kraków. 2014. S. 167–283 (співавт.: W. Pasterkiewicz, V. Rybicka).

Wyniki archeologicznych badań wykopaliskowych przeprowadzonych na osadach kultury pucharów lejkowatych w Trościańcu koło Mikołajowa i Otynewyczach koło Żydaczowa, lewe dorzecze górnego Dniestru. *Materiały i sprawozdania rzeszowskiego ośrodka archeologicznego.* Rzeszów, 2015. T. XXXVI. S. 241–257 (співавт.: W. Pasterkiewicz, J. Rogoziński).

Лійчастого посуду культура. *Енциклопедія Сучасної України.* Київ, 2016. Т. 17: Лег–Лощ. С. 369.

Eastern impulses in the eastern group of the Funnel Beaker culture. *Papers and materials of the archaeological and ethnographic museum in Łódź. Archaeological Series.* 2016–2017, No. 47. P. 395–419 (співавт.: M. Rybicka, D. Król, A. Diachenko).

Взаємозв'язки культури лійчастого посуду на південно-східному пограниччі. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. 2018. Вип. 22. С. 91–110 (співавт. – В. Пастеркєвіч).

Дослідження оборонних конструкцій поселення культури лійчастого посуду Винники-Лисівка біля Львова. *XXXVII lubelska konferencja «Badania archeologiczne w Polsce środkowowschodniej, zachodniej Białorusi i Ukrainie: streszczenia wystąpień»* (Lublin, 7–8 listopada 2022 r.). Lublin, 2022. S. 21 (співавт.: Я. Яковищина, M. Rybicka).

House of the Funnel Beaker Culture from Vynnyky-Lisivka, Western Ukraine. *Revista Archeologică. Serie nouă.* 2022. Vol. XVIII, Nr 1. S. 5–15. (співавт. – M. Rybicka).

Lightweight dwellings of the Funnel Beaker Culture from Vynnyky-Lysivka (Western Ukraine) and the phase CII of the Tripolye Culture from Gordinești II-Stînca goală (Northern Moldova) as examples of houses from the late 4th Millennium BC. *Materiały i Sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego.* Rzeszów, 2022. T. XLIII. S. 17–28.

Relations between the Funnel Beaker Culture and Tripolye Culture communities. *Walhing amond ancient trees. Studies in honor of Ryczard Grygiel and Peter Bogucki on the 45th anniversary of their research collaboration* / Ed. by M. Grygiel, P. Obst. Łódź, 2022. P. 491–503 (співавт. – M. Rybicka).

Археологічний музей Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України: досвід та перспективи. *Збірник тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф., приуроченої до Всеукраїнського дня пам'яток історії та культури та Міжнародного дня пам'яток і визначних місць «Управління археологічною спадщиною та музейні практики»* (Залізці, 18 квітня 2023 р.). Залізці, 2023. С. 49–50 (співавт.: Р. Коропецький, Н. Булик, М. Войтович, І. Луцик, Я. Яковишина).

Trypillia Culture pottery imports with attributes of the latest phase of the Trypillia CII stage in the Funnel Beaker Culture settlement Zymne, Western Ukraine. *Sprawozdania archeologiczne.* 2023. Vol. 75, Nr 1. S. 35–49 (співавт. – M. Rybicka).

Vynnyky-Lysivka, Lviv district. Comparison of the results of archaeological and geomagnetic research. *Sprawozdania Archeologiczne.* 2024. Vol. 76, Nr 2. S. 253–276 (співавт.: M. Przybyła, M. Rybicka).

Археологічні дослідження Рудок та довколишніх сіл. *Бойківщина: минуле, сучасність, перспективи» на пошану Володимира Гуркевича:* матер. І Міжнар. наук.-практ. конф. (Самбір, 27 травня 2025 р.). Самбір: Посвіт, 2025. С. 86–94 (співавт. – В. Петегирич).

Rybicka M., Hawinskyi A. Vynnyky-Lysivka, Lviv district. Ceramic Rattle from a Funnel Beaker Culture Village. *Sprawozdania archeologiczne.* Vol. 77, Nr 2. 2025. S. 233–254.

Віра ГУПАЛО

доктор історичних наук
старший дослідник
старший науковий співробітник

Народилася 31 жовтня 1958 р. у м. Львів.

У 1981 р. закінчила історичний факультет Львівського державного університету ім. І. Франка (тепер – Львівський національний університет ім. І. Франка).

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича від 1986 р.: аспірант відділу археології (1986–1989), молодший науковий (1989–1997), науковий (1997–2000), старший науковий (від 2000 р.) співробітник, старший дослідник (від 2021 р.).

У 1993 р. захистила кандидатську дисертацію на тему «Середньовічна кераміка заходу України в кінці VIII–XV ст.» у Московському державному університеті ім. М. Ломоносова, 1998 р. – переатестація дисертації в Інституті археології НАН України.

У 2015 р. – докторську дисертацію на тему «Звенигород і Звенигородська земля у XI–XIII ст. (соціоісторична реконструкція)» в Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Член редколегії наукових журналів «Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині», «Записки Львівського медієвістичного клубу», «Археологічна керамологія».

Член спеціалізованої вченої ради Д 35.222.01 Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України та Інституту народознавства НАН України з 2016 р.

Член Українського комітету славістів (Постанова Президії НАН України від 29.11.2023 р. № 399).

Стипендіат Каси ім. Й. Мяновського (Kasa im. J. Mianowskiego) (1998).

Автор 160 публікацій, виданих українською, російською, польською, англійською та румунською мовами.

Брала участь у міжнародних наукових проєктах, зокрема «Kultura funeralna elit I Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku na terenie Korony i Wielkiego Księstwa Litewskiego. Próba analizy interdyscyplinarnej» (2012–2015), «Przemiany kulturowo-osadnicze w dorzeczu rzeki Wiszni w epoce brązu i we wczesnej epoce żelaza w kontekście zmian prahistorycznej i wczesnośredniowiecznej ekumeny» (2013–2017), «Poszukiwanie, identyfikacja i rozpoznanie naukowe najstarszej świątyni Bogurodzicy wybudowanej w Chełmie przez króla Daniela Halickiego» (2013–2017), а також у всеукраїнських: «Історико-культурний парк "Древній Звенигород" державна Програма регіонального розвитку на 2018–2020 рр.» (керівник); «Княжий Звенигород: від реального до віртуального». Програма Українського культурного фонду «Аудіовізуальне мистецтво. Мультимедійні технології» (2020) та ін.

Керівник проєкту «Між Сходом і Заходом: фунеральна культура заходу України від XI до XVIII століття. Міждисциплінарний аналіз» (2024–2026), конкурсу «Передова наука в Україні», який реалізується за ґрантової підтримки Національного фонду досліджень України.

У 1977–2020 рр. брала участь у 89 експедиціях, серед яких 30 – за кордоном (Польща, Словаччина, Казахстан, Росія). Очолювала – 36.

Нагороджена грамотами митрополита Рівненського та Острозького Української Православної Церкви Київського патріархату (2007), ЗНЦ НАН України (2011), дипломом Львівської обласної державної адміністрації та Львівської обласної ради (2016), ювілейною Почесною грамотою Президії НАН України (2018), Орденом Святителя і чудотворця Миколая (№ 918), Митрополита Київського і всієї України Епіфанія (2022).

Наукові зацікавлення: археологія Середньовіччя та нової доби: гончарне виробництво X–XVIII ст., матеріальна культура та поховальна обрядовість, урбанізаційні процеси княжої доби; фунеральна культура Західної, Центральної та Східної Європи в XVI–XVIII ст.

Монографії

Звенигород і Звенигородська земля у XI–XIII століттях (соціоісторична реконструкція): монографія / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014. 532 с.

Бернардинський монастир у Дубні та фунеральна культура волинської шляхти в XVII – першій половині XIX століття (за матеріалами археологічних досліджень) / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів: Простір-М, 2021. 704 с.

Розділи в колективних монографіях

Wyposażenie grobowe pochówków z kościoła pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny w Dubnie na Wołyniu na Ukrainie. *Kultura funeralna elit Rzeczypospolitej od XVI do XVIII wieku na terenie Korony i Wielkiego Księstwa Litewskiego: próba analizy interdyscyplinarnej:* monografia / red. A. Drążkowska. Toruń: Wyd-wo naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2015. S. 104–116.

Pochówki osób duchownych w kryptach. *Od cerkwi katedralnej króla Daniela Romanowicza do Bazyliki pw. Narodzenia NMP w Chełmie. Wyniki badań interdyscyplinarnych sezonu 2013–2014:* monografia / red.: A. Buko, S. Gołub. Chełm: Muzeum Ziemi Chełmskiej im. Wiktora Ambroziewicza w Chełmie, 2016. Rozd. 5, podr. 2. S. 154–166.

Місце представників нацменшин в освітньому процесі міжвоєнного Львова (на прикладі археологічного співтовариства). *Освіта національних меншин в Україні: історичні традиції, правові засади, сучасні виклики (XX – початок XXI століть):* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; упоряд. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Кн. 1. С. 258–277 (співавт. – Н. Булик).

Поховання у криптах і склепах храмів доби пізнього середньовіччя та ранньомодерного часу. *Методичні рекомендації з польової антропології.* Львів: НДЦ «Рятівна археологічна служба ІА НАН України», 2019, С. 60–68.

Релігійне життя княжого Звенигорода: релікти храмів і монастирів, предмети християнського культу. *Духовна культура населення Прикарпаття, Волині і Закарпаття від найдавніших часів до середньовіччя (вибрані проблеми):* колект. моногр. / відп. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. С. 429–493.

Фунеральна культура заходу України у XIV–XVIII століттях. Ілюстрований каталог / наук. ред. В. Гупало; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів: Простір-М, 2025. 704 с.

Статті в наукових виданнях

Апотропеїчні предмети з літописного Звенигорода. *Княжа доба: історія і культура* / відп. ред. В. Александрович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2011. Вип. 4. С. 17–36.

До питання про технологічні особливості однієї керамологічної колекції з Дубна. *Українська керамологія. Національний науковий щорічник. За рік 2008. Експеримент у сучасній керамології.* Опішне: Українське народознавство, 2011. Кн. IV, т. 1. С. 448–462.

Один різновид застібок до шкіряної сумки з літописного Звенигорода. *Княжа доба: історія і культура* / відп. ред. В. Александрович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012. Вип. VI. С. 280–289.

Christian devotional objects from early medieval Zvenigorod (now Zvenygorod, Ukraine). *Rome, Constantinople and Newly-Converted Europe. Archaeological and historical evidence* / Ed.: M. Salamon, M. Wołoszyn, A. Musin, P. Špehar. Kraków; Leipzig; Rzeszów; Warszawa, 2012. T. 1, cz. 2. S. 591–610.

Дослідження доісторичних об'єктів на городищі літописного Звенигорода у 2010 р. *Археологічні дослідження Львівського університету.* Львів, 2013. Вип. 16. С. 219–230 (співавт. – Н. Войцещук).

З історії заселення Звенигорода та його околиць у доісторичну добу. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 17. С. 153–168.

«Autorskie» dewocjonalia mieszkańców wczesnośredniowiecznego Dźwinogrodu (Ukraina). *Transkarpatskie konrakty kulturowe w okresie lateńskim, rzymskim i wczesnym średniowieczu* / red. J. Garncarski. Krosno: Muzeum Podkarpatskie w Krośnie, 2013. S. 547–566.

Дерев'яне зодчество Звенигорода на Білці в кінці XI – першій половині XIII ст. *Вісник Інституту археології.* Львів, 2014. Вип. 10. С. 54–68.

Дослідження городища літописного Звенигорода і його околиць у першій половині XX ст. *Вісник Інституту археології.* Львів, 2014. Вип. 9. С. 55–64.

Дослідження поселення пізньоримського часу на городищі літописного Звенигорода. *Від венедів до Русі:* зб. наук. праць на пошану доктора історичних наук, професора Дениса Никодимовича Козака з нагоди його 70-ліття / ред. Г. Ю. Івакін. Київ; Харків: Майдан, 2014. С. 113–124 (співавт. – Н. Войцещук).

Історія дослідження городища літописного Звенигорода і його околиць у XIX ст. *Княжа доба: історія і культура* / відп. ред. В. Александрович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014. Вип. 8. С. 350–359.

Исследование южного посада Звенигорода Галицкого (за материалами раскопок 2010 года). *Есенни четения Сборяново. От находката до витрината.* Велико Търново, 2014. Т. 10. С. 99–123 (співавт. – Н. Войцещук).

Релігійні медальйони із поховань у колишньому бернардинському костелі в Дубні на Волині. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014. Вип. 18. С. 291–321.

Звенигородський період у дослідженнях І. Свєшнікова. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. Вип. 19: Історія археології: міжособистісні та інституціональні комунікації. С. 13–22.

Archeologiczne świadectwa pielgrzymowania mieszkańców Dźwinogrodu. *Od Bachórza do Światowita ze Zbrucza. Tworzenie się słowiańskiej Europy w ujęciu archeologicznym, historycznym i językoznawczym:* studia źródłoznawcze dedykowane Profesorowi Michałowi Parczewskiemu w 70-tą rocznicę urodzin / red.: M. Wojenka, M. Wołoszyn. Kraków; Rzeszów, 2016. S. 625–632.

Кам'яний хрест зі Звенигорода: історія, морфологія, реставрація. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 20. С. 362–374 (співавт. – О. Мамчур).

Медальйон із зображенням Чудотворного образу Розп'ятого Ісуса Милятинського. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 20. С. 382–386 (співавт. – О. Лазурко).

Поховальний обряд та ритуальна атрибутика у XVII–XVIII ст. (за матеріалами розкопок у бернардинському костелі в Дубно). *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 20. С. 209–219.

Христианские реликвии паломников из княжеского Звенигорода. *В бронзе и камне:* сб. статей в честь Анны Песковой / ред.: А. Мусин, О. Щеглова. Санкт-Петербург: ИИМК РАН, ООО «Невская книжная типография», 2017. Т. XLVIII. С. 117–123. (Серия: Труды Института истории материальной культуры РАН).

Археологія шкіри або археологія ремесла (штрихи до портрета Віктора Войнаровського). *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Вип. 22. С. 11–22.

Відображення культу св. І. Непомуцького у релігійному медальєрстві (за матеріалами археологічних розкопок у Дубні). *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Вип. 22. С. 416–425.

Ikonografia przedstawień na medalikach religijnych z grobów w kościele poberdyńskim w Dubnie na Wołyniu (Ukraina). *Notae Numizmatica.* 2018. T. XIII. S. 275–303.

The Princely City of Zvenyhorod: The State of Conservation, the Concept of Protective Measures and the Prospect of Scientific Research. *Analecta Archaeologica Ressoviensia.* Rzeszów, 2018. T. 13. S. 401–415.

Cult St. Ioan Nepomutskyj in Ukraine in early modern era (historical, archaeological aspects). *Східноєвропейський історичний вісник.* Дрогобич, 2019. Вип. 11. С. 17–28.

Кераміка Тустані: впровадження до проблеми датування. *Фортеця: збірник заповідника «Тустань»*. Львів, 2020. Кн. IV. С. 40–56.

Культові предмети з поховань замкової церкви в Ужгороді: іконографія, зміст символіки, походження. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 24. С. 396–423 (співавт. – В. Мойжес).

Княже місто Звенигород: інноваційні методи у вивченні і збереженні історичної пам'яті. *Вісник Національної академії наук України.* 2021. № 1. С. 33–41.

Пізньосередньовічні шкіряні вироби з Тустані. Фортеця. 2022. Вип. V. С. 160–203.

Fortyficacje książęcego Dźwinogrodu: nowe odkrycia. *Wczesne średniowiecze w Karpatach.* Krosno, 2023. S. 43–71.

Rare anti-epidemic medallions of 17th century from the church of Uzhhorod castle. *Archaeologia historica.* 2023. Vol. 48, Nr 1. S. 287–301 (співавт. – M. Moizhes).

Археологічні дослідження костелу Йоана Хрестителя у Львові. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 28. С. 147–190 (співавт. – І. Луцик).

Рідкісний медальйон із поховання у крипті кармелітського костелу у Дубні. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність.* Львів, 2024. Вип. 40. С. 154–164 (співавт. – Ю. Пшеничний).

Średniowieczna studnia skalnej twierdzy Tustań. *Późne średniowiecze w Karpatach.* Krosno, 2024. S. 337–374 (співавт. – R. Myśka).

Рецензії та огляди

[Рец.]: New view on the beginning of the history of the annalistic Plisnesk. *Східноєвропейський історичний вісник.* Дрогобич, 2020. Вип. 14. С. 225–228 [на кн.]: Radosław Liwoch. Zabytki z wykopalisk Teodora Nieczuja-Ziemięckiegow latopisowym Pleśnisku (Podhorce na Ukrainie). Kraków: Ekodruk, 2018. 168 s. (співавт. – N. Bulyk).

[Рец.]: On the issue of dating Christian burials. *Sprawozdania archeologiczne.* 2021. Vol. 73, Nr 2. (Review) Андрій Филипчук. Археологія християнських некрополів літописного Плісненська. Львів: Растр-7, 2020. 136 с. [Andrii Fylypchuk. Archaeology of Christian necropolises of the chronicle's Plisnesk. Lviv: Rastr-7, 2020. 136 pp.] (співавт. – I. Lutsyk).

Статті в інших виданнях

Археологічні дослідження басейну р. Вишні: досвід обстеження суцільними площами. *Badania archeologiczne w Polsce środkowowschodniej, Zachodniej Białorusi i Ukrainie w roku 2011:* streszczenie referatów XXVIII konferencji sprawozdawczej (Lublin, 29–30 marca 2012 r.). Lublin, 2012. S. 34 (співавт.: Н. Войцещук, Ю. Плеханов, О. Сілаєв, Д. Павлів).

Казка про зачароване місто Звенигород. Львів, 2019. 6 с.

Zvenyhorod. Märchen. Lviv: Ukrainische Kulturstiftung, 2020. 6 s.

Енциклопедичні статті

Історична наука у Національній академії наук України в особах. Енциклопедичний довідник / ред. кол.: В. Смолій (гол. ред.) та ін. Київ, 2018 [стаття: Свєшніков Ігор Кирилович. С. 574–575].

Автореферати

Звенигород і Звенигородська земля у XI–XIII століттях (соціоісторична реконструкція): автореф. дис. … д-ра іст. наук: 02.07.2015 / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. 40 с.

Віталій КОНОПЛЯ
молодший науковий співробітник

Народився 3 березня 1945 р. у с. Виповзів Козелецького (тепер – Чернігівського) р-ну Чернігівської обл.

У 1971 р. закінчив історичний факультет Львівського державного університету ім. І. Франка (тепер – Львівський національний університет ім. І. Франка).

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича від 1973 р.: аспірант (1973–1976), молодший науковий співробітник (від 1976 р.).

У 1992–1994 рр. працював молодшим науковим співробітником в Інституті народознавства.

У 1994–2003 рр. – завідувач сектору охорони археологічних пам'яток Історичного музею.

Учасник численних археологічних експедицій.

Наукові зацікавлення: первісна археологія (неоліт, енеоліт, доба бронзи).

Розділи в колективних монографіях

Пам'ятки археології Комарева та Волиці (Сокальщина): наукове видання (каталог). Львів: Астра, 2012. Вип. 2. 75 с. (співавт.: П. Бугай, В. Войнаровський).

Прадавня історія сіл. *Комарів і Волиця. Історико-краєзнавчий нарис.* Львів, 2015. С. 21–62 (співавт. – П. Бугай).

Leżnica, stanowisko Czub – osiedle kultury pucharów lejkowatych na zachodnim Wołyniu z analizą zabytków krzemiennnych autorstwa Witalija Konopli. Rzeszów, 2019. S. 67–88 (співавт.: M. Rybicka, A. Havinskyj, W. Pasterkiewicz).

Статті в наукових виданнях

Археологічні дослідження на Кам'янеччині. *Наукові студії* / Історико-краєзнавчий музей м. Винники. Львів, 2011. Вип. 4. С. 225–253 (співавт. – Н. Білас).

Нові пам'ятки археології на Правобережному Побужжі. *Вісник Інституту археології.* Львів, 2011. Вип. 6. С. 201–216 (співавт.: О. Сілаєв, Ю. Плеханов).

Нові пам'ятки археології на Сокальщині. Наукові студії / Історико-краєзнавчий музей м. Винники. Львів, 2011. Вип. 4. С. 215–224.

Антропоморфна стела із Верхньої Наддністрянщини. *Наукові студії* / Історико-краєзнавчий музей м. Винники. Львів, 2012. Вип. 5. С. 231–234.

Антропоморфний ідол із Кнісела. *Наукові студії* / Історико-краєзнавчий музей м. Винники. Львів, 2012. Вип. 7. С. 252–254 (співавт. – Н. Білас).

Волино-Подільські археологічні студії. Луцьк, 2012. Вип. 3 [статті: Розвідкові роботи в басейні Стиру. С. 10–21 (співавт. – В. Оприск); Розвідкові роботи в басейні Західного Бугу на Волині. С. 22–36 (співавт. – О. Златогорський); Старожитності Монастирищини. С. 37–60 (співавт.: Н. Білас, О. Сілаєв); Знахідки кам'яних і кременевих виробів з околиць Бару на Вінничині. С. 130–136 (співавт. – А. Гавінський); Матеріали доби каменю з літописної Муравиці на Волині. С. 137–143 (співавт.: Б. Прищепа, О. Сілаєв)].

Давньоруські поселення Добротвора та його округи. *Вісник Інституту археології.* Львів, 2012. Вип. 7. С. 157–172 (співавт. – П. Довгань).

Дослідження багатошарової пам'ятки Підберізці – «Лазки». *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині.* 2012. Вип. 16. С. 264–282 (співавт.: Н. Білас, О. Сілаєв, Ю. Плєханов).

Львівський археологічний вісник. Львів, 2012. Вип. 2 [статті: Розвідкові роботи в басейні р. Білий Стік. С. 4–31 (співавт.: Н. Білас, О. Сілаєв, П. Бугай); Пам'ятка Волиця – «За церквою» в світлі нових досліджень. С. 32–38 (співавт. – П. Бугай); Поселення культури кулястих амфор Яструбичі – «За Чернявою». С. 39–50; Знахідки кременевих виробів з Белза і Низів. С. 51–61

(співавт. – О. Лазурко); Дослідження в Буську. С. 62–66 (співавт.: П. Довгань, Н. Стеблій); Розвідкові роботи на південній околиці Буська. С. 67–73 (співавт.: О. Сілаєв, П. Довгань); Дослідження в басейні Західного Бугу. С. 74–79 (співавт. – Ю. Плєханов); Розвідкові роботи біля с. Поториця. С. 80–82 (співавт.: Ю. Плєханов, П. Бугай); Кам'яні і кременеві вироби із Сокаля у фондах Львівського історичного музею. С. 86–88 (співавт. – Е. Зарубій); Кременеві сокири з Бродів і Нового Яричева. С. 89–91 (співавт.: В. Манько, Р. Шумило); Мідна сокира з Поториці. С. 92–93 (співавт. – П. Бугай)].

Палеодемографічні процеси в басейні річки Білий Стік на Сокальщині. *Badania archeologiczne w Polsce środkowowschodniej, zachodniej Białorusi i Ukrainie w roku 2012.* Lublin, 2013. T. 29. S. 20–21.

Поселення культури лійчастого посуду Рудники в північно-східному Передкарпатті. *Na pograniczu kultury pucharów lejkowatych i kultury trypolskiej. Collectio Archaeologica Ressoviensis.* Rzeszów, 2013. T. XXVI. S. 37–54 (співавт. – А. Гавінський).

Поселенська структура давнього населення басейну Ставчанки в Надбужанщині. *Вісник Інституту археології.* Львів, 2013. Вип. 8. С. 203–226 (співавт.: П. Довгань, Н. Стеблій).

Риси давньої поселенської структури в околицях міста Дубляни Львівської області. *Вісник Інституту археології.* Львів, 2013. Вип. 8. С. 227–237 (співавт.: О. Сілаєв, В. Маслюк).

Трипільська культура Західної Волині в дослідженнях Миколи Пелещишина. *Наукові студії* / Історико-краєзнавчий музей м. Винники. Львів, 2013. Вип. 6. С. 90–97.

Вироби з кременю пам'ятки Которини III. *Природне середовище і людина в районі Галицько-Букачівської улоговини в доісторичних часах і ранньому середньовіччі / Środowisko naturalne i człowiek nad Górnym Dniestrem – rejon kotliny Halicko-Bukaczowskiej w pradziejach i wczesnym średniowieczu.* Kraków, 2014. S. 285–301.

Давня поселенська структура долини річки Стасівки в околицях села Торки на Радехівщині. *Вісник Інституту археології.* Львів, 2014. Вип. 9. С. 213–224 (співавт.: Н. Білас, О. Сілаєв).

Пам'ятки трипільської культури в Чернятині на Івано-Франківщині в контексті зв'язків з енеолітичними культурами Центральної Європи. *Культурний комплекс Кукутень–Трипілля та його сусіди.* Львів, 2014. С. 379–405.

Поселенська структура давнього населення басейну Слотвини в Надбужанщині. *Вісник Інституту археології.* Львів, 2014. Вип. 9. С. 135–165 (співавт.: П. Довгань, Н. Стеблій).

Кременеобробний осередок раннього періоду доби бронзи на Жорнівському городищі. *Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею.* Рівне, 2015. Вип. 13. С. 160–163 (співавт.: О. Войтюк, Б. Прищепа).

Поселення трипільської культури Костянець – «Горби». *Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею.* Рівне, 2015. Вип. 13. С. 145–148 (співавт.: А. Гавінський, Л. Крушельницька).

Сільська округа літописного Щекотина. *Археологічні зошити з Пересопниці.* Рівне; Пересопниця, 2016. Вип. IV. С. 63–73 (співавт. – Н. Білас).

Культурно-хронологічна інтерпретація скарбу бронзових виробів із Стецеви. *Наукові студії* / Історико-краєзнавчий музей м. Винники. Львів; Винники; Жешів, 2017. Вип. 9. С. 201–212 (співавт.: Н. Білас, Я. Ковальський-Білокрилий).

Рогові і кістяні вироби з енеолітичної пам'ятки Голишів–«Замчисько» поблизу Луцька. *Старий Луцьк.* Луцьк, 2017. Вип. 13. С. 59–78 (співавт.: Н. Білас, О. Сілаєв).

Слов'янська округа літописного Бужська. Археологічні зошити з Пересопниці. *Збірник статей учасників V наукового археологічного симпозіуму «Літописні міста давньоруської держави».* Рівне; Пересопниця, 2017. Вип. V. С. 48–61.

New Bronze Items from Western Bug Area: chronology and cultural interpretation. *Вісник Інституту археології.* Львів, 2017. Вип. 12. С. 113–120 (співавт. – О. Сілаєв).

Львівський археологічний вісник. Львів, 2018. Вип. 4 [статті: Нові пам'ятки археології Банюнина. С. 3–18 (співавт.: Н. Білас, М. Костюк); Розвідкові роботи в басейні річки Полтви. С. 31–38 (співавт. – П. Довгань); Дослідження в долині річки Кам'янки. С. 39–42 (співавт. – О. Сілаєв); Нові матеріали з пам'яток в околицях сіл Малі Підліски та Ситихів на Жовківщині. С. 43–58 (співавт.: О. Сілаєв, В. Маслюк); Обстеження в басейні річки Білостік. С. 59–78 (співавт.: П. Бугай, В. Яріш); Нові пам'ятки у північно-східному Передкарпатті. С. 79–83 (співавт. – Н. Кравець);

Обстеження в басейні річки Думни. С. 84–93 (співавт.: М. Костюк, О. Сілаєв); Дослідження пам'ятки Волиця – «Перед шлюзом». С. 94–104 (співавт.: О. Сілаєв, О. Козак, П. Бугай); Нові знахідки бронзових виробів з Надбужанщини: датування і культурна приналежність. С. 125–130; Нові надходження КЗ ЛОР «Історико-краєзнавчий музей». С. 131–137 (співавт.: Н. Білас, І. Тимець); Кременеві наконечники списів з Надбужанщини. С. 139–141 (співавт. – І. Назар)].

Розвідки та дослідження на Львівщині. *Археологічні дослідження в Україні.* Київ, 2018. С. 139–141 (співавт.: О. Сілаєв, І. Назар).

Свєцєховський кремінь в культурах доби каменю України. *Od kujawskiego matecznika do stepów nadczarnomorskich. Studia z dziejów międzymorza bałtycko-pontyjskiego ofijiarowane Profesorowi Aleksandrowi Kośko. Archaeologia Bimaris* / red.: M. Szmyt, P. Chachlikowski, J. Czebreszuk, M. Ignaczak, P. Makarowicz. Poznań: UAM, 2019. Vol. 5. S. 695–712.

Стоянка свідерської культури Ярославичі-Берег. *Старий Луцьк: наук.-інформ. зб.* / ред.: П. Рудецький, В. Баюк. Луцьк, 2019. Вип. 15. С. 264–278 (співавт. – Н. Білас).

Cultural and chronological interpretation at stone axes with disk – shaped blade from Western Ukraine. *Od kujawskiego matecznika do stepów nadczarnomorskich. Studia z dziejów międzymorza bałtycko-pontyjskiego ofiarowane Profesorowi Aleksandrowi Kośko. Archaeologia Bimaris* / red.: M. Szmyt, P. Chachlikowski, J. Czebreszuk, M. Ignaczak, P. Makarowicz. Poznań: UAM, 2019. Vol. 5. S. 718–773 (співавт. – O. Silayev).

Нові матеріали волинсько-люблінської і городоцько-здовбицької культур із пам'ятки Хрінники-1. *Старий Луцьк:* наук.-інформ. зб. Луцьк, 2020. Вип. XVI. С. 329–348 (співавт.: В. Баюк, Я. Погоральський, Н. Білас).

Часопис «Львівський археологічний вісник» КЗ ЛОР «Історико-краєзнавчий музей». Львів: Растр-7, 2020. Вип. 5 [статті: Рятівні розкопки в урочищі Млинівці поблизу Винник. С. 3–28 (співавт.: Б. Гринчишин, В. Сидорович, Н. Стеблій, І. Тимець); Розкопки пам'ятки Броди-1 у верхів'ї р. Стир. С. 29–41 (співавт. – Я. Онищук); Дослідження в басейні Білого Стоку. – С. 41–71 (співавт.: Н. Білас, П. Бугай); Нові пам'ятки археології села Хренів. С. 87–116 (співавт.: Б. Гринчишин, М. Костюк, В. Сидорович); Розвідкові роботи на Радехівщині. С. 117–140 (співавт. – П. Бугай); Розвідкові роботи біля міста Угнева на Сокальщині. С. 141–143 (співавт.: О. Лазурко, Є. Ткач); Археологічні знахідки із середмістя Винник. С. 144–146 (співавт.: Н. Білас, І. Тимець); Нові знахідки бронзових прикрас ранньоскіфського часу з Надбужанщини. С. 154–160 (співавт.: П. Бугай, Я. Ковальський-Білокрилий)].

Кременева сировина Середнього Повіслення у культурах доби каменю та епохи бронзи Прикарпаття і Волині. Наукові студії: зб. наук. праць / КЗ ЛОР «Історико-краєзнавчий музей»; Інститут археології Жешувського університету. Винники; Жешув; Львів: Каменяр, 2021. Вип. 11: Міграції та інновації: у пошуку первинності ідей, речей, людей. С. 141–170 (співавт. – Н. Білас).

Кременевий комплекс із багатошарового поселення Хрінники-1 у Надстир'ї (дослідження 2022 р.). *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 27 (співавт. – Я. Погоральський).

Пізньопалеолітична стоянка Середнє-1. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 28 (співавт.: А. Гавінський, В. Пастеркевіч).

Кременевий комплекс пам'ятки Голишів-Замчище на Волині. *Вісник Львівського університету. Серія історична.* 2025. Вип. 58. С. 92–133.

Нові скарби прикрас скіфського часу з Надбужанщини. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; заст. гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 41. С. 64–85 (співавт. – Я. Ковальський-Білокрилий).

Статті в інших виданнях

Пам'ятка трипільської культури Мединя–Лази у Верхньому Подністер'ї. *Археологія & Фортифікація України:* зб. матер. IV Всеукр. наук.-практ. конф. / відп. ред. В. Травінський. Кам'янець-Подільський, 2014. С. 61–71.

Старожитності села Торки. *Археологія & Фортифікація України:* зб. матер. IV Всеукр. наук.-практ. конф. / відп. ред. В. Травінський. Кам'янець-Подільський, 2014. С. 42–47 (співавт.: О. Сілаєв, Н. Білас).

Археологічні пам'ятки Винник. *Наша спадщина.* Науково-популярний журнал. Львів, 2015. № 3. С. 32–44 (співавт.: Н. Білас, І. Тимець).

Нові матеріали висоцької культури у фондах Бродівського історико-краєзнавчого музею. *Брідщина – край на межі Галичини та Волині.* Броди, 2015. Вип. 8: Матер. дев'ятої наук.-краєзн. конф., присвяченої Міжнародному дню пам'яток історії та культури. С. 8–11 (співавт. – Я. Онищук).

Кременеві матеріали з поселення волинсько-люблінської культури в уроч. «Луг» у Луцьку. *Старий Луцьк:* наук.-інформ. зб. Луцьк, 2016. Вип. 12. С. 321–329 (співавт.: Н. Білас, О. Сілаєв).

Керамічний комплекс пам'ятки волинсько-люблінської культури з урочища «Луг» у Луцьку. *Старий Луцьк:* наук.-інформ. зб. Луцьк, 2017. Вип. 13. С. 52–58 (співавт.: Н. Білас, О. Сілаєв).

Археологічні дослідження в урочищі Млинівці поблизу Винник Львівської області у 2018 році. *І Всеукраїнський археологічний з'їзд:* програма роботи та анотації доповідей (Ніжин, 23–25 листопада 2018 р.). Київ, 2018. С. 155–156 (співавт.: Б. Гринчишин, В. Сидорович, Н. Стеблій).

Матеріали волинсько-люблінської і городоцько-здовбицької культур з розкопок у Пересопниці. *Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею:* зб. наук. праць. Рівне, 2018. Вип. XVI: Матер. наук. конф. «Наша спадщина: де минуле зустрічається з майбутнім». С. 114–119 (співавт.: О. Войтюк, Б. Прищепа).

Із прадавньої історії Дрогобицького Передгір'я: археологічні пам'ятки в околицях села Уличне. *Садиба Франка. Науковий збірник заповідника «Нагуєвичі».* Нагуєвичі-Дрогобич: Посвіт, 2021. Вип. 2. С. 573–600 (співавт. – Я. Погоральський).

Кременевий комплекс пам'ятки Хрінники-1 (за результатами досліджень 2020 року). *Старий Луцьк:* наук.-інформ. зб. Луцьк, 2021. Вип. 17. С. 245–262 (співавт.: Я. Погоральський, В. Баюк).

Кременевий і керамічний комплекси багатошарової пам'ятки Хрінники-1 на Волині (дослідження 2023 року). *Старий Луцьк:* наук.-інформ. зб. Луцьк, 2025. Вип. 20. С. 156–179 (співавт.: В. Баюк, Я. Погоральський).

Скарб скляних браслетів з Городниці над Дністром. *Археологія Буковини: здобутки та перспективи:* тези IX Міжнар. наук. семінару (Чернівці, 19 грудня 2025 р.). Чернівці: Технодрук, 2025. С. 82–85 (співавт. – В. Петегирич).

Рецензії та упорядкування

Волино-Подільські археологічні студії: зб. наук. статей / упоряд.: В. М. Конопля, О. Є. Златогорський. Луцьк, 2012. Вип. III: Пам'яті Ю. М. Малєєва (1941–2006). 220 с.

Руслан КОРОПЕЦЬКИЙ

кандидат історичних наук
старший науковий співробітник

Народився 21 серпня 1979 р. у м. Золочів Львівської обл.

У 2001 р. закінчив історичний факультет Львівського національного університету ім. І. Франка.

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича від 2002 р.: аспірант (2003–2006), старший лаборант (2002–2006), молодший науковий (2006–2019), науковий (2019–2025), старший науковий (від 2025 р.) співробітник.

У 2016 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Пам'ятка Кременець І (Куличівка) та її місце у верхньому палеоліті Східної Європи».

Брав участь в українсько-чеському проєкті «Paleolithic site Kulychivka in Kremenets' (Ukraine) in the context of Paleolithic of Central-Eastern Europe» спільно з Інститутом археології АН Чеської Республіки, Брно (2015–2017), проєкті «Затоплена спадщина: цифровий архів втрачених археологічних пам'яток долини Дністра», виконаному за ґрантовою програмою «Культурна спадщина» Українського культурного фонду (2023).

Учасник археологічних експедицій, зокрема міжнародних (українсько-чеської), керівник розвідкових досліджень на стоянці пізнього палеоліту Куличівка в м. Кременець (Тернопільська обл.), на території Золочівського та Стрийського р-нів Львівської обл.; розкопок пізньопалеолітичної стоянки Лишень-Подолі (Чеська Республіка) (2015).

Автор понад 30 наукових праць.

Наукові зацікавлення: верхній палеоліт Східної Європи.

Статті в наукових виданнях

Дискусійні питання палеоліту Чистопадів (Подільська височина): середній чи верхній палеоліт. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. Вип. 25. С. 177–187 (співавт.: А. Богуцький, О. Томенюк, В. Ільчишин).

Radiocarbon Dating the Initial Upper Paleolithic on the East European Plain at Kulychivka (Western Ukraine). *Journal of Paleolithic Archaeology* / Eds. in chief S.-J. P. McPherron, T. E. Steele. 2021. Vol. 4. P. 1–17 (співавт.: V. Stepanchuk, P. Škrdla, O. Sytnyk, A. Bogucki, J. Southon, J. F. Hoffecker).

Sites of Bronze Age in the area of building of highway Krakovets–Lviv. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. Вип. 25. С. 218–240 (співавт.: D. Pavliv, V. Petehyrych).

Нові археологічні дослідження в околицях сіл Стільсько та Ілів на Львівщині. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 40. С. 166–183 (співавт. – І. Гарасим).

Опорні пам'ятки доби середнього та верхнього палеоліту на території Волино-Поділля: археологічний та геохронологічний аспекти. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 28. С. 23–67 (співавт.: А. Богуцький, О. Томенюк, О. Ситник).

Роман Грибович – дослідник мезоліту Заходу України. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 28. С. 467–486 (співавт. – В. Чорнобривець).

Вишнівець і його околиці – перспективний палеолітичний район подільської височини. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 29. С. 96–108 (співавт.: А. Богуцький, О. Томенюк, О. Ситник).

Фінальнопалеолітична стоянка Долішній Івачів. *Археологія і давня історія України* / гол. ред. О. Кононенко; НАН України, Інститут археології. Київ, 2025. Вип. 54, № 1. С. 140–152 (співавт.: С. Кирильчук, О. Ситник).

Статті в інших виданнях

Археологічні дослідження 2017–2021 р. на території Стільського городища та у його довкіллі. *Стільський град* / гол ред. О. Корчинський; КЗ ЛОР «АІКЗ «Стільське городище». Львів, 2021. Вип. 3. С. 63–77 (співавт.: О. Корчинський, В. Хамуляк, В. Мельник).

Археологічний музей Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України: досвід та перспективи. *Збірник тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф., приуроченої до Всеукраїнського дня пам'яток історії та культури та Міжнародного дня пам'яток і визначних місць «Управління археологічною спадщиною та музейні практики»* (Залізці, 18 квітня 2023 р.). Залізці, 2023 (співавт.: Н. Булик, М. Войтович, А. Гавінський, Я. Яковишина, І. Луцик).

Досвід диджиталізації на прикладі проєкту «Затоплена спадщина: цифровий архів втрачених археологічних пам'яток долини Дністра». *Археологія Буковини: здобутки та перспективи:* тези

доп. VII Міжнар. наук. семінару (Чернівці, 22 грудня 2023 р.). Чернівці, 2023. С. 21–23 (співавт.: Н. Булик, М. Войтович, О. Томенюк, Я. Яковишина, Т. Ястремська).

Дослідження в Ілові на горі Печера. *Археологічні дослідження в Україні 2023* / гол. ред. Ю. Болтрик; НАН України, Інститут археології. Київ. 2025. С. 82–84 (співавт.: А. Гавінський, І. Гарасим, Н. Демський, Я. Демська, О. Корецький, В. Мельник, В. Хамуляк).

Розвідкові археологічні дослідження на території заповідника «Стільське городище» у 2023 р. *Археологічні дослідження в Україні 2023* / гол. ред. Ю. Болтрик; НАН України, Інститут археології. Київ, 2025. С. 85–87 (співавт.: І. Гарасим, О. Корецький).

Юрій ЛУКОМСЬКИЙ

кандидат архітектури
старший науковий співробітник

Народився 28 березня 1961 р. у м. Івано-Франківськ.

У 1983 р. закінчив архітектурний факультет Львівського політехнічного інституту (тепер – Державний університет «Львівська політехніка»).

У 2005 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Архітектурно-планувальна структура хрестово-баневих церков XII–XIII ст. Давнього Галича» (спеціальність – «Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури»).

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича від 1983 р.: лаборант (1983), інженер-архітектор (1983–1989), молодший науковий (1989–2007), науковий (2007–2018), старший науковий (від 2018 р.) співробітник.

Член Українського національного комітету ICOMOS.

Учасник польсько-українського науково-дослідного проєкту «Пошук, ідентифікація і наукове вивчення найстарішого храму Пресвятої Богородиці, побудованого в Холмі королем Данилом Галицьким», у якому керував архітектурно-археологічними дослідженнями української групи фахівців (2013–2017).

Керівник та учасник 168 археологічних експедицій.

Доцент кафедри архітектури та реставрації Інституту архітектури та дизайну в Національному університеті «Львівська політехніка» (за сумісництвом).

Лавреат премії ім. акад. І. Крип'якевича (1996), нагороджений Пам'ятною медаллю «Князь Данило Романович – бл. 1201–1264» від міського голови м. Холм (Польща) із приводу 750 років від часу смерті короля Данила за заслуги в дослідженні найстарішої святині м. Холма – церкви Богородиці XIII ст. (2014).

Наукові зацікавлення: пам'ятки архітектурної археології України від середньовіччя до Нового часу (X–XVIII ст.).

Розділи в колективних монографіях

Analiza architektoniczna cerkwi katedralnej. *Od cerkwi katedralnej króla Daniela Romanowicza do bazyliki PW. Narodzenia NMP w Chełmie. Wyniki badań interdyscyplinarnych sezonu 2013–2014.* Chełm, 2016. S. 69–120 (співавт.: M. Bewz, W. Bewz, W. Petryk).

Архітектурно-археологічні дослідження катедральної святині Богородиці XIII ст. у місті Холмі. *Міждисциплінарні методи в дослідженні та реставрації пам'яток архітектури і творів мистецтва:* колект. моногр. / ред. М. Бевз. Львів; Варшава; Целестинув, 2018. С. 52–59 (співавт. – М. Бевз).

Opis reliktów architektury: część północna Wysokiej Górki. *Architektura rezydencji na Wysokiej Górce w Chełmie.* Średniowieczny zespół rezydencjonalny na Górze Katedralnej w Chełmie / red. A. Buko. Warszawa, 2019. S. 173–180.

Перші пам'ятки сакральної архітектури на Прикарпатті як квінтесенція духовної культури його мешканців та володарів (на основі археологічних джерел). *Духовна культура населення Прикарпаття, Волині і Закарпаття від найдавніших часів до середньовіччя (вибрані проблеми):* колект. моногр. / відп. ред. Н. Булик, упоряд. О. Томенюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. С. 382–428.

Історико-архітектурні студії та архітектурно-археологічні дослідження катедри Пресвятої Богородиці XIII ст. в місті Холмі. *Комплексні наукові дослідження в реставрації пам'яток архітектури:* колект. моногр. / ред. М. Бевз; Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2022. С. 61–82 (співавт.: М. Бевз, В. Петрик).

Методичні підходи до архітектурного вирішення музеєфікації втрачених об'єктів княжої доби. *Методологія збереження і регенерації історичного міського середовища:* колект. моногр. / ред. М. Бевз. Львів; Київ, 2022. С. 274–282 (співавт.: М. Бевз, В. Петрик).

Результати археологічних досліджень комплексу решток дерев'яної і мурованої церков Благовіщення у давньому Галичі. *Комплексні наукові дослідження в реставрації пам'яток архітектури:* колект. моногр. / ред. М. Бевз; Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2022. С. 83–118.

Сучасні методи архітектурно-археологічних досліджень історико-містобудівних комплексів. *Комплексні наукові дослідження в реставрації пам'яток архітектури:* колект. моногр. / ред. М. Бевз; Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2022. С. 49–60 (співавт. – М. Бевз).

Статті в наукових виданнях

Цегляна піч XIV–XV ст. у Володимирі-Волинському. *Наукові студії* / Історико-краєзнавчий музей м. Винники. Львів, 2011. № 4. С. 268–279 (співавт. – С. Панишко).

Нові археологічні дослідження Лаврівського монастиря у 2009 році. *Фортеця: збірник заповідника «Тустань».* Львів: Колір ПРО, 2012. Кн. 2. С. 404–426.

До археологічного кадастру Львівської області. Самбірщина. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 17. С. 233–251 (співавт. – А. Гавінський).

Архітектурно-археологічні дослідження втрачених архітектурних об'єктів XII–XIII ст. на території Національного заповідника «Давній Галич». *Праці Науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень.* Київ: СПД Павленко, 2014. № 9. С. 109–131 (співавт. – В. Петрик).

Віднайдення фундаментів та стін катедрального собору XIII ст. Пресвятої Богородиці у місті Холмі. *Жовква крізь століття:* наукове видання ДІАЗ у м. Жовкві. Львів: Растр-7, 2014. № 3. С. 184–191 (співавт. – М. Бевз).

Заселення території Львова від V/VI до середини XIII ст. *Атлас українських історичних міст* / наук. ред. М. Капраль. Львів; Київ, 2014. Т. 1. С. 14–17. Мапа 3.2. (співавт. – В. Петегирич).

Монастир св. Онуфрія XIII–XX ст. у Лаврові: ґенеза планувальної структури. *Праці Науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень.* Київ: СПД Павленко, 2014. № 9. С. 90–108 (співавт. – А. Крупа).

Планувальний розвиток монастиря Св. Онуфрія у Лаврові. *Проблеми дослідження, збереження і реставрації об'єктів культурної спадщини:* зб. наук. праць кафедри реставрації і реконструкції архітектурних комплексів Інституту архітектури НУ «Львівська політехніка». Львів, 2014. С. 151–163 (співавт. – А. Крупа).

Археологічна карта Жовкви та околиць (до кінця XVI ст.). *Жовква: Атлас українських історичних міст.* Львів: Колвес, 2016. Т. 3. С. 45–46; карта-реконстр. 3.1. (співавт. – Т. Милян).

Галич. Енциклопедія Наукового товариства ім. Шевченка / ред. О. А. Купчинський. Львів, 2016. Т. 3. С. 421–431.

Археологічні дослідження вежі-дзвіниці костьолу святого Бартоломея в Дрогобичі 2015 р. *Дрогобицький краєзнавчий збірник.* Дрогобич, 2017. № 19. С. 9–55 (співавт.: Р. Миська, Л. Тимошенко).

Успенський собор давнього Галича: історія вивчення, проблеми збереження та консервації. *Успенський собор Галича. Минуле, сучасне, майбутнє:* матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Галич, 14–15 грудня 2017 р.). Галич, 2017. С. 187–195 (співавт.: М. Бевз, В. Бевз, В. Петрик).

Княжий Галич (археологія, дослідження, структура міста). *Галич:* атлас українських історичних міст. Львів: Колвес, 2018. Т. 2. С. 2–9. Мапа 3.3 (співавт. – В. Петрик).

Церква Благовіщення у давньому Галичі. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Вип. 22. С. 167–208.

Катедра Пресвятої Богородиці XIII ст. в Холмі (архітектурно-археологічні та історико-архітектурні аспекти). *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Архітектура».* Львів, 2019. № 1 (спецвип.). С. 20–37 (співавт.: М. Бевз, В. Бевз).

Давньогалицька церква Святого Пантелеймона у світлі архітектурно-археологічних досліджень. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. Вип. 25. С. 139–176.

Пам'яті Василя Оприска. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. Вип. 25. С. 347–349.

До проблеми застосування сучасних методів у дослідженні архітектурно-археологічних комплексів (на прикладі Національного заповідника «Давній Галич». *Сучасні проблеми архітектури та містобудування* / відп. ред. В. В. Товбич; Київський національний університет будівництва і архітектури. Київ, 2022. Вип. 63. С. 3–17 (співавт. – М. Бевз).

Невідома готична споруда при латинській катедрі у Львові. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 26. С. 186–214.

Архітектурно-археологічна розвідка на Старостинському замку в Галичі. *Актуальні проблеми дослідження, консервації та реставрації історичних фортифікацій* / ред.: З. Ґардзінський, М. Бевз. Львів, 2023. Вип. 18. С. 6–30.

До проблеми археологічно-архітектурних досліджень фортифікацій в районі площі Адама Міцкевича у Львові. *Сучасні проблеми дослідження, збереження та реставрації історичних фортифікацій* / відп. ред. В. В. Товбич; Київський національний університет будівництва і архітектури. Львів, 2023. Вип. 18. С. 39–58 (співавт. – М. Бевз).

Architectural-archaeological research and the hypothesis of the development of pre-local Drohobych in the XII–XIII centuries. *Architectural Studies. International Journal about Architecture.* Lviv, 2023. Vol. 9, No. 1. P. 7–22.

В'їзна башта XVI–XVIII ст. Старостинського замку в Галичі. Результати та перспективи архітектурно-археологічних досліджень. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 28. С. 199–220 (співавт. – І. Креховецький).

Нові відкриття, проблеми дослідження та збереження підземної спадщини давнього Галича. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Архітектура.* Львів, 2024. Т. 6, вип. 1. С. 108–124.

Ідентифікація та функційні особливості об'єктів XVI–XVIII ст. Галицького замку за історичними, картографічними та археологічними джерелами. *Актуальні проблеми дослідження, консервації та реставрації історичних фортифікацій* / ред.: З. Ґардзінський, М. Бевз. Львів, 2025. Вип. 22. С. 23–47 (співавт. – З. Федунків).

Рецензії та огляди

[Рец.]: Вагомий крок в українському плінфознавстві. *Київські збірники історії, археології, мистецтва та побуту.* 2024. Вип. 1 (5). С. 92–97 [на кн.]: Махота О. Плінфи з позначками та слідами з пам'яток Печерського монастиря XI–XIII ст. Каталог / Національний заповідник «Києво-Печерська лавра». Київ; Житомир: Бук-Друк, 2024. 277 с.

Статті в інших виданнях

Архітектурно-археологічні дослідження фундаментів Успенського собору давнього Галича–Крилоса. Проблеми консервації та музеєфікації. *Badania archeologiczne w Polsce środkowowschodniej, zachodniej Białorusi i Ukrainie w roku 2011:* streszczenia referatów XXVIII konferencji sprawozdawczej. Lublin, 2012. S. 26 (співавт. – М. Бевз).

Давні поселенці Самбірщини. *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2011 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2012. С. 78–81 (співавт.: А. Гавінський, В. Оприск, О. Адамишин).

До питання методології відтворення втраченої історичної забудови та архітектурних пам'яток (на прикладі Львова). *Дослідження, збереження та реставрація об'єктів культурної спадщини:* тези доп. Міжнар. наук. конф., присвяченої 20-літтю заснування кафедри реставрації та реконструкції архітектурних комплексів. Львів, 2012. С. 47–48 (співавт. – В. Петрик).

Дослідження Десятинної церкви в Києві у 2007–2008 рр. *Матеріальна та духовна культура Південної Русі:* матер. Міжнар. польового археологічного семінару, присвяченого 100-літтю від дня народження В. Й. Довженка (Чернігів; Шестовиця, 16–19 липня 2009 р.). Київ; Чернігів, 2012. С. 130–138 (співавт.: Г. Ю. Івакін, О. М. Іоаннісян, Д. Д. Йолшин).

Піднесення Галича. *Львівська газета.* 2012. 13 грудня. URL: http://www.gazeta.lviv.ua/article/7020 (співавт. – І. Чорновол).

Археологічно-архітектурні дослідження залишків Катедрального храму Пресвятої Богородиці XIII ст. у місті Холмі. *Сучасна архітектурна освіта. Архітектура: образ, естетика, емоційний контекст:* тези VI Всеукр. наук. конф. Київ, 2013. С. 67–69 (співавт. – М. Бевз).

То де ж могила князя Лева. *Львівська газета.* 2013. 11 жовтня. URL: http://www.gazeta.lviv.ua/article/18026 (співавт. – І. Чорновол).

Виявлення катедри Пресвятої Богородиці XIII ст. у Холмі. *Наша спадщина.* Львів: Растр-7, 2014. № 2. С. 15–19 (співавт. – М. Бевз).

Проблеми визначення архітектурних особливостей літописної церкви Богородиці, археологічно виявленої в Холмі дослідженнями 2013 р. *Фізичні методи в дослідженнях і реставрації пам'яток архітектури та мистецтва:* зб. тез доп. / ред.: С. Поровський, М. Бевз. Львів; Варшава; Целестинув, 2014. С. 15–16 (співавт.: А. Буко, М. Бевз, С. Голуб).

Cechy architektoniczne latopisowej cerkwi Bogurodzicy w Chełmie na podstawie polsko-ukrainskich badań archeologicznych w roku 2013. *Badania archeologiczne w Polsce środkowowschodniej, zachodniej Białorusi i Ukrainie w roku 2013:* streszczenia referatów XXX konferencji (pod red.: J. Libery, A. Zakościelnej). Lublin, 2014. S. 46–47 (співавт.: A. Buko, M. Bewz, S. Gołub).

Najstarsza chełmska cerkiew Bogurodzicy z czasów Daniela Romanowicza (XIII w.). Wstępne wyniki polsko-ukraińskiego projektu realizowanego w 2013 r. *Badania archeologiczne w Polsce środkowowschodniej, zachodniej Białorusi i Ukrainie w roku 2013:* streszczenia referatów XXX konferencji (pod red.: J. Libery, A. Zakościelnej). Lublin, 2014. S. 46 (співавт.: A. Buko, M. Bewz, S. Gołub).

Археологічно-архітектурні дослідження залишків катедрального храму Пресвятої Богородиці XIII ст. у місті Холмі. *Сучасна архітектурна освіта. Архітектура: образ, естетика, емоційний контекст:* матер. VI Всеукр. наук. конф. (Київ, 26–27 листопада 2015 р.). Київ, 2015. С. 31–33 (співавт. – М. Бевз).

Матеріали і технології в архітектурній біографії міста (на прикладі міста Холм у Польщі). *Збереження історичної забудови центра Одеси шляхом включення до основного Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО (Одеса–ЮНЕСКО):* матер. II Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 24–26 червня 2015 р.). Одеса: Астропринт, 2015. С. 136–145 (співавт.: А. Буко, М. Бевз, С. Голуб, Л. Ґазда).

Nowe rezultaty badań latopisowej cerkwi Bogurodzicy z czasów Daniela Romanowicza (XIII w.) i inne odkrycia z roku 2014. *Badania archeologiczne w Polsce środkowowschodniej, zachodniej Białorusi i Ukrainiew roku 2014:* streszczenia referatów XXXI konferencji. Lublin, 2015. S. 51–52 (співавт.: A. Buko, M. Bewz, S. Gołub).

Архітектурно-археологічні аспекти досліджень нововіднайденої Катедри Богородиці в Холмі. *Король Данило: культурна і державотворча спадщина його доби:* наук. зб. за матер. Міжнар. конф. (Львів, 8–9 грудня 2014 р.). Львів, 2016. С. 130–150 (співавт. – М. Бевз).

Результати рятівних архітектурно-археологічних досліджень у церкві св. Онуфрія монастиря ЧСВВ у Лаврові 2014–2015 рр. *Пам'ятки Тустані в контексті освоєння Карпат у доісторичну добу та в середньовіччі; проблеми їх збереження та використання:* матер. III Міжнар. наук. конф. (Львів; Урич, 7–8 квітня 2016 р.). Львів, 2016. С. 23–24 (співавт. – В. Гупало).

Вежа-дзвіниця Дрогобицького костелу св. Бартоломея у світлі найновіших досліджень. *Наша спадщина.* 2018. № 1. С. 49–53 (співавт.: Р. Миська, Л. Тимошенко).

Про д-ра Йосипа Пеленського. *Галич:* зб. наук. праць. Івано-Франківськ: Вид-во «Лілея-НВ», 2018. Серія 2: Пеленський Й. Галич в історії середньовічного мистецтва на основі археологічних досліджень і архівних джерел. № 4. С. 298–306 (співавт. – Т. Романюк).

Спроба відтворення бібліографії Й. Пеленського (1879–1957). *Галич:* зб. наук. праць. Івано-Франківськ: Вид-во «Лілея-НВ», 2018. Серія 2: Пеленський Й. Галич в історії середньовічного мистецтва на основі археологічних досліджень і архівних джерел. № 4. С. 307. URL: https://journals.pnu.edu.ua/index.php/hal_swc/issue/view/378/131

Історія та результати досліджень давнього Галича за участю Карпатської архітектурно-археологічної експедиції Михайла Рожка у 1980-х роках. *Пам'ятки Тустані в контексті освоєння Карпат. Проблеми їх збереження та використання:* матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. до 80-річчя від дня народження М. Рожка (Львів; Урич, 6–7 червня 2019 р.). Львів, 2019. С. 13–14.

Храм Святого Пантелеймона. *Давній Галич:* науково-популярний часопис. 2019. № 2–3. С. 3–5 (співавт.: І. Креховецький, О. Мельничук, А. Фіголь).

Розвідкові археологічні дослідження при дзвіниці костелу св. Михаїла в Старій Солі 2021 року. *Пам'ятки Тустані в контексті освоєння Карпат:* матер. V Міжнар. наук.-практ. конф. до 50-ліття експедиції в Тустані (Львів; Урич, 30 вересня – 1 жовтня 2021 р.) / відп. за вип. Р. Г. Миська. Львів, 2021. С. 43–46.

Архітектурно-археологічні дослідження у частині приміщення арсеналу замку Жолкевського. *Жовква крізь століття.* Жовква, 2022. Вип. 6. С. 46–68 (співавт. – Т. Іванишин).

До концепції вивчення архітектурно-археологічного комплексу «Замкова Гора» у місті Галичі над Дністром. *Галич:* зб. наук. праць / за ред. А. Стасюка. Івано-Франківськ: Вид-во «Лілея-НВ», 2022. Вип. 7. С. 35–60.

Проведення археологічних досліджень при реставрації пам'яток архітектури. *Консервація і реставрація об'єктів культурної спадщини:* метод. посібн. / за ред. І. Прокопенка. Київ: Саміт-книга, 2022. С. 13–45 (співавт. – Р. Могитич).

Про Дрогобицьку церкву Воздвиження та Дрогобич княжої доби за результатами попередніх археологічних досліджень. *Княжа доба: історія і культура* / відп. ред. В. Александрович. Львів, 2022–2023. Вип. 16. С. 85–109.

Археологічно-архітектурні дослідження вежі-дзвіниці при костелі св. Варфоломія в Дрогобичі. *Дослідження, інтерпретація та музеєфікація нерухомої спадщини та культурних ландшафтів:* матер. VI Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів; Урич, 12–13 жовтня 2023 р.) / відп. за вип. Р. Г. Миська. Львів, 2023. С. 55–59 (співавт. – Р. Миська).

Архітектурно-археологічна спадщина Давнього Галича: нові відкриття, проблеми дослідження та збереження. *Галич і Галицька земля:* матер. Всеукр. наук. конф., присвяченої 1125-ій річниці з часу першої писемної згадки про Галич (Івано-Франківськ, 14–15 вересня 2023 р.). Галич, 2023. С. 74–90.

Нова епіграфіка з Успенського собору Давнього Галича. *Галич:* зб. наук. праць / за ред. А. Стасюка. Івано-Франківськ: Вид-во «Лілея-НВ», 2023. Вип. 8. С. 51–67 (співавт.: А. Гусак, І. Креховецький).

Передпроєктні археологічні дослідження пам'ятки дерев'яної архітектури – церкви Воздвиження Чесного Хреста XVII сторіччя у Дрогобичі. *Українська дерев'яна архітектура: історія, збереження, реставрація:* зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 18 листопада 2023 р.) (співавт.: М. Бевз, Ю. Дубик).

Планувальні та конструктивні особливості в'їзної башти XVI ст. Галицького замку. *Дослідження, інтерпретація та музеєфікація нерухомої спадщини та культурних ландшафтів, до 20-річчя адміністрації заповідника «Тустань»:* матер. VII Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів; Урич, 16–17 жовтня 2025 р.) / відп. за вип. Р. Г. Миська. Львів, 2025. С. 52–57.

Переклади

Пеленський Й. Галич в історії середньовічного мистецтва на основі археологічних досліджень і архівних джерел / пер. з пол.: Ю. Лукомський, Ю. Угорчак, Т. Романюк, Л. Мазурчак. *Галич:* зб. наук. праць. Івано-Франківськ: Вид-во «Лілея-НВ», 2018. Серія 2. № 4. 320 с.

Ірина ЛУЦИК
доктор філософії (PhD)
молодший науковий співробітник

Народилася 22 січня 1993 р. у м. Ходорів Жидачівського (тепер – Стрийського) р-ну Львівської обл.

У 2015 р. закінчила історичний факультет Львівського національного університету ім. І. Франка (спеціальність – «Магістр археології. Археолог. Історик. Викладач історії»).

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича від 2015 р.: лаборант (2015–2021), молодший науковий співробітник (від 2021 р.).

У 2023 р. захистила дисертацію на тему «Християнські некрополі Галицько-Волинських земель XI–XIV століть» (керівник – д-р іст. наук Віра Гупало).

Член редколегії наукових журналів «Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині» та «Галич. Збірник наукових праць».

Виконавець проєктів за підтримки Українського культурного фонду – «Затоплена спадщина: цифровий архів втрачених археологічних пам'яток долини Дністра» (2023) та за підтримки Національного фонду досліджень України – «Між Сходом і Заходом: фунеральна культура заходу України від XI до XVIII століття. Міждисциплінарний аналіз» (2024–2026).

Наукові зацікавлення: середньовічна археологія та історія, християнські поховальні пам'ятки, духовна культура, княжа доба.

Монографії

Християнські некрополі Галицько-Волинських земель XI–XIII століть. Ілюстрований каталог / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів: Простір-М, 2025. Т. II.

Christian necropolises of Halych-Volhynian lands in the 11th–13th centuries. Illustrated catalogue / NAS of Ukraine, I. Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies. Lviv: Prostir-M, 2025. T. II.

Фунеральна культура заходу України XIV–XVIII століть. Ілюстрований каталог / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів: Простір-М, 2025. Т. II (співавт.: В. Гупало, В. Мойжес, Ю. Лукомський).

Funeral culture in the west of Ukraine in the 14th–18th centuries. Illustrated catalogue / NAS of Ukraine, I. Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies. Lviv: Prostir-M, 2025. Vol. II (співавт.: V. Hupalo, V. Moizhes, Y. Lukomskyi).

Розділи в колективних монографіях

Підплитові поховання на території Галицько-Волинських земель: аналіз та узагальнення. *Духовна культура населення Прикарпаття, Волині і Закарпаття від найдавніших часів до середньовіччя (вибрані проблеми):* колект. моногр. / відп. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. С. 494–533.

Статті в наукових виданнях

Черепи, пробиті цвяхами, з Володимира-Волинського та його околиць. *Вісник Інституту археології.* Львів, 2017. Вип. 12. С. 44–69.

Давні кам'яні хрести на Волині в світлі фунеральної культури доби середньовіччя. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Вип. 22. С. 402–415.

Християнські некрополі княжого Володимира: верифікація джерел. *Religions and beliefs of Rus' (9th–16th centuries).* Publication from the 8th International Scientific Conference (Lviv, 15th–18th November 2017) / Ed. V. Nagirnyy. Krakov, 2018. P. 255–271 (Seria: Colloquia Russica. Series I, vol. 8).

Підплитові могильники на Волині та Галицько-Волинському пограниччі: верифікація і каталогізація. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / відп. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Вип. 23. С. 279–300.

Звенигородська берестяна грамота № 2: відкриття, прочитання, інтерпретації. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 24. С. 361–372.

Середньовічні християнські поховальні пам'ятки на території Галицько-Волинських земель: археологічні дослідження до 1939 року. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. Вип. 25. С. 266–287.

Death and burial in Kyivan Rus' according to written sources. *Historia i Świat.* 2021. Nr 10. S. 209–238.

The Medieval Christian Necropolis in the Kopachyntsi hillfort (Ukraine). Unpublished Research Materials. *Analecta Archaeologica Ressoviensia.* 2021. Vol. 16. P. 125–145.

Археологічні дослідження середньовічних християнських поховальних пам'яток на території Галицько-Волинських земель після 1939 року. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 26. С. 302–341.

Середньовічний могильник у Копачинцях. *Фортеця: збірник заповідника «Тустань».* Львів, 2022. Кн. 5. С. 104–131.

Medieval sacred monuments on the territory of Halych-Volynian Rus': the history of research in the 19th – early 20th centuries. *Przegląd Archeologiczny.* 2022. Vol. 70. S. 245–274 (співавт. – N. Bulyk).

Андрій Филипчук – людина обов'язку. Пам'яті друга… *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 27. С. 342–349.

Результати археологічних досліджень у долині Дністра у 2022 році: територія Миколаївської міської громади. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 38. С. 201–222 (співавт.: М. Войтович, Я. Яковишина).

Розвідкові дослідження на території Миколаївської міської громади Стрийського р-ну. *Археологічні дослідження в Україні 2022.* Київ, 2023. С. 137–141 (співавт.: М. Войтович, Я. Яковишина).

Середньовічний могильник в урочищі Мниський Сад на околиці давнього Галича: неопубліковані матеріали досліджень 1982, 1984, 1988–1989 років. *Галич:* зб. наук. праць / за ред. А. Стасюка. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2023. Вип. 8. С. 28–50.

Середньовічні скроневі кільця й сережки в християнських похованнях Галицько-Волинських земель (студії фунеральні). *Wczesne średniowiecze w Karpatach.* Krosno, 2023. S. 73–113.

Andriy Fylypchuk (1989–2023) In Memoriam. *Sprawozdania archeologiczne.* 2023. Vol. 75, Nr 1. S. 441–448.

Археологічні дослідження костелу Івана Хрестителя у Львові. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 28. С. 147–190 (співавт. – В. Гупало).

Рецензії та огляди

[Рец.]: *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Вип. 23. С. 490–494 [на кн.]: Michał Dzik. Przemiany zwyczajów pogrzebowych w międzyrzeczu Bugu i Górnej Narwi (XI–XV w.). Rzeszów: Zimowit, 2015. T. I. 321 s. T. II. 255 s.

[Rec.]: On the issue of dating Christian burials. *Sprawozdania archeologiczne.* 2021. Vol. 73, Nr 2. S. 403–410. (Review) Андрій Филипчук. Археологія християнських некрополів літописного Плісненська. Львів: Растр-7, 2020. 136 с. [Andrii Fylypchuk. Archaeology of Christian necropolises of the chronicle's Plisnesk. Lviv: Rastr-7, 2020. 136 p.] (співавтор – V. Hupalo).

Статті в інших виданнях

Пам'ятні хрести на Волині: до питання про локалізацію середньовічних могильників. *Феномен Європи: проблеми державотворення:* зб. матер. наук. конф. молодих вчених з міжнародною

участю (Львів, 15–17 листопада 2018 р.) / упоряд.: Р. Б. Тарнавський, В. М. Мельник. Львів: Видання наукового журналу «Аннали юридичної історії», 2018. С. 71–73.

Загадка смерті Володимира Васильковича. *Локальна історія.* 2020. № 3. С. 10–13.

Передсмертний постриг у монахи представників руської еліти. *Актуальні проблеми історії, філософії та права у дослідженнях молодих учених:* збірник тез учасників конференції молодих учених / за заг. В. В. Солошенко; відп. ред.: І. І. Мудрієвська, Є. В. Сафар'янс, О. О. Малишев; ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України». Київ: Фенікс, 2020. С. 187–191.

Підплитові поховання княжої доби та їхні характерні особливості. *Археологія Буковини: здобутки та перспективи:* тези доп. IV Міжнар. наук. семінару (Чернівці, 11 грудня 2020 р.). Чернівці: Технодрук, 2020. С. 105–107.

Тисячолітня писанка. *Локальна історія.* 2020. № 4. С. 96.

Археологічний музей Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України: досвід та перспективи. *Збірник тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф., приуроченої до Всеукраїнського дня пам'яток історії та культури та Міжнародного дня пам'яток і визначних місць, «Управління археологічною спадщиною та музейні практики» (Залізці, 18 квітня 2023 р.).* Залізці, 2023. С. 49–50 (співавт.: Р. Коропецький, Н. Булик, М. Войтович, А. Гавінський, Я. Яковишина).

Досвід диджиталізації на прикладі проєкту «Затоплена спадщина: цифровий архів втрачених археологічних пам'яток долини Дністра». *Археологія Буковини: здобутки та перспективи:* тези доп. VII Міжнар. наук. семінару (Чернівці, 22 грудня 2023 р.). Чернівці, 2023. С. 21–23 (співавт.: Н. Булик, М. Войтович, Р. Коропецький, О. Томенюк, Я. Яковишина, Т. Ястремська).

Похоронний стрій на території Галицько-Волинських земель XI–XIV ст. *XXXVIII Lubelska Konferencja «Badania archeologiczne w Polsce środkowowschodniej, zachodniej Białorusi i Ukrainie»* (Lublin, 6–7 listopada 2023 r.): streszczenia wystąpień / red.: B. Polit, M. Stasiak-Cyran. Lublin, 2023. S. 71–72.

Променеві скроневі кільця з середньовічного поховання в Маморниці: аналогії й датування. *Археологія Буковини: здобутки та перспективи:* тези доп. VIII Міжнар. наук. семінару (Чернівці, 6 грудня 2024 р.). Чернівці: Технодрук, 2024. С. 101–103.

Кладовище XVI–XVII ст. у с. Санківцях на Буковині. *Музейний простір: природа, історія, культура:* матер. Першої всеукр. наук.-практ. конф. (Чернівці, 16 травня 2025 р.) / наук. ред. І. В. Скільський, Н. А. Смірнов, О. В. Ротар. Чернівці: Друк Арт, 2025. С. 129–131 (співавт. – О. Ротар).

Dressed in gold: medieval textiles from archaeological research in Halych-Volhynian lands (Western Ukraine). *31st EAA Annual Meeting (Belgrade Virtual, 2025) – Abstract Book (online PDF). 2025.* P. 348–349 (співавт. – V. Hupalo).

Енциклопедичні статті

Гупало Віра Деонізівна. *Енциклопедія Сучасної України* / редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ; Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. Київ, 2023. URL: https://esu.com.ua/article-880900

Дмитро ПАВЛІВ
науковий співробітник

Народився 17 листопада 1956 р. у м. Городище Черкаської обл.

У 1981 р. закінчив історичний факультет Львівського державного університету ім. І. Франка (тепер – Львівський національний університет ім. І. Франка).

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича від 1974 р.: старший лаборант (1974–1984), молодший науковий (1984–2024), науковий (від 2024 р.) співробітник.

Член редколегії збірників «Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині», «Стільський град».

Член Спілки археологів України та Наукового товариства ім. Шевченка.

Автор 200 праць, опублікованих українською, польською, російською, англійською та німецькою мовами.

Брав участь у понад 200 археологічних експедиціях (у 35 – керівник).

Учасник багатьох міжнародних наукових проєктів, зокрема «Environment and Man at the Carpathian Foreland in the Upper Dnister catchment from Neolithic to Early Mediaeval period» (2003–2006); «Środowisko przyrodnicze i człowiek na pograniczu stref geograficznych i rubieży kultur środkowo-i południowo-wschodnio-europejskich w widłach Dniestru i Łomnicy w dobie neolitu i epok późniejszych» (2010–2013); «Wielokulturowe stanowiska archeologiczne w Bykowie koło Drohobycza» (2014–2016); «Przemiany kulturowo-osadnicze w dorzeczu rzeki Wiszni w epoce brązu i we wczesnej epoce żelaza w kontekście zmian prahistorycznej i wczesnośredniowiecznej ekumeny» (2013–2018) та ін.

Стипендіат Міністерства науки Республіки Австрія (1991) та Фонду ім. С. Баторія Республіки Польща (1993).

Нагороджений «Золотим знаком» Австрійського Чорного Хреста (1996), Почесною грамотою ЗНЦ НАН України (2001), Грамотою Відділення історії, філософії та права Президії НАН України (2018).

Наукові зацікавлення: доба бронзи і раннього заліза Заходу України, історія археології, відкриття різночасових пам'яток археології Верхньої Наддністрянщини та Західної Волині.

Монографії

Prahistoryczne kurhany (III tys. przed Chr.) we wsi Haji Nyżni koło Drohobycza w prawym dorzeczu górnego Dniestru / Стародавні кургани (III тис. до Р. Х.) у селі Гаї Нижні біля Дрогобича на правобережжі верхнього Дністра: монографія / PAU, Komisja Prehistorii Karpat / ПАНМ, Комісія преісторії Карпат / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Kraków / Краків, 2011. 216 с. (співавт.: J. Machnik, W. Petehyrycz / Я. Махнік, В. Петегирич).

Багатошарові пам'ятки археології у Бикові поблизу Дрогобича / Wielokulturowe stanowiska archeologiczne w Bykowie koło Drohobycza: монографія / PAU, Komisja Prehistorii Karpat / ПАНМ, Комісія Преісторії Карпат / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича / наук. ред.: Я. Махнік, Д. Павлів. З додатками І. Рогуш та І. Тромбської. Kraków, 2016. 599 с. (співавт.: J. Machnik, W. Pasterkiewicz, W. Petehyrycz, S. Czopek / Я. Махнік, В. Пастеркєвич, В. Петегирич, С. Чопек).

Кургани історико-культурного заповідника «Стільське городище». Львів, 2020. 12 с. (співавт. – В. Петегирич).

Археологічні дослідження Верхньої Наддністрянщини 1992–2016 рр. як приклад наукової і культурної співпраці Польщі й України. Пам'яті професора Яна Махніка (1930–2023). Львів, 2024. 94 с. URL: https://www.inst-ukr.lviv.ua/download.php?downloadid=928 (співавт. – В. Петегирич).

Розділи в колективних монографіях

Каталог археологічних пам'яток з околиць досліджених торфовищ поблизу сіл Лука і Цвітова Калуського району у Верхній Наддністрянщині. *Natural environment and man on the upper Dnister – region of the Halyč-Bukačivci basin – in prehistory and early mediaeval period:* монографія / Ed.: K. Harmata, J. Machnik, M. Rybicka; PAU, Prace Komisii prehistorii Karpat. Kraków, 2013. T. VI. S. 114–168 (співавт. – В. Петегирич).

Rezultaty archeologicznej prospekciji terenowej przeprowadzonej w okolicy badanych palinologicznie torfowisk w Łuce i w Ćwitowej, rej. Kałusz, nad górnym Dniestrem / Результати поверхневих археологічних обстежень, проведених в околицях палінологічно досліджених торфовищ поблизу сіл Лука і Цвітова Калуського р-ну у Верхній Наддністрянщині / Results of archaeological surwey in the area of palynologically examined peat bogs in Luka and Cvitova, Kaluś district, on the upper Dnister. Natural environment and man on the upper Dnister – region of the Halyč-Bukačivci basin – in prehistory and early mediaeval period: монографія / Ed.: K. Harmata, J. Machnik, M. Rybicka; PAU, Prace Komisii prehistorii Karpat. Kraków, 2013. T. VI. S. 73–113 (співавт.: J. Machnik, W. Petehyrycz / Я. Махнік, В. Петегирич).

Археологія і давня історія Рогатинщини. Старожитності Рогатинщини: монографія. Львів: Тріада плюс, 2015. С. 16–96 (співавт. – В. Петегирич).

Historia odkryć i badań archeologicznych w dorzeczuWiszni / Історія відкриттів і археологічних досліджень в басейні ріки Вишні. *Przemiany kulturowo-osadnicze w dorzeczu rzeki: Wiszni w epoce brązu i we wczesnej epoce żelaza w kontekście zmian prahistorycznej i wczesnohistorycznej ekumeny / Культурно-поселенські зміни в басейні річки Вишні в епоху бронзи і за доби раннього заліза в контексті змін доісторичної і ранньосередньовічної ойкумени:* монографія. Rzeszów, 2018. S. 19–30 (співавт.: К. Трибала-Завісляк, Н. Войцещук, В. Петегирич).

Поховання поморської культури в кам'яних гробницях на заході України. *Духовна культура населення Прикарпаття, Волині і Закарпаття від найдавніших часів до середньовіччя (вибрані проблеми):* колект. моногр. / відп. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. С. 236–275.

Статті в наукових виданнях

Горизонт ранньозалізного часу пам'ятки Грушів II на Львівщині. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2011. Вип. 15. С. 299–319 (співавт. – Н. Войцещук).

Дослідження багатошарового поселення Любеля 3 у Львівській області. *Археологічні дослідження в Україні 2010.* Київ; Полтава, 2011. С. 238 (співавт.: Т. Р. Милян, В. М. Петегирич).

Дослідження курганного могильника Підліски I на Івано-Франківщині. *Археологічні дослідження в Україні 2010.* Київ; Полтава, 2011. С. 257–258 (співавт. – В. М. Петегирич).

Нові знахідки зброї ранньогальштатського часу з Прикарпаття. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2011. Вип. 15. С. 385–391.

Пошуки курганів у Прикарпатті. *Археологічні дослідження в Україні 2010.* Київ; Полтава, 2011. С. 259–260 (співавт. – В. Петегирич).

Стародавні кургани у міжріччі Вишні і Стривігору Сянсько-Дністровської височини. *Kurhany i obrządek pogrzebowy w IV–II tysięcleciu p.n.e.* Kraków; Warszawa, 2011. S. 295–313 (співавт. – В. Петегирич).

Archeologiczno-paleobotaniczne poszukiwania na obszarze lewego dorzecza górnego Dniestru w 2010 r. *Rocznik Polskiej Akademii Umiejętności, rok 2010/2011.* Kraków, 2011. S. 311–315 (співавт.: J. Machnik, W. Petehyrycz, K. Szczepanek).

Кургани на Войнилівській височині у міжріччі Сивки та Лімниці. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012. Вип. 16. С. 283–306 (співавт.: Я. Махнік, В. Петегирич).

Курганний могильник культури шнурової кераміки в Гаях Нижніх на Дрогобицькій височині. *Фортеця: збірник заповідника Тустань.* Львів, 2012. Кн. 2. С. 296–326 (співавт.: Я. Махнік, В. Петегирич).

Роботи Городоцького загону Львівської археологічної розвідкової експедиції. *Археологічні дослідження в Україні 2011.* Луцьк, 2012. С. 306–307 (співавт.: О. Ситник, В. Петегирич, Р. Коропецький).

Archeologiczno-geomorfologiczne badania na lewobrzeżnych terasach Dniestru w okolicy miejscowości Bukaczywci rej. Rohatyn. *Rocznik Polskiej Akademii Umiejętności, rok 2011/2012.* Kraków, 2012. S. 356–361 (співавт.: P. Gębica, J. Machnik, W. Petehyrycz).

Дослідження пам'яток княжої доби на Малому Поліссі Львівщини і питання локалізації «Белзьких полів». *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 17. С. 193–222 (співавт. – В. Петегирич).

Дослідження прадавніх курганів поблизу села Гаї Нижні на Дрогобиччині. *Бойківщина. Науковий збірник.* Дрогобич, 2013. Т. 4. С. 636–660 (співавт. – В. Петегирич).

Archeologiczna prospekcja terenova w rejonie tzw. Bramy Bukaczowskiej nad górnym Dniestrem. *Rocznik Polskiej Akademii Umiejętności, rok 2012/2013.* Kraków, 2013. S. 289–294 (співавт.: S. Czopek, J. Machnik, W. Petehyrycz).

На пограниччі давніх європейських культур: дослідження українсько-польської експедиції у басейні Дністра між Галичем і Журавно. *Галич і Галицька земля:* матер. Міжнар. наук. конф. (Галич, 30–31 жовтня 2014 р.). Галич, 2014. С. 99–106 (співавт.: Я. Махнік, В. Петегирич).

Попередні результати археологічних досліджень (розкопок) у басейні річки Вишня в 2014–2015 роках. *Археологічні дослідження Львівського університету.* Львів, 2015. Вип. 19. С. 118–141 (співавт.: Н. Войцещук, О. Осаульчук, С. Чопек, К. Трибала-Завісляк, Д. Бобак).

Українсько-польська археологічна експедиція: наукові здобутки і перспективи. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. Вип. 19: Історія археології: міжособистісні та інституціональні комунікації. С. 323–347 (співавт.: Я. Махнік, В. Петегирич).

New discoveries of arrowheads of Scythian type from Polish-Ukrainian borderland (San, Bug and upper Dniester drainage basin). *Acta Archaeologica Carpathica.* 2015. Vol. 50. P. 191–216 (співавт.: S. Czopek, K. Trybała-Zawiślak, N. Wojcieszczuk).

Багате поховання волинсько-люблінської культури з Городка на Львівщині. *Наукові студії* / Історико-краєзнавчий музей м. Винники. Винники; Жешів; Львів, 2016. Вип. 9. С. 149–163 (співавт. – В. Петегирич).

Унікальне бронзове навершя булави з околиці літописного Звенигорода. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2016. Вип. 20. С. 357–361 (співавт.: В. Петегирич, О. Томенюк).

Дослідження пам'яток в басейні р. Вишня 2014–2015 рр. *Археологія.* 2017. № 4. С. 87–104 (співавт.: Н. Войцещук, О. Осаульчук, С. Чопек, К. Трибала-Завісляк).

Жаринки в серці (світлій пам'яті Лариси Іванівни Крушельницької). *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред.: О. Ситник, М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 21: Історія археології: архівна і музейна спадщина Центральної та Східної Європи. С. 481–484.

Загадки кургану «Могила Святослава» у Карпатах. *Стільський град.* Львів, 2017. Вип. 1. С. 155–170 (співавт. – В. Петегирич).

Кургани Бібрсько-Стільського горбогір'я як об'єкти наукової, пам'яткоохоронної та туристичної зацікавленості. *Стільський град.* Львів, 2017. Вип. 1. С. 102–124 (співавт. – В. Петегирич).

«Rysował na miejscu». Львівські матеріали перших досліджень пам'ятки Злота в Польщі. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 21: Історія археології: архівна і музейна спадщина Центральної та Східної Європи. С. 159–166.

Нововідкриті пам'ятки археології у басейні ріки Стривігор. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Вип. 22. С. 341–355 (співавт.: Н. Войцещук, В. Петегирич).

Особливі форми кераміки з могильників ульвівецько-рованцівського типу. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Вип. 22. С. 111–122.

Розвідкові дослідження на території історико-культурного заповідника «Стільське городище». *Археологічні дослідження в Україні 2016.* Київ, 2018. С. 129–130 (співавт.: В. Петегирич, О. Корчинський).

Розкопки кургану «Могила Святослава» у Карпатах. *Фортеця: збірник заповідника Тустань.* Львів, 2018. Кн. 3. С. 94–116 (співавт. – В. Петегирич).

Забутий ранньосередньовічний скарб з України у Віденському Музеї історії мистецтв. *І Всеукраїнський археологічний з'їзд:* матер. роботи. Київ, 2019. С. 501–513 (співавт. – В. Петегирич).

Пам'ятки археології села Ульвівок та околиць у дослідженнях львівських вчених. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Вип. 23. С. 337–361.

«Et gaudium et solatium in litteris». До ювілею Володимира Петегирича. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Вип. 23. С. 495–498.

Нововідкриті пам'ятки археології в Яворівському районі Львівської області. *A Planitiebus Usque ad Montes. Studia archæologica Andreæ Pelisiak vitæ anno sexagesimo quinto oblata* / Eds.: M. Dębiec, T. Saile. Collectio Archaeologica Ressoviensis. Rzeszów, 2020. S. 559–579 (співавт.: В. Петегирич, Р. Коропецький).

Семантика зображень на фунеральному посуді з Рованцівського могильника кінця доби бронзи. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 24. С. 88–116.

Sites of Bronze age in the area of building of highway Krakovets–Lviv. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. Вип. 25. С. 218–239 (співавт.: В. Петегирич, Р. Коропецький).

«Жертовні» чаші в похованнях доби бронзи та раннього заліза. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 26. С. 57–83.

Нововідкриті пам'ятки археології центрально-західної частини Львівщини. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 27. С. 195–242 (співавт. – В. Петегирич).

Спогад про професора Яна Махніка. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 28. С. 13–22 (співавт. – В. Петегирич).

Об'єкти ранньозалізного часу біля Добростан над рікою Верещиця (Львівська область). *Pasja i działanie. Studia Silvestro Czopek diem natalem quantum et sexagesimum celebranti oblata.* Rzeszów, 2025. S. 569–595 (співавт. – В. Петегирич).

North Pontic crossroads: Mobility in Ukraine from the Bronze Age to the early modern period. *Science Advances.* 2025. Vol. 11, No 2. P. 1–28. URL: https://www.science.org/doi/10.1126/sciadv.adr0695 (співавт.: L. Saag at all).

The Early Iron Age horizon of the Dobrostany II Site in the Vereshchytsia River Basin. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 29. С. 213–244 (співавт. – В. Петегирич).

Статті в інших виданнях

Дослідження курганів на Прикарпатті. *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2010 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2011. С. 63–65 (співавт. – В. Петегирич).

Дослідження поселення княжої доби на Жовківщині. *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2010 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2011. С. 68–70 (співавт. – В. Петегирич).

Курганний могильник в Гаях Нижніх біля Дрогобича: підсумки досліджень. *Пам'ятки Тустані в контексті освоєння Українських Карпат у доісторичну добу та в середньовіччі:* матер. Міжнар. наук. конф. (Львів; Тустань, 6–7 жовтня 2011 р.). Львів, 2011. С. 15–17 (співавт.: Я. Махнік, В. Петегирич).

Археологічні дослідження басейну р. Вишні: досвід обстеження суцільними площами. *Badania archeologiczne w Polsce środkowowchodniej, zachodniej Białorusi i Ukrainie w roku 2011.* Lublin, 2012. S. 34 (співавт.: Н. Войцещук, В. Гупало, Ю. Плєханов, Я. Погоральський, О. Сілаєв).

Археологічні пам'ятки і топоніми Городоччини. *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2011 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2012. С. 75–78 (співавт.: В. Петегирич, Р. Коропецький, І. Принада, Я. Яковишина).

Беовульф. Археологічно-історичний коментар, підбір, упорядкування та опис ілюстрацій, карта. *Беовульф* / пер. із англосаксонської О. О'Лір; наук. ред. К. Шрей і О. Фешовець. Львів: Астролябія, 2012. С. 189–200.

Історія досліджень та нововідкриті пам'ятки Львівщини (басейн річки Вишні). *Badania archeologiczne w Polsce środkowowschodniej, zachodniej Białorusi i Ukrainie w roku 2012:* streszczenia referatów XXIX konferencji sprawozdawczej. Lublin, 2013. S. 20 (співавт.: Н. Войцещук, В. Гупало, В. Петегирич).

Нові матеріали кінця доби бронзи – початку ранньозалізної доби з крайнього заходу України. *Супольнасці каменнага і бронзовага вякоў міжрэчча Віслы і Дняпра:* міжнар. навук. конф., прысвечанная 75-годдзю Міхала Чарняўскага. Тэзісы дакладаў. Мінск, 2013. С. 51–52 (співавт. – В. Войцещук).

Українсько-польські археологічні дослідження в зоні «Журавнівсько-Букачівської брами». *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2012 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2013. С. 52–54 (співавт.: Я. Махнік, В. Петегирич).

Закінчення українсько-польського археологічного проекту. *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2013 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2014. С. 53–57 (співавт.: Я. Махнік, В. Петегирич).

Меморіал поблизу Гійче та невідома сторінка діяльності львівських археологів. *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2014 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2015. С. 55–59 (співавт. – В. Петегирич).

Badania archeologiczne nad osadnictwem pradziejowym w dorzeczu Wiszni (Ukraina). *Badania archeologiczne w Polsce środkowowschodniej, zachodniej Białorusi i Ukrainie w roku 2014:* streszczenia referatów XXXI konferencji. Lublin, 2015. S. 30–32 (співавт.: N. Wojcieszczuk, O. Osaulczuk, J. Myśko, O. Kononienko, R. Koropeckij, R. Nowicki, T. Tokarczyk, K. Szperkowska, J. Adamik, W. Rajpold, M. Burghard).

Загадки кургану «Могила Святослава». *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2015 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2016. С. 59–64 (співавт. – В. Петегирич).

Розкопки 1971 р. кургану «Могила Святослава» у Карпатах та їх інтерпретація. *Пам'ятки Тустані в контексті освоєння Карпат у доісторичну добу та в середньовіччі; проблеми їх збереження та використання:* матер. III Міжнар. наук. конф. (Львів; Урич, 7–8 квітня 2016 р.). Львів, 2016. С. 17–20 (співавт. – В. Петегирич).

Bogaty grób kultury lubelsko-wołyńskiej z Gródka w obwodzie Lwowskim. *Badania archeologiczne w Polsce środkowowschodniej, zachodniej Białorusi i Ukrainie w roku 2015:* streszczenia referatów XXXII konferencji. Lublin, 2016. S. 8–9 (співавт.: W. Petehyrycz, N. Wojcieszczuk, W. Konoplya).

Podsumowanie badań powierzchniowych w dorzeczu Wiszni. *Badania archeologiczne w Polsce środkowowschodniej, zachodniej Białorusi i Ukrainie w roku 2015:* streszczenia referatów XXXII konferencji. Lublin, 2016. S. 20 (співавт.: N. Wojcieszczuk, O. Osaulczuk, R. Koropecki, S. Czopek, K. Trybała-Zawiślak, D. Bobak).

Wstępne wyniki badań wykopaliskowych w dorzeczu Wiszni w latach 2014–2015. *Badania archeologiczne w Polsce środkowowschodniej, zachodniej Białorusi i Ukrainie w roku 2015:* streszczenia referatów XXXII konferencji. Lublin, 2016. S. 19 (співавт.: N. Wojcieszczuk, O. Osaulczuk, S. Czopek, K. Trybała-Zawiślak).

Розвідкові археологічні дослідження на території історико-культурного заповідника «Стільське городище». *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2016 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2017. С. 47–50 (співавт.: В. Петегирич, О. Корчинський).

Унікальне поховання енеолітичної доби з Городка на Львівщині. Наша спадщина. 2017. Вип. 4. С. 48–53 (співавт. – В. Петегирич).

Badania na terenie rezerwatu historyczno-kulturowego «Stilskie grodzisko». *Badania archeologiczne w Polsce środkowowschodniej, zachodniej Białorusi i Ukrainie w roku 2016:* streszczenia referatów XXXIII konferencji (Lublin, 20–21 kwietnia 2017 r.). Lublin, 2017. S. 44 (співавт.: W. Petehyrycz, O. Korczynski).

Забутий ранньосередньовічний скарб з України у Віденському музеї історії мистецтв. *І Всеукраїнський археологічний з'їзд:* програма роботи та анотації доповідей (Ніжин, 23–25 листопада 2018 р.). Київ, 2018. С. 142–143 (співавт. – В. Петегирич).

Молотівський скарб і галицька школа золотарського ремесла. *Жидачівщина:* зб. матер. конф. «Жидачівські читання» (Жидачів, 8 грудня 2017 р.). Львів; Жидачів, 2018. Вип. 1. С. 29–40 (співавт. – В. Петегирич).

Прадавні кургани Миколаївщини та їх наукове, пам'ятко-охоронне і туристичне значення. *Наша спадщина.* 2018. № 4. С. 45–52 (співавт. – В. Петегирич).

Прадавні кургани Миколаївщини та їх наукове, пам'ятко-охоронне і туристичне значення (закінчення; початок у № 4 за 2018 р.). *Наша спадщина.* 2019. № 2. С. 42–48 (співавт. – В. Петегирич).

Стародавні кургани Жидачівщини в системі курганних некрополів Верхньої Наддністрянщини. *Жидачівщина:* зб. матер. конф. «Жидачівські читання» (Жидачів, 8 грудня 2017 р.). Львів; Жидачів, 2018. Вип. 1. С. 6–16 (співавт. – В. Петегирич).

Унікальний ранньосередньовічний скарб із Залісся на Тернопільщині. *Наша спадщина.* 2019. № 4 (20). С. 49–53 (співавт. – В. Петегирич).

Бронзове навершя булави княжої доби з околиці літописного Звенигорода. *Наша спадщина.* 2019. № 4 (20). С. 40–42 (співавт.: В. Петегирич, О. Томенюк).

«Великі кургани» Карпатського підгір'я на давніх картах та в археологічних дослідженнях. *Пам'ятки Тустані в контексті освоєння Карпат. Проблеми їх збереження та використання:* зб. тез IV Міжнар. наук.-практ. конф. до 80-річчя від дня народження Михайла Рожка (Львів; Урич, 5–7 червня 2019 р.). Львів, 2019. С. 8–10 (співавт. – В. Петегирич).

Пам'ятки археології у басейні ріки Стривігор: дослідження 2018 р. B*adania archeologiczne w Polsce środkowowschodniej, zachodniej Białorusi i Ukraine w roku 2018:* streszczenia referatów XXXV konferencji. Lublin, 2019. S. 24–25 (співавт.: Н. Войцещук, В. Петегирич).

Унікальний ранньосередньовічний скарб із Залісся на Тернопільщині (закінчення, початок у № 4 (20) за 2019 р.). *Наша спадщина.* 2020. № 2 (22). С. 53–55 (співавт. – В. Петегирич).

Перший об'єкт виробничого призначення X–XI століть у верхів'ях Дністра. *Пам'ятки Тустані в контексті освоєння Карпат:* матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. до 50-ліття експедиції в Тустані: зб. тез (Львів; Урич, 30 вересня 2021 р. – 1 жовтня 2021 р.). Львів, 2021. С. 16–19 (співавт. – В. Петегирич).

Сторінки прадавньої історії села Ульвівок. *Наша спадщина.* 2021. № 4 (28). С. 31–44.

Кам'яні гробниці, урни з прахом померлих і скандинавські предки. *Наша спадщина.* 2022. № 2 (30). С. 15–23.

Кам'яні гробниці, урни з прахом померлих і скандинавські предки (закінчення). *Наша спадщина.* 2022. № 3 (31). С. 46–55.

Перший об'єкт виробничого призначення X–XI століть у верхів'ях Дністра. *Фортеця: збірник заповідника «Тустань».* Львів, 2022. Кн. 5. С. 72–88 (співавт. – В. Петегирич).

Археологічні пам'ятки Львівщини та Івано-Франківщини на карті Фрідріха фон Міґа 1779–1783 рр. *Археологія Буковини: здобутки та перспективи:* тези доп. VII Міжнар. наук. семінару (Чернівці, 22 грудня 2023 р.). Чернівці, 2023. С. 113–117 (співавт. – В. Петегирич).

Дрогобицька сіль: сліди найдавнішого використання. *На службі науки і культури. Збірник наукових праць на пошану Олега Купчинського з нагоди його 90-річчя* / відп. ред. А. Фелонюк. Київ; Львів, 2025. Т. 1. С. 353–363 (співавт. – В. Петегирич).

Енциклопедичні статті

Енциклопедія історії України: у 10-ти т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. **Т. 9.** Київ, 2012 [статті: Словацьких курганів культура. С. 633; Сопіт. С. 711].

Непоротове. *Енциклопедія Сучасної України.* **Т. 23:** «Нґ»–«Ня» / гол. редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, Інститут енциклопедичних досліджень. Київ, 2021. С. 147.

Непоротове. *Енциклопедія Сучасної України:* електронна версія [веб-сайт] / гол. редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ; НАН України, Інститут енциклопедичних досліджень. Київ, 2021. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=73666

Павло ПЕНЯК

кандидат історичних наук
старший науковий співробітник

Народився 30 травня 1958 р. у м. Ужгород.

У 1980 р. закінчив із відзнакою історичний факультет Ужгородського державного університету (тепер – ДВНЗ «Ужгородський національний університет»).

У 1984 р. – аспірантуру Інституту археології АН УРСР.

У 1984–1993 рр. працював в Інституті археології АН УРСР (молодший, науковий співробітник відділу давньоруської та середньовічної археології).

У 1985 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Соціальна організація давньоруського ремесла X–XIII ст.».

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича від 1993 р.: старший науковий співробітник, керівник Ужгородської групи (1993–2010), старший науковий співробітник (від 2010 р.).

Член редколегії наукового збірника Закарпатського краєзнавчого музею м. Ужгород, член редколегії тому «Зводу пам'яток історії та культури Закарпатської області». Учасник Міжнародного наукового проєкту «SWorld» (Україна, Молдова, Болгарія, Німеччина). Член громадської організації «Спілка археологів України», член редколегії наукових часописів «Modern engineering and innovative technologies» (Німеччина) і «SWorld Journal» (Болгарія).

Доцент кафедри туризму ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (за сумісництвом).

Наукові зацікавлення: слов'янська і середньовічна археологія, історія археології, медієвістика.

Монографії

Археологія Закарпаття: історія дослідження. Ужгород: Краєвиди Карпат, 2013. 256 с. (співавт. – С. Пеняк).

Верхнє Потисся як регіон контактів давніх європейських культур. Ужгород: Lambert Academic Publishing, 2019. 80 с.

Історико-археологічні нариси села Ратівці. Ужгород: ФОП Данило С. І., 2020. 112 с. (співавт. – В. Кочан).

Розділи в колективних монографіях

Поховальні пам'ятки й обряд поховання давніх слов'ян Верхнього Потисся. *Духовна культура населення Прикарпаття, Волині і Закарпаття від найдавніших часів до середньовіччя (вибрані проблеми):* колект. моногр. / відп. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. С. 319–352.

Пшеворські старожитності Закарпаття: стан дослідження. *Формування сучасної парадигми розвитку суспільства:* колект. моногр. Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2022. С. 34–44.

Traditions of Kyivan Rus in Transcarpathia in material and spiritual culture (based on written and archeological sources). *Intellektuelles kapital – Die Grundlage für innovative entwicklung.* Monographic series «European Science». Karlsruhe, 2022. Book 10, part 3. P. 129–143, 200–203.

Слов'яни Тисо-Дунайського басейну в зарубіжній історіографії. *Глобальні зміни розвитку суспільства на зламі тисячоліть:* колект. моногр. Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2023. С. 43–63.

Стародавні етноси Закарпаття та їх етнокультурні контакти: історія вивчення (XIX – перша половина XX ст.). *Трансформація суспільних відносин в умовах цивілізаційних змін:* колект. моногр. Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2023. С. 160–183 (співавт. – В. Кочан).

Slavic artefacts of the Upper Tysa basin in archaeological map. *Wissenschaft für den Modernen Menschen:* monographie. Karlsruhe, 2024. Book 26, part 4. P. 115–139, 150–153.

Archaeological sites as a component of the historical and cultural resources of Transcarpathia. *Entwicklung des Wissenschaftlichen denkens.* Monographic series «European Science». Karlsruhe, 2025. Book 41, part 8. P. 92–115, 247–249.

Статті в наукових виданнях

Археологічні дослідження в околицях Горянської ротонди. *Княжа доба: історія і культура* / відп. ред. В. Александрович. 2011. Вип. 4. С. 43–64.

Знахідка давнього календаря. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012. Вип. 16. С. 475–477.

Про видобуток залізної руди на Закарпатті. *Історичні студії. Збірник наукових праць з проблем давньої і середньовічної історії та етнології.* Ужгород, 2012. Вип. 4. С. 53–58.

Чи було Закарпаття складовою частиною Русі-України на початках княжої доби? *Княжа доба: історія і культура* / відп. ред. В. Александрович. Львів, 2012. Вип. 6. С. 9–17.

Метод стандартних множин та метод ізохрон для визначення подій у зразках кераміки. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Фізика:* зб. наук. праць. Ужгород, 2013. № 34. С. 101–108.

Ян Ейснер і вивчення старожитностей Закарпаття. *Ужгородські чеські наукові читання: історія, культура, політика, право.* Ужгород, 2013. С. 40–45.

Верхнє Потисся як регіон контактів давніх європейських культур і цивілізацій. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія:* зб. наук. праць. Ужгород, 2014. Вип. 1. С. 66–76.

Дослідник історії слов'янства. *Ужгородські польські наукові читання: історія, культура, політика, право:* наук. зб. Ужгород, 2014. С. 37–41.

Словак – дослідник Верхнього Потисся. *Ужгородські словацькі наукові читання: історія, культура, політика, право.* Ужгород, 2014. С. 24–29.

Ярослав Бем і вивчення давньої історії Закарпаття. *Історичний часопис з богемістики і словакістики:* наук. зб. Ужгород, 2014. Вип. 4: Словаки і чехи в історичних вітражах. С. 26–36.

Брати Затлукали про давню історію Закарпаття. *Історичний часопис з богемістики і словакістики:* наук. зб. Ужгород, 2015. Вип. 5: Особисте й національне в історичному калейдоскопі словаків і чехів. С. 9–18.

Давнє минуле Закарпаття на сторінках угорських і чехо-словацьких часописів наприкінці XIX – на початку XX ст. *Українці й народи Центрально-Східної Європи: культура та історична спадщина:* зб. наук. праць на пошану професора Михайла Тиводара. Ужгород, 2015. С. 143–155.

Старожитності Закарпаття на сторінках угорських і чесько-словацьких часописів наприкінці XIX – на початку XX ст. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. Вип. 19: Історія археології: міжособистісні та інституціональні комунікації. С. 413–418.

Давні слов'яни Тисо-Дунайського басейну в угорській історіографії. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2016. Вип. 20. С. 414–422.

Йозеф Скутіл та вивчення кам'яного віку Закарпаття. І*сторичний часопис з богемістики і словакістики.* Ужгород, 2016. Вип. 6: Політичне закулісся війни та миру в історії словаків і чехів. С. 7–13.

Леонід Мацкевий як дослідник мезоліту Закарпаття. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія.* Ужгород, 2016. Вип. 1. С. 120–125.

Нове дослідження про допоміжні ремесла та промисли. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія.* Ужгород, 2016. Вип. 1. С. 131–133.

Ядерна хронометрія стандартних множин нуклідів рядів ^{232}Th, ^{235}U, ^{238}U. *Ядерна фізика та енергетика.* Київ, 2016. Т. 17, № 3. С. 232–239 (співавт.: О. М. Поп, М. В. Стець, В. Т. Маслюк, Б. В. Мацків, Р. В. Хомутник).

Бронзові скарби в колекції Закарпатського краєзнавчого музею. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред.: О. Ситник, М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 21: Історія археології: архівна і музейна спадщина Центральної та Східної Європи. С. 224–231.

З історії вивчення етнокультурних контактів стародавніх спільнот на Закарпатті (XIX – перша половина XX ст.). *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія.* Ужгород, 2017. Вип. 2 (37). С. 125–138.

Подорожі Ужгородом в одній книжці. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія.* Ужгород, 2017. Вип. 2 (37). С. 155–156.

Подорожі Ужгородом в одній книжці. *Науковий збірник Комунального закладу «Закарпатський обласний краєзнавчий музей імені Тиводара Легоцького» Закарпатської обласної ради.* Ужгород, 2018. Вип. XVI–XVII. С. 203–206.

Поховальні пам'ятки та обряд поховання давніх слов'ян Тисо-Дунайського басейну. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Вип. 22. С. 123–134.

Виходець із Прикарпаття – учасник Празької школи української археології. *Історичний часопис з богемістики і словакістики.* Ужгород, 2018. Вип. 7: До 100-річчя утворення першої Чехословацької Республіки. С. 15–21.

Археологічні старожитності Мукачівського району. *Науковий збірник Комунального закладу «Закарпатський обласний краєзнавчий музей імені Тиводара Легоцького» Закарпатської обласної ради.* Ужгород, 2019. Вип. XVIII–XIX. С. 74–95.

Чехословацький період археології Закарпаття. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Вип. 23. С. 402–408.

Фортифікаційне зодчество Закарпаття на сторінках нового видання. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. Вип. 25. С. 345–347.

До питання про поховальні пам'ятки та обряд поховання давніх слов'ян Верхнього Потисся. *Науковий збірник Закарпатського обласного краєзнавчого музею ім. Т. Легоцького.* Ужгород, 2022. Вип. XX–XXI. С. 41–76.

Опалювальні споруди давніх слов'ян Верхнього Потисся. *Креативний простір.* Харків, 2022. № 9. С. 48–51.

Слідами чорної металургії Закарпаття. *Соціально-гуманітарний вісник.* Харків, 2022. Вип. 39. С. 35–38.

Archaeology of Transcarpathia as an academic science. *Global science and education in the modern realities 2022.* Conference proceedings. Seattle, Washington, 2022. No. 11. P. 113–118.

Jaroslav Bem a stadium starověkých dějin Zakarpati. *Moderni aspekty vědy:* svazek XXIV Mezinarodni kolektivni monografie. Lazni, Jesenice, 2022. S. 589–596 (співавт. – Л. Павлишин).

Археологічна карта слов'янських пам'яток Верхнього Потисся. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 27. С. 243–269.

Знахідка братів Затлукалів: стародавнє письмо чи календар? *Історичний часопис з богемістики і словакістики.* Ужгород, 2023. Вип. 9: Словаки, чехи й українці в контексті історії та культури. С. 35–42.

Avars in the Tisza-Danube basin: secrets of a disappeared ethnic group. *Scientific World Journal.* 2023. Is. 20, part 2. P. 120–125.

Джерелознавчий потенціал археологічних пам'яток у вивченні культурологічних змін Верхнього Потисся. *Актуальні питання гуманітарних наук.* Дрогобич, 2024. Вип. 82, т. 2. С. 11–17 (співавт.: О. Малець, Н. Малець).

Ужгородська археологічна група: історія створення та діяльності. *Історичний часопис з богемістики і словакістики.* Ужгород, 2024. Вип. 10: Чехи, словаки та українці в історичних, суспільних і культурних відносинах. С. 254–274.

Ужгородська археологічна група: історія створення та діяльності. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 28. С. 452–466.

History of Uzhhorod according to archaeological sources: the results of study. Modern engineering and innovative technologies. Karlsruhe, 2024. Is. 31, part 4. P. 90–97.

The results of the study of the Stone Age monuments of Transcarpathia. *Modern engineering and innovative technologies.* Karlsruhe, 2024. Is. 32, part 4. P. 33–39.

Czech center of Ukrainian Archaeology. *Modern engineering and innovative technologies.* Karlsruhe, 2025. Is. 40, part 3. P. 185–194.

From the history of archaeological congresses in Ukraine. *Scientific World Journal.* 2025. Is. 32, part 4. P. 88–94.

Mesolithic period of Transcarpathia. The state of the study. *Scientific World Journal.* 2025. Is. 29, part 3. P. 135–141.

Статті в інших виданнях

Авари в Тисо-Дунайському басейні. *Срібна Земля.* 2011. № 35. С. 7.

Незабутній Еду-бачі. *Срібна Земля.* 2011. № 30. С. 7 (співавт. – М. Олашин).

Посуд слов'ян Закарпаття. *Срібна Земля.* 2011. № 11. С. 7.

Словак, який писав про Україну і Закарпаття. *Срібна Земля.* 2011. № 25. С. 7.

Чи існував на Закарпатті власний календар? *Срібна Земля.* 2011. № 17. С. 6.

Едуард Балагурі. *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2011 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2012. С. 177–180.

Карпатська Україна в монументальних пам'ятках. *Срібна Земля.* 2012. № 7. С. 6.

Коли на Закарпатті з'явилася первісна людина? *Срібна Земля.* 2012. № 3. С. 7.

Константин Грот – дослідник Тисо-Дунайського басейну. *Срібна Земля.* 2012. № 1. С. 7.

Маловідомий дослідник Чехії і Моравії. *Naš kalendář 2012.* Užhorod, 2012. S. 59–66.

Наше прадавнє минуле зафіксують у Зводі пам'яток історії та культури. *Новини Закарпаття.* 2012. № 61–62. С. 17.

Супроводжуючі речі слов'янських поховань з території Закарпаття і Словаччини. *Naš kalendář 2012.* Užhorod, 2012. S. 75–83.

Український гетьман з чеським корінням. *Срібна Земля.* 2012. № 34. С. 7.

Ярослав Пастернак допоміг нам з'ясувати, якою була наша стародавня історія. *Новини Закарпаття.* 2012. № 127–128. С. 18.

Зброя і військова справа давніх слов'ян Верхнього Потисся. *Срібна Земля.* 2013. № 25. С. 7.

Землеробство у слов'ян Верхнього Потисся. *Срібна Земля.* 2013. № 8. С. 6.

Олександр Духнович про давніх слов'ян Закарпаття. *Срібна Земля.* 2013. № 14. С. 7.

Феномен Володимира Вернадського в зацікавленні минулим і духовністю угроруського населення нашого краю. *Новини Закарпаття.* 2013. № 100–101. С. 14.

Володимир Вернадський про Угорську Русь. *Срібна Земля.* 2014. № 10. С. 7 (співавт. – М. Шевера).

Давнє минуле України у творчості Тараса Шевченка. *Срібна Земля.* 2014. № 9. С. 6.

Житлове будівництво давніх слов'ян Словаччини і Закарпаття. *Náš kulturno-historický kalendar 2014.* Uzhorod, 2014. S. 85–93.

Михайло Максимович – учений-енциклопедист. *Срібна Земля.* 2014. № 25. С. 4.

«Ломоносов» Червоної Русі. *Срібна Земля.* 2014. № 34. С. 4.

Про давнє минуле Закарпаття нам багато цікавого розповів Петро Сова. *Новини Закарпаття.* 2014. № 86–87. С. 14.

Пётр Сова о давнем прошлом Закарпатья. *Европа-Центр.* 2014. № 31. С. 13.

Чех – дослідник палеоліту Закарпаття. *Срібна Земля.* 2014. № 17. С. 7.

Ювелірна справа давніх слов'ян Верхнього Потисся. *Срібна Земля.* 2014. № 2. С. 7.

Археологи-аматори Закарпаття другої половини XIX – початку XX ст. *Внесок натуралістів-аматорів у вивчення біологічного різноманіття:* матер. Міжнар. наук. конф., присвяченої 200-річчю від дня народження Людвіга Вагнера (Берегово, 14–16 травня 2015 р.). Берегово, 2015. С. 482–488.

Кельти на Закарпатті. *Карпатський об'єктив.* 2015. № 35. С. 12.

Павел Йозеф Шафарик про слов'ян Європи. *Náš kultúrno-historický kalendár 2015.* Užhorod, 2015. S. 78–85.

Пам'ятки Першої світової війни на Закарпатті. *Карпатський об'єктив.* 2015. № 8. С. 12.

Пшеворські пам'ятки Закарпаття. *Карпатський об'єктив.* 2015. № 23–24. С. 12.

Чи було Закарпаття клондайком бронзових скарбів. *Карпатський об'єктив.* 2015. № 47. С. 12.

Авари на Закарпатті: таємниці зниклого етносу. *Карпатський об'єктив.* 2016. № 32–33. С. 12.

Археологічні студії Ярослава Бема. *Карпатський об'єктив.* 2016. № 20–21. С. 12.

Дослідник первісної історії Закарпаття. *Карпатський об'єктив.* 2016. № 4. С. 12.

Едуард Балагурі – ревний служитель музи Кліо. *Карпатський об'єктив.* 2016. № 37. С. 12.
Невтомний орач археологічної ниви (до 70-річчя від дня народження Михайла Потушняка). *Календар «Просвіти» на 2016 рік.* Ужгород, 2016. С. 25–26.
Один із когорти закарпатських археологів (до 75-річчя від дня народження Івана Поповича). *Календар «Просвіти» на 2016 рік.* Ужгород, 2016. С. 62–64.
Про празьку школу української археології. *Náš kultúrno-historický kalendár 2016.* Užhorod, 2016. S. 15–21.
Словак, який став очевидцем Полтавської битви. *Náš kultúrno-historický kalendár 2016.* Užhorod, 2016. S. 36–42.
Чи було Закарпаття складовою частиною Русі-України на початках княжої доби? *Срібна Земля.* 2016. № 1–2. С. 7.
Чимало таємниць первісної історії Закарпаття нам привідкрив Михайло Потушняк. *Новини Закарпаття.* 2016. № 13–14. С. 8.
Як ховали померлих у добу залізного віку. *Карпатський об'єктив.* 2016. № 15. С. 12.
Австрійське коріння енеолітичної культури Закарпаття. *Карпатський об'єктив.* 2017. № 45. С. 12.
Археологічні пам'ятки Закарпаття як один із видів історико-культурних рекреаційних ресурсів. *Тенденції розвитку туристичної індустрії в умовах глобалізації.* Ужгород, 2017. С. 94–97.
Археологічні пам'ятки Виноградівського району. *Карпатський об'єктив.* 2017. № 20–21. С. 12.
Археологічні пам'ятки Ужгородського району. *Карпатський об'єктив.* 2017. № 32. С. 12.
До виникнення і ранньої історії Ужгорода. *Карпатський об'єктив.* 2018. № 7–8. С. 12.
Древній календар на Закарпатті – загадкова знахідка з глибини тисячоліть. *Карпатський об'єктив.* 2017. № 15–16. С. 12.
Дослідник первісної історії Закарпаття. *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2016 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2017. С. 248–250.
Іван Борковський як учасник празької школи української археології. *Náš kalendář 2018.* Užhorod, 2018. S. 61–65.
Латенські пам'ятки Закарпаття і Словаччини. *Náš kultúrno-historický kalendár 2017.* Užhorod, 2017. S. 51–65.
Один із когорти закарпатських археологів. *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2016 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2017. С. 253–256.
Ревний служитель музи Кліо. *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2016 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2017. С. 257–260.
Чи відбулась на Закарпатті неолітична революція? *Карпатський об'єктив.* 2017. № 5–6. С. 12.
Коли на території Закарпаття з'явилася первісна людина. *Карпатський об'єктив.* 2018. № 34–35. С. 12.
Про обряд тілоспалення давніх слов'ян Тисо-Дунайського басейну. *Карпатський об'єктив.* 2018. № 30–31. С. 12.
Про обряд тілопокладення давніх слов'ян Тисо-Дунайського басейну. *Карпатський об'єктив.* 2018. № 49–50. С. 12.
Як планували свої поселення наші предки? *Карпатський об'єктив.* 2018. № 13–14. С. 12.
To the history of the Club of Czechoslovak tourists in Transcarpathia. *XII International Conference «Synanthropization of flora and Vegetation»: Book of Abstracts.* Uzhhorod, 2018. P. 54.
Археологічні старожитності Мукачівського району. *Карпатський об'єктив.* 2019. № 48–49. С. 12.
Білківська знахідка братів Затлукалів. *Náš kultúrno-historický kalendar 2019.* Užhorod, 2019. S. 109–113.
Жертовні та супроводжуючі речі слов'янських поховань Тисо-Дунайського басейну. *Карпатський об'єктив.* 2019. № 11–12. С. 12.
Перший мер повоєнного Ужгорода Петро Сова про давнє минуле Закарпаття. *Карпатський об'єктив.* 2019. № 28–29. С. 12.
Чи були наші предки войовничим етносом? *Карпатський об'єктив.* 2019. № 21–22. С. 12.
Археологічні студії Федора Потушняка. *Карпатський об'єктив.* 2020. № 8–9. С. 12.
Археологія Закарпаття в період входження краю до складу Чехословаччини. *Náš kultúrno-historický kalendar 2021.* Užhorod, 2020. S. 137–161.
Коли на Закарпатті з'являється металообробка? *Карпатський об'єктив.* 2020. № 21–22. С. 12.
Поховальні пам'ятки та обряд поховання давніх слов'ян Закарпаття і Словаччини. *Náš kultúrno-historický kalendar.* Užhorod, 2020. S. 38–66.

Костянтин Бернякович як дослідник минувшини краю. *Карпатський об'єктив.* 2021. № 14. С. 12.
Археологія Закарпаття як академічна наука. *Карпатський об'єктив.* 2022. № 33. С. 6.
Едуард Балагурі і вивчення давньої історії Закарпаття. *Матеріали Міжнародної наукової конференції «Проблемні питання давньої історії Карпатського ареалу»*. Ужгород: УжНУ, 2022. С. 32–34.
Опалювальні споруди давніх слов'ян Закарпаття й Східної Словаччини. *Náš kultúrno-historický kalendar 2023.* Užhorod, 2022. S. 104–111.
Павел Йозеф Шафарик про слов'ян Європи. *Náš kultúrno-historický kalendar 2023.* Užhorod, 2022. S. 80–87.
Чех – дослідник давнього минулого України. *Náš kultúrno-historický kalendar 2022.* Užhorod, 2022. S. 79–84.
Чим опалювали свої споруди наші предки? *Карпатський об'єктив.* 2022. № 3. С. 12.
Давні слов'яни в працях О. Духновича. *Карпатський об'єктив.* 2023. № 25–26. С. 12.
Науковий коментар до книжки Й. Янковича «Podkarpatska Rus v prehistorii». Ужгород, 2023. С. 73–77.
Словак про давнє минуле Закарпаття. *Náš kultúrno-historický kalendar 2024.* Užhorod, 2023. S. 53–60.
Ювелірна справа давніх слов'ян Верхнього Потисся. *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку:* матер. XXXVIII Міжнар. наук.-практ. конф. (Брно (дист.), 7 листопада 2023 р.). Київ: ГО «ВАДНД», 2023. С. 334–340 (співавт. – Т. Чайковська).
Палеоліт Закарпаття у наукових студіях чеського вченого. *Карпатський об'єктив.* 2024. № 31. С. 12.
Село з давньою історією. *РІО.* 2024. № 47. С. 5.
Ф. Лессек про давнє минуле Закарпаття. *Карпатський об'єктив.* 2024. № 7–8. С. 12.
Ци были наші предки войовничым етносом? *Отцюзнина.* 2024. № 1 (13). С. 8–11.
До витоків металообробки на Закарпатті. *РІО.* 2025. № 28. С. 9.
Славіст зі світовим визнанням: до 160-річчя від дня народження Любора Нідерле. *Карпатський об'єктив.* 2025. № 40. С. 12.
Фундатор наукової славістики. *Карпатський об'єктив.* 2025. № 19. С. 12.
Ян Пастор – дослідник дописемних часів Закарпаття. *Карпатський об'єктив.* 2025. № 5–6. С. 12.

Енциклопедичні статті

Звід пам'яток історії та культури України. Закарпатська область. Київ, 2017 [статті: Будинок Ужгородської учительської греко-католицької чоловічої семінарії. С. 81–83; Стоянка Королево I, палеоліт. С. 219–220; Місцезнаходження Черна IX, палеоліт. С. 224; с. Богаревиця. Місцезнаходження, палеоліт. С. 258; с. Дунковиця. Місцезнаходження, палеоліт. С. 267; Місцезнаходження Свалява, палеоліт. С. 369].

Володимир ПЕТЕГИРИЧ
науковий співробітник

Народився 7 квітня 1948 р. у с. Винники Дрогобицького р-ну Львівської обл.

У 1971 р. закінчив історичний факультет Львівського державного університету ім. І. Франка (тепер – Львівський національний університет ім. І. Франка).

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича від 1972 р.: аспірант (1972–1975), молодший науковий (1975–1993), науковий співробітник, завідувач сектору середньовічної археології (1993–1996), вчений секретар (1997–2012), науковий співробітник (від 2012 р.).

Відповідальний редактор збірника «Studia Archaeologica», член редколегії збірників «Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині», «Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Інформаційний бюлетень», «Стільський град».

У 2002–2006 рр. читав курс лекцій з археології України на гуманітарному факультеті Українського католицького університету.

Автор 400 праць, опублікованих українською, польською, російською, англійською та німецькою мовами, зокрема співавтор 20 колективних праць, з яких 5 – виданих за кордоном.

Брав участь у численних археологічних експедиціях.

Співкерівник і учасник українсько-польських наукових проєктів, зокрема «Українсько-польські археологічні обстеження території межиріччя Дністра і Сяну» (1992–1995); «Environment and Man at the Carpathian Foreland in the Upper Dnister catchment from Neolithic to Early Mediaeval period» (2003–2006); «Środowisko przyrodnicze i człowiek na pograniczu stref geograficznych i rubieży kultur środkowo-i południowo-wschodnio-europejskich w widłach Dniestru i Łomnicy w dobie neolitu i epok późniejszych» (2010–2013); «Wielokulturowe stanowiska archeologiczne w Bykowie koło Drohobycza» (2014–2016); «Przemiany kulturowo-osadnicze w dorzeczu rzeki Wiszni w epoce brązu i we wczesnej epoce żelaza w kontekście zmian prahistorycznej i wczesnośredniowiecznej ekumeny» (2013–2018) та ін.

Стипендіат Фонду ім. С. Баторія (1993) і Центру діалогу ім. Ю. Мєрошевського (2024) Республіки Польща.

Відзначений нагородою Австрійського Чорного Хреста (1996), медаллю «До 20-річчя незалежності України» (2011), Ювілейною почесною грамотою Президії НАН України (2018).

Наукові зацікавлення: вивчення слов'янської та княжої доби України, історії археологічної науки в західному регіоні України, пошукові роботи і дослідження різночасових пам'яток археології Прикарпаття і Волині.

Монографії

Prahistoryczne kurhany (III tys. przed Chr.) we wsi Haji Nyżni koło Drohobycza w prawym dorzeczu górnego Dniestru / Стародавні кургани (III тис. до Р. Х.) у селі Гаї Нижні біля Дрогобича на правобережжі верхнього Дністра: монографія / PAU, Komisja Prehistorii Karpat / ПАНМ, Комісія преісторії Карпат / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Kraków / Краків, 2011. 216 с. (співавт.: J. Machnik, D. Pawliw / Я. Махнік, Д. Павлів).

Багатошарові пам'ятки археології у Бикові поблизу Дрогобича / Wielokulturowe stanowiska archeologiczne w Bykowie koło Drohobycza: монографія / PAU, Komisja Prehistorii Karpat / ПАНМ, Комісія Преісторії Карпат / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича / наук. ред.: Я. Махнік, Д. Павлів. З додатками І. Рогуш та І. Тромбської. Kraków, 2016. 599 с. (співавт.: J. Machnik, W. Pasterkiewicz, D. Pawliw, S. Czopek / Я. Махнік, В. Пастеркевич, Д. Павлів, С. Чопек).

Атлас українських історичних міст. Т. 5: Белз; наук. ред. атласу М. Капраль / *Ukrainian historic Towns Atlas.* Vol. 5: Belz; Scientific Ed. of the Atlas M. Kapral. Львів, 2022. 56 с. + 11 карт, 2 види, 6 карт-реконструкцій.

Кургани історико-культурного заповідника «Стільське городище». Львів, 2020. 12 с. (співавт. – Д. Павлів).

Археологічні дослідження Верхньої Наддністрянщини 1992–2016 рр. як приклад наукової і культурної співпраці Польщі й України. Пам'яті професора Яна Махніка (1930–2023). Львів, 2024. 94 с. URL: https://www.inst-ukr.lviv.ua/download.php?downloadid=928 (співавт. – Д. Павлів).

Розділи в колективних монографіях

Археологічні пам'ятки. *Історія Львова:* у 3-х т. Харків: Вид-во «Фоліо», 2012. Т. 1: 1256–1772 / за ред. Я. Ісаєвича. С. 30–33.

Село над Полтвою – попередник Львова. *Історія Львова:* у 3-х т. Харків: Вид-во «Фоліо», 2012. Т. 1: 1256–1772 / за ред. Я. Ісаєвича. С. 34–37.

Каталог археологічних пам'яток з околиць досліджених торфовищ поблизу сіл Лука і Цвітова Калуського району у Верхній Наддністрянщині. *Natural environment and man on the upper Dnister – region of the Halyč-Bukačivci basin – in prehistory and early mediaeval period:* монографія / Ed.: K. Harmata, J. Machnik, M. Rybicka. Kraków, 2013. T. VI. S. 114–168 (співавт. – Д. Павлів).

Rezultaty archeologicznej prospekciji terenowej przeprowadzonej w okolicy badanych palinologicznie torfowisk w Łuce i w Ćwitowej, rej. Kałusz, nad górnym Dniestrem / Результати поверхневих археологічних обстежень, проведених в околицях палінологічно досліджених торфовищ поблизу сіл

Лука і Цвітова Калуського р-ну у Верхній Наддністрянщині / Results of archaeological surwey in the area of palynologically examined peat bogs in Luka and Cvitova, Kaluś district, on the upper Dnister. *Natural environment and man on the upper Dnister – region of the Halyč-Bukačivci basin – in prehistory and early mediaeval period:* монографія / Ed.: K. Harmata, J. Machnik, M. Rybicka. Kraków, 2013. T. VI. S. 73–113 (співавт.: J. Machnik, D. Pawliw / Я. Махнік, Д. Павлів).

Археологія і давня історія Рогатинщини. *Старожитності Рогатинщини:* монографія. Львів: Тріада плюс, 2015. С. 16–96 (співавт. – Д. Павлів).

Historia odkryć i badań archeologicznych w dorzeczu Wiszni / Історія відкриттів і археологічних досліджень в басейні ріки Вишні. *Przemiany kulturowo-osadnicze w dorzeczu rzeki: Wiszni w epoce brązu i we wczesnej epoce żelaza w kontekście zmian prahistorycznej i wczesnohistorycznej ekumeny / Культурно-поселенські зміни в басейні річки Вишні в епоху бронзи і за доби раннього заліза в контексті змін доісторичної і ранньосередньовічної ойкумени:* монографія. Rzeszów, 2018. С. 19–30 (співавт.: К. Трибала-Завісляк, Н. Войцещук, Д. Павлів).

Від язичництва до християнства: трансформація поховального обряду і релігійних вірувань у населення Верхньої Надбужанщини в добу раннього середньовіччя. *Духовна культура населення Прикарпаття, Волині і Закарпаття від найдавніших часів до середньовіччя (вибрані проблеми):* колект. моногр. / відп. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. С. 276–318.

Початки християнства і проблема християнсько-язичницького синкретизму в Перемишльській землі X–XIII століть. *Духовна культура населення Прикарпаття, Волині і Закарпаття від найдавніших часів до середньовіччя (вибрані проблеми):* колект. моногр. / відп. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. С. 353–381.

Княжий Белз XI–XIII ст. *Атлас українських історичних міст.* Т. 5: Белз; наук. ред. атласу М. Капраль / Princely Belz in the 11th to 13th centuries. Ukrainian historic Towns Atlas. Vol. 5: Belz; Scientific Ed. of the Atlas M. Kapral. Львів, 2022. С. 2–12.

Археологічні пам'ятки. *Історія Львова:* у 3-х т. в 1 кн. / за ред. Я. Ісаєвича (подарункове видання). Харків: Вид-во «Фоліо», 2025. С. 30–33.

Село над Полтвою – попередник Львова. *Історія Львова:* у 3-х т. в 1 кн. / за ред. Я. Ісаєвича (подарункове видання). Харків: Вид-во «Фоліо», 2025. С. 34–37.

Статті в наукових виданнях

Дослідження багатошарового поселення Любеля 3 у Львівській області. *Археологічні дослідження в Україні 2010.* Київ; Полтава, 2011. С. 238 (співавт.: Т. Милян, Д. Павлів).

Дослідження курганного могильника Підліски I на Івано-Франківщині. *Археологічні дослідження в Україні 2010.* Київ; Полтава, 2011. С. 257–258 (співавт. Д. Павлів).

Пошуки курганів у Прикарпатті. *Археологічні дослідження в Україні 2010.* Київ; Полтава, 2011. С. 259–260 (співавт. – Д. Павлів).

Про одне поховання княжої доби з Волині. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2011. Вип. 15. С. 162–172.

Стародавні кургани у міжріччі Вишні і Стривігору Сянсько-Дністровської височини. *Kurhany i obrządek pogrzebowy w IV–II tysięcleciu p.n.e.:* зб. статей. Kraków; Warszawa, 2011. S. 295–313 (співавт. – Д. Павлів).

Archeologiczno-paleobotaniczne poszukiwania na obszarze lewego dorzecza górnego Dniestru w 2010 r. *Rocznik Polskiej Akademii Umiejętności, rok 2010/2011.* Kraków, 2011. S. 311–315 (співавт.: J. Machnik, D. Pawliw, K. Szczepanek).

Археологічні пам'ятки околиць Львова. Карта 42. *Львів. Комплексний атлас* / за ред. проф. О. Шаблія. Київ: ДНВП «Картографія», 2012.

Кургани на Войнилівській височині у міжріччі Сивки та Лімниці. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012. Вип. 16. С. 283–306 (співавт.: Я. Махнік, Д. Павлів).

Курганний могильник культури шнурової кераміки в Гаях Нижніх на Дрогобицькій височині *Фортеця: збірник заповідника Тустань.* Львів, 2012. Кн. 2. С. 296–326 (співавт.: Я. Махнік, Д. Павлів).

Роботи Городоцького загону Львівської археологічної розвідкової експедиції. *Археологічні дослідження в Україні 2011.* Луцьк, 2012. С. 306–307 (співавт.: О. Ситник, Д. Павлів, Р. Коропецький).

Archeologiczno-geomorfologiczne badania na lewobrzeżnych terasach Dniestru w okolicy miejscowości Bukaczіwci rej. Rohatyn. *Rocznik Polskiej Akademii Umiejętności, rok 2011/2012.* Kraków, 2012. S. 356–361 (співавт.: P. Gębica, J. Machnik, D. Pawliw).

Битва під Ярославом 1245 року: археологічний коментар до літописної розповіді. *Przemyśl i ziemia przemyska w strefie wpływów ruskich (X–XIV w.).* Kraków, 2013. S. 113–123.

До епістолярної спадщини Ярослава Пастернака. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 17. С. 339–342.

Дослідження пам'яток княжої доби на Малому Поліссі Львівщини і питання локалізації «Белзьких полів». *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 17. С. 193–222 (співавт. – Д. Павлів).

Дослідження прадавніх курганів поблизу села Гаї Нижні на Дрогобиччині. *Бойківщина:* наук. зб. Дрогобич, 2013. Т. 4. С. 636–660 (співавт. – Д. Павлів).

Празько-львівська група українських археологів міжвоєнного періоду: Л. Чикаленко, І. Борковський. *Наукові студії* / Історико-краєзнавчий музей м. Винники. Львів, 2013. Вип. 6. С. 59–71.

Archeologiczna prospekcja terenova w rejonie tzw. Bramy Bukaczowskiej nad górnym Dniestrem. *Rocznik Polskiej Akademii Umiejętności, rok 2012/2013.* Kraków, 2013. S. 289–294 (співавт.: S. Czopek, J. Machnik, D. Pawliw).

Вітольд Ауліх та його внесок у вивчення археології Волині слов'янської і княжої доби. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014. Вип. 18. С. 400–406.

На пограниччі давніх європейських культур: дослідження українсько-польської експедиції у басейні Дністра між Галичем і Журавно. *Галич і Галицька земля:* матер. Міжнар. наук. конф. (Галич, 30–31 жовтня 2014 р.). Галич, 2014. С. 99–106 (співавт.: Я. Махнік, Д. Павлів).

Українсько-польська археологічна експедиція: наукові здобутки і перспективи. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. 2015. Вип. 19: Історія археології: міжособистісні та інституціональні комунікації. С. 323–347 (співавт.: Я. Махнік, Д. Павлів).

Багате поховання волинсько-люблінської культури з Городка на Львівщині. *Наукові студії* / Історико-краєзнавчий музей м. Винники. Винники; Жешів; Львів, 2016. Вип. 9. С. 149–163 (співавт. – Д. Павлів).

«Не потоком шумних і галасливих фраз, а тихою й невтомною працею любіть Україну»… До ювілею Дмитра Павліва. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2016. Вип. 20. С. 426–428.

Унікальне бронзове навершя булави з околиці літописного Звенигорода. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2016. Вип. 20. С. 357–361 (співавт.: Д. Павлів, О. Томенюк).

Mons altus terrae Belszensis. Висока гора в Белзькій землі (до найдавнішої історії Потелича). Od Bachórza do Światowida ze Zbrucza. Tworzenie się słowiańskiej Europy w ujęciu źródłoznawczym. Księga jubileuszowa Profesora Michała Parczewskiego / red.: B. Chudzińska, M. Wojenka, M. Wołoszyn. Kraków; Rzeszów, 2016. S. 697–711 (співавт. – А. Гавінський).

20 випусків збірника «Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині». *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред.: О. Ситник, М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 21: Історія археології: архівна і музейна спадщина Центральної та Східної Європи. С. 461–480.

Белз у подорожніх «Записках» Мартина Ґруневеґа. *В камне и в бронзе. Сборник статей в честь Анны Песковой* / ред.: А. Мусин, О. Щеглова. Санкт-Петербург, 2017. Т. XLVIII. С. 425–432. (Серия: Труды Института истории материальной культуры Российской академии наук).

Від редколегії. *Стільський град.* Львів, 2017. Вип. 1. С. 8 (без підп.).

Загадки кургану «Могила Святослава» у Карпатах. *Стільський град.* Львів, 2017. Вип. 1. С. 155–170 (співавт. – Д. Павлів).

Кургани Бібрсько-Стільського горбогір'я як об'єкти наукової, пам'яткоохоронної та туристичної зацікавленості. *Стільський град.* Львів, 2017. Вип. 1. С. 102–124 (співавт. – Д. Павлів).

Потелицька збірка кераміки з Музею Наукового Товариства ім. Шевченка. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред.: О. Ситник, М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 21: Історія археології: архівна і музейна спадщина Центральної та Східної Європи. С. 232–248 (співавт. – А. Гавінський).

Про часопис «Наша Батьківщина». *Стільський град.* Львів, 2017. Вип. 1. С. 182 (без підп.).

Unique bronze mace head from the neighborhood of annalistic Zvenyhorod. *Acta Militaria Mediaevalia.* Kraków; Sanok; Wrocław, 2017. T. 13. S. 149–153.

Михайло Грушевський і формування археологічної науки в Науковому Товаристві ім. Шевченка. *Вісник Харківського національного університету: Серія історія.* Харків, 2018. Вип. 54. С. 143–156.

Нововідкриті пам'ятки археології у басейні ріки Стривігор. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Вип. 22. С. 341–355 (співавт.: Н. Войцешук, Д. Павлів).

Розвідкові дослідження на території історико-культурного заповідника «Стільське городище». *Археологічні дослідження в Україні 2016.* Київ, 2018. С. 129–130 (співавт.: Д. Павлів, О. Корчинський).

Розкопки кургану «Могила Святослава» у Карпатах. *Фортеця: збірник заповідника Тустань.* Львів, 2018. Кн. 3. С. 94–116 (співавт. – Д. Павлів).

«Цей замок здавна був найсильнішим на Русі…», Белз у подорожніх записках Мартина Ґруневега. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Вип. 22. С. 209–222.

Городниця над Дністром – невідоме місто княжої доби в Галицькій землі. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Вип. 23. С. 126–153.

Забутий ранньосередньовічний скарб з України у Віденському Музеї історії мистецтв. *І Всеукраїнський археологічний з'їзд:* матер. роботи. Київ, 2019. С. 501–513 (співавт. – Д. Павлів).

Унікальний ранньосередньовічний скарб із Залісся на Тернопільщині. *Наша спадщина.* 2019. № 4 (20). С. 49–54 (співавт. – Д. Павлів).

Вишня у княжу добу. *Наша спадщина.* 2020. № 4 (24). С. 19–27 (співавт. – В. Петрик).

Кам'яна іконка з Белза в контексті християнських культових виробів Верхньої Надбужанщини. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 24. С. 153–175 (співавт. – О. Лазурко).

Могильники княжого Белза: особливості поховального обряду. *Танатологія: смерть та навколо смерті в європейській культурі:* матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 13 грудня 2019 р.) / гол. редкол. О. М. Титова. Київ: Видавничий дім «Гельветика». 2020. Вип. 1, 2. С. 146–148.

Нововідкриті пам'ятки археології в Яворівському районі Львівської області. *A Planitiebus Usque ad Montes. Studia archæologica Andreæ Pelisiak vitæ anno sexagesimo quinto oblata* / Ed.: M. Dębiec, T. Saile. Collectio Archaeologica Ressoviensis. Rzeszów, 2020. S. 559–579 (співавт.: Д. Павлів, Р. Коропецький).

Унікальний ранньосередньовічний скарб із Залісся на Тернопільщині (закінчення, початок у № 4 (20) за 2019 р.). *Наша спадщина.* 2020. № 2 (22). С. 53–55 (співавт. – Д. Павлів).

Бронзовий хрест XII століття з Аксманич. *Наша спадщина.* 2021. № 3 (27). С. 24–33 (співавт. – О. Антонів).

Історик Белза і Белзької землі з Чортківщини. *Наукові записки.* Збараж, 2021. № 11. С. 200–205.

Найдавніше автентичне знаряддя для письма зі Львова. *Korean Journal of Ukrainian Studies.* 2021. Vol. 2. P. 1–14 (співавт. – О. Антонів).

Sites of Bronze Age in the area of building of highway Krakovets–Lviv. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. Вип. 25. С. 218–240 (співавт.: Д. Павлів, Р. Коропецький).

Маловідома сторінка діяльності львівських археологів на Бережанщині. *Бережанська гімназія: сторінки історії:* матер. X наук. конф. (Бережани, 20 вересня 2021 р.) / упоряд. Н. Бойко; Бережанський краєзнавчий музей. Бережани, 2022. С. 79–82 (співавт. – Д. Павлів).

Перший об'єкт виробничого призначення X–XI століть у верхів'ях Дністра. *Фортеця: збірник заповідника «Тустань».* Львів: Простір-М, 2022. Кн. 5. С. 72–88 (співавт. – Д. Павлів).

Profanum і sacrum місця побудови Успенського собору давнього Галича. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 26. С. 113–138.

Львівське писало. До історії писемної культури західноукраїнських земель княжої доби. *Княжа доба: історія і культура* / відп. ред. В. Александрович. Львів, 2022–2023. Вип. 16. С. 73–82.

Археологічні каталоги і карти заходу України: від минулого до сьогодення. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 27. С. 13–56.

Крилоська гора VIII–XII ст. і місце побудови Успенського собору давнього Галича. *Галич і Галицька земля: матер. Всеукр. ювілейної наукової конференції, присвяченої 1125 річниці з часу першої писемної згадки про Галич.* (Івано-Франківськ; Галич, 14–15 вересня 2023 р.). Івано-Франківськ; Галич, 2023. С. 121–132.

Лев Чачковський і його рукописна праця про Теребовлю. *Археологія і давня історія України.* 2023. Вип. 4 (49). С. 67–70.

Нововідкриті пам'ятки археології центрально-західної частини Львівщини. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 27. С. 195–242 (співавт. – Д. Павлів).

Об'єкти ранньозалізного часу біля Добростан над рікою Верещиця (Львівська область). *Pasja i działanie. Studia Silvestro Czopek diem natalem quantum et sexagesimum celebranti oblata.* Vol. 2. Rzeszów, 2024. S. 569–595 (співавт. – Д. Павлів).

Ріки в повсякденному житті населення заходу України та в часи військових конфліктів княжої доби. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 28. С. 116–137.

Спогад про Професора Яна Махніка. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 28. С. 13–22.

Археологічні дослідження Рудок та довколишніх сіл. *Бойківщина: минуле, сучасність, перспективи» на пошану Володимира Гуркевича:* матер. I Міжнар. наук.-практ. конф. (Самбір, 27 травня 2025 р.). Самбір: Посвіт, 2025. С. 86–94 (співавт. – А. Гавінський).

Дрогобицька сіль: сліди найдавнішого використання. *На службі науки і культури. Збірник наукових праць на пошану Олега Купчинського з нагоди його 90-річчя* / відп. ред. А. Фелонюк. Київ; Львів, 2025. Т. 1. С. 353–363 (співавт. – Д. Павлів).

Монгольські походи XIII ст. на Галицьку землю за писемними та археологічними джерелами. *Дослідження, інтерпретація та музеєфікація нерухомої спадщини та культурних ландшафтів», до 20-річчя адміністрації заповідника «Тустань»:* матер. VII Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів; Урич, 16–17 жовтня 2025 р.) / відп. за вип. Р. Г. Миська. Львів, 2025. С. 67–72.

Українські археологи Левко Чикаленко та Іван Борковський у Чехословаччині в міжвоєнний період. *Історично-культурний феномен Української господарської академії в Подєбрадах.* Praha: Univerzita Karlova. Nakladatelství Karolinum, 2025. S. 268–280.

The Early Iron Age horizon of the Dobrostany II Site in the Vereshchytsia River Basin. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині.* 2025. Вип. 29. С. 213–244 (співавт. – Д. Павлів).

Рецензії та огляди

[Рец.]: «Цінний Каталог знахідок з археологічних досліджень. Червена». *Княжа доба: історія і культура* / відп. ред. В. Александрович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014. Вип. 8. С. 377–382 [на кн.]: Czerwień – gród między Wschodem a Zachodem. Katalog wystawy / Červen' – eine Burg zwischen Ost und West. Ausstellungskatalog / Červen' – un castrum

tra Oriente e Occidente. Catalogo della mostra / Червень – град між Сходом і Заходом. Каталог виставки. Tomaszów Lubelski; Leipzig; Lublin; Rzeszów, 2012, 449 s. + 43 tabl.

[Рец.]: «Ще раз про книгу Радослава Лівоха та «новий погляд на початок історії літописного Плісненська». *Княжа доба: історія і культура* / відп. ред. В. Александрович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021–2022. Вип. 15. С. 173–177.

Статті в інших виданнях

Дослідження курганів на Прикарпатті. *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2010 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2011. С. 63–65 (співавт. – Д. Павлів).

Дослідження поселення княжої доби на Жовківщині. *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2010 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2011. С. 68–70 (співавт.: Д. Павлів, О. Коропецький).

Інститут у 2010 році. *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2010 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2011. С. 3–20 (без підп.).

Курганний могильник в Гаях Нижніх біля Дрогобича: підсумки досліджень. *Пам'ятки Тустані в контексті освоєння Українських Карпат у доісторичну добу та в середньовіччі:* матер. Міжнар. наук. конф. (Львів; Тустань, 6–7 жовтня 2011 р.). Львів, 2011. С. 15–17 (співавт.: Я. Махнік, Д. Павлів).

Археологічні пам'ятки і топоніми Городоччини. *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2011 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2012. С. 75–78 (співавт.: Д. Павлів, Р. Коропецький, І. Принада, Я. Яковишина).

Інститут у 2011 році. *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2011 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2012. С. 3–9 (без підп.).

Інститут у 2012 році. *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2012 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2013. С. 3–10 (без підп.).

Історія досліджень та нововідкриті пам'ятки Львівщини (басейн річки Вишні). *Badania archeologiczne w Polsce środkowowschodniej, zachodniej Białorusi i Ukrainie w roku 2012:* streszczenia referatów XXIX konferencji sprawozdawczej. Lublin, 2013. S. 20 (співавт.: Н. Войцещук, В. Гупало, Д. Павлів).

Українсько-польські археологічні дослідження в зоні «Журавнівсько-Букачівської брами». *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2012 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2013. С. 52–54 (співавт.: Я. Махнік, Д. Павлів).

Закінчення українсько-польського археологічного проекту. *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2013 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2014. С. 53–57 (співавт.: Я. Махнік, Д. Павлів).

Меморіал поблизу Гійче та невідома сторінка діяльності львівських археологів. *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2014 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2015. С. 55–59 (співавт. – Д. Павлів).

Загадки кургану «Могила Святослава». *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2015 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2016. С. 59–64 (співавт. – Д. Павлів).

Розкопки 1971 р. кургану «Могила Святослава» у Карпатах та їх інтерпретація. *Пам'ятки Тустані в контексті освоєння Карпат у доісторичну добу та в середньовіччі; проблеми їх збереження та використання:* матер. III Міжнар. наук. конф. (Львів; Урич, 7–8 квітня 2016 р.). Львів, 2016. С. 17–20 (співавт. – Д. Павлів).

Bogaty grób kultury lubelsko-wołyńskiej z Gródka w obwodzie Lwowskim. *Badania archeologiczne w Polsce środkowowschodniej, zachodniej Białorusi i Ukrainie w roku 2015:* streszczenia referatów XXXII konferencji. Lublin, 2016. S. 8–9 (співавт.: D. Pawliw, N. Wojcieszczuk, W. Konoplya).

Розвідкові археологічні дослідження на території історико-культурного заповідника «Стільське городище». *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2016 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2017. С. 47–50 (співавт.: Д. Павлів, О. Корчинський).

Унікальне поховання енеолітичної доби з Городка на Львівщині. *Наша спадщина.* 2017. Вип. 4. С. 48–53 (співавт. – Д. Павлів).

Ювілей Дмитра Павліва. *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2016 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2017. С. 177–180.

Badania na terenie rezerwatu historyczno-kulturowego «Stilskie grodzisko». *Badania archeologiczne w Polsce środkowowschodniej, zachodniej Białorusi i Ukrainie w roku 2016:* streszczenia referatów XXXIII konferencji (Lublin, 20–21 kwietnia 2017 r.). Lublin, 2017. S. 44 (співавт.: D. Pawliw, O. Korczynski).

Забутий ранньосередньовічний скарб з України у Віденському музеї історії мистецтв. *І Всеукраїнський археологічний з'їзд:* програма роботи та анотації доповідей (Ніжин, 23–25 листопада 2018 р). Київ, 2018. С. 142–143 (співавт. – Д. Павлів).

Молотівський скарб і галицька школа золотарського ремесла. *Жидачівщина:* зб. матер. конф. «Жидачівські читання» (Жидачів, 8 грудня 2017 р). Львів; Жидачів, 2018. Вип. 1. С. 29–40 (співавт. – Д. Павлів).

Прадавні кургани Миколаївщини та їх наукове, пам'ятко-охоронне і туристичне значення. *Наша спадщина.* 2018. № 4. С. 45–52 (співавт. – Д. Павлів).

Стародавні кургани Жидачівщини в системі курганних некрополів Верхньої Наддністрянщини. *Жидачівщина:* зб. матер. конф. «Жидачівські читання» (Жидачів, 8 грудня 2017 р). Львів; Жидачів, 2018. Вип. 1. С. 6–16 (співавт. – Д. Павлів).

Бронзове навершя булави княжої доби з околиці літописного Звенигорода. *Наша спадщина.* 2019. № 4 (20). С. 40–42 (співавт.: Д. Павлів, О. Томенюк).

«Великі кургани» Карпатського підгір'я на давніх картах та в археологічних дослідженнях. *Пам'ятки Тустані в контексті освоєння Карпат. Проблеми їх збереження та використання:* зб. тез IV Міжнар. наук.-практ. конф. до 80-річчя від дня народження Михайла Рожка. (Львів; Урич, 5–7 червня 2019 р.). Львів, 2019. С. 8–10 (співавт. – Д. Павлів).

Іконка княжої доби із Звенигорода. *Наша спадщина.* 2019. № 4 (20). С. 8–12 (співавт.: В. Оприск, Б. Закалик).

Охоронець і дослідник пам'яток історії та культури Галичини (до 160-річчя від дня народження Володимира Деметрикевича). *Наша спадщина.* 2019. № 3 (19). С. 44–46.

Пам'ятки археології у басейні ріки Стривігор: дослідження 2018 р. *Badania archeologiczne w Polsce środkowowschodniej, zachodniej Białorusi i Ukraine w roku 2018:* streszczenia referatów XXXV konferencji. Lublin, 2019. S. 24–25 (співавт.: Н. Войцещук, Д. Павлів).

Прадавні кургани Миколаївщини та їх наукове, пам'ятко-охоронне і туристичне значення (закінчення, поч. у № 4 за 2018 р.). *Наша спадщина.* 2019. № 2. С. 42–48 (співавт. – Д. Павлів).

Про одну форму гончарних мисок з княжого Галича. *Археологія Буковини: здобутки та перспективи:* тези доп. III Міжнар. наук. семінару, присвяченого 100-літтю від дня народження відомого науковця Бориса Тимощука (Чернівці, 13 грудня 2019 р.). Чернівці, 2019. С. 97–98.

Унікальний ранньосередньовічний скарб із Залісся на Тернопільщині. *Наша спадщина.* 2019. № 4 (20). С. 49–53 (співавт. – Д. Павлів).

Кам'яні споруди біля північної стіни Успенського собору давнього Галича. *Археологія Буковини: здобутки та перспективи:* тези доп. IV Міжнар. наук. семінару (Чернівці, 11 грудня 2020 р.). Чернівці, 2020. С. 135–137.

Ранньослов'янське гніздо поселень на території Львова та його околиць. *Проблеми історії та археології України:* тези доп. XII Міжнар. наук. конф., присвяченої 215-річчю Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (Харків, листопад 2020 р.). Харків: ТОВ «НТМТ», 2020. С. 48.

Міста княжої доби з Наддністрянщини: чого не фіксують писемні джерела. *Археологія Буковини: здобутки та перспективи:* тези доп. V Міжнар. наук. семінару (Чернівці, 10 грудня 2021 р.). Чернівці: Технодрук, 2021. С. 98–101.

Ріки в історії та археології княжої доби Прикарпаття і Волині. *Археологія Буковини: здобутки та перспективи:* тези доп. VI Міжнар. наук. семінару (Чернівці, 16 грудня 2022 р.). Чернівці: Технодрук, 2022. С. 81–84.

Археологічні пам'ятки Львівщини та Івано-Франківщини на карті Фрідріха фон Міґа 1779–1783 рр. *Археологія Буковини: здобутки та перспективи:* тези доп. VII Міжнар. наук. семінару (Чернівці, 22 грудня 2023 р.). Чернівці, 2023. С. 113–117 (співавт. – Д. Павлів).

Лев Чачковський і його рукописна праця про Теребовлю. *Традиції краєзнавства: регіональний аспект:* матер. Всеукр. наук.-краєзн. конф. (до 110-річчя Тернопільського обласного краєзнавчого музею). (Тернопіль, 20–21 квітня 2023 р.). Тернопіль, 2023. С. 362–366. URL: https://tokm.com.ua/novyny/prezentuyemo-gruntovne-muzejne-naukove-vydannya-tradycziyi-krayeznavstva-regionalnyj-aspekt.html

Ріки в системі фортифікацій галицько-волинських міст княжої доби. *Дослідження, інтерпретація та музеєфікація нерухомої спадщини та культурних ландшафтів:* матер. VI Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів; Урич, 12–13 жовтня 2023 р.) / відп. за вип. Р. Миська. Львів, 2023. С. 31–34.

Природні та антропогенні фактори в системі оборони княжого Белза. *Археологія Буковини: здобутки та перспективи:* тези доп. VIII Міжнар. наук. семінару (Чернівці, 6 грудня 2024 р.). Чернівці: Технодрук, 2024. С. 132–135.

Скарб скляних браслетів з Городниці над Дністром. *Археологія Буковини: здобутки та перспективи:* тези IX Міжнар. наук. семінару (Чернівці, 19 грудня 2025 р.). Чернівці: Технодрук, 2025. С. 82–85 (співавт. – В. Конопля).

Енциклопедичні статті

Енциклопедія історії України: у 10-ти т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. **Т. 9.** Київ, 2012 [стаття: Сутіска. С. 911]; **Т. 10.** Київ, 2013 [статті: Угровськ. С. 207; Хоняківський скарб. С. 412; Чикаленко Лев Євгенович. С. 551; Червен. С. 490 (співавт. – Д. Я. Вортман); **Додатковий том.** Кн. 1. Київ, 2020–2021 [стаття: Тернава. С. 581]; **Додатковий том.** Кн. 2. Київ, 2025 [стаття: Цинкаловський Олександр. С. 759–760].

Наукове Товариство імені Шевченка. Енциклопедія. **Т. 1.** Київ; Львів; Тернопіль, 2012 [стаття: Археологічні дослідження Наукового товариства ім. Шевченка. С. 288–295]; Т. 5. Львів, 2022 [стаття: Деметрикевич Володимир-Йосиф. С. 52–54].

Енциклопедія сучасної України. **Т. 19.** Київ, 2018 [статті: Малогрибовицьке поселення. С. 31; Махнік Ян. С. 554]; **Т. 21.** Київ, 2019 [статті: Міхаловський Казімєж-Юзеф. С. 195–196; Молотівський скарб. С. 444]; **Т. 23.** Київ, 2021 [статті: Незвиське поселення. С. 113; Неслухівське поселення. С. 166].

Історична наука у Національній академії наук України в особах. Енциклопедичний довідник. Київ, 2018 [статті: Ауліх Вітольд Вітольдович. С. 124; Ратич Олексій Онисимович. С. 553].

Енциклопедія Сучасної України. Київ, 2023 [стаття: Пастернак Ярослав Іванович]. URL: https://esu.com.ua/article-878860

Ігор ПРИНАДА
художник

Народився 9 листопада 1958 р. у м. Львів.

У 1979 р. закінчив Львівське училище прикладного та декоративного мистецтва ім. І. Труша.

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича від 1981 р.: художник відділу.

Забезпечує ілюстрування наукових звітів і публікацій. Бере участь у польових археологічних дослідженнях.

Дарія РОМАНОВА
інженер І категорії

Народилася 14 грудня 1946 р. у м. Львів.

У 1988 р. закінчила історичний факультет Львівського державного університету ім. І. Франка (тепер – Львівський національний університет ім. І. Франка).

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича від 1967 р.: машиністка (1967–1972), лаборант в архіві (1972–1979), завідувач канцелярії (1979–1988), старший інспектор з контролю за виконанням доручень (1988–1989), завідувач канцелярії (1989–1991), старший лаборант (1991–2004), інженер І категорії (від 2004 р.).

З 1970 р. бере участь у польових і камеральних дослідженнях археологічних експедицій.

Олена ТОМЕНЮК
кандидат географічних наук
доцент
старший дослідник
старший науковий співробітник

Народилася 1 серпня 1987 р. у м. Жмеринка Вінницької обл.

У 2009 р. закінчила географічний факультет, а в 2012 р. – аспірантуру Львівського національного університету ім. І. Франка.

У 2013 р. захистила кандидатську дисертацію на тему «Наукові ідеї Юрія Полянського та їхній вплив на розвиток геоморфології і палеогеографії в Україні» в Київському національному університеті ім. Т. Шевченка.

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича від 2008 р.: лаборант (2008–2014), молодший науковий (2014–2018), науковий (2019–2021), старший науковий (від 2021 р.) співробітник.

Автор понад 160 наукових праць.

Заступник головного редактора збірника наукових праць «Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині» та член редколегії збірника «Вісник Львівського університету. Серія географічна».

Член організаційного комітету щорічної Міжнародної наукової конференції «Археологія заходу України», а також співорганізатор та відповідальний секретар низки міжнародних лесових й археологічних конференцій і польових наукових семінарів.

Чимало часу приділяє польовим експедиційним роботам, особливо на палеолітичних стоянках та опорних розрізах перигляціальної лесово-ґрунтової серії України та Польщі.

Брала участь у виконанні низки міжнародних проєктів, зокрема «Wietrzenie skał anhydrytowych i gipsowych – geomorfologia, petrologia i geochemia» (2013–2017), «Czwartorzędowa paleocyrkulacja atmosferyczna miedzy Wisłą a Morzem Czarnym w świetle wyników pomiarów anizotropii podatności magnetycznej i badań proweniencji materiału detrytycznego pokryw lessowych» (2015–2017), «Adjustment of the Middle Pleistocene stratigraphy and the Scandinavian ice sheet limits in western Polesye (Polish–Belarusian–Ukrainian border area)» (2018–2023), «Sudden COLD events of the Last Glacial in the

central part of the European LOESS Belt – in Poland and in the western part of Ukraine (COLD LOESS)» (2018–2024) та ін. Відповідальний виконавець ґрантів Національного фонду досліджень України: «Розвиток палеокріогенних процесів у плейстоценовій лесово-ґрунтовій серії України: інженерно-геологічний, ґрунтовий, кліматичний, природоохоронний аспекти» (2020–2023), «Геоморфологічна спадщина плейстоцену: перигляціальний рельєф лесових височин України як літопис глобальних кліматичних змін» (2026–2028).

Наукові зацікавлення: реконструкція природного середовища проживання палеолітичної людини, палеогеографічні умови формування плейстоценових відкладів Волино-Поділля і Передкарпаття, зокрема розвиток у них палеокріогенних процесів. Також займається вивченням історії археологічних та географічних досліджень в Україні, зокрема дослідженням постаті й наукового доробку відомого українського географа, геолога й археолога Ю. Полянського.

Монографії

Лесовий покрив Волинської височини: стратиграфія, опорні розрізи, інженерно-геологічна характеристика / Львівський національний університет ім. І. Франка. Львів, 2021. 172 с. (співавт.: А. Богуцький, П. Волошин).

Андрій Богуцький: до 85-ліття від дня народження: бібліогр. покажч. / уклад. О. Томенюк; Львівський національний університет ім. І. Франка. Львів, 2023. 216 с.: іл.

Лесовий покрив Подільської височини: стратиграфія, опорні розрізи, інженерно-геологічна характеристика; Львівський національний університет ім. І. Франка. Львів, 2023. 248 с. (співавт.: А. Богуцький, П. Волошин).

Mapa geologiczna pogranicza polsko-białorusko-ukraińskiego – rejon Włodawy, tekst objaśniający (Geological map of Polish-Belarusian-Ukrainian border area – Włodawa region, explanatory tekst) 1:250 000 / red. nauk. L. Marks; Państwowy Instytut Geologiczny – PIB. Warszawa, 2023. 154 s. + 2 tab. (співавт.: A. Hrynowiecka, A. Majecka, L. Marks, L. Nowacki, A. Orłowska, K. Pochocka-Szwarc, J. Rychel, M. Szymanek, Ł. Zbucki, M. Żarski, M. Bahdasarau, A. Bogucki, G. Brovkina, M. Hrachanik, A. Hradunova, T. Rylova, I. Zalesky).

Розділи в колективних монографіях

Геологічна будова. *Львівська область: природні умови та ресурси:* монографія / за заг. ред. М. М. Назарука. Львів: Вид-во Старого Лева, 2018. С. 20–54 (співавт.: А. Богуцький, А. Побережський).

Вияви духовної культури в палеоліті на території заходу України. *Духовна культура населення Прикарпаття, Волині і Закарпаття від найдавніших часів до середньовіччя (вибрані проблеми):* колект. моногр. / відп. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. С. 11–35 (співавт.: О. Ситник, Р. Коропецький).

Розвиток палеокріогенних процесів у лесово-ґрунтовій серії Волино-Поділля та їхній вплив на інженерно-геологічні властивості порід. *Морфодинамічні процеси у Західному регіоні України: розвиток та екологічні наслідки:* монографія / за ред. Р. М. Гнатюка, Л. Ф. Дубіс; Львівський національний університет ім. І. Франка. Львів, 2024. С. 215–229 + 4 с. літ-ри. (співавт.: А. Богуцький, П. Волошин).

Навчальні посібники

Геологія загальна та історична. Лабораторний практикум: навч. посіб. Львів: Вид-во ЛНУ ім. І. Франка, 2018. 138 с. (співавт.: А. Богуцький, А. Яцишин, Р. Дмитрук).

Статті в наукових виданнях

Дослідження лесів Волино-Поділля – наріжний камінь наукових пошуків Юрія Полянського. *Вісник Львівського університету. Серія географічна.* Львів, 2011. Вип. 39. С. 342–363.

Етапи морфогенезу північно-західної частини долини Дністра. *Гляціал і перигляціал Українського Передкарпаття.* Збірник наук. праць (до XVII українсько-польського семінару (Самбір, 15–18 вересня 2011 р.). Львів, 2011. С. 26–61 (співавт.: А. Богуцький, А. Яцишин, Б. Голуб, М. Ланчонт).

Ілля Гофштейн. *Гляціал і перигляціал Українського Передкарпаття:* Збірник наук. праць (до XVII українсько-польського семінару (Самбір, 15–18 вересня 2011 р.). Львів, 2011. С. 9–11 (співавт. – А. Богуцький).

Нові датування та геологічно-археологічні дослідження палеолітичної стоянки Пронятин. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2011. Вип. 15. С. 257–279. (співавт.: О. Ситник, А. Богуцький, М. Ланчонт, Я. Кусяк, Т. Мадейська).

Пронятин II – пам'ятка початку верхнього палеоліту Волино-Подільської височини. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2011. Вип. 15. С. 280–290 (співавт.: О. Ситник, А. Богуцький, Н. Коропецький, М. Ланчонт, Я. Кусяк, Т. Мадейська).

Про покривні лесово-ґрунтові товщі на терасах Передкарпаття і Придністерського Поділля та алювіальне походження лесів. *Фізична географія і геоморфологія.* Київ, 2011. Вип. 3 (64). С. 144–153 (співавт.: А. Богуцький, А. Яцишин, Б. Голуб, Р. Дмитрук, П. Волошин, М. Ланчонт).

Юрій Полянський про роль тектоніки у формуванні рельєфу Поділля. *Фізична географія і геоморфологія.* Київ, 2011. Вип. 3 (64). С. 113–121.

Високі тераси Дністра в околицях с. Довге на Івано-Франківщині. *Вісник Львівського університету. Серія географічна.* Львів, 2012. Вип. 40, ч. І. С. 123–131 (співавт.: А. Богуцький, А. Яцишин, Р. Дмитрук, П. Волошин, Д. Завалій, М. Ланчонт).

Вплив наукових ідей Юрія Полянського на розвиток геоморфології і палеогеографії в Україні (до 120-річчя від дня народження Ю. Полянського). *Вісник Львівського університету. Серія географічна.* Львів, 2012. Вип. 40, ч. 2. С. 178–196.

Геоморфологічні дослідження професора Юрія Полянського (до 120-річчя від дня народження). *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012. Вип. 16. С. 504–518.

Делювіально-соліфлюкційні процеси й проблеми перевідкладення і датування палеолітичних культурних горизонтів. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012. Вип. 16. С. 55–64 (співавт.: А. Богуцький, М. Ланчонт, О. Ситник).

До проблеми «леси і тераси». *Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат і прилеглих територій:* зб. наук. праць (Ворохта, 6–9 вересня 2012 р.). Львів, 2012. С. 115–124 (співавт.: А. Богуцький, М. Ланчонт, Т. Мадейська, А. Яцишин, Р. Дмитрук, Я. Кусяк, С. Федорович).

Єзупіль VII–IX – нові розрізи плейстоценових відкладів Галицького Придністер'я. *Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат і прилеглих територій:* зб. наук. праць (Ворохта, 6–9 вересня 2012 р.). Львів, 2012. С. 104–114 (співавт.: А. Богуцький, М. Ланчонт, Т. Мадейська, О. Ситник, Я. Кусяк, А. Яцишин, Р. Дмитрук).

Koncepcja i zasady tworzenia geoparków na zachodzie Ukrainy. *Annales UMCS. Sectio B. Geographia, geologia, mineralogia et petrographia.* Lublin, 2012. Vol. LXVIII, z. 2. S. 9–32 (співавт.: A. Bogucki, W. Brusak, J. Krawczuk, K. Moskaluk, I. Sirenko, O. Szewczuk, J. Zińko).

Profesor Jurij Polański jako autor «Szkiców Podolskich». *Annales UMCS. Sectio B. Geographia, geologia, mineralogia et petrographia.* Lublin, 2012. Vol. LXVIII, z. 2. S. 139–146.

Багатошарова палеолітична стоянка Ігровиця І. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 17. С. 22–72 (співавт.: О. Ситник, А. Богуцький, М. Ланчонт, Я. Кусяк, Т. Мадейська, Магдалена Крайцаж, Мацей Крайцаж). С. 22–72.

XVIII українсько-польський семінар «Лесовий покрив Північного Причорномор'я». *Вісник Львівського університету. Серія географічна.* Львів, 2013. Вип. 42. С. 379–381 (співавт. – А. Богуцький).

Головні генетичні типи плейстоценових відкладів рівнинної частини заходу України. *Географічна наука і практика: виклики епохи:* матер. Міжнар. наук. конф., присвяченої 130-річчю географії у Львівському університеті (Львів, 16–18 травня 2013 р.): у 3-х т. Львів, 2013. Т. 2. С. 218–221 (співавт.: А. Богуцький, П. Волошин, М. Ланчонт, Р. Дмитрук, А. Яцишин).

До проблеми «леси і палеоліт». *Лесовий покрив Північного Причорномор'я.* Збірник наукових праць (до XVIII українсько-польського семінару. Роксолани, 8–13 вересня 2013 р.). Люблін: KARTPOL s.c. Lublin, 2013. С. 221–224 (співавт.: А. Богуцький, О. Ситник, М. Ланчонт, Т. Мадейська, А. Яцишин, Р. Дмитрук).

Наукові контакти професора Юрія Полянського (за матеріалами епістолярної спадщини). *Вісник Львівського університету. Серія географічна.* Львів, 2013. Вип. 41. С. 336–357.

Проблемні питання вивчення плейстоцену рівнинної частини заходу України і перспективи наукової співпраці між Львівським і Варшавським університетами. *Od Czarnohory po Góry Świętokrzyskie – geologiczne peregrynacje:* Polsko-Ukraińska Sesja Naukowa (Warszawa; Bocheniec, 15–19 października 2013 r.). Warszawa, 2013. S. 9–14 (співавт.: А. Богуцький, П. Волошин, А. Яцишин, Р. Дмитрук).

Професор Володимир Крокос. *Лесовий покрив Північного Причорномор'я.* Збірник наукових праць (до XVIII українсько-польського семінару. Роксолани, 8–13 вересня 2013 р.). Люблін: KARTPOL s.c. Lublin, 2013. С. 11–13 (співавт.: А. Богуцький, П. Гожик).

Роздуми про головні проблеми вивчення лесово-ґрунтової серії. *Лесовий покрив Північного Причорномор'я.* Збірник наукових праць (до XVIII українсько-польського семінару. Роксолани, 8–13 вересня 2013 р.). Люблін: KARTPOL s.c. Lublin, 2013. С. 157–161 (співавт.: А. Богуцький, М. Ланчонт, П. Волошин, А. Яцишин, Р. Дмитрук).

Стан та проблеми дослідження плейстоценових відкладів заходу України. *Географічна наука і практика: виклики епохи:* матер. Міжнар. наук. конф., присвяченої 130-річчю географії у Львівському університеті (Львів, 16–18 травня 2013 р.): у 3-х т. Львів, 2013. Т. 2. С. 162–165 (співавт.: А. Богуцький, М. Ланчонт, А. Яцишин, Р. Дмитрук).

Ювілей «Вісника». *Вісник Львівського університету. Серія географічна.* Львів, 2013. Вип. 41. С. 399–400.

Ванжулів I – опорна палеолітична пам'ятка Волино-Поділля. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014. Вип. 18. С. 172–211 (співавт.: О. Ситник, А. Богуцький, М. Ланчонт, Т. Мадейська, Р. Коропецький).

Відомий природодослідник Поділля (до 80-ліття професора Йосипа Свинка). *Вісник Львівського університету. Серія географічна.* Львів, 2014. Вип. 47. С. 320–322 (співавт. – А. Богуцький).

Геотуристичний потенціал каньйонів Середнього Дністра і його лівих подільських приток. *Наукові засади природоохоронного менеджменту екосистем Каньйонового Придністров'я.* Львів, 2014. С. 22–26 (співавт.: А. Богуцький, А. Яцишин, Р. Дмитрук, М. Ланчонт, М. Бомбель, Д. Ольшевська-Нейберт).

Давня людина у міждисциплінарних дослідженнях. *Вісник Львівського університету. Серія географічна.* Львів, 2014. Вип. 47. С. 323–324 (співавт. – А. Богуцький).

Опорний розріз Буглів V та його значення для вивчення однойменної палеолітичної пам'ятки. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014. Вип. 18. С. 87–96 (співавт.: А. Богуцький, О. Ситник, М. Ланчонт, С. Федорович, К. Стандзіковський).

Палеогеографічні умови формування відкладів із плейстоценовою малакофауною розрізу Меджибіж (Хмельниччина). *Науковий вісник «Меджибіж»: Місцезнаходження «Меджибіж» і проблеми вивчення нижнього палеоліту Східноєвропейської рівнини.* Меджибіж; Тернопіль; Київ: Тернограф, 2014. Вип. 1, ч. 2. С. 79–83 (співавт.: П. Гожик, А. Богуцький, Р. Дмитрук).

Терасовий комплекс Дністра в районі с. Довге на Івано-Франківщині як геотуристичний об'єкт. *Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат і прилеглих територій.* Львів, 2014. С. 180–186 (співавт.: А. Богуцький, М. Ланчонт, А. Яцишин, Р. Дмитрук).

Zapadowość plejstoceńskich poziomów lessowo-glebowych i kriogenicznych Wołynia i Podola. *Przegląd Geologiczny.* 2014. Vol. 62, Nr 10/2. S. 553–559 (співавт.: A. Bogucki, P. Voloshyn).

The gypsum tumuli in the abandoned quarry in the Dnister River Canyon near Zalishchyky. *Наукові засади природоохоронного менеджменту екосистем Каньйонового Придністров'я.* Львів, 2014. С. 169–174 (співавт.: M. Bąbel, A. Yatsyshyn, D. Ługowski, D. Olszewska-Nejbert, A. Bogucki).

XIX українсько-польський семінар «Леси і палеоліт Поділля». *Вісник Львівського університету. Серія географічна.* Львів, 2015. Вип. 49. С. 364–367 (співавт. – А. Богуцький).

Леси і палеоліт Поділля: тези доп. XIX українсько-польського семінару (Тернопіль, 23–27 серпня 2015 р.). Львів, 2015 [статті: Професор Володимир Ласкарев. С. 9–11 (співавт. – А. Богуцький);

Геологічна будова Тернопільського палеолітичного осередку. С. 14–15 (співавт. – А. Богуцький); Рельєф Тернопільського палеолітичного осередку. С. 16–18 (співавт. – А. Богуцький); Лесовий покрив Тернопільського палеолітичного осередку. С. 19–21 (співавт.: А. Богуцький, М. Ланчонт, П. Волошин, Р. Дмитрук, Т. Мадейська, П. Мрочек); Малакологічні дослідження палеолітичних пам'яток Великий Глибочок, Ігровиця, Пронятин. С. 29–32 (співавт.: Р. Дмитрук, А. Богуцький); Малакофауна лесового розрізу Волочиськ (Хмельниччина). С. 36–38 (співавт.: Р. Дмитрук, А. Богуцький); Леси і палеоліт Поділля: наукова екскурсія. С. 79–84 (співавт.: А. Богуцький, М. Ланчонт, О. Ситник, П. Волошин, Р. Дмитрук, П. Мрочек, Р. Дмитрук, А. Яцишин)].

Пам'яті Андрія Олексійовича Величка. *Вісник Львівського університету. Серія географічна.* Львів, 2015. Вип. 49. С. 370–373 (співавт. – А. Богуцький).

Українсько-польські польові лесові семінари як форми наукової комунікації палеогеографів і археологів. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. Вип. 19: Історія археології: міжособистісні та інституціональні комунікації. С. 348–354 (співавт.: А. Богуцький, О. Ситник, М. Ланчонт, Т. Мадейська).

Вісник Львівського університету. Серія географічна. Львів, 2016. Вип. 50 [статті: Інженерно-геологічна характеристика порід лесово-ґрунтової серії опорного розрізу Підволочиськ (Подільська височина). С. 45–53 (співавт.: А. Богуцький, П. Волошин, Н. Кремінь); Розріз Солонське і перспективи пізнання поверхні Лоєвої. С. 54–66 (співавт.: А. Богуцький, А. Яцишин, Р. Дмитрук); Мікроморфологія і палеогеографічні умови формування горохівського викопного ґрунтового комплексу Подільської височини. С. 224–233 (співавт.: Н. Кремінь, А. Богуцький); Лесові покриви на терасах нижньої течії Свічі. С. 412–426 (співавт.: А. Яцишин, А. Богуцький, Р. Дмитрук, М. Ланчонт, Т. Мадейська); Польсько-український семінар «Звітрювання гіпсів і ангідритів». С. 427–429 (співавт. – А. Богуцький)].

Маріямпіль V – нова середньопалеолітична пам'ятка Галицького Придністер'я. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2016. Вип. 20. С. 221–236 (співавт.: А. Богуцький, М. Ланчонт, О. Ситник, Р. Коропецький, П. Мрочек, К. Стандзіковський).

Пам'ятки палеоліту північної частини Поділля й проблеми їхньої охорони. *Подільські читання: унікальні об'єкти природи і суспільної сфери Поділля; регіональні особливості інтеграції економічних і соціальних напрямків їх розвитку як умова ефективного збереження:* зб. наук. праць Міжнар. наук.-практ. конф. (Кам'янець-Подільський, 3–5 листопада 2016 р.). Кам'янець-Подільський, 2016. Вип. 3. С. 9–14 (співавт.: А. Богуцький, М. Ланчонт, О. Ситник).

Унікальне бронзове навершя булави з околиці літописного Звенигорода. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2016. Вип. 20. С. 357–361 (співавт.: В. Петегирич, Д. Павлів).

Ямпіль – нова верхньопалеолітична пам'ятка Північного Поділля. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2016. Вип. 20. С. 237–250 (співавт.: А. Богуцький, О. Ситник, М. Ланчонт, К. Стандзіковський, П. Мрочек).

В опіці над українською старовиною: Юрій Полянський і Музей НТШ. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред.: О. Ситник, М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 21: Історія археології: архівна і музейна спадщина Центральної та Східної Європи. С. 11–40 (співавт.: А. Богуцький, О. Ситник).

Палеогеографічні умови формування лесово-ґрунтової серії (MIS 4–2) опорного розрізу Волочиськ (Подільська височина). *40 років Палеонтологічному товариству України:* матер. XXXVIII сесії Палентологічного товариства НАН України (Канів, 23–26 травня 2017 р.). Київ, 2017. С. 157–158 (співавт.: Р. Дмитрук, А. Богуцький).

Рельєф, геологічна будова і гідрогеологічні особливості околиць гіпсового кар'єру в с. Піски поблизу Щирця. *Wietrzenie skał gipsowych i anhydrytowych:* materiały Polsko-Ukraińskiego Seminarium Naukowego. Warszawa, 2017. S. 38–46 (співавт.: А. Богуцький, П. Волошин, А. Яцишин, І. Книш).

Stanowisko wietrzejących anhydrytów w Piskach. Część I. Ogólna charakterystyka. *Wietrzenie skał gipsowych i anhydrytowych:* materiały Polsko-Ukraińskiego Seminarium Naukowego. Warszawa, 2017. S. 18–22 (співавт.: M. Bąbel, A. Bogucki, A. Jacyszyn, D. Ługowski, D. Olszewska-Nejbert, K. Nejbert, A. Jarzyna, A. Bermes, G. Przybylik).

Верхній палеоліт Мізоцької височини на матеріалах стоянок Липа I та Липа VI: природне середовище, вік, техніка обробки кременю, первісне мистецтво. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Вип. 22. С. 23–41 (співавт.: А. Богуцький, О. Ситник, Р. Коропецький).

Вісник Львівського університету. Серія географічна. Львів, 2018. Вип. 52 [статті: Геотуристичний потенціал Кременецьких гір. С. 27–41 (співавт.: А. Бермес, А. Богуцький); Інженерно-геологічна характеристика порід лесово-ґрунтової серії опорних розрізів Тернопіль і Малий Ходачків (Подільська височина). С. 324–341 (співавт.: А. Богуцький, П. Волошин, Н. Кремінь); Вододільний плейстоценовий лесово-ґрунтовий покрив у розрізі Межигірці (Галицьке Придністер'я). С. 342–357 (співавт.: А. Богуцький, Р. Дмитрук, А. Яцишина); Нестримний дух ученого (до 80-річчя професора Андрія Богуцького). С. 324–331 (співавт.: А. Яцишина, Р. Дмитрук)].

XX українсько-польський науковий семінар «Кліматичні цикли плейстоцену в записі осадової секвенції Підляської низовини». *Вісник Львівського університету. Серія географічна.* Львів, 2019. Вип. 53. С. 340–343 (співавт. – А. Богуцький).

Інженерно-геологічна характеристика порід лесово-ґрунтової серії опорного розрізу Лисогора (Подільська височина). *Вісник Львівського університету. Серія географічна.* Львів, 2019. Вип. 53. С. 47–58 (співавт.: А. Богуцький, П. Волошин).

Культурно-типологічна та хронологічна інтерпретація нижніх культурних шарів стоянки Куличівка. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Вип. 23. С. 43–72 (співавт.: Р. Коропецький, О. Ситник, А. Богуцький).

Нові книги відомого природодослідника Поділля. *Вісник Львівського університету. Серія географічна.* Львів, 2019. Вип. 53. С. 337–339 (співавт. – А. Богуцький).

Пам'ятки середнього палеоліту в околицях Маріямполя на Дністрі. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Вип. 23. С. 26–42 (співавт.: А. Богуцький, О. Ситник, Р. Коропецький, М. Ланчонт).

Fluctuations of the Fennoscandian Ice Sheet recorded in the anisotropy of magnetic susceptibility of periglacial loess from Ukraine. *Boreas.* 2019. Vol. 48, Is. 4. P. 940–952 (співавт.: J. Nawrocki, A. Bogucki, P. Gozhik, M. Łanczont, M. Pańczyk, K. Standzikowski, M. Komar, O. Rosowiecka).

Miocen i badeńskie gipsy okolic Szczyrca k. Lwowa. *LXXXVII Zjazd Naukowy Polskiego Towarzystwa Geologicznego. Sesja terenowa B. Geologia między Przemyślem a Lwowem.* 2019. Cz. 2. P. 81–100 (співавт.: M. Bąbel, A. Jarzyna, K. Nejbert, D. Olszewska-Nejbert, D. Ługowski, A. Bogucki, P. Wołoszyn, A. Jacyszyn).

Stratigraphy and chronology of the periphery of the Scandinavian ice sheet at the foot of the Ukrainian Carpathians. *Palaeogeography, Palaeoclimatology, Palaeoecology.* 2019. Vol. 530. P. 59–77 (співавт.: M. Łanczont, A. Bogucki, A. Yatsyshyn, S. Terpiłowski, P. Mroczek, A. Orłowska, B. Hołub, P. Zieliński, M. Komar, B. Woronko, P. Kulesza, R. Dmytruk).

Інженерно-геологічна характеристика порід лесово-ґрунтової серії опорного розрізу Пронятин (Подільська височина). *Вісник Львівського університету. Серія географічна.* Львів, 2020. Вип. 54. С. 3–11 (співавт.: А. Богуцький, П. Волошин, Н. Кремінь).

Морфометричний аналіз рельєфу району буглівських палеолітичних стоянок на Поділлі та перспективи їхньої охорони. *Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат і прилеглих територій.* Львів, 2020. Вип. 1 (11). С. 250–266 (співавт. – А. Шевцова).

Нові дані про вік палеолітичної пам'ятки Пронятин на Поділлі. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 24. С. 47–65 (співавт.: А. Богуцький, О. Ситник, Р. Коропецький).

Оцінка карстонебезпечності району гіпсового кар'єру села Піски поблизу Щирця (Україна). *Wietrzenie anhydrytów i gipsów* / ред.: М. Бомбель, Д. Ольшевська-Нейберт, К. Нейберт. Варшава: Видавничо-поліграфічне агентство GIMPO, 2020. С. 101–107 (співавт.: А. Богуцький, П. Волошин, А. Яцишин).

Палеогеографія антропогену у Львівському університеті: основні здобутки у XXI столітті та перспективи. *Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат і прилеглих територій.* Львів, 2020. Вип. 1 (11). С. 30–70 (співавт.: А. Богуцький, А. Яцишин, Р. Дмитрук).

A GIS-based approach in the morphometric analysis of incised meanders on the Dnister River (Ukraine). Abstracts of International Conference of Young Professionals «*GeoTerrace-2020*» (Lviv, December 7–9, 2020). Article number: GeoTerrace-2020-011. Lviv, 2020 (співавт. – I. Sapsa).

Application of GIS for morphotectonic analysis (on the example of Kremenets Mountains). Abstracts of International Conference of Young Professionals «*GeoTerrace-2020*» (Lviv, December 7–9, 2020). Article number: GeoTerrace-2020-053. Lviv, 2020 (співавт. – A. Bermes).

Main problems of the research on the Palaeolithic of Halych-Dnister region (Ukraine). *Open Geosciences.* 2020. Vol. 12, Is. 1. P. 791–803 (співавт.: A. Bogucki, O. Sytnyk, R. Koropetskyi).

Using GIS in geoarchaeology of Podillya (Ukraine). Abstracts of International Conference of Young Professionals «*GeoTerrace-2020*» (Lviv, December 7–9, 2020). Article number: GeoTerrace-2020-056. Lviv, 2020 (співавт. – A. Shevtsova).

Дискусійні питання палеоліту Чистопадів (Подільська височина): середній чи верхній палеоліт. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. Вип. 25. С. 177–187 (співавт.: А. Богуцький, Р. Коропецький, В. Ільчишин).

Інженерно-геологічна характеристика порід лесово-ґрунтової серії опорного розрізу Буцнів (Подільська височина). *Вісник Львівського університету. Серія географічна.* Львів, 2021. Вип. 55. С. 110–119 (співавт.: А. Богуцький, П. Волошин, Н. Кремінь).

Інженерно-геологічна характеристика порід лесово-ґрунтової серії опорного розрізу Летичів (Подільська височина). *Вісник Львівського університету. Серія географічна.* Львів, 2021. Вип. 55. С. 120–130 (співавт.: А. Богуцький, П. Волошин, Н. Кремінь).

Застосування безпілотних літальних апаратів для вивчення кар'єрів. *Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат і прилеглих територій.* Львів, 2022. Вип. 1 (14). С. 19–32 (співавт.: А. Бермес, А. Богуцький).

Depositional conditions of the Upper Younger Loess during the Last Glacial Maximum in central and eastern Europe. *Acta Geologica Polonica.* Warszawa, 2022. Vol. 72, No. 4. P. 369–389 (співавт.: J. Dzierżek, L. Lindner, R. Chlebowski, M. Szymanek, A. Bogucki).

E fructu arbor cognoscĭtur: до 70-річчя Олександра Ситника. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 26. С. 362–367 (співавт. – А. Богуцький).

Spatio-temporal variability of topoclimates and local palaeoenvironments in the Upper Dniester River valley: Insights from the Middle and Upper Palaeolithic key-sites of the Halych region (western Ukraine). *Quaternary International.* 2022. Vol. 632. P. 112–131 (співавт.: M. Łanczont, M. Komar, T. Madeyska, P. Mroczek, K. Standzikowski, B. Hołub, S. Fedorowicz, O. Sytnyk, A. Bogucki, R. Dmytruk, A. Yatsyshyn, R. Koropetskyi).

Struktury peryglacjalne w lessach Polski i zachodniej części Ukrainy oraz ich interpretacja paleośrodowiskowa. *Metodyka rekonstrukcji zmian klimatu i środowiska zapisanych w pokrywach lessowych:* XXI Terenowe Seminarium Korelacja lessów i osadów glacjalnych Polski i Ukrainy. Interdyscyplinarne Seminarium Naukowe Glacjał i peryglacjał Europy Środkowej (Jarosław, 6–8 października 2022 r.) / red.: M. Łanczont, M. Hołub, P. Mroczek. Lublin, 2022. S. 42–48 (співавт.: Z. Jary, A. Bogucki, M. Krawczyk, P. Mroczek, J. Raczyk, J. Skurzyński).

Пам'яті академіка Петра Гожика – видатного ученого-четвертинника та організатора науки. *Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат і прилеглих територій.* Львів, 2023. Вип. 1 (15). С. 20–29 (співавт.: А. Богуцький, Ж. Матвіїшина, С. Дорошкевич).

Mapa geologiczna powierzchniowa pogranicza polsko-białorusko-ukraińskiego – rejon Włodawy (Geological map of Polish-Belarusian-Ukrainian border area – Włodawa region) 1:250 000 / red. nauk. L. Marks; Państwowy Instytut Geologiczny – PIB. Warszawa, 2023 (співавт.: K. Pochocka-Szwarc, M. Żarski, M. Bahdasarau, A. Bogucki, G. Brovkina, M. Hrachanik, A. Hradunova, A. Hrynowiecka, A. Majecka, A. Majewska, K. Majewski, L. Marks, J. Nitychoruk, Ł. Nowacki, A. Orłowska, J. Rychel, T. Rylova, M. Szymanek, I. Zalesky, Ł. Zbucki).

Mapa geologiczna podłoża czwartorzędu pogranicza polsko-białorusko-ukraińskiego – rejon Włodawy (Geological map of Quaternary bedrock of Polish-Belarusian-Ukrainian border area – Włodawa region) 1:250 000 / red. nauk. L. Marks; Państwowy Instytut Geologiczny – PIB. Warszawa, 2023 (співавт.: J. Rychel, Ł. Nowacki, M. Bahdasarau, A. Bogucki, G. Brovkina, M. Hrachanik, A. Hradunova, A. Hrynowiecka, A. Majecka, L. Marks, A. Orłowska, K. Pochocka-Szwarc, T. Rylova, I. Zalesky, Ł. Zbucki, M. Żarski).

Актуальні питання вивчення перигляціальної лесово-ґрунтової серії України (до 200-річчя терміна «лес»). *Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат та прилеглих територій:* матер. XIV наук.-практ. семінару за міжнародної участі, присвячений пам'яті Заслуженого професора Львівського національного університету імені Івана Франка Ярослава Кравчука (Львів, 12–15 вересня 2024 р.). Львів: ГАЛИЧ-ПРЕС, 2024. С. 34–41 (співавт.: А. Богуцький, А. Бермес).

Значення плейстоценової водної фауни молюсків для відтворення умов осадконагромадження на заході України. *Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат і прилеглих територій.* Львів, 2024. Вип. 1 (16). С. 129–144 (співавт.: Р. Дмитрук, А. Богуцький, А. Яцишин).

Опорні пам'ятки доби середнього та верхнього палеоліту на території Волино-Поділля: археологічний та геохронологічний аспекти. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 28. С. 23–67 (співавт.: Р. Коропецький, А. Богуцький, О. Ситник).

Проблеми вивчення плейстоценових зледенінь заходу України. *Адаптивний менеджмент ландшафту для нового світового (без-) порядку:* матер. Міжнар. конф., присвяченої 80-річчю кафедри геоекології і фізичної географії (Львів; Ворохта, 25–28 вересня 2024 р.) / Львівський національний університет ім. І. Франка. Львів, 2024. С. 222–226 (співавт.: А. Богуцький, І. Залеський).

Lviv Classical Archaeology before World War II. *Archaeologia Polona.* 2024. Vol. 62. P. 61–84 (співавт.: N. Bulyk, R. Berest).

Stream Length-Gradient (SL) Index of the Kremenets Mountains as One of the Indicators of Modern Tectonic Movements of the Region. *International Conference of Young Professionals «GeoTerrace-2024»* (Lviv, October 7–9, 2024). Article number: GeoTerrace-2024-004. Lviv, 2024. P. 1–5 (співавт.: A. Bermes, A. Bogucki).

Вишнівець і його околиці – перспективний палеолітичний район Подільської височини. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 29. С. 96–108 (співавт.: А. Богуцький, Р. Коропецький, О. Ситник).

Палеогеографічні дослідження кафедри геоморфології і палеогеографії Львівського університету. *Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат та прилеглих територій:* матер. XV наук.-практ. семінару за міжнародної участі, присвяченого 75-річчю кафедри геоморфології і палеогеографії (Львів, 17–18 жовтня 2025 р.). Львів, 2025. С. 14–23 (співавт.: А. Богуцький, А. Яцишин, Р. Дмитрук).

Перигляціальна лесово-ґрунтова серія України: проблемні питання вивчення та шляхи їхнього вирішення (до 200-річчя терміна «лес»). *Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат і прилеглих територій.* 2025. Вип. 1 (18). С. 9–20 (співавт.: А. Богуцький, А. Бермес).

Розріз Голобутів і деякі проблеми геоморфології Передкарпаття. *Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат і прилеглих територій.* 2025. Вип. 1 (18). С. 40–52 (співавт.: А. Богуцький, А. Яцишин, Р. Дмитрук).

Розріз терасових відкладів Забережжя (Бистрицька улоговина) і його палеогеографічне значення. *Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат та прилеглих територій:* матер. XV наук.-практ. семінару за міжнародної участі, присвяченого 75-річчю кафедри геоморфології

і палеогеографії (Львів, 17–18 жовтня 2025 р.). Львів, 2025. С. 120–125 (співавт.: А. Богуцький, А. Яцишин, Р. Дмитрук, П. Волошин).

Стратиграфічне і палеокліматичне значення палеомерзлотних феноменів у лесово-ґрунтовій серії України. *Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат та прилеглих територій:* матер. XV наук.-практ. семінару за міжнародної участі, присвяченого 75-річчю кафедри геоморфології і палеогеографії (Львів, 17–18 жовтня 2025 р.). Львів, 2025. С. 39–43 (співавт. – А. Богуцький).

Фінальна палеокріогенна «сторінка» у плейстоценовому лесово-ґрунтовому архіві України. *Архіви природи Центральної та Східної Європи: від гелазію до антропоцену:* матер. Міжнар. наук.-практ. семінару (Чернівці, 15–17 травня 2025). Чернівці, 2025. С. 12–15 (співавт. – А. Богуцький).

Geomorphological structure of the Kremenets Mountains: morphological features, relief types and problems of regionalization. *Studia Quaternaria.* 2025. Vol. 42. P. 13–25 (співавт.: A. Bermes, A. Bogucki).

Late middle Pleistocene malacological evidence of loess deposition in southeastern Poland and western Ukraine. *Quaternary Science Reviews.* 2025. Vol. 362. Article number 109406 (співавт.: W. P. Alexandrowicz, M. Łanczont, R. Dmytruk, A. Bogucki, A. Yatsyshyn, P. Laskowska-Piekoszewska).

Статті в інших виданнях

$^{40}Ar/^{39}Ar$ dating of late Badenian pyroclastic deposits from Schyrets' (near Lviv, Ukraine) and its stratigraphic significance. *Environmental, Structural and Stratigraphical Evolution of the Western Carpathians:* 8th Conference 2012, Abstract Book (Bratislava, 6th–7th December) / Eds.: Š. Józsa, D. Reháková, R. Vojtko. Bratislava, 2012. P. 33 (співавт.: K. Nejbert, M. G. Śliwiński, J. Benowitz, P. Layer, A. Yatsyshyn, D. Olszewska-Nejbert, M. Bąbel).

Преісторику Олександрові Ситнику – 60. *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2012 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2013. С. 143–146.

Плейстоценове перигляціальне лесонагромадження на рівнинах заходу України. *Рельєф і клімат:* тези доп. Міжнар. симпозіуму (Чернівці, 23–25 жовтня 2014 р.). Чернівці, 2014. С. 12–13 (співавт. – А. Богуцький).

Gypsum tumuli in the karst areas of Western Ukraine. *Abstract Book of 31st IAS Meeting of Sedimentology* (Kraków, Poland, June 22–25, 2015 r.). Kraków: Polish Geological Society, 2015. P. 55 (співавт.: M. Bąbel, D. Ługowski, A. Yatsyshyn, D. Olszewska-Nejbert, K. Nejbert, A. Bogucki, J. Kotowski).

Zaburzenia peryglacjalne warstw kulturowych na stanowiskach paleolitycznych północnego Podola – problemy ich wydzielenia i datowania. *Granice Geografii. Kongres Geografów Polskich* (Lublin, 17–21 czerwca 2015 r.). Lublin, 2015. S. 25–26 (співавт.: A. Bogucki, M. Łanczont, P. Mroczek, S. Fedorowicz, K. Standzikowski).

Відомий природодослідник Поділля (до 80-ліття професора Йосипа Свинка). *Йосип Свинко – відомий вчений, геолог, географ і педагог:* біобібліогр. покажч. / укладач і бібліогр. ред. О. Я. Кульчицька. Тернопіль, 2016. С. 31–33 (співавт. – А. Богуцький).

Палеогеографічні пам'ятки природи і геотуризм на Волино-Поділлі. *Геотуризм: практика і досвід:* матер. II Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 5–7 травня 2016 р.). Львів, 2016. С. 54–55 (співавт.: А. Богуцький, П. Волошин, Н. Кремінь, І. Харчук).

Plejstoceńska seria lessowo-glebowa jako obiekt geoturystyczny. *Współpraca transgraniczna w gospodarce turystycznej Polski i Ukrainy:* streszczenia referatów III Międzynarodowej Konferecji Naukowej (Lublin; Lwów, 20–22 października 2016 r.). 2016. S. 43–44 (співавт.: A. Boguckij, M. Łanczont).

Шляхами геологічного минулого Каньйонного Придністер'я. *Наукові засади природоохоронного менеджменту екосистем Каньйонового Придністров'я:* матер. Другої міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 170-й річниці публікації праці Рудольфа Кнера, яка стала початком ґрунтовних палеонтологічних досліджень Дністровського каньйону (Заліщики, 14–15 вересня 2017 р.). Чернівці: Друк Арт, 2017. С. 52–54 (співавт.: А. Богуцький, А. Яцишин, Р. Дмитрук, М. Бомбель).

Development of the unique landforms in the zone of weathering gypsum-anhydrite rocks at Pisky (Shchyrka river valley, Dnister basin). *Наукові засади природоохоронного менеджменту екосистем Каньйонового Придністров'я:* матер. Другої міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 170-й річниці публікації праці Рудольфа Кнера, яка стала початком ґрунтовних палеонтологічних дослі-

джень Дністровського каньйону (Заліщики, 14–15 вересня 2017 р.). Чернівці: Друк Арт, 2017. С. 24–26 (співавт.: M. Bąbel, A. Yatsyshyn, A. Bogucki, A. Jarzyna, D. Ługowski, D. Olszewska-Nejbert, K. Nejbert, J. Kotowski, G. Przybylik, A. Bermes, I. Mik, V. Mik).

Ewolucja wietrzeniowych form rzeźby w strefie wychodni skał gipsowo-anhydrytowych w kamieniołomie Pisky na podstawie dokumentacji fotograficznej (1996–2016). *Wietrzenie skał gipsowych i anhydrytowych:* materiały Polsko-Ukraińskiego Seminarium Naukowego (Warszawa, 19–21 stycznia 2017 r.). Warszawa, 2017. S. 36–37 (співавт.: M. Bąbel, D. Olszewska-Nejbert, K. Nejbert, A. Bogucki, A. Jacyszyn, D. Ługowski, A. Jarzyna, J. Kotowski, G. Przybylik, A. Bermes, K. Kacprzak, I. Mik, W. Mik).

Gypsum tumuli in the Dnister river valley. *Наукові засади природоохоронного менеджменту екосистем Каньйонового Придністров'я:* матер. Другої міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 170-й річниці публікації праці Рудольфа Кнера, яка стала початком ґрунтовних палеонтологічних досліджень Дністровського каньйону (Заліщики, 14–15 вересня 2017 р.). Чернівці: Друк Арт, 2017. С. 21–24 (співавт.: D. Ługowski, M. Bąbel, A. Bogucki, A. Yatsyshyn, J. Kotowski).

Relief and other environmental determinants of the Palaeolithic site locations in the NE Carpathian foreland (Poland–Ukraine). *Book of Abstracts of 4th Central European Geomorphology Conference* (University of Bayreuth, Germany, 9–13 October 2017). Bayreuth, 2017. P. 134–136 (співавт.: M. Łanczont, O. Sytnyk, T. Madeyska, A. Boguckij, M. Komar, B. Hołub, P. Mroczek, S. Fedorowicz, K. Standzikowski, B. Żogała).

Tumulusy gipsowe i wietrzeniowe skorupy gipsowe zachodniej Ukrainy i Polski. *Wietrzenie skał gipsowych i anhydrytowych:* materiały Polsko-Ukraińskiego Seminarium Naukowego (Warszawa, 19–21 stycznia 2017 r.). Warszawa, 2017. S. 31–33 (співавт.: M. Bąbel, A. Bogucki, A. Jacyszyn, D. Ługowski, J. Kotowski, D. Olszewska-Nejbert, K. Nejbert).

Перигляціальний алювій у долині Дністра. *Рельєф і клімат:* матер. II Міжнар. конф. (Чернівці, 26–28 вересня 2018 р.). Чернівці, 2018. С. 37–38 (співавт.: А. Богуцький, А. Яцишин, Р. Дмитрук).

Ритмічно-шаруваті відклади схилів як палеогеографічний феномен. *Рельєф і клімат:* матер. II Міжнар. конф. (Чернівці, 26–28 вересня 2018 р.). Чернівці, 2018. С. 38–39 (співавт. – А. Богуцький).

Роль польових українсько-польських семінарів у вивченні льодовикового комплексу України та Польщі. *Klimatyczne cykle plejstocenu w zapisie sekwencji osadowej Niziny Podlaskiej:* XX Polsko-Ukraińskie Seminarium Terenowe: materiały konferencyjne (Mielnik, Polska, 2–5 lipca 2018 r.). Mielnik, 2018. S. 11–12 (співавт.: А. Богуцький, П. Гожик, М. Ланчонт, А. Яцишин, Р. Дмитрук, І. Залеський).

The hydration caves as a unique geological heritage. *Geoheritage and Conservation:* Modern Approaches and Applications Towards the 2030 Agenda. 9th ProGEO Symposium (Chęciny, Poland, 25–28 June 2018). Programme and Abstract Book / Eds.: E. Głowniak, A. Wasiłowska, P. Leonowicz. Warsaw: GIMPO Agencja Wydawniczo-Poligraficzna, 2018. P. 65–66 (співавт.: M. Bąbel, A. Jarzyna, D. Ługowski, F. Vladi, A. Bogucki, A. Yatsyshyn, K. Nejbert, D. Olszewska-Nejbert, J. Kotowski, B. Kremer).

The Zadariv site as a key loess section to solving the problem of Pleistocene relief evolution in the Opillia Upland (Ukraine). *Central European Conference on Geomorphology and Quaternary Sciences:* Book of Abstracts. Joint Conference of AKG and DEUQUA (Giessen, Germany, September 23–27, 2018). Giessen, 2018. P. 139–140 (співавт.: M. Łanczont, A. Bogucki, P. Mroczek, A. Yatsyshyn, B. Hołub, K. Standzikowski).

Бронзове навершя булави княжої доби з околиці літописного Звенигорода. *Наша спадщина.* 2019. № 4 (20). С. 40–42 (співавт.: В. Петегирич, Д. Павлів).

Геотуристична привабливість лесово-ґрунтових серій плейстоцену. *Екологічні проблеми надрокористування. Наука, практика, досвід:* матер. Всеукр. конф. до 20-річчя кафедри екологічної та інженерної геології і гідрогеології Львівського національного університету імені Івана Франка / відп. ред. М. Павлунь. Львів, 2019. С. 17–22 (співавт. – А. Богуцький).

Середньоплейстоценова фауна молюсків палеолітичної стоянки Великий Глибочок I (Подільська височина) та її палеогеографічне значення. *Палеонтологічні дослідження Доно-Дніпровського прогину:* матер. Міжнар. наук. конф. та XXXIX сесії Палеонтологічного товариства НАН України (Градизьк, 14–16 травня 2019 р.). Київ, 2019. С. 96–97 (співавт.: Р. Дмитрук, А. Богуцький).

Main problems of the research on the Palaeolithic of Halych-Dnister region (Ukraine). *XXVI Konferencja «Stratygrafia Plejstocenu Polski»: Plejstocen i paleolit przedpola Sudetów* (Pokrzywna, 2–6 września 2019 r.). Wrocław, 2019. P. 7–9 (співавт.: A. Bogucki, O. Sytnyk, R. Koropetskyi).

Буглівські палеолітичні стоянки на Поділлі: морфометрична характеристика рельєфу та проблеми їхньої охорони. *Сучасний стан і перспективи розвитку геоморфології та палеогеографії в Україні:* тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої 70-річчю кафедри геоморфології і палеогеографії Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів, 26–27 листопада 2020 р.). Львів, 2020. С. 46–47 (співавт. – А. Шевцова).

Lithology, stratigraphy and palaeogeography of the unique loess-palaeosol sequence at Zadariv in the Opillia Upland (W Ukraine). *Quaternary Stratigraphy – palaeoenvironment, sediments, palaeofauna and human migrations across Central Europe:* Proceedings of INQUA SEQS 2020 Conference (Wrocław, Poland, 28 September 2020). Wrocław, 2020. P. 89 (співавт.: P. Mroczek, M. Łanczont, A. Bogucki, B. Hołub, K. Standzikowski, A. Yatsyshyn).

Topoclimate diversity and local paleoenvironments in the periods of hunter-gatherer activities: a case study of two sites from the Upper Dniester River valley (Ukraine W). *Proceedings of INQUA SEQS 2020 Conference «Quaternary Stratigraphy – palaeoenvironment, sediments, palaeofauna and human migrations across Central Europe»* (Wrocław, Poland, 28 September 2020). Wrocław, 2020. P. 71–72 (співавт.: M. Łanczont, M. Komar, P. Mroczek, T. Madeyska, A. Bogucki, O. Sytnyk, K. Standzikowski, B. Hołub, S. Fedorowicz, R. Dmytruk, A. Yatsyshyn, R. Koropeckyy).

Перспективи застосування БПЛА для вивчення ерозійних процесів. *Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат і прилеглих територій:* матер. доп. 12 наук.-практ. семінару за міжнародної участі (Львів, 25–26 листопада 2021 р.). Львів: Вид-во ЛНУ ім. І. Франка, 2021. С. 43–47 (співавт.: А. Бермес, А. Богуцький, А. Василенко).

Key sections of the periglacial loess-palaeosol sequences of Volhyn-Podillya (Ukraine) as geoheritage sites. *Building connections for global geoconservation. X International ProGEO Symposium:* abstract book / Ed. by G. Lozano, J. Luengo, A. Cabrera, J. Vegas; Instituto Geológico y Minero de España. Madrid, 2021. P. 251–252 (співавт. – A. Bogucki).

Późnoplejstoceńskie zmiany klimatyczno-środowiskowe zapisane w lessach Polski i zachodniej części Ukrainy. *Glacjał i peryglacjał Europy Środkowej* / red. nauk.: R. Dobrowolski, A. Orłowska, B. Hołub, G. Janicki. Lublin, 2021. S. 200–205 (співавт.: Z. Jary, L. Zoeller, P. Antoine, P. Moska, A. Bogucki, P. Mroczek, M. Krawczyk, M. Łopuch, J. Raczyk, J. Skurzyński).

Wielopierwiastkowa interpretacja składu chemicznego lessów ukraińskich na przykładzie profilu w Wołoczysku (Podole). *Glacjał i peryglacjał Europy Środkowej* / red. nauk.: R. Dobrowolski, A. Orłowska, B. Hołub, G. Janicki. Lublin, 2021. S. 272–275 (співавт.: J. Skurzyński, Z. Jary, J. Raczyk, P. Mroczek, P. Moska, M. Krawczyk, A. Bogucki).

Комплексна геологічна пам'ятка природи «Бірки» як об'єкт геотуризму. *Геотуризм: практика і досвід:* матер. V Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 20–22 жовтня 2022 р.). Львів: Каменяр, 2022. С. 40–42 (співавт.: П. Волошин, А. Богуцький, Н. Кремінь, І. Книш).

Anizotropia podatności magnetycznej w badaniach lessów – przykłady z Polski i Ukrainy. *Metodyka rekonstrukcji zmian klimatu i środowiska zapisanych w pokrywach lessowych.* XXI Terenowe Seminarium Korelacja lessów i osadów glacjalnych Polski i Ukrainy. Interdyscyplinarne Seminarium Naukowe Glacjał i peryglacjał Europy Środkowej (Jarosław, 6–8 października 2022 r.) / red.: M. Łanczont, M. Hołub, P. Mroczek. Lublin, 2022. S. 67–68 (співавт.: J. Nawrocki, A. Bogucki, P. Gozhik, M. Łanczont, P. Mroczek, K. Standzikowski, M. Komar, O. Rosowiecka).

Correlation of Quaternary glaciations and palaeocryogenic stages in the loess-palaeosol sequences of Volhyn-Podillya (Ukraine). *XXVII Stratygrafia Plejstocenu Polski: Późnoczwartorzędowe środowiska sedymentacyjne Pomorza Wschodniego* (Stara Kiszewa, 5–9 września 2022 r.). Wrocław, 2022. S. 54–56 (співавт. – A. Bogucki).

Features of the structure of the Pleistocene periglacial loess-palaeosol sequences and their role in the microelements distribution. *Metodyka rekonstrukcji zmian klimatu i środowiska zapisanych w pokrywach lessowych.* XXI Terenowe Seminarium Korelacja lessów i osadów glacjalnych Polski i Ukrainy. Interdyscyplinarne Seminarium Naukowe Glacjał i peryglacjał Europy Środkowej (Jarosław,

6–8 października 2022 r.) / red.: M. Łanczont, M. Hołub, P. Mroczek. Lublin, 2022. S. 25–28 (співавт.: A. Bogucki, P. Voloshyn).

Last Glacial sudden climate changes recorded in periglacial loess of Poland and western part of Ukraine. *Abstracts of the 2022 INQUA LoessFest* (Beijing, 20–23 August 2022) / Ed. S. L. Yang. Beijing, 2022. P. 24–25 (співавт.: Z. Jary, A. Bogucki, M. Krawczyk, J. Raczyk, J. Skurzyński).

Quaternary glaciations of the West of Ukraine. *XXVII Stratygrafia Plejstocenu Polski: Późnoczwartorzędowe środowiska sedymentacyjne Pomorza Wschodniego* (Stara Kiszewa, Poland, 5–9 września 2022 r.). Wrocław, 2022. S. 51–53 (співавт. – A. Bogucki).

The oldest palaeocryogenic stages in the Quaternary loess-palaeosol sequences of Ukraine. *EGU General Assembly 2022* (Vienna, 23–27 May 2022). EGU22-5740. Vienna, 2022 (співавт. – A. Bogucki).

Академік Петро Феодосійович Гожик – видатний учений-четвертинник та організатор науки. *Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат та прилеглих територій:* матер. доп. XIII наук.-практ. семінару за міжнародної участі, присвяченого 85 річному ювілею проф. Я. Кравчука (2–3 березня 2023 р.). Львів: ГАЛИЧ-ПРЕС, 2023. С. 29–33 (співавт.: А. Богуцький, Ж. Матвіїшина, С. Дорошкевич).

Досвід диджиталізації на прикладі проєкту «Затоплена спадщина: цифровий архів втрачених археологічних пам'яток долини Дністра». *Археологія Буковини: здобутки та перспективи:* тези доп. VII Міжнар. наук. семінару (Чернівці, 22 грудня 2023 р.). Чернівці, 2023. С. 21–23 (співавт.: Н. Булик, М. Войтович, Р. Коропецький, І. Луцик, Я. Яковишина, Т. Ястремська).

Напрями наукової діяльності професора Андрія Богуцького. *Андрій Богуцький: до 85-ліття від дня народження:* бібліогр. покажч. / уклад. О. Томенюк; Львівський національний університет ім. І. Франка. Львів, 2023. С. 12–22 (співавт.: Й. Свинко, О. Ситник).

Нестримний дух ученого (до 85-річчя професора Андрія Богуцького). *Андрій Богуцький: до 85-ліття від дня народження:* бібліогр. покажч. / уклад. О. Томенюк; Львівський національний університет ім. І. Франка. Львів, 2023. С. 49–60 (співавт.: А. Яцишин, Р. Дмитрук).

Українсько-польська наукова співпраця у сфері міждисциплінарних досліджень пам'яток палеоліту заходу України. *Географічна освіта і наука: виклики і поступ:* матер. Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 140-річчю географії у Львівському університеті (Львів, 18–20 травня 2023 р.). Львів, 2023. Т. 2. С. 113–119 (співавт. – А. Богуцький).

Age and palaeoenvironmental interpretation of the ice-wedge pseudomorphs recorded in the Last Glacial loess-palaeosol sequences in Poland and western part of Ukraine. *XXI INQUA Congress 2023:* abstracts (Rome, 13–20 July 2023). Rome, 2023 (співавт.: Z. Jary, A. Bogucki, P. Moska, P. Mroczek, M. Krawczyk, J. Raczyk, J. Skurzyński).

Final Pleistocene (Krasyliv) paleocryogenic stage in periglacial loess-paleosol sequence of Ukraine. *Zlodowacenia i interglacjały w Polsce – stan obecny i perspektywy badań*: Konferencja naukowa dedykowana prof. dr. hab. Leszkowi Lindnerowi z okazji Jubileuszu 85-lecia urodzin i 60-lecia pracy naukowej (Chęciny, 16–18 czerwca 2023 r.). Chęciny, 2023. S. 20–22 (співавт. – A. Bogucki).

Paleocryogenic phenomena in the periglacial loess-paleosol sequence of Ukraine. *XXI INQUA Congress 2023:* abstracts (Rome, 13–20 July 2023). Rome, 2023. URL: https://inquaroma2023.exordo.com/programme/presentation/657 (співавт. – A. Bogucki).

Revision of the Mid-Pleistocene ice sheet limits stimulated by geological mapping in the Polish-Belarusian-Ukrainian border region. *XXI INQUA Congress 2023:* abstracts (Rome, 13–20 July 2023). Rome, 2023. URL: https://www.aiqua.it/pdf/XXI-INQUA-ABSTRACT-BOOK-finale.pdf (співавт.: L. Marks, O. Majecka, A. Orłowska, K. Pochocka-Szwarc, M. Żarski, A. Bogucki, A. Hrynowiecka, T. Krzywicki, Ł. Nowacki, J. Rychel, M. Szymanek, B. Woronko, I. Zalessky, Ł. Zbucki, G. Brovkina, J. Nitychoruk, M. Pielach, A. Tekielska).

The significance of the Pleistocene periglacial loess-palaeosol sequences study for the knowledge of the Palaeolithic of Ukraine. EGU General Assembly 2023: abstracts. URL: https://ui.adsabs.harvard.edu/abs/2023EGUGA..2515856T/abstract (Vienna, April 23–28, 2023). EGU23-15856. Vienna, 2023 (співавт. – A. Bogucki).

Академік Павло Тутковський – основоположник четвертинної геології в Україні. *Природа і суспільство: виклики і поступ: матер. Міжнар. наук. конф., присвяченої 80-річчю географічного*

факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича (Чернівці, 11–13 жовтня 2024 р.). Чернівці, 2024. С. 282–284 (співавт. – А. Богуцький).

Свідчення палеокріогенних процесів у перигляціальній лесово-ґрунтовій серії України. *Природничо-географічні дослідження рельєфу, клімату та поверхневих вод: сучасний стан та перспективи розвитку (до 75-річчя кафедр КНУТШ: землезнавства та геоморфології; метеорології та кліматології; гідрології та гідроекології):* матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 2–4 жовтня 2024 р.). Київ, 2024. С. 150–151 (співавт. – А. Богуцький).

Українські учені – корифеї дослідження лесів. *Природничо-географічні дослідження рельєфу, клімату та поверхневих вод: сучасний стан та перспективи розвитку (до 75-річчя кафедр КНУТШ: землезнавства та геоморфології; метеорології та кліматології; гідрології та гідроекології):* матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 2–4 жовтня 2024 р.). Київ, 2024. С. 115–117 (співавт. – А. Богуцький).

«However, there remains one way, and this is an appeal to the terrain, an appeal to this single, true and inexhaustible source of all knowledge and all valuable synthesis»: Yuriy Polanski and Loess Research in Ukraine Between the Two World Wars Loess. *8th Loess Seminar «Remarkable Ideas and Personalities in Loess Research»: Abstract Book* (Wrocław, June 15–18, 2024). Wrocław, 2024. P. 14–15.

Pavlo Tutkovskyi as a Founder of the Study of Ukrainian Loess. *8th Loess Seminar «Remarkable Ideas and Personalities in Loess Research»: Abstract Book* (Wrocław, June 15–18, 2024). Wrocław, 2024. S. 8–9 (співавт. –A. Bogucki).

Periglacial loess of Ukraine as a multiproxy archive of global environmental changes in the Quaternary. *LoessFest 2024: Program and Abstract Book* (Mainz, June 19–22, 2024). Mainz, 2024. P. 23 (співавт. – A. Bogucki).

Periglacial features in Last Glacial cold loess of Poland and western part of Ukraine. *LoessFest 2024: Program and Abstract Book* (Mainz, Germany, June 19–22, 2024). Mainz, 2024. P. 27 (співавт.: Z. Jary, A. Bogucki, M. Krawczyk, J. Raczyk, J. Skurzyński).

Pseudomorfozy klinów lodowych w lessach ostatniego zlodowacenia w Polsce i w zachodniej części Ukrainy. *Czwartorzęd Karpat Zachodnich: od morfogenezy po zapis w osadach: I Kongres Polskiej Unii Czwartorzędu POLQUA 2024* (Kraków, 2–6 września 2024 r.). Kraków, 2024. S. 51–52 (співавт.: Z. Jary, A. Bogucki, M. Krawczyk, P. Moska, P. Mroczek, J. Raczyk, J. Skurzyński, Z. Sowińska).

Фотоколаж «Географ – це не професія, а стан душі, або Польові експедиційні дослідження на розрізах лесово-ґрунтової серії України». *GeoNignt 2025* (Київ, 4 квітня 2025 р.) / НАН України, Інститут географії. Київ, 2025. С. 19.

Palaeocryogenic Stages of the Pleistocene within the Loess-Palaeosol Sequence of Western Ukraine: Chronology and Key Features. *Kongres Geografii Polskiej: Book of abstracts.* Lublin: UMCS, 2025. P. 148 (співавт. – A. Bogucki).

Solifluction Processes and Deposits in the Periglacial Loess-Palaeosol Sequences of Ukraine as Paleorecords of Natural Environment. *Kongres Geografii Polskiej: Book of abstracts.* Lublin: UMCS, 2025. S. 159.

Наукове редагування, упорядкування

Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2016–2025. Вип. 20–29.

Автореферати

Наукові ідеї Юрія Полянського та їхній вплив на розвиток геоморфології і палеогеографії в Україні: автореф. дис. … канд. геогр. наук: 11.00.04 / Київський національний університет ім. Т. Шевченка. Львів, 2013. 20 с.

Яна ЯКОВИШИНА
кандидат історичних наук
старший науковий співробітник

Народилася 10 квітня 1986 р. у смт Роздольне Роздольненського р-ну, АР Крим.

У 2008 р. закінчила історичний факультет, а в 2011 р. – аспірантуру Львівського національного університету ім. І. Франка.

У 2016 р. захистила кандидатську дисертацію на тему «Мальований орнамент на посуді заліщицької групи трипільської культури».

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича від 2006 р.: лаборант (2006–2015), молодший науковий (2015–2022), науковий (2022–2024), старший науковий (від 2024 р.) співробітник.

Стипендіатка «Thesaurus Poloniae» Міністерства культури та національної спадщини Республіки Польща. Програму реалізував Міжнародний центр культури у Кракові (м. Краків, 1 жовтня – 31 грудня 2023 р.).

Наукові зацікавлення: енеолітична орнаментика на кераміці культур Центрально-Східної та Південної Європи, типологія трипільських розписів на посуді часу BI, BI–BII Пруто-Дністрянського регіону.

Монографії

Трипільська антропоморфна пластика у фондах Львівського історичного музею. Львів, 2021. 165 с. (співавт. – О. Куценяк).

Культури Трипілля та лійчастого посуду як приклад контактів енеолітичних спільнот. Львів, 2022. 275 с. (співавт. – А. Гавінський).

Розділи в колективних монографіях

Антропоморфна теракота в сакральній культурі трипільського населення: видозміни поглядів та інтерпретацій. *Духовна культура населення Прикарпаття, Волині і Закарпаття від найдавніших часів до середньовіччя (вибрані проблеми):* колект. моногр. / відп. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. С. 36–68.

Статті в наукових виданнях

Розписний орнамент керамічного посуду трипільського поселення Заліщики. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2011. Вип. 15. С. 353–362.

Розписний орнамент керамічного посуду заліщицької групи Трипілля як історичне джерело. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012. Вип. 16. С. 123–141.

Трипільський орнамент: окремі аспекти історіографії та методики досліджень. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014. Вип. 18. С. 97–110.

Елементи орнаменту на посуді заліщицької групи Трипілля. *Spheres of culture.* Lublin, 2015. Vol. XI. P. 461–470.

Керамічний комплекс трипільського поселення Незвисько з розкопок Л. Козловського: спроба систематизації. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2016. Вип. 20. С. 57–68 (співавт. – О. Куценяк).

Формування трипільської колекції у фондах Львівського історичного музею. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред.: О. Ситник, М. Литвин; НАН України,

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 21: Історія археології: архівна і музейна спадщина Центральної та Східної Європи. С. 214–223 (співавт. – О. Куценяк).

Багатошарова пам'ятка трипільської культури Тимків на Середньому Придністер'ї. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Вип. 22. С. 236–255 (співавт.: Т. Ткачук, С. Лисюк).

Елементи орнаменту на посуді заліщицької групи Трипілля. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Вип. 23. С. 73–85.

Підоснова формування заліщицької групи пам'яток. *Археологія і фортифікація України:* зб. матер. IX Міжнар. наук.-практ. конф. Кам'янець-Подільський, 2019. С. 12–17.

Influences of Sites of Trypillia BI – Cucuteni A4 Stages on the Establishing of Styles of Panting of Ceramic Ware of Zalischyky Group of Trypillia BI–BII Stages (Upper and Middle Dnister Region). *Hiperboreea.* Bucharest, 2019. Vol. VI, No. 2. P. 5–20 (співавт.: R. Koropetskyi, N. Bulyk, O. Sytnyk).

Керамічна збірка трипільського поселення Шипинці А в контексті видозміни розписного посуду на межі етапів BI та BI–BII. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. О. Ситник; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 24. С. 299–308.

Історія дослідження трипільських пам'яток заліщицької групи. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. Вип. 34. С. 254–270.

Історія дослідження трипільських пам'яток часу BI–BII на Тернопільщині. *Наукові записки.* Збараж, 2021. № 3. С. 228–235.

Розкопки енеолітичних поселень у Винниках. *Археологічні дослідження в Україні 2020.* Київ, 2022. С. 142–145 (співавт. – А. Гавінський).

Трипільське поселення Більче-Золоте Парк I (за матеріалами розвідки Валентини Кравець 1952 р.). *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 26. С. 215–235.

Формування колекції трипільської антропоморфної пластики у фондах Львівського історичного музею. *Археологія & Фортифікація України:* зб. матер. XI Всеукр. наук.-практ. конф. Кам'янець-Подільський, 2022. С. 184–190 (співавт. – О. Куценяк).

Адам Кіркор: відкриття та перші дослідження трипільських пам'яток в Україні на Придністер'ї. *Археологія.* 2023. Вип. 2. С. 137–144.

Археологічна карта пам'яток етапу Трипілля BI–BII у Середньому та Верхньому Придністер'ї. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 27. С. 95–131.

Дослідження поселень культури лійчастого посуду у Винниках на горі Жупан та Лисівка. *Археологічні дослідження в Україні 2022.* Київ, 2023. С. 142–144 (співавт. – А. Гавінський).

Поселення Трипілля А на Верхньому Подністров'ї. *Археологія & Фортифікація України:* зб. матер. XII Всеукр. наук.-практ. конф. Кам'янець-Подільський, 2023. С. 24–30 (співавт.: Т. Ткачук, І. Креховецький, А. Фіголь).

Розвідки поблизу с. Макарівка на Буковині. *Археологічні дослідження в Україні 2022.* Київ, 2023. С. 342–343.

Розвідкові дослідження на території Миколаївської міської громади Стрийського р-ну. *Археологічні дослідження в Україні 2022.* Київ, 2023. С. 137–141 (співавт.: М. Войтович, І. Луцик).

Результати археологічних досліджень у долині Дністра у 2022 році: територія Миколаївської міської громади. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 38. С. 201–222 (співавт.: М. Войтович, І. Луцик).

Трипільське поселення Макарівка на Буковині. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 37. С. 3–13.

Археологічна виставка «Польові дослідження 2023 р.». *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 28. С. 501–509 (співавт.: А. Гавінський, М. Войтович).

Результати археологічних обстежень території Волино-Подільської височини (околиці с. Словіта). *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 28. С. 321–369 (співавт.: М. Войтович, Н. Демський, Я. Демська).

Crossroads. The Halych micro-region in the Neolithic and Eneolithic. *Pasja i działanie. Studia Silvestro Czopek diem natalem quintum et sexagesimum celebranti oblata.* Rzeszów, 2024. Vol. 2. S. 395–426 (співавт.: S. Telizhenko, T. Tkachuk).

Археологічні дослідження трипільського поселення Спас. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 29. С. 161–188 (співавт.: М. Войтович, М. Мельничук).

Дослідження багатошарової пам'ятки Кавсько I на Стрийщині у 2024 році. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 29. С. 189–212 (співавт. – М. Войтович).

Дослідження поблизу с. Спас. *Археологічні дослідження в Україні 2023.* Київ, 2025. С. 19–21 (співавт.: М. Войтович, М. Мельничук).

Розвідкові дослідження в околицях с. Словіта на Львівщині. *Археологічні дослідження в Україні 2023.* Київ, 2025. С. 77–82 (співавт.: М. Войтович, Н. Демський, Я. Демська).

Трипільські пам'ятки поблизу м. Бучач. *Археологія & Фортифікація:* наук. зб. Кам'янець-Подільський, 2025. Вип. 2. С. 5–10 (співавт. – І. Кладочний).

Рецензії та огляди

[Рец.]: *Вісник НТШ.* Львів, 2013. № 50. С. 78–79 [на кн.]: Енциклопедія трипільської цивілізації: в 2-х т. / авт. кол.: Н. Б. Бурдо, М. Ю. Відейко та ін. Київ, 2004. Т. 1, 703 с.; Т. 2, 711 с.

Статті в інших виданнях

Археологічні пам'ятки і топоніми Городоччини. *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2011 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2012. С. 75–78 (співавт.: В. Петегирич, Д. Павлів, Р. Коропецький, І. Принада).

Елементи орнаменту на посуді заліщицької групи Трипілля. *Мотив – стиль, образ – знак у контексті давніх культур і традицій:* тези доп. учасн. Міжнар. наук. конф. (Винники, 6–9 листопада 2019 р.). Винники, 2019. С. 6.

Керамічний комплекс трипільського поселення Заліщики на Дністрі. *Гомін віків.* Заліщики, 2019. Вип. 4. С. 3–8.

Кераміка трипільського поселення Шипинці А у фондах Львівського історичного музею. *Археологія Буковини: здобутки та перспективи:* тези доп. IV Міжнар. наук. семінару (Чернівці, 11 грудня 2020 р.). Чернівці, 2020. С. 215–218 (співавт. – О. Куценяк).

Трипільська антропоморфна пластика у фондах Львівського історичного музею. *Музей – платформа сучасного діалогу:* матер. Міжнар. наук.-практ. конф. Львівського історичного музею. Львів, 2020. С. 3–27 (співавт. – О. Куценяк).

(Не)заліщицьке трипільське поселення Бабин (урочище Яма) на правобережжі Дністра. *Археологія Буковини: здобутки та перспективи:* тези доп. V Міжнар. наук. семінару (Чернівці, 10 грудня 2021 р.). Чернівці, 2021. С. 156–158.

Трипільські пам'ятки етапу BI–BII на Заліщанщині. *Гомін Віків.* Заліщики, 2021. Вип. 6. С. 11–17.

Дослідження оборонних конструкцій поселення культури лійчастого посуду Винники-Лисівка біля Львова. *XXXVII lubelska konferencja «Badania archeologiczne w Polsce środkowowschodniej, zachodniej Białorusi i Ukrainie: streszczenia wystąpień»* (Lublin, 7–8 listopada 2022 r.). Lublin, 2022. S. 21 (співавт.: А. Гавінський, M. Rybicka).

Трипільське поселення Рестев (Дністрівка) в урочищі Дністровські Ярки на Буковині. *Археологія Буковини: здобутки та перспективи:* тези доп. VI Міжнар. наук. семінару (Чернівці, 16 грудня 2022 р.). Чернівці, 2022. С. 149–150.

Археологічний музей Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України: досвід та перспективи. *Збірник тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф., приуроченої до Всеукраїнського дня пам'яток історії та культури та Міжнародного дня пам'яток і визначних місць: «Управління археологічною спадщиною та музейні практики»* (Залізці, 18 квітня 2023 р.). Залізці, 2023. С. 49–50 (співавт.: Р. Коропецький, Н. Булик, М. Войтович, А. Гавінський, І. Луцик).

Досвід диджиталізації на прикладі проєкту «Затоплена спадщина: цифровий архів втрачених археологічних пам'яток долини Дністра». *Археологія Буковини: здобутки та перспективи:* тези доп. VII Міжнар. наук. семінару (Чернівці, 22 грудня 2023 р.). Чернівці, 2023. С. 21–23 (співавт.: Н. Булик, М. Войтович, Р. Коропецький, І. Луцик, Т. Томенюк, Т. Ястремська).

Розвідки поблизу с. Макарівка на Буковині. *Археологія Буковини: здобутки та перспективи:* тези доп. VII Міжнар. наук. семінар (Чернівці, 22 грудня 2023 р.). Чернівці, 2023. С. 194–198.

Трипільська пластика з пам'ятки Кошилівці-Обоз (з розкопок Юрія Захарука та Валентини Кравець у 1953 р.). *Гомін віків.* Заліщики, 2023. Вип. 7. С. 10–13.

Етап В II на Верхньому Подністров'ї. Дослідження поселення Залуква (уроч. Сад) у 2024 році. *Археологія Буковини: здобутки та перспективи:* тези доп. IX Міжнар. наук. семінару (Чернівці, 6 грудня 2024 р.). Чернівці, 2024. С. 182–185 (співавт.: Т. Ткачук, І. Креховецький, А. Фіголь, О. Мельничук, А. Петраш).

Трипільське поселення Кормань в урочищі Кінський Цвинтар на Буковині. *Археологія Буковини: здобутки та перспективи:* тези доп. VIII Міжнар. наук. семінару (Чернівці, 6 грудня 2024 р.). Чернівці, 2024. С. 211–212.

Stage B II of the Trypilila culture in Upper Dnister area. Study of the site of Zalukva (Sad). *International Colloquium «Cucuteni – 140: Interdisciplinary Framework for Cucuteni-Trypillia Research».* Piatra Neamţ, 2024. С. 93–94 (співавт.: Т. Ткачук, І. Креховецький, А. Фіголь, О. Мельничук, А. Петраш).

Trypillian fortified settlement of Spas in the Sub-Carpathian region. *International Colloquium «Cucuteni – 140: Interdisciplinary Framework for Cucuteni-Trypillia Research».* Piatra Neamţ, 2024. С. 90–92 (співавт.: М. Войтович, М. Мельничук).

Археологічні розвідкові роботи у Пруто-Дністерському межиріччі 2025 року. *Археологія Буковини: здобутки та перспективи:* тези доп. IX Міжнар. наук. семінару (Чернівці, 19 грудня 2025 р.). Чернівці, 2025. С. 208–210 (співавт. – М. Мельничук).

Багатошарова археологічна пам'ятка Лісна Слобідка XII на Коломийщині. *Дослідження, інтерпретація та музеєфікація нерухомої спадщини та культурних ландшафтів Карпат:* тези доп. VII Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів; Урич, 16–17 жовтня 2025 р.). Львів, 2025. С. 11–12 (співавт.: В. Мазур, М. Войтович, М. Мельничук).

Автореферати

Мальований орнамент на посуді заліщицької групи трипільської культури: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.04 / Львівський національний університет ім. І. Франка. Львів, 2016. 19 с.

.

https://doi.org/10.33402/inukr.2026-8

ВІДДІЛ ІСТОРІЇ СЕРЕДНІХ ВІКІВ

Пошуки правди в історичній науці значно загострилися після лютого–березня 2014 р., а після 24 лютого 2022 р. вони стали важливими для екзистенції української державності. Повномасштабна російська агресія радикально загострила проблематику історичної пам'яті, інтерпретації минулого, відповідальності гуманітарних дисциплін перед суспільством. Під прицілом також опинилися середньовічна спадщина Русі й Галицько-Волинської держави, довкола яких різко активізувалися ідеологічні маніпуляції, застосування «вибіркових» фактів як інструмента політичного насильства, легітимації «потрібної дійсності». За таких обставин, коли необхідно протидіяти державі-агресору, яка прагнула і прагнутиме все «руське» оголосити винятково «русскім», особливої значимості набув досвід інституцій, що протягом десятиліть формували українську медієвістику. Зокрема, йдеться про відділ історії середніх віків Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, історія якого продемонструвала тяглість наукової традиції від пізньорадянського періоду до викликів сьогодення.

Відділ історії середніх віків належить до порівняно молодих наукових структур. Його коріння сягає 1983 р., коли медієвістичні студії українського минулого виділили в окремий підрозділ. Перша назва – «відділ історико-культурних пам'яток», упродовж 1989–1993 рр. – «відділ історії культури». Коли ж Інститут суспільних наук у 1993 р. офіційно перейменували на Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, відділ одержав назву «історії середніх віків».

Така коротка довідка, щоправда, не відображає глибини студій «довідділівського» часу. Розумом і гарячим серцем вивчення середньовічної епохи був доктор історичних наук, професор, академік НАН України (від 1992 р.) Ярослав Ісаєвич, людина енциклопедичних знань із феноменальною ерудицією та неймовірною енергією. Його наукові зацікавлення спрямували вектор досліджень до комплексного перегляду розвитку української історії та культури XII–XVIII ст., джерелознавчого аналізу рукописних пам'яток і книгодрукування, переосмислення історіографії, нового прочитання джерел (звільненого від радянських догм), вивчення та датування археологічних артефактів, з'ясування політичного минулого, позбавленого класового підходу. З реального небуття виведена історія Русі, зокрема Галицько-Волинської держави. Ярослав Ісаєвич був редактором монографії академіка Івана Крип'якевича «Галицько-Волинське князівство», що вийшла друком 1984 р. За його спогадами, щоби книжка пройшла цензуру, потрібно було внести до тексту суттєві виправлення, які інколи маскували під друкарські помилки. У 1999 р. вийшло друге видання цієї роботи – доповнене й виправлене. Трохи раніше Ярослав Ісаєвич підготував підсумкові статті («Україна», «Чернігів», «Галич», «Данило Галицький», «Волинь») до престижної «Енциклопедії середніх віків» (за ред. Андре Воше

Ярослав Ісаєвич (1936–2010)

Леонтій Войтович та Ярослав Ісаєвич

(André Vauchez)), що була перевидана кількома європейськими мовами.

Рік 2001 став в історії відділу визначальним, оскільки його працівники під керівництвом Я. Ісаєвича долучилися до укладання п'ятитомної «Історії української культури», яка водночас стала підсумком багаторічної праці науковців.

Завдяки зусиллям завідувача відділу Я. Ісаєвича, який на той час уже був довголітнім директором інституту, вдалося згуртувати творчих та охочих до роботи науковців, вказати той напрям, у якому науковий підрозділ рухається досі. Просування, однак, було далеко не безхмарним. Період незалежного становлення України ознаменували економічний колапс, господарський занепад, напружена морально-психологічна ситуація. В умовах інфляції свіжонадрукованих грошей усе одно бракувало. Ярослав Ісаєвич, якого радо вітали за кордоном, менше відчував тиск несприятливих обставин, однак інші співробітники сповна відчули на собі наслідки фінансової кризи, хронічних невиплат заробітної платні та пов'язаних із цим побутових негараздів. На цьому тлі виникали непорозуміння, які переростали в конфлікти, а ті виходили за межі установи та голосно лунали в тогочасному львівському науковому світі.

Водночас успіхи теж були суттєвими. Наприклад, відома нині перекладачка Марта Боянівська 1994 р. захистила кандидатську дисертацію «Українська рукописна книга в XV – першій половині XVII ст.: виробництво і поширення». Її робота у відділі (працювала до 1997 р.) стала взірцем дослідження кириличного книгодрукування ранньомодерної України.

Тривалий час співробітником підрозділу був знаний історик та археограф Олег Купчинський («Втрачені пергаментні грамоти міст і сіл Галичини XIV – першої пол. XIX ст.», «Дослідження і публікація грамот Галицько-Волинського князівства в XVIII – першій половині XIX ст.», «Оцінка Михайлом Грушевським актової спадщини Галицько-Волинського князівства (грамоти князя Лева Даниловича)», «Із спостережень над розвитком документа та діяльністю князівської канцелярії галицько-волинських земель XIII – першої половини XIV століть», «Розвиток галицько-волинського документа в контексті міжслов'янських зв'язків XIII–XIV ст.», «Перші датування документів за григоріанським календарем у державних установах України XVII ст.» та чимало інших публікацій від 1978 р., коли вчений приєднався до колективу інституту). У межах планової тематики відділу він детально вивчав грамоти галицько-волинських князів, функціювання руських канцелярій, збережені та втрачені актові пам'ятки. Високий авторитет ученого засвідчили його активна участь у відродженні НТШ в Україні й перебування на посаді голови Комісії спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін. У 2006 р., за 8 років після звільнення з Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, О. Купчинський очолив НТШ, на той час уже опублікувавши ґрунтовну джерельну збірку «Акти та документи Галицько-Волинського князівства XIII – першої половини XIV століть: Дослідження. Тексти», рівних якій в українській медієвістиці немає досі. На основі цієї праці вчений захистив докторську дисертацію.

Святослав Терський

Ігор Мицько ввійшов до історичної науки як дослідник слов'яно-греко-латинської академії та літературного перекладацького гуртка в Острозі («Острозька слов'яно-греко-латинська академія (1576–1636)» (Львів, 1990)). Під час роботи у відділі він опрацьовував церковні документи, що в підсумку трансформувалося у монографію «Святоуспенська Лавра в Уневі (кінець XIII ст. – кінець XX ст.)», опубліковану 1998 р. Щоправда, цей успіх талановитого фахівця у стінах інституту став останнім – особистий конфлікт із Я. Ісаєвичем призвів до його звільнення.

Наукове обличчя відділу історії середніх віків упродовж 1990-х років визначали також археолог Юрій Лукомський (зараз продовжує працювати у відділі археології), дослідник церковного будівництва Роман Сулик та історик Богдан Якимович (до смерті у 2022 р. був професором Львівського національного університету ім. І. Франка), який працював під керівництвом Ярослава Ісаєвича, хоча «числився» в іншому науковому підрозділі. Тісно співпрацювала з відділом Археологічна експедиція під керівництвом Михайла Рожка, яка займалася дослідженнями фортеці Тустань (с. Урич Львівської обл.) і Карпатської лінії оборони княжого часу. У 1989 р. до відділу приєднався Ярослав Книш, у 1992 р. – Володимир Александрович, у 1995 р. – за сумісництвом Леонтій Войтович.

Нове тисячоліття відділ зустрів у дещо оновленому вигляді. На 2001 р. тут працювали: доктор історичних наук, академік Ярослав Ісаєвич, доктор мистецтв Юрій Ясіновський, доктор філософських наук Вікторія Любащенко, кандидат філософських наук Іван Паславський, кандидат історичних наук, археолог Святослав Терський (працював до 2009 р., автор багатьох статей, краєзнавчих нарисів і ґрунтовних робіт, зокрема монографії «Лучеськ X–XV ст.»), дослідники Роман Голик та Андрій Ясіновський (один із співзасновників і редакторів наукового збірника з історії церковної монодії та гімнографії «ΚΑΛΟΦΩΝΙΑ»; в інституті – до 2007 р.). Трохи згодом до колективу доєдналися лаборант (до 2021 р.) Наталія Самсін (Дубинка) і четверо кандидатів історичних наук: дослідниця кириличної книги Віра Фрис (до 2001 р. була позаштатною працівницею, до 2003 р. – старшим науковим співробітником відділу), Юрій Зазуляк (приєднався у 2003 р.), знавець бібліотечно-архівної справи та церковної історії Василь Кметь (працював упродовж 2004–2006 рр.) й Андрій Портнов (протягом 2004–2009 рр. аналізував історіографію польсько-українських відносин, зокрема і XIX–XX ст.).

Головним здобутком 2001–2010 рр. (окрім написання уже названих статей до «Енциклопедії історії України») можна вважати «Історію Львова» у 3-х томах, робота над якою об'єднала доробок багатьох співробітників. Також працівники відділу опублікували кілька значимих робіт за кордоном. Ідеться про англомовне дослідження історії церковних братств авторства Я. Ісаєвича «Voluntary Brotherhoods. Confraternities of Laymen in Early Modern Ukraine» (Едмонтон, Торонто, 2006) та студії відомого фахівця з української середньовічної музики Ю. Ясіновського «Das Lemberger Irmologion. Die älteste liturgische Musikhandschrift mit Fünfliniennotation aus dem Ende des 16. Jahrhunderts» (Кельн, Відень, 2008, у співавт.). Продовження одержали й інші середньовічні та культурознавчі дослідження. Зокрема, Р. Голик вивчав ментальність

Засідання відділу. Зліва направо сидять: Наталія Самсін, Вікторія Любащенко, Ярослав Ісаєвич, Володимир Александрович, Іван Паславський; стоять: Марта Жук, Роман Голик, Юрій Зазуляк, Ярослав Книш, Святослав Терський. 2009 р.

Володимир Александрович

українського суспільства, сприйняття «чуда» в добі Середньовіччя і раннього нового часу та етносоціальні стереотипи й уявлення в історії Галичини. Історію реформаційних рухів і протестантизму в Україні, міжконфесійних відносин та становлення церковних інституцій Галицько-Волинської держави проаналізувала В. Любащенко («Кирилл Лукарис и протестантизм. Опыт межцерковного диалога», «Історія релігій в Україні. Т. 5: Протестантизм» – у співавт.).

Важким ударом для відділу історії середніх віків і загалом для Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України стала смерть Я. Ісаєвича у 2010 р. Утрата вченого-енциклопедиста, багаторічного завідувача й інтелектуального лідера негативно позначилася на підрозділі та збіглася з наступним витком економічних негараздів у державі. Внаслідок цього академічні шляхи кількох науковців змінилися: Ю. Ясіновський, В. Любащенко та Ю. Зазуляк (досліджував непрості питання розвитку руського права та становища галицького селянства XV ст.) надали перевагу викладанню у навчальних закладах, Р. Голик перейшов до відділу нової історії України (нині він доктор історичних наук, автор численних публікацій з історії Львова та Галичини модерного і новітнього часу). Зусиллями окремих фахівців дослідження вдається підтримувати на належному науковому рівні й сьогодні. Необхідно наголосити, що працівники відділу не пасли задніх і гідно репрезентували інститут на українській та міжнародній аренах. У цей час тематика роботи зазнала деяких змін. Увага співробітників усе більше була зосереджена на проблематиці княжої доби, тоді як матеріалам ранньомодерної історії присвячено дещо менше «наукового» місця.

Поступово відділ ступив на шлях омолодження, що мало декілька причин. Передовсім, на превеликий жаль, час нас не шкодує, і людське життя має свої межі – відразу декілька провідних наукових співробітників відійшли у засвіти. Зокрема, кандидат філософських наук І. Паславський (1945–2021) за майже 40-річну кар'єру в інституті зробив чимало для опрацювання проблем ранньомодерного інтелектуального життя. Його авторству належали ґрунтовні монографії: «З історії розвитку філософських ідей на Україні в кінці XVI – першій третині XVIII ст.» (Київ, 1984), «Між Сходом і Заходом. Нариси з культурно-політичної історії Української церкви» (Львів, 1994), «Гисихія і Раціо. Філософський світ української культури середніх віків і ранньомодерного часу» (Львів, 2015), низка фахових статей та рецензій. Свого часу вчений доклався також до досліджень релігійної політики Романовичів («Коронація Данила Галицького в контексті політичних і церковних відносин XIII ст.» (Львів, 2003)), аналізу дипломатичних відносин із Римським Апостольським престолом («Український епізод Першого Ліонського собору (1245 р.)» (Львів, 2009)). Іван Паславський завжди наголошував на українському вимірі історії Русі та філософської думки (що в радянський час не толерувалося, бо які могли бути культура й ідеї до «воз'єднання»?). Знання німецької і латини дало йому змогу долучитися до популяризації науки (наприклад, перекласти роботу відомого мислителя Теодора Герцля (Theodor Herzl) «Єврейська держава. Спроба сучасного розв'язання єврейського питання» (Львів, 2016)).

Іншою непоправною втратою стала смерть доктора історичних наук Леонтія Войтовича (1951–2023). Випускник Львівського політехнічного інституту (тепер – Національний університет «Львівська політехніка»), якого би через походження ніколи не допустили до фахових досліджень з історії у радянський час, зізнавався у важливості свого знайомства із Я. Ісаєвичем. Унаслідок їхньої співпраці Л. Войтович захистив кандидатську («Удільні князівства Рюриковичів і Гедиміновичів у XII–XVI ст.») і докторську («Князівські династії Східної Європи (кінець IX – початок XVI ст.): склад, суспільна і політична роль») дисертації, став професором і завідувачем кафедри історії середніх віків та візантиністики Львівського національного університету ім. І. Франка.

Власне, на посаді, що вимагала часу й чималих адміністративних навичок, він активно підтримував та розвивав медієвістичні та військові студії. Йому належали ґрунтовні дослідження з генеалогії правлячих династій й історії Центрально-Східної Європи («Княжа доба: портрети еліти» (Біла Церква, 2006); «Формування кримськотатарського народу. Вступ до етногенезу» (Біла Церква, 2009); «Галицько-волинські етюди» (Біла Церква, 2011); «Князь Рюрик» (Біла Церква, 2014)), проблем Галицько-Волинської держави («Галич у політичному житті Європи XI–XIV століть» (Львів, 2015); «Lew Daniłowicz Książe halicko-wołyński (ok. 1225 – ok. 1301)» (Kraków, 2020)), минулого Русі й України («Княжа Доба на Русі (837–1492). Т. 1: Становлення імперії Русь (837–1054)» (Львів, 2021), «Велика Північна війна (1700–1721)» (Львів, 2022)). Усього він написав понад 700 досліджень, із них 28 монографій, 4 підручники, понад 90 статей у закордонних фахових виданнях англійською (утім у виданнях Гарвардського університету у США й Університету Альберти в Канаді), польською, хорватською, угорською та російською мовами.

Леонтій Войтович і Володимир Александрович. Конференція із серії «Colloquia Russica». Краків, 2015 р.

Як співавтор і редактор, Л. Войтович долучився до укладання унікального й надзвичайно важливого в сучасних реаліях видання «Історія війн і військового мистецтва» (у 3-х томах), завжди гідно представляв інститут на загальнодержавних та закордонних наукових конференціях. Успіхи дослідника справедливо відзначені як на державному, так і на місцевому рівнях. Він був лавреатом Державної премії України в галузі науки і техніки (2014), Премії ім. М. Грушевського НАН України (2003), отримав урядові нагороди – медаль «20 років незалежності України» (2012) та відзнаку «90-річчя від дня проголошення Західно-Української Народної Республіки» (2008). Здобутки Л. Войтовича відзначені почесними грамотами від НАН України та Львівської обласної державної адміністрації. До беззаперечних звершень ученого належить також формування власної наукової школи. Зокрема, Л. Войтович підготував сім докторів та дев'ять кандидатів історичних наук. Хоча його робота передовсім була пов'язана з університетським середовищем, лев'яче серце тягнулося до інституту, в історію якого він назавжди вписав своє ім'я (хоча у звітах офіційно значився лише як «сумісник»).

Водночас до складу співробітників відділу долучилося декілька як молодих, так і досвідчених дослідників. Від 2021 р. на чолі структурного підрозділу перебуває кандидат історичних наук Ілля Паршин. Роботу в інституті він розпочав у 2013 р. після закінчення навчання в аспірантурі. Наступного року захистив кандидатську дисертацію, яка дещо пізніше стала підґрунтям для монографії «Дипломатія Галицько-Волинської держави: європейські наративні джерела XIII–XV століть» (Львів, 2018). Вивчення латиномовних пам'яток середньовіччя виявилося перспективним напрямом у сучасній історіографії, тому науковому перу дослідника належать понад 50 наукових публікацій, що вийшли друком українською та англійською мовами. Ілля Паршин став відповідальним редактором важливого колективного дослідження «Західноукраїнські землі княжого та ранньомодерного часу: тенденції соціополітичного розвитку й осмислення культурної спадщини» (Львів, 2024), що підсумувало діяльність відділу за декілька останніх років, продовжує роботу над формуванням

Леонтій Войтович та Іван Паславський. 2009 р.

Данило Ільницький, Леонтій Войтович та Ілля Паршин. Зустріч «Інтелектуальна біографія» Леонтія Войтовича. 21 квітня 2018 р.

Президент НАН України Анатолій Загородній та аспірантка відділу Христина Меренюк на врученні премії «Найкращий молодий вчений Академії». Київ, 19 грудня 2024 р.

медієвістичної наукової школи в інституті. Дослідник разом з іншими науковцями та педагогами долучився до укладання підручників і посібників для середніх загальноосвітніх шкіл (усього від 2020 р. – 13 навчальних видань), що є важливою віхою у поєднанні теоретичних і практичних знань з епохи *Medium Aevum*.

Від 2020 р. у відділі працює Ростислав Вацеба – молодий дослідник держав дружинного типу у слов'янському Полаб'ї. Добра ерудиція та ретельність у роботі дали йому змогу простежувати паралелі з давньоукраїнським минулим, що вкрай важливо для специфіки роботи підрозділу й інституту загалом. Надалі послідовно до складу молодших наукових співробітників долучилися доктори філософії Владислав Кіорсак (тема захищеної дисертації «Русь і Східна Європа в історичній пам'яті середньовічних скандинавів (на матеріалах саг про давні часи)»), Микола Козак («Озброєння військ Галицької та Волинської земель у XII–XIV ст. (торгівля, трофеї, власне виробництво») і Христина Базюк («Шотландці в Руському воєводстві у XIV–XVII ст.»). Теоретичні здобутки в цих напрямах актуальні, оскільки дають змогу розкрити багатосторонні, але малодосліджені аспекти розвитку минулого західноукраїнського регіону від раннього середньовіччя до майже модерного часу. Власне, спрямування подальших наукових пошуків у настільки різновекторні галузі, з огляду на сучасні виклики, у яких опинилася українська історична наука, виглядає надзвичайно вагомим. Підготовка майбутніх істориків упродовж 2021–2025 рр. загалом була важливою частиною роботи відділу, що отримала визнання на високому рівні. Зокрема, Ростислав Вацеба та Христина Базюк відзначені стипендіями Президента України для молодих учених, а аспірантка відділу Христина Меренюк отримала нагороду «Найкращий молодий вчений Академії – 2024» (номінація «Аспірант») від НАН України.

Свій слід в історії відділу залишили інші молоді науковці, які з різних причини, на жаль, полишили установу. Певний час в інституті працювали: візантиністка кандидат історичних наук Ольга Козачок (авторка багатьох статей з історії українсько-грецьких середньовічних політичних контактів; у 2017 р. захистила кандидатську дисертацію на тему «Відносини Галицького князівства з Візантією у контексті міжнародних зв'язків середини – другої половини XII століття») та Мар'ян Хомяк (опублікував монографію «Маврицій Горн (1917–2000): життя і наукова спадщина» (Львів, 2015) й декілька інших наукових розвідок із церковної історії XV ст.). Кандидат історичних наук Марта Ониськів досліджувала королівські універсали XVII–XVIII ст., розвиток Львова у складі Речі Посполитої наприкінці існування цієї держави. Поселенські структури та територіальну організацію середньовічних Галичини й Волині, тогочасне русько-польське пограниччя аналізував кандидат історичних наук Віталій Ляска. Йому належать публікації зі складних питань географії західноукраїнського регіону X–XIV ст. і, що не менш важливо, популяризація науки про минуле. Зокрема, він очолює видавничий проєкт «Локальна історія» – відомий журнал, на сторінках якого фахівці та любителі ознайомлюють

загал зі складними питаннями нашої минувшини. Сьогодні він – координатор проєктів поза межами інституту.

Робота представників «молодшого покоління» тісно переплелася із співпрацею зі старшими колегами. Тривалий період (до січня 2020 р.) після смерті Я. Ісаєвича відділ очолював доктор історичних наук В. Александрович. Раніше він написав та успішно захистив кандидатську («Малярі у суспільно-політичному та культурному житті України XVI–XVII століть (З досвіду вивчення письмових джерел до історії українського мистецтва)») та докторську («Західноукраїнські малярі XVI століття. Шляхи розвитку професійного середовища») дисертації.

Володимир Александрович опублікував сотні статей (уже на 2006 р. їх було понад 400, а на 2025 р. перелік давно перетнув позначку у 1 000), присвячених актуальним питанням минулого західноукраїнського регіону. Його науково-пошукова робота відзначається широтою професійних інтересів, які охоплюють різні аспекти історії мистецтва й культури від княжих часів до кінця XVIII ст., зарубіжних зв'язків українського мистецтва, культурної історії Галицько-Волинської держави, історії ікони, книги, архітектури й будівництва: «Покров Богородиці. Українська середньовічна іконографія» (Львів, 2010); «Дар Львова. Вип. 1: Мистецтво XIII–XVI століть» (Львів, 2014); «Холмська ікона Богородиці з Емануїлом» (Львів, 2018), «Європейське мистецтво у Львові. Вип. 1: Львівська національна галерея мистецтв імені Б. Г. Возницького. Малярство XVI–XVIII століть» (Львів, 2022), «Львівські ікони середини XVI століття у колекції Музею-заповідника "Олеський замок"» (З малої історії українського мистецтва. Вип. 2) (Львів; Дрогобич, 2025), «Перемишльські ікони середини XVI століття у колекції Музею-заповідника "Олеський замок"» (З малої історії українського мистецтва. Вип. 3) (Львів, 2025).

Чимало уваги В. Александрович приділяє вивченню писемних пам'яток – і не лише в Україні, а й у Польщі, Білорусі та Литві. Його дослідження відзначаються ґрунтовною роботою із джерельною базою, впровадженням до наукового вжитку нових даних, осмислення яких суттєво розширює уявлення про важливі аспекти історичного процесу в Україні та його місце в культурному житті Центрально-Східної Європи.

Робота В. Александровича відзначена суспільством і державою – 2014 р. він став лавреатом Державної премії України в галузі науки та техніки, також учений є дійсним членом НТШ, що підтверджує його високий авторитет у науковому світі України. Разом із Л. Войтовичем у 2013 р. він опублікував монографію «Король Данило Романович» (3-й том серії «Видатні постаті Середньовіччя»). Спільний проєкт, що ввійшов до серії інституту «Славетні постаті середньовіччя», став підсумком багаторічних студій. Завдяки кропіткій праці вдалося спростувати чимало історичних міфів і стереотипів, що оточували короля Русі тривалий час. Результати цієї монографії та інших досліджень вплинули на ще одне монументальне видання – Л. Войтович і В. Александрович упорядкували передмову й коментарі до англомовного 3-го тому «Історії України-Руси» М. Грушевського, що вийшов у Торонто в 2016 р.

Розвиток досліджень про спадщину Романовичів отримав також нове продовження – серію колективних монографій (на 2025 р. – два томи) «Галицько-Волинська доба», відповідальним редактором якої був В. Александрович. У першому виданні було зіставлено і проаналізовано дані про перших князів із-поміж Ростиславовичів та їхню активність у Галицькій землі, проаналізовано розгортання контактів Галицько-Волинської держави з папським Римом за Романовичів, розглянуто комплекс джерельних переказів про коронацію та функціювання королівського титулу князя Данила Романовича (1201–1264), запропоновано обґрунтування іменування укладеного у Володимирі перед кінцем XIII ст. зведення найдавнішого київського та західноукраїнського літописання Володимирським літописом. Також в іншому томі дослідники простежили розвиток окремих аспектів західного спрямування контактів західноукраїнської держави Романовичів у XIII ст., зосереджених на поодиноких напрямах стосунків із найближчими сусідами.

Ранньомодерні студії у відділі представлені в роботах Ольги Гуль (працює в установі від 2015 р.). Дослідниця простежує розвиток соціально-економічного життя Львова впродовж XVI ст., цікавиться історією буденності та складає біограми львівських міщан пізнього середньовіччя. Її авторству належить ґрунтовне дослідження «Львів у XVI столітті: Місто конфліктів

Зліва направо: Леонтій Войтович, Ігор Скочиляс, Володимир Александрович. Конференція із серії «Colloquia Russica». Краків, 2015 р.

та порозумінь» (Львів, 2019), у якому О. Гуль проаналізувала шляхи вирішення суспільних суперечок між різними прошарками городян. Ця проблематика вкрай перспективна й потребуватиме подальшого опрацювання. Велика перевага дослідниці – участь у польських наукових програмах, вільне володіння польською мовою, що дає можливість опрацьовувати найновішу історіографію.

Серед здобутків кандидата історичних наук Ярослава Книша – дослідження списку Іпатіївського літопису з бібліотеки Григорія Полетики, монетної справи Галицько-Волинської держави. Він – автор понад 90 публікацій, у яких передовсім звертався до минулого княжого часу.

У 2022 р. до складу відділу долучився знаний археолог і дослідник Буковини, доктор історичних наук, професор Сергій Пивоваров. Ще в 1988 р. він захистив кандидатську дисертацію на тему «Вплив античного світу на процес історичного розвитку племен черняхівської культури», у 2007 р. отримав ступінь доктора наук за роботу «Історичний розвиток населення межиріччя Верхнього Пруту та Середнього Дністра в XI – першій половині XIII ст.». Довгий час він працював у Чернівецькому національному університеті ім. Ю. Федьковича на різних викладацьких посадах, тривалий період обіймав пост заступника з наукової роботи генерального директора Національного заповідника «Києво-Печерська лавра». Його роботи збагатили здобутки відділу наголосом на буковинській проблематиці (найперше археологічного спрямування), якій раніше не приділялося достатньо уваги («Нариси археологічних досліджень Чорнівського городища» (Чернівці, 2026), «Основи археології земель Чернівецької області (шкільний курс)» (Чернівці, 2023)).

Отож науковці відділу історії середніх віків працюють над різними сюжетами, пов'язаними з минулим, передовсім Заходу України, впродовж великої епохи Medium aevum (середньовіччя). Окрім цієї теми, що у варіаціях завжди значиться як планова, їх об'єднує ще кілька важливих деталей. Працівники регулярно публікують матеріали у збірнику праць «Княжа доба: історія і культура». Це періодичне видання заснував академік Я. Ісаєвич, який був і його відповідальним редактором. Перший випуск вийшов 2007 р. і завдяки авторитету тодішнього директора інституту став важливим колективним здобутком. Після смерті видатного науковця

Ольга Гуль з Юлією та Павлом Артимишинами. Презентація монографії «Львів у XVI столітті: місто конфліктів та порозумінь»

Зліва направо: Ростислав Вацеба, Ілля Паршин, Христина Базюк, Ярослав Книш, Микола Козак

його справу гідно продовжив В. Александрович, під керівництвом якого вийшло 13 випусків. Від 2025 р. головним редактором журналу є І. Паршин. Хоча видання пережило певну кризу, пов'язану з поступовим зменшенням уваги до середньовіччя (на тлі російського вторгнення значно активізувалися студії над викликами сучасності), інтерес до виявів саме української державності сприятиме послідовному ренесансу.

Головна тематика збірника «Княжа доба: історія і культура» не виходить за межі історії Русі IX–XV ст. Внутрішня та зовнішня політика князів, суспільні процеси, розвиток культури й мистецтва, упровадження до наукового обігу археологічних матеріалів, студіювання генеалогії, ментальності середньовічного соціуму, минуле Галицько-Волинської держави і династії Романовичів – далеко не повний перелік розглянутих проблем. Необхідно зазначити, що деякі випуски були «вузькоспеціалізованими». Наприклад, окремий присвячено 750-річчю від дня смерті короля Данила Романовича (1264–2014). Ще одна важлива особа, яка справедливо заслужила окремого видання, – святий рівноапостольний князь Володимир Святославович. Випуск «Княжої доби: історії і культури», який приурочено 1000-м роковинам від дня його кончини в 1015 р., до речі, став доволі одиноким відгуком про визначну в історії України особу, чий доленосний вибір на користь християнства визначив розвиток українських земель на тисячоліття уперед. Тематичні збірники опубліковано також на честь історії княжих міст Львова та Перемишля – столиць Галицько-Волинської держави. Крім цього, збірник пропонує огляд актуальної історіографії – опубліковані рецензії за обсягами інколи перевищують статті та перетворюються на повноцінні наукові розвідки, побудовані на заочній дискусії з автором. Важливо, що до публікації статей у «Княжій добі: історії і культурі» долучилися співробітники відділу, що поряд із написанням колективних монографій дало змогу надійно підсумовувати етапи роботи над індивідуальними дослідженнями.

Співробітники відділу (передовсім В. Александрович) започаткували важливі щорічні проєкти. Наприклад, від 2009 р. проходять конференції із серії «Культурна спадщина західноукраїнських земель», присвячені світлої пам'яті відомого львівського дослідника мистецтва Володимира Вуйцика (1934–2002). За результатами проведених зустрічей опубліковано два

збірники «Культура і мистецтво західноукраїнських земель», де надруковані матеріали доповідей та окремі статті з-за меж конференційної програми. Від 2013 р. у січні або лютому відбуваються ще одні дослідницькі читання – конференція «Західноукраїнські землі княжої доби». Працівники відділу беруть тут значно активнішу участь і регулярно виступають із повідомленнями на різноманітні теми, які, однак, так чи так пов'язані з історією держави Романовичів.

Важливими етапами організації конференційної діяльності стали меморіальні читання пам'яті Івана Паславського (2022, 2025), наукові читання пам'яті професора Леонтія Войтовича (2024 р. – у співпраці із викладачами Львівського національного університету ім. І. Франка). Долучалися співробітники відділу і до інших важливих проєктів. Зокрема, робота над спадщиною академіка І. Крип'якевича втілилася в новому виданні з історії Козаччини, що об'єднало чималу частину наукового спадку вченого. «Студії над державою Богдана Хмельницького» (Львів, 2024; упоряд.: Л. Войтович та І. Паршин) вмістили не тільки серію однойменних публікацій дослідника в «Записках наукового товариства імені Шевченка», але й інші важливі роботи, рецензії та огляди, «розкидані» по різних виданнях. Публікація такої монографії була приурочена ювілею патрона інституту. Її поява у світ стала науковою подією, яка може спричинити подальші перевидання робіт І. Крип'якевича, видатного знавця середньовічної та ранньомодерної історії. До роковин академіка Я. Ісаєвича співробітники відділу історії середніх віків Л. Войтович і І. Паршин у співпраці із дрогобицькими колегами підготували коментоване перевидання кандидатської дисертації вченого «Місто Дрогобич в XVI–XVIII ст.» (Дрогобич, 2025). Цей проєкт, можливо, стане початком більшої серії з опрацювання наукової спадщини довголітнього директора інституту та завідувача відділу історії середніх віків академіка Я. Ісаєвича.

Окрім вказаної співпраці, традиційно наукові працівники відділу активно взаємодіяли із Львівським національним університетом ім. І. Франка. Зокрема, давніше І. Паршин підтримував проведення студентських наукових форумів «Феномен Європи», разом із Л. Войтовичем допомагав майбутнім дослідникам із редагуванням і друком збірників тез у межах Львівського медієвістичного клубу. Плідна співпраця науковців відділу і з Національною академією сухопутних військ ім. гетьмана П. Сагайдачного, Львівським музеєм історії релігії, Львівським відділенням Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України, Українським католицьким університетом і багатьма іншими знаними установами міста Лева. Міцні зв'язки укладено також із Державним історико-культурним заповідником «Тустань», Волинським національним університетом ім. Лесі Українки, Національним заповідником «Давній Галич», Карпатським національним університетом ім. В. Стефаника. Неодноразово дослідники брали участь у міжнародних проєктах. Наприклад, І. Паршин (а давніше й Л. Войтович) виступав із доповіддю у межах роботи Міжнародної наукової конференції «Обличчя війни» («Oblicza Wojny») в польському Лодзі. Ростислав Вацеба на Міжнародному медієвістичному конгресі в Лідсі (2025) представив результати своїх досліджень щодо взаємодії слов'янських і германських племен у ранньому середньовіччі. Христина Меренюк брала участь у кількох стипендійних проєктах від Німецько-української історичної комісії (DAAD, Німеччина) та Центру діалогу ім. Ю. Мєрошевського (Польща).

Отже, відділ історії середніх віків пройшов нелегкий шлях, зазнав утрат, проте його науковий колектив готовий до нових звершень. Набутий міжнародний досвід, зацікавлення у проєктній роботі та добра теоретична підготовка однозначно сприятимуть подальшому усуненню «білих плям» із проблематики українського середньовіччя. Останні зрушення у джерелознавстві, військова історія усе більше зацікавлюють молодь, що має власні амбіції та шляхи реалізації. Тож це дає змогу впевнено дивитися у майбутнє і ще дужче працювати на користь української науки – «*Amat victoria curam*» («Перемога любить старанність!»).

Ілля ПАРШИН

БІОБІБЛІОГРАФІЯ ПРАЦІВНИКІВ
(2011–2025)

Ілля ПАРШИН

кандидат історичних наук
старший дослідник
завідувач відділу

Народився 8 липня 1986 р. у м. Київ.

У 2009 р. закінчив історичний факультет Львівського національного університету ім. І. Франка (спеціальність – «Магістр історії. Історик. Викладач історії»).

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича від 2013 р.: молодший науковий (2013–2017), науковий (2018–2021) співробітник, завідувач відділу (від 2021 р.).

У 2014 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Вектори політики володарів Галицько-Волинської Русі (За матеріалами наративних латиномовних джерел XIII–XV століть)».

Лавреат Обласної премії для працівників наукових установ і вищих навчальних закладів (2014).

Наукові зацікавлення: європейська медієвістика XII–XIV ст.; історія Галицько-Волинської держави та династії Романовичів; джерелознавство.

Монографії

Дипломатія Галицько-Волинської держави: європейські наративні джерела XIII–XV століть / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича; Львівський національний університет ім. І. Франка. Львів, 2018. 348 с.

Розділи у колективних монографіях

Вірменська громада пізньосередньовічного Львова: досвід критичного прочитання наративних джерел. *Освіта національних меншин в Україні: історичні традиції, правові засади, сучасні виклики (XX – початок XXI століть):* монографія / відп. ред. І. Соляр; упоряд. Н. Колб; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Кн. 2. С. 16–21.

Похід угорського короля Людовика I Анжуйського на Русь 1352 року: дискусійні моменти. *Угорсько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення:* монографія / відп. ред. І. Патер; упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. С. 73–79.

Літописна країна ятвягів: русько-ятвязьке пограниччя на тлі походів короля Данила Романовича середини XIII століття. *Білорусько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення:* монографія / від. ред. І. Патер; упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. С. 9–17.

Галицько-Волинська держава на перехресті світів. *Шлях з первісності у цивілізацію. Українські шати середньовіччя* / НАН України, Інститут історії України. Київ: Академперіодика, 2023. С. 393–446.

Між Угорською та Польською Коронами: українські землі у часи уній та протиборства. *Шлях з первісності у цивілізацію. Українські шати середньовіччя* / НАН України, Інститут історії України. Київ: Академперіодика, 2023. С. 533–576.

Галичина, Буковина і Закарпаття у XVII – 70-х роках XVIII ст. *Україна в цивілізаційних потоках ранньої модерності* / НАН України, Інститут історії України. Київ: Академперіодика, 2024. С. 512–536 (співавт. – Л. Войтович).

Європейські писемні джерела до історії держави Романовичів: особливості прочитання та осмислення. *Західноукраїнські землі княжого та ранньомодерного часу: тенденції соціополітичного розвитку й осмислення культурної спадщини:* колект. моногр. / відп. ред. І. Паршин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. С. 152–187.

Образи Речі Посполитої у сучасних українських підручниках з історії: шляхи до порозуміння? *Українські маркери новітньої історії Польщі: від початків формування до Великої війни* / редкол.: М. Литвин (голова), Л. Хахула (заст. голови), Т. Горбачевський (секретар); НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів; Суми: Університетська книга, 2024. С. 99–109.

Підручники та посібники

Всесвітня історія: підручник для 7 класу закладів загальної середньої освіти. Тернопіль, 2020. 176 с. (співавт.: І. Васильків, В. Островський, І. Букавин).

Перший український король: посібник серії «Шкільна бібліотека» для 7 класу закладів загальної середньої освіти. Тернопіль, 2020. 160 с. (співавт.: І. Васильків, В. Островський).

Правління князів: походи й реформи: посібник серії «Шкільна бібліотека» для 7 класів закладів загальної середньої освіти. Тернопіль, 2020. 160 с. (співавт.: І. Васильків, О. Басюк, М. Костікова, В. Островський).

Всесвітня історія: підручник для 8 класу закладів загальної середньої освіти. Тернопіль: Астон, 2021. 176 с. (співавт.: І. Васильків, В. Островський, О. Басюк, М. Костікова).

Всесвітня історія: підручник для 9 класу закладів загальної середньої освіти. Тернопіль: Астон, 2022. 192 с. (співавт.: І. Васильків, В. Островський, О. Басюк, М. Костікова).

Досліджуємо історію і суспільство: підручник інтегрованого курсу для 5 класу закладів загальної середньої освіти. Тернопіль: Астон, 2022. 228 с. (співавт.: І. Васильків, О. Басюк, Г. Гінкул, Л. Грисюк, І. Димій, О. Іртищева, М. Костікова, Р. Шеремета).

Етика: підручник для 5-го класу закладів загальної середньої освіти. Тернопіль: Астон, 2022. 112 с. (співавт.: О. Іртищева, В. Кравчук, І. Васильків, Л. Кучма).

Досліджуємо історію і суспільство: підручник інтегрованого курсу для 6 класу закладів загальної середньої освіти. Тернопіль: Астон, 2023. 304 с. (співавт.: І. Васильків, О. Басюк, Г. Гінкул, Л. Грисюк, В. Гуменний, І. Димій, О. Іртищева, М. Костікова, Р. Шеремета).

Етика: підручник для 6-го класу закладів загальної середньої освіти. Тернопіль: Астон, 2023. 112 с. (співавт.: О. Іртищева, В. Кравчук, І. Васильків).

Всесвітня історія: підручник для 7 класу закладів загальної середньої освіти. Тернопіль: Астон, 2024. 200 с. (співавт.: І. Васильків, В. Островський).

Історія: Україна і світ: підручник інтегрованого курсу для 7 класу закладів загальної середньої освіти. Тернопіль: Астон, 2024. 320 с. (співавт.: І. Васильків, І. Димій).

Historia Powszechna. Podręcznik dla klasy 7 z polskim językiem nauczania szkół średnich ogólnokształcących. Тернопіль: Астон, 2024. 200 с. (співавт.: I. Wasylkiw, W. Ostrowski).

Всесвітня історія: підручник для 8 класу закладів загальної середньої освіти. Тернопіль: Астон, 2025. 176 с. (співавт.: І. Васильків, В. Островський, О. Басюк, М. Костікова).

Історія: Україна і світ (інтегрований курс): підручник для 8 класу закладів загальної середньої освіти. Тернопіль: Астон, 2025. 320 с. (співавт.: І. Васильків, М. Вітенко, І. Димій).

Статті в наукових виданнях

Битва при Дюрнкруте 26 августа 1278 г.: альянс Льва Даниловича и Пшемысла II Оттокара. *Rossica Antiqua.* 2012. No. 1 (5). С. 95–106.

Галицько-чеський союз у битві при Дюрнкруті 1278 року (на основі «Hermanni Altahensis annales»). *Вісник Прикарпатського університету. Історія.* Івано-Франківськ, 2012. Вип. 21. С. 156–160.

Князь Роман Данилович на сторінках західноєвропейських хронік XIII–XV ст. *Записки Наукового товариства імені Шевченка.* Львів, 2012. Т. 264: Праці Історично-філософської секції. С. 357–367.

Король Юрий Львович на страницах западноевропейских хроник. *Русин*. 2012. № 4 (30). С. 73–85.

Участь Данила Романовича у боротьбі за Австрійську спадщину Бабенберґів. *Дрогобицький краєзнавчий збірник.* Дрогобич, 2012. Вип. 16. С. 40–48.

Участь Лева Даниловича у битві при Дюрнкруті 1278 року (на підставі латиномовних джерел XV століття). *Княжа доба: історія і культура* / відп. ред. В. Александрович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012. Вип. 6. С. 187–193.

Галицькі війська у битві при Дюрнкурті 1278 року: факти і здогади. *Вісник Львівського університету. Серія історична.* Львів, 2013. Вип. 48. С. 45–60.

Leon rex ruthenorum на сторінках Anonymi Leobiensis Chronicon. *Średniowiecze Polskie i Powszechne* / pod red. J. Sperki i B. Czwojdrak. Katowice, 2013. T. 5 (9). S. 86–94.

Хроніка Іоанна з Вінтертура (Іоанна Вітодуранського) як джерело до історії Галицько-Волинської Русі першої половини XIV ст. *Дрогобицький краєзнавчий збірник.* Дрогобич, 2014. Вип. 17–18. С. 71–78.

Чи було папське посольство до Галицько-Волинської держави на початку XIV століття? *Княжа доба: історія і культура* / відп. ред. В. Александрович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014. Вип. 8. С. 318–325.

Вектори політики князя Юрія-Болеслава Тройденовича до року 1333: між набутим та «успадкованим». *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.* Луцьк, 2015. № 5 (306). С. 4–10.

Русь та Рашка у західноєвропейських джерелах XIV–XV ст.: труднощі ідентифікації. *Проблеми слов'янознавства* / відп. ред. І. Шпик. Львів, 2015. Вип. 64. С. 20–28.

Участь князя Данила Романовича в інтронізації угорського короля Бели IV. *Княжа доба: історія і культура* / відп. ред. В. Александрович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. Вип. 9: Король Данило Романович 1264–2014. С. 23–34.

Австрійська політика Романовичів і маловідома середньовічна байка XIII ст.: несподівані паралелі. *Наукові зошити історичного факультету Львівського університету.* Львів, 2016. Вип. 17. С. 25–34.

Голод та епідемії у Галицько-Волинській державі: нотатки на полях політичної історії Русі. *Вісник Львівського університету. Серія історична.* Львів, 2016. Вип. 51. С. 53–71.

Кордони Галицько-Волинської держави на початку XIV ст. (за «Книгою знань про всі королівства»). *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.* Луцьк, 2016. № 13 (338). С. 3–10.

«Острозький епізод» Констанцького собору (1414–1418). *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія* / за заг. ред. проф. І. С. Зуляка. Тернопіль, 2016. Вип. 1, ч. 1. С. 9–13.

Дві «Галатії» у творах Бартоломео Фіадоні: труднощі ідентифікації. *Вісник Львівського університету. Серія історична.* Львів, 2017. Спеціальний випуск: На пошану проф. О. М. Сухого. С. 254–264.

«Rex Russiae» у битві на річці Лейті. *Colloquia Russica*. Краків; Івано-Франківськ, 2017. Series II. Vol. 3: Данило Романович і його часи. С. 123–132.

Клімат і погода Галицько-Волинської держави у писемній традиції XIII–XV століть. *Княжа доба: історія і культура* / відп. ред. В. Александрович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Вип. 12. С. 111–120.

Княжий Львів в угорській історіографії XV–XVII століть. *З історії західноукраїнських земель* / відп. ред. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Вип. 14. С. 44–56.

Останні з Романовичів: Андрій та Лев у західних джерелах. *Фортеця: збірник заповідника «Тустань»*. Львів, 2018. Кн. 3. С. 208–219.

«Сум» і «сльози» на сторінках Галицько-Волинського літопису, або чому середньовічні воїни теж плачуть? *Проблеми історії війн і військового мистецтва* / відп. ред. Л. Войтович. Львів, 2018. Вип. 1. С. 79–88.

Johann de Ladimiria: до проблеми етнічного походження капелана сілезького князя Генріха VI Доброго. *Галичина. Всеукраїнський науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис.* Івано-Франківськ, 2018. Вип. 31. С. 50–63 (співавт. – М. Волощук).

Вплив мору та голоду на перебіг русько-польських конфліктів XII–XIV століть. *Colloquia Russica.* Kraków; Przemyśl, 2019. Series I. Vol. 9. S. 271–278.

Галицько-Волинські сюжети в «Rerum Hungaricarum Decades» Антонія Бонфіні. *Українсько-угорський збірник* / відп. ред. Л. Войтович. Львів, 2019. Вип. 3. С. 127–140.

Поєдинок князя Ростислава Михайловича та лицаря Ворша – прелюдія до Ярославської битви 1245 року. *Проблеми історії війн і військового мистецтва* / за ред. Л. В. Войтовича. Львів, 2019. Вип. 2. С. 147–156.

Термін «Мала Русь» у документах XIV ст. *Княжа доба: історія і культура* / відп. ред. В. Александрович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Вип. 13. С. 215–224.

Князь Шварн Данилович: нариси політичної діяльності. *Фортеця: збірник заповідника «Тустань».* Львів, 2020. Кн. 4. С. 264–274.

Маловідома згадка про грамоту луцького єпископа від 1319 року. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 33. С. 3–12.

Леонтій Войтович: не заплачу стражданню й горю мита. *Войтович Л. Княжа Доба на Русі (837–1492).* Львів, 2021. Т. 1: Становлення імперії Русь (837–1054). С. 7–14.

«Присла Данилови мечъ и покорение свое»: трактування одного лицарського жесту у літописі та сучасній історіографії. *Проблеми історії війн і військового мистецтва* / відп. ред. Л. В. Войтович. Львів, 2021. Вип. 3. С. 69–79.

«Фаръ» у руських літописах: особливості трактування. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. Вип. 34. С. 3–12 (співавт. – Х. Меренюк).

Маловивчений епізод середньовічної Центрально-Східної Європи: чеський король Вацлав III та «донька короля Русі». *Фортеця: збірник заповідника «Тустань».* Львів, 2022. Кн. 5. С. 274–285.

«Подлѣ твои стремень»: малодосліджений рицарський епізод із життя галицького князя Ярослава Володимировича. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 36. С. 3–13 (співавт. – Х. Меренюк).

The Muslims in Medieval Lviv: linguistic, historical contexts. *Journal of Narrative and Language Studies.* 2022. No. 10 (19). P. 138–149 (співавт. – K. Mereniuk).

Меч у Галицькому та Волинському князівствах у XII–XIII століттях: до питання про матеріальні символи феодальної еліти. *Danish scientific journal.* 2023. No. 78. P. 19–23.

Облога Белза 1352 року. *Znanstvena misel.* 2023. No. 84. С. 16–20.

Підручники з історії України як елемент формування історичної пам'яті 1991–2001 років (на прикладі постаті короля Данила Романовича). *Актуальні питання гуманітарних наук.* 2023. Вип. 60, т. 2. С. 12–18 (співавт. – О. Гурська).

A Modern View of the European Vector of the Military Development of Ukrainian Lands in the 13th–14th Centuries: Prospects for Future Historiographical Studies. *Futurity of Social Sciences.* 2023. Vol. 1 (3). P. 61–78 (співавт. – K. Mereniuk).

The Chivalric Traditions and Their Receptions in Galician-Volynian State (13th–14th centuries). *Journal of History Culture and Art Research.* 2023. Vol. 12 (3). P. 68–78 (співавт. – K. Mereniuk).

Галицько-Волинська держава: змінні кордони та історіографічні назви. *Фортеця: збірник заповідника «Тустань».* Львів: Простір-М, 2024. Кн. 6. С. 208–219.

Король Данило Романович поміж міфом і реальністю: джерельні свідчення, історіографічний дискурс та історична пам'ять. Матеріали дискусійного круглого столу від 25 січня 2024 р. *Галич:* зб. наук. праць / відп. ред. А. Стасюк. Івано-Франківськ: Лілея НВ, 2024. Т. 9. С. 227–248 (співавт.: М. Волощук, О. Головко, А. Стасюк, Н. Христан).

MEDII AEVI in Ukrainian School Textbooks: Modern Paradigms and Contextual Analysis. *Futurity of Social Sciences.* 2024. Vol. 2 (1). P. 4–27 (співавт. – K. Mereniuk).

Military Units and Symbolism: Utilization of Imagery from medieval Rus in the Russian-Ukrainian War. *Trames. Journal of the Humanities and Social Sciences.* 2024. Vol. 28 (3). P. 293–310 (співавт. – K. Mereniuk).

The Customs of War in Rus in 13th century: between legal Regulations and social Conflicts. *Lex Humana.* 2024. Vol. 16 (1). P. 535–556 (співавт. – K. Mereniuk).

Боярин Дмитро Дядько в історичних джерелах і сучасній історіографії. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр, заст. гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 41. С. 86–97.

Поява Тевтонського Ордену у балтійських землях: руський слід. *Наукові зошити історичного факультету Львівського університету.* 2025. Вип. 26. С. 107–112.

The history of civilizations of pre-Columbian America: assessment of 7–8 grade world history textbooks for Ukrainian students. *Praksis.* 2025. Vol. 1. P. 342–366 (співавт. – K. Mereniuk).

The Middle Ages in the Ukrainian-Polish contemporary Dialogue. *Княжа доба: історія і культура* / відп. ред. І. Паршин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 17. С. 124–138.

Статті в інших виданнях

Наукова конференція «Король Данило Романович 1264–2014: постать – епоха – традиція. *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2014 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2015. С. 76–77.

Об источниках одного сообщения о Галицко-Волынской Руси в «Польской истории» Яна Длугоша. *Вспомогательные исторические дисциплины и источниковедение: современные исследования и перспективы развития:* тезисы XXVII Междунар. научн. конф. (Москва, 9–11 апреля 2015 г.). Москва, 2015. С. 348–350.

Останні з Романовичів: Андрій та Лев у західних джерелах. *Пам'ятки Тустані в контексті освоєння Карпат у доісторичну добу та в середньовіччі: проблеми їх збереження та використання:* матер. III Міжнар. наук. конф. (Львів; Урич, 7–8 квітня 2016 р.) / відп. за вип. Р. Г. Миська. Львів, 2016. С. 62–63.

Княжий Львів в угорській історіографії XV–XVII століть. *Пам'ятки Тустані в контексті освоєння Карпат. Проблеми їх збереження та використання:* матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. до 80-річчя від дня народження Михайла Рожка (Львів; Урич, 6–7 червня 2019 р.) / відп. за вип. Р. Г. Миська. Львів, 2019. С. 34.

Княгиня Агафія Святославівна і поява Тевтонського ордену у Прибалтиці. *Феномен Європи: жінка в історії:* зб. матер. Міжнар. наук. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених. Львів, 2020. С. 21–24.

Князь Михайло Всеволодович (1179–1246) у світлі нових джерел та історіографічних концепцій. *Дослідження, інтерпретація та музеєфікація нерухомої спадщини та культурних ландшафтів:* матер. VI Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів; Урич, 12–13 жовтня 2023 р.) / відп. за вип. Р. Г. Миська. Львів, 2023. С. 65–67.

Gamification in teaching the history of the Middle Ages: creating and interactive school textbook. *V International Scientific and Theoretical Conference «Technologies and strategies for the implementation of scientific achievements»* (Stockholm, 10 May 2024). Stockholm, 2024. P. 157–158.

The Medieval Polish Kingdom in modern Textbooks on Ukrainian History. *III International Scientific and Theoretical Conference Scientific review of the actual events, achievements and problems* (Berlin, 18 October 2024). Berlin, 2024. P. 204–206.

Карпати у середньовічній історичній пам'яті Русі та Угорського королівства. *Дослідження, інтерпретація та музеєфікація нерухомої спадщини та культурних ландшафтів, до 20 річчя адміністрації заповідника «Тустань»:* матер. VII Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів; Урич, 16–17 жовтня 2025 р.) / відп. за вип. Р. Г. Миська. Львів, 2025. С. 72–73.

Рецензії та огляди

[Огляд] VI Міжнародна наукова конференція «Colloquia Russica Ruś a kraje kultury łacińskiej: społeczeństwo, kultura, religia (X–XVI w.)». *Проблеми слов'янознавства* / відп. ред. І. Шпик. Львів, 2015. Вип. 64. С. 211–212.

[Огляд] Наукова конференція «Король Данило Романович 1264–1214». *Український історичний журнал* / ред. кол. В. А. Смолій (гол. наук. ред.), Л. Винар та ін. Київ, 2015. № 2 (521). С. 230–233.

[Огляд] VIII Міжнародна конференція «Colloquia Russica: Релігії та вірування Русі (X–XVI ст.)». *Проблеми слов'янознавства* / відп. ред. І. Шпик. Львів, 2017. Вип. 66. С. 270–272.

[Огляд] X Міжнародна конференція «Colloquia Russica: Dyplomacja Rusi średniowiecznej (X–XVI w.)». *Проблеми слов'янознавства* / відп. ред. І. Шпик. Львів, 2019. Вип. 68. С. 211–212.

[Рец.]: Велика Північна війна: новий погляд. *Військово-науковий вісник.* 2023. № 9. С. 214–219 [на кн.]: Войтович Л. Велика Північна війна (1700–1721). Львів, 2022. 370 с. (співавт. – П. Ткачук).

[Рец.]: Władysław Łokietek's political strategies between Rus', Lithuania, and Bohemia: a view from contemporary historiography. *Княжа доба: історія і культура.* 2025. Вип. 17. С. 139–144 [на кн.]: Władysław Łokietek – odnowiciel Królestwa Polskiego. Restaurator Regni Poloniae / red.: J. Grabowski, W. Graczyk, H. Wajs. Warszawa: Wyd-wo Naukowe UKSW, 2021. 249 s.

Наукове редагування, упорядкування

Леонтій Войтович. Публікації 1975–2016 років / автор і упоряд. І. Паршин. Львів, 2016. 105 с.

Західноукраїнські землі княжого та ранньомодерного часу: тенденції соціополітичного розвитку й осмислення культурної спадщини: колект. моногр. / відп. ред. І. Паршин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. 524 с.

Крип'якевич І. Студії над державою Богдана Хмельницького / упоряд., комент. і вступ. стаття Л. Войтовича та І. Паршина; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. 498 с.

Княжа доба: історія і культура / відп. ред. І. Паршин. Львів, 2025. Вип. 17. 156 с.

Автореферати

Вектори політики володарів Галицько-Волинської Русі (за матеріалами наративних латиномовних джерел XIII–XV століть): автореф. дис. … канд. іст. наук: 07.00.01 / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014. 20 с.

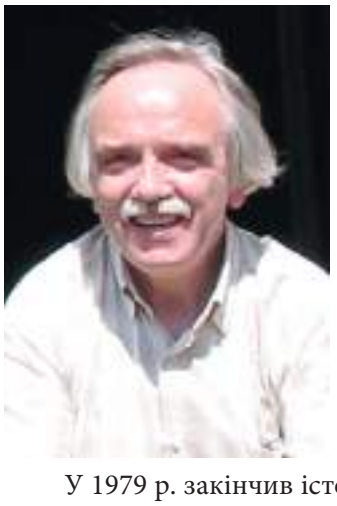

Володимир АЛЕКСАНДРОВИЧ

доктор історичних наук
доцент
старший науковий співробітник
головний науковий співробітник

Народився 10 березня 1956 р. у с. Циків Буського (тепер – Золочівського) р-ну Львівської обл.

У 1979 р. закінчив історичний факультет Львівського державного університету ім. І. Франка (тепер – Львівський національний університет ім. І. Франка).

У 1995 р. захистив кандидатську дисертацію «Малярі у суспільно-політичному та культурному житті України XVI–XVII століть (З досвіду вивчення письмових джерел до історії українського мистецтва)».

У 2001 р. – докторську дисертацію «Західноукраїнські малярі XVI століття. Шляхи розвитку професійного середовища».

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича від 1992 р.: історик-архівіст (1992), молодший науковий (1993), старший науковий (2003) співробітник, в. о. завідувача відділу (2010), завідувач відділу (2010–2020), головний науковий співробітник (від 2020 р.).

Нагороджений Державною премією України в галузі науки і техніки (2014).

Наукові зацікавлення: давня історія України, історія українського мистецтва та культури кінця X–XVIII ст.

Монографії

Дар Львова. Львів, 2014. Вип. 1: Мистецтво XIII–XVI століть. 194 с.

Холмська ікона Богородиці з Емануїлом (Студії з історії українського мистецтва; т. 5). Львів, 2018. 144 с.

Європейське мистецтво у Львові. Львів, 2022. Вип. 1: Львівська національна галерея мистецтв імені Б. Г. Возницького. Малярство XVI–XVIII століть. 144 с., іл.

Олеський замок, Львівська національна галерея мистецтв імені Б. Г. Возницького… Львів, 2023. Вип. 1: З малої історії українського мистецтва. 87 с., іл.

Львівські ікони середини XVI століття у колекції Музею-заповідника «Олеський замок». Львів; Дрогобич, 2025. Вип. 2: З малої історії українського мистецтва. 168 с.

Перемишльські ікони середини XVI століття у колекції Музею-заповідника «Олеський замок». Львів, 2025. Вип. 3: З малої історії українського мистецтва. 172 с.

Розділи в колективних монографіях

Радзивіли в Україні. *Князі Радзивіли.* Київ, 2012. Кн. 1. С. 8–71.

Король Данило Романович. Біла Церква, 2013 (Славетні постаті середньовіччя; вип. 3) [статті: Вступ. С. 7–9; Князь володимирський. С. 61–74; Угровський епізод. С. 81–95; Холм князя і короля Данила Романовича. С. 163–202; «Цей король Данило був князем добрим». Замість післямови. С. 211–214] (співавт. – Л. Войтович).

Українська дерев'яна церковна архітектура: досвід інтерпретації Михайла Драґана. *Драґан М. Українські деревляні церкви. Ґенеза і розвій форм:* у 2-х ч. Харків, 2014. С. 13–26.

The Unparalleled Significance of Volume 3 in Hrushevsky's History of Ukraine-Rus'. *Hrushevsky M. History of Ukraine-Rus'.* Edmonton; Toronto, 2016. Vol. 3: To the Year 1340. P. XLVIII–LXXIII.

Notes. *Hrushevsky M. History of Ukraine-Rus'.* Edmonton; Toronto, 2016. Vol. 3: To the Year 1340. P. 480–484, 487, 489–490, 492, 494, 498.

Галицький епізод 1589 року з історії українського шкільництва другої половини XVI століття. *Освіта національних меншин в Україні: історичні традиції, правові засади, сучасні виклики (XX – початок XXI століть)* / відп. ред. І. Соляр; упоряд. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Кн. 1. С. 13–16.

Професійна освіта у середовищі львівських малярів XVI–XVII століть. *Освіта національних меншин в Україні: історичні традиції, правові засади, сучасні виклики (XX – початок XXI століть)* / відп. ред. І. Соляр; упоряд. Н. Колб; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Кн. 2. С. 3–15.

Військові кампанії короля Данила Романовича разом із польськими спільниками. Зі студій над західноукраїнською історією XIII століття у її військовому аспекті і не тільки. *Галицько-волинська доба* / відп. ред. В. Александрович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023–2024. Т. 2: Держава Романовичів у контактах із західними сусідами в XIII столітті. С. 68–170.

Романовичі і західні сусіди в XIII столітті (замість передмови). *Галицько-волинська доба* / відп. ред. В. Александрович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023–2024. Т. 2: Держава Романовичів у контактах із західними сусідами в XIII столітті. С. 7–12.

Українська складова монументального малярства «graeco opere» короля Владислава II Ягайла: нові відкриття й необхідність переосмислення. *Західноукраїнські землі княжого та ранньомодерного часу: тенденції соціополітичного розвитку й осмислення культурної спадщини:* колект. моногр. / відп. ред. І. Паршин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. С. 405–454.

Церковна спадщина Східницької громади: малярство та різьблення. *Східницька громада: спадщина давніх церков та церковного мистецтва.* Дрогобич, 2025. С. 775–878 (співавт. – Б. Лазорак).

Статті в наукових виданнях

Віленський слід малярських інтересів князя Костянтина Івановича Острозького. *Наукові записки Національного університету «Острозька Академія».* Острог, 2011. Вип. 18: Історичні науки. С. 113–124.

Ікони часів князя Лева Даниловича. *Україна в Центрально-Східній Європі (з найдавніших часів до кінця XVIII ст.).* Київ, 2011. Вип. 11. С. 307–326.

Мініатюри Євангелія 1556 року з церкви святого Миколи в Поляні з давньої збірки Перемишльської греко-католицької капітули. *Вісник Львівського університету. Серія: Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології.* Львів, 2011. Вип. 6. С. 19–35.

Переказ холмської та київської іконографії XIII століття у храмовій іконі Покрову Богородиці початку XVIII століття з церкви в Андронові поблизу Кобрина. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / від. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2011. Вип. 20: Actes testantibus. Ювілейний збірник на пошану Леонтія Войтовича. С. 55–71.

Прижиттєва іконографія гетьмана Івана Мазепи. *Іван Мазепа і мазепинці: історія та культура України останньої третини XVII – початку XVIII століть:* наук. зб. Львів, 2011. С. 183–193.

«Реалістичний» аспект ілюстрацій видань Львівського Успенського братства другої половини XVII століття. *Історія релігій в Україні:* наук. щорічник. Львів, 2011. Кн. 2. С. 437–444.

Сліди Юрія Шимоновича-старшого поза Україною. *Пам'ятки України: історія та культура.* 2011. № 1–2. С. 56–73.

Фрески з портретом княжої родини у київській Софії. *Пам'ятки України: історія та культура.* 2011. № 3–4. С. 50–55.

Nuncjusza Germanikusa markiza Malaspiny potwierdzenie przywileju arcybiskupa Jana Dymitra Solikowskiego z dnia 10 lipca 1596 roku dla bractwa i cechu malarzy katolickich we Lwowie z roku 1597. *Nuncjatura Apostolska w Rzeczypospolitej* / red.: T. Chynczewska-Hennel, K. Wiszowata-Walczak. Białystok, 2011. S. 157–167.

Волинський іконопис XVI–XVIII ст. *Музей волинської ікони:* книга-альбом. Київ, 2012. С. 43–51.

Волинські ікони доби Великого Князівства Литовського. *Науковий збірник з історії церковної монодії та гимнографії.* Львів, 2012. Ч. 6. С. 21–36.

Каспер Коллерд – скульптор львівський та станіславський. Нова постать із середовища німецьких митців на західноукраїнських землях 1720–1760-х років. *Крізь століття. Студії на пошану Миколи Крикуна з нагоди його 80-річчя.* Львів, 2012. С. 562–574.

Катафалк Марії Анни з Казановських Яблоновської, виставлений у львівському костьолі єзуїтів 1687 року, в описі Миколая Бернета. *Львів: місто – суспільство – культура:* зб. наук. праць. Львів, 2012. Т. 8, ч. 2: Культура, освіта, наука, Церква [Вісник Львівського університету. Серія історична. Спеціальний випуск]. С. 174–194.

Київська іконографія початку XVII століття у переказі книжкової гравюри. Особливості «празникового» циклу ілюстрацій Анфологіону 1619 року. *Історія релігій в Україні:* наук. щорічник. Львів, 2012. Кн. 2. С. 460–471.

Львівське середовище скульпторів європейської традиції першої половини XVIII століття. *Львівська національна галерея мистецтв. Дослідження і матеріали:* наук. зб. Львів, 2012. Вип. 3: 2010–2011. С. 13–43.

Малярство княжої Волині: джерельні перекази, пам'ятки, традиція. *Студії і матеріали з історії Волині. 2012.* Кременець, 2012. С. 48–72.

«Музейне відкриття» іконопису Волині другої половини XIV століття. *Волинський музейний вісник:* наук. зб. Луцьк, 2012. Вип. 3. С. 7–16.

Найдавніша ікона Покрову Богородиці: доповнення до джерел іконографії та хронології. *Theatrum Humanae Vitae. Студії на пошану Наталі Яковенко.* Київ, 2012. С. 126–134.

Новий приклад малярства монументального ранньопалеологівського зразка в іконі Богородиці з церкви архангела Михаїла в Ісаях. *Княжа доба: історія і культура* / відп. ред. В. Александрович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012. Вип. 6. С. 219–259.

Українські малярі польського короля Яна III Собєського. *Хроніка-2000.* Київ, 2012. Вип. 2 (92). С. 17–148.

Унікальне джерельне свідчення середини XVIII століття про поширення гравійованих ікон. *Український археографічний щорічник.* Нова серія. Київ, 2012. Т. 16–17. С. 363–373.

«Z łaski Pana Boga miałem swey własny sposob do życia z kąsztu mego snycerskiego…». Жовківський осередок майстрів українського різьблення другої половини XVII – середини XVIII століття. *Жовква крізь століття.* Жовква, 2012. Вип. 2. С. 286–310.

Trimorfon z Chrystusem w chwalie na sklepieniu lubelskiej zamkowej kaplicy Trójcy Przenajświętszej. *Od Kijowa do Rzymu. Z dziejów stosunków Rzeczypospolitej ze Stolicą Apostolską i Ukrainą* / pod red.: M. R. Drozdowskiego, W. Walczaka, K. Wiszowatej-Walczak. Białystok, 2012. S. 1027–1041.

Архиєрейський Служебник і Требник Івана Боярського. Походження та мистецьке оздоблення унікального львівського рукопису 1632 року. *Архиєрейський Служебник і Требник Івана Боярського.* Львів, 2013. С. 1–14 (без паґінації).

Дубнівська храмова ікона пророка Іллі. *Острозька давнина:* наук. зб. Остріг, 2013. Вип. 2. С. 123–136.

«…з нього розгортати перед світом хоч дрібну частину цінноців української культури». *Пам'ятки України: історія та культура.* 2013. № 12. С. 2–13.

Инвентарь вещей и товаров греческого купца Николая из Бухареста, привезенных во Львов «ex Moschouia» в 1595 году. *Памятники культуры: Новые открытия. Письменность искусство археология. Ежегодник 2005.* Москва, 2013. С. 434–438.

Кирилівська фреска «Богородиця у молінні перед Христом». *Пам'ятки України: історія та культура.* 2013. № 2. С. 46–53.

Майстри «малих» осередків українського малярства історичного перемишльсько-львівського регіону першої половини XVII ст. *Соціум. Альманах соціальної історії.* Київ, 2013. Вип. 10. С. 9–30.

Найдавніші львівські ікони кінця XIV–XV століть. *Пам'ятки України: історія та культура.* 2013. № 8. С. 2–9.

Перша експозиція Національного музею у Львові. *Пам'ятки України: історія та культура.* 2013. № 12. С. 24–39.

Судовий процес в уряді міста Грубешева у 1642 році між яворівськими міщанами малярем Федором та Войцехом бляхівником за малярського учня Матіаса. *Історія релігій в Україні:* наук. щорічник. Львів, 2013. Кн. 1. С. 148–158.

Ухвала кам'янецького міського уряду від 21 травня 1734 року в процесі між братством церкви святого Миколая та малярем Іваном Камінським про малювання ікон. *Український археографічний щорічник.* Нова серія. Київ, 2013. Т. 18. С. 790–794.

Spuścizna średniowiecznego malarstwa ukraińskiego szkoły przemyskiej jako niewykorzystane źródło dla współczesnego malarstwa ikonowego. Sztuka sakralna pogranicza. *Materiały z konferencji naukowej I Międzynarodowego Festiwalu Sztuki Sakralnej Pogranicza* (Przemyśl, 26–28 listopada 2011 r.) / red.: Z. Bator, M. Filewicz. Przemyśl, 2013. T. 1. S. 209–221.

Оборонні вежі середини XVI ст. в структурі бастіонних укріплень Олицького замку XVII ст. *Архітектурна спадщина Волині:* зб. наук. праць. Рівне, 2014. Вип. 4. С. 7–11.

Під обкладинкою «провідного» та «чудового» видання міністерства, або ще раз про пам'ятки архітектури й образотворчого мистецтва, обов'язкові для розпізнавання за шкільною програмою. *Історія і суспільствознавство в школах України.* 2014. № 4 (35). С. 41–45.

Українська релігійна культура Перемищини й Холмщини: домодерний період. *Василіянські історичні дослідження.* Варшава, 2014. Т. 4: Польща і східні католики: історія та культура / ред.: І. Галагіда, Р. Крамар. С. 35–50.

Malarstwo portretowe w kręgu Jana Zamoyskiego (Część 1). *Spheres of Culture.* Lublin, 2014. Vol. VII. S. 520–532.

Malarstwo portretowe w kręgu Jana Zamoyskiego (Część 2). *Spheres of Culture.* Lublin, 2014. Vol. VIII. S. 358–378.

Środowisko malarzy zamojskich czasów Jana Zamoyskiego (Część 1). *Spheres of Culture.* Lublin, 2014. Vol. IX. S. 314–335.

Ікони Покрову Богородиці з доробку «п'ятницької майстерні». *Культура і мистецтво західноукраїнських земель. 2009, 2010.* Львів, 2015. С. 153–202.

Львівське середовище українських малярів першої половини – середини XVII століття. *Соціум. Альманах соціальної історії.* Київ, 2015. Вип. 10–11. С. 34–60.

Львівський осередок українських малярів другої половини XVII століття. *З історії західноукраїнських земель* / наук. ред. і упоряд. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. Вип. 10–11. С. 37–70.

Мистецьке оздоблення Холмського Євангелія XIII століття та додані мініатюри XVI століття. *Холмське Євангеліє XIII століття.* Видання факсимільного типу. Київ, 2015. С. 359–373.

Мініатюри Євангелія Івана Кучірки 1602 року. *Культура і мистецтво західноукраїнських земель. 2009, 2010.* Львів, 2015. С. 123–152.

Найважливіші позиції львівського релігійного малярства першої половини XVII століття в експозиції і фондах Музею-заповідника «Олеський замок». *Львівська національна галерея мистецтв ім. Б. Г. Возницького. Дослідження і матеріали:* наук. зб. Львів, 2015. Вип. 4: 2012–2015. С. 26–37.

Пошуки київського пізньосередньовічного малярства. Україна у Центрально-Східній Європі. Київ, 2015. Вип. 15. С. 403–417.

Холмське будівництво короля Данила Романовича. *Княжа доба: історія і культура* / відп. ред. В. Александрович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. Вип. 9: Король Данило Романович 1264–2014. С. 34–66.

Środowisko malarzy zamojskich czasów Jana Zamoyskiego (Część 2). *Spheres of Culture.* Lublin, 2015. Vol. X. S. 318–334.

Wotywny obraz dziekana infulata zamojskiego Mikołaja Kiślickiego z roku 1612 w katedrze zamojskiej (Część 1). *Spheres of Culture.* Lublin, 2015. Vol. XI. S. 426–437.

Wotywny obraz dziekana infulata zamojskiego Mikołaja Kiślickiego z roku 1612 w katedrze zamojskiej (Część 2). *Spheres of Culture.* Lublin, 2015. Vol. XII. S. 296–309.

В якому монастирі проживала мати короля Данила Романовича? Свідчення джерел проти пропонованих «широких» трактувань. *Український археографічний щорічник.* Нова серія. Київ, 2016. Т. 19–20. С. 169–194.

Іконографічна традиція Холмської ікони Богородиці. *Przywrócona pamięci. Ikona Matki Boskiej Chełmskiej: ikonografia – kult – kontekst społeczny* / red.: A. Gil, ks. M. Kalinowski, I. Skoczylas. Lublin; Lwów, 2016. S. 21–58.

Львівська версія картини Якопо Бассано «Святий Іоан Предтеча в пустині». *Львівська національна галерея мистецтв ім. Б. Г. Возницького. Дослідження і матеріали:* наук. зб. Львів, 2016. Вип. 5. С. 5–13.

Львівське середовище майстрів малярства західноєвропейського культурно-історичного родоводу в XVII столітті. *З історії західноукраїнських земель* / наук. ред. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2016–2017. Вип. 12–13. С. 25–72.

«Молдовські трофеї» у церквах Володимирської єпархії наприкінці XVII століття. *Український археографічний щорічник.* Нова серія. Київ, 2016. Т. 19–20. С. 573–575.

«Образ Богородиці». Слідами виставки у залах Львівської національної галереї мистецтв імені Б. Г. Возницького. *Львівська національна галерея мистецтв ім. Б. Г. Возницького. Дослідження і матеріали:* наук. зб. Львів, 2016. Вип. 5. С. 33–60 (співавт. – М. Сойко).

Острозькі ікони XVI століття. *Острозька давнина:* наук. зб. Остріг, 2016. Вип. 5. С. 85–105.

Перебудова олицької резиденції у 30–40-х роках XVIII століття. *Архітектурна спадщина Волині:* зб. наук. праць. Рівне, 2016. Вип. 5 / за ред. П. А. Ричкова. С. 7–14.

Спас на престолі з архангелами Михаїлом і Гавриїлом – «забута» ікона в експозиції Олеського замку. *Львівська національна галерея мистецтв ім. Б. Г. Возницького. Дослідження і матеріали:* наук. зб. Львів, 2016. Вип. 5. С. 14–24.

Українське «повернення обличчям до Заходу»: досвід релігійної іконографії XIII–XVI століть. *Colloquia Russica.* Kraków, 2016. Series I. Vol. 6: Ruś a kraje kultury łacińskiej (X–XVI w.): materiały VI Międzynarodowej konferencji naukowej (Kraków, 26–28 listopada 2015 r.) / red. nauk. V. Nagirnyy. S. 155–166.

Хрещення Київської держави й утвердження християнської мистецької традиції в Україні: досвід епохи святого Володимира Великого. *Княжа доба: історія і культура* / відп. ред. В. Александрович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2016. Вип. 10: Святий Володимир Великий 1015–2015. С. 199–228.

Herman Han uczniem Marcina Mikołaja Kobera. *Spheres of Culture.* Lublin, 2016. Vol. XIII. S. 410–415.

Najstarsze dzieje malarstwa przemyskiego. *Sztuka sakralna pogranicza.* Przemyśl, 2016. T. 2: materiały z konferencji naukowej II Międzynarodowego festiwalu sztuki sakralnej pogranicza (Przemyśl, 11–12 października 2013 r.) / pod red. Z. Bator i M. Trojanowskiej. S. 153–164.

Львівські малярі в передміських церковних братствах XVI–XVII століть. *Львівська Ставропігія: історія, персоналії, взаємини* / наук. ред.: В. Александрович, І. Орлевич. Львів, 2017. С. 80–109.

Початки біографії князя Лева Даниловича та початковий період історії Львова. *Княжа доба: історія і культура* / відп. ред. В. Александрович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 11: Княжий Львів 1256–2016. С. 23–50.

Сторінки історії українського малярського осередку Перемишля у XVIII столітті. *Дрогобицький краєзнавчий збірник.* Дрогобич, 2017. Вип. 19–20. С. 236–262.

Який об'єкт відтворив Мартін Ґруневеґ в рисунку «іконостасу Успенської церкви у Львові?». *Львівська Ставропігія: історія, персоналії, взаємини* / наук. ред.: В. Александрович, І. Орлевич. Львів, 2017. С. 137–178.

Класичні акценти у львівському малярстві першої половини XVI століття. *Історія релігій в Україні:* наук. щорічник. Львів, 2018. Вип. 28, ч. 2. С. 21–33.

Князь Лев Данилович і перші десятиліття історії Львова. *Вісник НТШ.* Львів, 2018. Ч. 60. С. 31–34.

Малярі і скульптори Кременця середини XVIII століття. *Студії і матеріали з історії Волині. 2018.* Кременець, 2018. С. 259–270.

Холмський єпархіальний осередок часів короля Данила Романовича: міф як міфотворчість. *Княжа доба: історія і культура* / відп. ред. В. Александрович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Вип. 12. С. 75–110.

Шумськ. Матеріали до будівельної історії середини XVIII століття. *Архітектурна спадщина Волині:* зб. наук. праць. Рівне, 2018. Вип. 6. С. 9–20.

Як галицький князь Володимирко Володаревич, повертаючись з-під Києва, срібло збирав. *Археологічні зошити з Пересопниці.* Пересопниця, 2018. Вип. 6. С. 91–97.

Ікони львівської «п'ятницької майстерні» та її традиції. *Культура і мистецтво західноукраїнських земель 2011, 2012.* Львів, 2019. С. 187–240.

Контракт люблінського маляра Яна Кушталовіча з сохачевським хорунжим Каспером Зиґмунтом Ліпскім на малювання вівтаря до костьолу апостола Якуба в Кжемєніци (1634). *Spheres of Culture.* Lublin, 2019. Vol. XIX / Ed. I. Nabytovych. S. 152–158.

Львівське портретне малярство першої третини XVII століття. *Культура і мистецтво західноукраїнських земель 2011, 2012.* Львів, 2019. С. 119–186.

Мініатюра євангеліста Марка та титули Дерманського Євангелія 1507 року. *Дермань і Мізоч в історії та культурі Волині.* Рівне, 2019. Вип. 1. С. 9–26.

Ранній епізод портретної іконографії львівського єпископа Петра (Білянського). *Історія релігій в Україні. Актуальні проблеми.* Львів, 2019. С. 143–153.

«Угорське підданство» короля Данила Романовича. *Княжа доба: історія і культура* / відп. ред. В. Александрович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Вип. 13. С. 133–190.

Діалектика сказаного і замовчаного: княжий Перемишль на сторінках новішої польської історії міста. *Княжа доба: історія і культура* / відп. ред. В. Александрович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 14: Княжий Перемишль. С. 239–265.

Коронація та королівський титул князя Данила Романовича. *Галицько-волинська доба* / відп. ред. В. Александрович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Т. 1: Студії з історії Галицько-Волинської держави XI–XIV століть. С. 115–190.

Нові факти історії середовища львівських скульпторів європейського родоводу першої третини XVIII століття. *Academia terra historiae. Студії на пошану Валерія Смолія.* Київ, 2020. Кн. 1: Простори історії. С. 341–351.

Підтвердження короля Августа III з 1751 року надання короля Міхала I з 1672 року на лан поля для церкви святого Миколая у селі Нагуєвичі. *Садиба Франка. Науковий збірник заповідника «Нагуєвичі».* Дрогобич; Нагуєвичі, 2020. Кн. 1. С. 384–392.

Служебник першого перемишльського єпископа Антонія. *Княжа доба: історія і культура* / відп. ред. В. Александрович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 14: Княжий Перемишль. С. 165–218.

Заїзд коронного писаря Міхала Юзефа Жевуского на Жидачівському старостві 18 жовтня 1743 року. *Жидачівщина.* Львів; Жидачів, 2021. Вип. 3. С. 54–77.

Найдавніші ікони батьківщини Івана Франка. *Садиба Франка. Науковий збірник заповідника Нагуєвичі.* Дрогобич; Нагуєвичі, 2021. Кн. 2. С. 331–359.

Невідоме джерельне свідчення 1742 року про обставини перенесення Жидачівської чудотворної ікони Богородиці (Воплочення) до Воскресенської церкви в Жидачеві. *Жидачівщина.* Львів; Жидачів, 2021. Вип. 3. С. 40–48.

Гравійований портрет Йосафата Кунцевича «з історією». Нова позиція ранньої іконографії полоцького архиєпископа *Sub fici. Меморіальний збірник, присвячений Ігореві Скочилясу.* Львів, 2022. С. 53–69. (Серія «Київське християнство»; т. 25).

Започаткування колекції церковного мистецтва Державного історико-культурного заповідника «Нагуєвичі». *Садиба Франка. Науковий збірник заповідника Нагуєвичі.* Дрогобич; Нагуєвичі, 2022. Кн. 3. С. 188–218.

Перемишльські владики в літописанні та позалітописних свідченнях XIII століття. *Княжа доба: історія і культура* / відп. ред. В. Александрович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 15. С. 129–146.

Реєстр реліквій і скарбів Сучавської митрополії, укладений у Стрию 22 жовтня 1686 року. *Записки Наукового товариства імені Шевченка.* Львів, 2022. Т. 275: Праці Комісії спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін. С. 507–544.

Фрагменти двох костьольних вівтарів перших десятиліть XVII століття із церков Різдва Богородиці в місті Камінь-Каширський та святого Миколая у селі Борочиче. *Волинський музейний вісник:* наук. зб. Луцьк, 2022. Вип. 12. С. 80–114.

Фрески у вівтарі церкви святого Миколая Милецького монастиря. *Волинський музейний вісник:* наук. зб. Луцьк, 2022. Вип. 12. С. 72–79.

Волинське малярство XIV століття. *Волинський музейний вісник:* наук. зб. Луцьк, 2023. Вип. 13. С. 65–85.

«И приде во гра^д^ холмь . сь ч^с^тью и со славою». Повернення короля Данила Романовича з Опавського походу літа 1253 року у викладі холмського літописця: між вимовою джерела та Єскарбами історіографії». *Княжа доба: історія і культура* / відп. ред. В. Александрович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023–2024. Вип. 16. С. 111–146.

Малярська спадщина сільських церков підкаміньської околиці XVIII століття: відкриття невідомого явища в історії українського мистецтва. *Історія Підкаменя в контексті політичних, соціально-економічних та культурних процесів на західноукраїнських землях.* Підкамінь; Львів, 2023–2024. Зб. 4. С. 39–53.

Мініатюри Євангелія (ГТГ, К-5348) на тлі українського книжкового малярства пізньої княжої доби. *Галицько-Волинське Євангеліє XII століття. Факсимільне відтворення рукописної книги. Дослідження* / відп. ред. В. Мойсієнко. Київ, 2023. С. 549–590.

«Родъ Їер^м^ Їѡва Кондзїєлєвича їгумєна брацкого лѵцкаго». Упис з 14 липня 1709 року єромонаха, ігумена Луцького Братського Хрестовоздвиженського монастиря, маляра Йова Кондзелевича у луцькому монастирському пом'янику. *Волинський музейний вісник:* наук. зб. Луцьк, 2023. Вип. 13. С. 85–92.

Станильський майстер. Епізод з історії перемишльської школи українського малярства найближчої післякняжої доби. *Садиба Франка. Науковий збірник заповідника Нагуєвичі.* Дрогобич; Нагуєвичі, 2023. Кн. 4. С. 303–338.

Українська культура в процесі «торжества» «молодої Європи» над «старою Візантією». *Київська академія.* Київ, 2023. Вип. 20. С. 82–91.

Інвентар маєтності Пеняки та належних до неї сіл 1723 року. *Історія Підкаменя в контексті політичних, соціально-економічних та культурних процесів на західноукраїнських землях.* Підкамінь; Львів, 2024–2025. Зб. 5. С. 157–168.

Копія втраченої картини першої половини 1570-х років антверпенського маляра Йоахіма Бейкелара (бл. 1530–1575) «Кухарка на кухні» в колекції Волинського краєзнавчого музею у Луцьку. *Волинський музей: історія і сучасність:* наук. зб. Луцьк, 2024. Вип. 7. С. 160–167.

Матеріали до історії бродівського малярського осередку XVII століття у записах метричних книг місцевого парафіяльного костьолу. *Брідщина – край на межі Галичини й Волині.* Броди, 2024. Вип. 15. С. 22–25.

«Преображення» з церкви Собору Богородиці в селі Бусовисько Самбірського району Львівської області. *Садиба Франка. Науковий збірник заповідника Нагуєвичі.* Дрогобич; Нагуєвичі, 2024. Кн. 5. С. 429–460.

Статті в інших виданнях

«Братський» аспект історії львівського малярства першої половини XVII століття. *Апологет. Богословський збірник Львівської духовної академії УПЦ КП.* Львів, 2011. № 1–2 (27–28). Матеріали III Міжнародної наукової конференції «Львівське Ставропігійське Успенське братство в духовній культурі України»: до 425-ліття надання Львівському Ставропігійському братству Патріаршої Ставропігії (Львів, 26 травня 2011 р.). С. 28–40.

Графічні портрети юних нащадків козацьких еліт мазепинської доби – спудеїв Києво-Могилянської Академії. *Пилип Орлик: життя, політика, тексти:* матер. Міжнар. наук. конф. «Ad fontes» до 300-річчя Бендерської конституції 1710 р. (Київ, 14–16 жовтня 2010 р.). Київ, 2011. С. 10–31.

Добрий дух із Сянока Ромуальд Біскупський. До 75-річчя від дня народження. *Дзвін.* 2011. № 8 (208). С. 107–110.

Не зафіксованого походження ікона Волинського краєзнавчого музею й початки української іконографії Спаса у славі. *Волинська ікона: дослідження та реставрація:* наук. зб. Луцьк, 2011. Вип. 18: Матеріали XVIII Міжнародної наукової конференції, Луцьк, 27–28 жовтня 2011 р. С. 36–48.

Середньовічне мистецтво Перемишльської єпархії на сторінках нового видання «Історії українського мистецтва». *Церковний календар 2012. Видання Перемисько-Новосанчівської єпархії.* Сянок, 2011. С. 138–162.

Українська пізньосередньовічна іконографія Розп'яття: типологія та функціонування. *Апологет. Богословський збірник Львівської духовної академії УПЦ КП.* Львів, 2011. № 29: Матеріали IV Міжнародної наукової конференції «Християнська сакральна традиція: віра, духовність, мистецтво» (Львів, 24–25 листопада 2011 р.). С. 57–70.

Візантійські джерела та італійський слід іконографії намісної ікони Богородиці з церкви пророка Іллі в Камені-Каширському. *Волинська ікона: дослідження та реставрація:* наук. зб. Луцьк, 2012. Вип. 19: Матеріали XIX Міжнародної наукової конференції, Луцьк, 24–25 жовтня 2012 року. С. 14–25.

Доповнення до словника малярів Волині XVI–XVII століть. *Волинська ікона: дослідження та реставрація:* наук. зб. Луцьк, 2012. Вип. 19: Матеріали XIX Міжнародної наукової конференції, Луцьк, 24–25 жовтня 2012 року. С. 49–59.

Комплекс ікон передвівтарної огорожі в українській церковній традиції княжої доби. *Апологет. Богословський збірник Львівської духовної академії УПЦ КП.* Львів, 2012. № 32–33. Матеріали V Міжнародної наукової конференції «Християнська сакральна традиція: віра, духовність, мистецтво» (Львів, 23–24 листопада 2012 р.). С. 41–60.

Найдавніші ікони Богородиці Перемишльської єпархії. *Церковний календар 2013. Видання Перемисько-Новосанчівської єпархії.* [Сянок, 2012]. С. 135–146.

«Розп'яття» другої половини XVI століття Успенського собору у Володимирі. *Володимир-Волинська єпархія на рубежі тисячоліть:* матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Володимир-Волинський; Зимно, 5 травня 2012 р.). Володимир-Волинський; Зимно, 2012. С. 147–160.

«Arbor humana vitae» «інвенції» Миколая Криштофа Радзивіла – унікальний графічний аркуш Теодора Галлє у збірці Інституту дослідження бібліотечних мистецьких ресурсів Львівської національної наукової бібліотеки України імені Василя Стефаника. *Мистецька культура: історія, теорія, методологія:* тези доп. Міжнар. наук. конф. (Львів, 29 листопада 2013 р.). Львів, 2013. С. 25–27.

Відділ історії Середніх віків. *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2012 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2013. С. 59–60.

Відкриття середньовічних ікон Волині: підсумок насамперед останнього двадцятиліття. *Волинська ікона: дослідження та реставрація:* наук. зб. Луцьк, 2013. Вип. 20: Матеріали XX Міжнародної наукової конференції, Луцьк, 27–28 серпня 2013 року. С. 36–50.

Волинські ікони Спаса у славі. *Історія та сучасність Православ'я на Волині:* матер. IV наук.-практ. конф. (Луцьк, 12–14 листопада 2013 р.). Луцьк, 2013. С. 10–20.

Наукова конференція «Червенські гради» і Перемишльська земля: початки історичної традиції. *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2012 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2013. С. 90–93.

Українські ікони святих зі скороченим історичним циклом (недооцінений аспект традиції княжої доби у мистецтві пізнього Середньовіччя та Нового часу). *Християнська сакральна традиція: історія і сьогодення:* зб. матер. Міжнар. конф. (Львів, 6–7 грудня 2013 р.). Львів, 2013. С. 15–31.

Українські пізньосередньовічні намісні ікони Спаса та Богородиці на престолі. *Християнська сакральна традиція: віра, духовність мистецтво:* зб. матер. VI Міжнар. конф. (Львів, 22 листопада 2013 р.). Львів, 2013. С. 218–231.

Четверта наукова конференція пам'яті Володимира Вуйцика «Культурна спадщина західноукраїнського регіону» 2012. *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2012 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2013. С. 168–169.

Два волинських «Благовіщення» XVIII століття та їх ауґсбурзький графічний контекст. *Волинська ікона: дослідження та реставрація:* наук. зб. Луцьк, 2014. Вип. 21: Матеріали XXI Міжнародної наукової конференції, Луцьк, 16–17 жовтня 2014 року. С. 81–88.

Два причинки до найдавнішої історії львівського портретного малярства у збірці Інституту досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів ЛННБ України ім. В. Стефаника. *Мистецька культура: історія, теорія, методологія:* тези доп. Міжнар. наук. конф. (Львів, 28 листопада 2014 р.). Львів, 2014. С. 3–5.

Львівська пізньосередньовічна іконографія Нерукотворного образу. *Християнська сакральна традиція: віра, духовність, мистецтво:* зб. матер. VII Міжнар. конф. (Львів, 24 листопада 2014 р.). Львів, 2014. С. 208–215.

Неопубліковані волинські ікони у фондах Музею-заповідника «Олеський замок». *Волинська ікона: дослідження та реставрація:* наук. зб. Луцьк, 2014. Вип. 21: Матеріали XXI Міжнародної наукової конференції, Луцьк, 16–17 жовтня 2014 року. С. 33–43.

Останнє замовлення вченого. Історику Володимиру Вуйцикові було б 80! *Дзвін.* 2014. Ч. 11–12. С. 131–133.

Упис єромонаха Білостоцького монастиря, маляра Йова Кондзелевича у Пом'янику Скиту Манявського. *Історія та сучасність Православ'я на Волині:* матер. V наук.-практ. конф. (Луцьк, 11 листопада 2014 р.). Луцьк, 2014. С. 6–9.

Відділ історії Середніх віків. *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2014 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2015. С. 61–62.

Володимирські матеріали до побутування напрестольних вівтариків у релігійній культурі українських земель зламу XVII–XVIII століть. *Історія та сучасність Православ'я на Волині:* матер. VI наук.-практ. конф. (Луцьк, 12 листопада 2015 р.). Луцьк, 2015. С. 108–111.

Малярство середньовічного Луцька. *Волинська ікона: дослідження та реставрація:* наук. зб. Луцьк, 2015. Вип. 22: Матеріали XXII Міжнародної наукової конференції, Луцьк, 21–22 жовтня 2015 року. С. 3–23.

Матеріали з творчої спадщини Юзефа Пічмана в колекції ЛННБ України імені В. Стефаника. *Мистецька культура: історія, теорія, методологія:* тези доп. Міжнар. наук. конф. (Львів, 27 листопада 2015 р.). Львів, 2015. С. 3–4.

Наукова конференція пам'яті Володимира Вуйцика «Культурна спадщина західноукраїнського регіону». *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2014 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2015. С. 157–158.

Останній дар від Ромуальда Біскупського. *Дзвін.* 2015. № 7. С. 115–118.

Холмське шанування святого Іоана Златоустого. *Християнська сакральна традиція: віра, духовність, мистецтво:* зб. матер. VIII Міжнар. конф. (Львів, 23 листопада 2015 р.). Львів, 2015. С. 247–252.

«Богородиця з Емануїлом» з церкви святого Миколая у Камені-Каширському. *Волинська ікона: дослідження та реставрація:* наук. зб. Луцьк, 2016. Вип. 23: Матеріали XXIII Міжнародної наукової конференції, Луцьк, 19–20 жовтня 2016 року. С. 3–19.

Волинські ікони Богородиці Страсної XVI–XVIII століть. *Історія та сучасність Православ'я на Волині:* матер. VII наук.-практ. конф. (Луцьк, 8 листопада 2016 р.). Луцьк, 2016. С. 125–130.

Дві репліки гравюри Рафаеля Саделера 1591 року в мистецькій практиці львівського кола XVII століття. *Мистецька культура: історія, теорія, методологія:* тези доп. Міжнар. наук. конф. (Львів, 25 листопада 2016 р.). Львів, 2016. С. 3–4.

З нових матеріалів до історії середовища скульпторів європейської традиції на Волині у другій чверті XVIII століття. *Волинська ікона: дослідження та реставрація:* наук. зб. Луцьк, 2016. Вип. 23: Матеріали XXIII Міжнародної наукової конференції, м. Луцьк, 19–20 жовтня 2016 року. С. 181–186.

Київське малярство періоду виникнення Києво-Могилянської академії. *Шлях у чотири століття:* матер. Міжнар. наук. конф. «Ad fontes – До джерел» до 400-ї річниці заснування Києво-Могилянської академії (Київ, 12–14 жовтня 2015 р.) / наук. ред. Н. Яковенко; упоряд. Н. Шліхта. Київ, 2016. С. 220–232.

Львівське портретне малярство XVII століття: погляд з 1965 року та через пів століття. *Дзвін*. 2016. № 1. С. 172–178.

Новоідентифіковані репліки ікон майстрів монументального малярства кінця XIV – першої третини XV століття. *Християнська сакральна традиція: віра, духовність, мистецтво:* зб. матер. VII Міжнар. конф. (Львів, 24 листопада 2016 р.). Львів, 2016. С. 194–209.

Розп'яття з Черська – найдавніша ікона Берестейщини (Зі студій над забутим регіоном розвитку української мистецької культури). *Над Бугом і Нарвою.* Більськ Підляський, 2016. № 3 (145). С. 17–19.

Картини школи Пітера Пауля Рубенса в збірці ІДБМР ЛННБ України імені Василя Стефаника. *Мистецька культура: історія, теорія, методологія:* тези доп. Міжнар. наук. конф. (Львів, 23–24 листопада 2017 р.). Львів, 2017. С. 3–5.

Пізньосередньовічні волинські ікони Богородиці з Емануїлом. *Волинська ікона: дослідження та реставрація:* наук. зб. Луцьк, 2017. Вип. 24: Матеріали XXIV Міжнар. наук. конф., присвяченої 350-річчю від дня народження Йова Кондзелевича, Луцьк, 19–20 жовтня 2017 року. С. 61–72.

Портрети Ганни Гойської. З приводу застарілої містифікації щодо іконографії благодійниці Почаївського монастиря. *Волинська ікона: дослідження та реставрація:* наук. зб. Луцьк, 2017. Вип. 24: Матеріали XXIV Міжнародної наукової конференції, присвяченої 350-річчю від дня народження Йова Кондзелевича, Луцьк, 19–20 жовтня 2017 р. С. 215–219.

Українські пізньосередньовічні епістилії з вибраними сюжетами. *Християнська сакральна традиція: віра, духовність, мистецтво:* зб. матер. X Міжнар. конф. (Львів, 23 листопада 2017 р.). Львів, 2017. С. 122–143.

Два контракти західноукраїнських малярів на службу з 1735 та 1739 років. *Волинська ікона: дослідження та реставрація:* наук. зб. Луцьк, 2018. Вип. 25: Матеріали XXV Міжнародної наукової конференції, Луцьк, 25–26 жовтня 2018 року. С. 265–272.

Контракт майстерні скульптора Томаса Гуттера на виконання двох вівтарів для костьолу в місцевості Лука поблизу Ряшева (1746). *Мистецька культура: історія, теорія, методологія:* тези доп. Всеукр. наук. конф. (Львів, 30 листопада 2018 р). Львів, 2018. С. 3–5.

Львівські ансамблі ікон середини XVIII століття у двох сільських церквах. *Християнська сакральна традиція: віра, духовність, мистецтво:* зб. матер. XI Міжнар. конф. (Львів, 22 листопада 2018 р.). Львів, 2018. С. 150–174.

Митці Жидачева та Жидачівщини XVIII століття. *Жидачівщина.* Львів; Жидачів, 2018. Вип. 1: Збірник матеріалів конференції, яка відбулася 8 грудня 2017 року. С. 59–77.

Найдавніша західноукраїнська ікона. *Локальна історія.* 2018. № 2. С. 54–55.

«Покров Богородиці» київської школи кінця XVII століття у парафіяльній церкві луцької околиці. *Волинська ікона: дослідження та реставрація:* наук. зб. Луцьк, 2018. Вип. 25: Матеріали XXV Міжнародної наукової конференції, Луцьк, 25–26 жовтня 2018 року. С. 61–76.

Волинські монументальні портрети київського унійного митрополита та львівського єпископа Афанасія (Шептицького). *Волинська ікона: дослідження та реставрація:* наук. зб. Луцьк, 2019. Вип. 26: Матеріали XXVI Міжнародної наукової конференції, присвяченої 115-ій річниці від дня народження українського мистецтвознавця Павла Жолтовського, Луцьк, 24–25 жовтня 2019 року. С. 168–176.

Контракт архітектора Франческо Каппоні з 1745 року на перебудову костьолу бернардинів у селі Фраґа. *Жидачівщина.* Львів; Жидачів, 2019. Вип. 2: Збірник матеріалів Других Жидачівських читань, які відбулися 30 листопада 2018 року. С. 58–68.

Малярські оригінали львівської портретної гравюри XVIII століття. *Мистецька культура: історія, теорія, методологія:* тези доп. VII Міжнар. наук. конф. (Львів, 30 вересня 2019 р.). Львів, 2019. С. 3–4.

Надання гетьмана Івана Виговського для священика церкви Собору архангела Михаїла в селі Волиця (Воля Гніздичівська) на Жидачівщині отця Андрія Забудзького зі звільненням від повинностей на користь власника маєтності та вільний помол у місцевому млині (1662). *Жидачівщина.* Львів; Жидачів, 2019. Вип. 2: Збірник матеріалів Других Жидачівських читань, які відбулися 30 листопада 2018 року. С. 23–25.

Українські скульптори Львова XVIII століття. *Християнська сакральна традиція: віра, духовність, мистецтво:* зб. матер. XII Міжнар. конф. (Львів, 19 листопада 2019 р.) Львів, 2019. С. 176–191.

Василівська ротонда і Володимирський літопис: дві невикористані можливості сучасного сприйняття історії княжого Володимира. *Хроніки Ладомерії.* Володимир-Волинський; Новоград-Волинський, 2020. Вип. 5: Матеріали V Всеукраїнської наукової історико-краєзнавчої конференції «Хроніки Ладомерії», присвяченої 850 річниці з часу правління у Володимирі князя Романа Мстиславовича, засновника Галицько-Волинського князівства і патріарха монаршого правлячого роду Романовичів. С. 6–11.

Волинський епізод видання «Icones familiae ducalis Radzivillianae». *Волинська ікона: дослідження та реставрація:* наук. зб. Луцьк, 2020. Вип. 27: Матеріали XXVII Міжнародної наукової конференції, присвяченої 20-ій річниці від часу передачі Холмської ікони Богородиці Волинському краєзнавчому музею, Луцьк, 20 жовтня 2020 року. С. 95–104.

[Замість переднього слова]. *Галицько-волинська доба* / відп. ред. В. Александрович. Львів, 2020. Т. 1: Студії з історії Галицько-Волинської держави XI–XIV століть. С. 7–12.

[Замість передмови]. *Галицько-волинська доба* / відп. ред. В. Александрович. Львів, 2020. Т. 1: Студії з історії Галицько-Волинської держави XI–XIV століть. С. 13–16.

Майстри львівського мулярського цеху при спорудженні костьолу місіонерів у Городенці: про організацію будівельних артілей українського Правобережжя XVIII століття. *Український археографічний щорічник.* Нова серія. Київ, 2020. Вип. 23–24. С. 625–636.

Модерна концепція львівського мистецтва? Замість дифірамбу. *Дзвін.* 2020. № 10. С. 131–137.

Монографічне дослідження Холмської ікони Богородиці з Емануїлом через два десятиліття після її відкриття: замість підсумування. *Волинська ікона: дослідження та реставрація:* наук. зб. Луцьк, 2020. Вип. 27: Матеріали XXVII Міжнародної наукової конференції, м. Луцьк, 20 жовтня 2020 року. С. 12–14.

Недооцінена волинська ікона середини XVI століття «Спас у славі» з церкви Покрову Богородиці в селі Матче. *Волинська ікона: дослідження та реставрація:* наук. зб. Луцьк, 2020. Вип. 27: Матеріали XXVII Міжнародної наукової конференції, присвяченої 20-ій річниці від часу передачі Холмської ікони Богородиці Волинському краєзнавчому музею, Луцьк, 20 жовтня 2020 року. С. 71–82.

Підтвердження короля Августа III з 1751 року надання короля Міхала I з 1672 року на лан поля для церкви святого Миколая у селі Нагуєвичі. *Садиба Франка. Науковий збірник заповідника «Нагуєвичі».* Дрогобич; Нагуєвичі, 2020. Кн. 1. С. 384–392.

Середовище українських майстрів гравюри у Львові в середині – другій половині XVIII століття. *Християнська сакральна традиція: віра, духовність, мистецтво:* зб. матер. XIII Міжнар. конф. (Львів, 24 листопада 2020 р.). Львів, 2020. С. 70–92.

Шанування Покрову Богородиці як одне з найцінніших історичних надбань Української Церкви. *Помісна Церква. 2020.* № 10 (14). С. 16–19.

Uroczysty wjazd króla Daniela Romanowicza do stolicy po powrocie z wyprawy czeskiej w przekazie kronikarskim. *'The World of the Slavs: Forgotten Meeting Place of Different Cultures' in memory of Professor Andrzej Poppe (12 July 1928 – 31 January 2019). Christian Russia in the Making Warsaw (30 January – 1 February 2020).* Warsaw, 2020. P. 11–12.

Кременецький сницар Стефан Кульчицький: контракт на вівтар для каплиці резиденції польного коронного писаря Міхала Юзефа Жевуского у селі Колодно Збаразького р-ну Тернопільської обл. (1749). *Волинська ікона: дослідження та реставрація:* наук. зб. Луцьк, 2021. Вип. 28: Матеріали XXVIII Міжнародної наукової конференції, м. Луцьк, 21–22 жовтня 2021 року. С. 100–110.

Львівський цеховий муляр Ян Дембовскі та цехові майстри – будівничі костьолу єзуїтів у Порицьку (1758). *Волинська ікона: дослідження та реставрація:* наук. зб. Луцьк, 2021. Вип. 28: Матеріали XXVIII Міжнародної наукової конференції, м. Луцьк, 21–22 жовтня 2021 року. С. 111–116.

Львівські малярі європейської культурно-історичної орієнтації другої половини XVIII століття – виконавці церковних замовлень. *Християнська сакральна традиція: віра, духовність, мистецтво:* зб. матер. XIV Міжнар. конф. (Львів, 24 листопада 2021 р.), Львів, 2021. С. 123–143.

«Окупаційний» контекст джерельного аспекту української історії. *Спадщина Івана Франка в контексті досліджень проблем історії, культури і музеєзнавства від найдавніших часів до сучасності. Збірник тез, присвячених 105-им роковинам смерті українського генія.* Дрогобич, 2021. С. 29–31.

Фонд і перспективи: українське малярство XVI–XX століть у збірці Львівської національної наукової бібліотеки України імені Василя Стефаника. *Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника: історія, джерела, постаті:* доп. та повідомл. Міжнар. наук. конф. (Львів, 26 лютого 2021 р.). Львів, 2021. С. 132–134.

Чи мав Львів своє «велике мистецтво»? *Дзвін*. 2021. № 10. С. 136–143.

Інвентар Фашембурзького парку в Олиці з 1774 року. *Олика в європейській історії: відтворення історико-архітектурної спадщини:* матер. Міжнар. наук. конф. (Луцьк; смт Олика, 29–30 жовтня 2021 р.): наук. зб. Луцьк, 2022. С. 233–246.

Митці Підкаменя другої половини XVII–XVIII ст. *Історія Підкаменя в контексті політичних, соціально-економічних та культурних процесів на західноукраїнських землях.* Підкамінь, 2022. Зб. 3: Матеріали третьої міжнародної науково-краєзнавчої конференції (Підкамінь, 21–23 жовтня 2022 р.). С. 102–129.

Середньовічна іконографія у малярській практиці Львова XVIII століття. Не зауважений аспект історичного досвіду мистецької столиці західноукраїнських земель Нової доби. *Християнська сакральна традиція: віра, духовність, мистецтво:* зб. матер. XV Міжнар. конф. (Львів, 24 листопада 2022 р.). Львів, 2022. С. 86–100.

Напрестольні ікони – не зауважене явище в історії української релігійної мистецької культури Пізньосередньовічної та Нової доби. *Християнська сакральна традиція: віра, духовність, мистецтво:* зб. матер. XVI Міжнар. конф. (Львів, 9 листопада 2023 р.). Львів, 2023. С. 158–176.

Деісус із Михайлівської церкви в місті Комарно – ще одне відкликання до давніх традицій у мистецькій спадщині Львова пізньосередньовічної доби. *Християнська сакральна традиція: віра, духовність, мистецтво:* зб. матер. XVII Міжнар. конф. (Львів, 11 листопада 2024 р.). Львів, 2024. С. 148–168.

Львівські й позальвівські намісні ікони Спаса та Богородиці на престолі XVII століття. *Християнська сакральна традиція: віра, духовність, мистецтво:* зб. матер. XVIII Міжнар. конф. (Львів, 11 листопада 2025 р.). Львів, 2025. С. 168–186.

Енциклопедичні статті

Енциклопедія історії України. **Т. 8:** Па–Прик. Київ, 2011 [стаття: Пінзель Йоган-Георг (Pinzel Johan Georg). С. 257–258]; **Т. 9:** Прил–С. Київ, 2012 [статті: Свенська ікона Богородиці. С. 469; Свєнціцька Віра Іларіонівна. С. 470–471; Свєнціцький Іларіон Семенович. С. 471]; **Т. 10:** Т–Я. Київ, 2013 [статті: Фреска. С. 333–334; Холм. С. 401–403; Холмська ікона Богородиці. С. 405; Шульц Бруно. С. 668].

Енциклопедія Сучасної України. **Т. 11:** Зор–Как. Київ, 2011 [стаття: Ікона. С. 277–281].

Polski Słownik Biograficzny. **T. LI/1,** zesz. 208: Śliwniak Józef – Śnigurski Jan. Warszawa; Kraków, 2016 [стаття: Śloska (Ślozka) Michał (zm. 1667) drukarz lwowski. S. 37–38].

Острозька академія: історія та сучасність культурно-освітнього осередку. Енциклопедичне видання. Острог, 2019 [стаття: Іконопис Острога XVI – першої половини XVII століття. С. 212–222].

Рецензії та огляди

[[Рец.]: Здобутки і прорахунки найновіших студій над вежею у селі Стовп (Столп'є) поблизу Холма. *Княжа доба: історія і культура.* Львів, 2011. Вип. 4. С. 289–301 [на кн.]: Zespół wieżowy w Stołpiu. Badania 2003–2005 / pod red. A. Buko. Warszawa: Instytut Archeologii i Etnologii PAN; Instytut Archeologii UW, 2009. 375 s.

[Рец.]: «Ikony w Polsce» і навколо них: зауваження з української сторони. *Україна–Польща: історична спадщина та суспільна свідомість.* Львів, 2012. Вип. 5: Ювілейний збірник на пошану Олександра Колянчука. С. 221–234 [на кн.]: Janocha M. Ikony w Polsce od średniowiecza do współczesności. Warszawa: Arkady, 2008. 452 s. + il.

[Рец.]: «Przemyśl wczesnośredniowieczny»: «труднощі» польської історії та археології на тлі «успіхів» у «zacieraniu ukraińskich śladów». *Княжа доба: історія і культура.* Львів, 2012. Вип. 6. С. 315–340 [на кн.]: Przemyśl wczesnośredniowieczny / red. nauk. E. Sosnowska (Origines Polonorum. T. 3). Warszawa, 2010. 482 s., il.

[Рец.]: Не зовсім звичайна монографія «незвичайного князя». *Княжа доба: історія і культура.* Львів, 2013. Вип. 7. С. 295–313 [на кн.]: Майоров О. Галицько-волинський князь Роман Мстиславич, володар, воїн, дипломат: у 2-х т. Біла Церква, 2011. Т. 1–2.

[Рец.]: Новосончівська колекція українського релігійного малярства: похвали і зауваження до наукового каталогу. *Україна–Польща: історична спадщина та суспільна свідомість.* Львів, 2013. Вип. 6. С. 221–231 [на кн.]: Maszczak M. T. Ikony w zbiorach Muzeum Okręgowego w Nowym Sączu. Nowy Sącz, 2010. 304 s., il.

[Рец.]: Каталог українських ікон XVI століття збірки Історичного музею у Сяноку. *Україна–Польща: історична спадщина та суспільна свідомість.* Львів, 2015. Вип. 8. С. 298–320 [на кн.]: Winnicka K. Ikony z XVI wieku w Muzeum Historycznym w Sanoku. Katalog zbiorów. Sanok, 2013. T. 2. 139 s., il.

[Рец.]: «Щастя» короля Данила Романовича. *Княжа доба: історія і культура.* Львів, 2015. Вип. 9: Король Данило Романович 1264–2014. С. 309–350 [на кн.]: Dąbrowski D. Daniel Romanowicz król Rusi (ok. 1201–1264). Biografia polityczna (Monografie Pracowni Badań nad Dziejami Rusi Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. T. 1). Kraków: Avalon, 2012. 538 s.

[Рец.]: Волинськими слідами святого Володимира Великого: проблема та її історичне тло. *Княжа доба: історія і культура.* Львів, 2016. Вип. 10: Святий Володимир Великий 1015–2015. С. 258–272 [на кн.]: Диба Ю. Батьківщина святого Володимира. Волинська земля у подіях X століття (Міждисциплінарні нариси ранньої історії Руси-України). Львів, 2014 (Невідома давня Україна; вип. 1). 484 с.: іл.

[Рец.]: Історична пам'ять про святого Володимира Великого як об'єкт найперше російського імперського виміру? *Княжа доба: історія і культура.* Львів, 2016. Вип. 10: Святий Володимир Великий 1015–2015. С. 287–304 [на кн.]: Ричка В. Володимир Святий в історичній пам'яті. Київ, 2012. 202 с.

[Рец.]: Науковий каталог найбільшої збірки українських ікон XV ст. в Польщі. *Ruthenica.* Київ, 2016. Т. 13. С. 198–210 [на кн.]: Biskupski R. Ikony z XV wieku w Muzeum Historycznym w Sanoku. Katalog zbiorów. Sanok, 2013. T. 1. 192 s., il.

[Рец.]: «Dlaczego nie spróbować szaleństwa»: король Данило Романович як opunktowana «istota biologiczna»? *Княжа доба: історія і культура.* Львів, 2017. Вип. 11: Княжий Львів 1256–2016.

С. 157–195 [на кн.]: Dąbrowski D. Król Rusi Daniel Romanowicz. O ruskiej rodzinie książęcej, społeczeństwie i kulturze w XIII w. (Monografie Pracowni Badań nad Dziejami Rusi Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. T. 4). Kraków, 2016. 412 s., il.

[Рец.]: Що з науки Гомера не засвоюється навіть через три тисячі років? *Княжа доба: історія і культура.* Львів, 2017. Вип. 11: Княжий Львів 1256–2016. С. 196–251 [на кн.]: Гелитович М. Українські ікони XIII – початку XVI століть зі збірки Національного музею у Львові імені Андрея Шептицького: альбом-каталог. Київ, 2014. 348 с., іл.

[Рец.]: «Старі» проблеми інтерпретації – нові відкриття: холмський собор короля Данила Романовича. *Княжа доба: історія і культура.* Львів, 2018. Вип. 12. С. 173–210 [на кн.]: Od cerkwi katedralnej króla Daniela Romanowicza do bazyliki pw. Narodzenia NMP w Chełmie. Wyniki badań interdyscyplinarnych sezonu 2013–2014. Muzeum Ziemi Chełmskiej im. Wiktora Ambroziewicza w Chełmie. Chełm, 2016. 324 s., il.

[Рец.]: Kronika Romanowiczów – версія… «покращена»? *Княжа доба: історія і культура.* Львів, 2019. Вип. 13. С. 270–295 [на кн.]: Kronika halicko-wołyńska (Kronika Romanowiczów) / wydali, wstępem y przypisami opatrzyli D. Dąbrowski, A. Jusupović przy współpracy I. Jurijewej, A. Majorowa i T. Wiłkuł. *Pomniki Dziejowe Polski.* Seria II, t. XVI. Kraków; Warszawa, 2017.

[Рец.]: «Задамнені» проблеми нового дослідження літописання Галицько-Волинської держави XIII століття. *Княжа доба: історія і культура* / відп. ред. В. Александрович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021–2022. Вип. 15. С. 186–248 [на кн.]: Jusupović A. Kronika halicko-wołyńska (Kronika Romanowiczów) w latopisarskiej kolekcji historycznej. Kraków; Warszawa, 2019. 204 s., il.

[Рец.]: «Новий літописець» як текстологія тексту, не вартого прочитання? *Княжа доба: історія і культура* / відп. ред. В. Александрович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 16. С. 147–265 [на кн.]: Галицько-Волинський літопис. Текстологія / за ред. О. П. Толочка. Київ, 2020. 929 с., 18 с. іл.

Переклади

[Пер. з пол.]: Біскупський Р. Українські ікони XVI століття з Нерукотворним образом та сценами історії його явлення. *Пам'ятки України: історія та культура.* 2011. № 1–2. С. 30–45.

[Пер. з пол.]: Сиґовський П. Про походження кількох ікон колишнього Церковно-археологічного музею у Холмі. Зі збірки Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника. *Пам'ятки України: історія та культура.* 2011. № 1–2. С. 76–81.

[Пер. з білорус.]: Юрій Піскун. Маляр Степан Котляревський – забуте ім'я в історії українського та білоруського мистецтва останньої третини XVIII століття. *Український археографічний щорічник.* Нова серія. Київ, 2020. Вип. 23–24. С. 637–660.

Наукове редагування, упорядкування

Зубрицький Д. Хроніка Ставропігійського братства / пер. І. Сварника, комент. В. Александровича. Львів, 2011. 388 с.

Княжа доба: історія і культура / відп. ред. В. Александрович. Вип. 4. Львів, 2011. 308 с.; Вип. 5. Львів, 2011. 272 с.; Вип. 6. Львів, 2012. 354 с.; Вип. 7. Львів, 2013. 328 с.; Вип. 8. Львів, 2014. 420 с.; Вип. 9: Король Данило Романович 1264–2014. Львів, 2015. 360 с.; Вип. 10: Святий Володимир Великий 1015–2015. Львів, 2016. 360 с.; Вип. 11: Княжий Львів 1256–2016. Львів, 2017. 256 с.; Вип. 12. Львів, 2018. 222 с.; Вип. 13. Львів, 2019. 304 с.; Вип. 14. Львів, 2020. 280 с.; Вип. 15. Львів, 2022. 256 с.; Вип. 16. Львів, 2023–2024, 280 с.

Культура і мистецтво західноукраїнських земель 2009, 2010 / за ред. В. Александровича. Львів, 2015. 334 с.

Образ Богородиці. Малярство та скульптура з фондів Львівської національної галереї мистецтв імені Бориса Возницького / наук. ред., упоряд. та наук. бібліографія каталогу. Львів; Торонто, 2015. 139 с. (співавт.: О. Максименко, М. Сойко).

Львівська Ставропігія: історія, персоналії, взаємини / наук. ред.: В. С. Александрович, І. В. Орлевич. Львів, 2017. 298 с.

Культура і мистецтво західноукраїнських земель 2011, 2012 / відп. ред. В. Александрович. Львів, 2019. 400 с.

Галицько-волинська доба / відп. ред. В. Александрович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023–2024. Вип. 2: Романовичі у контактах із західними сусідами в XIII столітті. 238 с.

Христина БАЗЮК

доктор філософії (PhD)
молодший науковий співробітник

Народилася 30 липня 1996 р. у м. Львів.

У 2018 р. закінчила історичний факультет Львівського національного університету ім. І. Франка (спеціальність – «Історія, викладач історії»).

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича від 2019 р.: аспірант (2019–2024), молодший науковий співробітник від 2024 р.

З 2025 р. – також співробітник відділу аспірантури.

У 2025 р. захистила докторську дисертацію на тему «Шотландці в Руському воєводстві у XVI – середині XVIII ст.», отримавши науковий ступінь доктора філософії (PhD) за спеціальністю 032 «Історія та археологія».

Отримала стипендію Friends of Aberdeen University Library Research Awards (2024) і Президента України для молодих учених НАН України (2025).

Наукові зацікавлення: генеалогія, історія нового часу, історія Львова, ранньомодерні міграції, історія торгівлі.

Статті в наукових виданнях

Шотландці в Руському воєводстві: аналіз британської історіографії. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 36. С. 28–36.

Англійська й шотландська торгівлі на території Речі Посполитої (за «Atlas maritimus & commercialis», 1728). *З історії західноукраїнських земель* / наук. ред. і упоряд. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 19. С. 3–16.

Аналіз торгових знаків із листування шотландського купця Артура Форбса. *Україна: культурна спадщина, суспільна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр, заст. гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 39. С. 14–22.

Львівська копія «Декларації свободи совісті» Якова II від 12 лютого 1687 року: контекст створення документа та його аналіз. *Рукописна та книжкова спадщина України.* Київ, 2024. № 1 (32). С. 38–55.

Представники шотландського клану Ґордонів як приклад заможних львівських міщан XVII – середини XVIII століття. *Україна: культурна спадщина, суспільна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр, заст. гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 40. С. 29–40.

Спроба локалізації торгової мережі шотландського купця Артура Форбса на землях Речі Посполитої у 1685–1692 роках. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014. Вип. 17. С. 36–52.

Статті в інших виданнях

Взаємодія євреїв та шотландців у ранньомодерному Львові. *Єврейство Східної Європи: історія, культура, традиції:* матер. доп. Міжнар. наук. конф. (Кам'янець-Подільський, 21–23 квітня 2025 р.). Кам'янець-Подільський, 2025. С. 3–5.

Ростислав ВАЦЕБА
кандидат історичних наук
молодший науковий співробітник

Народився 1 березня 1994 р. у м. Львів.

У 2015 р. закінчив історичний факультет (спеціальність – «Магістр історії. Історик. Викладач історії»), а у 2018 р. – аспірантуру Львівського національного університету ім. І. Франка.

У 2019 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Ранні держави дружинного типу у Слов'янському Полаб'ї (кінець VIII – перша третина X ст.): система влади і її трансформації».

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича від 2020 р.: молодший науковий співробітник.

Отримав стипендію Президента України для молодих учених (2022–2024).

Наукові зацікавлення: політична історія середніх віків, етногенез та історія полабських слов'ян, білих сербів і білих хорватів; міграційні процеси I тис. н. е.; слов'янський вектор політики Меровінгів, Каролінгів і Оттонів; державотворчі трансформації та політико-інституційний розвиток слов'янських держав у Центрально-Східній Європі раннього середньовіччя.

Розділ у колективній монографії

«*Βοῖκι τόποσ*» Костянтина VII Багрянородного і населення Прикарпаття у X столітті. *Західноукраїнські землі княжого та ранньомодерного часу: тенденції соціополітичного розвитку й осмислення культурної спадщини:* колект. моногр. / відп. ред. І. Паршин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. С. 37–74.

Статті в наукових виданнях

Етнокультурна структура слов'янського Полаб'я у VII–IX ст. і вплив порубіжжя на державотворчі процеси. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету.* Запоріжжя, 2018. Вип. 51. С. 383–395.

Північні велети у IX–X ст. і формування політичних інституцій Лютицького союзу. *Гілея: науковий вісник:* зб. наук. праць. Київ, 2018. Вип. 137. С. 98–103.

Розселення племен слов'янського Полаб'я у VIII–X століттях. *Записки Наукового товариства імені Шевченка.* Львів, 2018. Т. 271: Праці Комісії спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін. С. 603–623.

Система влади у сербських князівствах Ельбо-Заальського межиріччя у IX – на початку X ст. *Проблеми слов'янознавства.* 2018. Вип. 67. С. 81–103.

Zagadnienie struktury etnicznej i politycznej południowego Połabia w końcu VI – pierwszej ćwierci X wieku. *Średniowiecze Polskie i Powszechne.* Katowice, 2018. T. 14. S. 13–35.

Charlemagne and the Veleti Slavs. Reconstructing the Campaign of 789. *Frühmittelalterliche Studien.* Berlin; Boston, 2021. Bd. 55. P. 89–113.

Виникнення Білої Сербії у світлі тюринзької політики Меровінгів. *Проблеми всесвітньої історії.* Київ, 2022. Вип. 17. С. 42–84.

Каролінзька політика стосовно білих сербів наприкінці VIII та в IX ст. *Проблеми всесвітньої історії.* Київ, 2023. Вип. 21. С. 19–63.

Міграція хорватів на Балкани: спроба нової реконструкції. *Дриновський збірник.* Софія; Харків, 2024–2025. Т. 17. С. 32–51.

Полабські серби у добі Людольфінгів-Оттонів (Частина 1). *Проблеми всесвітньої історії.* Київ, 2025. Вип. 29. С. 7–36.

Полабські серби у добі Людольфінгів-Оттонів (Частина 2). *Проблеми всесвітньої історії.* Київ, 2025. Вип. 30. С. 9–29.

Статті в інших виданнях

До питання про участь білих хорватів в етногенезі верхньолужичан. *Україна і Хорватія: історичні паралелі:* матер. II Міжнар. хорватсько-української наукової конференції. Дрогобич, 2019. С. 127–151.

Пізньоримські рецепції у франкських прикордонних практиках на Ельбі та Заале. *VER KYIVIENS (Sub Umbra Castanearum): стародавній світ, середні віки, ранній новий час: історія, релігія, культура:* мат. Міжнар. наук. конф. Київ, 2023. С. 89–95.

Слов'янський слід у військовій реформі Генріха I Птахолова. *Наративи та концепти середньовічної історії Центрально-Східної Європи:* матер. Міжнар. наук. конф., присвяченої пам'яті Андрія Добролюбського (Київ, 21–22 листопада 2023 р.). Київ, 2023. С. 120–130.

Ранні контакти Каролінгів з полабськими слов'янами. *LAUREA V. Античний світ і середні віки. Наукові читання пам'яті професора Володимира Івановича Кадєєва.* Харків, 2024. С. 96–97.

Рецензії та огляди

[Рец.]: Нове слово мовознавців у полеміці довкола слов'янського етноґенезу. *Княжа доба: історія і культура* / відп. ред. І. Паршин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 17. С. 145–153 [на кн.]: New Perspectives on the Early Slavs and the Rise of Slavic. Contact and Migration / Ed. by T. Klír, V. Boček, N. Jansens. Empirie und Theorie der Sprachwissenschaft, 6. Heidelberg: Universitätsverlag WINTER, 2020. 353 p.

Автореферат

Ранні держави дружинного типу у Слов'янському Полаб'ї (кінець VIII – перша третина X ст.): система влади і її трансформації: автореф. дис. … канд. іст. наук: 07.00.02 / Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2019. 20 с.

Ольга ГУЛЬ

кандидат історичних наук
доктор філософії (PhD)
науковий співробітник

Народилася 25 лютого 1984 р. у с. Вороців Яворівського р-ну Львівської обл.

У 2006 р. закінчила історичний факультет Львівського національного університету ім. І. Франка (спеціальність – «Архівознавство»).

У 2012 р. – докторантуру гуманітарного факультету Університету ім. М. К'юрі-Склодовської (м. Люблін, Польща).

У 2013 р. захистила докторську дисертацію на тему «Суспільні конфлікти у місті Львові в XVI столітті», отримавши науковий ступінь доктора філософії (PhD) з історії.

У 2020 р. пройшла переатестацію дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук.

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича від 2015 р.: молодший науковий (2015–2021), науковий (від 2022 р.) співробітник.

Брала участь у таких міжнародних наукових проєктах: стажування у Вроцлавському університеті (м. Вроцлав, Польща) у межах Програми Уряду Польщі для молодих науковців (2012–2013); участь у проєкті Центру досліджень міської історії у Львові «Інтерактивна база даних: міські голови Львова» (2014–2015); у науковому проєкті Польської академії наук «Galicja na Józefińskiej mapie topograficznej 1779–1783» (2018); у науковому проєкті Польської академії наук та Польсько-німецького фонду розвитку науки «CHEML: Companion to the History of Early Modern Lviv» (2020–2024);

стажування у Німецькому історичному інституті у Варшаві (2022–2023); стажування в ПАН у межах програми «Nawa Zawadzka» (2024–2025).

У 2006 р. отримала стипендію Канадського фонду ім. О. Фединич; у 2014 р. – Фонду королеви Ядвіги.

У 2018 р. стала лавреатом Обласної премії молодим ученим і дослідникам за наукові досягнення.

Наукові зацікавлення: історія міст і міщанства в період пізнього середньовіччя та ранньомодерного часу, міське самоврядування, міська влада Львова в XVI ст., історія буденності, біографії львівських міщан, історіографія міжвоєнного періоду, локальна історія.

Монографії

Львів у XVI столітті: місто конфліктів та порозумінь / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. 304 с.

Розділи у колективних монографіях

У ратуші міста Львова. *Від бурмистрів до міських голів: довідник* / упоряд. І. Мацевко, М. Мудрий. Львів, 2016. 84 с. (співавт.: О. Аркуша, Ю. Гудима).

Національні меншини у ранньомодерному Львові: етно-конфесійна приналежність та культурно-освітня діяльність. *Освіта національних меншин в Україні: історичні традиції, правові засади, сучасні виклики (XX – початок XXI століть):* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; упоряд. Н. Колб; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Кн. 1. С. 17–31.

Представники національних меншин у Львівському університеті в міжвоєнний період: конфлікти у студентському соціумі. *Освіта національних меншин в Україні: історичні традиції, правові засади, сучасні виклики (XX – початок XXI століть):* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; упоряд. Н. Колб; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Кн. 2. С. 260–269.

Населення Львова XIV–XVIII століть: етнічно-релігійні групи та їх правовий устрій. *Західноукраїнські землі княжого та ранньомодерного часу: тенденції соціополітичного розвитку й осмислення культурної спадщини:* колект. моногр. / відп. ред. І. Паршин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. С. 457–478.

Статті в наукових виданнях

Виступи львівського міщанства проти зловживань влади у XVI ст. *Людина і держава – плебсологічний вимір:* V (ювілейна) Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 26 жовтня 2012 р.). Київ, 2012. С. 42–45.

Суспільний конфлікт у Львові 1576–1578 рр.: скарги міщан і рішення короля Стефана Баторія. *Вісник Львівського університету. Серія: Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології.* Львів, 2012. Вип. 7. С. 261–268.

Виступ львівського міщанства проти зловживань міської ради у першій чверті XVI ст. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 6. С. 5–17.

Характеристика еліти влади Львова у кінці XV – на початку XVI ст. *Україна: культурна спадщина, суспільна свідомість* / гол. редкол. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 23. С. 129–149.

Elita władzy miasta Lwowa w XVI wieku. *Res Historica*. Lublin, 2013. T. 35. S. 49–68.

Колегія «сорока мужів» у Львові в XVI ст.: передумови утворення і засади діяльності. *Дрогобицький краєзнавчий збірник.* Дрогобич, 2014. Вип. 17–18. С. 90–101.

Ян Зайдліч і його участь у виступі львівського поспільства проти міської ради в 1576–1577 рр. *Генеалогічні записки.* Львів, 2014. С. 1–10.

Zmiany w organizacji i funkcjonowaniu gminy miejskiej Lwowa po konfliktach z lat 1576–1577. *Scientia nihil est quam veritatis imago. Studia ofiarowane Profesorowi Ryszardowi Szczygłowi w siedemdziesięciolecie urodzin.* Lublin, 2014. S. 365–376.

Луція Харевічова і Ян Птасьнік: взаємини учня і вчителя. *Історія та історики у Львівському університеті: традиції та сучасність (до 75-ліття створення історичного факультету)* / ред.: Л. Зашкільняк, П. Сєрженга. Львів, 2015. С. 265–274.

Konflikt między pospólstwem a władzami miasta Lwowa w latach 1576–1577. Przebieg wydarzeń i zasięg społeczny. *Emocje w życiu mieszkańców miast na przestrzeni dziejów. Zbiór studiów* / pod red.: A. Buczyły, J. Możdżeń, A. Mutrynowskiej. Toruń, 2015. S. 191–203.

Przywódcy pospólstwa miasta Lwowa w czasie wystąpienia przeciwko radzie miejskiej w latach 1576–1577. *Annales UMCS.* Sectio F. Lublin, 2015. Vol. LXX. S. 75–97.

Szymon z Brzezin. *Polski Słownik Biograficzny.* Kraków, 2015. T. L/2, zesz. 205. S. 273–274.

Нерухома власність представників міської ради Львова XVI століття. *Львів: місто – суспільство – культура:* зб. наук. праць. Львів, 2016. Т. 10: Львів / Lwów / Lemberg як міські простори: уявлення, досвіди, практики / за ред. О. Аркуші, О. Вінниченка, М. Мудрого, ч. 2 [Вісник Львівського університету. Серія історична. Спеціальний випуск]. С. 238–254.

Łucja Charewiczowa i jej wniosek w naukę historyczną międzywojennego Lwowa. *Znani i nieznani międzywojennego Lwowa.* Kielce, 2016. S. 25–35.

Луція Харевічова: штрихи до біографії. *Україна: культурна спадщина, суспільна свідомість, державність* / гол. редкол. І. Патер; упоряд. Л. Хахула; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 29: Primum agree. Ювілейний збірник на пошану Миколи Литвина. С. 487–495.

«…Nie dla tego siedzicie na urzędzie, abyście nam mieli łajać albo szamocić ale dla sprawiedliwości i porządku dobrego…»: реляція львівського возного у справі скарги міщан Львова на райців від 28 серпня 1576 року. *З історії західноукраїнських земель* / відп. ред. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Вип. 14. С. 186–196.

Rusini i Ormianie oraz ich dążenia do zrównania z ludnością katolicką we Lwowie w XVI wieku. *Przestrzeń – Prawo – Pismo. Studia nad elementami kultury miejskiej.* Toruń, 2019. S. 122–139.

Tempel Michał (zm. przed 1484), rajca lwowski, kupiec. *Polski Słownik Biograficzny.* Warszawa; Kraków, 2019. T. 53/1, zesz. 217. S. 128.

Temricz Mikołaj (zm. przed 1484), ławnik i rajca lwowski. *Polski Słownik Biograficzny.* Warszawa; Kraków, 2019. T. 53/1, zesz. 217. S. 137.

Хома Бабич і Лесько Русин – українці першого складу колегії «сорока мужів» у Львові наприкінці XVI століття. *Соціум: альманах соціальної історії.* Київ, 2020. С. 27–41.

«Щоб ви цього Яна Зайдліча відіслали і нашим іменем заборонили, щоби він жодної юрисдикції над євреями не виконував»: скарга єврейської громади Львова проти судді Яна Зайдліча (1571). *З історії західноукраїнських земель* / відп. ред. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 18. С. 3–18.

Testament mieszczanina lwowskiego Wawrzyńca Morawińskiego z 1572 r. jako przykład ostatniej woli osoby bezdzietnej. *Res Historica.* 2025. R. 59. C. 1863–1889.

Статті в інших виданнях

«Чужі у своєму місті»: протистояння національних громад Львова у XVI ст. *Україна Модерна.* 2019. 5 червня. URL: http://uamoderna.com/md/gullvivmedieval?fbclid=IwAR0rGlIh_3PazjTsYBRNlN4OM4WA9hq2ZzEEdpO0Euo42zUKxXo1ixmsmJ4

500 років міської революції у Львові. *Zbruč.* 2019. 22 лютого. URL: https://zbruc.eu/node/87193

Визнання та боротьба за владу у ранньомодерному Львові, або чому історія забула про львівського багатія XVI ст. *Фотографії старого Львова.* 2020. 3 березня. URL: https://photo-lviv.in.ua/bahatstvo-vyznannia-ta-borot-ba-za-vladu-u-rann-omodernomu-l-vovi-abo-chomu-istoriia-zabula-pro-l-vivs-koho-bahatiia-xvi-st/

Wczesnonowożytny Lwów: miasto konfliktów i porozumień. *Mówią wieki.* Warszawa, 2025. Nr 6. S. 56–59.

Рецензії та огляди

[Рец.]: Історія Любліна як приклад нового підходу до написання монографії міста. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Львів, 2012. Вип. 5: Ювілейний збірник на пошану Олександра Колянчука. С. 236–240 [на кн.]: Szczygieł R., Gmiterek H., Dymmel P. Lublin. Dzieje miasta. Lublin: Towarzystwo miłośników Lublina, 2008. T. 1: Od końca VI do końca XVIII wieku.

[Рец.]: Нове дослідженні з історії міських еліт. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича.

Львів, 2015. Вип. 8. С. 282–288. [на кн.]: Jakimińska G. Elita władzy lubelskiej gminy miejskiej w latach 1555–1651. Lublin, 2012. 215 s.

[Рец.]: Маловідоме масове джерело до історії Львова другої половини століття. *Архіви України.* Науково-практичний журнал. Київ, 2017. Вип. 5–6 (310–311). С. 341–342 [на кн.]: Книга шлюбів Латинської Катедри Львова 1554–1591 / упоряд. Б. Петришак. Львів, 2017. 308 с. (Львівські історичні праці. Джерела; вип. 8).

[Рец.]: Najdawniejsza zachowana księga metrykalna Kościoła Katedralnego miasta Lwowa. *Rocznik Lubelskiego Towarzystwa Genealogicznego.* Lublin, 2017. S. 216–220 [на кн.]: Книга шлюбів латинської катедри Львова 1554–1591 рр. / упоряд. Б. Петришак. Львів, 2017. 308 с. (Львівські історичні праці. Джерела; вип. 8).

[Rec.]: *З історії західноукраїнських земель* / відп. ред. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 19. С. 201–207 [на кн.]: Andrzej Karpiński, Elżbieta Nowosielska. Pożary w miastach Rzeczypospolitej w XVI–XVIII wieku i ich następstwa ekonomiczne, społeczne i kulturowe. Warszawa, 2021.

[Rec.]: *З історії західноукраїнських земель* / відп. ред. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 20. С. 169–175 [на кн.]: Юзефович Я.-Т. Історія Львівського архиєпископства (1614–1700) / упоряд.: М. Капраль, І. Клименко; пер. з латин. М. Капраль. Львів, 2023. 1036 с. (Львівські історичні праці; вип. 11).

[Rec.]: *Місто: історія, культура, суспільство. Е-журнал урбаністичних студій* / редкол.: О. Галенко (гол. ред.), Т. Водотика (шеф-редактор); Інститут історії України НАН України; Історичний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Київ, 2025. № 1 (17). С. 164–174 [на кн.]: Pre-modern Towns in the Times of Catastrophes: East Central Europe in a Comparative Perspective / Ed. by M.-A. Malanikova, B. Możejko, M. Nodl, New York, 2024. 200 p.

Владислав КІОРСАК
доктор філософії (PhD)
молодший науковий співробітник

Народився 11 лютого 1997 р. у м. Кишинів (Республіка Молдова).

У 2018 р. закінчив історичний факультет Львівського національного університету ім. І. Франка.

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича від 2019 р.: аспірант (2019–2023), молодший науковий співробітник (від 2024 р.).

У 2024 р. захистив дисертацію на тему «Русь і Східна Європа в історичній пам'яті середньовічних скандинавів (на матеріалах саг про давні часи)» (керівник – д-р іст. наук Віра Гупало), здобувши науковий ступінь доктора філософії з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 032 «Історія та археологія».

Розділ у колективній монографії

Скандинави на Волині та Прикарпатті у період Середньовіччя. *Західноукраїнські землі княжого та ранньомодерного часу: тенденції соціополітичного розвитку й осмислення культурної спадщини:* колект. моногр. / відп. ред. І. Паршин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. С. 75–98.

Статті у наукових виданнях

Пограничні образи Русі у сагах про давні часи: Інтертекстуальні мотиви як ознака історичної пам'яті. *Текст і образ: актуальні проблеми історії мистецтва.* 2021. Т. 1, № 11. С. 29–44.

Русь у концепції «імперії» Раґнара Лодброка: скандинавські джерела крізь призму політики пам'яті. *Сіверянський літопис.* 2021. № 6. С. 4–14.

«Сага про пішого Грольва» та Русь в епоху вікінгів: історична пам'ять та історіографія. *Вісник Львівського університету. Серія історична.* 2022. Вип. 54. С. 50–64.

Eastern European elements of Egils saga Einhenda ok Asmundar Berserkjabana through the prism of Greco-Roman, and Germanic myths. *Scandia: Journal of Medieval Norse Studies.* 2022. Vol. 5. P. 6–27.

Епоха вікінгів на Сході Європи в історичній пам'яті ісландців пізнього середньовіччя. *Сторінки історії.* 2023. № 56. С. 9–27.

Русько-скандинавські історичні зв'язки як чинник розвитку колективних уявлень про схід у середньовічних ісландських джерелах. *Сіверянський літопис.* 2023. № 2. С. 5–18.

The perception of the Rus in Hauksbók: the voice and silence of historical source. *Evropský filozofický a historický diskurz.* 2023. Vol. 9, No. 2. P. 5–14.

Ісландські саги та походження Русі. Методологічні зауваги в розрізі сучасних теорії. *Княжа доба: історія і культура* / відп. ред. І. Паршин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 17. С. 5–28.

Ukrainian historical analysis of Icelandic sagas. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр, заст. гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 42. С. 33–48.

Рецензії та огляди:

[Рец.]: Європейська Русь: Переосмислення історії крізь український погляд. *З історії західноукраїнських земель* / гол. ред. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 21. С. 296–305 [на кн.]: Raffensperger C. Kyivan Rus in Medieval Europe. Cambridge: Cambridge University Press, 2025. 70 p.

Ярослав КНИШ

кандидат історичних наук
молодший науковий співробітник

Народився 5 грудня 1963 р. у с. Забужжя Сокальського (тепер – Шептицького) р-ну Львівської обл.

У 1986 р. закінчив історичний факультет Львівського державного університету ім. І. Франка (тепер – Львівський національний університет ім. І. Франка).

У 1986–1989 рр. працював учителем історії та суспільствознавства в Буській СШ № 2.

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 1989 р.

У 1996 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Суспільно-політичний, економічний і культурний розвиток Белзького воєводства у першій половині XVII ст.».

Наукові зацікавлення: історія Галичини, історія Галицько-Волинської держави, дослідження літописання та ранньої історії Львова.

Розділ у колективній монографії

Нариси історії Белза (до 1772 року). *Західноукраїнські землі княжого та ранньомодерного часу: тенденції соціополітичного розвитку й осмислення культурної спадщини:* колект. моногр. / відп. ред. І. Паршин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. С. 325–337.

Статті в наукових виданнях

Невідомий київський князь першої чверті XIV ст. *Княжа доба: історія і культура* / відп. ред. В. Александрович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012. Вип. 6. С. 258–268.

Монети Галицько-Волинської держави. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. редкол. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 23. С. 101–113.

Невідомі монети Юрія-Болеслава Тройденовича. *Львівські нумізматичні записки.* Львів, 2014. Ч. 11. С. 2–6.

Тисячолітня історія Белза. *Гуманітарні дисципліни у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів.* Львів, 2014. Вип. 4. С. 71–89.

Сілезькі П'ясти – претенденти на спадщину Романовичів. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. редкол. І. Патер, упоряд. Л. Хахула; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 29: Primum agere. Ювілейний збірник на пошану Миколи Литвина. С. 316–324.

Мідні динарії князя Юрія Тройденовича. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. Вип. 14. С. 5–13.

Страта Ігоревичів у Галичі. *Княжа доба: історія і культура* / відп. ред. І. Паршин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 17. С. 60–71.

Статті в інших виданнях

Невідомий київський князь. *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2011 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2012. С. 102.

Микола КОЗАК

доктор філософії (PhD)
молодший науковий співробітник

Народився 23 грудня 1992 р. у м. Новояворівськ Львівської обл.

У 2016 р. закінчив історичний факультет Львівського національного університету ім. І. Франка (спеціальність – «Історик, викладач історії»).

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 2018 р.: аспірант (2018–2022), молодший науковий співробітник (від 2022 р.).

У 2024 р. захистив дисертацію на тему «Озброєння військ Галицької та Волинської земель у XII–XIV ст. (торгівля, трофеї, власне виробництво)» (керівник – д-р іст. наук Віра Гупало), здобувши науковий ступінь доктора філософії (PhD) з історії.

Наукові зацікавлення: історія давнього та середньовічного озброєння; військова історія Галицько-Волинської держави; взаємовпливи військових культур кочового та осілого населення Європи в період середньовіччя.

Розділ у колективній монографії

Військова справа Королівства Русі у сфрагістичних джерелах XIII–XIV ст. *Людина, суспільство, влада в давній та ранньомодерній Україні: контексти історичної презентації* / відп. ред. В. Смолій; НАН України, Інститут історії України. Київ, 2020. С. 274–291.

Держава Романовичів: військо та озброєння. *Західноукраїнські землі княжого та ранньомодерного часу: тенденції соціополітичного розвитку й осмислення культурної спадщини* / відп. ред. І. Паршин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. С. 188–216.

Статті в наукових виданнях

Руська метальна артилерія періоду середньовіччя. *Проблеми історії війн і військового мистецтва.* 2021. Вип. 3. С. 95–110.

Шолом як елемент захисного спорядження професійного воїна у Галицькій та Волинській землях у X–XII ст.: проблема «латинських шоломів». *Tabularium Historiae.* 2021. T. 9. S. 71–86.

«Нѣмьци же дивѧщесѧ wроужью татарьскомоу»: яку зброю описував літописець в епізоді зустрічі в Пожоні та яке її походження? *Етнічна історія народів Європи.* Київ, 2022. Вип. 67. С. 7–16.

Середньовічні щити Європи та Русі (конструкція, військово-символічне значення, розвиток). Проблеми всесвітньої історії. 2022. № 2 (18). С. 12–40.

Шабля як наступальна зброя і воїнський символ у Галицькому і Волинському князівствах у XI–XIV ст. *Військово-науковий вісник.* Львів, 2022. Вип. 37. С. 303–319.

До питання мечів у Галицькій землі в період високого і пізнього середньовіччя (за матеріалами Івано-Франківського обласного краєзнавчого музею і Національного історико-культурного заповідника «Давній Галич»). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 38. С. 105–120.

Захисний обладунок у Галицько-Волинських землях Княжої доби: підсумування актуально-доступних відомостей. *Княжа доба: історія і культура* / відп. В. Александрович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023–2024. Вип. 16. С. 61–74.

Захисне спорядження давньоукраїнського воїна княжої доби. *Княжа доба: історія і культура* / відп. ред. І. Паршин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 17. С. 72–102.

Сергій ПИВОВАРОВ

доктор історичних наук
професор
старший науковий співробітник

Народився 16 грудня 1960 р. у м. Полонне Хмельницької обл.

У 1983 р. закінчив історичний факультет Чернівецького державного університету (тепер – Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича).

У 1988 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Вплив античної цивілізації на процес історичного розвитку черняхівської культури».

У 2007 р. – докторську дисертацію на тему «Історичний розвиток населення межиріччя Верхнього Пруту та Середнього Дністра в XI – першій половині XIII ст.».

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича від 2022 р.: старший науковий співробітник.

Наукові зацікавлення: археологія, нумізматика, краєзнавство, історія України.

Підручник

Основи археології земель Чернівецької області (шкільний курс). Чернівці, 2023. 200 с. (співавт. – В. Ф. Федорак).

Статті в наукових виданнях

«Громові стріли» з Чорнівського городища. *Археологія і давня історія України.* Київ, 2022. Вип. 3 (43). С. 404–412 (співавт. – В. Калініченко).

Металеве зооморфне навершя бойової пліті з Чорнівського городища XIII ст. *Актуальні питання гуманітарних наук.* Дрогобич: Вид. дім «Гельветика», 2022. Вип. 49, т. 1. С. 17–24 (співавт. – В. Калініченко).

Намисто з Чорнівського городища XIII ст. (дослідження 1999–2020 рр.). *Археологія і давня історія України.* Київ, 2022. Вип. 2 (42). С. 160–168 (співавт. – В. Калініченко).

Хронологічні маркери Рідківського археологічного комплексу VIII–X ст. *Проблеми гуманітарних наук.* Збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич: Вид. дім «Гельветика», 2022. Вип. 9/51. С. 14–49 (співавт. – В. Калініченко).

Дослідник цивілізації давніх слов'ян (до 70-річчя з дня народження Л. П. Михайлини). *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.* Чернівці, 2023. № 1 (57). С. 165–171 (співавт. – В. Калініченко).

Знахідки клинкової зброї та її елементів на городищі в Зеленій Липі у Середньому Подністров'ї. *Danish Science Journal.* 2023. No. 77. P. 23–31.

Підплитове поховання з літописного Онута (до причин появи традиції). *Актуальні питання гуманітарних наук.* Дрогобич: Вид. дім «Гельветика», 2023. Вип. 61, т. 2. С. 24–30.

Ювілей археолога і патріота (до 70-річчя Любомира Павловича Михайлини). *Музейний щорічник Чернівецького обласного краєзнавчого музею.* Чернівці, 2023. Вип. 6–8. С. 258–264.

Артефакти попередніх епох як об'єкти шанування давнім населенням (за матеріалами археологічних пам'яток Буковини). *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.* Чернівці, 2024. № 2 (60). С. 29–42 (співавт. – В. Калініченко).

Сакральна металева та кам'яна пластика з Чорнівського городища першої половини XIII ст. *Княжа доба: історія і культура* / відп. ред. І. Паршин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 17. С. 31–59.

Християнська культова споруда XV ст. з Чорнівського городища. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття та Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 29. С. 413–425.

Статті в інших виданнях

Наслідування гюлістанським дирхемам Джанібека із городища в Зеленій Липі. *Археологія Буковини: здобутки та перспективи:* тези VI Міжнар. семінару (Чернівці, 16 грудня 2022 р.). Чернівці, 2022. С. 87–90.

Угорський денарій із зеленолипівського городища. *Археологія Буковини: здобутки та перспективи:* тези VII Міжнар. семінару (Чернівці, 22 грудня 2023 р.). Чернівці, 2023. С. 120–123.

«У Печерському монастирі» з предками своїми. *Антиквар.* 2023. № 4 (31). С. 72–81 (співавт. – Л. Михайлина).

«У печерському соборі … з предками своїми». Некрополь Успенського собору. *Велика історія Великої церкви. Успенському собору Великої Печерської церкви 950 років.* Київ, 2023. С. 72–81 (співавт. – Л. Михайлина).

Забута прикраса з Малятинців: датування, типологія, витоки. *Археологія Буковини: здобутки та перспективи:* тези VIII Міжнар. семінару (Чернівці, 6 грудня 2024 р.). Чернівці, 2024. С. 138–142.

Празькі гроші з Чорнівського городища. *Археологія Буковини: здобутки та перспективи:* тези VIII Міжнар. семінару (Чернівці, 6 грудня 2024 р.). Чернівці, 2024. С. 142–144.

Рогова ємність з Чорнівського городища. *Археологія Буковини: здобутки та перспективи:* тези IX Міжнар. семінару (Чернівці, 19 грудня 2025 р.). Чернівці, 2025. С. 98–100.

DOI: https://doi.org/10.33402/inukr.2026-9

ВІДДІЛ НОВОЇ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Відділ нової історії України – це провідний осередок студій над суспільно-політичним життям і національно-культурним відродженням українців у складі Австро-Угорської імперії наприкінці XVIII – на початку XX ст. Його попередником був відділ історії України, який діяв у складі Інституту суспільних наук із 1951 р. по 1983 р. – по суті, це було відновлення Львівського відділу Інституту історії АН УРСР, створеного на базі історичних підрозділів НТШ у 1940 р., що діяв до літа 1941 р., а також у 1944–1946 рр. Відділ розпочав діяльність 1 лютого 1940 р. У 1951 р. його очолив відомий історик, учень Михайла Грушевського, колишній голова історично-філософської секції (від 1934 р.) та керівник Комісії старої історії України НТШ, доктор філософії Іван Крип'якевич. До його складу було зараховано дійсних членів НТШ Омеляна Терлецького і Василя Гарасимчука, звичайних членів Степана Білецького та Федора Голійчука, наукових співробітників Івана Карпинця й Омеляна Пріцака. Так, О. Терлецький, В. Гарасимчук і Ф. Голійчук обійняли посади старших наукових, а С. Білецький, І. Карпинець та О. Пріцак – молодших наукових співробітників. Проте незабаром, у другій половині 1952 р., Івана Крип'якевича усунено від обов'язків і цю посаду обійняв Володимир Горбатюк. Після смерті останнього в червні 1953 р. І. Крип'якевич, уже як директор інституту, очолив відділ і керував ним до 1958 р. Згодом відділом завідував Михайло Івасюта (1958–1973).

Тематика досліджень у 50–60-х роках XX ст. охоплювала різні періоди історії України. Однак під тиском партійних органів усе частіше ставала заполітизованою, посилювалася тенденція до розширення тематики радянського періоду за рахунок згортання досліджень минулих епох і обмеження локальної, західноукраїнської. Попри це, відділ тривалий час залишався одним із найповажніших осередків із питань історичного українознавства в системі АН України, а його наукова продукція здебільша не втратила вартості й дотепер.

У розробці проблем середньовіччя вагомий внесок належить академіку Іванові Крип'якевичу (праці з історії Галицько-Волинської держави і Визвольної війни українського народу під проводом Богдана Хмельницького), Степан Білецький вивчав соціально-економічні відносини у Львові в XVII ст., Володимир Грабовецький – народні рухи на Прикарпатті в XVI–XVIII ст., Ярослав Ісаєвич – братства, розвиток культури і друкарства в Україні. Період Нової доби охоплювали питання з історії аграрних відносин і селянського руху в Галичині у XIX ст. (Михайло Герасименко й Микола Кравець, Феодосій Стеблій, Олег Полянський), історії промисловості та становища робітників (Григорій Ковальчак, Євген Яцкевич), історії суспільно-політичного руху й українсько-польських відносин (Володимир Борис, Феодосій Стеблій, Степан Трусевич), а проблеми новітньої історії, зокрема українське питання як геополітичний чинник, національно-визвольний рух на західноукраїнських землях досліджували: Олександр Карпенко, Микола Кравець, Юрій Сливка, Михайло Швагуляк, Михайло Герасименко, Богдан Дудикевич, Ярослав Лялька.

Науковці працювали над такими питаннями історії західних областей України радянського часу: демографічні процеси (Володимир Огоновський), розвиток промисловості (Григорій Ковальчак, Дмитро Низовий), виробнича діяльність і технічна творчість робітників (Микола Драк, Всеволод Іськів), соціальні процеси на селі (Михайло Івасюта, Віталій Масловський,

Феодосій Стеблій

Адам Мартинюк), громадсько-політичне життя (Олександра Кірсанова), розвиток народної і вищої освіти (Ілля Павлюк, Феодосій Стеблій), історія періодичної преси (Степан Качур).

Феодосій Стеблій доклав чимало зусиль для забезпечення високого рівня видання «Історії міст і сіл УРСР. Львівська область». У 1960-х роках він керував групою авторів, які писали нариси про міста та села Радехівського р-ну, сам був автором низки статей. На початку 1970-х років інститут мав завдання стати головним центром у перевиданні «Історії міст і сіл УРСР. Львівська область» російською мовою, і на плечі Ф. Стеблія, по суті, лягла вся відповідальність за реалізацію цієї роботи.

Важливим здобутком не лише відділу, а й усього колективу Інституту суспільних наук стала опублікована в 1968 р. монографія «Торжество історичної справедливості. Закономірність возз'єднання західноукраїнських земель в радянській державі». Серед її авторів були: Микола Кравець, Олександр Карпенко, Григорій Ковальчак, Феодосій Стеблій, Юрій Сливка. Як зазначав Я. Ісаєвич, це був перший великий за обсягом і насичений фактами нарис історії усіх західноукраїнських земель у загальноукраїнському контексті. Незважаючи на обережність висловлювань, монографія стала об'єктом критичних випадів проти авторського колективу з боку надто ревнивих поборників радянського режиму.

За результатами досліджень опубліковано монографії та узагальнювальні праці (за участю працівників інших відділів): «Нариси історії Львова» (1956), «Історія Львова» (1984). Відділ видавав серійні збірники «З історії західноукраїнських земель» (1957–1960, вип. 1–5) і «З історії Української РСР» (1962–1963, вип. 6–8). У них друкували матеріали, що підсумовували наукові дослідження з економічної й політичної історії західноукраїнських земель. Опубліковано статті про розвиток ремесла, промислів і торгівлі, соціальну структуру населення та суспільно-політичну боротьбу у Львові і Дрогобичі в XVI–XVIII ст., про селянський рух на західноукраїнських землях XVII – першої половини XIX ст., становище народних мас, про суспільно-політичний рух у другій половині XIX – на початку XX ст., соціально-економічні та політичні процеси в західних областях УРСР (1939–1941).

Поряд із дослідженням проблем історії відділ приділяв чимало уваги студіям зі спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін. Із питань джерелознавства й історіографії опубліковано праці: І. Крип'якевича «Джерела до історії Галичини періоду феодалізму» (1962), Я. Ісаєвича «Джерела з історії української культури доби феодалізму. XVI–XVIII ст.» (1972), М. Кравця «Іван Франко – історик України», В. Гавриленка «Українська сфрагістика. Питання предмета та історіографії» (1977), Я. Дашкевича «Армянские колонии на Украине в источниках и литературе XV–XIX веков (Историографический очерк)» (1962). Нарис методики історичних досліджень надрукував І. Крип'якевич («Український історичний журнал», 1967). Праці з історичної бібліографії та книгознавства опублікували: І. Крип'якевич, Я. Дашкевич, М. Івасюта, Я. Ісаєвич і Ф. Стеблій.

Феодосій Стеблій, ?

У 1974 р. завідувачем відділу став Ф. Стеблій і очолював його до 2012 р. У 1979 р. із групи співробітників відділу сформовано відділ історії соціалістичного будівництва (тепер – новітньої історії), а в 1983 р. із частини працівників – відділ історико-культурних пам'яток (тепер – історії середніх віків). Через реорганізацію та зміну

структури інституту профіль відділу звужено й під тиском партійних керівників традиційну назву «відділ історії України» замінено на «відділ суспільно-політичних рухів».

У 80-х роках XX ст. тут працювали: Феодосій Стеблій, Володимир Борис, Микола Драк, Степан Трусевич, Ярослав Грицак, Володимир Парубій, Олег Полянський, Петро Шкраб'юк, Ігор Марков, Ігор Яцкевич. Головним напрямом досліджень у той час була історія соціальних і суспільно-політичних рухів та громадсько-культурного життя на західних землях України кінця XVIII – початку XX ст. На базі відділу сформувався творчий колектив (керівник – Ф. Стеблій, співорг.: О. Полянський, С. Трусевич та ін.), який зробив спробу комплексного міждисциплінарного аналізу спадщини західноукраїнських романтиків у колективній монографії «"Руська Трійця" в історії суспільно-політичного руху і культури України» (1987). Багатим джерельним доповненням цього видання став підготовлений спільно із працівниками архівів збірник документів та матеріалів «Русалка Дністрова» (відп. ред. – Ф. Стеблій, співупоряд.: О. Купчинський, Я. Грицак, В. Парубій, О. Полянський, Є. Гуменюк).

З'ясовували працівники відділу роль і місце в суспільно-політичному й культурному житті Тараса Шевченка, Івана Франка, Михайла Павлика, Володимира Гнатюка, Михайла Грушевського, Андрея Шептицького, а в розвитку українознавства – НТШ, питання відносин українців з іншими народами (Феодосій Стеблій, Степан Трусевич, Микола Драк, Ярослав Грицак, Надія Гранчак, Петро Шкраб'юк, Богдан Якимович). Серед досягнень відділу – монографії, зокрема розділи в колективних працях: «Історія Львова» (співкер. авт. кол. – Ф. Стеблій, співавт.: М. Драк, С. Трусевич, 1984), «Украинские Карпаты» (співавт.: Ф. Стеблій, С. Трусевич, 1989), «Історія України. Курс лекцій: у 2 т.» (співавт.: Ф. Стеблій, С. Трусевич, 1991), низка статей у наукових збірниках, серед яких у першому позацензурному виданні інституту «Т. Шевченко і українська національна культура» (Ф. Стеблій, Я. Грицак, М. Драк, С. Трусевич, П. Шкраб'юк, Б. Якимович, І. Яцкевич, 1990).

Науковий доробок відділу став основою дослідження проблеми соборності українських земель у складі Російської та Австрійської імперій. За його наслідками спільно з відділом історії культури інституту й історичним факультетом Львівського державного університету ім. І. Франка та працівниками Інституту історії АН України опубліковано колективну монографію під дещо заідеологізованою назвою – «Історичні передумови возз'єднання українських земель» (відп. ред. – Ф. Стеблій, співавт.: Я. Ісаєвич, Ф. Стеблій, С. Трусевич, С. Макарчук, В. Смолій, В. Сарбей, 1989). У ній, попри певну данину нав'язуваним ідеологічним схемам, на основі аналізу історіографії та джерельного матеріалу, відповідно до зростання в той час громадського зацікавлення історичним минулим була зроблена спроба простежити процес формування етнічної території українців від розселення раннього східного слов'янства і держави Київської Русі до початку XX ст., зародження та розвиток національного руху в бездержавний період існування нації аж до сформування ним постулату спочатку національно-територіальної, а згодом і повної державної незалежності України з об'єднанням у її складі всіх етнічних земель, передумови для реалізації якого виникли внаслідок розпаду Російської та Австро-Угорської імперій у вирі Першої світової війни.

Науковці відділу брали участь в упорядкуванні 46-го тому «Зібрання творів І. Франка» (Я. Грицак, Ф. Стеблій, С. Трусевич, 1985–1986), матеріалів наукових симпозіумів «Іван Франко і світова культура» (Б. Якимович, 1990) та «Т. Шевченко і українська національна культура» (Я. Грицак, Ф. Стеблій, 1990), книжки «Розвиток науки в західних областях УРСР. 1939–1989» (П. Шкраб'юк, 1990), збірників документів «Історія Львова в документах і матеріалах» (Ф. Стеблій, С. Трусевич, 1989), «Селянський рух на Україні, 1826–1849 рр.» (Ф. Стеблій, 1985), «Робітничий рух на Україні, 1885–1894» (Я. Грицак, 1990).

У 80-ті роки XX ст. у відділі підготовлено й захищено кандидатські дисертації: «Селянське повстання в Галичині 1846 р.» (О. Полянський), «Робітники Бориславсько-Дрогобицького нафтового басейну другої половини XIX – початку XX ст.: формування, становище, класова боротьба» (Я. Грицак), «Культурні зв'язки українського, чеського та словацького народів в останній третині XIX – на початку XX ст.» (Н. Гранчак).

На базі відділу проходили всеукраїнські й міжнародні наукові конференції: «Революційно-демократичний рух в країнах Східної Європи в другій половині XIX ст.» (1985), «"Руська Трійця" і слов'янські культури епохи романтизму» (1987), «Т. Шевченко і українська національна культура» (1989), «З історії українсько-чесько-словацьких культурних зв'язків» (1990), «Суспільно-політична і філософська думка на західноукраїнських землях у контексті національно-культурного розвитку народів Австро-Угорщини» (1991).

Працівники брали активну участь у пожвавленні громадсько-політичного життя напередодні розпаду Радянського Союзу. Микола Драк став одним з ініціаторів створення осередку Народного руху України в інституті. Ігор Марков – співзасновником Товариства Лева та головою його історичної секції (1987–1988), співзасновником і редактором часопису «Поступ» (1989–1990).

Здобуття Україною незалежності на початку 90-х років XX ст. відкрило перед працівниками інституту нові перспективи наукового пошуку, вільного від ідеологічного контролю і цензурних обмежень. Нові завдання вимагали нової структури установи. Відтак відбулася структурна та кадрова реорганізації і відповідно уточнено науковий профіль відділів. Завдання відділу було звужено до дослідження соціальних і суспільно-політичних рухів та громадсько-культурного життя на західноукраїнських землях від кінця XVIII до початку XX ст. Якщо на початку головні зусилля більшості працівників були зосереджені на вивченні місця «Руської трійці» в суспільно-політичному житті українського народу, що дало поштовх до відродження в Україні такої дискримінованої після 1939 р. дисципліни, як шашкевичезнавство, то згодом головним напрямом обрали проблеми національного руху на західних землях України в кінці XVIII – на початку XX ст., простежуючи його напрями, течії та інституції, основні етапи й форми.

У контексті реорганізації Інституту суспільних наук в Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України в 1993 р. відділ суспільно-політичних рухів перейменовано на відділ нової історії України. У 90-х роках XX ст. його співробітниками були: Ярослав Грицак, Володимир Пашук, Остап Середа, Ігор Чорновол, Петро Шкраб'юк, Богдан Якимович.

Серед досягнень – індивідуальні монографії, зокрема Ярослава Грицака про Івана Франка «Дух, що тіло рве до бою. Спроба політичного портрета Івана Франка», (1990), Василя Гориня «Іван Франко і Леся Українка» (1998). Дослідження соціально-економічних питань з історії України – Я. Грицак уклав збірник документів «Робітничий рух на Україні (1885–1894)» (1990), В. Пашук підготував працю «Сезонні робітники Правобережної України в післяреформовий період» (1995).

Одним із напрямів наукової роботи працівників як інституту, так і відділу було перевидання книжок, що не втратили актуальності. Особливу увагу приділено науковим працям патрона інституту Івана Крип'якевича: «Історія України» (1990), передмову до якої написали Ярослав Дашкевич і Богдан Якимович, «Мала історія України» (1990) з передмовою Ярослава Грицака, «Історичні проходи по Львову» (1991) зі вступною статтею Ярослава Ісаєвича та Богдана Якимовича, «Історія України» (1992), яку впорядкував Богдан Якимович, а унікальну брошуру Василя Подолинського «Слово перестороги» (1995) підготував до видання Феодосій Стеблій, Олександр Лотоцький – «Княжа слава» (1991), Ярослава Грицак – «Нариси з історії нової України» (1991) й «Історичні есе» у 2-х томах Івана Лисяка-Рудницького (1994).

Відділ був одним з організаторів наукового семінару «Проблеми політичної історії України» (керівники: Я. Ісаєвич, Ю. Сливка, Ф. Стеблій).

Національне відродження кінця 80-х – початку 90-х років XX ст. викликало запит в українському суспільстві на знання власної символіки – відділ подав ініціативи щодо відродження традиційної української національної символіки. Вагомий внесок у цьому напрямі належить Б. Якимовичеві. У вересні 1988 р. за дорученням тодішнього директора Інституту суспільних наук Михайла Брика він підготував наукову довідку на цю тему. Дослідження призначалося для партійно-державних органів – саме в той час активно відроджувалися національні символи в республіках Балтії. І хоч документ був таємним, довідку підпільно поширювали. Восени 1989 р. розширений варіант дослідження (під назвою «До питання

про українську національну символіку») опублікував часопис «Пам'ятки України». Богдан Якимович – автор проєктів документів, на основі яких Верховна Рада незалежної України взимку 1992 р. затвердила українські національні символи як державні. Сферою наукових зацікавлень дослідника була військова історія України, зокрема Українських січових стрільців. Його авторству належить монографія «Збройні сили України: Нарис історії» (Львів, 1996).

Працівники відділу стали співорганізаторами відродження НТШ у Львові. З ініціативи Я. Грицака та Ф. Стеблія на базі інституту в 1989 р. проведено Молодіжний науковий семінар та представницький науковий симпозіум «Т. Шевченко і українська національна культура» (серед доповідачів були: Ф. Стеблій, Я. Грицак, М. Драк, Б. Якимович), які стали першою відкритою спробою реабілітації НТШ. Ярослав Грицак і Феодосій Стеблій увійшли до ініціативної групи відродження товариства та брали участь у заходах щодо підготовки його установчих зборів, а згодом працювали в історичній комісії. Ярослав Грицак став співорганізатором першого круглого столу істориків, організованого НТШ у Славську 1990 р., на якому обговорювали актуальні проблеми дослідження історії України.

Пожвавилися різні форми міжнародної співпраці науковців відділу. Феодосій Стеблій організував в інституті прийом десятків учених із діаспори, а одного з найбільших авторів закордонного українознавства – Омеляна Пріцака – представив численному зібранню інтелігенції Львова. Почастішали відрядження співробітників до закордонних наукових центрів. Для участі в міжнародних наукових конференціях виїздили: Ф. Стеблій (Пряшів, Відень, Траттен/Пошіце), Я. Грицак (Краків, Відень, Мюнхен, Перемишль), Б. Якимович (Жешув, Гданськ, Торонто), на стажування – Я. Грицак (Гарвард, Едмонтон), І. Марков (Відень, Мюнхен). Ігор Марков, перебуваючи на стажуванні в Українському вільному університеті, почав співпрацювати з українською редакцією радіо «Свобода» / «Вільна Європа» та її Дослідним інститутом, спеціалізуючись у сфері політології. Згодом став співзасновником Політологічного центру у Львові, керівником його дослідного відділу та редактором журналу «Генеза» (1992).

У 1990-х роках у відділі нової історії України працювали кандидати історичних наук: Феодосій Стеблій (завідувач), Володимир Пашук, Петро Шкраб'юк, Богдан Якимович,

Зліва направо: Богдан Якимович, Остап Середа, Феодосій Стеблій, Ірина Орлевич, Володимир Пашук, Петро Шкраб'юк

Ігор Чорновол (до 1998 р.), магістр – Остап Середа, історик-архівіст – Святослав Пахолків, у 1995 р. аспіранткою стала Ірина Орлевич, старший лаборант – Ірина Штанґрет.

Одержавши змогу в незалежній Україні вільно визначати наукову проблематику, відділ, опираючись на попередній творчий доробок, обрав головним напрямом наукових досліджень історію національного руху на західних землях України в добу національного відродження (кінець XVIII – початок XX ст.). Розробляв питання джерелознавства й історіографії національного руху, простежував його напрями, течії та інституції, основні етапи й форми.

Феодосій Стеблій зосередив увагу на дослідженні українського національного руху першої половини XIX ст. Він – автор досліджень про Перемишльський культурно-освітній осередок першої половини XIX ст.; національно-політичний сенс і державницькі акценти діяльності «Руської трійці»; багатогранну діяльність першої легальної української політичної організації – Головної Руської Ради, яка очолила український національний рух у Галичині під час революції 1848–1849 рр.; визначну пам'ятку української політичної думки середини XIX ст. – брошуру Василя Подолинського «Слово перестороги» (1848). У циклі історіографічних нарисів автора простежено внесок у дослідження національно-визвольного руху на західних землях України визначних істориків і політиків: Михайла Драгоманова, Івана Франка, Михайла Грушевського, Володимира Гнатюка, Івана Кревецького, Івана Карпинця, літературознавця Михайла Тершаківця та ін. Доробок дослідника з історії західноукраїнського національного відродження узагальнено в численних статтях та колективній праці «Історія України: нове бачення», яка витримала три перевидання (1996, 1997, 2000).

Праці з цієї тематики суттєво доповнили дослідження працівників відділу. Монографія І. Орлевич «Ставропігійський інститут у Львові кінець XVIII – 60-і рр. XIX ст.)» (2000) присвячена єдиній у той час світській інституції українців Галичини. У ній простежено еволюцію правового статусу Ставропігії, її структуру, фінансово-економічну, релігійну, видавничу, освітню діяльність і загалом місце у процесі українського національного відродження.

Місце ранніх народовців у громадсько-політичному житті українців Галичини дослідив О. Середа і дійшов висновку, що ця течія вже від початку 1860-х років XIX ст. як репрезентант української національної ідеї в Галичині ставила завданням входження українських земель як одного цілого до складу Центрально-Європейської федерації народів, що мала утвердитися на місці Австрійської імперії.

Так, Святослав Пахолків узявся за дослідження процесу формування й суспільної ролі української інтелігенції в Галичині наприкінці XIX – на початку XX ст.

Засідання відділу. Зліва направо: Ірина Орлевич, Феодосій Стеблій, Богдан Якимович, Остап Середа, Володимир Пашук, Петро Шкраб'юк. 2001 р.

Володимир Пашук зайнявся студіюванням місця в національному житті галичан товариства «Просвіта», підсумком якого стала публікація всіх чинних у 1868–1939 рр. статутів товариства (1999) та нарисів «Товариство "Просвіта" крізь призму "Слова" (До історії стосунків українських громадсько-політичних угрупувань (народовці і москвофіли) в другій половині XIX ст.)» та «"Просвіта" на Кам'янеччині» (1999).

Роль родини Павликів і репрезентованої ними Українсько-руської радикальної партії – першої не тільки в Україні, а й у Європі партії соціальної орієнтації та першої проповідниці постулату (гасла) державної незалежності України – у політичному житті краю простежив П. Шкраб'юк.

Динаміка польсько-українських відносин наприкінці XIX ст., генеза, перебіг подій і наслідки польсько-української угоди 1890–1894 рр. стали об'єктом наукових пошуків І. Чорновола, узагальнених у монографії «Польсько-українська угода 1890–1894 рр.» (2000).

Богдан Якимович уперше в українській історіографії написав монографію про видавничу діяльність І. Франка в 1870–1880-х роках («Книга. Просвіта. Нація», 1996). Іншим аспектом наукових пошуків цього дослідника стало формування військово-політичного потенціалу національно-визвольного руху. Як підсумок – видання книжки «Збройні Сили України нарис історії» (1996).

Працівники відділу були співавторами навчального посібника «Історія України» (співред. – Ф. Стеблій, співавт. – Б. Якимович, 1996 і 1998), колективних праць «Львів: історичні нариси» (співупоряд. – Ф. Стеблій, співавт.: Ф. Стеблій, В. Пашук, Б. Якимович, 1996), «Львівщина: історико-культурні та краєзнавчі нариси» (співавт. – Ф. Стеблій, 1998), наукових збірників «Шашкевичіана» (Ф. Стеблій, І. Орлевич, В. Пашук, О. Середа, П. Шкраб'юк, Б. Якимович, 1993, 1996, 2000), «Іван Франко – письменник, мислитель, громадянин» (співред. – Б. Якимович, 1998), «Перемишль і Перемиська земля протягом віків» (співупоряд. – Ф. Стеблій, співавт.: Ф. Стеблій, В. Пашук, О. Середа, І. Чорновол, П. Шкраб'юк, Б. Якимович, 1996, 2001), «Просвіта: історія та сучасність» (В. Пашук, 1998), «Некрополі України» (Ф. Стеблій, П. Шкраб'юк, 1999), «Довідника з історії України» (І. Орлевич, В. Пашук, О. Середа, Ф. Стеблій, Б. Якимович, 1995, 1999, 2001), бібліографічного покажчика «Історія України. 1993» (1997), реферативно-бібліографічного бюлетеня «Українознавство. 1993» (О. Середа, 1997). Окремими виданнями вийшли праці П. Шкраб'юка «Виноградник Господній» (1995) і «Попід Золоті Ворота» (1997), монографія В. Пашука «Заробітчани Правобережної України (друга половина XIX ст.)» (2000), Ф. Стеблія «Іван Карпинець. 1898–1954» (1999).

На базі відділу організовано наукові конференції: Шашкевичівські читання (1991, 1994, 1996, 2000), «Український, польський і європейський національні рухи в Галичині у XIX ст.: порівняльний аналіз» (1994), «Генеза ідеї української політичної самостійності: від "Слова перестороги" до "України irredenty"» (1995).

З 2013 р. по 2015 р. відділ очолював О. Середа, а з 2016 р. – І. Орлевич.

На початку XXI ст. головним предметом досліджень відділу стали процеси модернізації громадсько-політичного й культурного життя на західних землях України у всеукраїнському та загальноєвропейському контекстах кінця XVIII – початку XX ст. Спільно із відділом новітньої історії реалізовано низку планових тем, до прикладу: «Суспільно-політичні процеси в Україні у контексті національно-державного розвитку країн Центрально-Східної Європи (XIX–XX ст.)», «Західноукраїнські землі в контексті націєтворчих процесів у Центрально-Східній Європі (XIX – початку XXI ст.)», «Взаємодія інституцій держави і громадянського суспільства в Україні у другій половині XIX–XX ст. Західні землі».

Зліва направо: Марта Сікіринська, Наталія Колб, Ірина Орлевич, Роман Голик, Остап Середа

Зліва направо: Василь Расевич, Наталія Колб, Роман Голик, Остап Середа

Працівники відділу досліджували відносини громадських інституцій і державних органів як чинник модернізаційних змін на західноукраїнських землях, розкрили чимало важливих питань історії формування національно-політичних орієнтацій галицьких українців у другій половині XIX – на початку XX ст., питання генези ідеї громадянського суспільства на західноукраїнських землях у XIX – на початку XX ст. і схарактеризували початкову інституціоналізацію народовецького руху (60–70-ті роки XIX ст.) (Ф. Стеблій, О. Середа), зародження і трансформацію русофільського руху у другій половині XIX – першій половині XX ст. від культурно-просвітницької течії до політичної (І. Орлевич), формування ідеї української національної демократії, становлення партійної структури, форми й методи національної мобілізації, а також вступ українського національно-демократичного руху в масову фазу (В. Расевич), суспільні уявлення і стереотипи в щоденному житті галичан періоду Першої світової війни, розвиток писемної культури та її вплив на формування суспільних уявлень Східної Європи і Галичини (Р. Голик), роль духовенства й церковних інституцій у націєтворчих процесах у другій половині XIX – на початку XX ст. (Н. Колб), еволюцію католицької церковної доктрини (на прикладі Римо-Католицької (РКЦ) та Греко-Католицької Церков (ГКЦ) у Галичині) в нових суспільно-політичних умовах переходу політичних процесів у масову фазу (Н. Кісь), проблему компаративних фронтирів і перспективи їхнього застосування в історії України, виняткову роль фронтирів у формуванні ранньомодерних інститутів самоврядування (І. Чорновол). На початку XXI ст. інтелектуальні здобутки відділу збагатилися працями Романа Голика, Андрія Заярнюка, Наталії Колб, Назара Кіся, Ірини Орлевич, Василя Расевича, Марти Сікіринської, Романа Кушпети.

Науковий доробок відділу поповнився індивідуальними монографіями. Теоретичне підґрунтя, витоки й розвиток писемної культури як форми культурної пам'яті і її вплив на формування суспільних уявлень Східної Європи й Галичини дослідив Р. Голик у монографії «Культурна пам'ять і Східна Європа: писемна культура та формування суспільних уявлень в Галичині» (2016). Володимир Пашук у дослідженні «Товариство "Просвіта": формування організаційних норм і засад (1868–1939)» (2015) проаналізував організаційні положення статутів, розкрив норми та засади, за допомогою яких формувалася масова просвітницька організація. У монографії Н. Колб «"З Богом за Церкву і вітчизну": греко-католицьке парафіяльне духовенство в Галичині у 90-х роках XIX століття» (2015) досліджено діяльність зазначеної соціальної верстви як окремої соціальної групи, що відзначалася високою громадською активністю. До книжки І. Чорновола «100 видатних львів'ян» (2009) увійшло 100 науково-популярних есеїв про відомих львів'ян XIX–XX ст.: австрійців, вірмен, євреїв, поляків, українців, мусульман, чиї імена записані на скрижалях світової історії та культури. Назар Кісь у дослідженні «Пам'ять та ідентичність українських греко-католиків. Про джерела історичної політики УГКЦ» (2018) показав, що УГКЦ виконувала не лише безпосередню релігійну місію, а й часто виступала промотором ідеологічно-історіософських, політичних і соціальних гасел. Роль Ставропігійського інституту в суспільно-політичному, культурному та релігійному житті українців Галичини в 1788–1914 рр. проаналізувала в монографії, виданій у співавторстві з О. Киричук, І. Орлевич у 2018 р.

Завдяки діяльності свого фундатора Ф. Стеблія відділ був координаційним осередком міжнародних досліджень з історичного шашкевичезнавства. Це дало змогу розкрити роль історико-культурної спадщини як чинника формування української національної ідентич-

ності в епоху романтизму, значення творчості М. Шашкевича та його послідовників для формування ідеалу української незалежності й соборності. В інституті діяла позаструктурна Шашкевичівська комісія. Її члени – Феодосій Стеблій, Микола Ільницький, Василь Горинь, Петро Шкраб'юк, Богдан Якимович – упорядкували п'ять тематичних збірників «Шашкевичіана», видавали «Бібліотеку Шашкевичіани». На базі відділу щорічно традиційно проходили наукові та громадські форуми, присвячені діяльності діячів «Руської трійці» (зокрема, у 2008 р. проведено Шашкевичівські читання «Шашкевич в контексті українського національного відродження», у листопаді 2014 р. із нагоди 200-річчя Якова Головацького – наукову конференцію). Цій же тематиці присвячено низку видань. Так, у 2011 р. до 200-річчя від дня народження Маркіяна Шашкевича видано збірник статей і матеріалів «Будитель галицької України-Руси», книжку авторства Василя Гориня «Перепоховання Маркіяна Шашкевича» та праці Феодосія Стеблія «Маркіян Шашкевич – проповідник незалежності соборної України» та «Маркіян Шашкевич і Золочівщина. Історико-культурні нариси».

Феодосій Стеблій і Василь Горинь у кабінеті Маркіяна Шашкевича Музею книги в Бережанах. 1998 р.

У ювілейному Шевченківському році (2014) в центрі наукових пошуків працівників відділу перебували питання впливу творчої спадщини й культу Тараса Шевченка на інтеграцію Галичини в загальноукраїнський національно-культурний простір. Цим питанням була присвячена окрема секція в межах IV Наукових читань ім. акад. Я. Ісаєвича. За їхніми матеріалами у відділі підготовлено наступний випуск інститутського збірника «Україна: культурна

Відділівський семінар за участі Томаша Пудлоцкі. Зліва направо: Роман Голик і Наталія Колб

Збірник «Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність»

спадщина, національна свідомість, державність». Окрім цього, з нагоди 200-річчя Кобзаря Ф. Стеблій уклав збірник «Тарас Шевченко і Галичина. Статті та матеріали», до якого ввійшли маловідомі шевченкознавчі напрацювання (статті, доповіді, інформації) галицьких громадсько-культурних діячів, письменників і вчених, зокрема Івана Франка, Михайла Грушевського, Кирила Студинського, Василя Щурата, Івана Крип'якевича, Михайла Возняка, Богдана Лепкого, Ярослава Ісаєвича й ін. Результати шевченківських досліджень працівники відділу публікували в 2014 р. у таких чільних наукових часописах, як «Український історичний журнал» (Р. Голик), «Записки НТШ» (Ф. Стеблій), «Краєзнавство» (О. Середа, Ф. Стеблій), «Kyiv-Mohyla Humanities Journal» (О. Середа). Так, В. Пашук видав монографію «Внесок "Просвіти" у формування культу Т. Шевченка в Галичині. Перші кроки. 1868–1876 рр.», а І. Орлевич, О. Середа та Ф. Стеблій стали співавторами колективного дослідження «Тарас Шевченко: галицький вимір». Окремим збірником вийшли шевченкознавчі студії цього й попередніх років авторства Ф. Стеблія «Маркіян. Русини. Голос галичан».

Працівники відділу стали дописувачами в колективних монографіях, виданих в інституті та за кордоном. Зокрема, В. Расевич підготував два розділи: «Західно-Українська Народна Республіка у 1918–1919 рр.» і «Життя за окупації: погляд зсередини» до колективної монографії «Україна між самовизначенням і окупацією 1917–1922», яку видав Інститут Людвіга Больцмана (Австрія). Англійською мовою вона вийшла в Канадському інституті українських студій. Роман Голик та Ірина Орлевич взяли участь у підготовці колективної монографії «Галичина: історія, політика, культура. Перша світова війна» (відп. ред. – І. Патер). Співробітники відділу (Р. Голик, О. Середа, Н. Колб, В. Пашук, І. Орлевич) увійшли до складу авторського колективу монографії за редакцією М. Литвина «Австрійська Галичина».

Працівники відділу реалізовували й позапланові видавничі проєкти, зокрема у 2009 р. спільно з Львівським музеєм історії релігії видано тематичний збірник «Галицька митрополія. 1303–1807–2007: Статті і матеріали» (наук. ред. – Ф. Стеблій, упоряд. – І. Орлевич).

Співробітники відділу. Зліва направо: Павло Артимишин, Марта Ониськів, Роман Голик, Ірина Орлевич, Феодосій Стеблій, Наталія Колб, Назар Кісь, Наталія Мисак, Володимир Пашук. 2021 р.

Вагомий здобуток відділу – видання колективних позапланових монографій, які стали спільним проєктом з Інститутом релігієзнавства – філією Львівського музею історії релігії. У 2016 р. вийшла монографія «Національна ідентифікація українців Галичини у XIX – на початку XX століття (еволюція етноніма)» за редакцією І. Орлевич, де розглянуто особливості національної ідентифікації галицьких українців у вказаний період крізь призму етнонімічних характеристик. Монографію «Львівська Ставропігія: історія, персоналії, взаємини» підготувала до друку завідувач відділу Ірина Орлевич спільно із завідувачем відділу історії середніх віків Володимиром Александровичем у 2017 р. У збірнику висвітлено окремі питання історії братського руху, його роль у структурі й розвитку Київської митрополії та вплив на релігійне життя, проаналізовано діяльність Ставропігії, відносини з іншими конфратеріями, соціальними й мистецькими середовищами, а також засади діяльності, членство, внутрішньоінституційні конфлікти тощо. Монографія, присвячена ювілею товариства «Просвіта», вийшла у 2019 р.

Міжнародна наукова конференція «Історія релігій в Україні». Наталія Колб та Ірина Орлевич. 2023 р.

У 2013 р. відділ відновив публікацію періодичного видання «З історії західноукраїнських земель». Наукові статті збірника охоплюють широкий спектр питань із політичної історії, проблеми релігійного життя, господарсько-економічні та культурницько-просвітні аспекти розвитку західноукраїнських земель, містять спогади сучасників тощо. У 2023 р. збірник ввійшов до наукометричної бази України категорії «Б».

Значним був внесок працівників відділу у підготовку енциклопедичних і довідкових видань загальноукраїнського й регіонального значення («Енциклопедія історії України», «Енциклопедія сучасної України», «Енциклопедія Львова», «Енциклопедія Львівського університету», «Енциклопедія НТШ»).

Відділ виступив співорганізатором XXV–XXXV (2015–2025) Міжнародних наукових конференцій «Історія релігій в Україні», яку щорічно проводить Львівський музей історії релігії. На них розглядається широке коло питань: християнство в домодерну епоху, держава, релігія та суспільство кінця XVIII – початку XIX ст., конфесії, національні рухи й тоталітарні режими у XX ст., філософія, політологія, соціологія, сакральне мистецтво, розкрито становище християнських Церков (православних, римо- і греко-католицьких) на українських землях, що в різний час входили до складу Першої та Другої Речі Посполитої, Габсбурзької та Російської монархій, Радянського Союзу.

Тодішній завідувач відділу О. Середа у 2013 р. відновив традицію проведення відділівських семінарів. Відтак щорічно в цьому заході беруть участь українські та зарубіжні вчені, зокрема викладачка Університету міста Нью-Йорк (США) Ірина Вушко (2013), співробітник Інституту історії Яґеллонського університету (Польща) Томаш Пудлоцкі (Tomasz Pudłocki, 2015, 2016, 2017), докторантка історичного факультету Яґеллонського університету Магдалена Арсеніч (Magdalena Arsenich, 2016), доктор історії, співробітниця Інституту історії Жешувського університету (Польща) Аґнєшка Кавалєц (Agneszka Kawalec, 2016), докторант Інституту історії Яґеллонського університету Каміль Рушала (Kamil Ruszała, 2017), кандидат історичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави та права Національного транспортного університету (Київ) Вікторія Волошенко (2017), кандидат історичних наук, доцент Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка Лідія Лазурко, кандидат філологічних наук, співробітниця Інституту народознавства НАН України Оксана

Міжнародна наукова конференція «Історія релігій в Україні». Зліва направо: Наталія Колб, Орест Малиць, Олександра Киричук, Оксана Гладій, Ірина Орлевич, Павло Артимишин. 2023 р.

Кузьменко (2015), кандидат мистецтвознавства, співробітниця Інституту народознавства НАН України Мар'яна Левицька (2016) та ін.

Відділ співпрацює з різними науковими й культурними установами в організації конференцій, семінарів, круглих столів тощо. Спільно з Історичним музеєм проведено Міжнародний науковий семінар «1863 рік в контексті національно-політичних процесів у Центрально-Східній Європі» (2014).

Спільно з Інститутом релігієзнавста та відділом історії середніх віків за ініціативи В. Александровича в 2016 р. проведено конференцію «Львівська Ставропігія та український Львів». Спільно з Інститутом релігієзнавства відділ організував і провів у 2019 р. Міжнародну конференцію «Релігія та культура в країнах Центрально-Східної Європи: випробовування війною».

Відділ виступає співорганізатором Ісаєвичівських читань, які щорічно відбуваються в інституті. У 2020 р. у межах цієї події організував секцію «Назви та самоназви українців у XIX–XX ст.».

Працівники відділу нової історії України брали участь у роботі міжнародних дослідницьких груп і наукових проєктів. У межах програми ReSET Інституту відкритого суспільства (Угорщина) О. Середа у 2009 р. був керівником міжнародного проєкту «Переосмислюючи соціальний час та простір: національна, регіональна та локальна парадигми у викладанні про Центральну та Східну Європу». Він також брав участь у проєкті «Простори європейської культури», організованому Європейським університетом Флоренції (Італія). Учасником міжнародного наукового проєкту дослідження наслідків війни Інституту Людвіга Больцмана «1918 рік: окупація України Центральними державами» був В. Расевич. Разом із Посольством Республіки Австрія в Україні та Бюро австрійської кооперації він підготував книжкову виставку «Austriaca leopoliensia» до офіційного візиту президента Республіки Австрія Гайнца Фішера (Heinz Fischer) в Україну (Львів, 2009). На стажуванні у Віденському університеті перебував Ігор Косик (2010). У 2010 р. О. Середа брав участь у колективному міжнародному науковому проєкті «Простори європейської культури», профінансованому ґрантом Європейського університету (Італія), працюючи над темою «Музичний театр у Києві на мапі східноєвропейської оперної індустрії у другій половині XIX ст.: культурний та політичний виміри».

У 2011 р. О. Середа став співдиректором міжнародного проєкту «Нова культурна історія Центральної та Східної Європи. Критичні питання та переоцінки» (в межах програми ReSET Інституту відкритого суспільства, Угорщина); а також брав участь у міжнародному науковому проєкті «Історія модерної політичної думки у Східно-Центральній Європі» як експерт з українських питань (Центральноєвропейський університет, Угорщина; Центр наукових студій, Болгарія). У межах проєкту за співучасті Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України проведено Міжнародну наукову сесію (Львів, 2013). Остап Середа брав участь у роботі дослідницького проєкту Європейської наукової ради «Узгоджуючи модерність. Історія новочасної політичної думки в Центрально-Східній Європі». Науковець є членом Міжнародної комісії історичних слов'янознавчих студій; Міжнародної дослідницької асоціації студій над національними рухами та громадськими організаціями в Європі (NISE); секретарем Україн-

ського національного комітету істориків. Ірина Орлевич брала участь у роботі Міжнародної дослідницької асоціації студій над національними рухами та громадськими організаціями в Європі (NISE), зокрема 14–16 травня 2013 р. представляла інститут на щорічних зборах NISE в Інституті Гердера (Німеччина). Остап Середа був гостьовим професором історичного факультету Центрально-Європейського університету (2013, 2016); гостьовим дослідником Українського наукового інституту Гарвардського університету (2015); учасником наукового семінару «Європейсько-української співпраці» й Інституту вивчення Придунав'я та Центральної Європи (доповідь «Європейський вимір київських театрів у XIX ст.») (Австрія, 2013); учасником наукового семінару «Нова історія української літератури» (доповідь «Історія театру в Києві») (Австрія, 2013).

З 2015 р. по 2021 р. І. Орлевич і Н. Колб були учасницями спільного проєкту з Інститутом історії Жешувського університету з укладання польсько-української бібліографії історії Галичини австро-угорського періоду (1772–1918), яка друкується у збірнику «Галичина. Дослідження й матеріали» («Galicja. Studia i materiały»). Збірник міждисциплінарний і міжнародний, виходить у паперовій та інтернет версіях (http://www.galicja.ur.edu.pl/). Формування української бібліографії з історії Галичини сприяє ознайомленню широкої наукової спільноти з досягненнями українських науковців, вводить їх до європейського наукового дискурсу. Андрій Заярнюк у 2008 р. викладав спецкурс з українознавства в Університеті Монаша (Австралія).

Працівники відділу виступали в масмедіа, зокрема І. Орлевич та О. Середа обговорили особливості русофільського руху в Галичині на радіо «Незалежність» (2014).

Феодосій Стеблій став лавреатом Всеукраїнської літературно-мистецької премії ім. М. Шашкевича (2017).

Науковці відділу зосередилися на таких питаннях: роль суспільно-культурних, просвітницьких і церковних інституцій у кристалізації національно-політичних орієнтацій українців Галичини; особливості індивідуальної національної самоідентифікації у другій половині XIX – на початку XX ст.; вплив українського питання на зовнішню політику Російської та Австро-Угорської імперій напередодні Першої світової війни; різні аспекти міжнаціональних відносин на західному етнічному порубіжжі України, своєрідного історичного та культурного досвіду українських земель у складі імперії Габсбургів у довгому XIX ст.; дослідження політичної історії як історії політичної думки, свідомості, культури політичної влади в конкретному історичному середовищі, механізми її співдії зі суспільством, ритуали, символіка, способи її ідентифікації, а також уявлення мікро- та макроколективів про владу й політичний устрій.

Відділ поповнився новими кадрами: Павло Артимишин (2017), Олександра Киричук (2024), Наталія Мисак (2018), Марта Ониськів (2020).

У 2018 р. уперше було затверджено планове дослідження окремо від відділу новітньої історії – «Національні ідентичності Галичини XIX – початку XX ст. (еволюція етноніма)», яке вдалося успішно реалізувати. Результатом виконання теми стало видання колективної монографії за редакцією І. Орлевич «Русь, Малоросія, Україна: галицькі українці у пошуках власного імені (XIX – перша половина XX століть)» (2020), у якій крізь призму етнонімічних характеристик розкрито особливості національної ідентифікації галицьких українців у XIX – першій половині XX ст., що віддзеркалювали соціально-політичну та етнокультурну ситуацію у краї. У монографії проаналізовано дискурс щодо вибору назви для означення українського народу в середовищі різних політичних

Науковий семінар за участю військового експерта. Петро Черник та Ірина Орлевич. 2023 р.

течій, духовенства, наукових кіл, молодіжних товариств тощо. Показано, як зі зростанням національної самосвідомості терміни «русин», «руський», «руский», які упродовж XIX ст. уживали щодо представників українства на галицьких теренах, напередодні та в роки Першої світової війни, а ще більше – Української революції 1917–1921 рр. поступово витісняє етнонім «українець», що й стає назвою сучасної української нації.

Трансформація суспільно-політичних процесів в українців Східної Галичини в 1772–1918 рр. стала тематикою дослідження відділу у 2021–2023 рр. Науковці дослідили вплив модернізаційних процесів на адміністративний, політичний та культурний розвиток українців Галичини впродовж перебування у складі Австрійської держави на тлі трансформації інших національних спільнот краю, розглянули еволюцію українського суспільно-політичного руху від культурно-просвітнього до політичного етапу національного відродження, проаналізували зміну політичних ідей та концепцій у різних суспільних середовищах: духовенства, молоді, інтелігенції, політикуму тощо. Завершенням теми стало видання монографії «Трансформація суспільно-політичних процесів: українці Східної Галичини (1772–1918)» (відп. ред. – І. Орлевич, 2023).

Вагомою подією залишається науковий семінар, який організовує завідувач відділу І. Орлевич спільно з відділом української літератури та Інститутом релігієзнавства – філією Львівського музею історії релігії. Семінар міждисциплінарний, його учасниками є історики, філологи, філософи та політологи. Серед гостей були: доктор історичних наук Ірина Преловська (Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України); доктор філософських наук Людмила Филипович (Інституту філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України); доктор історичних наук Алла Киридон (Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво»); військовий експерт Петро Черник; науковці Жешувського університету: Агнєшка Кавалєц (історикиня, докторка), Беата Лоренс (Beata Lorens, історикиня, докторка габілітована) та Щепан Козак (Szczepan Kozak, історик, доктор габілітований) та ін.

У 2021 р. відділ організував наукову конференцію до 90-річчя від дня народження Феодосія Стеблія «Феодосій Стеблій: життя, присвячене історії», а у 2022 р став співорганізато-

Міжнародна наукова конференція «Історична пам'ять українців як модус формування національної ідентичності в умовах російсько-української війни і нової світової політичної реальності». Зліва направо: Ганна Дидик-Меуш, Ірина Орлевич, Максим Розумний, Лукаш Адамскі, Володимир В'ятрович, Леонід Зашкільняк. 2025 р.

Науковий семінар. Павло Артимишин та Ірина Орлевич. 2025 р.

ром Міжнародної конференції «Oblicza religijności w Galicji. Stan i potrzeby badań» спільно з Інститутом історії Жешувського університету, Львівським музеєм історії релігії, Львівським національним університетом ім. І. Франка (організатори – А. Кавалєц та І. Орлевич).

На базі відділу виконується проєкт Національного фонду досліджень України «Історична пам'ять українців в роки війни: від консолідації до конфронтації» (керівник – д-р філол. наук Ганна Дидик-Меуш). Його мета – проаналізувати вплив війни, зокрема російсько-української, на трансформації і особливості українського мнемонічного простору, вивчення етапів формування історичної пам'яті в Україні, формування національної, мовної, релігійної свідомості українців в умовах війни тощо. У листопаді 2025 р. у межах цього проєкту відбулася Міжнародна наукова конференція «Історична пам'ять українців як модус формування національної ідентичності в умовах російсько-української війни і нової світової політичної реальності», яку організували І. Орлевич і Г. Дидик-Меуш. У конференції взяли участь добре знані дослідники-гуманітарії з України та Польщі: доктор історичних наук Леонід Зашкільняк, доктор філософських наук Людмила Филипович, кандидат історичних наук Володимир В'ятрович, доктор Лукаш Адамскі (Łukasz Adamski, Польща), доктор політичних наук Максим Розумний, доктор філологічних наук Лідія Гнатюк, доктор габілітований Маґдалєна Новак (Magdalena Nowak, Польща) та ін. Ґрунтовні виступи, цікаві запитання, змістовні й виважені дискусії зробили цей науковий захід справжнім інтелектуальним майданчиком для обміну думками та генерації нових ідей.

Співробітники відділу виступали в масмедіа. Зокрема, Павло Артимишини – у програмі «Історична правда», Ірина Орлевич і Наталія Колб – в історичному вебінарі/Historical webinar Владислава Яценка, Наталія Мисак – на Радіо Незалежність. Павло Артимишин працює в «Локальній історії», він – автор чималої кількості науково-популярних розвідок.

Міжнародні стажування проходили у 2019 р. в Інституті історії Польської академії наук Н. Колб, Н. Мисак та І. Орлевич, а в 2023 р. ці ж працівники стажувалися в Архіві науки Польської академії наук і Польської академії мистецтв і наук у Кракові. Павло Артимишин – у Центрі перспективних досліджень (Болгарія) та Інституті політичних досліджень Польської академії наук у 2021 р. Роман Голик у 2018–2023 рр. був учасником міжнародного ґрантового проєкту «Історична семантика» («Semantyka historyczna»). Ірина Орлевич у 2025 р. отримала стипендію Центру Мєрошевського (Centrumu Mieroszewskiego) «Досліджуйте в Україні» (Польща).

Співробітники відділу. Зліва направо 1-й ряд: Володимир Пашук, Ірина Орлевич, Наталія Мисак, Роман Голик, Наталія Колб; 2-й ряд: Павло Артимишин, Роман Кушпета, Ярослав Кондрач

У 2024 р. науковці відділу почали працювати над темою «Перша світова війна в уявленнях та оцінках українців Галичини (1914–1918)», яку планують завершити у 2026 р. Мета дослідження – проаналізувати, якою була сама ідея війни, поняття про неї в мисленні політичних, військових та інтелектуальних еліт; з'ясувати, як підо впливом воєнних подій утверджувалася національна ідентифікація українців Галичини, структурувати їхній воєнний досвід, описати різновиди їхньої реакції на збройний конфлікт; зафіксувати рефлексії над суттю війни серед представників різних поколінь, соціальних груп тощо.

Із початком російсько-української війни актуалізувалася потреба вивчення війни як явища, її причин, перебігу військових дій, терору проти мирного населення з боку країни агресора, життя мешканців окупованих територій та біженців, проблеми колаборантства тощо, що й зумовило вибір наступної планової теми наукових досліджень.

Феодосій СТЕБЛІЙ
Ірина ОРЛЕВИЧ

БІОБІБЛІОГРАФІЯ ПРАЦІВНИКІВ
(2011–2025)

Ірина ОРЛЕВИЧ

доктор історичних наук
старший науковий співробітник
завідувач відділу

Народилася 28 червня 1971 р. у с. Підгородище Перемишлянського (тепер – Львівського) р-ну Львівської обл.

У 1995 р. закінчила історичний факультет Львівського державного університету ім. І. Франка (тепер – Львівський національний університет ім. І. Франка).

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 1995 р.: аспірант (1995–1998), стажист-дослідник (1998–2000), молодший науковий (2000–2003), науковий (2003–2005), старший науковий (2005–2016) співробітник, завідувач відділу (від 2016 р.).

Від 1998 р. – старший науковий співробітник Львівського музею історії релігії (за сумісництвом).

У 2000 р. захистила кандидатську дисертацію на тему «Діяльність Львівського Ставропігійського інституту (кінець XVIII – 60-і рр. XIX ст.)» (керівник – канд. іст. наук Феодосій Стеблій).

У 2025 р. – докторську дисертацію «Москвофіли Галичини: генеза, діяльність, ідеологія (1914–1939)».

У 2012–2013 рр. – доцент кафедри новітньої історії України ім. М. Грушевського Львівського національного університету ім. І. Франка (за сумісництвом).

У 2014 р. присвоєно звання старшого наукового співробітника в Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Відповідальний редактор фахових збірників «З історії західноукраїнських земель» та «Історія релігій в Україні», член редколегії та упорядник окремих випусків збірників «Духовні діячі» й «Альманах», які видає Львівський музей історії релігії. Член організаційного комітету щорічної Міжнародної наукової конференції «Історія релігій в Україні».

Стипендіат Президента України та Президії НАН України для молодих учених.

У травні–липні 2001 р. перебувала на стипендії Каси ім. Й. Мяновського (Kasy im. J. Mianowskiego) та Американської ради наукових товариств. У 2019 р. проходила стажування в Інституті історії Польської академії наук (Варшава), а в 2023 р. – у Польській академії мистецтв і наук у Кракові (Республіка Польща). У 2025 р. отримала стипендію «Досліджуйте в Україні» (Центр Мєрошевсього (Centrum Mieroszewskiego), Варшава).

Наукові зацікавлення: історія західноукраїнських земель XIX–XX ст., формування національних ідентичностей у Галичині (XIX – початок XX ст.), історія культурно-просвітніх інституцій Східної Галичини XIX–XX ст., інституційний розвиток українського національного руху в Галичині наприкінці XVIII – у першій половині XX ст., ідеологія русофільства й ін.

Монографії

Львівський Ставропігійський інститут (1788–1914). *Роль у суспільно-політичному, культурному та релігійному житті українців Галичини* / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича; Інститут релігієзнавства – філія Львівського музею історії релігії. Львів: Логос, 2018. 288 с. (співавт. – О. Киричук).

Тарас Шевченко: галицький вимір. Львів, 2014. 36 с. (співавт.: Д. Каднічанський, М. Литвин, О. Середа, Ф. Стеблій, Л. Хахула).

Тарас Шевченко як символ національної єдності Галичини і Наддніпрянщини. *Україна Тараса Шевченка.* Харків: Фоліо, 2014. С. 433–462 (співавт.: Д. Каднічанський, М. Литвин, О. Середа, Ф. Стеблій, Л. Хахула).

Розділи в колективних монографіях

Культурно-освітні інституції. *Історія Львова:* монографія. Харків, 2012. Т. 2. С. 371–384 (співавт. – В. Пашук).

Діяльність русофілів. *Галичина: історія, політика, культура:* в 11 т. / гол. ред. М. Литвин, відп. ред. І. Патер. Львів; Тернопіль, 2015. Т. 6: Перша світова війна. С. 269–290.

Освіта, театр, стрілецька творчість. *Галичина: історія, політика, культура:* в 11 т. / гол. ред. М. Литвин, відп. ред. І. Патер. Львів; Тернопіль, 2015. Т. 6: Перша світова війна. С. 579–602.

Русофільська течія в Східній Галичині: інституалізація, пошук компромісів та протистояння з українофілами. *Проект «Україна». Австрійська Галичина* / упоряд. М. Литвин. Харків: Фоліо, 2016. С. 125–145.

Термінологія русофілів як індикатор самоідентифікації. *Національна ідентифікація українців Галичини у XIX – на початку XX століття (еволюція етноніма)* / наук. ред. І. Орлевич; Інститут релігієзнавства – філія Львівського музею історії релігії; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів: Логос, 2016. С. 188–222.

Русофільські товариства в політико-правовому полі Австро-Угорщини (1772–1914). *Взаємодія інституцій держави та громадянського суспільства в Україні: західні землі (кінець XIX – початок XXI ст.):* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр. Львів, 2017. С. 110–150 (співавт. – О. Киричук).

Ставропігія міжвоєнного періоду: реорганізація, особовий склад, сфери діяльності. *Львівська Ставропігія: історія, персоналії, взаємини* / наук. ред.: В. Александрович, І. Орлевич. Львів: Логос, 2017. С. 253–295.

Недержавні освітні заклади українців Галичини у XVIII – на початку XX століття. *Освіта національних меншин в Україні: історичні традиції, правові засади, сучасні виклики (XX – початок XXI століть):* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; упоряд. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Кн. 1. С. 117–153.

Політика російської окупаційної влади у сфері культури, науки та освіти. Співпраця з русофілами. *Цивільно-військове співробітництво на території Донецької та Луганської областей: моделі, тенденції, перспективи:* колект. моногр. / відп. ред.: І. Патер, упоряд. О. Муравський; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. С. 73–90.

Василь Ільницький – священник, науковець, громадський діяч і педагог. *Освіта національних меншин в Україні: історичні традиції, правові засади, сучасні виклики (XX – початок XXI століть):* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; упоряд. Н. Колб; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Кн. 2. С. 138–151.

У взаєминах з польською владою: реорганізація русофільства у 20-х роках XX ст. *Польсько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення:* колект. моногр. / відп. ред. І. Патер; упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. С. 221–230.

Інкорпорація русофільства у політичне поле польської держави. *Русь, Малоросія, Україна: галицькі українці у пошуках власного імені (XIX – перша половина XX століть)* / наук. ред. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича; Інститут релігієзнавства – філія Львівського музею історії релігії. Львів: Логос, 2021. С. 330–344.

Русофільська течія. *Русь, Малоросія, Україна: галицькі українці у пошуках власного імені (XIX – перша половина XX століть)* / наук. ред. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича; Інститут релігієзнавства – філія Львівського музею історії релігії. Львів: Логос, 2021. С. 101–126.

Статті в наукових виданнях

Галицьке русофільство під час Першої світової війни. *Вісник Львівської комерційної академії. Серія – гуманітарні науки.* Львів, 2011. Вип. 10: Ювілейний збірник на пошану Степана Гелея. С. 235–249.

Духовні фундації Львівського Ставропігійського інституту. *Історія релігій в Україні:* наук. щорічник. Львів, 2011. Кн. 1. С. 153–164.

Do historiografii historii Instytutu Stauropigialnego. *Galicija 1772–1918. Problemy metodologiczne stan i potrzeby badań.* Rzeszów, 2011. T. 2. S. 133–146.

Будівництво Преображенської церкви у Львові та заснування її парафії. *Львів: місто – суспільство – культура:* зб. наук. праць / за ред. О. Аркуші, О. Вінниченка, М. Мудрого. Львів, 2012. Т. 8, ч. 2: Культура, освіта, наука, церква. [Вісник Львівського університету. Серія історична. Спеціальний випуск'2012]. С. 56–69.

Львівська Ставропігія міжвоєнного періоду: відстоювання права патронату та участь у релігійних процесах. *Історія релігій в Україні:* наук. щорічник. Львів, 2012. Кн. 1. С. 567–585.

«Народний дім» у Львові: заснування, етапи діяльності, роль у національній ідентифікації галицьких українців. *Київська старовина.* 2012. № 1. С. 35–54.

Галицькі священики у науковому і громадському житті Галичини XIX ст. (на прикладі отця Василя Ільницького). *Історія релігій в Україні:* наук. щорічник. Львів, 2013. Кн. 1. С. 739–759.

Повернення Ставропігійського музею до Львова в контексті протистояння русофілів та українофілів. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. редкол. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 23. С. 389–401.

Русофільська течія на початку 1920-х років у Галичині. *Галичина.* Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. Івано-Франківськ, 2013. Вип. 22–23. С. 200–209.

Powstanie styczniowe w ujęciu galicyjskich historyków rusofilów. *Galicja a powstanie styczniowe.* Warszawa; Rzeszów, 2013. S. 457–467.

«Отцы и дѣти»: ідеологічні розбіжності чи боротьба за домінування в Русскій народній партії? (До питання розколу в русофільській течії на початку XX століття). *З історії західноукраїнських земель* / наук. ред. і упоряд. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014–2015. Вип. 10–11. С. 166–183.

Wasyl Ilnyckyj (1823–1895). *Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku.* Rzeszów, 2014. T. 2. S. 59–71.

Львівський Ставропігійський інститут міжвоєнного періоду: реорганізація, членство, діяльність. *Znani i nieznani międzywojennego Lwowa. Studia i materiały.* Kielce, 2015. T. 4. S. 129–14.

Реставраційні роботи Львівського Ставропігійського інституту (кінець XVIII – 70-ті рр. XIX ст.). *Історія релігій в Україні:* наук. щорічник. Львів, 2015. Кн. 2. С. 244–259 (співавт. – О. Киричук).

Система української громадської освіти у Східній Галичині (на прикладі Ставропігійської школи у Львові). *Galicia. Studia i materiały.* Rzeszów, 2015. T. 1. S. 176–198.

Materiały do bibliografii Galicji za rok 2010. *Galicia. Studia i materiały.* Rzeszów, 2015. T. 1. S. 495–528 (співавт.: N. Kołb, N. Beńkałowicz).

Взаємини митрополита Андрея Шептицького з русофілами наприкінці XIX – на початку XX ст. *Історія релігій в Україні:* наук. щорічник. Львів, 2016. Т. 1, ч. 1. С. 338–353.

Жіноче питання у трактуванні русофілів (за сторінками періодичного видання «Временникь Ставропигійскаго Института»). *Galicja i jej dziedzictwo.* Rzeszów, 2016. T. 24: Kobieta w Galicji. Nowoczesność i tradycja. S. 6–76.

«Інтелектуали і Перша світова війна: Центрально-Європейська перспектива» – зустріч у Кракові. 2016. *Україна модерна. Міжнародний інтелектуальний часопис.* URL: http://uamoderna.com/event/orlevych-intelligentsia-and-wwi

Materiały do bibliografii Galicji za rok 2011. *Galicia. Studia i materiały.* Rzeszów, 2016. T. 2. S. 379–411 (співавт.: N. Kołb, N. Beńkałowicz).

«Руська Трійця» і Денис Зубрицький. Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції «Русалка Дністровая» – перша книга українською мовою в Галичині: загальнонаціональний та європейський контекст. (З нагоди 180-річчя виходу у світ): матер. Всеукр. наук.-практ. конф. / наук. ред. В. Качкан (Івано-Франківськ, 27 вересня 2017 р.). Івано-Франківськ, 2017. С. 206–216.

Materiały do bibliografii Galicji za rok 2012. *Galicia. Studia i materiały.* Rzeszów, 2017. T. 3. S. 485–517 (співавт.: N. Kołb, N. Kurniawka).

«…и онъ будетъ имъ тѣмъ, чѣмъ долженъ быть, – отцемъ, врачемъ душъ и тѣлесъ!…»: о. Іван Наумович про священиків і гомеопатію. *Історія релігій в Україні:* наук. щорічник. Львів: Логос, 2018. Вип. 28, ч. 1. С. 150–164.

Intellectual thought of the Galician Russophiles of the interwar period about the Thalerhof tragedy. *Intellectuals and the First World War* / Ed. by T. Pudłocki, K. Ruszała. Krakow, 2018. P. 185–200.

Materiały do bibliografii Galicji za rok 2013. *Galicia. Studia i materiały.* Rzeszów, 2018. T. 4. S. 405–429 (співавт.: N. Kołb, N. Kurniawka).

Інтелектуальна думка галицьких русофілів міжвоєнного періоду: новий погляд чи вірність традиції? *З історії західноукраїнських земель* / наук. ред. і упоряд. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Львів, 2019. Вип. 15. С. 143–156.

Priest and political activist: Ivan Kostetskyi in Russofail movement of the late 19th and early 20th centuries. *Історія релігій в Україні:* наук. щорічник. Львів: Логос, 2019. Вип. 29. С. 139–149.

Українські греко-католицькі капелани в часі першої світової війни: портрети на тлі доби. *Wielka Wojna wyzwań duchowych. Kapelani wojskowi na froncie wschodnim. 1914–1920* / pod red. T. Pudłockiego i K. Ruszały. Kraków, 2020. S. 77–93 (співавт. – N. Kołb).

A prosopographic portrait of the Ukrainian Greek Catholic chaplains during the First world war. *З історії західноукраїнських земель* / наук. ред. і упоряд. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 16. P. 158–184 (співавт. – Н. Колб).

The Galician-Ruthenian Matica. (1848–1939). *The Matica and Beyond. Cultural Associations and Nationalism in Europe* (National Cultivation of Culture, 21) / Ed. by K. Lajosi and A. Stynen. Leiden: Brill, 2020. Vol. 21. S. 292–324.

Пам'яті доктора історичних наук, професора Ігора Скочиляса. *Історія релігій в Україні:* наук. щорічник. Львів, 2021. Вип. 31. С. 1–4.

Школа Львівського ставропігійського інституту в міжвоєнний період. *Сторінки історії.* 2021. Вип. 53. С. 173–183 (співавт. – Р. Голик).

Релігійність та національність: актуальні питання Пінських унійних конференцій 1930–1937 років. *Історія релігій в Україні:* наук. щорічник. Львів, 2022. Вип. 32. С. 74–100 (співавт. – Н. Колб).

Розкол русофільства й утворення Русскої Аграрної партії у 1927 р. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 36. С. 69–93.

Талергофська трагедія: інтерпретація та інструменталізація русофілами у міжвоєнний період. *З історії західноукраїнських земель* / наук. ред. і упоряд. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 18. С. 42–68.

The Ukrainian Greek Catholic Church in 1918–1923: faicing social and religious challenges. *Postwar Continuity and New Challenges in Central Europe, 1918–1923. The War That Newer Ended* / Ed. by T. Pudłocki and K. Ruszała. Routledge, 2022. P. 361–380.

о. Василь Ільницький: до 200-ліття від дня народження. *З історії західноукраїнських земель* / наук. ред. і упоряд. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 19. С. 218–250 (співавт.: Є. Нахлік, Н. Мисак).

Українська світська інтелігенція кінця XVIII – першої половини XIX століть: походження, освіта та роль у суспільно-політичному житті (на прикладі Львівського Ставропігійського інституту). *Galicja. Studia i materiały.* Rzeszów, 2024. T. 11: Galicyjski tygiel. Inteligencja w zaborze austriackim (1772–1918). S. 323–335.

«National consciousness and honor are not betrayed anywhere»: The organization and self-organization of Ukrainian refugees in Gmünd camp (1915–1918). *Refugees and Population Transfer Management in Europe, 1914–1920s* / Ed. by K. Ruszała. New York; London: Routledge, 2024. P. 128–153 (співавт. – N. Kolb).

Рецензії та огляди

[Рец.]: Портретне малярство в історичному та мистецькому вимірі. *Народознавчі зошити*. 2021. № 5 (161). С. 1293–1295 [на кн.]: Левицька М. Львівський портрет кінця XVIII – першої половини XIX ст. Художній і меморіальний виміри. Київ: Наукова думка, 2019. 168 с.

Енциклопедичні статті

Енциклопедія історії України: у 10-ти т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. **Т. 10.** Київ, 2013 [стаття: Шараневич Ісидор. С. 595].

Наукове редагування, упорядкування

Історія релігій в Україні: наук. щорічник / гол. ред. І. Орлевич. Львів: Логос, 2011–2020.

З історії західноукраїнських земель / відп. ред. і упоряд. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Вип. 10–11. Львів, 2015. 318 с.; Вип. 12–13. Львів, 2016–2017. 290 с.; Вип. 14. Львів, 2018. 218 с.

Український Мойсей (до 150-ліття від дня народження митрополита Української греко-католицької церкви Андрея Шептицького): статті та матеріали / упоряд.: О. Киричук, М. Омельчук, І. Орлевич. Львів: Логос, 2015. 146 с.

Національна ідентифікація українців Галичини у XIX – на початку XX століття (еволюція етноніма): монографія / наук. ред. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича; Інститут релігієзнавства – філія Львівського музею історії релігії. Львів: Логос, 2016. 320 с.

Львівська Ставропігія: історія, персоналії, взаємини / наук. ред.: В. Александрович, І. Орлевич; Інститут релігієзнавства – філія Львівського музею історії релігії; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів: Логос, 2017. 298 с.

Реформація – 500: загальноєвропейський та український контекст / упоряд.: О. Киричук, М. Омельчук, І. Орлевич. Львів: Логос, 2017. 112 с.

Хрещення Русі-України: 988–2018: Альманах / упоряд.: О. Киричук, О. Омельчук, І. Орлевич. Львів: Логос, 2018. 112 с.

Товариство «Просвіта»: в обороні української ідентичності, духовності та культури (до 150-літнього ювілею) / наук. ред. І. Орлевич; Інститут релігієзнавства – філія Львівського музею історії релігії, НАН України; Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів: Логос, 2019. 288 с.

Павло АРТИМИШИН

кандидат історичних наук
старший дослідник
старший науковий співробітник

Народився 6 липня 1992 р. у м. Львів.

У 2014 р. закінчив із відзнакою історичний факультет Львівського національного університету ім. І. Франка (спеціальність – «Магістр історії, викладач історії»).

У 2017 р. – аспірантуру в Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

У 2018 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Суспільно-політичні процеси у Російській Федерації та російсько-українські відносини в українській громадській думці (2000–2012)» (керівник – д-р іст. наук Ігор Соляр).

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 2017 р.: молодший науковий (2017–2021), науковий (2021–2024), старший науковий (від 2024 р.) співробітник.

З 2018 р. – старший науковий співробітник Львівського музею історії релігії (за сумісництвом).

У 2018 р. обраний головою Ради молодих вчених Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Від січня 2023 р. – голова Ради молодих вчених Відділення історії, філософії та права НАН України.

У 2025 р. присвоєно вчене звання старшого дослідника.

Член організаційного комітету щорічної Міжнародної наукової конференції «Історія релігій в Україні».

Випускник XXVIII Східної літньої школи Центру Східноєвропейських студій Варшавського університету (липень, 2018). Учасник міжнародного стажування «Переосмислюючи українські студії: локально, регіонально, транснаціонально» (Європейський університет Віадріна, Франкфурт-на-Одері, 16–17 травня 2019 р.), міжнародної академії «Тіні імперій: імперська спадщина та міфології в Центрально-Східній Європі» (Центр перспективних досліджень, Софія, 14–21 вересня 2021 р.), програми «Лабораторія ім. проф. Річарда Пайпса» (Інститут політичних досліджень Польської академії наук, Варшава, 1–17 жовтня 2021 р.).

Нагороджений Премією Обласної державної адміністрації та Обласної ради для працівників наукових установ НАН України та вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації Львівської області (2017).

Отримав Відзнаку НАН України для молодих учених «Талант, натхнення, праця» (2021), Подяку за багаторічну сумлінну працю, вагомий особистий внесок у розвиток гуманітарної науки та з нагоди 70-річчя Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від голови ЛОДА Максима Козицького (2021), стипендію Президента України для молодих вчених НАН України (2020–2022), медаль «За працю і звитягу» (державна нагорода України, відзнака Президента України, 2024).

Наукові зацікавлення: русистика, історія України та Росії зламу XX–XXI ст., розвиток українсько-російських відносин у XXI ст., проблематика національної ідентичності й історичної пам'яті, історія СРСР, історія Львова.

Монографії

«Ідеологема "Русского міра": виникнення, генеза, сприйняття в Україні»: аналіт. доп. / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. 84 с. (співавт. – О. Костюк).

Україна та українці в пострадянських білоруських підручниках та посібниках з історії / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. 294 с. (співавт. – Х. Меренюк).

Розділи в колективних монографіях

Від Тузли до Харківських угод: російсько-українські конфлікти 2000-х років у візіях експертних середовищ та суспільних уявленнях в Україні. *Взаємодія інституцій держави та громадянського суспільства в Україні: західні землі (кінець XIX – початок XXI ст.):* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. С. 83–93.

Ідея «окремішності» Донбасу та Криму у проросійській публіцистиці сучасної України. *Між війною і соборністю. Соціокультурна інтеграція та адаптація переселенців з Донбасу та Криму. Західноукраїнський вектор:* колект. моногр. / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. С. 194–226.

Від освіти формальної до неформальної: випадок російської громади Львова. *Освіта національних меншин в Україні: історичні традиції, правові засади, сучасні виклики (XX – початок XXI століть):* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; упоряд. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Кн. 1. С. 420–432.

Моделі цивільно-військового співробітництва між суспільством і Збройними силами України після початку Операції об'єднаних сил. *Цивільно-військове співробітництво на території Донецької та Луганської областей: моделі, тенденції, перспективи:* колект. моногр. / відп. ред. І. Патер, упоряд. О. Муравський; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. С. 298–320.

Російський погляд на волонтерство в Україні: пропаганда і контрпропаганда. *Про гідність. Волонтерський рух в Україні 2013–2017 років* / за ред. О. Аркуші, М. Литвина; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. С. 536–545.

Підписання та ратифікація угоди про асоціацію України з Європейським Союзом: дискурс українського політикуму. *Ідея Європи в суспільному дискурсі сучасної України:* монографія / відп. ред. І. Соляр, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. С. 116–140.

Українофільські суспільно-політичні середовища. *Русь, Малоросія, Україна: галицькі українці у пошуках власного імені (XIX – перша половина XX століть)* / наук. ред. І. Орлевич; НАН України

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України; Інститут релігієзнавства – філія Львівського музею історії релігії. Львів: Логос, 2021. С. 127–150.

Проєкт «Новоросія» в контексті сучасної російсько-української війни. *«The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects: Scientific monograph»*. Riga: Baltija Publishing, 2022. P. 414–423 (співавт. – І. Соляр).

Від «Червоної Русі» до «(не-)П'ємонту»: уявлення про Галичину наддніпрянських інтелектуалів. *Трансформація суспільно-політичних процесів: українці Східної Галичини (1772–1918):* монографія / відп. ред. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. С. 405–445.

Утворення українських політичних партій у Галичині. *Трансформація суспільно-політичних процесів: українці Східної Галичини (1772–1918):* монографія / відп. ред. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. С. 73–94.

Діяльність Організації Об'єднаних Націй у контексті сучасної російсько-української війни. *Міжнародна підтримка України в період російсько-української війни* / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. С. 26–109.

New Songs for a New Life: Soviet Folklore and Folkloristics in Western Ukraine. *Folklore and Ethnology in the Soviet Western Borderlands: Socialist in Form, National in Content* / Ed. by T. Ķencis, S.-J. Bronner, E.-H. Seljamaa. Lexington Books, 2024. P. 211–229 (співавт. – R. Holyk).

«David vs. Goliath»: a brief history of Russian-Ukrainian relations in the post-soviet era. *Sr. Ligy Payyappilly. Called to Ukraine.* Kerala: Sophia books, 2025. P. 198–208.

Статті в наукових виданнях

Відставка Бориса Єльцина та початок президентства Володимира Путіна: відгуки в Україні. *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe (East European Scientific Journal).* Warszawa, 2016. Nr 10, cz. 3. S. 33–39.

Політика «рівновіддалення» олігархів у Росії: реакція української публіцистики. *Гілея: науковий вісник:* зб. наук. праць. Київ, 2016. Вип. 112 (№ 9). С. 87–92.

Початок Другої військової кампанії у Чечні: бачення політичного та медійного середовищ в Україні. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія* / гол. ред. І. Зуляк. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2016. Вип. 2, ч. 1. С. 141–147.

Трагедії «Норд-Осту» та Беслану в Росії: реакція українських політиків і журналістів. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Історичні науки.* Луцьк, 2016. № 13 (338). С. 116–121.

Помаранчева революція в Україні та Росія (до питання наявності російського чинника під час українських президентських виборів 2004 року). *З історії західноукраїнських земель* / наук. ред. і упоряд. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2016–2017. Вип. 12–13. С. 179–200.

«Мы все русские, а не россияне»: основні світоглядні візії російської громади західноукраїнського реґіону (за матеріалами газети «Русский вестник»). *Український історичний збірник.* Київ, 2017. Вип. 19. С. 300–312.

Образ Росії періоду 1940–2010-х років на сторінках сучасних шкільних підручників з історії (2000–2012). *Міждисциплінарні гуманітарні студії. Серія: історичні науки.* Київ, 2017. Вип. 3. С. 217–226.

Формування режиму Володимира Путіна у Російській Федерації у 2000–2008 роках: українське бачення. *Вісник НТШ.* Львів, 2017. Ч. 58. С. 3–9.

Російсько-грузинський конфлікт 2008 р. у медійному дискурсі України. *Україна XX ст.: культура, ідеологія, політика:* зб. статей. Київ, 2018. Вип. 23. С. 262–280.

Від «Малоросії» до «Новоросії». *Критика*. 2019. Ч. 1–2 (255–256). С. 10–21.

«Газові війни» Російської Федерації та України 2006 та 2009 років: візії української суспільно-політичної думки. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Вип. 32. С. 149–174.

Українці за океаном: від іммігрантів до діаспори. *Локальна історія.* 2019. № 11. С. 4–13.

Що таке Малоросія та Новоросія? *Локальна історія.* 2019. № 6. С. 24–27.

Статус ОРДЛО в суспільно-політичній думці України (2014–2020). *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe (East European Scientific Journal).* Warszawa, 2020. Nr 57, cz. 5. S. 12–21 (співавт. – С. Підшибякін).

Харківські угоди 2010 року: візії політичних, медійних та експертних середовищ в Україні. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 33. С. 194–213.

Українське питання в Польській республіці: між «інкорпорацією» та «прометеїзмом». *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. Вип. 34. С. 103–119.

From «One's Own» to Foreign: Categories and Texts of Soviet Folkloristics and Ethnography. *Letonica.* 2021. No. 43. P. 91–112 (співавт. – R. Holyk).

Між загрозою для суверенітету й реґіональним лідерством: Україна та російські інтеґраційні проекти на пострадянському просторі. *Український історичний журнал.* 2022. Ч. 5. С. 33–45 (співавт. – І. Соляр).

Російсько-грузинська війна 2008 року: реакція українського політикуму. *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 10. С. 198–212.

The Concept of «Denazification» in the Context of the Information Component of the Modern Russian-Ukrainian War. *Skhidnoievropeiskyi Istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin].* 2022. No. 25. P. 227–236 (співавт. – V. Lipkan).

Російсько-грузинська війна 2008 р. в українській суспільно-політичній думці: кластер експертів та соціологічних опитувань. *Slovak international scientific journal.* 2023. No. 71. С. 9–13.

Activities of the United Nations General Assembly against the background of the contemporary Russian-Ukrainian war. *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 12. С. 59–74.

The activity of the Ukrainian Orthodox Church of the Moscow Patriarchate as part of the Russian «soft power» strategy in Ukraine: from hybridity to war. *Історія релігій в Україні:* наук. щорічник. 2024. № 34, т. 1. С. 221–238.

Новітня історія України в пострадянських білоруських підручниках та посібниках: за матеріалами наукового повідомлення на засіданні Президії НАН України 26 грудня 2024 р. *Вісник Національної академії наук України.* 2025. № 2. С. 87–93.

Перша світова війна у публіцистиці Осипа Назарука. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр, заст. гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 42. С. 68–82.

After Maidan and the occupation of Crimea: Ukrainian-Belarusian relations in early 2014 in the information space of Ukraine. *З історії західноукраїнських земель* / гол. ред. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 21. С. 258–280.

Customs service during the Ukrainian Revolution (1917–1923) in Ukrainian historiography. *Skhidnoievropeiskyi Istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin].* 2025. No. 35. P. 36–47 (співавт. – I. Yaromiy).

Енциклопедичні статті

Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Енциклопедія: До 100-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки. Івано-Франківськ: Манускрипт-Львів, 2018. **Т. 1:** А–Ж [статті: Бачинський Василь Левович. С. 103 (співавт. – І. Соляр); Бачинський Євген Васильович. С. 104 (співавт. – І. Соляр); Гладкий Григорій (Гриць). С. 367 (співавт. – І. Соляр); Думін (Думин) Осип Олексійович. С. 604 (співавт. – І. Соляр)].

Автореферати

Суспільно-політичні процеси у Російській Федерації та російсько-українські відносини в українській громадській думці (2000–2012): автореф. дис. … канд. іст. наук / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича; Інститут народознавства, 2018. 20 с.

Роман ГОЛИК

доктор історичних наук
старший дослідник
старший науковий співробітник

Народився 6 квітня 1970 р. у м. Самбір Львівської обл.

У 1993 р. закінчив українське відділення філологічного факультету Львівського державного університету ім. І. Франка (тепер – Львівський національний університет ім. І. Франка).

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 1993 р.: аспірант (1993–1996), стажист (1996–2001), молодший науковий (2001–2008), науковий (2008–2017) співробітник відділу середніх віків, докторант (2012–2015), старший науковий співробітник відділу нової історії України (від 2017 р.).

У 2005 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Уявлення про надприродне в українській культурі X–XVIII ст.» (керівник – акад. НАН України Ярослав Ісаєвич).

У 2016 р. – докторську дисертацію на тему «Культурна пам'ять і Східна Європа: писемна культура та формування суспільних уявлень в Галичині».

Член спеціалізованої вченої ради Д 35.222.01 Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України та Інституту народознавства НАН України.

Наукові зацікавлення: світська й релігійна ментальність українського суспільства, історія та культура Львова й Галичини, історія української літератури, історія писемної культури, історія ідей, теоретичні питання семіотики культури, літературознавства, методології та історії гуманітарних наук.

Монографії

Культурна пам'ять і Східна Європа: писемна культура та формування суспільних уявлень в Галичині / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. 424 с.

Розділи в колективних монографіях

Лабіринтами назв: етноніми, уявлення та стереотипи галицьких українців у культурній пам'яті й громадському житті Східної Європи. *Національна ідентифікація українців Галичини у XIX – на початку XX століття (еволюція етноніма)* / наук. ред. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів: Логос, 2016. С. 30–74.

Ворожнеча і / як / чи толерантність?: дилеми культурної пам'яті галицьких українців та поляків у міжвоєнний час. *Українсько-польські відносини: новітня доба* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. С. 384–405.

Між державою і народом: писемна культура, суспільство та громадські організації в уявленнях галицької інтелігенції кінця XIX – першої половини XX століття / *Взаємодія інституцій держави та громадянського суспільства в Україні: західні землі (кінець XIX – початок XXI ст.):* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. С. 46–68.

Між Пілсудським, Коновальцем і Сталіним: читання, інтелектуальні та ідеологічні течії в Галичині 20–30-х років XX ст. Проект «Україна». *Галичина та Волинь у складі міжвоєнної Польщі* / авт.-упоряд. М. Литвин. Харків: Фоліо, 2017. С. 409–433.

«Центр українського Сходу» й «Національний П'ємонт»: «донбаські» сюжети галицької культурної пам'яті. *Між війною і соборністю. Соціокультурна інтеграція та адаптація переселенців з Донбасу та Криму. Західноукраїнський вектор:* колект. моногр. / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. С. 89–144.

Військові й цивільні в час війни та миру: моделі взаємовідносин у культурній та історичній пам'яті. *Цивільно-військове співробітництво на території Донецької та Луганської областей: моделі,*

тенденції, перспективи: колект. моногр. / відп. ред. І. Патер, упоряд. О. Муравський; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. С. 8–36.

Рідна мова й рідна школа: соціолінгвістичний статус, книжна культура й уявлення про роль національних мов у Галичині XIX – початку XXI ст. *Освіта національних меншин в Україні: історичні традиції, правові засади, сучасні виклики (XX – початок XXI століть):* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; упоряд. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Кн. 1. С. 52–75.

Галичина та інші пограниччя: географічні візії, політичні ідеологеми, культурні образи та національні ідентичності українсько-польського прикордоння. *Польсько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення:* колект. моногр. / відп. ред. І. Патер, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. С. 11–33.

Книжний світ «Просвіти»: культурна пам'ять і національна ідентичність української Галичини XIX – першої половини XX століття. *Товариство «Просвіта»: в обороні української ідентичності, духовності та культури (до 150-літнього ювілею):* колект. моногр. / наук. ред. І. Орлевич; Інститут релігієзнавства – філія Львівського музею історії релігії; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів: Логос, 2019. С. 23–63.

Педагогічна епопея: уявлення про вчителів, учнів, навчання та шкільну літературу в національних дискурсах Галичини. *Освіта національних меншин в Україні: історичні традиції, правові засади, сучасні виклики (XX – початок XXI століть):* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; упоряд. Н. Колб; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Кн. 2. С. 173–213.

У калейдоскопі світів: Європа, європейці та неєвропейські континенти в культурній пам'яті галицьких українців. *Ідея Європи в суспільному дискурсі сучасної України:* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. С. 11–39.

Leksykon ideologiczny galicyjskich Ukraińców w XIX – na początku XX wieku: zasady metodologiczne i podstawowe kategorie. *Z dziejów pojęć społeczno- politycznych w Polsce. XVIII–XX wiek.* Warszawa, 2019. S. 427–452.

Згадати час і простір: мемуаристика й література подорожей в галицькій культурній традиції. *Стратегії мемуарної і мандрівної літератур західноукраїнських письменників XIX – першої половини XX ст.* / відп. ред. Т. Пастух; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. С. 472–562.

Українські Карпати: історія, культура, ідентичність. *Етнографічні групи українців Карпат. Бойки* / уклад. і наук. ред. С. Павлюк. Харків: Фоліо, 2020. С. 10–53.

Дві дороги еволюції писемної культури та культурної пам'яті України та Росії. *Росія–Україна: зради, союзи, війни* / відп. ред. М. Литвин. Львів: Вид-во «Астон», 2022. С. 102–130.

Галичина 1772–1918 рр.: трансформація суспільних уявлень про край і його книжкову культуру. *Трансформація суспільно-політичних процесів у Галичині (XVIII – початок XX ст.)* / відп. ред. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. С. 254–323.

Інтелектуальні еліти і книжна культура Галичини: формування образу, трансформація уявлень. *Українська еліта у другій половині XIX – на початку XXI століття: особливості формування, трансформація уявлень, інтелектуальний потенціал. Західні землі. Вибрані проблеми* / відп. ред. І. Соляр; упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Кн. 1. С. 33–66.

Наука і/як лектура: трансформація ідей та парадигм у середовищі НТШ XIX – початку XXI ст. *Мовознавча комісія НТШ. З історії людей та ідей* / відп. ред. Г. Дидик-Меуш. Львів, 2023. С. 477–512.

Традиція і модернізація: постаті, коди й практики в західноукраїнській літературній та культурній пам'яті. *Модернізм в українській літературі XX – початку XXI ст. Пам'ять, коди, практики* / відп. ред. Т. Пастух; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. С. 50–183.

Від тоталітарних війн до демократії: польська й українська література і культура в другій половині XX століття. *Українські маркери історії Польщі: трансформації другої половини XX – початку*

XXI століття / редкол.: М. Литвин (голова), Л. Хахула (заст. голови), О. Піх, В. Пастернак (секретар). Львів; Суми: Університетська книга, 2024. С. 494–509.

Дихотомії міжвоєння: польська й українська культура 1920–1930-х років. *Українські маркери історії Польщі: виклики міжвоєнної доби XX століття* / редкол.: М. Литвин (голова), Л. Хахула (заст. голови), О. Піх, В. Пастернак (секретар); НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів; Суми: Університетська книга, 2024. С. 272–281.

Знаки спільності й відмінності. Культурна і літературна традиція Польщі й України: від Русі до Другої Речі Посполитої. *Українські маркери історії Польщі: від початків формування до Великої війни* / редкол.: М. Литвин (голова), Л. Хахула (заст. голови), О. Піх, В. Пастернак (секретар); НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів; Суми: Університетська книга, 2024. С. 7–68.

Писемно-книжкова культура ранньомодерного Львова й Русі: вибрані аспекти. *Західноукраїнські землі княжого та ранньомодерного часу: тенденції соціополітичного розвитку й осмислення культурної спадщини:* колект. моногр. / відп. ред. І. Паршин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. С. 479–509.

Речі, слова, алегорії: менталітети і світи культури Галицько-Волинського князівства. *Західноукраїнські землі княжого та ранньомодерного часу: тенденції соціополітичного розвитку й осмислення культурної спадщини:* колект. моногр. / відп. ред. І. Паршин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. С. 263–325.

Російсько-українська війна: теорія й історія. *Концептуалізація пам'ятійного дискурсу в умовах російсько-української війни. Аналітична записка* / відп. ред.: Р. Голик, Г. Дидик-Меуш; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. С. 9–34.

Memory of the War and the War of Memories. *War, Migration, Memory. Perspectives on Russia's War Against Ukraine* / Ed. by V. Sereda. Bielefeld: Transcript Verlag, 2024. S. 29–50.

New Song for a New Life: Soviet Folklore and Folkloristics in Western Ukraine. *Folklore and Ethnology in Soviet Western Borderland: Socialist in Form, National in Content* / Ed. by T. Kencis, S.-J. Bronner, E.-H. Seljamaa. New York; London, 2024. P. 211–229 (співавт. – P. Artymyshyn).

Державна політика пам'яті в Україні до і в час російсько-української війни. *Державна політика подолання конфліктів історичної пам'яті у процесі консолідації української політичної нації в умовах російсько-української війни. Аналітична записка* / відп. ред. Г. Дидик-Меуш; ред.: Р. Голик, І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, 2025. С. 7–15.

Статті в наукових виданнях

Від купця до бізнесмена: уявлення про «підприємливу людину» в Галичині нового й новітнього часу. *Вісник Львівської комерційної академії. Серія – гуманітарні науки* / гол. ред. С. Гелей. Львів, 2011. Вип. 10. С. 196–204.

Війна і Русь: Еволюція уявлень про збройні конфлікти у середньовічній та ранньомодерній культурі та їх рецепція у модерній Галичині. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2011. Вип. 20: Actes testantibus. Ювілейний збірник на пошану Леонтія Войтовича. С. 212–236.

Геніальний дух: образ Івана Франка в літературі та культурі Галичини XIX – поч. XX століття. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна* / гол. ред. Т. Салига. Львів, 2011. Вип. 55. С. 195–208.

Георгіус з Русі в Країні Див: Юрій Дрогобич і стереотипи європейської ментальності (XV–XVI ст.). *Дрогобицький краєзнавчий збірник* / гол. ред. Л. Тимошенко. Дрогобич: Коло, 2011. Вип. 14–15. С. 61–72.

Книжна культура, читання й етносоціальні уявлення галичан кінця XIX – поч. XX ст. *Вісник Львівського університету. Серія «Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології»* / гол. ред. В. Голубко. Львів, 2011. Вип. 6. С. 98–108.

Місто і війна: реалії та стереотипи періоду нацистської окупації в ментальності львів'ян. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Держава та армія* / відп. ред. Л. Дещинський. Львів: Вид-во НУ «Львівська політехніка». Львів, 2011. № 693. С. 216–222.

«Тоземльцы и иноплемєнникы»: «руський патріотизм», «образ світу» та етнічні стереотипи середньовічної Галичини й Волині. *Княжа доба: історія і культура* / відп. ред. В. Александрович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2011. Вип. 4. С. 100–118.

(Уявне) минуле: стереотипи історії в ментальності галичан XIX – першої половини XX ст. *Історія – ментальність – ідентичність:* колект. моногр. / за ред. Л. Зашкільняка, Й. Пісуліньської, П. Сєрженґи. Львів, 2011. Вип. 4: Історична пам'ять українців і поляків у період формування національної свідомості в XIX – першій половині XX ст. С. 376–384.

Формування галицької славістики в контексті наукових теорій та етнокультурних стереотипів (XIX – 30-ті роки XX ст.). *Проблеми слов'янознавства.* Львів, 2011. Вип. 60. С. 21–32.

Іван Франко, читання й культурні стереотипи в Галичині XIX – початку XXI століття. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012. Вип. 21: Scripta manent. Ювілейний збірник на пошану Богдана Якимовича. С. 209–224.

Краєзнавство та етнокультурне життя Самбірщини першої третини XX ст. *Краєзнавство* / гол. ред. О. Реєнт. Київ, 2012. № 4. С. 5–15.

Lwów проти Львова: боротьба за місто 1918–1919 років в уявленнях українців та поляків Галичини міжвоєнного періоду. *Львів: місто – суспільство – культура:* зб. наук. праць / за ред. О. Аркуші, М. Мудрого. Львів, 2012. Т. 8, ч. 1: Влада і суспільство. [Вісник Львівського університету. Серія історична. Спеціальний випуск'2012]. С. 421–453.

Між Дмовським і Донцовим: читання, інтелектуальні та ідеологічні течії в Галичині 1920–30-х рр. *Вісник Львівського університету. Серія «Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології»* / гол. ред. В. Голубко. Львів, 2012. Вип. 7. С. 65–83.

Радянська влада та український визвольний рух у Галичині в контексті ідеологічних стереотипів. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012. Вип. 22. С. 191–208.

Lviv: the myth of time and space. *The Monuments of Ukraine: history and culture.* 2012. No. 5. P. 26–34.

Alma Mater Leopolitana: Львівський університет в уявленнях галицької інтелігенції XIX–XX ст. *Вісник Львівського університету. Серія історична.* Львів, 2013. Вип. 49. С. 78–92.

Голос душі: українські молитовники й стереотипи релігійної культури в Галичині. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 23. С. 34–43.

Львів: міфи часу і простору. *Хроніка-2000. Український культурологічний альманах* / гол. ред. Ю. Буряк. Київ: Український письменник, 2013. Вип. 3 (93): Polska Україна: діалог упродовж тисячоліть. С. 340–410.

Між ідеологією й естетикою: слов'янські літератури у сприйнятті галицької інтелігенції XIX–XX ст. *Проблеми слов'янознавства.* Львів, 2013. Вип. 62. С. 69–77.

Образ слов'янського й неслов'янського світу в ментальності галичан XIX–XX ст. *Slavica Slovaca.* 2013. Nr 2. S. 161–172.

Чудотворці, літературознавці й зачаровані душі: стереотип дивовижного у релігійній, науковій та художній уяві. *Парадигма* / відп. ред М. Ільницький; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 7. С. 181–196.

Anima galiciana і/чи fata morgana: реальна й віртуальна Галичина в літературі та ментальності. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна* / гол. ред. Т. Салига. Львів, 2014. Вип. 60 (1). С. 53–61.

Між емансипацією й народною традицією: жінка, стереотипи та повсякденне життя на сторінках львівської періодики 20–30 рр. XX ст. *Народознавчі зошити* / гол. ред. С. Павлюк; НАН України, Інститут народознавства. Львів, 2014. Вип. 1. С. 29–37.

Реальна й віддзеркалена Галичина: календарі, час, ментальність й повсякденне життя галичан в краю й на еміграції (кінець XIX – перша половина XX ст.). *Вісник Львівського університету. Серія «Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології»* / ред.: Н. Цар, М. Олійник, О. Седляр. Львів, 2014. Вип. 9. С. 23–42.

Серед карт й путівників: краєзнавство, відпочинок і туризм в рецепції галичан XIX – поч. XX ст. *Краєзнавство* / гол. ред. О. Реєнт. Київ, 2014. № 1. С. 77–85.

Стиль як сталь: легальна й нелегальна література та формування ідеологічних концептів українського визвольного руху в Галичині (20–30-ті роки XX століття). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / наук. ред. і упоряд.: М. Романюк, О. Стасюк; НАН України,

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014. Вип. 24: Український визвольний рух середини XX століття в контексті суспільно-політичних ідей, подій та обставин. С. 53–68.

Шевченкова творчість: читання та суспільно-ідеологічні уявлення в Галичині XIX–XX ст. *Український історичний журнал.* 2014. № 3. С. 90–105.

Ґенеза слов'янської душі: рецепція кирило-мефодіївської спадщини XIX–XX ст. *Slavica Slovaca.* 2015. № 1. С. 14–27.

Між різними етнічними світами?: міський фольклор Львова, арго та міф батяра у 20–30-х рр. XX ст. *Народознавчі зошити* / гол. ред. О. Кісь; НАН України, Інститут народознавства. Львів, 2015. № 4 (124). С. 767–776.

Між розвагою, наукою та ідеологією: мандрівництво й історичне краєзнавство в радянській та пострадянській Галичині. *Народознавчі зошити* / гол. ред. О. Кісь; НАН України, Інститут народознавства. Львів, 2015. № 2 (122). С. 296–305.

Пісні з Талергофа: образ Першої світової війни у співанику галицького селянина. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. Вип. 26. С. 234–245.

Через соцреалізм до постмодерну: радянський і пострадянський етапи історії читання в Галичині. *Україна XX ст.: культура, ідеологія, політика:* зб. статей / відп. ред. В. Даниленко; НАН України, Інститут історії України. Київ, 2015. Вип. 20. С. 118–129.

Anima galiciana i / ili fatamorgana: realna i imaginarna Galicija w knijiževnosti i svijesti. *Ukrajinska Galicija* / uredio J. Paščenko. Zagreb, 2015. S. 193–203.

Delicate Souls between the Veil and the Habit: Images of Galician Ukrainian Women from 1890 to 1950. *East/West: Journal of Ukrainian Studies.* 2015. Vol. 2. No. 2. P. 29–52. URL: http://ewjus.com/ojs/index.php/ewjus/article/view/142/47

Від романтизму до постмодернізму: лектура й література галицьких українців XIX – поч. XXI ст. *Дивослово: українська мова й література в навчальних закладах:* науково-методичний журнал. Київ, 2017. С. 51–58.

(Не)знане місто?: княжий Львів у середньовічній, ранньомодерній та модерній культурній пам'яті. *Княжа доба: історія і культура* / відп. ред. В. Александрович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 11. С. 129–156.

Пам'ять культури на роздоріжжях науки: проблеми теорії. *Україна Модерна.* 2017. 14 серпня. URL: http://uamoderna.com/demontazh-pamyati/holyk-collective-memory

Проходи історією й мандрівки пам'яттю: образ Львова у нарисах Івана Крип'якевича й Олександра Надраги. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. редкол. І. Патер, упоряд. Л. Хахула; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 29: Primum agere. Ювілейний збірник на пошану Миколи Литвина. С. 472–487 (співавт. – М. Надрага).

«Русалка Дністровая» та «Руська Трійця»: альманах і його творці в культурній пам'яті й літературній традиції Галичини XIX–XX ст. *«Русалка Дністровая – перша книга українською мовою в Галичині загальнонаціональний та європейський контекст» (З нагоди 180-річчя виходу у світ):* матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (Івано-Франківськ, 27 вересня 2017 р.) / наук. ред. В. Качкан. Івано-Франківськ, 2017. С. 121–141.

Люди у війні: міжетнічні взаємини і стереотипи 1939–1944. *Українсько-єврейське співжиття під час Голокосту: на матеріалі Західної України:* зб. наук. праць / наук. ред. А. Боляновський; Український інститут вивчення Голокосту «Ткума». Дніпро; Львів, 2019. С. 52–84.

Місто радостей і страждань: Львів у художньому, науковому, (авто)біографічному та публіцистичному дискурсах Івана Франка. *Українське літературознавство.* Львів, 2019. Вип. 84. С. 12–31.

Віра і зброя: релігія та війна в історії культурної пам'яті. *З історії західноукраїнських земель* / наук. ред. і упоряд. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 16. С. 82–110.

Літературно-писемна спадщина Галичини й етнокультурні ідентичності Карпатського регіону. *Slavica Slovaca.* 2020. Číslo 1. S. 97–109.

Зброя і віра: війна та релігія в культурній пам'яті першої половини XX ст. *З історії західноукраїнських земель* / наук. ред. і упоряд. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. Вип. 17. С. 40–67.

Селянин, інтелігент: «новела життя» Василя Стефаника. *Українська біографістика – Biographistica Ukrainica.* 2021. Вип. 22. С. 116–137 (співавт. – М. С. Надрага).

Школа Львівського Ставропігійського інституту в міжвоєнний період. *Сторінки історії.* 2021. № 53. С. 173–183 (співавт. – І. Орлевич).

From «One's Own» to Foreign: Categories and Texts of Soviet Folkloristics and Ethnography. *Letonica,* 2021. No. 43. P. 92–112. (співавт. – P. Artymyshyn).

Віра як зброя: війна та релігія в культурній пам'яті XX – початку XXI ст. *Історія релігій в Україні:* наук. щорічник. Львів, 2022. Вип. 32. С. 51–63.

Система, мозаїка, калейдоскоп?: мовна, літературна та культурна історія Львова й Галичини як інтелектуальна проблема. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 35. С. 256–274.

Історіографія та книжкова культура Галичини початку XIX ст.: «Історія Львова» Ігнація Ходиніцького. *З історії західноукраїнських земель* / наук. ред. і упоряд. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 19. С. 26–48 (співавт. – В. Чемерис).

Bohdan Yevhen Nadraga – a Doctor by Destiny's Calling. *Proceedings of the Shevchenko Scientific Society.* 2023 (співавт.: M. Nadraga, V. A. Lonchyna, M.-I. Nadraga).

Біографія жінки-лікарки як складник дослідження історії жіночого руху в Галичині: Теодозія Туна-Надрага (1893–1976). *Українська біографістика.* 2024. Вип. 25. С. 359–376 (співавт.: М. С. Надрага, М.-І. О. Надрага).

Щит і меч Штірліца: рецепція силових структур й ґенеза російсько-української війни в контексті радянської і пострадянської пам'яті. *З історії західноукраїнських земель* / наук. ред. і упоряд. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 20. С. 148–163.

Сприйняття та формування архівів у Львові та Галичині XIX – першої половини XX століть: східноєвропейська перспектива. *Рукописна та книжкова спадщина України.* 2025. № 3. С. 108–121 (співавт. – І. Орлевич).

Енциклопедичні статті

Історична пам'ять українців в умовах російсько-української війни. Термінологічно-енциклопедичний словник / ред. кол.: Р. Голик, І. Орлевич, Г. Дидик-Меуш; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025 [статті: Стереотипи, міфи і символи війни. С. 13–51; Зброя і війна. С. 60–92].

Рецензії та огляди

[Рец.]: Львівська Ставропігія XVIII – початку XX століття: консервативна організація перед викликами модерності. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 33. С. 499–502 [на кн.]: Киричук О., Орлевич І. Львівський Ставропігійський інститут (1788–1914). Роль у суспільно-політичному, культурному та релігійному житті українців Галичини / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича; Львівський музей історії релігії. Львів: Логос, 2018. 288 с.

[Рец.]: Освіта для нації: нова праця про міжвоєнну Галичину. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 33. С. 526–529 [на кн.]: Руда О. Національно-освітня політика урядів Польщі щодо населення Галичини в 20–30-х роках XX століття: реалізація та рецепції: монографія / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. 802 с.

Наталія КОЛБ

кандидат історичних наук
старший дослідник
старший науковий співробітник

Народилася 7 жовтня 1977 р. у м. Львів.

У 2001 р. закінчила історичний факультет Львівського національного університету ім. І. Франка.

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича від 2001 р.: аспірант (2001–2004), молодший науковий (2004–2016), науковий (2017–2019), старший науковий (від 2020 р.) співробітник.

У 2012 р. захистила кандидатську дисертацію на тему «Греко-католицьке духовенство в Галичині у 90-х роках XIX століття» (керівник – канд. іст. наук Олена Аркуша).

У 2019 р. проходила стажування в Інституті історії Польської академії наук (Варшава), а в 2023 р. – в Архіві науки Польської академії наук і Польської академії мистецтв і наук у Кракові.

У 2023 р. присвоєно вчене звання старшого дослідника.

Наукові зацікавлення: історія ГКЦ в Галичині другої половини XIX – першої чверті XX ст., діяльність греко-католицького духовенства, релігійні практики населення, біографії представників Церкви, громадсько-політичні аспекти церковного життя, проблема релігійної ідентичності українців Галичини.

Монографії

«З Богом за Церкву і вітчизну»: греко-католицьке парафіяльне духовенство в Галичині у 90-х роках XIX століття. Жовква: Місіонер, 2015. 324 с. + іл.

Розділи в колективних монографіях

Церковно-релігійне життя. *Історія Львова:* монографія. Харків, 2012. Т. 2. С. 289–300 (співавт. – П. Шкраб'юк).

Від Шашкевича до Шептицького. *Проект «Україна». Австрійська Галичина* / упоряд. М. Литвин. Харків: Фоліо, 2016. С. 298–317.

«Якû мы Греки?»: дискусія щодо назви Церкви й обряду галицьких українців (друга половина XIX ст. – 1914 р.). *Національна ідентифікація українців Галичини у XIX – на початку XX століття (еволюція етноніма)* / наук. ред. І. Орлевич; Інститут релігієзнавства – філія Львівського музею історії релігії; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів: Логос, 2016. С. 250–275.

«…вітцеві нічо не є чуже, що синів, дітей єго обходить»: внесок греко-католицького духовенства у формування засад громадянського суспільства в Галичині (кінець XIX ст.). *Взаємодія інституцій держави та громадянського суспільства в Україні: західні землі (кінець XIX – початок XXI ст.):* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. С. 493–512.

Література. *Цивільно-військове співробітництво на території Донецької та Луганської областей: моделі, тенденції, перспективи:* колект. моногр. / відп. ред. І. Патер, упоряд. О. Муравський; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. С. 324–486.

Релігійна освіта українців Східної Галичини в системі початкової школи Австро-Угорської імперії (кінець XIX – початок XX століття): законодавство, вплив Церкви, навчальні програми. *Освіта національних меншин в Україні: історичні традиції, правові засади, сучасні виклики (XX – початок XXI століть):* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; упоряд. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Кн. 1. С. 154–169.

«Не може бути в селі читальні, до провадження котрої священик не приложив свого труду…»: читальняна діяльність греко-католицького духовенства в Галичині (кін. XIX – поч. XX ст.).

Товариство «Просвіта»: в обороні української ідентичності, духовності та культури (до 150-літнього ювілею): колект. моногр. / наук. ред. І. Орлевич; Інститут релігієзнавства – філія Львівського музею історії релігії; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів: Логос, 2019. С. 110–135.

Передмова. *Ідея Європи в суспільному дискурсі сучасної України:* колект. моногр. / від. ред. І. Соляр, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. С. 5–8 (співавт. – І. Соляр).

Польсько-українське національне протистояння у Східній Галичині у другій половині XIX – на початку XX ст.: релігійно-обрядовий вимір (на прикладі Перемишльської греко-католицької єпархії). *Польсько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення:* колект. моногр. / відп. ред. І. Патер, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. С. 193–208.

Релігійна освіта українців Галичини в системі середньої школи Австро-Угорської імперії (друга половина XIX – початок XX століття): законодавство, навчальні плани, реалії. *Освіта національних меншин в Україні: історичні традиції, правові засади, сучасні виклики (XX – початок XXI століть):* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; упоряд. Н. Колб; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Кн. 2. С. 67–80.

Українські греко-католицькі капелани в часі першої світової війни: портрети на тлі доби. *Wielka Wojna wyzwań duchowych. Kapelani wojskowi na froncie wschodnim. 1914–1920* / pod red. T. Pudłockiego i K. Ruszały. Kraków, 2020. S. 77–93 (співавт. – І. Орлевич).

Конфесійний і національний аспекти самовизначення українських греко-католиків у XIX – на початку XX століть. Дискусія щодо назви Церкви й обряду. *Русь, Малоросія, Україна: галицькі українці у пошуках власного імені (XIX – перша половина XX століть)* / наук. ред. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича; Інститут релігієзнавства – філія Львівського музею історії релігії. Львів: Логос, 2021. С. 190–215.

Унійні конференції в Пінську 1930–1937 рр. як пошук шляхів з'єднання українських і білоруських православних громад із Католицькою церквою: проєкти та реальність. *Білорусько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення:* монографія / відп. ред. І. Патер; упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. С. 166–193 (співавт. – І. Орлевич).

Участь Збройних сил України в міжнародних військових навчаннях (1991–2021). *Воєнно-політичні інтереси України в ієрархії суспільних пріоритетів (кінець XX – початок XXI століття):* монографія / відп. ред. І. Соляр; упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. С. 125–144.

The Greek Catholic Parish Clergy in Liberation Struggle of the Galician Ukrainians in 1918–1923. P*ostwar Continuity and New Challenges in Central Europe, 1918–1923. The War That Newer Ended* / Ed. by T. Pudłocki and K. Ruszała. New York; London: Routledge, 2022. P. 381–397.

Греко-католицька церква та її відповіді на виклики на актуальні потреби суспільства. *Трансформація суспільно-політичних процесів: українці Східної Галичини (1772–1918)* / відп. ред. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. С. 133–170.

Роль греко-католицького парафіяльного духовенства в українсько-польському національному протистоянні в Галичині у 1918–1923 рр. *Українські маркери новітньої історії Польщі: виклики міжвоєнної доби XX століття* / редкол.: М. Литвин (голова), Л. Хахула (заст. голови), Т. Горбачевський (секретар); НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів; Суми: Університетська книга, 2024. С. 89–106.

Body Versus Soul: The Catholic Church, Religious Upbringing, and Sexuality Problems Among Galician Youth in the Second Half of the Nineteenth and Early Twentieth Centuries. *Sex Lives and Churches in Polish Territories Through the Ages. Forbidden Fruit* / Ed.: M. Zok, J. Korczak-Siedlecka. London; Berlin: Palgrave Macmillan, Cham, 2025. P. 199–231 (співавт. – N. Mysak).

«National consciousness and honor are not betrayed anywhere»: The organization and self-organization of Ukrainian refugees in Gmünd camp (1915–1918). Refugees and Population Transfer Management

in Europe, 1914–1920s / Ed. K. Ruszała. New York; London: Routledge, 2025. P. 128–153 (співавт. – I. Orlevych).

Статті в наукових виданнях

Місце галицького греко-католицького парафіяльного духовенства в українському національно-політичному русі кінця XIX ст.: очікування громадськості й позиція кліру. *Історія релігій в Україні:* наук. щорічник / упоряд.: О. Киричук, М. Омельчук, І. Орлевич. Львів, 2011. Кн. І. С. 170–181.

Греко-католицьке парафіяльне духовенство у Львові наприкінці XIX ст. *Львів: місто – суспільство – культура:* зб. наук. праць / за ред. О. Аркуші, О. Вінниченка, М. Мудрого. Львів, 2012. Т. 8, ч. 2: Культура, освіта, наука, церква. [Вісник Львівського університету. Серія історична. Спеціальний випуск'2012]. С. 85–135.

Зміна релігійного обряду в Галичині кінця XIX ст.: на прикладі «тучапської справи». *Історія релігій в Україні:* наук. щорічник / упоряд.: О. Киричук, М. Омельчук, І. Орлевич. Львів, 2012. Кн. І. С. 467–479.

Чи повинне греко-католицьке духовенство бути учасником суспільно-політичного руху: бачення українських світських і духовних кіл Галичини кінця XIX ст. *Сторінки історії:* зб. наук. праць. Київ, 2012. Вип. 33. С. 68–79.

Парламентська діяльність греко-католицького парафіяльного духовенства Галичини в 90-х роках XIX ст. *Історія релігій в Україні:* наук. щорічник / упоряд.: О. Киричук, М. Омельчук, І. Орлевич. Львів, 2013. Кн. І. С. 290–304.

Суспільно-політична діяльність греко-католицького парафіяльного духовенства в Галичині у 90-х роках XIX століття. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 23. С. 283–300.

Основні статті витрат та організація побуту греко-католицького парафіяльного духовенства Галичини наприкінці XIX ст. *Історія релігій в Україні:* наук. щорічник / упоряд.: О. Киричук, М. Омельчук, І. Орлевич. Львів, 2014. Кн. І. С. 236–254.

Греко-католицьке парафіяльне духовенство Східної Галичини початку XX ст. *Український Мойсей (до 150-ліття від дня народження митрополита Української греко-католицької церкви Андрея Шептицького):* статті та матеріали / упоряд.: О. Киричук, М. Омельчук, І. Орлевич. Львів, 2015. С. 16–32.

Дяківська верства в Галичині наприкінці XIX століття: станові єпархіальні товариства. *З історії західноукраїнських земель* / наук. ред і упоряд. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. Вип. 10–11. С. 155–165.

«Хочемо Мужів для Церкви, а не для продовження політичних експериментів з Церквою»: призначення Галицького греко-католицького митрополита і Станіславівського єпископа (1898–1899 рр.). *Історичні та культурологічні студії* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014–2015. Вип. 6–7. С. 198–216.

Materiały do bibliografii Galicji za rok 2010. *Galicja. Studia i materiały* / red.: J. Kamińska-Kwak, S. Kozak, D. Opaliński. Rzeszów, 2015. T. 1. S. 495–528 (співавт.: I. Orłewycz, N. Beńkałowicz).

Роль жінки (матері/дружини) в житті греко-католицького парафіяльного духовенства в Галичині наприкінці XIX – на початку XX століття (на прикладі о. Ісидора Глинського). *Galicja i jej dziedzictwo.* Rzeszów 2016. T. 24: Kobieta w Galicji. Nowoczesność i tradycja / pod red. J. Kamińskiej Kwak, S. Kozaka i D. Opalińskiego. S. 199–213.

Materiały do bibliografii Galicji za rok 2011. *Galicja. Studia i materiały* / red.: S. Kozak, A. Kawalec, P. Sierżęga, J. Kuzicki. Rzeszów, 2016. T. 2. S. 379–411 (співавт.: I. Orłewycz, N. Beńkałowicz).

Materiały do bibliografii Galicji za rok 2012. *Galicja. Studia i materiały* / red.: S. Kozak, A. Kawalec, P. Sierżęga, J. Kuzicki, E. Kawa. Rzeszów, 2017. T. 3. S. 485–517 (співавт.: I. Orłewycz, N. Kurniawka).

«…втікаємо під Твій покров, Дівице Ченстоховська, прохаючи Тебе про зламання кайданів і розірвання пут…»: відзначення обітниць Яна Казимира у Львові (кінець XIX – початок XX ст.).

Історія релігій в Україні: наук. щорічник / упоряд.: О. Киричук, М. Омельчук, І. Орлевич. Львів, 2018. Вип. 28, ч. І. С. 181–196.

Materiały do bibliografii Galicji za rok 2013. *Galicja. Studia i materiały* / red.: S. Kozak, A. Kawalec, P. Sierżęga, J. Kuzicki, E. Kawa. Rzeszów, 2018. T. 4. S. 405–429 (співавт.: І. Орлевycz, N. Kurniawka).

The Great War in the Light of Documents and Correspondence of the Galician Greek Catholic Parish Priest Isydor Hlynskyi. *Intellectuals and the First World War* / Ed. by T. Pudłocki, K. Ruszała. Kraków, 2018. P. 185–200.

«Думка все о тобі, бо і о кім си маю гадати…»: роль матері й дружини в житті о. Ісидора Глинського. *Ізидор Глинський – парох, громадський діяч, етнограф (до 160 ліття з дня народження о. Ізидора Глинського):* матер. наук.-практ. конф. (Буцнів, 14 лютого 2020 р.) / за заг. ред. Е. Бистрицької (гол. ред.), Л. Костюк, Є. Кобильника. Тернопіль, 2020. С. 66–87.

Перша світова війна у світлі документів і кореспонденції о. Ісидора Глинського. *Ізидор Глинський – парох, громадський діяч, етнограф (до 160 ліття з дня народження о. Ізидора Глинського):* матер. наук.-практ. конф. (Буцнів, 14 лютого 2020 р.) / за заг. ред. Е. Бистрицької (гол. ред.), Л. Костюк, Є. Кобильника. Тернопіль, 2020. С. 48–65.

Prosopographic portrait of the Ukrainian Greek Catholic chaplains during the First World War. *З історії західноукраїнських земель* / наук. ред. і упоряд. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 16. С. 158–184 (співавт. – I. Orlevych).

Materiały do bibliografii Galicji za rok 2016. *Galicia. Studia i materiały* / red.: S. Kozak, A. Kawalec, P. Sierżęga, J. Kuzicki, E. Kawa. Rzeszów, 2021. T. 7. S. 503–551 (співавт.: І. Орлевycz, N. Kurniawka).

«багато часу посвячував на плекання тої ще тоді ніжної рослинки…»: о. Кирило Селецький – засновник і опікун Згромадження Сестер Служебниць. *Соціогуманітарні студії.* 2022. Вип. 1. С. 96–116.

Відзначення річниць Січневого повстання 1863 р. польською громадою Львова на зламі XIX–XX століть (крізь призму львівських польських часописів). *З історії західноукраїнських земель* / наук. ред. і упоряд. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 18. С. 18–28.

Матеріальне забезпечення греко-католицьких дяків у Галичині наприкінці XIX ст.: стан і шляхи вирішення проблем. *Сторінки історії.* Київ, 2022. № 54. С. 38–52 (співавт. – Н. Мисак).

Релігійність та національність: актуальні питання Пінських унійних конференцій 1930–1937 років. *Історія релігій в Україні:* наук. щорічник / гол. ред. І. Орлевич; Львівський музей історії релігії; НАН України, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського; НАН України, Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди. Львів: Видавничий відділ Львівського музею історії релігії «Логос», 2022. Вип. 32. С. 74–100 (співавт. – І. Орлевич).

Стан фахової освіти греко-католицьких дяків у Галичині наприкінці XIX століття. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Львів, 2022. Вип. 36. С. 50–68.

The Daughters of Greek Catholic Priests in Galicia in the Late Nineteenth Century. Between Conservatism and Emancipation. *L'Homme.* Europäische Zeitschrift für Feministische Geschichtswissenschaft 35. Jg., Heft 1. Ukraïne. 2024. P. 73–97 (співавт. – N. Mysak).

Взаємини народовців з греко-католицьким духовенством та світськими консервативними середовищами: спроби співпраці та ідеологічні розходження (1885–1894). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Львів, 2025. Вип. 43. С. 49–67.

Молитва в окопах: духовно-релігійне життя в лавах Українських січових стрільців в умовах Великої війни (1914–1918). *З історії західноукраїнських земель* / гол. ред. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 21. С. 121–133.

Проблеми вдосконалення душпастирського служіння й долання суспільних викликів щодо християнських цінностей в публічному дискурсі греко-католицького духовенства в Галичині міжвоєнного періоду. *Вісник науки та освіти. (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»).* Київ, 2025. Вип. № 3 (33). С. 1871–1888.

Рецензії та огляди

[Рец.]: Ідеологічні фронти Першої світової війни: дилеми релігійної й національної ідентичності галицьких українців. *З історії західноукраїнських земель* / наук. ред. і упоряд. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2016–2017. Вип. 12–13. С. 245–250 [на кн.]: Adam Szczupak. Greckokatolicka diecezja przemyska w latach I wojny światowej. Kraków: Towarzystwo wydawnicze «Historia Iagellonica», 2015. 284 s.: il.

Наукове редагування, упорядкування

Освіта національних меншин в Україні: історичні традиції, правові засади, сучасні виклики (XX – початок XXI століть): колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр, упоряд. Н. Колб; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Кн. 2. 400 с.

Автореферати

Греко-католицьке парафіяльне духовенство в Галичині у 90-х роках XIX століття: автореф. дис. … канд. іст. наук / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2011. 16 с.

Аналітичні записки

Концепт «національна ідентичність» у пам'яттєвому дискурсі. *Концептуалізація пам'ятійного дискурсу в умовах російсько-української війни. Аналітична записка* / відп. ред.: Р. Голик, Г. Дидик-Меуш; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. С. 67–84.

Всеукраїнська рада Церков і релігійних організацій. *Державна політика подолання конфліктів історичної пам'яті у процесі консолідації української політичної нації в умовах російсько-української війни. Аналітична записка* / відп. ред. Г. Дидик-Меуш; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. С. 71–79.

Греко-католики. *Державна політика подолання конфліктів історичної пам'яті у процесі консолідації української політичної нації в умовах російсько-української війни. Аналітична записка* / відп. ред. Г. Дидик-Меуш; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. С. 47–56.

Ярослав КОНДРАЧ

кандидат історичних наук
молодший науковий співробітник

Народився 30 грудня 1981 р. у с. Сокільники Пустомитівського (тепер – Львівського) р-ну Львівської обл.

У 2004 р. закінчив історичний факультет Львівського національного університету ім. І. Франка.

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 1993 р.: здобувач (2004), молодший науковий співробітник (від 2007 р.).

У 2007 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Військово-історичні дослідження Івана Крип'якевича».

Наукові зацікавлення: українсько-польські відносини, українські визвольні змагання, молодіжні мілітарні товариства початку XX ст.

Розділи в колективних монографіях

Українські громадські організації в Польщі. *Українсько-польські відносини. Новітня доба:* колект. моногр. / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. С. 674–685 (співавт. – Л. Хахула).

Спортивні товариства (на прикладі організацій «Сокіл» та «Січ Русь». *Малоросія, Україна: галицькі українці у пошуках власного імені (XIX – перша половина XX століть)* / наук. ред. І. Орлевич;

НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича; Інститут релігієзнавства – філія Львівського музею історії релігії. Львів: Логос, 2021. С. 180–190.

Молодіжні парамілітарні товариства Галичини напередодні Першої світової війни як національне ядро патріотичного виховання молоді. *Трансформація суспільно-політичних процесів: українці Східної Галичини (1772–1918)* / відп. ред. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. С. 241–252.

Статті в наукових виданнях

Етнодемографічні процеси на Холмщині в 1944–1947 роках. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2010–2011. Вип. 3–4. С. 186–194.

Холм: етнокультурна специфіка міста новітньої доби, вплив на неї депортацій 40-х років XX століття. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012. Вип. 5. С. 111–128.

Євроінтеграційний шлях України у 90-х роках XX століття. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 6. С. 143–159.

Українські громадські організації в незалежній Польщі. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014. Вип. 7. С. 153–163.

Українсько-польський батальйон: миротворча місія в Косово. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2016. Вип. 9. С. 210–216.

Литовсько-польсько-українська бригада: історія створення. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 10. С. 90–98.

Військовий вишкіл української молоді Галичини в пластунських гуртках перед Першою світовою війною. *З історії західноукраїнських земель* / відп. ред. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 18. С. 23–30.

Рецензії та огляди

[Рец.]: *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014. Вип. 7. С. 231–233 [на кн.]: Від депортації до депортації. Суспільно-політичне життя холмсько-підляських українців (1915–1947). Дослідження. Спогади. Документи: у 3-х т. / упоряд.: Ю. Макар, М. Горний, В. Макар, А. Салюк. Чернівці, 2011. Т. 1. 880 с.; 2014. Т. 2. 900 с.

Наталія МИСАК

кандидат історичних наук
доцент
старший науковий співробітник

Народилася 9 серпня 1979 р. у м. Львів.

У 2001 р. закінчила історичний факультет Львівського національного університету ім. І. Франка.

У 2006 р. захистила кандидатську дисертацію на тему «Українська інтелігенція Галичини наприкінці XIX – на початку XX ст.: соціально-професійний аспект» (керівник – д-р іст. наук, проф. Костянтин Кондратюк).

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 2018 р.: старший науковий співробітник (2018–2021), докторант (2021–2023).

У 2019 р. проходила стажування в Інституті історії Польської академії наук (Варшава), а у 2023 р. – в Архіві науки Польської академії наук і Польської академії мистецтв і наук у Кракові (Республіка Польща).

Від 2024 р. – старший науковий співробітник Львівського історичного музею (за сумісництвом).

Наукові зацікавлення: соціальна історія, історія освіти, історія молоді, історія української інтелігенції кінця XIX – початку XX ст., національна ідентичність, міжнаціональні відносини, історія повсякдення, історія туризму в Галичині.

Розділи в колективних монографіях

Професійна діяльність, національне питання й міжнаціональні відносини у середовищі галицької інтелігенції наприкінці XIX – на початку XX ст. *Українсько-польсько-єврейські взаємини у Східній Галичині (перша половина XX ст.): вибрані питання.* Дрогобич: Посвіт, 2018. С. 61–78.

Реалізація освітніх потреб національних меншин та народів Австро-Угорської імперії у вищій школі (на прикладі Галичини): юридична та практична складові. *Освіта національних меншин в Україні: історичні традиції, правові засади, сучасні виклики (XX – початок XXI століть):* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; упоряд. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Кн. 1. С. 76–95.

Українські народні вчителі та вчительки в Галичині наприкінці XIX – на початку XX століття: професіонали, громадяни, особистості. *Освіта національних меншин в Україні: історичні традиції, правові засади, сучасні виклики (XX – початок XXI століть):* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; упоряд. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Кн. 1. С. 170–196.

«Поширенє образованя й громадянської та народної свідомости…»: просвітницька діяльність українських молодіжних організацій у Галичині у другій половині XIX – на початку XX ст. *Товариство «Просвіта»: в обороні української ідентичності, духовності та культури (до 150-літнього ювілею):* колект. моногр. / наук. ред. І. Орлевич; Інститут релігієзнавства – філія Львівського музею історії релігії; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів: Логос, 2019. С. 160–197.

Середня школа і (не)рівноправність освітніх можливостей народів та етнічних груп у Галичині наприкінці XIX – на початку XX століття: правові засади, освітня політика й навчально-виховний процес, міжнаціональні відносини. *Освіта національних меншин в Україні: історичні традиції, правові засади, сучасні виклики (XX – початок XXI століть):* монографія / відп. ред. І. Соляр; упоряд. Н. Колб; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Кн. 2. С. 81–120.

Освіта і виховання як соціокультурні маркери національної ідентичності галицької молоді наприкінці XIX – на початку XX століття. *Ukraińcy i ich sąsiedzi na przestrzeni wieków: polityka, gospodarka, religia, kultura i życie codzienne* / red. nauk.: R. Drozd, B. Halczak. Słupsk; Warszawa, 2020. S. 77–93.

Міжнаціональні відносини у системі середньої освіти Галичини наприкінці XIX – на початку XX століття. *Ukraińcy i ich sąsiedzi na przestrzeni wieków: polityka, gospodarka, religia, kultura i życie codzienne* / red. nauk.: R. Drozd, B. Halczak. Słupsk; Warszawa, 2021. T. II. S. 46–63.

Формування національної тожсамости в гімназійному і студентському середовищах. *Русь, Малоросія, Україна: галицькі українці у пошуках власного імені (XIX – перша половина XX століть)* / наук. ред. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича; Інститут релігієзнавства – філія Львівського музею релігії. Львів: Логос, 2021. С. 229–258.

Активізація молоді у суспільно-політичному житті Галичини (друга половина XIX – початок XX ст.). *Трансформація суспільно-політичних процесів: українці Східної Галичини (1772–1918):* монографія / відп. ред. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. С. 172–240.

«Kobieta jest człowiekiem i ma prawo do wolnego i niezależnego życia»: działalność społeczna i polityczna Ołeny Kysiłewskiej. *Historię swą piszcie same. Polityka, historiografia i muzealne narracje*

z perspektywy kobiet / red. nauk.: I. Dadej, A. Kaczmarska, D. Kałwa, A. Nowakowska-Wierzchoś. Warszawa, 2023. S. 177–206.

Імперія vs нація: вплив громадянського і національного виховання на формування національної ідентичності галицької молоді наприкінці XIX – на початку XX ст. *Ukraińcy i ich sąsiedzi na przestrzeni wieków: polityka, gospodarka, religia, kultura i życie codzienne* / red. nauk.: R. Drozd, B. Halczak. Słupsk; Warszawa, 2024. T. IV. S. 39–58.

Body Versus Soul: The Catholic Church, Religious Upbringing, and Sexuality Problems Among Galician Youth in the Second Half of the Nineteenth and Early Twentieth Centuries. *Sex Lives and Churches in Polish Territories Through the Ages. Forbidden Fruit* / Ed.: M. Zok, J. Korczak-Siedlecka. London; Berlin: Palgrave Macmillan, Cham, 2025. P. 199–231 (співавт. – Н. Колб).

Podróże młodzieży z Galicji Wschodniej do Europy Zachodniej na przełomie XIX i XX wieku: od edukacji i wychowania, poszerzania horyzontów do rozrywki irekreacji. *Edukacyjne i kulturowe aspekty podróży z ziem polskich na zachód Europy w dobie nowożytnej i nowoczesnej (do 1939 r.)* / red.: A. Markiewicz, T. Pudłocki. Kraków: Historia Iagellonica. Towarzystwo Wydawnicze, 2025. S. 239–258.

Статті в наукових виданнях

«А все таки Криворівня надить»: Карпати і Прикарпаття в житті Михайла Коцюбинського. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія.* 2018. Вип. 26. С. 40–48.

Дозвілля й відпочинок української інтелігенції Львова наприкінці XIX – на початку XX століття: на прикладі родини І. Франка. *З історії західноукраїнських земель* / наук. ред. і упоряд. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Вип. 14–15. С. 83–111.

Жіноча освіта і гендерні стереотипи в українському середовищі Галичини наприкінці XIX – на початку XX ст. *Розвиток української та польської освіти і педагогічної думки (XIX–XXI ст.):* зб. наук. праць / за ред. Д. Герцюка, І. Мицишин. Львів: ВЦ ЛНУ імені Івана Франка, 2018. Т. 8: Жіноча освіта і просвітництво в Україні та Польщі (кінець XIX – початок XXI ст.). С. 28–45.

Ідеї соборності та самостійності в українському молодіжному середовищі Галичини наприкінці XIX – початку XX ст. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Вип. 31. С. 3–15.

Міжнаціональні відносини і професійна діяльність у середовищі галицької інтелігенції на рубежі XIX–XX ст.: співпраця чи конфронтація. *Східноєвропейський історичний вісник* / гол. ред. В. Ільницький. Дрогобич: Посвіт, 2018. Спец. вип. 3. С. 163–175.

Особливості практичної підготовки студентів в Академії рільничій у Дублянах на початку XX ст. *Теорія і практика розвитку агропромислового комплексу та сільських територій:* матер. XIX Міжнар. наук.-практ. форуму (Львів, 19–21 вересня 2018 р.). Львів: Ліга-Прес, 2018. С. 206–209.

Соціально-професійний портрет українського народного учителя у Галичині наприкінці XIX – на початку XX ст. *Гілея: науковий вісник:* зб. наук. праць / гол. ред. В. Вашкевич. Київ: Гілея, 2018. Вип. 132. С. 10–15.

«Молодіж не повинна укладатися в готові вже, вироблені шаблони…»: Михайло Грушевський і українське студентство. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Вип. 32. С. 3–21.

«Як не хотілося покидати це життя на горах…»: Гуцульщина як туристично-відпочинковий центр української інтелігенції наприкінці XIX – на початку XX ст. *Гуцульщина – слов'янська Атлантида: історія, культура, туризм, персоналістика:* зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф. на пошану професора Петра Сіреджука з нагоди 70-ліття (с. Космач, 22 листопада 2019 р.). Краків; Івано-Франківськ; Космач: Wierchy, 2019. С. 591–606.

Бродівська гімназія в системі освіти Галичини наприкінці XIX – початку XX ст.: загальні тенденції та особливості. *Брідщина – край на межі Галичини й Волині.* Броди, 2020. Зб. 11: Матеріали дванадцятої краєзнавчої конференції. С. 44–48.

Мандрівки галицької молоді наприкінці XIX – початку XX ст.: організація, характер, маршрути, вплив на формування особистості гімназистів і студентів. *Galicja. Studia i materiały.* 2020. Nr 6. S. 238–273.

Бродівська гімназія наприкінці XIX – початку XX ст.: учителі та учні крізь призму дисциплінарних справ. «*Брідщина – край на межі Галичини й Волині*»: наук. зб. Броди, 2021. Вип. 12. С. 44–51.

Особливості фінансової організації та діяльності студентських товариств у Галичині (друга половина XIX – початок XX ст.). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. Вип. 34. С. 68–87.

«Се тут пора чудова. Купіль в Черемоші знаменита і незимна»: Карпати у житті Івана Франка. *Садиба Франка: науковий збірник заповідника «Нагуєвичі»*. Дрогобич: Посвіт, 2021. Кн. II. С. 74–96.

«Алкоголь ... робить молодого чутливого чоловіка брутальною звірюкою»: пияцтво у студентському та гімназійному середовищах Галичини й боротьба з ним наприкінці XIX – на початку XX століття. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 35. С. 78–103.

Вчителі vs учні Бродівської гімназії кінця XIX – початку XX ст.: міжособистісні відносини крізь призму дисциплінарних справ. *Гімназія в Бродах: від минувшини до відродження.* Броди, 2022. Вип. 4 / упоряд.: Ю. Мельник, А. Корчак. С. 22–27.

Матеріальне забезпечення греко-католицьких дяків у Галичині наприкінці XIX ст.: стан і шляхи вирішення проблем. *Сторінки історії.* 2022. № 54. С. 38–52 (співавт. – Н. Колб).

Особливості професійної діяльності галицьких ветеринарів у другій половині XIX – на початку XX ст. (на прикладі бродівського повітового ветеринара Івана Павликевича). *Брідщина – край на межі Галичини й Волині:* наук. зб. Броди, 2022. Вип. 13. С. 63–67.

Спогади Кирила Студинського про боротьбу за український університет у Львові на початку XX століття. *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 10. С. 23–68.

Galician veterinarians in the second half of the 19th and early 20th centuries: social and professional portrait. *Galicja. Studia i materiały.* 2024. Nr 10. S. 208–229.

The Daughters of Greek Catholic Priests in Galicia in the Late Nineteenth Century. Between Conservatism and Emancipation. *L'Homme.* Europäische Zeitschrift für Feministische Geschichtswissenschaft 35. Jg., Heft 1. Ukraïne. 2024. P. 73–97 (співавт. – N. Kolb).

Видавнича діяльність як форма документування війни і збереження історичної пам'яті українців (на прикладі видавничого кооперативу «Червона калина»). *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 13. С. 96–112.

Товариство жінок з вищою освітою та його роль у розвитку українського жіночого руху в Галичині у першій половині XX століття. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 42. С. 186–202.

Українські судді, адвокати та нотаріуси Дрогобича в системі галицького судочинства кінця XIX – початку XX століття. *Вісник Національної асоціації адвокатів України.* 2025. № 1–2 (108). С. 87–96.

Статті в інших виданнях

Довгополе, Микуличин, Дора, Буркут, Косів, Москалівка, або як відпочивали українські інтелектуали в Карпатах наприкінці XIX – початку XX ст. *Фотографії старого Львова.* 2020. 13 жовтня. URL: https://photo-lviv.in.ua/dovhopole-mykulychyn-dora-burkut-kosiv-moskalivka-abo-iak-vidpochyvaly-ukrainski-intelektualy-v-karpatakh-naprykintsi-khikh-pochatku-khkh-st/

Криворівня, Жаб'є, урочище Підлюте, або як відпочивали українські інтелектуали в Карпатах наприкінці XIX – початку XX ст. *Фотографії старого Львова.* 2020. 21 жовтня. URL: https://photo-lviv.in.ua/kryvorivnia-zhab-ie-urochyshche-pidliute-abo-iak-vidpochyvaly-ukrainski-intelektualy-v-karpatakh-naprykintsi-khikh-pochatku-khkh-st/

Як Володимир Гнатюк та Михайло Грушевський Михайла Коцюбинського в Карпати заманювали, і що з того вийшло. *Фотографії старого Львова.* 2021. 27 серпня. URL: https://photo-lviv.in.ua/yak-volodymyr-hnatiuk-ta-mykhaylo-hrushevskyy-mykhayla-kotsiubynskoho-v-karpaty-zamaniuvaly-i-shcho-z-toho-vyyshlo/

Як українські інтелектуали відпочивали в Карпатах понад 100 років тому. 2021. 21 серпня. URL: https://localhistory.org.ua/texts/statti/iak-ukrayinski-intelektuali-vidpochivali-v-karpatakh-ponad-100-rokiv-tomu/

«"Громада" наша була справедливою школою науки рідної мови, літератури й історії…»: початки організованого життя української молоді в Галичині у 1860-х рр. (за спогадами Олександра Барвінського). *Олександр Барвінський – поборник національно-культурного відродження України (до 175-ї річниці з дня народження Олександра Барвінського):* матер. наук. конф. (Тернопіль, 9 червня 2022 р.). Тернопіль, 2022. С. 9–12.

Аналітичні записки

Меморіалізація як фактор (де)консолідації соціуму в умовах російсько-української війни: виклики та завдання. *Концептуалізація пам'ятійного дискурсу в умовах російсько-української війни. Аналітична записка* / відп. ред.: Р. Голик, Г. Дидик-Меуш; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. С. 99–119.

Меморіалізація героїв / жертв війни як складова державної політики подолання конфліктів історичної пам'яті. *Державна політика подолання конфліктів історичної пам'яті у процесі консолідації української політичної нації в умовах російсько-української війни. Аналітична записка* / відп. ред.: Г. Дидик-Меуш; ред.: Р. Голик, І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. С. 24–30.

Словники

Історична пам'ять українців в умовах російсько-української війни. Термінологічно-енциклопедичний словник. Львів, 2025 [статті: Меморіалізація і війна. С. 237–244; Алея Слави. С. 244–248; День пам'яті Захисників України. С. 248–251; Книга пам'яті. С. 251–254; Комодифікація війни. С. 254–259; Меморіальне кладовище. С. 260–268; Меморіальний знак. С. 268–272; Меморіальний простір. С. 272–280; Меморіальний туризм. С. 280–285; Музеєфікація війни. С. 285–296; Мурал. С. 296–301; Національний пантеон. С. 301–307; Стіна пам'яті. С. 307–311; Хвилина мовчання. С. 311–315; Меморіал цифровий. С. 315–318].

Володимир ПАШУК

кандидат історичних наук
старший науковий співробітник
старший науковий співробітник

Народився 1961 р. у с. Скорики Підволочиського р-ну Тернопільської обл.

У 1983 р. закінчив історичний факультет Львівського державного університету ім. І. Франка (тепер – Львівський національний університет ім. І. Франка).

У 1995 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Сезонні робітники Правобережної України (60-ті рр. XIX ст. – на початок XX ст.)».

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 1991 р.: молодший науковий (1991–1996), науковий (1996–2000), старший науковий (від 2000 р.) співробітник.

У 2001 р. присвоєно вчене звання старшого наукового співробітника.

Стипендіат Каси ім. Й. Мяновського (Kasy im. J. Mianowskiego, 1999, 2001).

Наукові зацікавлення: український громадсько-освітній рух у контексті націотворчого процесу в Галичині у другій половині XIX–XX ст.

Монографії

Внесок «Просвіти» у формування культу Т. Шевченка в Галичині. Перші кроки. 1868–1876 рр. Львів, 2014. 100 с.

Товариство «Просвіта»: формування організаційних норм та засад (1868–1939). Львів, 2015. 152 с.

Розділи в колективних монографіях

Культурно-освітні інституції. *Історія Львова.* Харків, 2012. Т. 2. С. 371–384 (співавт. – І. Орлевич).

Через просвіту до модерної нації: Товариство «Просвіта» та польські просвітні організації Галичини. *Проект «Україна». Австрійська Галичина* / упоряд. М. Литвин. Харків: Фоліо, 2016. С. 146–161.

Товариство «Просвіта» і формування громадянського суспільства в Галичині. *Взаємодія інституцій держави та громадянського суспільства в Україні: західні землі (кінець XIX – початок XXI ст.):* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. С. 298–325.

Товариство «Просвіта»: сприяння формуванню народного шкільництва та гімназійної освіти в Галичині: ідеологічні засади й діяльність (1868–70-ті роки XIX століття). *Освіта національних меншин в Україні: історичні традиції, правові засади, сучасні виклики (XX – початок XXI століть):* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; упоряд. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Кн. 1. С. 96–116.

Вплив Товариства «Просвіта» на суспільно-політичні процеси в Галичині (1868–1918). *Трансформація суспільно-політичних процесів: українці Східної Галичини (1772–1918):* монографія / відп. ред. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. С. 378–404.

Статті в наукових виданнях

Товариство «Просвіта». Започаткування видавничої діяльності. *Вісник Львівської комерційної академії. Серія – гуманітарні науки.* Львів, 2011. Вип. 10: Ювілейний збірник на пошану Степана Гелея. С. 170–182.

Ідеї Степана Качали і народовців: порівняльний аналіз. *Галичина. Всеукраїнський науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис* / гол. ред. М. Кугутяк. Івано-Франківськ, 2012. Чис. 20–21. С. 361–373.

Товариство «Просвіта»: перші видання на соціально-економічну тематику. 1869–1874 рр. *Народознавчі зошити* / гол. ред. С. Павлюк. Львів, 2012. № 6. С. 1171–1186.

Філія Товариства «Просвіта» в Тернополі. Заснування, перші кроки діяльності. *Тернопіль і Тернопілля в історії та культурі України і світу (від найдавніших часів до сьогодення):* матер. Міжнар. наук.-практ. конф. / ред. І. Зуляк: у 2-х ч. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. Ч. 2. С. 163–167.

Історичні відомості в перших виданнях «Просвіти». *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 23. С. 202–215.

Релігійно-церковна тематика у перших виданнях Товариства «Просвіта» 1868–1871 рр. *Історія релігій в Україні:* наук. щорічник / за заг. ред. О. Киричук, І. Орлевич, М. Омельчук. Львів, 2014. Кн. 1. С. 217–235.

«Просвіта» – Т. Шевченкові. Формування культу (1868–1876 рр.). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. М. Литвин, упоряд.: Б. Якимович, Ф. Стеблій; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. Вип. 25: Тарас Шевченко і Соборна Україна. С. 240–271.

Історія церкви у перших виданнях Товариства «Просвіта» (1868–1876). *Науковий вісник Івано-Франківського богословського університету імені Св. Івана Золотоустого «Добрий пастир»: Богослов'я.* Івано-Франківськ, 2016. Вип. 9. С. 112–122.

Товариство «Просвіта» у Львові – формування периферійних структур (1868–1939 рр.). *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія «Історичні науки».* Луцьк, 2016. С. 10–15.

Церковно-релігійна тематика у виданнях «Просвіти», 1872–1876 рр. *Історія релігії в Україні:* наук. щорічник / за заг. ред. О. Киричук, І. Орлевич, М. Омельчук. Львів, 2016. Кн. 1. С. 323–338.

Афористично-інтелектуально-естетичний «Альпінарій» Богдана Смоляка в літературно-сприйняттєвій локації. *Слово і час.* 2017. № 12. С. 78–84.

Греко-католицьке духовенство – важливий соціальний чинник формування товариства «Просвіта». *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 33. С. 38–49.

Відзначення столітнього ювілею відродження української літератури в 1898 р. у Львові. *Проблеми ідентичності культурної спадщини України в умовах російсько-української війни та у повоєнний період:* матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 25 травня 2023 р.). Київ, 2023. С. 236–241.

Краєзнавча тематика у матеріалах просвітянської Читанки для Академічної гімназії (1871). *Народознавчі зошити.* 2025. Ч. 6. С. 1419–1433.

Перша просвітянська читанка (1871). *Пам'ятки писемності та культури: вивчення, збереження, популяризація:* матер. Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (Одеса, 11–12 грудня 2024 р.) / упоряд. Г. М. Шпак. Одеса, 2025. С. 185–190.

Природничі відомості в матеріалах просвітянської Читанки для Академічної гімназії (1871). *Грааль науки.* 2025. No. 57: CISP Conference «AN INTEGRATED APPROACH TO SCIENCE MODERNIZATION: METHODS, MODELS AND MULTIDISCIPLINARITY». С. 910–933.

Статті в інших виданнях

Культ Шевченка: початок творення. *Дзвін*. 2015. № 6. С. 121–124.

Енциклопедичні статті

Енциклопедія історії України. **Т. 10.** Київ, 2013 [стаття: Товариство приятелів Русі. С. 111].

DOI: https://doi.org/10.33402/inukr.2026-10

ВІДДІЛ НОВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

У структурі Інституту суспільних наук відділ створено у грудні 1978 р. Відповідно до Постанови Президії АН УРСР від 5 січня 1978 р. «Про діяльність Інституту суспільних наук АН (Академії наук) УРСР за 1973–1977 рр.» і рішення Бюро Відділення історії, філософії та права АН УРСР від 22 листопада 1978 р., він одержав назву «відділ історії соціалістичного будівництва». Згодом, згідно з тодішніми партійними стандартами, рішенням Бюро Відділення № 5 від 17 квітня 1981 р. уточнено – «відділ історії соціалістичного і комуністичного будівництва». Зрештою, у період перебудови слово «комуністичного» перестали використовувати. Відтак структурний підрозділ у 1990 р. остаточно став відділом новітньої історії. Після реорганізації інституту в 1993 р. він зберіг свою назву.

Першим завідувачем із 1978 р. по грудень 2004 р. був доктор історичних наук, професор Юрій Сливка. Зі січня по червень 2005 р. обов'язки завідувача виконував доктор історичних наук, професор Іван Патер, який був обраний за конкурсом і працював на цій посаді до грудня 2015 р. Від січня 2016 р. до вересня 2017 р. відділ очолював заступник директора інституту з наукової роботи, доктор історичних наук, професор Ігор Соляр. Унаслідок його переходу на викладацьку роботу до Національної академії сухопутних військ ім. П. Сагайдачного виконувачем обов'язків завідувача відділу знову було призначено І. Патера. У грудні 2018 р. на посаду завідувача за конкурсом обрано кандидата історичних наук Михайла Романюка.

У складі відділу в різні періоди діяли сектори: 1986–1987 рр. – критики зарубіжного українознавства (керівник – д-р іст. наук, проф. Михайло Швагуляк); 1991–1993 рр. – історичної мемуаристики та джерелознавства (керівник – канд. іст. наук Ярослав Лялька); 1993–1995 рр. – українсько-польських відносин (керівник – д-р іст. наук, проф. Михайло Швагуляк). У 2005 р. створено сектор досліджень українського визвольного руху, який очолив кандидат історичних наук Володимир В'ятрович, а у 2009–2013 рр. – кандидат історичних наук Олександра Стасюк. У 2013 р., через недофінансування інституту, сектор розформовано, а наукових співробітників переведено безпосередньо до штату відділу.

На початку створення у відділі працювало 23 співробітники, зокрема 15 наукових (із них 2 доктори і 5 кандидатів історичних наук), 7 старших та 8 молодших наукових співробітників, 3 стажисти-дослідники, 3 аспіранти і 2 старші лаборанти.

У 1979–1990 рр. наукові розробки вчених відділу проводилися винятково в жорстких межах тодішньої української радянської історичної науки, у дусі комуністичної ідеології. У цей час відділ досліджував дві проблеми: Велика жовтнева соціалістична революція і революційний процес на західноукраїнських землях та соціалістичне і комуністичне будівництво в УРСР. У контексті першої проблеми вивчали робітничий, селянський та суспільно-політичний рухи у Західній Україні, її місце в політиці країн Заходу й української діаспори, роль СРСР щодо возз'єднання українських земель у радянській державі. Щодо другої – процес становлення і зміцнення радянської влади в західному регіоні республіки, здійснення індустріалізації, колективізації й культурної революції, різні форми соціальної активності трудящих, допомогу народів СРСР населенню західних областей України в соціалістичному будівництві. Зрозуміло, у цей час у роботі відділу неможливо було обійтися без такого аспекту дослідження, здебільша

не з наукового, а із пропагандивного погляду, як критика політики й ідеології «буржуазного націоналізму і клерикалізму, викриття буржуазно-націоналістичної історіографії».

За вказаними проблемами опубліковано праці: «Подія великого історичного значення» (1979), «Під зорею радянською» (1979), «За щастя оновленої землі. Нариси історії колгоспного селянства західних областей УРСР. 1939–1979» (1979), «Розвиток суспільно-політичної активності трудящих західних областей України і процес будівництва основ соціалізму» (1981), нарис «Від тихого Дону до високих Карпат» (1979). Видано також колективну роботу «Боротьба трудящих західних областей УРСР проти німецько-фашистських загарбників у роки Великої вітчизняної війни» (кер. авт. кол. – Ю. Примєров, 1984), «Західна Україна в реакційній антирадянській політиці української буржуазії» (Ю. Сливка, 1985), збірник документів «Проти фашизму і війни» (упоряд. Я. Лялька, 1984). З історії КПРС видано монографію Юхима Примєрова «Борьба партии за ленинское единство своих рядов (1921–1924)» (1974).

До 40-річчя приєднання Західної України до УРСР працівники відділу опублікували збірники документів: «Боротьба за возз'єднання Західної України з Українською РСР 1917–1939 рр.» (відп. ред. Д. Яремчук, 1979) і «Соціалістичні перетворення в західних областях УРСР. 1939–1979» (відп. ред. Д. Яремчук, 1980).

Співробітники відділу брали участь у написанні розділів до «Історії Української РСР» (т. 5, 6, Ю. Сливка, 1977), «Дружба и братство русского и украинского народа» (т. 2, Я. Лялька, Ю. Сливка, 1982), «Нерушимая дружба украинского и белорусского народа в период социализма» (1978), «Історія Львова» (Ю. Сливка, І. Патер, Я. Лялька, Ю. Зайцев, В. Баран, 1984), а також відповідних розділів до 7-го і 8-го томів «Історії Української РСР» (Ю. Сливка, 1977, 1979). Опубліковано монографію М. Швагуляка «Украина в экспансионистских планах германского фашизма (1933–1939 гг.)» (1983).

Важливою ланкою наукової діяльності відділу в той час стала розробка, відповідно до Постанови Президії АН СРСР, Президії Всесоюзної центральної ради професійних спілок, Держкомітету Ради Міністрів СРСР із праці та соціальних питань, Колегії Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти СРСР № 9 від 30 січня 1981 р., всесоюзної комплексної програми «Соціалістичне змагання як важливий засіб органічного поєднання досягнень науково-технічної революції з перевагами соціалізму». Інститут як головний виконавець, переважно працівники відділу, разом зі Саратовським економічним інститутом дослідив й узагальнив досвід використання соціалістичного змагання як чинник розвитку технічної творчості трудівників. За результатами досліджень опубліковано колективні монографії: «Робітничий клас Української РСР і науково-технічний прогрес» (1980) і «Социалистическое соревнование и развитие технического творчества» (1983), у яких узагальнено досвід партійних, господарських і громадських організацій щодо соціалістичного змагання.

У 1989 р. відділ закінчив опрацювання теми про возз'єднання українських земель. Це був час перебудови, але тоді ще переважали всі традиційні для української радянської історіографії формулювання. Однак уже відчувався новий подих для істориків у висвітленні, трактуванні й узагальненні подій та фактів, що були догмою для минулого в дослідженні історії західноукраїнських земель. Опубліковано колективні монографії: «Історичні передумови возз'єднання українських земель» (1989), «Возз'єднання західноукраїнських земель з Радянською Україною» (1989), біографічний довідник «Борці за возз'єднання» (1989), збірник статей «Знаменна подія в історії українського народу» (1989), нарис «Сторінки історії КПЗУ» (1989).

Лейтмотив цих праць – закономірність завершення багатовікової боротьби українського народу за соціальне й національне визволення. Адже це був акт історичної справедливості, який мав також міжнародне значення для стабілізації геополітичних відносин у Центрально-Східній та Західній Європі, стверджувалася незаперечність прагнення більшості населення Західної України, Північної Буковини та Закарпаття в 1917–1945 рр. об'єднатися з Наддніпрянською Україною; розкрито історичне значення процесу возз'єднання для консолідації українського народу у здійсненні соціально-економічних, політичних і культурних перетворень у західному регіоні України. У роботах наголошено, що таке волевиявлення не може нівелювати того факту, що до здійснення актів об'єднання були причетні радянські органи, які опісля в Західній Україні,

Північній Буковині та Закарпатті встановили жорсткий тоталітарний режим, за якого десятки тисяч людей було репресовано, депортовано або фізично знищено. Це ще більше засвідчувало трагічну велич українського народу, який задля забезпечення соборності своїх земель ішов на такі жертви. Адже об'єднання українських земель сприяло консолідації українського народу, що в час розвалу Радянського Союзу створило передумови для відновлення державної незалежності й соборності України.

У цей період співробітники відділу, крім виконання планових тем, позапланових завдань і державних замовлень, опублікували значну кількість наукових та науково-популярних статей, брали участь у наукових конференціях різного рівня, проводили велику лекційну роботу.

Водночас відбувалося переосмислення радянських схем дослідження, політичної історії західноукраїнських земель у XX ст., що позначилося на кардинальній зміні тематики науково-дослідної діяльності відділу. Робота над темою «Проблеми державності та суверенітету України XX ст. (На матеріалах західного регіону України)» (термін виконання – 1991–1993 рр.) була, по суті, перехідною. Під час її виконання вивчено складні політичні процеси в Західній Україні, раніше замовчувані чи трактовані згідно з радянськими історичними схемами або взагалі зведені до перекручень подій і фактів.

У процесі реалізації теми досліджено еволюцію поглядів різних політичних партій західного регіону про державність і незалежність України у XX ст., національно-політичний рух на західноукраїнських землях у 1900–1939 рр., зокрема боротьбу населення західноукраїнських земель за національне самовизначення, утворення та діяльність ЗУНР. З'ясовано позицію країн Заходу щодо українського національного питання напередодні Другої світової війни, розкрито проблеми української державності в русі Опору тоталітарному режиму і національно-культурного життя в західних областях України в 1940–1980-х роках, а також політичних репресій та депортацій населення у західних землях України в 1918–1950-х роках.

Важливим результатом роботи над темою стало видання двох книжок «Літопис нескореної України» (кер. кол. упоряд. канд. іст. наук Я. Лялька), (т. 1, 1993, т. 2, 1997). У них опубліковано документи, матеріали, спогади про більшовицькі репресії та депортації населення Західної України, Буковини і Закарпаття, розкрито трагічну долю українського народу після вересня 1939 р., у воєнні й повоєнні роки, зокрема про масові ув'язнення та знищення тоталітарним режимом населення, передовсім діячів науки і культури, духовенства, про ліквідацію ГКЦ, зросійщення українців. Висвітлено визвольні змагання українського народу, боротьбу ОУН і УПА з німецько-нацистським і московсько-більшовицьким окупаційними режимами за відновлення Української держави. Також опубліковано колективну монографію «Українська еміграція: історія і сучасність» (за ред. Ю. Сливки, 1992), брошуру М. Швагуляка «Пацифікація: Польська репресивна акція в Галичині 1930 р. і українська суспільність» (1990), науково-популярний нарис «Історія галицького стрілецтва» (М. Литвин, К. Науменко, 1990), 29 статей у журналах і періодиці. Загалом обсяг публікацій із теми становив 137 д. а.

Співробітники відділу під час роботи в київських архівах: Петро Максимук (зліва), Іван Патер (справа). 1991 р.

Вирішальний злам у бік формування сучасної концепції політичної історії західних земель України у XX ст. відбувся із відкриттям у 1994 р. теми «Громадсько-політичне життя в Україні (західні землі) XX ст.» (термін виконання – 1994–1996 рр.). Головними напрямами роботи

були такі: археографічне опрацювання документів, матеріалів і періодики, які за радянського режиму перебували у спецфондах для підготовки збірників документів та матеріалів, написання монографій, окремих розділів до колективних праць, наукових статей тощо.

У центрі уваги дослідження був аналіз трактування основними політичними партіями та рухами Західної України питання про національну незалежність і соборність України, її взаємовідносини зі сусідніми державами й народами, висвітлення трагічних наслідків репресій окупаційних та тоталітарних режимів проти національно-визвольних змагань українського народу. Вивчено культурні процеси в західних областях України від 1953 р. до 1960-х років.

Наступним етапом у розробці проблематики відділу стала спільна з відділом нової історії України науково-дослідна тема «Суспільно-політичний та національно-визвольний рух в Україні (західні землі) кінець XVIII–XX ст.» (термін виконання – 1997–1999 рр.), відтак досліджено формування та основні етапи суспільно-політичного й національно-визвольного рухів у західних областях України в загальноукраїнському та європейському контекстах, становлення політичної структури, українське питання у політиці країн Центральної Європи в період Першої світової війни та міжвоєнний час, діяльність культурно-освітніх інституцій у час формування української національної ідеї та змагання за її реалізацію у XX ст., функціювання тоталітарного режиму, рух Опору тоталітаризму.

У розробці теми акцентовано увагу на виявленні нових, ще не введених до наукового обігу, архівних документів і фактичних матеріалів про специфіку суспільно-політичного руху в західноукраїнських землях; на подоланні деформованих радянською історіографією питаннях щодо національно-визвольної боротьби в Західній Україні, зокрема про репресії та депортації у 40–50-х роках XX ст.; на концептуальному висвітленні українського опозиційного руху в 50–80-х роках XX ст.; а також об'єктивному розкритті культурного життя в західних областях України в повоєнні та подальші роки.

Крім того, співробітники сектору українсько-польських відносин розробляли тему «Проблема історії українсько-польських відносин XVI–XX ст.» (термін виконання – 1994 р. – другий квартал 1995 р.). Вивчали основні тенденції цих відносин і місце в них українства Галичини на різних історичних етапах. Під час виконання теми надруковано низку статей із проблем суспільно-політичного життя Галичини на початку XX ст., участі українських партій у політичному житті Австро-Угорщини й Польської держави. Реалізація дослідження із вказаних тем проводилася у напрямі підготовки не тільки археографічних видань, а й написання монографій, брошур, статей до різних наукових часописів. Окремі результати досліджень відображено у виступах на численних наукових конференціях.

У 1994–2006 рр. найвагомішими результатами з розроблюваної тематики відділу були, по-перше, збірники документів і матеріалів «Культурне життя в Україні (західні землі)» т. 1: 1939–1953 (упоряд.: Т. Галайчак, О. Луцький, Б. Микитів, Л. Батрак-Плодиста, Ю. Сливка, Л. Федоришин, 1995); т. 2: 1953–1966 (упоряд.: Т. Галайчак, О. Луцький, Ю. Сливка, Л. Батрак-Плодиста, Б. Микитів, 1996); т. 3: 1966–1971 (упоряд.: Т. Галайчак, О. Луцький, 2006).

Вміщені у збірниках документи висвітлюють основні напрями культурного життя в західних областях України від часу їх входження до складу СРСР, розкривають функціювання культури в умовах тоталітарного режиму, зокрема діяльність творчих спілок, культурно-освітніх і мистецьких закладів, тенденції в розвитку освіти й науки, становище релігії та Церкви, русифікаторську політику режиму, репресії проти інакодумців, трагедію творців духовних цінностей українського народу – науковців, літераторів, мистців, показують вплив світової громадськості та подій у світі на українське суспільство. Вони дають можливість відтворити об'єктивну картину становища культурної сфери, боротьби за національно-духовне відродження краю.

По-друге, серія збірників документів, матеріалів і спогадів «Депортації. Західні землі України кінця 30-х – початку 50-х років» у 3-х томах: т. 1: 1939–1945 (відп. ред. – Ю. Сливка, упоряд.: Ю. Сливка, В. Голяк, М. Ковальчук, М. Литвин, Я. Лялька, О. Луцький, П. Максимук, К. Науменко, І. Патер, О. Стасюк, 1996); т. 2: 1946–1947 (відп. ред. – Ю. Сливка, упоряд.: Ю. Сливка, І. Білас, В. Голяк, М. Ковальчук, М. Литвин, Я. Лялька, О. Луцький, П. Максимук, К. Науменко,

І. Патер, О. Стасюк, 1998); т. 3: спогади (відп. ред. – Ю. Сливка, упоряд.: Ю. Сливка, М. Литвин, О. Луцький, П. Максимук, К. Науменко, І. Патер, О. Стасюк, 2002).

Іван Патер

У збірниках розкрито перебіг репресивно-депортаційних акцій щодо українців, поляків та євреїв, здійснених тоталітарними режимами Радянського Союзу і Польщі, наголошено, що ця трагічна сторінка історії українського й польського народів протягом багатьох років залишалася кривавою раною. Адже за умов існування комуністичних систем в обох країнах годі було сподіватися на об'єктивну оцінку цих подій, а тим більше на демократичне гуманне полагодження справи. Тільки в роки державної незалежності України і звільнення Польщі від залізних «обіймів» Радянського Союзу з'явилася можливість вирішити цю проблему, виходячи із принципів загальнолюдських цінностей та інтересів обох народів. Успішне її полагодження зумовлене передусім тією обставиною, що ні незалежна Україна, ні демократична Польща не повинні нести відповідальності за злочини тогочасних тоталітарних режимів, а усунення наслідків тих акцій сприятиме подальшому утвердженню довіри, поваги й дружби між обома сусідніми народами.

У той час опубліковано: колективну працю «Жовківщина. Історичний нарис» (відп. ред. М. Литвин), (т. 1, 1994; т. 2, 1995); книжки: «Історія ЗУНР» (М. Литвин, К. Науменко, 1995), «Генералітет українських визвольних змагань» (М. Литвин, К. Науменко, 1995), «Інтерновані вояки армії УНР у Калішу 1920–1939» (М. Литвин, 1995), І. Соляра «Українські національно-демократичні об'єднання» (1995).

У 1996 р. співробітники відділу (О. Луцький, К. Науменко, І. Патер) взяли участь у виданні колективної монографії «Нариси історії Львова». У цей період видано також книжку «Радянізація західних земель України» (О. Луцький, К. Науменко, 1999), брошуру Ю. Зайцева «Ігор Калинець – поет і громадянин» (1999). Працівники відділу опублікували також статті в матеріалах II, III і IV Міжнародних конгресів україністів – серія «Історія».

Отже, за 1991–1999 рр. відділ новітньої історії розробляв тематику концептуально відмінну від старих ідеологічно заангажованих історичних схем, по-новому підійшов до вивчення проблем українського державотворення, зокрема ЗУНР, Акту соборності, суспільно-політичних процесів, національно-визвольного руху, культурного життя на західноукраїнських землях у XX ст.

Зліва направо сидять: Микола Литвин, Олександра Стасюк, Олена Аркуша, Марія Ковальчук, Наталія Свідерська, Євгенія Лучинець (Підгородецька), Тамара Галайчак; стоять: Кім Науменко, Богдан Микитів, Василь Благий, Олександр Луцький, Юрій Сливка, Людмила Батрак, Юрій Зайцев. Грудень 1998 р.

Зліва направо сидять: Тамара Галайчак, Людмила Батрак, Олена Аркуша, Олександра Стасюк, Леся Онишко; стоять: Іван Патер, Олександр Луцький, Юрій Зайцев, Юрій Сливка, Богдан Микитів, Кім Науменко, Ігор Соляр. 1 лютого 2000 р.

У 2000–2002 рр. працівники відділу разом із науковцями відділу нової історії України працювали над темою «Суспільно-політичні процеси в Україні у контексті національно-державного розвитку країн Центрально-Східної Європи (XIX–XX ст.)». Дослідження було спрямоване на всебічне висвітлення боротьби українського народу за державну незалежність і соборність своїх земель у контексті європейського та світового історичного процесу на тлі становлення незалежних держав, утвердження громадянського суспільства й модернізації суспільно-політичного життя у Центрально-Східній Європі та політики європейських держав щодо України, з'ясуванні місця і ролі в цих процесах західного регіону України, його значення для всеукраїнської справи та долучення України до загальноєвропейського політичного розвитку.

Ювілей Кіма Науменка. Зліва направо сидять: Олена Аркуша, Людмила Батрак, Леся Онишко, Олександра Стасюк, Тамара Галайчак, Надія Камінська; стоять: Іван Патер, Кім Науменко, Юрій Сливка, Катерина Макаренко, Богдан Микитів, Микола Литвин, Олександр Луцький. 23 серпня 2000 р.

Продовженням реалізації названих проблем стала праця співробітників відділу над темою «Суспільно-політичне і духовне життя в Україні у контексті взаємин з народами Центрально-Східної Європи (XIX–XX ст.)» (термін виконання – 2003–2005 рр.). Вони досліджували питання політичної структуризації українського суспільства XX ст., зародження та розвиток українського парламентаризму, місце й роль українського питання в періоди Першої та Другої світових воєн, українсько-польські відносини на західноукраїнських землях у час німецької окупації, зв'язок українського визвольного руху з національними рухами народів Центрально-Східної Європи в боротьбі проти нацистського й радянського тоталітарних режимів, рух Опору комуністичній владі у європейському контексті боротьби за демократію. Важливим аспектом виконання цих тем було залучення значного архівного матеріалу, впровадження його до наукового обігу та критичний підхід до вивчення історичної літератури.

Зліва направо сидять: Людмила Батрак, Тамара Галайчак, Леся Онишко, Олена Аркуша; стоять: Юрій Зайцев, Ігор Соляр, Юрій Сливка, Кім Науменко. 7 березня 2001 р.

У 2005 р., відповідно до угоди між Інститутом українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України та Центром досліджень визвольного руху, у складі відділу створено сектор досліджень українського визвольного руху, який очолив кандидат історичних наук Володимир В'ятрович, а в колектив підрозділу влилися такі науковці, як Михайло Романюк, Руслан Забілий, Роман Грицьків. Сектор працював за такими напрямами: організація наукових досліджень, проведення наукових конференцій та круглих столів, видавнича діяльність, налагодження співпраці із зарубіжними науковими установами. Того ж року домовлено з Центром досліджень геноциду та резистансу Литви про організацію в обох країнах українсько-литовських читань, спільне опублікування документів і матеріалів.

Результатом виконання тем стали такі видання: збірники наукових праць «Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність» (вип. 7, відп. ред. – Я. Ісаєвич, упоряд.: М. Литвин, О. Аркуша, 2000), «Українська Повстанська Армія у боротьбі проти тоталітарних режимів. До 60-річчя створення» (відп. ред. – Ю. Сливка, 2004) та «Український національний фронт: дослідження, документи, матеріали» (упоряд.: Ю. Зайцев, М. Дубас, 2000), монографії: І. Патера «Союз визволення України: проблеми державності і соборності» (2000), В. В'ятровича «Рейди УПА теренами Чехословаччини» (2001), «Військова еліта Галичини» (К. Науменко, 2004), «Українська поезія під судом КГБ: кримінальні справи Ірини та Ігоря Калинців» (упоряд. – Ю. Зайцев, 2004), «Історія України» (вид. 3-тє, відп. ред. Ю. Сливка, кер. авт. кол. Ю. Зайцев, 2002), вид. 4-те (2003), збірник праць «Україна у Другій світовій війні: українсько-польські стосунки» (2005), брошури Ю. Сливки «Українсько-польське протистояння періоду Другої світової війни: витоки та наслідки» (2003) і «Лаврентій Берія та Україна» (2005), збірник «Українська загальнонародна організація (УНФ–2). Дослідження, документи, матеріали» у 2-х томах: т. 1 (упоряд. і відп. ред. – Ю. Зайцев, 2005).

Презентація Центру досліджень визвольного руху та сектору досліджень визвольного руху при відділі новітньої історії. Зліва направо: Ярослав Ісаєвич, Володимир В'ятрович, Руслан Забілий. 31 травня 2005 р.

Зліва направо сидять: Ярослав Ісаєвич, Людмила Батрак, Тамара Галайчак, Олександра Стасюк; стоять: Михайло Романюк, Володимир В'ятрович, Іван Патер, Олександр Луцький, Руслан Забілий, Роман Грицьків. 2005 р.

Водночас у співпраці з Центром досліджень визвольного руху (ЦДВР) сектор видавав періодичне видання «Український визвольний рух», де були опубліковані документи, дослідження, спогади й інші матеріали, які розкривали різні аспекти діяльності українського національно-визвольного руху XX ст., його структур та окремих особистостей.

У 2006–2008 рр. відділ виконував тему «Суспільно-політичні та національно-конфесійні трансформації у Західній Україні XIX–XX ст.». У вивченні теми заповнено прогалини, наявні в українській історіографії. З метою розкриття «білих плям» співробітники відділу працювали над виявленням, нагромадженням і впровадженням до наукового обігу раніше недоступних історичних джерел, призабутих або замовчуваних і захованих у спецфондах пам'яток історіографії, проаналізували суспільно-політичні та національно-конфесійні процеси в західному регіоні на тлі світових подій і воєнних катаклізмів. Опрацьовано значний документальний матеріал та наукову літературу з цієї проблематики, на основі чого підготовлено низку текстів, які висвітлюють її вузлові питання.

Так, розкрито важливі аспекти міжнаціональних відносин на польсько-українському пограниччі у період модернізаційних змін політичної системи в підавстрійській Галичині, досліджено діяльність львівської інтелігенції у період радянізації Західної України в 1939–1941 рр., висвітлено повсякденне життя в окупованому Львові у роки Другої світової війни. Розкрито відносини політичних партій Західної України й Наддніпрянщини, визначено межі співпраці та їхнє протистояння після Акта Злуки УНР і ЗУНР, проаналізовано пошук консолідаційної платформи національних сил після Варшавської угоди 1920 р. в умовах еміграції. Реалізовано проєкт «Усна історія України XX ст.» через авдіозаписи спогадів учасників національно-визвольного руху 1950–1980-х років.

Сектор дослідження українського визвольного руху зосередив зусилля над розглядом ідейно-політичного, пропагандивного та збройного аспектів боротьби ОУН і УПА, висвітленням зв'язків українського визвольного руху з революційно-визвольними організаціями інших народів під час Другої світової війни та в повоєнний період, а також проблемами української та польської історіографії, пов'язаними з вивчення українського визвольного руху.

За період розробки цієї тематики науковці відділу опублікували такі монографії: О. Стасюк «Видавничо-пропагандистська діяльність ОУН 1941–1953 рр.» (2006), В. В'ятрович «Ставлення ОУН до євреїв. Формування позиції на тлі катастрофи» (2006), К. Науменко «Партизани Бар-

вінківщини: воєнно-історичний нарис» (2007), історичний довідник М. Литвина і К. Науменка «Збройні сили України першої половини XX ст. Генерали і адмірали» (2007).

Президент України Віктор Ющенко нагороджує Кіма Науменка орденом «За заслуги» III ступеня. Листопад 2007 р.

Крім того, співробітники (Іван Патер, Олена Аркуша, Мирослава Дядюк, Юрій Зайцев, Олександр Луцький, Кім Науменко, Ігор Соляр, Тамара Галайчак) опублікували розділи у 2-му та 3-му томах колективної монографії «Історія Львова» (2007). Також видали збірники документів і матеріалів: «Варшавський акт обвинувачення Степана Бандери та його товаришів» (упоряд. – М. Посівнич, 2006), «Степан Бандера. Документи і матеріали» (упоряд. – М. Посівнич, 2006), «Життя і діяльність Степана Бандери: документи і матеріали» (ред. і упоряд. – М. Посівнич, 2007), «Федун Петро – "Полтава". Концепція Самостійної України». (т. 1: Твори, упоряд. і відп. ред. – М. Романюк, 2008), «Діагноз КГБ: шизофренія. Інтерв'ю Ю. Зайцева з Ганною Михайленко» (вступ. ст., упоряд. і ред. – Ю. Зайцев, 2008), «"Грім". Полковник УПА Микола Твердохліб: спогади і матеріали» (упоряд. – Р. Грицьків, 2008), збірники наукових статей: «Український визвольний рух», зб. 7 (2006), зб. 8, зб. 9, зб. 10 (2007), зб. 11, зб. 12 (2008). Також видано дві брошури серії «Події і люди»: «Нескорений командир» (М. Посівнич, 2008) і «Степан Бандера – життя, присвячене свободі» (М. Посівнич, 2008) та 70 статей загальним обсягом 75 д. а.

У 2007 р. наукового співробітника відділу К. Науменка нагороджено орденом «За заслуги» III ступеня за вагомий особистий внесок у дослідження голодоморів в Україні.

У 2009–2011 рр. співробітники відділу працювали над темою «Ідея соборності України як чинник консолідації українського суспільства у світовий інтеграційний процес: минуле і сучасне». Досліджуючи її, було розкрито процес становлення та розвитку державної служби

Конференція «Український визвольний рух 1920–1950-х років: проблеми теорії та методології дослідження». Зліва направо 1-й ряд: Руслан Забілий, Володимир В'ятрович, Леся Онишко, Олександра Стасюк, Анатолій Русначенко, Володимир Ковальчук; 2-й ряд: Андрій Сова, Михайло Романюк, Роман Грицьків, Олександр Дарованець. 19 листопада 2005 р.

Співробітники сектору досліджень українського визвольного руху та делегація Центру досліджень геноциду і резистансу Литви під час відкриття виставки «Війна після війни». Зліва направо: Руслан Забілий, ?, ?, ?, Володимир В'ятрович, Далія Куодіте, ?, Михайло Романюк, Роман Грицьків. 11 березня 2006 р.

Зліва направо 1-й ряд: Юрій Зайцев, Володимир В'ятрович, Ярослав Ісаєвич, Леся Онишко, Олександра Стасюк, Тамара Галайчак, Людмила Батрак, Олександр Луцький; 2-й ряд: Роман Грицьків, Микола Посівнич, Іван Патер. Жовтень 2006 р.

в Австро-Угорській монархії, висвітлено статус українських земель Габсбурзької імперії в роки Першої світової війни, ставлення польських консерваторів до українського питання у Східній Галичині та русофільську діяльність у краю. У межах вивчення історії ЗУНР науковці відділу взяли участь у виданні книжки «Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Постаті» (упоряд.: І. Патер, І. Соляр, 2009). Вперше в українській історіографії вивчено політичні портрети секретарів уряду ЗУНР, показано їхній внесок у реалізацію національної ідеї, розбудову інституцій влади, розкрито участь у здійсненні соціально-економічних і культурно-освітніх процесів у районі, висвітлено активну діяльність на міжнародному рівні щодо вирішення долі українського народу. Дослідження має важливе значення для об'єктивного висвітлення історії ЗУНР, подолання певних стереотипів в українському суспільстві й українській історіографії щодо її ролі в утвердженні державності та соборності, формуванні громадянського суспільства на сучасному етапі, що стане значною підмогою в подальшому вивченні діяльності Західноукраїнської держави в загальноукраїнському історичному контексті й народів Центрально-Східної Європи першої чверті XX ст.

Виставка «Українська повстанська армія: історія нескорених». Зліва направо: Руслан Забілий, Роман Грицьків, Оля Сало, Андрій Сова, Володимир В'ятрович, Михайло Романюк, Ігор Дерев'яний. 1 травня 2007 р.

Важливі проблеми міжвоєнного періоду та Другої світової війни досліджені через оцінку національно-державницькими партіями Західної України міжнародних відносин у Європі, з'ясування варіантів вирішення українського питання в 1920–1930-х роках, висвітлення зовнішньополітичних орієнтацій українського політикуму та становища українських культурно-освітніх установ Галичини в 1939–1941 рр.

Проблеми громадсько-політичного й культурного життя України у другій половині XX ст. описано у студіях про становлення і розвиток академічної науки в західних областях у 40–50-х роках XX ст. та ідеологічний тиск партійно-радянських органів на західноукраїнську інтелігенцію. Підтверджено положення, що опозиційний рух в Україні другої половини XX ст. був мирним етапом національно-визвольної боротьби, переконливим чинником інтеграції українського суспільства у світовий цивілізаційний процес звільнення націй від політичної й економічної залежності від імперських держав, утвердження власної державності.

На основі вивчення найновіших архівних матеріалів уперше узагальнено і схарактеризовано особливості суспільно-політичного розвитку західноукраїнського регіону наприкінці існування комуністичної влади, зокрема національно-культурного та церковно-релігійного життя в контексті змагання національно-демократичних сил за відродження Української держави.

У Секторі дослідження українського визвольного руху закінчено виконання теми «Національно-визвольний рух 30–50-х років XX ст. і проблема самоідентифікації української нації». Науковці опрацювали низку питань, пов'язаних зі становищем українців у перехідні та конфліктні історичні періоди загострення колективної і персональної ідентичності. Розглянуто чинники формування національної свідомості українського суспільства впродовж минулого століття та їхній вплив на сучасну історичну пам'ять українців.

Унаслідок виконання названих тем опубліковано монографії: М. Романюк «Петро Федун – "Полтава" – провідний ідеолог збройного підпілля ОУН» (2009); І. Соляр «Консолідаційні процеси національно-державницьких сил Західної України (1923–1928)» (2010) і «Зовнішні орієнтації національно-державницьких партій Західної України (1923–1939)» (2011), М. Посівнич «Воєнно-політична діяльність ОУН в 1929–1939 роках» (2010), О. Стасюк «Підпільні друкарні ОУН (1941–1953 рр.)» (2011), О. Муравський «Західні землі України: шлях до незалежності» (2011). Збірники документів і матеріалів: «Радянські виборчі кампанії в Західній України (1946–1951)»

(упоряд. – О. Стасюк, 2011), «Українська Головна Визвольна Рада» (упоряд. – М. Посівнич, 2009), «Я на сповіді сказав би... Інтерв'ю Юрія Зайцева з Ярославом Ісаєвичем. Документи» (упоряд. – Ю. Зайцев, 2011). Збірники статей: «Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність» (вип. 18: «Західно-Українська Народна Республіка: до 90-річчя утворення», упоряд.: І. Патер, І. Соляр, 2010), «Український визвольний рух» (зб. 13, 2009, зб. 14, 2010, зб. 15, 2011). Брошура «Сталін і Західна Україна» (К. Науменко, 2010). Крім того, працівники відділу опублікували окремі розділи в колективних монографіях інших наукових установ, численні статті в «Енциклопедії Львова», «Енциклопедії історії України» та періодичних виданнях.

Науково-дослідну тему «Західноукраїнські землі в контексті націєтворчих процесів у Центрально-Східній Європі (XIX – початку XXI ст.)» відділ виконував у 2012–2014 рр. разом із відділом нової історії України. Як наслідок, досліджено проблеми системи управління, конституційно-парламентських практик, міжнаціональних відносин, національної ідентичності та конституційного розвитку українського руху в Галичині на зламі XIX–XX ст. Проаналізовано важливі проблеми партійно-політичного життя Галичини в 1923–1939 рр., висвітлено правове поле функціювання політичних партій і громадських організацій, схарактеризовано організаційні засади та програмні принципи діяльності українських, польських і єврейських політичних партій, визначено вплив виборчих кампаній на формування партійно-політичної системи краю, розроблено питання про діяльність українських робітничих товариств міжвоєнного часу.

На основі документів, виявлених в українських і зарубіжних архівах, комплексно розглянуто радянізацію Галичини (вересень 1939 р. – червень 1941 р.), кардинальні політичні та соціально-економічні перетворення у регіоні, спричинені новою геополітичною ситуацією в Центрально-Східній Європі, яка виникла під час реалізації радянсько-німецького пакту Молотова–Ріббентропа та з початком Другої світової війни. Наголошено, що змова І. Сталіна і А. Гітлера проти народів Європи, скріплена спільними військовими діями проти Польщі, призвела до входження 1939 р. більшої частини західноукраїнських земель до УСРР у складі СРСР. Національні інтереси народу та його багатовікове прагнення до возз'єднання були лише ширмою для геополітичних планів СРСР і Німеччини.

Проблема національно-визвольного руху висвітлена в дослідженнях про Український національний комітет (1957–1961), Українську робітничо-селянську спілку (1959–1961), Українську загальнонародну організацію (1960–1991), Український національний фронт (1964–1967). Запропоновано ретроспективний огляд зародження, розвитку і спроб реалізації національної

Зліва направо сидять: Олександра Стасюк, Олена Аркуша, Людмила Батрак, Іван Патер, Оксана Пасіцька; стоять: Ігор Соляр, Юрій Зайцев, Михайло Романюк, Микола Посівнич, Олександр Луцький, Роман Грицьків, Кім Науменко. 11 січня 2009 р.

Міжнародна наукова конференція «Проблеми дослідження українського визвольного руху середини XX століття». Сесійна зала Львівської обласної ради. 14 листопада 2014 р.

ідеї, зокрема її стрижневої складової – духовної основи визвольної боротьби та самостійного державного будівництва.

За результатами розробки теми опубліковано такі монографії: М. Посівнич «Життя на тлі історії ОУН: Білас і Данилишин» (2012), «Нарис життя Дарії Ребет-"Орлян"» (2013, у співавт.), «Національні сили у розбудові державності Карпатської України в 1938–1939 роках» (2014, у співавт.), О. Пасіцька «Львів і львів'яни: український соціум та промисел» (2014); брошури: О. Пасіцька «Львівська "Зоря" – товариство українських ремісників, промисловців і торговців (1884–1939): історичний нарис» (2013), К. Науменко «Слідами Стефана Сося» (2013); збірники документів і матеріалів: «Літопис УПА. Нова серія», т. 23 (упоряд. – М. Романюк, 2013), «Літопис УПА. Нова серія», т. 24 (упоряд. – М. Романюк, 2014), «Федун Петро – "Полтава". Концепція самостійної України» (т. 2: Документи і матеріали, упоряд., відп. ред. М. Романюк, 2013), «Життя і діяльність Степана Бандери: документи і матеріали», 4-те вид., доп. (ред., упоряд. – М. Посівнич, 2014); збірники статей: «Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність» (вип. 22: «Українська повстанська армія в контексті національної боротьби народів Центрально-Східної Європи», упоряд., наук. ред.: О. Стасюк, М. Романюк, 2012), «Український визвольний рух», зб. 16, 17 (2011), зб. 18, 19 (2013). Крім того, опубліковано 112 статей у наукових журналах, періодичних та енциклопедичних виданнях обсягом 82 д. а.

У 2013 р., за ініціативи І. Соляра, у відділі було започатковано видання часопису «Новітня доба», який складався з таких рубрик: наукові публікації, постаті, особлива думка, науковий дебют, публікація документів, спогади, рецензії. Того ж року вийшов перший випуск збірника.

Періодичне видання відділу

У 2015–2017 рр. працівники відділу разом із відділом нової історії України виконували науково-дослідну тему «Взаємодія інституцій держави і громадянського суспільства в Україні у другій половині XIX–XX ст. Західні землі». Внаслідок розробки теми досліджено такі питання: форми взаємодії держави й суспільства в Габсбурзькій монархії XIX – початку XX ст.; емансипація жінок у галицькому суспільстві на зламі XIX–XX ст.; модернізація та по-

літизація українського націо-нального руху в Галичині та Наддніпрянщині; українсько-польські відносини в Галичині на початку XX ст. та в роки Першої світової війни.

Розкрито важливі проблеми партійно-політичного життя західноукраїнського суспільства в міжвоєнний час, соціально-економічну діяльність українців Галичини у 1921–1939 рр., репресії угорської та польської влад щодо галичан-січовиків у Карпатській Україні 1939 р., особливості суспільних процесів у західноукраїнських землях на початку Другої світової війни.

Вивчено структуру збройного підпілля ОУН і функціювання підпільної адміністрації на теренах Золочівської округи ОУН, розкрито заходи органів радянської влади з ліквідації збройного підпілля ОУН та УПА на Львівщині в 1946–1955 рр. Висвітлено найдраматичніші сторінки українського жіноцтва середини XX ст., зокрема втрати в націоналістичному підпіллі. Досліджено питання удосконалення політичної системи Української держави, концепцію формування громадянського суспільства в політичній думці української опозиції 1960–1980-х років. Окрім того, розроблено питання про ставлення жителів прикордонних регіонів до вступу України у Європейський Союз, громадянські ініціативи щодо реалізації євроінтеграційних стратегій окремих регіонів України, особливості конструювання образу європейського політика в сучасному інформаційному просторі, дано оцінку перебігу воєнних подій на Сході України й участі в них військових, капеланів, лікарів і волонтерів.

Серед найважливіших публікацій із цієї теми – такі колективні монографії: «Галичина: історія, політика, культура. Перша світова війні» (відп. ред. – І. Патер, 2016), «Взаємодія інституцій держави та громадянського суспільства в Україні: західні землі (кінець XIX – початок XXI ст.)» (відп. ред. – І. Соляр, 2017), «Історія українського війська. Курс лекцій» (І. Соляр, у співавт., 2016); індивідуальні монографії: «Степан Бандера» (М. Посівнич, 2015), «Золочівська округа ОУН у національно-визвольному русі (1937–1953)» (М. Романюк, 2016); збірники документів: «Благословенні душі, що вміють випромінювати... (Зеновій Красівський і Олена Антонів)» (упоряд.: Л. Маринович, Ю. Зайцев, 2015), «Українська дивізія "Галичина" (Львівщина): історія, спогади, світлини» (співупоряд. і наук. ред. – М. Романюк, 2016), «Літопис УПА. Нова серія» (т. 27, упоряд. – М. Романюк, 2017); збірники статей: «Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність» (вип. 30: «Український визвольний рух XX століття», упоряд. і наук. ред.

Наукова конференція «Західно-Українська Народна Республіка: революція, державність, соборність. До 100-річчя утворення ЗУНР». Зліва направо: Євген Луньо, ?, Андрій Сова, Володимир В'ятрович, Михайло Романюк, Надія Халак, Святослав Шеремета. 30 жовтня 2018 р.

– М. Романюк, 2017), «Новітня доба» (вип. 2, відп. ред. – І. Соляр, 2015; вип. 3–4, відп. ред. – І. Соляр, 2016; вип. 5, відп. ред. – І. Соляр, упоряд.: М. Романюк, О. Стасюк, 2017).

Окрім держбюджетних тем, співробітники відділу новітньої історії були залучені до виконання цільової комплексної програми наукових досліджень «Інтеграція Донбасу і Криму в політико-правовий і соціокультурний простір України: історичний досвід, сучасні виклики, перспективи», у межах якої виконували такі теми: «Соціокультурна інтеграція та адаптація переселенців з Донбасу та Криму. Західноукраїнський вектор» (2016) та «Діяльність волонтерських організацій як чинник зміцнення обороноздатності України та реінтеграції тимчасово окупованих територій» (2017).

Форум видавців у Львові. Зліва направо: Андрій Сова, Оксана Пасіцька, Михайло Романюк, Марина Чебан. 15 вересня 2016 р.

У 2018–2020 рр. співробітники відділу розробляли тему «Міжнаціональні відносини в Україні». Основне завдання роботи полягало в аналітичному узагальненні стану міжнаціональних відносин в умовах сучасного українського соціуму з урахуванням чинників інтеграції і диференціації, що впливають на їхнє формування. Адже міжнаціональні відносини завжди мали й мають власну специфіку й особливості, залежно від сфери суспільного життя, виявляються в економічних, політичних, культурних, мовних, екологічних й інших відносинах між націями.

В опублікованих працях із цієї проблематики показані найважливіші аспекти економічних міжнаціональних відносин, спрямованих на задоволення господарських потреб націй (народів, етносів); політичних, що стосуються участі всіх націй багатонаціональної держави у здійсненні політичної влади, вирішенні на державному рівні важливих життєвих проблем, здійсненні цивільних прав і свобод представників різних націй, розвитку їх духовного життя, спрямованого на взаємне збагачення культур різних народів і водночас на збереження та розквіт їхньої національної самобутності.

За час виконання теми науковці відділу опублікували: колективну монографію «Міжнаціональні відносини в Україні у XX – на початку XXI ст. Західні землі (відп. ред. – І. Патер, упоряд. – М. Романюк, 2020), індивідуальну монографію «Українсько-польські відносини у Галичині в роки Першої світової війни (нариси історії)» (І. Патер, 2019) та чимало статей.

У 2021–2023 рр. відділ новітньої історії успішно реалізовував тему «Місцеве самоврядування в Україні (XX – початок XXI ст.). Західні землі», актуальність якої була зумовлена роллю місцевого самоврядування, що зростала, і проведеною реформою децентралізації в Україні. Результати дослідження викладені в індивідуальних монографіях Миколи Посівнича «Воєнно-політична діяльність ОУН в 1929–1939 рр.» (2023) та «Степан Бандера – провідник української ідеї» (2023), Юлії Артимишин «Депортаційні акції 1940-х років у національній пам'яті українців: стан та перспективи дослідження» (2023) і колективній монографії «Місцеве самоврядування в Україні (XX – початок XXI століття). Західні землі» (відп. ред. – Михайло Романюк, 2023), низці наукових публікацій у фахових періодичних виданнях. Зокрема, у колективній монографії з'ясовано роль

Монографія Юлії Артимишин

Колективна монографія відділу. 2020 р.

місцевого самоврядування на початку XX ст., під час Першої світової війни та визвольних змагань 1918–1921 рр. Розкрито його стан і реформування у Галичині в міжвоєнний період XX ст. та роки Другої світової війни. Висвітлено особливості розвитку в західних областях України у другій половині XX ст. Окрему увагу приділено вивченню ролі місцевого самоврядування після відновлення незалежності, а особливо питанню його реформування та функціювання в умовах російсько-української війни.

Починаючи від 2024 р. науковці розробляють тему «Національний спротив в Україні: історичні традиції, сучасні виклики, міжнародна підтримка», що особливої актуальності набуває в умовах сучасної російсько-української війни та спротиву українського народу неспровокованій агресії. У колективній монографії, яка перебуває на завершальній стадії підготовки, основна увага зосереджена на таких проблемах: історичні традиції національного спротиву в Україні, розвиток національного спротиву в умовах російсько-української війни та міжнародна підтримка України.

Водночас відділ спільно з дирекцією успішно працює над пошуком додаткового фінансування шляхом виконання позабюджетних тем і проєктів, що значно розширює тематику дослідження та зміцнює матеріальне становище наукових співробітників не лише власного підрозділу, а й цілого інституту.

У межах цільової комплексної програми наукових досліджень НАН України «Інтеграція Донбасу і Криму в політико-правовий і соціокультурний простір України: історичний досвід, сучасні виклики, перспективи» (розпорядження Президії НАН України № 242 від 2.05.2018 р.) співробітники відділу у 2018 р. розробляли тему «Цивільно-військове співробітництво на території Донецької та Луганської областей: моделі, тенденції, перспективи (2014–2018)». Результатом дослідження стала опублікована однойменна колективна монографія (відп. ред. – І. Патер, упоряд. – О. Муравський, 2018), у якій проаналізовано особливості цивільно-військового співробітництва на українських землях у роки Першої та Другої світових воєн, розглянуто міжнародний досвід упровадження системи цивільно-військової співпраці наприкінці XX – на початку XXI ст., визначено політико-правові передумови її введення в районах АТО, ООС. Схарактеризовано заходи Об'єднаних центрів цивільно-військового співробітництва ЗСУ, спрямовані на відновлення інфраструктури населених пунктів Донецької і Луганської обл., наголошено на важливості уніфікації системи цивільно-військової співпраці відповідно до стандартів НАТО.

Науковці відділу у 2018–2019 рр. виконували також цільову програму «Освіта національних меншин в Україні: історичні традиції, правові засади, сучасні виклики (XX – початок XXI ст.)» за сприяння бюджетної програми «Підтримка розвитку пріоритетних напрямків наукових досліджень». Із цієї теми опубліковано колективну монографію у двох книгах з ідентичною назвою (кн. 1, відп. ред. І. Соляр, упоряд. М. Романюк, 2018; кн. 2, відп. ред. І. Соляр, упоряд. Н. Колб, 2019), де проаналізовано особливості забезпечення освітніх потреб національних меншин в Австро-Угорській монархії, Західноукраїнській Народній Республіці, Російській імперії, Другій Речі Посполитій. Досліджено специфіку державної освітньої політики у СРСР та її практичне втілення в УРСР. Продемонстровано моделі реалізації права національних меншин на освіту в незалежній Україні. Схарактеризовано вплив громадських інституцій на освітній процес національних менших в Україні, розглянуто міжнародні стандарти захисту прав національних меншин та народів на освіту.

У 2019 р. науковці відділу брали участь у розробці в межах цільової програми наукових досліджень НАН України «Суспільний ідеал і політичні інтереси в Україні» науково-дослідної роботи «"Ідея Європи" в суспільному дискурсі сучасної України». За результатами виконання теми в однойменній колективній монографії (відп. ред. – І. Соляр, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк) здійснено концептуалізацію ідеї Європи як конститутивного чинника самоорганізації модерних і постмодерних суспільств, розкрито її роль в євроінтеграційних процесах. Обґрунтовано конвергенцію суспільств, орієнтованих на європейські цінності, яка здійснюється завдяки розширенню варіативних можливостей їхнього розвитку через відповідні трансформації суспільного життя, визначені смислами ідеї Європи. Наголошено, що ідея Європи – це

Зліва направо сидять: Оксана Пасіцька, Юлія Артимишин, Михайло Романюк, Олександра Стасюк; стоять: Іван Патер, Андрій Сова, Людмила Батрак, Оксана Руда, Олександр Луцький, Микола Посівнич. 2021 р.

складноструктурована система смислів, здатних задавати гуманістичну й демократичну спрямованість модернізаційним перетворенням громадського життя у соціумах із різним суспільно-історичним досвідом та готовністю до самооновлення.

У 2019–2021 рр. науковці відділу в межах цільової програми наукових досліджень НАН України «Соціокультурний простір України і формування національної стратегії: територіальні ідентичності, ідентифікаційні символи, ментальні практики» виконували серію науково-дослідних тем із проблематики «Пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення».

Так, 2019 р. досліджено тему «Польсько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення». Внаслідок її виконання в однойменній колективній монографії (відп. ред. І. Патер, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк) проаналізовано особливості польсько-українського сусідства в середньовічні часи, після підписання Люблінської угоди, у період польської бездержавності (1772–1918). Акцентовано увагу на «лінії Керзона» (1920), яка з певними геополітичними змінами стала основою німецько-радянського (1939), польсько-радянського (1945) і сучасного польсько-українського (1991) кордонів. Розглянуто проблему формування та функціювання етнічної ідентичності населення на сучасному українсько-польському пограниччі, висвітлено вплив сучасних політичних і соціально-економічних процесів на трансформацію ідентичності мешканців прилеглих до кордону територій та роль етнокультурного чинника в цьому процесі.

У 2020 р. опрацьовано тему «Угорсько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення», яка завершилася підготовкою однойменної колективної монографії (від. ред. – І. Патер, упоряд.: О. Муравський та М. Романюк), де проаналізовано етнополітичні й соціокультурні проблеми на угорсько-українському пограниччі в історичній ретроспективі. Розглянуто специфіку формування сучасного українсько-угорського кордону, досліджено процес його творення в історичній та суспільній пам'яті місцевого населення. Всебічно розкрито рецепції кордону в повсякденних практиках мешканців прикордонних територій, розглянуто мовні, етнографічні й релігійні критерії самоідентифікації місцевого населення, а також проаналізовано динаміку міжнаціональних відносин на сучасному угорсько-українському прикордонні.

Наступного року колективною монографією завершився також проєкт «Білорусько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення» (від.

ред. – І. Патер, упоряд.: О. Муравський та М. Романюк). У книжці схарактеризовано процес формування українсько-білоруського кордону крізь призму суспільно-політичних і військових процесів. Досліджено проблеми формування етнічної ідентичності (самоідентифікації) населення українсько-білоруського пограниччя. Проаналізовано значення кордону в щоденних практиках мешканців прилеглих територій, вплив соціокультурних, суспільно-політичних чинників на українсько-білоруські відносини. Виокремлено особливості трансформації сприйняття кордону після відновлення української та білоруської державності. Доведено важливе значення культурної спадщини пограниччя у процесі кристалізації національної ідентичності, сучасних міждержавних відносин.

У цьому ж, 2021 р., у межах Цільової програми наукових досліджень НАН України «Суспільний ідеал і політичні інтереси в Україні» реалізовано тему «Воєнно-політичні інтереси України в ієрархії суспільних пріоритетів (кінець XX – початок XXI століття)». У колективній монографії (відп. ред. І. Соляр, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк), яка стала підсумком виконання проєкту стверджено, що один із найважливіших складників державотворчого процесу в Україні – діяльність державних органів і зацікавлених структур громадянського суспільства з питань гарантування національної безпеки, національних інтересів, складовою яких є воєнно-політичні інтереси: гарантування миру, цілісності й недоторканості держави; зміцнення обороноздатності; євроатлантична інтеграція. За 30 років незалежності вони пройшли значну еволюцію у формулюваннях і положеннях головних документів держави. На певних відрізках цього етапу державницької історії влада, політичні сили, громадянське суспільство демонстрували розуміння важливості реалізації воєнно-політичних інтересів України. Проте лише російсько-українська війна, яка розпочалася 2014 р., виявила суттєві прорахунки в цій сфері та стала каталізатором реалізації воєнно-політичних інтересів держави.

У 2023 р., окрім держбюджетної, про яку вже згадано, відділ розробляв цільову тему досліджень «Українська еліта у другій половині XIX – на початку XXI століття: особливості формування, трансформація уявлень, інтелектуальний потенціал. Західні землі», у межах якої опублікував колективну монографію (відп. ред. – І. Соляр, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк), де, зокрема, схарактеризовано суперечливі процеси формування та еволюції української еліти на західноукраїнських землях у другій половині XIX – на початку XXI ст. Ретроспективно проаналізовано сутність, соціально-історичний генезис, етапи й моделі елітоутворення кінця XIX – початку XX ст., періоду Визвольних змагань, міжвоєнного періоду XX ст. і сучасної України. Досліджено особливості процесів ротації політичної еліти в Україні, показано її етнічно-

Наукова конференція «Проблеми дослідження українського визвольного руху XX століття (до 90-річчя створення Організації українських націоналістів)». Сесійна зала Львівської обласної ради. Ігор Соляр і Михайло Романюк. 11 жовтня 2019 р.

соціальні особливості, генераційний потенціал. Значну увагу зосереджено на проблемі взаємодії центральної та регіональних політико-управлінських еліт сучасної України, схарактеризовано вплив регіоналізації на державотворчі процеси, з'ясовано роль партійних структур у процесі елітотворення. Акцентовано увагу на важливій ролі еліт у час російсько-української війни.

Від створення і до сьогодні відділ формували якнайкраще дібрані кадри, які забезпечували фахове дослідження всіх періодів новітньої історії, а також працювали на стику з новою історією (кінця XIX – початку XX ст.). За весь період існування відділу його співробітники захистили 11 докторських: Михайло Швагуляк (1983), Віталій Масловський (1984), Володимир Баран (1997), Наталія Антонюк (1999), Микола Литвин (1999), Іван Патер (2000), Ігор Соляр (2012), Ігор Чорновол (2016), Оксана Пасіцька (2019), Андрій Сова (2020), Олександра Стасюк (2021) і 35 кандидатських дисертацій.

Вихованцями відділу є такі знані історики та громадсько-політичні діячі, як Адам Мартинюк (заступник Голови Верховної Ради України), Михайло Сеньків (завідувач кафедри історії України Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка), Володимир Баран (завідувач кафедри історії України Волинського національного університету ім. Лесі Українки), Микола Кугутяк (декан факультету історії, політології і міжнародних наук Карпатського національного університету ім. В. Стефаника), Михайло Швагуляк (завідувач кафедри нової та новітньої історії Львівського національного університету ім. І. Франка), Володимир В'ятрович (народний депутат України), Руслан Забілий (директор Національного музею-меморіалу жертв окупаційних режимів «Тюрма на Лонцького» у Львові), Леся Онишко (вчений секретар Національного музею Революції Гідності), Роман Грицьків (директор Громадської організації «Мистецький фонд імені Короля Данила») та ін.

На сьогодні у відділі працює 10 наукових співробітників: завідувач відділу, кандидат історичних наук Михайло Романюк; доктори історичних наук: Іван Патер, Оксана Пасіцька, Оксана Руда, Андрій Сова, Олександра Стасюк; кандидати історичних наук: Олександр Луцький, Микола Посівнич, Юлія Артимишин; секретар відділу Людмила Батрак.

Відділ новітньої історії – провідний науковий підрозділ, який розробляє малодосліджені проблеми історії України, політичні й національно-культурні процеси на західноукраїнських землях у контексті державо- та націєтворчих процесів у Центрально-Східній Європі XX – початку XXI ст. Це – період модернізації та політизації українського національного руху, зародження на наших землях перших політичних партій європейського зразка, піднесення національної свідомості українців і, зрештою, державного будівництва. Визначальними етапами для історії України стали Перша та Друга світові війни, що докорінно змінили гео- й національно-політичну ситуації для українців, які опинилися між двома ворожими сторонами. Постійні змагання за українську державність – ознака досліджуваного періоду.

Досліджуючи історію України загалом, відділ акцентує увагу на історії західноукраїнських земель, розгляді суспільно-політичних, соціально-економічних, військових, культурно-освітніх процесів у регіоні. Із-поміж основних напрямів діяльності такі: 1) проведення наукових студій малодосліджених проблем історії України, політичних і національно-культурних процесів на західноукраїнських землях у контексті державо- та націєтворчих процесів у Центрально-Східній Європі кінця XIX – початку XXI ст.; 2) археографічна робота із джерелами досліджуваного періоду – пошук, опрацювання та видання збірників документів і матеріалів; 3) науково-освітня діяльність, яка передбачає співпрацю співробітників відділу із закладами вищої освіти, організація та проведення викладацьких курсів, укладання підручників і посібників, підготовка фахових наукових кадрів у магістратурі, аспірантурі та докторантурі; 4) культурно-просвітницька робота в середовищі громадянського суспільства: популяризація власних наукових досліджень – проведення конференцій, круглих столів, організація виступів на радіо та телебаченні, поширення інформації через інтернет-ресурси тощо.

Наукові дослідження відділу репрезентують такі основні періоди: 1) кінець XIX – початок XX ст.; 2) Перша світова війна; 3) міжвоєнний період; 4) Друга світова війна та збройна

Монографія Івана Патера. 2024 р.

Монографія Василя Ільницького та Миколи Посівнича. 2024 р.

боротьба ОУН і УПА; 5) ненасильницький спротив 1960–1980 рр.; 6) період «перебудови» та становлення незалежної Української держави; 7) сучасна історія України, зокрема проблеми новітньої російсько-української війни.

Результатом виконання планових бюджетних і цільових науково-дослідних тем упродовж 2018–2025 рр. стало видання понад 530 друкованих праць, серед яких 11 колективних та 15 індивідуальних монографій. Зокрема, йдеться про такі: М. Посівнича «Степан Бандера» (2018), І. Патера «Українсько-польські відносини у Галичині в роки Першої світової війни (нариси історії)» (2019), О. Рудої «Національно-освітня політика урядів Польщі щодо населення Галичини в 20–30-х роках XX століття: реалізація та рецепції» (2019), О. Пасіцької «“Львівський Манчестер” і “Галицька Каліфорнія”: соціально-економічна діяльність українців Галичини (20–30-ті роки XX ст.)» (2019), А. Сови «Іван Боберський: суспільно-культурна, військово-політична та освітньо-виховна діяльність (1873–1947)» (2019), І. Патера «Союз визволення України (1914–1918). Постаті» (2024), М. Посівнича та В. Ільницького «Василь Регей (“Кіт”): “Історія народу пишеться долями людей”» (2024), М. Романюка «Золочівська округа ОУН у національно-визвольному русі (1937–1953)» (2025) та ін.

Серед останніх вийшла друком монографія здобувача відділу Петра Росіцького «Українська народна самооборона в Галичині (1943): формування, структура, бойові дії» (наук. ред. – М. Романюк, 2025), у якій на основі аналізу доступних архівних документів, опублікованих джерел, наукової, краєзнавчої та мемуарної літератури ґрунтовно досліджено місце УНС в українському визвольному русі середини XX ст., розкрито передумови, що спонукали до появи цієї формації і процесу формування, встановлено керівний склад, проаналізовано основні напрями організаційно-вишкільної та військово-пропагандивної діяльності. Особливу увагу присвячено висвітленню бойового шляху підрозділів УНС та їхній трансформації в УПА-Захід. Подано унікальні фотографії й історичні документи періоду функціювання УНС.

Варто наголосити, що, зважаючи на роль джерел у дослідженні будь-якого історичного явища, працівники відділу проводили значну роботу з пошуку, археографічного опрацювання та публікації документів і матеріалів на виконання індивідуальних тем у межах загальновідділівської. У доробку працівників за останні 8 років – 11 збірників документів. Найбільше в цьому плані зроблено з історії українського визвольного руху 1940–1950-х років. Ідеться про видання «Життя і діяльність Степана Бандери: документи й матеріали» (упоряд. – М. Посівнич, 2018), «Слово політв’язня: періодичні видання Ліги українських політичних в’язнів 1946–1947 рр.» (упоряд. і відп. ред. – М. Романюк, 2019), «Стецько Я. 30 червня 1941. Проголошення відновлення державности України» (співупоряд. – М. Посівнич, 2019), «Українські націоналісти в боротьбі проти нацизму: збройне протистояння, спротив у німецьких тюрмах і концтаборах, діяльність на еміграції. Документи та матеріали» (упоряд. і відп. ред. – М. Романюк, 2020) тощо.

Збірник документів і матеріалів. 2025 р.

Останнім археографічним надбанням відділу у 2025 р. стала книжка «Михайло Дяченко (Марко Боєслав) – поетичний

символ боротьби ОУН і УПА. Документи і матеріали» (відп. ред. – О. Стасюк, упоряд.: О. Бежук, Л. Дейнека, Р. Забілий, В. Ільницький, Я. Коретчук, Р. Марцінків, М. Посівнич, М. Романюк), до якої ввійшла максимально зібрана поетична, драматична та публіцистична спадщина повстанського поета і публіциста, учасника національно-визвольних змагань 1930–1950-х років, керівника референтури пропаганди Карпатського краю ОУН. Увазі читача запропоновано також архівні документи та матеріали, що висвітлюють життєвий і творчий шлях поета, його фото, щоденникові записи, спогади очевидців подій тощо.

Олександра Стасюк і Микола Посівнич під час презентації археографічного видання про Михайла Дяченка (Марка Боєслава)

Завдяки праці співробітників відділу, які є упорядниками, головними та науковими редакторами періодичних видань відділу й інституту (І. Соляр, М. Романюк, О. Муравський, О. Пасіцька, І. Патер, О. Руда, А. Сова, О. Стасюк), упродовж останніх 8 років підготовлено 20 випусків (12 – журналу «Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність», 8 – «Новітньої доби»). Треба наголосити, що у 2021 р. відділівський журнал «Новітня доба» увійшов до реєстру фахових (категорія Б) періодичних видань України, а отже, зайняв свою нішу в науковому середовищі.

Працівники відділу активно співпрацюють із науковими установами за кордоном, де беруть участь у роботі міжнародних конференцій, проходять фахове стажування, долучаються до виконання ґрантових проєктів, як коротко, так і довготермінових. Зокрема, на міжнародних конференціях за кордоном постійно виступають: М. Посівнич (США, Німеччина), М. Романюк (США), О. Стасюк (Білорусь, Польща). Стажування за межами України проходила й продовжує проходити О. Пасіцька (Центр східноєвропейських студій у Варшавському університеті, Віденський університет, Інститут гуманітарних досліджень (IWM), Австрійська служба академічного обміну (OEAD) при Віденському університеті, Дослідницька спілка в Парижі, Мюнстерський університет, Німецька служба академічних обмінів (DAAD) при Мюнстерському університеті, Рурський університет у Бохумі). Над реалізацією спільних проєктів із науковими установами Німеччини, США та Канади працюють М. Романюк, О. Стасюк, М. Посівнич та ін.

Окрім суто наукової праці, працівники відділу багато уваги приділяли і приділяють науково-організаційній роботі. У 1979–2020 рр. вони були організаторами, співорганізаторами

Секція «Пам'ять про депортації: відновлення, збереження, вшанування». Доповідач – Ірина Горбань, модератори – Ігор Тимець і Михайло Романюк. Винники, 27 вересня 2019 р.

Робоча зустріч із деканом Історичного факультету Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка. Зліва направо: Михайло Романюк, Іван Патриляк, Андрій Сова. Київ, 13 січня 2022 р.

Науковий семінар «Російсько-українська війна: причини, перебіг, наслідки» за участю професора Андрія Харука. 10 вересня 2024 р.

й учасниками численних міжнародних, республіканських, обласних наукових і науково-практичних конференцій, конгресів, симпозіумів, наукових семінарів та нарад. Серед проведених заходів – наукові форуми, присвячені ролі конкретних особистостей в історії України (Михайла Возняка (1981), Івана Франка (1986), Володимира Липинського (1992, 2007), Євгена Коновальця (2006), Романа Шухевича (2007), Івана Крип'якевича (2011)), значенню окремих подій та явищ у долі українського народу (еміграції, початку Першої та Другої світових війн, тоталітаризму, депортації, міждержавних і міжнаціональних відносин тощо), ролі громадських, військових та державних формації у формуванні традицій державотворення в Україні (УНР, ЗУНР, УПА, УГВР, ОУН) тощо. З-поміж найцікавіших потрібно згадати Міжнародну наукову конференцію «Проблеми дослідження українського визвольного руху ХХ століття», яку відділ організував у співпраці з науковими й освітніми установами НАН України та МОН України, у якій беруть участь фахівці з України та з-за кордону: Словаччини, Чехії, Литви, Польщі, Білорусі тощо. У 2025 р. відбулася уже ювілейна – 10-та.

Відділ новітньої історії проводить активну науково-консультаційну роботу, орієнтуючись як на конкретних замовників, так і на цільові аудиторії, а саме: вищі органи виконавчої та законодавчої влади, їхніх представників й окремі підрозділи, органи місцевої виконавчої влади і місцевого самоврядування, правоохоронні органи, заклади вищої освіти, спеціалізовані вчені ради академічних установ історичного профілю та закладів вищої освіти, вчителів історії під час проходження курсів перекваліфікації і вдосконалення в Інституті післядипломної педагогічної освіти, академічні та наукові установи іншого профілю, аспірантів, докторантів і здобувачів, режисерів-документалістів та редакторів історичних інтернет-майданчиків, працівників музейних установ, видавництва та ґрантові середовища, громадські установи й організації.

Вагомі наукові досягнення працівників мають беззаперечний вплив на розвиток державної політики у сфері національної безпеки, формування національної пам'яті, національної ідентичності, національного спротиву; політики децентралізації з урахуванням особливостей та історичних традицій суспільно-політичного життя українців у ХХ ст. Передусім ідеться про роботу над утвердженням української національної та громадянської ідентичності, формування оборонної свідомості та громадянської стійкості, основ національного спротиву; подолання наративів радянського минулого, декомунізації громадського простору, розвитку міжнаціональних і міжнародних відносин, формування та реалізації воєнно-політичних інте-

ресів України, реформування системи місцевого самоврядування.

Основні форми впливу на державну політику такі: розробка фахових досліджень з актуальних для суспільства тем, робота в державних органах та співпраця з ними, комунікація з місцевими інституціями влади, силовими структурами, ЗСУ, підготовка доповідних та аналітичних матеріалів як на запити державних органів, так і з власної ініціативи. Наукові напрацювання стали основою доповідних записок для центральних та місцевих органів влади, а саму тематику підтримували різні державні органи, зокрема УІНП (Український інститут національної пам'яті), ЛОДА, ЛОР, ЛМР, Національна академія сухопутних військ ім. гетьмана П. Сагайдачного тощо.

Колективна монографія відділу. 2023 р.

Монографія Михайла Романюка. 2025 р.

Наукові здобутки підрозділу активно використовують у формуванні та поширенні політики національної пам'яті в Україні через використання в підготовці виставок, проведенні спільно з державними органами наукових конференцій, підготовці відповідних аналітичних та інформаційних матеріалів, проведенні широкої інформаційної кампанії на радіо тощо. Так, завдяки співпраці з УІНП та іншими науковими і громадськими інституціями підготовлено та впродовж багатьох років експоновано в різних містах України (Львові, Вінниці, Харкові, Києві та ін.) виставку «ВИГНАННЯ. До 75-х роковин початку депортації українців…» (Ю. Артимишин).

У межах реалізації державної політики у сфері декомунізації та подолання радянських стереотипів і російського впливу на українське суспільство, М. Романюк активно працював у «Робочій групі з опрацювання пропозицій та формування переліку об'єктів міського підпорядкування, назви яких пов'язані з російською федерацією та/або її союзниками (сателітами)» у м. Київ. Водночас підготовлено низку історичних довідок із проблем перейменування

Учасники наукового семінару «Геополітичне становище України в російсько-українській війні» за участю відомого військового аналітика, кандидата політичних наук, полковника ЗСУ Петра Черника. 29 вересня 2023 р.

населених пунктів західного регіону України (Львова, Червонограда, Рудне, Славське та ін.), ставлення до тих чи тих пам'ятників радянської доби (м. Дрогобич). Зокрема, завдяки науковим напрацюванням М. Романюка в містах Дніпро та Павлоград вулиці перейменовано на честь провідного ідеолога збройного підпілля ОУН й УПА Петра Федуна. Михайло Романюк і Микола Посівнич активно працюють у Львівській регіональній комісії з реабілітації жертв політичних репресій, завдяки чому розглянуто понад 500 заяв та у співпраці з Національною комісією надано відповідні статуси «реабілітований» і «потерпілий від репресій». У цій же площині – діяльність наукових співробітників відділу (М. Романюк, І. Патер, М. Посівнич, А. Сова) в реалізації державної програми «Реабілітовані історією», зокрема у роботі Львівської обласної редколегії.

У межах реалізації політики утвердження української національної і громадянської ідентичності, формування оборонної свідомості та громадянської стійкості, основ національного спротиву, державної політики у сфері національної пам'яті М. Посівнич у співпраці з місцевими органами влади активно проводить інформаційну кампанію на Радіо Незалежність з авторською програмою «Люди. Події. Час», де щорічно відбувається по 48 ефірів. Водночас до інформаційної кампанії з публіцистичними, просвітницькими й іншими виступами на радіо, телебаченні та в онлайн-медіа активно долучаються: О. Пасіцька, А. Сова, Ю. Артимишин та ін. Відділ спільно з іншими науковими установами, закладами вищої освіти, державними органами влади та місцевого самоврядування систематично проводить уже згадувану наукову конференцію «Проблеми дослідження українського визвольного руху XX століття» (понад 50 науковців). У цій площині особливо тісну співпрацю налагоджено з УІНП, ЛОДА, ЛОР, ЛМР та ін. Упродовж останніх років проведено серію семінарів «Російсько-українська війна: причини, перебіг, наслідки», де, зокрема, було розглянуто такі питання: «Російсько-українська війна: вступ до проблеми», «Слобожанська наступальна операція 2022 р.» (2 травня 2023 р., Андрій Харук), «Геополітичне становище України в російсько-українській війні» (29 вересня 2023 р., кандидат політичних наук, військовий аналітик, полковник ЗСУ Петро Черник), «Медичний батальйон "Госпітальєри" в Російсько-українській війні (2014–2023)» (28 листопада 2023 р., аспірантка відділу, парамедикиня Людмила Литвиненко). Реалізація цих проєктів стала можлива завдяки співпраці з НАСВ, окремими підрозділами ЗСУ. Спільно з ЛОР та іншими закладами вищої освіти та науковими установами 6 грудня 2023 р. проведено круглий стіл «Війна і суспільство», участь, у якому взяли А. Сова., О. Стасюк, О. Луцький та ін.

Засідання відділу новітньої історії. Зліва направо: Олександр Луцький, Микола Посівнич, Андрій Сова, Олександра Стасюк, Михайло Романюк, Василь Стрільчук, Юлія Артимишин, Іван Патер, Людмила Батрак

Зліва направо: Микола Посівнич, Василь Стрільчук, Юлія Артимишин, Михайло Романюк, Олександра Стасюк, Іван Патер, Людмила Батрак, Олександр Луцький, Назар Косенко, Андрій Сова

Наукова розробка тематики, пов'язаної з політикою децентралізації, сприяє тісній співпраці з органами місцевого самоврядування, спільному проведенню наукових заходів, консультування останніх з актуальних питань. Зокрема, тісні контакти налагоджено з ЛОР, ЛМР, а з Рудківською ОТГ укладено окрему угоду про співпрацю у сфері реалізації державної політики щодо місцевого самоврядування. У цій площині особливо активно працюють М. Романюк, М. Посівнич та ін.

Особистий вклад наукових співробітників відділу в розвиток історичної науки високо оцінено державними та громадськими установами й організаціями. Указами президентів України в. о. завідувач відділу Ю. Сливка (2001), науковий співробітник відділу К. Науменко (2007) та кандидат історичних наук М. Посівнич (2018) за значний особистий внесок у національне відродження і побудову Української держави відзначені орденами «За заслуги» III ступеня; доктору історичних наук, професорові І. Патеру присвоєно звання заслуженого діяча науки і техніки України (2008). Науковці відділу новітньої історії були відзначені Премією НАН України за кращу опубліковану книжку, присвячену 10-річчю незалежності України (І. Патер, 2001), Обласною премією ім. С. Бандери Львівської обласної ради (М. Посівнич, 2013; М. Романюк, 2017; А. Сова, 2019), Премією НАН України для молодих учених (О. Пасіцька, 2016), Премією Літературно-наукового фонду Воляників-Швабінських Фундації Українського вільного університету в Нью-Йорку (М. Романюк, 2017; М. Посівнич, 2025), Премією ім. І. Калинець Міжнародного освітнього фонду ім. Я. Мудрого (Ю. Зайцев, 2017).

На сьогодні відділ новітньої історії – єдиний в Україні науковий підрозділ, який комплексно досліджує історію XX – початку XXI ст., має вагомі наукові та практичні результати діяльності, визнані на найвищому національному й міжнародному рівнях, володіє високим науковим потенціалом та ефективно його використовує. Науковці активно продовжують роботу, скерувавши творчий потенціал у русло дослідження вкрай актуальних проблем історії України Новітньої доби.

Іван ПАТЕР
Михайло РОМАНЮК

БІОБІБЛІОГРАФІЯ ПРАЦІВНИКІВ
(2011–2025)

Михайло РОМАНЮК

кандидат історичних наук
старший дослідник
завідувач відділу

Народився 18 листопада 1976 р. у м. Броди Львівської обл.

У 1999 р. закінчив історичний факультет Львівського державного університету ім. І. Франка (тепер – Львівський національний університет ім. І. Франка).

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 2005 р.: молодший науковий (2005–2015), науковий (2016), старший науковий (2017–2018) співробітник, в. о. завідувача відділу (2018–2019), завідувач відділу (від 2019 р.).

У 2015 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Золочівська округа ОУН у національно-визвольному русі (1937–1953)».

У 2016–2017 рр. – викладач кафедри олімпійської освіти Львівського державного університету фізичної культури (за сумісництвом).

У 2021 р. присвоєно вчене звання старшого дослідника.

Член редколегії журналу «Український визвольний рух», вип. 1–10 (2003–2007). Упорядник і науковий редактор фахового видання «Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність», вип. 22, 24, 30 (2012, 2014, 2016), заступник головного редактора цього журналу (від 2018 р.). Головний редактор журналу «Новітня доба» (від 2010 р.). Головний редактор видавництва «Літопис УПА» (2020–2023). Член обласної редколегії «Реабілітовані історією» (від 2019 р.), заступник голови Львівської регіональної комісії з реабілітації (2019–2023).

Керівник проєкту дослідження історії СЛУПВ (Світової ліги українських політичних в'язнів) (спільно зі СЛУПВ м. Нью-Йорк, США). Промоутер і координатор проєкту «Лицарі ОУН та УПА», зокрема сторінки Вікіпедії «Список лицарів ОУН та УПА». Співзасновник і науковий співробітник Центру досліджень визвольного руху (2002–2007), співзасновник і директор Центру незалежних історичних студій (від 2018 р.).

Автор понад 350 наукових і науково-популярних публікацій.

Лавреат Обласної премії ім. Героя України Степана Бандери в номінації «Науково-навчальна національна державотворча діяльність» (2017) та премії Літературно-наукового фонду Воляників-Швабінських Фундації Українського вільного університету в Нью-Йорку (2017).

Наукові зацікавлення: історія українського визвольного руху середини XX ст., структура УПА та збройного підпілля ОУН, зокрема Львівського краю ОУН, діяльність репресивно-каральних органів радянської влади та форми і методи поборювання націоналістичного підпілля, історична біографістика й нагородна система УПА.

Монографії

Золочівська округа ОУН у національно-визвольному русі (1937–1953) / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича; Центр незалежних історичних студій. Львів, 2016. 608 с.

Розділи в колективних монографіях

Боротьба націоналістичного підпілля в Галичині проти радянського та німецького тоталітарних режимів в роки Другої світової війни (1939–1945). *Взаємодія інституцій держави та громадянського*

суспільства в Україні: західні землі (кінець XIX – початок XXI ст.): колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. С. 719–746.

Система цивільно-військової адміністрації в Райхскомісаріаті «Україна». *Цивільно-військове співробітництво на території Донецької та Луганської областей: моделі, тенденції, перспективи (2014–2018 рр.):* колект. моногр. / відп. ред. І. Патер, упоряд. О. Муравський; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. С. 138–147.

Місцевий прикордонний рух між Україною та Республікою Польща: правові засади регулювання, соціально-економічний ефект (2008–2018). *Польсько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення:* колект. моногр. / відп. ред. І. Патер, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. С. 303–309 (співавт. – О. Муравський).

Ставлення ОУН до Польщі та поляків у міжвоєнний період. *Міжнаціональні відносини в Україні у XX – на початку XXI ст. Західні землі:* колект. моногр. / відп. ред. І. Патер, упоряд. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. С. 152–171 (співавт. – М. Посівнич).

Відділ новітньої історії. *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України: історія, імена, ідеї* / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. С. 269–287 (співавт. – І. Патер).

Спільна політика безпеки й оборони Європейського Союзу: виклики для Української держави. *Воєнно-політичні інтереси України в ієрархії суспільних пріоритетів (кінець XX – початок XXI століття):* монографія / відп. ред. І. Соляр, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. С. 243–254 (співавт. – Р. Пуйда).

Development of the regulatory and legal base of the service of military chaplains of Ukraine. *The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects: Scientific monograph.* Riga: Baltija Publishing, 2022. P. 1268–1273 (співавт. – M. V. Dolhanova).

На чолі пропагандивного фронту: діяльність Петра Федуна – «Полтави» в лавах українського визвольного руху. *Українська еліта у другій половині XIX – на початку XXI століття: особливості формування, трансформація уявлень, інтелектуальний потенціал. Західні землі. Вибрані проблеми* / від. ред. І. Соляр, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Кн. 1. С. 433–450.

Передмова. *Місцеве самоврядування в Україні (XX – початок XXI століття). Західні землі:* монографія / відп. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. С. 7–10.

Збірники документів

Золочівська округа ОУН: Документи і матеріали референтури СБ. 1944–1951 / упоряд. М. Романюк. Київ; Торонто, 2013. 1320 с. (Серія «Літопис УПА. Нова серія»; т. 23).

Федун Петро-«Полтава». Концепція Самостійної України / упоряд. і відп. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича; Центр незалежних історичних студій. Львів, 2013. Т. 2: Документи і матеріали. 896 с.

Золочівська округа ОУН: Організаційні документи. 1941–1952 / упоряд. М. Романюк. Київ; Торонто, 2014. 1400 с. (Серія «Літопис УПА. Нова серія»; т. 24).

Реабілітовані історією: у 27-ми т. Львівська область. Кн. 2: м. Борислав, Бродівський район / упоряд.: В. Савчак, Г. Бегляров, О. Герасимчук, К. Іванова, В. Ільницький, І. Микита, М. Романюк. Львів: Астролябія, 2014. 768 с.

Українська дивізія «Галичина» (Львівщина): історія, спогади, світлини / упоряд.: І. Іваньков, М. Романюк. Львів: Духовна вісь, 2016. 840 с., іл.

Боротьба проти повстанського руху і націоналістичного підпілля: протоколи допитів заарештованих радянськими органами державної безпеки керівників ОУН і УПА. 1949–1956: Київ; Торонто, 2017. Кн. 3 / упоряд. М. Романюк. 736 с. (Серія «Літопис УПА. Нова серія»; т. 27).

Слово політв'язня: періодичні видання Ліги українських політичних в'язнів 1946–1947 рр. / упоряд. і відп. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. 584 с.

Українські націоналісти в боротьбі проти нацизму: збройне протистояння, спротив у німецьких тюрмах і концтаборах, діяльність на еміграції. Документи та матеріали / упоряд. і відп. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. 904 с.

Ярослав Кіцюк – «Щербатий». «Ми просто йшли...» / упоряд.: І. Гомзяк, М. Романюк. Львів: Вид-во «Літопис УПА», 2020. 152 с., іл. (Літопис УПА. Серія «Події і люди»; кн. 37).

Михайло Дяченко (Марко Боєслав) – поетичний символ боротьби ОУН і УПА. Документи і матеріали / відп. ред. О. Стасюк, упоряд.: О. Бежук, Л. Дейнека, Р. Забілий, В. Ільницький, Я. Коретчук, Р. Марцінків, М. Посівнич, М. Романюк. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2025. 912 с.

Статті в наукових виданнях

Втрати збройного підпілля ОУН Золочівської округи у 1951 році. *Брідщина – край на межі Галичини і Волині.* Броди, 2011. Вип. 4. С. 113–118.

Боротьба органів радянської влади проти підпілля ОУН та відділів УПА Золочівської округи (1944–1946). *Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету.* Рівне, 2012. Вип. 23. С. 268–285.

Діяльність збройного підпілля ОУН Брідщини на завершальному етапі (1950–1954 рр.). *Брідщина – край на межі Галичини й Волині.* 2012. Вип. 5. С. 134–141.

Створення та діяльність Золочівської округи ОУН (1937–1941). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. редкол. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012. Вип. 22: Українська повстанська армія в контексті національно-визвольної боротьби народів Центрально-Східної Європи. С. 347–363.

Використання органами МГБ спеціальних засобів у боротьбі із збройним підпілля ОУН (на матеріалах Золочівської округи ОУН). *Вісник Львівської комерційної академії. Серія – гуманітарні науки.* Львів: Вид-во Львівської комерційної академії, 2013. Вип. 11. С. 291–296.

Золочівська округа ОУН у 1952 році: хроніка спротиву. *Новітня доба* / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 1. С. 91–104.

Лицар Бронзового хреста бойової заслуги УПА Василь Дубина – «Вогник». *Брідщина – край на межі Галичини й Волині.* Броди, 2013. Вип. 6. С. 135–137.

Районний провідник ОУН Північної Брідщини Михайло Шеремета – «Циган». *Брідщина – край на межі Галичини й Волині.* Броди, 2013. Вип. 6. С. 124–126.

Життя у боротьбі (до біографії провідного ідеолога збройного підпілля ОУН та УПА Петра Федуна – «Полтави»). «*І слова стали чином живим». Боротьба ОУН та УПА крізь призму людських доль та стосунків:* зб. біограф. нарисів / відп. ред. О. Стасюк. Львів, 2014. С. 47–78.

Збройна боротьба ОУН та УПА на Бродівщині. *Реабілітовані історією:* у 27-ми т. Львівська область. Кн. 2: м. Борислав, Бродівський район. Львів: Астролябія, 2014. С. 142–153.

Петро Федун – «Полтава» та збройне підпілля ОУН (1944–1951 роки). *Реабілітовані історією:* у 27-ми т. Львівська область. Кн. 2: м. Борислав, Бродівський район. Львів: Астролябія, 2014. С. 154–163.

Структура й особовий склад референтури СБ Золочівського окружного проводу ОУН. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. редкол. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014. Вип. 24: Український визвольний рух середини XX століття в контексті суспільно-політичних ідей, подій та обставин. С. 331–353.

Українська народна самооборона та формування відділів Української повстанської армії на теренах Золочівської округи ОУН (літо 1943 р. – перша половина 1944 р.). *Новітня доба* / відп. ред. І. Соляр; НАН України; Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014. Вип. 2. С. 37–48.

Special means used by the USSR agencies of state security in their struggle with nationalist underground in Western Ukraine in the 1940s and 1950s (the case of the OUN Zolochiv county). *Spheres of Culture:* journal of Philology, History, Social and Media Communication, Political Science, and Cultural Studies. Lublin, 2014. Vol. IX. P. 281–287.

Військово-пропагандивна та організаційна діяльність націоналістичного підпілля Золочівської округи у період масової повстанської боротьби (літо 1944 – літо 1946 рр.). *Брідщина – край на межі Галичини й Волині.* Броди, 2015. Вип. 8. С. 36–43.

Націоналісти Бродівської гімназії. *Гімназія в Бродах: від минувшини до відродження.* Броди, 2015. Вип. III: Матеріали третьої науково-теоретичної конференції, присвяченої 150-річчю створення гімназії (Броди, 19 червня 2015 р.) / упоряд.: Н. Присяжнюк, А. Корчак. С. 98–109.

Розбудова оунівського підпілля Золочівської округи в період німецької окупації. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. редкол. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. Вип. 27: Ювілейний збірник на пошану Юрія Сливки. С. 253–265.

Структура збройного підпілля ОУН Золочівської округи в 1946–1953 рр.: організаційна перебудова та принципи функціонування. *Новітня доба* / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015–2016. Вип. 3–4. С. 59–72.

Діяльність Служби безпеки ОУН на Брідщині. *Брідщина – край на межі Галичини й Волині.* Броди, 2016. Вип. 9. С. 91–101.

Заходи органів радянської влади щодо ліквідації збройного підпілля ОУН та УПА Золочівської округи ОУН у 1946–1955 рр. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. редкол. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 30: Український визвольний рух XX століття. С. 244–256.

Підгорецький кущ ОУН у 1946–1949 рр.: хроніка спротиву. *Брідщина – край на межі Галичини й Волині.* Броди, 2017. Вип. 10. С. 96–106.

Форми і методи протистояння збройного підпілля ОУН Золочівської округи радянській системі у другій половині 1940-х – початку 1950-х рр. *Новітня доба* / відп. ред. І. Соляр; упоряд. і наук. ред.: М. Романюк, О. Стасюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 5. С. 96–107.

Функціонування підпільної адміністрації на теренах Золочівської округи ОУН у період масової повстанської боротьби (середина 1944 – початок 1946). *Наукові зошити історичного факультету Львівського університету.* Львів, 2017. Вип. 18. С. 46–69.

Використання репресивно-каральними органами агентурно-бойових груп у боротьбі з націоналістичним підпіллям на Львівщині (1944–1955). В*еликий терор і масові репресії в Україні (1920–1950 рр.):* матер. Всеукр. наук. конф. (Львів, 8 червня 2018 р.). Львів, 2018. С. 48–50.

Становлення особистості Головного Командира УПА Василя Кука (1913–1941 рр.). *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Вип. 6. С. 189–197.

Василь Кук: до біографії Головного командира УПА (1941–1954). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Вип. 32. С. 284–292.

На чолі пропагандистського фронту збройного підпілля ОУН та УПА (до 100-річчя від дня народження Петра Федуна – «Полтави»). *Наука і суспільство.* 2019. № 3–4. С. 8–14.

Українсько-російські взаємини у працях Юліяна Бачинського. *Сторінки історії:* зб. наук. праць. Київ, 2019. № 49. С. 92–104 (співавт.: І. Бегей, А. Харук).

Ivan Boberskyi's pedagogical activity at Bazilian Sisters Servants Gymnasium in Lviv (1906–1914). *Skhidnoievropeiskyi Istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin]* / відп. ред. В. Ільницький. Дрогобич: Вид. дім «Гельветика», 2019. № 4. P. 71–80 (співавт. – A. Sova).

Життєвий шлях Лицаря Срібного хреста заслуги УПА Івана Червака – «Дністрового». *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 33. С. 352–363.

Лицарі ОУН та УПА Брідщини. *Брідщина – край на межі Галичини й Волині.* Броди, 2020. Вип. 11. С. 87–94.

Іван Боберський – визначний український суспільно-культурний і військово-політичний діяч. *Український історичний журнал.* 2023. № 6. С. 116–132 (співавт. – А. Сова).

Бродівський районний провід ОУН у 1948 році: структура, кадрове наповнення, хроніка спротиву. *Брідщина – край на межі Галичини й Волині* / гол. ред. В. Стрільчук; комунальна установа «Бродівський історико-краєзнавчий музей» Бродівської міської ради. Броди, 2024. Вип. 15. С. 108–115.

Повстанський мартиролог Брідщини: вибрані матеріали. *Брідщина – край на межі Галичини й Волині* / гол. ред. В. Стрільчук; комунальна установа «Бродівський історико-краєзнавчий музей» Бродівської міської ради. Броди, 2024. Вип. 15. С. 116–120.

Євген Коновалець і Дмитро Донцов: від співпраці до непорозуміння. *Український історичний журнал.* 2025. № 1. С. 49–64 (співавт. – І. Хома).

Звіт Заболотцівського районного проводу ОУН за перше півріччя 1949 року як джерело до історії регіону. *Брідщина – край на межі Галичини й Волині* / гол. ред. В. Стрільчук; комунальна установа «Бродівський історико-краєзнавчий музей» Бродівської міської ради. Броди, 2025. Вип. 16. С. 73–98.

Повстанський мартиролог Брідщини: с. Попівці. *Брідщина – край на межі Галичини й Волині* / гол. ред. В. Стрільчук; комунальна установа «Бродівський історико-краєзнавчий музей» Бродівської міської ради. Броди, 2025. Вип. 16. С. 62–72.

Рецензії та огляди

[Рец.]: *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Вип. 31. С. 295–299 [на кн.]: Сова А., Тимчак Я. Іван Боберський – основоположник української тіловиховної і спортової традиції / за наук. ред. Є. Приступи; Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського. Львів: Апріорі, 2017. 232 с.

[Рец.]: Історія УПА на Тернопільщині. *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Вип. 7. С. 262–268 [на кн.]: Волянюк С. Історія воєнної округи УПА «Лисоня». Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2018. 328 с.

[Рец.]: Збірник джерел до біографії Романа Шухевича у міжвоєнний період. *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 8. С. 239–245 [на кн.]: Роман Шухевич у громадсько-політичному житті Західної України 1920–1939 рр.: спогади, документи, світлини / упоряд. і відп. ред. А. Сова; Центр незалежних історичних студій. Львів: Апріорі, 2019. 816 с.

Статті в інших виданнях

Гримайлівський бій куща «Гонти». *Національна трибуна.* 2011. 13 лютого. Ч. 6 (1398). С. 3.

Доля одного рою з сотні УПА «Витязі». *Голос відродження.* 2011. 29 квітня. С. 3.

Доля рою «Кобзаря» сотні УПА «Оверка». *Шлях перемоги.* 2011. 9 березня. С. 7.

Надрайонний провідник ОУН Степан Бутинський – «Оріх». *Воля народу.* 2011. 7 квітня. С. 3.

Провідник ОУН Брідщини Степан Бутинський – «Оріх». *Голос відродження.* 2011. 20 травня. С. 3.

Березнева трагедія в Ясенові. *Шлях перемоги.* 2012. 29 лютого. С. 7.

Вони загинули за волю України. *Голос відродження.* 2012. 19 жовтня. С. 2.

Джерела до історії Золочівської округи ОУН. *Книжкова та рукописна культура: історія, методологія, джерельна база:* тези доп. і повідомл. Міжнар. наук. конф. (Львів, 17–19 травня 2012 р.) / упоряд. і наук. ред. Л. Головатої; Центр незалежних історичних студій; Інститут історії України НАН України; Канадський інститут українських студій; Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2012. С. 40–43.

Загибель Василя Кота – «Василька». Шлях перемоги. 2012. 22 лютого. С. 6.

Керівник боївки охорони Великого Збору УГВР. *Шлях перемоги.* 2012. 28 березня. С. 6.

Останній повстанець Брідщини Василь Дубина – «Вогник». *Шлях перемоги.* 2012. 12 грудня. С. 6.

Петро Федун-«Полтава» – пропагандист збройного підпілля ОУН-УПА. *Регіон бандерівський.* 2012. № 1 (9). С. 11–13.

Провідник ОУН Брідщини Михайло Шеремета – «Циган». *Шлях перемоги.* 2012. 14 березня. С. 6.

Районний провідник ОУН Золочівщини Володимир Тицьків – «Верховий». *Шлях перемоги.* 2012. 4 липня. С. 7.

Районний провідник Підкамінеччини Микола Рудий – «Джміль». *Шлях перемоги.* 2012. 19 грудня. С. 6.

Загибель керівника збройного підпілля ОУН Брідщини. *Голос відродження.* 2013. 22 лютого.

Знищення криївки біля Підгірців на Брідщині. *Шлях перемоги.* 2013. 18 грудня.

Кущовий провідник ОУН Петро Сало–«Загірський». *Шлях перемоги.* 2013. 13 листопада.

Кущовий провідник ОУН Петро Сало–«Загірський». 2013. URL: http://www.ukrnationalism.org.ua/publications/?n=2854
Петро Федун – «Полтава»: до обставин загибелі. *Шлях перемоги.* 2013. 20 березня.
Хорунжий СБ Михайло Проць – «Макар». *Шлях перемоги.* 2013. 6 листопада.
До обставин загибелі боївки Лешнівського куща ОУН. *Шлях перемоги.* 2014. 10 грудня.
До обставин загибелі боївки Лешнівського куща ОУН. 2014. URL: http://ukrnationalism.com/history/921-do-obstavyn-zahybeli-boivky-leshnivskoho-kushcha-oun.html
Життя, віддане рідній землі. *Голос відродження.* 2014. 21 листопада.
Загибель підпільників на другий Святвечір 1946 р. на хуторі Дерев'янки на Золочівщині. *Шлях перемоги.* 2014. 3 грудня.
Петро Сало – «Загірський». *Воля народу.* 2014. 16 жовтня.
Петро Федун – «Полтава»: До обставин загибелі. 2014. URL: http://ptaha.info/posts/our-herious/petro-fedun-poltava-do-obstavyn-zagybeli/
Сотня УПА «Свободи». *Андрусяк С. Книга пам'яті с. Переволочна.* Львів: НВФ «Українські технології», 2014. С. 256–276.
Усе для України (Богдану Качору 90!). *Шлях перемоги.* 2014. 19 листопада.
Втрати куща «Стефанівського» під час «Великої блокади» січня 1946 року. *Шлях перемоги.* 2015. 21 січня.
Втрати села Почапи на Золочівщині під час «Великої блокади» початку 1946 року. *Шлях перемоги.* 2015. 14 січня.
Окружний провідник ОУН Золочівщини Кирило Якимець – «Бескид». *Шлях перемоги.* 2015. 10 червня. С. 6.
Окружний провідник ОУН Золочівщини Кирило Якимець – «Бескид». 2015. URL: http://ukrnationalism.com/history/1339-okruzhnij-providnik-oun-zolochivshchini-kirilo-yakimets-beskid.html
Окружний провідник ОУН Золочівщини Кирило Якимець. *Воля народу.* 2015. 4 червня.
Біля джерел студій з новітньої історії України. 2018. URL: http://ukrnationalism.com/news/culture/3514-bilia-dzherel-studii-iz-novitnoi-istorii-ukrainy.html
Біля джерел студій із новітньої історії України. 2018. URL: http://ukrpohliad.org/national-memory/bilya-dzherel-studij-iz-novitnoyi-istoriyi-ukrayiny.html
Акула пера у підпіллі. 100 років Петру Федуну – «Полтаві». 2019. URL: https://www.istpravda.com.ua/articles/2019/02/23/153728/
Лицар ОУН та УПА Петро Федун – «Полтава». *Шлях перемоги.* 2019. 20 лютого. С. 6.
Лицар ОУН та УПА Петро Федун – «Полтава». 2019. URL: http://ukrpohliad.org/national-memory/lytsar-oun-ta-upa-petro-fedun-poltava.html
Діяльність Петра Федуна – «Полтави» в підпіллі ОУН та УПА. *Голос відродження.* 2020. 21 лютого. С. 3.
Патер Іван Григорович. *Енциклопедія Сучасної України* / редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, Інститут енциклопедичних досліджень; НТШ. Київ, 2023. URL: https://esu.com.ua/article-880973
Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. *Енциклопедія Сучасної України* / редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, Інститут енциклопедичних досліджень; НТШ. Київ, 2023. URL: https://esu.com.ua/article-880855
Сова Андрій Олегович. *Енциклопедія Сучасної України* / редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, Інститут енциклопедичних досліджень; НТШ. Київ, 2024. URL: https://esu.com.ua/article-884636

Наукове редагування, упорядкування

Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012. Вип. 22: Українська повстанська армія в контексті національно-визвольної боротьби народів Центрально-Східної Європи / гол. редкол. М. Литвин; упоряд. і наук. ред.: М. Романюк, О. Стасюк. 588 с.; Вип. 24: Український визвольний рух середини XX століття в контексті суспільно-політичних ідей, подій та обставин / гол. редкол. М. Литвин, упоряд. і наук. ред.: М. Романюк, О. Стасюк. Львів, 2014. 462 с.; Вип. 30: Український визвольний рух XX століття / гол. редкол. М. Литвин; упоряд. і наук. ред. М. Романюк. Львів,

2017. 374 с.; Вип. 31 / гол. ред. І. Соляр. Львів, 2018. 308 с.; Вип. 32 / гол. ред. І. Соляр. Львів, 2019. 372 с.; Вип. 33 / гол. ред. І. Соляр. Львів, 2020. 540 с.; Вип. 34 / гол. ред. І. Соляр. Львів, 2021. 438 с.; Вип. 35 / гол. ред. І. Соляр. Львів, 2022. 276 с.; Вип. 36 / гол. ред. І. Соляр. Львів, 2022. 290 с.; Вип. 37 / гол. ред. І. Соляр. Львів, 2023. 308 с.; Вип. 38 / гол. ред. І. Соляр. Львів, 2023. 330 с.; Вип. 39 / гол. ред. І. Соляр, заст. гол. ред. М. Романюк. Львів, 2024. 328 с.; Вип. 40 / гол. ред. І. Соляр, заст. гол. ред. М. Романюк. Львів, 2024. 326 с.; Вип. 41 / гол. ред. І. Соляр, заст. гол. ред. М. Романюк. Львів, 2025. 372 с.; Вип. 42 / гол. ред. І. Соляр, заст. гол. ред. М. Романюк. Львів, 2025. 408 с.

Реабілітовані історією: у 27-ми т. Львівська область. Книга друга: м. Борислав, Бродівський район / упоряд.: В. М. Савчак, В. М. Бегляров, О. Д. Герасимчук, К. І. Іванова, В. І. Ільницький, І. М. Микита, М. В. Романюк. Львів: Астролябія, 2014. 768 с.; Книга сьома: Золочівський район, Кам'янка-Бузький район. Львів: Простір-М, 2021. 896 с.; Книга восьма: Миколаївський район, Мостиський район. Львів: Простір-М, 2022. 786 с.; Книга дев'ята: Перемишлянський район, Пустомитівський район. Львів: Простір-М, 2022. 776 с.; Книга десята: Радехівський район, Самбірський район. Львів: Простір-М, 2022. 880 с.; Книга одинадцята: Сколівський район, Сокальський район. Львів: Простір-М, 2022. 854 с.; Книга дванадцята: Старосамбірський район. Львів: Простір-М, 2023. 678 с.; Книга тринадцята: Стрийський район, Турківський район, м. Трускавець, м. Червоноград. Львів: Простір-М, 2023. 828 с.; Книга чотирнадцята: Яворівський район. Львів: Простір-М, 2023. 630 с.; Книга п'ятнадцята: м. Львів. Львів: Простір-М, 2023. 812 с.

Взаємодія інституцій держави та громадянського суспільства в Україні: західні землі (кінець XIX – початок XXI ст.): колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. 748 с.

Новітня доба / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Вип. 6. Львів, 2018. 264 с.; Вип. 7. Львів, 2019. 272 с.; Вип. 8. Львів, 2020. 256 с.; Вип. 9. Львів, 2021. 320 с.; Вип. 10. Львів, 2022. 296 с.; Вип. 11. Львів, 2023. 304 с.; Вип. 12. Львів, 2024. 346 с.; Вип. 13. Львів, 2025. 346 с.

Освіта національних меншин в Україні: історичні традиції, правові засади, сучасні виклики (XX – початок XXI століть): колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; упоряд. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Кн. 1. 436 с.

Ідея Європи в суспільному дискурсі сучасної України: колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. 312 с.

Клекіт бузька. Буський історико краєзнавчий альманах / редкол.: М. Романюк та ін. Львів: Растр-7, 2019. Вип. 4: Національно-визвольний рух на теренах Бузеччини в 1938–1952 роках. 528 с.

Польсько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення: колект. моногр. / відп. ред. І. Патер; упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. 392 с.

Лев Футала – «Лагідний». Денники: 7 липня 1946 р. – 28 жовтня 1947 р. / гол. ред. М. Романюк, упоряд.: І. Гомзяк, Т. Кузь, В. Бойко. Львів: Вид-во «Літопис УПА», 2020. 136 с., іл. (Літопис УПА. Серія «Події і люди»; кн. 36).

Михайло Ковальчин – «Бурий». До останнього подиху в боротьбі за волю України / гол. ред. М. Романюк; упоряд.: З. Брожина, І. Гомзяк. Львів: Вид-во «Літопис УПА», 2020. 152 с., іл. (Літопис УПА. Серія «Події і люди»; кн. 38).

Міжнаціональні відносини в Україні у XX – на початку XXI ст. Західні землі: колект. моногр. / відп. ред. І. Патер; упоряд. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. 698 с.

Ярослав Кіцюк – «Щербатий». «Ми просто йшли...» / гол. ред. М. Романюк; упоряд.: І. Гомзяк, М. Романюк. Львів: Вид-во «Літопис УПА», 2020. 152 с., іл. (Літопис УПА. Серія «Події і люди»; кн. 37).

Білорусько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення: монографія / відп. ред. І. Патер; упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. 454 с.

Воєнно-політичні інтереси України в ієрархії суспільних пріоритетів (кінець XX – початок XXI століття): монографія / відп. ред. І. Соляр, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. 324 с.

Брідщина – край на межі Галичини й Волині / гол. ред. В. Стрільчук; Комунальна установа «Бродівський історико-краєзнавчий музей» Бродівської міської ради. Броди, 2022. Вип. 13. 138 с.; 2023. Вип. 14. 176 с.; 2024. Вип. 15. 158 с., іл.; 2025. Вип. 16. 156 с.

Бандерівська сурма: науковий збірник Меморіального музею-садиби родини Бандерів. Дрогобич: Посвіт, 2023. Вип. 1. 100 с.; Вип. 2. Дрогобич: Посвіт, 2024. 100 с.

Місцеве самоврядування в Україні (XX – початок XXI століття). Західні землі: монографія / відп. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. 676 с.

Українська еліта у другій половині XIX – на початку XXI століття: особливості формування, трансформація уявлень, інтелектуальний потенціал. Західні землі. Вибрані проблеми: монографія / відп. ред. І. Соляр, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Кн. 1. 536 с.

Підтримка України в умовах російсько-української війни: міжнародні організації: монографія / відп. ред. І. Соляр, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. 2-ге вид., допов. і випр. Львів, 2025. 384 с.

Політика пам'яті в Україні: історичні наративи, стратегії впровадження в умовах війни та післявоєнного періоду / відп. ред. І. Соляр, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. 562 с.

Росіцький П. Українська народна самооборона в Галичині (1943): формування, структура, бойові дії: монографія / наук. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. 360 с.

Автореферати

Золочівська округа ОУН у національно-визвольному русі (1937–1953): автореф. дис. … канд. іст. наук: 07.00.01 / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. 20 с.

Юлія АРТИМИШИН (ПАВЛІВ)

кандидат історичних наук
науковий співробітник

Народилася 10 листопада 1993 р. у м. Львів.

У 2015 р. із відзнакою закінчила магістратуру історичного факультету Львівського національного університету ім. І. Франка.

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 2015 р.: аспірант (2015–2019), молодший науковий (2019–2022), науковий (від 2023 р.) співробітник.

У 2018 р. захистила кандидатську дисертацію на тему «Депортації українців з польсько-українського прикордоння 1944–1951 рр. у регіональній пам'яті України» (керівник – д-р іст. наук, проф. Микола Литвин).

Учасниця XXIX Wschodniej Szkoły Letniej Studium Europy Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego (Warszawa, 28 czerwca – 28 lipca 2019); літньої школи Transregional Academy «After Violence: The (Im-) Possibility of Understanding and Remembering» (Prisma Ukraïna – Research Network Eastern Europe, Forum Transregionale Studien, Інститут «Ткума» Пам'ять єврейського народу та Голокост в Україні, Дніпро, 10–17 червня 2019 р.).

Отримала стипендію НАН України для молодих учених (2022–2024), стипендію Президента України для молодих учених (2024–2026), стипендіат програми «Артес Лібералес» («Artes Liberales») при Варшавському університеті (Варшава, липень 2017 р.).

Наукові зацікавлення: соціальна й усна історія, студії з пам'яті, прикордоння, польсько-українські відносини у XX–XXI ст., Друга світова війна, дослідження травматичного досвіду, ґендерні студії.

Монографії

Депортаційні акції 1940-х років у національній пам'яті українців: стан та перспективи дослідження: монографія / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. 276 с.

Розділи в колективних монографіях

Юридичний статус та сучасні проблеми депортованих українців з прикордоння у 1944–1951 рр. *Українсько-польські відносини. Новітня доба* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. С. 656–667.

«Ми теж українці, і не можемо себе позиціонувати як якісь напівукраїнці, але треба пам'ятати про свою землю». Множинна/регіональна ідентичність українців, депортованих з Польщі у 1944–1951 рр. *Польсько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення:* колект. моногр. / відп. ред. І. Патер, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. С. 101–122.

Освіта польської національної меншини в сучасній Україні. *Освіта національних меншин в Україні: історичні традиції, правові засади, сучасні виклики (XX – початок XXI століть):* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; упоряд. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Кн. 1. С. 409–419.

Освіта української меншини в Польщі за матеріалами часопису «Наше слово» у 1991–1993 рр. *Освіта національних меншин в Україні: історичні традиції, правові засади, сучасні виклики (XX – початок XXI століть):* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; упоряд. Н. Колб; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Кн. 2. С. 331–337.

Підписання та ратифікація угоди про асоціацію України з Європейським Союзом: дискурс українського політикуму. *Ідея Європи в суспільному дискурсі сучасної України:* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. С. 114–138 (співавт. – П. Артимишин).

«Від виживання до пристосування»: особливості адаптації українців, депортованих із Польщі до Західної України. *Міжнаціональні відносини в Україні у XX – на початку XXI ст. Західні землі:* колект. моногр. / відп. ред. І. Патер; упоряд. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. С. 478–515.

Місцеве самоврядування в Україні: становлення, законодавче забезпечення (кінець XX – початок XXI століття). *Місцеве самоврядування в Україні (XX – початок XXI століття). Західні землі* / відп. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Львів, 2023. С. 567–581.

Українські діячі Холмщини та Підляшшя (Семен Любарський, Іван Пастернак, Сергій Козицький): життєві траєкторії, професійна діяльність. *Українська еліта у другій половині XIX – на початку XXI століття: особливості формування, трансформація уявлень, інтелектуальний потенціал. Західні землі. Вибрані проблеми* / відп. ред. І. Соляр, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Кн. 1. С. 319–326.

Спільнота депортованих українців із польсько-українського прикордоння: дискурс місць пам'яті в Україні та Польщі 1990–2023 років. *Українські маркери історії Польщі: трансформації другої половини XX – початку XXI століття* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів; Суми: Університетська книга, 2024. С. 235–270.

Україна та Рада Європи: напрями взаємодії. *Міжнародна підтримка України в період російсько-української війни:* монографія / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. С. 281–320.

Комеморація Закерзоння 1990–2025. Впровадження проблематики в український гранд наратив. *Політика пам'яті в Україні: історичні наративи, стратегії впровадження в умовах війни та*

післявоєнного періоду / відп. ред. І. Соляр, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. С. 436–450.

Статті в наукових виданнях

Образи українсько-польського пограниччя періоду Другої світової війни (за матеріалами спогадів жінок, депортованих з Холмщини). *Новітня доба* / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 1. С. 181–200.

Образ «малої вітчизни» в історичній пам'яті переселенців із Холмщини та Лемківщини. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. Вип. 8. С. 163–179.

Видавнича діяльність суспільно-культурних товариств депортованих українців міста Львова. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2016. Вип. 9. С. 280–290.

Місця пам'яті депортованих з Польщі у 1944–1946 рр. в Україні. *Evropský filozofický a historický diskurz. European philosophical and historical discourse.* Praha, 2016. Vol. 3. С. 29–37.

Політико-правові підстави депортаційних акцій з українсько-польського прикордоння у 1944–1951 рр. *З історії західноукраїнських земель* / наук. ред. і упоряд. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2016–2017. Вип. 12–13. С. 156–172.

Депортація українців з українсько-польського прикордоння 1944–1951 рр.: особистісний та медійний дискурси. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. редкол. І. Патер, упоряд. Л. Хахула; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 29: Primum agere. Ювілейний збірник на пошану Миколи Литвина. С. 572–583.

«Нас били, різали», «такий був час»: до питання колективної травми та наративу страждання в депортованих українців з Польщі у 1944–1951 рр. *Український історичний збірник* / гол. ред. Я. Верменич; НАН України, Інститут історії України. Київ, 2018. Вип. 20. С. 189–201.

Всеукраїнські наукові читання у Львові. Освіта і суспільство. 2019. Червень. № 6. С. 2 (співавт. – П. Артимишин).

Українська кінодокументалістика про депортованих українців з Польщі 1944–1951 рр. як «нове джерело» до вивчення історичної пам'яті. *Український історичний збірник* / гол. ред. Я. Верменич; НАН України, Інститут історії України. Київ, 2019. Т. 21. С. 223–237

Закерзоння як концепт: лінія–кордон–терен–втрачений регіон? *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 33. С. 137–156.

Дослідження міграційних процесів: історіографічні та методологічні аспекти. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 35. С. 130–145.

«From the Sejm and the Senate»: parliamentary activities of the «Selianskyi Soyuz» («The Peasants' Union») of 1924–1925 on the pages of the newspaper «Nashe Zhyttia» («Our Life»). *East European Historical Bulletin.* 2022. Is. 22. P. 103–114 (співавт. – Т. Бортнік).

Депортаційні акції 1940-х років у національній пам'яті українців: стан та перспективи дослідження. *Вісник НАН України.* 2023. № 2. С. 91–99.

The image of Kholm region as a center of Princedom in the publications of «Ukrainian Publishing House». Vision of Volodymyr Sichinskyi, Semen Liubarski, Muron Korduba. *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 11. С. 119–130.

Trans-Curzonia and border people. Ukrainians deported from Poland in Contemporary Ukrainian and Polish literature. *Prace Literaturoznawcze.* 2023. Is. 11. P. 125–138.

Наративи про депортацію з польсько-українського прикордоння учасниць дисидентського руху: Марії Гель, Любов Возняк-Лемик і Ганни Михайленко. *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 12. С. 195–208.

Операція «Запад/Захід»: нові джерела до дослідження радянських репресивних практик примусових депортацій у другій половині 1940–1950-х роках у Західній Україні. *З історії західноукраїнських земель.* Львів, 2024. Вип. 20. С. 96–109.

Україна на шляху демократичних перетворень: співпраця з Радою Європою 1990–2013 років. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр, заст. гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 39. С. 109–121.

Stepan Shakh's activities as the director of the Przemyśl State Gymnasium (1932–1939). *East European Historical Bulletin.* 2024. Is. 30. P. 118–130 (співавт. – Y. Kovaliv).

Побут і релігійні практики виживання українських політв'язнів: за матеріалами фондової колекції Меморіального музею тоталітарних режимів «Територія Терору». *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк Львів, 2025. Вип. 13. С. 176–191.

Пропагандистський дискурс встановлення нацистської окупаційної влади 1939–1941 рр. у Генеральному Губернаторстві на сторінках україномовної преси. *З історії західноукраїнських земель* / гол. ред. І. Орлевич. Львів, 2025. Вип. 21. С. 201–219.

War Crimes during World War II in Ukrainian Scientific and Public Discourses. Skhidnoievropeiskyi Istorychnyi Visnyk. *East European Historical Bulletin.* 2025. No. 36. P. 220–231 (співавт. – O. Tarasenko).

Рецензії та огляди

[Рец.]: Нові підходи до вивчення «не-свого минулого» або як соціальна антропологія досліджує колективну пам'ять. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 10. С. 165–169 [на кн.]: Trzeszczyńska P. Pamięć o nie-swojej przeszłości. Przypadek Bieszczadów. Kraków: Wyd-wo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2016. 234 s.

[Рец]: *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк. Львів, 2019. Вип. 7. С. 258–261 [на кн.]: Roman Kabachyi. Exiled to the Steppes. The Deportation of Ukrainians from Poland to South of Ukraine in 1944–1946. Kyiv: Luta Sprava, 2019. 624 p.

[Рец.]: «(Не)чорно-біла історія українсько-польського діалогу пам'яті?» *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 8. С. 246–253 [на кн.]: Стрільчук Л., Нінічук А. Війна пам'яті та війни пам'ятників у сучасних українсько-польських відносин. Луцьк: Вежа-Друк, 2019. 368 с.

Людмила БАТРАК (ПЛОДИСТА)

молодший науковий співробітник
помічник директора

Народилася 27 листопада 1961 р. у м. Львів.

Закінчила історичний факультет Львівського державного університету ім. І. Франка (тепер – Львівський національний університет ім. І. Франка).

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 1979 р.: лаборант (1979–1994), історик-архівіст (1994–2000), молодший науковий співробітник (від 2000 р.), помічник директора інституту (від 2018 р.).

У 1994–2001 рр. – технічний секретар спеціалізованої вченої ради із захисту докторських і кандидатських дисертацій.

У 2006–2007 рр. – секретар редакційної колегії видання «Історія Львова. У трьох томах».

Статті в наукових виданнях

Подвижник науки. *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2016 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2017. С. 173–176 (співавт. – І. Патер).

Спеціалізована вчена рада (1994–2020). *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України: історія, імена, ідеї* / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. С. 484–545.

Секретар редколегії

Історія Львова: у 3-х т. Т. 1: (1256–1772). Львів, 2006. 296 с.; Т. 2: (1772 – жовтень 1918). Львів, 2007. 559 с.; Т. 3: (Листопад 1918 – поч. XXI ст.). Львів, 2007. 575 с.

Українські націоналісти в боротьбі проти нацизму: збройне протистояння, спротив в німецьких тюрмах і концтаборах, діяльність на еміграції. Документи та матеріали / упоряд. і відп. ред. М. Романюк; відп. секретар Л. Батрак; Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Львів, 2020. 904 с.

Олександр ЛУЦЬКИЙ

кандидат історичних наук
старший науковий співробітник

Народився 27 травня 1955 р. у м. Вінниця.

У 1976 р. закінчив історичний факультет Вінницького державного педагогічного інституту.

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 1977 р.: старший лаборант відділу історії України (1977–1978), аспірант (1977–1981), молодший науковий (1978–1986), науковий (1986–1991), старший науковий (від 1991 р.) співробітник.

У 1984 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Підвищення культурно-технічного рівня робітників машинобудування в роки дев'ятої п'ятирічки (1971–1975)» (керівник – д-р іст. наук Юрій Курносов).

Автор понад 100 наукових публікацій.

Наукові зацікавлення: соціально-культурні та національні процеси в західному регіоні України кінця першої і другої половини XX ст., політика тоталітарних режимів щодо західноукраїнської інтелігенції, історія Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Розділи в колективних монографіях

Історичні дослідження Інституту суспільних наук Львівського державного університету ім. І. Франка (1963–1969). *Історія та історики у Львівському університеті: традиції та сучасність (до 75-ліття створення історичного факультету):* колект. моногр. / за ред. Л. Зашкільняка, П. Сєрженґи. Львів: Вид-во «ПАІС», 2015. С. 193–203.

«Просвіта» і українські освітні товариства в Галичині під час Другої світової війни. *Взаємодія інституцій держави та громадянського суспільства в Україні: західні землі (кінець XIX – початок XXI ст.):* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. С. 700–706.

Радянізація Західної України (1939–1941). *Взаємодія інституцій держави та громадянського суспільства в Україні: західні землі (кінець XIX – початок XXI ст.):* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. С. 200–227.

Спроби реалізації громадських ініціатив в Галичині в роки радянсько-німецької війни (Участь української інтелігенції в допомоговій акції населенню Прикарпаття восени 1941 – влітку 1942 рр.). *Взаємодія інституцій держави та громадянського суспільства в Україні: західні землі (кінець XIX – початок XXI ст.):* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. С. 707–718.

Нацистський режим в Галичині (1941–1944): особливості функціонування. *Цивільно-військове співробітництво на території Донецької та Луганської областей: моделі, тенденції, перспективи (2014–2018 рр.):* колект. моногр. / відп. ред. І. Патер, упоряд. О. Муравський; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. С. 148–165 (співавт. – П. Росіцький).

Організація освіти українців і поляків у Галичині в роки німецької окупації: паралелі та розбіжності. *Освіта національних меншин в Україні: історичні традиції, правові засади, сучасні виклики (XX – початок XXI століть)* / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Кн. 1. С. 315–330.

Національно-культурні трансформації в західних областях України наприкінці 60-х – на початку 70-х років XX століття. *Міжнаціональні відносини в Україні у XX – на початку XXI ст. Західні землі:* колект. моногр. / відп. ред. І. Патер; упоряд. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. С. 516–576.

Витоки (1940–1951). *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України: історія, імена, ідеї* / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. С. 10–21.

Епоха змін (1980–1990). *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України: історія, імена, ідеї* / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. С. 52–64.

Становлення. Час відлиги. Іван Крип'якевич (1950–1960). *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України: історія, імена, ідеї* / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. С. 22–37.

Часи «застою» (1970–1980). *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України: історія, імена, ідеї* / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. С. 38–51.

Інтелігенція Західної України (1939–1941): між пристосуванням і опором. *Українська еліта в другій половині XIX – на початку XXI століття: особливості формування, трансформація уявлень, інтелектуальний потенціал. Західні землі. Вибрані проблеми:* монографія / відп. ред. І. Соляр, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Львів, 2023. С. 359–388.

Участь українських суспільних організацій та місцевих територіальних громад дистрикту Галичина у порятунку жертв повені та полонених українців-червоноармійців (1941–1942). *Місцеве самоврядування в Україні (XX – початок XXI століття). Західні землі* / відп. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. С. 408–442.

Золотий вересень» 1939 року: проблеми наукового пізнання і формування національної історичної пам'яті. *Політика пам'яті в Україні: історичні наративи, стратегії впровадження в умовах війни та післявоєнного періоду* / відп. ред. І. Соляр, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. С. 299–316.

Статті в наукових виданнях

Допомогова акція української інтелігенції на Прикарпатті (осінь 1941 – літо 1942 рр.). *Галичина:* всеукр. наук. і культ.-просв. краєзн. часоп. Івано-Франківськ, 2011. Чис. 18–19. С. 250–257.

Суспільна допомога жителям Прикарпаття (восени 1941 – влітку 1942 рр.). *Україна XX століття: культура, ідеологія, політика.* Київ, 2011. Вип. 16. С. 294–304.

Інститут суспільних наук АН УРСР: початковий період інституційної історії (1940–1951). *Галичина:* всеукр. наук. і культ.-просв. краєзн. часоп. Івано-Франківськ, 2012. Чис. 20–21: До 60-річчя професора Миколи Кугутяка. С. 411–422.

Львівський відділ Інституту історії Україні АН УРСР: від створення до ліквідації. *Історіографічні дослідження в Україні* / гол. ред. кол. В. Смолій, відп. ред. О. Удод. Київ, 2012. Вип. 22: Інститут історії України на зламі епох, у світлі традицій та перетворень. 75 років інституціонального буття: доп. та матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 20–21 жовтня 2011 р.). С. 85–104.

Інститут суспільних наук АН УРСР у другій половині 80-х – на початку 90-х років XX століття: пошуки нових орієнтирів. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. редкол. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 23. С. 653–670.

Науково-організаційна діяльність Івана Крип'якевича в 50–60-ті роках XX ст. *З історії західноукраїнських земель* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 9. С. 125–133.

Львівський відділ Інституту археології АН УРСР (1940–1951): здобутки і втрати. *З історії західноукраїнських земель* / наук. ред. і упоряд. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. Вип. 10–11. С. 278–294.

Наукові дослідження істориків Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України (90-ті роки XX століття): основні публікації, тематика, ідеї. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. редкол. М. Литвин, упоряд. і наук. ред. І. Соляр; відп. секр. М. Чебан; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. Вип. 27: Ювілейний збірник на пошану Юрія Сливки. С. 400–421.

Іван Крип'якевич та Інститут суспільних наук: директорський період діяльності. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / відп. ред. М. Литвин, упоряд. Ф. Стеблій; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2016. Вип. 28: Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві. С. 596–617.

Національно-культурні процеси в західних областях України (кінець 60-х – середина 70-х років XX ст.: загальні тенденції і особливості). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. редкол. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 30: Український визвольний рух XX століття. С. 280–315.

Двадцятип'ятитомне видання творів Івана Франка: львівський внесок. *Науковий вісник Національного музею Івана Франка* / Національний літературно-меморіальний музей Івана Франка. Львів, 2019. Вип. 2 (22): До 130-річчя Тараса Франка. С. 178–207.

«Історія міст і сіл Української РСР. Львівська область» (1968): історія видання. *Видавничий рух в Україні: середовища, артефакти:* доп. та повідомл. Міжнар. наук. конф. (Львів, 24–25 жовтня 2019 р.). Львів, 2019. С. 86–89.

Від споглядання до спілкування: жмут спогадів про Миколу Миколайовича Кравця. *Наукові зошити історичного факультету Львівського університету:* зб. наук. праць. Львів, 2020. Вип. 21. С. 396–401.

Двадцятип'ятитомне видання творів І. Франка: львівський внесок. *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 8. С. 88–121.

«Торжество історичної справедливості. Закономірність возз'єднання західноукраїнських земель в єдиній Українській радянській державі» (Львів, 1968): з історії видання колективної монографії. *Видавничий рух в Україні: середовища, артефакти:* доп. та повідомл. II Міжнар. наук. конф. (Львів, 29 жовтня 2021 р.) / наук. ред. Л. Головата; ред.-упоряд. В. Пасічник; Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника. Львів, 2021. С. 109–113.

Історичні дослідження Інституту суспільних наук АН УРСР у 70-х – першій половині 80-х років: історіографічний огляд. *З історії західноукраїнських земель* / наук. ред. і упоряд. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 19. С. 117–166.

Початки радянських соціологічних досліджень у Львові: монографія «Соціальні перетворення в радянському селі. На прикладі сіл західних областей Української РСР» (1976). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр, заст. гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 41. С. 186–206.

Рецензії та огляди

[Рец.]: Українське друковане слово під німецьким контролем. *Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету:* зб. наук. праць. Рівне, 2013. Вип. 24. С. 298–300 [на кн.]: Головата Л. Український Легальний видавничий рух Центрально-Східної Європи, 1939–1945. Київ; Львів, 2014. 582 с.

Статті в інших виданнях

Інститут суспільних наук АН УРСР (1951–1993): джерельна база дослідження. *Книжкова та рукописна культура: історія, методологія, джерельна база:* тези доп. і повідомл. Міжнар. наук. конф. (Львів, 17–18 травня 2012 р.) / упоряд., наук. ред. Л. Головатої. Львів, 2012. С. 43–47.

Політичні репресії проти академічної науки в західних областях України у повоєнні роки. *Великий терор і масові репресії в Україні (1920–1950 рр.):* тези доп. Всеукр. наук. конф. (Львів, 8 червня 2018 р.) / Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного. Львів, 2018. С. 43–45.

Енциклопедичні статті

Енциклопедія історії України: у 10-ти т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.: **Т. 9.** Київ, 2012 [статті: Семчишин Тиміш Євстахійович. С. 528; Сімович Василь Іванович. С. 577–578]; **Т. 10.** Київ, 2013 [стаття: Тимчасові управління. С. 83].

Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Енциклопедія: До 100-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки / голова ред. ради і редкол. М. Кугутяк; співголова ред. ради М. Литвин, І. Соляр та ін.: **Т. 2.** Івано-Франківськ: Манускрипт-Львів, 2019 [статті: Котиль (Котель) Степан. С. 301 (співавт. – К. Науменко); Лащук Микола. С. 384 (співавт. – К. Науменко); Левицький Іполит. С. 392 (співавт. – К. Науменко); Маланяк Антін. С. 508 (співавт. – К. Науменко); Мацук Василь. С. 546 (співавт. – К. Науменко); Мосора Володимир. С. 655 (співавт. – К. Науменко); Навальковський Ярослав-Іван. С. 671 (співавт. – К. Науменко); Обух Олекса. С. 739 (співавт. – К. Науменко); Олексин Андрій. С. 754 (співавт. – К. Науменко); Ольшанський Мирон Денисович. С. 761 (співавт. – К. Науменко); Осмак Володимир Романович. С. 781 (співавт. – К. Науменко); Остап'як Іван. С. 785–786 (співавт. – К. Науменко); Охримович Любомир Юліанович. С. 788–789 (співавт. – К. Науменко)]; **Т. 3.** Івано-Франківськ: Манускрипт-Львів, 2020 [статті: Палій Андрій Михайлович. С. 27–28 (співавт. – К. Науменко); Паращук Дмитро. С. 68 (співавт. – К. Науменко); Пашкевич Іван. С. 82–83 (співавт. – К. Науменко); Петришин Федір. С. 119 (співавт. – К. Науменко); Петруняк Дмитро. С. 124 (співавт. – К. Науменко); Петруняк Михайло. С. 124–125 (співавт. – К. Науменко); Підкович Антін. С. 146 (співавт. – К. Науменко); Прокіп Гнат Осипович. С. 262 (співавт. – К. Науменко); Прудиус Петро. С. 278 (співавт. – К. Науменко); Пушкар Іван. С. 285 (співавт. – К. Науменко); Семків Іван. С. 413 (співавт. – К. Науменко); Скрипчук Іван. С. 451 (співавт. – К. Науменко); Снилик Денис. С. 465 (співавт. – К. Науменко)]. **Т. 4.** Івано-Франківськ: Манускрипт-Львів, 2021 [статті: Танасійчук Григорій. С. 14 (співавт. – К. Науменко); О. Тишовицький Омелян-Михайло. С. 67–68 (співавт. – К. Науменко); Ткачук Тома Іванович. С. 71–72 (співавт. – К. Науменко); Трешньовський Богдан. С. 102 (співавт. – К. Науменко); Туз Іван Андрійович. С. 115–116 (співавт. – К. Науменко); Тулюк-Кульчицький Степан. С. 116 (співавт. – К. Науменко); Турій Дмитро Михайлович. С. 117 (співавт. – К. Науменко); Федак Іван. С. 267–268 (співавт. – К. Науменко); Флюнт Володимир. С. 296 (співавт. – К. Науменко); Фостаковський Іван С. 298–299 (співавт. – К. Науменко); Фреїв Степан Михайлович. С. 296 (співавт. – К. Науменко); О. Фріш Роман. С. 298–299 (співавт. – К. Науменко); Хархаліс Микола Михайлович. С. 318 (співавт. – К. Науменко); Хархаліс Остап Михайлович. С. 318 (співавт. – К. Науменко); Хром'як Василь. С. 332–333 (співавт. – К. Науменко); Чорнописький Василь-Володимир. С. 419 (співавт. – К. Науменко); Чучкевич Ярослав. С. 419 (співавт. – К. Науменко); Шах Андрій Васильович. С. 442 (співавт. – К. Науменко); Юркевич Осип. С. 501–502 (співавт. – К. Науменко); Яворський Матвій Іванович. С. 511–512 (співавт. – К. Науменко); Янцентій Петро. С. 525 (співавт. – К. Науменко); Ясеницький Євген Володимирович. С. 535 (співавт. – К. Науменко)].

Оксана ПАСІЦЬКА

доктор історичних наук
старший дослідник
старший науковий співробітник

Народилася 10 серпня 1984 р. у с. Соколя Яворівського р-ну Львівської обл.

У 2006 р. закінчила історичний факультет, а у 2008 р. – факультет міжнародного права і бізнесу Львівського національного університету ім. І. Франка.

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 2008 р.: аспірант (2008–2011), молодший науковий (2012–2016), науковий (2016) співробітник, докторант (2016–2018), старший науковий співробітник (від 2018 р.).

У 2011 р. захистила кандидатську дисертацію на тему «Українське робітництво Львова 20–30-х років XX ст.» (керівник – д-р іст. наук, проф. Іван Патер).

У 2019 р. – докторську дисертацію на тему «Соціально-економічна діяльність українців Галичини (1919–1939)» (науковий консультант – д-р іст. наук, проф. Іван Патер).

Стажувалася у Центрі Східноєвропейських студій Варшавського університету (2016), Інституті історії Польської академії наук (2018), Інституті гуманітарних досліджень у Відні (2022), Віденському університеті (2022, 2023), Будинку фундації наук про людину в Парижі (2023), Мюнстерському університеті (2024, 2025), Рурському університеті в Бохумі (2025, 2026).

Лавреат Премії НАН України для молодих учених (2016), Обласної премії молодим ученим і дослідникам Львівської обласної державної адміністрації (2018). Стипендіат Президента України (2018–2019). Лавреат іменної стипендії Верховної Ради України для молодих учених – докторів наук (2021).

Монографія «Львів і львів'яни» перемогла у конкурсі «Найкраща книга XXII Форуму видавців» (2015); переможець конкурсу на кращі українськомовні видання львівських видавництв Львівської міської ради (2015); конкурсу на підтримку українського книговидання Львівської обласної державної адміністрації (2014). Монографія «Львівський Манчестер і Галицька Каліфорнія» (2019) – переможець Конкурсу на підтримку українського книговидання Львівської обласної державної адміністрації (2019); XXVI BookForum у номінації «Місто» (2019); лавреат НАН вищої освіти України «Краще видання року» (II премія конкурсу в номінації «Монографії») (2019).

Наукові зацікавлення: соціальна й економічна кон'юнктура України, Церква і політика в Центрально-Східній Європі, інтелектуальна історія УГКЦ.

Монографії

Львівська «Зоря» – товариство українських ремісників, промисловців і торговців (1884–1939): історичний нарис / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. 88 с.

Львів і львів'яни: український соціум та промисел (20–30-ті рр. XX ст.) / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014. 400 с.

«Львівський Манчестер» і «Галицька Каліфорнія»: соціально-економічна діяльність українців Галичини (20–30-ті роки XX ст.) / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. 572 с.

Довірений митрополита Шептицького – Тит Войнаровський / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. 320 с.

Розділи в колективних монографіях

Українські землі у міжвоєнний період (1921–1939). *Історія України:* підруч. / за ред. В. Качкана. Київ: ВСВ «Медицина», 2014. С. 259–279.

Інституційно-організаційні форми українського приватного підприємництва. *Взаємодія інституцій держави та громадянського суспільства в Україні: західні землі (кінець XIX – початок XXI ст.):* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. С. 382–395.

Розвиток професійної освіти в Галичині у першій третині XX ст. *Освіта національних меншин в Україні: історичні традиції, правові засади, сучасні виклики (XX – початок XXI століть):* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; упоряд. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Кн. 2. С. 277–285.

Етносоціальний та економічний виміри Галичини 1920–1930-х років. *Міжнаціональні відносини в Україні у XX – на початку XXI ст. Західні землі:* колект. моногр. / відп. ред. І. Патер; упоряд. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. С. 119–139.

Співпраця українських економічних організацій та установ Галичини з органами місцевого самоврядування. *Місцеве самоврядування в Україні (XX – початок XXI століття). Західні землі* / відп. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. С. 326–342.

Статті в наукових виданнях

Товариство українських ремісників, промисловців і торговців «Зоря» (1884–1939 рр.). *Галичина:* всеукр. наук. і культ.-просв. краєзн. часоп. Івано-Франківськ, 2011. Чис. 18–19. С. 233–238.

Етнічний склад населення Львівського повіту у 20-х роках XX ст. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012. Вип. 21: Ювілейний збірник на пошану Богдана Якимовича. С. 595–601.

Етнодемографічні процеси населення Львівського повіту у 1920–1930-х роках XX ст. *Wieki Stare i Nowe.* Katowice: Wyd-wo Uniwersutetu Śląskiego, 2012. Tom specjalny: Ludzie i elity pogranicza. S. 75–85.

Культурно-освітня діяльність українських робітничих організацій Галичини у 1920–1930-х рр. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. редкол. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 23. С. 475–484.

Підготовка робітничих кадрів в українських фахових школах Львова у 1920–1930-х рр. *Слов'янський вісник. Серія: Історичні та політичні науки* / Рівненський державний гуманітарний університет, Рівненський інститут слов'янознавства Київського славістичного університету. Рівне, 2013. Вип. 16. С. 46–50.

Святкування роковин Шевченка в українських ремісничих та робітничих організаціях Львова у 1920–1930-их роках. *З історії західноукраїнських земель* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 9. С. 124–132.

Український промисел Львова у 1920–1930-х рр. *Новітня доба* / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 1. С. 52–59.

Умови праці львівських робітників та їх правове регулювання у 1920–1930-х рр. *Проблеми гуманітарних наук:* зб. наук. праць ДДПУ. Серія «Історія». Дрогобич: Видавничий відділ ДДПУ ім. Івана Франка, 2013. Вип. 32. С. 32–46.

Вплив митрополита Андрея Шептицького на господарське життя галицьких українців (кінець XIX – перша третина XX ст.). *Гілея: науковий вісник:* зб. наук. праць. Київ: ПП Вид-во «Гілея», 2014. Вип. 105 (2). С. 31–35.

Історія святкування Першого травня у Львові. *Гілея: науковий вісник:* зб. наук. праць. Київ: ПП Вид-во «Гілея», 2014. Вип. 84 (5). С. 71–75.

Професійне та естетичне виховання галицької молоді в українських ремісничо-промислових бурсах Львова упродовж кінця XIX ст. – 20–30 рр. XX ст. *Педагогіка і психологія професійної освіти:* наук.-метод. журнал. Львів, 2014. № 4. С. 265–272.

Робітництво Львова у міжвоєнний період XX ст.: соціальний портрет. *Слов'янський вісник. Серія: Історичні та політичні науки* / Рівненський державний гуманітарний університет, Рівненський інститут слов'янознавства Київського славістичного університету. Рівне, 2014. Вип. 17. С. 56–60.

Товариство «Українська ремісничо-промислова бурса» у Львові (1898–1939). *Вісник Львівської комерційної академії. Серія – гуманітарні науки.* Львів: Вид-во Львівської комерційної академії, 2014. Вип. 12. С. 87–93.

Історико-політичний та соціально-економічний аспекти діяльності кооперативу «Будучність» у Тернополі в першій третині XX ст. *Вісник Львівської комерційної академії. Серія – гуманітарні науки.* Львів: Вид-во Львівської комерційної академії, 2015. Вип. 13. С. 150–154.

Історія тернопільської фабрики «Калина» (1910–1939 рр.). *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія.* Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2015. Вип. 2, ч. 1. С. 123–127.

Тернопільський кооператив «Будучність» в контексті розвитку тютюнового та паперового промислів у Галичині в першій третині XX ст. *Україна – Європа – Світ.* Міжнар. зб. наук. праць: у 2-х ч. Серія: Історія, міжнародні відносини. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2015. Вип. 16, ч. 2. С. 102–107.

«Український Манчестер»: невідома сторінка соціально-економічної історії Львова. *Карпатський край: наукові студії з історії, культури, туризму.* Івано-Франківськ, 2016. Вип. 1 (8). С. 92–98.

Українські політичні партії та громадські організації Галичини: від політичних впливів до співпраці. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2016. Вип. 9. С. 69–77.

Міжнародний ярмарок «Східні торги» у Львові (20–30-ті роки XX ст.): світовий досвід та українські реалії. *Історія торгівлі, податків та мита:* тези XI Міжнар. наук. конф. Київ, 2017. С. 103–104.

Міжнародний ярмарок «Східні торги» у Львові (20–30-ті роки XX ст.): світовий досвід та місцеві реалії. *Історія торгівлі, податків та мита:* зб. наук. праць. Дніпро, 2017. № 1–2 (15–16). С. 175–180.

Polish tobacco monopoly in 1919–1939: origins and development. *Evropský politický a právní diskurz.* Praha, 2017. Sv. 4, vyd. 1. P. 97–102.

The tobacco monopoly: the world and domestic experience. *«EUREKA»: Social and Humanities.* Tallin, 2017. Vol. 1 (7). P. 31–35.

Розвиток агротехнічної освіти в Західній Україні та в еміграції у першій третині XX ст. *Virtus: Scientific Journal.* 2018. March. No. 22, part 2. P. 85–90.

Економічне питання у програмах українських політичних партій та організацій Галичини кінця XIX – першої третина XX ст. *Гілея: науковий вісник:* зб. наук. праць. Київ: ПП Вид-во «Гілея», 2019. Вип. 141 (2), ч. 1: Історичні науки. С. 131–137.

Підприємницька діяльність галицьких жінок у першій третині XX ст. *Молодий вчений:* Херсон: ТОВ «Видавний дім "Гельветика"», 2019. № 5 (69). С. 89–93.

Розвиток нафтового бізнесу в Галичині: від «нафтової столиці Європи» до кризи «галицької Каліфорнії». *Гілея: науковий вісник:* зб. наук. праць. Київ: ПП Вид-во «Гілея», 2019. Вип. 142 (3), ч. 1: Історичні науки. С. 118–122.

Участь українців Галичини у місцевих та світових виставках народного мистецтва у 20–30-х роках XX ст. *Virtus: Scientific Journal.* 2019. No. 22, part 2. P. 227–230.

Ukrainian individual entrepreneurship in Halychyna in the first third of the 20th century: state and features of development. *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Вип. 7. С. 3–11.

«Свій до свого по своє»: сільськогосподарські виставково-ярмаркові заходи в Галичині у 20–30-х роках XX століття. *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 8. С. 19–27.

Благодійна діяльність отця-прелата Тита Войнаровського. *Молодий вчений* / гол. ред. Б. Змерзлий. Херсон, 2021. Вип. 8. С. 42–47.

Свій серед своїх: отець-мітрат Тит Войнаровський та його оточення. *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. Вип. 9. С. 253–264.

Митрополит Андрей Шептицький, отець-митрат Тит Войнаровський та українська діаспора у Відні: співпраця в інтересах Церкви та народу. *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 10. С. 81–96.

Участь Греко-католицької церкви в економічному розвитку Галичини наприкінці XIX – першій третині XX століття. *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 11. С. 207–226.

Metropolitan Andrey Sheptytskyi and Apostolic Visitor Petro Verhun: social-cultural projects in the interests of the church and people. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; заст. гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 42. С. 220–231.

Статті в інших виданнях

Товариство українських греко-католицьких робітниць «Будучність» під покровом Пречистої Діви Марії (1929–1939). *Історія релігій в Україні:* наук. щорічник. Львів: Логос, 2013. Кн. 1: Історія. С. 670–675.

Андрей Шептицький у контексті суспільно-економічного розвитку Галичини 20–30-х років XX ст. *Науковий вісник Івано-Франківського Богословського університету УГКЦ «Добрий Пастир». Богослов'я.* Івано-Франківськ, 2015. Вип. 8: До 150-річчя від дня народження митрополита Андрея Шептицького. С. 71–77.

Морально-етичне та естетичне виховання української молоді у професійних організаціях Львова у 20–30-х роках XX ст. *Етичне та естетичне у людському світовідношенні:* тези Міжнар. наук. конф. «XXVII-мі Читання, присвячені пам'яті засновника Львівсько-Варшавської філософської школи Казимира Твардовського» (Львів, 11–12 лютого 2015 р.). Львів: Ліга-Прес, 2015. С. 216–218.

Релігійне виховання в ремісничих та робітничих організаціях Львова у 1920–1930-х рр. *Історія релігій в Україні:* наук. щорічник. Львів: Логос, 2015. Кн. 1. С. 359–363.

Тарас Шевченко в культурній пам'яті галицьких українців наприкінці XIX – першій третині XX ст. *Тарас Шевченко: Апостол правди і науки:* матер. Міжнар. наук. конф. Львів, 2015. С. 305–314.

Товариство українських греко-католицьких робітниць «Будучність» під опікою митрополита Андрея Шептицького. *Український Мойсей (До 150-ліття від дня народження митрополита Української греко-католицької церкви Андрея Шептицького):* статті та матеріали. Львів: Логос, 2015. С. 57–60.

Жінка-підприємець у галицькому суспільстві у 20–30-х роках XX ст. *Антропний принцип в контексті актуальних проблем філософії науки:* матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (Львів, 15–16 грудня 2016 р.). Львів, 2016. С. 186–188.

Особливості соціальної структури населення Галичини у 20–30-х роках XX ст.: методологічний та теоретичний аспекти. *International Scientific-Practical Conference Actual questions and problems of development of social sciences* (Kielce, June 28–30, 2016). Kielce, 2016. S. 47–49.

Приватне підприємництво у Галичині (друга половина XIX – перша третина XX ст.): європейський досвід та українські реалії. *Культурна спадщина нафтової столиці Передкарпаття:* матер. наук.-практ. конф. Львів: НВФ «Карти й Атласи», 2017. С. 17–19.

Вплив Греко-католицької церкви на економічну свідомість населення Галичини (друга половина XIX – перша половина XX ст.). *Свідомість, мозок, мова: актуальні проблеми та міждисциплінарні досягнення:* зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 19–20 квітня 2018 р.). Львів, 2018. С. 179–181.

Економічна освіта у Галичині першої третини XX ст.: світовий досвід. *Економічні, політичні та культурологічні аспекти європейської інтеграції України в умовах нових глобалізаційних викликів:* матер. доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (Ужгород, 16–17 квітня 2018 р.). Ужгород: Вид. дім «Гельветика», 2018. С. 82–85.

Автореферати

Українське робітництво Львова у 20–30-х роках XX ст.: автореф. дис. … канд. іст. наук: 07.00.01 / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2011. 20 с.

Соціально-економічна діяльність українців Галичини (1919–1939): автореф. дис. … д-ра іст. наук: 07.00.01, 07.00.02 / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. 36 с.

Іван ПАТЕР
доктор історичних наук
професор
головний науковий співробітник

Народився 12 серпня 1948 р. у с. Підсоснів Пустомитівського (тепер – Львівського) р-ну Львівської обл.

У 1969 р. закінчив історичний факультет Львівського державного університету ім. І. Франка (тепер – Львівський національний університет ім. І. Франка).

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 1972 р.: молодший науковий співробітник (1972–1975), вчений секретар (1975–1986), старший науковий співробітник (1986–2002), заступник директора з наукової роботи (1995–2002), провідний науковий співробітник (2002–2005), завідувач відділу (2005–2014, 2016–2018), головний науковий співробітник (від 2015 р.).

У 1983 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Антинародна діяльність автокефальної церкви на Волині (1921–1939 рр.)». У 2000 р. – докторську дисертацію «Союз визволення України: проблема державності і соборності».

У 2008 р. присвоєно звання заслуженого діяча науки і техніки України, а в 2010 р. – учене звання професора.

У 2003–2009 рр. – професор кафедри новітньої історії України Львівського національного університету ім. І. Франка (за сумісництвом).

Лавреат Премії НАН України за кращу наукову працю з історії боротьби за незалежність України та розбудову української державності (2001).

Наукові зацікавлення: політична історія України першої половини XX ст.

Монографії

Українсько-польські відносини у Галичині в роки Першої світової війни (Нариси історії) / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. 196 с.

Союз визволення України (1914–1918). Постаті / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. 404 с.

Розділи в колективних монографіях

Особливості етнонаціонального життя Західноукраїнської Народної Республіки. *Національне питання в Україні XX – початку XXI ст.: історичні нариси.* Київ, 2012. С. 149–155.

Союз визволення України: заснування, політична програма, міжнародно-інформаційна діяльність. *Велика війна і Україна.* Київ, 2013. С. 363–378.

Галичина: історія, політика, культура: в 11-ти т. / гол. ред. ради М. Литвин, відп. ред. І. Патер. Львів; Тернопіль, 2016. Т. 6: Перша світова війна [статті: Українські землі в планах Центральних держав і Антанти перед війною. С. 101–126; Головна Українська Рада – виразник інтересів галичан. Відносини в українському політикумі (серпень 1914 р. – квітень 1915 р.). С. 127–146; Союз визволення України – політична репрезентація наддніпрянців. С. 147–162; Галицька битва. Наступні бої. С. 213–232 (співавт. – І. Чорновол); Окупаційний режим. С. 249–269; Міське населення. С. 291–308; Селянство. С. 309–330; Карпатські битви. С. 331–344; Горлицький прорив. Відступ російського війська. С. 345–364; Виселенці в австрійських таборах. С. 379–400; Галичани в італійському полоні. С. 401–426; Загальна Українська Рада. С. 427–452; Листопадові акти 1916 року. С. 453–472; «Брусіловський» прорив. Літній наступ 1917. С. 473–490; Реалії відновлення господарського життя. С. 651–672 (співавт. – К. Кондратюк); Політика воєнних блоків щодо українських земель (серпень 1914 р. – лютий 1917 р.). С. 683–710; Політична ситуація в краю (до квітня 1918 р.). С. 751–768; Напередодні Листопадового чину. С. 769–784 (співавт.: М. Литвин, О. Реєнт)].

Українські громадські організації в роки Першої світової війни. *Взаємодія інституцій держави та громадянського суспільства в Україні: західні землі (кінець XIX – початок XXI ст.):* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. С. 653–700.

Неоголошена війна 2014 року: трагічна сторінка історії України, каталізатор військово-політичних реформ (замість передмови). *Цивільно-військове співробітництво на території Донецької та Луганської областей: моделі, тенденції, перспективи (2014–2018 рр.):* колект. моногр. / відп. ред. І. Патер, упоряд. О. Муравський; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. С. 5–7.

Освітня праця серед полонених українців у таборах Австро-Угорщини та Німеччини (1914–1918). *Освіта національних меншин в Україні: історичні традиції, правові засади, сучасні виклики (XX – початок XXI століть):* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; упоряд. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Кн. 1. С. 202–209.

Російська окупація Галичини і Буковини у 1914–1917 роках. *Цивільно-військове співробітництво на території Донецької та Луганської областей: моделі, тенденції, перспективи (2014–2018 рр.):* колект. моногр. / відп. ред. І. Патер, упоряд. О. Муравський; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. С. 37–56.

Холмщина і Підляшшя під австро-німецькою займанщиною (1915–1918). *Цивільно-військове співробітництво на території Донецької та Луганської областей: моделі, тенденції, перспективи (2014–2018 рр.):* колект. моногр. / відп. ред. І. Патер, упоряд. О. Муравський; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. С. 57–72.

Ідея об'єднаної Європи в українському суспільному дискурсі першої третини XX ст. *Ідея Європи в суспільному дискурсі сучасної України:* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. С. 40–55 (співавт. – І. Соляр).

Українські школи на Волині, Холмщині, Підляшші та Поліссі під австро-німецькою займанщиною (1915–1918). *Освіта національних меншин в Україні: історичні традиції, правові засади, сучасні виклики (XX – початок XXI століть)* / відп. ред. І. Соляр; упоряд. Н. Колб; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Кн. 2. С. 173–198.

Українсько-польські державні кордони й етнічні межі. Історичний огляд. *Польсько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення:* колект. моногр. / відп. ред. І. Патер, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. С. 151–190 (співавт. – О. Муравський).

Волинь, Холмщина і Підляшшя у 1915–1918 роках: українсько-польське противенство. *Міжнаціональні відносини в Україні у XX – на початку XXI ст. Західні землі:* колект. моногр. / відп. ред. І. Патер; упоряд. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. С. 38–77 (співавт. – Д. Каменцев).

Відділ новітньої історії. *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України: історія, імена, ідеї* / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. С. 269–287 (співавт. – М. Романюк).

Його подвижницька праця «не пішла на марне...» (Богдан Лепкий і Союз визволення України). *Одухотворений інтелект – рушійна сила розвитку суспільства:* матер. Всеукр. наук. конф., приуроченої до 80-річчя від народження професора Степана Гелея / відп. за вип. проф. Б. Б. Семак. Львів: Вид-во Львівського торговельно-економічного університету, 2021. С. 134–140.

Максим Богданович і Галичина. *Білорусько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення:* монографія / відп. ред. І. Патер; упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. С. 123–135.

Політика інкорпорації Галичини і Буковини в державну систему Російської імперії у роки Першої світової війни. *Росія–Україна: зради, союзи, війни* / відп. ред. М. Литвин. Львів: Астон, 2022. С. 227–238.

Українське питання в політиці Німеччини (1914–1918): візія Євгена Левицького. *Олександр Карпенко – історик Української революції: до 100-річчя від Дня народження:* колект. моногр. / за ред.

М. Кугутяка, І. Райківського, С. Кобути; Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника. Івано-Франківськ, 2022. С. 289–314.

Адміністративно-територіальний устрій Галичини й Буковини у 1914–1915 рр. як чинник інкорпорації краю у російську державну систему управління. *Місцеве самоврядування в Україні (XX – початок XXI століття). Західні землі* / відп. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. С. 90–131.

Адміністративно-територіальний устрій Східної Галичини у 1919–1939 рр. як чинник державно-управлінської системи Польщі. *Місцеве самоврядування в Україні (XX – початок XXI століття). Західні землі* / відп. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. С. 173–202.

Українська політична еліта в роки Великої війни: між ідеями консолідації та протистояння. *Українська еліта у другій половині XIX – на початку XXI століття: особливості формування, трансформація уявлень, інтелектуальний потенціал. Західні землі. Вибрані проблеми* / відп. ред. І. Соляр, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Кн. 1. С. 135–168.

Статті в наукових виданнях

Українська еміграція до Південної Європи (за матеріалами ЦДІАУ у Львові). *Вісник Львівської комерційної академії. Серія – гуманітарні науки.* Львів, 2011. Вип. 10: Ювілейний збірник на пошану Степана Гелея. С. 183–187.

Листопадові акти 1916 року. *Науковий вісник Чернівецького університету. Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини:* зб. наук. праць. Чернівці, 2012. Вип. 607–609. С. 36–47.

Спротив галичан тоталітарному режимові у повоєнний час (1944–1953). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. редкол. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012. Вип. 21: Ювілейний збірник на пошану Б. Якимовича. С. 607–627.

Галичани на Сербському та Італійському фронтах і в таборах військовополонених. *З історії західноукраїнських земель* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 9. С. 39–60.

Галичина в Союзі визволення України. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. редкол. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 23. С. 348–354.

Міжнародна діяльність союзу визволення України (1914–1918 рр.). *Галичина:* всеукр. наук. і культ.-просв. краєзн. часоп. Івано-Франківськ, 2013. Чис. 22–23. С. 174–186.

Національний дискурс у науковій творчості Михайла Швагуляка. *Швагуляк М. Історичні студії. Українці на роздоріжжях та крутих поворотах історії (друга половина XIX – перша половина XX ст.).* Львів, 2013. С. 7–22.

Українські землі в планах Центральних держав і Антанти напередодні Першої світової війни. *Новітня доба* / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 1. С. 19–41.

Репресії та депортації населення Галичини у 40-х – 50-х роках XX ст. *Новітня доба* / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014. Вип. 2. С. 49–62.

1914 рік у національно-політичному житті Галичини: сподівання і реалії. *З історії західноукраїнських земель* / відп. ред. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014–2015. Вип. 10–11. С. 226–243.

28 червня 1914 р. – пролог Української державності. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. редкол. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. Вип. 25: Тарас Шевченко і Соборна Україна. С. 49–58.

Кооперативна діяльність Андрія Жука в 1930-х роках. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. редкол. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. Вип. 25: Тарас Шевченко і Соборна Україна. С. 214–225.

Українсько-польські відносини (1914–1916). Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. Вип. 8. С. 69–85.

Шевченкіана Союзу визволення України. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. редкол. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. Вип. 25: Тарас Шевченко і Соборна Україна. С. 25–271.

Ідеологічно-пропагандистський наступ сталінського режиму на галичан (1944–1953). *Новітня доба* / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015–2016. Вип. 3–4. С. 35–58.

Видатний український історик зі Срібної землі. *З історії західноукраїнських земель* / наук. ред. і упоряд. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2016–2017. Вип. 12–13. С. 271–280.

Невтомний трудар науки. *З історії західноукраїнських земель* / наук. ред. і упоряд. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2016–2017. Вип. 12–13. С. 265–270.

Просвітня праця галичан серед військовополонених українців російської армії в таборах Австро-Угорщини та Німеччини (1914–1918). *З історії західноукраїнських земель* / наук. ред. і упоряд. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2016–2017. Вип. 12–13. С. 121–143.

Союз визволення України і Ольґерд Іполит Бочковський: практичний зв'язок з національно-визвольним рухом. *Новітня доба* / відп. ред. І. Соляр; упоряд. і наук. ред.: М. Романюк, О. Стасюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 5. С. 3–59.

Українці та поляки у Галичині (березень 1917 – лютий 1918). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. редкол. І. Патер, упоряд. Л. Хахула; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 29: Primum agere. Ювілейний збірник на пошану Миколи Литвина. С. 343–360.

Видавнича діяльність Союзу визволення України. *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Вип. 6. С. 3–19.

Суспільно-політичні процеси в Галичині 1919–1920 рр. в оцінці Євгена Чикаленка (за матеріалами «Щоденника»). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Вип. 31. С. 156–169.

Грушевськіана Ярослава Малика. *Малик Я. Спогади про пережите далеке й близьке.* Львів: Апріорі, 2019. С. 128–146.

Ольґерд Бочковський: ставлення чехів і Томаша Ґаріґґа Масарика до українського питання. *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Вип. 7. С. 178–216.

Іван Крип'якевич і наддніпрянська політична еміграція: взаємини і співпраця (1910-ті–1930-ті роки). *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 8. С. 150–177.

Іван Пулюй – український патріот, політик, державник. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 33. С. 270–293.

Союз визволення України: військово-політичний аспект (1914–1918 рр.). *Військово-науковий вісник.* Львів, 2021. Вип. 35. С. 81–113.

Турецька орієнтація українського політикуму в роки Першої світової війни. *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. Вип. 9. С. 17–29.

«...Продажною людиною він не був» (штрихи до політичного портрету Мар'яна Меленевського). *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 10. С. 224–245.

Холмські етюди в науковій спадщині Івана Крип'якевича у 1914–1918 роках. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 36. С. 133–148.

Головна засада його діяльності – українство (До політичних переконань Степана Смаль-Стоцького). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 37. С. 210–230.

Михайло Гаврилко: мистець-різьб'яр, поет, патріот. *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 11. С. 207–226.

Шевченкіана військовополонених українців у таборах Австро-Угорщини та Німеччини (1914–1918). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр, заст. гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 41. С. 64–86.

Юрій Зайцев – дослідник українського дисидентського руху. *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 12. С. 325–335.

Бойові дії в галицько-буковинських землях: серпень 1914 року – квітень 1915 року. *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 13. С. 192–210.

Рецензії та огляди

[Рец.]: *Вісник НТШ.* Львів, 2012. Ч. 48. С. 67–69 [на кн.]: Новітня історія Західної Європи та Північної Америки: навч. посіб. / за ред. М. Швагуляка. Львів: Тріада плюс; Київ: Алерта, 2011. 356 с.

[Рец.]: *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність.* Львів, 2012. Вип. 22: Українська повстанська армія в контексті національно-визвольної боротьби народів Центрально-Східної Європи. С. 577–579 [на кн.]: Гаврилів І. Західна Україна у 1921–1941 роках: нарис історії боротьби за державність. Львів, 2012. 472 с.

[Рец.]: Вагоме дослідження з українського націотворення. *Галичина:* всеукр. наук. і культ.-просв. краєзн. часоп. Івано-Франківськ, 2013. Чис. 24. С. 375–379 [на кн.]: Райківський І. Ідея української національної єдності у громадському житті Галичини XIX століття: монографія. Івано-Франківськ, 2013. 932 с.+16 с. іл.

[Рец.]: *Вісник НТШ.* Львів, 2013. № 49. С. 87–89 [на кн.]: Збожна О. Учнівські та студентські «Громади» – школа виховання української національної еліти. 2-ге вид., випр. і допов. Тернопіль: Горлиця, 2003. 188 с.

Статті в інших виданнях

«Черемошу» рідні хвилі. *Черемошу грають хвилі.* Львів, 2013. С. 72–84.

Роль та місце туристичної галузі в соціально-економічному розвитку регіону. *Актуальні проблеми наукового й освітнього простору в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів:* матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Мукачево, 14–15 травня 2015 р.). Мукачево, 2015. С. 60–62.

Подвижник науки. *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2016 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2017. С. 173–176 (співавт. – Л. Батрак).

Енциклопедичні статті

Львів. Комплексний атлас. Київ: ДНВП «Картографія», 2012 [статті: Львів у Першій світовій війні (1914–1918). С. 65].

Наукове редагування, упорядкування

Галичина: історія, політика, культура / відп. ред. І. Патер. Львів; Тернопіль, 2016. Т. 6: Перша світова війна. 900 с.

Польсько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення: монографія / відп. ред. І. Патер, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. 392 с.

Міжнаціональні відносини в Україні у XX – на початку XXI ст. Західні землі: монографія / відп. ред. І. Патер, упоряд. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. 698 с.

Білорусько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення: монографія / відп. ред. І. Патер; упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. 454 с.

Микола ПОСІВНИЧ

кандидат історичних наук
старший дослідник
старший науковий співробітник

Народився 2 грудня 1980 р. у с. Вощанці Самбірського р-ну Львівської обл.

У 2003 р. закінчив із відзнакою історичний факультет Львівського національного університету ім. І. Франка.

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 2003 р.: молодший науковий (2003–2014), науковий (2014–2019), старший науковий (від 2019 р.) співробітник.

З 2023 р. – доцент кафедри історичного краєзнавства Львівського національного університету ім. І. Франка (за сумісництвом).

Голова Львівської регіональної міжвідомчої комісії з реабілітації (від 2024 р.).

Член редколегії наукового збірника «Український визвольний рух» (№ 1–3), редакційної ради «Літопис УПА. Нова серія» (від 2010 р.), з 2023 р. – її співголова, член редколегії наукового видання «Дмитро Донцов. Вибрані твори: у 10-ти т.», відповідальний редактор «Літопису УПА» (2017–2018), редколегії науково-популярного журналу «Визвольна боротьба» (від 2017 р.).

Автор 10 монографій, 6 брошур і понад 280 статей.

Лавреат Обласної премії ім. Героя України С. Бандери Львівської обласної ради в номінації «Політична діяльність» (2013).

Нагороджений відзнакою Львівського міського голови «100-річчя ЗУНР» (2018) та орденом «За заслуги» III ступеня (2018).

Наукові зацікавлення: український визвольний рух XX ст.

Монографії

Життя на тлі історії ОУН: Білас і Данилишин. Львів, 2012. 172 с.

Нарис життя Дарії Ребет – «Орлян». Торонто; Львів: Літопис УПА, 2013. 112 с., іл. (Серія «Події і люди»; кн. 26) (співавт. – В. Брелюс).

Національні сили в розбудові державності Карпатської України в 1938–1939 роках / Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів: БОНА, 2014. 192 с. (співавт. – П. Лепісевич).

Степан Бандера. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2015. 256 с. (Серія «Українці. Історія нескорених»).

Степан Бандера. Дрогобич: Посвіт, 2018. 332 с.

Степан Бандера – провідник української ідеї. Київ: Наш формат, 2023. 288 с. (Серія «Наш пантеон»).

Василь Регей («Кіт»): «Історія народу пишеться долями людей». Дрогобич: Посвіт, 2024. 160 с. (співавт. – В. Ільницький).

Збірники документів

Життя і діяльність Степана Бандери: документи й матеріали. 4-те вид., доп. / ред. і упоряд. М. Посівнич. Тернопіль: Астон, 2014. 528 с., іл.

Життя і діяльність Степана Бандери: документи й матеріали / ред. і упоряд. М. Посівнич. Тернопіль: Астон, 2018. 642 с., іл.

Михайло Дяченко (Марко Боєслав) – поетичний символ боротьби ОУН і УПА. Документи і матеріали / відп. ред. О. Стасюк, упоряд.: О. Бежук, Л. Дейнека, Р. Забілий, В. Ільницький, Я. Коретчук, Р. Марцінків, М. Посівнич, М. Романюк. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2025. 912 с.

Розділи в колективних монографіях

Гітлерівська окупація Львова, 1941–44 рр. *Львів. Комплексний атлас* / ред. О. Шаблій. Київ: ДНВП «Картографія», 2012. С. 73.

Праворадикальний рух УВО–ОУН у міжвоєнний період. *Українсько-польсько-єврейські взаємини у Східній Галичині (перша половина XX ст.): вибрані питання.* Дрогобич: Посвіт, 2018. С. 140–154.

Ставлення ОУН до Польщі та поляків у міжвоєнний період. *Міжнаціональні відносини в Україні у XX – на початку XXI ст. Західні землі:* колект. моногр. / відп. ред. І. Патер, упоряд. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. С. 152–171 (співавт. – М. Романюк).

Організація місцевого самоврядування на Західній Україні влітку 1941 року. *Місцеве самоврядування в Україні (XX – початок XXI століття). Західні землі* / відп. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. С. 388–407 (співавт. – П. Гай-Нижник).

Степан Бандера – провідник української ідеї. *Українська еліта у другій половині XIX – на початку XXI століття: особливості формування, трансформація уявлень, інтелектуальний потенціал. Західні землі. Вибрані проблеми* / відп. ред. І. Соляр, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Кн. 1. С. 389–406.

Історичні наративи та образи Степана Бандери і бандерівців в російсько-українській війні 2014–2025 рр. *Політика пам'яті в Україні: історичні наративи, стратегії впровадження в умовах війни та післявоєнного періоду* / відп. ред. І. Соляр, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. С. 478–494.

Організація Українських Націоналістів: між минулим і майбутнім. *Націософія Василя Іванишина: сенси і контексти:* колект. моногр. / за ред. П. Іванишина. Тернопіль: Крила, 2025. С. 161–174.

Статті в наукових виданнях

Архітектура українського резистансу: криївки та бункера в контексті підпільної діяльності ОУН і УПА в 1940–1950 роках. *Українська Повстанська Армія інакше (в літературі, мистецтві, культурі)* / упоряд. А. Лукачова. Прага: НБ ЧР – Слов'янська бібліотека, 2011. С. 197–200.

Полковник Михайло Колодзінський: воєнний теоретик і практик ОУН. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. редкол. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012. Вип. 22: Українська повстанська армія в контексті національно-визвольної боротьби народів Центрально-Східної Європи. С. 398–408.

Ув'язнення Степана Бандери в польських тюрмах. *Український визвольний рух* / відп. ред. Р. Забілий; Центр досліджень визвольного руху; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012. Зб. 17. С. 87–102.

Жінка у проводі ОУН: Дарія Ребет – «Орлян». «І слова стали чином живим...». *Боротьба ОУН та УПА крізь призму людських доль та стосунків:* зб. біограф. нарисів / відп. ред. О. Стасюк. Львів, 2014. С. 147–176.

Формування й діяльність Легіону Сушка в червні–жовтні 1939 р. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. редкол. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014. Вип. 24: Український визвольний рух середини XX століття в контексті суспільно-політичних ідей, подій та обставин. С. 112–118.

Участь членів ОУН у Карпатської Січі. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. редкол. М. Литвин, упоряд. і наук. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. Вип. 27: Ювілейний збірник на пошану Юрія Сливки. С. 240–252.

Державотворча діяльність Степана Бандери в 1939–1941 роках. *Новітня доба* / відп. ред. І. Соляр; упоряд. і наук. ред.: М. Романюк, О. Стасюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 5. С. 158–165.

Приватне життя Степана Бандери у 1940–1950 роках. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. редкол. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 30: Український визвольний рух XX століття. С. 236–243.

Діяльність Андрія Шукатки («Шрама», «Савченка») в структурах ОУН(б). *Проблеми гуманітарних наук. Серія «Історія»:* зб. наук. праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич, 2019. Вип. 2/44. С. 180–196 (співавт. – Р. Хоменець).

Життя і діяльність полковника Михайла Колодзінського. *Колодзінський М. Воєнна доктрина українських націоналістів* / упоряд.: В. Рог, М. Посівнич. Київ: Основа, 2019. С. 255–271.

Отець Степан Онишкевич – творець і будівничий ЗУНР. *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Вип. 7. С. 217–225.

Міжнаціональні стосунки в публіцистиці Степана Бандери. *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 8. С. 178–184.

Василь Регей (1906–1996): життя та діяльність в умовах тоталітарних режимів. *Галичина:* всеукр. наук. і культ.-просв. краєзн. часоп. Івано-Франківськ, 2021. Т. 34. С. 138–152 (співавт. – В. Ільницький).

Які особливості сприйняття образу СРСР і росіян у творчій спадщині Степана Бандери? *ПЕРЕЛОМ: Війна Росії проти України у часових пластах і просторах минувшини. Діалоги з істориками:* у 2-х кн. / відп. ред. В. Смолій; упоряд.: Г. Боряк, О. Ясь; НАН України, Інститут історії України. Київ, 2022. Кн. 2. С. 811–814.

Ідеї, дії, кадри: Організація Українських Націоналістів – шлях у 95 років. *Андрій Мельник 1890–1964:* зб. матер. Другої всеукр. наук.-практ. конф. (Трускавець, 20–21 лютого 2024 р.) / Інститут історії НАН України; Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України; Національний музей історії України; Національна спілка письменників України. Київ: Вид-во Ліра-К, 2024. С. 21–33.

Yevhen Konovalets and international activities of the Organization of Ukrainian Nationalists. *East European Historical Bulletin* / chief ed. V. Ilnytskyi. Drohobych: Publishing House «Helvetica», 2024. Is. 33. P. 149–165 (співавт. – I. Khoma).

Рецензії та огляди

[Рец.]: *Наукові записки.* Збірник праць молодих вчених та аспірантів / НАН України, Інститут археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. Київ, 2012. Т. 25. С. 639–641 [на кн.]: Волинь і Полісся у невідомій епістолярній спадщині ОУН і УПА. 1944–1954 рр. Київ; Торонто: Літопис УПА, 2011. 1024 с.

[Рец.]: Стара історія на новий лад. Роздуми на маргінесі книги Ґжеґожа Россолінські-Лібе. *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 10. С. 287–292 [на кн.]: Ґжеґож Россолінські-Лібе. Життя Степана Бандери: тероризм, фашизм, геноцид, культ. Київ: Антропос-логос-фільм, 2021. 624 с.

[Рец.]: Рефлексії над книгою Дмитра Яневського. *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 11. С. 292–297 [на кн.]: Яневський Д. Бандера. Портрет на тлі епохи. Перша спроба наукової монографії. Харків: Фоліо, 2022. 506 с.

Статті в інших виданнях

Акти індивідуального терору в діяльності ОУН в 1929–1939 рр. *Український національно-визвольний рух XX ст.: ідейно-політичний, організаційний та військовий аспекти:* матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (Житомир, 18–20 листопада 2011 р.) / за ред. Ю. Малихіна, Г. Махоріна, С. Стильниковича. Житомир: Рута, 2011. С. 25–43.

З когорти незламних. *Гомін України.* 2011. 1 лютого С. 10.

З когорти незламних (до 100-тя Володимира Макара). *Шлях перемоги.* 2011. 19 січня С. 12.

Крізь терни до волі (до 100-ліття від дня народження Петра Башука). *Шлях перемоги.* 2011. 30 листопада. С. 7.

Секретар парламенту Воюючої України. *Шлях перемоги.* 2011. 14 грудня. С. 8.

Творець ОУН (до 120-ї річниці полк. Євгена Коновальця). *Наше слово.* 2011. 23 серпня. С. 9 (співавт. – Я. Сватко).

Видання Літопису УПА про життя і творчість Ніла Хасевича. *Заграва.* 2012. Ч. 7 (216). С. 7.

Відійшов у засвіти сл. пам. Богдан Кульчицький. *Шлях перемоги.* 2012. 23 квітня. С. 7.

Воєнний теоретик і практик ОУН (до 110-ї річниці з дня народження Михайла Колодзінського). *Шлях перемоги.* 2012. 18 листопада. С. 6.

Вступ. *Літопис Української повстанської армії. Каталог 1973–2012* / упоряд.: І. Гомзяк, М. Кулик, М. Посівнич, П. Потічний, Н. Солтис. Торонто; Львів: Вид-во «Літопис УПА», 2012. С. 4–7.

Ідеолог і провідник української державності. *Наше слово.* 2012. 11 березня. С. 9 (співавт. – Я. Сватко).

Ідеолог і провідник українського націоналізму. До 100-річчя Ярослава Стецька. *Нескорені. Часопис Львівської обласної СПВУ.* 2012. № 1 (221). С. 1.

Нові видання Літопису УПА про Тернопільщину. *Нескорені. Часопис Львівської обласної Спілки політичних в'язнів України.* 2012. № 2 (222). С. 1.

Операція ВВ НКВД по ліквідації ОУН і УПА на Підгаєччині (22.04–5.05.1945 р.). *Міська брама.* 2012. Ч. 1 (11). С. 3.

Повернення «Горнового». *Шлях перемоги.* 2012. 26 червня. С. 3.

Провідник й ідеолог українського націоналізму. Ярослав Стецько: До 100-річчя від дня народження. *Львівщина в 2012 році: знаменні і пам'ятні дати краю. Календар* / упоряд. І. Зінченко; Львівська обласна універсальна наукова бібліотека. Львів, 2012. С. 14–16.

«Розложити нас з нутра і знищити, це глибоко продуманий план енкаведівської зграї...». *Наше слово.* 2012. 30 вересня. С. 11.

Стрийський період життя Степана Бандери 1919–1927 рр. *Незалежний культурологічний часопис «Ї».* Львів, 2012. Ч. 70. С. 144–152.

Бандера в німецьких тюрмах. *Наше слово.* 2013. 13 жовтня. С. 9.

Григорій Мацейко – «Гонта»: до століття з дня народження. *Шлях перемоги.* 2013. 14 серпня. С. 6.

До питання діяльності ОУН і УПА. *Нескорені. Часопис Львівської обласної Спілки політичних в'язнів України.* 2013. № 6 (239). С. 2.

Життєвий шлях Петра Башука. *Галичина:* всеукр. наук. і культ.-просв. краєзн. часоп. Івано-Франківськ, 2013. Чис. 24. С. 226–237.

Літописець українського визвольного руху. Петро Мірчук: До 100-річчя від дня народження. *Львівщина в 2013 році: знаменні і пам'ятні дати краю. Календар* / упоряд. І. Зінченко; Львівська обласна універсальна наукова бібліотека. Львів, 2013. С. 64–67.

Літопису УПА – 40 років. *Шлях перемоги.* 2013. 11 вересня. С. 5.

Міжнародна наукова конференція про ОУН і УПА. *Шлях перемоги.* 2013. 30 жовтня. С. 2.

Пам'яті Друга Миколи Кулика. *Шлях перемоги.* 2013. 23 жовтня. С. 7.

Український націоналістичний рух на Закарпатті та репресії угорської окупаційної влади у 1938–39 рр. *Геноцид України у XX столітті: Україна під окупаційними режимами – історія та наслідки:* матер. II Всеукр. наук.-практ. конф. (Львів, 25–26 березня 2011 р.). Львів, 2013. С. 171–179.

Як донести книгу до читача? *Шлях перемоги.* 2013. 9 жовтня. С. 7.

Вони боролись за Україну. *Шлях перемоги.* 2014. 26 березня. С. 7.

Діяльність Легіону Сушка в липні–вересні 1939 року. *Шлях перемоги.* 2014. 3 вересня. С. 4.

Дослідник українського визвольного руху. Володимиру Косику – 90! *Шлях перемоги.* 2014. 26 листопада. С. 7.

Міжнародна наукова конференція про ОУН і УПА. *Шлях перемоги.* 2014. 19 листопада. С. 8.

Образ українсько-німецьких націоналістів в комуністичній пропаганді. *ОУН в контексті українського національно-визвольного руху XX століття:* матер. Всеукр. наук. конф. (Бережани, 4 лютого 2014 р.) / упоряд.: О. Лугова, Н. Голод. Бережани, 2014. С. 33–35.

«Я приймаю вирок смерті». Як КГБ вбив Степана Бандеру. *Нація і держава.* 2014. 30 жовтня. С. 4–5.

Діяльність розвідувального відділу Карпатської Січі в 1938–39 рр. *Шлях перемоги.* 2015. 25 лютого. С. 6.

Закарпаття в концепціях ОУН у 1937–1938 рр. *Дрогобицький краєзнавчий збірник.* Дрогобич, 2015. Спецвипуск II. С. 173–178.

Особливості захисту адвокатами членів УВО–ОУН у 1921–1939 роках. *Адвокатура України: історія та сучасність:* зб. матер. Всеукр. кругл. столу на пошану адвоката, президента УНР в екзилі Степана Витвицького (Львів, 24 листопада 2015 р.). Київ, 2015. С. 101–104.

Посмертна згадка про Йосипа Йосифіва. *Шлях перемоги.* 2015. 18 лютого. С. 7.

Роман Шухевич: людина і вояк. *Шлях перемоги.* 2015. 11 березня. С. 3.

Слово про Степана Бандеру. *Шлях перемоги.* 2015. 18 лютого. С. 6.

Феномен Степана Бандери: від містики до політики. *Бандерівські читання. Матеріали перших та других бандерівських читань* / упоряд.: Т. Бойко, Ю. Сиротюк. Київ; Івано-Франківськ, 2015. С. 47–55.

Карпатський край ОУН в українському визвольному русі (1945–1954). *Шлях перемоги.* 2016. 2 листопада. С. 6.

Степан Бандера в польських тюрмах. *«Зродились ми великої години…». ОУН і УПА. Бібліотека Історичної правди* / упоряд. В. Кіпіані. Харків, 2016. С. 83–92.

Творець ОУН. (До 125-ї річниці від дня народження Євгена Коновальця). *Шлях перемоги.* 2016. 8 червня. С. 1–2 (співавт. – Я. Сватко).

Теорія «Будови держави від першого села» в діяльності ОУН. *Шлях перемоги.* 2016. 24 лютого. С. 6.

Білас і Данилишин. *За вільну Україну.* 2017. 28 грудня. С. 1, 3, 10.

Підпільно-революційна діяльність Василя Біласа і Дмитра Данилишина: до 85-ї річниці героїчного чину. *Дрогобицький краєзнавчий збірник.* Дрогобич, 2017. Спецвипуск III. С. 188–197.

Зовнішня політика ОУН в 1929–1939 рр. *Місія України та національні інтереси в глобалізованому світі: візія націоналістів:* зб. матер. V Бандерівських читань / упоряд.: Т. Бойко, Б. Галайко, Ю. Сиротюк. Київ; Львів, 2018. С. 87–122.

Роль Романа Шухевича в становленні ОУН і УПА в першій половині 1943 р. *III Надзвичайний Великий Збір – державотворчий чин Воюючої України в 1940-х рр.:* зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф. Тернопіль, 2018. С. 49–52.

Роман Шухевич на Тернопільщині. *Шлях перемоги.* 2018. 8 серпня. С. 7.

Нарис життя Дарії Ребет. *Дарія Ребет. Спогади.* Львів, 2018. С. 17–52 (Бібліотека «України модерної», серія «Спогади, щоденники, інтерв'ю»; ч. 4) (співавт. – В. Брелюс).

Час тріумфу ідей і чину Степана Бандера настав. *Заграва.* 2018. Ч. 9 (286). С. 2.

ОУН. Дев'яносто років звитяги. *Шлях перемоги.* 2019. 6 лютого. С. 2.

Степан Бандера – символ нації. *Нація і держава.* 2019. С. 3.

«Я приймаю Ваш вирок смерті» (Виступ на урочистій академії в Мюнхені 19 жовтня). *Шлях перемоги.* 2019. 30 жовтня. С. 3.

80 років Акту 30 червня 1941 року. *Заграва.* 2021. Червень. Ч. 6 (312). С. 2.

Василь Білас (17.09.1911–23.12.1932): до 110-ї річниці з дня народження. *Заграва.* 2021. Вересень. Ч. 9 (315). С. 4–5.

Вбивство Степана Бандери. *Заграва.* 2021. Жовтень. Ч. 10 (316). С. 2.

Гордість нації. До 130-ї річниці народження Голови Проводу ОУН полк. Євгена Коновальця. *Заграва.* 2021. Червень. Ч. 6 (312). С. 1, 5.

До 80-ти ліття Другого Великого Збору ОУН. *Заграва.* 2021. Квітень. Ч. 4 (310). С. 1, 5.

Ідеолог і Провідник українського націоналізму. До 35-річчя з дня смерті Ярослава Стецька. *Заграва.* 2021. Липень. Ч. 7 (313). С. 2.

Генерал УПА Дмитро Грицай (1.04.1907–22.12.1945). *Заграва.* 2022. Квітень. Ч. 4 (322). С. 1, 5.

Ідеї, дії, кадри. ОУН: до 93-ї річниці створення. *Заграва.* 2022. Лютий. Ч. 2 (320). С. 1, 2.

На псевдо «Стяг». *Націоналістичний портал.* Київ, 2022. 5 жовтня. URL: https://ukrnationalism.com/history/4771-na-psevdo-stiah.html

Нашою перемогою є перемога наших ідей. *Заграва.* 2022. Січень. Ч. 1 (319). С. 2.

«Нашою перемогою є перемога наших ідей»: публіцистична діяльність Степана Бандери. *Спілка.* Лісабон 2022. 1 січня. URL: https://www.spilka.pt/index.php/113-novini-v-ukrayini/8694-nashoiu-peremohoiu-ie-peremoha-nashykh-idei-zhurnalistska-i-publitsystychna-diialnist-stepana-bandery

Образ Росії і росіян у публіцистиці Степана Бандери. *Росія–Україна: зради, союзи, війни* / відп. ред. М. Литвин. Львів: Астон, 2022. С. 364–370.

УПА: 80 років звитяги. *Універсум.* 2022. № 9–10 (347–348). С. 37–38.

Участь членів ОУН в боротьбі за Карпатську Україну. *Апостольська Чота. Вісник.* 2022. 1 квітня. № 51. С. 6.

Дослідник українського визвольного руху. До 100-го ювілею Володимира Косика. *Шлях перемоги.* 2024. 6 грудня. Ч. 23 (3536). С. 6.

ОУН і українське питання на Далекому Сході у 1920–1940 рр. *Недобровільне приєднання: нариси визвольної боротьби поневолених росією народів* / за ред. Ю. Сиротюка, Ю. Олійника, Т. Бойко. Київ: НАЦ УССД, УВС, 2025. С. 438–460.

Роль Союзу Українських Адвокатів (СУА) у судових процесах над членами УВО–ОУН у 1921–1939 рр. *100 років Союзу Українських Адвокатів: статті, матеріали, документи* / за ред. І. Б. Василик.

Львів; Київ: Манускрипт-Львів, 2025. С. 73–76. (Серія «Нариси з історії адвокатури України»; вип. 3).

Енциклопедичні статті

Енциклопедія Львова. **Т. 4** / за ред. А. Козицького. Львів, 2012 [стаття: Літопис Української Повстанської Армії. С. 175–177].

Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Енциклопедія: До 100-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки / голова ред. ради і редкол. М. Кугутяк; співголова ред. ради М. Литвин, І. Соляр та ін. Івано-Франківськ: Манускрипт-Львів: **Т. 1:** А–Д, 2018 [статті: Атаманчук Василь Іванович. С. 64–65; Бабій Олесь Йосипович. С. 67; Бандера Андрій Михайлович. С. 84–85; Бойдуник Осип. С. 152; Вассиян Юліян Іванович. С. 230–231; Голинський Петро Йосипович. С. 377; Головінський Юліан Миколайович. С. 382; Горбовий Володимир Григорович. С. 397; Дужий Микола Атанасійович. С. 602–603]; **Т. 2:** З–О. 2019 [статті: Коновалець Євген Михайлович. С. 262–265 (співавт. – І. Хома); Коновалець Мирон Михайлович. С. 265–266; Кравців Михайло Миколайович. С. 312; Мельник Андрій Опанасович. С. 551–552; Навроцький Осип Іванович. С. 672; Онишкевич Степан Іванович. С. 764–765 (співавт. – М. Вітенко)]. **Т. 3:** П–С. 2020 [статті: Пеленський Зеновій Андрійович. С. 89–90; Селешко Михайло Дем'янович. С. 404; Омелян Дмитрович. С. 415; Стефанишин Антін Савович. С. 498; Сулятицький Степан Петрович. С. 545]. **Т. 4:** Т–Я. 2021 [статті: Федак Степан-Ярослав Степанович. С. 271; Чучман Сидір Васильович. С. 433; Шанковський Лев Петрович. С. 437–438; Шухевич Степан Євгенович. С. 487–488].

Енциклопедія Сучасної України / ред.: І. Дзюба, А. Жуковський, М. Железняк та ін.; НАН України, Інститут енциклопедичних досліджень НАН України НТШ. Київ, 2012. **Т. 12** [статті: Карпенко Дмитро. URL: https://esu.com.ua/article-10015; Качинський Сергій. URL: https://esu.com.ua/article-11392; Кедюлич Іван. https://esu.com.ua/article-11677]; **Т. 13.** Київ, 2013 [стаття: Климишин Микола]. URL: https://esu.com.ua/article-8374; **Т. 14.** Київ, 2014 [статті: Колодзінський Михайло Франьович. URL: https://esu.com.ua/article-4146; Колосовський Володимир. URL: https://esu.com.ua/article-3092; Кордюк Богдан. URL: https://esu.com.ua/article-3516; Коссак Зенон Михайлович. URL: https://esu.com.ua/article-3900; Костарів Леонід. URL: https://esu.com.ua/article-3923]; **Т. 16.** Київ, 2016 [статті: Кушнір Макар Олександрович. URL: https://esu.com.ua/article-52548; Лебедь Микола. URL: https://esu.com.ua/article-53598; Лебедь-Гнатківська Дарія Омелянівна. https://esu.com.ua/article-53600]; **Т. 17.** Київ, 2016 [Літопис Української повстанської армії. URL: https://esu.com.ua/article-55864; Ленкавський Степан. URL: https://esu.com.ua/article-54250; Лопатинський Юрій. URL: https://esu.com.ua/article-56424]; **Т. 18.** Київ, 2017 [статті: Ляхович Євген. URL: https://esu.com.ua/article-60099; Макар Володимир. URL: https://esu.com.ua/article-60569]; **Т. 19.** Київ, 2018 [статті: Мартинець Володимир. URL: https://esu.com.ua/article-63862; Марченко Андрій Дмитрович. URL: https://esu.com.ua/article-64038; Мацейко Григорій. URL: https://esu.com.ua/article-880015]; **Т. 20.** Київ, 2018 [стаття: Мельник Кость. URL: https://esu.com.ua/article-66302]; **Т. 21.** Київ, 2019 [стаття: Мітрінґа Іван-Тадей. URL: https://esu.com.ua/article-68995]; **Т. 24.** Київ, 2022 [статті: Олійник Петро Федорович. URL: https://esu.com.ua/article-76507; Онишкевич Степан Іванович. URL: https://esu.com.ua/article-75380; Охримович Степан Богданович. URL: https://esu.com.ua/article-77325]; Київ. 2024 [статті: Підгайний Богдан. URL: https://esu.com.ua/article-882974; Пеленський Зенон Павлович. URL: https://esu.com.ua/article-883291; Пеленський Зиновій Андрійович. URL: https://esu.com.ua/article-883915; Пришляк Григорій Васильович. URL: https://esu.com.ua/article-883415].

Наукове редагування, упорядкування

Степан Бандера: ...коли один скаже: Слава Україні! / упоряд. М. Посівнич. Івано-Франківськ, 2015. 160 с.

Коваль О. Спомини мого життя / упоряд. М. Посівнич. Львів, 2016. 240 с.

Купецький Г. Напад на пошту 30 листопада 1932 р. / упоряд. і ред. М. Посівнич. Львів: Афіша, 2016. 144 с.

Колодзінський М. Воєнна доктрина українських націоналістів / упоряд.: В. Рог, М. Посівнич. Київ: Основа, 2019. 287 с., іл.

Стецько Я. 30 червня 1941. Проголошення відновлення державности України / відп. ред. М. Посівнич; упоряд.: М. Посівнич, О. Ісаюк; післямова І. Патриляк; Центр досліджень визвольного руху. Львів; Дрогобич; Торонто, 2019. 484 с.
Бандерівці – провісники держави / упоряд.: М. Посівнич, В. Рог, Я. Сватко. Львів, 2020. 120 с.
Вісьтак-Посівнич О. І. Суспільно-географічні дослідження українських вчених Галичини у міжвоєнний період 1919–1939 рр.: монографія / упоряд. М. Посівнич; Львівський національний університет ім. І. Франка. Львів: Література і мистецтво, 2023. 208 с.
Календар «Ми приречені на Перемогу!» – 2023 рік / упоряд.: І. Гомзяк, О. Кибалюк, М. Посівнич, Т. Савчук, Р. Стець; Музей національно-визвольної боротьби Тернопільщини, ГО Захисти Україну. Дрогобич, 2023. 14 с.
Штикало Д. Над світом сяє хрест меча / упоряд.: В. Рог, М. Посівнич. Київ: УВС, 2024. 256 с.

Оксана РУДА

доктор історичних наук
старший дослідник
старший науковий співробітник

Народилася 23 грудня 1979 р. у с. Волсвин Червоноградського (тепер – Шептицького) р-ну Львівської обл.

У 2002 р. закінчила історичний факультет Львівського національного університету ім. І. Франка.

У 2005 р. захистила кандидатську дисертацію на тему «Дослідження історії України в польській історіографії кінця XIX – початку XX століття» (керівник – д-р іст. наук, проф. Леонід Зашкільняк).

У 2006–2007 рр. – доцент кафедри нової та новітньої історії України Українського католицького університету.

У 2019 р. захистила докторську дисертацію на тему «Національно-освітня політика урядів Польщі щодо населення Галичини в 20–30-х роках XX століття: реалізація та рецепції» (науковий консультант – д-р іст. наук, проф. Микола Литвин).

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 2007 р.: молодший науковий (2007–2013), науковий (2014–2017), старший науковий (від 2017 р.) співробітник.

У 2023 р. присвоєно вчене звання старшого дослідника.

Стипендіатка Visegrad Scholarship Program (2015–2016), Канадського інституту українських студій Альбертського університету (Scholarship holder of the Canadian Institute of Ukrainian Studies University of Alberta, 2008–2009, 2013–2014), Programu Stypendialnego Kasy im. J. Mianowskiego (Instytut historii im. T. Manteuffla PAN, 2008), Programu Stypendialnego Rządu Rzeczypospolitej Polskiej dla Młodych Naukowców (2003–2004), а також Президента України для молодих учених (2009–2011).

Учасниця міжнародних наукових проєктів: «Galicja 1772–1918» (2010–2015), «Historia-mentalność-tożsamość. Miejsce i rola historii oraz historyków w życiu narodu polskiego i ukraińskiego w XIX i XX wieku» (2006–2010), «Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w.» (2003–2006).

Наукові зацікавлення: українсько-польські відносини XX ст., етнокультурні та освітні процеси у країнах Центрально-Східної Європи першої половини XX ст., польська й українська історіографія.

Монографії

Освальд Бальцер: наукова та громадська діяльність / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012. 132 с. (Серія «Історики України»; № 9).

Історія як навчальний предмет у початкових школах Галичини (1867–1918) / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. 146 с.

Національно-освітня політика урядів Польщі щодо населення Галичини в 20–30-х роках XX століття: реалізація та рецепції / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. 802 с.

Розділи в колективних монографіях

Мультикультурний простір Галичини. Проект «Україна». *Галичина та Волинь у складі міжвоєнної Польщі* / автор. колект.: В. Вісин, Р. Голик, В. Голубко та ін.; авт.-упоряд. М. Литвин. Харків: Фоліо, 2017. С. 363–408.

Національне питання в Польщі в 20–30-х роках XX століття. *Українсько-польські відносини. Новітня доба* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. С. 305–329.

Освітні процеси в Галичині в контексті українсько-польських відносин. *Українсько-польські відносини. Новітня доба* / відп. ред. М. Литвин, НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. С. 337–353.

Роль культурно-освітніх товариств у формуванні національної свідомості населення міжвоєнної Галичини. *Взаємодія інституцій держави та громадянського суспільства в Україні: західні землі (кінець XIX – початок XXI ст.):* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. С. 573–614.

Єврейське початкове шкільництво міжвоєнної Галичини та Підрадянської України: порівняльний аналіз. *Освіта національних меншин в Україні: історичні традиції, правові засади, сучасні виклики (XX – початок XXI століть):* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; упоряд. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Кн. 1. С. 224–241.

Проблеми функціювання української мови в шкільництві польсько-українського пограниччя у 20–30-х роках XX ст. *Польсько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення:* колект. моногр. / відп. ред. І. Патер, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. С. 231–244.

Єврейське питання в міжвоєнній Польщі у контексті освітніх процесів. *Міжнаціональні відносини в Україні у XX – на початку XXI ст. Західні землі:* колект. моногр. / відп. ред. І. Патер; упоряд. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. С. 78–118.

Ситуативні союзники: польсько-українська співпраця з освітніх питань у сеймі міжвоєнної Польщі. *За свободу. Українсько-польський діалог та спроби порозуміння* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. С. 305–342.

Польща на шляху системної трансформації: зовнішньополітичні виклики та внутрішньополітичні реформи (1989–2004). *Central Eastern Europe under 1989–2022 socio-economic, political, and cultural-educational transformations: Scientific monograph.* Riga: Baltija Publishing, 2022. P. 176–203 (співавт. – О. Піх).

Правовий статус української мови в органах місцевого самоврядування та шкільництві міжвоєнної Галичини. *Місцеве самоврядування в Україні (XX – поч. XXI ст.). Західні землі* / відп. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. С. 343–362.

Українська політична еліта на захисті національних інтересів у парламенті міжвоєнної Польщі (1922–1939). *Українська еліта у другій половині XIX – на початку XXI століття: особливості формування, трансформація уявлень, інтелектуальний потенціал. Західні землі. Вибрані проблеми* / відп. ред. І. Соляр, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Кн. 1. С. 275–308.

Національна освіта українців у Польщі (20–30-ті роки XX століття): шлях до збереження ідентичності. *Українські маркери історії Польщі: виклики міжвоєнної доби XX ст.:* колект. моногр. / гол. редкол. М. Литвина; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів; Суми: Університетська книга, 2024. Т. 2. С. 187–228.

Україна–НАТО: політичний діалог і практичне співробітництво (2014–2023). *Міжнародна підтримка України в період російсько-української війни:* монографія / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. С. 110–220.

Статті в наукових виданнях

Формування історіографічного образу українського козацтва в польській історичній думці. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2010–2011. Вип. 3–4. С. 250–267.

Вплив історичних міфів на висвітлення української проблематики в польській історичній науці кінця XIX – початку XX ст. *Історична наука, історична пам'ять та національна свідомість модерної доби в Україні, Білорусі та Польщі* / упоряд.: В. Масненко, Ю. Присяжнюк. Черкаси: Вертикаль, 2011. С. 50–59 (Серія «Історичні студії»).

Образ козацтва в польській історіографії другої половини XIX – першої третини XX ст. *Історія–ментальність–ідентичність:* колект. моногр. / за ред. Л. Зашкільняка, Й. Пісулінської, П. Сєрженьґи. Львів: ПАІС, 2011. Вип. 4: Історична пам'ять українців і поляків у період формування національної свідомості в XIX – першій половині XX століття. С. 267–276.

Міжнародна наукова конференція «Історія, політика і культура у Східній Європі». *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012. Вип. 5: Ювілейний збірник на пошану Олександра Колянчука. С. 241–243.

Поширення українсько-польських історичних міфологем у польській історіографії кінця XIX – першої третини XX ст. *Wieki Stare i Nowe.* Katowice, 2012. T. 4 (9). S. 114–128.

Рецензійна діяльність Мирона Кордуби на сторінках «Kwartalnika Historycznego» («Історичного квартальника»). *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012. Вип. 5: Ювілейний збірник на пошану Олександра Колянчука. С. 141–152 (співавт. – О. Піх).

Історія України та українсько-польські відносини в науковій творчості Освальда Бальцера (1858–1933). *Історичні та культурологічні студії.* Львів, 2013. Вип. 5. С. 102–133.

Методика навчання історії в народних школах Галичини (1867–1918). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. редкол. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 23. С. 216–232.

Українська проблематика в дослідженнях польських науковців Львівського університету (кінець XIX – початок XX століття). *Вісник Львівського університету. Серія історична.* Львів, 2013. Вип. 49: Ювілейне видання з нагоди 350-річчя Львівського університету. С. 114–129.

Українсько-польські відносини XVII ст. в інтерпретації Ольґерда Ґурки (1887–1955). *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 6. С. 55–69.

Громадська діяльність Освальда Бальцера (1858–1933). *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014. Вип. 7. С. 32–44.

Національна політика Другої Речі Посполитої в освітній сфері (на прикладі Галичини). Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Історія. Тернопіль, 2014. Вип. 2, ч. 1. С. 142–147.

Освітня політика Другої Речі Посполитої у 1918–1924 роках. *Проблеми гуманітарних наук. Серія «Історія»:* зб. наук. праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич, 2014. Вип. 34. С. 232–246.

Державна політика Другої Речі Посполитої в національній сфері у 1918–1926 роках. *Проблеми гуманітарних наук. Серія «Історія»:* зб. наук. праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич, 2015. Вип. 36. С. 160–174.

Культурно-освітнє життя Львова (1923–1939). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. редкол. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. Вип. 27: Ювілейний збірник на пошану Юрія Сливки. С. 153–171.

Національна політика Другої Речі Посполитої в сфері початкової освіти (на прикладі міжвоєнного Львова). *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія.* Тернопіль, 2015. Вип. 2, ч. 2. С. 138–143.

Національна політика Польської держави у 1926–1939 роках. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету.* Запоріжжя, 2015. Вип. 44, т. 2. С. 76–80.

Правове становище населення Другої Речі Посполитої. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. Вип. 8. С. 125–139.

Розвиток освітніх процесів у Львові (1923–1939). *Наукові зошити історичного факультету Львівського університету:* зб. наук. праць. Львів, 2015. Вип. 16. С. 221–235.

Діяльність кураторії Львівського шкільного округу у 1921–1939 роках. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету.* Запоріжжя, 2016. Вип. 46. С. 192–196.

Мовна політика Другої Речі Посполитої та Чехословацької Республіки в сфері освіти (на матеріалах Галичини і Закарпаття). Проблеми слов'янознавства. Львів, 2016. Вип. 65. С. 53–64.

Національно-освітня політика Другої Речіпосполитої в Галичині у 1924–1939 роках. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2016. Вип. 9. С. 91–109.

Роль єврейських культурно-освітніх товариств у розвитку національного шкільництва в Галичині (1923–1939). *Проблеми гуманітарних наук. Серія «Історія»:* зб. наук. праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич, 2016. Вип. 38. С. 89–106.

Роль українських культурно-освітніх товариств у розвитку національного шкільництва в Галичині (1923–1939). *Rocznik Lubelski.* Lublin, 2016. T. 42. S. 95–104.

Мовний утраквізм як спроба асиміляції українського населення міжвоєнної Галичини. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 10. С. 56–71.

Освітнє питання у діяльності єврейських політичних партій міжвоєнної Галичини. *Проблеми гуманітарних наук. Серія «Історія»:* зб. наук. праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич, 2017. Вип. 40. С. 114–130.

Особливості мовної політики Другої Речіпосполитої в освітній сфері. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. редкол. І. Патер, упоряд. Л. Хахула; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 29: Primum agere. Ювілейний збірник на пошану Миколи Литвина. С. 374–386.

Релігійні чинники у процесі формування національної ідентичності населення українсько-польсько-чехословацького пограниччя (1918–1939) (на прикладі українців Східної Галичини та Закарпаття). *Wieki Stare i Nowe.* Katowice, 2017. T. 12 (17). S. 128–144.

Polityka językowa Polski i Czechosłowacji wobec mniejszości ukraińskiej w okresie międzywojennym (na przykładzie szkolnictwa Galicji i Zakarpacia). *Wrocławskie Studia Politologiczne.* Wrocław, 2017. Nr 23. S. 131–142.

Освітнє питання в діяльності Законодавчого сейму Другої Речіпосполитої (1919–1922). *Гілея: науковий вісник:* зб. наук. праць. Київ: ПП Вид-во «Гілея», 2018. Вип. 132 (5). С. 131–135.

Освітнє питання у програмних документах польських політичних партій (1919–1939). *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Вип. 11. С. 78–98.

Просвітницька діяльність польського педагогічного товариства «Християнсько-національний союз учителів загальноосвітніх шкіл» у міжвоєнній Галичині. *Гілея: науковий вісник:* зб. наук. праць. Київ: ПП Вид-во «Гілея», 2018. Вип. 134 (7). С. 69–73.

Роль польського «Товариства школи людової» у розвитку приватного шкільництва в міжвоєнній Галичині. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету.* Запоріжжя, 2018. Вип. 50. С. 329–335.

Політика «критичного діалогу» у відносинах між Польщею та Білоруссю (1996–2004). *Сторінки історії.* Київ, 2019. Вип. 48. С. 238–251 (співавт. – О. Піх).

Educational issue in the Polish Socialist Party activities during the interwar years. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Вип. 32. С. 86–96.

Освітнє питання в діяльності єврейських парламентарів у Законодавчому сеймі Польської держави (1919–1922). *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 8. С. 3–18.

Роль політичної партії «Мізрахі» у розвитку єврейського приватного шкільництва в міжвоєнній Польщі. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 33. С. 69–80.

Наступ на українське шкільництво: діяльність кураторії Львівського шкільного округу в 1921–1926 рр. *Новітня доба* / відп. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. С. 30–49.

Освітнє питання в діяльності німецьких депутатів у парламенті Другої Речі Посполитої (1928–1930). *Wieki Stare i Nowe.* Katowice, 2022. T. 17, Nr 22. S. 1–15 (співавт. – О. Піх).

Правовий статус української мови в органах місцевого самоврядування міжвоєнної Галичини. *Новітня доба* / відп. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 10. С. 69–80.

Роль Єврейської соціалістичної робітничої партії «Робітники Сіону» у розвитку приватного шкільництва міжвоєнної Польщі. *Сторінки історії.* 2022. № 55. С. 152–164.

Організація та функціонування німецькомовних навчальних закладів у Галичині (1919–1939). *Wieki Stare i Nowe.* Katowice, 2023. T. 18, Nr 23. S. 1–16.

Освітнє питання у парламентській діяльності українських послів у сеймі Польщі (1922–1927). *Український історичний журнал.* 2023. № 2 (569). С. 96–112 (співавт. – О. Піх).

Просвітницька діяльність Союзу Церков євангельсько-ауґсбурзького і гельвецького визнання у міжвоєнній Галичині. *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 11. С. 20–38.

Саміти НАТО й Україна: аналіз політичного діалогу та перспективи членства в Альянсі. *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 12. С. 209–233.

Україна у зовнішньо-політичній стратегії США: пріоритети та виклики за умов російсько-української війни (2014–2024 рр.). *Український історичний журнал.* 2024. № 6. С. 20–43 (співавт. – О. Піх).

Еволюція польської громадської думки щодо України й українців (2022–2025): чинники впливу та динаміка змін. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр, заст. гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 42. С. 3–22.

Статті в інших виданнях

Українське питання в національній політиці Другої Речі Посполитої. *Україна–Польща: стратегічне партнерство в системі геополітичних координат:* зб. наук. праць Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 16–17 березня 2017 р.). Київ: Вид-во «Міленіум», 2017. С. 50–51.

Роль товариства «Шуль-Культ» у піднесенні освітнього рівня євреїв міжвоєнної Польщі. *Освіта і наука у мінливому світі: проблеми та перспективи розвитку:* матер. Міжнар. наук. конф. (Дніпро, 29–30 березня 2019 р.). Дніпро: СПД «Охотнік», 2019. Ч. 1 / наук. ред. О. Висоцький. С. 252–254.

На захисті освітніх прав українців: діяльність послів від Української парламентської репрезентації у сеймі Польщі (1922–1927). *Освіта і наука у мінливому світі: проблеми та перспективи розвитку:* матер. II Міжнар. наук. конф. (Дніпро, 27–28 березня 2020 р.). Дніпро: СПД «Охотнік», 2020. Ч. I / наук. ред. О. Висоцький. С. 253–254.

Освітнє питання в діяльності Польської соціалістичної партії (1919–1939). *Освіта і наука в мінливому світі: проблеми та перспективи розвитку:* матер. III Міжнар. наук. конф. (Дніпро, 26–27 березня 2021 р.). Дніпро: СПД «Охотнік», 2021. Ч. I / наук. ред. О. Висоцький. С. 83–84.

Функціювання української мови в органах місцевого самоврядування Галичини у 20–30-х роках XX ст. *Науковий простір: актуальні питання, досягнення та інновації:* матер. IV Міжнар. наук. конф. (Івано-Франківськ, 2 грудня 2022 р.). Вінниця: Європейська наукова платформа, 2022. С. 255–256.

Наукове редагування, упорядкування

Історичне краєзнавство (за матеріалами картотеки Мирона Кордуби) / упоряд.: О. Піх, О. Руда; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. Ч. 1: Історичне краєзнавство, історична географія та картографія українських земель. 316 с.

Автореферати

Національно-освітня політика урядів Польщі щодо населення Галичини в 20–30-х роках XX століття: реалізація та рецепції: автореф. дис. … д-ра іст. наук: 07.00.01 та 07.00.02 / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. 40 с.

Андрій СОВА

доктор історичних наук
професор
старший науковий співробітник

Народився 14 серпня 1980 р. у м. Львів.

У 2003 р. закінчив історичний факультет (спеціальність – «Історія»), а в 2007 р. – аспірантуру Львівського національного університету ім. І. Франка.

У 2009 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Символіка українських молодіжних організацій "Сокіл", "Січ", "Пласт" та "Луг" у Галичині (кінець XIX століття – 1939 р.)» (керівник – канд. іст. наук, с.н.с. Андрій Гречило).

У 2020 р. – докторську дисертацію на тему «Суспільно-культурна, військово-політична та освітньо-виховна діяльність Івана Боберського (1873–1947)» (науковий консультант – д-р іст. наук, проф. Ігор Соляр).

У 2013–2024 рр. – доцент кафедри олімпійської освіти, 2024–2025 рр. – професор кафедри олімпійської освіти, від 2025 р. – професор кафедри гуманітарних дисциплін та олімпійської освіти Львівського державного університету фізичної культури ім. І. Боберського.

Від 2021 р. – старший дослідник, а від 2023 р. – професор.

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України за сумісництвом від 2020 р.: старший науковий співробітник.

У 2023–2025 рр. – член спеціалізованої вченої ради Д 35.222.01 Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Член Ради Українського геральдичного товариства, Групи з історії та музейництва «Пласту» «На сліді», Науково-культурологічного товариства «Бойківщина», Львівського центру олімпійської просвіти. Співзасновник і заступник директора Центру незалежних історичних студій у Львові. Дійсний член та голова Комісії тіловиховання і спорту ім. І. Боберського Наукового товариства ім. Шевченка.

Заступник головного редактора видавництва «Літопис УПА» (2020–2023); член редакційних колегій наукових збірників і журналів: «Бандерівська сурма», «Брідщина – край на межі Галичини й Волині», «Генеалогічні записки», «Новітня доба», «Пластовий шлях», «Сфрагістичний щорічник», «Українська тіловиховна традиція».

Відзначений Подякою міського голови Самбора за організацію урочистої Академії з нагоди 140-річчя від дня народження І. Боберського (2013); Подякою Львівської обласної державної адміністрації за багаторічну дослідницьку діяльність (2017); нагороджений Відзнакою Львівського міського голови «100-річчя ЗУНР» (2018); лавреат Обласної премії ім. Героя України С. Бандери в номінації «Науково-навчальна національна державотворча діяльність» (2019).

Наукові зацікавлення: джерелознавство, історіографія та історія України XX ст., спеціальні історичні дисципліни, український визвольний рух, українська тіловиховна традиція і спорт.

Монографії

Іван Боберський: суспільно-культурна, військово-політична та освітньо-виховна діяльність / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича; Львівський державний університет фізичної культури ім. І. Боберського; Центр незалежних історичних студій. Львів, 2019. 512 с.

Степан Гайдучок (1890–1976): діяльність знаного українського педагога. Львів, 2022. 56 с.

«Україна для мене – понад усе!». Спогади про Валентина Мороза. Львів, 2022. 28 с.

Іван Боберський (1873–1947): український націєтворець. Львів; Дрогобич, 2023. 72 с.

Розділи в колективних монографіях

Українсько-чеські відносини в контексті діяльності гімнастичних товариств «Сокіл» (кін. XIX ст. – 1914 р.). *Міжнаціональні відносини в Україні у XX – на початку XXI ст. Західні землі:* колект. моногр. / відп. ред. І. Патер; упоряд. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. С. 13–37 (співавт. – Н. Кравець).

Взаємодія українських товариств «Сокіл», «Січ», «Пласт» і «Луг» у Галичині з органами місцевого самоврядування у контексті суспільно-культурної діяльності (перша третина XX століття). *Місцеве самоврядування в Україні (XX – початок XXI століття). Західні землі:* монографія / відп. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. С. 52–89.

Іван Боберський – український націєтворець. *Українська еліта у другій половині XIX – на початку XXI століття: особливості формування, трансформація уявлень, інтелектуальний потенціал. Західні землі. Вибрані проблеми:* монографія / відп. ред. І. Соляр, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Кн. 1. С. 87–104.

Внесок українських молодіжних організацій «Сокіл», «Січ», «Пласт» і «Луг» у Галичині в збереження національної пам'яті про українську національно-визвольну боротьбу 1914–1923 років. *Політика пам'яті в Україні: історичні наративи, стратегії впровадження в умовах війни та післявоєнного періоду:* монографія / відп. ред. І. Соляр, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. С. 274–298.

Підручники, посібники

Історія української культури: метод. вказівки з навч. дисципліни підготовки бакалаврів: Галузь знань 24 «Сфера обслуговування», спеціальність 241 «Готельно-ресторанна справа» / Львівський державний університет фізичної культури ім. І. Боберського. Львів, 2021. 56 с. (співавт. – Р. Поліщук).

Історія української культури: метод. вказівки з навч. дисципліни підготовки бакалаврів: Галузь знань 22 «Охорона здоров'я», спеціальність 227 «Фізична терапія та ерготерапія» / Львівський державний університет фізичної культури ім. І. Боберського. Львів, 2021. 56 с. (співавт. – Р. Поліщук).

Історія української культури: методичні вказівки з навчальної дисципліни підготовки бакалаврів: Галузь знань 24 «Сфера обслуговування», спеціальність 242 «Туризм» / Львівський державний університет фізичної культури ім. І. Боберського. Львів: Простір-М, 2022. 56 с. (співавт. – Р. Поліщук).

Історія української культури: методичні вказівки з навчальної дисципліни підготовки бакалаврів: Галузь знань 01 «Освіта/Педагогіка», спеціальність 014 «Середня освіта (фізична культура)» / Львівський державний університет фізичної культури ім. І. Боберського. Львів: Простір-М, 2022. 56 с. (співавт. – Р. Поліщук).

Українська тіловиховна традиція: навчальна програма дисципліни за вибором, рівень підготовки – третій (освітньо-науковий), галузь знань 24 «Сфера обслуговування», спеціальність 242 «Туризм» / Львівський державний університет фізичної культури ім. І. Боберського. Львів, 2022. 28 с.

Українська тіловиховна традиція: навчальна програма дисципліни за вибором, рівень підготовки – третій (освітньо-науковий), галузь знань 01 «Освіта», спеціальність 017 «Фізична культура і спорт» / Львівський державний університет фізичної культури ім. І. Боберського. Львів, 2023. 36 с.

Історія української культури: метод. вказівки з навч. дисципліни підготовки бакалаврів: Галузь знань 01 «Освіта/Педагогіка», спеціальність 014 «Середні освіта (фізична культура)» / Львівський державний університет фізичної культури ім. І. Боберського. Львів, 2024. 56 с. (співавт. – Р. Поліщук).

Статті в наукових виданнях

Іван Боберський і Листопадові події у Львові 1918 року. *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 8. С. 185–211.

Іван Боберський та Михайло Грушевський: співпраця Батька українського тіловиховання з Видатним істориком України. *Українська тіловиховна традиція* / гол. ред. А. Сова. Львів, 2020. Вип. 1. С. 51–63.

Іван Боберський: формування світогляду. *Літопис Дрогобиччини* / ред. В. Ханас. 2-ге вид., випр. і допов. Дрогобич: Посвіт, 2020. Вип. І. С. 158–175.

Мальовничими стежками Українських Карпат, або мандрівка Петра Франка 1911 року в Урич і околиці. *Фортеця: збірник заповідника «Тустань»*. Львів: Простір-М, 2020. Кн. 4. С. 336–348.

Невідомі документи про діяльність УСК «Богун» у Бродах (1930-ті роки). *Брідщина – край на межі Галичини й Волині:* наук. зб. Броди, 2020. Вип. 11. С. 49–53.

Невідомі документи про спортивну діяльність Романа Шухевича в «Пласті». *Українська тіловиховна традиція* / гол. ред. А. Сова. Львів, 2020. Вип. 1. С. 111–115.

Обставини загибелі шефа Головного Військового Штабу Української Повстанської Армії Дмитра Грицая. *Літопис Дрогобиччини* / ред. В. Ханас. 2-ге вид., випр. і допов. Дрогобич: Посвіт, 2020. Вип. І. С. 176–191.

Освітньо-виховна діяльність Івана Боберського у Канаді. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 33. С. 294–305.

Прапор товариства «Сокіл-Батько» – символ соборності України. *Наша спадщина.* 2020. № 1 (21). С. 46–50.

Співпраця Івана Боберського з Науковим товариством імені Шевченка у 1920–40-х роках. *Гілея: науковий вісник:* зб. наук. праць. Київ: ПП Вид-во «Гілея», 2020. Вип. 153 (2). С. 183–186.

Діяльність Івана Боберського у жіночій семінарії Українського педагогічного товариства у Львові. *Фізична культура в школі: стан і перспективи розвитку:* зб. тез доп. ІІ Регіональної наук.-практ. конф. (Івано-Франківськ, 23–24 квітня 2021 р.) / уклад.: Б. М. Мицкан. Івано-Франківськ, 2021. С. 42–44.

Діяльність Степана Гайдучка в «Українському спортовому кружку» Академічної гімназії у Львові (1906–1910). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. Вип. 34. С. 216–233.

Напрями діяльності Степана Гайдучка в українському гімнастичному товаристві «Сокіл-Батько» у Львові (1910–1914). *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. Вип. 9. С. 237–252.

Науково-методичний семінар у Львові з нагоди 130-річчя від Дня народження Петра Франка. *Садиба Франка: науковий збірник заповідника «Нагуєвичі»* / ред. кол.: Б. Лазорак (гол. ред.), Я. Мельник, М. Мозер, П. Гриценко, Л. Тимошенко, В. Александрович та ін. Дрогобич: Посвіт, 2021. Кн. 2. С. 737–738.

Печатка пластового куреня імені гетьмана Івана Мазепи в Ґраці. *Знак. Вісник Українського геральдичного товариства.* Львів, 2021. Травень. Чис. 84. С. 4.

Поштові картки з нагоди ювілею Петра Франка. *Садиба Франка: науковий збірник заповідника «Нагуєвичі»* / ред. кол.: Б. Лазорак (гол. ред.), Я. Мельник, М. Мозер, П. Гриценко, Л. Тимошенко, В. Александрович та ін. Дрогобич: Посвіт, 2021 Кн. ІІ. С. 738–740.

Співпраця Івана Боберського з товариством «Просвіта» (перша третина ХХ ст.). *Народознавчі зошити.* Львів, 2021. № 4 (160). С. 810–817.

Спортивна тематика на сторінках часопису «Брідські Вісті». *Брідщина – край на межі Галичини й Волині:* наук. зб. Броди, 2021. Вип. 12. С. 56–61.

The peculiarities of elaboration of the French-Ukrainian and Ukrainian-French dictionary of physical education and sport [Les particularites de l'elaboration du dictionnaire francais-ukrainien et ukrainien-francais de l'education physique et sportive]. *Xlinguae.* 2021. Vol. 14, is. 4. P. 282–298. (співавт.: R. Koval, O. Romanchuk, U. Protsenko, O. Tatarovska).

Взаємодія українських товариств «Луг» і «Сокіл» у Галичині з органами місцевого самоврядування (на прикладі села Уличного на Дрогобиччині). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 35. С. 104–112.

Внесок Івана Боберського у справі збереження та популяризації пам'яток Українських січових стрільців. *Культурна спадщина: іноваційні підходи та сталий розвиток:* тези Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 9–10 вересня 2022 р.). Львів, 2022. С. 27–30.

Другі національні спортивні змагання українців Галичини 1914 року на площі «Сокола-Батька». *Пластовий шлях. Журнал пластової думки та інформації.* Львів, 2022. Чис. 1 (205). С. 42–45.

Заснування товариства «Сокіл» у селі Дуб'є у світлі документів Центрального державного історичного архіву України у Львові. *Брідщина – край на межі Галичини й Волині:* наук. зб. Броди, 2022. Вип. 13. С. 70–76.

Конференція, що відбулася у переддень війни. *Пластовий шлях. Журнал пластової думки та інформації.* Львів, 2022. Чис. 2 (206). С. 34–35.

Навчальна дисципліна «Українська тіловиховна традиція» – важлива складова підготовки фахівців факультету туризму ЛДУФК імені Івана Боберського. *Інновації, гостинність, туризм: наука, освіта, практика:* зб. тез доп. II Всеукр. наук.-практ. конф. мол. учених, асп. і студ. (Львів, 19 травня 2022 р.). Львів, 2022. С. 402–405.

Педагогічна праця Степана Гайдучка у Львові напередодні Першої світової війни. *Народознавчі зошити.* Львів, 2022. № 3 (165). С. 674–684.

Петро Франко на змаганнях з тенісу у Львові 1914 року (невідомі фотографії з колекції Степана Гайдучка). *Пластовий шлях. Журнал пластової думки та інформації.* Львів, 2022. Чис. 2 (206). С. 42–44.

Петро Франко як популяризатор мандрівництва у Галичині напередодні Першої світової війни. *Пластовий шлях. Журнал пластової думки та інформації.* Львів, 2022. Чис. 3 (207). С. 44–46.

«Потрібна у Львові каварня у котрій будуть говорити виключно по-українськи»: Іван Боберський про каву, гостинність та українців. *Сучасні тенденції розвитку індустрії гостинності:* зб. тез. III Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 6 жовтня 2022 р.). Львів, 2022. С. 124–129.

Редакційно-видавнича діяльність Івана Боберського в сокільському русі напередодні Першої Світової війни. *Українська тіловиховна традиція* / гол. ред. А. Сова. Львів, 2022. Вип. 2. С. 3–18.

«"Сокіл-Батько" має вправді вже досить ріжних журб». З невідомого листування Івана Боберського та керівництва товариства «Сокіл-Батько» у Львові. *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 10. С. 246–264.

Степан Гайдучок: життєвий шлях професора українського тіловиховання. *Вісник НТШ. Інформаційне видання Світової ради Наукових товариств ім. Шевченка.* Львів, 2022. Чис. 66 (осінь–зима–весна). С. 85–89.

У Львові конференцією відзначили 100-ліття пластового куреня «Лісові Чорти». *Пластовий шлях. Журнал пластової думки та інформації.* Львів, 2022. Чис. 3 (207). С. 36–37.

Діяльність товариства «Сокіл» у селі Дуб'є напередодні Першої світової війни у світлі документів Центрального державного історичного архіву України у Львові. *Брідщина – край на межі Галичини й Волині:* наук. зб. Броди, 2023. Вип. 14. С. 29–38.

«Запорожські ігрища» 1911 року у Львові – перші національні спортивні змагання українців Галичини. *Народознавчі зошити.* Львів, 2023. № 1 (169). С. 77–83.

Іван Боберський – визначний український суспільно-культурний та військово-політичнй діяч (до 150-річчя від дня народження). *Український історичний журнал.* 2023. № 6 (573). С. 95–111 (співавт. – М. Романюк).

Іван Боберський – основоположник українського тіловиховання: теорія та практика. *Сучасні тенденції розвитку індустрії гостинності:* зб. тез доп. IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 12 жовтня 2023 р.). Львів, 2023. С. 374–379.

Іванові Боберському – 150. Основні віхи життя та діяльності великого українця. *Літопис Бойківщини. Журнал про історію, культуру та побут бойків.* 2023. № 1/104 (115). С. 16–22.

Печатки читальні «Просвіта» в Грушатичах (перша третина XX ст.). *Знак. Вісник Українського геральдичного товариства.* 2023. Січень. Чис. 89. С. 2.

Печатки 18 пластового куреня імені Івана Франка у Дрогобичі (1920-ті рр.). *Знак. Вісник Українського геральдичного товариства.* 2023. Жовтень. Чис. 92. С. 2.

Сова А. Іван Боберський та збереження української культурної спадщини (на прикладі співпраці з Науковим товариством імені Шевченка). *Культурна спадщина: іноваційні підходи та сталий розвиток:* тези ІІ-ї Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 9–10 вересня 2023 р.) / упоряд. Ю. Курдина. Львів, 2023. С. 120–125.

Степан Бандера і Пласт: перші кроки у громадському житті Галичини. *Краєзнавчий вісник.* Дрогобич; Посвіт, 2023. Вип. 5. С. 243–265.

Степан Гайдучок та Іван Крип'якевич: до історії стосунків. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 37. С. 175–183.

Сфрагістичні пам'ятки організації «Пласт» у Бориславі (1920-ті рр.). *Наша спадщина.* 2023. № 2 (34). С. 30–32.

Les particularités de l'enseignement du français langue étrangère aux étudiants en thérapie physique et en ergothérapie en Ukraine. Analele Universității din Craiova. Seria Ştiinţe Filologice. *Lingvistică.* Anul XLV. 2023. No. 1–2. P. 143–154 (співавт.: R. Koval, O. Romanchuk, M. Danylevych).

Stepan Haiduchok's contribution to the formation and development of volleyball in Lviv (1920ˢ). *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 11. С. 227–237.

The role of eponyms in presenting French heritage throughout the world. *XLinguae.* 2023. No. 16 (4). P. 34–49 (співавт.: R. Koval, O. Romanchuk, O. Nykyha, N. Fedchyshyn).

Відзнаки та нагороди Карпатського лещетарського клубу у 1920–30-их роках. *Наша спадщина.* 2024. № 4 (40). С. 24–26.

Внесок Степана Бандери у заснування товариства «Луг» у Старому Угринові. *Бандерівська сурма: науковий збірник Меморіального музею-садиби родини Бандерів.* Дрогобич: Посвіт, 2024. Вип. 2. С. 37–68.

«Всі діти українські ідуть разом одною кріпкою лавою». Локальна історія. 2024. № 6 (68). С. 28–31.

Діяльність Степана Гайдучка в Карпатському лещетарському клубі (1924–1939). *З історії західноукраїнських земель* / наук. ред. і упоряд. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 20. С. 62–73.

Діяльність Степана Гайдучка в організації «Пласт» (1911–1930). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр, заст. гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 39. С. 141–155.

Документи Центрального державного історичного архіву України у Львові про відновлення діяльності товариства «Сокіл» у селі Дуб'є після Першої світової війни. *Брідщина – край на межі Галичини й Волині:* наук. зб. Броди, 2024. Вип. 15. С. 57–61.

Іван Боберський та освітній розвиток українського жіноцтва (на прикладі гімназії СС Василіянок у Львові). *Наша спадщина.* 2024. № 1 (37). С. 53–58.

Київ 1940 року на невідомих світлинах з фотоархіву Степана Гайдучка. *Наша спадщина.* 2024. № 3 (39). С. 40–42.

Печатка пластового куреня імени Ольги Кобилянської у Дрогобичі, 1920-ті рр. *Пластовий шлях. Журнал пластової думки та інформації.* Львів, 2024. Чис. 4 (216). С. 29.

Печатка 36 пластового куреня імени Людмили Старицької-Черняхівської у Дрогобичі, 1920-ті рр. *Пластовий шлях. Журнал пластової думки та інформації.* Львів, 2024. Чис. 2 (214). С. 48–49.

Печатка 53 пластового куреня імени Дмитра Вітовського у Дрогобичі, 1920-ті рр. *Пластовий шлях. Журнал пластової думки та інформації.* Львів, 2024. Чис. 3 (215). С. 25.

Печатки пластових куренів у Дрогобичі (1920-ті роки). *Садиба Франка: науковий збірник заповідника «Нагуєвичі»* / ред. кол.: Б. Лазорак (гол. ред.), Я. Мельник, М. Мозер, П. Гриценко, Л. Тимошенко, В. Александрович та ін. Дрогобич: Посвіт, 2024. Кн. V. С. 726–743.

Розвиток пішого туризму в Галичині: досвід Степана Гайдучка. *Сучасні тенденції розвитку індустрії гостинності:* зб. тез доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 24–25 жовтня 2024 р.) / Львівський державний університет фізичної культури ім. І. Боберського. Львів, 2024. С. 290–297.

Співпраця Івана Боберського з Науковим товариством імені Шевченка у першій половині XX століття. *Українська тіловиховна традиція* / гол. ред. А. Сова. Львів, 2024. Вип. 3: З нагоди 150-річчя від заснування Наукового товариства імені Шевченка, 150-річчя від народження Івана Боберського та Миколи Міхновського. С. 13–38.

Співпраця Степана Гайдучка з Науковим товариством імені Шевченка у 1920–1930-их роках. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр, заст. гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 40. С. 184–192.

Степан Гайдучок і Славсько. До історії лижного спорту в Галичині у 1920–30-их роках. *Наша спадщина.* 2024. № 4 (40). С. 19–24.

Степан Гайдучок та збереження української культурної спадщини (на прикладі співпраці з Науковим товариством імені Шевченка). *Культурна спадщина: інноваційні підходи та сталий розвиток:* тези III-ї Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 7–8 вересня 2024 р.) / упоряд. О. Ганусин. Львів, 2024. С. 102–109.

Тризуб, лев і лілея, або що зображено на печатках організації «Пласт» у Стрию. *Наша спадщина.* 2024. № 2 (38). С. 36–42.

Ivan Boberskyi – the Founder of the Ukrainian System of Physical Education and Sports. *Sport i Turystyka.* Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe. 2024. Vol. 7, No. 3. P. 25–40 (співавт.: O. Romanchuk, R. Koval).

Діяльність товариства «Сокіл» у селі Дуб'є в 1932 році (за документами Центрального державного історичного архіву України у Львові). *Брідщина – край на межі Галичини й Волині:* наук. зб. Броди, 2025. Вип. 16. С. 31–38.

Екскурсійний маршрут «Український спортивний Львів кін. XIX – першої пол. XX ст.» (на прикладі життя та діяльності професора тіловиховання Степана Гайдучка). *Сучасні тенденції розвитку індустрії гостинності:* зб. тез доп. VI Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 13–14 листопада 2025 р.) / Львівський державний університет фізичної культури ім. І. Боберського. Львів, 2025. С. 463–468.

Іванові Боберському – 150! Вшанування пам'яті великого українця на Львівщині. *Шляхта Руси–України: історія, культура та побут українців шляхетного походження* / гол. ред. І. Смуток. Львів: ПАІС, 2025. № 13. С. 88–105.

«Махай-махай веслом, а вперід не дуже йдеш», або перші каюкові змагання Українського спортового союзу в Галичині. *Наша спадщина.* 2025. № 3 (43). С. 25–28.

Педагогічна та громадська праця Степана Гайдучка в роки Другої світової війни. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр, заст. гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 41. С. 216–229.

Степан Бандера і «Січ»: до історії січової організації у Старому Угринові. *Бандерівська сурма: науковий збірник Меморіального музею-садиби родини Бандерів.* Дрогобич: Посвіт, 2025. Вип. III. С. 20–38.

Стрийські соколи на поштівці зі збірки Степана Гайдучка. *Наша спадщина.* 2025. № 2 (42). С. 33–35.

Сфрагістична пам'ятка VI куреня Українського уладу старших пластунів імені Дмитра Вітовського у Дрогобичі (1920-ті рр.). *Знак. Вісник Українського геральдичного товариства.* Львів, 2025. Травень. Чис. 97. С. 2–3.

Riflemen's Training in the Theory and Practice of the «Sokil» Societies in Galicia on the Eve of the First World War. *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 13. С. 66–74.

Рецензії та огляди

[Рец.]: «Копаний мяч учить боронити і здобувати»: джерела до історії вивчення українського футболу. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 36. С. 283–287 [на кн.]: Хроніки копаного м'яча. Історія українського футболу в Галичині очима сучасників. Частина 1: 1909–1927 / упоряд. Д. Мандзюк. Львів, 2022. 280 с.

[Рец.]: Сторінки історії ЛДУФК імені Івана Боберського. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства

ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 38. С. 319–321 [на кн.]: Львівський державний університет фізичної культури (1946–2016): попул. енцикл. / авт. кол.: Ф. Музика та ін.; упоряд. О. Борис; за заг. ред. Є. Приступи. Львів: ЛДУФК, 2016. 488 с.

[Рец.]: «Ми повинні пам'ятати тих, хто віддав своє життя в ім'я торжества правди, справедливості»: життя та діяльність Василя Регея. *Актуальні питання гуманітарних наук:* міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / ред.-упоряд.: М. Пантюк, А. Душний, В. Ільницький, І. Зимомря. Дрогобич: Вид. дім «Гельветика», 2024. Вип. 74, т. 2. С. 416–417 [на кн.]: Ільницький В., Посівнич М. Василь Регей («Кіт»). «Історія народу пишеться долями людей». Дрогобич: Посвіт, 2024. 160 с.

[Рец.]: Українська футбольна термінологія в опрацюванні основоположника українського тіловиховання Івана Боберського. *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 12. С. 336–338 [на кн.]: Процик І. Лексика на позначення футбольних понять у праці Івана Боберського «Забави і гри рухові. Ч. ІІІ. Копаний мяч» (Львів, 1906): словник-довідник. Львів: НТШ, 2023. 56 с.

[Рец.]: «У великій світовій драмі наших днів ми маємо до вибору: або бути творцями, або жертвами історії». *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр, заст. гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 42. С. 395–398 [на кн.]: Хома І. Громадська, військова та політична діяльність Євгена Коновальця (1891–1938): монографія / за наук. ред. проф., д-ра іст. наук І. Соляра. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2024. 488 с.

Статті в інших виданнях

«В здоровому тілі – здорова душа!»: життєвий шлях професора тіловиховання Степана Гайдучка (з нагоди 130-річчя від дня народження). *Десяті Липівські читання:* матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (Івано-Франківськ, 24–25 вересня 2020 р.) / ред., упоряд. С. Кучеренко; Івано-Франківський національний медичний університет. Івано-Франківськ, 2020. С. 28–36.

Біля джерел українського «Сокола», або кілька фактів про діяльність Володимира Лаврівського у Львові. 2021. URL: https://photo-lviv.in.ua/bilia-dzherel-ukrainskoho-sokola-abo-kilka-faktiv-pro-diialnist-volodymyra-lavrivskoho-u-lvovi/

Біля джерел українського «Сокола». Кілька фактів про діяльність Володимира Лаврівського у Львові. *Ратуша.* 2021. 6–12 травня. Чис. 17 (2038). С. 13.

«Все вперед! Всі враз!», або поїздка Івана Боберського та Степана Гайдучка до Стрия у травні 1911 року. 2021. URL: https://photo-lviv.in.ua/vse-vpered-vsi-vraz-abo-poizdka-ivana-boberskoho-ta-stepana-hayduchka-do-stryia-u-travni-1911-roku/

«Гей, хто в «Лузі» озовися», або «Луг» на Брідщині. 2021. URL: https://photo-lviv.in.ua/hey-khto-v-luzi-ozovysia-abo-luh-na-bridshchyni/

Дворик на Руській, 20 у Львові біля рухівні «Сокола-Батька» на старих світлинах першої третини XX століття. 2021. URL: https://photo-lviv.in.ua/dvoryk-na-ruskiy-20-u-lvovi-bilia-rukhivni-sokola-batka-na-starykh-svitlynakh-pershoi-tretyny-khkh-stolittia/

День українського спортовця та інші цікаві події в Бродах 1930-х років. 2021. URL: https://photo-lviv.in.ua/den-ukrainskoho-sportovtsia-ta-inshi-tsikavi-podii-v-brodakh-1930-kh-rokiv/

До дня народження Івана Боберського у Львові з'явилося популярне видання. 2021. URL: https://photo-lviv.in.ua/do-dnia-narodzhennia-ivana-boberskoho-u-lvovi-z-iavylosia-populiarne-vydannia/

«Змаг гартує волю», або що писав Тарас Франко про початки українського спорту у Львові. *Ратуша.* 2021. 8–14 липня. Чис. 26 (2047). С. 15.

«Змаг гартує волю», або що писав Тарас Франко про початки українського спорту у Львові. 2021. URL: https://photo-lviv.in.ua/zmah-hartuie-voliu-abo-shcho-pysav-taras-franko-pro-pochatky-ukrainskoho-sportu-u-lvovi/

З чого починався Пласт у Львові? 2021. URL: https://photo-lviv.in.ua/z-choho-pochynavsia-plast-u-lvovi/

«І печаткою стверджую…» Кілька фактів про діяльність організації «Пласт» на Волині у 1920-х роках. 2021. URL: https://photo-lviv.in.ua/i-pechatkoiu-stverdzhuiu-kilka-faktiv-pro-diialnist-orhanizatsii-plast-na-volyni-u-1920-kh-rokakh/

Іван Боберський про нові шляхи тіловиховання. 2021. URL: https://photo-lviv.in.ua/ivan-boberskyy-pro-novi-shliakhy-tilovykhovannia/
Іван Боберський про IV зимові Олімпійські ігри у Ґарміш-Партенкірхені 1936 року. 2021. URL: https://photo-lviv.in.ua/ivan-boberskyy-pro-iv-zymovi-olimpiyski-ihry-u-garmish-partenkirkheni-1936-roku/
Іван Боберський та «Пласт» напередодні Першої світової війни. 2021. URL: https://photo-lviv.in.ua/ivan-boberskyy-ta-plast-naperedodni-pershoi-svitovoi-viyny/
Іван Боберський – український націєтворець. *Сучасні тенденції розвитку індустрії гостинності:* матер. II Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 7–8 жовтня 2021 р.) / Львівський державний університет фізичної культури ім. І. Боберського. Львів, 2021. С. 317–322.
Кілька фактів про діяльність організації «Пласт» у Бродах. 2021. URL: https://photo-lviv.in.ua/kilka-faktiv-pro-diialnist-orhanizatsii-plast-u-brodakh/
«Країна тисячі озер і рік», або що писав Степан Гайдучок про тіловиховання у Фінляндії. 2021. URL: https://photo-lviv.in.ua/kraina-tysiachi-ozer-i-rik-abo-shcho-pysav-stepan-hayduchok-pro-tilovykhovannia-u-finliandii/
«Лише боротьба вишколює засади боротьби», або Іван Боберський про спортивне товариство «Україна» у Львові. 2021. URL: https://photo-lviv.in.ua/lyshe-borotba-vyshkoliuie-zasady-borotby-abo-ivan-boberskyy-pro-sportovne-tovarystva-ukraina-u-lvovi/
Невідомі спогади про Петра Франка. 2021. URL: https://photo-lviv.in.ua/nevidomi-spohady-pro-petra-franka/
Невідомі сторінки українського тіловиховання. 2021. URL: https://photo-lviv.in.ua/nevidomymy-storinky-ukrainskoho-tilovykhovannia/
«Ні для зиску, ані для слави», або Степан Гайдучок про Семена Горука. 2021. URL: https://photo-lviv.in.ua/ni-dlia-zysku-ani-dlia-slavy-abo-stepan-hayduchok-pro-semena-horuka/
Нове видання: «Українські націоналісти в боротьбі проти нацизму». 2021. URL: http://ukrpohliad.org/culture/nove-vydannya-ukrayinski-natsionalisty-v-borotbi-proty-natsyzmu.html
Петро Франко на невідомих фотографіях 1914 року. 2021. URL: https://photo-lviv.in.ua/petro-franko-na-nevidomykh-fotohrafiiakh-1914-roku/
«Процес 59» показав справжню суть більшовицької тоталітарної системи», – історик Андрій Сова. 2021. URL: https://loda.gov.ua/news?id=56413
«Свій до свого по своє!», або що та кого рекламували у 1931 році на сторінках львівського тижневика «Спортові Вісти». 2021. URL: https://photo-lviv.in.ua/sviy-do-svoho-po-svoie-abo-shcho-ta-koho-reklamuvaly-u-1931-rotsi-na-storinkakh-lvivskoho-tyzhnevyka-sportovi-visty/
«Спинайтеся завзято через перепони», або про «Пласт» у Чорткові. 2021. URL: https://photo-lviv.in.ua/spynaytesia-zavziato-cherez-perepony-abo-pro-plast-u-chortkovi/
Спортсмен Роман Шухевич на фото 1920–1930-х років. 2021. URL: https://photo-lviv.in.ua/sportsmen-roman-shukhevych-na-foto-1920-1930-kh-rokiv/
У Києві вийшла друком книга про українське тіловиховання. 2021. URL: https://photo-lviv.in.ua/u-kyievi-vyyshla-drukom-knyha-pro-ukrainske-tilovykhovannia/
Українські націоналісти в боротьбі проти нацизму. 2021. URL: http://ukrnationalism.com/news/ukrainian-book/4326-ukrainski-natsionalisty-v-borotbi-proty-natsyzmu.html
Українці на IV зимових Олімпійських іграх у Ґарміш-Партенкірхені 1936 року. 2021. URL: https://photo-lviv.in.ua/ukraintsi-na-iv-zymovykh-olimpiyskykh-ihrakh-u-garmish-partenkirkheni-1936-roku/
У Львівському обласному Будинку учителя розповіли про Івана Боберського. 2021. URL: https://photo-lviv.in.ua/u-lvivskomu-oblasnomu-budynku-uchytelia-rozpovily-pro-ivana-boberskoho/
У Львівському обласному Будинку учителя розповіли про не(відомі) сторінки історії українського тіловиховання. 2021. URL: https://photo-lviv.in.ua/u-lvivskomu-oblasnomu-budynku-uchytelia-rozpovily-pro-ne-vidomi-storinky-istorii-ukrainskoho-tilovykhovannia/
У Львові вийшов друком збірник документів і матеріалів про боротьбу українських націоналістів проти нацизму. 2021. URL: https://photo-lviv.in.ua/u-lvovi-vyyshov-drukom-zbirnyk-dokumentiv-i-materialiv-pro-borotbu-ukrainskykh-natsionalistiv-proty-natsyzmu/
У Львові відбулася IV наукова конференція з нагоди відзначення 110-річчя від заснування українських товариств «Україна» та «Пласт». 2021. URL: https://photo-lviv.in.ua/u-lvovi-vidbulasia-iv-naukova-

konferentsiia-z-nahody-vidznachennia-110-richchia-vid-zasnuvannia-ukrainskykh-tovarystv-ukraina-ta-plast/
У Львові вшанували пам'ять «Сівача зерна добра на рідній ниві». 2021. URL: https://www.ldufk.edu.ua/index.php/golovna-1/articles/u-lvovi-vshanuvali-pamjat-sivacha-zerna-dobra-na-ridnij-nivi-94181.html
У Львові презентують книгу «Відбиванка» Степана Гайдучка. 2021. URL: https://photo-lviv.in.ua/u-lvovi-prezentuiut-knyhu-stepana-hayduchka/
Харків і Львів, Міхновський і Боберський, або велика історія зафіксована на одній поштівці. 2021. URL: https://photo-lviv.in.ua/kharkiv-i-lviv-mikhnovskyy-i-boberskyy-abo-velyka-istoriia-zafiksovana-na-odniy-poshtivtsi/
Цікаві факти про дитячі роки професора українського тіловиховання Степана Гайдучка. 2021. URL: https://photo-lviv.in.ua/tsikavi-fakty-pro-dytiachi-roky-profesora-ukrainskoho-tilovykhovannia-stepana-hayduchka/
Що писав Іван Боберський про Пласт у 1913 році. 2021. URL: https://photo-lviv.in.ua/shcho-pysav-ivan-boberskyy-pro-plast-u-1913-rotsi/
Юліан Дорош про пластову світлину. 2021. URL: https://photo-lviv.in.ua/yulian-dorosh-pro-plastovu-svitlynu/
Як Іван Боберський з учнями Академічної гімназії мандрував навколо Львова. 2021. URL: https://photo-lviv.in.ua/yak-ivan-boberskyy-z-uchniamy-akademichnoi-himnazii-mandruvav-navkolo-lvova/
Як Євген Коновалець розбудовував організацію «Сокіл» у рідному селі Зашків. 2021. URL: https://photo-lviv.in.ua/yak-yevhen-konovalets-rozbudovuvav-orhanizatsiiu-sokil-u-ridnomu-seli-zashkiv/
Якою була символіка спортового товариства «Україна» у 1911–1939 роках? 2021. URL: https://photo-lviv.in.ua/yakoiu-bula-symvolika-sportovoho-tovarystva-ukraina-u-1911-1939-rokakh/
Як розвивався важкоатлетичний спорт на Львівщині. 2021. URL: https://photo-lviv.in.ua/yak-rozvyvavsia-vazhkoatletychnyy-sport-na-lvivshchyni/
Як Степан Гайдучок влітку 1913 року гостював у словенських соколів. 2021. URL: https://photo-lviv.in.ua/yak-stepan-hayduchok-vlitku-1913-roku-hostiuvav-u-slovenskykh-sokoliv/
Без паніки! Як вижити, боротися й перемогти під час бойових дій. 2022. URL: https://photo-lviv.in.ua/bez-paniky-yak-vyzhyty-borotysia-y-peremohty-pid-chas-boyovykh-diy/
«Виховання тіла – це шлях до виховання духа», або педагогічна праця Степана Гайдучка у Львові напередодні Першої світової війни. 2022. URL: https://photo-lviv.in.ua/vykhovannia-tila-tse-shliakh-do-vykhovannia-dukha-abo-pedahohichna-pratsia-stepana-hayduchka-u-lvovi-naperedodni-pershoi-svitovoi-viyny/
Відзнаки і нагороди Карпатського Лещетарського Клубу. 2022. URL: https://photo-lviv.in.ua/vidznaky-i-nahorody-karpatskoho-leshchetarskoho-klubu/
Війна за культуру на ідеологічному фронті триває. 2022. URL: http://www.ldufk.edu.ua/index.php/id-2022/articles/vijna-za-kulturu-na-ideologichnomu-fronti-trivaje.html (співавт. – Р. Поліщук).
Генерал Роман Шухевич: життєвий шлях як приклад для наслідування сьогодні. 2022. URL: https://photo-lviv.in.ua/heneral-roman-shukhevych-zhyttievyy-shliakh-iak-pryklad-dlia-nasliduvannia-sohodni/
Гімн Карпатського Лещетарського Клубу. 2022. URL: https://photo-lviv.in.ua/himn-karpatskoho-leshchetarskoho-klubu/
Декілька документів про діяльність Михайла Пежанського у пластовому курені «Лісові чорти». 2022. URL: https://photo-lviv.in.ua/dekilka-dokumentiv-pro-diialnist-mykhayla-pezhanskoho-u-plastovomu-kureni-lisovi-chorty/
З життя Провідника: Степан Бандера і псевдо «Баба». 2022. URL: https://photo-lviv.in.ua/z-zhyttia-providnyka-stepan-bandera-i-psevdo-baba/
З життя Провідника: Степан Бандера і 2 курінь старших пластунів «Червона Калина». 2022. URL: https://photo-lviv.in.ua/z-zhyttia-providnyka-stepan-bandera-i-2-kurin-starshykh-plastuniv-chervona-kalyna/
З життя Провідника: Степан Бандера і 5 пластовий курінь імені князя Ярослава Осмомисла в Стрию. 2022. URL: https://photo-lviv.in.ua/z-zhyttia-providnyka-stepan-bandera-i-5-plastovyy-kurin-imeni-kniazia-yaroslava-osmomysla-v-stryiu/

З історії сфрагістики товариства «Просвіта» в Аргентині. 2022. URL: https://photo-lviv.in.ua/z-istorii-sfrahistyky-tovarystva-prosvita-v-arhentyni/

Історія прапора пластового куреня «Лісові Чорти» у Львові, або захоплююча історія, яка варта екранізації! 2022. URL: https://photo-lviv.in.ua/istoriia-prapora-plastovoho-kurenia-lisovi-chorty-u-lvovi-abo-zakhopliuiucha-istoriia-iaka-varta-ekranizatsii/

Київ 1940 року на невідомих світлинах з фотоархіву Степана Гайдучка. 2022. URL: https://photo-lviv.in.ua/kyiv-1940-roku-na-nevidomykh-svitlynakh-z-fotoarkhivu-stepana-hayduchka/

Лев на печатці організації «Пласт» у Стрию. 2022. URL: https://photo-lviv.in.ua/lev-na-pechattsi-orhanizatsii-plast-u-stryiu/

Моральні настанови Івана Боберського актуальні сьогодні як ніколи! 2022. URL: https://photo-lviv.in.ua/moralni-nastanovy-ivana-boberskoho-aktualni-sohodni-iak-nikoly/

Незнані сторінки українського тіловиховання, або Нові дослідження фахівців українського тіловиховання. 2022. URL: https://photo-lviv.in.ua/neznani-storinky-ukrainskoho-tilovykhovannia-abo-novi-doslidzhennia-fakhivtsiv-ukrainskoho-tilovykhovannia/

«Нехай живе краса і здоров'я жіночого тіла!», або Оксана Суховерська про жіночий світ і культ тіла. 2022. URL: https://photo-lviv.in.ua/nekhay-zhyve-krasa-i-zdorov-ia-zhinochoho-tila-abo-oksana-sukhoverska-pro-zhinochyy-svit-i-kult-tila/

Опір українського збройного підпілля окупантам на Львівщині у 1948 році. 2022. URL: https://photo-lviv.in.ua/opir-ukrainskoho-zbroynoho-pidpillia-okupantam-na-lvivshchyni-u-1948-rotsi/

Петро Франко та початки туризму у Галичині. 2022. URL: https://photo-lviv.in.ua/petro-franko-ta-pochatky-turyzmu-u-halychyni/

Печатки пластового куреня «Лісові Чорти» у Львові. 2022. URL: https://photo-lviv.in.ua/pechatky-plastovoho-kurenia-lisovi-chorty-u-lvovi/

Пластовий курінь «Лісові Чорти» у Львові: назва та початки діяльності. 2022. URL: https://photo-lviv.in.ua/plastovyy-kurin-lisovi-chorty-u-lvovi-nazva-ta-pochatky-diialnosti/

Пластовому куреню «Лісові Чорти» 100 років – львів'ян запрошують на конференцію. 2022. URL: https://photo-lviv.in.ua/plastovomu-kureniu-lisovi-chorty-100-rokiv-lviv-ian-zaproshuiut-na-konferentsiiu/

«Потрібна у Львові каварня у котрій будуть говорити виключно по-українськи», або Іван Боберський про каву та українців. 2022. URL: https://photo-lviv.in.ua/potribna-u-lvovi-kavarnia-u-kotriy-budut-hovoryty-vykliuchno-po-ukrainsky-abo-ivan-boberskyy-pro-kavu-ta-ukraintsiv/

«Потрібна у Львові каварня, у якій говоритимуть виключно по-українськи». Іван Боберський про каву та українців. Ратуша. 2022. 17–23 серпня. Чис. 32 (2104). С. 6.

Початки Карпатського Лещетарського Клубу у Львові. 2022. URL: https://photo-lviv.in.ua/pochatky-karpatskoho-leshchetarskoho-klubu-u-lvovi/

Про Івана Боберського більше дізнаються у Республіці Хорватія. 2022. URL: https://www.ldufk.edu.ua/index.php/golovna-1/articles/pro-ivana-boberskogo-bilshe-diznajutsja-u-respublici-xorvatija-95763.html

Символіка Карпатського Лещетарського Клубу: емблема та логотип. 2022. URL: https://photo-lviv.in.ua/symvolika-karpatskoho-leshchetarskoho-klubu-emblema-ta-lohotyp/

Символіка Карпатського Лещетарського Клубу: печатки. 2022. URL: https://photo-lviv.in.ua/symvolika-karpatskoho-leshchetarskoho-klubu-pechatky

Тіловиховання та українська молодь, або Петро Франко про руханку в середніх школах Галичини напередодні Першої світової війни. 2022. URL: https://photo-lviv.in.ua/tilovykhovannia-ta-ukrainska-molod-abo-petro-franko-pro-rukhanku-v-serednikh-shkolakh-halychyny-naperedodni-pershoi-svitovoi-viyny/

У Львові відзначили 100-річчя пластового куреня «Лісові Чорти». 2022. URL: https://photo-lviv.in.ua/u-lvovi-vidznachyly-100-richchia-plastovoho-kurenia-lisovi-chorty/

Франко, Боберський, Пежанський, або початки ситківки (великого тенісу) у Львові. 2022. URL: https://photo-lviv.in.ua/franko-boberskyy-pezhanskyy-abo-pochatky-sytkivky-velykoho-tenisu-u-lvovi/

Як вести партизанську війну, або брошура Української Військової Організації «Мала війна» 1927 року. 2022. URL: https://photo-lviv.in.ua/yak-vesty-partyzansku-viynu-abo-broshura-ukrainskoi-viyskovoi-orhanizatsii-mala-viyna-1927-roku/

Як виглядала відзнака пластового куреня «Лісові Чорти» у Львові. 2022. URL: https://photo-lviv.in.ua/yak-vyhliadala-vidznaka-plastovoho-kurenia-lisovi-chorty-u-lvovi/

Як галичани готувалися до Першої світової війни: досвід Івана Боберського. 2022. URL: https://photo-lviv.in.ua/yak-halychany-hotuvalysia-do-pershoi-svitovoi-viyny-dosvid-ivana-boberskoho/

«Війна та музейна справа: історія і сучасність». 2023. URL: https://hominvoli.stryi.org/viyna-ta-muzeyna-sprava-istoriya-i-suchasnist/ (співавт.: В. Романчак, В. Ханас).

«Війна та музейна справа: історія і сучасність». *Гомін волі. Стрийський часопис.* 2023. 6 травня. № 17 (213). С. 3, 5 (співавт.: В. Романчак, В. Ханас).

Діяльність товариства «Сокіл» у селі Дуб'є напередодні Першої світової війни. 2023. URL: https://photo-lviv.in.ua/diialnist-tovarystva-sokil-u-seli-dub-ie-naperedodni-pershoi-svitovoi-viyny/

Заснування товариства «Сокіл» у селі Дуб'є на Брідщині. 2023. URL: https://photo-lviv.in.ua/zasnuvannia-tovarystva-sokil-u-seli-dub-ie-na-bridshchyni/

Іван Боберський і мандрівництво в Галичині (на прикладі Академічної гімназії у Львові). *Альтернативний туризм:* матер. II Міжнар. наук.-практ. семінару присвяченого 20-річчю підготовки фахівців з туризму у Львівському державному університеті фізичної культури імені Івана Боберського (Львів, 21 вересня 2023 р.) / Львівський державний університет фізичної культури ім. І. Боберського. Львів, 2023. С. 288–292.

Іван Боберський став одним із батьків-засновників легіону Українських січових стрільців. 2023. URL: https://armyinform.com.ua/2023/08/15/ivan-boberskyj-stav-odnym-iz-batkiv-zasnovnykiv-legionu-ukrayinskyh-sichovyh-strilcziv-andrij-sova/

Іван Боберський: український націєтворець. 2023. URL: https://photo-lviv.in.ua/ivan-boberskyy-ukrainskyy-natsiietvorets/

Копаний м'яч та лещетарство: як Іван Боберський популяризував спорт в Україні [Інтерв'ю]. 2023. URL: https://www.galychyna.fm/articles/kopanij-m-yach-ta-leshhetarstvo-yak-ivan-boberskij-populyarizuvav-sport-v-ukrayini

«Лишень з тим народом числиться світ, що є здоровий, розумний, сильний і багатий»: афоризми та моральні настанови Івана Боберського. 2023. URL: https://photo-lviv.in.ua/lyshen-z-tym-narodom-chyslytsia-svit-shcho-ie-zdorovyy-rozumnyy-sylnyy-i-bahatyy-aforyzmy-ta-moralni-nastanovy-ivana-boberskoho/

Печатки організації «Пласт» у Самборі (1910-ті–1920-ті рр.). 2023. URL: https://photo-lviv.in.ua/pechatky-orhanizatsii-plast-u-sambori-1910-ti-1920-ti-rr/

Печатки організації «Пласт» у Бориславі (1920-ті рр.). 2023. URL: https://photo-lviv.in.ua/pechatky-orhanizatsii-plast-u-boryslavi-1920-ti-rr/

Сьогодні, 14-го серпня, виповнюється 150 років від дня народження Івана Боберського, ім'я якого носить наш Університет. 2023. URL: https://www.ldufk.edu.ua/news/sogodni-14-go-serpnya-vypovnyuyetsya-150-rokiv-vid-dnya-narodzhennya-ivana-boberskogo-imya-yakogo-nosyt-nash-universytet/

У ліцеї № 51 імені Івана Франка проведено захід з нагоди 150-річчя від народження Івана Боберського. 2023. URL: https://photo-lviv.in.ua/u-litsei-51-imeni-ivana-franka-provedeno-zakhid-z-nahody-150-richchia-vid-narodzhennia-ivana-boberskoho/

У Львівській академічній гімназії проведено захід з нагоди 150-річчя від народження Івана Боберського. 2023. URL: https://photo-lviv.in.ua/u-lvivskiy-akademichniy-himnazii-provedeno-zakhid-z-nahody-150-richchia-vid-narodzhennia-ivana-boberskoho/

У Львівському історичному музеї відкрили виставку з нагоди 150-річчя від народження Івана Боберського (Фото). 2023. URL: https://www.ldufk.edu.ua/news/u-lvivskomu-istorychnomu-muzeyi-vidkryly-vystavku-z-nagody-150-richchya-vid-narodzhennya-ivana-boberskogo-foto/

У Львові відбудеться спецпогашення пам'ятного конверта та марки до 150-річчя від народження Івана Боберського. 2023. URL: https://photo-lviv.in.ua/u-lvovi-vidbudetsia-spetspohashennia-pamiatnoho-konverta-ta-marky-do-150-richchia-vid-narodzhennia-ivana-boberskoho/

У Львові відзначили 150-річчя НТШ та 150-річчя від народження Івана Боберського. 2023. URL: https://photo-lviv.in.ua/u-lvovi-vidznachyly-150-richchia-ntsh-ta-150-richchia-vid-narodzhennia-ivana-boberskoho/

У Львові провели семінар з нагоди 150-річчя від народження Івана Боберського. 2023. URL: https://www.ldufk.edu.ua/news/u-lvovi-provely-seminar-z-nagody-150-richchya-vid-narodzhennya-ivana-boberskogo/

У Львові пройде науковий семінар з нагоди 150-річчя від народження Івана Боберського. 2023. URL: https://photo-lviv.in.ua/u-lvovi-proyde-naukovyy-seminar-z-nahody-150-richchia-vid-narodzhennia-ivana-boberskoho/

Вийшов Науковий збірник, присвячений 150-річчю від заснування НТШ, 150-річчю від народження Боберського та Міхновського. 2024. URL: https://photo-lviv.in.ua/vyyshov-naukovyy-zbirnyk-prysviachenyy-150-richchiu-vid-zasnuvannia-ntsh-150-richchiu-vid-narodzhennia-boberskoho-ta-mikhnovskoho/

Відбулася наукова конференція з нагоди 100-річчя від заснування Карпатського Лещетарського Клубу. 2024. URL: https://photo-lviv.in.ua/vidbulasia-naukova-konferentsiia-z-nahody-100-richchia-vid-zasnuvannia-karpatskoho-leshchetarskoho-klubu/

Листопадові бої за Львів 1918 року: досвід Івана Боберського. *Ветеранський вісник.* Львів, 2024. № 22. С. 12–14.

Націєтворча діяльність Івана Боберського в роки Великої війни. *Велика війна в історії людства:* матер. Міжнар. наук.-практ. конф., приуроченої 110-й річниці початку Першої світової війни (Тернопіль, 16–17 жовтня 2024 р.) / Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2024. С. 195–202.

Печатки 18 пластового куреня імені Івана Франка у Дрогобичі (1920-ті рр.). 2024. URL: https://photo-lviv.in.ua/pechatky-18-plastovoho-kurenia-imeni-ivana-franka-u-drohobychi-1920-ti-rr/

Печатка 31 пластового куреня імені Софії Галечко у Дрогобичі (1920-ті рр.). 2024. URL: https://photo-lviv.in.ua/pechatka-31-plastovoho-kurenia-imeni-sofii-halechko-u-drohobychi-1920-ti-rr/

Печатка 36 пластового куреня імені Людмили Старицької-Черняхівської у Дрогобичі (1920-ті рр.). 2024. URL: https://photo-lviv.in.ua/pechatka-36-plastovoho-kurenia-imeni-liudmyly-starytskoi-cherniakhivskoi-u-drohobychi-1920-ti-rr/

Студенти та викладачі ЛДУФК зустрілися з правнуками Івана Франка (Фото). 2024. URL: https://www.ldufk.edu.ua/news/studenty-ta-vykladachi-ldufk-zustrilysya-z-pravnukamy-ivana-franka-foto/

Сфрагістична пам'ятка 27 пластового куреня імені Івана Сірка у Дрогобичі (1920-ті рр.). 2024. URL: https://photo-lviv.in.ua/sfrahistychna-pam-iatka-27-plastovoho-kurenia-imeni-ivana-sirka-u-drohobychi-1920-ti-rr/

У ЛДУФК 7-го жовтня відбудеться зустріч з внуками Петра Франка – Любою та Петром Галущаками. 2024. URL: https://www.ldufk.edu.ua/news/u-ldufk-7-go-zhovtnya-vidbudetsya-zustrich-z-vnukamy-petra-franka-lyuboyu-ta-petrom-galushhakamy/

У Львівському історичному музеї відбудеться наукова конференція, присвячена 100-річчю Карпатського Лещетарського Клубу. 2024. URL: https://photo-lviv.in.ua/u-lvivskomu-istorychnomu-muzei-vidbudetsia-naukova-konferentsiia-prysviachena-100-richchiu-karpatskoho-leshchetarskoho-klubu/

У Львівському історичному музеї відкрили виставку до 100-річчя Карпатського Лещетарського Клубу. 2024. URL: https://photo-lviv.in.ua/u-lvivskomu-istorychnomu-muzei-vidkryly-vystavku-do-100-richchia-karpatskoho-leshchetarskoho-klubu/ (співавт. – Т. Кузь).

У Львові відбулися Восьмі наукові читання імені Івана Боберського (Фото). 2024. URL: https://www.ldufk.edu.ua/news/u-lvovi-vidbulysya-vosmi-naukovi-chytannya-imeni-ivana-boberskogo-foto/

У Львові відбулася Всеукраїнська наукова конференція «Проблеми дослідження українського визвольного руху XX століття». 2024. URL: https://www.inst-ukr.lviv.ua/uk/news/news/?newsid=1344 (співавт. – М. Романюк).

У Львові відбулися Дев'яті наукові читання імені Івана Боберського (Фото). 2024. URL: https://www.ldufk.edu.ua/news/u-lvovi-vidbulysya-devyati-naukovi-chytannya-imeni-ivana-boberskogo-foto/

У Львові відбулося спецпогашення поштових конвертів та марок, випущених з нагоди 100-річчя Карпатського Лещетарського Клубу. 2024. URL: https://photo-lviv.in.ua/u-lvovi-vidbulosia-spetspohashennia-poshtovykh-konvertiv-ta-marok-vypushchenykh-z-nahody-100-richchia-karpatskoho-leshchetarskoho-klubu/

«З війни на війну»: військовий шлях Степана Гайдучка (1914–1918). *Історична наука у XXI столітті: виклики та перспективи:* матер. II Всеукр. наук. конф., присвяченої пам'яті Володимира Брославського. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2025. С. 191–194.

Степан Гайдучок: теоретичні та практичні здобутки у царині тіловиховання. *Юрій Липа: стратегія нації та культура українського духу (з нагоди 125-річчя від дня народження):* зб. наук. праць за матер. Всеукр. мультидисцип. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (Львів, 12–13 червня 2025 р.) / наук. ред. Т. Єщенко; ДНП «Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького». Львів, 2025. С. 71–76.

Студенти і викладачі ЛДУФК імені Івана Боберського зустрілися з Марією-Софією та Максимом Трильовськими. 2025. URL: https://www.ldufk.edu.ua/news/studenty-i-vykladachi-ldufk-imeni-ivana-boberskogo-zustrilysya-z-mariyeyu-sofiyeyu-ta-maksymom-trylovskymy/

Харків і Львів, Міхновський і Боберський або велика історія, зафіксована на одній поштівці. Ветеранський вісник. 2025. № 23. С. 16–18.

У ЛДУФК імені Івана Боберського вшанували професора українського тіловиховання Степана Гайдучка (Фото, відео). 2025. URL: https://www.ldufk.edu.ua/news/u-ldufk-imeni-ivana-boberskogo-vshanuvaly-profesora-ukrayinskogo-tilovyhovannya-stepana-gajduchka-foto-video/

У Львівському палаці мистецтв відбудуться Дванадцяті наукові читання імені Івана Боберського. 2025. URL: https://www.ldufk.edu.ua/news/u-lvivskomu-palaczi-mystecztv-vidbudutsya-dvanadczyati-naukovi-chytannya-imeni-ivana-boberskogo/

У Львові відбулися Дванадцяті наукові читання імені Івана Боберського. 2025. URL: https://www.ldufk.edu.ua/news/u-lvovi-vidbulysya-dvanadczyati-naukovi-chytannya-imeni-ivana-boberskogo/

У Львові відбулися Десяті наукові читання імені Івана Боберського (Фото). 2025. URL: https://www.ldufk.edu.ua/news/u-lvovi-vidbulysya-desyati-naukovi-chytannya-imeni-ivana-boberskogo-foto/

25-го лютого відбудуться Десяті наукові читання імені Івана Боберського на тему «Степан Бандера – громадський діяч (1920-ті рр.)». 2025. URL: https://www.ldufk.edu.ua/news/25-go-lyutogo-vidbudutsya-desyati-naukovi-chytannya-imeni-ivana-boberskogo-na-temu-stepan-bandera-gromadskyj-diyach-1920-ti-rr/

13-го березня у ЛДУФК відбудеться урочисте погашення поштової марки з нагоди 135-річчя від дня народження Степана Гайдучка. 2025. URL: https://www.ldufk.edu.ua/news/13-go-bereznya-u-ldufk-vidbudetsya-urochyste-pogashennya-poshtovoyi-marky-z-nagody-135-richchya-vid-dnya-narodzhennya-stepana-gajduchka/

25-го березня у ЛДУФК відбудеться відкриття банерної виставки «На лещетах, мов на крилах. До 100-річчя Карпатського Лещетарського Клубу». 2025. URL: https://www.ldufk.edu.ua/news/25-go-bereznya-u-ldufk-vidbudetsya-vidkryttya-banernoyi-vystavky-na-leshhetah-mov-na-krylah-do-100-richchya-karpatskogo-leshhetarskogo-klubu/

9-го квітня відбудеться зустріч студентів та працівників ЛДУФК з Марією-Софією та Максимом Трильовськими. 2025. URL: https://www.ldufk.edu.ua/news/9-go-kvitnya-vidbudetsya-zustrich-studentiv-ta-praczivnykiv-ldufk-z-mariyeyu-sofiyeyu-ta-maksymom-trylovskymy/

Енциклопедичні статті

Енциклопедія Сучасної України / редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ; Інститут енциклопедичних досліджень. Київ, 2024 [стаття: Новітня доба]. URL: https://esu.com.ua/article-885115

Наукове редагування, упорядкування

Лев Футала – «Лагідний». Денники: 7 липня 1946 р. – 28 жовтня 1947 р. / заст. гол. ред. А. Сова; упоряд. І. Гомзяк, Т. Кузь, В. Бойко. Львів: Вид-во «Літопис УПА», 2020. 136 с., іл. (Літопис УПА. Серія «Події і люди»; кн. 36).

Михайло Ковальчин – «Бурий». До останнього подиху в боротьбі за волю України / заст. гол. ред. А. Сова; упоряд. З. Брожина, І. Гомзяк. Львів: Вид-во «Літопис УПА», 2020. 152 с., іл. (Літопис УПА. Серія «Події і люди»; кн. 38).

Новітня доба / гол. ред. М. Романюк, відп. секр. А. Сова; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 8. 256 с.; 2021. Вип. 9. 320 с.; 2022. Вип. 10. 296 с.; 2023. Вип. 11. 304 с.; 2024. Вип. 12. 346 с.; 2025. Вип. 13. 345 с.

Пластовий шлях. Журнал пластової думки та інформації / чл. редкол. А. Сова. Львів, 2020. Чис. 1 (197). 60 с.; 2020. Чис. 2 (198). 60 с.; 2020. Чис. 3 (199). 60 с.; 2020. Чис. 4 (200). 60 с.; 2021. Чис. 1 (201). 60 с.; 2021. Чис. 2 (202). 60 с.; 2021. Чис. 3 (203). 60 с.; 2021. Чис. 4 (204). 60 с.; 2022. Чис. 1 (205). 60 с.; 2022. Чис. 2 (206). 60 с.; 2022. Чис. 3 (207). 60 с.; 2022. Чис. 4 (208). 60 с.; 2023. Чис. 1 (209). 60 с.; 2023. Чис. 2 (210). 60 с.; 2023. Чис. 3 (211). 60 с.; 2023. Чис. 4 (212). 60 с.; 2024. Чис. 1 (213). 60 с.; 2024. Чис. 2 (214). 60 с.; 2024. Чис. 3 (215). 60 с.; 2024. Чис. 4 (216). 60 с.; 2025. Чис. 1 (217). 60 с.; 2025. Чис. 2 (218). 60 с.; 2025. Чис. 3 (219). 60 с.; 2025. Чис. 4 (220). 60 с.

Сфрагістичний щорічник / чл. редкол. А. Сова; НАН України, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського; Інститут спеціальних історичних дисциплін Музею Шереметьєвих. Київ: Видавничий дім «Антиквар», 2020. Вип. VII. 516 с.: іл.

Українська тіловиховна традиція / гол. ред. А. Сова. Львів, 2020. Вип. 1. 128 с.; 2022. Вип. 2. 160 с.; 2024. Вип. 3: До 150-річчя від заснування Наукового товариства імені Шевченка, 150-річчя від народження Івана Боберського та Миколи Міхновського. 178 с.

Українські націоналісти в боротьбі проти нацизму: збройне протистояння, спротив у німецьких тюрмах і концтаборах, діяльність на еміграції. Документи та матеріали / упоряд. і відп. ред. М. Романюк / чл. редкол. А. Сова; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. 904 с.

Ярослав Кіцюк – «Щербатий». «Ми просто йшли...» / заст. гол. ред. А. Сова; упоряд.: І. Гомзяк, М. Романюк. Львів: Вид-во «Літопис УПА», 2020. 152 с., іл. (Літопис УПА. Серія «Події і люди»; кн. 37).

Волянюк С. Над Збручем: Кам'янець-Подільська група УПА на Тернопільщині (друга половина 1944 р.) / заст. гол. ред. А. Сова. Львів: Вид-во «Літопис УПА», 2021. 176 с. (Літопис УПА. Серія «Події і люди»; кн. 39).

Гайдучок С. Відбиванка / упорядкув. В. Левківа, А. Сови; Львівський державний університет фізичної культури ім. І. Боберського. Львів, 2021. 112 с.: іл. Репр. відтворення вид. 1930 р.

Марчук І. Битва під Гурбами / заст. гол. ред. А. Сова. Львів: Вид-во «Літопис УПА», 2021. 144 с., іл. (Літопис УПА. Серія «Події і люди»; кн. 40).

Станиславівська округа ОУН: документи і матеріали референтури СБ. 1945–1951 / заст. гол. ред. А. Сова; упоряд. Д. Проданик. Львів: Вид-во «Літопис УПА», 2021. Кн. 2. 656 с., іл. (Літопис УПА. «Нова серія»; т. 29).

Брідщина – край на межі Галичини й Волині / гол. ред. В. Стрільчук, чл. редкол. А. Сова; Комунальна установа «Бродівський історико-краєзнавчий музей» Бродівської міської ради. Броди, 2022. Вип. 13. 138 с.; 2023. Вип. 14. 176 с.; 2024. Вип. 15. 158 с.; 2025. Вип. 16. 156 с.

Марчук І. Отаман «Тарас Бульба»: між міфом і реальністю: монографія / заст. гол. ред. А. Сова. Львів: Вид-во «Літопис УПА», 2022. 406 с., іл. (Літопис УПА. Серія «Бібліотека»; т. 16).

Бандерівська сурма: науковий збірник Меморіального музею-садиби родини Бандерів / чл. редкол. А. Сова. Дрогобич: Посвіт, 2023. Вип. 1. 100 с.; 2024. Вип. 2. 112 с.; 2025. Вип. 3. 120 с.

Краєзнавчий вісник / чл. редкол. А. Сова. Дрогобич: Посвіт, 2023. Вип. 5. 340 с.

Мацьків А. Для тебе живемо, Україно: повстанці Печеніжинського куща в «Яворівському фотоархіві УПА» / заст. гол. ред. А. Сова. Львів: Вид-во «Літопис УПА», 2023. 144 с., іл. (Літопис УПА. Серія «Події і люди»; кн. 41).

Моральні настанови Івана Боберського. З нагоди 150-річчя від дня народження / упоряд. А. Сови. Львів, 2023. 24 с.

Наша спадщина: наук.-попул. журн. / чл. редкол. А. Сова. Львів, 2024. № 1 (37). 60 с.; 2024. № 2 (38). 60 с.; 2024. № 3 (39). 60 с.; 2024. № 4 (40). 60 с.; 2025. № 1 (41). 60 с.; 2025. № 2 (42). 60 с.; 2025. № 3 (43). 60 с.; 2025. № 4 (44). 60 с.

Романчак В., Романчак О. Червоний кат її не вбив / наук. ред. А. Сова. Львів: Простір-М, 2024. 68 с., іл.

Олександра СТАСЮК
доктор історичних наук
старший науковий співробітник
старший науковий співробітник

Народилася 8 травня 1962 р. у м. Антрацит Луганської обл.

У 1984 р. закінчила філологічний факультет Державного педагогічного інституту ім. В. Стефаника.

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 1990 р.: інженер (1990), молодший науковий (1991–2005), науковий (2006–2007), старший науковий (від 2008 р.) співробітник, завідувач сектору досліджень національно-визвольного руху середини XX ст. (2008–2015), докторант (2014–2017).

У 2004 р. захистила кандидатську дисертацію на тему «Видавничо-пропагандистська діяльність ОУН 1941–1953 рр.» (керівник – д-р іст. наук, проф. Юрій Сливка).

Член редколегії журналів «Український визвольний рух» (2009–2017), «Новітня доба» (2013–2025), «З історії західноукраїнських земель» (2025), «Наукові зошити історичного факультету» (2021–2025), «Проблеми слов'янознавства» (2022–2025).

Стипендіат Канадського інституту українських студій Альбертського університету (Scholarship holder of the Canadian Institute of Ukrainian Studies University of Alberta, 2011, 2022), Наукового товариства ім. Шевченка в Америці (2017, 2025).

Авторка понад 250 наукових і науково-популярних публікацій.

Член вченої ради Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України і спеціалізованої вченої ради Д 35.222.01 Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України та Інституту народознавства НАН України.

Наукові зацікавлення: історія України середини XX ст., соціологія, політологія, мікроісторія, біографістика, студії історичної пам'яті.

Монографії

Підпільні друкарні ОУН (1941–1953 рр.). Львів, 2011. 295 с.

Розділи в колективних монографіях

Вибори до Верховної Ради СРСР 10 лютого 1946 року та реакція населення. *Взаємодія інституцій держави та громадянського суспільства в Україні: західні землі (кінець XIX – початок XXI ст.):* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. С. 236–245.

Статус радянського депутата та його становище в суспільстві. *Взаємодія інституцій держави та громадянського суспільства в Україні: західні землі (кінець XIX – початок XXI ст.):* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. С. 227–235.

Питання національних меншин у політиці ОУН. *Освіта національних меншин в Україні: історичні традиції, правові засади, сучасні виклики (XX – початок XXI століть):* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; упоряд. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Кн. 1. С. 302–314.

Україно-польські відносини у світлі документів ОУН періоду Другої світової війни. *Міжнаціональні відносини в Україні у XX – на початку XXI ст. Західні землі:* колект. моногр. / відп. ред. І. Патер; упоряд. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. С. 334–344.

Роль місцевих Рад у політичних та економічних трансформаціях західних областей УРСР повоєнного періоду. *Місцеве самоврядування в Україні (XX – початок XXI ст.). Західні землі* / відп. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. С. 445–461.

Становлення та функціонування представницької гілки влади в західних областях Української РСР (1939–1941 рр.). *Місцеве самоврядування в Україні (XX – початок XXI ст.). Західні землі* / відп. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. С. 365–387.

Російсько-українська війна в історичній ретроспективі. *Війна Росії проти України (лютий 2014 – лютий 2024 рр.). Стратегії репрезентації:* монографія / заг. ред. А. Киридон. Київ: ДНУ «Енциклопедичне видавництво», 2024. С. 27–31.

Друга світова війна в історичній пам'яті українців. *Політика пам'яті в Україні: історичні наративи, стратегії впровадження в умовах війни та післявоєнного періоду* / відп. ред. І. Соляр, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. С. 335–356.

Статті в наукових виданнях

Митці у лавах ОУН–УПА. *Українська повстанська армія інакше (в літературі, мистецтві, культурі)* / упоряд. А. Лукачова. Прага, 2011. С. 83–93.

Облаштування та оснащення підпільних друкарень ОУН. *Український визвольний рух* / відп. ред. Р. Забілий. Львів, 2011. Зб. 15. С. 63–118.

Радянські виборчі кампанії повоєнного періоду та політика радянізації західноукраїнського суспільства. *Радянські виборчі кампанії в Західній Україні (1946–1950-ті роки):* зб. док. і матер. / упоряд. і відп. ред. О. Стасюк. Львів, 2011. С. 3–35 (співавт. – В. Ільницький).

Невідомий нарис підпільниці ОУН з Київщини Людмили Фої (М. Перелесник). *Український археографічний щорічник:* зб. наук. праць. Київ, 2012. Вип. 16/17. С. 531–544.

Степан Федак – штрихи до портрета львівського адвоката і громадського діяча. *Львів: місто – суспільство – культура:* зб. наук. праць / за ред. О. Аркуші, М. Мудрого. Львів, 2012. Т. 8, ч. 1: Влада і суспільство [Вісник Львівського університету. Серія історична. Спеціальний випуск' 2012]. С. 115–128.

Листи з підпільної пошти повстанського поета Михайла Дяченка (Марка Боєслава). *Новітня доба* / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 1. С. 201–212 (співавт. – М. Гавришко).

Міжнародна наукова конференція «Українська повстанська армія в контексті національно-визвольної боротьби народів Центрально-Східної Європи». *Український історичний журнал.* 2013. Вип. 2. С. 226–230.

Національно-державна платформа українського визвольного руху середини XX століття. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 22: Українська повстанська армія в контексті боротьби народів Центрально-Східної Європи. С. 36–46.

Михайло Дяченко «Марко Боєслав»: «Дзвени, моє слово, хоробрим металом…». *«І слова стали чином живим…» (Боротьба ОУН та УПА крізь призму людських доль та стосунків):* зб. іст.-біограф. нарисів / відп. ред. О. Стасюк. Львів, 2014. С. 117–146.

Міжнародна наукова конференція «Проблеми дослідження українського визвольного руху 1920–1950 х рр.». *Український історичний журнал.* 2014. Вип. 3. С. 233–237.

Українська інтелігенція та націоналістичне підпілля під час Другої світової війни. *Боротьба за Україну в 1943–1944 рр.: влада, збройні сили, суспільство:* зб. наук. праць / гол. редкол. В. Смолій; НАН України; Інститут історії України; Меморіальний комплекс «Національний музей історії Великої вітчизняної війни 1941–1945 років»; Національний університет оборони ім. І. Черняховського. Київ, 2014. С. 467–475.

Український визвольний рух в контексті українського державотворення. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. редкол. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014. Вип. 24: Український визвольний рух середини XX століття в контексті суспільно-політичних ідей, подій та обставин. С. 3–15.

Файда Григорій – бойовик ОУН на псевдо «Бомба». *«І слова стали чином живим…». (Боротьба ОУН та УПА крізь призму людських доль та стосунків):* зб. іст.-біограф. нарисів / відп. ред. О. Стасюк. Львів, 2014. С. 31–46.

Формування демократичних інституцій та виборчого права на території України у першій половині XX століття. *Новітня доба* / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014. Вип. 2. С. 27–36.

Форсована радянізація західноукраїнських земель в світлі виборів представницьких органів влади. *Парламентаризм в Центрально-Східній Європі: історія, національні особливості, сучасні тенденції.* Київ, 2015. С. 195–201.

Особливості підготовки радянських виборчих кампаній у західноукраїнських областях у повоєнний період (1946–1947 рр.). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету.* Запоріжжя, 2016. Вип. 46. С. 178–181.

Проблема соблюдения законности во время проведения избирательных кампаний сталинского периода в западноукраинских областях. *Legea si Viata (Закон и жизнь). Международный научно-практический правовой журнал* / гл. ред. Л. Арсене. 2016. № 12/2. С. 97–101.

Протистояння влади та націоналістичного підпілля під час виборчих кампаній 1946–1947 років у західноукраїнських областях. *Військово-науковий вісник:* зб. наук. праць / Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного. Львів, 2016. Вип. 26. С. 174–188.

Вибори до т. зв. Народних зборів Західної України у світлі електорального досвіду населення регіону. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. редкол. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 30: Український визвольний рух XX століття. С. 136–144.

Критика радянської виборчої системи ідеологами та публіцистами ОУН. *Вісник Львівського університету. Серія історична* / за ред. І. Підкови, Р. Тарнавського. Львів, 2017. Вип. 53. С. 424–436.

Особливості організації та проведення перших виборів до Верховних Рад СРСР та УРСР у західноукраїнських областях. *Гілея: науковий вісник:* зб. наук. праць. Київ: ПП Вид-во «Гілея», 2017. Вип. 124 (9). С. 63–66.

Структура та компетенція радянських органів представницької влади. *Новітня доба* / відп. ред. І. Соляр; упоряд. і наук. ред.: М. Романюк, О. Стасюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 5. С. 87–96.

Stosunki polsko-ukrainski w swietle dokumentow OUN z chasow II wojny swiatowej. *Галичина:* всеукр. наук. і культ.-просв. краєзн. часоп. Івано-Франківськ, 2017. Чис. 29–30. С. 58–66.

Демократія по-сталінськи або як фальсифікували вибори у Радянському Союзі. *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Вип. 6. С. 243–248.

День виборів до Верховної Ради СРСР 10 лютого 1946 року у західноукраїнських областях УРСР. *Гілея: науковий вісник:* зб. наук. праць. Київ: ПП Вид-во «Гілея», 2018. Вип. 136 (9). С. 77–81.

Заходи режиму з підготовки виборів до ВР СРСР 9 лютого 1946 року в західних областях Української РСР та реакція населення. *Молодий вчений.* 2018. № 7. С. 28–31.

Організаційно-технічна складова виборів в Українській РСР. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія* / за ред. проф. І. Зуляка. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2018. Вип. 1, ч. 3. С. 190–197.

Радянські виборчі кампанії як вияв політичних репресій режиму (1936–1989 роки). *Масавыя рэпрэсіі СССР у гістарчных даследаваннях і калектнай памяці:* навуковы зборнік / пад рэд. А. Смаленчука і к. г. н. А. Кандрацюк. Мінськ: Зміцер Колас, 2018. С. 275–289.

Радянські виборчі кампанії як засіб індоктринації суспільства (на прикладі Української РСР повоєнного періоду). *Український історичний журнал.* 2018. Вип. 4. С. 84–97.

Радянські виборчі кампанії 1950–1951 років у західноукраїнських областях УРСР. *Емінак:* наук. щокв. Київ; Миколаїв, 2018. № 3 (23) (липень–вересень). Т. 2. С. 58–64.

Роль Рад у процесі радянізації західноукраїнських областей УРСР (1939–1941 рр.). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Вип. 31. С. 26–37.

The Peculiarities of formation of the representative branch of power in the west Ukrainian regions of the Ukrainian soviet socialist republic in the post war period. *Східноєвропейський історичний вісник* / гол. ред. В. Ільницький. Дрогобич: Вид. дім «Гельветика», 2018. Вип. 7. С. 151–160.

Політичні настрої західних українців під час виборчих кампаній повоєнного періоду. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Вип. 32. С. 113–124.

Роль місцевих Рад у політичних та економічних трансформаціях західних областей УРСР повоєнного періоду. *Український історичний журнал.* 2020. Вип. 4. С. 97–110.

The nomination of candidates for deputies as a ritual element of soviet ostensible democracy. *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 8. С. 77–87.

Вибори до місцевих рад у західних областях УРСР 1947 року. *З історії західноукраїнських земель* / наук. ред. і упоряд. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. Вип. 17: На пошану Феодосія Стеблія. С. 182–190.

Організація та проведення виборів до верховної ради УРСР (9 лют. 1947 р.) у західних областях УРСР. *Гілея: науковий вісник:* зб. наук. праць. Київ: Вид-во «Гілея», 2021. Вип. 160 (№ 1–2). Ч. 1: Історичні науки. С. 128–133.

Особливості підготовки виборчих кампаній 1950–1953 рр. у західних областях УРСР. *Часопис української історії* / за ред. А. П. Коцура. Київ, 2021. Вип. 44. С. 94–103.

Становлення та функціонування представницької гілки влади в західних областях Української РСР під час першого етапу радянізації (1939–1941 рр.). *Народознавчі зошити* / НАН України, Інститут народознавства. Львів, 2021. № 4 (160). С. 818–830.

Документи ОУН і УПА про форми та методи спротиву цивільного населення під час виборів до Верховних Рад СРСР, УРСР та місцевих органів влади повоєнного періоду. *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 10. С. 141–153.

ПЕРЕЛОМ: Війна Росії проти України у часових пластах і просторах минувшини. Діалоги з істориками: у 2-х кн. / відп. ред. В. Смолій; упоряд.: Г. Боряк, О. Ясь; НАН України, Інститут історії України. Київ, 2022. Кн. 2 [статті: Якою була реакція західних українців на запровадження у регіоні «демократії» радянського зразка? С. 822–826; Яку роль відігравала видавничо-пропагандистська діяльність підпілля в системі боротьби ОУН і УПА. С. 879–882; У чому полягає зміст і значення ідейно-політичних трансформацій у середовищі ОУН-б під час Другої світової війни? С. 883–886].

Радянська демократія як інструмент московського імперіалізму. *Росія – Україна: зради, союзи, війни* / відп. ред. М. Р. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. С. 570–582.

Поезії Михайла Дяченка на сторінках українських легальних видань упродовж 1939–1944 років. *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 11. С. 277–291.

Політика ОУН стосовно залучення інтелігенції до лав підпілля. Українська еліта у другій половині XIX – на початку XXI століття: особливості формування, трансформація уявлень, інтелектуальний потенціал. *Західні землі. Вибрані проблеми* / відп. ред. І. Соляр, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Кн. 1. С. 327–340.

Специфіка формування радянської гілки влади в західних областях УРСР повоєнного періоду. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 38. С. 138–152 (співавт. – Г. Стародубець).

Kampania wyborcza i propaganda oraz ich konsekwencje (na przykładzie Ukraińskiej SRR w dekadzie powojennej). *Między historią a pamięcią. Transformacje Europy Wschodniej w ostatnim stuleciu* / pod red. M. Gibiec, G. Hryciuka, M. Ruchniewicz i A. Srebrakowskiego. Wrocław: Szermierz, 2024. S. 167–178.

Social and Political Paradigm of Totalitarianism in Poster Art of the USSR and Communist Poland during the Period of Late Stalinism. *Емінак:* наук. щокв. 2024. № 4 (48) (жовтень–грудень). С. 96–115 (співавт. – G. Starodubets).

Social Political Differentiation of Electoral Moods of the Population of the Ukrainian SSR after World War II. *Faces of War.* 2024. No. 1. P. 163–170.

Жінки в органах радянського народовладдя (на прикладі Української РСР повоєнного періоду). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр, заст. гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 41. С. 161–175.

The Transformation of Religious Consciousness and Spiritual Practices of Ukrainians During the Soviet Anti-Religious Campaign in the Khrushchev Thaw Period. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe.* 2025. Vol. 45, Is. 5 (співавт. – G. Starodubets).

Рецензії та огляди

[Рец.]: *Новітня доба* / відп. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014. Вип. 2. С. 155–157 [на кн.]: Вронська Т., Лисенко О. Тюремний мартиролог окупаційного режиму: написи на стінах нацистських казематів. Харків: Права людини, 2014. 583 с.

Статті в інших виданнях

«Демократія» по-сталінськи. Як Кремль намагався легітимізувати приєднання Західної України до СРСР за допомогою виборів. *Український тиждень.* 2012. 25 жовтня.

Виборчі кампанії до Верховних Рад СРСР та УРСР в системі форсованої радянізації західноукраїнських земель (1946–1947, 1950–1951 рр.). *Матеріали VII Волинської Всеукраїнської історико-краєзнавчої конференції (до 95-річчя заснування Житомирського державного університету імені Івана Франка).* Житомир, 2014. С. 70–72.

Міжнародна наукова конференція «Українська повстанська армія в контексті боротьби народів Центрально-Східної Європи». *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2013 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2014. С. 182–187.

Передвиборча агітація і пропаганда у західних областях УРСР повоєнного періоду та реакція суспільства. *Тоталітаризм як система знищення національної пам'яті:* зб. наук. праць за матер. Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнародною участю (Львів, 11–12 червня 2020 р.) / наук. ред. Т. Єщенко. Львів: Друкарня Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, 2020. С. 377–381.

Енциклопедичні статті

Енциклопедія історії України: у 10-ти т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. **Т. 8.** Київ, 2011 [стаття: Позичанюк Йосип. С. 314].

Наукове редагування, упорядкування

Радянські виборчі кампанії в Західній Україні (1946–1950-ті роки): зб. док. і матер. / відп. ред. О. Стасюк. Львів, 2011. 725 с.

Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012. Вип. 22: Українська повстанська армія в контексті національно-визвольної боротьби народів Центрально-Східної Європи / гол. редкол. М. Литвин; упоряд. і наук. ред.: М. Романюк, О. Стасюк. 588 с.; Вип. 24: Український визвольний рух середини XX століття в контексті суспільно-політичних ідей, подій та обставин / гол. редкол. М. Литвин, упоряд. і наук. ред.: М. Романюк, О. Стасюк. Львів, 2014. 462 с.

Новітня доба / відп. ред. І. Соляр; упоряд.: М. Романюк, О. Стасюк. Львів, 2013–2017. Вип. 1–5.

«І слова стали чином живим…» (Боротьба ОУН і УПА крізь призму людських доль та стосунків): зб. іст.-біограф. нарисів / відп. ред. О. Стасюк. Львів, 2014. 250 с.

Михайло Дяченко (Марко Боєслав) – поетичний символ боротьби ОУН і УПА. Документи і матеріали / відп. ред. О. Стасюк, упоряд.: О. Бежук, Л. Дейнека, Р. Забілий, В. Ільницький, Я. Коретчук, Р. Марцінків, М. Посівнич, М. Романюк. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2025. 912 с.

DOI: https://doi.org/10.33402/inukr.2026-11

ВІДДІЛ «ЦЕНТР ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН»

Науковці, передовсім представники соціогуманітаристики, – це не лише суб'єкти, а й об'єкти суспільно-інтелектуального простору, особливо в час кардинальних державно-політичних трансформацій XX – початку XXI ст. Це відчули представники ліквідованого тоталітарною владою 1940 р. НТШ, які в період повоєнних сталінських репресій і соціалістичних експериментів влилися в новостворений 1951 р. Інституту суспільних наук АН УРСР, а також ті, які напередодні незалежності змушені були позбавлятися марксистсько-ленінської методології, покидати науку та йти в політику чи нові демократичні органи влади. Основна ж частина істориків, насамперед західного регіону, досить швидко перелаштувалася на рейки етноцентричності, пошук не абсолютної правди чи придатних на всі випадки життя «уроків історії», а власне пошук її смислів.

Колектив інституту, незважаючи на багаторічну політичну кон'юнктуру, прагнув досліджувати історію та культуру західного регіону України крізь призму загальнонаціональних і східноєвропейських процесів. Зокрема, цілеспрямовано вивчав внутрішню та зовнішню політику сусідніх держав, передовсім Польщі, Австро-Угорщини, Угорщини, Чехословаччини. У багатопрофільній установі функціювала не лише історична полоністика, а й філологічна і філософська, частково мистецтвознавча. Не втратив наукової актуальності та практичного значення двотомний «Польсько-український словник» (1958–1960; співавт.: Уляна Єдлінська, Іван Керницький, Лукія Гумецька, Антон Генсьорський). Важливі й студії, присвячені мові депортованих українців із Надсяння, Холмщини та Лемківщини (Михайло Онишкевич, Надія Осташ, Ольга Кровицька, Віра Шелемех), а також діалектам пограниччя (Тетяна Ястремська). У радянську добу філософ Марат Вєрніков та інші намагалися реконструювати спадщину Львівсько-Варшавської філософської школи, передовсім творчість Тадеуша Катарбіньскєґо (Tadeusz Kotarbiński), Казімєжа Твардовскєґо (Kazimierz Twardowski), його ерудованого учня, члена НТШ й академіка ПАН Степана Балея.

Добре знаними в Україні та Польщі були публікації науковців відділу історії України, насамперед Івана Крип'якевича і Ярослава Ісаєвича, присвячені українсько-польському пограниччю у княжу та козацьку доби, Володимира Бориса й Феодосія Стеблія – польському суспільно-політичному життю в XIX ст.

Не втратили інформаційної цінності полоністичні праці відділу історії соціалістичних країн (згодом – відділ історії дружби народів і соціалістичного інтернаціоналу), який у 1973–1981 рр. очолював директор Інституту суспільних наук АН УРСР Володимир Чугайов, що мав досвід дипломатичної роботи в Посольстві СРСР у Варшаві. Власне він активізував студії з історії Польщі Новітньої доби, зокрема аналіз відносин СРСР і ПНР (Польської Народної Республіки) після Другої світової війни (Володимир Мороз, Кость Чавага, Сергій Іващук, Сергій Дорошенко, Володимир Парубій). Дослідники вивчали також соціально-економічний розвиток західних земель України в міжвоєнний період XX ст. (Григорій Ковальчак), ліворадикальний рух у Польщі (Сергій Дорошенко), польсько-радянські відносини після Першої світової війни (Олександр Удовенко), співпрацю радянських і польських партизан у роки Другої світової війни (Сергій

Учасники міжнародної конференції, присвяченої Волинській трагедії 1943 р. Зліва направо: Микола Литвин, Гжегож Мотика, Володимир Баран. Луцьк, 2016 р.

Іващук), робітничий рух у ПНР (Володимир Парубій). Творчі здобутки вчених цього й інших відділів презентовано в 1976–1980 рр. на III–VII конференціях істориків-полоністів, що проходили у Львові на базі інституту.

Особливості суспільно-політичного життя в Західній Україні 20–30-х років XX ст., перебіг депортаційних акцій у 1944–1951 рр. досліджували науковці відділу історії соціалістичного будівництва (згодом – новітньої історії): Юрій Сливка, Іван Патер, Михайло Швагуляк, Олександра Стасюк, Ярослав Лялька, Ігор Соляр, Микола Литвин та ін.

Відновлення незалежності України, налагодження українсько-польських наукових зв'язків через ґрантову підтримку Каси ім. Й. Мяновського, осередку «Карта», організацію літніх і зимових Східних шкіл Варшавського університету, активізацію новостворених суспільно-культурних товариств депортованих «Надсяння», «Холмщина», «Лемківщина» (входили до об'єднання «Закерзоння» на чолі з Володимиром Середою, батьком співробітника інституту Остапа Середи) актуалізували необхідність створення спеціального державного академічного осередку, який би комплексно досліджував українсько-польські міждержавні й міжнаціональні зв'язки, особливо у XX ст. Власне на виконання Указу Президента України від 23 вересня 2005 р. № 1313/2005 «Про заходи у зв'язку з 60-ю річницею примусового виселення етнічних українців з території Польщі», Постанови Президії НАН України № 251 від 30 листопада 2005 р. «Українсько-польські відносини: спадщина історії і суспільна свідомість» (прийнята на основі доповіді директора Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, співголови Українсько-польської історичної комісії при НАН України і ПАН, академіка НАН України Ярослава Ісаєвича), листа віцепрезидента НАН України Володимира Литвина від 23 лютого 2007 р. наказом директора інституту № 13-К від 2 березня 2007 р. створено відділ « Центр дослідження українсько-польських відносин», керівником якого призначено доктора історичних наук Миколу Литвина. До цієї структури приєднано сектор наукових та інформативних видань (детальніше див.: Видавнича діяльність). Додатково Президія виділила центру дві наукові посади. Розробці програми центру й базових установчих документів сприяв науковий співробітник організаційного відділу Президії Володимир Попик. Новостворена структура стала науково-організаційним партнером і засобом реалізації планів Українсько-польської історичної комісії НАН України (голова – Микола Литвин, секретар – Оксана Руда) та Представництва ПАН (керівник – Микола Литвин).

Основними напрямами досліджень стали: історія українського та польського національних рухів у контексті західноєвропейського суспільно-політичного розвитку XIX – початку XX ст.: їхня структуризація, типологічні аналоги взаємовпливів; українсько-польські відносини в період політичних та ідеологічних конфронтацій першої половини XX ст.; національно-культурне життя поляків в УРСР: доба піднесення і період репресій; польсько-українське збройне протистояння на західноукраїнських землях у 1938–1947 рр.; депортації 1939–1951 рр. у контексті міжнародної і внутрішньої політики; проблема формування й подолання історичних стереотипів, творення нової якості українсько-польської співпраці: інтеграція переселенців/депортованих, їхня участь у визвольному русі; контакти українців та поляків у діаспорі: негативний досвід і здобутки; роль Церков у формуванні стереотипів взаємної ворожості та їх подоланні; співпраця українських і польських дисидентських груп; польсько-українська співпраця на рівні держав та соціумів у контексті політичних змін кінця XX – початку XXI ст.

Студії науковців центру підтвердили, що пригадування історії може об'єднувати або роз'єднувати народи. Тому історична пам'ять – невід'ємний чинник формування ідентичностей: від локальних до національних. Особливо рельєфно це відображалося на прикордонних по-

ліетнічних/поліконфесійних територіях. Однак українсько-польське військово-політичне протистояння після Першої світової війни, час відродження національних державностей та в роки Другої світової одержало протилежне відображення в історичній пам'яті українців і поляків. Його й можна трактувати як конфлікт історичної пам'яті. Саме з метою гармонізації міждержавних відносин і толерування міжнаціональних працівники центру започаткували цикл колективних й індивідуальних праць, які виконували в межах планових тем: «Українці – поляки: взаємовпливи, протистояння, співпраця (друга половина XIX – початок XXI ст.)» (2007–2009), «Українсько-польські взаємини у контексті європейської історії: роль історичної спадщини у формуванні сучасних культурних і політичних пріоритетів України і Польщі» (2010–2012), «Роль польського чинника у формуванні національно-політичного простору сучасної України» (2013–2015), «Українсько-польські взаємини на західноукраїнських землях (кінець XIX – початок XXI ст.): історичні моделі, етнічний, політичний та загальнолюдський виміри» (2016–2018), «Українсько-польська військово-політична та культурно-освітня співпраця в новітню добу: проблема подолання міжнаціональних упереджень, конфлікту історичної пам'яті» (2019–2021), «Українські маркери новітньої історії Польщі: проблеми ідентифікації та комомерації» (2022–2024), «Російський чинник українсько-польських відносин новітньої доби: політичні засади, (не)реалізація планів, засоби протидії» (2025–2027). Науковців залучали до виконання інших держбюджетних тем інституту: «Білорусько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення» (2021), «Місцеве самоврядування в Україні (XX – початок XXI століття). Західні землі» (2023), «Політика пам'яті в Україні: історичні наративи, стратегія впровадження в умовах російсько-української війни та повоєнного часу» (2025) та ін.

Микола Литвин із заступником міністра освіти і науки Польщі, професором політології Анджеєм Шептицкім обговорює українсько-польські відносини в науковій сфері. Варшава, 2024 р.

Передовсім працівники центру досліджували внутрішньополітичні та геополітичні обставини, що впливали на перебіг і наслідки українсько-польських відносин у Новітню добу; узагальнювали особливості розвитку українського й польського національних рухів напередодні та в роки Першої світової війни й повоєнне десятиліття (Леонід Зашкільняк, Олена Аркуша, Микола Литвин).

Науковий семінар Центру дослідження українсько-польських відносин, присвячений українсько-польським депортаціям середини XX ст. 2024 р.

Простежено висвітлення історії України й українсько-польських відносин польськими істориками кінця XIX – першої третини XX ст., розвиток історичної науки й освіти Галичини зазначеного періоду, а також формування національної свідомості населення міжвоєнної Галичини та Волині крізь призму освітніх процесів (Оксана Руда, Марина Чебан, Андрій Портнов). Показано джерела міфологізації українського минулого в польській історіографії, формування історико-політичних міфів і стереотипів, які донині впливають на сприйняття українців польським суспільством (Л. Зашкільняк, О. Руда). За участю Оксани Рудої, Олега Піха, Ігоря Чорновола, Андрія Портнова підготовлено низку просопографічних праць, що розкривають внесок учених, зокрема Освальда Бальцера (Oswald Balzer), Мирона Кордуби, Василя Біднова, Володимира Пархоменка, Омеляна Терлецького, Миколи Андрусяка, Івана Крип'якевича, у розвиток української та польської історичної науки. Водночас О. Піх упорядкував інститутську історичну картотеку М. Кордуби, за її матеріалами видав два бібліографічні покажчики з історії українсько-польських відносин, історичного краєзнавства Галичини.

Оксана Руда узагальнила національно-освітню та мовну політику міжвоєнної Польщі, з'ясувавши, що перша була спрямована на полонізацію, асиміляцію та окатоличення непольського населення, а це зумовило радикалізацію політичних сил національних меншин. Марина Чебан, Олег Піх, Тарас Горбачевський реконструювали особливості функціювання українських і польських наукових та культурно-освітніх товариств у Галичині в міжвоєнний період XX ст. Водночас Тарас Горбачевський та здобувачки Тетяна Голдак і Ольга Цимбал проаналізували етноконфесійні процеси й культурно-мистецьке життя міжвоєнної Галичини, зокрема простежили діяльність ГКЦ та РКЦ, їхню харитативну працю, соціальні ініціативи, суспільно-політичні акції. Андрій Портнов і докторантка Руслана Давидюк комплексно вивчали суспільно-політичну й культурно-освітню діяльність української військово-політичної еміграції у міжвоєнній Польщі. Здобувач Іван Пусько, докторанти Ігор Любчик і Дмитро Білий розкрили особливості етносоціокультурних трансформацій на крайніх етнічних західних землях України – Берестейщині та Лемківщині.

Узагальнено складну внутрішньо- і геополітичну ситуації на західних землях України в роки Другої світової війни. Особливу увагу Андрій Боляновський та Леонід Зашкільняк звернули на зовнішні чинники (радянський, німецький), які впливали на розпалювання українсько-

Науковці України та Польщі, учасники Зеленосвяточного походу до Пікулицького стрілецького цвинтаря. Зліва направо: Олег Павлишин, Тамара Литвин, Олександр Колянчук, Станіслав Стемпень, Микола Литвин. Перемишль, 2016 р.

польського військово-політичного протистояння, зокрема на Холмщині й Волині. Актуалізовано Волинську трагедію 1943 р., відповідальність за яку повинні нести провідники обох національних рухів, яким так і не вдалося домовитися та порозумітися наприкінці Другої світової війни. Доведено, що не знято відповідальності також із зовнішніх провокаторів – німецьких структур і радянських партизан. Підтверджено, що в сусідній Польщі переважає негативна оцінка діяльності підпілля ОУН і відділів УПА-Захід як «бандитів» та «різунів», пов'язана передовсім з українсько-польським конфліктом на Волині в 1943–1944 рр. Польські автори здебільша «забувають» писати про політику дискримінації українського населення в регіоні, руйнування в 1938 р. понад сотні православних церков на Холмщині, національні й релігійні утиски українців. Водночас оригінальний погляд Богдана Гудя, який в українсько-польському військово-політичному протистоянні насамперед виділяє соціальну складову (боротьбу за землю між українськими селянами та польськими колоністами тощо). Отже, зібраний у центрі емпіричний матеріал засвідчив суттєві відмінності історичної пам'яті у спільнот України, Польщі, Росії та Німеччини. Автори вважають, що історична (колективна) пам'ять – це стійкий елемент історичної і в ширшому розумінні соціальної (суспільної) свідомості; вона відіграватиме значну роль у соціальній ідентифікації окремих людей та національних спільнот обох країн у найближчі десятиліття.

Виступ Григорія Купріяновича (Люблін) на круглому столі Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, присвяченому 70-річчю депортаційної акції «Вісла». 2017 р.

За сприяння науковців центру і здобувача Івана Пуська записано спогади 7 500 осіб із 1 369 населених пунктів Волинської, Рівненської і Тернопільської (Кременеччина) обл., які дають змогу ствердити, що в 1943–1944 рр. лише на цій території загинуло до 8 500 поляків і понад 14 000 українців. Виділено також інформацію зі спогадами мешканців 120 сіл Волинської та Рівненської обл., у кожному з яких під час міжетнічного конфлікту загинуло не менше 20 українців. Зібрана електронна історико-мемуарна база дасть можливість краще реконструювати трагедію українсько-польського протистояння на Волині й Холмщині напередодні та в роки Другої світової війни.

Ярослав Кондрач, Юлія Павлів, Микола Литвин досліджували передумови, перебіг й етнополітичні наслідки депортаційних процесів на пограниччі в 1939–1951 рр., довівши, що польська та радянська влади повинні спільно нести відповідальність за масові депортації (понад 800 тис.) українців із Надсяння, Лемківщини, Холмщини і Підляшшя в 1944–1951 рр. Передовсім звернено увагу на депортаційну акцію «Вісла» 1947 р., під час якої польська комуністична влада за сприяння СРСР та Чехо-Словаччини депортувала на північно-західні землі понад 150 тис. українців. Комплексний аналіз офіційних польських документів засвідчив, що її здійснено за етнічною ознакою, а тому необхідно кваліфікувати етноцидом; на той час на прикордонні вже не діяла УПА, а була лише невелика мережа українського підпілля, яка не становила загрози для Польської держави. Юлія Павлів показала функціювання депортацій у регіональній пам'яті України і ствердила, що травматичний досвід війни та міжнаціональних відносин залишається загалом замкнутим у межах історичної пам'яті спільноти переселенців; у загальноукраїнському контексті репрезентація цих подій фрагментарна, а інтерес до трагедії депортованих західних українців з'являється епізодично – лише напередодні трагічних роковин.

Науковець центру Любомир Хахула отримує диплом про закінчення Східної літньої школи Студіум Східної Європи Варшавського університету від директора школи Яна Маліцкєго (справа) та професора Збіґнєва Крушевскєго (зліва). Варшава, 2017 р.

За участю науковців центру, обласних державних адміністрацій західних областей України, суспільно-культурних товариств та об'єднань «Закерзоння», «Надсяння», «Холмщина», «Лемківщина», «Любачівщина» проведено низку семінарів і круглих столів, слухань у комітетах Верховної Ради України, на яких обговорено наслідки депортацій українців у 1944–1951 рр., здійснені тоталітарними владами Польщі, Чехословаччини та СРСР/УРСР. Науковці вважають за необхідне вимушено переселеним особам надати статус депортованих. Водночас важлива не лише історична оцінка цієї трагедії, а й експертиза спеціалістів із міжнародного та національного законодавства.

Як свідчать експертизи науковців центру Л. Зашкільняка, М. Литвина, Л. Хахули, пам'ять про депортаційну акцію «Вісла» 1947 р. продовжує розділяти польське суспільство і сьогодні. Свідченням цього були дебати 2007, 2012, 2016 рр. щодо проєкту ухвали, який напрацювала Комісія національних і етнічних меншин Сейму Республіки Польща (РП), загалом повторюючи тексти ухвал Сенату від 3 серпня 1990 р., де засуджено притаманний тоталітарним режимам принцип «колективної відповідальності». Проте деякі політики Польщі продовжують використовувати наявні у свідомості населення стереотипи для власних маніпуляцій. Незважаючи на узагальнення польських й українських істориків, спільні багатотомні видання джерел, частина послів до Сейму (переважно представники «Права і справедливості») й надалі називають акцію «Вісла» «слушною відповіддю за злочини УПА» і вимагають засудити «геноцид польського народу на Волині в 1943 році». Ставлення волинських чехів та чеських «русинів» до депортацій 1940-х років виокремила докторантка Світлана Шульга.

Андрій Боляновськоий, Леонід Зашкільняк, Микола Литвин, Любомир Хахула, Олексій Попович, Юлія Шелеп узагальнили історичну політику сучасної України та Польщі, показали особливості існування і видозміни в польській суспільній свідомості кінця XX – початку XXI ст. історичних стереотипів України й українців, пов'язаних з історією нашої країни та польсько-українськими відносинами у XX ст., розкрили генезу основних негативних і позитивних польських історичних стереотипів про Україну й українців від XI ст. до сучасності. Леонід Зашкільняк та Андрій Боляновський проаналізували розбіжності між історичною пам'яттю й історіографією, зокрема у сприйнятті українсько-польського збройного протистояння у середині XX ст., українського національно-визвольного руху в роки Другої світової війни населенням сучасної України та Польщі. Любомир Хахула, Олексій Попович, докторантка Оксана Каліщук критично узагальнили польський медійний і політичний дискурс про українсько-польські відносини

Візит Генерального консула РП у Львові Рафала Вольскєго до «Центру дослідження українсько-польських відносин». Зліва направо: Микола Литвин, Рафал Вольскі, Любомир Хахула. 2017 р.

в роки Другої світової війни та повоєнний період.

Загалом, дослідження співробітників центру підтвердили, що в останнє десятиліття у країнах Центральної та Східної Європи, насамперед Польщі, спостерігається політизація історії та історизація політики. Особливо неоднорідна й суперечлива площина історичної політики/політики пам'яті сучасної Польщі, яку формують Сейм, Інститут національної пам'яті Польщі, окремі державні наукові інституції (зокрема Інститут політичних студій ПАН, Інститут історії ПАН), громадські структури й ініціативи, що фінансує Міністерство закордонних справ Польщі (товариство «Полонія», Оссолінські читання у Львові, акції пам'яті т. зв. кресов'яцьких товариств на території західних областей України тощо). Все це спонукало науковців центру до критичного осмислення польського наукового та суспільного дискурсів щодо новітньої історії України, трагічних сторінок українсько-польських відносин першої половини XX ст., загалом конфліктного досвіду світових і локальних війн та міжнаціональних конфліктів. Оскільки політика пам'яті – це складова процесу формування національної ідентичності, національної пам'яті, то працівники центру намагалися: подолати радянський/інтернаціональний канон міждержавних і міжнаціональних відносин, нейтралізувати мову ненависті, сформовану щодо національних історій у добу СРСР/УРСР і ПНР. Указана проблематика, зокрема, представлена в монографії Л. Хахули «"Різуни" чи побратими? Сучасні польські дискурси про Україну» (2016) та статтях науковців у польському часописі «Пам'ять і справедливість».

Науковий семінар центру, присвячений сучасним геополітичним викликам для України. Зліва направо: Роман Сольчаник (США), Ігор Марков, Микола Литвин. Львів, 2019 р.

У студіях Олени Аркуші, Христини Чушак, Анни Вараниці, Оксани Рудої доведено, що сучасна українська історіографія лише фрагментарно відображає складність міжетнічних процесів на українсько-польсько-білоруському пограниччі в Новітню добу. Потребують детальнішої реконструкції етнокультурні процеси в західних областях УРСР, а особливо – проблеми формування етнонаціональної політики сучасної України. Тривалий час дослідники віддавали перевагу суспільно-політичним аспектам етнополітики державної влади, збройно-політичному протистоянню на українсько-польському пограниччі. Водночас, на думку О. Аркуші, Т. Горбачевського, І. Чорновола, належно не розкрито відносини між етнонаціональними групами і конфесіями, українською та польською інтелігенцією в західному регіоні України. Тому для зміцнення довіри до державоформаційної нації необхідно зберегти культурну самобутність національних меншин: поляків, німців, євреїв, вірмен, чехів, які здавна населяли різні регіони України. В аналітичних записках центру наголошено, що сучасна українська влада повинна сприяти високому ступеню інтеграції до національно-культурного буття всіх національних спільнот, які не зазнали би обов'язкової/шкідливої акультурації представників національних меншин (груп), передовсім поляків, що мають у регіоні мережу культових споруд РКЦ, навчальних закладів, громадсько-культурних товариств (Т. Горбачевського, М. Литвина).

Учасники наукової конференції «Польща: війна і кордони у XX ст.» у Бульведері. Зліва направо: Любомир Хахула, Еліза Дзвонкєвіч (Генеральний консул РП у Львові), Микола Литвин. Варшава, 2019 р.

Учасники науково-методичного семінару центру щодо науково-освітніх інновацій та актуальних питань міжнародної освіти. Зліва направо: Микола Литвин, Георгій Хобуа (Німеччина), Дмитро Герцюк, Павло Хобзей, Мар'ян Мудрий, Олена Аркуша. 2019 р.

Цю тематику скоординовано з науковими планами Інституту історії України НАН України. Зокрема, О. Аркушу цей інститут залучив до написання колективних праць з історії державного управління та політичної системи, українського парламентаризму, національних відносин, а також синтетичних робіт з історії «довгого» XIX ст., узагальнювального англомовного видання з історії України.

Актуалізовано потребу удосконалення підходів щодо регулювання політики історичної/колективної пам'яті, яка акумулювала складні сторінки депортацій українців і поляків, міжнаціональні протистояння, зокрема в західному регіоні у 40-ві роки XX ст. Тому історики спільно з правниками й управлінцями повинні створити нову нормативно-правову базу, яка б охоплювала норми і правила врегулювання постконфліктних ситуацій. Наголошено, що в перехідний період виваженою повинна бути історична освіта, музейна діяльність, монументальна пропаганда, топонімічні зміни, зображення національно-культурних символів, портретів діячів культури на грошових банкнотах і поштових марках, візуально-інформаційному просторі міст і сіл прикордонних територій України та Польщі.

Матеріал польського самвидаву 70–80-х років XX ст. Х. Чушак узагальнила в монографії «Немає вільної Польщі без вільної України. Україна та українці у політичній думці польської опозиції (1976–1989)» (2011; лавреат Першого конкурсу ім. Є. Ґедройця Посольства РП в Україні), реконструювавши місце України й українців у політичній думці польської опозиції, актуалізувавши погляди дисидентів сусідньої країни, які стосуються визнання польським суспільством кордону з Україною, утвердження значення незалежності України для Польщі та регіону, боротьби з негативними стереотипами українців у польському суспільстві, пошуку шляхів польсько-українського примирення, а також місця й ролі української меншини в майбутній незалежній Польській державі. Водночас довела, що образ України, змальований опозиціонерами, вплинув на політику РП щодо України після 1989 р.

Олег Піх, Тарас Горбачевський, Іван Козловський (згодом спецкореспондент газети Верховної Ради «Голос України» у Варшаві, перекладач українських офіційних делегацій) резюмували: з огляду на проголошений Україною курс на європейську та євроатлантичну інтеграцію, важливо використати як зовнішньополітичний досвід Польщі, так і уроки демократичної трансформації цієї країни. Особливо цінний досвід – проведення територіально-адміністративної реформи Польщі, який співробітники центру О. Піх і М. Литвин виклали на міжнародній науковій конфе-

ренції науковцям, викладачам та студентам Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України.

Докторанти центру Роман Корсак та Ігор Любчик вивчали особливості сучасних відносин України і Чехії, їхній вплив на гармонізацію етнокультурної ситуації на українсько-польсько-чеському пограниччі. Проаналізовано зовнішні та внутрішні чинники, які впливали на перебіг сучасної російсько-української війни. Виокремлено російські чинники (політичний, військовий, медійний, спортивний тощо) українсько-польських відносин Новітньої доби. Спільно з відділами новітньої та нової історії, української літератури реконструйовано соціокультурну інтеграцію й адаптацію переселенців із Донбасу та Криму до західного регіону України; підготовлено картосхему з історії і культури Донбасу, охопно з періодом тимчасової окупації російськими військами. Узагальнено досвід міжнародних структур, зокрема й Польщі, щодо допомоги та соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб. У колективній праці «Про гідність. Волонтерський рух в Україні в 2014–2017 роках» (співавт.: О. Аркуша, М. Литвин, О. Лукачук, Ю. Шелеп, А. Вариниця, Ю. Кшановська, 2018) відзначено важливі громадські ініціативи волонтерського руху в Україні, Польщі й Литві, особливо в перший період АТО. У публікаціях Т. Горбачевського та М. Литвина стверджено необхідність юридичної легалізації капеланської служби у ЗСУ й інших силових структурах у зоні АТО. Міжнародну допомогу Україні під час війни проаналізовано спільно з іноземними науковцями у книжках: «Wojna na Ukrainie a polsko-ukraińskie partnerstwo strategiczne. Analizę – refleksje – kalendarium» (Варшава, 2023), «Wojna na Ukrainie. Walka o niepodległość» (Варшава, 2024), «The current russian-ukrainian war: historiographical, socio-political, socio-economic and cultural-spiritual dimensions. Scientific monograph» (Рига, 2025) та ін.

Микола Литвин біля Пам'ятника примиренню українського і польського народів. Село Павлівка, Волинська обл., 2025 р.

До відзначення 100-річчя ЗУНР співробітники центру О. Аркуша, М. Литвин, Л. Хахула, І. Чорновол підготували низку статей до трьох томів довідкового видання «Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Енциклопедія» (2018–2020), атлас «Західно-Українська Народна Республіка» зі серії «Українська революція 1917–1921 рр.» (2018), а також план пам'яткоохоронних заходів щодо вшанування діячів ЗУНР, важливих битв і операцій ГА (реалізований ЛОДА у 2017–2020 рр.). У контексті відзначення 100-річчя українсько-польського військово-політичного договору 1920 р. для органів виконавчої влади України й Польщі підготовлено низку пропозицій щодо відновлення українських військових меморіалів на території Польщі (Ланцут, Стшалків, Щепйорно, Вадовіце й ін.).

Доробок центру популяризувало найбільше українське книжкове видавництво «Фоліо» (Харків) у серії «Проект "Україна"», зокрема такі книжки: «Галичина в Українській революції 1917–1921 рр.» (2015), «Австрійська Галичина» (2016), «Галичина і Волинь у міжвоєнній Польщі» (2017); серії «Справжня історія» – «Повсякденне життя галичан у XIX – на початку XX століття» (2020; 2023). Головні наукові результати вчених центру апробовано у виступах на міжнародних (у Польщі, Литві, Чехії, Німеччині, Швеції, США, Австралії) і всеукраїнських конференціях, у статтях фахового збірника інституту «Україна–Польща: історична спадщина,

Учасники Українсько-польського наукового форуму, співорганізованого центром. Луцьк, 2019 р.

суспільна свідомість» (вип. 2–19. Львів, 2007–2025; Міністерство освіти і науки України 2020 р. внесло його до категорії «Б» фахових видань; від 2025 р. – піврічник) й викладено в колективних узагальнювальних працях «Українсько-польські відносини. Новітня доба» (Львів, 2017; 2021), «За свободу. Українсько-польський діалог та спроби порозуміння» (Львів, 2021), «Росія–Україна: зради, союзи, війни» (Львів, 2022; 2024), «Українські маркери історії Польщі: від початків формування до Великої війни» (Львів; Суми, 2024), «Українські маркери історії Польщі: виклики міжвоєнної доби XX століття» (Львів; Суми, 2024), «Українські маркери історії Польщі: трансформації другої половини XX – початку XXI століття» (Львів; Суми, 2024), до написання яких залучено провідних дослідників із наукових установ і закладів вищої освіти України й Польщі. У співпраці з Інститутом історії України НАН України видано книжки Олени Аркуші та Валентини Шандри «Україна в XIX столітті: людність та імперії» і «Україна в XIX столітті: доба модернізації» (Київ, 2022).

Проблеми, здобутки та перспективи досліджень українсько-польських відносин М. Литвин представив у доповідях на засіданнях бюро Відділення історії, філософії та права НАН України (2014, 2018), яке визнало науково актуальними й суспільно важливими міждисциплінарні напрями діяльності центру. На обговоренні виступили: академік НАН України Валерій Смолій, члени-кореспонденти Геннадій Боряк, Олександр Реєнт, Андрій Кудряченко, доктор історичних наук Олександр Рубльов.

Микола Литвин, Микола Кучерепа, Леонід Зашкільняк, Людмила Стрільчук серед учасників наукового семінару у Волинському національному університеті ім. Лесі Українки, присвяченого дискусійним проблемам українсько-польських відносин у середині XX ст. Луцьк, 2025 р.

До розробки тематики роботи центру, зокрема його науково-видавничих планів, були залучені провідні полоністи України: Олександр Рубльов, Ігор Цепенда, Микола Кугутяк, Володимир Комар, Степан Качараба, Оксана Каліщук, Людмила Стрільчук, Юрій Макар, Леся Алексієвець, Володимир Баран, Микола Кучерепа, Ігор Срібняк, Юрій Макар, Андрій Руккас; а також україністи Польщі: Олександр Колянчук, Роман Дрозд, Юрій Гаврилюк та ін.;

історики з інших відділів інституту: Леонтій Войтович, Тимофій Гаврилів, Роман Голик, Ілля Паршин, Ірина Орлевич, Ігор Соляр, Микола Посівнич та ін.

Науковці центру підтримували творчі контакти із провідними україністами Польщі, передовсім Інституту історії ПАН (Влодзімєж Менжєцкі (Vlodzimierz Mendzetsky)), Інституту політичних студій ПАН (Гжегож Мотика (Grzegorz Motyka); Павел Коваль (Paweł Kowal), Інституту національної пам'яті Польщі (Міроcлав Шуміло (Mirosław Szumiło), Пйотр Олєховскі (Piotr Olechowski)), спеціалізованими кафедрами Варшавського, Вроцлавського, Торунського (Збігнєв Карпусь (Zbignev Karpus), Міхал Клімєцкі (Michał Klimecki)), Жешувського (Ян Пісуліньскі (Jan Pisuliński), Анджей Бонусяк (Andrzej Bonusiak)), Краківського (Ярослав Мокляк (Jarosław Moklak)), Люблінського (Анджей Ґіль (Andrzej Gil), Григорій Купріянович (Grzegorz Kuprianowicz), Влодзімєж Осадчий (Włodzimierz Osadczy)) університетів, Південно-Східним науковим інститутом у Перемишлі (Станіслав Стемпень (Stanisław Stępień), Олександр Колянчук), Педагогічним університетом у Кракові (Казімєж Карольчак (Kazimierz Korolchak), Лукаш Томаш Срока (Łukasz Tomasz Sroka)), Військовою технічною академією у Варшаві (Адам Останек (Adam Ostanek), Войцех Влодаркєвіч (Wojciech Wlodarkewyh)), Інститутом воєнних втрат ім. Я. Карського (Пйотр Олєховскі).

Микола Литвин і директор Південно-Східного наукового інституту Станіслав Стемпень на вшануванні вояків армій УНР та ЗУНР. Український військовий цвинтар у Перемишлі, 2025 р.

Центр став організатором Міжнародної наукової конференції «Українсько-польські відносини в контексті суспільно-політичних і етнокультурних процесів в Центрально-Східній Європі (XX – початок XXI ст.)» (Львів, 2015–2019). За участю працівників проведено прикінцеве засідання Міжнародного наукового семінару «Україна–Польща: важкі питання» (Львів, 2008), на якому поряд із досвідченими й молодими українськими вченими Михайлом Швагуляком, Леонідом Зашкільняком, Іваном Патриляком, Сергієм Кокіним, Андрієм Боляновським виступили польські фахівці Гжегож Мотика, Гжегож Грицюк (Grzegorz Hryciuk), Міхал Клімєцкі, Чеслав Партач (Czesław Partacz), Антоніна Козирска (Antonina Kozyrska). Етапними стали міжнародні наукові конференції та семінари: «Операція "Вісла"» (Перемишль, 2007), «Українсько-польсько-білоруське сусідство» (Дрогобич, 2008), «Волинська трагедія: через історію до порозуміння. Спроба перегляду історичних взаємостереотипів» (Луцьк, 2013), «Перша світова війна в історичній долі народів Центрально-Східної Європи» (Львів, 2014), «Етнічні конфлікти у роки Другої світової війни: досвід Центрально-Східної Європи» (Луцьк, 2016), «Депортації українців Польщі: науковий та суспільно-політичний дискурси, історична пам'ять» (Тернопіль, 2016), «Етнічні конфлікти у роки Другої світової війни: досвід Центрально-Східної Європи» (Луцьк, 2016), «Волинь-1943» (Луцьк, 2018), Українсько-польський науковий форум «Волинська платформа діалогу» (Луцьк, 2018), «Український визвольний рух першої половини XX ст.: регіональні контексти» (Дрогобич, 2019), «Діалог інституцій – діалог суспільств. Українсько-польська наукова та культурна співпраця у 1990-х – на початку 2000-х років» (Львів, 2023), «Депортації на українсько-польському пограниччі середини XX століття як злочини тоталітарних режимів проти людяності» (Львів, 2024), «Повернення історичної пам'яті про українців Закерзоння» (Київ, 2025). Андрій Боляновський, Леонід Зашкільняк, Богдан Гудь, Микола Литвин регулярно дискутували з польськими істориками, політиками та дипломатами на вересневих Яремчанських українсько-польських зустрічах, історичних панелях львівського Форуму видавців.

Учасники Яремчанських українсько-польських зустрічей Олег Разиграєв, Лукаш Адамскі, Микола Литвин, Володимир Баран. 2024 р.

Павло Артимишин та Микола Митвин із віцепрезидентом НАН України Володимиром Горбуліним на форумі видавців у Львові. 2017 р.

Проблеми творення моделей національних історії України й Польщі, історичного міфотворення Л. Зашкільняк висвітлив на форумі «Польща–Україна: політика пам'яті» (Варшава, 2013) та Міжнародних наукових конференціях: «Історія історіографії і методологія історії в Польщі та Україні – традиції і сучасність» (Ряшів, Жешув, 2013), «Росія, Європа і польська боротьба за незалежність в XIX століття» (Варшава, 2013), «Яка Польща, який світ до і після 1914 р.? В колі дослідницьких зацікавлень професора Романа Вапіньського» (Ґданськ, 2014) тощо. Вчений виконував обов'язки члена Експертної ради Американської ради наукових товариств (ACLS), члена Міжнародної асоціації гуманітаріїв, створеної за участю України, Білорусі, Росії та США; виконував обов'язки голови Львівського осередку Українського історичного товариства.

Андрій Боляновський під час наукового стажування в Меморіальному музеї Голокосту США у Вашингтоні та Національному архіві США (2016–2017), Інституті єврейських досліджень YIVO (YIVO Institute for Jewish Research) у Нью-Йорку (США) (2022–2023), Віденському інституті вивчення Голокосту ім. Візенталя (Австрія) (2023) досліджував історію українсько-польсько-єврейських відносин. Результати роботи репрезентував на Міжнародних наукових конференціях: «Чеські полоністичні студії в європейському контексті» (Прага, 2013), «Досліджуючи прикордоння» (Вільнюс, 2014), «Інтернаціональна міліція Гіммлера. Участь місцевих сил у частинах СС і поліції у контексті Другої світової війни» (Торунь, 2014), «Українсько-єврейські відносини у контексті антисемітизму у Східній Європі у 1918–1939 роках» (Нью-Йорк, 2023); «Структурний геноцид та інструменталізація антисемітизму: СС, поліція, служби безпеки націонал-соціалістичної Німеччини, їхні допоміжні структури та Голокост в Україні (липень

Виступ Олени Аркуші на засідання вченої ради інституту. 2023 р.

Учасники Українсько-польського наукового форуму «Волинська платформа», співорганізатором якого виступив Центр дослідження українсько-польських відносин. Луцьк, 2023 р.

1941 – липень 1944)» (Відень, 2023), публікував студії у виданнях Гарвардського університету й ін. Любомир Хахула виголосив співдоповідь «Україна–Польща: спільні/відмінні аспекти історичної пам'яті до і після 2019 року» на науковому вебінарі Центру дослідження історії та пам'яті Східної Європи Інституту політичних студій ПАН (2021). Микола Литвин та Любомир Хахула брали участь у підготовці документальних матеріалів для Інституту воєнних втрат у Варшаві для подання урядом Польщі компенсаційних вимог до Росії/СРСР за збитки, завдані під час Другої світової війни (2023).

Уроки комуністичної спадщини ПНР і СРСР/УРСР Х. Чушак презентувала на міжнародних наукових конференціях Асоціації україністів Австралії та Нової Зеландії (Мельбурн, 2013), XVIII Всесвітній конвенції Асоціації вивчення націй (Нью-Йорк, 2013), семінарі «Україна: минуле і майбутнє» (Чикаго, 2013), конференції «За межами парадигми переходу: нові напрями у вивченні Центрально-Східної Європи» (Лунд, Швеція, 2013) та ін. Експертне бачення освітніх реформ в Україні дослідниця як представниця України в мережі Ради Європи з питань освіти презентувала в доповіді на пленарному засіданні VIII Празького форуму «Освітні реформи в Європі» (Прага, 2017). Оксана Руда в межах ґранту Вишеградської четвірки (2014–2015) дослідила етносоціокультурні процеси в Центрально-Східній Європі у XX ст. і пройшла наукове стажування в Католицькому університеті ім. папи Івана Павла II у Любліні; презентувала концепцію дослідження на Міжнародній науковій конференції «Жінка в Галичині 1772–1918. Приватний простір – публічний простір» (Чудець, Польща, 2014).

Пройшли наукове стажування у Східній літній школі Варшавського університету М. Чебан (2015) і Л. Хахула (2017), на якій презентували свій доробок, присвячений сучасному польському й українському науковому дискурсу. Любомир Хахула також відбував стажування в Науковому осередку «Пам'ять і майбутнє» (Вроцлав, 2017), Коледжі Європи в Натоліні (Варшава, 2019), Національному закладі ім. Оссолінських (Вроцлав, 2020), Центрі діалогу ім. Ю. Мєрошевського (Варшава, 2023). Співробітники центру були залучені до виконання міжнародних проєктів: «Історія – ментальність – ідентичність. Місце і роль історії

Дослідник центру Богдан Гудь із депутатом Європарламенту Павлом Залевським під час Форуму «Європа–Україна». Ясьонка–Жешув, 2020 р.

Презентація книжок центру у Львівському музеї історії та релігії. 2024 р.

та істориків у житті українського і польського народів у XIX і XX століттях» (2008–2011; партнери: Лодзинський, Жешувський, Познанський, Львівський і Дрогобицький університети. Координатор – Л. Зашкільняк), «Україна–Польща: історична спадщина, історіографічні перспективи» (2018–2020; партнер – Інститут історії ПАН, координатор – Л. Хахула), «Військові втрати на східних землях Другої Речіпосполитої в 1939–1946 рр. Стан і перспективи досліджень» (2023; організатор – Інститут воєнних втрат ім. Я. Карського).

Центр є науково-організаційною базою діяльності Українсько-польської історичної комісії НАН України, до якої входили його працівники: М. Литвин (голова), Л. Зашкільняк, А. Боляновський (члени), О. Руда (секретар). Микола Литвин призначений представником НАН України в ПАН (2016). Спільно з представником ПАН у НАН України організував низку міжнародних наукових конференцій і семінарів. На науковій сесії Комісії польсько-українських культурних зв'язків відділу ПАН у Любліні обраний іноземним членом ПАН (2014).

Представники науково-освітніх закладів Львова, Луцька, Тернополя, Ужгорода, Донецька, Дрогобича на базі центру підготували понад 30 докторських і кандидатських дисертацій. Серед них нині знані науковці й педагоги, доктори історичних наук: Павло Ткачук, Богдан Гудь, Володимир Комар, Віталій Виздрик, Руслана Давидюк, Василь Ільницький, Світлана Шульга, Богдан Левик, Людмила Белінська, Марія Ярмоленко, Костянтин Нікітенко, Дмитро Титаренко, Дмитро Білий, Роман Голик, Петро Шкраб'юк, Оксана Каліщук, Володимир Клапчук, Роман Корсак, Олег Малярчук, Тетяна Пронь, Василь Футала, Ігор Любчик та ін.

За матеріалами аналізу українсько-польсько-російських відносин підготовлено експертно-аналітичні доповідні й історичні довідки для Адміністрації Президента України, Верховної Ради України, Міністерства закордонних справ України, Посольства України у Варшаві, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, обласних державних адміністрацій та обласних рад, окремих територіальних громад. Спільно з народними депутатами України Михайлом Косівим, Олегом Панькевичем, Тарасом Батенком підготовлено законопроєкти щодо депортованих українців.

Науковці центру пропагували історичні знання у передачах об'єднання «Історична правда» Вахтанга Кіпіані (ZIK, Еспресо), «Машина часу» (5 канал), краєзнавчих передачах Національного радіо, Львівського, Івано-Франківського, Волинського, Тернопільського телерадіокомітетів, Радіо Свобода, Армія Info, телеканалах Польщі, педагогічній періодиці, соціальних мережах. За участю наших співробітників творилися експозиції Музею визвольної боротьби України, музеїв міста (Львівський історичний музей), організовувалися пропам'ятні заходи на честь 100-річчя битв Легіону УСС на г. Лисоня 1916 р. і с. Конюхи на Тернопіллі 1917 р., 100-річчя ЗУНР, численні вшанування в Україні та Польщі жертв депортацій із Надсяння, Лемківщини, Холмщини і Підляшшя. Великий суспільний резонанс 2020 р. мав з'їзд депортованих мешканців із надсянського села Лішня,

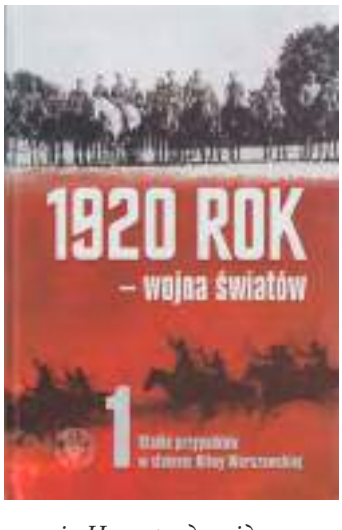

Книжки, видані за участю науковців Центру дослідження українсько-польських відносин

Микола Литвин на презентації книжок про Легіон УСС у Музеї історії Другої світової війни. Київ, 2024 р.

Діалог істориків Миколи Литвина та Миколи Посівнича на радіостанції «Незалежність». 2025 р.

на який до Львова прибуло понад 300 осіб із різних областей України та Німеччини; членом оргкомітету заходу і головним доповідачем виступив М. Литвин. Перебіг з'їзду висвітлювали національні («Прямий», «П'ятий») і регіональні («Західний інформаційний» та ін.) телеканали. За поданням науковців розпочато відновлення місць перебування Андрея Шептицького у Винниках під Львовом. Надано інформаційно-методичну допомогу Бібліотеці-музею С. Петлюри в Парижі, проведено низку книжкових презентацій й інших науково-просвітницьких заходів у Народному домі м. Перемишля, у Львівському історичному музеї, Львівській обласній універсальній науковій бібліотеці, Львівській обласній бібліотеці для дітей. Ініційовано підготовку краєзнавчих і просопографічних видань про Перемишль та Перемишльську землю (Михайло Козак, Степан Заброварний, Володимир Середа), українців Варшави (Роман Шагала) і Холмщини (Олександр Колянчук).

Розроблено спецкурси для аспірантури Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України та закладів вищої освіти Львова (О. Аркуша, А. Боляновський, О. Піх, Т. Горбачевський, М. Литвин, Л. Хахула, А. Вараниця). Підручники Олени Аркуші у співавторстві з Мар'яном Мудрим для 5 класу «Україна і світ: вступ до історії та громадянської освіти» (2025), 10 та 11 класів, закладів загальної середньої освіти «Історія: Україна і світ» (2019) та навчальні посібники для 5 – 8, 10, 11 класів спрямовано на реалізацію компетентнісно орієнтованого навчання історії, зокрема розвиток критичного мислення і творчих здібностей у школярів, що вивчають взаємодію української та світової історії. Спільно з Міжнародним інститутом освіти, культури та зав'язків із діаспорою Національним університетом «Львівська політехніка» підготовлено навчальний посібник для дітей італійською мовою «Alla scoperta dell'UCRAINA Un viaggio attraverso i secoli» («Відкриваючи УКРАЇНУ. Подорож крізь століття») (співавт. – Т. Горбачевський, 2024).

Книжки, видані за участю науковців Центру дослідження українсько-польських відносин

Державні та громадські органи неодноразово відзначали творчі здобутки науковців. Так, М. Литвин удостоєний звань заслужений діяч науки і техніки України (2007), почесний краєзнавець України (2017), почесний доктор Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника (2017), Національної премії ім. Б. Патона (2024), медалей НАН України «За виховання наукової зміни» (2013), «За професійні здобутки» (2017), грамоти Міністерства освіти і

Науковці Центру дослідження українсько-польських відносин.
Зліва направо: Андрій Боляновський, Юлія Шелеп, Анна Вараниця, Олена Аркуша, Любомир Хахула, Микола Литвин, Олег Піх, Тарас Горбачевський

науки України (2017), почесних відзнак до 100-річчя ЗУНР Львівської обласної ради, Львівської міської ради (2018). Леоніда Зашкільняка відзначено Кавалерським хрестом ордена «За заслуги» Польщі, нагородою Люблінського архиєпископа «Пам'ять праведників» за заслуги в розвитку діалогу культур, званням почесного професора Жешувського університету ім. королеви Ядвіґи (2008). Христину Чушак – першою премією Першого конкурсу ім. Є.Ґедройца Посольства РП в Україні (2010). Олена Аркуша відзначена Почесною грамотою Президії НАН України (2025). Богдан Гудь і Любомир Хахула (2018) удостоєні Премії ім. І. Виговського Варшавського університету. Микола Литвин і Олена Аркуша – Премії Республіки Польща ім. Л. Василевського (2022; 2023). Обласні премії в галузі науки і техніки отримали: А. Боляновський, І. Чорновол, О. Піх, Л. Хахула, Т. Горбачевський.

Майбутнє центру – у підготовці польськомовних праць з історії України й україномовних праць з історії Польщі, студій із практик інструменталізації історії, ролі культурної пам'яті в гармонізації міждержавних та міжнаціональних відносин. Враховуючи сучасну суспільно-політичну ситуацію, повномасштабну російську агресію проти України, науковці центру зосереджують увагу на вивченні російсько-радянського чинника українсько-польських міждержавних і міжнаціональних відносин у Новітню добу, зокрема вивченні особливостей формування етносоціокультурного простору України в контексті внутрішніх та зовнішніх загроз, впливу російської інформаційної агресії на українське й польське суспільства. Готують практичні рекомендації щодо реалізації внутрішньої й зовнішньої політики, зокрема концептуальних засад історичної та інформаційної політики України, що сприятимуть мінімізації негативних наслідків російської інформаційної агресії на етнополітичне життя країни, протидії інформаційним й історичним маніпуляціям щодо України та Польщі.

.

Микола ЛИТВИН
Тарас ГОРБАЧЕВСЬКИЙ
Любомир ХАХУЛА

БІОБІБЛІОГРАФІЯ ПРАЦІВНИКІВ
(2011–2025)

Микола ЛИТВИН
доктор історичних наук
професор
завідувач відділу

Народився 10 квітня 1957 р. у м. Тернопіль.

У 1979 р. закінчив історико-педагогічний факультет Івано-Франківського педагогічного інституту ім. В. Стефаника.

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 1979 р.: старший лаборант (1979–1981), стажист-дослідник (1981–1983), молодший науковий (1983–1986), науковий (1986–1993), старший науковий (1993–1995) співробітник відділу новітньої історії, завідувач відділу наукових та інформативних видань (1995–2007), завідувач відділу «Центр дослідження українсько-польських відносин» (2007–2010), заступник директора з наукової роботи (2010), в. о. директора (2010–2013), директор (2013–2018), завідувач відділу «Центр дослідження українсько-польських відносин» (від 2018 р.).

Дійсний член Наукового товариства ім. Шевченка.

У 2007 р. присвоєно звання заслуженого діяча науки і техніки України, а в 2024 р. – академіка Академії наук вищої школи України.

Отримував стипендії, ґранти та проходив стажування в Південно-Східному науковому інституті в Перемишлі (1992–1993), Інституті історії Польської академії наук (1992, 2018), Варшавському університеті (1994), Науковому осередку «Карта» у Варшаві (1996–1997), Університеті М. Коперника в Торуні (2002).

Лавреат Національної премії ім. Б. Патона (2024), Премії ім. М. Грушевського НАН України (2000), Премії ім. Л. Василевського (Республіка Польща, 2022). Нагороджений медаллю НАН України «За виховання наукової зміни» (2013), «За професійні здобутки» (2017), Почесною грамотою голови Державного Західного наукового центру НАН України (1998). Отримав Подяку Західного наукового центру НАН і МОН України (2018), Подяку Кабінету Міністрів України (2003), Грамоту Голови Верховної Ради України (2009), Почесні грамоти (2001, 2007) і Подяки (2011, 2017) Львівської облдержадміністрації, Тернопільської (2011) і Львівської (2011) обласних рад, Грамоту Міністерства освіти і науки України (2017), Почесні відзнаки до 100-річчя ЗУНР Львівської обласної ради, Львівської міської ради (2018). Почесний краєзнавець України (2017).

Наукові зацікавлення: українсько-польські відносини новітньої доби, Українські визвольні змагання XX ст., геополітика державно-соборного процесу в Україні; державотворча праця уряду та Національної Ради ЗУНР, зовнішньополітичні акції дипломатії УНР і ЗУНР, Польської Республіки, Чехословаччини у країнах Європи та Америки, функціювання української військово-політичної еміграції в Польщі, Чехословаччині, Німеччині, Румунії першої половини XX ст.; політика пам'яті в Україні та Польщі; просопографія, картографія, джерелознавство, краєзнавство та регіоналістика.

Монографії

Тарас Шевченко: галицький вимір. Львів, 2014. 36 с. (співавт.: Д. Каднічанський, І. Орлевич, О. Середа, Ф. Стеблій, Л. Хахула).

Мойсей українського народу. До 150-річчя від дня народження митрополита Андрея Шептицького. Львів, 2015. 32 с.

Розділи в колективних монографіях

Український патріот, талановитий командарм, громадський діяч: Мирон Тарнавський (1869–1938). *Генерал Мирон Тарнавський (1869–1938):* зб. статей і матеріалів / упоряд. В. Стрільчук. Броди, 2011. С. 4–23.

Украинский вопрос в годы Первой мировой войны: проблема исследования. *Народы Габсбургской монархии в 1914–1920 гг.: от национальных движений к созданию национальных государств* / отв. ред.: М. Волос, Г. Шкундин. Москва, 2011. Т. 1. С. 179–184.

ЗУНР: національний і європейський досвід парламентаризму. *Український парламентаризм: проблеми історії та сучасної політичної практики.* Київ, 2012. С. 284–292.

Львів – столиця ЗУНР. Зародження і становлення ЗУНР: жовтень–листопад 1918 р. *Львів. Комплексний атлас* / ред. О. Шаблій. Київ: ДНВП «Картографія», 2012. С. 66.

Проблеми дослідження українсько-польських відносин новітньої доби. *Від Гадяцької угоди до Європейського Союзу.* Жешів; Львів; Івано-Франківськ, 2012. Т. 3: Польсько-українське стратегічне партнерство: реалії та перспективи. С. 53–56.

Суспільно-політичні передумови та етнокультурні наслідки депортаційних акцій у Польщі та СРСР (1944–1951). *Український парламентаризм і політична культура суспільства.* Львів, 2012. С. 121–135.

Легіон Українських січових стрільців: військове навчання, виховання, бойовий шлях. *Велика війна 1914–1918 рр. і Україна.* Київ: ТОВ «Видавництво "КЛІО"», 2013. С. 159–179.

Передумови та наслідки депортації українців з Лемківщини, Надсяння, Холмщини і Підляшшя (1944–1951). *Від білих хорватів до українців:* матер. наук. конф. «Русини Закарпаття – хто ми?». (Ужгород, 21 жовтня 2012 р.). Ужгород, 2013. С. 44–56.

Петро Шкраб'юк: штрихи до біографії. *Шкраб'юк П. Імена близькі й далекі: Україна в національному і світовому вимірах.* Львів, 2013. С. 388–391.

Проблеми державності та соборності в діяльності уряду ЗУНР. *Українська революція 1917–1921 років: погляд із сьогодення.* Міжнар. наук. конф. (Київ, 25 квітня 2012 р.) / ред. кол.: Литвин В. М. (голова), Губерський Л. В. (заст. гол.), Солдатенко В. Ф. (заст. гол.) та ін.; Український інститут національної пам'яті; Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. Київ, 2013. С. 106–117.

Соціально-політичні передумови та наслідки депортаційної акції «Вісла» 1947 р. *Акція «Вісла» – завершальний етап депортації українців Польщі. Історична спадщина і суспільна свідомість.* Львів, 2013. С. 6–24.

Наукові зв'язки українських і польських істориків: здобутки та проблеми дослідження. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Суспільно-економічні аспекти транскордонної співпраці України і Польщі:* зб. наук. праць / відп. ред. В. Кравців. Львів, 2014. Вип. 2 (106). С. 3–18.

Тарас Шевченко як символ національної єдності Галичини і Наддніпрянщини. *Україна Тараса Шевченка: історико-краєзнавчі нариси* / упоряд.: Р. Маньковська, В. Мельниченко. Харків: Фоліо, 2014. С. 433–446 (співавт.: Д. Каднічанський, І. Орлевич, О. Середа, Ф. Стеблій).

Українсько-польські відносини новітньої доби: конфлікт історичної пам'яті. *Пущук І. Волинь та Холмщина в 1943–1944 роках. Українські жертви.* Львів, 2014. С. 3–10.

Украинская проблема в годы Первой мировой войны. *Неизвестная война.* Москва, 2014. Ч. 1. С. 234–241.

Дослідження історії краю в краєзнавстві. *Основи краєзнавства.* Підручник для студентів вищих навчальних закладів / за ред. О. Реєнта; ХНУ імені В. Каразіна; Національна спілка краєзнавців України. Харків, 2015. С. 182–206 (співавт.: В. Голубко, А. Середяк).

Мужиловичі: його будівничі та літописці. *Цебенко А., Цебенко М. Мужиловичі в суспільно-культурних та релігійних процесах Галичини: історико-краєзнавче дослідження.* Львів, 2015. С. 11–12.

Напередодні Листопадового чину. *Галичина: історія, політика, культура:* в 11-ти т. Львів; Тернопіль, 2016. Т. 6: Перша світова війна / голова ред. ради М. Литвин; відп. ред. І. Патер; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. С. 769–784.

Утворення національних мілітарних формувань. *Галичина: історія, політика, культура:* в 11-ти т. Львів; Тернопіль, 2016. Т. 6: Перша світова війна / голова ред. ради М. Литвин; відп. ред. І. Патер; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. С. 187–212.

Будуймо Україну разом: післямова. *Між війною і соборністю. Соціокультурна інтеграція та адаптація переселенців з Донбасу та Криму. Західноукраїнський вектор* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. С. 442–452.

Від війни до … війни. *Проект «Україна». Галичина та Волинь у складі міжвоєнної Польщі* / авт.-упоряд. М. Р. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Харків: Фоліо, 2017. С. 3–19.

Галичина у вирі Великої війни і революцій. *Конюхи у Першій світовій війні.* Тернопіль, 2017. С. 3–9.

Загрози та перспективи українського державотворення: замість вступу. *Між війною і соборністю. Соціокультурна інтеграція та адаптація переселенців з Донбасу та Криму. Західноукраїнський вектор* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Львів, 2017. С. 5–11.

Митрополит Андрей: ідеалом нашого національного життя є наша рідна всенаціональна хата – Батьківщина. *Проект «Україна». Галичина та Волинь у складі міжвоєнної Польщі* / авт.-упоряд. М. Р. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Харків: Фоліо, 2017. С. 323–337.

Між історією та політикою: Іван Крип'якевич як вчений і громадський діяч. *Проект «Україна». Галичина та Волинь у складі міжвоєнної Польщі* / авт.-упоряд. М. Р. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Харків: Фоліо, 2017. С. 311–322 (співавт. – Т. Литвин).

Українсько-польські відносини. Новітня доба / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017 [статті: Міжнаціональні відносини в умовах відродження української та польської державності: Українські та польські соціуми в роки Першої світової війни та вибуху Української революції. С. 82–101; Західно-Українська Народна Республіка: особливості етнодержавотворення. С. 101–112; Українсько-польська війна 1918–1919 років: етапи та геополітичні наслідки. С. 112–122; Російсько-польсько-українська війна 1920 року. С. 122–132; Партійно-політичне протистояння на західних землях України у міжвоєнний період XX століття. С. 221–230; Депортаційні акції у Польщі та СРСР/УРСР в 1944–1951 рр.: суспільно-політичні передумови та етнокультурні наслідки. С. 447–457; Соціокультурні особливості функціонування польської громади в незалежній Україні. С. 667–674 (співавт. – Я. Кондрач); Українсько-польське наукове співробітництво. С. 694–710; Післямова. Сучасні українсько-польські відносини: актуалізація нових «мобілізаційних» маркерів історії. С. 723–731].

Уроки «польської» / нерадянської доби: замість післямови. *Проект «Україна». Галичина та Волинь у складі міжвоєнної Польщі* / авт.-упоряд. М. Р. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Харків: Фоліо, 2017. С. 434–441.

Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Уряди. Постаті / упоряд.: М. Литвин, І. Патер, І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018 [статті: Передмова. С. 3–14; Вітовський Дмитро. С. 115–116 (співавт. – К. Науменко); Курманович Віктор. С. 128–138 (співавт. – К. Науменко); Левицький Кость. С. 142–156 (співавт. – К. Науменко); Петрушевич Євген. С. 244–258 (співавт. – К. Науменко)].

Возз'єднання/приєднання/інкорпорація Західної України до СРСР/УРСР як конфлікт історичної пам'яті. *Репресії радянського тоталітарного режиму на західних землях України (1939–1953): причини і наслідки, політика пам'яті* / за ред. В. Ільницького, М. Литвина, М. Галіва. Дрогобич; Херсон: Вид. дім «Гельветика», 2019. С. 175–190.

Депортації з українсько-польського пограниччя середини XX ст. як практика та інструмент репресій політики тоталітарних режимів. *Репресії радянського тоталітарного режиму на західних землях України (1939–1953): причини і наслідки, політика пам'яті* / за ред. В. Ільницького, М. Литвина, М. Галіва. Дрогобич; Херсон: Вид. дім «Гельветика», 2019. С. 106–125.

Wokół bitwy o Lwów w 1918 roku. Historia, prawda, teraźniejszość. *Jak prowadzić stosunki międzynarodowe w kontekście przeszłości? Diagnozy, recepty, zapis debat* / red. D. Bełowski. Warszawa, 2019. S. 241–255 (співавт.: J. Pisuliński, D. K. Markowski).

«Духовна фабрика, де виковується українська культура…». *Повсякденне життя галичан у XIX – на початку XX ст.* / упоряд. М. Литвин. Харків: Фоліо, 2020. С. 3–9.

Кінець монархії. Війна і пам'ять: зеленосвяточні і першолистопадові походи. *Повсякденне життя галичан у XIX – на початку XX століття* / упоряд. М. Литвин. Харків: Фоліо, 2020. С. 339–346 (співавт. – Л. Хахула).

Українсько-польське бойове братерство в антибільшовицькій кампанії липня–вересня 1920 року. *Sojusz Polsko-Ukraiński 1920 roku. Refleksie nad przeszłościa – myśl o przyszłości* / pod. red. I. Matkowskiego i S. Stępnia. Warszawa: Fundacja im. J. Kurtyki, 2020. S. 63–76.

Українсько-польські відносини новітньої доби: дискусійні проблеми, історична термінологія і топоніміка. *Academia. Terra Historiae. Студії на пошану Валерія Смолія:* у 2-х кн. / НАН України, Інститут історії України, ДУ «Інститут всесвітньої історії Національної академії наук України». Київ, 2020. Кн. 1: Простори історії / відп. ред. Г. Боряк; упоряд.: С. Блащук, Г. Боряк, В. Горобець та ін. С. 151–164.

Galicyjska porażka Kremla: galicyjska socjalistyczna republika rad (1 sierpnia – 21 września 1920 roku) – bolszewicka alternatywa dla polskiej i ukraińskiej państwowości, 1920 rok – wojna światów. *Studia przypadków w stulecie bitwy warszawskiej* / pod red. E. Kowalczyk i K. Rokickiego. Warszawa, 2020. S. 317–336.

Соціогуманітаристика західного регіону України в умовах сталінського тоталітаризму: просопографічний та комомеративний аспекти. *Політика пам'яті в Україні щодо радянських репресій у західних областях (1939–1953).* Львів; Торунь: Liha-Press, 2021. С. 139–153 (співавт. – В. Ільницький).

Україна – Польща: від революцій і війни 1918–1919 років на Галицькому та Холмсько-Волинському фронтах до військово-політичного союзу 1920 року. *За свободу: українсько-польський діалог та спроби порозуміння* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. С. 247–281.

Українсько-білоруські відносини в добу війн і революцій (1917–1923). *Білорусько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення:* монографія / відп. ред. І. Патер; упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. С. 136–151.

Українці та поляки в умовах сталінських репересій на західних землях України (1939–1953). *За свободу: українсько-польський діалог та спроби порозуміння* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. С. 471–506 (співавт. – В. Баран).

Від Галревкому до Закордоту. Воєнна та гібридно-політична експансія Росії у Східну Галичину після Першої світової війни. *Росія–Україна: зради, союзи, війни* / відп. ред. М. Литвин. Львів: Астон, 2022. С. 293–310.

Збройний та ідейно-політичний спротив Легіону Українських січових стрільців імперській Росії. *Росія–Україна: зради, союзи, війни* / відп. ред. М. Литвин. Львів: Астон, 2022. С. 239–260.

Історик як маркер історії: перші наукові перехрестя радянської доби Олександра Карпенка. *Олександр Карпенко – історик Української революції: до 100-річчя від Дня народження:* колект. моногр. / за ред. М. Кугутяка, І. Райківського, С. Кобути; Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника. Івано-Франківськ, 2022. С. 49–57.

Путінська Росія: початок краху шовіністичних комплексів та імперських амбіцій. *Росія–Україна: зради, союзи, війни* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів: Астон, 2022. С. 785–793 (співавт. – Л. Хахула).

Тягар (не)української історії. *Росія–Україна: зради, союзи, війни* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. С. 7–12.

Західно-Українська Народна Республіка: від австрійської – до національно-соборної моделі управління. *Місцеве самоврядування в Україні (XX– початок XXI століття). Західні землі* / відп. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. С. 113–118.

Особливості військово-політичної співпраці України і Польщі у період розгортання повномасштабної російської агресії [Specyfika współpracy wojskowo-politycznej między Ukrainą a Polską w czasie rosyjskiej agresji]. *Wojna na Ukrainie a polsko-ukraińskie partnerstwo strategiczne. Analizę – refleksje – kalendarium* / pod red. S. Stępnia. Warszawa; Przemyśl, 2023. S. 123–142 (співавт. – Л. Хахула).

Під покровом Кремля: система влади та управління Галицької Соціалістичної Радянської Республіки *Місцеве самоврядування в Україні (XX – початок XXI століття). Західні землі* / відп. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. С. 160–172.

Підтримка Польщею боротьби України проти збройної агресії Росії. Якими були головні напрямки та результати допомоги? *ПЕРЕЛОМ: Війна Росії проти України у часових пластах і просторах минувшини. Діалоги з істориками* / НАН України, Інститут історії України. Київ, 2023. Кн. 3 / відп. ред. В. Смолій; упоряд.: Г. Боряк, О. Ясь, С. Блащук. С. 643–646 (співавт. – Л. Хахула).

ЗУНР/Східна Галичина в європейській геополітиці 1918–1923 рр.: український, польський, чехословацький, російський чинники. *Історія локальна. Історія глобальна. Студії на пошану Андрія Кудряченка* / відп. ред. В. Ткаченко. Київ, 2024. С. 87–99.

Культурно-освітнє та громадське життя українців у міжвоєнному Кракові. *Українські маркери історії Польщі: виклики міжвоєнної доби XX століття* / редкол.: М. Литвин (голова) та ін.; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів; Суми, 2024. С. 317–327.

Новітня російська агресія проти України: польський науковий і суспільний дискурси. *Українські маркери історії Польщі: трансформації другої половини XX – початку XXI століття* / редкол.: М. Литвин (голова) та ін.; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів; Суми, 2024. С. 472–493 (співавт. – Н. Лешкович).

Проблема українсько-польського пограниччя в роки Другої світової війни: британські, польські, американські та радянські виклики. *Українські маркери історії Польщі: трансформації другої половини XX – початку XXI століття* / редкол.: М. Литвин (голова) та ін.; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів; Суми, 2024. С. 157–190 (співавт. – В. Кіцак).

Спротив країн Центральної Європи новітній агресії Росії проти України. *Wojna na Ukrainie rosyjski imperializm a niepodległość Ukrainy. Analizy–refleksje–kalendarium. Praca zbiorowa* / pod. red. S. Stępnia. Warszawa, 2024. S. 105–144.

Українська політична еміграція в міжвоєнній Польщі: російсько-радянські виклики. *Українські маркери історії Польщі: виклики міжвоєнної доби XX століття* / редкол.: М. Литвин (голова) та ін.; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів; Суми, 2024. С. 166–186.

Комомерація польських та українських визвольних рухів першої чверті XX століття: від глорифікації героїв/пам'ятників – до творення просторів пам'яті. *Політика пам'яті в Україні: історичні наративи, стратегії впровадження в умовах війни та післявоєнного періоду* / відп. ред. І. Соляр, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. С. 39–77.

Support of the Baltic States and Poland to the Ukrainian Defense Forces (2022–2025). *The current Russian-Ukrainian war: historiographical, socio-political, socio-economic and cultural-spiritual dimensions:* Scientific monograph. Riga: Baltija Publishing, 2025. S. 159–184.

Статті в наукових виданнях

Питання українсько-польських відносин у науковій спадщині та громадській діяльності Ярослава Ісаєвича. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2010–2011. Вип. 3–4. С. 5–12.

Галицькі осередки у Радянській Росії (1920 рік). *Студії з історії Української революції 1917–1921 років: на пошану Руслана Яковича Пирога:* зб. наук. праць / гол. редкол. В. Верстюк. Київ, 2011. С. 344–356.

Історія та культурологія. *Наука західного регіону України (1990–2010).* Львів, 2011. С. 384–395.

Леонтій Войтович: вірний лицар музи Кліо. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2011. Вип. 20: Actes testantibus. Ювілейний збірник на пошану Леонтія Войтовича. С. 5–14.

На службі Кліо і Вкраїни: до 70-річчя Степана Дмитровича Гелея. *Вісник Львівської комерційної академії. Серія – гуманітарні науки.* Львів, 2011. Вип. 10: Ювілейний збірник на пошану Степана Гелея. С. 6–10.

Проблеми археології західного регіону України. *Бюлетень Західного наукового центру.* 2011 / НАН України, МОНМС України, Західний науковий центр. Львів, 2011. С. 98–105 (співавт. – О. Ситник).

Депортації українців з Надсяння, Лемківщини, Холмщини і Підляшшя 1944–1951 років: основні етапи та етнополітичні наслідки. *Галичина: Всеукраїнський науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис.* Івано-Франківськ, 2012. Вип. 20–21. С. 311–319.

Перспективи академічного українознавства. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. редкол. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012. Вип. 21: Scripta manent. Ювілейний збірник на пошану Богдана Якимовича. С. 492–499.

Українсько-польська війна 1918–1919 років як конфлікт історичної пам'яті. *Україна–Європа–Світ.* Міжнар. зб. наук. праць / гол. ред. Л. М. Алексієвець. Тернопіль, 2012. Вип. 10. С. 106–111. (Серія «Історія, міжнародні відносини»).

Фінансово-господарська діяльність ОУН і УПА. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / упоряд. і наук. ред.: О. Стасюк, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012. Вип. 22: Українська повстанська армія в контексті національно-визвольної боротьби народів Центрально-Східної Європи. С. 297–305.

Волинська трагедія: через історію до порозуміння. Спроба перегляду історичних взаємостереотипів. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна відомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 6. С. 258–261 (співавт. – Л. Хахула).

Зарубіжне українознавство: здобутки та перспективи дослідження. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. редкол. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 23. С. 3–11.

III наукові читання імені академіка Я. Ісаєвича. *Український історичний журнал.* 2013. № 4. С. 223–225 (співавт. – О. Середа).

Вшанування пам'яті Тараса Шевченка в Галичині. *Краєзнавство.* 2014. Вип. 1 (86). С. 10–19 (співавт.: Д. Кадничанський, І. Орлевич, О. Середа, Л. Хахула).

Польсько-українсько-російська війна 1920 року. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014. Вип. 7. С. 20–31.

Українсько-польські зв'язки у гуманітарній сфері. Стан та перспективи розвитку. *Spheres of culture.* Lublin, 2014. Vol. 9. S. 16–29.

Украинская проблема в годы Первой мировой войны. *Знание – сила.* 2014. № 9. С. 82–87.

Андрей Шептицький: суспільно-культурні ініціативи, державно-політичний чин (До 150-річчя від дня народження). *Вісник НТШ.* Львів, 2015. Ч. 53–54. С. 37–43.

Війна в українській історії: російський чинник, західноукраїнський контекст. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. Вип. 27: Ювілейний збірник на пошану Юрія Сливки. С. 379–389.

Західно-Українська Народна Республіка: досвід та уроки державотворення. *Дрогобицький краєзнавчий збірник.* Дрогобич, 2015. Спецвипуск II. С. 67–74.

Російська військова адміністрація та соціум Львова у 1914–1915 роках. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. кол. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. Вип. 26. С. 202–210.

Українсько-польські наукові зв'язки у гуманітарній сфері. За матеріалами наукової доповіді на засіданні Бюро Відділення історії, філософії і права НАН України 27 листопада 2014 року. *Вісник Національної академії наук України.* 2015. № 3. С. 73–83.

Шевченків стяг стрілецької звитяги. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. Вип. 25: Тарас Шевченко і Соборна Україна. С. 261–267.

Від відповідального редактора. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2016. Вип. 28: Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві. С. 5–6.

Іван Крип'якевич як історик, бібліофіл, громадсько-політичний діяч. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / відп. ред. М. Литвин. НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2016. Вип. 28: Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві. С. 527–534 (співавт. – Т. Литвин).

Український та польський політикум у період відродження національних держав (1914–1918). *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2016. Вип. 9. С. 26–44.

Українсько-польські наукові зв'язки у гуманітарній сфері (1991–2016 рр.). *Проблеми всесвітньої історії.* 2016. № 2. С. 203–218.

VI наукові читання імені академія Я. Д. Ісаєвича. *Український історичний журнал.* 2016. № 3. С. 231–233 (співавт. – Л. Хахула).

Краєзнавчі студії Івана Крип'якевича. *Дрогобицький краєзнавчий збірник.* Дрогобич, 2017. Спецвипуск III. С. 362–371.

VII наукові читання імені академіка Я. Д. Ісаєвича. *Український історичний журнал.* 2017. № 2. С. 231–234.

Львів історичний. Наукові здобутки вчених академічних установ та вищих навчальних закладів. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Вип. 11. С. 181–186.

The chronicle of the Ukrainian Liberation movement of the middle of the century on the Ukrainian-Polish border. *Східноєвропейський історичний вісник.* 2018. № 7. С. 209–210.

Військові освітні заклади Львова у XIX – першій третині XX століть. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Вип. 12. С. 31–49 (співавт.: Т. Горбачевський, А. Щеглов).

Західноукраїнський вересень 1939 р.: маркери політики пам'яті. *Український історичний журнал.* 2019. № 5. С. 25–35.

Українська спільнота пам'яті в Польщі (друга половина XX – початок XXI ст.). *Східноєвропейський історичний вісник.* 2019. № 12. С. 178–191.

Czy Ukraina była osamotniona w dobie nowożytnej? *Pamięc i sprawiedliwość.* 2019. Nr 33. S. 547–553.

How and why do politicians use history. *Східноєвропейський історичний вісник.* 2019. № 10. С. 196–199.

Obertyn. Обертин. Opowieśct o życiu miasteczka. *Український історичний журнал.* 2019. № 3. С. 207–212.

Wojna polsko-ukraińska 1918–1919 jako przedmiot i pidmiot polityky historycznej. *Pamięc i sprawiedliwość.* 2019. Nr 34. S. 547–553.

Визначний історик Київської церкви: Ігор Скочиляс (1967–2020). *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 13. С. 390–391.

Відзначення 100-річчя укладення українсько-польського військово-політичного союзу. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 13. С. 383–386.

Західноукраїнська соціогуманітаристика в умовах сталінського тоталітаризму: просопографічний та комеморативний аспекти. *Проблеми гуманітарних наук. Збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія.* 2020. Вип. 4/46. С. 208–228.

Перший літописець опозиційного руху в Україні: Юрій Зайцев (1941–2020). *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / голов. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 13. С. 387–389.

Союз Петлюри–Пілсудського: відзначення 100-річчя в Україні та Польщі. *Український історичний журнал.* 2020. № 6. С. 234–235 (співавт. – Л. Хахула).

Wojskowa i polityczna walka o Lwów i Galicję Wschodnią w latach 1918–1923: nowe badania historyków ukraińskich. *Pamięc i Sprawiedliwość.* 2021. Nr 2 (38). S. 189–206 (співавт. – Л. Хахула).

«Вирішеннє нашої справи лежить в інтересі мира … цілої Европи». Лист Євгена Петрушевича до Івана Крип'якевича від 28 січня 1923 року. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 15. С. 203–213.

Воєнно-політична експансія більшовицької Росії на західні землі України в 1919–1923 рр. *Український історичний журнал.* 2022. № 5. С. 213–218.

Іван Крип'якевич у науці, політиці, повсякденні. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 36. С. 160–179 (співавт. – Т. Литвин).

Культурно-мистецьке середовище української еміграції у Варшаві (1919–1939): студії Романа Яціва. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 15. С. 237–239.

Модель українсько-польської взаємодії в дослідницькому доробку Олександра Колянчука. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 15. С. 244–255 (співавт.: М. Зимомря, І. Зимомря).

Наукова та культурно-просвітницька діяльність Олександра Цинкаловського (1898–1983): студії Вікторії Дяченко. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 15. С. 240–243.

Від реальної політики, соціальної солідарності – до національної держави: суспільна місія митрополита Андрея Шептицького у першій половині XX ст. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 16. С. 101–121.

Україна як об'єкт і суб'єкт світової геополітики: історичні передумови й уроки ухвали Ради послів 14 березня 1923 р. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр. Львів, 2023. Вип. 37. С. 80–94.

Депортації/«евакуації» західних українців: гуманітарна акція чи етнічна чистка комуністичних режимів? *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 17. С. 312–317.

Дослідник європеїзації новітньої України: професору Володимирові Комару – 60. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр, заст. гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 39. С. 306–309 (співавт. – І. Соляр).

Західноукраїнські виклики Версальсько-Вашингтонської системи міжнародних відносин (1918–1923). *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія.* 2024. С. 195–208.

Літописець Гуцульщини – патріот України: професору Володимиру Клапчуку – 60. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / гол. ред. М. Литвин. Львів, 2024. Вип. 17. С. 308–309.

Провідний польський українознавець, організатор науки: Станіславу Стемпню – 70. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / гол. ред. М. Литвин. Львів, 2024. Вип. 17. С. 310–311 (співавт. – О. Павлишин).

Суспільно-політичний чинник діяльності Наукового товариства імені Шевченка (кінець XIX – перша третина XX ст.). *Український історичний журнал.* 2024. № 6. С. 58–77.

Депортації на українсько-польському пограниччі 1944–1951 років як об'єкт та суб'єкт культурної пам'яті, історичної політики. *Studia Polsko-Ukraińskie.* Warszawa, 2025. Vol. 13. S. 19–40.

Рецензії та огляди

[Рец.]: Особливості еміграції та рееміграції в міжвоєнній Польщі. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість.* Львів, 2014. Вип. 7. С. 227–230 [на кн.]: Шваб А. Еміграційна політика Польщі (1918–1939): монографія. Луцьк, 2014. 492 с. (співавт. – Л. Хахула).

[Рец.]: *З історії західноукраїнських земель.* Львів, 2014–2015. Вип. 10–11. С. 300–303 [на кн.]: Пасіцька О. Львів і львів'яни: український соціум та промисел (20–30-ті рр. XX ст.). Львів, 2014. 400 с.

[Рец.]: Коротка історія Польщі: інструмент формування національної пам'яті. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Вип. 12. С. 209–211 [на кн.]: Путівник з історії Польщі. 966–2016 / Інститут національної пам'яті. Warszawa, 2016. 218 s.

[Рец.]: Станиславів та Станиславівщина: локальна історія новітньої доби. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Вип. 12. С. 212–216 [на кн.]: W obliczu nowej rzeczywistości. Stanisławow i Ziemia Stanisławowska w latach 1918–1923 / red. nauk.: M. Kardas, A. Adrian Ostanek, P. Semków. Warszawa; Iwano-Frankiwsk, 2018. T. 1: Polityka–Wojskowość. 286 s.; W obliczu nowej rzeczywistości. Stanisławow i Ziemia Stanisławowska w latach 1918–1923 / red. nauk.: M. Kardas, A. Adrian Ostanek, P. Semków. Warszawa; Iwano-Frankiwsk, 2018. T. 2: Administracja – Kultura. 274 s.

[Рец.]: Український націоналізм: суспільний та особистісний виміри. *Східноєвропейський історичний вісник.* 2019. № 4 (спецвипуск). С. 155–159 [на кн.]: Посівнич М. Степан Бандера. Стрий: Щедрик, 2018. 332 с.; Роман Шухевич у громадсько-політичному житті Західної України 1920–1939 рр. Спогади, документи, світлини / упоряд. і відп. ред. А. Сова. Львів: Апріорі, 2018. 816 с.

[Рец.]: У пошуку забутої незалежності. *Lithuanian Historical Studies.* 2019. Vol. 23. S. 189–194 [на кн.]: Петрик А. «Світло та тіні» Першої республіки: Литовська держава у 1918–1944 рр. Київ: Гілея, 2018. 320 с. (співавт. – О. Лукачук).

[Рец.]: *Український історичний журнал.* 2019. № 5. С. 202–208 [на кн.]: Kolańczuk A. Ukraińscy. Emigranci polityczni w życiu naukowym, kulturalnym, społecznym i gospodarczym Drygiej Rzeczypospolitej. Przemyśl: Południowo-Wschodni instytut naukowy w Przemyślu, 2017. 392 s.; Колянчук О. За нашу і вашу свободу. Учасники Українських визвольних змагань 1917–1921 рр.: місця пам'яті в Польщі. Довідник. Дрогобич: Вид-во «Коло», 2018. 288 с.

[Рец.]: *National Academy of Managerial Staff Culture and Arts Herald.* 2019. No 1. S. 442–444 [на кн.]: Литвин С. Симон Петлюра у боротьбі за самостійну державу. Київ: Смолоскип, 2017. 680 с.

[Рец.]: Друга світова війна: український вимір. *Військово-науковий вісник.* Львів, 2020. Вип. 33. С. 311–315 [на кн.]: Середницький Я. Павло Шандрук. Друга світова війна. Львів: Каменяр, 2018. 278 с.

[Рец.]: Радянсько-російські збройні експансії після Другої світової війни. *Український історичний журнал.* 2025. № 4. С. 257–261 [на кн.]: Klimecki M., Karpus Z. Niewypowiedziane wojny i konflikty Związku Radzieckiego i Rosji w latach 1945–2022: Przegląd wydarzeń. Toruń: Wyd-wo Adam Marszałek, 2023. 240 s. (співавт. – Л. Хахула).

[Рец.]: Сталінські репресії проти наукової інтелігенції та молоді Львова. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / гол. ред. М. Литвин. Львів, 2025. Вип. 18. С. 150–155 [на кн.]: Левик Б. Польські професори Львівської політехніки, репресовані у 1944–1946 роках. За матеріалами кримінальних справ СБУ. Львів: Сполом, 2024. 248 с.; Левик Б. Антирадянські підпільні студентські групи у Львівській політехніці в повоєнні роки. За матеріалами Галузевого державного архіву Служби безпеки України. Львів: Сполом, 2024. 212 с.

[Рец.]: Українське мистецтво: світовий, національний, регіональний виміри. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / гол. ред. М. Литвин. Львів, 2025. Вип. 18. С. 147–149 [на кн.]: Імена України. 100 митців / авт. поперед. слова, вступ. статті, уклад. біограф. і бібліограф. матер., комент. і каталогу С. І. Побожій. Суми: Університетська книга, 2020. 236 с.

[Рец.]: Чи може українець сповідувати російську самоідентифікацію? *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / гол. ред. М. Литвин. Львів, 2025. Вип. 19. С. 131–133 [на кн.]: Добржанський О. З історії москвофільства на західноукраїнських землях в останній третині XIX – початку XX століття: монографія. Чернівці: Друк Арт, 2024. 212 с.

Статті в інших виданнях

«Маємо з'ясувати механізми націєтворення…»: інтерв'ю. *За вільну Україну плюс.* 2011. 1 грудня.

Народ хотів об'єднання, але… 22 січня українці офіційно відзначають День соборності України: інтерв'ю. Експрес. 2011. 20–27 січня. (Запис – І. Лопух).

Українські визвольні змагання на Тернопіллі у першій половині XX ст. *Лев Зацний в національно-визвольному русі першої половини XX століття:* матер. наук.-практ. конф. Козова, 2011. С. 4–9.

Академія до 125-ліття від дня народження видатного українського історика Івана Крип'якевича. *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2011 р. Інформаційний бюлетень* / відп. ред. М. Литвин. Львів, 2012. С. 197–199.

ЗУНР: уроки державотворення. *Львівщина.* 2012. 2 листопада.

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України: здобутки та перспективи досліджень. *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2011 р. Інформаційний бюлетень* / відп. ред. М. Литвин. Львів, 2012. С. 10–22.

Наукові читання імені академіка Ярослава Ісаєвича. *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2011 р. Інформаційний бюлетень* / відп. ред. М. Литвин. Львів, 2012. С. 192–197 (співавт. – О. Середа).

Галичани встановили державу за три години. *Українська правда.* 2013. 1 листопада. URL: http://www.istpravda.com.ua/articles/2013/11/1/138906/

Передумови та наслідки депортації українців з Лемківщини, Надсяння, Холмщини і Підляшшя (1944–1951). *Від білих хорватів до українців:* матер. наук. конф. «Русини Закарпаття – хто ми?» (Ужгород, 21 жовтня 2012 р.). Ужгород, 2013. С. 44–56.

Петро Шкраб'юк: штрихи до біографії. *Шкраб'юк П. Імена близькі й далекі: Україна в національному і світовому вимірах.* Львів, 2013. С. 388–391.

Президент «Швейцарії Сходу». Політичний портрет Євгена Петрушевича. *Воля народу.* 2013. 6, 13 червня.

1946 рік. Війна після війни. *Лемківський календар на 2016 рік.* Львів, 2015. С. 13–14.

«Як громадянин і фахівець з історії я – типовий соборник»: інтерв'ю записав Б. Залізняк. *Слово «Просвіти».* 2015. 27 квітня.

Волонтерський рух в Україні: історія та сучасність. *Людина і техніка у визначних битвах світових воєн XX ст.:* тези Міжнар. наук.-техн. конф. (Львів, 15–17 червня 2017 р.). Львів, 2017. С. 13–17.

Війни проти ЗУНР 1918–1919 рр.: передумови, етапи та геополітичні наслідки. *Історія в рідній школі.* 2019. № 1–2. С. 4–10.

Західно-Українська Народна Республіка (1918–1923): уроки історії. До 100-річчя ЗУНР. *Історія в рідній школі.* 2019. № 1–2. С. 19–26.

1939 р. у суспільній свідомості та політиці пам'яті. *Вересень 1939 у долі держав та народів. Війна, репресії, пам'ять:* наук. зб. / упоряд. М. М. Кучерепа. Луцьк: Вежа-Друк, 2019. С. 182–200.

Російська військово-політична присутність на Донбасі (2014–2018). *Міжнародна науково-технічна конференція «Перспективи розвитку озброєння та військової техніки сухопутних військ».* Львів, 2019. С. 113–117.

Біобібліографія працівників (2011–2020). *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України: історія, імена, ідеї* / відп. ред. І. Соляр. Львів, 2021. С. 356–396 (співавт. – Т. Горбачевський).

Бої Армії УНР у Галичині 1920 року: героїзм новітнього українського козацтва проти експансії більшовицької Росії у Центрально-Східну Європу. *Міжнародна наукова конференція «Витоки та становлення козацького руху на етнічних землях України» (до 400-річчя Хотинської битви 1621 року).* Львів, 2021. С. 177–181 (співавт.: О. Колянчук, Л. Хахула).

Відділ «Центр дослідження українсько-польських відносин». *Історія відділу. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України: історія, імена, ідеї* / відп. ред. І. Соляр. Львів, 2021. С. 343–355 (співавт.: Т. Горбачевський, Л. Хахула).

Короткий нарис історії. Нове тисячоліття (2001–2018). *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України: історія, імена, ідеї* / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. С. 65–81.

Мережа та особливості організаційної структури військових музеїв України на сучасному етапі. *Військово-науковий вісник.* Львів, 2022. Вип. 38. С. 77–102 (співавт. – Л. Хахула).

Діячі НТШ у праці та побуті: матеріали архіву Івана Крип'якевича. *Творці незалежної науки:* матер. наук. конф. до 150-річчя НТШ / упоряд. І. Сварник; Львівська обласна наукова бібліотека; Археографічна комісія НТШ. Львів, 2023. С. 52–60 (співавт. – Т. Литвин).

ЗУНР: державно-соборний чин, перспективи дослідження. *Військово-політична еліта Української революції 1914–1923 рр.: історія, традиція, сьогодення (до 105-ї річниці Листопадового чину):* матер. кругл. столу (Івано-Франківськ, 31 жовтня 2023 р.) / ред. І. Монолатій. Івано-Франківськ, 2023. С. 35–40.

Міжнародна інформація як засіб формування політичної культури та реалізації національної безпеки. *Гуманітарна наука у вищій школі:* матеріали «Круглого столу», приуроченого до 150-річчя Наукового товариства Шевченка / відп. за вип. С. Гелей. Львів: Растр-7, 2023. С. 123–126 (співавт. – Л. Хахула).

Між наукою та політикою: суспільно-політичний чин Наукового товариства імені Шевченка (кінець XIX–XX століття). *Творці незалежної науки. До 150-річчя НТШ:* зб. матер. наук. конф. / упоряд. і відп. ред. І. Сварник. Львів: Растр-7, 2023. С. 35–47.

Станиславів – тимчасова столиця Української Народної Республіки (липень, вересень–жовтень 1920 р.). *Карпати: людина, етнос, цивілізація.* 2023. № 9. С. 121–131.

Мирон Кордуба і Товариство охорони воєнних могил у Львові. *XV Буковинська міжнародна історико-краєзнавча конференція, присвячена 150-річчю Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича:* тези доповідей (Чернівці, 17–18 жовтня 2025 р.) / наук. ред. О. Добржанський. Чернівці: Технодрук, 2025. С. 203–206.

Енциклопедичні статті

Енциклопедія історії України: у 10-ти т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.: **Т. 8.** Київ, 2011 [статті: Польська військова організація. С. 379 (співавт. – І. Лісевич); Польська ліквідаційна комісія. С. 379]; **Т. 9.** Київ, 2012 [статті: Сейбр-Світло. С. 506; Стелецький Борис Семенович. С. 844–845 (співавт. – К. Науменко)].

Енциклопедія Сучасної України. **Т. 11.** Київ, 2011 [статті: Зубов Володимир Кирилович. С. 30 (співавт. – К. Науменко); Іванов Володимир Степанович. С. 95 (співавт. – К. Науменко); Іванов Євграф Дмитрович. С. 98 (співавт. – К. Науменко); Іванов Микола Петрович. С. 102 (співавт. – К. Науменко); Ігнатович Володимир Євграфович. С. 187 (співавт. – К. Науменко); Ігнатович Микола Євграфович. С. 188 (співавт. – К. Науменко); Ізергін Сергій Михайлович. С. 218 (співавт. – К. Науменко); Ісаєвич Ярослав Дмитрович. С. 527; Ісаїв Володимир Костянтинович. С. 528 (співавт. – К. Науменко); Ісаїв Іван Георгійович. С. 528 (співавт. – К. Науменко)]; **Т. 12.** Київ, 2012 [статті: Канін Василь Олександрович (співавт. – К. Науменко); URL: https://esu.com.ua/article-9327; Келлер Федір Артурович (співавт. – К. Науменко). URL: https://esu.com.ua/article-11708; Капкан Юрій Євгенович (співавт. – К. Науменко). URL: https://esu.com.ua/article-9434]; **Т. 13.** Київ, 2013 [статті: Кислиця (Кислицин) Володимир Олександрович (співавт. – К. Науменко). URL: https://esu.com.ua/article-6619; Клінгенберг Михайло Михайлович (співавт. – К. Науменко). URL: https://esu.com.ua/article-8479; Кирпичов Ніл Львович (співавт. – К. Науменко). URL: https://esu.com.ua/article-6502; Кислий Порфирій Григорович (співавт. – К. Науменко). URL: https://esu.com.ua/article-6616; Кисляков Володимир Миколайович (співавт. – К. Науменко). URL: https://esu.com.ua/article-6637; Кликов Олександр Михайлович (співавт. – К. Науменко). URL: https://esu.com.ua/article-7660; Ковалевський Іван Валер'янович. (співавт. – К. Науменко). URL: https://esu.com.ua/article-8924; Кислов Олександр Ілліч (співавт. – К. Науменко); URL: https://esu.com.ua/article-6627]; **Т. 15.** Київ, 2014 [статті: Крамаренко Петро Павлович (співавт. – К. Науменко). URL: https://esu.com.ua/article-2735; Колачевський (Калачевський) Олександр Костянтинович (співавт. – К. Науменко). URL: https://esu.com.ua/article-4455; Котельников Олександр Іванович (співавт. – К. Науменко). URL: https://esu.com.ua/article-47; Кудря Володимир Сергійович (співавт. – К. Науменко). URL: https://esu.com.ua/article-839; Кондратовський Федір Федорович (співавт. – К. Науменко). URL: https://esu.com.ua/article-4740; Корнієнко Юрій Антонович (співавт. – К. Науменко). URL: https://esu.com.ua/article-5860; Кочмержевський Бенедикт Костянтинович (співавт. – К. Науменко). URL: https://esu.com.ua/article-1276; Крігер Оскар-Густав-Олександр Пилипович (співавт. – К. Науменко). URL: https://esu.com.ua/article-2043; Кордашенко Олександр Миколайович (співавт. – К. Науменко). URL: https://esu.com.ua/article-3495]; **Т. 17.** Київ, 2016 [статті: Легіон українських січових стрільців. URL: https://esu.com.ua/article-54030; Лисоня. URL: https://esu.com.ua/article-55003; Листопадова національно-демократична революція 1918. URL: https://esu.com.ua/article-55016; Лігнау Олександр Георгійович (співавт. – К. Науменко). URL: https://esu.com.ua/article-55427; Левковець Володимир Миколайович (співавт. – К. Науменко). URL: https://esu.com.ua/article-53912; Левицький Павло Павлович (співавт. – К. Науменко). URL: https://esu.

com.ua/article-53805; Лахтіонов Володимир Нілович (співавт. – К. Науменко). URL: https://esu.com.ua/article-53456; Лебедєв Михайло Васильович (співавт. – К. Науменко). URL: https://esu.com.ua/article-53532; Линевич Василь Олександрович (співавт. – К. Науменко). URL: https://esu.com.ua/article-54673; Кушакевич Олексій Юхимович (співавт. – К. Науменко). URL: https://esu.com.ua/article-52500; Левітський В'ячеслав Іванович (співавт. – К. Науменко). URL: https://esu.com.ua/article-53898; Лавдовський Володимир Олександрович (співавт. – К. Науменко); URL: https://esu.com.ua/article-52703]; **Т. 18.** Київ, 2017 [статті: Маківка. URL: https://esu.com.ua/article-60736; Лукін Веніамін Костянтинович (співавт. – К. Науменко). URL: https://esu.com.ua/article-59170; Лунський Микола Іванович (співавт. – К. Науменко). URL: https://esu.com.ua/article-59284; Лукашевич Сергій Володимирович (співавт. – К. Науменко). URL: https://esu.com.ua/article-59130; Макаров Андрій (Альвіан) Львович (співавт. – К. Науменко). URL: https://esu.com.ua/article-60662]; **Т. 19.** Київ, 2018 [статті: Меньшов Дмитро Петрович (співавт. – К. Науменко); URL: https://esu.com.ua/article-66554; Мандрика Георгій Якимович (співавт. – К. Науменко); URL: https://esu.com.ua/article-63414; Малярчук Олег Михайлович. URL: https://esu.com.ua/article-63280; Махров Петро Семенович (співавт. – К. Науменко). URL: https://esu.com.ua/article-67152; Матвіїв Михайло Львович (співавт. – К. Науменко). URL: https://esu.com.ua/article-66886; Мейснер Віктор Вольдемарович (співавт. – К. Науменко). URL: https://esu.com.ua/article-65524]; **Т. 20.** Київ, 2020. Мусієнко Микола Власович (співавт. – К. Науменко). URL: https://esu.com.ua/article-70130].

Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка: у 2-х т. **Т. 1:** А–К. Львів, 2011 [стаття: Крип'якевич Іван Петрович. С. 673–674].

Енциклопедія Львова. **Т. 4.** Львів, 2012 [статті: Левицький Йосип. С. 64–65 (співавт. – П. Гуцал); Матіїв Іван. С. 558–559 (співавт. – П. Гуцал)].

Велика Українська Енциклопедія. **Т. 1.** Київ, 2016 [статті: Академічна громада. С. 479; Академічне братство. С. 480–481; Академічний кружок. С. 481–482].

Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Енциклопедія: До 100-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки / голова ред. ради і редкол. М. Кугутяк; співголови ред. ради М. Литвин, І. Соляр та ін.: **Т. 1.** Івано-Франківськ: Манускрипт-Львів, 2018 [статті: Андрух Іван Антонович (співавт. – К. Науменко). С. 48–49; Артилерія ГА. С. 81 (співавт. – Л. Кривизюк); Бербецький Леон. С. 115; Бережанська окружна військова команда (ОВК). С. 116; Бредов Микола-Павло-Костянтин Емілійович. С. 174–175; Віденська Збірна станиця Галицької Армії. С. 259; Військове будівництво ЗУНР (співавт. – П. Ткачук). С. 265–266; Вітовський Дмитро. С. 271–272; Вітошинський-Доброволя Йосиф. С. 274; Вовчухівська операція ГА (16.02.–18.03.1919) (співавт. – Я. Марченко). С. 279–281; Вольф Арнольд. С. 29; Галицька армія (ГА). С. 311–316; Галицький організаційний комітет КП(б)У 1920 (Галоргком). С. 322; Генбачов Володимир Йосипович. С. 350–351; Греков (Греків) Олександр Петрович. С. 408; Ґерега Петро (Олесь, Олександр) Федорович. С. 455; Дельвіг Сергій Михайлович. С. 480; Державний Секретаріат Військових Справ (ДСВС). С. 503; Долуд Андрій Данилович. С. 575; Єнджеєвський Владислав. С. 631; Жандармерія Західно-Української Народної Республіки. С. 638; Желіґовський Люціан. С. 640]; **Т. 2.** Івано-Франківськ: Манускрипт-Львів, 2019 [статті: Залізнична (залізнодорожна) військова управа (ЗВУ) УГА. С. 42; Західно-Українська Народна Республіка. С. 54–64 (співавт. – М. Кугутяк); Зелінський Зигмунд. С. 82–83; Золочівська окружна військова команда. С. 92; Івашкевич Вацлав. С. 109 (співавт. – Л. Хахула); Інваліди Української Галицької Армії. С. 114; Ітендатура Української Галицької Армії. С. 119; Інтернування вояків Української Галицької Армії. С. 119–120; Какурін М. Є. С. 149; Капустянський М. О. С. 183–184; Кіннота (кавалерія) УГА. С. 284–286; Коломийська окружна військова команда. С. 243–244; Комбатантські українські організації. С. 252–253; Консульські і закордонні представника Західно-Української Народної Республіки. С. 268–270; Кравс Антін. С. 311–312; Крип'якевич І. П. С. 325 (співавт. – Т. Литвин); Курах М. С. С. 352–353; Курманович Віктор. С. 360–361; Липа І. Л. С. 421; Личаківський цвинтар. С. 436–437 (співавт. – Л. Хахула); Луценко І. С. 486–487; Лямезан-Халінс Роберт. С. 488; Маринович М. П. С. 518; Мішковський (Мишковський, Мєшковський) Є. В. С. 640; Науменко К. Є. С. 699; Начальна Команда Галицької Армії. С. 709–7124; Озброєння Української Галицької Армії. С. 746–747;

Окружні військові команди. С. 749–750; Омелянович-Павленко І. В. С. 781–782; Омелянович-Павленко М. В. С. 782; Карта «Західно-Українська Народна Республіка». С. 58–60]; **Т. 3.** 2020 [статті: Перемиська окружна військова команда. С. 95; Подвойський Микола Ілліч. С. 176–177 (співавт. – Б. Паска); Польське військо. С. 191–193; Польські військові цвинтарі та поховання 1918–20. С. 199 (співавт. – Л. Хахула); Польсько-радянська війна 1920. С. 200–202; Польсько-українська війна 1918–19. С. 202–209; Порохівський Гнат Єрмилович. С. 232–233; Пухальський Станіслав. С. 283–284 (співавт. – Б. Паска); Ридз-Сміґли Едвард. С. 326; Росія радянська (Російська Соціалістична Федеративна Радянська Республіка, Російська Радянська Федеративна Соціалістична Республіка) і Західно-Українська Народна Республіка. С. 349–351; Сікорський Владислав Євгеніуш. С. 429; Сталін (Джугашвілі) Йосип Віссаріонович. С. 484; Станиславівська окружна військова команд. С. 484; Стефанів Гнат Петрович. С. 498–499; Стрийська окружна військова команда. С. 529].

Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Уряди. Постаті / упоряд.: М. Литвин, І. Патер, І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018 [статті: Передмова. С. 3–14; Вітовський Дмитро. С. 115–116 (співавт. – К. Науменко); Курманович Віктор. С. 128–138 (співавт. – К. Науменко); Левицький Кость. С. 142–156 (співавт. – К. Науменко); Петрушевич Євген. С. 244–258 (співавт. – К. Науменко)].

Енциклопедія історії України. Україна – Українці. **Кн. 2.** Київ: Наукова думка, 2019 [статті: Українська Галицька армія. С. 551–555; Українсько-польська війна 1918–1919; Польсько-українська війна 1918–1919. С. 807–810].

Енциклопедія історії Української революції 1917–1921 рр. Зошит 3: Постаті Української революції / відп. ред. В. Верстюк; відп. секретар О. Кудлай; НАН України. Інститут історії України. Київ, 2023 [статті: Зелінський Віктор Петрович С. 49–50; Змієнко Всеволод Юхимович. С. 51–52; Коновалець Євген Михайлович. С. 58–60; Розвадовський Тадеуш. С. 70–71; Савінков Борис Вікторович. С. 74–75; Сіяк Іван-Августин Михайлович. С. 80–81; Степанів Олена Іванівна. С. 86–89; Франко Петро Іванович. С. 105–107; Шептицький Андрей (Роман-Марія-Олександр). С. 127–134].

Енциклопедія історії Української революції 1917–1921 рр. Зошит 4 / відп. ред. В. Верстюк; відп. секретар О. Кудлай; НАН України, Інститут історії України. Київ, 2023. 336 с. [статті: Бій під Замостям, 29.08.–01.09.1920. С. 12–14; Державний секретаріат військових справ ЗУНР. С. 73–77; Комплекс польських військових поховань 1918–1919, 1920, Личаківський цвинтар, м. Львів. С. 146–148 (співавт. – Л. Хахула); Легіон Українських Січових Стрільців. С. 153–157; Український військовий цвинтар, м. Ланцут, Польща. С. 346–348; Український військовий цвинтар, м. Олександрів-Куявський, Польща. С. 349–350 (співавт. – П. Ткачук); Український військовий цвинтар, м. Перемишль (Пикуличі). С. 350–352 (співавт. – Л. Хахула); Український військовий цвинтар, м. Стшалків, Польща. С. 352–353; Український військовий цвинтар, м. Щипйорно, Польща. С. 353–354].

Наукове редагування, упорядкування

Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Вип. 3–4. Львів, 2010–2011. 348 с.; Вип. 5. Львів, 2012. 264 с.; Вип. 6. Львів, 2013. 282 с.; Вип. 7. Львів, 2014. 266 с.; Вип. 8. Львів, 2015. 358 с.; Вип. 9. Львів, 2016. 340 с.; Вип. 10. Львів, 2017. 174 с.; Вип. 11. Львів, 2018. 192 с.; Вип. 12. Львів, 2019. 228 с.; Вип. 13. Львів, 2020. 394 с.; Вип. 14. Львів, 2021. 228 с.; Вип. 15. Львів, 2022. 260 с.; Вип. 16. Львів, 2023. 324 с.; Вип. 17. Львів, 2024. 318 с.; Вип. 18. Львів, 2025. 166 с.; Вип. 19. Львів, 2025. 154 с.

Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність / гол. редкол. М. Литвин. НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Вип. 20: Actes testantibus. Ювілейний збірник на пошану Леонтія Войтовича. Львів, 2011. 822 с.; Вип. 21: Scripta manent. Ювілейний збірник на пошану Богдана Якимовича. Львів, 2012. 964 с.; Вип. 22: Українська повстанська армія в контексті національно-визвольної боротьби народів Центрально-Східної Європи. Львів, 2012. 588 с.; Вип. 23. Львів, 2013. 706 с.; Вип. 24: Український визвольний рух середини XX століття в контексті, подій та обставин. Львів, 2014. 462 с.; Вип. 25: Тарас Шевченко і Соборна Україна.

Львів, 2014. 608 с.; Вип. 26. Львів, 2015. 376 с.; Вип. 27: Ювілейний збірник на пошану Юрія Сливки. Львів, 2015. 442 с.; Вип. 28: Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві. Львів, 2016. 716 с.; Вип. 30: Український визвольний рух XX століття. Львів, 2017. 374 с.

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України [2011–2016]. Інформаційний бюлетень / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012–2017.

Атлас історії української державності: Українські землі від найдавніших часів до сьогодення / авт.-упоряд.: В. Грицеляк, І. Дикий, І. Ровенчак; редкол.: Л. Войтович, А. Гречило, В. Грицеляк, І. Дикий, М. Литвин, Р. Новоженець, І. Ровенчак, Р. Шуст. Львів: НВФ «Карти і атласи», 2013. 2-ге вид. 2025. 128 с.

Обвинувачується Михайло Сорока: слідчі справи 1940–1950-х років / упоряд. Ю. Зайцев; член редкол. М. Литвин. Київ, 2014. 271 с.

Історичні та культурологічні студії / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014–2015. Вип. 6–7. 478 с.

Буквар Івана Федоровича 1574 року. Путівник / упоряд.: І. Жук, М. Литвин, А. Миронюк. Львів, 2015. 116 с.

Голик Р. Й. Культурна пам'ять і Східна Європа: писемна культура та формування суспільних уявлень в Галичині / наук. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. 424 с.

Проект «Україна». Галичина в Українській революції 1917–1921 рр. / упоряд. М. Литвин. Харків: Фоліо, 2015. 380 с.

Галичина: історія, політика, культура: в 11-ти т. Львів; Тернопіль, 2016. Т. 6: Перша світова війна / голова ред. ради М. Литвин; відп. ред. І. Патер; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. 900 с.

Давидюк Руслана. Українська політична еміграція в Польщі: склад, структура, громадсько-політичні практики на території Волинського воєводства / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів; Рівне, 2016. 704 с.

Проект «Україна». Австрійська Галичина / авт.-упоряд. М. Литвин. Харків: Фоліо, 2016. 410 с.

Хахула Любомир. «Різуни» чи побратими? Сучасні польські дискурси про Україну / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2016. 244 с.

Між війною і соборністю. Соціокультурна інтеграція та адаптація переселенців з Донбасу та Криму. Західноукраїнський вектор / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. 454 с.

Проект «Україна». Галичина та Волинь у складі міжвоєнної Польщі / авт.-упоряд. М. Р. Литвин. Харків: Фоліо, 2017. 444 с.

Українсько-польські відносини. Новітня доба / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. 732 с.

Чин Святого Василія Великого: із народу – народові / член редкол. М. Литвин та ін. Шяуляй, 2017. 413 с.

Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Уряди. Постаті / упоряд.: М. Литвин, І. Патер, І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. 350 с.

Про гідність. Волонтерський рух в Україні 2014–2017 рр. / за ред. О. Аркуші, М. Литвина; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. 840 с.

Гайова О., Перун М. На скелі віри. Митрополит Андрей Шептицький / ред. кол. М. Литвин та ін. Львів: Апріорі, 2019. 546 с.

Західно-Українська Народна Республіка. Серія карт «Українська революція 1917–1921» / кер. авт. кол. М. Литвин. Київ: Українська картографічна група, 2019. 2,37 д. а.

Іван Іванець (1893–1946). Стрілецькі мемуари, творча спадщина / упоряд.: А. Яців, Р. Яців; наук. ред. М. Литвин. Львів, 2019. 476 с.

Репресії радянського тоталітарного режиму на західних землях України (1939–1953): причини і наслідки, політика пам'яті / за ред. В. Ільницького, М. Литвина, М. Галіва. Дрогобич; Херсон: Вид. дім «Гельветика», 2019. 268 с.

Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Енциклопедія / голова ред. ради і редкол. М. Кугутяк; співголови ред. ради М. Литвин, І. Соляр та ін. Івано-Франківськ, 2020. Т. 3. 688 с.

Директорія Української Народної Республіки. Серія карт «Українська революція 1917–1921». Київ: Українська картографічна група, 2021. 2,37 ум. др. арк. (співавт.: В. Верстюк, В. Грицеляк, Р. Сосса)

За свободу: українсько-польський діалог та спроби порозуміння / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. 638 с.

Росія–Україна: зради, союзи, війни / відп. ред. М. Литвин. Львів: Астон, 2022. 798 с.; 2-ге вид. 2024. 798 с.

Повсякденне життя галичан у XIX – на початку XX століття / упоряд. М. Литвин. Харків: Фоліо, 2023. 348 с.

Українські маркери історії Польщі: від початків формування до Великої війни / редкол.: М. Литвин (голова), Л. Хахула (заст. голови), О. Аркуша, В. Пастернак (секретар); НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів; Суми: Університетська книга, 2024. 446 с.

Українські маркери історії Польщі: виклики міжвоєнної доби XX століття / редкол.: М. Литвин (голова), Л. Хахула (заст. голови), Т. Горбачевський (секретар); НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів; Суми: Університетська книга, 2024. 386 с.

Українські маркери історії Польщі: трансформації другої половини XX – початку XXI століття / редкол.: М. Литвин (голова), Л. Хахула (заст. голови), О. Піх, В. Пастернак (секретар). Львів; Суми: Університетська книга, 2024. 524 с.

Олена АРКУША

кандидат історичних наук
старший науковий співробітник
старший науковий співробітник

Народилася 27 квітня 1970 р. у м. Львів.

У 1992 р. закінчила історичний факультет Львівського державного університету ім. І. Франка (тепер – Львівський національний університет ім. І. Франка).

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 1992 р.: аспірант (1992–1995), історик-архівіст (1995–1997), молодший науковий (1997–1998), науковий (1998–2000), старший науковий (2001–2018) співробітник відділу новітньої історії, старший науковий співробітник відділу «Центр дослідження українсько-польських відносин» (від 2019 р.).

У 1997 р. захистила кандидатську дисертацію на тему «Українське представництво в Галицькому сеймі (1889–1901 роки)».

Стипендіат Каси ім. Й. Мяновського, Фонду королеви Ядвіги, Музею історії Польщі, Студій Східної Європи Варшавського університету, Президента України та Президії НАН України для молодих учених, Американської ради наукових товариств.

Неодноразово проходила наукові стажування в Яґеллонському університеті, Педагогічному університеті ім. Комісії національної освіти у Кракові, Варшавському університеті.

Лауреат премії ім. Л. Василевського (Республіка Польща, 2024), отримала Почесну грамоту Президії НАН України (2025).

Брала участь у спільному міжнародному науковому проєкті Львівського національного університету ім. І. Франка та Педагогічного університету ім. Комісії національної освіти у Кракові «Львів: місто – суспільство – культура».

Наукові зацікавлення: історія України кінця XVIII – початку XX ст., формування модерної політичної культури та національної ідентичності, українсько-польські відносини, історія українського парламентаризму, культурно-інтелектуальна історія України XIX ст., історична біографістика, історія повсякденного життя, джерела та методологія досліджень з історії України XIX–XXI ст., історія сучасної російсько-української війни, підручникотворення.

Підручники, посібники

Час народів. Історія України XIX століття: навч. посібн. / за заг. ред. М. М. Мудрого. Львів: Вид-во «Літопис», 2016. 408 с. (співавт.: К. К. Кондратюк, М. М. Мудрий, О. М. Сухий).

Історія. Україна і світ. Інтегрований курс, рівень стандарту: підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти. Київ: Генеза, 2018. 288 с. (співавт. – М. М. Мудрий).

Історія: Україна і світ. Інтегрований курс, рівень стандарту: підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти. Київ: Генеза, 2019. 304 с. (співавт. – М. М. Мудрий).

Історія: Україна і світ. Громадянська освіта. 10 клас: навч. матеріали / Науково-педагогічний проєкт «Інтелект України». Харків: Інтелект України, 2020. Ч. 1. 64 с. (співавт.: І. В. Гавриш, М. М. Мудрий, Р. Я. Пастушенко, Л. М. Хлипавка).

Історія: Україна і світ. Громадянська освіта. 10 клас: навч. матеріали / Науково-педагогічний проєкт «Інтелект України». Харків: Інтелект України, 2020. Ч. 2–3. 88 с. (співавт.: І. В. Гавриш, М. М. Мудрий, Р. Я. Пастушенко, Л. М. Хлипавка).

Історія: Україна і світ. Громадянська освіта. 10 клас: навч. матеріали / Науково-педагогічний проєкт «Інтелект України». Харків: Інтелект України, 2020. Ч. 3–4. 72 с. (співавт.: І. В. Гавриш, М. М. Мудрий, Р. Я. Пастушенко, Л. М. Хлипавка).

Історія: Україна і світ. Громадянська освіта. 10 клас: навч. матеріали / Науково-педагогічний проєкт «Інтелект України». Харків: Інтелект України, 2020. Ч. 5–6. 80 с. (співавт.: І. В. Гавриш, М. М. Мудрий, Р. Я. Пастушенко, Л. М. Хлипавка).

Історія України. Підручник для 8 класу закладів загальної середньої освіти. Рівень стандарту. Київ: Генеза, 2021. 208 с. (співавт. – М. М. Мудрий).

Історія: Україна і світ. Громадянська освіта. 11 клас: навч. матеріали / Науково-педагогічний проєкт «Інтелект України». Харків: Інтелект України, 2022. Ч. 1–2. 120 с. (співавт.: І. В. Гавриш, М. М. Мудрий, Л. М. Хлипавка, Р. Я. Пастушенко, М. С. Боарь).

Історія: Україна і світ. Громадянська освіта. 11 клас: навч. матеріали / Науково-педагогічний проєкт «Інтелект України». Харків: Інтелект України, 2022. Ч. 3–4. 96 с. (співавт.: І. В. Гавриш, М. М. Мудрий, Л. М. Хлипавка, Р. Я. Пастушенко, М. С. Боарь).

Історія: Україна і світ. Громадянська освіта. 11 клас: навч. матеріали / Науково-педагогічний проєкт «Інтелект України». Харків: Інтелект України, 2022. Ч. 5–6. 120 с. (співавт.: І. В. Гавриш, М. М. Мудрий, Л. М. Хлипавка, Р. Я. Пастушенко, М. С. Боарь).

Вступ до історії. 6 клас: навч. матеріали / Науково-педагогічний проєкт «Інтелект України». Харків: Інтелект України, 2022. Ч. 1. 48 с. (співавт.: І. В. Гавриш, М. М. Мудрий, Л. М. Хлипавка, Р. Я. Пастушенко, М. С. Боарь).

Вступ до історії. 6 клас: навч. матеріали / Науково-педагогічний проєкт «Інтелект України». Харків: Інтелект України, 2022. Ч. 2. 64 с. (співавт.: І. В. Гавриш, М. М. Мудрий, Л. М. Хлипавка, Р. Я. Пастушенко, М. С. Боарь).

Вступ до історії. 6 клас: навч. матеріали / Науково-педагогічний проєкт «Інтелект України». Харків: Інтелект України, 2023. Ч. 3. 48 с. (співавт.: І. В. Гавриш, М. М. Мудрий, Л. М. Хлипавка, Р. Я. Пастушенко, М. С. Боарь).

Вступ до історії. 6 клас: навч. матеріали / Науково-педагогічний проєкт «Інтелект України». Харків: Інтелект України, 2023. Ч. 4. 48 с. (співавт.: І. В. Гавриш, М. М. Мудрий, Л. М. Хлипавка, Р. Я. Пастушенко, М. С. Боарь).

Вступ до історії. 6 клас: навч. матеріали / Науково-педагогічний проєкт «Інтелект України». Харків: Інтелект України, 2023. Ч. 1. 56 с. (співавт.: І. В. Гавриш, М. М. Мудрий, Л. М. Хлипавка, Р. Я. Пастушенко, М. С. Боарь).

Історія: Україна і світ. 7 клас: навч. матеріали / Науково-педагогічний проєкт «Інтелект України». Харків: Інтелект України, 2024. Ч. 1–2. 48 с. (співавт.: І. В. Гавриш, М. М. Мудрий, М. С. Боарь, О. С. Лихолай, Л. М. Хлипавка).

Історія: Україна і світ. 7 клас: навч. матеріали / Науково-педагогічний проєкт «Інтелект України». Харків: Інтелект України, 2024. Ч. 3–4. 64 с. (співавт.: І. В. Гавриш, М. М. Мудрий, М. С. Боарь, О. С. Лихолай, Л. М. Хлипавка).

Історія: Україна і світ. 7 клас: навч. матеріали / Науково-педагогічний проєкт «Інтелект України». Харків: Інтелект України, 2025. Ч. 5–6. 64 с. (співавт.: І. В. Гавриш, М. М. Мудрий, М. С. Боарь, О. С. Лихолай, Л. М. Хлипавка).

Історія: Україна і світ. 7 клас: навч. матеріали / Науково-педагогічний проєкт «Інтелект України». Харків: Інтелект України, 2025. Ч. 7–8. 56 с. (співавт.: І. В. Гавриш, М. М. Мудрий, М. С. Боарь, О. С. Лихолай, Л. М. Хлипавка).

Історія: Україна і світ. 7 клас: навч. матеріали / Науково-педагогічний проєкт «Інтелект України». Харків: Інтелект України, 2025. Ч. 9–10. 72 с. (співавт.: І. В. Гавриш, М. М. Мудрий, М. С. Боарь, О. С. Лихолай, Л. М. Хлипавка).

Історія: Україна і світ. 7 клас: навч. матеріали / Науково-педагогічний проєкт «Інтелект України». Харків: Інтелект України, 2025. Ч. 11–13. 88 с. (співавт.: І. В. Гавриш, М. М. Мудрий, М. С. Боарь, О. С. Лихолай, Л. М. Хлипавка).

Історія: Україна і світ. 8 клас: навч. матеріали / Науково-педагогічний проєкт «Інтелект України». Харків: Інтелект України, 2025. Ч. 1. 48 с. (співавт.: І. В. Гавриш, М. М. Мудрий, М. С. Боарь, О. С. Лихолай).

Історія: Україна і світ. 8 клас: навч. матеріали / Науково-педагогічний проєкт «Інтелект України». Харків: Інтелект України, 2025. Ч. 2–3. 80 с. (співавт.: І. В. Гавриш, М. М. Мудрий, М. С. Боарь, О. С. Лихолай).

Історія: Україна і світ. 8 клас: навч. матеріали / Науково-педагогічний проєкт «Інтелект України». Харків: Інтелект України, 2025. Ч. 4. 64 с. (співавт.: І. В. Гавриш, М. М. Мудрий, М. С. Боарь, О. С. Лихолай).

Історія: Україна і світ. 8 клас: навч. матеріали / Науково-педагогічний проєкт «Інтелект України». Харків: Інтелект України, 2025. Ч. 5. 56 с. (співавт.: І. В. Гавриш, М. М. Мудрий, М. С. Боарь, О. С. Лихолай).

Україна і світ: вступ до історії та громадянської освіти. 5 клас. Львів: Свічадо, 2025. 184 с. (співавт. – М. Мудрий).

Колективні монографії

«Найсильніший інтелект з-поміж політичних діячів Галицької України»: громадсько-політична біографія Євгена Олесницького. Вступ. стаття. *Олесницький Є. Сторінки з мого життя* / упоряд.: М. М. Мудрий, Б. О. Савчик. Львів: Медицина і право, 2011. С. 15–129.

Національна політика цісарського і провінційних урядів. *Аркуша О. Г., Верстюк В. Ф., Віднянський С. В. та ін. Національне питання в Україні XX – початку XXI ст.: історичні нариси* / ред. рада: В. М. Литвин (голова); відп. ред. В. А. Смолій, кер. авт. кол. Л. Д. Якубова. Київ: Ніка-Центр, 2012. С. 75–98.

Формування образу «ідеального» українського депутата: історія і сучасність. *Український парламентаризм і політична культура суспільства* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012. С. 27–69.

Галицький політикум. *Галичина: історія, політика, культура:* в 11-ти т. Львів; Тернопіль, 2016. Т. 6: Перша світова війна / гол. ред. ради М. Литвин; відп. ред. І. Патер; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. С. 49–100.

Статус краю. *Галичина: історія, політика, культура:* в 11-ти т. Львів; Тернопіль, 2016. Т. 6: Перша світова війна / гол. ред. ради М. Литвин; відп. ред. І. Патер; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. С. 17–48.

Stosunki ukraińsko-polskie w Galicji w drugiej połowie XIX i na początku XX wieku. O czym mówi i o czym milczy ukraińska historiografia. *Polacy i ich sąsiedzi w Europie Środkowej. Związki polityczne i ich odbicie w historiografii* / red.: A. Cetnarowicz, S. Pijaj. Warszawa: Wyd-wo DiG, 2016. S. 69–93.

Громадські дискусії про формування модерної національної ідентичності українців Галичини в середині XIX – на початку XX століття. *Взаємодія інституцій держави та громадянського суспільства в Україні: західні землі (кінець XIX – початок XXI ст.)* / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. С. 17–45.

Про гідність. Волонтерський рух в Україні 2013–2017 років / за ред. О. Аркуші, М. Литвина; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018 [статті: Те, що стає історією (Передмова). С. 9–24; Суспільні настрої в Україні напередодні та на початку воєнного конфлікту 2014 року: безсилля держави, сила людини. С. 25–69; Combat-ua. С. 318–332; Крила Фенікса. С. 397–416; Не будь байдужим. С. 443–452; Янголи милосердя. С. 478–489].

Пошуки порозуміння між українськими й польськими політичними силами в Галичині напередодні Великої війни: дія та протидія. *За свободу. Українсько-польський діалог та спроби порозуміння* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, 2021. С. 179–229.

Формування образів військовослужбовців ЗСУ в публічному дискурсі сучасної України. *Воєнно-політичні інтереси України в ієрархії суспільних пріоритетів (кінець XX – початок XXI століття)* / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. С. 105–124.

Україна в XIX столітті: Людність та імперії / НАН України, Інститут історії України НАН України. Київ: Академперіодика, 2022. 436 с., 96 с. іл. [Серія Україна: Нариси історії] (співавт. – В. С. Шандра).

Україна в XIX столітті: Доба модернізації / НАН України, Інститут історії України НАН України. Київ: Академперіодика, 2022. 706 с., 136 с. іл. [Серія Україна: Нариси історії] (співавт. – В. С. Шандра).

Яке значення мала Перша світова війна для української людності? *Перелом: війна Росії проти України у часових пластах і просторах минувшини. Діалоги з істориками:* у 2 кн. / НАН України, Інститут історії України. Київ, 2022. Кн. 1. С. 572–579 (співавт. – В. С. Шандра).

Місцева адміністрація та самоврядування в Галичині наприкінці XIX – на початку XX століття. *Місцеве самоврядування в Україні (XX – початок XXI століття). Західні землі* / відп. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. С. 13–51.

Українці в баченні польських політичних середовищ Галичини другої половини XIX – початку XX століття: приклад ліберал-демократів. *Українські маркери в історії Польщі* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів; Суми: Університетська книга, 2024. Т. 1: Від початків формування до Великої війни. С. 227–316.

Взаємні образи українців і поляків періоду «довгого» XIX століття в сучасних історичних наративах. *Політика пам'яті в Україні: історичні наративи, стратегії впровадження в умовах війни та післявоєнного періоду* / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. С. 197–230.

Статті в наукових виданнях

«Высказати ясно и полякамъ, и Европе»: Європа в уявленнях галицьких українців XIX – початку XX століття. *Nowa Ukraina. Zeszyty historyczno-politologiczne* / Uniwersytet Jagielloński, Instytut Historii; Państwowa Wyższa Szkoła Wschodnioeuropejska, Instytut Stosunków Międzynarodowych. Kraków; Przemyśl, 2012. Nr 12. S. 15–41 (співавт. – М. Мудрий).

Місце Львова в дискусіях про національний характер Східної Галичини на зламі XIX–XX століть. *Львів: місто – суспільство – культура:* зб. наук. праць / за ред. О. Аркуші, М. Мудрого. Львів, 2012. Т. 8, ч. 1: Влада і суспільство [Вісник Львівського університету. Серія історична. Спеціальний випуск'2012]. С. 365–410.

XIX-wieczna arystokracja polska w Galicji Wschodniej wobec ruskich (ukraińskich) aspiracji narodowych. *Krakowskie Pismo Kresowe.* Pismo pod patronatem naukowym Wydziału Studiów Międzynarodowyh i Politycznych UJ oraz Instytutu Historii UJ / red. A. Świątek. Kraków, 2012. Vol. 4 (2012): Galicja jako pogranicze kultur. S. 145–171 (співавт. – M. Mudryj).

Від січневого повстання до захисту вітчизни «на кресах»: еволюція політичної програми східногалицької шляхти в другій половині XIX – на початку XX століття. *Galicja a powstanie styczniowe* / pod red. M. Hoszowskiej, A. Kawalec i L. Zaszkilniaka. Warszawa; Rzeszów: Wyd-wo DiG, 2013. S. 391–410.

Образ Австрії у висвітленні українських істориків Галичини другої половини XIX – початку XX століття. *Historia – mentalność – tożsamość. Rosja i Europa Zachodnia w polskiej i ukraińskiej historiografii XIX i XX wieku* / pod red. E. Koko, M. Nowak i L. Zaszkilniaka. Gdańsk: Uniwersytet Gdański, 2013. S. 182–195.

Історичні дослідження в інтелектуальних та політичних контекстах підавстрійської Галичини. *Вісник Львівського університету. Серія історична* / за ред. Р. Сіромського та Р. Тарнавського. Львів, 2014. Вип. 50: До 75-річчя історичного факультету. С. 19–41 (співавт. – М. Мудрий).

«Ми не знаємо кордонів»: моделі поведінки польських землевласників у Східній Галичині зламу XIX–XX століть щодо українців. *Історичні та культурологічні студії* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014–2015. Вип. 6–7. С. 5–61.

Повсякденне життя українського інтелігента у Львові кінця XIX – початку XX століття (за матеріалами фонду родини Грушкевичів). *Lwów: miasto – społeczeństwo – kultura. Studia z dziejów miasta* / red. nauk. K. Karolczak i Ł. T. Sroka. Kraków: Wyd-wo naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, 2014. T. IX: Życie codzienne miasta. S. 210–243.

Політичні настрої селянства в гуцульських повітах Галичини другої половини XIX – початку XX століття. *Łemkowie, Bojkowie, Rusini – historia, współczesność, kultura materialna i duchowa* / red. nauk.: B. Halczak, S. Dudra, R. Drozd i in. Słupsk; Zielona Góra; Świdnik: Uniwersytet Zielonogórski, 2014. T. 5. S. 19–38.

Вибори в Галичині другої половини XIX – початку XX століття: до проблеми політичної модернізації українського суспільства. *Парламентаризм в Центрально-Східній Європі: історія, національні особливості, сучасні тенденції:* зб. наук. праць / НАН України, Київський університет права, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Київ: Ліра-К, 2015. С. 22–32.

Щоденники Теофіла Грушкевича як джерело до вивчення світогляду української інтеліґенції в Галичині кінця XIX – початку XX століття. *Україна XX століття: культура, ідеологія, політика* / відп. ред. В. Даниленко; НАН України, Інститут історії України. Львів: Растр-7, 2015. Вип. 20. С. 236–262.

Andrzej Potocki: życie i śmierć c.k. namiestnika galicyjskiego na tle stosunków polsko-ukraińskich przełomu XIX–XX stuleci. *Między polityką, historią a pamięcią historyczną. Studia z dziejów Polski okresu porozbiorowego* / pod red. W. Łazugi i S. Paczosa [Publikacje Instytutu Historii, 128]. Poznań, 2015. S. 189–203.

Представники політичної еліти Галичини у Львові початку XX століття: між офіційним і приватним просторами. *Львів: місто – суспільство – культура:* зб. наук. праць. Львів, 2016. Т. 10: Львів / Lwów / Lemberg як міські простори: уявлення, досвіди, практики / за ред. О. Аркуші, О. Вінниченка, М. Мудрого. Ч. 1. [Вісник Львівського університету. Серія історична. Спеціальний випуск'2016]. С. 272–309.

Rusini galicyjscy drugiej połowy XIX – początku XX wieku między ukraińskim a wszechruskim wariantem tożsamości narodowej. *Zeszyty naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace historyczne.* Kraków, 2017. Nr 144, z. 2: Kształty galicyjskich tożsamości / pod red. A. Świątka. S. 277–302.

«Вимагаєте від нас поваги до шляхетської старовини?»: роздуми українських інтелектуалів XIX – початку XX століття про роль спадщини Речі Посполитої у формуванні модерної української нації. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Вип. 11. С. 27–55.

Образи Русі та Русинів у приватній кореспонденції польських аристократок Галичини другої половини XIX – початку XX століття. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 13. С. 99–118.

Історія України XIX століття: змістові лінії сучасних досліджень. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. Вип. 14.

Історичний вебінар «Хасидські громади в Галичині у XIX столітті (Харків–Львів, 25 травня 2021 р.). *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. Вип. 14. С. 308–311.

Між Львовом, Віднем і Києвом: Олександр Барвінський та геополітичні вибори України на зламі XIX–XX століть. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 17. С. 53–92.

Під безпечним дахом шаліє хуртовина обструкції: нова тактика українського представництва в Галицькому сеймі на початку XX століття. *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 12. С. 97–122.

Статті в інших виданнях

«Органічна праця»: з досвіду підавстрійської Галичини. *Zaxid.net. 2011.* 25 листопада. URL: https://zaxid.net/organichna_pratsya_z_dosvidu_pidavstriyskoyi_galichini_n1241909

Щоденники Теофіла Грушкевича як джерело до вивчення світогляду української інтелігенції в Галичині кінця XIX – початку XX століття. *Книжкова та рукописна культура: історія, методологія, джерельна база:* тези доп. та повідомл. Міжнар. наук. конф. (Львів, 17–18 травня 2012 р.). Львів, 2012. С. 127–131.

Межі безвідповідальності. *Zaxid.net.* 2012. 13 січня. URL: https://zaxid.net/mezhi_bezvidpovidalnosti_n1245284

Українсько-польські дискусії про Львів у кінці XIX – на початку XX століття. *Zaxid.net.* 2012. 24 травня. URL: https://zaxid.net/ukrayinskopolski_diskusiyi_pro_lviv_u_kintsi_hih___na_pochatku_hh_stolittya_n1255890

Львів початку XX століття очима українського інтелігента. *Zaxid.net.* 27 липня. URL: https://zaxid.net/lviv_pochatku_hh_stolittya_ochima_ukrayinskogo_inteligenta_n1261006

Виборча система в Галичині у другій половині XIX – на початку XX століття. *Zaxid.net.* 2012. 6 вересня. URL: https://zaxid.net/viborcha_sistema_v_galichini_u_drugiy_polovini_hih__na_pochatku_hh_stolittya_n1264478

Виборчі зловживання в Галичині у другій половині XIX – на початку XX століття. *Zaxid.net.* 2012. 8 листопада. URL: https://zaxid.net/viborchi_zlovzhivannya_v_galichini_u_drugiy_polovini_hih__na_pochatku_hh_stolittya_n1270165

Соціально-професійна група українських адвокатів у Галичині другої половини XIX – початку XXI століття: методологія і контексти досліджень. *Адвокатура України: історія і сучасність:* матер. Всеукр. круглого столу (Київ, 25 січня 2013 р.). Київ; Тернопіль, 2013. С. 63–67.

Від наукового редактора. *Колб Н. «З Богом за Церкву і вітчизну»: греко-католицьке парафіяльне духовенство в Галичині у 90-х роках XIX століття* / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Жовква: Місіонер, 2015. С. 5–9.

«Поляки і русини в Галичині – не лише сусіди, в них є взаємопроникнення: образи українців на сторінках краківської газети «Czas» кінця XIX – початку XX століття. *Культура читання і читацькі практики: історія та виклики сьогодення:* зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. (Львів, 16–17 травня 2024 р.) / відп. ред.: І. Петрій, О. Седляр; ЛНУ ім. І. Франка, Наукова бібліотека, Кафедра бібліотекознавства і бібліографії факультету культури і мистецтв; УКУ, Бібліотека. Львів, 2024. С. 8–10.

Idea Rzeczypospolitej jako argument w dyskusjach politycznych w Galicji w drugiej połowie XIX – na początku XX wieku: materiały II Congresu Badaczy Historii Polski, Litwy, Ukrainy i Białorusi. Warszawa: Studium Europy Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego, 2025. S. 113–123.

Рецензії

[Рец.]: Про мистецтво політичної гри. *Історичні та культурологічні студії* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014–2015. Вип. 6–7. С. 429–439 [на кн.]: Waldemar Łazuga. Kalkulować... Polacy na szczytach c.k. monarchii. Poznań: Wyd-wo «Zysk i s-ka», 2013. 458 s.

Енциклопедичні статті

Енциклопедія історії України: у 10-ти т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.: **Т. 8.** Київ, 2011 [статті: Подоляки. С. 310–311; Потоцький Анджей. С. 453–454]; **Т. 9.** Київ, 2012 [статті: Сеймова угода 1914. С. 507; Сембратович Йосиф. С. 521; Сембратович Сильвестр. С. 521].

Енциклопедія Львова / за ред. А. Козицького. **Т. 4.** Львів: Літопис, 2012 [стаття: Марков Осип (Йосиф). С. 520–521].

Наукове товариство імені Шевченка. Енциклопедія / ред.: О. Купчинський, О. Савула, Н. Федорчак; Наукове товариство ім. Шевченка; НАН України, Інститут енциклопедичних досліджень: **Т. 1.** Київ; Львів; Тернопіль, 2012 [статті: Австрія. С. 67–76 (співавт. – М. Мудрий); Барвінський Олександр. С. 442–449]; **Т. 2.** Київ; Львів; Тернопіль, 2014 [стаття: Будзиновський В'ячеслав С. 375–378]; **Т. 3.** Київ; Львів; Тернопіль, 2016 [стаття: Галицький крайовий сейм. С. 383–390]; **Т. 4.** Київ; Львів; Тернопіль, 2019 [стаття: Грушкевич Теофіл. С. 405–407].

У ратуші міста Львова… Від бурмистрів до міських голів. Довідник / упоряд.: І. Мацевко, М. Мудрий. Львів: Галицька видавнича спілка, 2016. 84 с.: іл. [статті: Президенти Львова. С. 40; Зем'ялковський Флоріан. С. 41; Ясінський Александр. С. 41; Ґноїнський Міхал. С. 42; Домбровський Вацлав. С. 42; Мохнацький Едмунд. С. 42; Малаховський Ґодзімір. С. 42–43; Міхальський Міхал. С. 43; Цюхцінський Станіслав. С. 43–44; Нойманн Юзеф. С. 44; Рутовський Тадеуш Клеменс. С. 44–45].

Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Енциклопедія. **Т. 1.** Івано-Франківськ, 2018 [статті: Галичина. С. 325–329 (співавт. – М. Мудрий); Австро-Угорщина (Австро-Угорська монархія). С. 23–28 (співавт. – М. Мудрий); Барвінський Богдан. С. 90–91; Барвінський Олександр. С. 91–92; Галицький крайовий сейм. С. 320–322].

Ґодзімір Малаховський. *Інтерактивний Львів.* 2020. URL: https://lia.lvivcenter.org/uk/persons/malachowski-godzimir

Наукове редагування, упорядкування

Львів: місто – суспільство – культура: зб. наук. праць / за ред. О. Аркуші й М. Мудрого. Львів, 2012. Т. 8, ч. 1: Влада і суспільство. [Вісник Львівського університету. Серія історична. Спеціальний випуск'2012]. 476 с.

Львів: місто – суспільство – культура: зб. наук. праць / за ред. О. Аркуші, О. Вінниченка, М. Мудрого. Львів, 2012. Т. 8, ч. 2: Культура, освіта, наука, церква. [Вісник Львівського університету. Серія історична. Спеціальний випуск'2012]. 432 с.

Історичні та культурологічні студії / відп. ред. М. Литвин, заст. відп. ред. О. Аркуша; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014–2015. Вип. 6–7. 478 с.

Колб Н. «З Богом за Церкву і вітчизну»: греко-католицьке парафіяльне духовенство в Галичині у 90-х роках XIX століття / наук. ред. О. Аркуша; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Жовква: Місіонер, 2015. 372 с.

Львів: місто – суспільство – культура: зб. наук. праць. Львів, 2016. Т. 10: Львів / Lwów / Lemberg як міські простори: уявлення, досвіди, практики / за ред. О. Аркуші, О. Вінниченка, М. Мудрого, ч. 1. [Вісник Львівського університету. Серія історична. Спеціальний випуск'2016]. 396 с.

Львів: місто – суспільство – культура: зб. наук. праць. Львів, 2016. Т. 10: Львів / Lwów / Lemberg як міські простори: уявлення, досвіди, практики / за ред. О. Аркуші, О. Вінниченка, М. Мудрого, ч. 2. [Вісник Львівського університету. Серія історична. Спеціальний випуск'2017]. 476 с.

Про гідність. Волонтерський рух в Україні 2013–2017 років / за ред. О. Аркуші, М. Литвина; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. 816 с.

Андрій БОЛЯНОВСЬКИЙ

доктор історичних наук
старший дослідник
старший науковий співробітник

Народився 13 листопада 1974 р. у м. Львів.

У 1996 р. закінчив історичний факультет Львівського державного університету ім. І. Франка (тепер – Львівський національний університет ім. І. Франка). Аспірант, а згодом докторант цього університету.

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 2007 р.: науковий (2007–2008), старший науковий (від 2008 р.) співробітник.

У 2000 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Нацистська окупаційна політика в Галичині у контексті гітлерівського "нового порядку" в Європі (липень 1941 р. – липень 1944 р.)».

У 2013 р. – докторську дисертацію на тему «Іноземні військові формування у Збройних силах Німеччини (1939–1945 роки)».

Стипендіат Німецького історичного інституту у Варшаві (2002), Фундації П. Яцика (2003), Каси ім. Й. Мяновського (2003), Фонду Ґ. Генкель (Gerda Henkel Stiftung, (2007–2008)).

У 2005 р. – наукове стажування у Лондонському Метрополітенському університеті (London Metropolitan University).

У 2017 р. – наукове стажування у Центрі поглиблених єврейських студій (The Centre for Advanced Holocaust Studies) і збір матеріалів до історії українсько-єврейських відносин в архіві та бібліотеці Меморіального музею Голокосту США (United States Holocaust Memorial Museum).

У 2021 р. – наукове стажування в Міжнародному інституті дослідження Голокосту Світового центру вшанування пам'яті про Голокост «Яд Вашем» у Єрусалимі (Ізраїль) (The International Institute for Holocaust Research, Yad Vashem The World's Holocaust Remembrance Center. Jerusalem, Israel).

У 2023 р. – наукове стажування в Інституті єврейських досліджень YIVO (Нью-Йорк, США) (The YIVO Institute for Jewish Research (New York, USA)).

У 2023 р. – наукове стажування у Віденському інституті вивчення Голокосту ім. Візенталя (Австрія) (Vienna Wiesenthal Institute for Holocaust Studies (Austria)).

Лавреат Обласної премії відомим ученим і знаним фахівцям Львівської обласної державної адміністрації і Львівської обласної ради (2019).

Наукові зацікавлення: українсько-польські, українсько-німецькі й українсько-єврейські відносини, політика Радянського Союзу в Україні у 1918–1953 рр., нацистська окупаційна політика, Голокост і рух Опору в Україні у 1941–1944 рр.

Монографії

Убивство польських учених у Львові в липні 1941 року: факти, міфи, розслідування / Національний університет «Львівська Політехніка»; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2011. 188 с.

Іноземні військові формування у Збройних силах Німеччини (1939–1945 рр.). Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2013. 878 с., іл.

Розділи в колективних монографіях

Галицькі землі України у контексті нацистської деформації концепції об'єднаної Європи у 1941–1944 роках. *Ідея Європи в суспільному дискурсі сучасної України* / відп. ред. І. Соляр, упоряд. О. Муравський; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. С. 56–66.

Українсько-польське прикордоння у роки Другої світової війни. *Польсько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення* / відп. ред. І. Патер, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. С. 269–300.

Проти спільного ворога: військові операції Польщі, Литви та України у війні проти Московської держави в 1618 році. *За свободу. Українсько-польський діалог та спроби порозуміння* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. С. 52–98.

Спроби зупинити взаємне протистояння: переговори між представниками українського і польського підпілля у 1941–1945 роках. *За свободу. Українсько-польський діалог та спроби порозуміння* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. С. 385–470.

Pierwsze doświadczenie. Sowieci na Wołyniu i Galicji jesienią 1939 r. w percepcji Ukraińców i Polaków. *Triduum Historicum. Początek końca czy początek «nowego świata»?* / red.: K. Frączkiewicz, A. Klarman; Instytut Pamięci Narodowej; Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, Oddział we Wrocławiu. Wrocław; Warszawa, 2022. S. 214–238.

Використання українсько-польських конфронтацій у політиці Радянського Союзу в роки Другої світової війни. *Українські маркери історії Польщі: трансформації другої половини XX – початку XXI століття* / редкол.: М. Литвин (голова), Л. Хахула (заст. голови), В. Пастернак (секретар). Львів, 2024. С. 7–97.

Сприйняття українцями Галичини і Волині політику Другої світової війни. *Оборонні війни: Польща 1939 – Україна 2022–2023:* монографія / відп. ред. А. Харук; Національна академія сухопутних військ ім. гетьмана Петра Сагайдачного. Львів, 2024. С. 152–169.

Використання негативних стереотипів з історії українсько-єврейських відносин під час Голокосту для виправдання воєнної агресії РФ проти України у першій чверті XXI ст. *Політика пам'яті: історичні наративи, стратегії впровадження в умовах війни та післявоєнного періоду:* монографія / відп. ред. І. Соляр, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. С. 407–435.

Praktyka zatwierdzania wyroków na Wołyniu i w Galicji Wschodniej od drugiej połowy września 1939 do marca 1940 r. w świetle dokumentów Rady Wojennej Kijowskiego Specjalnego Okręgu Wojskowego. *Polska pod okupacją 1939–1945.* Warszawa: Wyd-wo Instytutu Pamięci Narodowej, 2025. T. 4. S. 26–46.

Статті в наукових виданнях

Розстріли польських професорів у Львові в липні 1941 року: історичні факти, юридичні звинувачення, політичні інсинуації. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2010–2011. Вип. 3–4. С. 107–146.

Между национальными устремлениями и колониализмом Гитлера: восточноевропейские военные формирования в Вооруженных силах Германии в 1941–1945 гг. *Ab-Imperio. Исследования по новой имперской истории и национализму в постсоветском пространстве.* Москва, 2012. № 3. С. 134–170.

Національний рух опору і відступ Вермахту з українських земель (літо–осінь 1944 р.). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. редкол. М. Литвин, упоряд. і наук. ред.: О. Стасюк, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Вип. 22: Українська повстанська армія в контексті національно-визвольної боротьби народів Центрально-Східної Європи. Львів, 2012. С. 130–160.

Ставлення Романа Шухевича до вирішення проблеми українсько-польського конфлікту в Західній Україні у 1943–1945 рр. *Волинь і волиняни у Другій світовій війні:* зб. наук. праць / упоряд. М. М. Кучерепа; Волинський національний університет ім. Лесі Українки. Луцьк, 2012. С. 439–444.

Українці, росіяни й поляки у Збройних силах Німеччини у 1939–1945 роках: порівняльний аналіз. Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012. Вип. 5. С. 71–91.

Інонаціональні військові відділи в складі УПА (1943–1944 рр.). *Галичина. Всеукраїнський науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис.* Івано-Франківск, 2013. С. 122–132.

Особливості українсько-єврейських взаємин у Західній Україні у роки нацистської окупації. *Історична пам'ять про війну та Голокост.* Дніпропетровськ, 2013. С. 66–89.

Проблема кількості польських жертв Волинської трагедії 1943 року. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 6. С. 129–142.

Український повстанський рух і німецькі окупаційні інстанції на Волині на початку 1944 р.: між протистоянням і нейтралітетом. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. редкол. М. Литвин, упоряд. і наук. ред.: М. Романюк, О. Стасюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 24: Український визвольний рух середини XX століття в контексті суспільно-політичних ідей, подій та обставин. С. 181–210.

Участь дивізії «Галичина» у битві під Бродами. *Брідщина – край на межі Галичини й Волині.* Броди: Просвіта, 2013. Вип. 6: Матеріали сьомої краєзнавчої конференції, присвяченої 70-тій річниці створення української дивізії «Галичина» (Броди, 19 квітня 2013 р.). С. 7–14.

«Чорна середа» села Кортеліси 23 вересня 1942 року. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014. Вип. 6. С. 129–142.

Українське питання у планах кайзерівської Німеччини у роки Першої світової війни. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. кол. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. Вип. 26. С. 21–48.

Між християнською мораллю і нелюдським злом (реакція Митрополита Андрея Шептицького на окупаційну політику націонал-соціалістичної Німеччини в Галичині у 1941–1944 рр.: від формальної лояльності до критики і протестів). *Друга світова війна та долі мирного населення у східній Європі:* матер. Міжнар. наук. конф. пам'яті Митрополита Андрея Шептицького (Київ, 30 листопада – 1 грудня 2015 р.). Київ: Дух і літера, 2016. С. 7–70.

Українці і поляки Галичини під сталінським режимом у споминах очевидців: перший досвід. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2016. Вип. 9. С. 110–127.

Міжетнічна конфронтація на українсько-польському прикордонні у Другій світовій війні. *Українсько-польські відносини. Новітня доба* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. С. 406–431.

Eastern Europe: Belarusian auxiliaries, Ukrainian Waffen-SS soldiers and the special case of the Polish 'Blue Police'. *The Waffen-SS. A European History* / Ed. by J. Böhler and R. Gerwarth. New York: Oxford University Press, 2017. P. 165–209 (співавт.: J. A. Mlynarczyk, L. Rein, O. Romanko).

Шляхетські протистояння як чинник загострення етносоціальних конфліктів в Україні наприкінці XVI ст. – у першій половині XVII ст. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Вип. 11. С. 5–26.

Московське царство і козацько-польські конфронтації в Україні у 1591–1638 роках. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Вип. 12. С. 5–30.

Нацистський табір примусової праці у Львові: історія, воєнні злочинці, жертви. *Українсько-польське співжиття під час Голокосту. На матеріалі Західної України. Наукове видання* / наук. ред., упоряд. А. Боляновський; Український інститут вивчення Голокосту «ТКУМА»; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Дніпропетровськ, 2019. С. 3–20.

Поляки Західної України у першій третині XX ст.: критичний аналіз офіційних статистичних даних. *«Волинь-43:» міфи і реальність:* зб. наук. праць / упоряд.: М. М. Кучерепа, А. Г. Шваб. Луцьк, 2019. С. 250–276.

Нереалізовані можливості: спроби українсько-польського порозуміння (осінь 1939 – перша половина 1941 рр.). *Український історичний журнал.* 2020. № 1. С. 63–88.

Historiography of confrontation between Polish and Ukrainian underground forces during the years of the German-Soviet War: main tendencies of interpretation of the events in Poland. *Східноєвропейський історичний вісник / East European Historical Bulletin.* 2021. No. 18. P. 239–251.

Основні зовнішні та внутрішні політичні чинники Гадяцької унії: українські обставини, передумови, причини (серпень 1657 р. – вересень 1658 р.). *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. С. 5–45.

Політичний шлях до Гадяцької угоди: основні аргументи і мотивації державних еліт Польщі (1657 рік – літо 1658 року). *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 16. С. 5–28.

Дипломатичний шлях до Гадяцької угоди (1657 – перша половина 1658 року). *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 17. С. 7–35.

Гадяцька угода 1658 року: головні автори, аналіз змісту й засад співіснування договірних сторін. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 18. С. 30–55.

Спроби перегляду головних положень Гадяцької угоди й причини невдачі її практичної реалізації у 1659 році. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 19. С. 53–73.

Статті в інших виданнях

Друга світова – наслідок ілюзії безпечного світу [інтерв'ю]. *Високий замок.* 2014. 31 серпня. URL: http://www.wz.lviv.ua/far_and_near/128358

Росіяни як «радянські військові колабораціоністи» у 1941–1945 рр. *Історична правда.* 2014. 10 вересня. URL: http://www.istpravda.com.ua/articles/2014/09/10/144608/

«Сам розвіював посіяні ним ілюзії щодо незалежної України» [інтерв'ю]. *Високий замок.* 2014. 20 квітня. С. 5.

Collectivization and Famine in Ukraine in the documents of the US State Department, 1929–1934. *Ukraina Moderna.* 2022. No. 30–31. С. 15–36.

Адам Курилло (1907–1912). *(Не)Відомі випускники Львівської політехніки: біографічний довідник.* Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2024. Вип. 2. С. 51–63.

Володимир Перхач (1946–1952). *(Не)Відомі випускники Львівської політехніки: біографічний довідник.* Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2024. Вип. 2. С. 263–277.

Наукове редагування, упорядкування

Українсько-єврейське співжиття під час Голокосту. На матеріалі Західної України / наук. ред., упоряд. А. Боляновський; Український інститут вивчення Голокосту «ТКУМА»; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Дніпропетровськ, 2019. 172 с.

Автореферати

Іноземні військові формування у Збройних силах Німеччини (1939–1945 рр.): автореф. дис. … д-ра іст. наук: 07.00.02 / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича; НАН України, Інститут народознавства. Львів, 2013. 36 с.

Тарас ГОРБАЧЕВСЬКИЙ

кандидат історичних наук
науковий співробітник

Народився 18 березня 1988 р. у м. Сквира Київської обл.

У 2010 р. закінчив історичний факультет Львівського національного університету ім. І. Франка.

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 2010 р.: аспірант (2010–2013), молодший науковий (2013–2021), науковий (від 2021 р.) співробітник.

У 2013 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Національно-релігійне та культурно-мистецьке життя поляків у Львові в міжвоєнний період XX століття» (керівник – д-р іст. наук, проф. Микола Литвин).

Наукові зацікавлення: міжконфесійні відносини на теренах Галичини, історія Римо-Католицької Церкви в Україні, релігієзнавство.

Монографії

Римо-католицька церква у Львові в міжвоєнний період XX століття / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. 112 с.

Розділи в колективних монографіях

Церковно-релігійні трансформації. *Галичина: історія, політика, культура:* в 11-ти т. Львів; Тернопіль, 2016. Т. 6: Перша світова війна / голова ред. ради М. Литвин; відп. ред. І. Патер; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. С. 563–576 (співавт.: І. Гаюк, В. Любащенко, І. Смільський).

Волонтерський рух на підтримку захисників Вітчизни, захист переселенців. *Між війною та соборністю. Соціокультурна інтеграція та адаптація переселенців з Донбасу та Криму. Західноукраїнський вектор:* колект. моногр. / від. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. С. 392–432.

Інструмент інтеграції некатолицького населення до польської держави: Римо-католицька церква та її вірні у міжвоєнну добу. *Проект «Україна». Галичина та Волинь у складі міжвоєнної Польщі* / авт.-упоряд. М. Р. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Харків: Фоліо, 2017. С. 338–362.

Міжконфесійні взаємини в Галичині міжвоєнного періоду. *Українсько-польські відносини. Новітня доба* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. С. 376–384.

Взаємовідносини Римо-Католицької та Греко-Католицької Церков на західноукраїнських землях у міжвоєнний період XX століття. *За свободу: українсько-польський діалог та спроби порозуміння* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. С. 343–352.

Церква в повоєнну добу: православні, греко-католики в Польщі (1945–2022 рр.). *Українські маркери історії Польщі: трансформації другої половини XX – початку XXI століття* / редкол.: М. Литвин (голова), Л. Хахула (заст. голови), О. Піх, В. Пастернак (секретар). Львів, 2024. С. 349–368.

Римо-католицька Церква у суспільно-культурному житті міжвоєнного Львова (1921–1939 рр.). *Катедральні записки:* колект. моногр. / Інститут розвитку церковних досліджень. Суми: Університетська книга, 2025. Вип. 1: Міжконфесійні відносини в Україні: історія та сучасність: (до 650-річчя заснування Луцької дієцезії) / редкол.: А. Марків, О. Штанько. 235 с.

Стратегія національної безпеки Польщі: партнерство, виклики (1990–2020 роки). *Турбулентність глобальних геополітичних процесів і проблеми національної безпеки:* монографія / Аналітичний центр сучасної гуманітаристики. Харків: Право, 2025. С. 245–258 (співавт. – Т. Голдак-Горбачевська).

Charitable activity of the UGCC in Poland at the beginning of the full-scale aggression of Russia against Ukraine (on the example of the Wrocław-Koszalin Diocese). *The current Russian-Ukrainian war: historiographical, sociopolitical, socio-economic and cultural-spiritual dimensions:* Scientific monograph. Riga: Baltija Publishing, 2025. P. 185–207 (співавт. – T. Holdak-Horbachevska).

Посібники

Alla scoperta dell'UCRAINA Un viaggio attraverso i secoli. Il libro è stato ideato e pubblicato dall'associazione non governativa «24 Febbraio Associazione Ucraina» Titolo originale: Розкажу тобі історію. Україна. Prima Edizione: Aprile 2024 / Trad. M.-K. Ilnytska. L'aquila, 2024. 125 s. (співавт.: T. Holdak-Horbachevska, O. Horda, I. Klyuchkovska).

Статті в наукових виданнях

Діяльність товариств Римо-католицької церкви у Львові в рамках Католицької акції (30-ті рр. XX ст.). *Історичні студії Волинського національного університету імені Лесі Українки.* Луцьк, 2011. Вип. 6. С. 82–89.

Інформаційно-культурний простір радіомовлення у міжвоєнному Львові (1921–1939 рр.). *Гілея: науковий вісник:* зб. наук. праць. Київ, 2012. Вип. 66. С. 156–160.

Польський театр у Львові в міжвоєнний період XX століття. *Краєзнавство.* Київ, 2012. Вип. 4. С. 169–174.

Польське образотворче мистецтво у Львові в міжвоєнний період XX ст.: осередки та їх виставкова діяльність, митці. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія.* Тернопіль, 2012. Вип. 2. С. 197–201.

Римо-католицька громада у Львові в міжвоєнний період (1921–1939). *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012. Вип. 5: Ювілейний збірник на пошану Олександра Колянчука. С. 44–57.

Виникнення та діяльність Католицьких ліг у Львові у 1920-их роках. *Spheres of Culture. Journal of Philological, Historical, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies* / Ed. I. Nabytovych. Lublin, 2013. Vol. IV. P. 260–266.

Економічний розвиток Львівської архидієцезії РКЦ у міжвоєнний період XX ст. *Наукові зошити історичного факультету Львівського університету.* Львів, 2014. С. 110–120.

Львівська архидієцезія РКЦ у взаєминах з ГКЦ та радикальними ідеологіями у міжвоєнний період XX ст. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014. Вип. 7. С. 75–87.

Римо-католицька громада Львова міжвоєнного періоду XX ст. *Zagadnienia religijne i narodowościowe we współczesnych badaniach polskich, słowackich i ukraińskich na terenie euroregionu karpackiego. Aspekt historyczny, prawny, sojologiczny, filozoficzny i etyczny.* Jarosław, 2015. S. 54–65.

Римо-католицька Церква в незалежній Україні: інституалізаційний розвиток та освітня діяльність. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2016. С. 123–134.

Польські громадські літературні товариства в суспільно-культурному житті міжвоєнного Львова. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / відп. ред. І. Патер, упоряд. Л. Хахула; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 29: Primum agere. Ювілейний збірник на пошану Миколи Литвина. С. 415–424.

Музейно-архівні установи міжвоєнного Львова в культурно-комунікативних процесах польської громади міста. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Гуманітарні науки.* Львів, 2018. Вип. 15. С. 181–188.

Україна – Ватикан: міждержавні та міжцерковні відносини (1991–2005). *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Вип. 11. С. 56–63.

Військові освітні заклади Львова у XIX – першій третині XX століть. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Вип. 12. С. 78–92 (співавт.: М. Литвин, А. Щеглов).

Мережа волонтерських організацій допомоги АТО (2014–2017 роки). *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Гуманітарні науки.* Львів, 2019. № 16. С. 124–131.

Міжнародна наукова конференція «Вересень 1939 р. у долі держав та народів» (до 80-річчя початку Другої світової війни). *Український історичний журнал.* 2019. № 5. С. 223.

Польське образотворче мистецтво та архітектура в міжвоєнному Львові в XX столітті. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 15. С. 81–97.

Українська Греко-Католицька Церква в Польщі: відновлення, структура, праця в діаспорі (1947–2022). *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 16. С. 189–215 (співавт. – Т. Голдак-Горбачевська).

Іван Бучко – пастир в екзилі. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 17. С. 145–155.

Польська автокефальна православна церква у суспільно-політичних процесах XX – початку XXI століття (російський чинник). *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 18. С. 77–90.

Рецензії та огляди

[Рец.]: *З історії західноукраїнських земель* / голова ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 9. С. 213–217 [на кн.]: Кирчів Р. Студії з українсько-польського етнокультурного пограниччя. Львів, 2013. 462 с.

[Рец.]: *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014. С. 180–183 [на кн.]: Галагіда І. Між Москвою, Варшавою та Ватиканом. Розвиток Греко-католицької церкви в Польщі 1944–1970 (Między Moskwą, Warszawą i Watykanem Dzieje Kościoła grekokatolickiego w Polsce 1944–1970). Варшава, 2013. 517 с. + іл.

[Рец.]: *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. С. 154–160 [на кн.]: Ormiański pasterz Lwowa ksiądz arcybiskup Józef Teodorowicz na tle dziejów ormiańskich / за ред. В. Осадчого, о. М. Каліновського, М. Яціва. Lublin; Lwów, 2015. 271 s. (співавт. – О. Руда).

[Рец.]: З історії жіночої освіти Надсяння. *Східноєвропейський історичний вісник.* Дрогобич, 2019. Вип. 12. С. 228–231 [на кн.]: Заброварний С. ІІ державна жіноча вчительська семінарія в Перемишлі (1872–1936). Львів, 2018. 210 с. (співавт. – Т. Голдак-Горбачевська).

Статті в інших виданнях

Відродження козацького руху в середовищі української еміграції Північної Америки (міжвоєнний період XX ст.). *Витоки та становлення козацького руху на етнічних землях України (до 360-річчя Конотопської битви):* матер. ІІ Всеукр. наук. конф. (Львів; Руда, 30 червня 2019 р.). Львів, 2019. С. 56–58 (співавт. – Т. Голдак-Горбачевська).

Автореферати

Національно-релігійне та культурно-мистецьке життя поляків Львова міжвоєнного періоду XX століття: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. 20 с.

Андрій ЖИВ'ЮК

доктор історичних наук
доцент
старший науковий співробітник

Народився 14 червня 1960 р. у с. Дермань Перша Рівненського р-ну Рівненської обл.

У 1982 р. закінчив історичний факультет Харківського державного університету ім. М. Горького (тепер – Харківський національний університет ім. В. Каразіна).

У 2002 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Вплив громадсько-політичної та літературної діяльності Уласа Самчука на розвиток української національної свідомості (1920-і – 1990-і роки)» в Центрі українознавства Київського національного університету ім. Т. Шевченка.

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 2022 р.: докторант (2022–2024), старший науковий співробітник (від 2025 р.).

У 2025 р. захистив докторську дисертацію на тему «Органи НКВД/НКГБ СРСР у Західній Волині (вересень 1939 – червень 1941): структура, кадровий склад, репресії».

Проходив стажування в Південно-Східному науковому інституті в Перемишлі (Poludniowo-Wschodni Instytut Naukowy; Przemysl, Polska) (2018).

Наукові зацікавлення: громадсько-політична діяльність Уласа Самчука, український національно-визвольний рух середини XX ст., історія державного терору радянської доби; політичні репресії комуністичного режиму в Україні, діяльність радянських спецслужб, просопографія, джерелознавство, краєзнавство та регіоналістика.

Розділи в колективних монографіях

Молодіжна ОУН у Гощанській середній школі (1947–1948): наставники, учні, екзекутори. *Західні землі України в перші післявоєнні роки (1944–1953): повсякденне життя:* колект. моногр. / відп. ред. В. Ільницький. Riga: Baltija Publishing, 2022. С. 349–366.

Організатори й учасники першої конференції поневолених народів: колективний портрет на тлі доби. *«Воля народам, воля людині»: Від Конференції поневолених народів до Антибільшовицького та Антиімперського блоку: дослідження і документи:* колект. моногр. / за ред. А. Жив'юка, В. Трофимовича; Національний університет «Острозька академія»; Національна спілка краєзнавців України. Рівненська обласна організація. Острог, 2024. С. 11–59.

Статті в наукових виданнях

Ліквідація органами НКВД–НКГБ Костопільської окружної екзекутиви ОУН (1939–1941 рр.). *З архівів ВУЧК–ГПУ–НКВД–КГБ:* наук. журнал. 2022. № 1 (57). С. 48–94.

Антирадянське підпілля УНР на території Західної Волині та Полісся: замисли й висліди (1939–1941). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 38. С. 121–137.

Ексцеси під час арештів і допитів членів ОУН співробітниками НКВД–НКГБ на Рівненщині (1940–1941). *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 11. С. 55–67.

Технологія терору: вбивства в межиріцьких райвідділеннях НКДБ–НКВС на Рівненщині влітку 1941 р. *Український історичний журнал.* 2023. № 2 (569). С. 125–142.

Repressions of the OGPU–NKVD–NKGB against Gypsies 1932–1941: On newly discovered materials from Ukrainian archives. *Romani Studies.* Liverpool: Liverpool University Press. 2023. Vol. 33, No. 2. P. 189–209.

Справа «водіїв-зрадників»: участь співробітників радянських і компартійних органів у здійсненні Голокосту в ґебіті Здолбунів. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 39. С. 53–69 (співавт. – І. Соляр).

Anti-bolshevik insurgencies in Vohlynia in 1919–1920. *Trimarium. The History and Literature of Central and Eastern European Countries.* 2024. Vol. 1, No. 5. P. 24–50.

Ліквідація радянськими спецслужбами секти євангельських християн святих сіоністів (мурашківців) на Рівненщині (1940-ві – 1950-ті рр.). *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія:* зб. наук. праць. Вінниця, 2025. Вип. 54. С. 148–154 (співавт. – Р. Давидюк).

Статті в інших виданнях

Розстріляні в липні 1941 р.: «польська шпигунка» Софія Федоровська і «німецький шпигун» Михайло Кулій. *Биківня – від території смерті до місця пам'яті (до 20-річчя заснування Національного історико-меморіального заповідника «Биківнянські могили»):* зб. статей за матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 23 вересня 2021 р.) / Інститут історії України НАН України. Київ, 2022. С. 292–300.

«Кассандра», що стала «Наймичкою»: життєвий епос Раїси Трофімчук. *Дермань і Мізоч в історії та культурі Волині* / редкол.: А. Жив'юк (гол. ред.), А. Фелонюк (відп. ред.), В. Александрович та ін. Рівне, 2023. Вип. 3. С. 161–231 (співавт. – І. Марчук).

Мізоцькі районні відділення НКВД/НКГБ у 1939–1941 роках: структура, особовий склад, діяльність. *Дермань і Мізоч в історії та культурі Волині* / редкол.: А. Жив'юк (голов. ред.), А. Фелонюк (відп. ред.), В. Александрович та ін. Рівне, 2023. Вип. 3. С. 107–143.

Проскрибований Кирило Студинський: за нововіднайденими документами НКВД–НКГБ. *Вісник НТШ.* Львів, 2023. Ч. 68. С. 33–41.

Провокація Соловйова: Здолбунівський райвідділ НКГБ у 1944–1946 рр. *Здолбунів в історико-культурному просторі Волині* / редкол.: Р. Давидюк, А. Жив'юк, В. Марчук, В. Остапук. Луцьк, 2024. Вип. 1. С. 54–61.

Столітня війна за Україну родини Павлюків. *Сучасна російсько-українська війна: соціоісторичні реалії та перспективи:* матер. Міжнар. конф. (Вінниця, 15 березня 2024 р.) / за ред. Р. О. Литвиненка; Донецький національний університет імені Василя Стуса, Університет Санкт-Галлена, Університет Фрібурга. Констанц, 2024. С. 240–248 (співавт. – Р. Давидюк).

«Навезли сюди з України, а не дай Бог війна, кому ці українці будуть допомагати – Совєтському Союзу чи американцям»: тема Корейської війни в особових справах спецпоселенців із Рівненщини на Далекому Сході. *Українські кореєзнавчі студії:* зб. наук. праць / Академія кореєзнавства (Республіка Корея), Міністерство освіта і науки України, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка. Рівне: Волинські обереги, 2025. Вип. 1. С. 180–191.

Підстригачі із Самострілів. *Вісник НТШ*. Львів, 2025. Ч. 71. С. 67–72.

Наукове редагування, упорядкування

Вулиці Рівного Вам розкажуть: бібліогр. покажч. / уклад.: Н. Гайдук, Т. Філіна; наук. ред. А. Жив'юк. Рівне: Волинські обереги, 2023. 324 с.

Гоща і округа. Історико-культурознавчі студії / редкол.: С. Сегеда (гол. ред.), В. Бейлах, Р. Давидюк, А. Жив'юк, В. Скоцик; НСКУ. Рівненська обласна організація; НАН України, Інститут народознавства. Житомир: Вид. дім «Бук-Друк», 2023. Вип. 1. 448 с., іл.

Дермань і Мізоч в історії та культурі Волині / редкол.: А. Жив'юк (гол. ред.), А. Фелонюк (відп. ред.) та ін.; НАН України, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. Львівське відділення; НСКУ. Рівненська обласна організація; НТШ. Рівненський осередок. Рівне, 2023. Вип. 3. 368 с., іл.

«Воля народам, воля людині»: Від Конференції поневолених народів до Антибільшовицького та Антиімперського блоку: дослідження і документи: колект. моногр. / за ред. А. Жив'юка, В. Трофимовича; Національний університет «Острозька академія»; Національна спілка краєзнавців України. Рівненська обласна організація. Острог, 2024. 100 с.

Здолбунів в історико-культурному просторі Волині / редкол.: Р. Давидюк, А. Жив'юк, В. Марчук, В. Остапук; Рівненський державний гуманітарний університет; Національний університет «Острозька академія»; Національна спілка краєзнавців України. Рівненська обласна організація; Луцьк: Волиньполіграф, 2024. Вип. 1. 104 с., іл.

Гоща і округа. Історико-культурознавчі студії / редкол.: С. Сегеда (голов. ред.), В. Бейлах, Р. Давидюк, А. Жив'юк, В. Скоцик; НСКУ. Рівненська обласна організація; НАН України, Інститут народознавства. Житомир: Вид. дім «Бук-Друк», 2025. Вип. 2. 504 с., іл.

Василина ПАСТЕРНАК
лаборант

Народилася 27 травня 1994 р. у с. Зашків Жовківського (тепер – Львівського) р-ну Львівської обл.

У 2017 р. закінчила історичний факультет, а у 2022 р. – аспірантуру Львівського національного університету ім. І. Франка.

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 2024 р.: лаборант.

Наукові зацікавлення: усна історія, міські студії, історія повсякдення, формування історичної пам'яті, візуальна історія, етносоціальні процеси та міжнаціональні відносини.

Розділи в колективних монографіях

Радянізація міського простору міського простору Жовкви в другій половині 1940-х–1960-х роках. *Українські маркери історії Польщі: трансформації другої половини XX – початку XXI століття* / редкол.: М. Литвин (голова), Л. Хахула (заст. голови), О. Піх, В. Пастернак (секретар); НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів; Суми: Університетська книга, 2024. С. 212–234.

Статті в наукових виданнях

Джерела до вивчення історії Жовкви 1945–1991 років. *Україна-Польща: історична спадщина та суспільна свідомість* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 17. С. 198–212.

Олег ПІХ
кандидат історичних наук
старший науковий співробітник

Народився 23 жовтня 1979 р. у м. Львів.

У 2002 р. закінчив історичний факультет Львівського національного університету ім. І. Франка.

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 2002 р.: аспірант (2002–2005), молодший науковий співробітник (2005–2011), завідувач сектору наукових та інформативних видань (2012–2016), старший науковий співробітник (2016–2017), докторант (2017–2019), старший науковий співробітник (від 2020 р.).

У 2007 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Науково-бібліогрфічна діяльність Мирона Кордуби».

Отримував стипендії, ґранти та проходив стажування в Інституті історії ПАН (2008), Канадському інституті українських студій (Scholarship holder of the Canadian Institute of Ukrainian Studies University of Alberta) (2008–2009, 2013–2014), Південно-Східному науковому інституті в Перемишлі (Poludniowo-Wschodni Instytut Naukowy; Przemysl, Polska) (2021).

Наукові зацікавлення: українсько-польські відносини XX–XXI ст., етнополітичні та трансформаційні процеси у країнах Центрально-Східної Європи кінця XX – початку XXI ст., російські дезінформаційні операції в Центрально-Східній Європі; польська й українська історіографія.

Монографії

Мирон Кордуба (1876–1947). Львів, 2012. 72 с. (Серія: «Історики України»; вип. 10).

Розділи в колективних монографіях

Реформування адміністративно-територіального устрою у Республіці Польща: корисний досвід для України. *Адміністративно-територіальний устрій України: методологічні основи та практика реформування:* монографія / наук. ред. В. С. Кравців; НАН України, ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України». Львів, 2016. С. 164–175. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).

Адміністративно-територіальна реформа в Польщі: приклад системної трансформації для України. *Українсько-польські відносини. Новітня доба* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. С. 580–593.

Державні програми і стратегії щодо розв'язання проблем внутрішньо переміщених осіб: національний та регіональний вимір. *Між війною і соборністю. Соціокультурна інтеграція та адаптація переселенців з Донбасу та Криму. Західноукраїнський вектор:* монографія / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. С. 272–306.

Діяльність міжнародних організацій щодо допомоги та соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб. *Між війною і соборністю. Соціокультурна інтеграція та адаптація переселенців з Донбасу та Криму. Західноукраїнський вектор:* монографія / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. С. 307–320.

Між партнерством і сусідством: міждержавні відносини України і Польщі у 2005–2015 роках. *Українсько-польські відносини. Новітня доба* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. С. 541–561.

Налагодження політичних взаємин України і Республіки Польща (1991–2004). *Українсько-польські відносини. Новітня доба* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. С. 521–541.

Наука у міжвоєнній Польщі: до історії взаємин українських і польських учених. *Українсько-польські відносини. Новітня доба* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. С. 354–376 (співавт. – М. Чебан).

Освітня політика України та Польщі в етнонаціональній сфері крізь призму їх міжнародно-правових зобов'язань. *Освіта національних меншин в Україні: історичні традиції, правові засади, сучасні виклики (XX – початок XXI століть):* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; упоряд. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Кн. 1. С. 400–408.

Україна в Європейській політиці сусідства: виклики і перспективи. *Ідея Європи в суспільному дискурсі сучасної України:* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. С. 189–199.

Євроатлантична інтеграція у контексті формування системи безпеки та двосторонніх відносин України і Польщі. *Воєнно-політичні інтереси України в ієрархії суспільних пріоритетів (кінець XX – початок XXI століття):* монографія / відп. ред. І. Соляр, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. С. 273–307.

Республіка Білорусь у зовнішньополітичних взаєминах з сусідніми державами Центрально-Східної Європи наприкінці XX – на початку XXI століть. *Білорусько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення: монографія* / відп. ред. І. Патер; упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів. 2021. С. 378–404.

Роль Польщі у поглибленні відносин України і Європейського Союзу. *За свободу: українсько-польський діалог та спроби порозуміння* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. С. 543–561.

Польща на шляху системної трансформації: зовнішньополітичні виклики та внутрішньополітичні реформи (1989–2004). *Central Eastern Europe under 1989–2022 socio-economic, political, and cultural-educational transformations: Scientific monograph.* Riga: Baltija Publishing, 2022. P. 176–203 (співавт. – О. Руда).

Політика Європейського Союзу щодо України в умовах сучасних викликів. *Міжнародна підтримка України в період російсько-української війни:* монографія / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. С. 221–280.

Складні питання історичного минулого у відносинах з Україною у польському політичному дискурсі (1991–2019). *Українські маркери історії Польщі: трансформації другої половини XX – початку XXI століття* / редкол.: М. Литвин (голова), Л. Хахула (заст. голови), О. Піх, В. Пастернак (секретар). Львів, 2024. Т. 3. С. 394–426.

Збірники документів

Історичне краєзнавство (за матеріалами картотеки Мирона Кордуби) / упоряд.: О. Піх, О. Руда; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. Ч. 1: Історичне краєзнавство, історична географія та картографія українських земель. 316 с.

Статті в наукових виданнях

Історія–наука–культура–релігія: дослідження українсько-польських відносин у «Варшавських українознавчих записках». *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2010–2011. Вип. 3–4. С. 307–328.

Український театр і драматургія у XIX столітті крізь призму картотеки Мирона Кордуби «Бібліографія історії України». *Записки Наукового товариства імені Шевченка.* Львів, 2011. Т. 157: Праці Театрознавчої комісії. С. 511–521.

Варшавський період життя Мирона Кордуби: нариси з біографії вченого. *Wieki stare i nowe.* Katowice, 2012. T. 4 (9). S. 129–140.

Мирон Кордуба і Микола Андрусяк: до історії взаємин. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012. Вип. 5: Ювілейний збірник на пошану Олександра Колянчука. С. 158–171 (співавт. – М. Чебан); Додаток: Листування Мирона Кордуби і Миколи Андрусяка. С. 172–178 (співавт. – М. Чебан).

Науково-освітня діяльність Мирона Кордуби у Варшаві (1928–1940). *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012. Вип. 5: Ювілейний збірник на пошану Олександра Колянчука. С. 184–191.

Рецензійна діяльність Мирона Кордуби на сторінках «Kwartalnika Historycznego» («Історичного квартальника»). *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012. Вип. 5: Ювілейний збірник на пошану Олександра Колянчука. С. 141–152 (співавт. – О. Руда).

Українсько-польські наукові взаємини у міжвоєнний період. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. редкол. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 23. С. 509–516.

Адміністративно-територіальна реформа 90-х років XX століття в Республіці Польща: завдання та результати. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014. Вип. 7. С. 107–118.

Впровадження адміністративно-територіальної реформи в Україні через призму польського досвіду. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Суспільно-економічні аспекти транскордонної співпраці України і Польщі:* зб. наук. праць / відп. ред. В. С. Кравців; НАН України, Інститут регіональних досліджень. Львів, 2014. Вип. 2 (106). С. 231–239.

Дотримання міжнародних стандартів в етнонаціональній політиці України і Польщі. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. Вип. 27: Ювілейний збірник на пошану Юрія Сливки. С. 390–399.

Особливості формування східної політики Республіки Польща в кінці 80-х – першій половині 90-х років XX століття. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. Вип. 8. С. 223–242.

Становлення системи місцевого самоврядування в Польщі у 90-х роках XX ст. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія.* Тернопіль, 2015. Вип. 2, ч. 1. С. 76–87.

Наукові контакти М. Кордуби та І. Крип'якевича (на основі взаємного листування учених). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2016. Вип. 28: Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві. С. 297–325.

Східна політика Республіки Польща в контексті її зовнішньополітичних пріоритетів (1991–2004). *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2016. Вип. 9. С. 162–178.

Налагодження політичних взаємин України і Республіки Польща (1991–2004). *Українсько-польські відносини. Новітня доба* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. С. 521–541.

Політика Республіки Польща щодо агресії Росії в Україні. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 10. С. 107–114.

Українсько-польські відносини в період президентства Віктора Ющенка (2005–2010): асиметрія очікувань і можливостей. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. редкол. І. Патер, упоряд. Л. Хахула; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 29: Primum agree. Ювілейний збірник на пошану Миколи Литвина. С. 584–604.

Польсько-білоруські відносини у 2005–2015 роках. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Вип. 11. С. 140–153.

Політика «критичного діалогу» у відносинах між Польщею та Білоруссю (1996–2004). *Сторінки історії.* Київ, 2019. Вип. 48. С. 238–251 (співавт. – О. Руда).

Геополітичні розбіжності як чинник відносин Польщі та Росії (1994–2004). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 33. С. 177–193.

Російська Федерація у зовнішній політиці Польщі (2005–2015). *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. Вип. 14. С. 223–247.

Історична пам'ять та історична політика як елементи конфронтації у відносинах Польщі й Росії (1991–2020 рр.). *Український історичний журнал*. 2022. № 6. С. 4–16.

Освітнє питання в діяльності німецьких депутатів у парламенті Другої Речі Посполитої (1928–1930). Wieki Stare i Nowe. 2022. Nr 17 (22). S. 1–15 (співавт. – О. Руда).

Концепції східної політики в дискурсах провідних польських парламентських угруповань (1991–1997). *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 16. С. 240–267.

Освітнє питання у парламентській діяльності українських послів у сеймі Польщі (1922–1927). *Український історичний журнал*. 2023. № 2. С. 96–112 (співавт. – О. Руда).

Східний вектор зовнішньої політики Польщі крізь призму поглядів її провідної політичної еліти (1997–2001). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 38. С. 171–189.

Польський чинник у формуванні стратегії інтеграції України до НАТО (1991–2010) [Czynnik polski w kształtowaniu strategii integracyjnej Ukrainy z NATO (1991–2010)]. *Wieki Stare i Nowe.* 2024. Nr 19 (24). S. 1–16.

Україна у зовнішньо-політичній стратегії США: пріоритети та виклики за умов російсько-української війни (2014–2024 рр.). *Український історичний журнал.* 2024. № 6. С. 20–43 (співавт. – О. Руда).

Україна у зовнішній політиці консервативних і ліберальних урядів Польщі (2005–2025): порівняльний аналіз. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр, заст. гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 42. С. 166–185.

Рецензії та огляди

Наукова конференція «Мирон Кордуба: вчений і громадсько-політичний діяч (до 135-річчя з дня народження)». *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2010–2011. Вип. 3–4. С. 342–344.

Міжнародна наукова конференція «Українсько-польські відносини в контексті суспільно-політичних і етнокультурних процесів у Центрально-Східній Європі (XX – початку XXI століття)». *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість.* Львів, 2015. Вип. 8. С. 321–322.

[Рец.]: Україна і Польща в історичній ретроспективі та перспективі майбутнього. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість.* Львів, 2015. Вип. 8. С. 292–297 [на кн.]: Стрільчук Л. В. Україна – Польща: від добросусідських відносин до стратегічного партнерства (кінець XX – початок XXI століття): монографія. Луцьк: Волинські старожитності, 2013. 608 с.

[Рец.]: Східний вектор у зовнішній політиці Польщі: стратегії та бачення польського політикуму. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість.* Львів, 2022. Вип. 15. С. 234–236 [на кн.]: Arcadiusz Krawcewicz. Polityka wschodnia w koncepcjach partii politycznych w III Rzeczypospolitej Polskiej. Wybrane aspecty: stosunki międzynarodowe, polityka historyczna, hospodarka i itegracja europejska. Zabrze-Tarnowskie Góry, 2018. 372 s.

Статті в інших виданнях

Мирон Кордуба – життя і творчість (до 140-ї річниці від дня народження). *Вісник НТШ.* Львів, 2016. Ч. 55. С. 43–47.

Роль Польщі у формуванні політики ЄС щодо України. *Освіта і наука у мінливому світі: проблеми та перспективи розвитку:* матер. II Міжнар. наук. конф. (Дніпро, 27–28 березня 2020 р.) / наук. ред. О. Ю. Висоцький. Дніпро: СПД «Охотнік», 2020. Ч. II. С. 47–49.

Енциклопедичні статті

Енциклопедія Львова / за ред. А. Козицького. **Т. 4:** Л–М. Львів: Літопис, 2012 [статті: Ліске Францишек Ксаверій. С. 214–215; Лозинський Броніслав. С. 241–242; Лозинський Владислав. С. 243].

Наукове товариство імені Шевченка. Енциклопедія / ред.: О. Купчинський, О. Савула, Н. Федорчак; Наукове товариство ім. Шевченка; НАН України Інститут енциклопедичних досліджень: **Т. 1.** Київ; Львів; Тернопіль, 2012 [статті: Am Ur-Quell. Monatsschrift für Volkskunde. С. 143–144; Archiv für slavische Philologie. С. 307–310; Beilage zur Allgemeinen Zeitung. С. 498–499; Byzantinische Zeitschrift. С. 554–556; Бібліографічна комісія Наукового товариства ім. Шевченка у Львові (1909–1940). С. 567–572 (співавт.: Л. Ільницька, М. Мороз); Бібліографічне бюро Наукового товариства ім. Шевченка у Львові. С. 573–574 (співавт. – Н. Рибчинська); Бібліографія та бібліографічні дослідження в Науковому товаристві ім. Шевченка та інших західноукраїнських установах (до 1940 року). С. 578–596]; **Т. 2.** Львів; Тернопіль, 2014 [статті: Бйорнсон (Б'єрнсон) Бйорнстерне Мартініус. С. 167–170; Богословскій вѣстник. С. 204; Брох Олаф. С. 341–342; Bulletin de la Comission pour l'Étude des Problêmes Polono-Ukrainiens. С. 430–431; Bulletin d'Information des sciences historiques en Europe Orientale. С. 432; Biuletyn Polsko-Ukraiński. С. 435–437; Варшавські українознавчі записки («Warszawskie Zeszyty Ukrainoznawcze»). С. 480–481; Věstnik slovanské filologie a starožytnosti. С. 499; Věstnik Slovanských Starožitnosti. С. 500].

Наукове редагування, упорядкування

Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Вип. 3–4. Львів, 2010–2011. 348 с.; Вип. 5. Львів, 2012. 264 с.; Вип. 6. Львів, 2013. 282 с.; Вип. 7. Львів, 2014. 266 с.; Вип. 8. Львів, 2015. 358 с.; Вип. 9. Львів, 2016. 340 с.; Вип. 10. Львів, 2017. 174 с.

Юлія ШЕЛЕП

кандидат історичних наук
молодший науковий співробітник

Народилася 31 січня 1990 р. у с. Бутини Сокальського (тепер – Шептицького) р-ну Львівської обл.

У 2012 р. закінчила історичний та юридичний факультети Львівського національного університету ім. І. Франка.

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 2012 р.: аспірант (2012–2015), молодший науковий співробітник відділу новітньої історії (2015–2018), молодший науковий співробітник відділу «Центр досліджень українсько-польських відносин» (від 2019 р.).

У 2016 р. захистила кандидатську дисертацію на тему «Партійна номенклатура в Українській РСР у 1970-х – першій половині 1980-х років» (керівник – канд. іст. наук Олена Аркуша).

Наукові зацікавлення: усна та соціальна історія, формування історичної пам'яті, візуальна історія, етносоціальні процеси та міжнаціональні відносини.

Розділи в колективних монографіях

Конструювання образів партійно-державної номенклатури в українській громадській думці останньої третини XX – початку XXI ст. *Взаємодія інституцій держави та громадянського суспільства в Україні: західні землі (кінець XIX – початок XXI ст.):* колект моногр. / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. С. 69–82.

Про гідність. Волонтерський рух в Україні 2013–2017 років / за ред. О. Аркуші, М. Литвина; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018 [статті: Правова база волонтерського руху. С. 236–251; Допомога населенню, що постраждало від бойових дій. С. 490–502; «Hand made по-львівськи для армії руками волонтерів». С. 333–342; «Допоможи фронту». С. 386–396; Сергій Глотов. С. 555–563].

Польська ідентичність у культурному просторі радянського Львова. *За свободу: українсько польський діалог та спроби порозуміння* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. С. 528–535.

Від «ніхто крім нас про цю війну не розповість…», до «найбільше турбує самотність…»: досвіди громадських ініціатив переселенців у польському середовищі. *Українські маркери історії Польщі: трансформації другої половини XX – початку XXI століття:* колект. моногр. / редкол.: М. Литвин (голова), Л. Хахула (заст. голови), О. Піх, В. Пастернак (секретар). Львів, 2024. С. 454–471.

Пам'ять про «радянське» серед «покоління незалежності»: джерела, відбір та інтерпретація інформації. *Політика пам'яті в Україні: історичні наративи, стратегії впровадження в умовах війни та післявоєнного періоду:* монографія / відп. ред. І. Соляр; упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. С. 374–387.

Статті в наукових виданнях

Партійний працівник 1970-х – на початку 1980-х років: світогляд, повсякденне життя та образ у суспільстві. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Серія: Історія.* Тернопіль, 2013. Вип. 2, ч. 1. С. 106–115.

Партійний працівник в Радянській Україні 1970–1980-х років: між офіційним і приватним простором. *Українознавчий альманах.* Київ, 2013. Вип. 14. С. 237–242.

Інтерв'ю із сином першого секретаря Львівського міському, а згодом першого секретаря Закарпатського обкому КПУО. Г. Бандровським. *Новітня доба* / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014. Вип. 2. С. 131–137.

Партійні працівники в Українській РСР 1970 – першої половини 1980 років: особливості дослідження. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми історії України.* Харків, 2014. Вип. 54. С. 141–155.

Службова етика радянського чиновника 1970-х – першої половини 1980-х рр. *Історичні та культурологічні студії* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014–2015. Вип. 6–7. С. 304–316.

Джерела до вивчення партійно-радянської номенклатури в УРСР у 70 – першій половині 80-х рр. XX ст. *Вісник Львівського університету. Серія «Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології».* Львів, 2015. Вип. 9. С. 174–187.

Конструювання образів партійних працівників в українській радянській літературі 1960–1980-х рр. *Галичина: науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис.* Івано-Франківськ, 2015. Ч. 27. С. 150–158.

Партийная номенклатура Украинской ССР 1970 – начала 1980-х годов: карьерные практики. *Перекрёстки. Журнал исследований восточноевропейского пограничья* / Европейский гуманитарный университет. Вильнюс, 2015. С. 121–136.

Українсько-польські міграційні процеси: сучасний етап. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. С. 177–193.

Рецензія та погляди

[Рец.]: Радянологія в пошуках тематики та методології дослідження. *Історичні та культурологічні студії* / відп. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014–2015. Вип. 6–7. С. 455–462 [на кн.]: Конструируя «советское»? Политическое сознание, повседневные практики, новые идентичности: матер. девятой Междунар. конф. студ. и асп. (Санкт-Петербург, 16–18 апреля 2015 г.) / сост. и ред.: Е. Жданкова, Р. Гильминтинов и др. Санкт-Петербург: Изд-во Европейского университета, 2015. 230 с.

Статті в інших виданнях

Образ представника партійної номенклатури в Українській РСР 1970–1980 років (за матеріалами усної історії). *Комунікативні горизонти усної історії:* матер. Міжнар. наук. конф. (Переяслав-Хмельницький, 17–18 травня 2013 р.). Переяслав-Хмельницький, 2013. С. 168–178.

Партійний працівник в Радянській Україні 1970–1980-х років: між офіційним і приватним простором. *Українська еліта як чинник цивілізаційного поступу українства:* матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 24 жовтня 2013 р.). Київ, 2013. С. 237–242.

Влада і людина крізь призму особистих досвідів партійних працівників (на матеріалах західних областей Української РСР 1970-х – першої половини 1980-х рр.). *Суспільні злами і поворотні моменти: макроподії крізь призму автобіографічної розповіді:* матер Міжнар. наук. конф. (Львів, 25–26 вересня 2014 р.). Львів, 2014. С. 195–210.

Конструирование образа советской номенклатуры 1970–80-х годов (литература, публицистика, устная история). *Эволюция управления: от Древнерусского государства до современой России:* матер. I Всерос. науч.-практ. конф. (Чита, 22–23 апреля 2014 г.). Чита, 2014. С. 28–36.

Службова етика партійної номенклатури в Українській РСР 1970 – початку 1980-х років (на матеріалах скарг на зловживання). *Матеріали VII Волинської Всеукраїнської історико-краєзнавчої конференції (до 95-річчя заснування Житомирського державного університету імені Івана Франка)* (Житомир, 7–8 листопада 2014 р.). Житомир: Полісся, 2014. С. 72–74.

Образ партійного працівника УРСР 1970 – першої половини 1980-х рр. в колективній пам'яті населення сучасної України. *Усна історія як важлива складова краєзнавчої діяльності:* матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Вінниця, 21–22 жовтня 2014 р.). Вінниця, 2015. С. 36–43.

Архівні та усноісторичні джерела до вивчення партійних працівників радянської України 1970 – початку 1980-х рр.: інформаційний потенціал і досвід інтерпретації. *Усна історія (не)подоланого минулого: подія – наратив – інтерпретація:* матер. Міжнар. наук. конф. (Одеса, 8–11 жовтня 2015 р.). Харків, 2016. С. 203–214.

Пам'ять про радянське минуле в середовищах «ровесників незалежності»: джерела, відбір та інтерпретації інформації. *Радянська повсякденність у культурній пам'яті суспільства (Із циклу «Повсякденність: візії та смисли):* зб. матер. III Всеукр. наук.-теорет. семінару (Вінниця, 7–8 квітня 2017 р.). Вінниця: ФОП «Корзун Д. Ю.», 2017. С. 312–318.

Повсякденне життя населення України у радянський період (кінець 1940-х рр. – початок 1990-х рр.). *Навчальні матеріали до запису поглиблених інтерв'ю в рамках виконання науково-дослідного завдання з курсу «Історія України другої половини XX – початку XXI століття»* / упоряд.: Г. Боднар, В. Качмар, О. Лукачук. Львів, 2017. С. 21–31.

Простори повсякдення партійних чиновників радянської України 1970–1980-х рр.: погляд із сучасності. *Матеріали VII Всеукраїнського науково-теоретичного семінару з циклу «Повсякдення: візії та смисли» на тему «ХРОНОТОП РАДЯНСЬКОГО»* (Вінниця, 15–16 квітня 2021 р.). Вінниця, 2021. С. 154–168.

Теми-табу та теми-фаворити у спогадах про радянське повсякдення. *Тези до VIII Всеукраїнського науково-теоретичного семінару з циклу «Повсякдення: візії та смисли»* (Вінниця, 18–19 квітня 2022 р.). Вінниця, 2022.

(НЕ)почуті голоси у студіях пам'яті про минуле на прикладі усноісторичного проєкту «Жива історія». *Політика пам'яті. Досвід Європи для України:* матер. I Міжнар. онлайн-конф. (Запоріжжя, 17–18 листопада 2023 р.). Запоріжжя, 2023. С. 196–200.

Нові виклики та (не)нові можливості у студіях пам'яті про минуле на прикладі усно історичного проекту «Жива історія». *Проблеми історичної регіоналістики та мікроісторії» з нагоди 175-ї річниці від дня народження Сергія Шевченка:* матер. Всеукр. наук. конф. (Кропивницький, 18–19 жовтня 2023 р.). Кропивницький, 2023.

Спогади як інструмент (ре)конструювання минулого: нові виклики та (не)нові можливості у студіях пам'яті про минуле на прикладі усноісторичного проекту «Жива історія». *Усна історія: пізнавально-документальний потенціал і громадська архівістика:* матер. IX Міжнар. наук.-практ. конф. (Вінниця, 31 жовтня 2024 р.). Вінниця, 2024. С. 203–208.

Енциклопедичні статті

У ратуші міста Львова… Від бурмистрів до міських голів: довідник / упоряд.: І. Мацевко, М. Мудрий. Львів: Галицька видавнича спілка, 2016. 84 с.: іл. [стаття: Голови виконкому Львівської міськради].

Автореферати

Партійна номенклатура в Українській РСР у 1970-х – першій половині 1980-х рр.: автореф. дис. … канд. іст. наук: 07.00.01 / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2016. 20 с.

DOI: https://doi.org/10.33402/inukr.2026-12

ВІДДІЛ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Із когорти славного НТШ у Львові[1]. Будинок у Львові на пл. Ринок, 10 – колишній палац Любомирських, який придбало товариство «Просвіта» 1895 р., у різний час слугував локацією чи не всіх українських культурно-освітніх організацій та установ, зокрема й НТШ та його книгарні, «Рідної школи», редакції і друкарні газети «Діло», «Громадського голосу» тощо, сюди навідувалися Іван Франко, Леся Українка, Василь Стефаник, інші діячі української культури.

Після радянської окупації Львова 1939 р. НТШ, що до того часу функціювало як багатопрофільна АН, пріоритетним напрямом студій якої було українознавство, припинило діяльність і згодом лише частково поновлювало її в час німецької окупації. Із забороною діяльності НТШ і його розформуванням у січні 1940 р. розпочала свій відлік історія нової інституції, яка продовжила об'єднувати знакових постатей із когорти товариства, – відділу української мови, підпорядкованого тоді Інституту мовознавства ім. О. Потебні АН УРСР. Відділ очолив відомий галицький діяч – академік Всеукраїнської академії наук Кирило Студинський. В академічному осередку працювали професор Іларіон Свєнціцький, молоді науковці: Марія Пшеп'юрська – дослідниця надсянських говірок (її наукова праця «На пограниччях надсянського говору», що постала як результат тривалих діалектологічних експедицій 1939–1941 рр. у понад 156 селах різних повітів Надсяння і Засяння, вийшла друком щойно 1954 р. у «Записках Наукового товариства ім. Шевченка» в Нью-Йорку), Кость Кисілевський (його праця «Надпрутський говір» опублікована 1954 р. на еміграції), Василь Лев – професор Львівського університету, вчений із широким діапазоном дослідницьких зацікавлень. Науковці відділу брали активну участь у діалектологічних експедиціях, організованих Інститутом мовознавства, публікували наукові розвідки, виступали з доповідями, разом із київськими колегами готували збірник наукових праць.

Завданням новоствореного відділу, відповідно до директиви Інституту мовознавства ім. О. Потебні, стало укладання «Польсько-українського словника». Його актуальність тоді була зумовлена практичними потребами – значна кількість переселених зі східних областей, опинившись у частково польськомовному середовищі, потребувала розуміти польську мову, вивчати її. За короткий час було зібрано матеріал для цієї лексикографічної праці, проте роботу над словником припинили, адже в період німецької окупації у Львові відновлено діяльність НТШ, і кабінет мовознавства очолив професор Василь Сімович, його заступником став Кость Кисілевський, секретарем – Василь Лев. Плани роботи цього кола мовознавців відображали кілька наукових напрямів: діалектологію, історію мови та практичні аспекти сучасної мови, відтак «Польсько-український словник», здавалося, уже не мав перспектив стати реалізованим проєктом.

---

[1] В архівній документації інституту засвідчено кілька модифікацій назви відділу: мовознавства, історичних словників, історичної лексикографії. Сьогодні відділ української мови функціює як структурний підрозділ Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Лексикографічна траєкторія: академічний «Польсько-український словник». Академічний мовознавчий осередок у Львові – відділ української мови Інституту мовознавства ім. О. Потебні АН УРСР – продовжив діяльність у другій половині 1944 р. у будинку на пл. Ринок, 10. Зі спогадів Юліана Редька (рукопис) відомо, що «у кінці 1944 або на початку 1945 р. приїхали до Львова з Інституту мовознавства АН УРСР І. К. Білодід і Ф. Т. Жилко, які провели широку нараду з львівськими мовознавцями-україністами», а це: Антін Ґенсьорський, Пилип Деркач, Дмитро Бандрівський, Павло Приступа, Іван Керницький, Юліан Редько (декан Львівського педінституту), Мирон Онишкевич та Іван Ковалик (професори університету). Керівником став Іларіон Свєнціцький – відомий учений-славіст, директор Національного музею у Львові

Професор Іларіон Свєнціцький з аспірантами Нонною Копистянською та Олегом Назаруком. 1950-ті роки

(колись – Музей українського мистецтва), а його заступницею – Лукія Гумецька. Постать І. Свєнціцького стала уособленням тяглості й неперервності традицій академічного мовознавства у Львові. Маючи широкий спектр наукових зацікавлень, унікальні організаторські здібності, значний досвід координування інституційної роботи, професор І. Свєнціцький згуртував колектив навколо реалізації давно очікуваного проєкту – «Польсько-українського словника». Попри те, що в науковому доробку І. Свєнціцького був перекладний польсько-український та українсько-польський словничок (надрукований у Львові 1920 р., містив 8 000 реєстрових слів), професор призначив керівником лексикографічного проєкту Л. Гумецьку – свою заступницю і «єдиного мужчину в колективі» (такими жартівливо правдивими словами він називав Лукію Лук'янівну). Професор І. Свєнціцький тим часом зосередився на вивченні мови пам'яток староруського письменства до XIII ст.

Лукія Гумецька, завідувач відділу української мови (1956–1971)

Умови реалізації цього завдання були непростими: з одного боку, відсутність в авторського колективу досвіду лексикографічної роботи, неможливість у коротких часових межах сформувати джерельну базу писемних текстів і картотеку, фактично зародковий етап української академічної лексикографії, а з другого – ґрунтовна славістична освіта, яку Л. Гумецька здобула у Львівському університеті, високого рівня знання польської мови й літератури, надзвичайна наукова активність і незмінний інтерес до найактуальніших лінгвістичних проблем, незвичайна цілеспрямованість керівника створили передумови для ефективної роботи колективу.

Зліва направо: Антін Ґенсьорський (на задньому плані), Павло Приступа, Олександр Тисовський, Іван Керницький. Площа Ринок, 10, 1950 р.

Лексикографічне повсякдення. Зліва направо: Уляна Єдлінська, Пилип Деркач, Антін Ґерсьорський (на задньому плані). 1949 р.

У 1949 р. журнал «Мовознавство» опублікував статтю Л. Гумецької «Принципи створення Польсько-українського словника», а двотомна (на той час найповніша) лексикографічна праця такого типу (приблизно 100 тис. слів) вийшла друком у 1958–1960 рр. До складу редакційної колегії увійшли: Антін Ґенсьорський, Лукія Гумецька (головний редактор), Іван Керницький, рецензенти Мирон Онишкевич і Михайло Рудницький; укладачами зазначені Дмитро Бандрівський, Антін Ґенсьорський, Лукія Гумецька, Пилип Деркач, Уляна Єдлінська, Іван Керницький, Олександр Тисовський. Своє завдання – відобразити словниковий склад сучасної польської літературної мови в усіх його стилістичних планах – словник повністю виконав, адже охопив не лише загальновживану лексику, а й термінологію різних галузей науки, фразеологію. Праця над «Польсько-українським словником» стала важливою сторінкою української лексикографії і водночас започаткувала лексикографічний напрям наукової діяльності відділу української мови. Робота над цим виданням ще в першій половині 50-х років започаткувала львівську лексикографічну школу.

Поза магістральною лексикографічною темою у відділі безперервно тривали дослідження староукраїнської мови на матеріалі писемних пам'яток, її функціювання передусім у ділових документах. Результати студій учені публікували в серійному виданні відділу «Дослідження і матеріали з української мови» (АН УРСР; Інститут суспільних наук, т. 1–6, Київ, 1959–1964), що стало продовженням традиції, започаткованої довголітнім керівником відділу проф. І. Свєнціцьким.

Виходили монографії А. Ґенсьорського (працював у відділі від 1951 до 1963 р.) про мову Галицько-Волинського літопису: «Значення форм минулого часу в Галицько-Волинському літописі» (1957), «Галицько-Волинський літопис: процес складання, редакція і редактори» (1958), «Галицько-Волинський літопис: лексичні, фразеологічні та стилістичні особливості» (1961).

Іван Керницький, учень Яна Янова, професора-україніста Львівського та Яґеллонського університетів (Краків), системно досліджував граматичні особливості українських писемних пам'яток XIV–XVI ст. Мову листів Богдана Хмельницького, ділову мову другої половини XVIII ст. на Закарпатті (палеографія, графіка, граматика) на матеріалі документів вивчала У. Єдлінська. Мирон Онишкевич зосереджувався на народномовних елементах у творах Івана Вишенського – таке дослідження творів видатного полеміста проводилося вперше.

Окрім наукових студій із полоністики (праця над словником спонукала до теоретичних узагальнень щодо особливостей перекладу польських віддієслівних іменників, фразеологізмів), Л. Гумецька поступово зосередилася на історично-лінгвістичних студіях і 1957 р. успішно захистила докторську дисертацію «Нарис словотворчої системи української актової мови XIV–XV ст.» (монографія під цією назвою надрукована 1958 р. у Києві), поступово окреслила концепцію історичного словника, опрацьовувала теоретичні питання історичної лексикографії.

Дослідження українського діалектного простору: «Атлас української мови». Традиція академічних діалектологічних студій у Львові, започаткована працями Марії Пшеп'юрської та Костя Кисілевського, продовжилася – від початку 50-х років XX ст. Павло Приступа працював над дисертаційною роботою «Говірка села Зашків Брюховицького р-ну Львівської області». Дмитро Бандрівський із лінгвістичного погляду досліджував Бойківщину – говірки Підбузького, Турківського і Боринського р-нів тодішньої Дрогобицької обл. Матеріал для студій мовознавці збирали в численних діалектологічних експедиціях. У відділі мовознавства їх об'єднала праця над фундаментальним «Атласом української мови» (АУМ).

Робота над «Атласом української мови». Зліва направо: Ярослава Закревська, ?, Антін Залеський, Павло Приступа, Лідія Коць-Григорчук. Кінець 1950-х років

Отож від другої половини XX ст. в українській лінгвістиці впроваджено нові методи дослідження діалектного простору – лінгвістичної географії. У 1948 р. і 1949 р. опубліковано «Програму для збирання матеріалів до діалектологічного атласу української мови», і відтоді розпочалося записування відповідей респондентів-діалектоносіїв на її запитання, 1956 р. розпочалося картографування матеріалів першого тому АУМ, хоча дозаписування тривало до 1961 р. й участь у ньому брали викладачі та студенти університетів і педінститутів, працівники Інституту мовознавства ім. О. Потебні АН УРСР, Інституту суспільних наук АН УРСР у Львові (тепер – Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України).

Загальнонаціональний атлас – ареальна проєкція просторових виявів української мови в системно-структурних зв'язках її елементів з урахуванням діахронійного вектора їхнього розвитку. Вперше весь український діалектний простір зображено в його континуальності, що зумовило дослідження еволюції діалектного мовлення не лише в межах говорів, а й у міжмовному та міждіалектному суміжжях, у накладанні ареалів діалектних явищ і тенденцій, а також у зонах міграцій.

У 1957 р. у відділі вирувала активна діалектологічна праця – група діалектологів відділу мовознавства розпочала роботу над другим томом АУМ, мережа якого охопила понад 600 населених пунктів Волині, Наддністрянщини й Закарпаття (її сформував П. Приступа): експедиції, розписування записів, виготовлення бланківок, картографування матеріалів, жваві дискусії між колегами не лише в межах відділу, а й із Києва та з-за кордону, участь у Республіканських діалектологічних нарадах. Важливо, що загальнонаціональний атлас мав на меті відобразити в лінгвістичному просторі особливості українського діалектного мовлення з усіх етнічних українських земель – для другого тому впродовж 1948–1968 рр. експедиції Інституту суспільних наук під керівництвом Дмитра Бандрівського, Лідії Григорчук, Ярослави Закревської, Олександри Захарків, Мирона Онишкевича, Антона Залеського, Павла Приступи обстежили 181 населений пункт, серед яких 43 – за межами кордонів України: 13 – у Молдові, 24 – у Брестській обл. БРСР, 6 – у Східній Словаччині. Сіткою було накрито українські населені пункти Польщі (Холмщина й Лемківщина), Угорщини, Румунії та Югославії.

Зліва направо: Ярослава Закревська, Розалія Керста, Лев Полюга, Ольга Федик

Унікальність другого тому АУМ, його наукова цінність і значний інформаційний потенціал виявляються у надзвичайному багатстві експонованого матеріалу, який став предметом високого рівня наукової інтерпретації. Атлас

послідовно відображає українські говори південно-західного наріччя з точною локалізацією мовних явищ і визначенням меж їхнього поширення, враховуючи українсько-білоруське, українсько-молдовське, українсько-польське й українсько-румунське порубіжжя.

Робота авторського колективу над систематизацією, картографуванням та інтерпретацією діалектного матеріалу, написанням розлогих коментарів до кожної карти, редагуванням 408 лінгвістичних карт закінчилася 1970 р. (упродовж 1957–1965 рр. редакторську групу очолював П. Приступа, відтак проєкт координувала Я. Закревська – відповідальний редактор другого тому). Авторами карт «львівського» тому АУМ, який вийшов друком 1988 р., стали: Д. Бандрівський (15 карт), Л. Григорчук (86 карт), Я. Закревська (110 карт), А. Залеський (16 карт), М. Онишкевич (82 карти), П. Приступа (77 карт), автори з-поза відділу: головний редактор усіх трьох томів АУМ Ф. Жилко (20 карт ареалів) і Т. Назарова з Києва. На різних етапах науково-технічне редагування виконували Олександра Захарків, Валентина Черняк, Євген Жеребецький. Авторів цієї фундаментальної праці, важливої не лише для України, а й для всього слов'янського світу, 2006 р. відзначено Державною премією України в галузі науки і техніки.

Поза основною темою науковці відділу плідно працювали над кандидатськими дисертаціями: 1958 р. Я. Закревська закінчувала дослідження «Казки Івана Франка (мовно-художній аналіз)», керівником якої був І. Свєнціцький; 1960 р. відбувся захист дисертації Л. Григорчук «Дієприслівник в сучасній українській літературній мові» (керівник – проф. Л. Гумецька). За кілька років ці студії вийшли як монографії.

Лексику поетичних творів Миколи Бажана, Ярослава Галана й інших письменників досліджувала Валентина Карпова, яка під час роботи у Львові доопрацювала кандидатську дисертацію й опублікувала її під назвою «Термін і художнє слово: термінологічна лексика в мові сучасної української поезії» (1967). Згодом перейшла на роботу до Інституту мовознавства в Києві.

Учасники Міжнародної наради з питань створення «Загальнокарпатського діалектологічного атласу». Зліва направо: Валентина Черняк, Ярослава Закревська, Зузана Ганудель (Словаччина), ?, Ярослав Ісаєвич, Дмитро Гринчишин, Івор Рібка (Словаччина), Розалія Керста, Галина Клепикова, Ольга Кровицька, Ганна Войтів, Марія Чікало, Уляна Єдлінська. Початок 1990-х років

II Міжнародний конгрес україністів. Зліва направо: Ольга Кровицька, Дмитро Гринчишин, Розалія Керста, Богдан Якимович, Валентина Черняк, Наталя Хобзей, Лариса Крушельницька, Галина Гузар (Мазур), Ярослав Лялька, Олег Купчинський, Юрій Шевельов, Ярослава Закревська, Уляна Єдлінська, Василь Горинь, Надія Осташ, Феодосій Стеблій, Ганна Войтів. Серпень 1993 р.

Міжнародні лінгвогеографічні проєкти: «Загальнослов'янськиий лінгвістичний атлас» і «Загальнокарпатський діалектологічний атлас». Окрім загальнонаціональних лінгвогеографічних тем, відділ був залучений до співпраці діалектологів і лінгвогеографів на міжнародному рівні – 1958 р. Я. Закревська стала учасницею IV Міжнародного з'їзду славістів у Москві, де відбулося обговорення програмної доповіді Рубена Аванесова (Ռուբեն Ավանեսով), Сєрґєя Бернштейна (Сергей Бернштейн), Здіслава Штібера (Zdzisław Stieber) «Про принципи Загальнослов'янського лінгвістичного атласу». Упродовж багатьох років Я. Закревська була співвиконавицем, членом робочої групи та міжнародних редколегій двох фундаментальних міжнародних проєктів: «Загальнослов'янського лінгвістичного атласу» (ЗЛА) – першого в історії науки атласу групи споріднених мов, подальша інтерпретація мовного матеріалу якого посприяла вирішенню історико-порівняльних і синхронно-типологічних проблем мовознавства (у збиранні матеріалів

Зліва направо: Розалія Керста, Ольга Кровицька, Марія Чікало, Уляна Єдлінська, Валентина Черняк, Галина Гузар (Мазур), Ярослава Закревська, Лариса Гонтарук

Зліва направо: Дмитро Гринчишин, Ярослава Закревська, Лев Полюга, Уляна Єдлінська, Михайло Худаш, Антін Ґенсьорський. Кінець 1950-х років

за програмою ЗЛА взяли участь, окрім Я. Закревської, Л. Григорчук, Д. Гринчишин, М. Онишкевич, Л. Мельник, П. Приступа), а також «Загальнокарпатського діалектологічного атласу» (ЗКДА) – від 1977 р. Я. Закревська та М. Онишкевич у межах багатосторонньої співпраці з Інститутом слов'янознавства і балканістики АН СССР, академічними Інститутами Молдавії (Молдови), Югославії, тодішньої Чехословаччини й Польщі брали участь у міжнародних нарадах та експедиціях. ЗКДА – частина 7-томної фундаментальної праці й водночас має цілком самостійне значення, охоплюючи надзвичайно цікаву групу лексики, пов'язану з народними звичаями та традиціями, з характеристиками фізичних властивостей людини, частин її тіла, з народними назвами рослин. Значна частина фактичного матеріалу вперше потрапила до наукового обігу, було впроваджено нові методи та способи картографування, що стало цінним внеском у теорію і практику слов'янської лінгвістичної географії. На базі Інституту українознавства видано 4-й випуск ЗКДА (вийшов друком 1993 р. у Львові), який підготували та зредагували діалектологи відділу: Ярослава Закревська (відп. ред. випуску), Євген Жеребецький, Галина Гузар.

Ярослава Закревська, завідувач відділу української мови (1987–1999)

Довготривала й плідна робота Я. Закревської над просторовими виявами мовних явищ і їх картографуванням стала імпульсом до наукових пошуків у цьому напрямі – 1976 р. вийшла друком монографія, а 1985 р. відбувся захист докторської дисертації «Український діалектний словотвір в ареальному аспекті».

З періодом праці над АУМ пов'язані наукові зацікавлення Л. Коць-Григорчук, зосереджені навколо інтерпретації лінгвістичних карт, які стали основою монографії «Лінгвістично-географічне дослідження українського діалектного простору» (2002).

Відділ у всі періоди своєї історії перебував в епіцентрі наукового життя. За два десятиліття діяльності чітко викристалізувалися два магістральні напрями наукової роботи: українська діалектологія, лінгвогеографія, діалектна лексико- і текстографія та історія української мови й історична лексикографія.

Біля джерел української діахронійної лексикографії: «Словник староукраїнської мови XIV–XV ст.». Рік 1958-й. Москва. IV З'їзд славістів. Лукія Гумецька виступає з доповіддю «Принципи створення історичного словника української мови». Уже на той час зріла концепція історичного словника постала як результат тривалих консультацій і дискусій, сумнівів та пошуків оптимального рішення в не надто сприятливих для такої теми історичних обставинах. І якщо на сучасному етапі розвитку академічного мовознавства в Україні професорові Л. Гумецькій можна було б дорікнути надто «пізнім» староукраїнським періодом, обраним для лексикографічного опрацювання – XIV–XV ст., то в час створення концепції на її адресу лунали претензії про надто віддалений від сучасності період. В умовах постійного відстоювання перед тогочасним чиновництвом наукової вагомості цієї проблематики розпочалися призбирування матеріалів і формування джерельної бази та картотеки майбутнього словника мови ділових документів XIV–XV ст. Під керівництвом Лукії Гумецької цю роботу від 1958 р. виконували Дмитро Гринчишин, Уляна Єдлінська, Лев Полюга, Михайло Худаш. Сама ж концепція історичного словника Л. Гумецької зайняла важливе місце в теорії і практиці слов'янського діахронійного мовознавства.

Українська історична лексикографія, щоправда, має давніші корені. У 50-х роках XX ст. до відділу мовознавства Інституту суспільних наук у Львові (тепер – відділ української мови Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України) перевезено цінні матеріали – лексичну картотеку «Історичного словника українського язика», створену під керівництвом фундатора української історичної лексикографії Євгена Тимченка. Як відомо, від 1918 р. він очолив Комісію для складання історичного словника української мови Української академії наук, яка заповзялася систематизувати лексику з історичних, юридичних, полемічних, духовних, побутових текстів. Як зазначив учений, щоб «вичерпати той слівний скарб, що ми маємо в

Зліва направо: Уляна Єдлінська, Лев Полюга, Ярослава Закревська (сидить), Марія Чікало

пам'ятках нашого письменства з найдавнішого його часу до XIX віку»[2]. Понад 400 пам'яток української мови – датованих та недатованих манускриптів і стародруків з українських етнічних територій – було охоплено лексичною картотекою із понад 300 тис. карток із цитатами. Словнику не судилося стати закінченим – у складних для українського мовознавства обставинах вийшов друком його перший том у двох частинах на літери А–Ж, хвиля репресій та арештів зупинила укладання і друк словника, редактора Є. Тимченка 1938 р. заарештували за сфальсифікованою справою, оголосили буржуазним націоналістом та вислали до Красноярського краю. Основна частина вже готового рукопису не вціліла під час Другої світової війни. Картотека, знайшовши прихисток у стінах академічної установи у Львові, водночас стала імпульсом до відродження, хоч і в надскладних для академічної науки обставинах, історичної лексикографії у середовищі мовознавців – авторського колективу, який очолювала Л. Гумецька, на той час уже скоординованого працею над двотомним «Польсько-українським словником».

Отож 1957 р. започатковано важливу сторінку української академічної лексикографії – «Словник староукраїнської мови XIV–XV ст.» (ССУМ14–15), два томи якого вийшли друком у Києві в 1977–1978 рр., зафіксувавши 11,5 тис. слів, притаманних українській мові названих століть, і ставши переконливим свідченням того, якого високого ступеня розвитку сягнула застосовувана в документації XIV–XV ст. писемна мова. Концепцією історичного словника визначено його завданням – щонайповніше репрезентувати мову конкретного історичного періоду як систему. Метою проєкту стало системне лексикографічне опрацювання ділової мови XIV–XV ст., а джерелами слугували опубліковані й неопубліковані тексти офіційно-ділового стилю (грамоти, акти, листи, заповіти, описи замків, інвентарі, привілеї купцям, люстрації земель, судові справи, привілеї, написи на твердих поверхнях, вкладні записи – загальна кількість суцільно розписаних джерел сягнула 939 од., а вже готова картотека налічувала понад 260 тис. цитат), написаних староукраїнською мовою незалежно від території їх виникнення: це і західно- й східноукраїнські тексти, а також із території Білорусі, Литви, Польщі, якщо мають риси, притаманні староукраїнській мові. Було створено перший в історії українського мовознавства реєстр пам'яток староукраїнської мови XIV–XV ст. із Волині, Галичини, Поділля, Закарпаття, Центру України тощо.

Словникова робота вимагала не лише знань із діахронійного мовознавства, передусім історичної лексикології, діалектології, а й історико-культурного контексту епохи, історії права, торгівлі, суспільних відносин, еволюції суспільної свідомості тощо, адже в численних випадках укладачеві доводилося, окрім перекладу, давати у тлумаченні довідково-енциклопедичну інформацію. Про цінність цієї праці для українського та слов'янського мовознавства написано в понад 20 наукових рецензіях: словник дає матеріал для поглибленого вивчення проблем міжмовних контактів і впливів, історичної фонології, історичної діалектології, етимології та порівняльного вивчення слов'янських мов, історичної фразеології тощо.

На момент виходу це був єдиний у слов'янській історичній лексикографії повний і завершений словник, лексикографічне дослідження, яке засвідчило історію словникового складу української мови. Колектив співавторів – Д. Гринчишин, Л. Гумецька (відп. ред.), У. Єдлінська, О. Захарків, В. Карпова, І. Керницький, Р. Керста, Л. Полюга, М. Сенів, М. Худаш – 1978 р. нагороджено Премією НАН України ім. І. Франка.

[2] Тимченко Є. Історичний словник українського язика. Харків; Київ, 1930–1932. Зош. 1: А–Ж. С. 3.

Дмитро Гринчишин у картотеці «Словника української мови XVI – першої половини XVII ст.»

Зліва направо: Уляна Єдлінська, ?, Валентина Карпова

Окрім магістральних багаторічних лексикографічних проєктів, науковці, які працювали у відділі, створювали і видавали словники й довідники, лексикографічно опрацьовуючи сучасну українську літературну мову. У доцифрову епоху порівняно великі тиражі навчальних словників суттєво покривали попит на такі видання серед учительства й учнівства України. Упродовж багатьох років їх укладав проф. Л. Полюга: «Короткий тлумачний словник» (Київ, 1978, у співавт.), «Тлумачний словник» (Київ, 1999, у співавт.), «Словник українських морфем» (Львів, 2000), «Словник антонімів» (Київ, 1987), «Словник синонімів української мови» (Київ, 2001). У наступні роки ці словники неодноразово перевидавали.

Важливо, що така лексикографічна праця посилювала міжінституційну співпрацю, адже до авторських колективів окремих словників входили науковці з-поза відділу: Олександра Сербенська, Зеновій Терлак з Львівського державного університету ім. І. Франка (тепер Львівський національний університет ім. І. Франка) у співпраці з Дмитром Гринчишиним підготували актуальний та інноваційний на той час універсальний «Словник труднощів української мови» (Київ, 1989).

«Словник паронімів української мови», який уклали Д. Гринчишин та О. Сербенська, описує понад 1 000 паронімів – близьких за звучанням, але різних за значенням слів, які найчастіше трапляються в підручниках, науково-популярних виданнях, публіцистиці, засобах масової інформації, художній літературі та побутовому мовленні.

Від початку 90-х років у фахових і широких суспільних колах актуалізувалися питання стилістики й культури мовлення – їх відображенням став комбінований (містить різнорівневу інформацію про лексичну одиницю) «Словник-довідник з культури української мови» Дмитра Гринчишина, Анатолія Капелюшного, Олександри Сербенської, Зеновія Терлака (Львів, 1996). Ця лексикографічна праця визнана однією із кращих серед словників, поданих на конкурс у межах програми «Трансформація гуманітарної освіти в Україні».

Праця кількох поколінь лексикографів: «Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.». Історичні словники репрезентують лексику, властиву періоду тривалістю сторіччя чи кілька сторіч, маючи на меті систематизувати весь масив слів, простежити розвиток значень і форм. Створення словника мови минулих епох як багатоетапна робота (від створення концепції, інструкцій і правил, добирання, дослідження текстів та формування корпусу джерел, створення масштабних картотек слів до укладання словникових статей, наукового редагування й підготовки до друку) вимагає чимало зусиль і часу. Отже, склад колективу авторів та редакторів на початку проєкту відрізнявся від складу ближче до закінчення. У цих обставинах важливо зберігати неперервність лексикографічної традиції та тривкість наукової школи.

Хронологічним продовженням «Словника староукраїнської мови XIV–XV ст.» став наступний лексикографічний проєкт – загальнонаціональний «Словник української мови XVI – першої половини XVII століть» (СУМ16–17), покликаний системно репрезентувати книжно-писемну й народно-розмовну лексику української мови зазначеного періоду. Джерелами для

формування фундаментальної картотеки слугували вибірково розписані понад 3 500 писемних пам'яток різних стилів і жанрів із території Волині, Галичини, Наддніпрянщини, Поділля, Закарпаття, а також пам'ятки, що походять із територій сучасних Польщі, Литви, Білорусі, Румунії, Угорщини тощо і за мовними особливостями належать до української писемності ранньомодерного часу. Матеріал добирали з найширшого спектра жанрів: ділової писемності (грамоти, листи, судові справи, універсали тощо), сакральних канонічних і неканонічних (Євангелія церковнослов'янською мовою української редакції, учительні Євангелія, проповіді, повчання, полемічні послання тощо) текстів, а також із документів-інвентарів замків, церков та монастирів, статутів братств, граматик, травників, літописів і хронографів, творів давньої літератури. Формуючи канон джерел, пріоритет надавали оригіналам рукописів або ж якісним фотокопіям, що їх виконували за відповідними замовленнями в Петербурзі чи Москві, оскільки видані друком не для лінгвістичних «потреб» пам'ятки, часто передусім для історичних студій, втрачали важливі в контексті лінгвістичної атрибуції наголоси, придихи, титла, графічні варіанти літер і їх спеціальні позначення.

Від 1975 р. тривали фахові консультації авторського колективу, який очолював Дмитро Гринчишин, із професорами Степаном Бевзенком, Олексою Горбачем, Йосипом Дзендзелівським, Олегом Купчинським, Інною Чепігою, Василем Німчуком щодо канону джерел, які б повнокровно репрезентували мову періоду. Безпосередня робота над укладанням СУМ16–17 розпочалася 1982 р. – у різний час у цьому проєкті сумлінно працювали: Уляна Єдлінська, Розалія Керста, Лев Полюга, Мирон Онишкевич, Ольга Федик, Богдана Криса, Олександра Захарків, Марта Сенів, Роман і Надія Осташі, Ольга Тріль. Триває вона й до сьогодні – авторський колектив, до якого належать Наталія Багнюк, Ганна Войтів, Ганна Дидик-Меуш, Ольга Заневич, Ольга Кровицька, Юрій Осінчук, Євген Редько та Ірина Черевко, працює над кількома випусками, що охоплюють слова на літеру Н. Консультує авторів Марія Чікало, словникар-практик із понад 40-річним досвідом роботи в історичному словнику: від моменту формування корпусу його джерел до наукового редагування.

Процес укладання словника – робота передовсім дослідницька, і свідченням цього стали численні наукові праці з історичної лексикології, які опублікували учасники авторських колективів ССУМ14–15 і СУМ16–17, монографії науковців: М. Худаша «Лексика українських ділових документів кінця XVI – поч. XVII ст.: на матеріалах Львівського Ставропігійського братства» (1961), його ж «З історії української антропонімії» (1977); У. Єдлінської «Питання історичного

Зліва направо: Ольга Кровицька, Ярослава Закревська, Розалія Керста, Лев Полюга, Наталя Хобзей, Агафія Рибка, Олександра Захарків, Ганна Войтів, Марта Сенів, Роман Осташ, Мирон Онишкевич. Кінець 1980-х років

Колектив авторів «Словника української мови XVI – першої половини XVII ст.» зліва направо: Марія Чікало (відп. ред.), Ганна Войтів, Ольга Кровицька, Наталія Багнюк, Ганна Дидик-Меуш, Юрій Осінчук, Ірина Черевко

синтаксису української мови (на матеріалі листів Богдана Хмельницького)» (1961); Д. Гринчишина «Явище субстантивації в українській мові» (1965); І. Керницького «Система словозміни в українській мові: на матеріалах пам'яток XVI ст.» (1967); Л. Полюги «Слово в поетичному тексті Івана Франка» (1977), «Українська абстрактна лексика XVI – першої половини XVII ст.» (1991); Р. Керсти «Українська антропонімія XVI ст.: Чоловічі іменування» (1984); О. Кровицької «Назви осіб в українській мовній традиції XVI–XVIII ст. Семантика і словотвір» (2002); Г. Дидик-Меуш «Українська медицина: історія назв» (2008). А також блискучі захисти дисертацій: Г. Войтів «Назви одягу в пам'ятках української мови XIV–XVIII ст.» (1995), О. Кровицької «Семантична та словотвірна характеристика назв осіб у пам'ятках української мови XVI–XVIII ст.» (1995), М. Чікало «Назви кольорів у пам'ятках української мови XIV–XVIII ст.» (1994), М. Сенів «Українська антропонімія XVI ст.: Жіночі іменування», Р. Осташа «Українська антропонімія першої половини XVII ст. Чоловічі власні особові імена (на матеріалі Реєстру Запорозького Війська 1649 р.)» (1987) та ін.

У 90-х роках XX ст. вийшли друком колективні монографії та збірники наукових праць науковців відділу «Українська лексика в історичному та ареальному аспектах» (відп. ред. Р. Керста, Київ, 1991) і «Українська історична та діалектна лексика» (відп. ред. Л. Полюга, Київ, 1985, 1995; відп. ред. Д. Гринчишин, Львів, 1996; відп. ред.: Г. Войтів, О. Кровицька, Львів, 2003, 2007) та інші, які досі не втратили наукової вартості.

Наступні покоління лексикографів сфокусувалися на дослідженнях з історичної лексикології, історичної граматики, теорії і практики історичної лексикографії, вивченні мови ранньомодерних українських текстів методами прагмалінгвістики, когнітивістики, етнолінгвістики, антрополінгвістики тощо. Відомі в українському та слов'янському мовознавстві монографії науковців: І. Черевко «Фразеологія пам'яток української мови XVI–XVII століть: семантика, структура, стиль» (2013), О. Заневич «Українська мова XVI–XVII ст.: дієслово. Семантика, перехідність, об'єкт» (2015), Г. Дидик-Меуш «Комбінаторика української мови XVI–XVIII ст.: теорія, практика, словник» (2018). Особлива подія для лінгвістичної медієвістики – видання писемних пам'яток, які підготував до друку та дослідив із погляду лінгвістики Ю. Осінчук (Добрилове, Бучацьке Євангелія, тексти Воскресних богослужінь київського Октоїха 1629 року та ін.).

Результати ґрунтовних наукових студій автори СУМ16–17 упроваджують у лексикографічну практику, удосконалюючи підходи до опрацювання мовного матеріалу для словника, заглиблюючись у свідомість мовців, реконструюючи картину світу тогочасного українця, пізнаючи епоху за посередництвом давніх текстів.

Історики мови відділу організовували і з успіхом проводили Тимченківські наукові читання. За результатами таких зустрічей було видано збірники наукових праць у межах видавничої серії «Історія мови: "Мовні обрії"» (2013) (відп. ред. – О. Сімович), «Писемні пам'ятки: сучасне прочитання» (2011), «Писемні пам'ятки: від картотеки до словника» (2013), «Писемні пам'ятки: текст і контекст» (2015) (відп. ред. – Г. Дидик-Меуш). Дистанційні формати проведення таких зустрічей хоч і обмежили можливості живого спілкування дослідників, проте відкрили низку переваг: доволі «нішеві» Тимченківські читання ініціюють і розвивають академічний діалог на теми методології та результатів досліджень давньоукраїнських текстів, теорії і практики історичної лексикографії, змін підходів до роботи з мовними даними тощо.

Налагоджено тісну постійну співпрацю з колегами Інституту української мови НАН України, Київського національного університету ім. Т. Шевченка, з істориками мови з університетів Житомира, Ужгорода, Умані, Луцька, Чернівців, Івано-Франківська, Запоріжжя, Харкова та ін. Науковці брали участь у роботі міжнародних наукових конференцій в Україні та за кордоном (Польща, Угорщина, Литва та ін.).

Наукові здобутки львівських лексикографів, передусім словники, – помітне явище не лише української, а й загальнослов'янської лексикографії, зокрема історичної, яку репрезентують багаторічні наукові проєкти: «Słownik staropolski» (Kraków, 1953–2002, t. 1–11), «Słownik polszczyzny XVI wieku» (Wrocław; Warszawa, 1966–1994, t. 1–37) та ін. Із поступовим залученням цифрових технологій у лінгвістичні дослідження на початку XXI ст. відбулися системні зміни в масштабних славістичних лексикографічних проєктах – словникарство, крім традиційних фундаментальних картотек, почало опиратися на корпуси текстів і застосовувати нові способи роботи з масивами мовних даних, що зумовило появу електронних версій уже наявних історичних словників або й цілком нові проєкти, як-от лексикографічні платформи Інституту польської мови ПАН «Elektroniczny słownik języka polskiego XVII i XVIII wieku» (https://sxvii.pl), «Słownik pojęciowy języka staropolskiego» (https://spjs.ijppan.pl), а також «Elektroniczny korpus tekstów polskich z XVII i XVIII w.» (https://korba.edu.pl) та ін. Показовий досвід чеських колег, які на цифрових платформах, як-от Digitální portál staroslověnštiny (https://digitalhumanities.cz/db/gorazd-digitalni-portal-staroslovenstiny) та Vokabulář webový (https://vokabular.ujc.cas.cz), публікують електронні версії картотек, історичних словників та інші матеріали.

З одного боку, «цифрова ера», а з другого – виклики й загрози сьогодення, поставили перед колективом СУМ16–17 нові завдання: розширення джерельної бази словника із залученням новоопублікованих пам'яток української писемності, формування електронного корпусу доступних джерел (із повнотекстовими їхніми версіями на відміну від вибірково розписаних текстів до рукописної картотеки), використання новітніх технологій у лексикографічній практиці. У такий спосіб природно постало питання про електронну лексикографічну платформу для СУМ16–17 із можливістю удоступнити для професійного використання матеріали вже опублікованих випусків з опцією, якщо виникатиме така потреба, доповнювати і/або удосконалювати словникові статті, що в перспективі гарантує розширення користувацької авдиторії та можливості академічного діалогу з дослідниками української та інших слов'янських мов ранньомодерного часу задля актуалізації цієї фундаментальної праці та популяризації досягнень академічної науки. Орієнтація на передовий досвід європейських колег з академічних установ зумовила те, що у 2023–2024 рр. було розроблено сайт електронної версії «Словника української мови XVI – першої половини XVII ст.» (https://16-17.isum.org.ua) із перспективою трансформувати в електронний формат видані у 1991–2022 рр. 1–18 випуски словника та продовжити укладати наступні з використанням підходів корпусної лінгвістики та переваг цифрової лексикографії.

Важливо наголосити, що наукове редагування 19-го випуску «Словника української мови XVI – першої половини XVII ст.» (відп. ред. Н. Багнюк, наук. ред. Г. Войтів, Ю. Осінчук, Є. Редько) супроводжувалося важливим і давно назрілим процесом – розширенням джерельної бази

словника текстами пам'яток XVI–XVII ст., які опрацьовано й опубліковано за останнє десятиліття, серед яких: «Акти Волинського воєводства кінця XV–XVI ст. (із зібрання Пергаментних документів Головного архіву давніх актів у Варшаві)» (підгот.: Андрій Блануца, Дмитро Ващук, Дмитро Вирський. Київ, 2014); «Акти Вижвівської міської книги XVII ст.» (упор. – І. Б. Царалунга; відп. ред. – В. М. Мойсієнко. Житомир, 2015); «Документи Брацлавського воєводства 1607–1648 років. З архіву Пісочинських» (упор.: Микола Крикун, Олекса Піддубняк, Олексій Винниченко, Львів; Вінниця, 2022); «Кременецька земська книга 1578 року» (підгот. до вид. Л. Ящук; відп. ред.: В. Мойсієнко, В. Собчук, Кременець, 2018). Дослідники поступово удоступнюють нові джерела, і важливо поповнювати реєстр словника цим матеріалом. Окрім цього, частково оцифровано фундаментальну лексичну картотеку, зібрано колекцію повнотекстових цифрових копій пам'яток, які доступні в репозиторіях академічних інституцій, бібліотек та музеїв тощо або зацифровані в межах міжнародних проєктів зі збереження культурної спадщини.

Засідання лексикографічної групи «Словника української мови XVI – першої половини XVII ст.». 2021 р.

Концепцію електронної версії словника та перспективи цифровізації української історичної лексикографії обговорено на наукових конференціях і семінарах відділу: «Тимченківські наукові читання. 7: Академічна історична лексикографія: здобутки та перспективи» (27 жовтня 2021 р.), «Тимченківські наукові читання. 8. "Історичний словник у цифрову еру"» (28 листопада 2023 р.), серія семінарів «Українська лінгвістична медієвістика» (спільно з Інститутом української мови НАН України, 8 жовтня та 24 листопада 2024 р.), враховано пропозиції та зауваження широкого кола дослідників-медієвістів у галузі історичного мовознавства, історії, культурології, релігієзнавства, комп'ютерної та корпусної лінгвістики – широкої цільової авдиторії словника.

Українська історична лексикографія з її багаторічною історією і перевіреною часом традицією сьогодні розвивається разом зі світовою лінгвістичною наукою, оновлюючи підходи, методологію та інструментарій досліджень. Головні її здобутки – тисячі опрацьованих писемних текстів і фундаментальні історичні словники української мови конкретних періодів – залишаються важливим та авторитетним матеріалом, без якого неможливе вивчення історичного минулого народу, його культури й мови. Дослідження з історії мови сприяють відтворенню повної картини життя та світосприйняття українців XVI–XVII ст., ілюструють історичний період за допомогою мовних контекстів – документів, написаних староукраїнською мовою. Науковці відділу реалізовують унікальний дослідницький проєкт, покликаний відстежити на матеріалі писемних текстів – джерел фундаментальних картотек історичних словників – культурну, писемну традицію та її тяглість упродовж століть, реконструювати широку панораму мовної картини світу українців.

Лексикологічне та лексикографічне дослідження гуцульського говору. Картотека «Словника гуцульського говору». «Гуцульські світи: Лексикон». Упродовж багатьох років праці науковців відділу над атласами експедиції і наукові мандрівки часто пролягали через Гуцульщину. Ці архаїчні терени української етнічної території, люди й говірки настільки зачарували професора Я. Закревську та її колег, що від середини 80-х років XX ст. упродовж кількох десятиліть працівники відділу відбирали лексичний матеріал для створення картотеки «Словника гуцульських говірок», до якої увійшли розписані польові записи з усієї території Гуцульщини, рукописні словники, фольклорні та художні твори тощо.

В основі цієї картотеки – діалектний матеріал, що послідовно охоплює говірки Верховинського і Косівського р-нів Івано-Франківської обл., які зібрав учитель із с. Гринява Верховинського р-ну Володимир Курильчук у співпраці з відділом. Згодом картотека поповнилася

Ярослава Закревська та Дмитро Гринчишин (на передньому плані). Кінець 1980-х років

матеріалами, які зібрали діалектологи відділу, обстежуючи гуцульський діалект для другого тому АУМ, ЗЛА й ЗКДА. Крім цього, було організовано кілька спеціальних експедицій на Гуцульщину.

Поступово викристалізовувалася концепція академічного «Словника гуцульських говірок» – це має бути лексикографічна праця диференційного типу, що охопить притаманні для мовлення гуцулів слова, яких немає в українській літературній мові та які відрізняються від загальномовних значенням, структурою і формою.

Гуцульську тематику реалізовано в низці видань за редакцією Я. Закревської, які стали своєрідною апробацією лексикографічних засад великого «Словника гуцульських говірок»: 1991 р. у Києві вийшла книжка «Гуцульщина: Лінгвістичні етюди», 1997 р. опубліковано «Гуцульські говірки: короткий словник» (уклад.: Г. Гузар, Я. Закревська, У. Єдлінська, В. Зеленчук, Н. Хобзей), 2000 р. побачило світ меморіальне видання «Гуцульські говірки: лінгвістичні та етнолінгвістичні дослідження» – пам'яті натхненниці відділівської «Гуцулії» Я. Закревської. У 2004 р. відділ очолила учениця професора Ярослави Закревської – Наталя Хобзей.

Низка дисертаційних робіт, які підготували діалектологи відділу, дала змогу поглибити знання про цей регіон, його мешканців та їхні світогляд і мовлення: Наталя Хобзей «Міфологічна лексика українських творів карпатського ареалу» (1995), Мирослава Олійник «Фразеологія гуцульських говірок» (2002), Тетяни Ястремської «Структурно-семантична організація та географічна диференціація пастушої лексики гуцульського говору» (2002).

Опубліковано монографії Н. Хобзей «Гуцульська міфологія: Етнолінгвістичний словник» (2002) і Т. Ястремської «Традиційне гуцульське пастухування» (2008).

Зліва направо сидять: Любов Голощук, Надія Осташ, Ольга Кровицька; стоять: Роман Осташ, Ольга Тріль, Тетяна Ястремська, Марія Чікало, Роман Голик, Наталя Хобзей, Лев Плюга. Початок 2000-х років

Лексикографічне опрацювання гуцульського говору продовжено у словнику «Гуцульські світи. Лексикон» (Львів, 2013; автори: Н. Хобзей, Т. Ястремська, О. Сімович, Г. Дидик-Меуш), надрукований у серії «Діалектологічна скриня» (започаткована 2003 р.). Словник зафіксував лексичне багатство гуцульських говірок XIX–XXI ст., почерпнуте з картотеки «Словника гуцульських говірок», етнографічних матеріалів, а також власних експедиційних записів укладачів цього словника.

Важливою подією стало відкриття у 2023 р. освітньо-наукової програми «Філологія» для підготовки фахівців з освітньою кваліфікацією доктор філософії з філології (PhD in Philology). Тематика наукових досліджень аспірантів відділу продовжує й розширює головні напрями його наукових студій, водночас пропонуючи нові підходи до вирішення проблем лексикографії. Зокрема, у межах діалектологічних студій аспіранти відділу під керівництвом Тетяни Ястремської працюють над дисертаціями: «Іменник у наддністрянському говорі» (Віта Османова), «Лексикографічне моделювання гуцульського говору» (Павло Кузик). А Дмитро Чаплинський – над темою «Комп'ютерно-асистована українська історична лексикографія: методологія і практика» під керівництвом Ганни Дидик-Меуш.

Дослідження говірок неможливі без польових матеріалів. У 2025 р. відбулася фольклорно-діалектологічна експедиція до сіл Рудківської міської територіальної громади Самбірського р-ну Львівської обл. Записані тексти не лише зберігають живе мовлення носіїв говору в умовах швидкого зникнення традиційних діалектних рис, а й фіксують усну історію, постаючи важливим джерелом позамовної інформації та унікальних форм пам'яті. Діалектні тексти – своєрідна «усна енциклопедія» локального досвіду, яка зберігає т. зв. травматичну пам'ять, а водночас джерело для лінгвістики та історико-культурологічних студій, адже є ключем до «неписаної історії» громади, сховищем колективної пам'яті.

Діалектологічний семінар. Наукове видання «Діалектологічні студії». Серія «Діалектологічна скриня»: діалектні словнички й «Лексикони». Науковий збірник «Діалектологічні студії» упродовж майже двох десятків років займає особливу нішу в колі спеціалізованих видань із проблем української та слов'янської діалектології, етнолінгвістики, лінгвогеографії. Це видання (відп. ред.: П. Гриценко, Н. Хобзей), започатковане у відділі української мови Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України у тісній співпраці з Інститутом української мови НАН України, здобуло популярність й авторитет у мовознавчих середовищах України, Польщі, Угорщини, Хорватії, Австрії, Німеччини, Словаччини, Норвегії тощо.

До слова, одну з головних ролей у цьому процесі відіграв непересічний науковий форум – міжнародний семінар «Актуальні проблеми української діалектології» (започаткований на початку 2000-х років), який щоразу гуртував майже сотню науковців і на кілька днів ставав епіцентром слов'янського лінгвістичного світу, де пульсували нові ідеї, започатковувалися співпраці, зокрема й міжнародні, де презентовано нові результати досліджень: і цінні теоретичні узагальнення, і мовні скарби, зібрані в польових експедиціях, де оприлюднено й обговорено

Серія наукових збірників «Діалектологічні студії», випуски 1–13 (2003–2020)

Після виступу професора Павла Гриценка на засіданні НТШ. Зліва направо: Наталія Хібеба, Ганна Дидик-Меуш, Тетяна Ястремська, Уляна Єдлінська, Наталя Хобзей, Павло Гриценко (Київ), Галина Гримашевич (Житомир). 2007 р.

нові методи опрацювання діалектного матеріалу, презентовано нові видання, які згодом, за сприяння учасників, потрапляли в різні наукові й освітні осередки в Україні та світі.

Наукові події такого плану – унікальна нагода для обміну знаннями і досвідом, адже їх учасники – автори й укладачі діалектних словників, відомі лінгвогеографи, упорядники та видавці діалектних текстів, автори різноаспектних дескриптивних праць із діалектології. Зрештою, академічні контакти переростають у дружні взаємини і є виявом солідарності. Проведена в межах наукового семінару «Актуальні проблеми діалектології» (засідання 18) 24–25 листопада 2022 р. в Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України Міжнародна наукова конференція «Ad Fontes. Джерела діалектологічних студій» стала ще одним доказом незламності українців, які після ракетних обстрілів і в умовах відсутності електроенергії зуміли згуртуватися та провести цей науковий захід. У конференції взяли участь діалектологи з різних наукових та освітніх осередків України, а також із Польщі (Варшава, Познань, Лодзь, Люблін, Кельце), Чехії (Прага), Норвегії (Тромсьо), і вона стала свідченням непохитної підтримки колег та друзів із-за кордону, які допомагають і підтримують – словом та ділом – у цей непростий для України час.

У Варшаві 13–14 червня 2024 р. відбувалося 19-те засідання Міжнародної конференції з циклу «Актуальні проблеми діалектології» на тему «Стандартазація і ревіталізація діалектів та місцевих мов – мода чи потреба?» («Standaryzacja i rewitalizacja gwar ludowych oraz języków lokalnych – moda czy potrzeba?»), співорганізаторами якого стали Інститут славістики ПАН (Instytut Slawistyki PAN), Комітет славістики ПАН (Komitet Słowianoznawstwa PAN), Відділення I Варшавського наукового товариства (Towarzystwo Naukowe Warszawskie), Фонд польської мови (Fundacja Języka Polskiego) та Державна академія прикладних наук у Кросно (Państwowa Akademia Nauk Stosowanych w Krośnie).

Ця, без перебільшення, діалектологічна «лавина» вже невдовзі після кожного зі семінарів трансформувалася у впорядкований, удосконалений, системно поданий науковий продукт – розлогі наукові статті в науковому збірнику «Діалектологічні студії». Втім, канонічний науковий жанр – статті – зазвичай займав дві третини збірника, на сторінках якого відбулася апробація матеріалів до низки діалектних словників, опубліковано діалектні тексти з різних діалектних обширів, унікальні архівні записи, бібліографії наукових праць відомих мовознавців, хроніки знакових наукових подій в Україні та за кордоном. Неодмінний атрибут збірника – огляди й рецензії, що надають вичерпну інформацію про цінні, часто малотиражні локальні й унікальні видання, залучаючи їх до загальноукраїнського та загальнослов'янського наукового обігу, популяризуючи здобутки авторів.

Зліва направо сидять: Анна-Галя Горбач, Марія Чікало; стоять: Наталя Хобзей, Ганна Дидик-Меуш, Роман Осташ, Ольга Тріль, Ганна Войтів, Лев Полюга, Уляна Єдлінська, Ольга Кровицька. 2005 р.

Серія «Діалектологічна скриня», чиє завдання від моменту заснування – поповнювати корпус текстів і слів, із яких постане «Словник українських говорів», багата на унікальні наукові видання. У цій серії, окрім уже названих видань, опубліковано за редакцією Наталі

Хобзей словнички та збірники діалектних текстів: Миколи Неґрича «Скарби гуцульського говору: Березови́» (2008), Гаврила Шила «Наддністрянський реґіональний словник» (2008), Миколи Грицака «Скарби гуцульського говору: Росішка (вівчарство у текстах)» (2008). А також кількасотсторінкові лексикони: Юрія Гнатишака «Слова з Болехова» (словник вийшов 2017 р. завдяки співпраці з лексикографами-науковцями відділу, адже потребував фахового опрацювання зібраного діалектного матеріалу), вже згаданий «Гуцульські світи: Лексикон» (2013). Знаменно, що наклади цих видань, щойно вийшовши друком, відразу ж розходилися світами: книжки займали місце на робочих столах мовознавців не лише всіх куточків України, а й Польщі, Німеччини, Австрії, Угорщини. Доброю нагодою для обміну науковим доробком ставали міжнародні конференції із традиційною участю до 70–80 учасників – щирих приятелів відділу.

Зліва направо: Ганна Дидик-Меуш, Уляна Єдлінська, Ольга Тріль, Анна-Галя Горбач, Марія Чікало. 2000 р.

Співпраця з родиною Олекси Горбача, що тривала від 1993 р., вилилася в низку видань і перевидань його студій та листування. Найбільший резонанс у мовознавчому середовищі спричинило видання у Львові 2006 р. головної справи всього життя професора О. Горбача – його докторської дисертації «Арґо в Україні». Символічно, що у складі редакційної колегії цієї монографії працювала Анна-Галя Горбач, дружина професора, а також Марія Чікало, Наталя Хобзей, Тетяна Ястремська, Оксана Сімович. Численні візити А.-Г. Горбач до відділу були водночас і науковим святом, і розкішшю душевного приятельського спілкування.

Пам'ять про родину Горбачів трепетно зберігається у відділі й після їхнього відходу до вічності. Непересічна наукова подія відбулася у стінах Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України 22 лютого 2018 р. – конференція «Український простір родини Горбачів», присвячена 100-річчю від дня народження професора О. Горбача.

До храму Святої Софії – Премудрості Божої, щоб пом'янути в молитві великого Вченого та його дружину, знану перекладачку А.-Г. Горбач, зійшлося чимало людей – ті, кому пощастило їх знати особисто, а також вдячні учні та послідовники.

Учасники Міжнародної наукової конференції «Український простір родини Горбачів», присвяченої 100-річчю від дня народження проф. Олекси Горбача. 22 лютого 2018 р.

Міжнародна наукова конференція «Книжки про слова. Історична та діалектна лексикографія». 13–16 вересня 2017 р.

Відкрила власне наукову частину цього заходу його організатор Наталя Хобзей, зачитавши вітального листа від міністра освіти і науки України Лілії Гриневич, у якому мовилося про величезний і вагомий науковий спадок Олекси Горбача, про його подвижницьку працю як видавця заборонених на той час праць, про дуже важливу перекладацьку діяльність Анни-Галі Горбач. Фундаментальні доповіді учасників конференції – Міхаеля Мозера (Michael Moser) (Відень), Наталії Пуряєвої (Київ), Марії Чікало (Львів), Галини Тимошик (Львів), Юрія Ясіновського (Львів), Наталії Хобзей (Львів) – дали змогу рельєфно уявити й осмислити наукову спадщину Вченого, хоча б частково осягнути безмежний простір його наукових зацікавлень.

Окреме місце в «Діалектологічній скрині» займає видання 2009 р., книжка-володар Ґранпрі Форуму книговидавців у Львові, словник, що витримав чотири перевидання (2009, 2012, 2015, 2019) – «Лексикон львівський: поважно і на жарт», який підготував незмінний колектив авторок – майстрів цього жанру: Н. Хобзей, О. Сімович, Т. Ястремська, Г. Дидик-Меуш. Це – унікальний та новаторський спосіб лексикографічної репрезентації мовлення міста – його розлогі тексти-цитати занурюють у світ львівської вулиці та затишної кав'ярні, ошатної кухні галицької господині чи культових текстів галицьких авторів. Ця книжка стала візитівкою відділу серед широкої авдиторії, саме завдяки їй дослідники з-поза Галичини, читачі-шанувальники зі всього світу довідалися про діяльність львівського осередку академічного мовознавства та його видавничі проєкти.

Авторки «Лексикону львівського» зліва направо: Ганна Дидик-Меуш, Тетяна Ястремська, Наталя Хобзей і Оксана Сімович. Травень 2008 р.

У серпні 2018 р. на піку творчого лету раптово й передчасно завершився земний шлях довголітнього завідувача відділу – Наталі Хобзей. У 2020 р. наукове видання «Діалектологічні студії», засновницею і натхненницею якого вона була, поповнилося 13-м випуском (відп. ред.: П. Гриценко, Т. Ястремська) – «Збірником пам'яті Наталі Хобзей», який умістив тексти доповідей, виголошених восени 2019 р. на Міжнародній конференції «Діалектний часопростір. Світлої пам'яті Наталі Хобзей», а також спогади колег і друзів про цю неповторну Особистість, відомого діалектолога, лексикографа. До цього наукового форуму колеги (О. Сімович, Н. Багнюк (завідувач відділу від

2019 р.) та Т. Ястремська) встигли підготувати й видати в серії «Діалектологічна скриня» том праць Н. Хобзей – її науковий спадок – «Наукові студії: Діалектологія. Етнолінгвістика. Лексикографія» (Львів, 2019).

У 2019 р. вийшла друком книжка, наклад якої вичерпався за кілька місяців і увага до якої не вщухає до сьогодні, – «Скарби українських говорів: тексти про борщ» (автор ідеї – Н. Хобзей, відп. ред.: В. Лєснова (Старобільськ), Н. Хібеба (Львів)). Видання діалектних текстів про традиції приготування борщу, записаних від діалектоносіїв з усієї української етнічної території – від кордону з Польщею до Луганської обл., визнано однією з найкращих українських книжок 2019 р. за версією PEN (у рубриці нон-фікшн).

Учасники Міжнародної наукової конференції «Говори південно-західного наріччя у слов'янському контексті». Славське, травень 2008 р.

Сьогодні діалектологічні дослідження у відділі української мови зосереджені на кількох наукових проєктах: триває робота над «Словником гуцульського говору» – єдиним повним діалектним словником, що охоплює матеріал зі всього регіону; впродовж останніх років відбувалося формування корпусу діалектних текстів; продовжуються вивчення діалектного мовлення південно-західного наріччя й публікації діалектних текстів (дослідження І. Романини «Наддністрянські тексти про чуда», Н. Хібеби «Структурно-семантична організація весільної лексики бойківських говірок», В. Різник «Назви їжі та кухонного начиння в говірках надсянсько-наддністрянського суміжжя», Л. Хомчак «Лексика родинної обрядовості надсянських говірок»); триває доповнення й укладання словника вербальних символів в українській мові, що вийде як частина монографії «Вербальна символіка: етнолінгвістичний лексикон основних мовнокультурних символів в українській мові» (О. Сімович); розпочато роботу над колективною монографією «Діалектний простір Галичини: Розсохи» (Н. Хібеба, О. Сімович, І. Романина), триває підготовка до друку «Атласу говорів Надсяння та суміжних областей» М. Онишкевича.

Діалектологи відділу опрацьовують питання теорії сучасних лексикографічних студій, досліджують семантику та граматику діалектних слів, застосовуючи в лексикографічній практиці головні здобутки своїх студій. У 2021 р. серія «Діалектологічна скриня» поповнилася такими науковими виданнями: «Моделювання українського діалектного простору: концепти верх/низ» Т. Ястремської, «Бойківське весілля в текстах: обряд і слово» Н. Хібеби, «Болехівські бувальщини. Діалектні тексти» Ю. Гнатишака. Багаторічна співпраця уродженця Болехова Ю. Гнатишака з мовознавцями відділу Т. Ястремською та О. Сімович у 2025 р. поповнила серію «Діа-

Учасники Міжнародної наукової конференції «Діалектний часопростір. Світлої пам'яті Наталі Хобзей». Будинок вчених, 10–11 жовтня 2019 р.

лектологічна скриня» книжкою «Слова з Болехова. Післямова» (упор. – Ю. Гнатишак, відп. ред. – Т. Ястремська). Цей набуток української діалектології – словник і тексти, що репрезентують живе мовлення мешканців та етнографічні особливості містечка Болехів Івано-Франківської обл., – належно поцінували і в академічному середовищі, і в колах краєзнавців, і в місцевій громаді.

Цінність діалектологічних досліджень такого плану зумовлена тим, що гостро актуалізувалася потреба зберегти говірку, говір в умовах внутрішніх міграцій населення, впливу ери цифровізації на швидкі зміни в мовленні діалектоносіїв, відходом покоління, яке не лише знає історію своєї малої батьківщини, а може розповісти її рідною говіркою. Праці з діалектології відтворюють традиційну – матеріальну й духовну – культуру українців, законсервовану у словах, збережену в пам'яті старожилів. Водночас діалектні матеріали зображають ретроспективу

Діалектологи відділу української мови зліва направо: Ірина Романина, Тетяна Ястремська, Наталія Хібеба й Оксана Сімович. 2021 р.

життя українців за останні 100 років. У час нівелювання діалектів під впливом і літературної мови, і суржикових мовних підсистем, в умовах англоцентризму важливо зберігати мовний код українців, який має неперервну тяглість упродовж століть.

Міжнародна співпраця. Важлива сторінка в сучасній історії відділу української мови – міжнародна співпраця. Від початку 2000-х років і до сьогодні триває активна комунікація та участь у спільних наукових проєктах і заходах діалектологів й істориків мови відділу з мовознавцями із Варшавського університету, Польща (д-р габ., проф. Януш Ріґер (Janusz Riger), д-р габ., проф. Януш Сятковскі (Janusz Syatkowsky), д-р габ., проф. Галіна Карась (Galina Karas)), Познанського університету ім. А. Міцкевича, Польща (д-р габ., проф. Єжи Сєроцюк (Jedzy Serotsyuk), д-р Блажей Осовскі (Błazej Osowski), д-р Юстина Кобус (Justina Kobus)), Лодзького університету, Польща (д-р габ., проф. Славомір Ґаля (Slawomir Galia), д-р габ., проф. Ірена Ярос (Irena Jaros), д-р Катажина Сєціньска (Katarzyna Sicińska)), з Університету М. Кюрі-Склодовської, Люблін, Польща (д-р габілт., проф. Фелікс Чижевскі (Feliks Czyzewski), д-р габілт., проф. Любов Фроляк (Lyubov Frolyak), д-р Марек Олейнік (Marek Oleynik), д-р Матеуш Ястрембскі (Mateusz Jastrzębski), д-р Марцін Койдер (Marcin Koygeur)), Яґеллонського університету, Польща (д-р габ. Казімєж Сікора (Kazimesh Sikora), д-р габ. Адам Фаловскі (Adam Falovski), д-р Мацєй Рак (Mateusz Rak)), Будапештського університету ім. Л. Етвьоша, Угорщина (д-р габ., проф. Андраш Золтан (Andŕas Zoltán), д-р Оксана Ковач (Oksana Kovach)), Ніредьгазького університету, Угорщина (д-р Єлизавета Барань (Erzsébet Baranyne), д-р Вікторія Штефуца (Victoria Stefutsa)), Софійського університету, Болгарія (д-р габ. Албена Проданова Стаменова (Albena Prodanova Stamenova), Університету Осло, Норвегія (Тамара Льоннґрен (Tamara Lónngren)), Єнському університеті ім. Ф. Шиллера, Німеччина (PhD Кіра Задоя (Kira Zadoya)).

Учасники Міжнародної наукової конференції «Українці XVI–XVII століть крізь призму слова». Зліва направо: Оксана Івасюк (Чернівці), Ольга Кровицька, Оксана Ковач (Угорщина), Людмила Ткач (Чернівці), Тетяна Ястремська, Адам Фаловський (Польща). 11 травня 2006 р.

Учасники Міжнародної наукової конференції «Галичина – простір, люди, мови». 28–29 березня 2008 р.

Понад десятиліття не переривається тісна співпраця відділу української мови з М. Мозером – відомим австрійським лінгвістом, президентом Міжнародної асоціації україністів, професором Віденського університету (Австрія), професором Українського вільного університету (Мюнхен, Німеччина). Її результат – не лише постійна «присутність» професора М. Мозера в житті відділу, а й реалізовані проєкти: у серії «Історія мови» 2012 р. вийшла монографія «Тарас Шевченко і сучасна українська мова: спроба гідної оцінки», результатом Міжнародної конференції «Галичина – простір, люди, мови» (Львів, 2008) став збірник наукових праць «Українська мова в Галичині: Історичний вимір» (2011), відповідальними редакторами якого були академік НАН України Ярослав Ісаєвич, професор Міхаель Мозер і завідувач відділу Наталя Хобзей.

Тривалі наукові контакти відділу з академічними установами інших країн, зокрема з Інститутом славістики ПАН в останні роки трансформувалися в тісну співпрацю у межах міжнародного дослідницького проєкту. Значний резонанс в академічній спільноті викликали міжнародні колективні монографії за редакцією доктора філологічних наук Тетяни Ястремської (Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України) та професора, доктора габілітованого Дороти К. Рембішевскої (Dorota K. Rembiszewska) (Інститут славістики ПАН). Першою ластівкою оновленої міжнародної серії «Діалектологічні студії/Studia Gwarowe» стала колективна монографія «Ad fontes. Джерела діалектологічних студій» (Львів; Варшава, 2023). Цим виданням започатковано важливу для славістики діалогову платформу для обговорення питань методології діалектологічних студій, формування та репрезентації діалектної картини світу, моделювання мовного світу діалектоносія, добору джерел для дослідження різних аспектів діалектних явищ, особливостей лексикографічного та лінгвогеографічного опрацювання мовних одиниць і залучення джерел суміжних наук, взаємозв'язку діалектології, етнології та фольклористики. Серед авторів розділів – і знані в науковому світі дослідники з різних осередків України, Польщі, Чехії, відомі діалектологи, лексикографи й

Відкрита лекція Тетяни Ястремської «Українські діалекти: історія – культура – ідентичність» для академічної спільноти та мешканців м. Познань. 10 червня 2024 р.

Наталія Багнюк серед учасників семінару з цифрової лінгвістики в межах проєкту «Digital Humanities: Ensuring Ukrainian University Teaching in Times of Crisis». Університет м. Гельсінкі, Фінляндія, січень 2025 р.

Стажування Ірини Романини в Інституті Славістики ПАН у межах реалізації проєкту «Польсько-українські мовні та культурні контакти». Разом із керівницею проєкту проф. Доротою Рембішевскою. Варшава, вересень 2025 р.

Наталія Багнюк та проф. Міхаель Мозер на XXIX Greifswalder Ukrainicum. Університет м. Ґрайфсвальд, Німеччина, серпень 2025 р.

лінгвогеографи, упорядники й видавці діалектних текстів, і молоді дослідники, які генерують нові ідеї та пропонують цікаві творчі рішення наукових проблем.

Другий том серії «Діалекти в умовах сучасних викликів» (Львів; Варшава, 2024) репрезентує актуальний погляд на проблеми діалектологічного сьогодення – стандартизації, популяризації та ревіталізації діалектів української, польської та чеської мов. Наукові розвідки розкривають проблеми значущості матеріальних джерел і громадської діяльності у процесі ревіталізації говорів, а також пропонують нові підходи щодо стандартизації діалектів. Актуалізовано проблеми мовної політики та термінології, зокрема дефініції понять інтердіалект, регіональна мова, літературна мікромова тощо. Предметом пропонованих наукових студій є і взаємодія літературного стандарту та діалекту. Цю проблему, що належить до найдискусійніших у сучасній лінгвістиці, висвітлено в контексті аналізу мови міста, писемних діалектних пам'яток, стилізації говірки, вербальних символів тощо. Окрему частину монографії сформували дослідження діалектів як нематеріальної культурної

Стажування Ольги Заневич у дослідницькій лабораторії «Eur'ORBEM» (Sorbonne Université – CNRS). Париж, травень–червень 2025 р.

Наталія Багнюк на XXIX Greifswalder Ukrainicum. Університет м. Ґрайфсвальд, Німеччина, серпень 2025 р.

спадщини, пов'язані з вивченням українських та польських говірок. Ця монографія стала одним із найзнаковіших видань у царині української діалектології за останні роки.

Науковці відділу виступали з відкритими лекціями та підвищували кваліфікацію під час наукового стажування за кордоном. Тетяна Ястремська прочитала відкриту лекцію для академічної спільноти та мешканців м. Познань на тему «Dialekty ukraińskie: historia – kultura – tożsamość» («Українські діалекти: історія – культура – ідентичність») у межах проєкту «Академічна і наукова Познань» (Польща, 10 червня 2024 р.), а також лекцію для студентів Університету А. Міцкевича в Познані про історію української мови та її говори (20 січня 2025 р.). Ірина Романина у межах українсько-польського наукового проєкту «Польсько-українські мовні та культурні контакти» між НАН України та ПАН 2025–2027 рр. стажувалася в Інституті Славістики ПАН (Польща, 2–15 вересня 2025 р.). Ганна Дидик-Меуш – в Оломоуцькому університеті ім. Ф. Палацького (Чеська Республіка) на кафедрі славістики (секція україністики). Ольга Заневич у 2025 р. стала лавреатом міжконтинентальної програми у сфері гуманітарних і соціальних наук «Directeurs d'études associés – DEA» de la Fondation Maison des Sciences de l'Homme («Асоційовані керівники досліджень», Фундація Будинок досліджень гуманітарних наук) (Париж, Франція) та

Відкриті лекції Ганни Дидик-Меуш, Тетяни Ястремської та Ольги Заневич для студентів Національного університету «Львівська політехніка» в межах науково-освітніх заходів «Мовознавці актуалізують». Березень 2024 р.

взяла участь у проєкті «Aux sources de la grammaire ukrainienne. Manuscrits grammaticaux du XVII siècle conservés en France: étude linguistique et historique» («Джерела граматики української мови. Граматичні рукописи XVII ст., збережені у Франції: історико-лінгвістичне дослідження»). Наталія Багнюк взяла участь у науковому семінарі Digital Humanities у Гельсінському університеті (Фінляндія, 21–23 січня 2025 р.), результатом якого став спільний із Євгеном Редьком навчальний курс «Історія української мови: цифрові аспекти», який запрацював на платформі Єнського університету, а також у межах академічної мобільності викладала курс української мови в університеті м. Ґрайфсвальд (Німеччина) як учасниця Міжнародного «XXIX. Greifswalder Ukrainicum» та Greifswald Ukrainian Summer School (серпень 2025).

Співпраця із закладами вищої освіти. Ще одним важливим аспектом роботи відділу української мови стало посилення співпраці із закладами вищої освіти. У межах співпраці із філологічним факультетом Львівського національного університету ім. І. Франка у відділі регулярно відбувалися лекційні та практичні заняття для студентів магістерських програм із теорії і практики діалектної та історичної лексикографії (запрошені лектори: Т. Ястремська, Г. Дидик-Меуш, Н. Багнюк, Є. Редько, Ю. Осінчук). Лекції з популяризації результатів академічних студій відбулися і в Національному університеті «Львівська політехніка» (Т. Ястремська, Г. Дидик-Меуш, О. Заневич). Наталія Багнюк як член асоціації роботодавців Львівського національного університету ім. І. Франка та учасник групи з удосконалення освітньої програми «Класична філологія та англійська мова» (Київський національний університет ім. Т. Шевченка) взяла участь у дизайні освітньо-професійних програм та уклала інструкцію навчальної-виробничої практики студентів цих програм, яка відбувається щороку у відділі української мови інституту.

У відділі постійно проходить стажування наукових і науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України: вони працюють над науковими статтями, залучаючи до аналізу дані лексичних картотек, що стає нагодою для обміну досвідом і розширення наукових горизонтів.

* * *

Отже, в українському та слов'янському мовознавстві наукові здобутки працівників відділу української мови всіх поколінь – від часу заснування і непевних перших років діяльності й до сьогодні – посідають вагоме місце та заповнюють малодосліджену або й узагалі невивчену сторінку української мовознавчої науки. Продовжуючи академічні традиції, належно пошановуючи своїх академічних «батьків» (у відділі впродовж майже 10 років відбувалися наукові

Зліва направо сидять: Марія Чікало, Юрій Осінчук, Ольга Кровицька; стоять: Наталія Багнюк, Тетяна Ястремська, Ольга Заневич, Ірина Черевко, Ганна Дидик-Меуш, Ганна Войтів, Ірина Романина, Оксана Сімович, Наталія Хібеба. 2021 р.

Учасники Наукового семінару відділу, присвяченого 75-річчю від дня народження св. п. Ольги Федик. Зліва направо сидять: Ольга Кровицька, Ганна Войтів, Ірина Черевко, Юрій Осінчук; стоять: Богдана Криса, Іван Федик (син Ольги Федик), Ганна Дидик-Меуш, Ігор Федик (чоловік Ольги Федик), Ірина Сус, Ірина Романина, Петро Шкраб'юк, Наталія Багнюк. 23 травня 2023 р.

семінари, присвячені непересічним постатям мовознавчої науки, які тут працювали: Іларіонові Свєнціцькому, Розалії Керсті, Дмитрові Гринчишину, Ярославі Закревській, Антонові Ґенсьорському, Романові Осташу, Лукії Гумецькій, Левкові Полюзі, Ользі Федик, Михайлові Худашу, Уляні Єдлінській та ін.; зібрано солідну базу усних свідчень про них і час, у який вони працювали), усталилася тематика наукових студій, над якими зараз триває робота: теорія та історія лексикографії, лексикологія української мови XVI–XVIII ст., опрацювання й публікація писемних пам'яток української мови, фразеологія українських пам'яток XVI–XVII ст., теоретична граматика, історична граматика, динаміка семантичної структури слова, комбінаторна лінгвістика, етнолінгвістичні дослідження, семантика та граматика діалектних слів, діалектний словотвір, діалектна текстологія. Отож у найближчій перспективі – нові словники, монографії, збірники діалектних текстів, успішні захисти дисертацій і втіха від «сродної» праці.

Наталія БАГНЮК

БІОБІБЛІОГРАФІЯ ПРАЦІВНИКІВ
(2011–2025)

Наталія БАГНЮК
кандидат філологічних наук
в. о. завідувача відділу

Народилася 7 травня 1981 р. у м. Буськ Львівської обл.

У 2003 р. закінчила філологічний факультет, а у 2006 р. – аспірантуру Львівського національного університету ім. І. Франка.

У 2011 р. захистила кандидатську дисертацію на тему «Середньошрифтове Четвероєвангеліє: лінгвістичний та палеографічний аналіз» (керівник – д-р філол. наук, проф. Лідія Коць-Григорчук).

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 2007 р.: молодший науковий (2007–2015), науковий співробітник (2015–2018), в. о. завідувача (2018), завідувач відділу (2019–2025), в. о. завідувача (від 2025 р.).

Редактор та автор словникових статей «Словника української мови XVI – першої половини XVII ст.», співорганізатор Тимченківських наукових читань.

Член Наукового товариства ім. Шевченка.

Наукові зацікавлення: історія української мови, історична лексикографія, теорія лексикографії, палеографія та епіграфіка.

Словники

Лисичий–Личитися. *Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.* / відп. ред. М. Чікало; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 16. С. 45–77.

Малобачний–Масличний. *Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.* / відп. ред. М. Чікало; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 17. С. 29–61.

Морґъ–Мосендзовый. Мысль. Мѣра–Мѣсто. *Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.* / відп. ред. М. Чікало. НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 18. С. 63–78, 185–190, 214–232.

Розділи в колективних монографіях

Програми з української мови для українських шкіл з польською мовою навчання в контексті проблеми задоволення освітніх потреб національних меншин у незалежній Україні. *Освіта національних меншин в Україні: історичні традиції, правові засади, сучасні виклики (XX – початок XXI століть):* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; упоряд. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Кн. 1. С. 390–399 (співавт. – І. Романина).

Історія української мови: дослідження української писемної спадщини та деконструкція імперського наративу. *Політика пам'яті в Україні: історичні наративи, стратегія впровадження в умовах російсько-української війни та повоєнного часу* / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. С. 98–128 (співавт. – Ю. Осінчук).

Статті в наукових виданнях

Особливості системи займенників у тексті середньошрифтового Євангелія. *Писемні пам'ятки: сучасне прочитання* / відп. ред. Г. Дидик-Меуш; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2011. С. 84–90.

Синтаксичні особливості тексту середньошрифтового Євангелія. *У силовому полі мови. Пам'яті Інни Петрівни Чепіги* / упоряд. Г. Воронич; НАН України, Інститут української мови. Київ: КММ, 2011. С. 33–36.

Зі спостережень над мовою українських пам'яток проповідницького жанру кінця XVI – початку XVII століть. *Писемні пам'ятки: від картотеки до словника* / відп. ред. Г. Дидик-Меуш; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. С. 61–170.

Наукова цінність покрайніх записів на стародруках у візії Ярослава Ісаєвича. *З історії західноукраїнських земель* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 9. С. 120–124.

Особливості графіки середньошрифтового Євангелія. *Мовні обрії. Збірник пам'яті Левка Полюги* / відп. ред. О. Сімович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. С. 24–33.

Мовні засоби впливу на слухача / читача в українській пам'ятці XVI ст. «Страсті Христові». *Ucrainistica:* зб. наук. праць / відп. ред. М. Вербовий; Криворізький державний педагогічний університет. Кривий Ріг, 2015. С. 39–49.

Повтор як стилетворчий засіб у мові українських проповідей кінця XVI – початку XVII ст. *Лінгвістика:* зб. наук. праць / гол. ред. К. Д. Глуховцева; Луганський національний університет ім. Т. Шевченка. Старобільськ, 2015. № 2 (33). С. 71–79.

Українська рукописна пам'ятка другої половини XVI століття «Страсті Христові»: з історії дослідження. *Писемні пам'ятки: текст і контекст* / відп. ред. Г. Дидик-Меуш; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. С. 22–30.

Дослідження писемних пам'яток у контексті зміни наукових парадигм. *Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні:* зб. наук. статей. Київ, 2016. С. 445–449.

Середньошрифтове Четвероєвангеліє в лінгвістичному вимірі. *У координатах мови:* зб. наук. праць на пошану професора Лідії Коць-Григорчук / відп. за вип. О. М. Костів; Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів: ПАІС, 2016. С. 129–145.

Українська пасійна проповідь XVI століття: мовні контрасти. *Науковий вісник Чернівецького університету:* зб. наук. праць. Чернівці, 2016. Вип. 772: Романо-слов'янський дискурс. С. 159–162.

Homo Lingualis XVI–XVII століть: сучасні дослідження. *Лінгвістика:* зб. наук. праць / гол. ред. К. Д. Глуховцева; Луганський національний університет ім. Т. Шевченка. Старобільськ, 2018. № 2 (39). С. 158–165.

Researching written monuments in the context of changing scientific paradigms. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Вип. 31. С. 233–239.

Мовні інструменти персвазії та сугестії в українських проповідях XVI – початку XVII століть. *Діалектологічні студії. 12: Діалект і пам'ятка* / відп. ред.: П. Гриценко, Н. Хобзей; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. С. 287–299.

Проповіді Данила Смотрицького середини XVI століття. Казання про Христові страсті. Антрополінгвістичний аналіз тексту. *Записки Наукового товариства імені Шевченка.* Львів, 2019. Т. CCLXXII: Праці філологічної секції. С. 346–362.

Мовна картина світу в діахронії та історична лексикографія: кілька точок перетину. *Rozprawy Komisji Językowej Łódzkiego Towarzystwa Naukowego* / red. nacz. I. Jaros; Łódzkie Towarzystwo Naukowe. Łodz, 2020. T. LXVIII. S. 7–30.

[Спогади про Наталю Хобзей]. *Діалектологічні студії. 13: Збірник пам'яті Наталі Хобзей* / відп. ред.: П. Гриценко, Т. Ястремська; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. С. 424–426.

Просторові характеристики мовних явищ у діахронії: траєкторія їх вивчення в українському та слов'янському мовознавстві. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Філологія.* Ужгород, 2021. Т. 2, вип. 46. С. 10–18.

Писемні пам'ятки з Полісся як джерела «Словника української мови XVI –першої половини XVII ст.». *Лінгвістика:* зб. наук. праць / гол. ред. Н. Л. Юган; Луганський національний університет ім. Т. Шевченка. Полтава, 2023. № 2 (48). С. 5–22 (співавт. – Ю. Осінчук).

Історія українського мовознавства в перспективі особистості: до 100-річчя від дня народження Уляни Єдлінської. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 40. С. 237–247.

Світські джерела «Словника української мови XVI – першої половини XVII ст.»: український переклад «Хроніки» Мацея Стрийковського. *Лінгвістика:* зб. наук. праць / гол. ред. Н. Л. Юган; Луганський національний університет ім. Т. Шевченка. Полтава, 2024. № 2 (50). С. 43–52.

Italian words in the Ukrainian language of the 14th–18th centuries. *Niprò – Rivista di Studi Ucraini.* Palermo, 2025. No. 4. С. 75–81 (співавт. – Ye. Redko).

Рецензії та огляди

Зі здобутків діалектологічної науки: нові видання (2012–2015). *Діалектологічні студії. 10: Традиції і новаторство* / відп. ред.: П. Гриценко, Н. Хобзей; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. С. 587–591.

Міжнародна наукова конференція «Книжки про слова: Історична та діалектна лексикографія». *Українська мова.* 2017. № 4. С. 150–153.

Хроніка. *Діалектологічні студії. 11: Слово – словник – корпус* / відп. ред.: П. Гриценко, Н. Хобзей; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. С. 368–370.

[Рец.]: Діахронійне словництво: нові видання. *Діалектологічні студії. 12: Діалект і пам'ятка* / відп. ред.: П. Гриценко, Н. Хобзей; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. С. 545–548.

[Рец.]: Задля актуалізації української писемної спадщини. *Діалектологічні студії. 12: Діалект і пам'ятка* / відп. ред.: П. Гриценко, Н. Хобзей; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. С. 529–531 [на кн.]: Лавришівське Євангеліє XIV століття. Видання факсимільного типу. Дослідження. Київ: Горобець, 2018. 468 с., іл.

[Рец.]: Перлини барокового проповідництва в сучасному виданні. *Діалектологічні студії. 12: Діалект і пам'ятка* / відп. ред.: П. Гриценко, Н. Хобзей; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. С. 535–536 [на кн.]: Радивиловський Антоній. Барокові проповіді XVII ст. / підгот. наук. дослідж., тексту, покажчиків: О. Ніка, Ю. Олешко. Київ, 2019. 381 с.

[Рец.]: Лексичне варіювання в діалектному континуумі: нове дослідження про слово, час і простір. *Лінгвістика:* зб. наук. праць / Луганський національний університет ім. Т. Шевченка. Полтава, 2021. № 2 (44). С. 125–128 [на кн.]: Osowski Błażej. Wariantywność leksykalno-semantyczna języka wielkopolskich inwentarzy z drugiej połowy XVIII wieku. Studia z dialektologii historycznej [Gwary Dziś Monografie. T. IV / pod. red. J. Sierociuka]. Poznań: Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa przyjaciół nauk, 2019. 241 p.

[Рец.]: Німецькі найменування майстрів у фокусі історичної лінгвогеографії. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика.* 2024. Вип. 1 (35). С. 95–96 [на кн.]: Пиц Тарас. Східнонімецькі назви ремісників в ареалі слов'янських мов XIV–XVII ст.: монографія / Львівський національний університет ім. І. Франка. Дрогобич: Посвіт, 2022. 280 с. (співавт. – Є. Редько).

[Рец.]: Scripta Manent: уявлення, знання і стереотипи про Європу в українських текстах XVI – XVIII століть (лінгвістична перспектива). *Лінгвістика:* зб. наук. праць / Луганський національний університет ім. Т. Шевченка. Полтава, 2025. № 2 (52). С. 143–148.

Автореферати

Середньошрифтове Четвероєвангеліє: лінгвістичний і палеографічний аналіз: автореф. дис. … канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2011. 16 с.

Ганна ВОЙТІВ

кандидат філологічних наук
старший науковий співробітник

Народилася 8 березня 1952 р. у м. Добромиль Львівської обл.

У 1974 р. закінчила філологічний факультет Львівського державного університету ім. І. Франка (тепер – Львівський національний університет ім. І. Франка).

У 1995 р. захистила кандидатську дисертацію на тему «Назви одягу в пам'ятках української мови XIV–XVIII ст.».

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 1980 р.: старший лаборант (1980–1986), молодший науковий (1986–1987), науковий (1987–1999), старший науковий (від 2000 р.) співробітник.

Працювала над створенням картотек «Словника української мови XVI – першої половини XVII ст.» і «Словника гуцульських говірок», готувала до видання другий том «Атласу української мови: Волинь, Наддністрянщина, Закарпаття і суміжні землі» (Київ, 1988).

Учасник діалектологічних експедицій на Гуцульщину.

Член лексикографічної групи та науковий редактор «Словника української мови XVI – першої половини XVII ст.».

У 1996–2004 рр. – доцент кафедри української мови Львівського національного університету ім. І. Франка (за сумісництвом).

Від 2010 р. – керівник лекторію «Мова і суспільство» у Львівському обласному Будинку вчителя.

Наукові зацікавлення: лексикологія, історична лексикографія, діалектологія, семасіологія, ономасіологія, словотвір.

Словники

Легкомыслность–Леживати. *Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.* / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 16 / відп. ред. М. Чікало. С. 3–17.

Медикамента–Меринъ. *Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.* / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 17 / відп. ред. М. Чікало. С. 88–126.

Мерка–Мирянинъ. *Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.* НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 17 / відп. ред. М. Чікало. С. 126–201.

Моцне–Мочена. *Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.* / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 18 / відп. ред. М. Чікало. С. 88–116 (співавт. – Ю. Осінчук).

Статті в наукових виданнях

Євангельський текст і «Словник української мови XVI – першої половини XVII століття». *У силовому полі мови. Пам'яті Інни Петрівни Чепіги* / упоряд. Г. Воронич; НАН України, Інститут української мови. Київ: КММ, 2011. С. 47–55 (співавт. – О. Кровицька).

Геральдична поезія XVI–XVII століть як джерело історичного словника. *Писемні пам'ятки: від картотеки до словника* / відп. ред. Г. Дидик-Меуш; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. С. 187–209 (співавт. – О. Кровицька).

Критерії добору ілюстративного матеріалу в історичному словнику. *Мовні обрії. Збірник пам'яті Левка Полюги* / відп. ред. О. Сімович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. С. 34–48 (співавт. – О. Кровицька).

Семантична історія слова «мир» в українській мові XVI – I пол. XVII ст. *Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні:* зб. наук. праць, присвячений 100-річчю від дня народження І. К. Свєшнікова. Київ, 2015. Вип. 24. С. 412–416.

Семантичний компонент «благодать» у значеннєвій структурі абстрактних іменників української мови XVI – I пол. XVII ст. *Писемні пам'ятки: текст і контекст* / відп. ред. Г. Дидик-Меуш; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. С. 30–40.

Мовна репрезентація поняття «Богородиця» у картотеці Словника української мови XVI – I пол. XVII ст. *У координатах мови:* зб. наук. праць на пошану професора Лідії Коць-Григорчук / відп. за вип. О. М. Костів. Львів: ПАІС, 2016. С. 146–158.

Науковий осередок українського словникарства у Львові: історія і досвід. *Теле- та радіожурналістика:* зб. наук. праць / Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2019. Вип. 18. С. 245–255 (співавт. – О. Кровицька).

Портрет конкретного місця і часу: із щоденникових записів 1939 року Ольги Долгун. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Вип. 12. С. 165–193.

Статті в інших виданнях

Жіночі традиційні головні убори на Лемківщині. *Лемківський календар на 2015 рік:* альманах / наук. ред. М. Литвин, упоряд. О. Кровицька. Львів, 2014. С. 56–61.

Нас єднала любов до давніх книг і їхніх авторів. *Професор Василь Німчук у спогадах сучасників.* Ужгород: Карпати, 2018. С. 37–42.

Наукове редагування

Словник української мови XVI – першої половини XVII ст. / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Вип. 16 (Легкомыслность–Лачи). Львів, 2013. 200 с.; Вип. 17 (М–Моавитанка). Львів, 2017. 247 с.; Вип. 18 (Мова–матка). Львів, 2022. 298 с.

Ганна ДИДИК-МЕУШ

доктор філологічних наук
професор
старший науковий співробітник

Народилася 10 березня 1970 р. у м. Трускавець Львівської обл.

У 1992 р. із відзнакою закінчила філологічний факультет Дрогобицького державного педуніверситету ім. І. Франка.

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 1994 р.: аспірант (1994–1999), науковий (2002–2003), старший науковий (від 2003 р.) співробітник.

У 2001 р. захистила кандидатську дисертацію «Медична номенклатура в пам'ятках української мови XVI–XVIII ст.» у Львівському національному університеті ім. І. Франка (науковий керівник – канд. філол. наук Дмитро Гринчишин).

У 2018 р. – докторську дисертацію «Комбінаторика в українській мові XVI–XVIII ст.: теорія, практика, словник (ад'єктивно-субстантивні словосполучення)» у Київському національному університеті ім. Т. Шевченка (науковий консультант – д-р філол. наук, проф. Лідія Гнатюк).

У 2025 р. присвоєно вчене звання професора.

Член редколегії серії видань «Історія мови» Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича.

Відповідальний редактор збірників серії «Історія мови»: «Писемні пам'ятки: сучасне прочитання» (2011); «Писемні пам'ятки: від картотеки до словника» (2013); «Писемні пам'ятки: текст і контекст» (2015).

Член редколегії «Словника української мови XVI – першої половини XVII ст.».

Секретар Мовознавчої комісії Наукового товариства ім. Шевченка (2005–2018).

Голова Мовознавчої комісії Наукового товариства ім. Шевченка (від 2018 р.).

Дійсний член НТШ (від 2023 р.).

Керівник проєкту «Історична пам'ять українців в умовах війни: від конфронтації до консолідації» Національного фонду досліджень України (2024–2025).

Отримала Подяку за вагомий внесок у розвиток дослідження історії та культури м. Львова та з нагоди 60-річчя Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від мера Львова Андрія Садового (2011), Почесну грамоту і пам'ятну медаль Кабінету міністрів України за вагомий внесок у забезпечення розвитку науки, значні особисті здобутки в професійній та громадській діяльності, розвиток волонтерського руху, активну громадянську позицію та високий професіоналізм (2023), Подяку за багатолітню плідну наукову і педагогічну працю та вагомий особистий внесок у розвиток наукових досліджень у галузі мовознавства від президента НАН України академіка Анатолія Загороднього (2025).

Наукові зацікавлення: лексикологія і лексикографія, історія мови, історична лексикографія, історичний синтаксис, комбінаторна лінгвістика, історична діалектологія, культура мови і стилістика.

Монографії

Комбінаторика української мови XVI–XVIII ст.: теорія, практика, словник. Львів: Коло, 2018. 688 с.

Словники

Комбінаторний словник української мови XVI–XVIII століть (А–Б). *Дидик-Меуш Г. Комбінаторика української мови XVI–XVIII ст.: теорія, практика, словник.* Львів: Коло, 2018. С. 503–687.

Мокряни. Говірка маминого села. Словник. Львів: Піраміда, 2021. 288 с.

Словник омонімів-іменників сучасної української мови / Український католицький університет. Львів, 2025. URL: https://v-wsd-backend-ac95w.ondigitalocean.app/dictionary

Колективні словники

Лексикон львівський: поважно і на жарт. 2-ге вид. / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів: Вид-во НУ «Львівська Політехніка», 2012. 852 с. (Серія «Діалектологічна скриня»); 3-тє вид. Львів, 2015. 896 с. (Серія «Діалектологічна скриня»). Львів: Вид-во НУ «Львівська Політехніка»; 4-те вид. Львів: Вид-во Старого Лева, 2019. 896 с. (Серія «Діалектологічна скриня») (співавт.: Н. Хобзей, О. Сімович, Т. Ястремська).

Гуцульські світи: лексикон. Львів: Вид-во НУ «Львівська Політехніка», 2013. 688 с. (співавт.: Н. Хобзей, О. Сімович, Т. Ястремська).

Українські краєвиди XVI–XVIII ст.: слово – текст – словник. Львів: Коло, 2015. 400 с. (співавт. – О. Слободзяник).

Історична пам'ять українців в умовах російсько-української війни. Термінологічно-енциклопедичний словник / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. 448 с. (співавт.: І. Орлевич, Р. Голик, П. Артимишин, Н. Колб, Н. Мисак, Е. Казан).

Словники

Лежня–Лисица (уклад.). *Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.* / відп. ред. М. Чікало. Львів, 2013. Вип. 16. С. 17–45.

Масло–Меденый (уклад.). *Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.* / відп. ред. М. Чікало. Львів, 2017. Вип. 17. С. 61–88.

Молъ–Моргунъ. Мы (уклад.). *Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.* / ред.: М. Чікало, Г. Войтів. Львів, 2022. Вип. 18. С. 51–63.

Аналітичні записки

Концептуалізація пам'ятійного дискурсу в умовах російсько-української війни. Аналітична записка / відп. ред.: Р. Голик, Г. Дидик-Меуш; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. 150 с.

Державна політика подолання конфліктів історичної пам'яті у процесі консолідації української політичної нації в умовах російсько-української війни. Аналітична записка / відп. ред. Г. Дидик-Меуш; ред.: Р. Голик, І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. 82 с.

Розділи в колективних монографіях

Білоруське діахронійне мовознавство другої половини XX – початку XXI століття: vocabulum et vocabularium. *Білорусько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення:* монографія / відп. ред. І. Патер; упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. С. 298–311.

«Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.»: що передувало його появі за роки діяльності НТШ. *Мовознавча комісія НТШ. З історії людей та ідей (До 150-річчя Наукового товариства імени Шевченка):* монографія / відп. ред. Г. Дидик-Меуш; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. С. 149–160.

Сполучуваність слів як обов'язковий компонент історичного словника. *Лексикографічна парадигма XXI ст.: теорія і методологія (до 100-ліття від дня народження Л. С. Паламарчука):* монографія / відп. ред. Є. Карпіловська; Інститут української мови. Київ, 2023. С. 373–392.

Неологізми в час війни: функційність поняття «байрактарщина». *Досвід війни. Медійно-дискурсивний простір сучасної України:* монографія / відп. ред. С. Романюк. Варшава, 2024. С. 111–123.

Статті в наукових виданнях

Вільний атрибутив чи термінологічно зв'язаний елемент словосполучення в українському тексті XVI–XVIII ст. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації.* Ужгород, 2011. Вип. 24. С. 114–117.

Інтерпретація частин мови у «Словнику української мови XVI – I половини XVII ст.». *Badania histiryczno-językowe. Stan, metodologia, perspektywy* / pod red. B. Dunaja i M. Raka. Kraków: Księgarnia, 2011. T. 14: Biblioteka «LingVariów». S. 209–216.

Скрушене серце, чиста душа і побожный умиселъ. Атрибутивна панорама староукраїнського тексту. 1. *Писемні пам'ятки: сучасне прочитання* / відп. ред. Г. Дидик-Меуш; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2011. С. 40–68. (Серія «Історія мови»).

Українська медична мова в Галичині кінця XIX – початку XX ст.: слово – термін – словник. *Українська мова в Галичині: історичний вимір* / відп. ред.: Я. Ісаєвич, Н. Хобзей, М. Мозер. Львів, 2011. С. 176–203.

Українські медичні назви XVI–XVIII ст. і їхні паралелі в гуцульських говірках. *Вісник Прикарпатського університету* / гол. редкол. В. Матвіїшин. Івано-Франківськ, 2012. Вип. XXXII–XXXIII. С. 33–36.

Жива віра, досконала надія і любовъ взаємная. Атрибутивна панорама староукраїнського тексту. 2. *Писемні пам'ятки: від картотеки до словника* / відп. ред. Г. Дидик-Меуш; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. С. 7–28. (Серія «Історія мови»).

Жіночі образи в документах Львівського ставропігійського братства (із циклу «Мова львівських пам'яток»). *Мовні обрії: Збірник пам'яті Левка Полюги* / відп. ред. О. Сімович. Львів, 2013. С. 49–59.

Лемківські говіркові риси в мовній тканині староукраїнського неканонічного євангельського тексту. *Діалекти в синхронії та діахронії: загальнослов'янський контекст* / за заг. ред. П. Ю. Гриценка. Київ, 2014. С. 172–175.

Староукраїнська номінація: усталена структура – нова семантика. *Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні:* зб. наук. статей / відп. ред. О. М. Титова. Київ, 2014. Вип. 23. С. 476–482.

Атрибутив і жанр. 1 (за текстом львівської пам'ятки 1631 р.). *Проблеми гуманітарних наук. Збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія»* / гол. ред. Н. Скотна. Дрогобич, 2015. Вип. 36. С. 173–180.

Всемогучий Богъ, доброчинный чоловікъ і жива церковъ. Атрибутивна панорама староукраїнського тексту. 3. *Писемні пам'ятки: текст і контекст* / відп. ред. Г. Дидик-Меуш; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. С. 41–70. (Серія «Історія мови»).

Діалектизм як допоміжний засіб для укладання «Словника української мови XVI – першої XVII ст.». *Діалектологічні студії. 10: Традиції і новаторство* / відп. ред.: П. Гриценко, Н. Хобзей; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. С. 18–22.

Львівські пам'ятки ділового стилю XVI–XVII ст. як джерело вивчення історії граматичних класів слів. *Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні. Присвячується 100-річчю від дня народження І. К. Свєшнікова:* зб. наук. статей / відп. ред. О. М. Титова. Київ, 2015. Вип. 24. С. 471–481.

Українські складені найменування XVI–XVIII ст.: особливості лексикографічної кодифікації. *Українське мовознавство:* міжвід. наук. зб. / відп. ред. А. К. Мойсієнко. Київ, 2015. Вип. 1 (45). С. 42–49.

Атрибутив і жанр. 2 (за львівськими пам'ятками I половини XVII ст.). *У координатах мови. Збірник наукових праць на пошану професора Лідії Коць-Григорчук* / відп. ред. О. М. Костів. Львів, 2016. С. 171–180.

Атрибутив і жанр. 3 (за текстом львівської пам'ятки II половини XVII ст.). *Лінгвістика:* зб. наук. праць / гол. ред. К. Д. Глуховцева. Старобільськ, 2016. № 2 (35). С. 5–15.

Образ – слово – фраза у пам'ятці української мови із Галичини. *Słowo u słowian. Wpływ języków sąsiadujących na rozwój języka ukraińskiego. Studia leksykalne* / pod red. A. Budizak i W. Hojsak. Kraków, 2016. T. 11. S. 181–194.

Писемні пам'ятки в оцінці І. Франка: прикметник-означення і мандрівний євангельський сюжет. *Проблеми гуманітарних наук. Збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія»* / гол. ред. Н. Скотна. Дрогобич, 2016. Вип. 38. С. 92–100.

Прикметник-атрибутив в українській мові XVI–XVII ст. як когнітивно-дискурсивне явище. *Рідне слово в етнокультурному вимірі*: зб. наук. праць / гол. рел. М. Федурко. Дрогобич, 2016. С. 80–89.

Сполучуваність слів в українській мові XVI–XVII століть: атрибутивно-субстантивний комплекс і метонімія. *Gwary dziś: Rocznik poświęcony dialektologii słowiańskiej* / red. nacz. J. Sierociuk. Poznań, 2016. Z. 8. S. 159–166.

Топоапелятиви XVI–XVIII ст. як відображення культури і традиції українців. *Értékek és kihívások. A 2015. március 26–28. között Beregszászon a Nyelvi és kulturális sokszínűség Kelet-Közép-Európában: érték és kihívások című konferencián elhangzott előadások anyagai* / Szerk.: Gazdag Vilmos, Karmacsi Zoltán, Tóth Enikő. Autdor-Shark. Ungvar, 2016. I. kötet: Nyelvtudomány. S. 25–32.

Український текст XVI–XVII ст.: прикметникові атрибутиви-композити. *Studia Russica.* Budapest, 2016. Vol. XXV. P. 121–127.

Атрибутиви в українській мові XVI–XVII століть: ад'єктивна маркованість виразу і ад'єктивна насиченість тексту. *Język w regionie – region w języku. 2* / pod red. B. Osowskiego, J. Kobus. Poznań, 2017. S. 85–102.

Атрибутивно-субстантивний комплекс в українській мові XVI–XVII ст.: первинна чи вторинна функція ад'єктива в тексті. *Волинь–Житомирщина. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем* / ред.: В. Єршов, В. Мойсієнко. Житомир, 2017. Вип. 28. С. 139–145.

Сполучуваність слів в українській мові XVI–XVIII ст. Спроба лексикографічного опису. *Studia Slavica Hungarica.* Budapest, 2017. Vol. 62, No. 2. P. 401–408.

Староукраїнська номінація: усталена структура – нова семантика. 2. *Українська мова на осі часу. Василеві Васильовичу Німчукові* / упоряд.: Г. В. Воронич, Н. В. Пуряєва. Київ, 2017. С. 167–174.

Українська мова XVI–XVIII ст. у сфері комбінаторної лінгвістики: ад'єктивно-субстантивні словосполучення і їх лексикографічна інтерпретація. *Лінгвістичні дослідження. Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди* / гол. ред. К. Ю. Голобородько. Харків, 2017. Вип. 46. С. 199–205.

Історичний словник: рукописи, стародруки і діалектний матеріал. *Języki i dialekty na pograniczach, kresach i peryferiach. In memoriam professoris Slavomiri Gala* / red. nacz. I. Jarosz. Łodź, 2018. S. 47–55.

Комбінаторика в українській мові XVI–XVIII ст.: ад'єктивно-субстантивні словосполучення і шкала композиційної семантики. *Лінгвістичні дослідження. Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди* / гол. ред. К. Ю. Голобородько. Харків, 2018. Вип. 48. С. 68–75.

Комбінаторний словник української мови XVI–XVIII ст.: лексикографічна інтерпретація сполучуваності слів. *Феномен Памви Беринди крізь призму його доби: лінгвістичні та історико-культурологічні тлумачення.* Самбір; Дрогобич, 2018. С. 21–32.

Сполучуваність у межах ад'єктивно-субстантивного комплексу: матеріали пам'яток XVI–XVIII ст. і записи автора із Наддністрянщини. *Gwary dziś: Rocznik poświęcony dialektologii słowiańskiej* / red. nacz. J. Sierociuk. Poznań, 2018.

Українські писемні тексти XVI–XVIII ст. як джерело історико-лінгвістичних студій: пам'ятка і картотека. *Studia Russica.* Budapest, 2018. Vol. XXVII. P. 141–150.

Сполучуваність vs комбінаторика для розвитку історії української мови. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / відп. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Вип. 32. С. 293–303.

Українська мова XVI–XVIII ст.: можливість традиційного і нового дослідження. *Діалектологічні студії. 12: Діалект і пам'ятка* / відп. ред.: П. Гриценко, Н. Хобзей; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. С. 243–273.

Мовний образ українця XVI–XVIII ст. *Korean Journal of Ukrainian Studies,* 2020. Vol. 1, No. 1. P. 141–152.

Мовний портрет українця XVI–XVIII ст. Як вияв мілітарної культури. Лексикографія. *З історії західноукраїнських земель* / відп. ред. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 16. С. 111–129.

Номінаційний потенціал слова за умов його ступенювання. *Діалектологічні студії. 13. Збірник пам'яті Наталі Хобзей* / відп. ред.: П. Гриценко, Т. Ястремська; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. С. 80–96.

Українська історична лексикографія, питання сполучуваності і комбінаторний словник української мови. *TEKA komisji polsko-ukraińskich związków kulturowych.* 2020. Nr 6. S. 223–236.

Мовний образ українця XVI–XVIII ст.: 2. Кордоцентризм і його вербалізація. *Korean Journal of Ukrainian Studies.* 2021. Vol. 2. P. 27–42.

Словник української мови XVI – першої половини XVII століть у контексті української історичної лексикології. *Gwary dziś.* 2022. Nr 15. S. 47–58.

Українська медицина XVI–XVIII ст. Історія формування медичної термінології. *Korean Journal of Ukrainian Studies.* 2022. Vol. 3. P. 49–60.

Агатангел Кримський і створення історичного словника української мови. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського.* Вінниця, 2023. Вип. 37. С. 9–17.

Іван Огієнко і створення історичного словника української мови. *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта. Серія історична та філологічна:* наук. зб. Кам'янець-Подільський, 2023. С. 52–58.

Топоніміка Європи на мапі українців XVI–XVIII ст. (за матеріалами писемних пам'яток). *Folia philologica.* 2023. Nr 5. S. 32–4.

Малий діалектний словник: нові жанри. *Rozprawy Komisji Językowej ŁTN.* Łódź, 2024. T. LXXII. S. 31–43.

Мовна пам'ять і мовна ідентичність у час війни. *Концептуалізація пам'ятійного дискурсу в умовах російсько-української війни* / відп. ред.: Г. Дидик-Меуш, Р. Голик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. С. 50–73.

Ukrainian Visual Word Sense Disambiguation Benchmark. *Proceedings of the Third Ukrainian Natural Language Processing Workshop (UNLP) @ LREC-COLING* (співавт.: Y. Laba, Y. Mohytych, I. Rohulia, H. Kyryleyza, O. Dobosevych, R. Hryniv). Lviv, 2024. P. 61–68.

Мовна практика українців як вияв традиційної культури землеволодіння. *Slavia orientalis.* 2025. T. LXXIV, Nr 1. S. 123–139.

Мовне законодавство і його дія в реаліях російсько-української війни. *Державна політика подолання конфліктів історичної пам'яті у процесі консолідації української політичної нації в умовах російсько-української війни. Аналітична записка* / відп. ред.: Г. Дидик-Меуш; ред.: Р. Голик, І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. С. 80–88.

Слово «майстеръ» у стосунку до фахівця і вчителя. На ювілей професора Єжи Сєроцюка від Наукового товариства імени Шевченка. *Język regionie, region w języku. 6* / pod red. B. Osowskiego, J. Kobuś. Poznań, 2025. S. 99–112.

Як зберігали історичну пам'ять і культурну спадщину: ratio та emotio у листуванні лексикографів-членів НТШ за радянського режиму. *З історії західноукраїнських земель* / відп. ред. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 21. С. 243–257.

Language Memory and Linguistic Identity as a Phenomenon of Historical Memory in the Time of the War. Logos. 2025. No. 123. P. 197–211.

Автореферати

Комбінаторика в українській мові XVI–XVIII століть: теорія, практика, словник (ад'єктивно-субстантивні словосполучення): автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.01 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2018. 36 с.

Ольга ЗАНЕВИЧ (РИМ'ЯК)

кандидат філологічних наук
старший науковий співробітник

Народилася 24 червня 1982 р. у м. Львів.

У 2004 р. закінчила з відзнакою філологічний факультет Львівського національного університету ім. І. Франка (спеціальність – «Викладач української мови і літератури»).

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 2005 р.: здобувач (2005), аспірант (2006–2009), молодший науковий (2010–2015), науковий (2016–2019), старший науковий (від 2020 р.) співробітник.

У 2011 р. захистила кандидатську дисертацію на тему «Перехідні та неперехідні дієслова в пам'ятках української мови XVI – I половини XVII ст.» (керівник – канд. філол. наук Наталя Хобзей).

Автор словникових статей «Словника української мови XVI – першої половини XVII ст.».

Дослідник низки пам'яток, які збережені у Франції та належать до канону джерел «Словника української мови XVI – першої половини XVII ст.»: «Граматыка словєнскаꙗ» (1643) Івана Ужевича, «Розмова/Бесѣда» (перша половина XVII ст.) (Bibliothèque nationale de France à Richelieu (Paris)); «Грамматыка словєнскаꙗ» (1645) Івана Ужевича (Mediathèque de l'abbaye Saint-Vaast de la Bibliothèque municipale d'Arras (Arras)).

Стипендіат Каси ім. Й. Мяновського (Kasa im. J. Mianowskiego) (2006, 2008), Фонду ім. М. Денис-Ковалюк (Канадсько-Українська фундація) (2007), Президента України для молодих учених (2012–2014).

Лавреат Премії Верховної Ради України найталановитішим молодим ученим у галузі фундаментальних і прикладних досліджень та науково-технічних розробок (2018) за монографію «Українська мова XVI–XVII ст.: дієслово. Семантика, перехідність, об'єкт». За версією Всеукраїнського рейтингу «Книжка року – 2017», ця книжка ввійшла до десятки найкращих у номінації «Обрії» (підномінація «Спеціальна література / довідкові видання»).

Лавреат міжконтинентальної програми в царині гуманітарних і соціальних наук «Directeurs d'études associés – DEA» de la Fondation Maison des Sciences de l'Homme (Франція, 2025) за авторський проєкт «Aux sources de la grammaire ukrainienne. Manuscrits grammaticaux du XVII siècle conservés en France: étude linguistique et historique» [«"До джерел граматики української мови". Граматичні рукописи XVII ст., збережені у Франції: історико-лінгвістичне дослідження»].

Брала участь у міжнародних наукових стажуваннях: Międzynarodowa Szkoła Humanistyczna Europy Środkowej i Wschodniej / OBTA–Universytet Warszawski (Польща, 2006, 2008); Instytut Języka Polskiego PAN (Польща, 2006, 2008); The Grand Duchy of Lithuania Institute (Литва, 2021); Institut d'études slaves (Франція, 2022); Eur'ORBEM / Sorbonne Université–CNRS (Франція, 2023, 2025).

Член Наукового товариства ім. Шевченка.

Наукові зацікавлення: історія української мови, українська історична лексикографія, джерелознавство, історична граматика, історичний синтаксис, теоретична граматика (у контексті слов'янських мов).

Монографії

Українська мова XVI–XVII ст.: дієслово. Семантика, перехідність, об'єкт / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. 308 с. (Серія «Історія мови»).

Розділи в колективних монографіях

Українські граматики в Австро-Угорській імперії. *Освіта національних меншин в Україні: історичні традиції, правові засади, сучасні виклики (XX – початок XXI століть):* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; упоряд. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Кн. 1. С. 197–201.

Українська мова Закарпаття: система дієслова (друга половина XVIII – початок XIX ст.). *Угорсько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення:* монографія / відп. ред. І. Патер; упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. С. 178–187.

Білоруський вектор у мовознавчих працях українських дослідників. *Білорусько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення:* монографія / відп. ред. І. Патер; упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. С. 312–326 (співавт. – М. Гнатюк).

Степан Смаль-Стоцький і його граматична концепція: дієслово. *Мовознавча комісія НТШ. З історії людей та ідей* / відп. ред. Г. Меуш; Наукове товариство імени Шевченка; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. С. 291–311.

Кодифікація української мови в граматиках як чинник збереження її самобутності. *Політика пам'яті в Україні: історичні наративи, стратегії впровадження в умовах війни та післявоєнного періоду* / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. С. 231–241.

Словники

Молити–молчачий. *Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.* / відп. ред. М. Чікало; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 18. С. 35–50.

Москалик–моцаръ. *Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.* / відп. ред. М. Чікало; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Львів, 2022. Вип. 18. С. 78–88.

Мочи. *Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.* / відп. ред. М. Чікало; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 18. С. 116–118.

Мывальница–мысливство. *Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.* / відп. ред. М. Чікало; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 18. С. 179–183.

Статті в наукових виданнях

Імпліцитна перехідність: абсолютивне вживання та семантичне стягнення (в українській мові XVI – І половини XVII ст.). *Писемні пам'ятки: сучасне прочитання* / відп. ред. Г. Дидик-Меуш; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2011. С. 69–83.

Прямий об'єкт у конструкціях з дієсловами конкретної фізичної дії (на основі пам'яток української мови XVI – першої половини XVII ст.). *У силовому полі мови. Пам'яті Інни Петрівни Чепіги* / упоряд. Г. Воронич; НАН України, Інститут української мови. Київ: КММ, 2011. С. 171–175.

Типи генітивних моделей при запереченні в українській мові XVI – І половини XVII ст. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика.* Київ, 2011. Вип. 23. С. 105–114.

Акузатив при запереченні в українській мові кінця XIX – початку XX ст.: типи структурних моделей. *Дослідження з лексикології та граматики української мови* / Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара. Дніпропетровськ, 2012. Вип. 12. С. 80–86.

Структура семантичного поля дієслів конкретної фізичної дії (на матеріалі пам'яток української мови XVI – І половини XVII ст.). *Актуальні проблеми гуманітарних і суспільних наук:* тези III-ї універ. конф. студ. і мол. наук. (Львів, 27 квітня 2012 р.). Львів, 2012. С. 56–58.

Знахідний відмінок в українській мові XVI–XVII ст.: формування, значення, особливості. *Trendy współczesnej nauki.* Gdańsk, 2013. Cz. 5. S. 69–72.

Перехідні дієслова із загальним значенням 'здійснювати конкретний вид діяльності' (в українській мові XVI – І половині XVII ст.). *Писемні пам'ятки: від картотеки до словника* / відп. ред. Г. Дидик-Меуш; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. С. 234–241.

Родовий прямого об'єкта в конструкціях із дієсловами конкретної фізичної дії (в українській мові XVI – І половини XVII століть). *Мовні обрії. Збірник пам'яті Левка Полюги* / відп. ред. О. Сімович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. С. 76–90.

Семантичні зміни в структурі перехідних дієслів (на матеріалі пам'яток української мови XVI–XVII ст.). *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. Мовознавство.* Луцьк, 2013. № 1 (250). С. 30–34.

Терміни на позначення перехідних дієслів: особливості номінації. *Українська термінологія і сучасність.* Київ, 2013. Вип. IX. С. 70–74.

Родовий відмінок: формування системи значень у східнослов'янських мовах. *Filologia i kultura: problemy i perspektywy.* Szczecin, 2014. Cz. 2. S. 50–53.

Семантико-синтаксические особенности глаголов физического действия в украинском языке XVI–XVII вв. *Актуальные проблемы современной лингвистики:* матер. III Межвуз. науч.-практ. конф. (Санкт-Петербург, 15–16 апреля 2014 г.). Санкт-Петербург, 2014. С. 13–15.

Знахідний відмінок в українській мові XVI–XVII ст.: основні засоби вираження. *Писемні пам'ятки: текст і контекст* / відп. ред. Г. Дидик-Меуш. Львів, 2015. С. 138–145.

Родовий відмінок об'єкта в українській мові: особливості та значення. *Сучасна філологія: теорія і практика:* матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 20–21 березня 2015 р.). Херсон, 2015. С. 10–15.

Відсуб'єктні зворотні дієслова із загальним значенням 'задовольняти побутові потреби' в українській мові XVI–XVII ст. *Наукові праці. Філологія. Мовознавство.* Миколаїв, 2016. Т. 278, № 266. С. 46–50.

Функціонування відмінкових форм іменника в заперечних конструкціях: родовий чи знахідний. *Дослідження з лексикології і граматики української мови* / Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара. Дніпро, 2016. Вип. 17. С. 69–81 (співавт. – М. Гнатюк).

Відсуб'єктні зворотні дієслова деструктивної семантики в українській мові XVI–XVII ст. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна.* Львів, 2017. Вип. 64, ч. I. С. 378–384.

Власне зворотні дієслова: статус, особливості, концепції. *IX Міжнародний конгрес україністів. Мовознавство. (До 100-річчя Національної академії наук України)* / гол. ред. Г. Скрипник; НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. Київ, 2018. С. 466–473.

Становлення української літературної мови: рукописні граматики XVII–XIX ст. *Людина в мовному просторі: історична спадщина, проблеми, перспективи розвитку:* матер. II Міжнар. наук.-практ. конф. (Бердянськ, 17–18 травня 2018 р.) / упоряд.: І. Я. Глазкова, В. В. Богдан. Мелітополь, 2018. С. 75–78.

Власне зворотні дієслова в граматиках і в словниках: ілюстративний матеріал та інтерпретація значень. *Галактика Слова. Галині Макарівні Гнатюк* / відп. ред. Є. А. Карпіловська; НАН України, Інститут української мови. Київ: ВД Дмитра Бураго, 2020. С. 248–253.

Заперечні дієслівні конструкції в теорії і практиці: українсько-білоруські паралелі. *Філологічний часопис.* Умань, 2021. Вип. 2 (18). С. 15–21 (співавт. – М. Гнатюк).

Лексикографічна інтерпретація рефлексивних дієслів. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. Вип. 34. С. 283–289.

«Граматыка словєнскаѥ» Івана Ужевича в канві «Словника української мови XVI – першої половини XVII ст.»: рандеву з українським мовознавством. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 39. С. 185–195.

Українське мовознавство у світлі французьких контактів: манускрипти Івана Ужевича. *З історії західноукраїнських земель* / гол. ред. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 20. С. 174–183.

«Grammatica Sclavonica» Івана Ужевича та абатство святого Вааста: окремі рефлексії. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки.* Житомир, 2025. Вип. 1 (104). С. 167–177.

На перетині традиційної та функційної граматики в історичній лексикографії: Словник дієслівної перехідності української мови XVI–XVII ст. *Філологічний часопис.* Умань, 2025. Вип. 2 (26). С. 35–41.

Автореферати

Перехідні та неперехідні дієслова в пам'ятках української мови XVI – I половини XVII ст.: автореф. дис. … канд. філол. наук: 10.02.01 / Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2011. 20 с.

Ольга КРОВИЦЬКА
кандидат філологічних наук
старший науковий співробітник

Народилася 15 грудня 1958 р. у м. Львів.

У 1981 р. закінчила філологічний факультет Львівського державного університету ім. І. Франка (тепер – Львівський національний університет ім. І. Франка).

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 1982 р.: старший лаборант (1982–1986), молодший науковий (1986–1997), науковий (1997–2000), старший науковий (від 2000 р.) співробітник.

У 1995 р. захистила кандидатську дисертацію на тему «Семантична та словотвірна характеристика назв осіб у пам'ятках української мови XVI–XVIII ст.».

Член лексикографічної групи та редколегії «Словника української мови XVI – першої половини XVII ст.», Мовознавчої комісії Наукового товариства ім. Шевченка, редколегії альманаху «Лемківський календар», Фундації дослідження Лемківщини у Львові, Львівської обласної організації Всеукраїнського товариства «Лемківщина», Львівського обласного відділення Товариства зв'язків з українцями за межами України.

У 1996–2004 рр. – викладач кафедри українського прикладного мовознавства Львівського національного університету ім. І. Франка (за сумісництвом).

Автор понад 120 наукових публікацій, 2 монографій.

Нагороджена Почесною грамотою від Львівської обласної державної адміністрації (2014), Почесною грамотою від Президії НАН України (2018), Грамотою від Західного наукового центру НАН України і МОН України (2018).

Наукові зацікавлення: історична та сучасна лексикографія, історичний словотвір та лексикологія, історія українського мовознавства, культурологія, лемкознавство.

Словники

Личко–Луска. *Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.* / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 16 / відп. ред. М. Чікало. С. 77–115.

М–Мало. *Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.* / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 17 / відп. ред. М. Чікало. С. 3–29.

Статті в наукових виданнях

Євангельський текст і «Словник української мови XVI – першої половини XVII століття». *У силовому полі мови. Пам'яті Інни Петрівни Чепіги* / упоряд. Г. Воронич; НАН України, Інститут української мови. Київ: КММ, 2011. С. 47–55 (співавт. – Г. Войтів).

Геральдична поезія XVI–XVII століть як джерело історичного словника. *Писемні пам'ятки: від картотеки до словника* / відп. ред. Г. Дидик-Меуш; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. С. 187–209 (співавт. – Г. Войтів).

Критерії добору ілюстративного матеріалу в історичному словнику. *Мовні обрії. Збірник пам'яті Левка Полюги* / відп. ред. О. Сімович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. С. 34–48 (співавт. – Г. Войтів).

«Лексис» Лаврентія Зизанія в сучасних лексикографічних інтерпретаціях. *Мовні обрії. Збірник пам'яті Левка Полюги* / відп. ред. О. Сімович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. С. 91–99.

Лексикографія Лаврентія Зизанія і Памва Беринди у сучасному лінгвістичному просторі. *ΠΡΟΣΦΟΝΗΜΑ. Текст і контекст:* зб. наук. праць. Львів, 2013. Вип. 4. С. 129–137.

Лемки в сучасному етнокультурному просторі. *Акція «Вісла» 1947 р. – заключний етап депортації українців Польщі. Історична спадщина та суспільна свідомість:* зб. наук. праць. Львів, 2013. С. 125–131.

«Слово твоє до памѧти нашєй взѧти» (до 80-ти річчя від дня народження Розалії Керсти). *Українська мова.* 2013. № 2. С. 165–174 (співавт. – Ю. Осінчук).

Київські стародруки XVII ст. у корпусі джерел історичного словника. *Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні:* зб. наук. праць. Київ, 2014. Вип. 23. С. 514–518.

Волинські пам'ятки XVI–XVII ст. у корпусі джерел історичного словника. *Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні:* зб. наук. праць, присвячений 100-річчю від дня народження І. К. Свєшнікова. Київ, 2015. Вип. 24. С. 400–406.

Пам'ятки художнього стилю як джерело історичного словника. *Писемні пам'ятки: текст і контекст* / відп. ред. Г. Дидик-Меуш; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. С. 13–21.

Військова лексика у пам'ятках української мови XVI–XVII ст. (nomina personalia). *Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні:* зб. наук. праць. Київ, 2016. Вип. 25. С. 455–460.

Жертовна праця на ниві української науки. *У координатах мови:* зб. наук. праць на пошану професора Лідії Коць-Григорчук / відп. за вип. О. М. Костів. Львів: ПАІС, 2016. С. 5–14.

Життєві й науково-педагогічні простори Стефанії Панцьо (до 70-річчя від дня народження). *Українська мова.* 2016. № 4. С. 158–165 (співавт. – Ю. Осінчук).

Міждисциплінарна взаємодія в історичному словнику української мови. *Українська мова на осі часу. Василеві Васильовичу Німчукові* / упоряд.: Г. В. Воронич, Н. В. Пуряєва; НАН України, Інститут української мови. Київ: КММ, 2018. С. 479–485. (Серія «Не все сплива рікою часу…»).

Науковий осередок українського словникарства у Львові: історія і досвід. *Теле- та радіожурналістика:* зб. наук. праць / Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2019. Вип. 18. С. 245–255 (співавт. – Г. Войтів).

Одеса. Французький бульвар [Спогади про Наталю Хобзей]. *Діалектологічні студії. 13: Збірник пам'яті Наталі Хобзей* / відп. ред.: П. Гриценко, Т. Ястремська; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. С. 471–472.

Онімна спадщина в лексикографічних джерелах української мови XIV–XVIII ст. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. На пошану Кирила Йосиповича Галаса (до 100-річчя з дня народження)* / відп. ред. Ю. Бідзіля. Ужгород: ПП Данило С. І., 2021. Вип. 1 (45). С. 268–275 (співавт. – Ю. Осінчук).

Оніми із коренем крас- (красн-): у пошуках ідентичности й традиції. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки.* 2023. № 2 (100). С. 218–229 (співавт. – Ю. Осінчук).

З історії найменувань урочищ в українській мові XVI–XVIII століть. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 39. С. 172–184 (співавт. – Ю. Осінчук).

Статті в інших виданнях

Фестиваль коляди з лемківськими мотивами. *Лемківський календар на 2012 рік:* альманах. Львів, 2011. С. 239–240.

Марія Старчак-Вавричин: мандрівка в часі і просторі. *Вавричин В. Відтворення України: історія картографії, краєзнавство, біографістика* / НАН України, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. Львів, 2012. С. 508–510.

«Въ надѣи плодовъ сѣєтъ, и працу подыймуєтъ…». *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2012 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2013. С. 140–143.

Міжнародна наукова конференція «Акція "Вісла" 1947 р. – заключний етап депортації українців Польщі. Історична спадщина та суспільна свідомість». *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2012 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2013. С. 165–166.

Відзначення роковин Богдана-Ігоря Антонича. *Дзвони Лемківщини.* 2014. № 4 (92). С. 2 (співавт. – Л. Смереканич).

Отець доктор Дмитро Блажейовський. *Лемківський календар на 2015 рік:* альманах. Львів, 2014. С. 154–156.

Розкриваючи таємниці рідного слова (до 80-річчя від дня народження Розалії Керсти). *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2013 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2014. С. 190–193 (співавт. – Ю. Осінчук).

У її серці завжди жила Лемківщина. *Лемківський календар на 2015 рік: альманах.* Львів, 2014. С. 144–146.

В його очах світився промінь знання і пізнання нового. *Галицька брама.* 2016. № 1–3 (253–255). С. 25.

Душа нехай ніколи не старіє… (до 70-ліття від дня народження Івана Панця). *Лемківський календар на 2017 р.:* альманах. Львів, 2016. С. 104–106 (співавт. – Ю. Осінчук).

Натхнення – це його життя (до 80-ліття від дня народження академіка Миколи Мушинки). *Дзвони Лемківщини.* 2016. № 1. С. 1–2.

Особливості ментальності лемків у сучасній мемуаристиці. *70 років депортації українців Закерзоння:* матер. наук.-практ. конф. (Львів, 12 грудня 2015 р.). Львів, 2016. С. 31–34.

Лідія Коць-Григорчук на тлі епохи. *Лемківський календар на 2018 рік:* альманах. Львів, 2017. С. 109–117 (співавт. – З. Терлак).

Рецензії та огляди

[Рец.]: *Лемківський календар на 2010 рік:* альманах. Львів, 2011. С. 241 [на кн.]: Воробель М. Спогади дивізійника з Лемківщини. Львів, 2009. 96 с.

[Рец.]: *Вісник Львівського університету. Серія «Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології».* Львів, 2012. Вип. 6. С. 257–258 [на кн.]: Беркещук І. С. Структура словотвірних парадигм іменників у сучасній українській мові (назви знарядь праць, частин тіла, металів). Кам'янець-Подільський, 2010. 157 с.

[Рец.]: *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Вип. 6. С. 236–238 [на кн.]: Падовська О. Книжка про Малковичі. Львів, 2014. С. 928.

[Рец.]: Нове видання у серії «Могилянський підручник». *Українська мова* / гол. ред. П. Гриценко. Київ, 2020. № 2. С. 112–116 [на кн.]: Лаврінець О. Я., Симонова К. С., Ярошевич І. А. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфологія: підручник / за ред. О. Я. Лаврінець. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2019. 524 с. (співавт. – Ю. Осінчук).

Наукове редагування, упорядкування

Лемківський календар на 2012–2018 рік: альманах / ред., упоряд. О. Кровицька. Львів: Фундація дослідження Лемківщини, 2011–2017.

Кищак С. Лемківські різьбярі у Львові після депортації 1945–1947 років. Історичні нариси / ред. О. Кровицька. Львів, 2013. 136 с.

Юрій ОСІНЧУК

кандидат філологічних наук
старший дослідник
старший науковий співробітник

Народився 4 грудня 1980 р. у смт Лопатин Радехівського (тепер – Шептицького) р-ну Львівської обл.

У 2003 р. закінчив філологічний факультет Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка.

У 2006 р. – аспірантуру відділу української мови Інституту української мови НАН України.

У 2008 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Історія богослужбово-обрядової лексики української мови» в Інституті української мови НАН України (керівник – член-кор. НАН України Василь Німчук).

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 2009 р.: науковий (2009–2019), старший науковий (від 2020 р.) співробітник.

У 2024 р. присвоєно вчене звання старшого дослідника.

Член лексикографічної групи, яка працює над укладанням і редагуванням «Словника української мови XVI – першої половини XVII ст.».

Автор понад 100 наукових публікацій.

Старший викладач кафедри філології гуманітарного факультету Українського католицького університету (курси – «Історія української мови», «Церковнослов'янська мова») (за сумісництвом).

Член Наукового товариства ім. Шевченка (від 2022 р.).

Наукові зацікавлення: релігійний стиль, пам'ятки української писемності, історична лексикологія та лексикографія, ономастика.

Розділи в колективних монографіях

Описи замків як джерело історичного словника української мови. *Мовознавча комісія НТШ. З історії людей та ідей* / відп. ред. Г. Дидик-Меуш; Наукове товариство імени Шевченка; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. С. 79–98.

Історія української мови: дослідження української писемної спадщини та деконструкція імперського наративу. *Політика пам'яті в Україні: історичні наративи, стратегії впровадження в умовах війни та післявоєнного періоду* / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. С. 98–128 (співавт. – Н. Багнюк).

Словники

Луциперъ–Лѧчи. *Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.* / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 16 / відп. ред. М. Чікало. С. 115–199.

Миса–Мней. *Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.* / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 17 / відп. ред. М. Чікало. С. 201–220 (співавт. – О. Тріль).

Моцне–Мочена. *Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.* / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 18 / відп. ред. М. Чікало. С. 88–116 (співавт. – Г. Войтів).

Муж–Музыцкий. *Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.* / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 18 / відп. ред. М. Чікало. С. 135–148.

Мыто–Мыша. Словник української мови XVI – першої половини XVII ст. / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 18 / відп. ред. М. Чікало. С. 195–202.

Мѣвати–Мѣнѧющий. *Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.* / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 18 / відп. ред. М. Чікало. С. 203–214.

Статті в наукових виданнях

Антропонімікон давньоукраїнського періоду: народномовні вкраплення (на матеріалі Добрилового Євангелія 1164 року). *Писемні пам'ятки: сучасне прочитання* / відп. ред. Г. Дидик-Меуш; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2011. С. 156–170.

Історія назв молитов, молитовних формул і літургійних виголосів в українській мові. *У силовому полі мови. Пам'яті Інни Петрівни Чепіги* / упоряд. Г. Воронич; НАН України, Інститут української мови. Київ: КММ, 2011. С. 156–161.

Картотека «Історичного словника українського язика»: минуле і сучасне. *Українська лексикографія в загальнослов'янському контексті: теорія, практика, типологія* / відп. ред. І. С. Гнатюк; НАН України, Інститут української мови. Київ, 2011. С. 494–503.

Спостереження над полонізмами в церковній лексиці (на матеріалах картотеки «Історичного словника української мови XVI – першої половини XVII ст.»). *Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні:* зб. наук. праць / відп. ред. О. М. Титова. Київ, 2011. Вип. 20, ч. II. С. 44–52.

Живомовні особливості в Бибельському Апостолі XIV ст. *Українська мова у XXI столітті: традиції і новаторство:* тези доп. II Всеукр. лінгв. форуму молодих учених (Київ, 24–26 квітня 2012 р.) / відп. ред.: П. Ю. Гриценко, В. Л. Іващенко. Київ, 2012. С. 20–22.

Українська історична лексикографія: від витоків до словників. *Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні:* зб. наук. праць / відп. ред. О. М. Титова. Київ, 2012. Вип. 21, ч. I. С. 254–260 (співавт. – О. Осінчук).

«Слово твоє до памѧти нашєй взѧти» (до 80-ти річчя від дня народження Розалії Керсти). *Українська мова.* 2013. № 2. С. 165–174 (співавт. – О. Кровицька).

Спостереження над лексикою церковно-богослужбових пам'яток (на матеріалах картотеки «Історичного словника української мови XVI – першої половини XII ст.»). *Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні:* зб. наук. праць / відп. ред. О. М. Титова. Київ, 2013. Вип. 22, ч. II. С. 191–197.

Староукраїнські переклади богослужбових текстів: Крехівський Апостол. *Писемні пам'ятки: від картотеки до словника* / відп. ред. Г. Дидик-Меуш; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. С. 171–186.

Українська мова в Добриловому Євангелії. *Мовні обрії. Збірник пам'яті Левка Полюги* / відп. ред. О. Сімович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. С. 99–110.

Бучацьке Євангеліє як пам'ятка давньої української культури. *Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні:* зб. наук. праць / відп. ред. О. М. Титова. Київ, 2014. Вип. 23. С. 438–444.

Із досліджень старослов'янських пам'яток східнослов'янської редакції: іменники з основою *-а (*-ja). *Науковий потенціал славістики: історичні здобутки та тенденції розвитку:* тези доп. Міжнар. наук. конф. до Дня слов'янської писемності і культури (Київ, 21 травня 2015 р.). Київ, 2015. С. 34–36.

Особові та зворотний займенники у давніх перекладних канонічних текстах: морфологічний аспект. *Писемні пам'ятки: текст і контекст* / відп. ред. Г. Дидик-Меуш; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. С. 146–165.

Словник мікротопонімів Радехівського району Львівської області. *Діалектологічні студії. 10: Традиції і новаторство* / відп. ред.: П. Гриценко, Н. Хобзей; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. С. 519–535.

Церковно-обрядова лексика різдвяного циклу в староукраїнських текстах. *Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні:* зб. наук. праць, присвячений 100-річчю від дня народження І. К. Свєшнікова / відп. ред. О. М. Титова. Київ, 2015. Вип. 24. С. 462–470.

Життєві й науково-педагогічні простори Стефанії Панцьо (до 70-річчя від дня народження). *Українська мова.* 2016. № 4. С. 158–165 (співавт. – О. Кровицька).

«Історичний словник українського язика» за ред. Є. Тимченка як джерело дослідження релігійної лексики XIV–XVIII ст. *«Глобалізація/європеїзація і розвиток національних слов'янських культур»:* матер. Міжнар. наук. конф. до Дня слов'янської писемності і культури (Київ, 24 травня 2016 р.). Київ, 2016. С. 43–45.

Назви свят в «Історичному словнику українського язика» за ред. Є. Тимченка. *Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні:* зб. наук. праць / відп. ред. О. М. Титова. Київ, 2016. Вип. 25. С. 477–483.

Церковнослов'янізми в українській поезії XVI–XVII ст. (на матеріалах «Словника української мови XVI – першої половини XVII ст.»). *Słowo u Słowian. Wpływ języków sąsiadujących na rozwój języka ukraińskiego. Studia leksykalne* / red.: A. Budziak, W. Hojsak. Kraków: Skriptum, 2016. Nr 11. S. 315–328.

Бучацьке Євангеліє XII–XIII ст. [Передмова]. *Бучацьке Євангеліє XII–XIII ст.* / відп. ред. В. В. Німчук; підгот. до видання Ю. В. Осінчук. Київ: ВД Дмитра Бураго, 2017. С. 5–20. (Серія «Пам'ятки української мови») (співавт. – В. Німчук).

Лексика на позначення виконавців та учасників богослужіння в «Історичному словнику українського язика» за ред. Є. Тимченка. *Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні:* зб. наук. праць / відп. ред. О. М. Титова. Київ, 2017. Вип. 26. С. 455–465.

Лексичні особливості давньоукраїнських пам'яток. *Українська мова на осі часу. Василеві Васильовичу Німчукові* / упоряд.: Г. В. Воронич, Н. В. Пуряєва; НАН України, Інститут української мови. Київ, 2017. С. 222–230. (Серія «Не все сплива рікою часу…»).

Структурні типи мікротопонімів Радехівщини (двослівні, багатослівні та прийменникові мікротопоназви). *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Мовознавство* / відп. ред. Т. П. Вільчинська. Тернопіль, 2017. Вип. 1 (27). С. 231–234.

Структурні типи мікротопонімів Радехівщини (однослівні назви). *Вісник Львівського університету. Серія філологічна* / гол. ред. Т. Салига; відп. за вип. О. Костів. Львів, 2017. Вип. 64, ч. II. С. 82–90.

Апостол Апракос повний (Бибельський Апостол). *Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні:* зб. наук. праць / відп. ред. О. М. Титова. Київ, 2018. Вип. 27. С. 379–383.

Історія неопублікованої частини словника за редакцією Євгена Тимченка. *Діалектологічні студії. 11: Слово – словник – корпус* / відп. ред.: П. Гриценко, Н. Хобзей; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. С. 249–262.

Лексика на позначення Божих осіб, святих і ангелів в українському історичному словнику за редакцією Євгена Тимченка. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр. Львів, 2018. Вип. 31. С. 213–232.

Церковнослов'янізми, пов'язані з церковними таїнствами в українському письменстві XVI–XVIII століть. *Rozprawy Komisji Językowej Łódzkiego Towarzystwa Naukowego* / red.: I. Jaros, J. Sosnowski. Łodz, 2018. T. LXVI. S. 351–369.

Церковнослов'янізми з богослужбово-обрядовою семантикою в українській мові XVI–XVIII ст. *Studia Slavica Academiae Scientiarum Hungaricae.* Budapest, 2018. Vol. 63, No. 2. P. 297–306.

Дієслово давньоукраїнського періоду (на матеріалі Добрилового Євангелія 1164 року). *Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні:* зб. наук. праць / відп. ред. О. М. Титова. Київ, 2019. Вип. 28. С. 394–400.

Історичні словники як джерело вивчення церковнослов'янських запозичень. *Записки з українського мовознавства:* зб. наук. праць / гол. ред. Т. Ю. Ковалевська: у 2-х т. Одеса, 2019. Т. 1. С. 68–77.

Мікротопонімія Радехівщини (лексико-семантичний аналіз). *Львівська ономастична школа:* хрестоматія / відп. ред. З. О. Купчинська. Львів, 2019. С. 459–463.

Релігійна лексика в українських пам'ятках XVII–XVIII ст. (на матеріалах «Історичного словника українського язика» за редакцією Є. Тимченка). *Діалектологічні студії. 12: Діалект і пам'ятка* / відп. ред.: П. Гриценко, Н. Хобзей. Львів, 2019. С. 318–340.

Церковнослов'янська лексика зі семантикою 'Бог; Божа особа' у староукраїнських текстах. *Studia Slavica Academiae Scientiarum Hungaricae.* Budapest, 2019. Vol. 64, No. 2. P. 385–398.

Лексика з коренем *-муж-* в українській мові XVI–XVIII ст. *Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні:* зб. наук. праць / ред. кол.: О. М. Титова (відп. ред.), С. О. Біляєва, Л. І. Виногродська та ін. Ніжин, 2020. Вип. 29. С. 356–366.

Церковнослов'янізми із коренем *-мук-/-муч-* в староукраїнських пам'ятках XVI–XVII ст. *Rozprawy Komisji Językowej Łódzkiego Towarzystwa Naukowego* / red.: I. Jaros, J. Sosnowski. Łodz, 2020. T. LXVIII. S. 183–205.

Церковнослов'янізми як компоненти фраземіки XVI–XVII ст. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.* Ужгород, 2020. Вип. 1 (43): На честь професора Валерія Михайловича Мокієнка (до 80-річчя від дня народження). С. 231–236.

Церковнослов'янські запозичення в лексичній системі української мови XVI–XVII ст. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 33. С. 379–393.

Церковнослов'янська лексика із коренем *жи-(жив-)* в українській мові XVI–XVII ст. *Українська мова.* 2020. № 1. С. 80–97.

Лексика, пов'язана з релігійними вченнями та віросповіданнями в українській мові XVI–XVIII ст. *Філологічний часопис:* наук. журнал. / гол. ред. С. Шуляк. Умань: ВПЦ «Візаві», 2021. Вип. 1 (17). С. 82–93.

Фонетична адаптація церковнослов'янізмів в українській мові XVI – першої половини XVII ст. *Philological sciences, intercultural communication and translation studies: an experience and challenges.* Czestochowa: Baltija Publishing, 2021. Vol. 1. P. 41–45.

Онімна спадщина в лексикографічних джерелах української мови XIV–XVIII ст. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. На пошану Кирила Йосиповича Галаса (до 100-річчя з дня народження)* / відп. ред. Ю. Бідзіля. Ужгород: ПП Данило С. І., 2021. Вип. 1 (45). С. 268–275 (співавт. – О. Кровицька).

The Interpretation of the «Adam» Theme in Slavonic and Ukrainian Written Sources of the 12–17th Centuries. *Ostkirchliche Studien.* 2021. Band. 70. S. 118–133 (співавт. – M. Kachmar).

Дериваційні особливості церковнослов'янізмів в українських пам'ятках XVI – першої половини XVII ст. *Академічні студії. Серія «Гуманітарні науки».* Луцьк, 2022. № 1. С. 61–67.

Зі спостережень над церковнослов'янською лексикою в полемічних текстах. *Słowem przenikanie: szkice o języku i kulturze. Studia Ruthenica Cracoviensia* 13 / red.: A. Budziak, W. Hojsak. Kraków, 2022. S. 241–254.

Конструкції з церковнослов'янізмами в пам'ятках української мови XVI–XVIII ст. *Проблеми слов'янознавства.* 2022. Вип. 71. С. 117–128.

Словотвірні особливості церковнослов'янізмів в українських пам'ятках XVI – першої половини XVII століття. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 35. С. 225–238.

Оніми із коренем *крас-*(*красн-*): у пошуках ідентичности й традиції. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки.* Житомир, 2023. № 2 (100). С. 218–229 (співавт. – О. Кровицька).

Писемні пам'ятки з Полісся як джерела «Словника української мови XVI – першої половини XVII ст.». *Лінгвістика:* зб. наук. праць / гол. ред. Н. Л. Юган; Луганський національний університет ім. Т. Шевченка. Полтава, 2023. № 2 (48). С. 5–22 (співавт. – Н. Багнюк).

З історії найменувань урочищ в українській мові XVI–XVIII століть. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 39. С. 172–184 (співавт. – О. Кровицька).

Міжмовні лексичні варіанти в євангельському тексті (на матеріалі Дубенського Євангелія). *Лінгвістика:* зб. наук. праць / гол. ред. Н. Л. Юган; Луганський національний університет ім. Т. Шевченка. Полтава, 2025. № 1 (51). С. 29–43.

Статті в інших виданнях

Незабутні імена українського мовознавства. Розалія Керста. *Брідщина – край на межі Галичини й Волині.* Броди, 2012. Вип. 5: Матеріали шостої краєзнавчої конференції, присвяченої Міжнародному Дню пам'яток історії та культури (Броди, 20 квітня 2012 р.). С. 175–179.

Мікротопонімія Радехівщини (лексико-семантичний аналіз). *Брідщина – край на межі Галичини й Волині.* Броди, 2014. Вип. 7: Матеріали восьмої краєзнавчої конференції, присвяченої Міжнародному дню музеїв (Броди, 24 травня 2014 р.). С. 62–68.

Розкриваючи таємниці рідного слова (до 80-ти річчя від дня народження Розалії Керсти). *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2013 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2014. С. 190–193 (співавт. – О. Кровицька).

Душа нехай ніколи не старіє… (до 70-ліття від дня народження Івана Панця). *Лемківський календар на 2017 р.:* альманах. Львів, 2016. С. 104–106 (співавт. – О. Кровицька).

Роман Осташ. *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2015 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2016. С. 219–221 (співавт. – О. Кровицька).

У вічному пошуку нового… *Красу слова поціновуючи…* (До 70-річчя від Дня народження професора Панцьо Стефанії Єлимеївни) / упоряд.: Н. Свистун, Н. Лісняк, І. Бабій, Т. Вільчинська. Тернопіль: Вектор, 2016. С. 56–57.

Він жив не єдиним хлібом… *Професор Василь Німчук у спогадах сучасників* / упоряд. В. Шаркань. Ужгород: Карпати, 2018. С. 109–114.

Історія назв церковних священнодій в українській мові. *Індиктіон. Український православний церковний календар-альманах 2018 рік.* Львів: Святогорець, 2018. С. 90–95.

Бучацьке Євангеліє XII–XIII ст. як пам'ятка давньої української писемності. *Індиктіон. Український православний церковний календар-альманах 2019 рік.* Львів: Святогорець, 2019. С. 107–112.

Богослужбові пам'ятки XIV ст.: Бибельський Апостол. *Індиктіон. Український православний церковний календар-альманах 2022 рік.* Львів: Святогорець, 2022. С. 97–101.

Мовні особливості. *Десять різдвяних стихир з Лаврівського кулизмяно-невменного рукопису кінця XVI століття та у транскрипції за нотолінійними ірмологіонами* / упоряд., вступ, комент. М. Качмар, за участю М. Тима, Ю. Осінчука [=Антологія візантійсько-слов'янської та української сакральної монодії / Інститут церковної музики УКУ, Інститут Східних Церков при Вюрцбурзькому університеті, вип. 14]. Львів: Вид-во «Компанія "Манускрипт"», 2022. С. 11–12.

Спостереження над мовою супрасльських кантиків. *Супрасльські кантики кінця XVII століття – пам'ятка василіянської церковної музики:* у 3-х т., 2-х кн. / реконструкція, набір нотних текстів і дослідження О. Шуміліної; наук. ред. Ю. Ясіновський; Український католицький університет. Львів, 2022. Т. 2: Шестиголосі партитури: реконструкція; Т. 3: Дослідження; кн. 2. 984 с. (Історія української музики: джерела; вип. 29; Серія «Київське християнство»; т. 27, кн. 2). С. 747–749.

Церковнослов'янізми із суфіксом *-ець(-ецъ, -ец)* у світських пам'ятках XVI – першої половини XVII ст. *Філологічні науки: сучасні тенденції та фактори розвитку: Міжнар. наук.-практ. конф.* (Одеса, 28–29 січня 2022 р.). Одеса: Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2022. С. 37–41.

Мовні особливості Дубенського Євангелія. *Дубенське Євангеліє XVI століття: Видання факсимільного типу. Дослідження* / відп. ред. Ю. Пшеничний = The Dubno Gospel of the 16th century: Facsimile-type edition. Researches / Managing ed. Y. Pshenychnyi. Київ: Горобець, 2024. С. 633–644 (співавт. – В. Мойсієнко).

Оршанське Євангеліє – пам'ятка київської писемної школи XIII століття. Мовні собливості. *Оршанське Євангеліє XIII століття. Дослідження, метаграфований текст, покажчики словоформ* / відп. ред. Л. А. Гнатенко; упоряд. Ю. В. Осінчук; НАН України, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, Інститут рукопису, Інститут українознознавства ім. І. Крип'якевича. Київ, 2024. С. 35–45 (співавт. – В. Мойсієнко).

Мовні особливості текстів Октоїха 1629 р. *Воскресні богослужіння київського Октоїха 1629 року (доповненого текстами піснеспівів українських джерел XVII–XVIII ст.)* / упоряд.: М. Качмар, Ю. Осінчук, відп. ред. Ю. Ясіновський. Київ: Горобець, 2025. С. 29–33.

Публікація Оршанського Євангелія XIII століття: дослідження, метаграфований текст. Презентація електронного видання. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Пріоритети сьогодення та перспективи:* матер. Міжнар. наук. конф. (1–3 жовтня 2025 р.): у 2-х т. / відп. ред. О. М. Василенко. Київ, 2025. Т. 1. С. 358–361 (співавт.: Л. Гнатенко, В. Мойсієнко).

Рецензії та огляди

[Рец.]: Нове видання у серії «Могилянський підручник». *Українська мова* / гол. ред. П. Гриценко. Київ, 2020. № 2. С. 112–116 [на кн.]: Лаврінець О. Я., Симонова К. С., Ярошевич І. А. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфологія: підручник / за ред. О. Я. Лаврінець. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2019. 524 с. (співавт. – О. Кровицька).

Наукове редагування, упорядкування

Добрилове Євангеліє 1164 року [фрагмент] / упоряд. Ю. Осінчук. *Писемні пам'ятки: сучасне прочитання* / відп. ред. Г. Дидик-Меуш; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2011. С. 191–209.

Словопокажчик до тексту А. *«Пакти і Конституції» Української козацької держави (до 300-річчя укладення)* / відп. ред. В. А. Смолій; упоряд.: М. С. Трофимук, Т. В. Чухліб; НАН України, Інститут історії України; Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського; Державна архівна служба України; Центральний державний історичний архів. Київ; Львів, 2011. С. 425–439.

Четья 1489 року [фрагмент] / упоряд. Ю. Осінчук. *Писемні пам'ятки: сучасне прочитання* / відп. ред. Г. Дидик-Меуш; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2011. С. 210–231.

Добрилове Євангеліє 1164 року / відп. ред. В. В. Німчук, упоряд. Ю. В. Осінчук; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012. 804 с. (Серії: «Історія мови», «Пам'ятки української мови»).

Бучацьке Євангеліє XII–XIII ст. / відп. ред. В. В. Німчук; підгот. до видання Ю. В. Осінчук; НАН України, Інститут української мови. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. (Серія «Пам'ятки української мови»). 360 с.

Оршанське Євангеліє XIII століття. Дослідження, метаграфований текст, покажчики словоформ / відп. ред. Л. А. Гнатенко; упоряд. Ю. В. Осінчук; НАН України, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, Інститут рукопису, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Київ, 2024. 564 с.

Воскресні богослужіння київського Октоїха 1629 року (доповненого текстами піснеспівів українських джерел XVII–XVIII ст.) / упоряд.: М. Качмар, Ю. Осінчук, відп. ред. Ю. Ясіновський. Київ: Горобець, 2025. 312 с. (Серія Історія української музики: джерела; вип. 33).

Євген РЕДЬКО
кандидат філологічних наук
старший науковий співробітник

Народився 23 грудня 1989 р. у м. Куп'янськ Харківської обл.

У 2012 р. закінчив філологічний факультет, а в 2015 р. – аспірантуру кафедри української мови Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна.

У 2016 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Типи і способи номінування осіб в українських арґотичних системах» у Дніпровському національному університеті ім. О. Гончара (керівник – д-р філол. наук, проф. Анатолій Нелюба).

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України за сумісництвом від 2024 р.: старший науковий співробітник.

Член лексикографічної групи, яка працює над укладанням і редагуванням «Словника української мови XVI – першої половини XVII ст.».

Автор понад 30 наукових публікацій.

Доцент кафедри філології гуманітарного факультету Українського католицького університету. Член мовознавчої секції Харківського історико-філологічного товариства.

Наукові зацікавлення: історична лексикологія та лексикографія, типологія та генеза українських арґо.

Статті в наукових виданнях

Історичний словник у цифрову добу: виклики та перспективи. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр, заст. гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 39. С. 218–227.

Прийменник над в українській мові XIV–XVIII ст. *Лінгвістика.* 2025. Вип. 52. С. 20–30.

Статті в інших виданнях

Patronymics. *Encyclopedia of Slavic Languages and Linguistics Online.* DOI: https://doi.org/10.1163/2589-6229_ESLO_COM_032634 (співавт. – С. Вакуленко).

Italian words in the Ukrainian language of the 14th–18th centuries. *Niprò – Rivista di Studi Ucraini.* Palermo, 2025. С. 75–81 (співавт. – Н. Багнюк).

Рецензії та огляди

[Рец.]: Німецькі найменування майстрів у фокусі історичної лінгвогеографії. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика.* 2024. Вип. 1 (35). С. 95–96 [на кн.]: Пиц Тарас. Східнонімецькі назви ремісників в ареалі слов'янських мов XIV–XVII ст.: монографія / Львівський національний університет ім. І. Франка. Дрогобич: Посвіт, 2022. 280 с. (співавт. – Н. Багнюк).

Ірина РОМАНИНА
кандидат філологічних наук
науковий співробітник

Народилася 2 березня 1987 р. у м. Червоноград (тепер – Шептицький) Львівської обл.

У 2009 р. закінчила філологічний факультет Львівського національного університету ім. І. Франка.

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 2009 р.: аспірант (2009–2012), молодший науковий (2017–2018), науковий (2019–2025) співробітник.

У 2015 р. захистила кандидатську дисертацію на тему «Структурно-семантичні особливості діалектних текстів про чуда в наддністрянському говорі» (керівник – д-р філол. наук Тетяна Ястремська).

Учасник діалектологічних експедицій на Наддністрянщину та Бойківщину.

Учасник міжнародного наукового проєкту «Польсько-українські мовні та культурні контакти» (спільно з Інститутом славістики Польської академії наук) (2025–2027).

Лавреат премії Львівської обласної державної адміністрації та Львівської обласної ради для працівників наукових установ НАН України (2017).

Наукові зацікавлення: діалектологія, лінгвістика тексту, етнолінгвістика, лексикологія.

Розділи в колективних монографіях

Програми з української мови для українських шкіл з польською мовою навчання в контексті проблеми задоволення освітніх потреб національних меншин у незалежній Україні. *Освіта національних меншин в Україні: історичні традиції, правові засади, сучасні виклики (XX – початок XXI століть):* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; упоряд. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Кн. 1. С. 390–399 (співавт. – Н. Багнюк).

Трагічні віхи історії України у мовно-діалектному вимірі: ядро і периферія народної пам'яті. *Політика пам'яті в Україні: історичні наративи, стратегії впровадження в умовах війни та післявоєнного періоду:* монографія / відп. ред. І. Соляр, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. С. 495–523.

Статті в наукових виданнях

Вияви когезії в діалектних текстах про чуда. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна.* Львів, 2011. Вип. 52. С. 290–295.

Діалектні тексти про кару як мовне відображення свідомості українців. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Філологія.* Харків, 2012. Вип. 66. С. 81–84.

Особливості вияву категорій діалектного тексту (наддністрянські тексти про чуда). *Українська мова у XXI столітті: традиції і новаторство:* тези доп. II Всеукр. лінгв. форуму молодих учених (Київ, 24–26 квітня 2012 р.). Київ, 2012. С. 78–81.

Структурно-семантична специфіка наддністрянських текстів про зцілення. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна.* Львів, 2012. Вип. 57. С. 322–327.

Тексти про чуда з Наддністрянщини: структурна специфіка. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство)* / гол. ред. Н. Л. Іваницька. Вінниця: ТОВ «Фірма "Планер"», 2012. Вип. 16. С. 317–321.

Текст як джерело діалектного словника. *Лінгвістика:* зб. наук. праць / гол. ред. К. Д. Глуховцева; Луганський національний університет ім. Т. Шевченка. Старобільськ, 2012. № 3 (27), ч. 1. С. 95–100.

Темарій діалектних текстів про чуда в наддністрянських говірках. *Teka Komisji polsko-ukraińskich związków kulturowych.* Lublin: OL PAN, 2012. T. VII. S. 143–149.

Мовна картина світу бойків крізь призму діалектних текстів про чуда. *Region Karpacki: historia, język, kultura* / pod. red. W. Hojsak, J. Stępnik-Szeptyńskiej, A. Zięby. Kraków: Koło Naukowe Ukrainistów UJ, 2013. S. 85–92.

Текстові категорії як критерії аналізу діалектного тексту. *Мовні обрії. Збірник пам'яті Левка Полюги* / відп. ред. О. Сімович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. С. 118–127.

Особливості вияву текстових категорій цілісності та зв'язності в діалектних текстах про чудесні місця й чудотворні предмети. *Діалектологічні студії. 10: Традиції і новаторство* / відп. ред.: П. Гриценко, Н. Хобзей; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. С. 468–475.

Лексико-семантичний простір діалектних текстів з Наддністрянщини: тематична група лексики «Духовна культура». *Діалектологічні студії. 11: Слово – словник – корпус* / відп. ред.: П. Гриценко, Н. Хобзей; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. С. 262–270.

Ярослава Закревська – знакова постать українського мовознавства (до 90-річчя від дня народження). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. Вип. 34. С. 245–253.

Концепт кара в мовній свідомості українців. *Ad Fontes. Джерела діалектологічних студій* / за ред. Д. К. Рембішеської, Т. Ястремської. Львів; Варшава, 2023. С. 90–101.

Ідіолект як приклад вітальності діалектів. Діалекти в умовах сучасних викликів. *Gwary wobec wyzwań współczesności* / за ред. Д. К. Рембішеської, Т. Ястремської. Львів; Варшава, 2024. С. 138–148. (Серія «Діалектологічні студії / Studia Gwarowe», т. 2 (15)).

Рецензії та огляди

Науковий семінар «Олаф Брок і Україна», присвячений 150-річчю від народження Олафа Брока, першого професора слов'янських мов Університету Осло (Львів, 2 листопада 2017 р.). *Вісник НТШ.* 2017. Ч. 58. Осінь–зима. С. 118–119.

Українсько-норвезькі семінари «Олаф Брок і Україна». *Українська мова.* 2018. № 1. С. 149–154 (співавт. – Г. Сікора).

[Рец.]: Гуцульщина в рецепціях найвидатніших українських прозаїків кінця XIX – початку XX століття. *Діалектологічні студії. 12: Діалект і пам'ятка* / відп. ред.: П. Гриценко, Н. Хобзей; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. С. 528–531 [на кн.]: Салій О. «Сей край невичерпаної красоти»: гуцульський текст в українській художній прозі кінця XIX – початку XX століття: монографія. Київ: Наукова думка, 2018. 325 с.

[Рец.]: Поліськими стежками – діалектні тексти з Житомирщини. *Діалектологічні студії. 12: Діалект і пам'ятка* / відп. ред.: П. Гриценко, Н. Хобзей; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. С. 514–517 [на кн.]: Єдність у різноманітності. Поліщуки: навч.-метод. посібн. / упоряд.: В. М. Мойсієнко, Г. І. Гримашевич. Житомир, 2018. 144 с.

Наукове редагування, упорядкування

Бібліографія праць Наталії Хобзей. *Gwary Dziś* / red. nacz. J. Sierociuk. Poznań, 2018. T. 10. S. 23–31 (співавт. – Т. Ястремська).

Підготовка до друку діалектологічних видань

Діалектологічні студії. 11: Слово. Словник. Корпус / відп. ред.: П. Гриценко, Н. Хобзей; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018.

Діалектологічні студії 12: Діалект і пам'ятка / відп. ред.: П. Гриценко, Н. Хобзей; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019.

Діалектологічні студії. 13: Збірник пам'яті Наталі Хобзей / відп. ред.: П. Гриценко, Т. Ястремська; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020.

Гнатишак Ю. Болехівські бувальщини. Діалектні тексти / відп. ред. Т. Ястремська; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. 624 с. (Серія «Діалектологічна скриня»).

Ad fontes. Джерела діалектологічних студій / відп. ред.: Т. Ястремська, Д. К. Рембішевська; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича; Польська Академія Наук, Інститут Славістики. Львів; Варшава, 2023. 418 с. (Серія «Діалектологічні студії / Studia gwarowe»; т. 1 (14)).

Діалекти в умовах сучасних викликів; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів; Польська Академія Наук, Інститут Славістики, Львів; Варшава, 2024. 492 с. (Серія «Діалектологічні студії / Studia gwarowe»; т. 2 (15)).

Автореферати

Структурно-семантичні особливості діалектних текстів про чуда в наддністрянському говорі: автореф. дис. … канд. філол. наук: 10.02.01 «Українська мова» / Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2015. 20 с.

Оксана СІМОВИЧ

кандидат філологічних наук
старший науковий співробітник
старший науковий співробітник

Народилася 10 березня 1971 р. у м. Львів.

У 1993 р. закінчила філологічний факультет Львівського державного університету ім. І. Франка (тепер – Львівський національний університет ім. І. Франка).

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 1992 р.: старший лаборант (1992–1993), аспірант (1993–1996), старший науковий співробітник (від 2005 р.).

У 1999 р. захистила кандидатську дисертацію на тему «Семантична характеристика традиційних слів-символів в українській мові» (керівник – д-р філол. наук, проф. Лев Полюга).

У 2013 р. здобула звання старшого наукового співробітника.

Член редколегії серії видань «Діалектологічна скриня» Наукового товариства ім. Шевченка.

Учасник діалектологічної експедиції на Гуцульщину.

Автор понад 60 наукових публікацій.

Учасник міжнародного наукового проєкту «Польсько-українські мовні та культурні контакти» (спільно з Інститутом славістики Польської академії наук) (2025–2027).

Викладацька діяльність за сумісництвом: Інститут внутрішніх справ при НАВС України (2000–2005, 2007–2008), Львівський національний університет ім. І. Франка (2012–2013), Львівська філія Київського національного університету культури і мистецтв (2014–2015).

Стипендіат дослідницького ґранту від Канадського інституту українських студій (1998).

Наукові зацікавлення: етнолінгвістика, діалектологія, діалектна лексикографія; літературне редагування.

Словники

Лексикон львівський: поважно і на жарт. 2-ге вид. / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів: Вид-во НУ «Львівська Політехніка», 2012. 852 с. (Серія «Діалектологічна скриня»); 3-тє вид. Львів: Вид-во НУ «Львівська Політехніка», 2015. 896 с. (Серія «Діалектологічна скриня»); 4-те вид. Львів: Вид-во Старого Лева, 2019. 896 с. (Серія «Діалектологічна скриня») (співавт.: Н. Хобзей, Т. Ястремська, Г. Дидик-Меуш).

Гуцульські світи. Лексикон / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. 667 с. (Серія «Діалектологічна скриня») (співавт.: Н. Хобзей, Т. Ястремська, Г. Дидик-Меуш).

Слова з Болехова / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. 635 с. (Серія «Діалектологічна скриня») (співавт.: Ю. Гнатишак, Н. Хобзей, Т. Ястремська).

Розділи в колективних монографіях

Українська мова в державній середній школі з польською мовою навчання: стан забезпечення освітніх потреб меншини. *Освіта національних меншин в Україні: історичні традиції, право-*

ві засади, сучасні виклики (XX – початок XXI століть): колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; упоряд. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Кн. 1. С. 380–389 (співавт. – Г. Дидик-Меуш).

Українська мова в державній середній школі з польською мовою навчання: стан забезпечення освітніх потреб меншини. Початкова школа. *Освіта національних меншин в Україні: історичні традиції, правові засади, сучасні виклики (XX – початок XXI століть):* колект. моногр. / відп. ред. І. Соляр; упоряд. Н. Колб; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Кн. 2. С. 312–317 (співавт. – Г. Дидик-Меуш).

«Угроруські» народні пісні XIX ст. як джерело вивчення традиційних символів українців. *Угорсько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення:* колект. моногр. / відп. ред. І. Патер, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. С. 187–208.

Архетип *коло* та його вербальні символи. *Мовознавча комісія НТШ. З історії людей та ідей* / відп. ред. Г. Дидик-Меуш. Львів; Варшава; Альберта, 2023. С. 587–610.

Словник вербальних символів: діалектні джерела й лексикографічні засади. *Ad fontes. Джерела діалектологічних студій* / відп. ред.: Т. Ястремська, Д. Рембішевська; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича; Польська академія наук, Інститут славістики. Львів; Варшава, 2023. С. 212–239. (Серія «Діалектологічні студії», т. 1 (14)).

Вербальні символи в літературному стандарті та в діалектах. *Діалектологічні студії* / ред.: Т. Ястремська, Д. К. Рембішевська. Львів; Варшава, 2024. Т. 2 (15): Діалекти в умовах сучасних викликів. Gwary wobec wyzwań współczesności. С. 298–325.

Усна історія як засіб збереження національної пам'яті. *Політика пам'яті в Україні: історичні наративи, стратегії впровадження в умовах війни та післявоєнного періоду:* монографія / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів: Простір-М, 2025. С. 144–168.

Статті в наукових виданнях

Архетип вогонь у гуцульському мовному просторі. В*існик Прикарпатського університету. Серія: Філологія.* Івано-Франківськ, 2012. Вип. 32–33. С. 175–176.

Вербальний символ в обрядовому контексті. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Філологія.* Харків, 2012. № 1021. С. 93–96.

Добре знаний у мовознавчих колах (до роковин пам'яті Л. М. Полюги). *Українська мова.* 2013. № 2 (46). С. 175–176.

Евфемізми і табу у весільному фольклорі. *Мовні обрії. Збірник пам'яті Левка Полюги* / відп. ред. О. Сімович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. С. 128–133.

Переднє слово. *Мовні обрії. Збірник пам'яті Левка Полюги* / відп. ред. О. Сімович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. С. 7–8.

Символ в контексті української культури. *Мовне і культурне розмаїття у Східній та Центральній Європі: цінності та виклики:* матер. Міжнар. інтердисциплінарної конф. (Берегово, 26–28 березня 2015 р.). Берегово, 2015. С. 132–136.

Формування семантики традиційних вербальних символів. 1: об'єктивні чинники. Literatura i kulturoznawstwo: zbór raportów naukowych. Warszawa, 2015. Z. 1. S. 119–124.

Формування семантики традиційних вербальних символів. 2: суб'єктивні чинники. *Literatura i kulturoznawstwo:* zbór raportów naukowych. Warszawa, 2015. Z. 2. S. 116–123.

Проблеми лексикографічної репрезентації символу в діалектних словниках. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства:* зб. наук. праць. Ужгород, 2016. Вип. 21. С. 131–134.

Символи в українській мові: репрезентація в тлумачних та спеціальних словниках. *Сучасна українська нація: мова, історія, культура:* матер. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (Львів, 16 березня 2016 р.). Львів, 2016. С. 52–55.

Символ – значення – словник: шляхи інтерпретації. *Gwary dziś* / red. nacz. J. Sierociuk. Poznań, 2018. T. 10. S. 111–125.

Словник вербальних символів. Зірка, зоря. Сонце. Місяць. *Діалектологічні студії. 11: Слово – словник – корпус* / відп. ред.: П. Гриценко, Н. Хобзей; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. С. 304–322.

Словник і символ: точки перетину. *Діалектологічні студії. 11: Слово – словник – корпус* / відп. ред.: П. Гриценко, Н. Хобзей; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. С. 104–113.

Передслово. *Хобзей Н. Наукові студії: діалектологія, етнолінгвістика, лексикографія* / упоряд. О. Сімович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. С. 9–12.

Словник вербальних символів: кінь. *Діалектологічні студії. 12: Діалект і пам'ятка* / відп. ред.: П. Гриценко, Н. Хобзей; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. С. 423–437.

Простір у мовно-фольклорній картині світу українців. *Діалектологічні студії. 13: Збірник пам'яті Наталі Хобзей* / відп. ред.: П. Гриценко, Т. Ястремська; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. С. 260–281.

[Спогади про Наталю Хобзей]. *Діалектологічні студії. 13: Збірник пам'яті Наталі Хобзей* / відп. ред.: П. Гриценко, Т. Ястремська; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. С. 492–497.

Від *драбини* та *нитки* до неба: символічне осмислення шляху у фрагменті мовної картини світу. *Лінгвістика:* зб. наук. праць / Луганський національний університет ім. Т. Шевченка. Полтава, 2021. № 2 (44). С. 38–50.

Вербальні символи: до пошуку українсько-польських паралелей. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип 36. С. 205–229.

«*Воро́на і за мо́ре літа́ла, та все-таки воро́нов вирта́ла*»: вербальний символ ворон у мовно-фольклорній картині світу (символіка переходу та межі). *Закарпатські філологічні студії. 2025.* Вип. 41, т. 2. С. 42–48. URL. http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/index.php/41-2-2025

Львівські сторінки життя Василя Сімовича. *Вісник НТШ:* інформаційне видання Світової ради Наукових товариств ім. Шевченка, 2025. Ч. 71. Весна–літо. С. 46–51.

Рецензії та огляди

[Рец.]: «Гербарій» Михайла Лесева. *Діалектологічні студії. 10: Традиції і новаторство* / відп. ред.: П. Гриценко, Н. Хобзей; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. С. 576–578 [на кн.]: Михайло Лесів. Мої мовні поради. Статті і діялоги з читачами. Перемишль, 2015. 486 с.

[Рец.]: *Кгды оузроу вас, тогди возрадуєтся срдце:* фразеологія пам'яток української мови XVII–XVIII ст. *Діалектологічні студії 12: Діалект і пам'ятка* / відп. ред.: П. Гриценко, Н. Хобзей; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. С. 531–534 [на кн.]: Черевко І. Фразеологія пам'яток української мови XVII–XVIII століть: семантика, структура, стиль. Львів, 2013. 236 с.

[Рец.]: Концептуальні форми вираження людської драми в oral history про війни XX–XXI століття. *Діалектологічні студії 12: Діалект і пам'ятка* / відп. ред.: П. Гриценко, Н. Хобзей; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. С. 537–544 [на кн.]: Кузьменко О. Драматичне буття людини в українському фольклорі: концептуальні форми вираження (період Першої та Другої воєн). Львів, 2018. 727 с.

Наукове редагування, упорядкування

Мовні обрії. Збірник пам'яті Левка Полюги / відп. ред. О. Сімович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. 232 с.

Хобзей Н. Наукові студії: діалектологія, етнолінгвістика, лексикографія / упоряд. О. Сімович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. 832 с.

Ірина ЧЕРЕВКО
кандидат філологічних наук
старший науковий співробітник

Народилася 25 січня 1977 р. у м. Львів.

У 2000 р. закінчила з відзнакою філологічний факультет Львівського національного університету ім. І. Франка.

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 2002 р.: аспірант (2002–2005), молодший науковий (2005–2013), науковий (2014–2019), старший науковий (від 2019 р.) співробітник.

У 2006 р. захистила кандидатську дисертацію на тему «Семантико-структурна та стильова характеристика фразеологізмів у пам'ятках української мови XVI–XVII ст.».

Член лексикографічної групи «Словника української мови XVI – першої половини XVII ст.». Упорядник фонотеки 2-го тому «Атласу української мови».

Член Наукового товариства ім. Шевченка (від 2010 р.).

Від 2023 р. – старший викладач кафедри української мови Інституту гуманітарних та соціальних наук НУ «Львівська політехніка» (за сумісництвом).

Наукові зацікавлення: історична фразеологія, лексикологія та лексикографія.

Монографії

Фразеологія у пам'ятках української мови XVI–XVII ст.: семантика, структура, стиль / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. 236 с. (Серія «Історія мови»).

Розділи в колективних монографіях

Стійкі словосполучення в історичних словниках української мови. *Мовознавча комісія НТШ. З історії людей та ідей* / відп. ред. Г. Дидик-Меуш; Наукове товариство імені Шевченка; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. С. 176–182.

Обрядова фразеологія як вияв історичної пам'яті українців. *Політика пам'яті в Україні: історичні наративи, стратегії впровадження в умовах війни та післявоєнного періоду:* монографія / відп. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів: Простір-М, 2025. С. 129–143.

Словники

Мнейший–Моавитѧнка. *Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.* / відп. ред. М. Чікало; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 17. С. 220–247.

Мова–Мой (С. 3–26); Муй–Муръ (С. 148–160), Мыслити (С. 183–185); Мѣстоименіє–Мѧтка (С. 237–277). *Словник української мови XVI – першої половини XVII ст.* / відп. ред. М. Чікало; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 18: Мова–Мѧтка. 278 с.

Статті в наукових виданнях

Поведінка людини як сукупність дій та вчинків крізь призму фразеології української мови (від XVI ст. до сучасності). *У силовому полі мови. Пам'яті Інни Петрівни Чепіги* / упоряд. Г. Воронич; НАН України, Інститут української мови. Київ: КММ, 2011. С. 203–207.

Системні зв'язки у фразеології староукраїнської мови. *Писемні пам'ятки: сучасне прочитання* / відп. ред. Г. Дидик-Меуш; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2011. С. 128–138.

Концептосфера мовленнєвої діяльності людини у фразеосистемі староукраїнської мови. *Мовні обрії. Збірник пам'яті Левка Полюги* / відп. ред. О. Сімович; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. С. 180–188.

Принципи репрезентації фразеологічних та стійких словосполучень в українській лексикографії XX століття. *Писемні пам'ятки: від картотеки до словника* / відп. ред. Г. Дидик-Меуш; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. С. 127–134.

Антін Генсьорський – дослідник пам'яток української мови. *Серце чистеє, думка чесная:* зб. наук. праць і матеріалів на пошану Ірини Ощипко. Львів, 2018. С. 637–645.

Здобутки української діалектної фразеографії XXI ст. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Вип. 31. С. 240–250.

Образна основа фразеологічних одиниць із соматизмом кров (на матеріалі пам'яток української мови XVI – першої половини XVII ст.). *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.* Ужгород, 2020. Вип. 1 (43): На честь професора Валерія Михайловича Мокієнка (до 80-річчя від дня народження). С. 282–287.

Репрезентація вигукових фразеологізмів у «Словнику XVI – першої половини XVII ст.». *Галактика слова: Галині Макарівні Гнатюк* / НАН України, Інститут української мови. Київ: Вад. дім Дмитра Бураго, 2020. С. 223–229.

Наукова спадщина Івана Керницького. *The driving force of science and trends in its development: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the International Scientific and Theoretical Conference* (Coventry, January 29, 2021). Coventry: European Scientific Platform. Vol. 3. P. 57–60.

Михайло Худаш у мовознавчій науці. *Scientific Collection «InterConf»: with the Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference «International Scientific Discussion: Problems, Tasks and Prospects»* (Brighton, April 21–22, 2021). Brighton: A.C.M. Webb Publishing Co Ltd., 2021. No. 52. P. 246–253.

Відображення взаємин людини та природи в українській фраземіці. *Scientific Collection «InterConf»: with the Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference «Society and Science: Interconnection»* (Porto, Portugal, November 26–28, 2022) by the SPC «InterConf». Kramer, 2022. No. 134. P. 212–216.

Назви адміністративно-юридичних актів та документів у «Словнику української мови XIV – першої половини XVII ст.». *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 37. С. 274–288.

Лексика судочинства у писемних джерелах литовсько-польської доби. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр, заст. гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 39. С. 228–247.

Статті в інших виданнях

Лемківський фольклорист-пісенник (До 100-річчя від дня народження Ореста Гижі). *Лемківський календар на 2013 р.:* альманах. Львів, 2012. С. 154–155.

Лукія Гумецька. *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2011 р. Інформаційний бюлетень.* Львів, 2012. С. 175–177.

Світлої пам'яті Юліана Тарновича. *Лемківський календар на 2018 рік:* альманах. Львів, 2017. С. 52–55.

Рецензії та огляди

[Рец.]: Дієслівна перехідність в українській мові пам'яток XVI–XVII ст. *Діалектологічні студії. 11: Слово – словник – корпус* / відп. ред.: П. Гриценко, Н. Хобзей; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. С. 362–365 [на кн.]: Заневич О. Українська мова XVI–XVII ст.: дієслово. Семантика, перехідність, об'єкт: монографія. Львів, 2015. 308 с.

[Рец.]: Образні вислови з Поділля. *Діалектологічні студії. 12: Діалект і пам'ятка* / відп. ред.: П. Гриценко, Н. Хобзей; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. С. 521–524 [на кн.]: Коваленко Н. Д. Фразеологічний словник подільських і суміжних говірок. Кам'янець-Подільський, 2019. 412 с.

[Рец.]: Фразеологічний доробок Анатолія Свидницького. *Діалектологічні студії. 12: Діалект і пам'ятка* / відп. ред.: П. Гриценко, Н. Хобзей; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. С. 518–521 [на кн.]: Фразеологізми в ідіостилі Анатолія Свидницького. Словник / уклад.: Б. О. Коваленко, Н. Д. Коваленко. Кам'янець-Подільський, 2019. 364 с.

[Review of]: Ukrainian Lexicography: History, Theory, Practice: monograph / H. P. Horodylovska, H. V. Nakonechna, O. H. Lytvyn, S. Z. Bulyk-Verkhola, L. V. Kharchuk. Lviv: Halychyna Publishing Union, 2020. 208 p. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. Вип. 34. С. 408–412.

[Review of]: Kovalenko N. Phraseology in Ukrainian dialectal language: monograph. Kamianets-Podilskyi: Printing House «Ruta», 2021. 404 p. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 35. С. 270–273.

[Review of]: Demska O. The Ukrainian Language: A Journey from Bad Ems to Strasbourg. Kharkiv: Vivat Publishing, 2024. 304 p. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 41. С. 357–360.

DOI: https://doi.org/10.33402/inukr.2026-13

ВІДДІЛ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Історія відділу української літератури Інституту суспільних наук у своїй першій половині відображає трагізм існування, притаманний гуманітарній думці в тоталітарному суспільстві. Військова операція у вересні 1939 р., унаслідок якої до СРСР відійшла територія Західної України, становила перший етап запланованої радянської експансії на Захід. Наступним було взяття під жорсткий контроль і чітке підпорядкування суспільно-політичного й культурного життя на привласнених територіях. Цей процес мав свої «хвилі» і відбувався в одних випадках рішуче та категорично (через ув'язнення, табори, розстріли), а в інших – поступово, але послідовно та неухильно. Радянська влада досить успішно грала на національних почуттях українців у Галичині, історія стосунків із поляками яких не була безхмарною; розігрувала карту об'єднання українців по обидва боки Збруча в одну «велику вільну сім'ю»; використовувала культурні традиції, що існували в західноукраїнських наукових і культурно-освітніх установах тощо.

Відтак відділ української літератури свій відлік починає від засідання Президії АН УРСР, яке відбулося 9 грудня 1939 р., де було визнано недоцільним перехід НТШ до АН УРСР і рекомендовано на базі товариства й інших наукових установ організувати у Львові сектори відділу суспільних наук академії, зокрема української літератури ім. Шевченка. Отож 14 січня 1940 р. загальні збори НТШ під головуванням Кирила Студинського оголосили про ліквідацію товариства і в такий спосіб започаткували створення сектору української літератури при Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР. Необхідно відзначити, що на той час у Львові працювала ціла плеяда авторитетних літературознавців. Так, у званні академіків АН УРСР були відновлені: Кирило Студинський, Василь Щурат, Михайло Возняк і Філарет Колесса. Сектор української літератури тоді очолив Михайло Возняк. Працівниками стали більш чи менш відомі літературознавці: Кирило Студинський, Василь Щурат, Степан Тудор, Веніамін Гуфельд, Марія Деркач, Михайло Тершаковець, Яким Ярема, Юрій Стефаник, Григорій Лужницький, Степан Щурат, Докія Приступа, Ярослав Чума.

У червні 1941 р. німецькі війська захопили Львів – на зміну радянській окупації прийшла німецька. За нової влади спроба відновлення НТШ не увінчалася успіхом, адже німці не дозволяли створювати установи й товариства, де могла б розгортатися науково-дослідницька праця. Водночас українське культурне життя у Львові стало інтенсивнішим, ніж в інших регіонах окупованої України. Так, у межах заснованого на початку липня 1941 р. Літературно-мистецького клюбу діяла Спілка українських письменників, до якої входили й літературознавці – як місцеві, так і ті, які приїхали з Харкова та Києва. На сторінках журналу «Наші дні» з літературознавчими статтями виступали: Михайло Возняк, Олександр Оглоблин, Дмитро Козій, Юрій Шевельов, Юрій Лавріненко, Микола Шлемкевич та ін. Попри однакову жорстокість радянської та німецької окупацій, між ними існували певні відмінності. Остап Тарнавський у книжці спогадів «Літературний Львів, 1939–1944» (Львів, 1950)

Михайло Возняк

написав, що радянська влада вдавалася до цинічної брехні, приховуючи свої справжні цілі, натомість німці відкрито й чітко проголошували власні загарбницькі наміри. Перша намагалася встановити контроль над думками в голові громадян («влізти з чобітьми в душу людини»), друга – цього не прагнула. Тому за німецької окупації, хоч і певною мірою, творчим особистостям можна було виявляти власну ініціативу та думку.

Роман Кирчів

Із поверненням у липні 1944 р. радянських військ до Львова постало питання відновлення радянського суспільно-політичного та культурного життя. У доповідній записці комісії ЦК КП(б)У, поданій Нікіті Хрущьову (Никита Хрущёв), одним із перших пунктів записано: вирішити питання про відновлення роботи львівських відділів АН, що й було зроблено. Михайло Нечиталюк у книжці «Честь праці!» (Львів, 2000) наводить склад львівського відділу київського Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка: Михайло Возняк (завідувач), Іванна Грінкевич (секретар і друкарка), наукові співробітники: Марія Деркач, Микола Матвійчук, Михайло Нечиталюк, Михайло Пархоменко, Іван Романченко, Василь Щурат, Степан Щурат, Яким Ярема. Однак відділ під керівництвом М. Возняка проіснував недовго – 14 вересня 1946 р. постановою Президії АН УРСР він разом із відділами історії України й економіки був ліквідований. До цього спричинилася, передусім, кампанія, спрямована проти львівських учених, зокрема літературознавців Михайла Рудницького та Михайла Возняка, яких звинувачували в українському буржуазному націоналізмі. Марію Деркач і Якима Ярему перевели до Києва, куди був перевезений архів Івана Франка та його бібліотека, інші працівники відділу перейшли в університет й інші установи.

Однак за 5 років, згідно з постановою Ради Міністрів УРСР від 21 лютого 1951 р., у Львові створено філіал АН УРСР і в його складі – Інститут суспільних наук (1953–1962 рр. його директором був І. Крип'якевич – голова (від 1934 р.) історичної секції НТШ, а згодом (від 1958 р.) дійсний член АН УРСР); і вже в цьому інституті був створений відділ літератури. У 1951–1975 рр. тут працювали: М. Возняк, М. Деркач, М. Мундяк, М. Вальо, О. Дей, О. Мороз, М. Матвійчук, П. Малий, С. Щурат, С. Трофимук, І. Цапенко, Г. Нудьга, Я. Шуст, М. Нечиталюк, М. Іщук, Л. Сеник, Р. Кирчів, М. Родько, П. Ящук, З. Нестер, М. Гурладі, І. Моторнюк, Я. Білоштан, М. Мольнар, М. Мороз, С. Пінчук, П. Загайко, Ф. Неборячок, Р. Осташ, Б. Криса, Л. Бондар, Т. Салига, Н. Андрусів.

Про науковий потенціал і роботу відділу, зокрема, свідчать такі факти. Михайло Возняк, який очолював його від 1951 р. і до смерті в 1954 р., у 1904–1908 рр. навчався на філософському факультеті Львівського університету, де студіював українську філологію як першу спеціалізацію і класичну – як другу. Вже 1904 р. на сторінках «Записок НТШ» почав публікувати перші наукові розвідки, а в 1911 р., за рекомендацією К. Студинського, став дійсним членом філологічної секції. На перші публікації М. Возняка звернув увагу І. Франко, який відзначив у молодого дослідника точний, скрупульозний до найменших дрібниць дослід мовних та літературних явищ. Михайло Возняк написав близько 600 друкованих праць з історії української літератури. Сфера його наукових зацікавлень простягалася від українських казок через давню та нову українську літературу і до творчості І. Франка. Саме М. Возняк виступив фундатором франкознавства, вказавши на необхідність комплексного вивчення спадщини письменника. Також зробив чимало для дослідження творчості членів «Руської трійці». У 1946 р. у Києві вийшла його книжка «Григорій Квітка-Основ'яненко: Життя і творчість», а у Львові – «Титан праці. Життя і творчість І. Франка» (перше узагальнювальне дослідження життєвого і творчого шляху І. Франка, за М. Вальо); і вже після смерті з'явилися «Нариси про сві-

Ірина Мольнар і Марія Вальо

тогляд Івана Франка» (Львів, 1955) та «З життя і творчості Івана Франка» (Київ, 1955). В архіві інституту дотепер зберігається його велика праця «Шлях праці і боротьби Івана Франка», написана в 1950-х роках.

Марія Деркач у 1926 р. закінчила філософський факультет Карлового університету у Празі, здобувши ступінь доктора філософії. Досліджувала життя і творчість Лесі Українки; брала участь у виданнях її творів, зокрема підготувала книжку «Неопубліковані твори / Леся Українка; з рукописів підготувала до друку Марія Деркач» (Львів, 1947), склала примітки й була консультантом видання «Леся Українка. Твори: у 5-х т.» (Київ, 1951–1956). Також є авторкою низки публікацій про Івана Франка, Михайла Павлика, Ольгу Кобилянську, Ольгу Рошкевич, Любов Яновську, Євгенію Ярошинську, Костянтину Малицьку й ін. Марія Деркач тривалий час (у 1950-х роках) працювала над темою «Літопис життя і творчості Лесі Українки». Згодом ці напрацювання використав Мирослав Мороз, який видав книжку «Літопис життя і творчості Лесі Українки» (Київ, 1992).

Григорій Нудьга

Григорій Нудьга навчався в Харківському та Київському університетах (останній закінчив у 1938 р.). У 1945 р. заарештований зі звинуваченням в «антирадянській агітації», перебував у таборах ГУЛАГу й був звільнений наприкінці 1951 р., а після смерті І. Сталіна добився зняття судимості та обмеження у правах. Його ранні публікації помітили Максим Рильський, Філарет Колесса, Михайло Возняк. Магістральний напрям досліджень Г. Нудьги – взаємовідносини літератури та фольклору, які він прагнув розглянути в різних ракурсах і на різних культурно-історичних етапах. Написав кілька монографічних праць та уклав низку збірників зі вступними статтями, примітками й коментарями: «Пісні та романси українських поетів: у 3-х кн.» (Київ, 1941, 1956, 1960), «Українська народна сатира і гумор» (Львів, 1959), «Українська пісня серед народів світу» (Київ, 1960), «Пародія в українській літературі» (Київ, 1961), «Листування запорожців з турецьким султаном» (Київ, 1963), «Українська сатира і гумор» (Київ, 1969), «Чумацькі пісні» (Київ, 1969), «Українська балада: з теорії та історії жанру» (Київ, 1970), «Український поетичний епос: (думи)» (Київ, 1971).

Роман Кирчів у 1953 р. закінчив Львівський педагогічний інститут. Під час роботи у відділі опублікував такі монографії: «Комедії Івана Франка» (Київ, 1961), «Україніка у польських альманахах доби романтизму» (Київ, 1965), «Український фольклор у польській літературі (період романтизму)» (Київ, 1971).

У відділі також працював Олексій Дей, який написав монографію «Іван Франко і народна творчість» (Київ, 1955), а також докторську дисертацію, що вийшла 1959 р. у Києві під назвою «Українська революційно-демократична журналістика: проблема виникнення і становлення». У 1962 р. переїхав до Києва, де обійняв посаду завідувача відділу фольклористики Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР, і вже там уповні розкрився його науковий потенціал (водночас саме О. Дей разом із В. Беляєвим стали уповноваженими представниками Президії АН УРСР, які «приймали» закриття відділу 1975 р.).

Олексій Дей

Нетривалий час тут працював і М. Мороз, який, як і Г. Нудьга, зазнав політичних репресій та вже в післясталінський час був реабілітований. Під час роботи у відділі він працював над бібліографією невиданих творів М. Возняка, матеріалами до бібліографічного покажчика «Радянське франкознавство за двадцять років (1939–1959)», а також запропонував проспект укладання бібліографії творів І. Франка. У 1959 р. рішенням Президії АН УРСР М. Мороза переведено до Львівської наукової бібліотеки АН УРСР для роботи над складанням бібліографії критичної літератури про Т. Шевченка.

Мирослав Мороз

Наведені факти, а їх можна продовжувати, – виразне свідчення того, що у відділі працювали люди, які відчували внутрішній поклик до філології, наукової праці; вважали, що необхідно працювати за будь-яких обставин, а вже час «пересіє» зроблене, відокремивши те, що робилося згідно з науковими принципами та любов'ю до рідного слова, від того, що писалося для «кесаря», на вимогу радянських ідеологічних органів. А вимоги були жорсткими і запроваджувалися неухильно та послідовно. Хоча, на перший погляд, усе відбувалося вільно та демократично: відділ «сам формував» планову тему, її обговорювали на вченій раді інституту і затверджувала Президія АН. І це – ще один вияв облудності радянської влади, про яку писав О. Тарнавський. Насправді ніхто би не дозволив визначити тему, яка б так чи так не вписувалася в радянську ідеологічну парадигму. На це, зокрема, вказують протоколи засідань і загальних зборів у наукових інституціях того часу, зовнішні рецензії тощо. А ще ж були непротокольовані приватні розмови із представниками партійного комітету, а також органів Міністерства державної безпеки / Комітету державної безпеки (МДБ/КДБ), які в різний спосіб контролювали ідеологічний клімат у країні. З другого боку, у самому науковцеві також спрацьовував «внутрішній цензор», який означував допустимі ідейні тенденції в дослідженні та межі свободи висловлювання. Частина науковців відділу брала участь в експертних комісіях, які на запити КДБ визначали або антирадянськість якогось тексту, або його належність певній особі. У різний час такими експертами були: Михайло Нечиталюк, Микола Матвійчук, Федір Неборячок.

Михайло Нечиталюк

Роботою відділу в період 1951–1975 рр. курував партком інституту. Це була загальнопоширена тогочасна практика. Також використовувався прийом «зовнішнього рецензування», коли на планові теми, дисертації і навіть наукові статті працівників писали відгуки дослідники з інших наукових інституцій, зокрема Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка. І якщо рецензії Олександра Білецького відзначалися конструктивним науковим підходом у розгляді дослідницьких текстів, широтою бачення проблем, то цього не можна сказати про рецензії Степана Крижанівського, у яких домінантною виступала ідеологічна складова. Тоді було поширене правило обговорювати на засіданні публікації членів відділу; також на засіданні наукові працівники звітували про конференції, у яких брали участь. Усе це теж у певний спосіб сприяло їхньому ідеологічному контролю. Крім того, працівники повинні були брати активну участь у роботі Товариства з поширення політичних і наукових знань УРСР («Товариство знання»), зокрема читати публічні лекції на підприємствах і в колгоспах. Зрозуміло, вони мали чітку ідеологічну складову; їхньою метою було поширення радянських ідеологем у ширших суспільних групах, аніж та, представники якої безпосередньо цікавилися науковою літературою. Водночас читання лекцій оплачувалося: 10 крб за одну (при місячному окладі молодшого наукового співробітника 105) – це була можливість трохи додати до зарплатні. Радянська влада, крім «батога», доволі широко використовувала методику «пряника».

Треба сказати, що певні епізоди тогочасного наукового життя виявляли як посилення упровадження ідеологічного чинника в дослідницькі тексти, так і певне його послаблення та власне наукові зацікавлення. Образно кажучи, у 1950–1970-х роках існувала плинність ідеологічної складової в наукових дослідженнях, що було пов'язане зі суспільно-політичними тенденціями в самій державі. Але, потрібно визнати, у працях дослідників того часу не могло бути нічого, що би виразно опонувало радянській соціокультурній парадигмі.

Марія Вальо

У 1954 р. відділ мав дві магістральні лінії дослідження: «Український літературний про-

АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР
Львівський філіал
ІНСТИТУТ СУСПІЛЬНИХ НАУК
ПОСВІДЧЕННЯ № 37
Тов. Вальо М. А.
працює в Інституті суспільних наук Академії наук УРСР
на посаді мол. наукового співробітника
Директор Інституту суспільних наук АН УРСР
Видано 4-го жовтня 1952 р.
Дійсне до 31 грудня 1952 р.
Продовжено до 31 грудня 1954 р.
Продовжено до 31 грудня 1956 р.
31 грудня 1958
(Власний підпис)
Учений секретар Інституту суспільних наук АН УРСР

Посвідчення Марії Вальо

цес в його історичному розвитку» і «Соціалістичний реалізм в радянській літературі». У 1959 р. такими були: «Іван Франко і його роль у розвитку української демократичної літератури» та «Творчість українських радянських письменників та їх роль в становленні і розвитку соціалістичного реалізму». Тобто ставилися завдання вивчення української класичної літератури (звичайно, у певному ідеологічному ракурсі) й дослідження радянського літературного поля. І в цих двох магістральних лініях кожен дослідник шукав свій об'єкт, свою «нішу». І тут могло бути так, що в одному випадку вчений був змушений братися за виразно ідеологічну тематику, а в іншому – працював над темою, у якій, принаймні в назві, не звучала ідеологічна проблематика. Так, Марія Вальо 1954 р. працювала над темою дисертації «Образ Богдана Хмельницького в українській радянській літературі» (і це співвідносилося із загальною темою відділу – «Воз'єднання України з Росією в українській радянській драматургії»), а вже 1957 р. приступила до порівняно «нейтральної» – «Творчість Ірини Вільде» (що, знову ж таки, відображала загальну – «Становлення і розвиток соціалістичного реалізму в творчості західноукраїнських письменників»).

Загалом, теми досліджень можна умовно поділити на дві групи. Перші виявляли чітке ідеологічне спрямування: «Іван Франко – борець проти реакційної течії в українській літературі» (Іван Романченко), «Ідейно-художні особливості радянської літератури» (Яків Білоштан), «Роль прогресивної періодики в розвитку революційної літератури в Західній Україні» (Степан Трофимук), «Іван Вишенський – борець проти Ватикану і унії» (Петро Загайко), «Боротьба Івана Франка проти ідеології буржуазного націоналізму» (Олексій Дей, Степан Щурат). Загальні планові теми відділу теж відображали подібну риторику: «Ярослав Галан – публіцист», «Возз'єднання України з Росією в українській радянській драматургії», «Становлення і розвиток соціалістичного реалізму в творчості західноукраїнських письменників» тощо. Члени відділу брали участь у великій колективній праці «Торжество історичної справедливості: закономірність возз'єднання західноукраїнських земель в єдиній українській радянській державі» (відп. ред. – Мирослав Олексюк, Львів, 1968), що її підготував інститут до 30-річчя возз'єднання Західноукраїнських земель із підрадянською Україною.

Теми другої групи представляли нейтральну з погляду ідеології тематику: «Іван Франко – дослідник усно-поетичної творчості» (Олексій Дей), «Спостереження над генезисом билин» (Іван Цапенко), «Рання творчість Івана Франка» (Степан Щурат), «Українська тема в польських альманахах XIX ст.» (Роман Кирчів), «Життєвий і творчий шлях Лесі Українки» (Марія Деркач), «Питання бібліографії та атрибуції творів Івана Франка» (Мирослав Мороз).

Степан Щурат

Варто згадати укладання збірників, які – попри акцентований ідеологічний ракурс та лакуни у представленні – все ж мали певну наукову й інформаційну значимість. Так, Олексій Дей підготував і видав «Вибрані статті про народну творчість / І. Я. Франко» (Київ, 1955), «Іван Франко у спогадах сучасників» (співавт. – Наталія Корнієнко, Львів,

Любомир Сеник

1956); Степан Щурат «Вибрані праці з історії літератури / В. Г. Щурат» (Київ, 1963) тощо. Вивчення і представлення літератури дорадянського періоду давало більше простору для свободи дослідницького «маневру», ніж це було у випадку із представленням літератури радянського часу, де ідеологічна складова домінувала. І цей момент, принаймні для частини науковців, став визначальним у виборі періодів дослідження та проблематики.

Після Михайла Возняка відділ очолювали Олексій Мороз (згодом пішов працювати у Львівський державний університет ім. І. Франка), Степан Щурат, Федір Неборячок (пізніше виїхав до Полтави, щоб очолити кафедру української літератури в педінституті), Мирослава Гурладі. Кожен із завідувачів мав своє нюансоване бачення актуальних завдань роботи відділу й по-своєму намагався формувати наукову проблематику – звичайно, у контексті прийнятої ідеологічної парадигми. І якщо С. Щурат підтримував порівняно ширше бачення літературних явищ, то цього не можна сказати про його наступників. За керівництва С. Щурата відділ взяв участь у виданні (упорядкування, написання коментарів) «Іван Франко. Зібрання творів: у п'ятдесяти томах» (Київ, 1976–1986). Власне Степан Щурат, Роман Кирчів, Любомир Сеник, Микола Родько, Григорій Нудьга, Степан Трофимук, Ігор Моторнюк взяли участь у роботі над 26–28-м томами цього видання. Також відділ взявся за тему «Історія українського літературознавства: від XVI ст. до сучасного періоду», яку планував видати у двох томах. Однак ця важлива й цікава в науковому вимірі тема, окремі частини якої вже були написані, так і не завершена. І пізніше стане зрозуміло чому. У 1970 р. до відділу для написання кандидатської дисертації «Життєвий і творчий шлях Михайла Яцківа» був прикріплений Микола Ільницький, який на той час очолював відділ критики журналу «Жовтень» (його консультантом призначено Степана Щурата). За 3 роки на спеціалізованій раді в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка М. Ільницький захистив дисертацію «Творчість Михайла Яцкова в контексті ідейно-естетичної боротьби в українській літературі початку XX століття».

Як уже зазначено, робота відділу залежала від політичних тенденцій у державі. У 1972–1973 рр. в УРСР пройшла хвиля репресій, яка згодом одержала назву «Генеральний по-

На передньому плані зліва направо: Лариса Бондар і Богдана Криса

гром». Його метою було не лише знищення дисидентського руху в республіці (який швидко сформувався за час «хрущовської відлиги»), а й нейтралізація культурно-інтелектуального середовища, яке живило активність інакомислення (Григорій Касьянов). Масштабна хвиля репресій, що пройшла по всій республіці, не оминула ні інституту, ні відділу. У 1972 р. знято з посади директора інституту М. Олексюка. Степана Щурата «відправлено на пенсію». Також одразу ж по досягненні пенсійного віку випроваджено «на заслужений відпочинок» Г. Нудьгу (він як був зарахований на посаду молодшого наукового співробітника, так і пішов на пенсію). Звільнено Р. Кирчіва й М. Вальо. У листопаді 1973 р. жорсткій критиці піддано Л. Сеника як автора праці «Становлення українського радянського роману» за відхід від класових, партійних, історичних принципів в оцінці як окремих літературних явищ, так і літературного процесу 1920–1930-х років загалом. У відділі з'явилися нові, молоді, працівники: Тарас Салига, Лариса Бондар, Богдана Криса.

Зліва направо: Любомир Сеник, Микола Ільницький, Богдана Криса, Богдан Завадка

Після недовгого керівництва Ф. Неборячка відділ у 1973 р. очолила дослідниця (сучасного) радянського літературного процесу М. Гурладі, яка працювала тут із 1961 р. Показовий у контексті нових політичних «віянь» у республіці загалом і гуманітаристиці зокрема перспективний план роботи відділу на 5 років, який вона представила як завідувач. Він складається із таких проблемних блоків: 1. Взаємини української літератури з літературами народів СРСР і країн соцреалістичної співдружності. 2. Теорія соціалістичного реалізму. 3. Зв'язки літератури з життям. 4. Питання художньої майстерності. Не можна не зауважити, що в означеній проблематиці немає вивчення класичної літератури взагалі. Натомість обрано єдину магістральну тенденцію – дослідження радянської літератури в її відповідній культурній парадигмі та зв'язках. Показова з цього погляду планова тема М. Гурладі за 1975 р. «Ідейно-естетична єдність художнього нарису в радянській літературі». Під її керівництвом Т. Салига в 1973–1975 рр. написав кандидатську дисертацію «Типологічні риси сучасної російської, української та білоруської балади».

Існує версія, що закриття відділу – справа рук самої М. Гурладі. Висловлені критичні зауваження до її праці під час переобрання на посаді (оскільки, як згадували колеги, вона як науковець не відзначалася нічим помітним, займалася поточною критикою – здебільша рецензуванням творів львівських літераторів) викликали в неї активний самозахист і в подальшому «інформаційний» наступ на тих, хто її критикував. Будучи партійною та маючи зв'язки в Львівському обкомі партії, М. Гурладі розгорнула широку ідеологічну кампанію, спрямовану проти ворожих антирадянських елементів, що діють і мають вплив в інституті. Як наслідок, їй вдалося не лише утриматися на посаді, а й стати завідувачем відділу. Однак розкручену до рівня ЦК КП(б)У «історію», зрештою, у владних кабінетах вирішено закінчити просто – ліквідувати сам відділ, що й було зроблено 1975 р. Насправді ж, причина не в М. Гурладі, яка почала активно писати скарги в різні інстанції на колег з інституту, а у зміні політичного клімату в УРСР, у рішенні владної верхівки взяти під жорсткий контроль суспільно-культурний простір у республіці. За інших обставин вся ця історія навряд чи закінчилася б ліквідацією відділу. Однак за час нового впровадження ідеологічного терору в нього не було шансів. Образно кажучи, майбутній завідувач відділу (усвідомлюючи чи ні далекосяжні наслідки своїх учинків) лише означила точку прикладання сил контролю, а коли настав час, сам механізм контролю спрацював рішуче і чітко.

З послабленням в УРСР у другій половині 1980-х років ідеологічного контролю суспільства загалом і наукових установ зокрема в інституті виникає ідея відновлення відділу української

літератури. Розмови про це почали вестися вже від 1988 р. У 1989 р. директором Інституту суспільних наук став доктор історичних наук Ярослав Ісаєвич, який свого часу працював під керівництвом академіка Івана Крип'якевича. У серпні 1990 р. відділ української літератури відновлено. Його керівником став М. Ільницький – на той час уже доктор філологічних наук, людина з недогматичними поглядами на літературні явища. Також він був одним із членів ініціативної групи щодо відновлення НТШ, обраний його дійсним членом і головою філологічної секції.

За задумом ініціаторів, відновлення відділу літератури, обрання його керівника та працівників, з одного боку, мало опиратися на кращі традиції попереднього функціювання, а з другого – вибудовувати нові засади осмислення літературних явищ, позбавлених ідеологічної зашореності, на позиціях суверенітету та державної незалежності України (якої тоді праглося і яка незабаром прийшла, хоч і не повною мірою), а також на позиціях наукової сумлінності та з урахуванням нових дослідницьких методологій і підходів.

Отож у відновлений відділ повернулися Л. Сеник (працював до 2006 р.) і Б. Криса (до 2008 р.), які уособлювали зв'язок із попереднім періодом наукової роботи. Нові працівники – Ярослава Мельник (до 2012 р.) та Богдан Завадка (до 2007 р.) – продовжили відділівську традицію дослідження проблем франкознавства і драматичних творів в українській літературі. Надія Пікулик (до 2010 р.) звернулася до філософської візії літературних явищ. Тарас Лучук (до 2006 р.) і Мирослав Трофимук (до 1996 р.) метою досліджень поставили проблему укоріненості української літератури в європейській літературно-культурній традиції. Показовими для роботи в нових умовах стали планові теми: «Література як фактор національного відродження», «Література Західної України в системі національно-культурного відродження», «Літературний Львів у системі української культури», «Українська література та ідеї християнської етики: європейський контекст», «Міжкультурна взаємодія в Галичині другої половини XIX – першої третини XX ст.», «Літературне життя в Галичині у міжвоєнний період XX ст.: ідейно-тематичні напрями», «Рецепція минулого і сучасного в мандрівній та мемуарній літературі західноукраїнських письменників другої половини XIX – першої половини XX ст.».

До аспірантури при відділі в 1994 р. вступила Лілія Сирота (керівник – Микола Ільницький), яка у 2000 р. захистила кандидатську дисертацію «Літературна група "Митуса" в західноукраїнському літературному процесі 1920-х рр.» Також тут навчалися: Лариса Козак – досліджувала тему «Василь Щурат у літературознавчому процесі кінця XIX – початку XIX ст.» (у 2013 р. упорядкувала, написала передмову, коментарі й покажчик до видання «Франкіяна Василя Щурата: листи, статті, спогади» (Львів, 2013)), Ольга Бєлявцева – «Міський текст Львова в українській та польській прозі міжвоєнного десятиліття» і Христина Рутар – «Травмована пам'ять в сучасному історичному романі» (на матеріалі текстів «Музей покинутих секретів» Оксани Забужко та «Танго смерті» Юрія Винничука).

У гуманітаристику на материковій Україні наприкінці 1980-х – на початку 1990-х років прийшло п'янке відчуття свободи, яке, зокрема, полягало в можливості вільно обирати дослідницьку тематику й писати без жодних ідеологічних приписів згори. Перед дослідниками української літератури академічних установ постали два магістральні напрями роботи. Перший полягав у трактуванні чи перетрактуванні літературних явищ у контексті новітніх запитів часу загалом і нової методології (розвиток якої був призупинений у радянський час, однак яку успішно розробляли на Заході) зокрема. Другий – у представленні та належному осмисленні того, що в радянський час замовчували або хибно трактували. Треба було творити нову історію української літератури – позбавлену радянських ідеологем, суголосну із західними стандартами в гуманітаристиці; таку, що більш адекватно представляла літературний процес від давнини до сучасності.

У 2007 р. до відділу прийшов Тимофій Гаврилів; у 2008 р. – Віктор Мартинюк (працював до 2018 р.); у 2013 р. – Петро Шкраб'юк (від 1987 р. працював у відділі нової історії), Данило Ільницький (працював до 2019 р.) та Наталія Ощипок (до 2017 р.); у 2015 р. – Ольга Бєлявцева (до 2016 р.); у 2017 р. – Софія Когут (до 2023 р.); у 2018 р. – Тарас Пастух; у 2019 р. – Валентина Прокіп; у 2020 р. – Наталія Мочернюк, у 2021 р. – Наталія Філоненко і 2024 р. – Марина Демедюк. У 2009 р. М. Ільницький через завантаженість (будучи завідувачем кафедри теорії літератури

Н А К А З № 129.

по Інституту суспільних наук АН УРСР

м. Львів від 15 вересня 1975 р.

§ 1.

У відповідності до Постанови Президії АН УРСР № 379 від 26 вересня 1974 р. "Про науковий профіль і структуру Інституту суспільних наук АН УРСР" та враховуючи завершення планової теми розформувати відділ літературознавства з 1 жовтня 1975 р.Кошти по фонду заробітної плати вивільнені після розформування відділу літературознавства спрямувати на зміцнення висококваліфікованими кадрами відділів філософського та історичного напрямів.

§ 2.

У зв"язку із розформуванням відділу літературознавства увільнити з 1 жовтня 1975 р.співробітників відділу: зав.відділом Гурладі М.С., старших наукових співробітників Моторнюка І.Л., Нестер З.М., Родька М.Д.,Сеника Л.Т. та Трофимука С.М; молодших наукових співробітників Бондар Л.П.,Крису Б.С., Осташа Р.І., Салигу Т.Ю.та старшого лаборанта Колотай Д.С.з посад, які вони займають.

§ 3.

Питання про трудовлаштування з 1 жовтня ц.р. товаришів Гурладі М.С.,Моторнюка І.Л.,Нестер З.М.,Родька М.Д.,Сеника Л.Т., Трофимука С.М.,Бондар Л.П.,Криси Б.С.,Осташа Р.І.,Салиги Т.Ю. та Колотай Д.С. вирішити у відповідності до поданих ними заяв та вирішення МК профспілки інституту від 12 вересня 1975 р.

Директор інституту В.П.Чугайов

З оригіналом вірно
зав. канцелярією

та порівняльного літературознавства Львівського національного університету ім. І. Франка), а також маючи поважний вік (75 років), залишив посаду завідувача відділу і на його місце прийшла Я. Мельник. Під її керівництвом відділ перебував до 2012 р. – перейшла на посаду завідувача кафедри класичних, візантійських і середньовічних студій в Українському католицькому університеті. У 2012–2013 рр. відділ очолював Т. Гаврилів; у 2013–2018 рр. – П. Шкраб'юк; а від 2019 р. – Т. Пастух.

Занепад і розпад наприкінці 1980-х років радянської економіки та непросте становлення економіки вже незалежної України неминуче позначилися на фінансуванні наукових установ у системі АН загалом й Інституту суспільних наук (від 1993 р. – Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича) зокрема. Затримки із виплатою заробітної плати в 1990-х роках (особливо складними були 1995 р. і 1996 р., коли заборгованість сягала 13 місяців); проблеми із фінансуванням у наступні два десятиліття (яке, зрештою, закінчилося переведенням наукових працівників на неповні ставки із виплатою 0,5 окладу) – все це негативно позначилося на матеріальному становищі працівників і зумовило пошук інших, краще фінансованих, місць праці – перехід на роботу, наприклад, до Львівського університету ім. І. Франка. Треба сказати, що ще в 1950–1980-х роках Інститут суспільних наук мав 2-гу категорію фінансування, тоді як Львівський університет – 1-шу. У 1990-х роках і дотепер ситуація із фінансуванням інституту й університету стала ще разючішою. І це пояснює плинність кадрів в інституті. Та навіть за таких непростих умов працівники – відповідно до здібностей, вмінь і зусиль – чимало зробили в українському літературознавчому просторі.

І тут передовсім варто говорити про роботу М. Ільницького, який за час праці у відділі видав низку монографічних досліджень, літературно-критичних нарисів, упорядкував чимало історико-літературних видань, написав велику кількість статей, передмов, рецензій тощо. Серед зробленого потрібно згадати книжки: «Богдан-Ігор Антонич: Нарис життя і творчості» (Київ, 1991); «Від "Молодої Музи" до "Празької школи"» (Львів, 1995), «Критики і критерії: літературно-критична думка в Західній Україні 20–30-х рр. XX ст.» (Львів, 1998), «Драма без катарсису: Сторінки літературного життя Львова першої половини XX століття» (Львів, 1999), «Ключем метафори відімкнені вуста… Поезія Ігоря Калинця» (Париж; Львів; Цвікау, 2001),

Зліва направо: Тарас Пастух, Наталія Мочернюк, Марина Демедюк, Петро Шкраб'юк, Валентина Прокіп, Наталія Філоненко

«Драма без катарсису: сторінки літературного життя Львова другої половини ХХ століття. Кн. 2» (Львів, 2003), «У фокусі віддзеркалень: статті, портрети, спогади» (Львів, 2005), «На перехрестях віку: у 3-х кн.» (Київ, 2008–2009), «Знаки доби і грані таланту» (Київ, 2014), «Читаючи, перечитуючи… Літературознавчі статті, портрети, роздуми» (Тернопіль, 2019), «Формули осягання Яцкова» (Львів, 2021), «Іван Франко: антиномія природи і духу. Розвідки, інтерпретації» (Львів, 2023).

Микола Ільницький. 26 вересня 2024 р.

Серед упорядкованих збірників, які дослідник зазвичай супроводжував передмовою і примітками, варто назвати: «Розсипані перли: поети "Молодої Музи"» (Київ, 1991), «Богдан Лепкий. Твори: в 2-х т.» (Київ, 1991), «Святослав Гординський. Колір і ритми: поезії, переклади» (Київ, 1997), «Леонід Білецький. Основи української літературно-наукової критики» (Київ, 1998), «Над рікою часу: західноукраїнська поезія 20–30-х років» (Харків, 1999), «Поети Празької школи: Срібні сурми» (Київ, 2009), «Іван Франко у критиці: західноукраїнська рецепція 20–30-х років ХХ ст.» (Львів, 2010). Також він був відповідальним редактором чималої кількості історико-літературних видань, і тут не можна оминути увагою збірник «Шашкевичіана», сім випусків якого вийшло з 1993 р. по 2004 р. Визнанням значного внеску М. Ільницького в українське літературознавство стало обрання його у 2003 р. членом-кореспондентом Національної академії наук України.

Микола Ільницький – літературознавець із широкими зацікавленнями та добрим знанням літературного процесу, що дає йому змогу вільно орієнтуватися в матеріалі. Для його письма притаманне багатоаспектне бачення літературних явищ, асоціативний спосіб розгортання дослідницького сюжету, увага до індивідуального стилю письменника, виваженість й аргументованість в оцінюванні літературних явищ. Микола Ільницький зосереджував увагу на літературному процесі Західної України, що, зокрема, відзначив Іван Дзюба. Тут передовсім варто згадати новаторську працю дослідника під назвою «Драма без катарсису: сторінки літературного життя Львова ХХ століття», яка вийшла у двох книгах (1999, 2003). Саме він першим взявся за складне завдання – реконструювати літературне життя Львова у ХХ ст., що мало чимало несподіваних поворотів (нерідко драматичних), підводних течій, устремлінь, трагедій. У цьому показова назва праці «Драма без катарсису», що ознаменовує відсутність морального «очищення» душі через мистецтво в українському суспільстві ХХ ст. Адже замість співпереживання і співчуття, які власне й уможливлюють настання катарсису, століття закінчилося «абсурдистським дійством» насмішок та глузування. Теперішній час блискуче демонструє слушність міркувань дослідника…

Ярослава Мельник займалася складною темою – останні роки життя Івана Франка. Її брошура «… І остатня часть дороги… Іван Франко в 1914–1916 роках» (Львів, 1995) згодом переросла у книжку «З останнього десятиліття Івана Франка» (Львів, 1999), яка викликала чималий читацький інтерес і згодом мала два доопрацьованих та розширених видання «… І остатня часть дороги… Іван Франко: 1908–1916» (Дрогобич, 2006; 2016). Також дослідниця написала монографію «Іван Франко і Biblia Apocrypha» (Львів, 2006) і в 2006 р. у Львівському національному університеті ім. І. Франка захистила докторську дисертацію під назвою «Апокрифіка Івана Франка: проблеми рецепції та інтерпретації». Ярослава Мельник – найавторитетніший в Україні знавець біографії Івана Франка, а також питання Івана Франка й апокрифів. У монографії про останні роки його життя на основі вивчення великої кількості спогадів, архівних матеріалів, публікацій того часу вона реконструювала найважливіші епізоди з 1908 р. по 1916 р. і виважено, тонко, делікатно представила драматичні моменти. У дослідженні «Іван Франко і Biblia Apocrypha» детально розглянула як Франкові студії в царині апокрифічної літератури, так і апокрифічні образи й алюзії у його оригінальній поетичній та прозовій творчості. У контексті зацікавлення цією темою написала передмову до перевидання п'ятитомного корпусу «Апокрифи і леґенди з українських перекладів. Зібрав, упорядкував і пояснив др. Іван Франко» (Львів, 2006). Тонка аналітика, виваженість суджень, густота письма визначають її дослідницький стиль.

Мирослав Трофимук

Любомир Сеник видав брошуру «Микола Хвильовий і його роман "Вальдшнепи"» (Львів, 1994), а пізніше – монографію «Роман опору: Український роман 1920-х років: проблема національної ідентичності» (Львів, 2002). В останній зробив цікаву спробу перепрочитання українського роману доби «Розстріляного відродження» в контексті творення «новітнього роману» (Гнат Михайличенко «Блакитний роман»), «політичного роману» (Микола Хвильовий «Вальдшнепи»), «утопічного роману» (Володимир Винниченко «Сонячна машина»), «лівого роману» (Майк Йогансен «Подорож ученого доктора Леонардо…») тощо. Поява цієї праці знакова з огляду на те, що її автор – після чотирьох десятиліть панування радянської ідеології, зазнавши жорсткої ідейної критики за дослідження про прозу 1920–1930-х років, – в умовах незалежної України таки написав дослідження, яке відображає його справжнє бачення та розуміння літературних подій і художніх творів періоду «Розстріляного відродження». Також Л. Сеник уклав двотомну хрестоматію «Українська літературознавча думка в Галичині за 150 років» (Львів, 2002). І під час роботи у відділі написав книжку «Студії ліричної драми Івана Франка "Зів'яле листя"» (Львів, 2007), де розглянув філософські й естетичні виміри однієї з найкращих поетичних збірок І. Франка. Літературознавчий ідіостиль Л. Сеника характеризує добре відчитування механізмів, які визначають розвиток певних літературних подій і тенденцій, дохідливе представлення складних явищ та феноменів, легкість стилю.

Богдан Завадка

У 1995 р. в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України Б. Криса захистила докторську дисертацію під назвою «Образ світу в українській поезії XVII–XVIII століть». А згодом за її текстом видала книжку «ПереСотворення світу: Українська поезія XVII–XVIII століть» (Львів, 1997). У ній авторка розглянула засадничі складові світотворення в українській бароковій поезії, а також визначила її основні естетичні ознаки. Також Б. Криса як одна з організаторів львівських медієвістичних студій виступила ініціаторкою укладання збірника наукових праць «Дмитро Туптало у світі українського бароко» (Львів, 2007). Для її текстів притаманні добра обізнаність із літературознавчим дискурсом досліджуваної теми, структурний підхід до літературних явищ, тонке відчуття матерії образного слова.

Богдан Завадка за час роботи у відділі видав книжку «Серце чистеє подай. Проблеми релігії у творчості Тараса Шевченка» (1993) та дві брошури: «Орієнтир життя. До 130-річчя вшанування пам'яті Т. Шевченка» (1991) і «Місія папи Климента очима Івана Франка» (2001) (співавт. – Квітка Гриньків). У цих працях він прагнув подивитися на те, як у творчості й поведінці українських діячів виявляються та утверджуються націєтворчі культурні чинники. Загалом, текстам Б. Завадки притаманний есеїстично-публіцистичний стиль письма. Надія Пікулик видала дві невеликі брошури (співавт. – Любомир Сеник) «Климентій Шептицький – слуга Божий» (Львів, 1997) та «Ідея українського месіянізму» (Львів, 2002).

Тарас Лучук

Тарас Лучук у 1990 р. в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР захистив кандидатську дисертацію під назвою «Західноєвропейське коріння творчості Йоганнеса Бобровського». За час роботи у відділі написав низку статей наукового й науково-популярного стилів, до того ж – вельми широкого тематичного спектра. У сфері його інтересів: література та культура лужицьких сербів; перекладацька майстерність Бориса Тена, Андрія Содомори та Йосипа Кобіва; чесько-німецька стефаникіана; українська ґетеана; творчість Остапа Луцького, Святослава Гординського, Володимира Лучука, угруповання «ЛуГоСад» та ін. Мирослав Трофимук написав низку наукових статей, присвячених

темам інтертекстуальних зв'язків давньої української з латиномовною літературою, бароковій українській поезії, проблемам історії української літератури тощо.

Тимофій Гаврилів видав німецькою мовою монографію «Identitäten in der österreichischen Literatur des XX. Jahrhunderts» (Львів, 2008). Наступного року – українську версію тексту про ідентичність у художньому просторі австрійської літератури під назвою «Форма і фігура: Ідентичність у художньому просторі» (Львів, 2009). У 2009 р. в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України захистив докторську дисертацію «Феноменологія художньої ідентичності (на матеріалі німецької та австрійської літератури)». Видав книжки есеїстики «Моя Україна» (Львів, 2008), «На наш бік» (Львів, 2015), а також збірник літературознавчих ескізів під назвою «Шкіц філософії сум'яття. Австрійська література у XIX і XX сторіччях» (Львів, 2011). Став упорядником колективних наукових збірників (співавт. – Оксана Гаврилів) «Нова подорож до Європи» (Львів, 2012) та «Письменство Галичини в міжкультурній взаємодії» (Львів, 2015). Також Т. Гаврилів – автор чималої кількості літературознавчих рецензій, есеїв, відгуків, розміщених в онлайн виданнях, де простежив та осмислив події в українському культурному полі. Для наукових праць дослідника притаманні широкі культурні обрії, у яких спостерігається певне літературне явище, глибоке проникнення в сутність культурних феноменів та академічний стиль письма.

Віктор Мартинюк у 2008 р. у Львівському національному університеті ім. І. Франка захистив кандидатську дисертацію під назвою «Принцип абсурдного в організації художнього простору драматичних творів Миколи Куліша». Разом із Данилом Ільницьким на платформі «Інтерактивний Львів» Центру міської історії Центрально-Східної Європи створив цифровий мультимедійний проєкт «Уявна мапа літературного Львова ± 1939 р.».

Наталія Ощипок у 2009 р. у Львівському національному університеті ім. І. Франка захистила кандидатську дисертацію «Михайло Мочульський у літературному процесі кінця XIX – початку XX ст.», яку згодом, доопрацювавши, видала книжкою під назвою «Повернення із забуття: Михайло Мочульський у літературному процесі кінця XIX – початку XX ст.» (Львів, 2015). У ній на основі архівних і друкованих матеріалів простежений процес формування М. Мочульського як творчої особистості, його взаємини з І. Франком, розглянуто теоретико-методологічні основи літературознавчих праць про творчість Т. Шевченка, «українська школа» в польській літературі. Для наукових текстів Н. Ощипок притаманне сумлінне опрацювання джерел, пов'язаних із досліджуваною темою, відповідна до промовляння матеріалу інтерпретація літературних фактів і точність реконструкції суспільно-культурних явищ.

Зліва направо: Богдан Якимович, Петро Шкраб'юк, Ярослав Ісаєвич, Феодосій Стеблій

Зліва направо: Софія Когут, Наталія Мочернюк, Тарас Пастух, Валентина Прокіп. 2021 р.

Данило Ільницький у рік приходу у відділ в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України захистив кандидатську дисертацію «Теоретичні аспекти мистецького світогляду Богдана-Ігоря Антонича». Він – автор текстів й упорядник видання «Антонич від А до Я» (Львів, 2017), один з упорядників видання «Муза і чин Остапа Луцького» (Київ, 2016). Став співорганізатором (разом із В. Мартинюком) засідання наукового семінару відділу української літератури, учасниками якого, зокрема, були: Михайло Гнатюк, Ростислав Чопик, Галина Крук, Дарія Сироїд, Рішард Купідура (Ryszard Kupidura), Оксана Загороднюк, Микола Крупач, Андрій Дрозда, Катажина Ґліяновіч (Katarzyna Glianowich). Згодом у контексті семінару постала окрема варіація – «зустріч із відомим літературознавцем», що одержала назву «Інтелектуальна біографія». Учасниками останньої стали: Андрій Содомора, Микола Ільницький, Максим Тарнавський, Олег Ільницький, Наталія Пилип'юк. Данило Ільницький написав тексти про Назара Гончара, Нонну Копистянську, Романа Іваничука та ін.

Петро Шкраб'юк видав такі книжки: «Імена близькі й далекі: Україна в національному і світовому вимірах» (Львів, 2013), «Історії, прожиті тричі: події, документи, спогади» (Львів, 2015), «Над простором і часом» (Львів, 2017), «Пробудились серед ночі, або Преображення людське» (Львів, 2018), «Буття у двох світах» (Львів, 2021), «Крехів: дороги земні і небесні» (Львів, 2023), «Друга коронація: повість-есе» (Львів, 2024), «Поезія в однострої (Есеї і вірші 2014–2024 років)» (Жовква, 2024), «Виноградник Господній. Історія життя о. д-ра Йосифа Кладочного» (Львів, 2025), «Вечорові передзвони: вибране з тринадцяти книг» (Львів, 2025). Також перевидав (із виправленнями й доповненнями) книжку про Ігоря та Ірину Калинців (перше видання з'явилося 1997 р. і стало бібліографічною рідкістю) «Попід Золоті ворота: шість елегій про родину Калинців» (Львів, 2018). Петро Шкраб'юк – автор великої кількості науково-популярних статей, публікацій із культурно-просвітницькою метою. Есеїстичний стиль текстів визначає особистісне сприйняття культурних явищ, асоціативне розгортання дослідницького сюжету й широкі історико-культурні паралелі.

Зліва направо: Марина Демедюк, Петро Шкраб'юк, Наталія Філоненко

Тарас Пастух опублікував монографію «Мости Олега Лишеги» (Львів, 2019), зібрав, упорядкував і видав «Спогади про Олега Лишегу» (Львів, 2019) та уклав, спорядивши коментарями й післямовою, книжку Олега Лишеги «Високі жовті квіти: Проза» (Львів; Дрогобич, 2021). Він – автор монографії «Відчуття течії (літературно-критичні спостереження)» (Львів, 2024), а також один зі співавторів 12-го

тому «Історії української літератури» (Київ, 2024). Для літературознавчих текстів автора притаманне аналітичне сприйняття художніх явищ, прагнення окреслити їхні філософсько-естетичні обрії, прозорий стиль викладу.

Монографія Тараса Пастуха. 2024 р.

Софія Когут закінчила дисертацію про творчість Михайла Рудницького. За час роботи у відділі написала низку статей, присвячених українсько-польському діалогу міжвоєнного періоду XX ст., а також персоналіям: Вірі Вовк, Генріхові Гайне (Heinrich Heine), Бальтазарові Гакету (Belsazar Hacquet).

У середині 2019 р. і на початку 2020 р. у відділ прийшли Валентина Прокіп та Наталія Мочернюк. Поява В. Прокіп – це посилення текстологічної лінії роботи відділу, адже вона – авторка монографії «Доля листів Лесі Українки» (Луцьк, 2011), а також упорядниця та авторка приміток до кількох багатотомних видань епістолярних текстів Лесі Українки (Київ, 2016–2018; Луцьк, 2021) й Олени Пчілки (Луцьк; Житомир, 2025). А прихід Н. Мочернюк увиразнює дослідження інтермедіального дискурсу в українській літературі. Адже в 2019 р. у Київському національному університеті ім. Т. Шевченка вона захистила докторську дисертацію під назвою «Українська література 20–30-х років XX століття у взаємодії з образотворчим мистецтвом: інтермедіальний дискурс» (захисту передувала монографія «Поза контекстом: інтермедіальні стратегії літературної творчості українських письменників-художників міжвоєння» (Львів, 2018)).

У вересні 2021 р. відділ поповнився ще однією співробітницею – Наталією Філоненко. Коло її наукових зацікавлень пов'язане зі сучасною українською літературою і визначається темою кандидатської дисертації – «Літугруповання "Бу-Ба-Бу" як явище вітчизняного літературного процесу кінця XX століття». Наталія Філоненко виступала з доповідями на наукових семінарах, є авторкою розділу про епіку Любові Пономаренко в «Історії української літератури» (Київ, 2024), а також передмови до видання творів письменниці (Львів, 2024).

У 2024 р. до відділу долучилася Марина Демедюк, що означило відновлення фольклористичної проблематики в науковій роботі. Вона – авторка монографії «Українська народна казка: національна своєрідність тексту» (Київ, 2021) та дослідниця із чималим досвідом польової роботи. Марина Демедюк брала участь у фольклорно-етнографічних і фольклорно-діалектологічних експедиціях на Подільсько-Буковинську Наддністрянщину, Бойківщину, Волинське Полісся та Опілля.

Науковий семінар відділів нової історії України та української літератури. Зліва направо: Наталія Філоненко, Ірина Орлевич. 10 квітня 2025 р.

Конференція на пошану Миколи Ільницького. Зліва направо: Наталія Філоненко, Марина Демедюк, Валентина Прокіп. 26 вересня 2024 р.

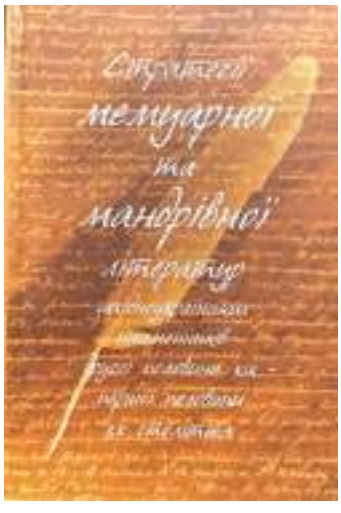

Колективна монографія відділу. 2020 р.

Колективна монографія відділу. 2023 р.

У 1998 р. відділ започаткував видання збірника наукових праць під назвою «Парадигма». За 15 років вийшло 7 випусків. Він став своєрідним підсумком дослідницьких зусиль науковців львівської філологічної школи й охопив доволі різнопланові літературознавчі підходи до історії передовсім української літератури періоду XIX–XX ст. Також співробітники були членами кількох спеціалізованих вчених рад із захисту кандидатських і докторських дисертацій, редколегій багатьох фахових часописів. Вони співпрацювали з українськими й закордонними науковими інституціями, зокрема з Інститутом літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України (участь у написанні кількох «Історій української літератури», «Шевченківської енциклопедії» тощо), Інститутом ім. І. Франка (участь у підготовці «Франківської енциклопедії»), НТШ (участь у підготовці «Енциклопедії НТШ»), Львівським національним університетом ім. І. Франка, Українським католицьким університетом, Українським вільним університетом (Німеччина), Інститутом славістики університету ім. Александра фон Гумбольдта (Німеччина), Університетом Монаша (Австралія) тощо. Організували низку міжнародних і всеукраїнських наукових конференцій, круглих столів, зустрічей.

Вагомі здобутки відділу – видання колективних монографій «Стратегії мемуарної та мандрівної літератур західноукраїнських письменників другої половини XIX – першої половини XX століття» (Львів, 2020), що стала підсумком трирічної роботи колективу, і «Модернізм в українській літературі XX – початку XXI ст.: пам'ять, коди, практики» (Львів, 2023), над якою співробітники відділу працювали впродовж 2021–2023 рр. Від 2024 р. триває робота над темою «Літературний наратив сучасної російсько-української війни: відображення, тенденції, проблеми», за результатами якої теж готується колективна монографія.

Працівники відділу взяли участь у спільному науковому семінарі з відділом нової історії України Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України та Львівським музеєм історії релігії. Широкий резонанс у літературознавчих колах викликають актуальні теми, що

Круглий стіл «Література часу війни: екзистенційні виміри та естетичні тенденції». Зліва направо: Наталія Філоненко, Наталія Мочернюк, Петро Шкраб'юк, Валентина Прокіп, Тарас Пастух. 27 листопада 2024 р.

Зліва направо: Наталія Мочернюк, Тарас Пастух, Валентина Прокіп, Наталія Філоненко, Марина Демедюк, Петро Шкраб'юк

їх обговорюють на круглому столі, який щороку проводить відділ української літератури («Як читати тексти неоднозначних українських письменників» (17 жовтня 2023 р.); «Література часу війни: екзистенційні виміри та естетичні тенденції» (27 листопада 2024 р.), «Щоденники війни: особистий досвід, колективна пам'ять і наративи спротиву» (27 листопада 2025 р.)).

Історія відділу за понад 70-річний період так чи так пов'язана зі суспільно-політичними, економічними й культурними процесами в державі. Проте, незважаючи на тоталітарний ідеологічний пресинг, серйозні проблеми з фінансуванням, у відділі були і є науковці, які (кожен у міру власних талантів, намірів і зусиль) намагалися та намагаються щось зауважити, осягнути в царині художнього слова й відтак представити ці спостереження та думки гуманітарній спільноті. Було немало зроблено для розбудови певних літературознавчих галузей (франкознавство й шашкевичіана), дослідження давньої, нової і сучасної української літератури, її естетично-філософських обріїв та культурних зв'язків. Також у контексті новітніх тенденцій в гуманітаристиці перепрочитані певні сегменти української класичної літератури й відповідно представлено те, що в радянський час було замовчувано або хибно трактовано.

Історію відділу пишуть самі науковці своїми дослідженнями. А час потім перевіряє написане на справжність. І зроблене добре – залишається…

Микола ІЛЬНИЦЬКИЙ
Тарас ПАСТУХ
Наталія МОЧЕРНЮК

БІОБІБЛІОГРАФІЯ ПРАЦІВНИКІВ
(2011–2025)

Тарас ПАСТУХ

доктор філологічних наук
доцент
в. о. завідувача відділу

Народився 5 листопада 1971 р. у м. Луганськ.

У 1993 р. закінчив філологічний факультет Львівського державного університету ім. І. Франка (тепер – Львівський національний університет ім. І. Франка).

У 1997 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Романи Івана Франка» (керівник – проф. Іван Денисюк).

У 2011 р. – докторську дисертацію на тему «Київська школа поетів та її оточення (модерні стильові течії української поезії 1960–90-х рр.)» (науковий консультант – проф. Володимир Моренець).

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 2018 р.: старший науковий співробітник (2018), завідувач відділу (2018–2023), в. о. завідувача відділу (від 2023 р.).

Стипендіат Львівської обласної ради (2005), дослідницької програми Фулбрайта (стажування в Університеті Південної Флориди (США), 2008–2009).

Лавреат Обласної премії ім. М. Возняка в галузі літературознавства, сучасної літературної критики, перекладів (2011), Літературної премії в галузі критики ім. О. І. Білецького (2014).

У 2011 р. – номінація в загальноукраїнському національному рейтингу як «Книга року – 2011» за книжку «Київська школа та її оточення (модерні стильові течії української поезії 1960–90-х рр.)».

Наукові зацікавлення: модерна українська поезія та проза, шевченкознавство, теорія літератури.

Монографії

Мости Олега Лишеги. Львів: ЛА «Піраміда», 2019. 192 с.
Відчуття течії. Львів: ЛА «Піраміда», 2024. 228 с.

Розділи в колективних монографіях

Дві версії постмодерного роману: «Небесна гармонія» Петера Естерхазі та «Коханці Юстиції» Юрія Андруховича. *Українсько-угорське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення:* колект. моногр. / відп. ред. І. Патер; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. С. 298–318.

«Молода Муза» в ранніх спогадах її учасників. *Стратегії мемуарної та мандрівної літератур західноукраїнських письменників другої половини XIX – першої половини XX ст.:* колект. моногр. / упоряд. та наук. ред. Т. Пастух. Львів, 2020. С. 176–264.

Людина в буттєвих обріях часу («Путина» Бориса Петровича та «Щоденний жезл» Євгена Пашковського). *Білорусько-українське пограниччя: етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення:* колект. моногр. / відп. ред. І. Патер; упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. С. 327–337.

Пам'ять та культурні коди в українській модерній романістиці (Володимир Кашка, Юрко Ґудзь, Євген Пашковський, Оксана Забужко, Кость Москалець). *Модернізм в українській літературі XX – початку XXI століття: пам'ять, коди, практики:* колект. моногр. / відп. ред. Т. Пастух; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. С. 556–653.

У теоретичному дискурсі пам'яті, кодів і практик модернізму. *Модернізм в українській літературі XX – початку XXI століття: пам'ять, коди, практики:* колект. моногр. / відп. ред. Т. Пастух; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. С. 8–38.

Борис Гуменюк. *Історія української літератури:* у 12 т. Київ: Наукова думка, 2024. Т. 12: Література після 1991 року / наук. ред. Р. Харчук. С. 306–319.

Євген Пашковський. *Історія української літератури:* у 12 т. Київ: Наукова думка, 2024. Т. 12: Література після 1991 року / наук. ред. Р. Харчук. С. 594–613.

Література про російсько-українську війну XXI ст. Поезія. *Історія української літератури:* у 12 т. Київ: Наукова думка, 2024. Т. 12: Література після 1991 року / наук. ред. Р. Харчук. С. 882–916.

Олег Лишега. *Історія української літератури:* у 12 т. Київ: Наукова думка, 2024. Т. 12: Література після 1991 року / наук. ред. Р. Харчук. С. 105–120.

Статті в наукових виданнях

Містичне поле письма Ігоря Скрипника. *Слово і час.* 2019. № 6. С. 110–117.

Про початковий текст Миколи Ільницького. *Слово і час.* 2019. № 11. С. 72–78.

Шляхи рецепції віршів Шевченка. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 33. С. 465–479.

Modern Intentions in Lesia Ukrainka's Drama Cassandra. *Kyiv-Mohyla Humanities Journal: Lesia Ukrainka's Global Artistic and Philosophical Universe: Past and Present.* 2021. No. 8. P. 2–14.

Виклики та відповіді української гуманітаристики під час війни. *Studia Ukrainica Posnaniensia.* 2024. Vol. 12, Is. 2. P. 163–172.

Поміж фізичним і трансцендентним: У просторі прози Олеся Ульяненка. *Poznańskie Studia Slawistyczne.* 2024. No. 27. S. 317–327.

Рецензії та огляди

[Рец.]: На перехресних стежках барокових перекладів. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Вип. 32. С. 352–358 [на кн.]: Лучук О. Пантелеймон Куліш і Микола Лукаш: перехресні стежки перекладачів. Шекспірова драма «Троїл і Крессида» в контексті української культури. Харків: Акта, 2018. 554 с.

[Рец.]: «Ти часом мушля, і шепоче час в тобі…» (про модерну поезію Богдана Рубчака і не тільки про неї). *Дивослово.* 2019. № 1. С. 62–64.

[Рец.]: СУТРИ СТАРОГО МАЙСТРА. *Україна: культурна спадщина, національність, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. Вип. 34. С. 418–424 [на кн.]: Воробйов М. Намальовані двері (Проникнення): поезії. Київ: Український письменник, 2019. 249 с.

[Рец.]: Варіації оманливого оркестру Миколи Воробйова. *Україна, культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 39. С. 310–319 [на кн.]: Воробйов М. Оманливий оркестр (конфігурації). Київ: Видавець Федоров О. М., 2023. 204 с.

Наукове редагування, упорядкування

Полум'я відігріє пам'ять. Спогади про Олега Лишегу / упоряд., передм. Т. Пастуха. Львів: ЛА «Піраміда», 2019. 440 с.

Лишега О. Розлоге дерево. Збірка поезій / упоряд., комент., післям. Т. Пастуха. Львів: Піраміда, 2020. 144 с.

Стратегії мемуарної та мандрівної літератур західноукраїнських письменників другої половини XIX – першої половини XX ст.: колект. моногр. / упоряд. та наук. ред. Т. Пастух; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. 572 с.

Лишега О. Високі жовті квіти. Проза / уклад., коментарі, післямова Т. Пастух. Львів; Дрогобич: Коло, 2021. 136 с.

Модернізм в українській літературі XX – початку XXI століття: пам'ять, коди, практики: колект. моногр. / відп. ред. Т. Пастух; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. 758 с.

Тимофій ГАВРИЛІВ

доктор філологічних наук
старший науковий співробітник
старший науковий співробітник

Народився 18 вересня 1971 р. у м. Івано-Франківськ.

У 1998 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Граматикалізація конструкцій з модальними дієсловами sollen і wollen у сучасній німецькій мові» (керівник – доц. Тетяна Струк).

У 2009 р. – докторську дисертацію на тему «Ідентичність у художньому просторі» (науковий консультант – проф. Дмитро Затонський).

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 2007 р.: науковий (2007–2011), старший науковий (від 2011 р.) співробітник.

Відзначений Літературною премією «Благовіст» (за книжку віршів «Арабески пам'яті», 1996), Міжнародною літературно-мистецькою премією ім. П. Куліша (за роман «Вийди і візьми», 2015).

Нагороджений ювілейною почесною грамотою Президії НАН України (до 100-річчя НАН України, 2018).

Автор понад 500 публікацій – наукових, енциклопедичних, художніх, науково-популярних, перекладних.

Наукові зацікавлення: українська література XX ст., міжкультурна взаємодія, жанрознавство, поетика й естетика художнього тексту, теорія та практика перекладу, австрійська і німецька літератури, герменевтика.

Монографії

Шкіц філософії сум'яття. Австрійська література у XIX і XX сторіччях. Львів: ВНТЛ-Класика, 2011. 354 с.

На наш бік. Австрійська література в найновіших українських перекладах у контексті перекладної літератури. Львів: ВНТЛ-Класика, 2015. 198 с.

Розділи в колективних монографіях

«Воськове діло Гуцулію вбити, а наше діло єї поховати». Галичина і Перша світова війна: від Івана Франка до Йозефа Рота та Кристофа Рансмайра. *Письменство Галичини в міжкультурній взаємодії:* колект. моногр. / упоряд. та наук. ред. Т. Гаврилів; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів: ВНТЛ-Класика, 2015. С. 174–212.

Галичина на літературній мапі Центрально-Східної Європи. *Проект «Україна». Галичина та Волинь у складі міжвоєнної Польщі* / авт.-упоряд. М. Р. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Харків: Фоліо, 2017. С. 255–297.

Ein Migrant par excellence. Leben und Werk von Ivan Franko als Beispiel der Multiplexität. *Transdifferenz und Transkulturalität. Migration und Alterität in den Literaturen und Kulturen Österreich-Ungarns* / Ed.: A. Millner, K. Teller. Bielefeld: transcript Verlag, 2018. S. 175–188.

Західноукраїнське подорожнє письменство першої половини XX століття: тенденції і семантика. *Стратегії мемуарної та мандрівної літератур західноукраїнських письменників другої половини XIX – першої половини XX ст.:* колект. моногр. / упоряд. та наук. ред. Т. Пастух; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. С. 360–448.

Феноменологічна і прикладна цінність мемуаристики та тревелістики. *Стратегії мемуарної та мандрівної літератур західноукраїнських письменників другої половини XIX – першої половини XX ст.:* колект. моногр. / упоряд. та наук. ред. Т. Пастух; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. С. 8–44.

Етноніми «Ruthenen» та «Ukrainer» у подорожніх репортажах і публіцистичних текстах Йозефа Рота. *Русь, Малоросія, Україна: галицькі українці у пошуках власного імені (XIX – перша половина XX століть):* колект. моногр. / наук. ред. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича; Інститут релігієзнавства – філія Львівського музею історії релігії. Львів, 2021. С. 409–426.

Поетика світанку в урбаністичних віршах Богдана-Ігоря Антонича. *Література та історія: антропос – топос – тропос* / за ред. М. Гнатюка; Львівський національний університет ім. І. Франка. Львів, 2023. С. 108–127.

Статті в наукових виданнях

Жанротвірна функція вказівників простору і часу у книжці «Вчора в дорозі» Петера Гандке. *Питання літературознавства:* наук. зб. / Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича. Чернівці, 2011. Вип. 84. С. 169–176.

Мандрівка до себе. «Голоси Марракешу» Еліаса Канетті. *Парадигма:* зб. наук. праць / відп. ред. М. Ільницький; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2011. Вип. 6. С. 15–21.

Монархія, Галичина і поетонім Galicien у незавершеному романі «Книжка Франци» Інґеборґ Бахманн. *Українська мова в Галичині: історичний вимір* / відп. ред.: Я. Ісаєвич, М. Мозер, Н. Хобзей; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2011. С. 258–266. (Серія «Історія мови»).

Пенталогія Томаса Бернгарда – автобіографія чи автобіографічний роман? *Вісник Львівського університету. Серія «Іноземні мови»*. Львів, 2011. Вип. 18. С. 31–41.

Переклад як прочитання іншого і впізнання себе. «*Мистецтво творять шал і розум*». *Творчість Богдана Ігоря Антонича: рецепції та інтерпретації:* зб. наук. праць / Львівський національний університет імені І. Франка. Львів, 2011. Вип. 11. С. 318–328. (Серія «Українська філологія: школи, постаті, проблеми»).

Подорож до джерел себе: «Голоси Марракеша» Еліаса Канетті. *Понад кордонами. Студії німецькомовної літератури* / упоряд.: Г. Р. Бріттнахер, Є. Волощук, О. Чертенко. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. Вип. 1: Пізнавати кордони – переступати кордони – долати кордони. С. 163–171.

Роль оповіді від першої особи в оповіданні Петера Гандке «Без бажання немає щастя». *Питання літературознавства:* наук. зб. / гол. ред. О. В. Червінська; Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича. Чернівці, 2011. Вип. 83. С. 98–105.

Gedichte, Gespräche und Geschichte. Paul Celan. *Gedichte und Geschichte* / Ed. A. Knafl. Wien: Praesens, 2011. S. 145–156.

Інакший Відень: маловідомі і невідомі грані метрополії. *Нова подорож до Європи* / упоряд.: О. Є. Гаврилів, Т. І. Гаврилів. Львів: ВНТЛ-Класика, 2012. С. 24–32.

Traum und Trauma. Re-Konstruktionen des Hauses im Werk Joseph Roths. *Traum und Trauma. Kulturelle Figurationen in der österreichischen Literatur* / Ed. A. Knafl. Wien: Praesens, 2012. S. 45–55.

Галичина на тлі модернізаційних процесів (очима Йозефа Рота і його героїв). *Парадигма:* зб. наук. праць / відп. ред. М. Ільницький; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 7. С. 240–272.

Коронний край, прикордонний край, блаженний край? – Galizien Йозефа Рота і Galicien Інґеборґ Бахман. *Центральні землі – коронні землі – межові землі. Понад кордонами. Студії німецькомовної літератури* / упоряд.: Г. Р. Бріттнахер, І. Штефан, Є. Волощук, О. Чертенко. Київ: Вид. дім Дмитра Бураго, 2013. Вип. 3. С. 137–147.

«Ich war dieser Platz». Canettis Reise zu sich selbst. *Reise und Raum. Ortsbestimmungen der österreichischen Literatur* / Ed. A. Knafl. Wien: Praesens, 2014. S. 63–74.

Przemyśl. Ein mitteleuropäisches Lehrstück von Christoph Ransmayr. *Bis zum Ende der Welt* / Ed. A. Bombitz. Wien: Praesens, 2015. S. 176–187.

«Wir lagen in Wolhynien im Morast». Literarisch aufgearbeiteten Kriegserfahrungen aus dem Osten. *Ende einer Ära. 1914 in den Literaturen der Donaumonarchie und ihrer Nachfolgestaaten* / Ed. A. Knafl. Wien: Praesens, 2015. S. 53–63.

Medium Zeitung. Joseph Roth als Reporter deutschsprachiger Blätter. *Medium. Medialität. Intermedialität. Beiträge zur österreichischen Kulturgeschichte* / ed. A. Knafl. Wien: Praesens, 2016. S. 83–96.

Ідентичнісні імплікації: «З країни рижу та опію» Софії Яблонської-Уден. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2018. Вип. 31. С. 251–266.

Der unwiderstehliche Eros. Joseph Roths Liebesgeschichten. *Literatur als Erotik. Beispiele aus Österreich* / Ed. A. Knafl. Wien: Praesens, 2018. S. 62–75.

Література в епоху джазу. Коротка проза Френсиса Скота Фіцджеральда. *Літературно-джазові імпровізації. Інтермедіальні студії* / упоряд. С. П. Маценка. Львів: Срібне слово, 2019. С. 315–319.

Територія само(в)пізнання: «Чар Марока» Софії Яблонської-Уден. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Вип. 32. С. 331–340.

Schmerz als Grenze. Jenseits des Schmerzes von Osyp Turiansky. *Grenzen: Flucht und Widerstand. Literarische Antworten auf ein politisches Thema* / Ed. S. Paulischin-Hovdar. Wien: Praesens, 2019. S. 94–110.

Місто в модерністичній поезії. Урбаністичні вірші Ґеорґа Гайма та Богдана Ігоря Антонича. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 33. С. 480–493.

Два «Кінці світу»: апокаліпса як код модерністичної поезії та її функціонали. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. Вип. 36. С. 242–255.

Мовно-психологічний портрет міста у книжці віршів «Три перстені» Богдана-Ігоря Антонича. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 34. С. 372–381.

«Abschied von Wien: Auf den Spuren eines Celan-Gedichts». *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 39. С. 297–305.

«Wien als eines der ersten Publikationsorte von Paul Celan». *Journal for German and Scandinavian Studies*, Year IV, Sofia University «St. Kliment Ohridski». Sofia, 2024. Vol. 4. S. 108–116.

Gedicht und Gewalt. Die Shoah im Frühwerk Paul Celans. *Literatur und Ideologie. Narrative der Macht und Gewalt in der österreichischen Literatur* / Hg. von A. Burov, M. Endreva, J. Spreicer. Wien, 2025. S. 65–84.

«Messbarer Lichtgewinn». Auf den Spuren eines Wien-Gedichts von Paul Celan. *Komparatistische Forschungen zu österreichisch-ukrainischen Literatur-, Sprach- und Kulturbeziehungen. Mansiones: österreichisch-ukrainische Brückenschläge* / Hg. von O. Radchenko und W. Lopuschanskyj. Drohobytsch, 2025. Bd. 14. S. 155–163.

Наукове редагування, упорядкування

Потяг надій та інші залізничні сполучення / упоряд. Т. Гаврилів. Львів: ВНТЛ-Класика, 2011. 384 с.

Нова подорож до Європи / упоряд.: Т. Гаврилів, О. Гаврилів. Львів: ВНТЛ-Класика, 2012. 300 с.

Письменство Галичини в міжкультурній взаємодії: колект. моногр. / упоряд. та наук. ред. Т. Гаврилів; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів: ВНТЛ-Класика, 2015. 328 с.

Марина ДЕМЕДЮК
кандидат філологічних наук
старший науковий співробітник

Народилася 2 вересня 1985 р. у с. Хряськ Маневицького р-ну Волинської обл.

У 2007 р. закінчила філологічний факультет Львівського національного університету ім. І. Франка.

У 2010 р. – аспірантуру Інституту народознавства НАН України, захистила кандидатську дисертацію на тему «Національна специфіка української народної казки», за результатами якої опубліковано монографію «Українська народна казка: національна своєрідність тексту» (2021).

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 2024 р.: науковий (2024–2025), старший науковий (від 2025 р.) співробітник.

Секретар Комісії фольклористики Наукового товариства ім. Шевченка. Член Української асоціації усної історії.

Учасник фольклорно-етнографічних і фольклорно-діалектологічних експедицій на Волинське Полісся, Наддністрянщину, Бойківщину й Опілля.

Стипендіат Президії НАН України для молодих учених (2018–2019). Лавреат Премії Львівської обласної держадміністрації та Львівської обласної ради для молодих учених (2019). Нагороджена грамотою Департаменту освіти і науки Львівської обласної державної адміністрації за багатолітню плідну працю на розвиток науки та науково-видавничої діяльності в Україні і з нагоди 150-річчя від дня заснування НТШ (2023).

Науковий консультант із фольклору та етнографії проєкту «Архетип нації» за підтримки Українського культурного фонду (2025).

Наукові зацікавлення: народна казка, фольклорна міфологічна проза, усноісторичні наративи про події XX ст., антропологія культури, методологія фольклористичних досліджень.

Статті в наукових виданнях

Персонажі-антагоністи у фольклорних наративах про національно-визвольну боротьбу українців у 40–50-х роках XX ст. (за матеріалами з Івано-Франківщини). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр, заст. гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 39. С. 93–109.

«В сорок первому в Луцкуй тюрми побили»: фольклорний наратив про розстріли в'язнів у червні 1941 р. як фіксація злочину совєтської тоталітарної системи в пам'яті народу. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр, заст. гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 42. С. 112–120.

Рецензії та огляди

[Рец.]: *Народна творчість та етнологія.* Київ, 2025. № 1 (405). С. 114–116 [на кн.]: Wróblewska V. Słownik polskiej bajki ludowej. Toruń: Wydawnictwo naukowe uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2018. T. 1–3.

Статті в інших виданнях

Фольклорна візія походу на Пшебраже (до історії польсько-українського протистояння на Волині). *Література й історія:* матер. Всеукр. наук. конф. (Запоріжжя, 14–15 листопада 2024 р.) / відп. ред. Н. В. Горбач; Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2024. С. 101–105.

Фольклорні орієнтири творчої спадщини Юрія Липи. *Юрій Липа: стратегія нації та культура українського духу (з нагоди 125-річчя від дня народження):* зб. наук. праць за матер. Всеукр. мультидисцип. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (Львів, 12–13 червня 2025 р.) / наук. ред. Т. Єщенко; ДНП «Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького». Львів, 2025. С. 165–170.

Микола ІЛЬНИЦЬКИЙ

член-кореспондент НАН України
доктор філологічних наук
професор
провідний науковий співробітник

Народився 23 вересня 1934 р. у с. Ільник Турківського (тепер – Самбірського) р-ну Львівської обл.

У 1957 р. закінчив філологічний факультет Дрогобицького педагогічного інституту ім. І. Франка.

У 1973 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Творчість Михайла Яцкова в контексті ідейно-естетичної боротьби в українській літературі початку ХХ століття».

У 1984 р. – докторську дисертацію на тему «Сучасна українська радянська поезія: літературний процес і еволюція образності».

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 1990 р.: завідувач відділу (1990–2009), провідний науковий співробітник (за сумісництвом).

Професор кафедри української літератури ім. акад. М. Возняка Львівського національного університету ім. І. Франка (1994–2001); завідувач кафедри теорії літератури та порівняльного літературознавства Львівського національного університету ім. І. Франка (2001–2018), професор кафедри (від 2018 р.).

Дійсний член Наукового товариства ім. Шевченка (від 1989 р.).

Заслужений діяч науки і техніки України (2016).

Нагороджений відзнаками НАН України «За наукові досягнення» та «За підготовку наукової зміни», а також знаком «Петро Могила» Міністерство освіти і науки України та «Почесною відзнакою» Національної спілки письменників України.

Лавреат Премії ім. І. Франка (1996), Премії ім. О. Білецького в галузі літературно-наукової критики (1983), Премії ім. Б. Лепкого (2002).

Наукові зацікавлення: історія української літератури, проблематика сучасного літературного процесу, компаративістика.

Монографії, брошури

Три формули мого осягнення Антонича. Львів; Київ, 2011. 56 с. (Серія «Університетські діалоги»; № 10).

Знаки доби і грані таланту / передм. В. Панченка. Київ: Кліо, 2014. 432 с.

Й.-В. Ґете й І. Франко: антиномія природи і духу / вст. сл. М. Шалати. Дрогобич: Коло, 2014. 60 с. (Серія «Doctor Honoris Causa»).

Розвиток літературознавчої науки в Західній Україні й еміграції у ХХ столітті. Львів, 2015. 64 с. (Серія «Бібліотечка "Дивослова"»).

Формули осягання Антонича. Львів: ЛА «Піраміда», 2015. 236 с.

Маркіян Шашкевич: інтерпретації, паралелі / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича; Наукове товариство ім. Шевченка; Шашкевичівська комісія. Львів, 2019. 84 с. (Бібліотека Шашкевичіани: Нова серія).

Читаючи, перечитуючи… Літературознавчі статті, портрети, роздуми. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2019. 320 с.

Формули осягання Яцкова. Львів: ЛА «Піраміда», 2021. 168 с.

Іван Франко: антиномія природи і духу. Розвідки, інтерпретації. Львів: Апріорі, 2023. 264 с.

Підручники, посібники

Українська літературознавча думка ХХ століття (Західна Україна, еміграція): навч. посіб. / Львівський національний університет імені І. Франка. Львів, 2015. 352 с.

Розділи в колективних монографіях

Франко та Ґете: діалог культур і традицій. *Письменство Галичини в міжкультурній взаємодії:* колект. моногр. / упоряд. та наук. ред. Т. Гаврилів; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів: ВНТЛ-Класика, 2015. С. 13–43.

Життєві і творчі дороги Петра Карманського. *Стратегії мемуарної та мандрівної літератур західноукраїнських письменників другої половини XIX – першої половини XX ст.:* колект. моногр. / упоряд. та наук. ред. Т. Пастух; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. С. 265–290.

Безсмертя як пам'ять поколінь: [розділ 1.1]. *Література та історія: антропос – топос – тропос:* монографія / ред. М. Гнатюк; Львівський національний університет імені І. Франка. Львів, 2023. С. 9–16.

Статті в наукових виданнях

Дві сильветки під одним титулом: (До 80-річчя Юрія Барабаша і Григорія Сивоконя). *Слово і час.* 2011. № 8. С. 20–26.

Літературні традиції поезії «поза традиції». *Українська література двадцятого століття: Есе на пошану Дмитра Штогрина* / за ред. Я. Розумного. Київ, 2011. С. 24–42.

Літературознавство. *Наука Західного регіону України (1990–2010).* Львів, 2011. С. 415–425.

Маркіян Шашкевич у поетичних текстах Івана Франка. *Слово і час.* 2011. № 10. С. 60–64.

Пейзажі з вікна (Віконна призма в поезії Богдана Ігоря Антонича). «*Мистецтво творять шал і розум». Творчість Богдана Ігоря Антонича: рецепції та інтерпретації:* зб. наук. праць. Львів, 2011. Вип. 11. С. 243–257. (Серія «Українська філологія: школи, постаті, проблеми»).

Український топос Овідієвих метаморфоз. *Літературна компаративістика.* Київ, 2011. Вип. 4: Імагологічний аспект компаративістики: стратегії та парадигми, ч. 1. С. 130–139.

Гуго фон Гофмансталь і Іван Крушельницький. *Нова подорож до Європи* / упоряд.: О. Гаврилів, Т. Гаврилів. Львів: ВНТЛ-Класика, 2012. Т. І. С. 64–69.

Еміграційне шевченкознавство: напрями, теорії, концепції. *Записки Наукового товариства імені Шевченка.* Львів, 2012. Т. CCLXIII: Праці філологічної секції. С. 500–529.

Маркіян Шашкевич у поетичних текстах Івана Франка. *Українське літературознавство:* зб. наук. праць / Львівський національний університет і. Івана Франка. Львів, 2012. Вип. 76. С. 3–9.

Євген Маланюк. *Дивослово.* 2013. № 4. С. 58–62.

«Золота риза» і «Біла габа» природи (Варіації мотиву одного Шевченкового вірша). *Науковий вісник Ужгородського університету.* Ужгород, 2013. № 1 (29). С. 59–62.

Мотив Ендиміона як ключ до поезії Т. Шевченка (Степан Балей). *Слово, яке тебе обирає:* зб. на пошану проф. Володимира Моренця. До 60-річчя від дня народження. Київ, 2013. С. 119–126.

«Про що природа прагне розказати» [Поезія Леоніда Талалая]. *Слово і час.* 2013. № 1. С. 17–23.

Сторінки замовчуваного шевченкознавства. *Вісник НТШ.* 2013. Ч. 49. С. 20–23.

Й.-В. Ґете й І. Франко: антиномія природи і духу. *Слово і час.* 2014. № 9. С. 14–26.

Своє і позичене: «Лис Микита» Івана Франка і «Райнеке-Лис» Йоганна Вольфґанґа Ґете. *Дивослово.* 2014. № 9. С. 47–53.

Ситуація пограниччя: проблема ідентичності і драма самоідентифікації. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна.* Львів, 2014. Вип. 60, ч. 1. С. 3–9.

Й. В. Ґете й І. Франко: антиномія природи і духу. *Франкознавчі студії:* зб. наук. праць. Дрогобич, 2015. Вип. 6. С. 74–90.

«Мав у собі щось сковородинське…» (Михайло Мухин). *Spheres of Culture: Journal of Philological, Historical, Social and Cultural Studies.* Lublin, 2015. Vol. 11. S. 181–196.

Про що природа прагне розказати (Поезія Володимира Затуливітра). *Буковинський журнал.* 2015. № 1. С. 215–223.

Своє і позичене («Лис Микита» І. Франка і «Райнеке-Лис» Й. В. Ґете). *У пошуках істини:* зб. на пошану проф. Володимира Антофійчука. Чернівці; Дрогобич: Посвіт, 2015. С. 316–325.

Два варіанти лисячої одіссеї («Райнеке-Лис» Й.-В. Ґете і «Лис Микита» І. Франка). *Українське літературознавство.* Львів, 2016. Вип. 80. С. 147–158.

Збентежений талант (Штрихи до портрета Ярослава Цурковського). *Слово і час.* 2016. № 4. С. 3–15.

Історія однієї фальсифікації. *Записки Наукового товариства імені Шевченка.* Львів, 2016. Т. CCLXIX: Праці філологічної секції. С. 262–269.

Історія однієї фальсифікації поема «Папі в альбом». *Слово і час.* 2016. № 8. С. 320–325.

«Суха різьба» поезії Василя Герасим'юка. *Українська літературна газета.* 2016. 19 серпня. С. 1, 18–20.

Від «Української хати» до «Нової України» (Павло Богацький). *Творчість Павла Богацького в контексті української літератури XX ст.:* зб. наук. праць. Вінниця, 2017. Вип. 5. С. 8–18.

Поруч із ним ішли два велетні – білий і чорний (міфологічна основа оповідання І. Франка «Як Юра Шикманюк брів Черемош». *Слово і час.* 2017. № 7. С. 36–42.

«Ми так близько долетіли до чудес…»: (штрихи до портрета Дмитра Загула). *Дивослово*. 2018. № 5. С. 41–48.

Модус меандра: літературне покоління за межами державного простору. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна.* Львів, 2018. Вип. 67, ч. 2. С. 27–35.

Історія крізь призму духовності: візія Романа Іваничука. *Слово і час.* 2019. № 5. С. 14–20.

Культура – фактор державотворення (До 80-річчя академіка НАН України М. Г. Жулинського). *Вісник Національної академії наук України.* 2020. № 8. С. 98–101.

Чи справді «без школи і спадкоємців». *Слово і Час.* 2020. № 6. С. 47–56.

Доля як архетип і як вибір. «Dusza szybuje w poświacie epok …» / «Душа летить у посвіті епох ...». *Tom ofiarowany Linie Kostenko / Збірник на пошану Ліни Костенко* / red. nauk.: A. Matusiak, L. Tarnaszyńsky. Miscellanea Posttotalitariana Wratislaviensia. Wrocław. 2021. Nr 10. S. 125–136.

Горизонти духовного виміру епохи (Іван Дзюба-літературознавець). *Вісник НТШ.* Ч. 66 (осінь–зима 2021, весна 2022). С. 82.

Незакінчена полеміка «між своїми». *Слово і Час.* 2024. № 2. С. 22–35.

Горизонти духовного виміру епохи літературознавця, дійсного члена НТШ Івана Дзюби. *150 років на службі української науки та культури. Гуманітарні науки.* Львів: Наукове товариство ім. Шевченка; Дослідно-видавничий центр НТШ, 2023. С. 682–698.

Рецензії та огляди

[Рец.]: Що було б, якби? Що буде, якщо?.. Альтернативна історія Василя Кожелянка та антиутопія Юрія Щербака. *Кур'єр Кривбасу.* 2012. № 268–270. С. 335–339 [на кн.]: Кожелянко В. Дефіляда в Москві. Львів: Кальварія, 2001. 192 с.; Щербак Ю. Час смертохристів: Міражі 2077 року. Київ: Ярославів Вал, 2011. 480 с.

[Рец.]: Пілігрим під «капелюшком» сонячного годинника. *Semper tiro:* зб. на пошану проф. Володимира Панченка. Київ: ВД «Києво-Могилянська академія», 2014. С. 106–114 [на кн.]: Панченко В. Сонячний годинник. Київ: Темпора, 2013. 416 с.

[Рец.]: Ангели косять траву, або Міфологеми щоденності. *Буковинський журнал.* 2016. № 1. С. 154–165 [на кн.]: Герасим'юк В. Кров і легіт: вибрані вірші і поеми. Чернівці: Букрек, 2014. 320 с.

[Рец.]: Поетичний літопис козаччини. *Українська літературна газета.* 2017. № 17/20. С. 5 [на кн.]: Северинюк В. Україна козацька. Історична поема. Львів: Каменяр. 480 с.

[Рец.]: У задзеркаллі слова. *Дзвін.* 2017. № 1. С. 239–243 [на кн.]: Вовк І. Сонцетони. Львів: Сполом, 216. 213 с.

[Рец.]: «…І передовсім про себе». *Дзвін.* 2018. № 1. С. 212–215 [на кн.]: Калинець І. Про декого і дещо і передовсім про себе. Львів: Сполом, 2016. 384 с.

[Рец.]: «Коренева система» літературного пограниччя. *Слово і Час.* 2018. № 8. С. 96–104 [на кн.]: Барабаш Ю. Вулиця крокодилів / Невський проспект. І поза ними: письменник на етнокультурному пограниччі. Київ: Темпора, 2017. 208 с.

[Рец.]: Температура кристалізації душі. *Дзвін.* 2018. № 7. С. 202–203 [на кн.]: Николишин Ю. Ботафікс. Невидима нитка життя: роман-есей. 2-ге вид. Львів: Апріорі, 2017. 384 с.

[Рец.]: Ключові слова Романа Лубківського. *День.* 2020. 7–8 серпня. № 147. С. 13 [на кн.]: Лубківський Р. Ключові слова: поезії, переклади, переспіви. Львів, 2015. 184 с.

[Рец.]: Поетичні ієрогліфи Юлії Курташ-Карп. *Дзвін.* 2020. № 10. С. 158–160 [на кн.]: Уроки гравітації. Львів: Каменяр, 2017. 173 с.; Орбіти уразливих візій. Львів: Літопис, 2019. 118 с.

[Рец.]: Від «мови мовчання» до «великого повернення». *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр, заст. гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут

українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 37. С. 289–303 [на кн.]: Dusza szybuje w poświacie epok… Душа летить у посвіті епох… Tom poświęcony Linie Kostenko… Збірник на пошану Ліни Костенко… Wrocław: Wydawnictwo Uniswersytetu Wrocławskiego, 2021. 297 s.

[Рец.]: Книга про духовні мандри «вічного пілігрима». *Слово і Час.* 2024. № 6. С. 96–102 [на кн.]: Володимир Панченко: у своєму часі та понад часом. «Гарно мені було на цьому світі» / упоряд. Л. Ісаєнко. Одеса, 2024. 456 с.

[Рец.]: «Обняти цілий круг людських інтересів», або тексти і контексти поезії Івана Франка. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр, заст. гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 40. С. 304–316 [на кн.]: Тихолоз Богдан. Франко як текст: Досліди і досвіди / післямова Д. Ільницького. Львів: Простір-М, 2021. 992 с. (Серія «Бібліотека Дому Франка»; вип. 10).

Статті в інших виданнях

Замість «curriculum vitae». *Микола Ільницький* / упоряд. В. Будний; Львівський національний університет імені І. Франка. Львів, 2011. С. 4–22. (Серія «Слово про вченого»; вип. 2).

У колі шашкевичівської проблематики [Про шашкевичезнавчі дослідження Ярослава Розумного]. *Дзвін.* 2011. Ч. 11–12. С. 133–135.

З горіха зерня. *Мистецтво поетичне: хрестоматія української літературної критики й есеїстики про поезію* / упоряд. І. Лучука. Тернопіль, 2012. С. 590–597.

«Пізнавання власної національної своєрідности…» (Костянтин Чехович). *Література, соціум, епоха:* ювілейний зб. на пошану проф. Олександра Астаф'єва. Київ; Дрогобич, 2012. С. 300–315.

Поезія і семіотика. *Література, соціум, епоха:* ювілейний зб. на пошану проф. Олександра Астаф'єва. Київ; Дрогобич: Посвіт, 2012. С. 69–74.

Співзвучності і дисонанси, або Діалог О. Потебні та Ф. де Сосюра. *Теорія літератури і гуманітарні студії:* зб. наук. праць з нагоди 75-річчя проф. Романа Гром'яка. Тернопіль, 2012. С. 8–16 (співавт. – М. Гірняк).

У пошуках загубленого голосу, або «Постскриптум до ненаписаного»: (про творчість Ярослава Павлюка). *Літературна дефіляда: сучасна українська критика про сучасну літературу*. Київ, 2012. С. 186–208.

Чи болить голова у дятла? *Мистецтво поетичне: хрестоматія української літературної критики й есеїстики про поезію* / упоряд. І. Лучука. Тернопіль, 2012. С. 597–603.

Юрій Липа – між Празькою школою і «Розстріляним відродженням». *Шості липівські читання: пам'яті Івана та Юрія Лип:* матер. Всеукр. наук. конф. (Київ, 1–5 травня 2012 р.). Київ, 2012. С. 102–108.

Слово про Шевченка (березень 1998). *Євангеліє від Тараса:* промови і доповіді на Шевченківських вечорах у Львівському університеті / упоряд.: Л. Гарасим, Г. Василькевич; наук. ред. Т. Салига. Львів, 2014. С. 37–43.

Відкритий на всі прочитання (до дискусій про природу Шевченкового вірша). *Тарас Шевченко: Апостол правди і науки:* матер. Міжнар. наук. конф. Львів, 2015. С. 147–158.

Горизонти Михайла Шалати (до 80-річчя від дня народження). Літературна Україна. 2017. 30 березня.

Епопея іранського народу (Про поему Фірдоусі «Шах-наме»). *Дзвін.* 2017. № 10. С. 223–227.

Йшов уперед і з розпачем змагався [Вступне слово до публікації недрукованих віршів Петра Карманського]. *Дзвін.* 2017. № 7. С. 67.

Написав листа на кленовому листку і наклеїв печатку (до 76-річчя від дня народження Романа Лубківського. *Газета по-українськи.* 2017. 4 серпня.

Кроки до себе, або Від тополиної заметілі до сивих ночей. *Іваничук Р. Тополина заметіль: новели та оповідання 1954–1975 років.* Харків: Фоліо, 2018. С. 3–10.

Два варіанти лисячої епопеї. *Йоганн-Вольфґанґ Ґете. Райнеке-Лис; Іван Франко. Лис Микита.* Львів: Апріорі, 2019. С. 7–16.

Наше коло: [Спогад про Романа Іваничука]. *Дзвін.* 2019. № 5. С. 170–171.

«Наші едеми – тільки фантоми…»: Дмитро Загул відомий і невідомий. *Українська літературна газета.* 2019. 5 липня. № 13. С. 14–15; 19 липня. № 14. С. 14–15.

Цілюща сила полинової гіркоти [передм.]. *Калинець Ірина. Зібрання творів:* у 8 т. Львів: Сполом, 2019. Т. 1. С. 7–16.

Час снігів, час прощань: [Спогад про Романа Кудлика]. *Дзвін.* 2019. № 3. С. 242–244.

Сонячний годинник Володимира Панченка. *Українська літературна газета.* 2020. 9 жовтня. № 20. С. 14–15.

У бібліографічному віддзеркаленні слова: [передмова]. *Богдан Мельничук. Біобібліографічний покажчик.* Чернівці: Букрек, 2020. С. 8–9.

Про пародії Юрія Івакіна і пародію як жанр. *Івакін Ю. О. Пародії, оповідання, памфлети, фейлетони: повна збірка* / упоряд. Є. Лебідь-Гребенюк. Київ, 2021. С. 372–376.

Творчість Івана Чендея як сюжет епістолярного роману шістдесятництва. *Українська літературна газета.* 2021. 10 вересня. С. 1, 6–7.

«Загублений» мислитель з «Української Хати» (Андрій Товкачевський). *Українська літературна газета.* 2023. № 2. Лютий. С. 30–31; № 3. Березень. С. 28–29.

Історія літератури в національних категоріях. *Шумило Н. До історії української літератури кінця XIX – початку XX ст.:* монографія / передм. М. М. Ільницького; наук. ред. Л. І. Скупейко. Київ: Ярославів Вал, 2023. С. 7–21.

Михайло Яцків. *Історія української літератури.* Київ: Наукова думка, 2024. Т. 9: Література кінця XIX – початку XX століття (1890–1910-ті роки); кн. 2. С. 7–47.

Танець у колі Іксіона, або Дорога до Михайла Яцкова. *Яцків М. Блискавиці. Горлиця. Новели* / передмова І. Борисюк; післямова М. Ільницького. Київ: Віхола, 2024. С. 289–298. (Серія «Неканонічний канон»).

Грані літературного життя Юрія Барабаша у листуванні. *Дзвін.* 2025. № 5. С. 203–228.

Мандрівні сюжети вченого. *Дзвін.* 2025. № 2. С. 187–193 (рубрика: Життя і слово. До 100-річчя від дня народження Івана Денисюка).

Енциклопедичні статті

Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка: в 2-х т. Львів, 2014. **Т. 2** [стаття: Михайло Рудницький (співавт. – Я. Кравець). С. 384–385].

Шевченківська енциклопедія: в 6-ти т. / гол. редкол. М. Г. Жулинський. Київ, 2015. **Т. 5** [стаття: Пеленський Євген-Юлій Йосипович. С. 31–32]; **Т. 6** [стаття: Еміграційне шевченкознавство. С. 945–958].

Наукове товариство імені Шевченка. Енциклопедія / ред.: О. Купчинський, О. Савула, Н. Федорчак. Київ; Львів; Тернопіль, 2016. Т. 3 [стаття: Возняк Михайло. С. 199–204].

Енциклопедія Сучасної України / НАН України, Інститут енциклопедичних досліджень НТШ. Київ, 2014–2025 [статті: Комаринець Теофіль Іванович. 2014; **Т. 14.** URL: https://esu.com.ua/article-3187; Кравців Богдан-Юрій Миколайович. 2014; **Т. 15.** URL: https://esu.com.ua/article-2411; Божик Євгенія Дмитрівна. 2004, оновл. 2016; **Т. 3.** URL: https://esu.com.ua/article-36014; Лазарук Віктор Антонович. 2016; **Т. 16.** URL: https://esu.com.ua/article-53003; Лепкий Богдан Сильвестрович. 2016; **Т. 17.** URL: https://esu.com.ua/article-54373; Логос. 2016; **Т. 17.** URL: https://esu.com.ua/article-56157; Бойчук Богдан Миколайович. 2004, оновл. 2017; **Т. 3.** URL: https://esu.com.ua/article-36186; Лятуринська Оксана Михайлівна. 2017; **Т. 18.** URL: https://esu.com.ua/article-60074; Бічуя Ніна Леонідівна. 2004, оновл. 2019; **Т. 3.** URL: https://esu.com.ua/article-35421; Мухин Михайло Миколайович. 2020; **Т. 22.** URL: https://esu.com.ua/article-70203; Нижанківський Богдан Амвросійович. 2021; **Т. 23.** URL: https://esu.com.ua/article-72064; Нудьга Григорій Антонович. 2021; **Т. 23.** URL: https://esu.com.ua/article-73897; Крушельницький Іван Антонович. 2014, оновл. 2023; **Т. 15.** URL: https://esu.com.ua/article-225; Опільський Юліан. 2022, оновл. 2023; **Т. 24.** URL: https://esu.com.ua/article-75563$; Козій Дмитро Федорович. 2013, оновл. 2024; **Т. 13.** URL: https://esu.com.ua/article-8217; Білецький Леонід Тимофійович. 2003, оновл. 2025; **Т. 2.** URL: https://esu.com.ua/article-40009; Вільде Ірина. 2005, оновл. 2025; **Т. 4.** URL: https://esu.com.ua/article-34550; Калинець Ігор Миронович. 2012, оновл. 2025; **Т. 12.** URL: https://esu.com.ua/article-10472; Ольжич Олег. 2022, оновл. 2025; **Т. 24.** URL: https://esu.com.ua/article-76571].

Наукове редагування, упорядкування

Ґете Й.-В. Райнеке-Лис; Франко І. Лис Микита / упоряд. і передм. М. Ільницького. Львів: Апріорі, 2019. 340 с.

Наталія МОЧЕРНЮК
доктор філологічних наук
доцент
старший науковий співробітник

Народилася 1 грудня 1973 р. у с. Чернелиця Городенківського р-ну Івано-Франківської обл.

У 1996 р. закінчила філологічний факультет Львівського національного університету ім. І. Франка.

У 2004 р. захистила кандидатську дисертацію на тему «Сновидіння в поетиці романтизму: часо-просторовий аспект» (керівник – проф. Нонна Копистянська).

У 2019 р. – докторську дисертацію на тему «Українська література 20–30-х років XX століття у взаємодії з образотворчим мистецтвом: інтермедіальний дискурс» (науковий консультант – проф. Степан Хороб).

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 2020 р.: старший науковий співробітник.

Наукові зацікавлення: українська література XX ст., література еміграції, проблеми генології, міжмистецькі взаємодії (література й образотворче мистецтво).

Розділи в колективних монографіях

Мистецтво і мистець у мемуаристиці Івана Іванця, Івана Крушельницького, Святослава Гординського. *Стратегії мемуарної та мандрівної літератур західноукраїнських письменників другої половини XIX – першої половини XX ст.:* колект. моногр. / упоряд. та наук. ред. Т. Пастух; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. С. 291–315.

Модерністські практики української літератури XX – початку XXI століть з погляду інтермедіальності: досвід Нью-Йоркської групи. *Модернізм в українській літературі XX – початку XXI століття: пам'ять, коди, практики:* монографія / відп. ред. Т. Пастух; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. С. 340–406.

Мотив Кассандри в українській поезії XX–XXI ст. *Інтермедіум Кассандра: інтермедіальні студії* / за ред. С. Маценки. Львів: Вид-во «Апріорі», 2024. С. 233–257.

Статті в наукових виданнях

Мої мрії і твій залізний молот: творча полеміка Галі Мазуренко та Оксани Лятуринської. *Українська жінка у національному та глобальному просторі: історія, сучасність, майбутнє:* зб. наук. праць за матеріалами II Міжнародного наукового форуму / ред.: С. Щудло, О. Зелена. Дрогобич: ТЗОВ «Трек ЛТД», 2020. С. 85–92.

Пізнати й утривалити в пам'яті: мемуаристика Святослава Гординського. *Літературний процес: методологія, імена, тенденції. Філологічні науки:* зб. наук. праць. Київ, 2020. № 16. С. 90–96.

«Vivere memento» Івана Франка: жанр, символіка, поетика. *«Поезії дивнії чари». Франкознавчі та інші студії* / відп. ред. А. Швець; наук. ред.: К. Дронь, І. Котик, М. Лапій; передм. А. Швець; редкол.: Є. Нахлік (гол.) та ін.; НАН України, Інститут Івана Франка. Львів, 2020. Вип. 25. С. 48–53. (Серія «Літературознавчі студії»).

Союз Віри Вовк і Зої Лісовської: творчий діалог мисткинь. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. Вип. 34. С. 382–393.

«Він є у літературі таким визначним живописцем»: інтермедіальні акценти літературознавчих рецепцій Василя Стефаника. *Прикарпатський вісник Наукового товариства ім. Шевченка. Слово.* Івано-Франківськ, 2022. Ч. 16 (63). С. 232–244.

Književni prikaz slikarske radionice kao intermedijalnog prostora. *Književna smotra.* 2023. Vol. 55, No. 207 (1). S. 23–38 (співавт. – O. Levytska).

War Discourse in the Biographical Novels About Artists: Intermedial Aspect. *Respectus Philologicus.* 2023. No. 43 (48). P. 98–109 (співавт. – O. Levytska).

Структурно-наративна специфіка жанру літературного репортажу (на матеріалі репортажистики про російсько-українську війну). *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Філологічні науки.* 2025. № 24. С. 125–131.

Теорія і практика взаємопроникнення мистецтв в осмисленні Миколи Ільницького. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр, заст. гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 41. С. 315–325.

Рецензії та огляди

[Рец.]: «Живий живе гадає!»: творча спадщина і чин Івана Іванця з погляду XXI століття. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 33. С. 494–498 [на кн.]: Іван Іванець (1893–1946). Стрілецькі мемуари, творча спадщина / упоряд.: А. Яців, Р. Яців. Львів, 2019. 476 с., іл.

[Рец.]: Літописці «старої войни»: літературознавчий «паспорт» стрілецького покоління. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації.* Київ, 2020. Т. 31 (70), № 4. С. 243–246 [на кн.]: Роздольська І. Літературний феномен Українських Січових Стрільців: функціонування та структура покоління. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 444 с.

Статті в інших виданнях

«Слова і слів краса невловна» Святослава Гординського. *Дивослово.* 2020. № 2. С. 49–55.

«Тільки мова якою бачу цей сон»: граматика верлібрів Марії Микицей. *Сучасний верлібр в українській та світовій поезії:* зб. наук. праць / упоряд.: Н. В. Костенко, Н. І. Гаврилюк. Київ, 2023. С. 146–158.

Олег Боньковський: міжмистецький сюжет. *Дзвін.* 2025. № 1. С. 165–170.

Світоглядний щоденник Богдана Смоляка. *Дзвін.* 2025. № 4. С. 218–222.

Валентина ПРОКІП

кандидат філологічних наук
старший науковий співробітник

Народилася 16 квітня 1974 р. у смт Голоби Ковельського р-ну Волинської обл.

У 1996 р. закінчила факультет україністики Волинського державного університету ім. Лесі Українки.

У 2009 р. захистила кандидатську дисертацію на тему «Епістолярна спадщина Лесі Українки: джерелознавчо-текстологічний аспект» (керівник – доц. Надія Сташенко).

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 2019 р.: науковий (2019–2025), старший науковий (від 2025 р.) співробітник.

У 2018 р. – найкраща книга в номінації «Класична українська література» конкурсу «Book Forum Best Book Award» за тритомне видання «Леся Українка. Листи» (видавничий дім «Комора»,

2016–2018). Упорядник, автор приміток і коментарів повного академічного зібрання творів Лесі Українки у 14 томах (Т. 11–14) та зібрання творів Олени Пчілки у 12 томах (Т. 11–12).

Наукові зацікавлення: текстологія, літературне джерелознавство, мемуари й епістолярій українських письменників, родина Драгоманових-Косачів.

Розділи в колективних монографіях

Літературний процес у Львові періоду першої радянської окупації у спогадах Остапа Тарнавського. *Стратегії мемуарної та мандрівної літератур західноукраїнських письменників другої половини XIX – першої половини XX ст.:* колект. моногр. / упоряд. та наук. ред. Т. Пастух; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. С. 334–358.

Белетристика Лесі Українки в добу Модерну. *Модернізм в українській літературі XX – початку XXI століття: пам'ять, коди, практики:* колект. моногр. / упоряд. та наук ред. Т. Пастух; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. С. 184–321.

Статті в наукових виданнях

«Небуденна» жінка залізної вдачі: Олена Пчілка очима сучасників (на матеріалі спогадів про письменницю). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр, заст. гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Вип. 32. С. 341–351.

До питання про передатування листів Лесі Українки. *Волинь філологічна: текст і контекст.* 2021. Вип. 32. С. 273–285.

Невідомий лист Л. Старицької-Черняхівської до Ю. Тищенка на смерть Лесі Українки. *Слово і Час.* 2021. № 6 (720). С. 105–109.

Мінські адресати Лесі Українки. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр, заст. гол. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 35. С. 252–265.

Епістолярні скарби Косачів: історія з багатьма невідомими. *З історії західноукраїнських земель* / гол. ред. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 21. С. 306–313.

З листування родини Драгоманових (Гадяч-Женева/Софія). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр, заст. гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 41. С. 289–300.

Невідома публікація Оксани Косач-Шимановської до дня народження Лесі Українки: історія та текст. *Слово і Час.* 2025. № 6 (744). С. 107–114.

Статті в інших виданнях

Світлини з минулого. *Слово і Час.* 2019. № 7. С. 64–65.

Експеримент у зашморгу: літературне життя Львова 1939–1941 рр. очима українських письменників. *Тоталітаризм як система знищення:* зб. наук. праць за матер. Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (Львів, 11–12 червня 2020 р.) / наук. ред. Т. Єщенко. Львів: Друкарня Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, 2020. С. 139–143.

Епістолярій Лесі Українки: історія багатотомних видань творів письменниці. *Ідеологиня національної аристократії (на пошану 150-річчя від дня народження Лесі Українки):* зб. наук. праць за матеріалами Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (Львів, 25–26 лютого 2021 р.) / наук. ред. Т. Єщенко. Львів: Друкарня Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, 2021. С. 82-87.

«…Пишімо одно одному з чужини на чужину!»: до історії знайомства Лесі Українки з А. Кримським. *Агатангел Кримський і Волинь:* матер. Всеукр. кругл. столу, приуроченого до 150-річчя від дня народження Агатангела Кримського та 150-річчя від дня народження Лесі Українки (Луцьк, 28 січня 2021 р.) / упоряд.: П. Олешко, Н. Кот, А. Силюк. Луцьк: Волинський ІППО, 2021. С. 58-63.

До життєпису Ольги Драгоманової-Косач: останнє десятиліття. *Рідний край.* 2025. 4 жовтня. Ч. 44–47 (1961–1964). С. 5–7.

Колодяжне як родинне гніздо Косачів (На матеріалі листів Олени Пчілки). *Освіта та виховання в родині Косачів. Педагогічне краєзнавство: стратегічні орієнтири сучасного педагогічного процесу:* зб. матер. X Всеукр. Косачівських пед. читань (Луцьк, 29 травня 2025 р.) / упоряд.: П. Олешко, Н. Рубльова, А. Силюк. Луцьк: Волинський ІППО, 2025. С. 10–14.

Наталія ФІЛОНЕНКО

кандидат філологічних наук
доцент
старший науковий співробітник

Народилася 20 липня 1978 р. у смт Успенка Лутугинського р-ну Луганської обл.

У 2000 р. закінчила факультет української філології Луганського державного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка.

У 2008 р. захистила кандидатську дисертацію на тему «Літугруповання “Бу-Ба-Бу” як явище вітчизняного літературного процесу кінця XX століття» (керівник – проф. Олександр Галич).

В Інституті українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України від 2021 р.: науковий (2021–2025), старший науковий (від 2025 р.) співробітник.

Наукові зацікавлення: модерністська й сучасна українська література, новітні методи літературознавчих досліджень, інтерсеміотика.

Розділи в колективних монографіях

Модерністський дискурс епіки Любові Пономаренко. *Модернізм в українській літературі XX – початку XXI століття: пам’ять, коди, практики:* монографія / відп. ред. Т. Пастух; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича. Львів, 2023. С. 654–686.

Любов Пономаренко. *Історія української літератури:* у 12 т.; НАН України, Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка. Київ: Наукова думка, 2024. Т. 12: Література після 1991 року / наук. ред. Р. Харчук. С. 453–464.

Статті в наукових виданнях

«Портрет з осені»: до 80-ліття Петра Шкраб’юка. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавств ім. І. Крип’якевича. Львів, 2023. Вип. 38. С. 311–313.

Наративні стратегії «Карбонітського щоденника» Віктора Неборака. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича. Львів, 2024. Вип. 39. С. 279–286.

Концепт «ворог» у романі Андрія Куркова «Сірі бджоли». *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича. Львів, 2025. Вип. 41. С. 308–314.

Статті в інших виданнях

«Та вибір є завжди екзистенційний» (Присвячується світлій пам’яті Олександра Галича). *Слово і час.* 2024. № 2. С. 113–115.

Петро ШКРАБ'ЮК

доктор історичних наук
старший науковий співробітник
старший науковий співробітник

Народився 2 серпня 1943 р. у с. Пужники Тлумацького р-ну Івано-Франківської обл.

У 1994 р. захистив кандидатську дисертацію на тему «Михайло Павлик і Радикальна партія» (керівник – проф. Феодосій Стеблій).

У 2007 р. – докторську дисертацію на тему «Монаший Чин отців василіян у суспільно-культурному житті України» (науковий консультант – проф. Микола Литвин).

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 1987 р.: молодший (1995–1997), науковий (1997), старший науковий (1997) співробітник; у 2015–2018 рр. – в. о. завідувача відділу; від 2019 р. – старший науковий співробітник. Дійсний член Наукового товариства ім. Шевченка (від 2022 р.).

Лавреат премій Фонду Воляників-Швабінських при Фундації Українського вільного університету в Нью-Йорку (США, 2004); Обласної премії ім. В. Чорновола (2007); Всеукраїнської літературної премії ім. І. Вільде (2013); Міської літературної премії ім. Я. Дорошенка (2017); Премії ім. І. Калинець Міжнародного освітнього фонду ім. Я. Мудрого (2018); Премії ім. О. Гончара Міністерства культури України та Обласної премії ім. Героя України С. Бандери Львівської обласної ради (2019); Премії ім. І. Огієнка (2020); Обласної літературної премії ім. К. Мандрик-Куйбіди (2022); Літературно-мистецької премії ім. М. Петренка (м. Слов'янськ Донецької обл., 2023); Премії ім. митрополита Андрея Шептицького (2024); Всеукраїнської літературної премії ім. М. Слабошпицького (2025).

У 2016 р. нагороджений медаллю Святого великомученика Юрія Побідоносця (архикатедральний собор Святого Юра УГКЦ).

Наукові зацікавлення: політична і духовна історія XIX ст. та XX ст., літературознавство, зокрема процеси реасиміляції зденаціоналізованої української шляхти, а також внесок українців у світову культуру й науку.

Монографії

В мінливім дзеркалі кохання: енциклопедія любові. Львів: НВФ «Українські технології», 2012. 354 с.

«Ми, українські радикали…» (Михайло Павлик і Радикальна партія). Львів, 2012. 192 с.

Наріжний камінь Маркіяна: статті, есеї, вірші / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича; Шашкевичівська комісія. Львів, 2012. 142 с.: іл. (Бібліотека Шашкевичіани: Нова серія. 11 (16)).

Імена близькі й далекі: Україна в національному і світовому вимірах / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. 412 с.

Сто кроків до Храму: невідоме про відоме. 2-ге вид., випр. і доп. / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2014. 436 с.

Історії, прожиті тричі: події, документи, спогади. Львів: НВФ «Українські технології», 2015. 444 с.

Над Простором і Часом: трилогія незвичайного. Львів: Апріорі, 2017. 336 с.

Попід Золоті Ворота: шість елегій про родину Калинців. 2-ге вид., випр. і доп. Львів: Сполом, 2018. 528 с.

Пробудились серед ночі, або Преображення людське. Львів: Місіонер, 2018. 248 с.

Буття у двох світах. Львів: Растр-7, 2021. 352 с.

Друга коронація. Львів: Растр-7, 2024. 232 с.

Поезія в однострої (Есеї і вірші 2014–2024 років). Жовква: Місіонер, 2024. 224 с.

Виноградник Господній: історія життя о. д-ра Йосифа Кладочного. 2-ге вид., випр. та доп. Львів: Растр-7, 2025. 344 с.

Розділи в колективних монографіях

Події, які нам освітлюють шлях. *Сучасна медіакультура: контент, концепції, перспективи (українсько-польський досвід):* колект. моногр. / наук. ред. Й. Лось; Львівський національний університет імені І. Франка. Львів, 2012. С. 315–321.

Іван Франко, Еліза Ожешко, а також дещо про змішані шлюби як вияв міжнаціонального взаєморозуміння та пошанування. *Письменство Галичини в міжкультурній взаємодії:* колект. моногр. / упоряд. та наук. ред. Т. Гаврилів; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів: ВНТЛ-Класика, 2015. С. 44–71.

Релігійно-духовне життя в Галичині у спогадах західноукраїнських письменників другої половини XIX – першої половини XX століть. *Стратегії мемуарної та мандрівної літератур західноукраїнських письменників другої половини XIX – першої половини XX ст.:* колект. моногр. / упоряд. та наук. ред. Т. Пастух / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. С. 46–175.

Втеча від соцреалізму і модернізм: Українське шістдесятництво та його культурно-політичні трансформації у 60–80 рр. XX ст. *Модернізм в українській літературі XX – початку XXI століття: пам'ять, коди, практики:* монографія / відп. ред. Т. Пастух; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. С. 458–554.

«І стане вільна незалежна Україна»: погляди Михайла Павлика на проблему української державности. *Творець нового культурного українства: Михайло Павлик. До 170-річчя від дня народження:* колект. моногр. Львів; Івано-Франківськ, 2023. С. 52–60.

«Письменна і навіть, як на наше жіноцтво, досить світла: Анна Павлик у "Першому вінку"». *В імені нашої національної єдности: авторські голоси альманаху «Перший вінок»:* колект. моногр. / за ред. А. Швець; Інститут Івана Франка. Львів, 2024. С. 198–209. (Серія «Літературознавчі студії»; вип. 28).

Статті в наукових виданнях

Від соціального до національного, або Три есеї про державницькі візії Івана Франка. *Вісник Львівської комерційної академії.* Серія: гуманітарні науки. Львів, 2011. Вип. 10: Ювілейний збірник на пошану Степана Гелея / відп. ред. І. Копич, заст. відп. ред. А. Сова. С. 162–169.

Зібрані перли й віднайдені звізди. *Микола Ільницький.* Львів, 2011. С. 336–341. (Серія «Слово про вченого»).

Ті, що бачать Шашкевича очі… («Руська Трійця» в дзеркалі поезії). *Світоч «Русалки Дністрової»:* зб. праць / ЛТК «Рідна школа», Шашкевичівська комісія. Львів: Корпан Б. І., 2011. С. 274–279.

Тарас Шевченко: від Галичини – до США й Великобританії… Епізоди шани і любові. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012. Вип. 25. С. 475–482.

Три сильветки з життя книг і людей. *Парадигма:* зб. наук. праць / відп. ред. М. Ільницький; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 7. С. 413–427.

У світ за піснями. До 100-річчя Григорія Нудьги. *Парадигма:* зб. наук. праць / відп. ред. М. Ільницький; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 7. С. 9–29.

Жінка в умовах тоталітаризму. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. Вип. 27. С. 299–309.

З Олегом Полянським у Порт-Катоні на фоні рефлексій про Донеччину. *Гуманітарні дисципліни у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів:* зб. наук. статей / Львівський державний університет фізичної культури. Львів: ПП Сорока П. Б., 2016. Вип. 5. С. 246–253.

Призабута муза Горишівського-Петренка. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2016. Вип. 28. С. 488–495.

Михайло Павлик та його незвичайний друг, або Скарби Франтішека Ржегоржа. *«Дала нам Чехія чоловіка з золотим серцем»: Франтішек Ржегорж у парадигмі українсько-чеських взаємин:* зб. наук. праць / літ.-наук. ред. М. Котик-Чубінська, відп. ред. А. Швець; передм. А. Швець; редкол.:

Є. Нахлік (голова) та ін.; НАН України, Інститут Івана Франка; Інститут народознавства; ВГО Союз Українок України; Українсько-чеське товариство імені Франтішека Ржегоржа. Львів, 2017. С. 29–42.

На шляху до «тюрми народів». *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. Вип. 29. С. 455–471.

Гідна спадкоємиця, берегиня роду Каменяра професор Оксана Омелянівна Франко: ювілейна сильветка (до 80-річчя від дня народження). *Калуські історичні студії* / за заг. ред. О. Малярчука, І. Тиміва. Івано-Франківськ: Фоліант, 2019. Т. 3: Збірник наукових статей, документів і матеріалів, присвяч. 150-річчю створення Товариства «Просвіта». С. 252–272.

У житті й боротьбі – разом (Чотири сильветки про незвичайних жінок України). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2020. Вип. 33. С. 458–464.

Орден проповідників в Україні та «чорні домінікани» митрополита А. Шептицького. *Україна–Польща: історична спадщина і національна свідомість* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. Вип. 14. С. 292–295.

Про «синдром сплячої красуні» у парадигмі нації та соборності. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2021. Вип. 34. С. 413–417.

Муза в стінах Наукового товариства імені Шевченка. *150 років на службі української науки та культури. Гуманітарні науки.* Львів: Наукове товариство ім. Шевченка; Дослідно-видавничий центр НТШ, 2023. С. 380–408.

Статті в інших виданнях

Національний макрокосм Степана Гелея, або Чотири мандрівки в його наукову творчість і суспільну діяльність. *Гелей С. Від національної ідеї до державності: вибрані статті з історії України, політології, теорії та історії кооперації.* Львів: Вид-во Львівської комерційної академії, 2011. С. 3–11.

Ідеаліст, який був найбільшим реалістом. До 160-річчя Михайла Павлика. *Дивослово.* 2013. № 9. С. 45–49.

Серед книг і людей. *Дзвін.* 2013. № 4. С. 115–128.

Дороги, які нас обирають: з Книги мандрів і діянь Романа Фабрики. *Дороги, які нас обирають: книга на пошану Романа Фабрики.* Івано-Франківськ: Місто НВ, 2015. С. 4–15.

Із книги життя Юрія Сливки. *Сливка Ю. Ю. Політична історія України XIX – поч. XXI ст.* / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2015. С. 625–634.

На тлі столикого сонця. *Лесів В. А. Нажиток. Колінці: народознавчі обшири у слові та світлинах.* Івано-Франківськ: Сімик, 2015. С. 3–10.

Слово про дві українські еліти: на тлі особистостей митрополита Андрея та Івана Франка. *Мойсей українського духа:* науково-мистецьке видання / автор-упоряд. О. Д. Михайлюк. Львів: ВД «Артклас», 2015. С. 292–297.

Поет – це теж душпастир… або Читацькі асоціації, викликані книжкою Ірини Іванкович і передмовою Леоніда Рудиницького. *Іванкович І. Патріярх Йосиф Сліпий і красне письменство.* Львів: Артос, 2016. Т. 1. С. 201–210.

Жива історія Андрія Содомори: в осмисленні Богдана Дячишина та автора цих рядків. *Дячишин Б. Слово Андрія Содомори у дзеркалах часу: есеї, рецензії.* Львів: ЗУКЦ, 2017. С. 51–62.

У світі математичному, поетичному і… позаземному: сильветка Ольги Яворської на тлі її нової книги «Неспалима смерека». *Яворська О. Неспалима смерека.* Львів: Місіонер, 2018. С. 5–16.

Шість висот Любові Бенедишин (В огляді з ангелом Сізіфом). *Бенедишин Л. Дарунок Сізіфа: поезія.* Львів: Каменяр, 2020. С. 3–8.

Солов'ї Івана Сварника. *Сміх і сльози Івана Сварника: до 100-річчя письменника.* Львів: Галицька видавнича спілка, 2021. С. 312–315.

Книги для хворих духом: Три розмисли про творчість Святослава Праска. *Праск С. Всупереч долі:* роман-трагедія. Рівне: Волинські обереги, 2022. С. 3–16.

Поезія в повстанських строях. *Українська літературна газета.* 2022. 14 жовтня. С. 1, 4–5.

Сліди у вічності: З нагоди ювілею Андрія Содомори. *Українська літературна газета.* 2022. 25 листопада.

Голоси боротьби та надії: Ісаків в історії краю і в долі Івана Ясенчука (Передмова). *Ясенчук І. Село нескорених.* Львів: Растр-7. 2023. С. 3–10.

Doktor honoris causa, або Величний день Миколи Жулинського. *Українська літературна газета.* 2023. Січень. С. 5.

Свято, яке тривало дев'ять літ. *Наука і суспільство:* щомісячний науково-популярний і літературно-художній ілюстрований журнал. Київ, 2023. № 8. Серпень. С. 105–109.

В зеленому храмі. *Дзвін.* 2024. № 9–10. Вересень–жовтень. С. 14–78.

З висоти братерської любови. *З надій, любові в журби: Життєпис та Словопис Василя Савчука.* Тернопіль: Вид-во «Підручники і посібники», 2024. С. 185–192.

В житті і в пам'яті моїй. *З глибин думками повернусь. Спогади про Михайла Присяжного.* Львів, 2025. С. 298–307.

В підпіллі і на видноті. *Дзвін*, 2025. № 5. Вересень–жовтень. С. 187–190.

З Богом і людьми (Про св. п. отця Софрона Яциківа). *Місіонар.* 2025. № 9. Вересень. С. 42–45.

Поряд з війною, поряд з героями [Передмова]. *Мілян М. Червоним по чорному:* вибрані твори. Львів: Сполом, 2025. С. 3–6.

Святість образу о. Софрона Яциківа (З приводу нової книжки Миколи Зимомрі, яка вийшла у Дрогобичі: Посвіт, 2024). *ДУКЛЯ:* літературно-мистецький та публіцистичний журнал. Пряшів: Видає Спілка українських письменників Словаччини, 2025. № 5. С. 94–96.

Співи і трени від Валентини [Передмова]. *Матвіїв В. Міцнокрила.* Поезія. Львів: Папуга, 2025. С. 5–22.

Шевченкіана Степана Гелея. *Служіння українській ідеї та наукові здобутки Степана Гелея* / Львівський торговельно-економічний університет. Львів: Растр-7, 2025. С. 239–244.

Енциклопедичні статті

Енциклопедія історії України: у 10-ти т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. **Т. 8.** Київ, 2011 [стаття: Михайло Павлик. С. 7–8]; **Т. 9.** Київ, 2012 [стаття: Русько-українська радикальна партія. С. 401–402].

Наукове редагування, упорядкування

Горинь В. Відслонення Шашкевичіани: Вибрані шашкевичезнавчі студії / відп. ред. П. Шкраб'юк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича; Наукове товариство ім. Шевченка; Шашкевичівська комісія. Львів, 2017. 416 с. (Бібліотека Шашкевичіани: Нова серія; 15 (20)).

Сеник Л. Національна ідея: від «Руської трійці» до вісниківства / відп. ред. П. Шкраб'юк; Львівський національний університет імені Івана Франка, Інститут літературознавчих студій. Львів, 2018. 216 с.

DOI: https://doi.org/10.33402/inukr.2026-14

АСПІРАНТУРА І ДОКТОРАНТУРА

Підготовка наукових і науково-педагогічних кадрів – це важлива складова діяльності Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, що сприяє розширенню наукового потенціалу держави, тяглості наукових традицій, формуванню наукових шкіл, історичної пам'яті народу та історичної політики держави загалом.

Аспірантура в інституті функціює від заснування установи і до сьогодні. Втім, протягом 1951–1990 рр. гуманітарний профіль установи, її важлива роль у становленні української історичної науки, мовознавства та літературознавства, суспільної (радянської) свідомості зумовили постійний і прискіпливий контроль над процесом підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів як Президією АН УРСР, так і радянськими ідеологічними структурами різних рівнів. Вступ в аспірантуру був можливим лише за рекомендації закладу вищої освіти й позитивної характеристики компартії. А тематика дисертаційних досліджень обов'язково мала вписуватись у жорсткі межі радянського суспільствознавства, «сприяти» утвердженню комуністичної ідеології. Тривалість навчання становила відповідно 3 (стаціонар) та 4 (заочна форма) роки.

Щороку Президія АН УРСР затверджувала план набору до аспірантури, визначаючи пріоритетні напрями досліджень і не завжди враховуючи пропозиції керівництва інституту. Тому часто спостерігалася диспропорція у розподілі аспірантів між відділами та невідповідність набору в аспірантуру реальним потребам наукової установи. На підготовку наукових кадрів вплинула й політика десталінізації. У відповідь на Постанову Президії ЦК КПРС «Питання західних областей Української РСР» (26 травня 1953 р.) і рішення червневого 1953 р. Пленуму ЦК КП(б)У Президія АН УРСР 23 червня 1953 р. ухвалила рішення звернути увагу на підготовку кадрів в інституті, зокрема збільшення серед аспірантів чисельності вихідців із західних областей України. Це значно розширило можливості для вступу в аспірантуру молоді із Львівської, Станіславської, Дрогобицької, Тернопільської, Волинської та Рівненської обл. Завдяки такому рішенню наприкінці 1953 р. із 16 аспірантів 13 були уродженцями західних областей[1].

Після проголошення незалежності України організаційно-структурні аспекти функціювання аспірантури в інституті не зазнали суттєвих змін: залишився конкурсний відбір при вступі, тривалість навчання, процедура підготовки, подання до захисту і захист дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук. Однак затвердження присудження наукового ступеня відтоді належало до сфери компетенції створеної 1992 р. ВАК України (раніше відповідні рішення ухвалювала ВАК СРСР), а після її ліквідації у 2010 р. – Атестаційної колегії МОН України. Підготовка аспірантів здійснювалася за такими спеціальностями: 07.00.01 – «Історія України», 07.00.04 – «Археологія», 10.02.01 – «Українська мова» та 10.01.01 – «Українська література». Водночас після 1991 р. значно розширилася тематика дисертацій, що охоплювала малодосліджені, раніше заборонені чи ідеологічно забарвлені проблеми української історії, особливо XX ст., що потребували переосмислення, позбавлення радянських шаблонів і стереотипів, об'єктивного

[1] Архів Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Ф. 1 (Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України). Оп. 1. Спр. 78. Арк. 1; Спр. 81. Арк. 1–2.

висвітлення (наприклад, що стосувалися Української національної революції 1917–1921 рр., ідеології та діяльності політичних партій міжвоєнного періоду, Українського визвольного руху 1940–1950-х років, дисидентського руху тощо), мово- та літературознавства.

Упродовж першого десятиліття 2000-х років чисельність аспірантів коливалася від 6 до 9 осіб. Традиційно з-поміж них переважали історики, які зазвичай становили 2/3 здобувачів. Так, у 2007 р. в інституті навчалося 8 аспірантів: 5 – за спеціальністю 07.00.01 – «Історія України», 1 – за спеціальністю 07.00.04 – «Археологія» та 2 – за спеціальністю 10.02.01 – «Українська мова»[2]. У 2008 р. в аспірантурі навчалося 9 осіб: 5 – за спеціальністю 07.00.01 – «Історія України», 1 – за спеціальністю 07.00.04 – «Археологія», 2 – за спеціальністю 10.02.01 – «Українська мова» та 1 – за спеціальністю 10.01.01 – «Українська література»[3]. Така ж кількість аспірантів налічувалася і у 2009 р.: 4 – за спеціальністю 07.00.01 – «Історія України», 2 – за спеціальністю 07.00.04 – «Археологія», 2 – за спеціальністю 10.02.01 – «Українська мова»; 1 – за спеціальністю 10.01.01 – «Українська література». По 8 здобувачів навчалося в аспірантурі у 2010 р. і 2011 р., 9 і 10 – у 2012 р. і 2013 р. відповідно (табл. 1).

Таблиця 1

Кількість аспірантів Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України у 2010–2025 роках[4]

№ з/п	Навчальний рік	К-сть аспірантів, осіб	К-сть докторантів, осіб
1	2010/2011	8	1
2	2011/2012	8	1
3	2012/2013	9	1
4	2013/2014	10	2
5	2014/2015	14	3
6	2015/2016	11	3
7	2016/2017	11	5
8	2017/2018	8	5
9	2018/2019	7	4
10	2019/2020	7	2
11	2020/2021	12	3
12	2021/2022	13	2
13	2022/2023	16	2
14	2023/2024	22	2
15	2024/2025	24	3
16	2025/2026	24	3

[2] *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2007 р. Інформаційний бюлетень* / відп. ред. Я. Ісаєвич; Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Львів, 2008. С. 5.

[3] *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2008 р. Інформаційний бюлетень* / відп. ред. Я. Ісаєвич; Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Львів, 2009. С. 4.

[4] Підраховано за: *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2011 р. Інформаційний бюлетень* / відп. ред. М. Литвин; Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Львів, 2011. С. 4; *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2011 р. Інформаційний бюлетень* / відп. ред. М. Литвин; Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Львів, 2012. С. 4; *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2013 р. Інформаційний бюлетень* / відп. ред. М. Литвин; Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Львів, 2014. С. 13; *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2014 р. Інформаційний бюлетень* / відп. ред. М. Литвин; Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Львів, 2015. С. 3; *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2015 р. Інформаційний бюлетень* / відп. ред. М. Литвин; Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Львів, 2016. С. 3; *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України в 2016 р. Інформаційний бюлетень* / відп. ред. М. Литвин; Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Львів, 2017. С. 3–4.

Суттєво вплинула на підготовку наукових і науково-педагогічних кадрів в інституті започаткована у 2014 р. Законом України «Про вищу освіту» (№ 1556-VII від 1 липня 2014 р.) акредитація аспірантури. Зміни стосувалися освітнього процесу, тривалості навчання, процедури захисту дисертаційних досліджень і наукових ступенів. Так, підготовка аспірантів передбачала обов'язкову освітню складову (30–60 кредитів ЄКТС), тривалість навчання збільшувалася до 4 років, запроваджено перехід до підготовки замість кандидатів наук докторів філософії (PhD), практичне втілення якого розпочалося з 2016 р.

У 2016 р. було призупинено набір до аспірантури за спеціальностями 10.01.01 – «Українська література» та 10.02.01 – «Українська мова».

У 2017 р. в інституті була акредитована підготовка докторів філософії за спеціальністю 032 – «Історія та археологія». Обсяг програми підготовки склав 240 кредитів ЄКТС, із них 60 – освітня складова. Перший набір за новою програмою відбувся у листопаді того ж року. Тоді на навчання вступило 4 аспіранти: Ірина Луцик, Василина Зайцева (Забава), Соломія Козак (Рапко) та Юлія Кшановська. У наступні роки чисельність вступників до аспірантури коливалася від 2 до 12 осіб (табл. 2).

Таблиця 2

Кількість вступників до аспірантури Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України у 2010–2025 роках[5]

№ з/п	Навчальний рік	К-сть вступників, осіб
1	2010/2011	3
2	2011/2012	3
3	2012/2013	5
4	2013/2014	2
5	2014/2015	5
6	2015/2016	3
7	2016/2017	–
8	2017/2018	4
9	2018/2019	3
10	2019/2020	3
11	2020/2021	2
12	2021/2022	2
13	2022/2023	4
14	2023/2024	12
15	2024/2025	4
16	2025/2026	3

У 2022 р. в інституті вкотре успішно акредитовано підготовку докторів філософії за спеціальністю 032 – «Історія та археологія». А наступного, 2023 р., відкрито підготовку докторів філософії (PhD) за освітньо-науковою програмою 035 – «Філологія».

До читання лекцій і проведення семінарських занять протягом 2017–2025 рр. залучено висококваліфікованих науковців: доктора історичних наук, професора Миколу Литвина, доктора історичних наук, професора Ігоря Соляра, доктора історичних наук Романа Голика, доктора історичних наук Володимира Александровича, доктора історичних наук Оксану Руду, доктора історичних наук Олександру Стасюк, доктора історичних наук Віру Гупало, доктора історичних наук Наталю Булик, доктора історичних наук Андрія Боляновського, доктора філологічних наук Ганну Дидик-Меуш, доктора філологічних наук Наталію Мочернюк, доктора філологічних наук Тетяну Ястремську, кандидата історичних наук Іллю Паршина, кандидата історичних наук

[5] Підраховано за річними звітами з діяльності аспірантури і докторантури Інституту українознавстві ім. І. Крип'якевича НАН України за 2010–2025 рр.

Наталію Колб, кандидата історичних наук Наталію Мисак, кандидата історичних наук Олега Піха, кандидата філологічних наук Оксану Сімович, кандидата філологічних наук Юрія Осінчука, кандидата філологічних наук Марину Демедюк та ін.

Захист дисертації Ірини Луцик. 8 серпня 2023 р.

Від 2022 р., згідно з постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (№ 44 від 12 січня 2022 р.), відбулися зміни у процедурі захисту дисертацій. Відтоді присудження цього ступеня здійснюється рішенням не постійної, а разової спеціалізованої вченої ради. За новою процедурою упродовж 2023–2025 рр. в інституті відбулося чотири успішні захисти дисертацій за спеціальністю 032 – «Історія та археологія»:

– аспірантки відділу археології Луцик Ірини Павлівни, тема роботи – «Християнські некрополі Галицько-Волинських земель XI–XIV ст.» (8 серпня 2023 р., науковий керівник – д-р іст. наук, ст. дослідник Гупало Віра Деонізівна);

Захист дисертації Владислава Кіорсака. 19 лютого 2024 р.

Захист дисертації Миколи Козака. 30 травня 2024 р.

– аспіранта відділу історії середніх віків Кіорсака Владислава Борисовича, тема роботи – «Русь і Східна Європа в історичній пам'яті середньовічних скандинавів (на матеріалах саг про давні часи)» (19 лютого 2024 р., науковий керівник – д-р іст. наук, ст. дослідник Гупало Віра Деонізівна);

– аспіранта відділу історії середніх віків Козака Миколи Івановича, тема роботи – «Озброєння військ Галицької та Волинської земель у XII–XIV ст. (торгівля, трофеї, власне виробництво)» (30 травня 2024 р., науковий керівник – д-р іст. наук, проф. Войтович Леонтій Вікторович);

– аспірантки відділу історії середніх віків Базюк Христини Тарасівни, тема роботи – «Шотландці в Руському воєводстві у XVI – середині XVII ст.» (7 січня 2025 р., науковий керівник – канд. іст. наук Паршин Ілля Леонтійович).

Функціювання аспірантури супроводжувалося не лише позитивними новинами. На жаль, російсько-українська війна забрала життя молодого перспективного дослідника, аспіранта відділу археології Миколи Майорчака (1992–2023). Закінчивши у 2017 р. навчання на історичному факультеті Львівського національного університету ім. І. Франка, він мріяв про науку. Спершу займався науково-дослідною роботою як співробітник Львівського історичного музею, брав участь в археологічних розкопках, за результатами своїх досліджень опублікував низку наукових статей. А в листопаді 2021 р. вступив до аспірантури. Він мав далекосяжні плани й задуми, мрії, хотів вивчати поселення липицької культури на території Східного Прикарпаття і Західного Поділля. Але навчання тривало лише кілька місяців. Із початком повномасштабного вторгнення М. Майорчак без вагань став на захист України від окупантів – науку змінив на зброю. Спершу проходив військову службу в одному з відділів тероборони, а згодом виконував бойові завдання як командир гранатометного відділення взводу вогневої підтримки 10-ї окремої гірсько-штурмової бригади «Едельвейс». Його життя обірвалося 2 червня 2023 р. унаслідок ворожого мінометного обстрілу в районі Білогорівки поблизу Бахмута. Це – невимовний біль і непоправна втрата для інституту й української науки.

Микола Майорчак (1992–2023)

На сьогодні підготовка в аспірантурі здійснюється за спеціальностями 032 – «Історія та археологія», В9 – «Історія та археологія», 035 – «Філологія» та В11 – «Філологія (за спеціалізаціями)». Загальна чисельність здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти в інституті у 2025 р. становила 25 осіб, із них – 20 чоловіків і 5 жінок. Установа всіляко сприяє науково-дослідницьким пошукам аспірантів, створивши для них дружнє наукове середовище, де молодь може максимально зосередитися на виконанні дисертаційного дослідження, проконсультуватися з різних питань, одержати фахову допомогу, пораду, розширюючи можливості наукових поїздок і стажувань за кордоном, репрезентації своїх пошуків на інститутських, всеукраїнських та міжнародних наукових конференціях, семінарах, симпозіумах, засіданнях Ради молодих вчених, апробації досліджень у фахових наукових часописах установи тощо. Кваліфікована, виважена стратегія підготовки аспірантів дала змогу розширити кадровий потенціал інституту і сформувати цілу плеяду молодих науковців, які гідно репрезентують українську історичну науку, мово- та літературознавство в інших науково-дослідних установах і закладах вищої освіти в різних регіонах України. Упродовж останніх десятиліть аспіранти інституту стають стипендіатами Президента України, Верховної Ради України, Національної академії наук України для молодих учених, лавреатами Обласної премії молодим ученим і дослідникам ЛОДА тощо. Серед випускників аспірантури варто назвати відомого дослідника, доктора історичних наук, професора Українського католицького університету, директора Інституту історичних досліджень Львівського національного університету ім. І. Франка Ярослава Грицака (1982–1985); доктора історичних наук, професора, багатолітнього декана історичного факультету Карпатського національного університету ім. В. Стефаника Миколу Кугутяка (1981–1984); кандидата історичних наук, народного депутата України IX скликання, голову Українського інституту національної пам'яті у 2014–2019 рр. Володимира В'ятровича (1999–2002); доктора історичних наук, професора Національного університету «Львівська політехніка» Святослава Терського (1990–1993); кандидата історичних наук, декана гуманітарного факультету Українського католицького університету Андрія Ясіновського (1992–1995); доктора історичних наук, професора Українського католицького університету Олександра Зайцева (1986–1990); доктора історичних наук, члена-кореспондента НАН України, професора, директора Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України Ігоря Соляра (1991–1994); кандидата історичних наук, доцента Волинського національного університету ім. Лесі Українки Володимира Пришляка (1990–1993) та ін.

Від 2009 р. в інституті також функціює докторантура за спеціальностями 07.00.01 – «Історія України» та 07.00.02 – «Всесвітня історія». Вона була відкрита на підставі розпорядження Президії НАН України № 478 від 24 липня 2008 р. Спершу термін навчання тривав 4, а від 2017 р. – 2 роки. Зазвичай чисельність докторантів коливалася в межах від 1 до 5 (див. табл. 1). Серед випускників варто назвати імена докторів історичних наук Романа Голика, Оксани Рудої, Олександри Стасюк, Оксани Пасіцької, Наталі Булик, Адрія Жив'юка, кандидатів наук: Андрія Гавінського, Наталії Мисак, Олега Піха, Назара Кіся, Любомира Хахули, Наталії Колб та ін.

Наталія МИСАК

БІОБІБЛІОГРАФІЯ АСПІРАНТІВ

Андрій БАРДЕЦЬКИЙ
аспірант відділу археології

Народився 30 серпня 1985 р. у м. Дубно Рівненської обл.

У 2007 р. закінчив гуманітарний факультет Національного університету «Острозька академія».

Від 2024 р. – аспірант відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Тема дисертаційного дослідження – «Могилянська група ранньозалізного віку в басейні річок Горинь і Стир» (науковий керівник – д-р іст. наук, ст. дослідник Наталя Булик).

Учасник 32 археологічних експедицій. Співзасновник і голова ради Міжрегіональної громадської наукової організації «Дубенський археологічний осередок» (від 2014 р.).

Наукові зацікавлення: археологія пізньої епохи бронзи і ранньозалізного віку Волині (основне), культура лінійно-стрічкової кераміки на Волині, культури мідного віку на Волині, археологія слов'яно-руського часу Волині, археологічні дослідження м. Дубно ранньомодерного часу, рятівна археологія, археологічні розвідки, картографування археологічних пам'яток.

Статті в наукових виданнях

Археологічні дослідження багатошарового поселення Дубно – Острів Дубовець у 2023 р. *Археологічні дослідження в Україні 2023.* 2025. С. 129–135 (співавт. – Ю. Пшеничний).

Еталонний керамічний комплекс білогрудівського горизонту Волині зі Старого Любара. *Археологія і давня історія України.* 2024. Вип. 1 (50). С. 54–64 (співавт. – В. Самолюк).

Комплекс могилянської групи ранньозалізного віку з багатошарової пам'ятки Дубно – Острів Дубовець. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 28. С. 222–244 (співавт. – Ю. Пшеничний).

Комплекс фінального горизонту тшинецького культурного кола з багатошарової пам'ятки Дубно–Острів Дубовець. *Археологічні зошити з Пересопниці.* 2024. Вип. 9. С. 5–18 (співавт. – Ю. Пшеничний).

Нові археологічні відкриття, якими варто доповнити історико-архітектурний опорний план міста Дубна. *Дубенський науковий вісник.* 2024. Вип. 5. С. 12–25.

Пам'ятка могилянської групи Полянь-Сіножать на Волині. *Археологія і давня історія України.* 2024. Вип. 2 (51). С. 246–255 (співавт. – В. Самолюк).

Рів для причалювання човнів XVII ст. у Вознесенському монастирі поблизу Дубна: конструкція і матеріали. *Археологія і давня історія України.* 2024. Вип. 3 (52). С. 38–50 (співавт. – Ю. Пшеничний).

Види риб з археологічної пам'ятки Дубно – Острів Дубовець (Рівненська область). *Музейний простір: природа, історія, культура:* матер. Першої всеукраїн. наук.-практ. конф. (Чернівці, 16 травня 2025 р.); ред.: І. В. Скільський, Н. А. Смірнов, О. В. Ротар. Чернівці: Друк Арт., 2025. С. 18–20 (співавт.: Ю. Куцоконь, Ю. Пшеничний).

Пам'ятки фінального горизонту тшинецького культурного кола в басейні р. Ікви на Волині. *Pasja i działanie. Studia Silvestro Czopek diem natalem quintum et sexagesimum celebranti oblata* / red.: T. Bochnak, K. Trybała-Zawiślak. Rzeszów: Mitel. Vol. 1. S. 73–102 (співавт. – В. Ткач).

Поселення ранньозалізного віку Розваж-Кошара – пам'ятка хорівського горизонту могилянської групи і милоградської культури в середній течії р. Горинь. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 29. С. 245–268.

Чоловічі поховання XVIII–XIX ст. з розкопок на Острові Дубовець поблизу Дубна в 2019–2020 рр.: краніометричне дослідження. *Сторінки історії:* зб. наук. праць. Київ. 2025. Вип. 61. С. 72–95 (співавт.: Ю. Долженко, Ю. Пшеничний).

Еволюція ландшафтів пізньольодовикової тераси Ікви: за матеріалами досліджень археологічної пам'ятки Острів Дубовець. *Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат і прилеглих територій:* матер. доп. XV наук.-практ. семінару за міжнар. участю, присвяченого 75-річчю кафедри геоморфології і палеогеографії Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів, 17–18 жовтня 2025 р.). Львів, 2025. С. 106–112 (співавт.: О. Бончковський, Ю. Пшеничний, Д. Главацький).

Микола ВАНЮРСЬКИЙ
аспірант відділу новітньої історії

Народився 4 червня 1994 р. у м. Львів.

У 2017 р. закінчив Інститут економіки і менеджменту Національного університету «Львівська політехніка», а також Львівський державний університет внутрішніх справ.

У 2020 р. – Інститут комп'ютерних наук та інформаційних технологій Національного університету «Львівська політехніка».

Від 2024 р. – аспірант відділу новітньої історії Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Тема дисертаційного дослідження – «Культурно-просвітня та політична діяльність українських організацій у США (кінець XIX – початок XX ст.)» (науковий керівник – канд. іст. наук, с. н. с. Олег Муравський).

Наукові зацікавлення: соціальна та політична історія кінця XIX – початку XX ст., український національно-культурний і громадсько-політичний рух у діаспорі, діяльність українських організацій у США та процеси формування національної ідентичності, історичні аспекти соціально-гуманітарної діяльності в умовах воєнних і кризових викликів.

Статті в наукових виданнях

Політизація національно-культурного руху українців у США на початку XX ст. *Технології, інструменти та стратегії реалізації наукових досліджень:* зб. наук. праць з матер. VIII Міжнар. наук. конф. (Рівне, 30 серпня 2024 р.). Вінниця, 2024. С. 143–144.

Рівень національної свідомості українських емігрантів у США наприкінці XIX – на початку XX ст. *Advanced top technology.* 2024. No. 1. P. 47–48.

Руський Народний Союз: особливості створення, діяльність (кінець XIX – початок XX ст.). *Interdisciplinary research: scientific horizons and perspectives:* collection of scientific papers «Scientia» with Proceedings of the VIII International Scientific and Theoretical Conference (Vilnius, Republic of Lithuania, August 30, 2024). Vilnius, 2024. P. 60–62.

Українські громадсько-політичні та національно-культурні організації у США: особливості створення у роки Першої світової війни. *8th ISPC «Scientific Community: Interdisciplinary Research»* (Hamburg, Germany, September 6–8, 2024). Hamburg, 2024. No. 215. P. 122–124.

Олександр ВАСЬКІВ
аспірант відділу нової історії України

Народився 19 жовтня 1975 р. у м. Львів.

У 1997 р. закінчив історичний факультет Львівського національного університету ім. І. Франка.

Від 2023 р. – аспірант відділу нової історії України Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Тема дисертаційного дослідження – «Товариства "Січ" і "Луг" в суспільно-політичному житті Західної України в першій третині XX ст.» (науковий керівник – д-р іст. наук, с. н. с. Ірина Орлевич).

Наукові зацікавлення: громадсько-політичні організації Галичини початку XX ст.

Остап-Михайло ВОЛОШИН
аспірант відділу новітньої історії

Народився 27 лютого 2001 р. у м. Львів.

У 2022 р. закінчив бакалаврат юридичного факультету Львівського національного університету ім. І. Франка.

У 2023 р. – магістратуру юридичного факультету Національного університету «Львівська політехніка».

Від 2025 р. – аспірант відділу новітньої історії Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Тема дисертаційного дослідження – «Громадсько-політична діяльність Сергія Хруцького» (науковий керівник – канд. іст. наук, с. н. с. Олег Муравський).

Наукові зацікавлення: історія українських політичних рухів міжвоєнного періоду, соціально-політичне і духовне життя українців Холмщини першої половини XX ст.

Богдан ДЕМСЬКИЙ
аспірант відділу історії середніх віків

Народився 9 червня 1995 р. у м. Львів.

У 2018 р. закінчив історичний факультет Львівського національного університету ім. І. Франка.

Від 2025 р. – аспірант відділу історії середніх віків Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Тема дисертаційного дослідження – «Італійці в Руському воєводстві (XIV–XVIII ст.): економічна діяльність, соціокультурна інтеграція та внесок у міське середовище» (науковий керівник – канд. іст. наук Ілля Паршин).

Наукові зацікавлення: історія Львова, історія Центральної та Східної Європи, мікроісторія, імагологія, просопографія, юдаїка, кінознавство.

Олександр ЗІНЕВИЧ
аспірант відділу нової історії України

Народився 10 липня 1992 р. у м. Львів.

У 2014 р. закінчив факультет прикладної математики та інформатики Львівського національного університету ім. І. Франка.

Від 2023 р. – аспірант відділу нової історії України Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Тема дисертаційного дослідження – «Діяльність НТШ в 1920-х–1930-х рр.» (науковий керівник – канд. іст. наук, доц. Наталія Мисак).

Наукові зацікавлення: інтелектуальна історія, історія науки, роль НТШ у становленні української науки, його просвітницька діяльність.

Назар КОСЕНКО
аспірант відділу новітньої історії

Народився 20 листопада 1998 р. у м. Львів.

У 2021 р. закінчив історичний факультет Львівського національного університету ім. І. Франка (спеціальність – «Історія та археологія»).

Від 2022 р. – аспірант відділу новітньої історії Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Тема дисертаційного дослідження – «Громадсько-політична та державотворча діяльність Ярослава Стецька» (науковий керівник – канд. іст. наук, ст. дослідник Михайло Романюк).

Наукові зацікавлення: український націоналістичний рух XX ст., історія Другої світової війни, українська політична думка правого спрямування.

Розділи в колективних монографіях

Контури історичної політики українських націоналістів періоду державотворення 1941: теорія і практика. *Політика пам'яті в Україні: історичні наративи, стратегії впровадження в умовах війни та післявоєнного періоду* / відп. ред. І. Соляр, упоряд.: О. Муравський, М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. С. 317–334.

Статті в наукових виданнях

Роль Дмитра Мирона («Орлика») в українському визвольному русі періоду Другої світової війни. *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 11. С. 248–263.

Діяльність Ярослава Стецька в Крайовій екзекутиві ОУН на західноукраїнських землях (1932–1934). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр, заст. гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 39. С. 156–171.

«Змислом мого життя була і є Україна вільна»: Ярослав Стецько на Львівському процесі 1936 року. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр, заст. гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 40. С. 193–204.

Становлення Ярослава Стецька як громадсько-політичного діяча. *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 12. С. 282–296.

«Боротьба з окупантом на терені тюрми»: Ярослав Стецько в польському ув'язненні (1934–1936). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр, заст. гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 42. С. 203–219.

Рецензії та огляди

[Рец.]: Перша спроба комплексного дослідження Антибільшовицького блоку народів. *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 13. С. 329–335 [на кн.]: Рій Г. Нарис історії Антибольшевицького блоку народів. Київ: УВС, 2021. 236 с.

Статті в інших виданнях

«Непоборні»: невідомий часопис ОУН. *Український погляд.* 2024. 5 червня. URL: https://ukrpohliad.org/national-memory/nepoborni-nevidomyj-chasopys-oun.html

«Словом і чином здійснював ідею державності й соборності»: Дмитро Мирон в боротьбі за незалежність України. *Історична правда.* 2025. 5 листопада. URL: https://www.istpravda.com.ua/columns/2025/11/5/165448/

Українське державотворення літа 1941-го. Міфи та факти. *Історична правда.* 2025. 25 серпня. URL: https://www.istpravda.com.ua/articles/2025/08/25/165255/

Поліна КОСТЮК
аспірант відділу новітньої історії

Народилася 16 січня 1992 р. у м. Ужгород.

У 2014 р. закінчила історичний факультет Львівського національного університету ім. І. Франка.

Від 2020 р. – аспірантка відділу новітньої історії Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Тема дисертаційного дослідження – «Недержавна середня освіта в Україні (1991–2020)» (науковий керівник – д-р іст. наук, проф., чл.-кор. НАН України Ігор Соляр).

У 2021–2022 рр. – молодший науковий співробітник відділу новітньої історії України, редактор англомовного наукового апарату видань інституту.

Наукові зацікавлення: новітня історія України, історія та філософія освіти, соціальна антропологія.

Статті в наукових виданнях

Українська історіографія дошкільної, середньої та вищої приватної освіти України: порівняльний аспект. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 36. С. 119–132.

Передумови відновлення та розвиток приватного шкільництва в Україні на сторінках газети «Освіта» (1988–1997). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 38. С. 190–200.

Між навчанням і безпекою: право на освіту в умовах війни та виклики для приватної школи. *Наука і освіта України в умовах російсько-української війни: виклики та завдання в контексті національної безпеки.* Київ; Дрогобич; Львів; Переяслав; Ужгород; Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2024. Т. 2 / ред.: В. Ільницький, М. Галів. С. 97–101.

Павло КУЗИК
аспірант відділу української мови

Народився 12 липня 1996 р. у м. Червоноград (тепер – Шептицький) Львівської обл.

У 2018 р. закінчив факультет комп'ютерних інформаційних технологій Тернопільського національного економічного університету.

Від 2024 р. – аспірант відділу української мови Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Тема дисертаційного дослідження – «Лексикографічне моделювання гуцульського говору» (науковий керівник – д-р філол. наук, с. н. с. Тетяна Ястремська).

Наукові зацікавлення: українська діалектологія, лексикографія та лексикологія, етнолінгвістика, збереження мовної спадщини.

Людмила ЛИТВИНЕНКО-АНПІЛОВА
аспірант відділу новітньої історії України

Народилася 17 жовтня 1991 р. у м. Донецьк.

У 2014 р. закінчила історичний факультет Донецького національного університету ім. В. Стуса.

У 2014–2018 рр. і 2022–2024 рр. брала участь в АТО, ООС і російсько-українській війні як доброволець (медик 1-ї штурмової роти 5-го батальйону ДУК ПС, медик розвідувальної роти 5-го батальйону УДА, командир 21-го екіпажу батальйону «Госпітальєри»).

Від 2022 р. – аспірантка відділу новітньої історії України Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Тема дисертаційного дослідження – «Підпілля ОУН(б) на Донеччині (1941–1959 рр.)» (науковий керівник – д-р іст. наук, проф., чл.-кор. НАН України Ігор Соляр).

Наукові зацікавлення: історія українського визвольного руху XX ст., краєзнавство, етнографія.

Статті в наукових виданнях

Діяльність Організації Українських Націоналістів у м. Юзівка (Донецьк) в 1941–1943 роках. *Київські історичні студії.* 2025. № 2 (21). С. 51–60.

Масштаби репресій проти членів ОУН на Донеччині в 1943–1951 рр. *Часопис української історії.* 2025. № 52. С. 45–54.

Підпілля ОУН на Донеччині (1941–1958 рр.): історіографія і стан проблеми. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія* / гол. ред. Я. Турчин; Маріупольський державний університет. Київ, 2025. № 41. С. 47–57.

Рух «Просвіти» на Донеччині в перші десятиліття 20 століття. *Вісник Луганського національного університету імені Т. Шевченка* / гол. ред. Я. Юрків; Луганський національний університет ім. Т. Шевченка. Одеса, 2025. № 1. С. 106–114.

Едуард МАКАРЕНКО
аспірант відділу «Центр дослідження українсько-польських відносин»

Народився 9 лютого 1999 р. у смт Велика Багачка Полтавської обл.

У 2021 р. закінчив історичний факультет Львівського національного університету ім. І. Франка (спеціальність – «Історія та археологія»).

Від 2022 р. – аспірант відділу «Центр дослідження українсько-польських відносин» Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Тема дисертаційного дослідження – «Колонізація руських земель Польського королівства (XIV–XVI ст.): соціо-економічні процеси та етнокультурні зміни» (науковий керівник – д-р іст. наук, проф. Микола Литвин).

Протягом 2025 р. працював на посаді молодшого наукового співробітника відділу.

Наукові зацікавлення: полабістика, середньовічні колонізаційні процеси, Ostsiedlung, історія українських земель польсько-литовської доби, історична регіоналістика, воєнна історія.

Розділи в колективних монографіях

Благо чи лихо? Погляди польської та української історіографії «довгого» XIX століття на колонізацію Галицької Русі XIV–XVI століть. *Українські маркери історії Польщі: від початків формування до Великої війни:* колект. моногр. / гол. редкол. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів; Суми, 2024. С. 84–96.

Статті в наукових виданнях

Потенціал цивілізаційного аналізу в історичному пізнанні. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 39. С. 70–82.

Червона Русь і Галичина: проблема доречності найменування руських земель Корони Польської XIV–XVI ст. *Осінь Середньовіччя (з нагоди 240-річчя із часу створення кафедри загальної історії Львівського університету (з 1919 року – кафедри історії Середніх віків):* зб. тез наук. конф. студентів, аспірантів та молодих дослідників (Львів, 6–7 листопада 2024 р.). Львів, 2024. С. 100–111.

Вплив міжнародних торгівельних шляхів через західноукраїнські землі на боротьбу за галицько-волинську спадщину другої половини XIV ст. *XV Буковинська міжнародна історико-краєзнавча конференція, присвячена 150-річчю Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича* (Чернівці, 17–18 жовтня 2025 р.): тези доповідей. Чернівці, 2025. С. 296–298.

Специфіка експансії польського короля Казимира III на руські землі: спроба реконструкції її причин та перебігу. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 19. С. 7–25.

Статті в інших виданнях

Долі офіцерів Армії УНР в Радянському союзі. 2024. URL: https://lvivmedievalclub.wordpress.com/2024/07/17/oficery_armiji_unr_v_srsr/

Христина МЕРЕНЮК
аспірант відділу історії середніх віків

Народилася 16 квітня 1999 р. у м. Львів.

У 2021 р. закінчила історичний факультет Львівського національного університету ім. І. Франка (спеціальність – «Історія та археологія»).

У 2020 р. отримала Академічну стипендію ім. М. С. Грушевського.

Від 2022 р. – аспірант відділу історії середніх віків Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Тема дисертаційного дослідження – «Турнірна культура Русі XII–XVI століть» (науковий керівник – д-р іст. наук Сергій Пивоваров).

У 2023–2024 рр. – учасник цільової програми науково-дослідних проєктів молодих учених НАН України «Україна та українці в пострадянських білоруських підручниках та посібниках з історії».

У 2024 р. – стипендіат Німецько-української історичної комісії (DUHK), а у 2025 р. – учасник програми «Місяць в Польщі» («Month in Poland») Центру ім. Ю. Мєрошевського (травень–червень 2025 р.). Член Королівського історичного товариства (Велика Британія).

Одержала нагороду «Найкращий молодий вчений Академії – 2024» у номінації «Аспірант».

Наукові зацікавлення: медієвістика, військова історія, рицарська культура, давня історія України, образ Русі у західноєвропейських джерелах, німецька середньовічна література, репрезентація руських воїнів у німецькій поезії, культурні контакти та історична рецепція.

Монографії

Україна та українці в пострадянських білоруських підручниках та посібниках з історії: колект. моногр. / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. 294 с. (співавт. – П. Артимишин).

Розділи в колективних монографіях

Галицька і волинська еліти на полюваннях та бенкетах XII–XIV ст. *Західноукраїнські землі княжого та ранньомодерного часу: тенденції соціополітичного розвитку й осмислення культурної спадщини:* колект. моногр. / відп. ред. І. Паршин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. С. 217–260.

Статті в наукових виданнях

Законодавчі основи турнірних змагань в Англії XII–XIII ст. *Аннали юридичної історії.* 2022. Вип. 5, № 3–4. С. 45–53.

«Подлѣ твои стремень»: малодосліджений рицарський епізод із життя галицького князя Ярослава Володимировича. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр, заст. гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 36. С. 3–13 (співавт. – І. Паршин).

Knight's Tournaments in England and France from the 11th to the 14th Century: The Problems of Sources and Terminological Aspects. *Średniowiecze Polskie i Powszechne.* 2022. Vol. 14 (18). P. 126–148.

Military law in Ukraine: future prospects for development. *Futurity Economics & Law.* 2022. Vol. 2 (3). P. 18–27 (співавт. – П. Горінов).

The Muslims in Medieval Lviv: linguistic, historical contexts. *Journal of Narrative and Language Studies.* 2022. No. 10 (19). P. 138–149 (співавт. І. Паршин).

Військова «игра» в Русі: термінологічні та джерелознавчі питання. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр, заст. гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. 2023. Вип. 38. С. 41–52.

A Modern View of the European Vector of the Military Development of Ukrainian Lands in the 13th–14th Centuries: Prospects for Future Historiographical Studies. *Futurity of Social Sciences.* 2023. Vol. 1 (3). P. 61–78 (співавт. – І. Паршин).

MEDII AEVI in Ukrainian School Textbooks: Modern Paradigms and Contextual Analysis. *Futurity of Social Sciences.* 2024. Vol. 2 (1). P. 4–27 (співавт. – І. Паршин).

Military Units and Symbolism: Utilization of Imagery from medieval Rus in the Russian-Ukrainian War. *Trames. Journal of the Humanities and Social Sciences.* 2024. Vol. 28, Is. 3. P. 293–310 (співавт. – І. Паршин).

The Customs of War in Rus in 13th century: between legal Regulations and social Conflicts. *Lex Humana.* 2024. Vol. 16 (1). P. 535–556 (співавт. – І. Паршин).

Ростислав Михайлович та Ворш на військовій «грі» 1245 р. *Військово-науковий вісник.* 2025. Вип. 43. С. 73–85.

Руський король очима Європи: іконографія в манускриптах «Всесвітньої хроніки» Янса Енікеля XIII–XV століть. *Рукописна та книжкова спадщина України.* 2025. Вип. 3. С. 5–24.

Gloria et Virtus: Hastiludium in Ruthenian Lands and Beyond XII–XV centuries. *Nuova Antologia Militare.* 2025. No. 6. P. 111–139.

«Riuzen» та «Polen» у Дітріхівському циклі німецького героїчного епосу XIII–XIV століть. *Княжа доба: історія і культура* / гол. ред. І. Паршин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 17. С. 103–125.

The history of civilizations of pre-Columbian America: assessment of 7–8 grade world history textbooks for Ukrainian students. *Praksis.* 2025. Vol. 1. P. 342–366 (співавт. – І. Паршин).

Дмитро МОСТОВИЙ
аспірант відділу археології

Народився 5 листопада 1996 р. у с. Великий Кобелячок Новосанжарського р-ну Полтавської обл.

У 2019 р. закінчив історичний факультет Львівського національного університету ім. І. Франка (спеціальність – «Історія та археологія»).

У 2024 р. – Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (спеціальність – «Геодезія та землеустрій»).

У 2020–2024 рр. – аспірант історичного факультету Львівського національного університету ім. І. Франка (спеціальність – «Історія та археологія»).

Від 2024 р. – аспірант відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Тема дисертаційного дослідження – «Природні умови і господарство населення Прут-Дністровської височинної області в римський час» (науковий керівник – д-р іст. наук, ст. дослідник Наталя Булик).

Від 2019 р. працює в Науково-дослідному центрі «Рятівна археологічна служба» Інституту археології Національної академії наук України.

Наукові зацікавлення: археологія України першої половини I тисячоліття, топографо-геодезичне і картографічне забезпечення досліджень археологічної спадщини, геоінформаційні системи.

Статті в наукових виданнях

Рятівні археологічні дослідження на поселенні Сокільники-1 в 2022 році. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 28. С. 245–285.

Стан вивчення проблеми символічних поховань (кенотафів) пізньоримського часу в Карпато-Дніпровському регіоні. *Вісник науки та освіти* / гол. ред. О. Гурко. Київ, 2024. № 5 (23). С. 1721–1733.

Поселення першої половини I тисячоліття поблизу села Селище Чернівецької області. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 29. С. 309–324.

Результати фіксації курганів на території Моршинської височини у 2025 р. *Археологія Буковини: здобутки та перспективи:* тези доп. IX Міжнар. наук. семінару (Чернівці, 19 грудня 2025 р.). Чернівці, 2025. С. 35–37.

Богдан ОРИЩАК
аспірант відділу новітньої історії

Народився 1 квітня 1996 р. у м. Львів.

У 2018 р. закінчив Національний університет «Львівська політехніка» (спеціальність – «Фінанси, банківська справа та страхування»).

Від 2023 р. – аспірант відділу новітньої історії Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Тема дисертаційного дослідження – «Військова та громадська діяльність Михайла Хронов'ята (1894–1981)» (науковий керівник – д-р іст. наук, с. н. с. Олександра Стасюк).

Наукові зацікавлення: історія західноукраїнських земель першої половини XX ст., визвольні змагання 1917–1921 рр., історія України під час Другої світової війни.

Статті в наукових виданнях

Михайло Хронов'ят: забуті імена. *З історії західноукраїнських земель* / наук. ред. і упоряд. І. Орлевич; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 21. С. 134–144.

Віта ОСМАНОВА
аспірант відділу української мови

Народилася 26 жовтня 2000 р. у с. Вікно Чортківського р-ну Тернопільської обл.

У 2022 р. закінчила із відзнакою філологічний факультет (спеціальність – «Філологія»), а у 2023 р. – бакалаврат факультету журналістики Львівського національного університету ім. І. Франка.

Від 2023 р. – аспірантка відділу української мови Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Тема дисертаційного дослідження – «Іменник у наддністрянському говорі» (науковий керівник – д-р філол. наук, с. н. с. Тетяна Ястремська).

Наукові зацікавлення: українська діалектологія, морфологія української мови, лексична семантика, південно-західне наріччя української мови, наддністрянський говір, методологія дослідження діалектів, польові лінгвістичні дослідження.

Статті в наукових виданнях

Іменник у діалектологічних студіях: історіографічний аспект. *Gwary Dziś.* Poznań, 2025. Vol. 18. S. 33–44.

Наддністрянський говір як об'єкт дослідження. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 42. С. 370–384.

Усна історія як метод та як джерело дослідження діалектологічних студій. *Język w regionie – region w języku* / red.: B. Osowskiego, J. Kobuś. P. Michalska-Górecka, A. Piotrowska-Wojaczyk. Poznań, 2025. T. 6. S. 371–387.

Роксолана ПОПЕЛЮК
аспірант відділу новітньої історії

Народилася 20 липня 1991 р. у с. Ліски Коломийського р-ну Івано-Франківської обл.

У 2014 р. закінчила історичний факультет Львівського національного університету ім. І. Франка (спеціальність – «Історик, викладач історії, етнолог»).

У 2014–2016 рр. – дослідник-волонтер у проєкті «Локальна історія». Від 2020 р. продовжує роботу.

Від 2021 р. – аспірантка відділу новітньої історії Інституту українознавства ім. І Крип'якевича НАН України. Тема дисертації – «Жінки в дисидентському русі України (1960-ті–1980-ті рр.)» (науковий керівник – д-р іст. наук, проф. Іван Патер).

Наукові зацікавлення: новітня історія, історія національно-визвольної боротьби, дисидентський рух, історія репресій у СРСР.

Розділи в колективних монографіях

Дисидентки в інституціях місцевого самоврядування Львівщини (1985–1994). *Місцеве самоврядування в Україні (XX – початок XXI століття). Західні землі:* монографія. Львів, 2024. С. 547–564.

Статті в наукових виданнях

Внесок дисиденток в легалізацію УГКЦ в УРСР. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність* / гол. ред. І. Соляр, заст. гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2022. Вип. 37. С. 144–157.

Алла Горська у спогадах сучасників. *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. Вип. 11. С. 144–157.

Дисидентський рух в СРСР: роль українсько-польської співпраці. *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / гол. ред. М. Литвин; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2024. Вип. 17. С. 214–229.

Життя під радянськими репресіями. Досвід учасниць українського дисидентського руху. *Slovak international scientific journal.* 2024. No. 88. P. 30–37.

Статті в інших виданнях

«Головне, щоб не загинула наша ідея». Історія трьох дисидентських подружжів. *Локальна історія.* 2023, 29 березня. URL: https://localhistory.org.ua/texts/statti/golovne-shchob-ne-zaginula-nasha-ideia-istoriia-trokh-disidentskikh-podruzhzhiv/

Не боятися системи. Історія правозахисниці Оксани Мешко. *Локальна історія.* 2023, 11 липня. URL: https://localhistory.org.ua/texts/statti/ne-boiatisia-sistemi-istoriia-pravozakhisnitsi-oksani-meshko/

Суд над дітьми. Ольга Попадин – про молодь ОУН, два арешти і розстріл друзів. *Історична правда.* 2025, 20 червня. URL: https://www.istpravda.com.ua/authors/68551e0b779b8/

Василь СТРІЛЬЧУК
аспірант відділу новітньої історії

Народився 28 лютого 1978 р. у м. Броди Львівської обл.

У 1997 р. закінчив Бродівське педагогічне училище.

У 2002 р. – історико-соціологічний факультет Рівненського державного гуманітарного університету.

У 2008 р. пройшов курси підвищення кваліфікації при Академії керівних кадрів культури і мистецтв Міністерства культури і туризму України.

У 2018–2019 рр. брав участь у навчальному курсі «Академія культурного лідера» (спільний проєкт Міністерства культури України та Ґете-Інституту, Німеччина).

Від 2001 р. – молодший науковий, 2002 р. – науковий співробітник, а від 2005 р. і дотепер – директор Бродівського історико-краєзнавчого музею (тепер – Комунальна установа «Бродівський історико-краєзнавчий музей» Бродівської міської ради).

Автор монографії та понад 200 наукових і науково-популярних публікацій (статей, путівників, буклетів) з історії, краєзнавства та музейної справи; редактор і упорядник історичних та краєзнавчих збірників і книжок; організатор краєзнавчих конференцій; координатор і керівник проєктів у сфері збереження культурної спадщини, зокрема «Громада та полікультурна спадщина Бродів: потенціал, взаємодія, перспектива» (2016–2017, у межах міжнародної програми «CHOICE: Культурна спадщина і сучасність» за підтримки Асоціації агенцій місцевої демократії ALDA, Франція) та «Чим живуть замки» (2018, програма Британської Ради «Cultural Bridges»).

Стипендіат Фонду Юрія Кузіва НТШ в Америці (2017).

Нагороджений Грамотою Львівської обласної ради за вагомий особистий внесок у збереження національної спадщини та історичних реліквій, високий професіоналізм, активну громадську позицію (2008), відзнакою Львівської обласної ради та Львівської обласної державної адміністрації «90-річчя від дня проголошення Західно-Української Народної Республіки» за заслуги в утвердженні та розбудові Української держави (2012).

Від 2023 р. – аспірант відділу новітньої історії Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Тема дисертаційного дослідження – «Громадсько-політична діяльність Олександра Вислоцького (1896–1941)» (науковий керівник – канд. іст. наук, ст. дослідник Михайло Романюк).

Наукові зацікавлення: західноукраїнські землі в міжвоєнний період, український визвольний рух, історична біографістика, урбаністика та соціальна історія, музеєзнавство, культурна спадщина та дослідження історичної пам'яті.

Статті в наукових виданнях

Палац у селі Черниця: метаморфози двох століть. *Історія Підкаменя в контексті політичних, соціально-економічних та культурних процесів на західноукраїнських землях.* Підкамінь; Львів, 2023–2024. Зб. 4. С. 175–186 (співавт. – І. Кавич).

Діяльність адвоката Теодора Жолнірчука на Брідщині у міжвоєнний період ХХ століття. *Брідщина – край на межі Галичини й Волині* / гол. ред. В. Стрільчук; Комунальна установа «Бродівський історико-краєзнавчий музей» Бродівської міської ради. Броди, 2024. Вип. 15. С. 136–144.

Громадсько-політична діяльність Олександра Вислоцького на Підкамінщині у 20–30 роках ХХ століття. *Історія Підкаменя в контексті політичних, соціально-економічних та культурних процесів на західноукраїнських землях.* Підкамінь; Львів, 2024–2025. Зб. 5. С. 251–264.

Гори Вороняки – витоки рік Балто-Чорноморського Міжмор'я. *Природоохоронні території в минулому, сучасному й майбутньому світі: до 200-річчя від дня народження Володимира Дідушицького:* матер. ІІІ Міжнар. наук. конф. Львів: ГАЛИЧ-ПРЕС, 2025. С. 73–80 (співавт.: І. Кавич, В. Баточенко, К. Шуфлат).

Олександр Вислоцький – видавець, редактор та дописувач часопису «Брідські вісті». *Новітня доба* / гол. ред. М. Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2025. Вип. 13. С. 293–316.

Село Станіславчик і церква Святого Архистратига Михаїла (Історична довідка). *Брідщина – край на межі Галичини й Волині* / гол. ред. В. Стрільчук; комунальна установа «Бродівський історико-краєзнавчий музей» Бродівської міської ради. Броди, 2025. Вип. 16. С. 15–19.

Суспільно-політичне та культурне життя Бродів другої половини 20-их років XX століття у спогадах Володимира Рудницького. *Брідщина – край на межі Галичини й Волині* / гол. ред. В. Стрільчук; комунальна установа «Бродівський історико-краєзнавчий музей» Бродівської міської ради. Броди, 2025. Вип. 16. С. 22–30.

«Характеристика і господарський розвиток Брідського повіту» 1929 року як джерело для природоохоронних досліджень Брідщини (за матеріалами Державного архіву Тернопільської області). *Природоохоронні території в минулому, сучасному й майбутньому світі: до 200-річчя від дня народження Володимира Дідушицького:* матер. III Міжнар. наук. конф. Львів: ГАЛИЧ-ПРЕС, 2025. С. 205–211.

Статті в інших виданнях

Архітектурна візитка Бродів. *Голос відродження.* 2024. 12 вересня. № 37 (2889). С. 3.

Броди 1944: битва, що не вщухає. *Голос відродження.* 2024. 18 липня. № 29 (2881). С. 4.

Пониква: подорож крізь час. Короткий нарис про історію села. *Голос відродження.* 2024. 18 квітня. № 16 (2868). С. 5–6; 25 квітня. № 17 (2869). С. 3.

Забутий спадкоємець Михайла Вербицького. *Голос відродження.* 2025. 13 березня. № 11 (2915). С. 3.

З Бродів до Відня за 2 дні: історія однієї поштової картки XIX ст. *Голос відродження.* 2025. 1 травня. № 18 (2922). С. 3.

Мисливський жакет із Відня, або розповідь однієї поштівки. *Голос відродження.* 2025. 20 листопада. № 46 (2950). С. 3.

Невідома садиба на поштовій картці Старих Бродів. *Голос відродження.* 2025. 18 вересня. № 38 (2942). С. 3.

Призабута могила видатного українського правника на міському цвинтарі. *Голос відродження.* 2025. 24 квітня. № 17 (2921). С. 3.

Таємниця 200-літнього балкону на вулиці Золотій. *Голос відродження.* 2025. 6 лютого. № 6 (2910). С. 3.

«Тут все йде своєю чергою». Голос відродження. 2025. 22 травня. № 21 (2925). С. 3.

Дмитро ЧАПЛИНСЬКИЙ
аспірант відділу української мови

Народився 20 вересня 1984 р. у м. Луганськ.

У 2006 р. закінчив математичний факультет Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля (спеціальність – «Комп'ютерні системи та мережі»).

Від 2025 р. – аспірант відділу української мови Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Тема дисертаційного дослідження – «Комп'ютерно-асистована українська історична лексикографія: методологія і практика» (науковий керівник – д-р філол. наук, ст. дослідник Ганна Дидик-Меуш).

У 2026 р. увійшов до переліку Топ-20 Лідерів ШІ в Україні від журналу «Forbes Україна».

Наукові зацікавлення: лексикографія, корпуси і розмічені набори даних, машинний переклад, великі мовні моделі.

Статті в наукових виданнях

A Framework for Large-Scale Parallel Corpus Evaluation: Ensemble Quality Estimation Models Versus Human Assessment. *Proceedings of the Fourth Ukrainian Natural Language Processing Workshop (UNLP 2025).* Vienna (online), 2025. P. 73–85 (співавт. – K. Zakharov).

Benchmarking Multimodal Models for Ukrainian Language Understanding Across Academic and Cultural Domains. *Proceedings of the Fourth Ukrainian Natural Language Processing Workshop (UNLP 2025).* Vienna (online), 2025. P. 14–26 (співавт.: Y. Paniv, A. Kiulian, M. Khandoga, A. Polishko, T. Bas, G. Gabrielli).

Building Multilingual Terminological Bridges Between Language-Specific Knowledge Silos. *International Conference on Information and Communication Technologies in Education, Research, and Industrial Applications (ICTERI).* 2025. P. 290–360 (співавт.: T. Wittenborg, V. Kosa, G. Rabby, O. Ignatenko, S. Auer, V. Ermolayev).

From English-Centric to Effective Bilingual: LLMs with Custom Tokenizers for Underrepresented Languages. *Proceedings of the Fourth Ukrainian Natural Language Processing Workshop (UNLP 2025).* Vienna (online), 2025. P. 1–13 (співавт.: A. Kiulian, A. Polishko, M. Khandoga, Y. Kostiuk, G. Gabrielli, Ł. Gągała et al.).

Володимир ЧОРНОБРИВЕЦЬ
аспірант відділу археології

Народився 6 жовтня 1999 р. у м. Скадовськ Херсонської обл.

У 2022 р. закінчив історичний факультет Львівського національного університету ім. І. Франка (спеціальність – «Історія та археологія»).

У 2018–2022 рр. – співробітник Науково-дослідного центру «Рятівна археологічна служба» Інституту археології НАН України.

З лютого 2022 р. по листопад 2023 р. проходив військову службу у складі 125-ї ОбрТрО ЗСУ.

Від 2023 р. – аспірант відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Тема дисертаційного дослідження – «Крем'яне виробництво населення Прикарпаття у добу мезоліту (типологічний аспект)» (науковий керівник – канд. іст. наук Руслан Коропецький).

Наукові зацікавлення: технології крем'яного виробництва археологічних культур доби мезоліту та неоліту на території України, типологія і класифікація виробів із кременю, культурно-історичні процеси доби мезоліту та неоліту.

Статті в наукових виданнях

The history of research of Mesolithic sites on the territory of Ukrainian Sub-Carpathian region. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Львів, 2023. Вип. 27. С. 342–367.

Роман Грибович – дослідник мезоліту заходу України. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Львів, 2024. Вип. 28. С. 467–486 (співавт. – Р. Коропецький).

Типологія виробів із кременю та обсидіану культури Лінійно-стрічкової кераміки на матеріалах пам'яток басейнів Стиру, Горині, Західного Бугу і Верхнього Дністра. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині* / гол. ред. Н. Булик; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Львів, 2025. Вип. 29. С. 18–47.

DOI: https://doi.org/10.33402/inukr.2026-15

СПЕЦІАЛІЗОВАНА ВЧЕНА РАДА (1994–2025)

Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича АН України Постановою Президії головної ради ВАК України від 5 травня 1994 р. затверджено перший склад спеціалізованої вченої ради Д 04.09.01 для захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора та кандидата історичних наук за спеціальностями «Історія України» та «Всесвітня історія».

Голова спецради – д-р іст. наук Ярослав Ісаєвич.

Заступник голови – завідувач відділу новітньої історії, д-р іст. наук, проф. Юрій Сливка.

Вчений секретар – завідувач відділу нової історії, канд. іст. наук, с.н.с. Феодосій Стеблій.

Члени ради: д-р іст. наук, проф. Юрій Гошко, д-р іст. наук, проф. Леонтій Дещинський, д-р іст. наук Леонід Зашкільняк, д-р іст. наук, проф. Василь Інкін, д-р іст. наук, проф. Олександр Карпенко, д-р філос. наук Марія Кашуба, д-р іст. наук, проф. Костянтин Кондратюк, д-р іст. наук, проф. Микола Крикун, д-р іст. наук Лариса Крушельницька, д-р іст. наук, проф. Степан Макарчук, д-р іст. наук Леонід Мацкевий, д-р іст. наук, проф. Степан Павлюк, д-р іст. наук, проф. Микола Пелещишин, д-р іст. наук, проф. Василь Плисюк, д-р іст. наук Ігор Свєшніков, д-р іст. наук Михайло Швагуляк.

У 1995–1998 рр. склад ради частково змінювався, зокрема було залучено д-ра філол. наук Романа Кирчіва та д-ра іст. наук Михайла Тиводара.

У відповідь на клопотання директора Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України д-ра іст. наук, акад. НАН України Я. Ісаєвича та директора Інституту народознавства НАН України д-ра іст. наук, проф. С. Павлюка ВАК України 26 березня 1998 р. дозволив (це був єдиний випадок в Україні) створити об'єднану спеціалізовану вчену раду Д 35.222.01 із правом прийняття до розгляду та проведення захистів дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора, кандидата історичних наук за спеціальностями 07.00.01 – «Історія України», 07.00.02 – «Всесвітня історія», 07.00.05 – «Етнологія». А з вересня 2014 р. – спецраді надано право проводити захисти дисертацій також за спеціальністю 07.00.04 – «Археологія».

Таблиця

Керівний склад спеціалізованої вченої ради (1994–2025)

Голова	Заступник голови	Вчений секретар
1994–2010 – д-р іст. наук, проф., акад. НАН України Я. Ісаєвич	1994–2006 – д-р іст. наук, проф. Ю. Сливка 2006–2009 – д-р іст. наук, проф. М. Литвин 2009–2012 – д-р іст. наук, проф. Л. Зашкільняк	1994–2001 – канд. іст. наук, с.н.с. Ф. Стеблій 2001–2007 – д-р іст. наук, проф. І. Патер 2007–2012 – канд. іст. наук О. Середа
2012–2018 – д-р іст. наук, проф. М. Литвин	2012–2014 – д-р іст. наук, проф. І. Патер 2014–2019 – д-р іст. наук, с.н.с. І. Соляр	2012–2014 – д-р іст. наук І. Соляр 2014–2015 – канд. іст. наук, с.н.с. О. Муравський 2015–2019 – канд. іст. наук Л. Хахула
2019–2021– д-р іст. наук, проф. І. Соляр	2019–2020 – д-р іст. наук В. Гупало	2019–2020 – канд. іст. наук В. Конопка
2022–2025– д-р іст. наук, проф. І. Соляр	2022–2025 – д-р іст. наук В. Гупало; д-р іст. наук Р. Голик	2022–2025 – канд. іст. наук, с.н.с. О. Муравський

До роботи ради запрошували фахівців із наукових та освітніх закладів Львова, Дрогобича, Івано-Франківська, Києва, Луцька, смт Опішня Полтавської обл., Тернополя, Чернівців, зокрема: д-ра іст. наук Вадима Ададурова, д-ра іст. наук, проф. Лесю Алексієвець, д-ра іст. наук, проф. Володимира Барана, д-ра іст. наук, проф. Леонтія Войтовича, д-ра іст. наук Віктора Войнаровського, д-ра іст. наук, проф. Олега Жерноклеєва, д-ра іст. наук, проф. Степана Гелея, д-ра іст. наук, проф. Михайла Глушка, д-ра філол. наук Лідію Григорчук, д-ра філос. наук, проф. Олега Гринiва, д-ра іст. наук Мирона Капраля, д-ра філос. наук, проф. Антоніну Колодій, д-ра іст. наук, проф. В'ячеслава Котигорошка, д-ра іст. наук, проф. Михайла Кучинка, д-ра філол. наук, проф. Богдану Крису, д-ра філос. наук Вікторію Любащенко, д-ра філол. наук Ярославу Мельник, д-ра іст. наук, проф. Олеся Пошивайла, д-ра іст. наук, проф. Святослава Шеломенцева-Терського, д-ра мист., проф. Юрія Ясіновського.

Склад спеціалізованої вченої ради (2019–2020)

Голова – д-р іст. наук, проф. Ігор Соляр.

Заступник голови – д-р іст. наук, с.н.с. Віра Гупало.

Вчений секретар – канд. іст. наук Володимир Конопка.

Члени ради: д-р іст. наук, с.н.с. Володимир Александрович, д-р іст. наук Микола Бандрівський, д-р іст. наук Андрій Боляновський, д-р іст. наук, проф. Ігор Возний, д-р іст. наук Роман Голик, д-р іст. наук, проф. Богдан Гудь, д-р іст. наук, проф. Степан Качараба, д-р іст. наук Оксана Кісь, д-р іст. наук, проф. Володимир Комар, д-р іст. наук, проф. Костянтин Кондратюк, д-р іст. наук, проф. Орест Красівський, д-р іст. наук, проф. Микола Литвин, д-р іст. наук, проф. Віталій Отрощенко, д-р іст. наук, проф., акад. НАН України Степан Павлюк, д-р іст. наук, проф. Іван Патер, д-р іст. наук Роман Радович, д-р іст. наук, проф. Сергій Сегеда, д-р іст. наук, проф. Олександр Ситник, д-р іст. наук, с.н.с. Ігор Скочиляс, д-р іст. наук, проф. Ярослав Тарас, д-р іст. наук, проф. Оксана Франко, д-р іст. наук, с.н.с. Петро Шкраб'юк.

Склад спеціалізованої вченої ради (2022–2025)

Голова – д-р іст. наук, проф. Ігор Соляр.

Заступники голови – д-р іст. наук, ст. дослідник Віра Гупало; д-р іст. наук Роман Голик.

Вчений секретар – канд. іст. наук, с.н.с. Олег Муравський.

Члени ради: д-р іст. наук Андрій Боляновський, д-р іст. наук, проф. Ігор Возний, д-р іст. наук, проф. Леонтій Войтович, д-р іст. наук, проф. Василь Ільницький, д-р іст. наук, проф. Орест Красівський, д-р іст. наук, проф. Микола Литвин, д-р іст. наук, доц. Ярослав Онищук, д-р іст. наук Оксана Пасіцька, д-р іст. наук, проф. Іван Патер, д-р іст. наук, проф. Сергій Пивоваров, д-р іст. наук Оксана Руда, д-р іст. наук, проф. Олександр Ситник, д-р іст. наук, доц. Андрій Сова, д-р іст. наук, с.н.с. Олександра Стасюк, д-р іст. наук, проф. Андрій Харук.

Дисертації, захищені в 1994–2025 роках

1994 рік

17 червня

Шкраб'юк Петро Васильович, м.н.с. відділу нової історії України Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Кандидатська дисертація «Михайло Павлик і радикальна партія», «Історія України».

Науковий керівник: канд. іст. наук, с.н.с. Ф. Стеблій.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Ю. Сливка; канд. іст. наук, доц. О. Сухий.

Провідна установа: Прикарпатський університет імені Василя Стефаника.

Зайцев Олександр Юрійович, асистент кафедри історії України Львівського державного лісотехнічного університету.

Кандидатська дисертація «Парламентська діяльність політичних партій Західної України (1922–1939)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. Ю. Сливка.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Макарчук; канд. іст. наук, доц. О. Красівський.

Провідна установа: Інститут національних відносин і політології НАН України.

27 вересня

Боянівська Марта Богданівна, м.н.с. відділу історії середніх віків Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Кандидатська дисертація «Українська рукописна книга в XV – першій половині XVII ст.: виробництво і поширення», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, акад. НАН України Я. Ісаєвич.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Інкін; канд. іст. наук, доц. Ж. Ковба.

Провідна установа: Інститут рукопису Центральної наукової бібліотеки ім. В. Вернадського НАН України.

Войтович Леонтій Вікторович, віцепрезидент, технічний директор Берегівського меблевого комбінату.

Кандидатська дисертація «Удільні князівства Рюриковичів і Гедиміновичів у XII–XVI ст. Історико-генеалогічне дослідження», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, акад. НАН України Я. Ісаєвич.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. М. Ковальський; канд. іст. наук, с.н.с. І. Мицько.

Провідна установа: Інститут української археографії НАН України.

22 листопада

Фрис Віра Ярославівна, н.с. відділу рідкісної книги Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України.

Кандидатська дисертація «Кирилична рукописна книга в Україні XVI – першої половини XVII ст.: кодикологія та регіональні особливості», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, акад. НАН України Я. Ісаєвич.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. М. Крикун; д-р іст. наук Н. Яковенко.

Провідна установа: Національний університет «Києво-Могилянська академія».

Якимович Богдан Зіновійович, н.с. відділу нової історії України Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Кандидатська дисертація «Видавнича діяльність Івана Франка (друга половина 70-х–80-ті роки XIX ст.)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, акад. НАН України Я. Ісаєвич.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. М. Кравець; канд. іст. наук, доц. Й. Лось.

Провідна установа: Українська академія друкарства.

27 грудня

Турій Олег Юрійович, с.н.с. Інституту історичних досліджень Львівського державного університету ім. І. Франка.

Кандидатська дисертація «Греко-католицька церква в суспільно-політичному житті Галичини. 1848–1867», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. С. Макарчук.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Сарбей; канд. іст. наук О. Полянський.

Провідна установа: Прикарпатський університет імені Василя Стефаника.

Білас Іван Григорович, проректор з наукової роботи Львівського університету внутрішніх справ при Українській академії МВС України.

Докторська дисертація «Репресивно-каральна система в Україні 1917–1953: Суспільно-політичний та історико-правовий аналіз» (опублікована монографія), «Історія України».

Науковий консультант: д-р історії, проф. Т. Гунчак.

Офіційні опоненти: д-р. юр. наук, проф., чл.-кор. Академії правових наук України В. Кульчицький; д-р іст. наук, доц. В. Сергійчук; д-р іст. наук, доц. Ю. Шаповал.

Провідна установа: Інститут українознавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

1995 рік

14 лютого

Меламед Володимир Миронович, с.н.с. Інституту національних відносин і політології НАН України.

Кандидатська дисертація «Єврейська громада Львова у міжвоєнний період (1918–1939). Етнополітичний і соціальний контекст», «Загальна історія».

Науковий керівник: канд. іст. наук, доц. В. Гордієнко; науковий консультант: д-р іст. наук, акад. НАН України Я. Ісаєвич.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Макарчук.; канд. іст. наук, доц. Ж. Ковба.

Провідна установа: Державний університет «Львівська політехніка».

Берест Роман Ярославович, асистент кафедри археології, античності і середньовіччя Львівського державного університету ім. Івана Франка.

Кандидатська дисертація «Профспілковий рух в Західній Україні у міжвоєнний період (1921–1939 рр.)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. К. Кондратюк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Ю. Гошко; канд. іст. наук М. Кучерепа.

Провідна установа: Прикарпатський університет імені Василя Стефаника.

11 квітня

Гарчева Людмила Петрівна, старший викладач кафедри філософії та соціальних наук Кримського медичного інституту.

Докторська дисертація «Політична конфронтація та збройна боротьба Росії з Україною (1917 – поч. 1918 рр.)», «Історія України».

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Іваненко; д-р іст. наук, проф. В. Плисюк; д-р іст. наук, проф. Ф. Турченко.

Провідна установа: Донецький державний університет.

19 вересня

Барановська Надія Михайлівна, асистент кафедри історії України, науки і техніки Державного університету «Львівська політехніка».

Кандидатська дисертація «Національно-визвольний рух в Україні за відновлення державної незалежності (березень 1917 р. – квітень 1918 р.)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. Л. Дещинський.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. К. Кондратюк; канд. іст. наук, доц. А. Снігур.
Провідна установа: Прикарпатський університет імені Василя Стефаника.

10 жовтня

Пашук Володимир Степанович, м.н.с. відділу нової історії України Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Кандидатська дисертація «Сезонні робітники Правобережної України в післяреформовий період 1861 р. – поч. XX ст.», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. С. Макарчук.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Задорожний; канд. іст. наук, доц. О. Кулик.

Провідна установа: Інститут історії України НАН України.

Соляр Ігор Ярославович, історик-архівіст відділу новітньої історії Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Кандидатська дисертація «Проблема консолідації національно-державницьких сил Західної України (1923–1928 рр.)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. Ю. Сливка.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. О. Карпенко; канд. іст. наук, доц. О. Красівський.

Провідна установа: Ужгородський державний університет.

14 листопада

Чорновол Ігор Павлович, історик-архівіст відділу нової історії України Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Кандидатська дисертація «Польсько-українська угода 1890–1894 рр.: генеза, перебіг подій, наслідки», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, доц. В. Гордієнко.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Л. Зашкільняк; канд. іст. наук, доц. С. Джула.

Провідна установа: Національний університет «Києво-Могилянська академія».

Танчин Ігор Зіновійович, асистент кафедри українознавства Української академії друкарства.

Кандидатська дисертація «Діяльність політичних партій України серед сільської молоді в період визвольних змагань 1917–1920 рр.», «Історія України».

Науковий керівник: канд. іст. наук, доц. Я. Малик.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Л. Дещинський; канд. іст. наук, доц. С. Гелей.

Провідна установа: Інститут національних відносин і політології НАН України.

1996 рік

19 березня

Лазарович Микола Васильович, старший викладач кафедри українознавства Тернопільської академії народного господарства.

Кандидатська дисертація «Українське Січове Стрілецтво: формування, ідея, чин», «Історія України».

Науковий керівник: канд. іст. наук, проф. Б. Лановик.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Макарчук; канд. іст. наук, с.н.с. М. Литвин.

Провідна установа: Чернівецький державний університет імені Юрія Федьковича.

30 квітня

Райківський Ігор Ярославович, лаборант кафедри нової та новітньої історії Прикарпатського університету імені Василя Стефаника.

Кандидатська дисертація: «Українська соціал-демократична партія (1918–1939 рр.)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. О. Карпенко.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. К. Кондратюк, канд. іст. наук, доц. В. Голубко.
Провідна установа: Волинський державний університет імені Лесі Українки.

18 червня

Расевич Василь Васильович, асистент кафедри нової та новітньої історії Львівського державного університету ім. Івана Франка.

Кандидатська дисертація «Українська національно-демократична партія (1899–1918)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. М. Швагуляк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Л. Зашкільняк; канд. іст. наук, доц. О. Рибак.

Провідна установа: Інститут історії України НАН України.

2 липня

Мельничук Наталія Юріївна, м.н.с. відділу карпатознавства Інституту народознавства НАН України.

Кандидатська дисертація «Народна мораль українців Карпат XIX – початку XX ст.», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. Ю. Гошко.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. М. Тиводар; канд. іст. наук П. Шкраб'юк.

Провідна установа: Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. І. Франка.

13 вересня

Пришляк Володимир Васильович, старший викладач кафедри історії України Волинського державного університету імені Лесі Українки.

Кандидатська дисертація «Міжрегіональна торгівля в Україні (кінець XVII – 60-ті рр. XVIII ст.)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, акад. НАН України Я. Ісаєвич.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Задорожний; канд. іст. наук, доц. Р. Шиян.

Провідна установа: Національний університет «Києво-Могилянська академія».

12 листопада

Книш Ярослав Богданович, м.н.с. відділу історії середніх віків Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Кандидатська дисертація «Суспільно-політичний, економічний і культурний розвиток Белзького воєводства у першій половині XVII ст.», «Історія України».

Науковий керівник: канд. філол. наук О. Купчинський.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Інкін; канд. іст. наук, доц. Ю. Свідерський.

Провідна установа: Волинський державний університет імені Лесі Українки.

10 грудня

Слободянюк Еліна Петрівна, заступник Виконавчого секретаря Асоціації молодих українських політологів і політиків.

Кандидатська дисертація «Православ'я на Україні у 20-х – середини 30-х років XX ст.», «Історія України».

Науковий керівник: канд. іст. наук, доц. Г. Сургай.

Офіційні опоненти: д-р філос. наук М. Кашуба; канд. іст. наук, доц. М. Гайковський.

Провідна установа: Інститут історії України НАН України.

1997 рік

14 січня

Турчак Олександр Володимирович, аспірант Львівського державного університету ім. Івана Франка.

Кандидатська дисертація «Сільська громада у лемків (1866–1939)», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. С. Макарчук.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Ю. Гошко; канд. іст. наук, проф. С. Качараба.

Провідна установа: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

18 березня

Аркуша Олена Георгіївна, м.н.с. відділу новітньої історії Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Кандидатська дисертація «Українське представництво в Галицькому сеймі (1889–1901 рр.)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. Ю. Сливка.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, доц. Л. Зашкільняк; канд. іст. наук, доц. О. Рибак.

Провідна установа: Інститут історії України НАН України.

13 травня

Баран Володимир Кіндратович, завідувач кафедри історії слов'янських народів Волинського державного університету імені Лесі Українки.

Докторська дисертація «Україна 1950–1960-х рр.: еволюція тоталітарної системи» (опублікована монографія), «Історія України».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. Ю. Сливка.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Кульчицький; д-р іст. наук, проф. В. Плисюк; д-р іст. наук Ю. Шаповал.

Провідна установа: Прикарпатський університет імені Василя Стефаника.

10 червня

Ленартович Олег Юрійович, асистент кафедри історії України Волинського державного університету імені Лесі Українки.

Кандидатська дисертація «Селянство Західної України в національно-визвольній боротьбі 1944–1950 рр.», «Історія України».

Науковий керівник: канд. іст. наук, проф. І. Кічий.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Ю. Гошко; канд. іст. наук О. Луцький.

Провідна установа: Інститут історії України НАН України.

1 липня

Терлюк Іван Ярославович, викладач кафедри теорії та історії держави і права Львівського інституту внутрішніх справ.

Кандидатська дисертація «Росіяни західних областей України (1944–1996 рр.)» (опублікована монографія), «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. С. Макарчук.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. М. Тиводар; канд. іст. наук Р. Чмелик.

Провідна установа: Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. І. Франка.

9 вересня

Білоус Віра Миколаївна, м.н.с. відділу етнографії Інституту народознавства НАН України.

Кандидатська дисертація «Етнографічні дослідження на західноукраїнських землях у третій чверті XIX ст.», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р філол. наук, проф. Р. Кирчів.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. М. Тиводар; канд. іст. наук, доц. Р. Сілецький.

Провідна установа: Прикарпатський університет імені Василя Стефаника.

23 грудня

Шабала Ярослав Миколайович, старший викладач кафедри історії України Волинського державного університету імені Лесі Українки.

Кандидатська дисертація «Аграрна політика Польщі на Волині у 1921–1939 рр.», «Історія України».

Науковий керівник: канд. іст. наук, проф. Є. Франчук.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Макарчук; канд. іст. наук, проф. С. Гелей.

Провідна установа: Інститут історії України НАН України.

1998 рік

11 листопада

Сапеляк Оксана Адамівна, м.н.с. відділу фольклористики Інституту народознавства НАН України.

Кандидатська дисертація «Українська етнографія в діяльності Наукового Товариства імені Шевченка (1898–1939 рр.)», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р філол. наук, проф. Р. Кирчів.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Макарчук; канд. іст. наук, доц. Т. Гонтар.

Провідна установа: Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Дуда Наталія Михайлівна, асистент кафедри культурології Українського державного лісотехнічного університету.

Кандидатська дисертація «Трудові традиції українців Карпат кінця XIX – початку XX століть», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. С. Павлюк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. М. Тиводар; канд. іст. наук, доц. Р. Сілецький.

Провідна установа: Чернівецький державний університет імені Юрія Федьковича.

8 грудня

Крамар Юрій Вікторович, асистент кафедри історії світових цивілізацій Волинського державного університету імені Лесі Українки.

Кандидатська дисертація «Політика державної асиміляції на Волині (1928–1938 роки)», «Всесвітня історія».

Науковий керівник: канд. іст. наук, доц. О. Карліна.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, доц. Л. Зашкільняк; канд. іст. наук, доц. О. Красівський.

Провідна установа: Національний університет «Києво-Могилянська академія».

1999 рік

8 лютого

Голубко Віктор Євстафійович, доцент кафедри історії України, науки і техніки Державного університету «Львівська політехніка».

Докторська дисертація «Військове будівництво в Україні періоду Центральної Ради», «Історія України».

Офіційні опоненти: д-р іст. наук В. Верстюк; д-р іст. наук, проф. В. Плисюк; д-р іст. наук, проф. В. Трофимович; д-р іст. наук, проф. К. Кондратюк.

Провідна установа: Прикарпатський університет імені Василя Стефаника.

9 лютого

Панишко Галина Тарасівна, старший викладач кафедри історії України Волинського державного університету імені Лесі Українки.

Кандидатська дисертація «Велике землеволодіння на Волині: 20–30-ті роки XX століття», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. В. Колесник.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. К. Кондратюк; канд. іст. наук, доц. Г. Стронський.

Провідна установа: Інститут історії України НАН України.

9 березня

Данилюк Архип Григорович, заступник директора з наукової роботи Музею народної архітектури та побуту у Львові.

Кандидатська дисертація «Традиційне житлово-господарське будівництво Українського Полісся (становлення та еволюція)», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. С. Павлюк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Макарчук; канд. іст. наук, народний архітектор України І. Могитич.

Провідна установа: Чернівецький державний університет імені Юрія Федьковича.

Корнейко Алла Олександрівна, викладач факультету довузівської підготовки молоді Волинського державного університету імені Лесі Українки.

Кандидатська дисертація «Суспільно-політичний розвиток України в 1953–1964 рр.», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. В. Баран.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Васюта; канд. іст. наук О. Луцький.

Провідна установа: Інститут історії України НАН України.

6 квітня

Бундак Олена Анатоліївна, аспірантка Волинського державного університету імені Лесі Українки.

Кандидатська дисертація «Аграрний розвиток Волинської губернії в 1795–1861 рр.», «Історія України».

Науковий керівник: канд. іст. наук, проф. Є. Франчук.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. М. Крикун; канд. іст. наук, проф. С. Гелей.

Провідна установа: Інститут історії України НАН України.

4 травня

Заруба Віктор Миколайович, вчитель історії Приватної гімназії № 5, м. Дніпропетровськ.

Кандидатська дисертація «Синявський Антін Степанович: життя, наукова та громадська діяльність (1866–1951)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф., акад. НАН України Я. Ісаєвич.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Плисюк; канд. іст. наук, проф. В. Бадяк.

Провідна установа: Національний університет «Києво-Могилянська академія».

1 червня

Антонюк Наталія Володимирівна, с.н.с. відділу досліджень української періодики Науково-дослідного центру періодики при Львівській науковій бібліотеці ім. В. Стефаника НАН України.

Докторська дисертація «Українське культурне життя в Генеральній Губернії (1939–1944 роки)», «Історія України».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. Ю. Сливка.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, доц. В. Баран; д-р іст. наук, проф. П. Брицький; д-р іст. наук, проф. В. Сергійчук.

Провідна установа: Ужгородський державний університет.

8 червня

Собчук Володимир Степанович, м.н.с. Полісько-Волинського народознавчого центру Інституту народознавства НАН України.

Кандидатська дисертація «Етнокультурна ідентифікація населення Берестейщини», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. С. Павлюк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. М. Тиводар; канд. іст. наук, доц. Р. Сілецький.

Провідна установа: Чернівецький державний університет імені Юрія Федьковича.

22 червня

Литвин Микола Романович, завідувач відділу наукових та інформативних видань Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Докторська дисертація «Українсько-польська війна 1918–1919 рр.» (опублікована монографія), «Історія України».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. Ю. Сливка.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Кульчицький; д-р іст. наук, проф. М. Панчук; д-р іст. наук, проф. В. Плисюк.

Провідна установа: Державний університет «Львівська політехніка».

5 липня

Лильо Ігор Миколайович, асистент кафедри візантології Львівського державного університету ім. Івана Франка.

Кандидатська дисертація «Фінансове господарство міста Львова 1730–1750 рр.», «Історія України».

Науковий керівник: канд. іст. наук, доц. Р. Шуст.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. М. Котляр; канд. іст. наук, доц. В. Пришляк.

Провідна установа: Чернівецький державний університет імені Юрія Федьковича.

Бернадський Богдан Васильович, викладач історії Локачинської середньої школи.

Кандидатська дисертація «Волинь у роки Першої світової війни», «Історія України».

Науковий керівник: канд. іст. наук, проф. Б. Заброварний.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Плисюк; канд. іст. наук С. Попик; канд. іст. наук, доц. О. Мазур.

Провідна установа: Інститут історії України НАН України.

6 липня

Русначенко Анатолій Миколайович.

Докторська дисертація «Національно-визвольний рух в Україні. Середина 1950-х – початок 1990-х років» (опублікована монографія), «Історія України».

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, доц. В. Баран; д-р іст. наук І. Білас; д-р іст. наук, проф. Я. Дашкевич; д-р іст. наук Л. Крушельницька.

Провідна установа: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України.

2000 рік

4 квітня

Мовна Уляна Василівна, м.н.с. відділу карпатознавства Інституту народознавства НАН України.

Кандидатська дисертація «Традиційно-побутова культура українців Галичини на сторінках львівської преси 1811–1848 рр.», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. Ю. Гошко.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Макарчук; канд. іст. наук, доц. М. Паньків.

Провідна установа: Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України.

11 квітня

Кріль Михайло Михайлович, доцент кафедри історії слов'янських країн Львівського національного університету ім. Івана Франка.

Докторська дисертація «Слов'янські народи Австрійської монархії: культурно-освітні та наукові зв'язки з українцями. 1772–1867», «Всесвітня історія».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. М. Крикун.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Віднянський; д-р іст. наук, проф. М. Кірсенко; д-р іст. наук С. Троян.

Провідна установа: Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

23 травня

Франко Оксана Омелянівна, доцент кафедри етнології Львівського національного університету ім. Івана Франка.

Докторська дисертація «Наукова та суспільно-політична спадщина Федора Кіндратовича Вовка», «Етнологія».

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф., чл.-кор. НАН України В. Наулко; д-р іст. наук, с.н.с. Л. Мацкевий; д-р іст. наук Г. Скрипник.

Провідна установа: Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

6 червня

Файник Тетяна Мар'янівна, м.н.с. відділу карпатознавства Інституту народознавства НАН України.

Кандидатська дисертація «Народні традиції дерев'яного житлового будівництва в Українських Карпатах другої половини XIX – початку XX ст.», «Етнологія».

Науковий керівник: канд. архіт. Я. Тарас.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. М. Тиводар; канд. іст. наук, доц. А. Данилюк.

Провідна установа: Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України.

4 липня

Горін Сергій Миколайович, декан з виховної роботи Національного університету «Києво-Могилянська академія».

Кандидатська дисертація «Православні монастирі Волині другої половини XV – середини XVII ст.: чисельність, статус, релігійно-культурні функції», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук Н. Яковенко.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. М. Крикун; канд. іст. наук В. Фрис.

Провідна установа: Інститут історії України НАН України.

3 жовтня

Борщевич Володимир Трохимович, науковий консультант Рівненської обласної громадської організації «Європейський молодіжний центр».

Кандидатська дисертація «Українська православна церква на Волині у 20–40-х рр. XX ст.», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. В. Баран.

Офіційні опоненти: д-р філос. наук, проф. М. Кашуба; канд. іст. наук, доц. М. Гайковський.

Провідна установа: Інститут історії України НАН України.

Півоварчук Віталій Миколайович, викладач кафедри історії України Рівненського державного гуманітарного університету.

Кандидатська дисертація «Соціально-економічні процеси у західних областях України (вересень 1939 – червень 1941 років)», «Історія України».

Науковий керівник: канд. іст. наук, проф. В. Гайбонюк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, доц. С. Васюта; канд. іст. наук О. Луцький.

Провідна установа: Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

14 листопада

Булгакова Людмила Петрівна, головний хранитель фондів Музею етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України.

Кандидатська дисертація «Етнокультурна характеристика народної вишивки Поділля кінця XIX – 30-х років XX ст.», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф., чл.-кор. НАН України С. Павлюк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Борисенко; канд. мист., проф. З. Тканко.

Провідна установа: Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України.

12 грудня

Орлевич Ірина Василівна, стажист-дослідник відділу нової історії України Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Кандидатська дисертація «Діяльність Львівського Ставропігійського інституту (кінець XVIII – 60-ті рр. XIX ст.)», «Історія України».

Науковий керівник: канд. іст. наук, с.н.с. Ф. Стеблій.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Гелей; канд. іст. наук, доц. М. Мудрий.

Провідна установа: Інститут історії України НАН України.

2001 рік

16 січня

Комаринська Зоряна Михайлівна, старший викладач кафедри гуманітарних дисциплін Львівського банківського інституту Національного банку України.

Кандидатська дисертація «Етносоціальний розвиток міста Винники з часу Другої світової війни до наших днів (1944–1999)», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. С. Макарчук.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Ю. Гошко; канд. іст. наук, доц. М. Паньків.

Провідна установа: Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

6 березня

Смуток Ігор Іванович, викладач кафедри всесвітньої історії Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка.

Кандидатська дисертація «Королівські столові маєтки в Галичині наприкінці XVI–XVIII ст.», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. В. Колесник.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Ю. Гошко; канд. іст. наук, доц. В. Александрович.

Провідна установа: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Пономаренко Світлана Євгенівна, старший викладач кафедри теорії та методики початкового навчання педагогічного факультету Волинського державного університету імені Лесі Українки.

Кандидатська дисертація «Культурно-освітні організації Волині 1921–1939 рр.», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. Ю. Сливка.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Плисюк; канд. іст. наук І. Соляр.

Провідна установа: Інститут історії України НАН України.

13 березня

Онищук Ярослав Іванович, асистент кафедри археології, античності та середньовіччя Львівського національного університету ім. Івана Франка.

Кандидатська дисертація «Етнокультурна історія Волино-Подільського пограниччя в І тис. н. е.», «Етнологія».

Наукові керівники: д-р іст. наук, проф. М. Пелещишин; д-р іст. наук, с.н.с. Д. Козак.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Г. Кожолянко; канд. іст. наук Б. Прищепа.

Провідна установа: Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Бандрівський Микола Стефанович, завідувач філії Інституту релігієзнавства Львівського музею історії релігії.

Кандидатська дисертація «Пам'яткоохоронна діяльність Церкви в контексті національно-культурного руху в Галичині (кінець XIX–XX ст.)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф., акад. НАН України Я. Ісаєвич.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Я. Дашкевич; канд. іст. наук О. Турій.

Провідна установа: Інститут історії України НАН України.

3 липня

Войтович Леонтій Вікторович, перший заступник голови Миколаївської районної державної адміністрації Львівської області, за сумісництвом – с.н.с. відділу історії середніх віків Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Докторська дисертація «Князівські династії Східної Європи (кінець IX – початок XVI ст.). Склад, суспільна і політична роль» (опублікована монографія), «Історія України».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф., акад. НАН України Я. Ісаєвич.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. М. Котляр; д-р іст. наук, проф. М. Крикун; д-р іст. наук, проф. М. Кучинко.

Провідна установа: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

16 жовтня

Александрович Володимир Степанович, доцент кафедри давньої історії України Львівського національного університету ім. Івана Франка, за сумісництвом – н.с. відділу історії середніх віків Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Докторська дисертація «Західноукраїнські малярі XVI століття. Шляхи розвитку професійного середовища» (опублікована монографія), «Історія України».

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. М. Крикун; д-р іст. наук Н. Яковенко; д-р мист., проф. Л. Міляєва.

Провідна установа: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

13 листопада

Олешко Петро Степанович, голова правління агрофірми «Україна» Луцького району Волинської області.

Кандидатська дисертація «Еволюція землеволодіння на Волині – друга половина XIX – початок XX століття», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. В. Колесник.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Г. Стронський; канд. іст. наук В. Пашук.

Провідна установа: Інститут історії України НАН України.

Свідерська Наталія Юріївна, викладач кафедри історії України Національної академії внутрішніх справ України.

Кандидатська дисертація «Українське питання в політиці держав Європи напередодні Другої світової війни (вересень 1938 – вересень 1939 рр.)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. Ю. Сливка.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Колесник; канд. іст. наук, доц. М. Гетьманчук.

Провідна установа: Інститут історії України НАН України.

20 листопада

Киричук Олександра Степанівна, завідувач II експозиційного відділу Львівського музею історії релігії.

Кандидатська дисертація «Ставропігійський інститут у громадському житті Галичини (друга половина XIX – початок XX ст.)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. Ю. Сливка.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Макарчук; канд. іст. наук, доц. І. Райківський.

Провідна установа: Інститут історії України НАН України.

2002 рік

15 січня

Дядюк Мирослава Степанівна, архівіст І категорії відділу публікації та використання документів Центрального державного історичного архіву України у м. Львові.

Кандидатська дисертація «Політизація українського жіночого руху в Галичині: 1921–1939 рр.», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. Я. Дашкевич.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Гелей; канд. іст. наук І. Соляр.

Провідна установа: Інститут історії України НАН України.

Галицька-Дідух Тамара В'ячеславівна, асистент кафедри всесвітньої історії Прикарпатського університету імені Василя Стефаника.

Кандидатська дисертація «Східна Галичина і Ризька мирна конференція (1920–1921 рр.)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. О. Карпенко.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Кондратюк; канд. іст. наук, доц. О. Сухий.

Провідна установа: Інститут історії України НАН України.

29 січня

Ярмоленко Марія Іванівна, викладач кафедри етнології Ізмаїльського державного педагогічного інституту.

Кандидатська дисертація «Розселення та облаштування гагаузів у Бессарабії (XIX – початок XX ст.)», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. М. Панчук.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Макарчук; канд. іст. наук І. Терлюк.

Провідна установа: Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

12 лютого

Старченко Наталія Петрівна, провідний археограф Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Кандидатська дисертація «Становище жінки-шляхтянки на Волині другої половини XVI – початку XVII ст.: майновий та правовий аспекти», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук Н. Яковенко.

Офіційні опоненти: д-р філос. наук, проф. М. Кашуба; канд. іст. наук, доц. А. Заяць.

Провідна установа: Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

12 березня

Кучик Олександр Сергійович, асистент кафедри міжнародних відносин і дипломатичної служби Львівського національного університету ім. Івана Франка.

Кандидатська дисертація «Україна в зовнішній політиці Антанти (1917–1920 рр.)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. В. Трофимович.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Я. Малик; канд. іст. наук, доц. Р. Зінкевич.

Провідна установа: Інститут історії України НАН України.

14 травня

Гузій Роман Богданович, м.н.с. відділу етнології сучасності Інституту народознавства НАН України.

Кандидатська дисертація «Похоронні звичаї та обряди українців Карпат (XIX–XX ст.)», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. Ю. Гошко.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Макарчук; канд. іст. наук, доц. М. Паньків.

Провідна установа: Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

11 червня

Кісь Оксана Романівна, м.н.с. відділу етнології сучасності Інституту народознавства НАН України.

Кандидатська дисертація «Жінка в українській селянській сім'ї другої половини XIX – початку XX ст.: гендерні аспекти», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф., чл.-кор. НАН України С. Павлюк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Г. Скрипник; канд. іст. наук, доц. О. Маланчук-Рибак.

Провідна установа: Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Ґудзяк Борис Олександрович.

Переатестація дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук «Криза і реформа: Київська митрополія, Царгородський патріархат і генеза Берестейської унії», «Історія України».

2 липня

Філіпович Мирослава Богданівна, методист гуманітарно-виховного відділу Волинського державного університету імені Лесі Українки.

Кандидатська дисертація «Луцька "Просвіта" (1918–1935 роки)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. В. Баран.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Плисюк; канд. іст. наук І. Соляр.

Провідна установа: Інститут історії України НАН України.

10 вересня

Вісина Тетяна Миколаївна, асистент кафедри теорії економіки та менеджменту Луцького державного технічного університету.

Кандидатська дисертація «Український кооперативний рух у Волинському воєводстві в 20–30-х роках XX ст.», «Історія України».

Науковий керівник: канд. іст. наук, доц. М. Кучерепа.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Гелей; канд. іст. наук, доц. Р. Давидюк.

Провідна установа: Інститут історії України НАН України.

10 грудня

Собчук Володимир Дмитрович, викладач суспільних дисциплін Кременецького обласного комунального педагогічного коледжу ім. Т. Шевченка.

Кандидатська дисертація «Знать Південної Волині на схилі середніх віків: Історико-генеалогічне та історико-географічне дослідження», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук Н. Яковенко.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. М. Крикун; д-р іст. наук Л. Войтович.

Провідна установа: Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

2003 рік

29 квітня

Каліщук Оксана Миколаївна, старший лаборант кафедри археології та джерелознавства Волинського державного університету імені Лесі Українки.

Кандидатська дисертація «Роль галицької інтелігенції у національно-культурному відродженні українців Волині (1914–1918 роки)», «Історія України».

Науковий керівник: канд. іст. наук, доц. Б. Якимович.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Плисюк; канд. іст. наук, доц. М. Лазарович.

Провідна установа: Інститут історії України НАН України.

6 травня

Сминтина Олена Валентинівна, завідувач кафедри археології та етнології України історичного факультету Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова.

Докторська дисертація «Давнє населення України в його природному середовищі (епоха ранньопервісної общини)», «Історія України».

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Васюта; д-р іст. наук, проф. М. Гладких; д-р іст. наук, с.н.с. Л. Мацкевий.

Провідна установа: Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна.

27 травня

Рачковський Григорій В'ячеславович, асистент кафедри етнології Львівського національного університету ім. Івана Франка.

Кандидатська дисертація «Поселення, садиба і житло галицько-волинського історико-політичного пограниччя», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. С. Макарчук.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Ю. Гошко; канд. іст. наук, доц. А. Данилюк.

Провідна установа: Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Шеремета Оксана Михайлівна, викладач історії Львівського державного коледжу харчової та переробної промисловості.

Кандидатська дисертація «Володимир Гнатюк і українська етнографічна наука кінця XIX – початку XX ст.», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. С. Макарчук.

Офіційні опоненти: д-р філол. наук, проф. Р. Кирчів; канд. іст. наук, проф. З. Матисякевич.

Провідна установа: Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

10 червня

Шевченко Тетяна Миколаївна.

Кандидатська дисертація «Єзуїтське шкільництво на українських землях останньої чверті XVI – середини XVII ст.: засади функціонування навчальних закладів та освітні кадри», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук Н. Яковенко.

Офіційні опоненти: д-р філос. наук, проф. М. Кашуба; канд. іст. наук, доц. Л. Тимошенко.

Провідна установа: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

24 червня

Малець Олександр Омелянович, викладач кафедри суспільних дисциплін Ужгородського державного інституту інформатики, економіки і права.

Кандидатська дисертація «Етнополітичні та етнокультурні процеси на Закарпатті 40–80-х рр. XX ст.», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. М. Тиводар.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф., чл.-кор. НАН України С. Павлюк; канд. іст. наук, доц. І. Терлюк.

Провідна установа: Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України.

1 липня

Ковалюк Роман Теодорович, професор кафедри історії України та економічної теорії Львівської державної академії ветеринарної медицини ім. С. З. Гжицького.

Докторська дисертація «Український студентський рух на західних землях XIX–XX століття» (опублікована монографія), «Історія України».

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф., чл.-кор. НАН України О. Реєнт; д-р іст. наук, проф. В. Плисюк; д-р іст. наук, проф. В. Кондратюк.

Провідна установа: Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

30 вересня

Качараба Степан Петрович, завідувач кафедри історичного краєзнавства Львівського національного університету ім. Івана Франка.

Докторська дисертація «Еміграція з Західної України. 1919–1939», «Всесвітня історія».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. С. Макарчук.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Гелей; д-р іст. наук, проф. В. Колесник; д-р іст. наук, проф. Ю. Макар.

Провідна установа: Інститут історії України НАН України.

14 жовтня

Бегей Сергій Ігорович, старший оперуповноважений в особливо важливих справах Управління податкової міліції Державної податкової адміністрації Львівської області, за сумісництвом – викладач Львівського інституту Міжрегіональної академії управління персоналом.

Кандидатська дисертація «Передача і поділ спадщини в селянських родинах Галичини в XIX – 30-их роках XX ст.», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. С. Макарчук.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф., чл.-кор. НАН України С. Павлюк; канд. іст. наук, доц. О. Турчак.

Провідна установа: Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

28 жовтня

Трофим'як Богдан Євстахійович, с.н.с. кафедри нової і новітньої історії історичного факультету Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Докторська дисертація «Гімнастично-спортивні організації у національно-визвольному русі Галичини (друга половина XIX ст. – перша половина XX ст.)» (опублікована монографія), «Історія України».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. Я. Дашкевич.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Я. Калакура; д-р іст. наук, проф. С. Макарчук; д-р іст. наук, проф. Б. Савчук; д-р іст. наук, проф. В. Плисюк.

Провідна установа: Інститут історії України НАН України.

11 листопада

Травкіна Ольга Іванівна, головний зберігач фондів Національного архітектурно-історичного заповідника «Чернігів стародавній».

Кандидатська дисертація «Чернігівський колегіум (XVIII ст.)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. С. Леп'явко.

Офіційні опоненти: д-р філос. наук, проф. М. Кашуба; канд. іст. наук, доц. В. Пришляк.

Провідна установа: Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Чигур Руслан Юрійович, викладач гуманітарних дисциплін Галицького коледжу Тернопільської міської ради.

Кандидатська дисертація «Соціально-економічні процеси в Західному регіоні України 70–80-х рр. XX ст.», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. С. Васюта.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Баран; канд. іст. наук, доц. М. Сеньків.

Провідна установа: Інститут історії України НАН України.

23 грудня

Ясіновський Андрій Юрійович, викладач візантійської історії та грецької мови кафедри класичних мов Українського католицького університету.

Кандидатська дисертація «"Синтагматіон про сім святих тайн" Гавриїла Севера в контексті грецько-українських культурних та релігійно-політичних зв'язків кінця 16 –початку 17 століть», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф., акад. НАН України Я. Ісаєвич.

Офіційні опоненти: д-р філос. наук, проф. М. Кашуба; канд. іст. наук, доц. Л. Тимошенко.

Провідна установа: Інститут історії України НАН України.

2004 рік

20 січня

Поліщук Володимир Васильович, технік І категорії Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Кандидатська дисертація «Офіційні свідки в структурі Луцького замкового уряду до реформ 1564–1566 років (службове підпорядкування і правові послуги)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук Н. Яковенко.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. М. Крикун; канд. іст. наук, доц. В. Атаманенко.

Провідна установа: Інститут історії України НАН України.

В'ятрович Володимир Михайлович, м.н.с. відділу новітньої історії Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Кандидатська дисертація «Закордонні рейди УПА в контексті реалізації антитоталітарної національно-демократичної революції народів Центрально-Східної Європи», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. Ю. Сливка.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. А. Русначенко; канд. іст. наук, проф. В. Макарчук.

Провідна установа: Інститут історії України НАН України.

10 лютого

Капраль Мирон Миколайович, с.н.с. Львівського відділення Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Докторська дисертація «Національні громади Львова XVI–XVIII ст. (соціально-правові взаємини)» (опублікована монографія), «Історія України».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. Я. Дашкевич.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Г. Швидько; д-р іст. наук Л. Войтович; д-р іст. наук Н. Яковенко; д-р іст. наук, проф. С. Макарчук.

Провідна установа: Інститут історії України НАН України.

9 березня

Козубська Ольга Богданівна.

Кандидатська дисертація «Сакральна готика середньовічного Львова: історичний контекст», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, доц. В. Александрович.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук Л. Войтович; канд. іст. наук, доц. Л. Тимошенко.

Провідна установа: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Балагутрак Микола Петрович, м.н.с. відділу етнології сучасності Інституту народознавства НАН України.

Кандидатська дисертація «Українська етнопсихологія XIX століття», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф., чл.-кор. НАН України С. Павлюк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Макарчук; канд. іст. наук, доц. М. Паньків.

Провідна установа: Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

11 березня

Гетьманчук Микола Петрович, завідувач кафедри політології Національного університету «Львівська політехніка».

Докторська дисертація «Українське питання в радянсько-польських відносинах 1920–1939 рр.», «Всесвітня історія».

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. М. Вегеш; д-р іст. наук, проф. С. Макарчук; д-р іст. наук, проф. В. Трифимович.

Провідна установа: Інститут історії України НАН України.

11 травня

Жулканич Неля Михайлівна, асистент кафедри історії України Ужгородського національного університету.

Кандидатська дисертація «Сільське господарство Закарпаття: соціально-економічний аспект (друга половина 40-х – 80-ті роки XX століття)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. В. Задорожний.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Плисюк; канд. іст. наук, доц. М. Сеньків.

Провідна установа: Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

25 травня

Заруба Віктор Миколайович, заступник начальника кафедри теорії та історії держави і права Юридичної академії МВС (м. Дніпропетровськ).

Докторська дисертація «Українське козацьке військо в російсько-турецьких війнах останньої чверті XVII століття» (опублікована монографія), «Історія України».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф., акад. НАН України Я. Ісаєвич.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук В. Горобець; д-р іст. наук, проф. М. Крикун; д-р іст. наук, проф. Ю. Мицик; д-р іст. наук Л. Войтович.

Провідна установа: Донецький національний університет.

1 червня

Лозинський Мар'ян Володимирович, викладач кафедри зарубіжної преси та інформації Львівського національного університету ім. Івана Франка.

Кандидатська дисертація «Науково-видавнича та просвітницька діяльність Василіанського чину в Галичині (кінець XIX – перша половина XX ст.)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук М. Литвин.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Баран; канд. іст. наук, доц. Б. Якимович.

Провідна установа: Інститут історії України НАН України.

Панфілова Тетяна Олександрівна, начальник методичного відділу Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України.

Кандидатська дисертація «Українська народно-трудова партія: боротьба за державну незалежність і соборність України. 1919–1924 роки», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. Ю. Сливка.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Гелей; канд. іст. наук О. Павлишин.

Провідна установа: Інститут історії України НАН України.

11 травня

Мацєжинський Вєслав Лукаш Стефанович, викладач факультету журналістики Інституту журналістики Варшавського університету (Польща).

Докторська дисертація «Реклама в пресі Польського Королівства і Східної Галичини (друга половина XIX – початок XX ст.)», «Всесвітня історія».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. М. Романюк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Гелей; д-р іст. наук, проф. В. Трофимович; д-р іст. наук, проф. І. Крупський.

Провідна установа: Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича.

29 червня

Зазуляк Юрій Петрович, м.н.с. відділу історії середніх віків Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Кандидатська дисертація «Шляхта Руського воєводства у XV ст.», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. М. Крикун.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук Н. Яковенко; канд. іст. наук В. Собчук.

Провідна установа: Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Сушик Ірина Вікторівна, асистент кафедри українознавства Луцького державного технічного університету.

Кандидатська дисертація «Соціально-економічні та культурні процеси на Волині (1944–1953 рр.)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. В. Колесник.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Баран; канд. іст. наук, доц. Р. Давидюк.

Провідна установа: Інститут історії України НАН України.

28 вересня

Глушко Михайло Степанович, доцент кафедри етнології Львівського національного університету ім. Івана Франка.

Докторська дисертація «Генезис тваринного запрягу в Україні (культурно-історична проблема)» (опублікована монографія), «Етнологія».

Науковий консультант: д-р філол. наук, проф. Р. Кирчів.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф., чл.-кор. НАН України Г. Скрипник; д-р іст. наук, проф. М. Тиводар; д-р іст. наук, проф. Л. Крушельницька.

Провідна установа: Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

12 жовтня

Медведчук Наталія Анатоліївна, викладач кафедри гуманітарних та загальноосвітніх дисциплін Волинського інституту економіки та менеджменту Асоціації навчальних закладів України.

Кандидатська дисертація «Українсько-польське співробітництво в гуманітарній сфері: кінець 80-х – 90-ті роки XX століття», «Всесвітня історія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. В. Колесник.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Трофимович; канд. іст. наук, доц. О. Озимчук.

Провідна установа: Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича.

Стоцький Ярослав Васильович.

Переатестація дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук «Українська Греко-Католицька Церква (УГКЦ) на тлі релігійності Тернопільщини в 1946–1989 рр.», «Історія України».

26 жовтня

Сухий Олексій Миколайович, доцент кафедри новітньої історії України Львівського національного університету ім. Івана Франка.

Докторська дисертація «Російський чинник у громадській думці та суспільно-політичному житті галицьких українців XIX – початку XX ст.», «Історія України».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. С. Макарчук.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Гелей; д-р іст. наук, проф. Д. Данилюк; д-р іст. наук, проф. В. Трофимович.

Провідна установа: Інститут історії України НАН України.

9 листопада

Гладкий Микола Іванович, старший викладач кафедри культурології та українознавства Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка.

Кандидатська дисертація «Традиційне скотарство населення Українського Середнього Полісся (друга половина XIX – перша третина XX століття)», «Етнологія».

Науковий керівник: канд. іст. наук, доц. М. Глушко.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Г. Кожолянко; канд. іст. наук, доц. А. Данилюк.

Провідна установа: Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського НАН України.

Стасюк Олександра Йосипівна, м.н.с. відділу новітньої історії Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Кандидатська дисертація «Видавничо-пропагандистська діяльність ОУН 1941–1954 років», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. Ю. Сливка.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. О. Лисенко; канд. іст. наук, проф. М. Кучерепа.

Провідна установа: Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича.

2005 рік

8 лютого

Тиский Михайло Григорович, голова Волинської обласної ради Всеукраїнської профспілки товаровиробників та підприємців.

Кандидатська дисертація «Народний Рух України: Волинська регіональна організація на зламі 80–90-х років», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. В. Баран.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Сергійчук; канд. іст. наук Ю. Зайцев.

Провідна установа: Інститут історії України НАН України.

12 квітня

Малярчук Олег Михайлович, старший викладач кафедри філософії та історії Тернопільської академії народного господарства.

Кандидатська дисертація «Аграрна політика партійно-радянської влади (1944–1964 рр., західні землі України)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. М. Литвин.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Баран; канд. іст. наук, доц. П. Когут.

Провідна установа: Львівський національний університет ім. Івана Франка.

17 травня

Савченко Сергій Володимирович, викладач соціально-гуманітарних дисциплін Дніпропетровського державного політехнікуму.

Кандидатська дисертація «Рецепція спадщини Київської Русі кінця XVI–XVII століття», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф., акад. НАН України Я. Ісаєвич.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук М. Капраль; канд. іст. наук, доц. В. Пришляк.

Провідна установа: Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Портнов Андрій Володимирович, м.н.с. відділу історії середніх віків Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Кандидатська дисертація «Науково-освітня діяльність української еміграції в міжвоєнній Польщі (1919–1939)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф., акад. НАН України Я. Ісаєвич.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. М. Литвин; канд. іст. наук І. Гирич.

Провідна установа: Харківський національний університет імені Василя Каразіна.

20 вересня

Мрака Ігор Богданович, асистент кафедри нової та новітньої історії Львівського національного університету ім. Івана Франка.

Кандидатська дисертація «Проблема кордонів Польщі у зовнішній політиці Великої Британії у роки Другої світової війни (1939–1945 рр.)», «Всесвітня історія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. М. Швагуляк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. М. Литвин; канд. іст. наук, доц. Р. Сирота.

Провідна установа: Інститут історії України НАН України.

13 грудня

Голик Роман Йосипович, м.н.с. відділу історії середніх віків Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Кандидатська дисертація «Уявлення про надприродне в українській культурі X–XVIII ст.», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф., акад. НАН України Я. Ісаєвич.

Офіційні опоненти: д-р філол. наук, проф. Б. Криса; канд. іст. наук, проф. Л. Тимошенко.

Провідна установа: Львівський національний університет ім. Івана Франка.

Гуцал Петро Зеновійович, начальник редакційного відділу видавництва «Економічна думка» Тернопільської академії народного господарства.

Кандидатська дисертація «Українська еміграція Канади і США та національно-визвольний рух на західноукраїнських землях (1914–1923)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. М. Литвин.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Гелей; канд. іст. наук, доц. О. Павлишин.

Провідна установа: Львівський національний університет ім. Івана Франка.

27 грудня

Стецик Юрій Орестович, викладач кафедри всесвітньої історії Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка.

Кандидатська дисертація «Василіанські монастирі Перемишльської єпархії: інституційний розвиток, економічне становище та релігійна діяльність», «Історія України».

Науковий керівник: канд. іст. наук, проф. Л. Тимошенко.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, доц. В. Александрович; канд. іст. наук В. Фрис.

Провідна установа: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

2006 рік

21 березня

Мандрик Ярослав Іванович, доцент кафедри історії та політології Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу.

Докторська дисертація «Політика радянської держави у сфері культури в українському селі (кінець 20-х–30-ті роки)», «Історія України».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. С. Кульчицький.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Г. Капустян; д-р іст. наук, проф. А. Морозов; д-р іст. наук, проф. В. Плисюк.

Провідна установа: Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

4 квітня

Онишко Леся Володимирівна.

Кандидатська дисертація «Катерина Зарицька в українському національно-визвольному русі (30-і–40-і рр. XX ст.)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. Ю. Сливка.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Баран; канд. іст. наук, доц. І. Гаврилів.

Провідна установа: Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

11 квітня

Середа Остап Володимирович, н.с. відділу нової історії України Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Переатестація дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук «Формування національної ідентичності: ранні народовці у підавстрійській Східній Галичині (1860–1873)», «Історія України».

Заярнюк Андрій Васильович, м.н.с. відділу нової історії України Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Переатестація дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук «Формування соціальних і національних ідентичностей українського селянства у габсбурзькій Галичині. (1846–1914)», «Історія України».

16 травня

Головко Олександр Борисович, головний консультант депутатської фракції Апарату Верховної Ради України.

Докторська дисертація «Волинь і Галичина в державнополітичному розвитку Центрально-Східної Європи (IX – перша половина XIII ст.)», «Всесвітня історія».

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Я. Дашкевич; д-р іст. наук Л. Войтович; д-р іст. наук, проф. М. Кучинко; д-р іст. наук, проф. В. Степанков.

Провідна установа: Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

27 червня

Годованська Оксана Миронівна, асистент кафедри етнології Львівського національного університету ім. Івана Франка.

Кандидатська дисертація «Народне городництво і садівництво Опілля в XX столітті», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. С. Макарчук.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Г. Кожолянко; канд. іст. наук М. Гладкий.

Провідна установа: Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

26 вересня

Доброчинська Валентина Анатоліївна, викладач кафедри історії України Рівненського державного гуманітарного університету.

Кандидатська дисертація «Інтелігенція в культурному житті Західної Волині (1921–1939)», «Історія України».

Науковий керівник: канд. іст. наук, проф. Б. Заброварний.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. М. Литвин; канд. іст. наук, доц. І. Райківський.

Провідна установа: Львівський національний університет ім. Івана Франка.

26 грудня

Нечитайло Віталій Васильович, професор кафедри політології і соціології Кам'янець-Подільського державного університету.

Докторська дисертація «Становлення селянського господарства фермерського типу в Україні: історична ретроспектива і сучасний стан», «Історія України».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. К. Кондратюк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Плисюк; д-р іст. наук, проф. В. Ботушанський; д-р іст. наук, проф. М. Стрішенець.

Провідна установа: Інститут історії України НАН України.

2007 рік

23 січня

Рибак Оксана Зіновіївна, доцент кафедри історії і теорії мистецтв Львівської національної академії мистецтв.

Докторська дисертація «Ідеологія і суспільна практика жіночого руху на західноукраїнських землях XIX – першої третини XX ст.: типологія та європейський культурно-історичний контекст» (опублікована монографія), «Історія України».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. К. Кондратюк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Гелей; д-р іст. наук, проф. М. Романюк; д-р іст. наук, проф. О. Сухий.

Провідна установа: Інститут історії України НАН України.

27 лютого

Долинська Мар'яна Львівна, доцент кафедри реставрації та реконструкції архітектурних комплексів Національного університету «Львівська політехніка».

Докторська дисертація «Історична топографія Львова XIV–XIX ст.» (опублікована монографія), «Історія України».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. М. Крикун.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук М. Капраль; д-р іст. наук, проф. С. Леп'явко; д-р географ. наук О. Шаблій.

Провідна установа: Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича.

5 березня

Чуйко Інна Степанівна, викладач кафедри українознавства Тернопільського національного економічного університету.

Кандидатська дисертація «Громадська та парламентська діяльність Євгена Олесницького (1860–1917 рр.)», «Історія України».

Науковий керівник: канд. іст. наук, доц. Р. Матейко.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. К. Кондратюк; канд. іст. наук, доц. О. Мазур.

Провідна установа: Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Василик Ірина Богданівна, фахівець I категорії Тернопільського регіонального центру дистанційного навчання Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна».

Кандидатська дисертація «Громадсько-політична діяльність Костя Левицького (остання чверть XIX ст. – 1918 р.)», «Історія України».

Науковий керівник: канд. іст. наук, доц. О. Полянський.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. О. Сухий; канд. іст. наук О. Аркуша.

Провідна установа: Інститут історії України НАН України.

7 березня

Петрик Андрій Михайлович, викладач кафедри методики історії та спеціальних історичних дисциплін Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка.

Кандидатська дисертація «Боярство Галицько-Волинської держави (XII–XIV ст.)», «Історія України».

Науковий керівник: канд. іст. наук, проф. Л. Тимошенко.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, с.н.с. Л. Войтович; канд. іст. наук М. Долинська.

Провідна установа: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

29 травня

Малець Наталія Богданівна, викладач кафедри гуманітарних дисциплін та української мови Закарпатського державного університету.

Кандидатська дисертація «Громадсько-політична діяльність Яцка Остапчука (1873–1959)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, с.н.с. І. Патер.
Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Гелей; канд. іст. наук, доц. О. Босак.
Провідна установа: Львівський національний університет ім. Івана Франка.

26 червня
Папуга Ярослав Богданович, заступник голови, керівник апарату Миколаївської райдержадміністрації (Львівська область).
Кандидатська дисертація «Західна Україна і голодомор 1932–1933 рр.: морально-політична і матеріальна допомога населенню УСРР», «Історія України».
Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. Я. Дашкевич.
Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. І. Крупський; канд. іст. наук М. Дядюк.

2 липня
Горошко Леся Миронівна, м.н.с. відділу етнології сучасності Інституту народознавства НАН України.
Кандидатська дисертація «Знакові функції води в обрядах і віруваннях українців Карпат», «Етнологія».
Науковий керівник: д-р іст. наук, проф., чл.-кор. НАН України С. Павлюк.
Офіційні опоненти: д-р іст. наук, доц. О. Франко; канд. іст. наук М. Гладкий.

18 вересня
Марчук Володимир Станіславович, старший зберігач фондів відділу формування та зберігання Національного архівного фонду і діловодства Державного архіву Рівненської області.
Кандидатська дисертація «Петро Федун в українському національно-визвольному русі (40–50-і рр. XX ст.)», «Історія України».
Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. В. Трофимович.
Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Баран; канд. іст. наук В. В'ятрович.

9 жовтня
Радович Роман Богданович, м.н.с. відділу історичної етнології Інституту народознавства НАН України.
Кандидатська дисертація «Традиційне житлово-господарське будівництво українців північно-західної Галичини і південно-західної Волині другої половини XIX – початку XX ст.: етнічні риси і локальна специфіка», «Етнологія».
Науковий керівник: д-р іст. наук, доц. М. Глушко.
Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Борисенко; канд. іст. наук, доц. А. Данилюк.

Міщанин Віктор Данилович, м.н.с. Інституту керамології – відділення Інституту народознавства НАН України.
Кандидатська дисертація «Гончарство північної групи малих осередків Опішненського гончарного району (друга половина XIX – XX століття)», «Етнологія».
Науковий керівник: д-р іст. наук, с.н.с. О. Пошивайло.
Офіційні опоненти: д-р іст. наук, доц. М. Глушко; канд. іст. наук М. Гладкий.

23 жовтня
Рудько Сергій Олексійович, викладач кафедри історії Національного університету «Острозька академія».
Кандидатська дисертація «Суспільно-політична діяльність Миколи Василенка», «Історія України».
Науковий керівник: канд. іст. наук, доц. В. Яремчук.
Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. К. Кондратюк; канд. іст. наук, доц. І. Райківський.

Піх Олег Михайлович, м.н.с. відділу «Центр дослідження українсько-польських відносин» Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Кандидатська дисертація «Науково-бібліографічна діяльність Мирона Кордуби», «Історія України».

Науковий керівник: канд. іст. наук, с.н.с. Ф. Стеблій.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, с.н.с. І. Патер; канд. іст. наук, доц. О. Полянський.

25 грудня

Шкраб'юк Петро Васильович, с.н.с. відділу нової історії України Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Докторська дисертація «Монаший Чин Отців Василіян у суспільно-культурному житті України», «Історія України».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. М. Литвин.

Офіційні опоненти: д-р філос. наук, с.н.с. В. Любащенко; д-р іст. наук, проф. В. Марчук; д-р іст. наук, проф. О. Рубльов.

2008 рік

29 січня

Ададуров Вадим Валентинович, доцент кафедри світової історії нового і новітнього часу Українського католицького університету.

Докторська дисертація «"Наполеоніда" на Сході Європи: уявлення, проекти та діяльність уряду Франції щодо південно-західних окраїн Російської імперії на початку XIX ст.», «Всесвітня історія».

Науковий консультант: д-р іст. наук Я. Грицак.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. О. Дьомін; д-р іст. наук, проф. М. Кріль; д-р іст. наук, доц. С. Потрашков.

26 лютого

Бармак Микола Валентинович, доцент кафедри історії України Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Докторська дисертація «Формування владних інституцій Російської імперії на Правобережній Україні наприкінці XVIII – в першій половині XIX ст.», «Історія України».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. О. Красівський.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. К. Кондратюк; д-р іст. наук, проф. М. Стрішенець; д-р іст. наук, с.н.с. В. Шандра.

11 березня

Стороженко Іван Сергійович, н.с. науково-дослідної лабораторії історії Придніпровського регіону кафедри історіографії, джерелознавства та архівознавства історичного факультету Дніпропетровського національного університету.

Докторська дисертація «Богдан Хмельницький і Запорізька Січ кінця XVI – середини XVII століть (генезис, еволюція та реформування організаційної структури Січі)», «Історія України».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф., акад. НАН України В. Смолій.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Степанков; д-р іст. наук, проф. С. Леп'явко; д-р іст. наук, проф. Л. Зашкільняк.

25 березня

Гудь Богдан Васильович, директор Інституту європейської інтеграції Львівського національного університету ім. Івана Франка.

Докторська дисертація «Українсько-польські конфлікти XIX – першої половини XX століття: етносоціальний аспект», «Всесвітня історія».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. М. Литвин.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Віднянський; д-р іст. наук, проф. В. Колесник; д-р іст. наук, с.н.с. І. Патер.

8 квітня

Курилишин Костянтин Михайлович, завідувач наукового відділу україніки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України.

Кандидатська дисертація «Україномовна легальна періодика часів нацистської окупації (1939–1944)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. І. Крупський.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. К. Кондратюк; канд. іст. наук, доц. О. Марущенко.

Грицишин Наталія Степанівна, директор Львівського державного училища культури і мистецтв.

Кандидатська дисертація «Опіка сиріт в народному побуті Галичини. На матеріалах ХХ століття», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. С. Макарчук.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Г. Кожолянко; канд. іст. наук, доц. І. Терлюк.

17 червня

Жилюк Вікторія Миколаївна, викладач англійської мови кафедри міжнародних відносин Національного університету «Острозька академія».

Кандидатська дисертація «Діяльність ОУН та УПА на Житомирщині у 1941–1955 рр.», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. В. Сергійчук.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. К. Кондратюк; канд. іст. наук, проф. М. Кучерепа.

Сірук Наталія Михайлівна, профконсультант відділу молодіжної політики та соціальної роботи Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Кандидатська дисертація «Політичний контроль тоталітарної держави за культурно-науковою сферою України (друга половина 40-х – початок 50-х років ХХ ст.)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. В. Баран.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. М. Гетьманчук; канд. іст. наук О. Стасюк.

23 вересня

Смоляк Павло Олегович, старший викладач кафедри суспільних дисциплін Кременецького обласного гуманітарно-педагогічного інституту ім. Тараса Шевченка.

Кандидатська дисертація «Зимова обрядовість Західного Поділля: давні традиції і сучасний стан», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф., чл.-кор. НАН України С. Павлюк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. М. Тиводар; канд. іст. наук, доц. О. Поріцька.

Шептицька Любов Богданівна, старший викладач кафедри історії України, політології та права Національного лісотехнічного університету України.

Кандидатська дисертація «Громадсько-політична діяльність Степана Барана (1879–1953)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. В. Кондратюк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. М. Гетьманчук; канд. іст. наук І. Соляр.

21 жовтня

Галуха Василь Левкович, викладач кафедри економіки і менеджменту Рівненського державного гуманітарного університету.

Кандидатська дисертація «Комасація у Волинському воєводстві (1921–1939 рр.)», «Історія України».

Науковий керівник: канд. іст. наук, проф. М. Кучерепа.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Макарчук; канд. іст. наук, доц. І. Райківський.

2009 рік

17 лютого

Шаправський Сергій Анатолійович, директор позашкільного закладу «Краєзнавчий центр» м. Нетішина Хмельницької області.

Кандидатська дисертація «Суспільно-політична діяльність Гуго Коллонтая (1750–1812)», «Всесвітня історія».

Науковий керівник: канд. іст. наук, доц. В. Павлюк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. М. Капраль; канд. іст. наук, с.н.с. Ф. Стеблій.

Муравський Олег Іванович, м.н.с. відділу новітньої історії Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Кандидатська дисертація «Суспільно-політичні процеси в західних областях УРСР (1985–1991): міжнаціональний та міжконфесійні аспекти», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, с.н.с. І. Патер.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. К. Кондратюк; канд. іст. наук, доц. С. Кобута.

7 квітня

Ятищук Оксана Василівна, асистент кафедри стародавньої і середньовічної історії Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Кандидатська дисертація «Побут та звичаї українського народу в творчості Г. Ф. Квітки-Основ'яненка», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. М. Алексієвець.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф., акад. НАН України С. Павлюк; канд. філол. наук, доц. З. Бичко.

Луговий Богдан Васильович, вчитель історії Відокремленого підрозділу Національного університету біоресурсів і природокористування України «Бережанський агротехнічний інститут».

Кандидатська дисертація «Військові поселення на Правобережній Україні (1836–1866)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, доц. М. Бармак.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, доц. Б. Гудь; канд. іст. наук, доц. О. Мазур.

10 листопада

Фелонюк Андрій Васильович, провідний археограф Львівського відділення Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Кандидатська дисертація «Передмістя Львова другої половини XVII–XVIII ст.: адміністративно-правовий статус та соціотопографія», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, с.н.с. М. Капраль.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, доц. М. Долинська; д-р іст. наук, доц. В. Александрович.

Подоляка Тамара Анатоліївна, м.н.с. відділу історичної етнології Інституту народознавства НАН України.

Кандидатська дисертація «Народознавча діяльність Зенона Кузелі», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф., акад. НАН України С. Павлюк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, доц. О. Франко; канд. іст. наук О. Шеремета.

15 грудня

Посівнич Микола Романович, м.н.с. відділу новітньої історії Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Кандидатська дисертація «Воєнно-політична діяльність ОУН в 1929–1939 рр.», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, с.н.с. І. Патер.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. К. Кондратюк; канд. іст. наук, доц. О. Марущенко.

Сілецький Юрій Романович.

Кандидатська дисертація «Етнічні гетеростереотипи в традиційному світогляді українців», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. С. Макарчук.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф., акад. НАН України С. Павлюк; канд. іст. наук М. Гладкий.

2010 рік

26 січня

Бежук Ольга Миколаївна, асистент кафедри історії України та економічної теорії Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С. З. Гжицького.

Кандидатська дисертація «Громадсько-політична діяльність Ольги Левицької-Басараб», «Історія України».

Науковий керівник: канд. іст. наук О. Стасюк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Гелей; канд. іст. наук, доц. О. Полянський.

Іващук Володимир Михайлович, старший інспектор відділу міжнародних зв'язків Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Кандидатська дисертація «Наддніпрянська політична еміграція у громадсько-політичних процесах Західної України в 1920–1939 рр.», «Історія України».

Науковий керівник: канд. іст. наук, доц. Б. Буяк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Голубко; канд. іст. наук, доц. І. Соляр.

16 березня

Хаялі Рустем Ізеттович, доцент кафедри теорії і історії держави та права Економіко-правового факультету Одеської національної юридичної академії (м. Сімферополь).

Докторська дисертація «Етносоціокультурна еволюція кримськотатарського народу в XX ст.», «Всесвітня історія».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. Д. Урсу.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Л. Войтович; д-р іст. наук, проф. О. Майборода; д-р іст. наук, проф. А. Непомнящий.

11 травня

Кобрин Наталія Володимирівна, викладач Львівської середньої спеціалізованої музичної школи-інтернату ім. М. В. Лисенка.

Кандидатська дисертація «Музична культура в національному русі галицьких українців (1891–1939)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, доц. Б. Якимович.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. І. Зуляк; канд. іст. наук Р. Голик.

Андріїв Емілія Пилипівна, вчитель історії та культури краю, охорони життя і здоров'я, валеології загальноосвітньої школи I–III ступенів № 3 м. Калуша.

Кандидатська дисертація «Мобілізація трудового населення Галичини нацистською Німеччиною (1941–1944)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. І. Патер.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. К. Кондратюк; канд. іст. наук К. Курилишин.

25 травня

Левкович Надія Миколаївна.

Кандидатська дисертація «Народна демонологія Бойківщини», «Етнологія».

Науковий керівник: канд. іст. наук, доц. Р. Сілецький.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф., акад. НАН України С. Павлюк; канд. іст. наук, доц. М. Гладкий.

Овчаренко Людмила Миколаївна, директор Державної спеціалізованої художньої школи-інтернату I–III ступенів «Колегіум мистецтв у Опішному».

Кандидатська дисертація «Макарово-ярівський осередок народного гончарства в Україні (друга половина XIX – перша половина XX століття)», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, с.н.с. О. Пошивайло.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Макарчук; канд. мист., с.н.с. А. Колупаєва.

1 червня

Клапчук Володимир Михайлович, доцент кафедри екології та рекреації Інституту туризму Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Докторська дисертація «Соціально-демографічні процеси та господарство Гуцульщини у другій половині XIX – першій третині XX ст.», «Історія України».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. М. Литвин.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Баран; д-р іст. наук, проф. В. Кондратюк; д-р іст. наук, проф. І. Патер.

15 червня

Гавліч Ірина Богданівна, викладач кафедри документознавства, інформаційної діяльності та українознавства Тернопільського національного економічного університету.

Кандидатська дисертація «Українська кредитна кооперація у Східній Галичині (остання третина XIX ст. – 1914 р.)», «Історія України».

Науковий керівник: канд. іст. наук, доц. М. Лазарович.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Гелей; канд. іст. наук, доц. М. Мудрий.

Ільницький Василь Іванович, викладач кафедри нової та новітньої історії України Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка.

Кандидатська дисертація «Дрогобицька округа ОУН: структура та діяльність (1945–1952)», «Історія України».

Науковий керівник: канд. іст. наук, доц. В. Футала.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. К. Кондратюк; канд. іст. наук, доц. О. Марущенко.

29 червня

Білий Дмитро Дмитрович, доцент кафедри українознавства Донецького юридичного інституту Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Є. О. Дідоренка.

Докторська дисертація «Українці Кубані в 1792–1921 роках: Еволюція соціальних ідентичностей» (опублікована монографія), «Історія України».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. М. Литвин.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. І. Патер; д-р іст. наук, доц. М. Бармак; д-р іст. наук, доц. В. Задунайський.

21 вересня

Рахно Костянтин Юрійович, с.н.с. Національного музею-заповідника українського гончарства в с. Опішному.

Кандидатська дисертація «Гончарство у традиційній культурі слов'янських народів: міфологія й обрядовість», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, с.н.с. О. Пошивайло.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Макарчук; канд. іст. наук Р. Голик.

26 жовтня

Швед Ольга Петрівна, асистент кафедри психології, педагогіки і права Національного університету «Львівська політехніка».

Кандидатська дисертація «Громадсько-політична діяльність Степана Витвицького», «Історія України».

Науковий керівник: канд. іст. наук, доц. О. Полянський.
Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. М. Гетьманчук; канд. іст. наук, доц. І. Соляр.

Боднар Ольга Миколаївна, викладач суспільних наук Львівського державного училища культури та мистецтв.
Кандидатська дисертація «Парламентська діяльність Української соціалістично-радикальної партії (1928–1935)», «Історія України».
Науковий керівник: канд. іст. наук, доц. І. Соляр.
Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Гелей; канд. іст. наук, доц. І. Райківський.

7 грудня
Клебан Леся Осипівна, зберігач фондів археологічного музею історичного факультету Львівського національного університету ім. Івана Франка.
Кандидатська дисертація «Наукова та громадська діяльність Михайла Возняка (1881–1954)», «Історія України».
Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. І. Патер.
Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. М. Романюк; канд. іст. наук, доц. В. Комар.

2011 рік

22 лютого
Скочиляс Ігор Ярославович, с.н.с. Львівського відділення Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.
Докторська дисертація «Галицька (Львівська) єпархія XII–XVIII століть: організаційна структура та правовий статус» (опублікована монографія), «Історія України».
Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Л. Войтович; д-р іст. наук, доц. Ю. Волошин; д-р іст. наук, проф. Н. Яковенко.

15 березня
Банах Василь Михайлович, с.н.с. Львівського музею історії релігії.
Кандидатська дисертація «Російська суспільно-політична думка 1990-х років: ідеї й напрями», «Всесвітня історія».
Науковий керівник: канд. іст. наук, доц. Т. Полещук.
Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Трофимович; канд. іст. наук, доц. Р. Сіромський.

29 березня
Зубашевський Назарій Петрович.
Кандидатська дисертація «Ранньодержавні інститути на Русі та у Скандинавії: порівняльний аналіз», «Всесвітня історія».
Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. Л. Войтович.
Офіційні опоненти: д-р іст. наук О. Головко; канд. іст. наук, доц. О. Щодра.

Булачек Володимир Романович, начальник кафедри тактико-спеціальної та бойової підготовки Львівського державного університету внутрішніх справ МВС України.
Кандидатська дисертація «Громадсько-політична діяльність Ю. Романчука (1842–1932)», «Історія України».
Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. М. Литвин.
Офіційні опоненти: д-р іст. наук П. Шкраб'юк; канд. іст. наук, доц. І. Райківський.

12 квітня
Чорній Петро Ігорович.
Кандидатська дисертація «Етнічні групи Галичини міжвоєнного періоду (1919–1939 рр.): демографічні та етнокультурні процеси», «Етнологія».
Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. М. Глушко.
Офіційні опоненти: д-р філол. наук, проф. Р. Кирчів; канд. іст. наук, доц. М. Гладкий.

Бориняк Олег Костянтинович, н.с. Центру досліджень Центрально-Східної Європи кафедри міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Кандидатська дисертація «Польсько-білоруські відносини (1991–2004 рр.)», «Всесвітня історія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. П. Федорчак.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. М. Литвин; канд. іст. наук, доц. В. Футала.

13 вересня

Ханас Ірина Зеновіївна, асистент факультету довузівської підготовки та післядипломної освіти Національного лісотехнічного університету України.

Кандидатська дисертація «Українські традиції при номінації особи на території Опілля», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук., проф., акад. НАН України С. Павлюк.

Офіційні опоненти: д-р філол. наук, проф. Р. Кирчів; канд. іст. наук О. Шеремета.

Півень Андрій Васильович, начальник відділу прикордонної служби «Тиса» прикордонного загону західного регіонального управління Державної прикордонної служби України.

Кандидатська дисертація «Громадсько-політична діяльність Володимира Загайкевича (1876–1949)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. М. Литвин.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. І. Патер; канд. іст. наук, доц. І. Лучаківська.

27 вересня

Тарас Ярослав Миколайович, завідувач відділу етнології сучасності Інституту народознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Докторська дисертація «Церковна дерев'яна архітектура українців Карпат у системі традиційно-побутової культури», «Етнологія».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф., акад. НАН України С. Павлюк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Макарчук; д-р іст. наук, проф. М. Тиводар; д-р іст. наук, проф. К. Кожолянко.

18 жовтня

Пасіцька Оксана Ігорівна, аспірантка Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Кандидатська дисертація «Українське робітництво Львова у 20–30-х рр. XX ст.», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. І. Патер.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Макарчук; канд. іст. наук, доц. В. Комар.

Кісь Назар Данилович, м.н.с. відділу нової історії України Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Кандидатська дисертація «Греко-католицька церква в суспільно-політичних дискусіях у Галичині на початку XX століття», «Історія України».

Науковий керівник: канд. іст. наук В. Расевич.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. О. Жерноклеєв; канд. іст. наук О. Турій.

19 грудня

Борщевич Володимир Трохимович, доцент кафедри гуманітарно-соціальних дисциплін Рівненського інституту Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна».

Докторська дисертація «Православне духовенство Волині у XX ст.», «Історія України».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. В. Баран.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Жилюк; д-р іст. наук, проф. Н. Стоколос; д-р іст. наук, с.н.с. П. Шкраб'юк.

27 грудня

Комар Володимир Леонович, завідувач кафедри історії слов'ян Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Докторська дисертація «Концепція прометеїзму в політиці Польщі (1921–1939 рр.)», «Всесвітня історія».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. М. Литвин.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Гелей; д-р іст. наук, проф. С. Качараба; д-р іст. наук, проф. В. Яровий.

2012 рік

10 січня

Колб Наталія Михайлівна, м.н.с. відділу нової історії України Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Кандидатська дисертація «Греко-католицьке парафіяльне духовенство в Галичині у 90-х роках XIX століття», «Історія України».

Науковий керівник: канд. іст. наук, с.н.с. О. Аркуша.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук І. Скочиляс; канд. іст. наук, доц. Л. Гентош.

Потіха Оксана Богданівна, старший лаборант кафедри економічної кібернетики Тернопільського державного технічного університету імені Івана Пулюя.

Кандидатська дисертація «УНДО в суспільно-політичному житті Західної України першої половини 1930-х рр.», «Історія України».

Науковий керівник: канд. іст. наук, доц. І. Соляр.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. К. Кондратюк; канд. іст. наук, доц. В. Виздрик.

14 лютого

Гілевич Ігор Ярославович, аспірант кафедри етнології Львівського національного університету ім. Івана Франка.

Кандидатська дисертація «Польові етнографічні дослідження Полісся України (друга половина XX – початок XXI ст.)», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. М. Глушко.

Офіційні опоненти: д-р філол. наук, проф. Р. Кирчів; канд. іст. наук, доц. М. Гладкий.

Мельник Віктор Анатолійович, науковий консультант-реставратор Львівської духовної семінарії Святого Духа УГКЦ.

Кандидатська дисертація «Писемні, археологічні та іконографічні матеріали до вивчення втраченого монументального малярства Галицько-Волинського князівства», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук В. Александрович.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. М. Крикун; канд. іст. наук С. Ковальчук.

13 березня

Пахолок Інна Ростиславівна.

Кандидатська дисертація «Зелені свята в українців: традиційні звичаї та обряди», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. М. Глушко.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Г. Кожолянко; канд. іст. наук, с.н.с. Р. Гузій.

Пахолок Світлана Богданівна, викладач історії відокремленого підрозділу Національного університету біоресурсів і природокористування України «Бережанський агротехнічний інститут».

Кандидатська дисертація «Народний етикет українців західних областей (на матеріалах сімейної обрядовості)», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф., акад. НАН України С. Павлюк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Макарчук; канд. іст. наук, доц. Н. Дуда.

27 березня

Стецюк Наталія Миколаївна, викладач кафедри міжнародних відносин Інституту історії і політології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Кандидатська дисертація «Національно-культурна діяльність українців у Польщі (1947–1989 рр.)», «Всесвітня історія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. М. Кугутяк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. І. Патер; канд. іст. наук, доц. В. Гулай.

10 квітня

Щербань Олена Василівна, с.н.с. Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному.

Кандидатська дисертація «Гончарні школи Опішні: збереження й розвиток професійних знань і традицій (1894–2000)», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук Я. Тарас.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. О. Франко; канд. іст. наук, доц. М. Гладкий.

Тарнавський Роман Богданович, асистент кафедри етнології Львівського національного університету ім. Івана Франка.

Кандидатська дисертація «Толока та супряга в громадському побуті селян Південно-Західного історико-етнографічного регіону України: культурно-генетична проблема», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. С. Макарчук.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Борисенко; канд. іст. наук, доц. І. Терлюк.

24 квітня

Сілецький Роман Броніславович, завідувач кафедри етнології Львівського національного університету ім. Івана Франка.

Докторська дисертація «Традиційна будівельна обрядовість українців», «Етнологія».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. С. Макарчук.

Офіційні опоненти: д-р філол. наук, проф. Р. Кирчів; д-р мист. Г. Стельмащук; д-р іст. наук П. Федака.

12 червня

Чебан Марина Михайлівна, інженер ІІ категорії відділу «Центр дослідження українсько-польських відносин» Інституту українознавства ім. і. Крип'якевича НАН України.

Кандидатська дисертація «Наукова та громадсько-культурна діяльність Миколи Андрусяка (1902–1985)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. М. Литвин.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, доц. В. Александрович; канд. іст. наук А. Фелонюк.

Мелінишин Тетяна Василівна.

Кандидатська дисертація «Українське питання в національній політиці Ю. Пілсудського», «Всесвітня історія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. О. Красівський.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. І. Патер; д-р іст. наук В. Комар.

26 червня

Марков Ігор Георгійович, завідувач сектору етносоціальних досліджень, н.с. відділу етнології сучасності Інституту народознавства НАН України.

Кандидатська дисертація «Українська трудова міграція кінця ХХ – початку ХХІ століть: динаміка етносоціального процесу», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф., акад. НАН України С. Павлюк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Макарчук; канд. іст. наук, доц. Н. Дуда; канд. іст. наук О. Кожолянко.

2013 рік

2 квітня

Гриценко Галина Зеновіївна, аспірантка кафедри всесвітньої історії Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка.

Кандидатська дисертація «Білорусько-українські культурні зв'язки другої половини XIX – початку XX століть», «Всесвітня історія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. М. Кріль.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Комар; канд. іст. наук, с.н.с. Б. Янишин.

Сидорик Надія Михайлівна, вчитель історії загальноосвітньої школи I–III ступенів № 7, м. Івано-Франківськ.

Кандидатська дисертація «Німецька національна меншина в суспільно-політичному житті Польщі (1919–1939 рр.)», «Всесвітня історія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. В. Комар.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Качараба; канд. іст. наук, проф. М. Кучерепа.

21 червня

Хахула Любомир Ігорович, м.н.с. відділу «Центр дослідження українсько-польських відносин» Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Кандидатська дисертація «Історичні стереотипи про Україну та українців у сучасній Польщі (1991–2005)», «Всесвітня історія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. М. Литвин.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Б. Гудь; канд. іст. наук, доц. О. Каліщук.

Підлісний Андрій Романович, інженер навчальної лабораторії кафедри морально-психологічного забезпечення військ Академії сухопутних військ ім. гетьмана Петра Сагайдачного.

Кандидатська дисертація «Державна інформаційна політика США у воєнній кампанії в Іраку (1991–2011 рр.)», «Всесвітня історія».

Науковий керівник: канд. іст. наук, доц. Л. Кривизюк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Б. Гудь; канд. іст. наук, доц. Л. Стрильчук.

25 червня

Кузьмінська Божена Петрівна, асистент кафедри психолого-педагогічних та гуманітарних дисциплін Закарпатського державного університету.

Кандидатська дисертація «Демонологія українців Опілля», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, доц. Р. Сілецький.

Офіційні опоненти: д-р філол. наук, проф. Р. Кирчів; канд. іст. наук, доц. М. Гладкий.

Стефанів Василь Володимирович, старший викладач кафедри нової і новітньої історії України ВНЗ «Український католицький університет».

Кандидатська дисертація «Взаємини Греко-католицької церкви та українського організованого націоналізму в Галичині (1920–1930-ті рр.)», «Історія України».

Науковий керівник: канд. іст. наук, доц. І. Гаврилів.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук П. Шкраб'юк; канд. іст. наук, доц. О. Єгрешій.

2 липня

Підкова Ігор Зеновійович, старший викладач кафедри давньої історії України та архівознавства Львівського національного університету ім. Івана Франка.

Кандидатська дисертація «Становлення і діяльність Народної Ради (серпень 1989 – грудень 1991 рр.)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. Я. Грицак.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Ф. Турченко; канд. іст. наук О. Муравський.

Коцан Василь Васильович, завідувач відділу експозиції Закарпатського музею народної архітектури та побуту (м. Ужгород).

Кандидатська дисертація «Традиційний народний одяг як прояв ідентичності етнографічних груп українців Закарпаття (XIX – першої половини XX ст.)», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. М. Тиводар.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф., акад. НАН України С. Павлюк; канд. іст. наук, доц. Н. Дуда.

27 серпня

Михайловський Віталій Миколайович, доцент кафедри історії України Київського університету імені Бориса Грінченка.

Докторська дисертація «Подільська шляхта в другій половині XIV – 70-х роках XVI століть», «Історія України».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. Н. Яковенко.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук М. Капраль; д-р іст. наук, проф. П. Кулаковський; д-р іст. наук І. Скочиляс.

10 вересня

Нікітенко Костянтин Вікторович, доцент кафедри гуманітарних дисциплін Львівського інституту менеджменту.

Докторська дисертація «Функціонування кредитно-банківської системи УРСР (1921–1939)», «Історія України».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. М. Литвин.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Баран; д-р іст. наук, проф. К. Кондратюк; д-р іст. наук, проф. С. Кульчицький.

24 вересня

Каліщук Оксана Миколаївна, доцент кафедри археології, давньої та середньовічної історії України Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Докторська дисертація «Українсько-польське протистояння на Волині та в Галичині у роки Другої світової війни: науковий і суспільний дискурси», «Історія України».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. М. Литвин.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. К. Кондратюк; д-р іст. наук, проф. Ю. Макар; д-р іст. наук, проф. Г. Стародубець.

Войтюк Ольга Михайлівна, викладач історії Львівського поліграфічного коледжу Української академії друкарства.

Кандидатська дисертація «Суспільно-культурна діяльність монахів Студитського уставу Греко-католицької церкви (1898–1947)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. М. Литвин.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. І. Пилипів; канд. іст. наук, проф. О. Полянський.

3 жовтня

Барвінська Поліна Іванівна, доцент кафедри нової та новітньої історії Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Докторська дисертація «Образ Східної Європи у німецькомовному академічному середовищі у кінці XIX – початку XXI століть», «Всесвітня історія».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. Я. Грицак.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Качараба; д-р іст. наук, проф. А. Кудряченко; д-р іст. наук, проф. С. Стельмах.

8 жовтня

Надопта Андріана Василівна, м.н.с. музею етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України.

Кандидатська дисертація «Українські етнографічні збірки музеїв Галичини кін. XIX – 30-х рр. XX ст.: в контексті народознавчих досліджень», «Етнологія».

Науковий керівник: канд. іст. наук, с.н.с. Р. Чмелик.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. О. Франко; канд. іст. наук, доц. О. Шеремета.

22 жовтня

Боляновський Андрій Валентинович, с.н.с. відділу «Центр дослідження українсько-польських відносин» Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Докторська дисертація «Іноземні військові формування у збройних силах Німеччини (1939–1945 рр.)» (опублікована монографія), «Всесвітня історія».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. М. Швагуляк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. М. Гетьманчук; д-р іст. наук, доц. О. Романько; д-р іст. наук, доц. А. Харук; д-р іст. наук, проф. В. Комар.

Пусько Іван Антонович, пенсіонер.

Кандидатська дисертація «Громадсько-політичне та національно-культурне життя Берестейщини в міжвоєнній Польщі (1919–1939)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. М. Литвин.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Голубко; канд. іст. наук, доц. І. Райківський.

12 листопада

Дем'янюк Олександр Йосипович, професор кафедри соціально-гуманітарних наук та суспільних відносин Луцького інституту розвитку людини ВНЗ «Відкритий міжнародний університет розвитку людини "Україна"».

Докторська дисертація «Волинь у військово-політичних процесах Української революції 1917–1921 рр.».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. Л. Дещинський.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. О. Рубльов; д-р іст. наук, проф. О. Добржанський; д-р іст. наук, доц. А. Харук.

Горбачевський Тарас Станіславович, аспірант відділу «Центр дослідження українсько-польських відносин» Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Кандидатська дисертація «Національно-релігійне та культурно-мистецьке життя поляків у Львові в міжвоєнний період (1921–1939 рр.)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. М. Литвин.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Качараба; канд. іст. наук, доц. В. Виздрик.

26 листопада

Ярмоленко Марія Іванівна, декан Ізмаїльського факультету Одеської національної морської академії.

Докторська дисертація «Етнокультурні процеси в Україні (друга половина XX – початок XXI ст.: регіональні особливості)», «Історія України».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. М. Литвин.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. О. Красівський; д-р іст. наук, проф. В. Марчук; д-р іст. наук, проф. М. Панчук.

Шульгата Наталія Петрівна, вчитель історії середньої загальноосвітньої школи № 20, м. Львів.

Кандидатська дисертація «Андрій Жук у суспільно-політичних процесах Галичини і Наддніпрянщини першої третини XX ст.», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. І. Патер.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. О. Сухий; канд. іст. наук, доц. Л. Драгомирецька.

10 грудня

Камінська Оксана Зіновіївна, аспірантка кафедри новітньої історії України Львівського національного університету ім. Івана Франка.

Кандидатська дисертація «Громадсько-політична діяльність Сидора Голубовича (1873–1938)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. О. Сухий.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. І. Зуляк; канд. іст. наук К. Курилишин.

Синенький Володимир Михайлович, старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки Львівського державного університету внутрішніх справ.

Кандидатська дисертація «Військова та наукова діяльність Івана Карпинця (1898–1954)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. І. Патер.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Голубко; канд. іст. наук, доц. Г. Савченко.

Бойко Ігор Олександрович.

Переатестація дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук «Природні умови та система матеріального життєзабезпечення бойків (верховинців) в кінці XVIII – першій половині XX ст.», «Етнологія».

2014 рік

28 січня

Шендрікова Сніжана Павлівна, доцент кафедри історії України Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського.

Докторська дисертація «Театральне життя як чинник соціально-культурних процесів у Криму XIX – початок XX ст.», «Історія України» та «Всесвітня історія».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. В. Ганкевич.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, доц. О. Бровар; д-р іст. наук, проф., чл.-кор. НАН України В. Наулко; д-р іст. наук, проф. Ф. Турченко.

Голдак Тетяна Володимирівна, викладач кафедри державно-правових дисциплін Приватного вищого навчального закладу «Львівський університет бізнесу та права».

Кандидатська дисертація «Театрально-музичне життя українців Перемишля другої половини XIX – початку XX ст.», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. М. Литвин.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. О. Рубльов; канд. іст. наук, доц. О. Павлишин.

11 березня

Цебенко Андрій Михайлович, викладач історії ВНЗ «Львівський кооперативний коледж економіки і права».

Кандидатська дисертація «Православна Церква в Чеських землях і Словаччині в 1945 р. – на початку XXI ст.: організаційний розвиток і діяльність», «Всесвітня історія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. М. Кріль.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. М. Кірсенко; канд. іст. наук, доц. О. Цуп.

25 березня

Горін Сергій Миколайович, старший викладач кафедри історії Національного університету «Києво-Могилянська академія».

Докторська дисертація «Монастирі Луцько-Острозької єпархії кінця XV – середини XVII ст.: функціонування і місце у волинському соціумі», «Історія України».

Науковий консультант: д-р іст. наук, с.н.с. В. Александрович.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. П. Кулаковський; д-р іст. наук, проф. С. Леп'явко; д-р іст. наук, проф. І. Лиман.

29 квітня

Паршин Ілля Леонтійович, м.н.с. відділу історії середніх віків Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Кандидатська дисертація «Вектори політики володарів Галицько-Волинської Русі (за матеріалами наративних латиномовних джерел XIII–XV століть)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. Л. Войтович.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук І. Скочиляс; канд. іст. наук Р. Миська.

Папа Іванна Юріївна.

Кандидатська дисертація «Походження князівських родів у Великому князівстві Литовському», «Всесвітня історія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. Л. Войтович.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, с.н.с. О. Головко; канд. іст. наук, доц. В. Собчук.

13 травня

Зайцев Олександр Юрійович, доцент кафедри нової і новітньої історії України ВНЗ «Український католицький університет».

Докторська дисертація «Український інтегральний націоналізм (1920–1930-ті роки): ґенеза, еволюція, порівняльний аналіз», «Історія України».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. Я. Грицак.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Голубко; д-р іст. наук, проф. С. Кульчицький; д-р іст. наук, доц. І. Патриляк.

17 червня

Нестайко Маркіян Омелянович, м.н.с. Інституту досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника.

Кандидатська дисертація «Політико-ідеологічний контроль влади за мистецтвознавцями Львова (друга половина 1960-х – перша половина 1980-х років)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. М. Литвин.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Баран; канд. іст. наук, доц. В. Качмар.

Балябас Володимир Дмитрович, заступник начальника курсу з виховної та соціально-психологічної роботи Інституту пожежної та техногенної безпеки Львівського державного університету безпеки життєдіяльності Державної служби України з надзвичайних ситуацій.

Кандидатська дисертація «Пожежно-рятувальна служба в Україні: становлення та розвиток», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. В. Голубко.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Я. Малик; канд. іст. наук, доц. А. Томіленко.

1 липня

Чура Василь Іванович, доцент кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін Львівської державної фінансової академії.

Докторська дисертація «Розпад радянського ладу в західних областях УРСР на зламі 80–90-х років XX сторіччя», «Історія України».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. В. Голубко.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Баран; д-р іст. наук, проф. С. Кульчицький; д-р іст. наук, проф. Р. Офіцинський.

2 вересня

Кичак Оксана Юріївна, аспірантка кафедри історії Стародавнього світу і Середніх віків Ужгородського національного університету.

Кандидатська дисертація «Сім'я та сімейний побут заробітчан Закарпаття на початку XXI століття», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. М. Тиводар.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф., акад. НАН України С. Павлюк; канд. іст. наук, доц. О. Малець.

Московчук Марія Олегівна, викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки Львівського державного університету внутрішніх справ.

Кандидатська дисертація «Товариство "Взаїмна поміч українського вчительства" у суспільно-культурному житті Галичини (1905–1939)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, с.н.с. І. Соляр.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Б. Андрусишин; канд. іст. наук, доц. О. Павлишин.

30 вересня

Хайруддінова Ельмаз Мухіддінівна.

Кандидатська дисертація «Мусульманські релігійні інститути у Криму (початок 1920-х – кінець 1930-х рр.)», «Всесвітня історія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. В. Ганкевич.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. І. Срібняк; канд. іст. наук, доц. Ф. Туранли.

Пуківський Юрій Володимирович.

Кандидатська дисертація «Весняна календарно-побутова обрядовість українців історико-етнографічної Волині: загальноетнічні риси і локальна специфіка», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. М. Глушко.

Офіційні опоненти: д-р філол. наук, проф. Р. Кирчів; канд. іст. наук, доц. А. Дмитренко.

14 жовтня

Райківський Ігор Ярославович, завідувач кафедри історії України Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Докторська дисертація «Ідея української національної єдності в громадському житті Галичини XIX століття», «Історія України».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. М. Кугутяк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф., чл.-кор. НАН України О. Реєнт; д-р іст. наук, проф. О. Сухий; д-р іст. наук, с.н.с. П. Шкраб'юк.

28 жовтня

Дзюбан Роман Володимирович, м.н.с. науково-дослідного відділу історичних колекцій Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника НАН України.

Кандидатська дисертація «Переміщення і втрати культурних цінностей установ м. Львова в роки Другої світової війни», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф., чл.-кор. НАН України М. Романюк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. К. Кондратюк; канд. іст. наук, доц. В. Чура.

11 листопада

Черчович Іванна Іванівна, м.н.с. відділу новітньої історії Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Кандидатська дисертація «Жінки в громадському і приватному житті українців Галичини другої половини XIX – початку XX століття», «Історія України».

Науковий керівник: канд. іст. наук, с.н.с. О. Аркуша.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. О. Маланчук-Рибак; канд. іст. наук О. Седляр.

25 листопада

Титаренко Дмитро Миколайович, доцент кафедри філософії та політології Донецького юридичного інституту.

Докторська дисертація «Культурне життя в Україні під час нацистської окупації (зона військової адміністрації)», «Історія України».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. М. Литвин.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. К. Кондратюк; д-р іст. наук, проф. О. Лисенко; д-р іст. наук, проф. О. Перехрест.

9 грудня

Красько Наталя Сергіївна, асистент кафедри історії та правознавства Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Б. Хмельницького.

Кандидатська дисертація «Поховально-поминальна обрядовість болгар України: територіальні та субетнічні варіанти», «Етнологія».

Науковий керівник: канд. іст. наук, доц. О. Прігарін.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, доц. Р. Сілецький; канд. іст. наук В. Сушко.

2015 рік

27 січня

Корсак Роман Володимирович, доцент кафедри туристичної інфраструктури і сервісу Закарпатського державного університету.

Докторська дисертація «Українсько-чеські відносини в трансформаційних процесах Центрально-Східної Європи: торговельно-економічний контекст співпраці (2000–2012 рр.)», «Всесвітня історія».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. М. Литвин.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Б. Гудь; д-р іст. наук, проф. А. Кудряченко; д-р іст. наук, проф. С. Троян.

3 березня

Конопка Володимир Михайлович, м.н.с. відділу історичної етнології Інституту народознавства НАН України.

Кандидатська дисертація «Хліборобські мотиви в календарній обрядовості українців Південно-Західного історико-етнографічного регіону України», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф., акад. НАН України С. Павлюк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Г. Кожолянко; канд. іст. наук, доц. Н. Дуда.

Мосорко Мар'яна Іванівна.

Кандидатська дисертація «Повсякденне життя польського населення Галичини в 1939–1944 роках», «Всесвітня історія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. В. Комар.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Качараба; канд. іст. наук, доц. Ю. Крамар.

24 березня

Саган Галина Василівна, заступник директора з науково-педагогічної та соціально-гуманітарної роботи Інституту суспільства Київського університету імені Бориса Грінченка.

Докторська дисертація «Суспільно-культурні зв'язки Югославії та України (1918–1991)», «Всесвітня історія».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. В. Даниленко.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Віднянський; д-р іст. наук, проф. С. Качараба; д-р іст. наук, проф. В. Яровий; д-р іст. наук, проф. В. Комар.

28 квітня

Старченко Наталія Петрівна, н.с. відділу теорії та методики археографії та джерелознавчих наук Інституту української археографії і джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Докторська дисертація «Конфлікт у шляхетському середовищі Волині (друга половина XVI – початок XVII ст.)», «Історія України».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. Н. Яковенко.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. П. Кулаковський; д-р іст. наук, доц. В. Михайловський; д-р іст. наук, с.н.с. І. Скочиляс.

12 травня

Яременко Максим Васильович, доцент кафедри історії факультету гуманітарних наук Національного університету «Києво-Могилянська академія».

Докторська дисертація «Студенти Києво-Могилянської академії XVIII ст.: характеристика складу та стимули до навчання», «Історія України».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. Н. Яковенко.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Ю. Волошин; д-р іст. наук, доц. В. Михайловський; д-р іст. наук, с.н.с. І. Скочиляс; д-р іст. наук, с.н.с. В. Александрович.

Біляковський Петро Володимирович, м.н.с. відділу етнології сучасності Інституту народознавства НАН України.

Кандидатська дисертація «Традиційна метеорологія українців Карпат», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р філол. наук, проф. Р. Кирчів.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. М. Глушко; канд. іст. наук, доц. М. Гладкий.

26 травня

Волощук Мирослав Михайлович, доцент кафедри всесвітньої історії Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Докторська дисертація «“Русь” в Угорському королівстві (XI–XIV ст.)» (опублікована монографія), «Всесвітня історія».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. Л. Войтович.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, доц. Б. Боднарюк; д-р іст. наук, проф. О. Бубенок; д-р іст. наук, с.н.с. О. Головко.

Серебрякова Олена Георгіївна, м.н.с. відділу етнології сучасності Інституту народознавства НАН України.

Кандидатська дисертація «Шлюбна мантика в календарній обрядовості українців: типологія і семантика», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. Я. Тарас.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, доц. Р. Сілецький; канд. іст. наук, доц. Н. Петрова.

2 червня

Войнаровський Віктор Миколайович, с.н.с. відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України.

Докторська дисертація «Промисли та допоміжні ремесла в соціально-економічному розвитку населення півдня Східної Європи I–XIII ст.», «Археологія».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф., акад. НАН України С. Павлюк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. І. Возний; д-р іст. наук, доц. Л. Михайлина; д-р іст. наук, проф. Р. Терпиловський.

Зюбровський Андрій Вікторович, м.н.с. відділу історичної етнології Інституту народознавства НАН України.

Кандидатська дисертація «Народні традиції випікання хліба українців Південно-Західного історико-етнографічного регіону наприкінці XIX – на початку XXI ст.», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. О. Франко.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. М. Гримич; канд. іст. наук, доц. А. Дмитренко; д-р іст. наук, проф. О. Красівський.

23 червня

Бандрівський Микола Стефанович, с.н.с. відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України.

Докторська дисертація «Культурно-історичні процеси на Прикарпатті і Західному Поділлі в пізній період епохи бронзи – на початку доби раннього заліза», «Археологія».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. Л. Крушельницька.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Р. Литвиненко; д-р іст. наук, проф. В. Отрощенко; д-р іст. наук, проф. В. Ромашко.

Гончаренко Дмитро Володимирович, заступник начальника факультету з підготовки фахівців для підрозділів слідства і навчально-методичної роботи Львівського державного університету внутрішніх справ.

Кандидатська дисертація «Громадсько-політична діяльність Юліана Павликовського», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. І. Патер.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. К. Кондратюк; канд. іст. наук, доц. Л. Шептицька.

2 липня

Гупало Віра Деонізівна, с.н.с. відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Докторська дисертація «Звенигород і Звенигородська земля у XI–XIII століттях (соціо-історична реконструкція)», «Археологія».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. Л. Войтович.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. О. Моця; д-р іст. наук, проф. М. Кучинко; д-р іст. наук, проф. М. Парчевський (Польща).

Котов Сергій Миколайович, начальник кафедри фізичної підготовки Львівського університету внутрішніх справ.

Кандидатська дисертація «Український сокільський рух у 1923–1939 рр.», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, с.н.с. І. Соляр.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Голубко; канд. іст. наук, доц. В. Виздрик.

27 серпня

Лук'янченко Світлана Василівна, викладач кафедри управління повсякденною діяльністю військ та тилового забезпечення Академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного.

Кандидатська дисертація «Український комбатантський рух у Канаді (50–80-ті рр. XX ст.)», «Всесвітня історія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. М. Литвин.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Качараба; канд. іст. наук В. Банах.

Шолота Христина Василівна, асистент кафедри іноземних мов факультету міжнародних відносин Львівського національного університету ім. Івана Франка.

Кандидатська дисертація «Український жіночий рух у Канаді (50–80-ті рр. XX ст.)», «Всесвітня історія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. М. Литвин.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Комар; канд. іст. наук, с.н.с. Д. Лакішик.

8 вересня

Замостяник Ірина Володимирівна, м.н.с. відділу історичної етнології Інституту народознавства НАН України.

Кандидатська дисертація «Побутова культура львівського міщанства кінця XVI – початку XVII ст.», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф., акад. НАН України С. Павлюк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, доц. Р. Сілецький; канд. іст. наук Н. Войтович.

Филипчук Галина Василівна, аспірантка відділу історичної етнології Інституту народознавства НАН України.

Кандидатська дисертація «Культові пам'ятки VIII–XII ст. в духовній культурі населення українського Прикарпаття», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф., акад. НАН України С. Павлюк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Г. Кожолянко; канд. іст. наук, доц. Я. Онищук.

29 вересня

Забілий Руслан Володимирович, м.н.с. відділу новітньої історії Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Кандидатська дисертація «Особливості збройної боротьби Української повстанської армії в 1942–1949 рр.», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. І. Патер.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. І. Патриляк; канд. іст. наук, доц. В. Ільницький.

Романюк Михайло Васильович, м.н.с. відділу новітньої історії Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Кандидатська дисертація «Золочівська округа ОУН у національно-визвольному русі (1937–1953)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. І. Патер.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Г. Стародубець; канд. іст. наук, доц. В. Ільницький.

6 жовтня

Труба Руслана Іванівна, викладач кафедри гуманітарних дисциплін Львівського державного університету фізичної культури.

Кандидатська дисертація «Громадсько-педагогічна та наукова діяльність Омеляна Терлецького (1873–1958)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. М. Литвин.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. К. Кондратюк; канд. іст. наук, доц. І. Василик.

Дем'янчук Віталія Андріївна, викладач загальноосвітніх дисциплін Рівненського економіко-гуманітарного коледжу.

Кандидатська дисертація «Громадсько-політична діяльність Івана Геля (1987–1991 рр.)», «Історія України».

Науковий керівник: канд. філос. наук, с.н.с. І. Паславський.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, доц. В. Чура; канд. іст. наук, доц. С. Кобута.

27 жовтня

Кожолянко Олександр Георгійович.

Докторська дисертація «Календарні свята та обряди українців Буковини: семантика і символіка», «Етнологія».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф., акад. НАН України С. Павлюк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Кушнір; д-р іст. наук, проф. М. Тиводар; д-р іст. наук, проф. О. Франко.

Горда-Цибко Ольга Миколаївна, художник-реставратор творів темперного живопису науково-дослідного реставраційного відділу Національного музею у Львові імені Андрея Шептицького.

Кандидатська дисертація «Археологічно-бібліографічна виставка 1888–1889 рр. й створення музею Ставропігійського інституту у Львові», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, с.н.с. В. Александрович.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. О. Сухий; канд. іст. наук, доц. О. Киричук.

26 листопада

Рахно Костянтин Юрійович, с.н.с. Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному.

Докторська дисертація «Глиняні вироби в календарній обрядовості слов'янських етносів (на прикладі Свистопляски та Ренкавки)», «Етнологія».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф., акад. НАН України С. Павлюк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. О. Курочкін; д-р іст. наук, проф. О. Красівський; д-р іст. наук, доц. А. Мойсей.

Цуркан Мар'яна Михайлівна, м.н.с. відділу етнології сучасності Інституту народознавства НАН України.

Кандидатська дисертація «Етнографічні дослідження у Львові кінця 30-х – 50-ті роки XX ст.», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. Я. Тарас.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. О. Франко; канд. іст. наук, доц. О. Дрогобицька.

2016 рік

26 квітня

Виздрик Віталій Степанович, професор кафедри гуманітарних наук Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного.

Докторська дисертація «Соціально-економічні та суспільно-політичні процеси в галицькому селі (1919–1939)», «Історія України».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. М. Литвин.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. К. Кондратюк; д-р іст. наук, проф. І. Пилипів; д-р іст. наук, проф. О. Рубльов.

Ріккарді Галина Богданівна, асистент кафедри історії та політології Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу.

Кандидатська дисертація «Політика урядів Австро-Угорщини щодо вищих навчальних закладів Східної Галичини: національний аспект (1867–1914 роки)», «Всесвітня історія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. М. Литвин.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Качараба; канд. іст. наук, доц. М. Вітенко.

24 травня

Панфілова Тетяна Олександрівна, доцент кафедри політичних наук і філософії Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України.

Докторська дисертація «Українські громадські організації в суспільно-культурному та соціально-економічному житті Галичини (1923–1939)», «Історія України».

Науковий консультант: д-р іст. наук, с.н.с. І. Соляр.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Баран; д-р іст. наук, проф. К. Кондратюк; д-р іст. наук, проф. І. Райківський.

Безсмертний Андрій Сергійович, м.н.с. Львівського музею історії релігії.

Кандидатська дисертація «Купці та купецькі організації Львова (20–30-ті рр. XX ст.): економічна та суспільна роль», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, с.н.с. І. Соляр.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. І. Райківський; канд. іст. наук, доц. Л. Шептицька.

7 червня

Левик Богдан Степанович, доцент кафедри історії України та етнокомунікацій Національного університету «Львівська політехніка».

Докторська дисертація «Пострадянські республіки в умовах геополітичних викликів наприкінці XX – початку XXI ст.», «Всесвітня історія».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. М. Литвин.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Качараба; д-р іст. наук, проф. А. Кудряченко; д-р іст. наук, доц. Л. Стрільчук.

Шелеп Юлія Ігорівна, м.н.с. відділу новітньої історії Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Кандидатська дисертація «Партійна номенклатура в Українській РСР у 1970-х – першій половині 1980-х років», «Історія України».

Науковий керівник: канд. іст. наук, с.н.с. О. Аркуша.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Баран; канд. іст. наук, доц. Г. Боднар.

21 червня

Малярчук Олег Михайлович, доцент кафедри соціальних комунікацій та права Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу.

Докторська дисертація «Соціально-економічні процеси в західному регіоні Української РСР (1964–1991)», «Історія України».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. М. Литвин.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Баран; д-р іст. наук, проф. К. Кондратюк; д-р іст. наук, проф. С. Падалка.

Коропецький Руслан Романович, м.н.с. відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Кандидатська дисертація «Пам'ятка Кременець I (Куличівка) та її місце у верхньому палеоліті Східної Європи», «Археологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. О. Ситник.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, с.н.с. В. Степанчук; канд. іст. наук І. Піструіл.

27 вересня

Ільницький Василь Іванович, доцент кафедри нової та новітньої історії України Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка.

Докторська дисертація «Карпатський край ОУН в українському визвольному русі (1945–1954)», «Історія України».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. М. Литвин.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. К. Кондратюк; д-р іст. наук, проф. В. Сергійчук; д-р іст. наук, проф. Г. Стародубець.

Яковишина Яна Миколаївна, м.н.с. відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Кандидатська дисертація «Мальований орнамент на посуді заліщицької групи трипільської культури», «Археологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. О. Ситник.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Отрищенко; канд. іст. наук Т. Ткачук.

11 жовтня

Голик Роман Йосипович, н.с. відділу нової історії України Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Докторська дисертація «Культурна пам'ять і Східна Європа: писемна культура та формування суспільних уявлень в Галичині» (опублікована монографія), «Історія України» та «Всесвітня історія».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. М. Литвин.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. О. Рибак; д-р іст. наук, проф. О. Жерноклеєв; д-р іст. наук, проф. В. Голубко.

Стасюк Андрій Євгенович, с.н.с. науково-освітнього відділу Національного заповідника «Давній Галич».

Кандидатська дисертація «Місіонерська діяльність Ордену францисканців на Русі XIII – першої третини XV ст.», «Всесвітня історія».

Науковий керівник: д-р іст. наук М. Волощук.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, с.н.с. О. Головко; канд. іст. наук В. Мудеревич.

8 листопада

Чорновол Ігор Павлович, с.н.с. відділу новітньої історії Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Докторська дисертація «Компаративні фронтири: світовий та вітчизняний вимір», «Історія України» та «Всесвітня історія».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. Л. Зашкільняк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. О. Петречко; д-р іст. наук, проф. О. Жерноклеєв; д-р іст. наук, проф. Д. Білий.

Чорненький Роман Васильович, н.с. музею «Герої Дніпра» – філії Національного військово-історичного музею України, м. Івано-Франківськ.

Кандидатська дисертація «Повсякденне життя поляків у містах Галичини в 1921–1939 рр. (на матеріалах Станиславівського воєводства)», «Всесвітня історія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. В. Комар.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Качараба; канд. іст. наук., доц. А. Руккас.

27 грудня

Субботін Володимир Володимирович, асистент кафедри давньої історії України та архівознавства Львівського національного університету ім. Івана Франка.

Кандидатська дисертація «Греко-католицька церква в УРСР в умовах атеїстичної пропаганди радянської влади (середина 1960-х – перша половина 1980-х років)», «Історія України».

Науковий керівник: канд. іст. наук, проф. Р. Шуст.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Б. Андрусишин; канд. іст. наук Р. Забілий.

2017 рік

7 лютого

Карпенко Андрій Анатолійович, вчитель історії, української мови та літератури вечірньої (змінної) середньої загальноосвітньої школи № 19 м. Львова.

Кандидатська дисертація «Етнографічна діяльність Володимира Шухевича», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. О. Франко.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф., акад. НАН України С. Павлюк; канд. іст. наук, доц. Н. Дуда.

Белько Олег Олександрович, завідувач редакційно-видавничого відділу Полтавської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Івана Котляревського.

Кандидатська дисертація «Діяльність органів земського самоврядування з розвитку й популяризації гончарного промислу Полтавщини (1876–1919)», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. О. Пошивайло.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. О. Красівський; канд. іст. наук, доц. Н. Дуда.

7 березня

Козачок Ольга Богданівна, м.н.с. відділу історії середніх віків Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Кандидатська дисертація «Відносини Галицького князівства з Візантією у контексті міжнародних зв'язків середини–другої половини XII століття», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, с.н.с. В. Александрович.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Федака; канд. іст. наук, доц. Р. Миська.

Чура Олександра Василівна, редактор пресцентру Львівського національного університету ім. Івана Франка.

Кандидатська дисертація «Трансформація комуністичних структур Львова в роки перебудови», «Історія України».

Науковий керівник: канд. іст. наук, с.н.с. О. Муравський.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Баран; канд. іст. наук, доц. С. Кобута.

4 квітня

Медвідь Ігор Антонович, м.н.с. Інституту Івана Франка НАН України.

Кандидатська дисертація «Характер та еволюція релігійних поглядів Івана Франка: на прикладі ставлення до Греко-католицької церкви», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. Я. Грицак.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. І. Пилипів; канд. іст. наук Л. Гентош.

Баглай Марія Василівна, секретар деканату Філософсько-богословського факультету Українського католицького університету.

Кандидатська дисертація «Традиційна літня календарно-побутова обрядовість волинян: загальноукраїнські риси та локальні особливості», «Етнологія».

Науковий керівник: канд. іст. наук, доц. В. Галайчук.

Офіційні опоненти: д-р філол. наук, проф. Р. Кирчів; канд. іст. наук, доц. М. Гладкий.

27 квітня

Набока Олександр Вікторович, доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (м. Старобільськ).

Докторська дисертація «Політика США в Східній Азії в 30–70-х рр. XIX ст.», «Всесвітня історія».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. І. Михальський.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Пронь; д-р іст. наук, проф. О. Жерноклеєв; д-р іст. наук, проф. С. Троян.

Цимбала Ольга Стефанівна, старший викладач кафедри теорії і практики туризму Львівського інституту економіки і туризму.

Кандидатська дисертація «Громадська та наукова діяльність Миколи Голубця (1891–1943)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. М. Литвин.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. К. Кондратюк; канд. іст. наук М. Чебан.

30 травня

Давидюк Руслана Петрівна, доцент кафедри історії України Рівненського державного гуманітарного університету.

Докторська дисертація «Українська політична еміграція в Польщі: склад, структура, громадсько-політичні практики на території Волинського воєводства» (опублікована монографія), «Історія України» та «Всесвітня історія».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. М. Литвин.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Баран; д-р іст. наук, проф. В. Комар; д-р іст. наук, проф. С. Троян.

Гощіцька Тетяна Богданівна, м.н.с. відділу історичної етнології Інституту народознавства НАН України.

Кандидатська дисертація «Традиційне житлово-господарське будівництво на бойківсько-підгір'янському пограниччі в середині XIX – першій половині XX ст.», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф., акад. НАН України С. Павлюк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Р. Сілецький; канд. іст. наук Н. Войтович.

29 червня

Костюк Олег Анатолійович, м.н.с. відділу новітньої історії Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Кандидатська дисертація «Зовнішньополітичні орієнтири України у російській суспільно-політичній думці 1990-х рр.», «Всесвітня історія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, с.н.с. І. Соляр.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, доц. Б. Левик; канд. іст. наук Х. Шолота.

Крюков Андрій Володимирович.

Кандидатська дисертація «Польська аграрна колонізація в Галичині (1919–1939 рр.)», «Всесвітня історія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. В. Комар.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Качараба; д-р іст. наук, доц. А. Шваб.

28 вересня

Кривенко Анастасія-Домна Олександрівна, м.н.с. відділу етнології сучасності Інституту народознавства НАН України.

Кандидатська дисертація «Календарний пласт волинської демонології: світоглядні та обрядові прояви», «Етнологія».

Науковий керівник: канд. іст. наук, с.н.с. Р. Гузій.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Р. Сілецький; канд. іст. наук Н. Войтович.

Сивак Василь Пилипович, старший лаборант відділу історичної етнології Інституту народознавства НАН України.

Кандидатська дисертація «Облаштування інтер'єру народного житла українських Карпат кінця XIX – першої половини XX ст.», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф., акад. НАН України С. Павлюк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Р. Сілецький; канд. іст. наук, доц. В. Коцан.

26 жовтня

Демченко Ольга Володимирівна, провідний фахівець кафедри археології та етнології України Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Кандидатська дисертація «Природне середовище та культурна адаптація населення Дніпровського Надпоріжжя в VIII–VI тис. до н. е.», «Археологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. О. Сминтина.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук Н. Котова; д-р іст. наук, с.н.с. Л. Мацкевий.

Яворський Андрій Анатолійович, аспірант кафедри історії слов'ян Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Кандидатська дисертація «Професійні громадські об'єднання українських емігрантів у Чехословаччині (1923–1939 рр.)», «Всесвітня історія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. П. Федорчак.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Качараба; канд. іст. наук О. Дзира; д-р іст. наук, проф. І. Патер.

12 грудня

Вовк Леся Григорівна, директор Львівського медичного коледжу післядипломної освіти.

Кандидатська дисертація «Товариство "Учительська громада" у суспільно-культурному житті Галичини (1908–1939)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, с.н.с. І. Соляр.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. О. Сухий; канд. іст. наук, доц. Л. Шептицька.

Іванов Олег Володимирович, директор Будинку дитячої та юнацької творчості Заводського району м. Миколаєва.

Кандидатська дисертація «Зовнішня політика і дипломатія Мао Цзедуна: історичний аспект (1945–1976 рр.)», «Всесвітня історія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. С. Пронь.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. А. Кудряченко; канд. іст. наук, доц. І. Підберезних.

2018 рік

1 лютого

Вараниця Анна Орестівна, м.н.с. відділу новітньої історії Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Кандидатська дисертація «Учителі народних шкіл Галичини другої половини XIX – початку XX століття», «Історія України».

Науковий керівник: канд. іст. наук, с.н.с. О. Аркуша.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. І. Райківський; канд. іст. наук О. Седляр.

13 березня

Артимишин Павло Іванович, м.н.с. відділу нової історії України Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Кандидатська дисертація «Суспільно-політичні процеси у Російській Федерації та російсько-українські відносини в українській громадській думці (2000–2012)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, с.н.с. І. Соляр.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, доц. В. Чура; канд. іст. наук, доц. С. Кобута.

17 квітня

Кісь Оксана Романівна, с.н.с. відділу соціальної антропології Інституту народознавства НАН України.

Докторська дисертація «Повсякденне життя українських жінок у надзвичайних історичних обставинах середини XX ст.: гендерні аспекти досвіду та репрезентацій», «Етнологія».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф., акад. НАН України С. Павлюк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. М. Гримич; д-р іст. наук, с.н.с. О. Боряк; д-р іст. наук, проф. М. Борисенко.

8 травня

Чмелик Роман Петрович, директор Львівського історичного музею.

Докторська дисертація «Сучасне українсько-польське пограниччя: державний кордон та ідентичність населення», «Етнологія».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф., акад. НАН України С. Павлюк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук. проф. В. Борисенко; д-р іст. наук, проф. Р. Сілецький; д-р іст. наук Р. Голик.

Скіра Юрій Романович, аспірант кафедри історії, музеєзнавства та культурної спадщини Національного університету «Львівська політехніка».

Кандидатська дисертація «Участь монахів Студійського Уставу у порятунку євреїв на території Львівської архієпархії Греко-Католицької Церкви у 1942–1944 рр.», «Історія України».

Науковий керівник: канд. іст. наук, доц. І. Хома.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, с.н.с. П. Шкраб'юк; канд. іст. наук, доц. Н. Концур-Карабінович.

22 травня

Мальченко Олег Євгенович, с.н.с. відділу теорії і методики археографії та джерелознавчих наук Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Докторська дисертація «Артилерійський арсенал Київської фортеці другої половини XVII ст.: формування, структура, функції», «Історія України».

Науковий консультант: д-р іст. наук Г. Папакін.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Л. Войтович; д-р іст. наук, проф. П. Кулаковський; д-р іст. наук, проф. С. Леп'явко.

5 червня

Щербань Олена Василівна, старший викладач кафедри музеєзнавства та пам'яткознавства Харківської державної академії культури.

Докторська дисертація «Еволюція традицій використання глиняного посуду в народній культурі харчування українців Наддніпрянщини другої половини XIX – початку XXI століття», «Етнологія».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф., акад. НАН України С. Павлюк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Г. Кожолянко; д-р іст. наук, проф. О. Франко; д-р іст. наук М. Сополига.

26 червня

Малець Олександр Омелянович, завідувач кафедри суспільних наук та фізичної культури Мукачівського державного університету.

Докторська дисертація «Міжнародні ліві об'єднання у першій третині XX століття: організаційна структура, напрями діяльності», «Всесвітня історія».

Науковий консультант: д-р іст. наук, с.н.с. І. Соляр.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, доц. Р. Давидюк; д-р іст. наук, проф. В. Комар; д-р іст. наук, проф. А. Кудряченко.

27 вересня

Овчаренко Людмила Миколаївна, директор Державної спеціалізованої художньої школи-інтернату I–III ступенів «Колегіум мистецтв у Опішні» імені Василя Кричевського.

Докторська дисертація «Гончарне шкільництво як визначальний фактор творчого розвитку українського традиційного гончарства (1894–1941)» (опублікована монографія), «Етнологія».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. О. Пошивайло.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, с.н.с. О. Боряк; д-р іст. наук, проф. М. Борисенко; д-р іст. наук, проф. Р. Сілецький.

Грималюк Оксана Миколаївна, викладач Технічного коледжу Національного університету водного господарства та природокористування.

Кандидатська дисертація «Благодійність Православної церкви у Волинській губернії кінця XVIII – початку XX ст.», «Історія України».

Науковий керівник: канд. іст. наук, доц. Л. Галуха.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук Р. Голик; д-р іст. наук, проф. С. Жилюк.

4 жовтня

Радович Роман Богданович, с.н.с. відділу історичної етнології Інституту народознавства НАН України.

Докторська дисертація «Поліське житло: культурно-генетичні витоки та еволюційні процеси» (опублікована монографія), «Етнологія».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф., акад. НАН України С. Павлюк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. М. Борисенко; д-р іст. наук, проф. Р. Сілецький; д-р іст. наук, проф. Я. Тарас.

16 жовтня

Альмес Іван Іванович, референт проректора з наукової роботи Українського католицького університету.

Кандидатська дисертація «Книгозбірні у соціокультурному просторі чернечих спільнот Львівської єпархії XVII–XVIII ст.», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, с.н.с. І. Скочиляс.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, доц. М. Яременко; канд. іст. наук, доц. В. Кметь.

Артимишин Юлія Зеновіївна, аспірантка відділу «Центр дослідження українсько-польських відносин» Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Кандидатська дисертація «Депортації українців з польсько-українського прикордоння 1944–1951 рр. у регіональній пам'яті України», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. М. Литвин.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, доц. О. Каліщук; канд. іст. наук, доц. В. Кіцак.

15 листопада

Росіцький Петро Станіславович, заступник директора з адміністративно-господарської роботи Львівського вищого професійного училища комп'ютерних технологій та будівництва.

Кандидатська дисертація «Українська народна самооборона в дистрикті "Галичина" у 1943 році», «Історія України».

Науковий керівник: канд. іст. наук О. Луцький.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, доц. В. Ільницький; д-р іст. наук, проф. Г. Стародубець.

29 листопада

Мовна Уляна Василівна, с.н.с. відділу історичної етнології Інституту народознавства НАН України.

Докторська дисертація «Бджільництво: український обрядовий контекст» (опублікована монографія), «Етнологія».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф., акад. НАН України С. Павлюк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, доц. В. Кушнір; д-р іст. наук, проф. О. Франко; д-р іст. наук, проф. Г. Кожолянко.

Соловей Віталій Олександрович.

Кандидатська дисертація «Діяльність підпілля ОУН на центрально-східному Поділлі (1941–1953)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. М. Литвин.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, доц. В. Ільницький; канд. іст. наук В. Марчук.

4 грудня

Шульга Світлана Анатоліївна, доцент кафедри всесвітньої історії Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Докторська дисертація «Чехи в Західній Волині: етносоціокультурні трансформації (60-і роки XIX – середина XX століть)», «Історія України» і «Всесвітня історія».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. М. Литвин.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, доц. Р. Давидюк; д-р іст. наук, проф. С. Качараба; д-р іст. наук, проф. В. Фісанов.

11 грудня

Погоральський Ярослав Володимирович, завідувач Археологічного музею історичного факультету Львівського національного університету ім. Івана Франка.

Кандидатська дисертація «Слов'янське житло другої половини I тисячоліття н. е. на Прикарпатті і Західній Волині», «Археологія».

Науковий керівник: канд. іст. наук, доц. Я. Онищук.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, доц. Л. Михайлина; канд. іст. наук Т. Милян.

Аблаєва Ульвіє Османівна, с.н.с. відділу східних релігій Львівського музею історії релігії.

Кандидатська дисертація «Традиційні головні убори кримських татар XVII – початку XXI століть», «Етнологія».

Науковий керівник: канд. іст. наук О. Косміна.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, доц. В. Кушнір; канд. іст. наук, доц. В. Коцан.

2019 рік

13 червня

Гуль Ольга Володимирівна, м.н.с. відділу історії середніх віків Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Переатестація дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук «Суспільні конфлікти в місті Львові в XVI ст.», «Історія України».

10 вересня

Онищук Ярослав Іванович, доцент кафедри археології та спеціальних галузей історичної науки Львівського національного університету ім. Івана Франка.

Докторська дисертація «Населення Західної Волині та Західного Поділля у першій половині I тис. н. е.: культурно-історичний аспект», (опублікована монографія), «Археологія».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. Л. Войтович.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, с.н.с. Л. Вакуленко; д-р іст. наук, проф. М. Кучинко; д-р іст. наук, с.н.с. Б. Магомедов.

8 жовтня

Кізлова Антоніна Анатоліївна, доцент кафедри історії факультету соціології і права Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського».

Докторська дисертація «Соціальні взаємодії насельників щодо шанованих святинь Києво-Печерської Успенської лаври (1786 р. – перші десятиліття XX ст.)», «Історія України».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. С. Костилєва.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. І. Пилипів; д-р іст. наук, проф. О. Сухий; д-р іст. наук, с.н.с. П. Шкраб'юк.

Галущак Михайло Михайлович, м.н.с. Центру українських військових традицій та патріотичного виховання Науково-дослідного інституту українознавства МОН України, м. Київ.

Кандидатська дисертація «Військово-політична думка ЗУНР/ЗОУНР (листопад 1918 р. – липень 1919 р.)», «Історія України».

Науковий керівник: канд. іст. наук Б. Галайко.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. М. Литвин; канд. іст. наук, доц. О. Павлишин.

12 листопада

Пилипчук Ярослав Валентинович, старший викладач кафедри історії та археології слов'ян Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Докторська дисертація «Соціальна історія кипчаків у IX–XIII ст.», «Історія України» і «Всесвітня історія».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. М. Журба.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. О. Моця; д-р іст. наук, проф. А. Добролюбський; д-р іст. наук, проф. В. Рубель.

Король Василь Васильович, с.н.с. відділу фондів Закарпатського музею народної архітектури та побуту.

Кандидатська дисертація «Народна демонологія гуцулів Закарпаття», «Етнологія».

Науковий керівник: канд. іст. наук, доц. І. Ліхтей.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, с.н.с. У. Мовна; канд. іст. наук, доц. Н. Войтович.

3 грудня

Руда Оксана Василівна, с.н.с. відділу новітньої історії Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Докторська дисертація «Національно-освітня політика урядів Польщі щодо населення Галичини у 20–30-х роках XX століття: реалізація та рецепції» (опублікована монографія), «Історія України» і «Всесвітня історія».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. М. Литвин.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Голубко; д-р іст. наук, доц. Р. Давидюк; д-р іст. наук, проф. В. Комар.

Середюк Марія Степанівна, вихователь та вчитель Івано-Франківського академічного ліцею-інтернату.

Кандидатська дисертація «Громадсько-політична діяльність Володимира Целевича (1890–1942 рр.)», «Історія України».

Науковий керівник: канд. іст. наук, с.н.с. О. Муравський.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. К. Кондратюк; канд. іст. наук, доц. Л. Шептицька.

24 грудня

Пасіцька Оксана Ігорівна, с.н.с. відділу новітньої історії Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Докторська дисертація «Соціально-економічна діяльність українців Галичини (1919–1939)», «Історія України» і «Всесвітня історія».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. І. Патер.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, доц. В. Виздрик; д-р іст. наук, доц. Р. Давидюк; д-р іст. наук, проф. К. Кондратюк.

Дмитрюк Вікторія Вікторівна, зберігач фондів II категорії Національного науково-дослідного реставраційного центру України МОН України, м. Одеса.

Кандидатська дисертація «Історико-антропологічна варіативність функціонування фотографії у культурах Одещини», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, доц. О. Прігарін.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Р. Сілецький; канд. іст. наук, с.н.с. М. Балагутрак.

2020 рік

4 вересня

Засідання разової спеціалізованої вченої ради Д 35.852.19 Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Ткачук Андрій Павлович, аташе з питань оборони Посольства України у Республіці Австрія.

Докторська дисертація «Збройні сили як фактор національної безпеки України у діяльності політичних партій у 1991–2018 рр.», «Військова історія».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. І. Соляр.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Марчук; д-р іст. наук, доц. І. Фурман; д-р іст. наук, доц. В. Чура.

27 жовтня

Павлович Юрій Осипович, м.н.с. відділу новітньої історії Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Кандидатська дисертація «Образ Білорусі та білорусів в українській суспільно-політичній думці (1991–2004)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. І. Соляр.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. К. Кондратюк; канд. іст. наук, доц. О. Киричук.

Ципишев Сергій Іванович, заступник директора з наукової роботи Музею народної архітектури і побуту у Львові ім. Климентія Шептицького.

Кандидатська дисертація «Хлібні вироби поліщуків: технологічний та сакрально-семіотичний аспект», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук Р. Радович.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, с.н.с. Р. Чмелик; канд. іст. наук Ю. Пуківський.

17 листопада

Фіногенов Олег Михайлович, виконувач обов'язків консула України в Новосибірську (РФ).

Кандидатська дисертація «Західно-Українське товариство Ліги Націй: організаційні засади та напрями діяльності», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. О. Красівський.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. І. Райківський; канд. іст. наук, доц. О. Павлишин.

8 грудня

Тарнавський Роман Богданович, доцент кафедри етнології Львівського національного університету ім. Івана Франка.

Докторська дисертація «Народознавство у Львівському університеті наприкінці XIX – в першій половині XX ст.: контексти, дискурси, наукові зв'язки», «Історія України» та «Етнологія».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. М. Глушко.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, с.н.с. В. Александрович; д-р іст. наук, доц. В. Кушнір; д-р іст. наук, с.н.с. Р. Чмелик.

Черленяк Іванна Василівна.

Кандидатська дисертація «Традиційна сімейна обрядовість українців Закарпаття кінця XIX – першої половини XX століть», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф., акад. НАН України С. Павлюк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, с.н.с. Р. Чмелик; канд. іст. наук Ю. Пуківський.

22 грудня

Сова Андрій Олегович, доцент кафедри олімпійської освіти Львівського державного університету імені Івана Боберського.

Докторська дисертація «Суспільно-культурна, військово-політична та освітньо-виховна діяльність Івана Боберського (1873–1947)», «Історія України».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. І. Соляр.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Голубко; д-р іст. наук, проф. Р. Давидюк; д-р іст. наук, проф. І. Пилипів.

2021 рік

7 травня

Любчик Ігор Дмитрович, доцент кафедри українознавства і філософії Івано-Франківського національного медичного університету.

Докторська дисертація «Лемківщина та лемки в новітній історії Центрально-Східної Європи: суспільно-політичні дискурси», «Історія України» та «Всесвітня історія».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. М. Литвин.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Р. Давидюк; д-р іст. наук, проф. О. Жерноклеєв; д-р іст. наук, проф. А. Кудряченко.

7 травня

Войтович Марія Миколаївна, м.н.с. відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Кандидатська дисертація «Культура шнурової кераміки Верхнього Придністер'я», «Археологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. О. Ситник.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Отрощенко; канд. іст. наук Т. Ткачук.

13 травня

Костишин Роман Степанович, начальник відділу оперативних розробок ТУ ДБР у м. Львові.

Кандидатська дисертація «Громадсько-політична діяльність Володимира Кохана (1898–1966)», «Історія України».

Науковий керівник: канд. іст. наук М. Романюк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. К. Кондратюк; канд. іст. наук, доц. Л. Шептицька.

13 травня

Тарасюк Ірина Петрівна, м.н.с. відділу етнології сучасності Інституту народознавства НАН України.

Кандидатська дисертація «Бог і людина у світоглядній традиції (на матеріалі народних паремій)», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф., акад. НАН України С. Павлюк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, с.н.с. Р. Чмелик; канд. іст. наук В. Король.

14 травня

Галайчук Володимир Васильович, доцент кафедри етнології Львівського національного університету ім. Івана Франка.

Докторська дисертація «Традиційні демонологічні уявлення українців про домашніх духів», «Етнологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. Р. Сілецький.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, с.н.с. О. Боряк; д-р іст. наук, доц. В. Кушнір; д-р іст. наук, с.н.с. Р. Чмелик.

14 травня

Каранда Ірина Ігорівна, викладач УВСП «Львівський фаховий коледж харчової та переробної промисловості» Національного університету харчових технологій.

Кандидатська дисертація «Громадсько-політична діяльність Зиновія Пеленського (1890–1943)», «Історія України».

Науковий керівник: канд. іст. наук, с.н.с. О. Муравський.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Виздрик; канд. іст. наук, доц. Р. Пуйда.

31 серпня

Федорчук Олена Степанівна, докторант Інституту народознавства НАН України.

Докторська дисертація «Бісерне оздоблення народної ноші українців: концепція етномистецької традиції (на матеріалах Північної Буковини, Західного Поділля, Покуття та Гуцульщини)», «Етнологія».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф., акад. НАН України С. Павлюк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Я. Тарас; д-р іст. наук, с.н.с. Р. Чмелик; д-р іст. наук, доц. Р. Тарнавський.

31 серпня

Данилюк Ігор Юрійович.

Кандидатська дисертація «Національно-просвітницька діяльність установ культури на Прикарпатті в 1991–2018 рр. (на прикладі роботи музеїв)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. С. Борчук.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук М. Литвин; д-р іст. наук, с.н.с. Р. Маньковська.

21 вересня

Коцан Василь Васильович, директор КЗ ЗОР «Закарпатський музей народної архітектури та побуту».

Докторська дисертація «Етнокультурні маркери в контексті погранич: традиційний народний одяг та ідентичність населення Закарпаття XIX–початку XXI століть», «Етнологія».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф., акад. НАН України С. Павлюк.

Офіційні опоненти: д-д іст. наук, проф. М. Сополига; д-р іст. наук, с.н.с. Р. Чмелик; д-р іст. наук, доц. Р. Тарнавський.

21 вересня

Цуркан Катерина Сергіївна, викладач кафедри художнього текстилю Львівської національної академії мистецтв.

Кандидатська дисертація «Народний та професійний текстиль на Львівщині в другій половині XIX – на початку XXI століть: освітньо-культурний аспект», «Етнологія».

Науковий керівник: канд. мистецтвознавства, доц. Г. Кусько.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, с.н.с. Р. Чмелик; канд. іст. наук, доц. В. Коцан.

22 вересня

Пуйда Роман Богданович, директор науково-технічної бібліотеки Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу.

Докторська дисертація «Церковно-релігійні процеси в західних областях УРСР у другій половині 1960-х – першій половині 1980-х рр.: регіональні особливості», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, с.н.с. Р. Чмелик.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Р. Давидюк; д-р іст. наук, проф. В. Ільницький; д-р іст. наук, доц. В. Старка.

23 вересня

Стасюк Олександра Йосипівна, с.н.с. відділу новітньої історії Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Докторська дисертація «Радянські виборчі кампанії як чинник радянізації західних областей УРСР (1939–1953 рр.)», «Історія України».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. О. Лисенко.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Трофимович; д-р іст. наук, проф. Г. Стародубець; д-р іст. наук, проф. В. Ільницький.

24 вересня

Качмар Володимир Михайлович, проректор з науково-педагогічної роботи та соціальних питань і розвитку Львівського національного університету ім. Івана Франка.

Докторська дисертація «Львівський університет у 1784–1918 рр.: організаційні, освітньо-наукові та національні трансформації» (опублікована монографія), «Історія України».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. О. Сухий.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Баран; д-р іст. наук І. Патер; д-р іст. наук, доц. А. Кліш.

9 грудня

Белінська Людмила Семенівна, завідувач кафедри соціокультурного менеджменту Львівського національного університету ім. Івана Франка.

Докторська дисертація «Українська еліта Східної Галичини у націєтворчому дискурсі другої половини XIX – першої половини XX століття», «Історія України».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. М. Литвин.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Баран; д-р іст. наук, проф. О. Добржанський; д-р іст. наук, проф. О. Рибак.

15 грудня

Яців Роман Миронович, професор кафедри художнього дерева Львівської національної академії мистецтв.

Докторська дисертація «Культурно-мистецьке середовище української еміграції у Варшаві (1919–1939): історія, інституції, ідеологія, діяльність, творча спадщина», «Історія України» та «Етнологія».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф., акад. НАН України С. Павлюк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. М. Литвин; д-р іст. наук, доц. А. Сова; д-р іст. наук, доц. Р. Тарнавський.

16 грудня

Левицька Мар'яна Корнеліївна, с.н.с. відділу мистецтвознавства Інституту народознавства НАН України.

Докторська дисертація «Культурно-мистецька діяльність Луки Долинського у контексті церковно-релігійних процесів кінця XVIII – початку XIX ст.», «Історія України» та «Етнологія».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф., акад. НАН України С. Павлюк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук Р. Голик; д-р іст. наук, проф. О. Рибак; д-р іст. наук, доц. Р. Тарнавський.

17 грудня

Герус Людмила Мечиславівна, завідувач відділу народного мистецтва Інституту народознавства НАН України.

Докторська дисертація «Функціональна, семантична та етично-естетична цінності обрядового хліба та їх актуалізація у соціокультурному просторі початку XXI ст.», «Етнологія».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф., акад. НАН України С. Павлюк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Борисенко; д-р іст. наук, доц. В. Галайчук; д-р іст. наук, проф. Я. Тарас.

2023 рік

28 грудня

Балабан Микола Степанович, заступник керівника Центру стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки.

Кандидатська дисертація «Львів під час перших двох тижнів німецько-радянської війни (22.06.–04.07.1941): мікроісторія насильства», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. Я. Грицак.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Ільницький; д-р іст. наук, проф. О. Лисенко.

28 грудня

Скокова Надія Дмитрівна.

Кандидатська дисертація «Крайова сіоністська організація Східної Галичини (1918–1929 рр.)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, доц. О. Зайцев.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук О. Руда; канд. іст. наук, доц. О. Павлишин.

2024 рік

11 січня

Сивак Василь Васильович, старший викладач кафедри сакрального мистецтва Львівської національної академії мистецтв.

Кандидатська дисертація «Євхаристійна іконографія в культурно-історичній традиції українців XVII–XVIII ст.: походження та символіка», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. Р. Яців.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, доц. М. Левицька; д-р іст. наук, проф. Ю. Стецик.

10 грудня

Булик Наталія Михайлівна, завідувач відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Докторська дисертація «Археологічна наука в Галичині та Західній Волині у міжвоєнний період XX століття: антропоцентрично-інституціональна модель», «Історія України» та «Археологія».

Науковий консультант: д-р іст. наук Р. Голик.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. С. Гаврилюк; д-р іст. наук, проф. В. Отрощенко; доктор габілітований (Dr. Habil) А. Щерба.

2025 рік

16 січня

Жив'юк Андрій Анатолійович, керівник науково-редакційної групи книги «Реабілітовані історією. Рівненська область».

Докторська дисертація «Органи НКВД/НКГБ СРСР у Західній Волині (вересень 1939 – червень 1941 рр.): структура, кадровий склад, репресії», «Історія України».

Науковий консультант: д-р іст. наук, проф. І. Соляр.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Баран; д-р іст. наук, проф. В. Ільницький; д-р іст. наук, проф. В. Трофимович.

13 лютого

Кравчук Інна Миколаївна, завідувач кафедри іноземних мов Технічного ліцею Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського».

Кандидатська дисертація «Об'єднання українських організацій в Америці: організаційні засади, напрями діяльності (1922–1940)», «Всесвітня історія».

Науковий керівник: канд. іст. наук, ст. дослідник М. Романюк.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. Р. Давидюк; д-р іст. наук, проф. В. Комар.

5 червня

Бортнік Тетяна Володимирівна, головний спеціаліст з питань управління персоналом Управління інфраструктури Хмельницької обласної державної адміністрації.

Кандидатська дисертація «Партія «Селянський союз» в суспільно-політичному житті Західної України в 1920-х рр.», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. О. Красівський.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Виздрик; д-р іст. наук, проф. Р. Давидюк.

19 червня

Хома Іван Ярославович, завідувач кафедри історії, музеєзнавства та культурної спадщини Національного університету «Львівська політехніка».

Докторська дисертація «Національно-державницька діяльність Євгена Коновальця», «Історія України».

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. О. Дем'янюк; д-р іст. наук, проф. В. Ільницький; д-р іст. наук, проф. В. Качмар.

15 липня

Орлевич Ірина Василівна, завідувач відділу нової історії України Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Докторська дисертація «Москвофіли Східної Галичини: ґенеза, діяльність, ідеологія (1914–1939)», «Історія України».

Офіційні опоненти: доктор габілітований (Dr. Habil) Т. Пудлоцкі; д-р іст. наук, проф. І. Райківський; д-р іст. наук, проф. О. Сухий.

28 серпня

Матіїв Юлія Василівна, викладач кафедри іноземних мов та військового перекладу Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного.

Кандидатська дисертація «Соціальні орієнтири українських політичних партій (кінець XIX ст. – початок XXI ст.)», «Історія України».

Науковий керівник: д-р іст. наук, проф. А. Харук.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, проф. В. Старка; канд. іст. наук, ст. дослідник К. Курилишин.

11 вересня

Осаульчук Олег Миколайович, директор Науково-дослідного центру «Рятівна археологічна служба» Інституту археології НАН України.

Кандидатська дисертація: «Археологічні дослідження у зонах новобудов України у XX – першій чверті XXI ст.», «Археологія».

Науковий керівник: д-р іст. наук, ст. дослідник Н. Булик.

Офіційні опоненти: д-р іст. наук, с.н.с. Н. Гаврилюк; канд. іст. наук Н. Стеблій.

Людмила БАТРАК

СПЕЦРАДА У ФОТОГРАФІЯХ

Зліва направо: Іван Патер (вчений секретар), Ярослав Ісаєвич (голова спецради), Юрій Сливка (заступник голови). Початок 2000-х років

Після захисту докторської дисертації Володимира Александровича. Зліва направо верхній ряд: Андрій Заяць, Ігор Гирич, Віктор Голубко; середній: Василь Кметь, Володимир Александрович, Людмила Батрак, Ярослав Ісаєвич, Марія Кашуба, Леонід Зашкільняк, Мирослав Трофимук; нижній: Микола Крикун, Ярослава Павличко, Наталія Яковенко. 16 жовтня 2001 р.

Захист кандидатської дисертації Олександра Мальця. Зліва направо: Кость Кондратюк, Степан Макарчук, Людмила Батрак. 24 червня 2003 р.

Захист кандидатських дисертацій Григорія Рачковського та Оксани Шеремети. Виступає науковий керівник Степан Макарчук. 27 травня 2003 р.

Після захисту докторської дисертації Віктора Заруби. Зліва направо стоять: Костянтин Кондратюк, Василь Горинь, ?, Людмила Батрак, Феодосій Стеблій, Юрій Сливка, Юрій Зайцев, Микола Литвин, Іван Патер; сидить – Віктор Заруба. 25 травня 2004 р.

Захист кандидатської дисертації Миколи Балагутрака. Зліва направо: Микола Литвин, Микола Балагутрак, Юрій Сливка, Роман Кирчів. 3 вересня 2004 р.

Захист кандидатської дисертації Андрія Петрика. Зліва направо стоять: Андрій Петрик, Леонід Тимошенко, Василь Плисюк, Микола Литвин, Леонтій Войтович, Леонід Мацкевий, Людмила Батрак, Степан Гелей, Богдана Криса, Мар'яна Долинська, Олександр Ситник, Роман Кирчів, Юрій Лукомський, Михайло Глушко; сидять: Степан Макарчук, Ярослав Ісаєвич, Лариса Крушельницька, Іван Патер, Микола Крикун. 7 березеня 2007 р.

Захист Петра Шкраб'юка. 25 грудня 2007 р.

Після захисту докторської дисертації Івана Стороженка. 13 березня 2008 р.

Захист кандидатських дисертацій Оксани Ятищук і Богдана Лугового. Зліва направо 1-й ряд: Роман Кирчів, Ярослав Ісаєвич, Оксана Ятищук, Вікторія Любащенко, Василь Плисюк, Богдан Луговий, Оксана Франко; 2-й ряд: Леонід Зашкільняк, Микола Литвин, Леонід Мацкевий, Остап Середа. 7 квітня 2009 р.

Захист кандидатської дисертації Оксани Ятищук та Богдана Лугового. Вчений секретар – Остап Середа, голова спецради – Ярослав Ісаєвич. 7 квітня 2009 р.

Після захисту Оксани Потіхи. 10 січня 2012 р.

Захист кандидатської дисертації Руслана Коропецького. 21 червня 2016 р.

Захист докторської дисертації Оксани Пасіцької. 24 грудня 2019 р.

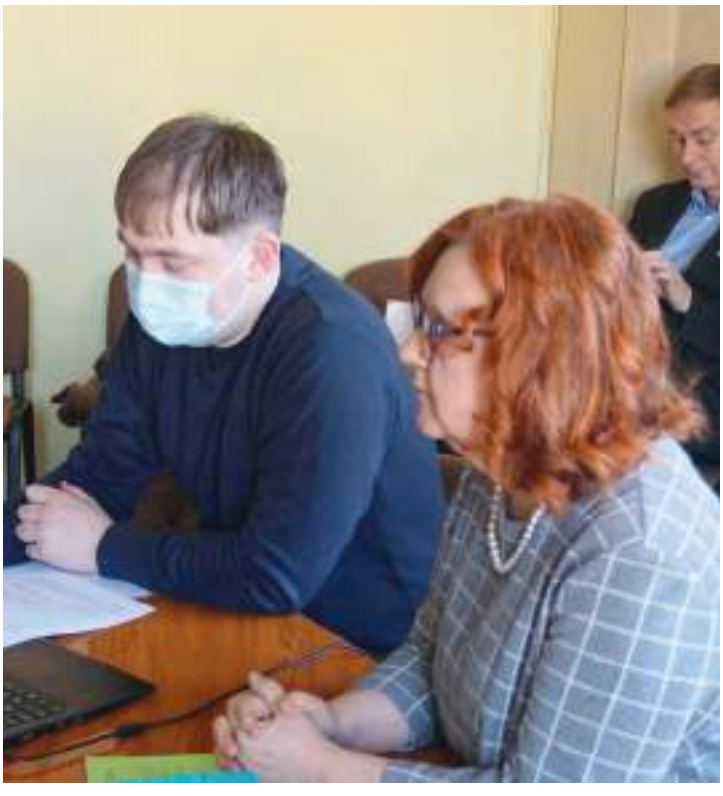

Під час захисту Андрія Сови. Вчений секретар – Володимир Конопка, заступник голови – Віра Гупало. 22 грудня 2020 р.

Захист докторської дисертації Андрія Сови. За трибуною докторант. 22 грудня 2020 р.

Захист кандидатської дисертації Марії Войтович. 7 травня 2021 р.

Захист докторської дисертації Олександри Стасюк. 23 вересня 2021 р.

Захист докторської дисертації Наталі Булик.
10 грудня 2024 р.

Захист докторської дисертації Ірини Орлевич. 15 липня 2025 р.

DOI: https://doi.org/10.33402/inukr.2026-16

РАДА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ (2011–2025)

У друге десятиліття XXI ст. члени Ради молодих вчених увійшли активною діяльністю. У той час її очолювала Оксана Руда. У 2011 р. відбулося сім засідань, проведено чотири наукові семінари, на яких виступили працівники й аспіранти інституту. Молодь відділу археології провела науковий семінар «Від колекціонування старожитностей до наукових синтез», на якому виступила в. о. завідувача Археологічного музею, кандидат історичних наук Наталя Булик і лаборантка відділу, аспірантка географічного факультету Львівського національного університету ім. І. Франка Олена Томенюк. Наталя Булик розповіла про розвиток археологічної науки в українських установах Львова в дослідженні літописних пам'яток Галича, Львова, Звенигорода. Олена Томенюк виступила з доповіддю на тему «Коло наукових інтересів професора Юрія Полянського».

Широкий спектр питань, пов'язаних із дослідженням історії Церкви, представили в доповідях молоді працівники відділу нової історії України. Зокрема, Наталія Колб презентувала тему «Греко-католицьке парафіяльне духовенство Галичини в 90-х роках XIX ст.: соціальний статус, матеріальне становище, душпастирська і громадсько-політична діяльність», а Назар Кісь – «Церква і масова політика у Львові на початку XX ст.».

Дослідники відділу української мови зосередили увагу на «Стильових особливостях фразеологізмів української мови XVI–XVII ст.», «Текстах про чуда з Наддністрянщини: структурній специфіці». Першу доповідь виголосила кандидат філологічних наук Ірина Черевко, другу – аспірантка Ірина Романина.

Молоді вчені відділу новітньої історії представили розвідки про епоху перебудови в УРСР. Олег Муравський виголосив доповідь «Особливості суспільно-політичного розвитку західних областей УРСР у період перебудови», а Олег Сімків – «Трансформація правозахисного руху в умовах перебудови».

Важливою подією у діяльності Ради молодих вчених стало проведення 8 грудня 2011 р. наукової конференції «Культурно-історичне середовище Львова XIX–XX століття». Ця подія зуміла об'єднати дослідників різного профілю: істориків, мовознавців, географів, філософів і науково-академічних установ зі Львова та Києва (Львівського національного університету ім. І. Франка, Української академії друкарства, Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка, Львівського національного аграрного університету, Київського національного університету ім. Т. Шевченка, Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова).

Рік 2012 також був багатим на події. Члени Ради молодих вчених зуміли зорганізувати шість засідань, науковий семінар, під час якого виступило дев'ять науковців та аспірантів інституту, і два круглі столи.

У межах Других наукових читань ім. акад. Я. Ісаєвича проведено круглий стіл «Ярослав Ісаєвич – вчений і людина». А наступний – «Михайло Грушевський в етносоціокультурному просторі Галичини» – організовано спільно з Державним меморіальним музеєм М. Грушевського у Львові. Свої тези виголосили працівників інституту, зокрема Наталя Булик – «Археологія в науковій спадщині Михайла Грушевського», Олег Піх – «До історії взаємин Михайла

Грушевського та Мирона Кордуби», Оксана Руда – «Наукова творчість Олександра Яблоновського крізь призму критики Михайла Грушевського», Наталія Мисак (на тоді працівниця Львівського національного аграрного університету) – «Михайло Грушевський та українське студентство», а також працівники музею.

У співпраці з Музеєм «Русалка Дністрова» проведено науковий семінар «"Руська Трійця" і українське національне відродження в Галичині (до 175-річчя "Русалки Дністрової")».

Вдруге організовано конференцію «Культурно-історичне середовище Львова XIX–XX століття», у якій взяло участь 18 молодих учених зі Львова та Києва (Львівського національного університету ім. І. Франка, Української академії друкарства, Львівського державного університету внутрішніх справ, Львівського національного аграрного університету, Державного меморіального музею М. Грушевського у Львові, Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова). Доповіді стосувалися проблем, пов'язаних із суспільно-політичним і культурно-освітнім розвитком Львова XIX–XX ст. Особливу увагу приділено особливостям соціально-політичного й економічного життя міста, регіональним особливостям етнополітичних процесів, діяльності визначних постатей і наукових інституцій, їхнім контактам з української та польської сторін.

Рада молодих вчених також організувала три екскурсії: у Державний меморіальний музей М. Грушевського у Львові, Музей «Русалка Дністрова» та Археологічний музей інституту.

Новим етапом в історії Ради молодих вчених стало обрання головою Данила Ільницького, молодшого наукового співробітника відділу української літератури, кандидата філологічних наук, літературознавця. Заступником голови – молодшого наукового співробітника відділу новітньої історії, кандидата історичних наук Олену Лукачук, а секретарем – молодшого наукового співробітника відділу новітньої історії, кандидата історичних наук Іванну Черчович. 23 жовтня на засіданні вченої ради було затверджено Положення про Раду молодих учених Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича – нормативний документ, що визначає напрям, межі її діяльності й повноваження. 4 листопада 2014 р. новий керівник зініціював загальні збори молодих працівників, із якими було обговорено формат роботи нової ради, питання співпраці з іншими молодими дослідниками установ НАН України. Також проведено анкетування щодо роботи всередині організації, пропозицій для виступів.

Під егідою Ради молодих вчених відбувся круглий стіл «Михайло Грушевський та історичне середовище Львова кінця XIX – першої половини XX ст.», наукова конференція «Яків Головацький і українське національно-культурне відродження XIX століття».

Круглий стіл про Михайла Грушевського й історичне середовище Львова відбувся за сприяння та у приміщенні Державного меморіального музею М. Грушевського у Львові. Марина Чебан, кандидат історичних наук, молодший науковий співробітник відділу «Центр дослідження українсько-польських відносин», виступила з доповіддю, присвяченою діяльності історика-бібліографа, історіографа Миколи Андрусяка в НТШ, комунікації з іншими відомими постатями. Доповідь «Постать Данила Романовича у рецепції Михайла Грушевського» представив Ілля Паршин, кандидат історичних наук, молодший науковий співробітник відділу історії середніх віків, доцент кафедри історії середніх віків та візантиністики Львівського національного університету ім. І. Франка.

Упродовж 2015 р. Рада молодих вчених організувала круглий стіл «Історія – філологія: міждисциплінарний погляд на жінку», семінар – представлення результатів дослідження аспіранта Ігоря Медвідя. Також рада із відділом української літератури стала співорганізатором семінару, під час якого були виголошені доповіді асистентки кафедри україністики Інституту східнослов'янської філології Яґеллонського університету (м. Краків, Польща), доктора Катажини Ґліняновіч (Katarzyna Glinianowicz) «Імагінарій польських жінок в українській літературі» і «Чорнобриві та чорноземи. Про шляхетське колоніальне жадання України».

Разом із відділом бібліографії Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника, відділом української літератури інституту Рада молодих вчених організувала наукову конференцію на пошану Марії Вальо «Життя у трьох вимірах – література, театр, бібліографія».

Наприкінці 2015 р. – на початку 2016 р. у раді відбулися кадрові зміни: заступниками голови обрано молодшого наукового співробітника відділу української літератури, кандидата філологічних наук Віктора Мартинюка та молодшого наукового співробітника відділу новітньої історії Іванну Черчович, а секретарем – аспірантку відділу «Центр дослідження українсько-польських відносин» Юлію Павлів.

Діяльність ради у 2016 р. була зосереджена на проведенні наукових семінарів молодих дослідників інституту та закордонних колег. Усього відбулося дев'ять заходів. Також організовано разом із відділом української літератури три семінари із серії «Інтелектуальна біографія» – зустрічі з істориком Леонтієм Войтовичем, літературознавцем Миколою Ільницьким, фізиком і письменником Юрієм Яремком.

На першому семінарі виступив докторант інституту історії Жешувського університету (Польща) Пйотр Олеховскі (Piotr Olechowski) з темою «Українсько-польська співпраця в повсякденному житті (на прикладі міжвоєнного Львова)», де головно використано спогади українців і поляків про міжвоєнний Львів. У наступному заході взяла участь аспірантка відділу історії середніх віків Ольга Козачок, яка представила доповідь «Галицько-візантійські відносини у другій половині XII ст.: політичний аспект». Дослідниця проаналізувала руські літописні свідчення та дані з візантійських джерел XII ст., відштовхуючись від історіографічних тенденцій бачення розвитку галицько-візантійських відносин.

Частину дисертаційної роботи представила молодший науковий співробітник відділу новітньої історії Юлія Шелеп. Дослідниця виголосила реферат «Способи вивчення партійної номенклатури Української РСР 1970–1980-х років: приклад аналізу візуальних джерел».

Наступний науковий семінар Ради молодих вчених був присвячений святковим стравам Надсяння. Цю тематику розкрила молодший науковий співробітник відділу української мови Віра Різник у виступі на тему «Святкові страви Надсяння: слово та обряд». Авторка представила коротку історію вивчення надсянських говірок, назвала найважливіші лінгвістичні праці, присвячені назвам їжі, зосередила увагу на обрядовості та назвах конкретних страв.

«Займенники у пам'ятках української мови XVI–XVII століть: гонорифічні та шанобливо-ввічливі вирази» – з такою темою виступила на семінарі молодший науковий співробітник відділу української мови Оксана Шпить. Доповідачка зосередила увагу на гонорифічних і шанобливо-ввічливих виразах, які побутували в українській мові XVI–XVII ст., проілюструвавши конкретними прикладами з картотеки «Словника української мови XVI – першої половини XVII ст.».

Яна Яковишина, молодший науковий співробітник відділу археології, представила на семінарі тези з теми «Мальований орнамент на трипільському посуді як історичне джерело». Також у семінарі Ради молодих вчених взяв участь докторант Віденського університету Якоб Мішке (Jakob Miscke), який виголосив доповідь «Станіслав Дністрянський: український вчений між наукою і націєтворенням». Дослідник розкрив основні життєві віхи С. Дністрянського, який став професором австрійського цивільного права у Львівському університеті, а у своїх наукових розвідках працював над звичаєвим і приватним правом в Австрійській монархії та як посол від Націонал-демократичної партії в австрійському парламенті боровся за права українського населення в Галичині та створення українського університету у Львові.

Доповідь на тему «Образ Русі та русів у середньовічних європейських казках: постановка проблеми» представив І. Паршин.

Ольга Заневич виступила з темою «Граматичні категорії в українській мові крізь призму століть: дієслівна перехідність», яка репрезентувала її монографію «Українська мова XVI–XVII ст.: дієслово. Семантика, перехідність, об'єкт» (Львів, 2015 (Серія «Історія мови»)).

Рада молодих вчених також була сконцентрована на організації наукових семінарів. Загалом їх проведено шість.

Дослідниця відділу археології Марія Войтович виголосила науковий реферат на тему «Археологічні дослідження Краківського передмістя Львова у 2013 р.: вул. Б. Хмельницького». Розповідь стосувалася експедиції НДЦ «Рятівна археологічна служба» Інституту археології НАН України, яка проводила рятівні дослідження на вул. Богдана Хмельницького (від пл. Князя Ярослава Осмомисла).

Молоді науковці із відділу новітньої історії Павло Артимишин та Олег Костюк виступили з актуальною темою «Ідеї "окремішності" Донбасу та "російськості" Криму: від теорії до практики». Павло Артимишин представив результати дослідження ідеї «окремішності» Донбасу, висвітленої на сторінках публіцистики Дмитра та Володимира Корнілових, Олеся Бузини, Павла Губарєва та Платона Бєсєдіна протягом 1990–2010-х років, проаналізував основні концепції цих авторів щодо історії Донецького регіону, Кримського півострова та їхнього становища у складі України напередодні 2014 р. Олег Костюк зосередив увагу на ставленні російської суспільно-політичної думки до «кримського питання» в контексті розвитку російсько-українських відносин після розпаду Радянського Союзу.

На наступному семінарі аспірант відділу історії середніх віків Олег Друздєв запропонував для обговорення широку тематику – «Історія в медіа-просторі: сьогодення та майбутнє».

Іванна Черчович, співробітниця відділу новітньої історії, заступниця голови Ради молодих вчених, членкиня Української асоціації дослідників жіночої історії, виступила з доповіддю «Життя без дому: практики повсякдення жіночої домашньої служби у Галичині зламу XIX–XX ст.». На основі матеріалів родинного листування тогочасної української інтелігенції, спогадів, щоденників та преси дослідниця розкрила найбільш видимі аспекти життя жінок-служниць у Галичині.

Оксана Пасіцька, кандидат історичних наук, докторант відділу новітньої історії, запропонувала до обговорення питання «Економічна доктрина митрополита Шептицького: від теорії до практики».

Останню доповідь у 2017 р. виголосила докторантка Вроцлавського університету Маґдалена Ґібєц (Magdalena Gibiec) «Роль української інтеліґенції у формуванні національної свідомості на пограниччі (на матеріалі поточних звітів Малопольського окружного інспекторату Прикордонної служби у 1930–35 рр.)».

Відтак 29 травня 2018 р. відбулися загальні збори Ради молодих вчених Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, під час яких було обрано нового голову – кандидата історичних наук, молодшого наукового співробітника відділу нової історії П. Артимишина, його заступником – Д. Ільницького (у 2019 р. – І. Паршина), секретарем – Ю. Павлів.

Першим науковим семінаром, який організувала нова команда, став виступ магістрантки кафедри історії Центральної та Східної Європи історичного факультету Львівського національного університету ім. І. Франка Анжеліки Савчук із науковим рефератом «Новий тип державного діяча у Центральній Європі: приклад Леха Валенси і Вацлава Гавела». У доповіді в теоретичному аспекті розглянуто характеристику формування діячів демократичного періоду в регіоні Центральної Європи, а також їх вплив на процеси еволюції в Польщі та Чехії. Представлено два типи діячів, подано оцінку їхньої діяльності. Здійснено компаративний аналіз представників влади у вказаних країнах.

Аспірантки Юлія Артимишин (Павлів) (відділу «Центр дослідження українсько-польських відносин») і Христина Рутар (відділу української літератури) запропонували до обговорення на семінарі тему «Документальний фільм та фотографія як місця пам'яті: історичний та літературний виміри». Доповіді розкрили низку теоретичних концептів: місця пам'яті, простір для документів з архіву в художньому творі; спогади переселенців і документальні фільми, які допомагають формувати колективну пам'ять. Перша частина виступу була присвячена теоретичним рефлексіям Ю. Артимишин про фільм як історичне джерело, відтак доповідачка розповіла і про практичний зріз проблеми. Зокрема, розглянула документальні фільми й передачі, що висвітлювали депортації українців у 1944–1946 рр., операцію «Вісла». Наприкінець підсумувала, що фільм як явище – це сконструйована реальність авторів, а проаналізовані стрічки реалізовують бачення депортації спільнотою переселенців. Дослідниця літератури Христина Рутар зосередила увагу на двох історичних романах сучасних українських письменників у фокусі використання фотографії як доказу та свідчення, зокрема «Музею покинутих секретів» Оксани Забужко та «Танґо смерті» Юрія Винничука.

Випускник аспірантури, молодший науковий співробітник відділу новітньої історії Юрій Павлович на черговому семінарі виступив із темою «Особливості політичного та економічного

життя Республіки Білорусь в оцінці української суспільно-політичної думки (1991–2004 рр.)». У доповіді було висвітлено українські візії цих процесів, оцінки, які надавали їм різні середовища в Україні, як і українські прогнози щодо майбутнього політичної та економічної системи в Республіці Білорусь.

У 2019 р. Рада молодих вчених налагодила співпрацю із Науковою бібліотекою Львівського національного університету ім. І. Франка, відтак чимало наступних семінарів вони проводили спільно. Першим став виступ «Львів у XVI столітті: місто конфліктів та порозумінь», який представила кандидат історичних наук, молодший науковий співробітник відділу історії середніх віків Ольга Гуль. Ілля Паршин виголосив доповідь «Русь і її королі XIII–XIV століть».

Ольга Гуль, Павло Артимишин під час наукового семінару «Львів у XVI столітті: місто конфліктів та порозумінь». Наукова бібліотека Львівського національного університету ім. І. Франка, 29 січня 2019 р.

Ілля Паршин та Павло Артимишин під час наукового семінару «Русь і її королі XIII–XIV століть». Наукова бібліотека Львівського національного університету ім. І. Франка, 19 березня 2019 р.

Також 2019 р. новими партнерами Ради молодих вчених стали Львівський медієвістичний клуб та Інтердисциплінарні студії «Per Aspera». У співпраці з ними рада провела розмову з головним редактором журналу «Локальна історія», молодшим науковим співробітником відділу історії середніх віків Віталієм Ляскою.

Під час презентації Віталієм Ляскою проєкту «Локальна історія» у залі Музею історії Львівського національного музею ім. І. Франка. 23 травня 2019 р.

Роман Лехнюк, кандидат історичних наук, асистент кафедри історії, музеєзнавства та культурної спадщини Національного університету «Львівська політехніка», презентував монографію та виступив на семінарі з темою «На порозі модерного світу: українські консервативні середовища в Галичині в першій чверті XX століття».

Ірина Луцик, аспірантка відділу археології, взяла участь у семінарі, представивши частину своєї дисертації «“[І] прилучився він до предків [своїх]”: Русько-візантійський контекст поховального обряду».

Ірина Луцик під час наукового семінару «“[І] прилучився він до предків [своїх]”: русько-візантійський контекст поховального обряду». Наукова бібліотека Львівського національного університету ім. І. Франка, 28 листопада 2019 р.

У 2020 р. продовжилася кооперація з Науковою бібліотекою Львівського національного університету ім. І. Франка, яка знову стала майданчиком для проведення семінарів Ради молодих вчених. Першим у 2020 р. був виступ П. Артимишина з доповіддю «“Русский мир”: від літературної метафори до політичного контексту».

Незважаючи на пандемію, у другій половині 2020 р. Рада молодих вчених провела два заходи в дистанційній формі. Зокрема, виступ Юлії Кшановської, аспірантки відділу «Центр дослідження українсько-польських відносин» «Радянське місто: типове й унікальне (на прикладі Дніпропетровська 1960–1980)». Згодом відбувся виступ студентки 5-го курсу історичного факультету Львівського національного університету ім. І. Франка Христини Меренюк «Турнірні змагання в Англії та Франції кінця XI–XIV століття: проблемні аспекти джерелознавчого та термінологічного характеру».

У 2021 р. до партнерів ради долучився УКУ. Свідченням цього стали два семінари, проведені з колегами-представниками цього навчального закладу: «Створення докторату: читацькі практики василіанина Ігнатія (Филиповича) під час навчання у Римі (1770-ті роки)» кандидата історичних наук, старшого викладача кафедри історії, академічного координатора програми «Київське християнство» УКУ Івана Альмеса та «Магічний реалізм і творчість Бруно Шульца та Юрія Андруховича: точки перетину і реалізація в дискурсі постмодернізму» випускниці бакалаврату філології УКУ, магістрантки програми «Теорія, історія літератури та компаративістика» Національного університету «Києво-Могилянська академія».

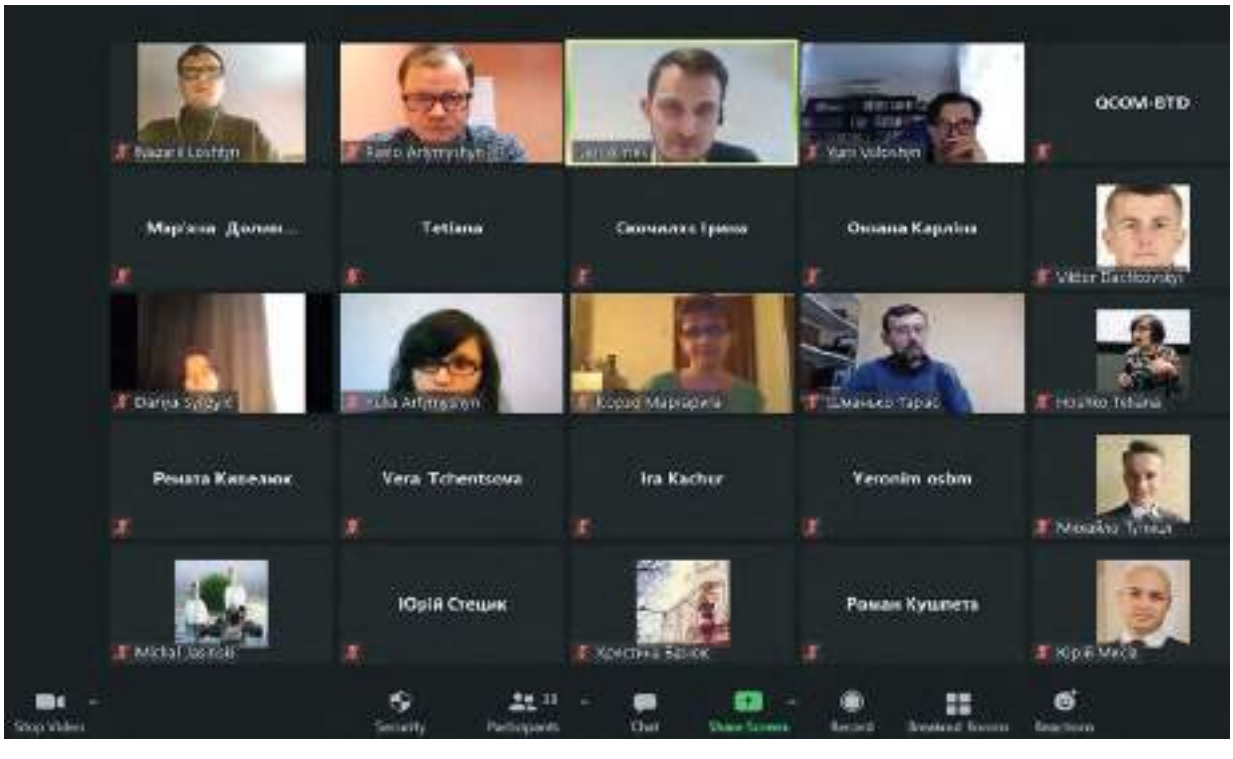

Науковий семінар Івана Альмеса «Створення докторату: читацькі практики василіанина Ігнатія (Филиповича) під час навчання у Римі (1770-ті роки)». 18 лютого 2021 р.

Водночас цього року відбулися й наукові семінари за участю молодих дослідників: аспірант відділу нової історії Роман Кушпета представив доповідь «Репрезентація Ірландії та ірландців в пресі галицьких українців 1870–1900 рр.», а аспірант відділу історії середніх віків Микола Козак виступив із темою «Військові реформи Романовичів XIII століття».

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну, яке розпочалося 24 лютого 2022 р. і триває до сьогодні, не припинило діяльності Ради молодих вчених, а радше навпаки активізувало – на тлі протистояння запит суспільства на гуманітарні дослідження суттєво зріс, і наукові семінари ради в цих умовах стали одними із пропозицій у цьому напрямі. Свідчення чого – вщент заповнений зал Музично-меморіального музею Соломії Крушельницької у Львові (ще одного партнера ради з 2022 р.) під час одного з перших після початку повномасштабної

війни наукового семінару за участю аспірантки відділу «Центр дослідження українсько-польських відносин» Василини Зайцевої, яка як співдоповідачка долучилася до лекції «1939: Музична кам'яниця», присвячена загальним соціокультурним подіям, які відбувалися у Львові під час приходу перших «совітів», тому, як місто пережило ці події, а також конкретним історіям мешканців Музичної кам'яниці до війни та із приходом «совітів».

Василина Зайцева під час лекції «1939: Музична кам'яниця». Музично-меморіальний музей Соломії Крушельницької, 26 травня 2022 р.

Цього ж року відбулися наукові заходи ради за участю інших молодих вчених інституту: кандидат історичних наук, молодший науковий співробітник відділу історії середніх віків Марта Ониськів провела лекторій на тему «Одруження вдови греко-католицького священника Східної Галичини як явище (30-ті – 60-ті рр. XIX ст.)», а кандидат історичних наук, молодший науковий співробітник цього ж відділу Ростислав Вацеба виступив на семінарі «Трансформація політичного устрою полабських слов'ян у VII–X ст.: ключові проблеми, методика дослідження та наукове значення в контексті розуміння синхронних процесів на українських землях».

Крім того, у 2022 р. налагодилася співпраця і з молодими вченими Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника, з якими провели спільний науковий семінар за участю Назарія Лоштина, кандидата історичних наук, наукового співробітника відділу рукописів бібліотеки та наукового співробітника відділу історії середніх віків інституту, на тему «Бібліотека львівського єзуїтського колегіуму та її доля після ліквідації Товариства Ісуса».

У грудні 2022 р. в історії Ради молодих вчених сталася важлива подія – голову Ради П. Артимишина обрали головою Ради молодих вчених Відділення історії, філософії та права НАН України, після чого активізувалася співпраця з іншими науковими інститутами соціогуманітарного профілю НАН України, а відеозаписи подій почали викладатися на створеному Youtube-каналі «Рада молодих вчених Інституту українознавства».

У 2023 р. відбулося шість наукових семінарів – як за участю молодих дослідників інституту, так і запрошених ззовні лекторів. Аспірант відділу нової історії України Володимир

Чемерис виступив із темою «“Історія Львова...” Ігнація Ходиніцького як історичне джерело». Доктор філологічних наук, доцент кафедри української мови і літератури Національного університету «Острозька академія» Оксана Пухонська провела семінар «Поза межами бою: літературний дискурс російсько-української війни». Кандидат історичних наук, науковий співробітник Інституту історії Церкви УКУ Володимир Мороз розповідав під час семінару про Луцько-Острозьку єпархію, Почаївський монастир та унійну ідею наприкінці XVII – на початку XVIII ст., а завідувач Музею історії Національної академії сухопутних військ ім. гетьмана П. Сагайдачного, директор Підземелля Гарнізонного храму святих апостолів Петра і Павла, член Українського товариства з дослідження XVIII ст. Олег Друздєв – про діяльність і спадщину Колегіуму Товариства Ісуса у Львові.

Семінар Оксани Пухонської «Поза межами бою: літературний дискурс російсько-української війни». 5 квітня 2023 р.

Наприкінці 2023 р. під час засідання ради відбулася презентація монографії «Календарна обрядовість українців Бойківщини: осінньо-зимовий цикл (кінець XIX – 30-ті рр. XX ст.)» етнолога, кандидата історичних наук, наукового співробітника Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України Олександра Коломийчука, а також науковий семінар за участю випускниці УКУ Надії Скокової на тему «Модерна ідентичність галицьких євреїв: Крайова сіоністська організація та її вплив на суспільство».

Зрештою, з 2023 р. Рада молодих вчених почала регулярно долучатися як співорганізатор до проведення Всеукраїнської конференції молодих учених «Актуальні проблеми історії, філософії та права у дослідженнях молодих учених» (14 грудня 2023 р. відбулася VII, а 15 травня 2025 р. – VIII конференції).

На початку 2024 р. рада налагодила співпрацю з Підземеллям Гарнізонного храму святих апостолів Петра і Павла у Львові – відтоді низка наукових заходів відбулася й у цій атмосферній локації в самому центрі міста. Так, зала Підземелля була повністю заповнена слухачами під час відкритої лекції доктора філософії, молодшого наукового співробітника відділу історії середніх віків Владислава Кіорсака на тему «Від льоду і полум’я до пера й пергаменту: історія Ісландії в контексті розвитку саг».

Семінар Владислава Кіорсака «Від льоду і полум'я до пера й пергаменту; Історія Ісландії в контексті розвитку саг». Підземелля Гарнізонного храму святих апостолів Петра і Павла, Львів, 11 квітня 2024 р.

У стінах ще одного партнера – Меморіального музею тоталітарних режимів «Територія терору» – відбулася презентація монографії «Депортаційні акції 1940-х років у національній пам'яті українців: стан та перспективи дослідження» авторства кандидата історичних наук, наукового співробітника відділу новітньої історії Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України та згаданого музею Ю. Артимишин.

Юлія Артимишин під час презентації монографії «Депортаційні акції 1940-х років у національній пам'яті українців: стан та перспективи дослідження». Меморіальний музей тоталітарних режимів «Територія терору», 16 жовтня 2024 р.

Крім того, свідченням активної співпраці ради з молодими вченими інших академічних інституцій НАН України стали наукові події 2024 р., проведені в межах роботи Ради молодих вчених Відділення історії, філософії та права НАН України: розмова про книжку Йосипа Ґронського «Львів: історичні студії» з її упорядником, кандидатом історичних наук, науковим співробітником відділу рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника Назарієм Лоштином і науковий семінар за участю доктора філософії, молодшого наукового співробітника відділу історії України XIX – початку XX ст. Інституту історії України НАН України Катерини Білої.

Залучення молодих учених інституту до публічної популяризації власних досліджень з одночасним залученням до заходів запрошених дослідників – і все це як в онлайн-режимі, так і на різних майданчиках у Львові – принципи, які були збережені в роботі ради і у 2025 р. Із таких підходів упродовж року були проведені наукові семінари: кандидата історичних наук, наукового співробітника відділу історії України XIX – початку XX ст. Інституту історії України НАН України Дмитра Ніколайчука «Страхування в умовах Першої світової війни: виклики, рішення та досвід діяльності об'єднань акціонерних страхових товариств»; магістра історії, випускника докторської програми з історії УКУ, викладача кафедри літургійних наук філософсько-богословського факультету УКУ, референта навчально-дослідницької програми «Київське християнство» Михайла Тупиці «Що, чому і чи взагалі читали священники та монахи Мукачівської єпархії у XVIII ст.?»; кандидата історичних наук, старшого наукового співробітника Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Інституту релігієзнавства – філії Львівського музею історії релігії Павла Артимишина «Пам'ять про великі війни: світовий та український контекст»; кандидата історичних наук, наукового співробітника відділу новітньої історії Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Меморіального музею тоталітарних режимів «Територія терору» Юлії Артимишин «Без вини покарані: дискурс пам'яті депортованих з українсько-польського прикордоння (1990–2025 рр.)»; кандидата історичних наук, заступника директора з наукової роботи Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України Олега Костюка «Делегітимізація державності України в офіційній риториці Кремля».

Окрім проведених семінарів, упродовж останніх років молоді вчені інституту долучалися й до реалізації проєктів науково-дослідницьких робіт молодих учених: «"Велика Польща" та

Виконавці проєкту «Культури Трипілля та лійчастого посуду як приклад контактів енеолітичних цивілізацій Сходу та Заходу» Андрій Гавінський та Яна Яковишина на розкопі з оборонними конструкціями поселення культури лійчастого посуду на г. Лисівка у Винниках

“Русскій мір”: Україна у суспільно-політичному дискурсі та зовнішньополітичних доктринах сусідніх держав» (керівник – Олег Костюк, виконавець – Павло Артимишин, 2019–2020); «Культури Трипілля та лійчастого посуду як приклад контактів енеолітичних цивілізацій Сходу та Заходу» (керівник – Андрій Гавінський, виконавець – Яна Яковишина, 2020–2021); «Україна та українці в пострадянських білоруських підручниках та посібниках з історії» (керівник – Павло Артимишин, виконавець – Христина Меренюк, 2023–2024); «Від антагоністів до співгромадян: польські та українські комбатантські середовища у міжвоєнному Львові» (керівник – Юлія Артимишин, виконавець – Павло Артимишин, 2025–2026) та ін.

У травні 2024 р. голова Ради молодих вчених П. Артимишин отримав державну нагороду – медаль «За працю і звитягу» (відзнака Президента України). А у грудні 2024 р. аспірант відділу історії середніх віків Х. Меренюк здобула перемогу в конкурсі «Найкращий молодий вчений Академії – 2024» (номінація «Аспірант»).

Христина Меренюк – найкращий молодий учений Академії – 2024 (номінація «Аспірант»). Київ, 19 грудня 2024 р.

Водночас молоді вчені П. Артимишин та І. Луцик – члени колективів дослідників, які виконують проєкти, що реалізовуються у 2024–2026 рр. за ґрантової підтримки Національного фонду досліджень України (проєкти «Історична пам’ять українців в умовах війни: від конфронтації до консолідації» та ««Між Сходом і Заходом: фунеральна культура заходу України від XI до XVIII століття. Міждисциплінарний аналіз» відповідно).

Новаторською є і співпраця молодих учених (Павла Артимишина, Юлії Артимишин, Олега Костюка) з юними дослідниками-колегами Інституту історії України НАН України (Дмитром Ніколайчуком, Олександром Маєвським) у межах виконання проєктів за ґрантами НАН України для молодіжних дослідницьких лабораторій і груп у 2025–2026 рр. («Інформаційний простір в часи екстрем: від Першої світової війни до сучасної російсько-української війни»).

Отже, попри виклики, Рада молодих учених і надалі провадить свою роботу амбітно та продуктивно – плануються нові заходи, підтримуються старі наукові зв’язки та співпраця, налагоджуються й нові контакти. Попереду – нові висоти, здобутки й цікаві заходи. Адже саме молодь – той рушій, який має ініціювати зміни, динаміку та нові погляди й підходи і в суспільстві загалом, і в науці зокрема. То ж «лупаймо сю скалу» далі, бо ми цього варті. Як і справа, яку робимо.

Павло АРТИМИШИН
Юлія АРТИМИШИН
Данило ІЛЬНИЦЬКИЙ

DOI: https://doi.org/10.33402/inukr.2026-17

ВИДАВНИЧА ГРУПА[1]

Спочатку було Слово…
Ів. 1, 1

Усе у світі почалося зі слова. І, як не дивно, видавнича діяльність Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича теж зароджувалася зі ***слова*** – на зорі незалежності України науковці, досліджуючи генезу українського народу, різні сфери його життя, мову та культуру, традиції, говори, діалекти, літературу, міжнаціональні та конфесійні відносини, писали своє слово. Упродовж тривалого часу його замовчували, цензурували, викривляли і спотворювали – правду не так легко було опублікувати. Крім того, на тоді єдиною структурою, що надавала до- та друкарські послуги академічним установам, було видавництво «Наукова думка». Як можна здогадатися, будучи в цій сфері монополістом, воно мало колосальні обсяги роботи, а це спричиняло додаткові труднощі – графіки, які не тільки забезпечували порядок його роботи, але й не завжди враховували інтереси науковців. Також був обмежений обсяг друку, що часто і в теперішніх умовах створює неабиякі проблеми для дослідників. У радянський час інститут мав певну квоту на видання – орієнтовно 100 д. а. Як пригадує колишній очільник відділу, згодом директор Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича (2013–2018) Микола Литвин: «Ми, науковці, знали, що маємо право на друк книжок десь так 10, максимум 12 аркушів. Усе більше потребувало спеціальних ухвал Президії, Бюро Відділення і таке інше. Тому в "Науковій думці" видавали 7–8, максимум 10 книжок»[2]. Як бачимо, тоді йшлося не про окремих осіб із розлогим викладом думки, а про цілу установу, яка мала репрезентувати свої напрацювання – своє слово, – вмістивши все на кількох сторінках.

«Лихі 90-ті» позначилися як на економіці України, яка щойно відновила незалежність, загалом, так і на видавничій діяльності зокрема – видавництво «Наукова думка» збільшило вартість своїх послуг. Але, як уже зазначено, спочатку було слово… Слово, яке просилося до життя й апробації в науковій сфері. Тому в 1992 р. дирекція інституту на чолі з Ярославом Ісаєвичем прийняла економічно (удвічі зменшуючи собівартість друку) та функційно (самостійно встановлений графік, обсяг і кількість видань) правильне рішення про створення власної структури з надання додрукарських послуг (набір текстів, редагування, коректура, верстка). Відтак був створений сектор наукових та інформативних видань.

У 1993 р. в. о. завідувача сектору став Юрій Бабік, який очолював його до 1995 р., а в 1996 р. він покинув інститут за власним бажанням. На той час у секторі працювали: Оксана Рак (набір, верстка, упорядкування бібліографічного апарату), Богдана (Надія) Пікулик (до 2016 р., верстка), Любов Дейнека (до 2014 р., набір текстів), Галина Леськів (до 2023 р., набір текстів), Ольга Войтюк (до 2008 р., набір текстів). Тут потрібно зазначити, що тоді світ був не настільки

[1] Для написання використано матеріали з: Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича Національної академії наук України. Бібліографія праць наукових співробітників. 2001–2010 / відп. ред. М. Литвин, упоряд.: О. Рак, М. Чебан. Львів, 2011. 432 с.

[2] Тут і далі використано фрагменти інтерв'ю з М. Литвином, яке записала авторка 15.12.2020 р.

комп'ютеризованим, не було інтернету й електронних бібліотек, картотек, каталогів… Тому працівникам, які саме отримали перші комп'ютери, самим доводилося вчитися на них працювати (тоді ще з англомовними програмами) та, водночас, забезпечувати функціювання видавничого процесу. Силами інституту здійснювався набір наукових текстів, упорядкування довідкового апарату та верстка, але надалі доводилося підтримувати тісні контакти з редакторами «Наукової думки». Як пригадує М. Литвин: «Ми добре орієнтувалися в роботі редакторів, редактори добре знали авторський колектив інституту, тобто відбувалася досить непогана співпраця».

Працівники відділу на Форумі видавців у Львові. Зліва направо: Галина Леськів, Оксана Рак, Ярослава Закревська, Уляна Єдлінська. 1996 р.

У 1995 р. почалася нова сторінка історії видавничої діяльності інституту – сектор наукових та інформативних видань перейменовано на відділ. Його очільником на 12 років (до 2007 р.) став М. Литвин. За цей час Надія Пікулик разом із Петром Попадюком розробили програми для укладання бібліографії, іменних і географічних покажчиків, серійних видань; комп'ютерні методи аналізу й каталогізації українських давніх рукописів та стародруків (над проєктом працював відділ середніх віків). Узагальнено методику підготовки військово-історичних картосхем, генеалогічних таблиць. Працівники писали газетно-журнальні анонси й рецензії на власні видання, громадські презентації книжок, телеінтерв'ю всеукраїнським і регіональним телеканалам.

Інститут українських студій Гарвардського університету знову передав комп'ютери, цього разу MAC. Через несумісність програм і шрифтів виникали проблеми, адже половина працівників працювала на MAC, а інша – на IBN. Із часом від «макінтошів» довелося відмовитися. Щодо обладнання, то більшість техніки відділ отримав від спонсорів і лише незначну кількість закупив за кошти Президії НАН України.

За програмне забезпечення, функціювання та роботу комп'ютерної техніки свого часу відповідали: Зеновій Матчак, Орест Рак, Олександр Єрмолович (займається цим досі), а також допомагав Петро Попадюк.

Треба зауважити, що Зеновій Матчак одним із перших у Львові освоїв верстку книжок на MAC та IBN. Розробив шрифтове наповнення «Словника української мови» (об'єднав кілька шрифтів в одну програму), намагався зробити першу мережу між комп'ютерами інституту.

Цікаві спогади М. Литвина про деяких тогочасних працівників. Крізь призму їхньої біографії привідкривається рутинне життя відділу, а водночас таємниці поліграфічного буття тієї епохи. «Любов Дейнека багато набирала текстів, складних текстів. В інституті був магнітофон із ножним приводом, яким користувався директор академік Ярослав Ісаєвич. Він привіз його із-за кордону. Вночі він надиктовував свої тексти, а вранці Галина Леськів набирала їх уже на комп'ютері. Інколи цей диктофон використовувався для розшифрування текстів Юрія Зайцева,

Відділ наукових та інформативних видань. Зліва направо: Уляна Густей, Оксана Рак, Галина Леськів, Богдана (Надія) Пікулик, Микола Литвин (завідувач), Любов Дейнека. Жовтень 2001 р.

який записував інтерв'ю з Іваном Дзюбою, Ігорем Калинцем, В'ячеславом Чорноволом і багатьма іншими дисидентами. Люба Дейнека та Галя Леськів розшифрували десятки цих складних інтерв'ю. Частина з них уже опублікована в серійних виданнях інституту. Десятки ще чекають розшифрування і оприлюднення».

Ще один показовий факт із життя свого відділу його довголітній очільник описує так: «Галина Леськів працювала спочатку на машині "Ера", яка стояла на обліку у КДБ [Комітеті державної безпеки – *Н. Г.*], а згодом перейшла на різограф. Різограф в інституті працював років 5–6, бо технологічно був затратним і важким в обслуговуванні».

За словами Миколи Литвина: «Надія Пікулик добре розбиралася в комп'ютерах і програмних новаціях, знала досконало польську мову, була "правою рукою" Ярослава Ісаєвича. Набирала тексти польською, англійською, німецькою мовами як цього вимагав директор, який був поліглотом. Багато перекладала з інших мов, верстала монографії, інститутські збірники. Неодноразово через великі обсяги роботи доводилося засиджуватися допізна. Пам'ятаю, як одного разу верстку ми закінчили аж о 4-й ранку».

Потрібно зауважити, що одним із перших літературних редакторів була Уляна Боянівська (до 1998 р.), яка не мала відповідної фахової освіти (закінчила Національний університет «Львівська політехніка»), але була наділена чуттям мови. Як пригадує тодішній керівник відділу, вона та ще кілька претендентів на цю посаду пройшли своєрідні «тести» у відділі української мови – їх перевіряла Ярослава Закревська, яка вибрала саме її якість редагування.

З 1995 р. у відділі як коректор почала роботу випускниця тодішньої Української академії друкарства Світлана Іваник. Проте часто-густо, особливо коли редактора не було (під час кадрових пошуків) або коли керівництво вважало, що його втручання не потрібне (на жаль, було й таке), їй доводилося здійснювати і редагування, і коректуру, аби якість видання залишалася на належному рівні. Світлана Іваник виконувала свої обов'язки на дуже високому професійному рівні, інколи виловлюючи такі помилки, які пропустив і науковий, і літературний редактор. На жаль, у 2021 р. вона покинула інститут за власним бажанням, пропрацювавши понад 25 років(!). Це, треба визнати, – одна з найбільших кадрових утрат за час існування відділу…

Унікальним явищем у житті інституту став щорічник «Інформаційний бюлетень». Цей досвід Я. Ісаєвич запозичив у Гарвардського університету, Канадського інституту українських студій, ну і звісно, такі щорічники свого часу видавало НТШ. Він демонстрував напрацювання кожного співробітника та головні віхи наукового життя установи загалом. Над цим проєктом

від початків його існування і до останнього випуску (2001–2016) працювала О. Рак, виконуючи колосальну роботу з упорядкування, перевірки, а інколи і збору інформації про науковий доробок кожного без винятку працівника установи. Це – перший та єдиний бюлетень, який видавали в академічних установах накладом 30–70 примірників для головних бібліотек України і роздавали по відділах. Зараз архів випусків є у відкритому доступі і їх можна переглянути на сайті інституту за покликанням: https://www.inst-ukr.lviv.ua/uk/publications/bulletins/.

У 2011 р. вийшло ще одне подібне видання – «Бібліографія праць наукових співробітників. 2001–2010», до укладання якого були причетні Оксана Рак та Марина Чебан (архівіст за фахом), які на високому фаховому рівні впоралися з цим завданням.

Інститут українознавства завжди намагався йти в ногу з часом, а то й випереджаючи його. Відтак видавничий відділ вперше в системі НАН України відмовився від традиційного формату книжок (А5 і А4) і перейшов на західний – 70х100/16 (зараз він актуальний для збірників, а для монографій – 60х90/16). На той час ні у Львові, ні в Києві так не друкували. Чи згадати хоча б малоформатну серію (т. зв. кишенькове видання) про Львів (авторства Ярослава Ісаєвича, Кіма Науменка, Миколи Литвина, Романа Голика, Ярослава Книша), здійснену разом із видавництвом «Літопис». Тоді Жовківська друкарня закупила сучасну техніку в Німеччині та Словаччині й запровадила нову технологію посадки на клей. Тут доцільно згадати цікавий факт: неодноразово для працівників відділу були організовані навчально-виробничі екскурсії-семінари до Жовківської друкарні видавництва отців василіан «Місіонер», яка здійснювала друк більшості книжок інституту.

«Перед Жовківською друкарнею ми нарізали папір відповідно до формату книжки у друкарні МВС [Міністерства внутрішніх справ – *Н. Г.*] на Кривоноса, – пригадує М. Литвин. – І вже звідти везли до Жовкви». Від друку на газетно-журнальному папері інститут перейшов на якісний словацький і французький без цинку, гарантійний термін придатності якого – 100–200 років.

У той час відділ поповнився новими кадрами: Уляна Густей (верстка, до 2005 р.), Марта Войтович (редактор, до 2011 р.).

Директор Ярослав Ісаєвич серед співробітників відділу наукових та інформативних видань після обрання почесним професором Волинського національного університету ім. Лесі Українки. Зліва направо: Володимир Петегирич, Любов Дейнека, Микола Литвин, Марина Чебан, Оксана Рак, Орест Рак, Ярослав Ісаєвич, Богдана (Надія) Пікулик, Галина Леськів. 2007 р.

Екскурсія в Унівський монастир. Зліва направо: о. Себастьян Дмитрух, Надія Камінська, Оксана Рак, Ольга Кровицька. Початок 2000-х років

Варто зазначити, що працівники відділу, попри важку виснажливу працю, знаходили час і для спільного відпочинку. Зокрема, завжди брали активну участь у традиційному святкуванні Маланки та їздили на екскурсії, які організовувала голова профкому Ольга Кровицька. Одна з таких відбулася у Свято-Успенську унівську лавру. Цікаво, що її провів о. д-р Себастіан Дмитрух, монах-студит, який до виходу УГКЦ із підпілля працював в інституті електриком.

У 2007 р. перегорнуто ще одну сторінку у книзі історії: після створення відділу «Центр дослідження українсько-польських відносин» відділ наукових та інформативних видань реорганізовано в сектор при ньому. Його очолив Олег Піх. На перший погляд, у цей час суттєвих змін не відбувалося. Проте видавничий процес ставав налагодженим механізмом, який набирав обертів. Якщо на початку видавнича справа мала забезпечувати суто внутрішні потреби інституту, то як за М. Литвина, так і О. Піха стала спроможною надавати додрукарську допомогу іншим установам. Відтак надано організаційно-редакційну допомогу в підготовці окремих видань Львівській комерційній академії (праці Степана Гелея), Львівському національному медичному університету ім. Д. Галицького (Олександра Кіцери), Інституту історії України НАН України (Олександра Реєнта, Олександра Лисенка, Олександра Рубльова), Львівському регіональному інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (Ореста Красівського), Львівському національному університету ім. І. Франка (Олександра Крикуна), Львівському державному університету внутрішніх справ (Володимира Ортинського), Національному університету «Львівська політехніка» (Романа Ковалюка), Волинському національному університету ім. Лесі Українки (Володимира Барана), депутатові Верховної Ради України Михайлові Гориню, митрополитові УГКЦ в Аргентині Андрієві Сапеляку для товариств «Лемківщина», «Надсяння», НТШ у Польщі, Об'єднання українців у Польщі.

Спільно з науковцями та громадськими діячами інших установ підготовлено низку наукових, науково-популярних, освітніх і мемуарних робіт із проблем українознавства, історії опозиційного руху й українсько-польських відносин, зокрема Зеновія Красівського, Євгена Наконечного, Богдана Гориня, Володимира Квітневого, Олекси Горбача, Василя Вериги.

Цікаво, що працівники відділу разом із Південно-Східним науковим інститутом у Перемишлі підготували до друку праці польських авторів у перекладі українською мовою: Ярослава Качмарика (Jarosław Kaczmaryk) «Гетьман Богдан Хмельницький», Юзефа Лободовскеґо (Józef Łobodowski) «Народ безсмертний» (1999). Взяли участь в упорядкуванні двотомного збірника документів «Polacy na Ukraine 1917–1939» (1998–2000).

У різний час із відділом співпрацювали художники і художники-графіки: Василь Сава (розробив стильове оформлення видання «Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність», логотип установи, основу якого запропонував Василь Горинь), Федір Лукавий («Інформаційний бюлетень», «Княжа доба»), Сергій Ванов, Василь Роган («З історії західноукраїнських земель», «Новітня доба»), Віктор Москалюк, Володимир Стасенко, Андрій Кіс, Андрій Ментух (діаспорні видання), Зеновія Юськів (релігієзнавчі).

Час до часу сектор поповнювався новими кадрами: від 2010 р. працює Дмитро Савінов (художньо-технічне редагування і технічне забезпечення), від 2011 р. літературним редактором – Наталія Галевич. Оскільки обсяги роботи збільшувалися, то у 2016 р. було прийнято рішення прийняти на роботу ще одного літературного редактора – Віталію Станкевич (2016–2023). До співпраці також залучали Михайла Коперсака (2012–2017, редагування), Тетяну Мигаль (2018–2019, коректура), Лесю Салій (2019–2020, коректура та редагування). Від 2019 р. до 2022 р.

Співробітники відділу «Центр дослідження українсько-польських відносин». Зліва направо: Микола Литвин, Олег Піх, Оксана Руда, Марина Чебан, Ярослав Кондрач, Оксана Рак, Дмитро Савінов, Галина Леськів

переклад і редагування англомовних текстів здійснювала Поліна Костюк, а з 2022 р. цим займається Христина Меренюк.

До редагування окремих видань за великих обсягів роботи, коли відділ своїми силами вже не справлявся, дирекція залучала представників відділу української мови: Ганну Войтів, Марію Чікало, Оксану Сімович, Ірину Романину, Ірину Черевко. Свого часу допомогу й консультації надавали Ярослава Закревська, Дмитро Гринчишин, Наталя Хобзей, Тетяна Ястремська.

У 2011 р., як уже зазначено, редактором прийшла працювати Н. Галевич. Вона саме закінчила університет (Львівський національний ім. І. Франка, кафедру «Мови ЗМІ», яку ще на факультеті журналістики називають кафедрою «Редагування та видавничої діяльності»). Знання, перейняті від найкращих представників редакторського та коректорського фаху, дали змогу впровадити нові мовні тенденції (щодо стилістики та культури слова) – останні новинки зі сфери редагування, а також новинки технічного процесу – редагування у режимі правок. На той час видавничий процес в інституті виглядав приблизно так: автори на дисках приносили свої тексти (або їх набирали з рукописів працівники відділу) – їх видруковували і давали редакторові – редакторські правки вносили працівники та видруковували на друге редагування – знову вносили правки – після цього текст давали на верстку й видруковували для коректора – вносили правки – робили звірку – давали на друк. Суттєвих недоліків такого процесу було кілька. Перший – величезний розхід паперу; другий – було задіяно дуже багато людей у наборах; третій і головний – автори не бачили правок редактора, а редактор, якщо автор не працював в інституті, не міг нічого з ним з'ясувати. Оскільки Н. Галевич уже мала досвід роботи у видавництві, то запропонувала керівникові сектору перейти на редагування на комп'ютері з можливістю надсилання текстів авторам на авторизацію через електронну пошту. Спочатку зміни були сприйняті негативно і лише з часом, бачачи доцільність, зручність та правильність цього способу, керівництво погодилося на такий метод роботи. На тоді це було чимось новим та незвичним і для самих авторів, проте вони тішилися з можливості перегляду свого тексту, змоги доопрацювання та покращення. А також із нагоди повчитися, адже майже кожен лист приходив із подякою не лише за зроблену роботу, а й за змогу підвищити свою культуру слова – автори швидко вчилися: часто цікавилися, чому виправлено так, а не так, запитували про

те, як краще подати інформацію. Частенько виникали й дискусії щодо термінології, лексики, стилістики, які були корисні як для авторів, так і для редактора, який учився разом із ними – поступово формувалися внутрішньовидавничі вимоги до написання.

Паралельно О. Рак постійно відстежувала та впроваджувала найновіші вимоги щодо бібліографічного опису відповідно до вимог ВАКу та ДСТУ. Якими б гострими не були дискусії, проте завжди вдавалося доходити консенсусу на благо тексту, на благо слова… Така доброзичлива атмосфера співпраці панує і сьогодні.

Від 2010 р. Д. Савінов дбав про художньо-технічне оформлення видань інституту. Йому вдалося виробити й удосконалити шрифтове наповнення, підібрати відповідний формат, поєднуючи специфіку книжки зі сучасними тенденціями поліграфії.

Треба сказати, що видання інституту переважно виходили за спонсорські кошти кафедри українознавства Гарвардського університету, Канадського університету українських студій, ЛОДА, ЛМР, першого в Україні акціонерного товариства «Оболонь», польського фонду «Карта» з Варшави. Частина коштів надходила із Президії НАН України, інколи їх надавали меценати (Степан Давимука, Богдан Горинь, Іван Гель), а інколи, на жаль, і самі науковці. Варто зазначити, що видавнича справа ніколи не була прибутковою: якщо книжка повертає 30–60 % від затрат, то це вже добре. Тому доцільно назвати видання інституту, які принесли прибутки. Це – «Історія Львова» (у 3-х т.), «Збройні сили України: нариси з історії» Богдана Якимович, «Українсько-польська війна 1918–1919 рр.» Миколи Литвина та «Лексикон львівський: поважно і на жарт» Наталі Хобзей, Оксани Сімович, Тетяни Ястремської, Ганни Дидик-Меуш (до речі, словник витримав чотири перевидання, останнє – опубліковане у «Видавництві Старого Лева»).

Популяризації видань сприяє також сайт інституту (рубрика «Наші видання»; див.: http://www.inst-ukr.lviv.ua/uk/publications/), на якому можна не тільки ознайомитися з новинками, а й переглянути архів, завантажити електронні версії.

Цікаво й те, що якщо на початках інститутські видання по п'ять–шість книжок лише через «Сейбр-Світло» потрапляли до найбільших бібліотек Німеччини, Канади, США, зокрема до Бібліотеки Конгресу, то тепер існує інший майданчик, на якому книжка знаходить свого читача – щорічний Форум видавців у Львові (Book Forum Lviv). На цих форумах працівники відділу ознайомлювали громадськість із новими публікаціями, залучалися до рейтингових експертиз книжкового ринку держави. Видання інституту неодноразово ставали лавреатами конкурсів, зокрема Василя Слободяна «Церкви України. Перемишська єпархія», Леонтія Войтовича «Удільні князівства Рюриковичів та Гедеміновичів у XII–XVI ст.», Ярослава Ісаєвича «Україна давня і нова», Богдана Якимовича «Збройні сили України. Нарис історії», Миколи Литвина «Українсько-польська війна 1918–1919 рр.», Наталі Хобзей, Оксани Сімович, Тетяни Ястремської, Ганни Дидик-Меуш «Лексикон львівський: поважно і на жарт», Оксани Пасіцької «Львів і львів'яни: український соціум та промисел (20–30-ті роки XX століття)» і «Львівський Манчестер і Галицька Каліфорнія» та ін. Низку видань незалежне книжкове агентство МІУС (Київ) називало серед кращих України 1997–2000 рр.

Обговорення нових книжкових проєктів на Форумі видавців у Львові. Зліва направо: Алла Дудаєва, Микола Литвин, Вахтанг Кіпіані. 2016 р.

На форумах часто відбувався книгообмін. Неодноразово інститут дарував книжки Українській бібліотеці в Москві (ліквідована 2017 р.), яка натомість запрошувала працівників як лекторів. Видання інституту поширювалися в польських інститутах та університетах (Варшава, Люблін, Краків, Ґданськ, Жешув, Перемишль, Познань, Лодзь та ін.).

У 2016 р. Президія НАН України видала розпорядження усім академічним установам про ущільнення своїх підрозділів, скорочення кадрів. «Тоді дирекція, – як зізнається

Видавнича група зліва направо: Віталія Станкевич, Світлана Іваник, Наталія Галевич, Оксана Рак, Поліна Костюк, Галина Леськів. 2021 р.

М. Литвин (на той час директор інституту), – прийняла помилкове рішення про ліквідацію сектору». Працівників наказом директора переведено в інші структурні підрозділи, зокрема відділи української літератури, нової історії, частина залишилася в «Центрі дослідження українсько-польських відносин». Здавалося б, книга історії відділу вже дописана й остання сторінка вже дочитана. Проте ліквідація відбулася лише де-юре, а де-факто продовжила діяти позаструктурна видавнича група, яка до жовтня 2018 р. залишалася без керівника.

Оскільки видавнича справа – це процес, у якому задіяно чимало людей, де кожен відповідає за окрему ланку роботи, то він має бути налагодженим і керованим. Наслідки безконтрольного часу діяльності стали даватися взнаки – збірники перестали виходити вчасно, почали накопичуватися видавничі борги – процес зайшов у безвихідь.

Відтак у жовтні 2018 р. нова дирекція інституту на чолі з Ігорем Соляром попросила Оксану Рак очолити позаструктурний «видавничий відділ», щоб упорядкувати справи і налагодити процес. Так до її безпосередніх обов'язків з упорядкування науково-довідкового апарату всіх видань додалося керівництво «відділом». І з цими обов'язками вона з колективом успішно впоралася. Адже вперше за багато років дирекція – Ігор Соляр і Тетяна Ястремська – спільно з керівником позаструктурного підрозділу уклали чіткі фіксовані графіки у вигляді річних планів, була налагоджена тісна співпраця з відповідальними редакторами кожного зі збірників і практично всі борги до кінця 2020 р. вдалося ліквідувати.

Хоча відділ формально був розформованим, проте його працівники залишалися згуртованими, консолідованими, спільно працювали над вирішенням поточних завдань і проблем. Саме тому дуже боляче сприйняли першу втрату – у 2018 р. відійшла у засвіти довголітня працівниця Н. Пікулик. Від цього відділ оговтується дотепер… Часто пригадуються її влучні й дотепні висловлювання щодо рутинної професійної діяльності, неймовірний оптимізм, фаховість і професіоналізм. У серцях колег вона залишається досі.

На 2021 р. у «штаті» працювало кілька редакторів, коректорів, упорядник науково-довідкового апарату, художньо-технічний редактор, перекладач і редактор англомовних текстів, інженер І категорії – це професіонали й фахівці своєї справи, які займалися шліфуванням

того дорогоцінного каменю, яким є слово. Оскільки технічний розвиток прогресує, то зникла потреба в наборі текстів (колись це був найбільш трудомісткий процес, над яким працювало найбільше людей), відтак акцент зміщено на якість і фаховість текстів. Про це свідчить статистика, представлена далі.

Якщо проаналізувати кількісні показники, то від 1992 р. інститут щорічно готував до друку в середньому до 30 позицій, третина з яких припадала на періодичні видання – збірники. За рік у середньому виходило 10–12 монографій (колективних та індивідуальних разом). Серед друкованої продукції також були: збірники документів, підручники, посібники, словники, енциклопедичні видання, аналітичні записки.

Варто зазначити, що в інституті пріоритетними завжди були саме періодичні видання. Деякі з них мають давню історію, як-от: «Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині» (від 1954 р.), «З історії західноукраїнських земель» (від 1957 р.) чи «Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність» (від 1992 р.), «Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість» (від 1992 р., спочатку – «Польсько-українські студії. Матеріали міжнародної конференції»), так і засновані порівняно недавно: «Діалектологічні студії» (від 2003 р.), «Княжа доба: історія і культура» (від 2007 р.), «Новітня доба» (від 2013 р.).

Віддавна кілька періодичних видань входять до переліку ВАК (ДАКіЛ, ДАК) України, а у 2020 р., після затвердження нового порядку формування переліку наукових видань, трьом із них присвоєно категорію «Б»: «Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині», «Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність» (від 2019 р. як міждисциплінарний – із проблем історії та філології), «Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість». У 2021 р. до цього переліку ввійшла «Новітня доба», а у 2023 р. – «З історії західноукраїнських земель». З 2018 р. збірник «Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині» перебуває у міжнародній наукометричній базі *index Copernicus*. Треба зазначити, що «Княжа доба» до початку російсько-української війни перебувала у РІНЦі (Російському індексі наукового цитування). Частина періодичних видань, зокрема «Шашкевичіана» (1992–2004), «Парадигма» (1998–2013), «Історичні та культурологічні студії» (до 2015 р.), «Українська історична та діалектна лексика» (1985–2007) і серія «Історія мови» (2011–2013), тимчасово призупинені.

У 2020 р. дирекція інституту, зважаючи на перспективу ввести збірник «Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність» до категорії «А» (з цієї ж причини з цього ж року він стає і піврічником), прийняла інноваційне рішення перевести його на міжнародний стиль оформлення наукових публікацій – *APA style*. Практично це означало перехід підсторінкових покликань на систему вказання прізвища автора, року видання і сторінки чи півкоду в дужках у тексті. На перший погляд – просто. Але практична реалізація виявилася тривалою і складною як для працівників видавничої групи, так і науковців. До прикладу, проблема виникла вже з моменту, які дужки використовувати – квадратні чи круглі. Здавалося б, це щось незначне і смішне, але на той час в Україні за цією системою покликань виходили одиниці збірників і взорувати не дуже було на кого. Хоча… це не зовсім так, бо збірник відділу археології «Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині» віддавна перейшов на ці вимоги. До 22-го випуску археологи видавали його повністю своїми силами, не залучаючи ні літературного редактора, ні коректора, ні художньо-технічного редактора. Але з 2018 р. до його редагування таки вирішили залучити літературного редактора, і ця честь випала Н. Галевич. За цей час у них склалися добрі і професійні, і особисті стосунки, тому відповідальний редактор збірника Наталя Булик завжди радо надавала консультації, за що колектив відділу висловлює їй щиру вдячність.Почавши роботу за вимоги *APA style*, О. Рак і Н. Галевич зрозуміли, що вони абсолютно не адаптовані до українських реалій. Бібліографічні описи закордонних книжок набагато простіші, ніж українських. А це означало, що їх треба узгоджувати фактично вручну. На таку кропітку роботу вони витратили не один місяць, унаслідок чого були виписані й вироблені відповідні загальні редакційні вимоги до оформлення статей, які актуальні досі і з ними можна ознайомитися за покликанням: https://www.inst-ukr.lviv.ua/download.php?downloadid=868.

Треба зазначити, що складні бібліографічні описи трапляються донині. Оксана Рак щоразу мусить шукати спосіб, як їх правильно описати, бо *APA style* такого не передбачає. Відтак, вимоги час до часу доповнюються.

Як уже зазначено, на новий стиль покликань спочатку було переведено збірник статей «Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність». І О. Рак як упорядникові науково-довідкового апарату доводилося працювати за двома системами вимог оформлення покликань – підсторінковими й APA style. Тому відділ висловив ще інноваційнішу пропозицію – перевести всі періодичні видання на *APA style*, а підсторінкові залишити тільки для монографій. Як усе нове, ця пропозиція була спочатку сприйнята скептично, але позитивної відповіді довго чекати не довелося. З 2021 р. усі періодичні видання інституту виходять за *APA style*.

Тут треба віддати належне О. Рак. Якщо для Н. Галевич як для редактора таке рішення давалося важко і з внутрішнім спротивом, то вона як керівник видавничої групи та безпосередній виконавець, на якого падав основний тягар, відреагувала спокійно і виважено: «Якщо треба, то зробимо!». І потім усі ці довгі місяці вона скрупульозно й прискіпливо вивчала нові вимоги, боячись допустити неточність навіть щодо коми чи крапки. А тоді наступив ще один складний етап її роботи – пояснювати авторам, нащо це треба, і консультувати, як це робити практично. Забігаючи наперед треба зауважити, що з 2025 р. уже всі видання інституту виходять за *APA style*, а працівники інституту часто висловлюють подяку, бо тепер їм набагато легше подавати свої праці і в інші фахові видання України, які працюють за цією ж системою.

Наступна сторінка історії видавничої групи почалася у 2023 р. Її очільником стала Н. Галевич. Але цьому передував, як уже було зазначено, відхід з інституту довголітнього коректора С. Іваник, інженера І категорії Г. Леськів, а також літературного редактора В. Станкевич. Новому керівникові довелося формувати відділ практично заново.

Дмитрові Савіну із версткою час до часу починає допомагати Ігор Тарай. Завдяки йому якісно змінився дизайн обкладинок монографій і графічне наповнення всередині – гарнітура, кегль шрифтів, розмітки колонтитулів, розташування ілюстративного матеріалу. Ніби дрібнички, але вони оживили текст, надаючи кожній книжці індивідуальності. Одним із найудаліших рішень І. Тарая стало розміщення логотипу установи на корінці обкладинки монографії «Місцеве самоврядування в Україні (XX – початок XXI століття). Західні землі». Відтоді всі монографії інституту виходять із брендом. Завдяки цьому рішенню видання інституту стали легко впізнаваними на поличках серед інших книжок.

На жаль, з І. Тараєм нам випала честь працювати недовго – зараз він, як і Д. Савінов, захищає нашу Батьківщину від російського агресора. А обов'язки художньо-технічного редактора тепер виконує Ірина Дяк. Її величезний досвід роботи із графічною продукцією відразу дався взнаки. Естетичне відчуття прекрасного і добрі базові знання поліграфії, художнє бачення та скрупульозність роботи з текстом, уважність до деталей і акуратність внесення правок спростили

Трансформація обкладинки «Княжої доби» від витоків до сучасності

Ірина Дяк обговорює концепцію обкладинки монографії з Михайлом Романюком

роботу цілого відділу, скоротили час роботи над книжкою, а головне – покращили зовнішній вигляд і внутрішнє наповнення. Тепер не доводиться перезаливати, перемакетовувати, переставляти в інше місце. До кожної книжки, починаючи від обкладинки і закінчуючи розміром корінця, – індивідуальний підхід. Ретельність і філігранність її роботи дає результат – книжковий продукт інституту став на порядок якіснішим. Від одного його вигляду що автор, що читач отримують естетичну насолоду – такі книжки хочеться читати, а це найголовніше в сучасну еру цифровізації.

До прикладу, коли у 2025 р. відповідальним редактором збірника «Княжа доба» став Ілля Паршин, він захотів змінити обкладинку видання. Ірині Дяк вдалося повернутися до витоків цього збірника, надавши йому сучасного, презентабельного й водночас такого, що відповідає стилю відповідної доби, вигляду.

Обкладинка другого тому збірника документів і матеріалів

Ірина Дяк завжди готова проконсультувати, порадити, підказати, настановити і навіть відрадити від невдалих ідей – це надзвичайно добрі фахові риси, які дають гарний результат.

Замість Віталії Станкевич у 2023 р. літературним редактором почала працювати Ірина Стецик. Цікаво, що перший раз вона прийшла в інститут на співбесіду 2021 р. Тоді через великий обсяг роботи (знову почали накопичуватися борги через невчасне подання відповідальними редакторами збірників і монографій текстів у відділ – не всі засвоїли урок історії співпраці з видавництвом «Наукова думка», коли треба було все подавати вчасно і у відповідних обсягах) виникла потреба в додатковому редакторові. Керівник видавничої групи О. Рак і літературний редактор Н. Галевич оголосили відкритий конкурс через оголошення та поширення його в соцмережах. На співбесіду прийшло чимало кандидатів, ще більше було опитано в телефонному режимі і відсіяно відразу. Тоді з О. Рак та Н. Галевич були одностайні у виборі – І. Стецик підійшла по всіх параметрах. Проте вона віддала перевагу роботі у Видавництві Львівської політехніки. Але відчуття, що шляхи ще перетнуться, чесно кажучи, були. І коли у 2023 р. звільнилася В. Станкевич, першим, кому запропонували доєднатися до команди, була саме І. Стецик. Цього разу вдалося запропонувати їй такі умови праці, від яких вона не змогла відмовитися. А вже незабаром допомогла з пошуком коректора – з Видавництва Львівської політехніки до нас доєдналася і Наталія Кічула. До речі, після звільнення Світлани Іваник, із 2021 р. по 2022 р., обов'язки коректора виконувала Анна Габрук, але з початком повномасштабного вторгнення їй, на жаль, довелося виїхати за межі України і їх, на щастя, погодилася тимчасово виконувати працівниця відділу української мови Ірина Черевко.

Так крок за кроком відділ став укомплектованим і міг приступити до виконання своїх обов'язків в оптимальному складі. Щоправда, не завжди кожен працівник виконував тільки свої посадові обов'язки. Так, літературним редакторам доводилося часто проводити коректуру, а коректорові – редагувати. Тут треба зауважити, що Н. Кічулі «перепадало» найбільше не її роботи: і редагування, і внесення правок після другого редагування, і звірка внесених правок. Саме завдяки такій її недооціненій і непомітній на перший погляд, але значній внесеній лепті видавничій групі на 31 грудня 2025 р. вдалося ліквідувати всі борги, які накопичилися не з її вини.

Тут варто навести трохи статистики: за 2024 р. видавнича група видала 16 книжок, а це майже 5 тис. сторінок макету, або 364 обліково-видавничі аркуші; за 2025 р. – 10 книжок, що дорівнює 3 092 сторінок у макеті, або приблизно 228 обліково-видавничих аркушів. Можливо, на перший погляд статистика не вражає, але треба взяти до уваги кілька чинників: перший – це не видавництво, навіть не видавничий відділ (що мав би мати щонайменше 10 осіб); другий – у роботі завжди була у пріоритеті якість, а не кількість (що переважно навпаки у видавництвах); третій – працівники групи і так роками перевиконують індивідуальні плани. І все це робиться для науки, на благо Батьківщини, в ім'я того слова, яке завжди перебуває на вершині наших пріоритетів.

Видання інституту

Тут треба окремо подякувати Христині Меренюк за оперативне і фахове редагування англомовних текстів, а також Юлії Артимишин за присвоєння DOI та розміщення всієї видавничої продукції інституту на його сайті. Завдяки їхній роботі кожна книжка стає доступнішою для читача, як в Україні, так і за кордоном, що надзвичайно важливо в умовах російсько-української війни, коли світ потребує інформації, так би мовити, з перших уст, а не російської інтерпретації історичних фактів.

Очільникові групи доводилося бути посередником між автором і редактором, між працівником і дирекцією, координувати роботу групи і вирішувати проблемні моменти, нагадувати про існування цієї розпорошеної видавничої групи. Не завжди і не зі всіма були прості стосунки, але з сторони видавничої групи вони завжди були професійними. Адже коли до відділу надходить текст, колектив працює передовсім не з автором і його науковими ступенями і званнями, а зі словом. Працівники дбають за якість видань, кожне з яких уже має своє ім'я і авторитет серед наукової продукції держави. Тому з поваги до авторів, але не завдаючи шкоди іміджу видань, публікують тексти в авторській редакції. Але лише в тих випадках, коли наукова вартість

Нарада видавничої групи

Балет «Даремна обережність». Зліва направо: Ірина Стецик, Наталія Кічула, Наталія Галевич. Оперний театр, 15 березня 2024 р.

значима. В інших випадках повертають на доопрацювання і доведення відповідно до вимог або відхиляють такі тексти взагалі.

Книжка – це не просто продукт поліграфії, це цілий Всесвіт людини, яка її писала, країни, яка цю людину виховала, традиції, історія, мова, а відтак і майбутнє України, майбутнє людини як такої. Колись хтось сказав, що видавнича група – це «окрема каста». Ці слова були сказані зі сарказмом, але, як на диво, дуже влучно. Працівники видавничої сфери – це справді окрема каста – це хранителі слова, оборонці істини. Їм доводиться шліфувати і надавати огранки тій перлині, яка криється в часто розхристаній мові науковця; віднаходити плагіат і вилучати його з наукового обігу. Редактор, коректор чи упорядник наукового апарату – це не про коми і крапки, це про сенси і смисли, які увиразнюються і доходять до свого читача. Художньо-технічне редагування – це не про шрифти і розміщення світлин, а про обличчя і душу книжки. Таку кропітку роботу здатні належно оцінити одиниці, але як стверджує біблійний принцип: «… по ділах їхніх судитимуть їх»... А діло видавничої групи – це книжка.

Зараз видавнича група – це монолітна багатофункційна одиниця, здатна працювати швидко, якісно і натхненно; планувати і реалізовувати ці плани; швидко підлаштовуватися під потреби науковців і вирішувати поставлені перед нею завдання. Дуже рідко відбуваються окремі засідання – колектив здатний за чашкою ранкової кави обговорити всі проблеми, потреби, подискутувати, посперечатися, але завжди дійти консенсусу і працювати на благо української науки. Спроможний працювати в робочий і позаробочий час, але й продовжувати традицію разом проводити дозвілля. Бо тільки разом, спільними зусиллями дирекції, групи і всього колективу можна рухатися вперед, продовжуючи добрі традиції, закладені ще з витоків інституту.

Видавнича група. Зліва направо сидять: Ірина Дяк, Наталія Галевич; стоять: Христина Меренюк, Наталія Кічула, Ірина Стецик, Оксана Рак, Юлія Артимишин

Хоча пересічна людина сприймає створення книжки переважно як «процес і результат» – написання тексту та готову продукцію, а все решта залишається за лаштунками, проте автор знає, що видавнича діяльність – це кропітка праця і трудомісткий процес. Незважаючи на те, що на сьогодні співробітникам уже не доводиться працювати над набором текстів, але від того моменту, коли народжується слово, і до моменту, коли воно у вигляді книжки потрапляє до читача, досі минають місяці. Видавнича діяльність залишається нелегким і багатоетапним процесом: написання тексту – наукова редакція – літературне редагування (кількаразове) – авторизація – верстка – коректура – макет обкладинки – друк. І за кожним із них криється праця фахівця, де він вносить свою лепту у проєкт під назвою «книжка».

А коли цей процес стає неконтрольованим, то має негативні наслідки: як відтермінування друку, так і подання застарілої та неактуальної інформації, що неприпустимо в сучасному світі з його надшвидким технологічним процесом. Це чітко розуміє теперішній директор І. Соляр, який добре усвідомлює переваги наявності книговидавничої діяльності в межах інституту, важливість оперативного, ґрунтовного й фахового представлення наукових напрацювань співробітників у фахових виданнях, прагне і надалі перебувати серед лідерів та на передовій наукової сфери як в Україні, так і поза її межами. Тому вже зробив перші кроки для відновлення роботи відділу як окремої структурної одиниці, щоби тривала не тільки історія видавничої діяльності інституту, а й належно висвітлювалася історія України, були правильно потрактовані її віхи, спростовано міфи та стереотипи, оцінена її культура, література, мова, щоб український народ посів належне місце серед побратимів у європейському і світовому бутті. Адже книжка – це не тільки обличчя інституту, а й, як бачимо, репрезентант української науки в науковому світі загалом.

Наталія ГАЛЕВИЧ

БІОБІБЛІОГРАФІЯ ПРАЦІВНИКІВ
(2011–2025)

Наталія ГАЛЕВИЧ
літературний редактор
очільник видавничої групи

Народилася 1 січня 1987 р. у м. Золочів Львівської обл.

У 2009 р. із відзнакою закінчила факультет журналістики Львівського національного університету ім. І. Франка (спеціальність – «Журналістика»).

У 2010 р. – магістерську програму Інституту екуменічних студій при Українському католицькому університеті (спеціальність – «Релігійна журналістика»).

Від 2002 р. як журналіст працювала в різних масмедіа, зокрема часописі «Місіонер», радіо «Воскресіння», всеукраїнському часописі «Християнин і світ» та ін.

Від 2008 р. як літературний редактор співпрацювала з різними видавництвами та видавничими групами, серед яких «Місіонер», «Свічадо», «Астролябія», «Життя» тощо, а також закладами вищої освіти, зокрема богословським факультетом і Бізнес-школою УКУ, Київською Трьохсвятительською семінарією УГКЦ.

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича від 2011 р.

З 2020 р. – член Асоціації українських редакторів.

З 2021 р. працює в Департаменті інформації УГКЦ (за сумісництвом).

З 2023 р. – очільник видавничої групи інституту.

Ірина ДЯК
художньо-технічний редактор

Народилася 12 грудня 1964 р. у м. Львів.

У 1988 р. із відзнакою закінчила технологічний факультет Українського поліграфічного інституту ім. І. Федорова (тепер – Інститут поліграфії та медійних технологій при Національному університеті «Львівська політехніка») (спеціальність – «Графіка»).

У 1988–1996 рр. працювала художником-конструктором у Науково-дослідному інституті побутової радіоелектронної апаратури. Має авторські свідоцтва за створення дизайну тароупаковки для радіоапаратури.

У 1996–2015 рр. – дизайнером у ВАТ «Бібльос», де займалася дизайном книжок, шкільної, ділової та офісної продукції.

У 2021 р. отримала нагороду – 1-ше місце на Book Forum за дизайн книжки Пйотра Лукашевіча «Об'єднання митців Artes (1929–1935)» у номінації «Візуальне мистецтво».

Учасниця всеукраїнських пленерів і культурно-мистецьких проєктів.

У творчому доробку чимало українських та закордонних видань, виставкові проєкти, візуальна реклама.

Зараз працює в галузі графічного дизайну.

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України від 2025 р.

Наталія КІЧУЛА
коректор

Народилася 19 лютого 1980 р. у м. Львів.

У 2002 р. закінчила факультет економіки і організації книжкової справи Української академії друкарства (тепер – Інститут поліграфії та медійних технологій при Національному університеті «Львівська політехніка») (спеціальність – «Видавнича справа та редагування»).

У 2012 р. – факультет державного управління Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (спеціальність – «Державне управління та місцеве самоврядування»).

У 2002–2021 рр. працювала провідним редактором редакційно-видавничого відділу Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України.

У 2021–2023 рр. – провідним редактором Видавництва Львівської політехніки.

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича від 2023 р.

Оксана РАК
упорядник науково-довідкового апарату

Народилася 17 липня 1957 р. у м. Львів.

У 1985 р. закінчила інженерно-економічний факультет Українського поліграфічного інституту ім. І. Федорова (тепер – Інститут поліграфії та медійних технологій при Національному університеті «Львівська політехніка») (спеціальність – «Журналістика»; спеціалізація – «Редагування наукової, технічної та інформаційної літератури»).

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича від 1991 р.

У 2018–2023 рр. – очільник видавничої групи.

Нагороджена Грамотою Західного наукового центру НАН України і МОН України з нагоди 60-річчя Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України (2011), Грамотою Відділення історії, філософії та права НАН України з нагоди 100-річчя НАН України (2018), Грамотою Львівської обласної ради з нагоди 70-річчя закладу (2021).

Дмитро САВІНОВ
художньо-технічний редактор

Народився 1 грудня 1973 р. у м. Львів.

У 1996 р. закінчив радіотехнічний факультет Національного університету «Львівська політехніка» (спеціальність – «Інженер-конструктор – технолог радіоелектронної апаратури»).

У 2008 р. – Українську академію друкарства (тепер – Інститут поліграфії та медійних технологій при Національному університеті «Львівська політехніка») (спеціальність – «Технолог видавець»).

Співпрацював із різними видавництвами: «Атлас», «Львівська книжкова фабрика», «Вільна Україна», «Еней», «Руслан», «Галицькі контракти», «Простір-М».

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича від 2010 р.

Від 23 квітня 2025 р. служить у Збройних силах України.

Ірина СТЕЦИК
літературний редактор

Народилася 3 травня 1981 р. у м. Львів.

У 2003 р. закінчила факультет економіки і організації книжкової справи Української академії друкарства (тепер – Інститут поліграфії та медійних технологій при Національному університеті «Львівська політехніка») (спеціальність – «Видавнича справа та редагування»).

У 2003–2021 рр. працювала провідним редактором редакційно-видавничого відділу Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України.

У 2021–2023 рр. – провідним редактором Видавництва Львівської політехніки.

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича від 2023 р.

DOI: https://doi.org/10.33402/inukr.2026-18

БІБЛІОТЕКА

Наукова бібліотека інституту була створена із книгозбірень львівських академічних відділів, заснованих на початку 1940-х років. Інститут купував нову літературу, передплачував періодичні наукові видання. Надходили книжки і від головної академічної бібліотеки (тепер – Національна бібліотека України ім. В. Вернадського НАН України). Важливу роль відігравав книгообмін з іншими науковими установами.

У 1963 р., коли інститут перейшов у підпорядкування Львівського університету, вчена рада прийняла невдале, як виявилося невдовзі, рішення передати основну частину книжкового фонду до Львівської бібліотеки АН (тепер – Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України). Це було зроблено з умовою, що дирекція продовжить години роботи читального залу суспільних наук (тепер – відділ україністики), що перебував у тому ж будинку, і створить спеціальні умови праці для співробітників інституту. Однак академічна бібліотека не прийняла деяких книжок, наявних у кількох примірниках. Їх частково роздаровано чи списано, а низку цінних видань утрачено назавжди. Крім того, у роки загострення цензурних приписів деякі дуже важливі для науковців видання запроторено до т. зв. спецфонду. На щастя, чимало цінних книжок з археології та мовознавства збережено в бібліотеках відповідних відділів.

Людмила Горішня, бібліотекар

Від вересня 1972 р. загальноінститутська бібліотека була поновлена, але колишнього багатства вже не мала. Зі старого фонду збереглися окремі цінні наукові видання XIX – початку XX ст., монографії, довідники. Її фонди почали поповнюватися публікаціями академічних інститутів. З огляду на вимогу приділяти основну увагу сучасній тематиці, бібліотека передплачувала щоденні обласні газети з усього західного регіону України (пізніше частину цієї колекції передано іншим). Президія АН виділяла валюту для передплати іноземних наукових журналів, як-от: «Annales Économies. Sociétés. Civilisations» (Франція), «Slavic Review» (США), «Historische Zeitschrift» (Німеччина), «Journal of Medieval History» (Голландія), «Diogène» (Франція), «American Journal of Archaeology» (США) та ін.

Упродовж 1991–1998 рр. інститут не отримував бюджетних коштів для комплектування бібліотеки. Інфляція цих років зменшила до мінімуму передплату періодики, тому комплекти видань, які збиралися роками, неповні. Від 1999 р. передплату найважливіших українських наукових періодичних видань відновлено. Бібліотека поповнювалася новими бібліографічними публікаціями, з яких найважливіші бюлетені Книжкової палати («Нові книги України», «Книжковий літопис», «Літопис газетних статей», «Літопис журнальних статей»). Користувалися попитом «Вісник Національної академії наук України», «Український історичний журнал», «Сучасність», «Вісник Книжкової палати», «Бібліотечний вісник». Своїми книжками щедро ділилися Національна бібліотека України ім. В. Вернадського НАН України, видавництво «Наукова думка», Національна парламентська бібліотека, доброчинний фонд «Сейбр-Світло», бібліотеки Львівського національного університету ім. І. Франка та Українського католицького університету. Наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України передала всі свої публікації за останні десятиліття, зокрема «Українська періодика: історія і сучасність», «Українська журналістика в іменах», «Збірник праць науково-дослідного центру періодики» та ін. Особливо цінні наукові праці з українознавства отримано від Інституту історії України, Інституту народознавства, Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України.

Чимало видань надходило з наукових установ, із якими інститут мав спільні наукові проєкти. Свої публікації надсилав Канадський інститут українських студій, Український науковий інститут Гарвардського університету (всі числа найпрестижнішого за межами України українознавчого часопису «Harvard Ukrainian Studies» за 1977–2001 рр.). Отримано також томи серій оригінальних текстів й англомовних перекладів «Гарвардської бібліотеки давнього українського письменства».

Фонд кафедр українознавства надіслав англомовну «Енциклопедію середніх віків», у якій вперше у практиці таких видань опубліковано і статті про Україну (автор – директор інституту (1989–2010), академіка НАН України Ярослав Ісаєвич).

Іноземні видання привозили співробітники, які відвідували наукові установи Польщі, Росії, Німеччини, Бразилії, Італії й інших держав. Польські колеги подарували бібліотеці малотиражні публікації з історії й археології Холмщини та Підляшшя.

Діяла домовленість про обмін виданнями з Бібліотекою Люблінського католицького університету, Публічною бібліотекою м. Холм та Південно-Східним науковим інститутом у м. Перемишль, Інститутом Середньо-Східної Європи в м. Люблін.

Інститут подарував добірки наукової літератури київським, львівським, одеським, харківським вищим школам, академічним установам і бібліотекам України, окремим книгозбірням Польщі, Чехії, Білорусі, Литви, бібліотекам посольств України у Варшаві та Празі, Українській бібліотеці в м. Москва, Українській бібліотеці ім. С. Петлюри у Франції.

У бібліотеці зберігаються комплекти цінних давніх періодичних видань. Особливе місце займають «Записки НТШ», видані у Львові (1893–1937, майже всі томи), а також за кордоном (Нью-Йорк, Париж, Сидней, Торонто, Жешув, 1953–1993). За 1990–2024 рр. зберігається майже повний комплект «Записок...».

У фондах бібліотеки є журнали «Wisła» (Варшава, 1887–1896), «Lud», «Pokucie» (Краків, 1869–1895), а також цінні видання, які потребують реставрації («Przegląd powszechy», «Przegląd Historyzny», «Logos», «Przegląd Prawa i Administracyi», «Seminarium Ogólnej Teorii i Filozofij Prawa», збірники математично-природописно-лікарської секції НТШ та ін.).

У бібліотеці наявна велика кількість цінних енциклопедій, словників, довідників, атласів, бібліографічних покажчиків, а також комплекти «Zeszyty Historyczne» (1962–2004), «Український історик» (1965–2008), «Сучасність» (1961–2007), «Визвольний шлях» (1962–1985), «Варшавські українознавчі зошити». Від 2005 р. до 2010 р. до інституту надходили газети «Українська думка» з Великобританії і «Gazeta Lwowska» від Польського товариства у Львові.

Бібліотека постійно підтримує виставки нових надходжень і видань працівників інституту, поповнюючи їх подарованими й отриманими книжками від партнерів із книгообміну. Організовано тематичні книжкові виставки до ювілейних і пам'ятних дат учених, зокрема до 110-ї і 125-ї річниць від дня народження Івана Крип'якевича, до наукових семінарів «Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві», до 70- і 75-річчя від дня народження і наукових читань на пошану Ярослава Ісаєвича, до 30-річчя незалежності України – у Західному науковому центрі і в інституті. До ювілею інституту була видана колективна монографія «Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України: історія, імена, ідеї», де розміщена бібліографія науковців усіх відділів за 2011–2020 рр., а також представлені наукові видання кожного відділу.

Бібліотека брала участь в організації книжкових виставок під час проведення міжнародних наукових конференцій: «Осмислення спадщини давньої Русі: Галицько-Волинське князівство в історіографії» (2007), «Галичина: простір, люди, мова» (2008) та ін.

Фонди бібліотеки

У фондах бібліотеки зберігається література з питань історії, філософії, культури та мистецтва, мовознавства, літературознавства, релігії. Нею користуються не тільки науковці, а й аспіранти, студенти для написання наукових робіт, адже тут є окремі цінні наукові та науково-популярні видання, яких немає в інших книгозбірнях Львова.

Через відсутність стабільних джерел фінансування комплектування бібліотеки здебільш випадкове – низка серій залишаються неповними, немає змоги придбати найнеобхідніші.

Таблиця

Комплектування бібліотеки

Роки	Книги	Журнали і газети	Брошури	Дисертації	Автореферати
2000	25	338	2	11	11
2001	46	842	–	13	13
2002	147	408	–	5	20
2003	25	175	–	15	16
2004	262	619	30	18	32
2005	1 004	750	45	8	14
2006	931	619	41	5	28
2007	905	704	24	14	35
2008	1 459	668	55	11	44
2009	1 268	851	37	8	43
2010	1 024	851	14	15	88
2011	824	857	35	13	95
2012	643	772	64	13	141
2013	445	558	36	22	126
2014	316	291	15	20	86
2015	271	165	8	27	97
2016	203	236	2	15	72
2017	205	15	7	18	66
2018	430	17	12	20	62
2019	210	38	2	9	37
2020	82	29	–	8	37
2021	616	22	1	17	56
2022	519	8	–	–	5
2023	88	–	–	3	2
2024	102	–	–	4	2
2025	151	–	2	8	10

На 31 грудня 2025 р. основний фонд становить понад 48 тис. примірників. Комплектування здійснюється через книгообмін із науковими установами й організаціями України, а також завдяки подарованій літературі (Микола Тимошик, Нестор Мизак, Тетяна Кінзерська та ін.).

Постійно постачають літературу видавництва Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса, Інституту енциклопедичних досліджень, «Наукова думка», зрідка – Український католицький університет, Інститут історії України НАН України, Наукове товариство ім. Шевченка, Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника НАН України, Національна академія сухопутних військ ім. П. Сагайдачного, Інститут І. Франка НАН України, Львівський музей історії релігії, Інститут народознавства НАН України та ін.

Вагомий внесок у поповнення фонду зробив колишній директор Ярослав Ісаєвич. У 2004 р. започатковано створення особової колекції (книжкового зібрання) академіка Я. Ісаєвича, яку було подаровано бібліотеці. Обсяг фонду становить понад 1 400 книжок, серед яких є рідкісні й особливо цінні видання. У 2023 р. із нього були вилучені особливо цінні і рідкісні видання (102 од.), які зберігаються в захищеному місці – всі вони потребують реставрації.

Протягом 2017–2018 рр. науковець, мистець, письменник Богдан Горинь передав до інституту власну книгозбірню, яка налічує 3 450 книжок. У 2021 р. він поповнив фонд власної книгозбірні до 5 189 одиниць. У книгозбірні наявна низка раритетів, видань унікальних, букіністичних і матеріально коштовних, надрукованих в Україні та поза її межами (США, Німеччина, Франція, Польща, Чехія, Австралія, Англія, Канада).

До бібліотеки інституту також передав книгозбірню батька – історика Юрія Зайцева – Олександр Зайцев. Зареєстровано до бібліотеки і внесено в базу приблизно 1 000 примірників.

Передача особистої бібліотеки Богдана Гориня в інститут. Юрій Зайцев і Богдан Горинь

Минулими роками в бібліотеці працювало два співробітники – завідувач і старший бібліотекар, а через скорочення фінансування бібліотек тепер, на жаль, відвідувачів обслуговує лише одна особа. У різний час фахівцями цієї справи були: Олена Пристай, Ольга Березовська, Дарія Ліщинська, Віра Гнатусько, Галина Ебінгер. Від 1989 р. до 2004 р. завідувала бібліотекою Наталія Подольчак, а від 2004 р. – Людмила Горішня.

Бібліотека здійснює інформаційне забезпечення низки тем, слугує базою для створення бібліографії праць співробітників. Активізації використання фонду сприяють часто оновлювані виставки нових надходжень.

Людмила ГОРІШНЯ

Людмила ГОРІШНЯ
бібліотекар І категорії

Народилася 11 січня 1947 р. у смт Луків Турійського р-ну Волинської обл.

У 1965–1970 рр. навчалася на механіко-математичному факультеті Львівського державного університету ім. І. Франка (тепер – Львівський національний університет ім. І. Франка) (спеціальність – «Математика»).

У 1970–1993 рр. працювала інженером, математиком-програмістом, провідним програмістом Обчислювального центру Львівського відділення Інституту економіки АН УРСР.

У 1993–2004 рр. – старший науковий співробітник із комп'ютеризації у Центральному державному історичному архіві України, м. Львів.

В Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича від 2004 р.: архівіст (2004–2005), бібліотекар І категорії (від 2005 р.).

DOI: https://doi.org/10.33402/inukr.2026-19

АРХІВ

У результаті діяльності Інститут суспільних наук спродукував величезну кількість як наукової, так і організаційної документації. Саме тому на початку 70-х років XX ст. виникла потреба в її систематизації, і 25 травня 1972 р. наказом директора у штатний розпис ввели посаду старшого архіваріуса[1].

За весь період існування архів інституту не був самостійною структурною одиницею, а в різний час належав до бібліотеки, адміністрації чи групи наукової інформації.

Архіваріусами переважно були особи без відповідної освіти. Наприклад, перша архівістка – Ярослава Величко – на час роботи навчалася на заочному відділенні факультету журналістики Львівського державного університету ім. І. Франка (тепер – Львівський національний університет ім. І. Франка)[2].

З вересня 1977 р. по січень 1984 р. архівом завідувала Дарія Дячишин – хореограф за освітою, яка в інституті обіймала посаду техніка-архіваріуса[3].

На початку 1984 р. виникла необхідність скорочення «чисельності працівників апарату управління і фонду заробітної плати на управління». Саме тому посаду архіваріуса скоротили. Його обов'язки попросили виконувати Дарію Романову, яка на той час завідувала канцелярією[4].

У 1990 р. в інституті відновили посаду старшого архіваріуса в підрозділі «Наукова бібліотека і архів», проте вона залишалася вакантною[5]. Понад рік – від серпня 1991 р. до листопада 1992 р. – архівістом працював Андрій Ясіновський. Проте він звільнився після вступу до аспірантури інституту[6].

У підрозділі «Наукова бібліотека, інформація і архів» посада архівіста існувала до 1995 р., проте була вакантною.

Упродовж 2004–2005 рр. архівістами позмінно працювали бібліотекар Людмила Горішня та молодший науковий співробітник Богдан Микитів. Останній став незмінним працівником архіву з вересня 2005 р. по 2015 р. Хоча, як зазначено, архівістами були люди без відповідної освіти, в інституті завжди знаходилися особи, які не давали йому занепасти. Наприклад, протягом 1972–1973 рр. документи, які накопичилися за 1951–1970 рр., описали і зшили в окремі папки. Зроблено це передовсім завдяки старанням молодшого наукового співробітника Михайла Гайковського, який до приходу в інститут працював у Львівському обласному державному архіві (ЛОДА, тепер – ДАЛО)[7]. Допомагали йому й колеги, запрошені з архіву. Саме тоді архіву інституту виділили окремий кабінет із металевими стелажами. Проте в кінці 70-х років XX ст. він утратив приміщення, а наявні справи перенесли в підвал будівлі на вул. В. Винниченка, 24, де до 1995 р. розташовувався і сам інститут.

---

[1] Архів Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 923. Арк. 65.
[2] Там само. Оп. 3 о/с. Спр. 229. Арк. 36–45.
[3] Там само. Спр. 235. Арк. 138–161.
[4] Там само. Спр. 202. Арк. 11–12.
[5] Там само. Спр. 272. Арк. 144, 149.
[6] Там само. Спр. 479. Арк. 1–42.
[7] Там само. Спр. 230. Арк. 1–73.

У 1990 р. запрошені архівісти обласного архіву погрупували, прошили і склали описи документів за 1971–1987 рр. Окреме приміщення, точніше два кабінети, архів отримав у 1995 р., коли інститут переїхав до нової будівлі на вул. Козельницькій, 4.

Оскільки від середини 1980-х до 2000-х років архів не мав постійного працівника – збереження справ трималося на науковцях-ентузіастах. Тут варто згадати таких наукових співробітників, як Богдан Микитів, Тамара Галайчак та Олександр Луцький. Опис документів інституту, які накопичилися від 1988 р., розпочато у 2020 р., коли посаду архівіста обійняла Марта Ониськів.

Інститут українознавства має єдиний однойменний фонд, який складається з восьми описів. Перший містить справи, що стосуються науково-організаційної діяльності установи: постанови Президії АН, звіти, плани, протоколи засідань, рецензії та відгуки, загальні накази директора. Також в описі представлені документи про співпрацю з іншими науковими інституціями, участь співробітників у різних наукових заходах (наприклад, засіданні зональної комісії гірських районів Карпат (1955), відзначенні 100-річчя від дня народження Івана Франка (1956) та 700-річчя м. Львів тощо). Особливий інтерес становлять дослідження в галузі локальної історії – зібрані працівниками Інституту матеріали до «Історії міст і сіл Львівської області» (1966–1967). Широко представлений такий напрям діяльності інституту як підготовка наукових кадрів, зокрема індивідуальні плани та звіти аспірантів, річні звіти про роботу аспірантури.

До другого входить науково-дослідна документація: звіти про виконання відділівських тем, рукописи індивідуальних і колективних монографій, окремих статей, збірників, дисертацій, тези доповідей, доповідні записки на замовлення різних державних інституцій, промислових та сільськогосподарських підприємств. Яскрава ілюстрація до історії розвитку української археології – численні звіти та щоденники археологічних експедицій на території Львівської, Івано-Франківської, Закарпатської, Чернівецької, Рівненської, Волинської, Тернопільської та Хмельницької обл., у Гомельській обл. Білоруської РСР.

Третій стосується кадрових питань – тут можна знайти контрольні списки та особові справи працівників інституту, аспірантів, що закінчили навчання, кадрові накази директора, штатні розписи із прізвищами, книги нарахування заробітних плат, трудові угоди та договори. Опис під номером 4-МК містить документи профкому інституту за 1951–1970 рр. Зокрема, тут є протоколи його засідань і зборів, матеріали звітно-перевиборних профзборів, статистичні й фінансові звіти, а також кошториси.

Оскільки Інститут суспільних наук утворили на базі відділів київських інститутів АН УРСР, які діяли у Львові до 1951 р., то архів містить і їхні документи. Зокрема, у п'ятому описі зібрано матеріали, що накопичив відділ археології протягом 1940–1970-х років. Це – звіти та щоденники експедицій, інвентарні описи матеріалів розкопок, монографії, наукові статті, а також доповіді тодішніх археологів інституту.

У шостому описі зібрано документи львівського відділу історії України київського Інституту історії АН УРСР за 1939–1948 рр. Їх передали з Центрального державного історичного архіву України у Львові. Справ у цьому описі небагато – всього сім, і здебільша це документи про науково-організаційну діяльність цього відділу: накази, протоколи, листування, характеристики наукових співробітників.

Не має номеру окремий опис документів відділу мовознавства, де зібрано звіти, стенограми нарад, довідки про роботу, доповідні записки, наукові статті та монографії його працівників за 1940–1951 рр.

До сьомого опису ввійшло всього 13 документів постійного зберігання за 1959–1965 рр., які не внесли до наявних описів.

Документи архіву цінні не лише для внутрішньої роботи установи, а й для дослідників, передовсім біографів, адже тут збереглися особові справи наукових працівників, серед них: мовознавців Антіна Ґенсьорського, Іларіона Свєнціцького, Ярослави Закревської, Лукії Гумецької, Лева Полюги; літературознавців Михайла Возняка, Степана Щурата, Миколи Ільницького, Григорія Нудьги; істориків Ярослава Дашкевича, Івана Крип'якевича, Ярослава Ісаєвича, Юрія Сливки, Ярослава Грицака, Володимира Грабовецького; археологів Ігоря Свєшнікова, Лариси

Крушельницької, Маркіяна Смішка, Олександра Черниша, Леоніда Мацкевого, Вітольда Ауліха; філософів Мирослава Олексюка, Марії Кашуби, Ігоря Захари.

Крім особових справ, архів має й інші документи, які допоможуть дослідити життя львівської наукової інтелігенції середини – другої половини XX ст. До прикладу, їхнє майнове становище стане зрозумілішим після опрацювання книг нарахування заробітних плат. Варто переглянути й протоколи засідань профкому, де, зокрема, обговорювали можливість покращення житлових умов працівників. Цікавими для біографів будуть і протоколи засідань відділів та вчених рад, які до 1989 р. дуже точно передають усю атмосферу під час обговорення питань, винесених на розгляд відділу чи вченої ради.

В архіві збереглися цінні матеріали для дослідників економічної історії, адже до 1966 р. в інституті працював відділ економіки. Крім звичних документів (звітів, протоколів засідань, наукових праць), він зберіг річні звіти колгоспів західних областей УРСР за 1948–1965 рр. Усі вони містяться в першому описі архіву. Також працівники відділу економіки підготували багато статистичних матеріалів про врожайність і збори сільськогосподарських культур, посівні площі, тваринництво й електрифікацію в селах західноукраїнських земель.

Вартісними для соціологів будуть матеріали відділу конкретно-соціологічних досліджень, який існував в інституті з 1964 р. як лабораторія, а в 1967–1973 рр. – як відділ. Незважаючи на короткотривале існування, його працівникам вдалося зібрати й залишити статистичні дані про кількість населення в районах і колгоспах західноукраїнських областей, провести опитування по селах щодо соціалістичних перетворень та культурних запитів селян. Серед документів збереглися й деякі анкети, зокрема «Соціологічні анкети посімейного обстеження західноукраїнського села». На основі зібраних даних соціологи інституту видали нариси та статистичні збірники, присвячені окремим селам західних областей УРСР.

У другій половині 60-х років XX ст. при інституті працювала й група дослідників, які збирали матеріали до «Історії міст і сіл Львівської області». Спочатку вони підготували виписки з архівних джерел про населені пункти Львівщини, а потім – рукописи нарисів про них та довідки про тодішні центри сільських рад. Усі документи погруповані в першому описі архіву за алфавітом. Наразі вони зберігаються в Державному архіві Львівської області.

Краще зрозуміти й дослідити умови релігійного життя в підрадянській Україні допоможуть документи відділу формування науково-атеїстичного світогляду, який діяв в інституті в 1974–1990 рр., час до часу змінюючи назву на «історії релігії та наукового атеїзму» чи «історії і теорії атеїзму». Досить цікаві матеріали відділу за 70-ті – першу половину 80-х років XX ст. Тоді його працівники моніторили стан атеїстичної пропаганди серед населення західних областей України, про що повідомляли в доповідних записках; розробляли плани атеїстичної роботи на заводах; створювали карти релігійності й атеїзації працівників фабрик, а також проводили соціологічні опитування в колективах.

Окрім цих матеріалів, при архіві зберігається картотека Мирона Кордуби, яка нараховує приблизно 40 тис. карток до бібліографії історії України. Дослідники можуть ознайомитися і з картотекою Івана Крип'якевича, що містить картки з літературою та джерелами про міста й села Галичини.

Упродовж кількох років тривала робота над упорядкуванням особистого архіву довголітнього директора інституту, доктора історичних наук, професора, академіка НАН України Ярослава Ісаєвича (1936–2010). Загалом він налічує 544 справи. Серед матеріалів – численні особисті документи (дитячі спогади, малюнки, шкільні зошити, щоденники, документи з часу навчання у Львівському університеті, періоду роботи в інституті, Західному науковому центрі, різні свідоцтва, посвідчення, світлини), матеріали наукової діяльності (машинописи праць, рецензії, статті, виписки та нотатки з історії братств в Україні, книгодрукування, історії населених пунктів, історії української культури XIV–XIX ст., Козаччини, історії торгівлі на українських землях у XVII–XVII ст., про давньоукраїнські часослови, псалтирі, стародруки, ксерокопії джерел із різних українських та закордонних архівів і бібліотек тощо). Також представлене численне листування з українськими науковцями й інституціями, адресатами за кордоном (США, Канада, Ізраїль, Японія, Австралія, Німеччина, Франція, Швейцарія, Бразилія та ін.), документи про

діяльність Міжнародного комітету істориків, Міжнародної асоціації україністів (президентом якої він був), III Міжнародного конгресу україністів, Українського національного комітету істориків (Я. Ісаєвич був його першим головою), матеріали міжнародних українознавчих студій. Окремий великий масив формують документи до генеалогії родини Ісаєвичів. Серед них варто назвати матеріали до біографії батька Дмитра Ісаєвича, відомого громадського й політичного діяча першої половини XX ст.: спогади, газетні та журнальні публікації про нього, паспорт Д. Ісаєвича часу II Речі Посполитої, записники, світлини, зокрема під час перебування на Паризькій мирній конференції 1919 р., малюнки, листування з ріднею, документи, пов'язані з роботою у Стрийському краєзнавчому музеї та Технікумі механізації сільського господарс-тва. Цінним джерелом для дослідження проблеми галицького шкільництва міжвоєнного та повоєнного періодів є особисті матеріали матері – Наталії Ісаєвич (Чабан), яка все життя вчителювала в різних закладах освіти. Широко представлене й родинне листування: батьків, батьків із родичами по лініях Ісаєвич та Чабан, Я. Ісаєвича з батьками. Варто зауважити, що частина листів Я. Ісаєвича до батька написані англійською.

У червні 2024 р. особистий архів академіка НАН України Я. Ісаєвича було передано Львівській національній науковій бібліотеці України ім. В. Стефаника.

Марта ОНИСЬКІВ
Наталія МИСАК

Наукове видання

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України – 75 / відп. ред. Ігор Соляр; упоряд.: Наталія Галевич, Оксана Рак; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2026. 664 с.

Літературне редагування
Наталія Галевич

Коректура
Ірина Стецик

Упорядкування науково-довідкового апарату
Оксана Рак

Художньо-технічне редагування і дизайн обкладинки
Ірина Дяк

Підписано до друку 4.05.2026 р. Формат 60×90/8.
Гарнітура «Minion Pro».
Друк цифровий. Ум. друк. арк. 77,47.
Наклад 200 прим.

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України
79026, Львів, вул. Козельницька, 4, e-mail: inukr@inst-ukr.lviv.ua, тел. +38 (032) 270-70-22